

KENT AKADEMİSİ

KENT KÜLTÜRÜ VE YÖNETİMİ DERGİSİ | JOURNAL OF URBAN CULTURE & MANAGEMENT

ISSN: 2146-9229

100

THE 100TH ANNIVERSARY OF THE REPUBLIC OF TÜRKİYE

Türkiye's
Assets and Accretion,
Türkiye's Century

Vol: 16
Special Issue
for the 100th Anniversary
of the Republic of Türkiye

Türkiye'nin
Emeği ve Birikimi,
Türkiye Yüzyılı

Cilt: 16
Türkiye Cumhuriyeti'nin
Kuruluşunun
100. Yılı Özel Sayısı

29 Ekim 2023

www.kentakademisi.com

KENT AKADEMİSİ

KENT KÜLTÜRÜ VE YÖNETİMİ DERGİSİ | JOURNAL OF URBAN CULTURE & MANAGEMENT

www.kentakademisi.com | info@kentakademisi.com | ISSN: 2146-9229

ICAM NETWORK | ONLINE INFORMATION-COMMUNICATION ART and MEDIA SERVICES

Executive Office

Karadeniz Şairler ve Yazarlar Derneği Yayınları (KAŞYAD) | Black Sea Poets and Author Association Publishing

Adress: Ahmet Emin Fidan Cultural and Research Center, Evkaf Mah. Evkaf Sok. No: 34 Fatsa ORDU

Publication Technical E Mail: online@kentakademisi.com

For article submit: editor@kentakademisi.com

Phone / Fax: +90 425 310 20 30 – **WhatsApp Teknik Destek:** +356 7706 6507

Cover Page Design /Kapak Tasarımı: Ameen M. YOUNS – EMU

* * *

Our journal undertakes to comply with the professional principles of the press. All legal rights of the articles belong to our journal. It cannot be quoted partly or completely without the permission of our writers and without giving reference in anywhere. Publication Language: Turkish and English

Creative Commons Publication Licence:

Publication Type:

Scientific, International Double Blind Peer Reviewed Indexed Journal

* * *

Publication Period:

Urban Academy is Published Quarterly (15 March, 15 June, 15 September and 15 December)

PUBLICATION MANAGEMENT

Owner: ICAM | Information, Communication, Art and Media Publication Group

Blacksea Poet and Author Association

ICAM Network General Publication Advisor

Prof.Dr. Ebru ERDÖNMEZ

Legal Advisers

Lawyer Nuri POYRAZ

Lawyer Gamze AKDERİN

REPRESENTATIVE AGENCIES

Prof.Dr. Kağan GÜNÇE | KKTC Representative

Assoc.Prof.Dr. Pervana MAMEDLI | Azerbaijan Representative

Dr. Defne KADIOĞLU | Kuzey Avrupa Temsilcisi

Assoc.Prof.Dr. Simon GRİMA | Malta Representative

Assoc.Prof.Dr. Prachand Man PRADHAN | Nepal Representative

Assist.Prof.Dr. Baktybek ISAKOV | Kirghiz Representative

Assist.Prof.Dr. Masoumeh DAEI | Iranian Representative

Assoc.Prof.Dr. Armağan ÖZTÜRK | Ankara Regional Representative

Prof.Dr. Ebru ERDÖNMEZ | İstanbul Regional Representative

Dr. Osman SİRKECİ | Aegean Regional Representative

Prof.Dr. Nurseren TOR | Akdeniz Regional Representative

Dicle AYDIN | Doğu Anadolu Bölge Temsilcisi

YAYIN YÖNETİMİ

ICAM | Bilgi, Kültür, Sanat, İletişim ve Medya Hizmetleri Adına Sahibi

Karadeniz Şairler ve Yazarlar Derneği

ICAM Network Genel Yayın Danışmanı

Prof.Dr. Ebru ERDÖNMEZ

Hukuk Danışmanları

Av. Nuri POYRAZ

Av. Gamze AKDERİN

TEMSİLCİLİKLER

Prof.Dr. Kağan GÜNÇE | KKTC Temsilcisi

Doç.Dr. Pervana MAMEDLI | Azerbaycan Temsilcisi

Dr. Defne KADIOĞLU | Kuzey Avrupa Temsilcisi

Doç.Dr. Simon GRİMA | Malta Temsilcisi

Doç.Dr. Prachand Man PRADHAN | Nepal Temsilcisi

Dr. Baktybek ISAKOV | Kırgızistan Temsilcisi

Dr. Masoumeh DAEI | İran Temsilcisi

Doç.Dr. Armağan ÖZTÜRK | Ankara Bölge Temsilcisi

Prof.Dr. Ebru ERDÖNMEZ | İstanbul Bölge Temsilciliği

Dr. Osman SİRKECİ | Ege Bölge Temsilcisi

Prof.Dr. Nurseren TOR | Akdeniz Bölge Temsilcisi

Dicle AYDIN | Doğu Anadolu Bölge Temsilcisi

EDITORIAL BOARD

CHIF EDITORS

Assist.Prof.Dr. Ahmet FİDAN
ORDU UNIVERSITY / ICAM Network

SPECIAL ISSUE EDITORS

Prof.Dr. Serap İNCAZ | Kırklareli Üniversitesi
Doç.Dr. Burçin HENDEN ŞOLT | Zonguldak Bülent Ecevit University

EDITORS and BOARD

Prof.Dr. Nilgün GÖRER TAMER | Gazi University
nilqunqorertamer@gmail.com
Prof.Dr. Serap İNCAZ | Kırklareli University
serapincaz@gmail.com
Prof. Dr. Kagan GUNCE | Eastern Mediterranean University
kagan.gunce@emu.edu.tr
Prof.Dr. Prachand Man PRADHAN | Katmandu Üniversitesi
prachand.pradhan@gmail.com
Prof.Dr. Filiz TAVŞAN | Karadeniz Technical University
ftavsan@ktu.edu.tr
Prof.Dr. Ebru ERDÖNMEZ | İstanbul University
ebruerdonmez@yahoo.com
Assoc. Prof.Dr. Şen YÜKSEL | İstanbul Beykent University
senyuksel@beykent.edu.tr
Assoc. Prof. Dr.Burçin Henden Şolt|Zonguldak Bülent Ecevit University
burcindhenden@hotmail.com
Assist. Prof. Dr. Pelin KARAÇAR | İstanbul Medipol University
pkaracar@medipol.edu.tr
Assist. Prof.Dr. Buse AÇIK ETİKE |Adana Alparslan Türkeş Science and
Technology University / buseacik@atu.edu.tr

GENEL YAYIN EDİTÖRÜ

Dr.Öğr. Üyesi Ahmet FİDAN
ahmet@ahmetfidan.com

ÖZEL SAYI EDİTÖRLERİ

Prof.Dr. Serap İNCAZ | Kırklareli Üniversitesi
Doç.Dr. Burçin HENDEN ŞOLT | Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

EDİTÖRLER ve YAYIN KURULU

Prof.Dr. Nilgün GÖRER TAMER | Gazi Üniversitesi
nilqunqorertamer@gmail.com
Prof.Dr. Serap İNCAZ | Kırklareli Üniversitesi
serapincaz@gmail.com
Prof.Dr. Kağan GÜNÇE | Doğu Akdeniz Üniversitesi / Kıbrıs
kagan.gunce@emu.edu.tr
Prof.Dr. Prachand Man PRADHAN | Kathmandu University
prachand.pradhan@gmail.com
Prof.Dr. Filiz TAVŞAN | Karadeniz Technical University
ftavsan@ktu.edu.tr
Prof.Dr. Ebru ERDÖNMEZ | İstanbul Üniversitesi
ebruerdonmez@yahoo.com
Doç.Dr. Şen YÜKSEL | İstanbul Beykent Üniversitesi
senyuksel@beykent.edu.tr
Doç. Dr. Burçin HENDEN ŞOLT | Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
burcindhenden@hotmail.com
Dr. Öğr. Üyesi Pelin KARAÇAR | İstanbul Medipol Üniversitesi
pkaracar@medipol.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Buse AÇIK ETİKE | Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji
Üniversitesi / buseacik@atu.edu.tr

SECTION EDITORS	ALAN EDİTÖRLERİ
(Special Issue on the 100th Anniversary of the Republic of Türkiye/ Section Edt)	(Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılı Özel Sayısı Alan Editörleri)
Assoc. Prof. Dr.H.Burçin HENDEN ŞOLT	Urban Planning hsolt@beun.edu.tr
Assoc. Prof.Dr.Nermin Merve YALÇINKAYA	Landscape Architecture I nbaykan@cu.edu.tr
Assoc. Prof.Dr.Filiz EROĞLU	Digital Marketing filizeroglu@comu.edu.tr
Assoc. Prof.Dr.Hayriye SAĞIR	Urbanization Problems hayriyesamur@selcuk.edu.tr
Prof. Dr.Serap INCAZ	Strategic Management serapincaz@gmail.com
Assist. Prof. Dr.Ahmet FİDAN	Urbanization and Local Government ahmet@ahmetfidan.com
Prof.Dr.Hakan ALTINTAŞ	Public Administration hakanaltintas@akdeniz.edu.tr
Assist. Prof. Dr.Buse AÇIK ETİKE	Architecture buseacik@atu.edu.tr
Assoc. Prof. Dr.Şen YÜKSEL	Interior architecture senyuksel@beykent.edu.tr
Assoc. Prof.Dr.Hasan Tezcan YILDIRIM	Forestry Policy htezezan@iuc.edu.tr
Assist. Prof. Dr.Pelin KARAÇAR	Interior architecture pkaracar@medipol.edu.tr
Assist. Prof. Dr.Pinar CARTIER	Industrial Design pinar.cartier@yeditepe.edu.tr
Assist. Prof. Dr.Gökçen BAYRAK	Landscape Planning gokcenbayrak@trakya.edu.tr
Assoc. Prof.Dr.Yasemin HAYTA	Local Government yasemin.hayta@balikesir.edu.tr
Assoc. Prof.Dr.Gülsün YILDIRIM	Sustainable Tourism gulsun.yildirim@erdogan.edu.tr
Prof.Dr.Nilgün GÖRER TAMER	Urban Planning nilgungorertamer@gmail.com
Assoc. Prof.Dr.Pinar SAVAŞ YAVUZÇEHRE	Local Government pyavuzcehre@pau.edu.tr
LANGUAGE EDITORS	YABANCI DİL EDİTÖRLERİ
Prof.Dr. Kokan GRCHEV	Eastern Mediterranean University kokan.grchev@emu.edu.tr
Assist. Prof.Dr. Aysegül UYSAL GLINIECKI	Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi auysal@atu.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Bengi KORGAVUŞ	Yeditepe University bdemirkan@yeditepe.edu.tr
Assist. Prof. Dr. Pinar CARTIER	Yeditepe University pinar.cartier@yeditepe.edu.tr
Dr. Başak SAVUN HEKİMOĞLU	İstanbul University basak.savun@istanbul.edu.tr
Dilek İŞLER HAYIRLI	Ankara Yıldırım Beyazıt University disler@ybu.edu.tr
Dr. Çağnur ÇÖREKLİ	Recep Tayyip Erdoğan University cagnurcorekli@gmail.com
STATISTICAL EDITORS	İSTATİSTİK EDİTÖRLERİ
Prof.Dr. Soner ÇANKAYA	Ondokuz Mayıs University scanakaya@omu.edu.tr
Assoc. Prof.Dr. Tarhan OKAN	Gazi University tokan@gazi.edu.tr
Assit. Prof.Dr. Kerim Eser AFŞAR	Dokuz Eylül University eser.afsar@deu.edu.tr
TURKISH LANGUAGE EDITORS	TÜRKÇE DİL EDİTÖRLERİ
Mustafa GÜNAYDIN	Content Editor mustafagunaydin2003@gmail.com
Dilek İŞLER HAYIRLI	Ankara Yıldırım Beyazıt University disler@ybu.edu.tr
Dr. Hasine İnci ATEŞ	İcam Network inciates@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Ahmet KAYA	Harran University ahmet.kaya@harran.edu.tr
INTERNATIONAL SCIENTIFIC ADVISORY BOARD	ULUSLARARASI BİLİMSEL DANIŞMA KURULU
HONORARY MEMBERS	
Prof.Dr. Ruşen KELEŞ	Ankara University
Rankings Alphabet Order by Academic Title (With Affiliation Link)	ID Akademik Unvana Göre Alfabe Sıralı (İsimler bağlı olunan kuruma linklidir.)
Prof. Dr. Abdılcağan AKMATALİEV	Kyrgyz National Academy
Prof. Dr. Adem ESEN	İstanbul University
Prof.Dr. Ahmet MUTLU	Ondokuz Mayıs University
Prof. Dr. Akmaral İBRAYEVA	Northern Kazakhstan Manas Rozybayev State University
Prof. Dr. Aynur ATMACA CAN	Marmara University
Prof. Dr. Azize Serap TUNCER	Çankırı Karatekin University
Prof. Dr. Bahriye GÜLGÜN	Ege University
Prof. Dr. Betül KARAGÖZ YERDELEN	Giresun University
Prof. Dr. Cavit YAVUZ	Ordu University
Prof. Dr. Cenk DEMİRKIRAN	İzmir Katipçebe University
Prof. Dr. Claus OTTE	Bonner Institut Für Migrationsforschung Und Interkulturelles Lernen
Prof. Dr. Claus Peter HAASE	Berlin Freie Universität
Prof. Dr. Çiğdem ÇİFTÇİ	Necmettin Erbakan University
Prof. Dr. Demet AYKAL	Dicle University
Prof. Dr. Dilek ÖZDEMİR DARBY	Yeditepe University
Prof. Dr. Didem BAS	İstanbul Arel University
Prof. Dr. Didem EVCİ KİRAZ	Aydın Menderes University
Prof. Dr. Ebru ERDÖNMEZ	İstanbul University
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK	Akdeniz University
Prof.Dr. Ghadir GÖLKARİAN	Near East University
Prof. Dr. Harun DEMİRKAYA	Kocaeli University
Prof. Dr. Huriye TOKER	Yaşar University
Prof. Dr. Ing. Iuliu (Gyula) SZÉKELY	Transylvania University
Prof. Dr. Kağan GÜNÇE	Eastern Mediterranean University
Prof. Dr. Kokan GRCHEV	Eastern Mediterranean University
Prof. Dr. Marcial BLONDED	Pontifical Catholic University of Peru
Prof. Dr. Mesut DOĞAN	İstanbul University
Prof. Dr. Mehmet TEKTAS	Bandırma Onyediy Eylül University

Prof. Dr. Mehmet YILMAZ	Ordu University
Prof. Dr. Mihail KOCHUBOVSKI	Institute of Public Health of Republic of North Macedonia
Prof. Dr. Mustafa ILICALI	Istanbul Commerce University
Prof. Dr. Nilgün GÖRERTAMER	Gazi University
Prof. Dr. Nilüfer NEGİZ	Süleyman Demirel University
Prof. Dr. Nuriye ALTINAY PERENDEÇİ	Akdeniz University
Prof. Dr. Nurseren TOR	Mersin University
Prof. Dr. Olcay TOPAC	Uludağ University
Prof. Dr. Özgür EMİNAGAOĞLU	Artvin Çoruh University
Prof. Dr. Papatya SEÇKİN	Mimar Sinan University
Prof. Dr. Prachand Man PRADHAN	Kathmandu University
Prof. Dr. Ruhet GENÇT	Türkisch-Deutsche Universität
Prof. Dr. Sayfuline FLERA	Tataristan Kazan Federal University
Prof. Dr. Serap İNCAZ	Kırklareli University
Prof. Dr. Süleyman TOY	Atatürk University
Prof. Dr. Thomas A. BRYER	University of Central Florida
Prof. Dr. Tuğba KİPER	Namık Kemal University
Prof. Dipl. Ing. Ulrich EXNER	Siegen University Germany
Prof. Dr. Umut PEKİN TİMUR	Çankırı Karatekin University
Prof. Dr. Yakup BULUT	Gaziantep University
Prof. Dr. Zeynep FREN	Ataturk University
Assoc. Prof. Dr. A. Teyfur ERDOĞDU	Yıldız Technical University
Assoc. Prof. Dr. Alparslan Hamdi KUZUCUOĞLU	Medeniyet University
Assoc. Prof. Dr. Asim Mustafa AYTEN	Kayseri Abdullah Gül Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. Aslihan ESRİNGÜ	Atatürk University
Assoc. Prof. Dr. Ayşe KALAYCI ÖNAÇ	İzmir Kâtip Çelebi University
Assoc. Prof. Dr. Ayşe ÖZBİL TORUN	Northumbria University
Assoc. Prof. Dr. Aysun ÖCAL	Aksaray University
Assoc. Prof. Dr. H. Burçin HENDEN SOLT	Zonguldak Bülent Ecevit University
Assoc. Prof. Dr. Candan KUŞ SAHİN	Suleyman Demirel University
Assoc. Prof. Dr. Cemil ATAĞARA	Cyprus International University
Assoc. Prof. Dr. Cengiz Mesut TOSUN	Mersin University
Assoc. Prof. Dr. Dinmuhammed KELESBAYEV	Ahmet Yesevi University
Assoc. Prof. Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ	Atatürk University
Assoc. Prof. Dr. Emel BAYLAN	Yüzüncü Yıl University
Assoc. Prof. Dr. Esmâ MIHLAYANLAR	Trakya University
Assoc. Prof. Dr. Fatih Fuat TUNCER	Beykent University
Assoc. Prof. Dr. Feran AŞUR	Yuzuncu Yil University
Assoc. Prof. Dr. Fevziye EKER	Ordu University
Assoc. Prof. Dr. Filiz TAŞAN	Karadeniz Technical University
Assoc. Prof. Dr. Gizem ERDOĞAN	İzmir Demokrasi University
Assoc. Prof. Dr. Güliz ÖZORHON	Özyegin University
Assoc. Prof. Dr. Hazal İlgin BAHÇECİ	Hacı Bayram Veli University
Assoc. Prof. Dr. Hilal TURGUT	Artvin Çoruh University
Assoc. Prof. Dr. Levent MEMİŞ	Yıldız Technical University
Assoc. Prof. Dr. Masoumeh DAËI	İran Tebriz Payem University
Assoc. Prof. Dr. Mehmet ŞEREMET	Van Yüzüncü Yıl University
Assoc. Prof. Dr. Merve YILDIRIM	Giresun University
Assoc. Prof. Dr. Merziyye NECEFOVA	Azerbaijan National Academy
Assoc. Prof. Dr. Mine HASHAS DEĞERTEKİN	Kennesaw State University
Assoc. Prof. Dr. Mo, Kar HIM	The Chinese University of Hong Kong
Assoc. Prof. Dr. Murat DAL	Munzur University
Assoc. Prof. Dr. Murat TOKSARI	Sivas Cumhuriyet University
Assoc. Prof. Dr. Nermin Merve YALÇINKAYA	Çukurova University
Assoc. Prof. Dr. Okşan TANDOĞAN	Tekirdağ Namık Kemal University
Assoc. Prof. Dr. Oylum GÖKKURT BAKI	Sinop University
Assoc. Prof. Dr. Özge CORDAN	Istanbul Technical University
Assoc. Prof. Dr. Pelin Pınar GİRİTLİOĞLU	İstanbul University
Prof. Dr. Papatya SEÇKİN	Mimar Sinan University
Assoc. Prof. Dr. Pervana MAMEDLI	Azerbaijan National Sciences Academy
Assoc. Prof. Dr. Sabriye ÇELİK UĞUZ	Balıkesir University
Assoc. Prof. Dr. Selim ÖKEM	Yıldız Technical University İstanbul University
Assoc. Prof. Dr. Selva STAUB	İzmir University of Economics
Assoc. Prof. Dr. Sevim BUDAK	Istanbul University
Assoc. Prof. Dr. Sevim İNANC OZKAN	Arvin Coruh University
Assoc. Prof. Dr. Sevim Pelin ÖZTÜRK	Izmir Demokrasi University
Assoc. Prof. Dr. Silvia COVARINO	German University
Assoc. Prof. Dr. Simon GRİMA	Malta University
Assoc. Prof. Dr. Şefika ERGİN	Dicle University
Assoc. Prof. Dr. Şen YÜKSEL	Beykent University
Assoc. Prof. Dr. Taşkın KILIÇ	Ordu Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. Tolga AKBULUT	Yıldız Technical University
Assoc. Prof. Dr. Tomasz MALEC	International University of Sarajevo
Assoc. Prof. Dr. Tuna BASKOY	Ryerson University
Assoc. Prof. Dr. Ufuk ÇELİK	Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. Uğur ÇALIŞKAN	Mugla Sıtkı Koçman University
Assoc. Prof. Dr. Vedat YILMAZ	Van Yuzuncu Yil University
Assoc. Prof. Dr. Yasemin MAMUR İŞİKÇİ	Giresun University
Assoc. Prof. Dr. Zhanna YUSHA	Rusya Scientific Academy
Assoc. Prof. Dr. Zuhrem YAMAN	Selcuk University

Assist. Prof. Dr. Abbas KARAAGACLI	 Giresun University
Assist. Prof. Dr. Baktybek ISAKOV	 Kırgız Türk Manas University
Assist. Prof. Dr. Betsy S. HALFON	 İstanbul Aydın University
Assit. Prof. Dr. Burcu Burçin DOGMUSOZ	 İzmir Kâtip Celebi University
Assit. Prof. Dr. Cem TUTAR	 Uskudar University
Assist. Prof. Dr. Dafne Muntanyola-SAURA	 Universitat Autònoma de Barcelona
Assist. Prof. Dr. Damla MISIRLISOY	 European University of Lefke
Assist. Prof. Dr. Emel KARAKAYA AYALP	 İzmir Demokrasi University
Assist. Prof. Dr. Erçan YÜKSEKYILDIZ	 Samsun University
Assit. Prof. Dr. Feral GEÇER SARGIN	 İzmir Demokrasi University
Assit. Prof. Dr. Figen TAŞKIN	 Ordu University
Assist. Prof. Dr. Gökçen BAYRAK	 Trakya University
Assist. Prof. Dr. Gözde EKŞİOĞLU	 Dokuz Eylül University
Assist. Prof. Dr. H. Meltem GÜNDOĞDU	 Kırklareli University
Assist. Prof. Dr. MO Kar HIM	 The Chinese University
Assist. Prof. Dr. Pelin KARACAR	 İstanbul Medipol University
Assit. Prof. Dr. Zafer SAĞDİÇ	 Yıldız Technical University
Dr. Arife Tuğsan İŞİAÇIK ÇOLAK	 International Maritime College of Oman
Dr. Eike GEBHARDT	 Berlin Art University
Dr. Mariana GOLUMBEANU	 National Institute for Marine Research
Dr. Mustafa GÜNAYDIN	 National Education
Dr. Defne KADIOĞLU	 Malmö University

FOR SPECIAL ISSUE REVIEWER BOARD
Rankings Alphabet Order

ÖZEL SAYI HAKEM KURULU

Sıralama, bu sayıdaki hakemlerin alfabetik sıralamasıdır.

Abdullah AYDIN	Niğde Ömer Halisdemir University
Abdullah TAŞTEKİN	HarranUniversity
Abdulsemet YAMAN	Ardahan University
Abdurrahman Muhammet BANAZILI	İnönü University
Abidin KEMEÇ	Uşak University
Acalya ALPAN	Eskişehir Osmangazi University
Adnan KARATAŞ	Atatürk University
Adnan SÖYLEMEZ	Selçuk University
Ahmet ÖZPINAR	Karamanoğlu Mehmetbey University
Ahmet YAMAN	Tarsus University
Ali Cenap YOLOĞLU	Mersin University
Alper BİLGİLİ	Çanakkale Onsekiz Mart University
Alper ÖZMEN	Eskişehir Osmangazi University
Armağan ÖZTÜRK	Artvin Çoruh University
Arman Zafer YALÇIN	Balıkesir University
Arya BİÇEN	Bitlis Eren University
Asuman ÖZDEMİR	Karabük University
Ayla BİLGİN	Artvin Çoruh University
Ayşe KALAYCI ÖNAÇ	İzmir Kâtip Çelebi University
Ayşe YILDIZ ÖZSALMANLI	Muğla Sıtkı Koçman University
Aziz MUSLU	Samsun University
Bahadır GÜLSÜN	Yıldız Teknik University
Başak DEMİR	Cankaya University
Başak YURTSEVEN	
Begüm ERCEVİK SÖNMEZ	Yeditepe University
Berfin GÖKSOY SEVİNÇLİ	Bitlis Eren University
Berna FİLDİŞ	Bartın University
Betül Gelengül EKİMCİ	Istanbul Technical University
Burak KOÇAK	Recep Tayyip Erdogan University
Burak UĞUR	Kahramanmaraş Sütçü İmam University
Can Giray ÖZGÜL	Ankara University
Candan Kuş ŞAHİN	Bursa Teknik University
Caner DEMİR	Manisa Celal Bayar University
Cavit YAVUZ	Ordu University
Çağlar Eren AYAZ	
Çiğdem TUĞAÇ	Ankara Hacı Bayram Veli University
Deniz ÇETİN	Altınbaş University
Derya KAYMA	Manisa Celal Bayar University
Derya ÖZTÜRK	Ordu University
Derya SÖKMEN KÖK	Adana Alparslan Türkeş Science and Technology University
Dilek ÖZDEMİR DARBY	İstanbul University
Dursun YENER	Medeniyet University
Duygu AKYOL KUYUMCUOĞLU	Karadeniz Technical University
Ebru KAMACI KARAHAN	Bursa Technical University
Elif KORKMAZ TÜMER	Ege University
Elvettin AKMAN	Süleyman Demirel University
Emrah FİRİDİN	Karadeniz Teknik University
Emre AKCAGÜNDÜZ	Trakya University
Emre EKİNCİ	Yozgat Bozok University
Erdal ALANCIOĞLU	Harran University
Erol Türker TÜMER	Dokuz Eylül University
Eser GEMİCİ	Anadolu University
Fatma ERDOĞANARAS	Gazi University
Fatma KÜÇÜK	Aksaray University
Figen TAŞKIN	Ordu University
Filiz Tufan Emine Kurtuluş	Çanakkale Onsekiz Mart University
Gamze ÇÜRÜKSULU USTA	Recep Tayyip Erdogan University
Gözde ÇELİK	Çukurova University
Gül COŞKUN	Aksaray University
Gülbin ÇETİNKALE DEMİRKAN	Niğde Ömer Halisdemir University
Gülhan BENLİ	Istanbul Medipol University
Gülizar Çakır SÜMER	İnönü University
H. Meltem GÜNDOĞDU	Kırklareli University
Hakan ALTINTAŞ	Akdeniz University
Harun DEMİRKAYA	İstanbul Arel University
Hasan Mahmut KALKIŞIM	Gümüşhane University
Hayriye ŞENGÜN	Bayburt University

Hilal ERASLAN	Süleyman Demirel University
Hülya AĞCASULU	Kocaeli University
Kazım Ozan ÖZER	Artvin Çoruh University
Kerem ÖZBEY	Akdeniz University
Kıvanç ERTUGAY	Anadolu University
Kürşad Emrah YILDIRIM	
Mariam OLSSON	
Miray ÖZDEN	Tekirdağ Namık Kemal University
Mustafa Aslan	İstanbul Bilgi University
Mustafa Burak ÇELEBİ	Şırnak University
Mustafa DEMİRKOL	Tekirdağ Namık Kemal University
Mustafa GÖRÜN	Çanakkale Onsekiz Mart University
Mustafa ÖZALP	Bozok University
Nermin Merve YALÇINKAYA	Çukurova University
Nevin KARABIYIK YERDEN	Marmara University
Nuri SERTESER	İstanbul Teknik University
Nurudin KIDIRALİYEY	Kırgızistan Türkiye Manas University
Onur AKÇAKAYA	Ardahan University
Orhan Veli ALICI	Tarsus University
Osman GEYİK	Dicle University
Özlem ATALAN	Celal Bayar University
Özlem BELİR	İstanbul Gedik University
Özlem TÜZ EBESK	Mersin University
Özlen ONURLU	Marmara University
Pınar ÖZDEMİR	Piri Reis University
Rasim AKPINAR	Manisa Celal Bayar University
Rüya YILMAZ	Tekirdağ Namık Kemal University
Sanem ÖZEN TURAN	Karadeniz Teknik University
Seçil ULUFER KANSOY	Kırklareli University
Serdar GÖNCÜ	Eskişehir Teknik University
Serpil KESTANE	Dokuz Eylül University
Sevim BUDAK	İstanbul University
Sevim Pelin ÖZTÜRK	İzmir Demokrasi University
Sibel MANSUROĞLU	Akdeniz University
Suat AKYÜREK	Gümüşhane University
Şefika AYDIN	Tekirdağ Namık Kemal University
Şefika ERGİN	Dicle University
Şenol ÖZTÜRK	Kırklareli University
Taylan ENGİN	Bandırma Onyediy Eylül University
Tolgahan AYDINER	Pamukkale University
Tuba Nur OLĞUN	Fırat University
Tuba YUSUFOĞLU	Adana Alpaslan Türkeş Bilim ve Teknoloji University
Tuğba YOLCU	Tarsus University
Umit KANMAZ	Nişantaşı University
Umut ÜZMEZ	Zonguldak Bülent Ecevit University
Ümit SORMAZ	Necmettin Erbakan University
Üstün ATAK	Bandırma Onyediy Eylül University
Vildan DURMAZ	Eskişehir Teknik University
Yağmur Özyer AKSOY	İstanbul Arel University
Yahya AYDIN	Ankara Yıldırım Beyazıt University
Yasin TAŞPINAR	Karabük University
Yelda DURGUN ŞAHİN	Adana Alpaslan Türkeş Science and Technology University
Zeynep KEREM ÖZTÜRK	İstanbul Sabahattin Zaim University
Zeynep PEKER	Dokuz Eylül University
Zilan UĞURLU	Başkent University

ETHICS COMMITTEE	ETİK KURUL
Prof.Dr. Kamuran ELBEYOĞLU Prof. Dr. Fahri APAYDIN Prof. Dr. Serap İNCAZ Prof. Dr. Atilla GÜL Prof. Dr. Süleyman TOY Prof. Dr. Bahriye GÜLGÜN Prof. Dr. Cavit YAVUZ Prof. Dr. Nilgün GÖRER TAMER Assoc. Prof. Dr. Fevziye EKER Assoc. Prof. Dr. Osman Devrim ELVAN Assit. Prof. Dr. Mustafa ÇAKIR	Toros University Yalova University Kırklareli University Suleyman Demirel University Atatürk University Ege University Ordu University Gazi University Ordu University Istanbul University- Cerrahpaşa Kocaeli University
INDEXES	DİZİNLER
(Ranking Alphabet Order) Academic Resource Index (2019-....) Acarindex (2013-.....) Cosmos Impact Factor 17/01/2018-..... Cite Factor (03/06/2018-.....) Directory of Research Journals Indexing (2018-.....) Ebsco Database (2023-.....) ERIH PLUS European Reference Index for the Humanities Google Scholar (2021-....) Ideal Online (23/05/2019-.....) Index Copernicus (2023-...) Journal Factor (2018.....) Kaynakca.info (2019-.....) Root Indexing (11/10/2017-.....) Scientific World Index (18/10/2017-.....) Scientific Indexing Services (2018-.....) Scit (2021-....) SOBIAD Index (2019-.....) TR-DİZİN SOSYAL (2019-.....) TR DİZİN FEN (2019-.....) Türk Eğitim İndeksi (2019-.....)	
JOURNAL TAG DERGİ KÜNYESİ	
Journal Name Derginin Adı	Kent Akademisi Urban Academy
Sub Titl of Journal (Derginin Kısa Adı)	Urban Culture and Urban Management (Kent Kültürü ve Yönetimi Dergisi)
Abbreviated Name (Kısa Adı)	KA
ISSN No (Basılı)	-----
ISSN No (Elektronik)	2146-9229
Year of Foundation (Kuruluş Yılı)	2012
Web of Journal (Derginin Web Adresi)	https://www.kentakademisi.com/
Editorial Process Link (Derginin Süreç Yürütüm Adresi)	https://dergipark.org.tr/tr/pub/kent
Language of Journal (Derginin Yayın Dili)	Turkish - English
Publication of Period (Derginin Yayın Periyodu)	March, June, September, December
Keywords (Dergi Anahtar Kelimeleri)	Urban Management, Urban and Environmental Problems, Architecture and Design, Local Management, Transportation Information & Communication Systems, Kent Yönetimi, Kent ve Çevre Sorunları, Mimarlık ve Tasarım, Yerel Yönetimler, Taşımacılık Bilgi ve Bilişim Sistemleri
Indexes (Derginin Kayıtlı Olduğu İndeksler) (According to Alphabet)	Academic Resource Index (2019-....), Acarindex (2013-.....), Cosmos Impact Factor 17/01/2018-....., Cite Factor (03/06/2018-.....), Directory of Research Journals Indexing (2018-.....), ERIH PLUS European Reference Index for the Humanities, Google Scholar (2021-....), Ideal Online (23/05/2019-.....), Journal Factor (2018.....), Kaynakca.info (2019-.....), • OJOP Indexing and Scientific Journal Directory (2019-.....) Root Indexing (11/10/2017-.....), Scientific World Index (18/10/2017-.....) Scientific Indexing Services (2018-.....), Scit (2021-....), SOBIAD Index (2019-.....), TR-DİZİN SOSYAL (2019-.....), TR DİZİN FEN (2019-.....), Türk Eğitim İndeksi (2019-.....)
Chief Editor of Journal (Derginin Baş Editörü)	Dr. Ahmet FİDAN
Licences of Journal (Yayın Lisansı)	Creative Commons (CC BY NC)
Plagiarism and Citation Policies (Benzerlik Politikası)	Ithenticate (less than 20 percent, % 1 per citation) / Ithentitate Max: 20, her bir atf için, Max: 1
Fee Policies of Journal (Ücret Politikası)	For reader and for author free. The journal does not charge any fee for the process of application and publication of articles. / (Dergi, makalelerin başvuru ve yayınlanması sürecinde herhangi bir ücret talep etmez.

Refereeing Type and Technique (Hakemlik Türü ve Yapısı)	Double Blind Peer Reviewing (3 Reviewing Per Article) / Her makale için, üç Karşılıklı (Çift yönlü) Körlüme Akran Hakemlik Sistemi
Access Policies of Journal (Erişim Politikası)	Open Acces (Açık Erişim)
Editorial Procces System (Editorial Sürec Sistemi)	Turkey, ULAKBİM Dergi Systems
Article Publication Categories (Makale Yayın Kategorileri)	Research Articles, Review Article. Other article categories are published on the portal page (www.kentakademisi.com) with two referees. It is not included in the number integrity.
DESCRIPTION OF JOURNAL	DERGİ KISA BİLGİSİ
<p>The main purpose of The Journal of Urban Culture and Management (JOURAC) is to provide scientific and academic studies for the benefit of the people of the world to ensure that Turkish and world cities become more prosperous, more liveable; by publishing the architecture, administrative, economic, environmental, and engineering studies in the context of the city; and the literature studies in the context of the language and culture of the city in a multidisciplinary and interdisciplinary mood while acting as the academia of the urban areas where the 80% of the world population live.</p> <p>The Journal of Urban Culture and Management aims to pave the way for the scientific productions in urban areas and to make faster contribution to development and institutionalization of the cities, and to make more voluminous added values to the world civilization by taking the decision to make its publishing period four times a year.</p> <p>Journal of Urban Academy, attaches importance to and encourages multidisciplinary and interdisciplinarity.</p> <p>It accepts the cultural ethnographic identities of cities as world heritage and aims to create this awareness.</p> <p>It aims to pioneer the preservation and promotion of prehistoric ruins, together with the cultural compositions and combination of world cities, specifically the Anatolian Geography, which is a combination of civilizations.</p> <p>Our peer-reviewed journal is published in four times a year, March, June, September and December and internationally acclaimed. Due to the intense interest in our journal, in accordance with the decision of our Editorial Board numbered S:54/2023/1/1, the publication period has been changed to six issues per year (bimonthly) and this change will be effective at the same time in 2024. It was decided that it will come into force as of the date. This change was announced in our "Announcements" menu on 05/01/2023. The publication languages of our journal are Turkish and English. Our journal also includes introduction of works, letter to the editor and case report articles. Apart from technically examination of articles in Pre-admission process, the plagiarism report is also checked.</p> <p>The main purpose of The Journal of Urban Culture and Management (JOURAC) is to provide scientific and academic studies for the benefit of the people of the world to ensure that Turkish and world cities become more prosperous, more liveable; by publishing the architecture, administrative, economic, environmental, and engineering studies in the context of the city; and the literature studies in the context of the language and culture of the city in a multidisciplinary and interdisciplinary mood while acting as the academia of the urban areas where the 80% of the world population live.</p> <p>URBAN ACADEMY, PROFESSIONAL AND DOUBLE-BLIND PEER-REVIEWED INTERNATIONAL JOURNAL UNDER THE CRITERIA FOR THE APPOINTMENT AND PROMOTION OF THE ASSOCIATE PROFESSORSHIP REQUIRED BY INTER-UNIVERSITY COUNCIL</p> <p>Our Journal Has Been Scanned By TR DİZİN Social Sciences and TR DİZİN Since 2019.</p> <p>Publication History:</p> <p>Our journal began to be published monthly in January 2008 and continued monthly from 2008 to 2010. From March 2010 to December 2011, the article was published in scientific format four times a year, without review of referee. Since March 2012, it has started to publish nationally refereed articles four times a year, as of 2017 it has been included in the Dergi Park System as an International, Double Blind Peer Reviewing Journal. In 2021, (from 2019/1) it was accepted into the TR DİZİN Social and TR DİZİN Science databases.</p> <p>As of the summer issue of 2020, at least three blind peer review systems have been implemented for each article.</p> <p>Starting from 2024, in accordance with the decision of our Editorial Board numbered S:54/2023/1/1, it will begin to be published as 6 issues per year (bimonthly).</p>	<p>Kent Akademisi dergisi (KA), nüfusun % 80 lerini oluşturan dünya kentlerinde, kent in akademisi sıfatıyla, multidisipliner ve interdisipliner bir modda, kente dair, mimari, yönetsel, ekonomik, çevresel, mühendisliğe ilişkin, ve kentlerin dili kültürü bağlamında edebiyata ilişkin bütünlük konuları ve tek bilim alanına sığamayacak kadar geniş uzanımları olan çalışmalarını yayınlamak, Türk ve Dünya kentlerinin daha bayındır, daha yaşanılabilir hale gelmesini sağlamak için bilimsel, akademik yayınların dünya insanlarının faydasına sunmak istemektedir.</p> <p>Kent Akademisi, yayın periyodunu, yılda dört sayı yapma kararı alarak, kent alanlardaki bilimsel üretimlerin önünü açmayı ve kentlerimizin gelişmesi ve kurumsallaşmasına daha hızlı katkıda bulunmayı, dünya medeniyetine daha hacimli katma değerler sağlayabilmeyi amaçlamıştır.</p> <p>Kent Akademisi dergisi, multidisiplinerliği ve interdisiplinerliği önemsemekte ve teşvik etmektedir.</p> <p>Kentlerin kültürel etnografik kimliklerini dünya mirası olarak kabul etmekte ve bu bilincin oluşmasını sağlamayı hedef alır.</p> <p>İnsanoğlunun kent kültürü bağlamında dünya mirası kavramına vereceği önemi sağlamlaştırmaya gayret eder.</p> <p>Medeniyetler bileşimi olan Anadolu Coğrafyası özelinde dünya kentlerinin kültürel bileşimleriyle birlikte, tarih öncesi kalıntılarının korunması ve tanıtılması öncelikli hedefimizdir.</p> <p>Dergimiz, Mart, Haziran, Eylül, Aralık aylarında olmak üzere, yılda dört kez yayın yapan, uluslararası hakemli bir dergidir. Dergimize olan yoğun ilgi nedeniyle, Yayın Kurulumuzun S:54/2023/1/1 sayılı kararı gereğince yayın periyodunun yılda altı sayı (iki ayda bir) olacak şekilde değiştirilmesine ve bu değişikliğin 2024 yılının aynı tarihi itibarıyla yürürlüğe konulacağına karar verilmiştir. Bu değişiklik, 05/01/2023 tarihinde "Duyurular" menümüzde ilan edilmiştir.</p> <p>Dergimizin yayın dili, Türkçe ve İngilizcedir. Makale ön kabul sürecinde teknik ayrıntı dışında, benzerlik raporuna bakılmaktadır. Makale yazarlarımızdan makale yüklemesi yaparken, Documentation Dokümanlar menüsünden makale şablonu indirilerek bu şablona göre yükleme yapmalarını, kaynakça oluştururken, kaynakçadaki her kaynağın arasına bir satır boşluk bırakmalarını önemle rica ediyoruz.</p> <p>DERGİMİZ ÜAK DOÇENTLİK ve YENİDEN ATAMA İLKELERİ KAPSAMINDA, DİĞER İNDEKSLERE SAHİP ULUSLARARASI DERGİ STATÜSÜNDEDİR.</p> <p>Dergimiz 2019 Yılından bu yana, TR DİZİN tarafından taranmaktadır.</p> <p>Yayın Tarihiçesi:</p> <p>Dergimiz, 2008 Ocak'ta aylık olarak yayına başlamış olup 2008 den 2010'a kadar aylık olarak devam etmiştir. Mart 2010'dan, Aralık 2011'e kadar yılda dört kez olmak üzere, hakemsiz olarak bilimsel formatta makale yayınlamıştır. Mart 2012 tarihinden bu yana yılda dört kez olmak üzere ulusal hakemli makaleler yayınlamaya başlamıştır, 2017 yılı itibarıyla uluslararası çift kör akran hakemli dergi olarak Dergi Park Sistemine dahil olmuştur. 2019 yılının ilk sayısından itibaren TR DİZİN Sosyal ve TR DİZİN Fen Bilimleri veri tabanına alınmıştır.</p> <p>2020 yılı yaz sayısından itibaren, her makale için en az üç kör akran hakemlik sistemine geçmiştir.</p> <p>2024 yılından itibaren, Yayın Kurulumuzun S:54/2023/1/1 sayılı kararı gereğince yılda 6 sayı (iki ayda bir) olarak çıkmaya başlayacaktır.</p>
NOTE TO AUTHOR and EVALUATION CRITERIA	YAZARLARA NOT ve DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ
PROCESS: General Evaluation Process	SÜREÇLER: Genel Değerlendirme Süreci

<p>The Double Blind Peer Reviewing System is applied in the Journal of Kent Academy. (At least 3 referee opinions for each article)</p> <p>Double Blind Peer Reviewing: The system where the editor / authors' referees, referees cannot see the author (s) and the referee selection is made in accordance with the subject and the scientific field of the author (peer review), although the editor sees the referees and authors. For this system, an anonymous upload of the full texts of the article is notified to the author at the acceptance of the article, it is obligatory to check it during the last step checklist process.</p> <p>Pursuant to mission of the our journal, it is adopted as a principle as fastest as possible by performing publication process contributing to science without deviated from ethics and quality. In this context, in order for an article to be published, the article must be uploaded at least two months before our regular publication date. An article that is deemed suitable for publication but is not published is moved to the first available issue.</p> <p>Article sent to our journal are immediately sent to referees. Our referees are given a maximum time of fifteen days for the first round for articles up to fifteen pages, and 20 days for articles exceeding 15 pages. In the second round, this time is halved, and in the third round, it is reduced to 3 days.</p> <p>In the second and ongoing referee rounds, the refereeships of the referees who do not serve within the required time are dropped, and the decision is made in line with the opinions of the other two current referees and the decision of the field editor of the relevant article.</p>	<p>Kent Akademisi Dergisi'nde Çift Kör Akran Hakemlik Sistemi (Double Blind Peer Reviewing) uygulanmaktadır. (Her makale için en az 3 hakem görüşü)</p> <p>Duble Blind Peer Reviewing / Çift Kör Akran Hakemlik: Editörün hakem ve yazarları gördüğü halde, yazarın / yazarların hakemleri, hakemlerin yazarı / yazarları görmediği ve makalenin konusu ve yazarının bilimsel alanına uygun hakem tercihinin yapıldığı (akran hakemlik) sistemi. Bu sistem için, makale kabulünde makale tam metninin isimsiz yüklenmesi yazara bildirilir, makale yükleme son adım kontrol (checklist) sürecinde kontrol edilmesi zorunludur.</p> <p>Dergimiz misyonu gereği, etik ilkeler ve kaliteden sapmaksızın mümkün olan en hızlı şekilde yayın sürecini yürüterek bilime katkı sağlamayı ilke edinmiştir. Bu bağlamda, bir sayıda makalenin yayınlanması için, olağan yayın tarihimizden en az iki ay öncesine kadar makale yüklenmelidir. Yayına uygun görülüp de yetismeyen bir makale uygun olan ilk sayıya kaydırılmaktadır.</p> <p>Dergimize gönderilen makale, editoryada en fazla beş gün bekler, derhal hakemlere gönderilir. Hakemlerimize ilk tur için, onbeş sayfaya kadar olan makalelerde on beş gün, 15 sayfayı aşan makalelerde 20 gün azami süre verilmiştir. İkinci turda bu süre yarıya, üçüncü turda ise, 3 güne düşer.</p> <p>İkinci ve devam eden hakemlik turlarında süresi içinde hakemliğini yapmayan hakemlerin hakemlikleri düşürülür, karar, halihazırdaki diğer iki hakemin görüşleri ve ilgili makalenin alan editörü kararın doğrultusunda ortaya çıkar.</p>
<p>Example Durations for a Number:</p> <p>March Issue Publication Date: 15 March</p> <p>Article Sending Date: 15 January</p> <p>Article Pre-assessment Date: 15 days</p> <p>Time to Send the Article to the Referee: 15 days.</p> <p>Article Publication Decision: 30 days.</p> <p>Article Publication Preparation: 5 days.</p> <p>Article Published: 15 March / 15 June / 15 September / 15 December</p> <p>Article Revised Suggestions: / 15-20 March / June / September / December</p>	<p>Bir Sayı İçin Örnek Süreler:</p> <p>Mart Sayımızın Yayın Tarihi: 15 Mart</p> <p>Son Yükleme Tarihi: 15 Ocak</p> <p>Ön Değerleme Tarihi: 15 gün</p> <p>Makalenin Hakeme Gönderilme Süresi: 15 gün</p> <p>Makale Yayın Kararı: 25 gün</p> <p>Makale Yayın Hazırlığı: 5 gün.</p> <p>Yayın Periyodu: 15 March / 15 June / 15 September / 15 December</p> <p>Yayın Düzeltme Tarihleri: 15-20 March / June / September / December</p>

Fee Policies of Journal

I. Main Publication Fee

- The publication fee to be paid by the author is requested before the article is uploaded.
- The publication fee to be paid by the author is calculated as 1000 TL or, for foreign authors, 50 USD, against the central bank exchange rate of that day, within the scope of the Board of Directors determined in the editorial board numbered S:54/2023/1/3 and dated **28/02/2023**.
- The fee requested from the articles sent to our journal for publication is in no way dependent on the Acceptance / Rejection condition. This condition is carried out by the decision numbered 2021.18.643 on Predatory/Shabby Journals taken at the Council of Higher Education session dated December 30, 2021 and numbered 2021.18.
- The fee payment requirement applies to all authors. Payments are in a transparent and auditable structure, equally applicable to each author, and reports on this are published in our journal at the end of each year. The fee is calculated by the authors jointly (jointly) in equal proportions among themselves. Payment is made from the correspondent author's account.
- Although it is not our journal's responsibility to share the fee equally, resolving this issue in a way that does not cause a conflict of interest between authors is a necessity in terms of our journal's fee policy.
- Those who work as section editors in our journal at least three times a year receive a 50% discount on the publication fee. If the author entitled to this discount appears in an article with more than one author, a discount is applied in proportion to his or her percentage share. Publication fees are used for the secretariat, preparation for publication and journal accreditation costs.
- Yayın ücretleri, sekreteryaya, yayına hazırlık işlemleri ve dergi akreditasyon maliyetleri için kullanılmaktadır.

II. Fees From Readers And/Or Subscription Systems

- Urban Academy / Journal of Kent Akademisi does not demand any fees from its readers.
- Provisions requested by Kent Akademi Journal regarding libraries and special directories are reserved.
- Article fee payments will be valid for articles that will be uploaded to the system after 05/07/2022, for which the decision has been taken.
- Fee payments are made through the TL and USD accounts of the Black Sea Poets and Writers Association, the publisher of our journal.

Karadeniz Şairler ve Yazarlar Derneği (Black Sea Poet and Author Association) IBAN ACCOUNTS:

IBAN NUMBER (TL) TR: 070001500158007316964344

IBAN NUMBER (USD) TR: 530001500158048021390124 Preliminary

Assessment of Plagiarism:

Our itenticate publication standard has been implemented as 30% since March 2017, 25% as of March 2018, and 20% as of March 2019. Our editorial board reserves the right to further reduce this rate with unanimous consent in the future. However, a reduction to a lower plagiarism rate than this rate is not envisaged in a ten-year publication period.

In the article preliminary evaluation period, articles of 20% and below reported in the ITENTICATE similarity total rate report, excluding the bibliography, Only one citation Max: %1

Referee System

The Double Blind Peer Reviewing System is applied in the Journal of Kent Academy. (At least 3 referee opinions for each article)

Double Blind Peer Reviewing: The system where the editor / authors' referees, referees cannot see the author (s) and the referee selection is made in accordance with the subject and the scientific field of the author (peer review), although the editor sees the referees and authors. For this system, an anonymous upload of the full texts of the article is notified to the author at the acceptance of the article, it is obligatory to check it during the last step checklist process.

OPEN ACCESS POLİCİES

This is an open-access journal, which means that all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Users are allowed to read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of the articles in Urban Academy (KA) journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is by the **Budapest Open Access Initiative (BOAI)** definition of open access. Applies the **CC, BY, NC** licensing principle.

As mentioned in Copyright Transfer Form;

(to see the copyright transfer form, Authors guarantee that;

- Their paper is original,
- it is not given to any other journals to publish,
- if all or some parts of the article is published, all types of permission needed are taken and sent to Editor of Urban Academy Journal to be published in the journal mentioned above. Authors certify that they have no right to withdraw the article that is accepted to be published in the Urban Academy Journal "at any stage after the acceptance of the article."
- The Article's scientific, ethical, and legal responsibility belongs to the authors.

Transferring the copyright of the article to Kent Akademi Journal means the transfer of the first publication right. Once the author has given this right, he cannot take it back and the journal has this right as long as it publishes the

Dergi Ücret Politikası

I. Temel Ücret Politikaları

- Yazarın ödeyeceği yayın ücreti makale yükleme öncesinde talep edilmektedir.
- Yazarın ödeyeceği yayın ücretinin, S:54/2023/1/3 no'lu ve **28/02/2023** tarihli yayın kurulunda belirlenmiş olan Yönetim Kurulu kapsamında, 15/03/2023 tarihinden başlamak üzere, 1000 (Bin) TL veya yabancı yazarlar için, 50 USD o günün merkez bankası kur oranları karşılığı olarak hesaplanır.
- Dergimize yayın için gönderilen makalelerden talep edilen bedel hiçbir şekilde Kabul / Ret şartına bağlı değildir. Bu şart Yüksek Öğretim Kurulu'nun 30 Aralık 2021 tarih ve 2021.18 nolu oturumunda Yağmacı/Şaibeli Dergiler hakkında alınan 2021.18.643 sayılı karar gereğince yürütülmektedir.
- Ücret ödeme şartı bütün yazarlar için geçerlidir. Ödemeler, her yazara eşit uygulanacağı şekilde, şeffaf ve denetlenebilir bir yapıdadır. Buna ilişkin raporlar dergimizde her yıl sonunda yayınlanmaktadır. Ücret yazarlar tarafından kendi aralarında müştereken (ortaklaşa) eşit oranlarda hesaplanır. Ödeme, yetkili yazar hesabından yapılır.
- Ücretin eşit olarak paylaşılması dergimiz sorumluluğunda olmasa da, yazarlar arasında bunun çıkar çatışmasına neden olmayacak şekilde çözümlenmesi dergimiz ücret politikamız açısından bir gerekliliktir.
- Dergimizde en az yılda üç kere alan editörlüğü yapanlara, yayın ücretinde % 50 indirim yapılmaktadır. Bu indirim hak kazanan yazarın birden fazla yazarı makalede yer alması durumunda, kendi yüzdelik payı oranında indirim uygulanır. Yayın ücretleri, sekreteryaya, yayına hazırlık işlemleri ve dergi akreditasyon maliyetleri için kullanılmaktadır.
- g. h. Publication fees are used for the secretariat, preparation for publication, journal accreditation costs and other costs.

II. Okurlardan ve / veya Abonelik Sistemlerinden Alınan Ücretler

- Kent Akademisi Dergisinin, okurlardan herhangi bir ücret talebi bulunmamaktadır.
- Kent Akademisi Dergisi'nin kütüphane ve özel dizinler konusunda talep edeceği hükümler saklıdır.
- Makale ücreti ödemeleri, kararın alınmış olduğu, 05/07/2022 tarihinden sonra sisteme yüklenecek makaleler için geçerlidir.
- Ücret ödemeleri, dergimizin yayıncı kuruluşu olan Karadeniz Şairler ve Yazarlar Derneği TL ve USD hesapları üzerinden yapılmaktadır.

Karadeniz Şairler ve Yazarlar Derneği İBAN HESAPLARI:

IBAN NUMARASI (TL) TR: 070001500158007316964344

IBAN NUMARASI (USD) TR: 530001500158048021390124

Değerlendirmede Benzerlik Oranları:

İtenticate yayın standardımız, 2017 Mart tan itibaren %30, 2018 Marttan itibaren %25 olarak uygulanmış, 2019 Marttan itibaren %20 olarak uygulanmaktadır. İlerleyen zaman diliminde yayın kurumumuzun oy birliği ile bu oranı daha da aşağı çekme hakkı saklıdır. Ancak, bu orandan daha aşağı bir intihal oranına indirilmesi, on yıllık bir yayının döneminde öngörülmemektedir.

Makale ön değerlendirme sürecinde ITENTICATE benzerlik oranı raporunda, kaynakça hariç, %20 ve altındaki makalelerin her bir atfının da %1 den fazla olmaması gerekir. Bu oran tezden üretilmiş makalelerde her bir atıfta %3 olarak uygulanır.

HAKEMLİK SİSTEMİ:

Kent Akademisi Dergisi'nde Karşılıklı Körlüme Akran Hakemlik Sistemi (Double Blind Peer Reviewing) uygulanmaktadır. (Her makale için en az 3 hakem görüşü alınır)

Double Blind Peer Reviewing / Karşılıklı Körlüme Akran Hakemlik: Editörün hakem ve yazarları gördüğü halde, yazarın / yazarların hakemleri, hakemlerin yazarı / yazarları göremediği ve makalenin konusu ve yazarının bilimsel alanına uygun hakem tercihinin yapıldığı (akran hakemlik) sistemi. Bu sistem için, makale kabulünde makale tam metninin isimsiz yüklenmesi yazara bildirilir, makale yükleme son adım kontrol (checklist) sürecinde kontrol edilmesi zorunludur.

AÇIK ERİŞİM POLİTİKAMIZ:

Dergi Açık Erişimli olup yayınlanan bilimsel yazılara kullanıcı veya kurumlar ücretsiz olarak erişebilecektir. Kullanıcılara, Kent Akademisi (KA) dergisindeki makalelerin tam metnlerini yayıncı veya yazarın önceden izni olmadan okumak, indirmek, kopyalamak, dağıtmak, basmak, arama yapmak veya bağlantı kurmak için izin verilmiştir. Bu, **Budapeste Açık Erişim İnişiyatifinin (BOAI)** açık erişim tanımı ile uyumludur. **CC, BY, NC** lisanslama ilkesini uygular.

TELİF HAKKI DÜZENLEMESİ'nde belirtildiği üzere;

Yazarlar Şunları garanti eder;

- Makaleleri orijinaldir,
- Yayınlanmak üzere başka dergilere verilmez,
- Makalenin tamamı veya bir kısmı yayınlanmıyorsa, yukarıda belirtilen dergide yayımlanmak üzere gerekli her türlü izin alınarak Urban Academy Journal Editörüne gönderilir.

Yazarlar, Kent Akademisi Dergisi'nde yayımlanmak üzere kabul edilen makaleyi, "makalenin kabulünden sonra hiçbir aşamada" geri çekme haklarının bulunmadığını beyan ederler.

-Makalenin bilimsel, etik ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Makalenin telif haklarının Kent Akademisi Dergisi'ne devredilmesi, **ilk yayın hakkının devredilmesi** anlamına gelir. Yazar bu hakkı bir kere verdikten sonra

article.

Other copyrights belong to the author.

CONFLICT OF INTEREST STATEMENT

Authors

In accordance with the publication policy of the Journal of Urban Academy (Kent Akademisi), the people who contributed in the real sense should be written in the articles sent to the journal as authors. The author (s) of the manuscript must declare that there are no conflicts of personal and financial interest within the scope of the study. This notification must be uploaded by the author / authors in pdf format with wet signature, by filling out the form in our documents menu before the article is published.

Reviewers

Referees should inform the journal editor about the evaluation process if they suspect any conflict of interest in the article they are evaluating, and refuse article evaluation if necessary. In order to prevent conflict of interest, people in the institutions where the article authors are working cannot referee the article.

Editors

Editors should not have personal or financial conflicts of interest with articles.

OUR SIMILARITY RATE POLICY:

Similarity reports in our journal are checked twice, at the beginning of the process and at the end of the process.

During the upload of the articles to the system, the author receives an iThenticate report on the last version by any of the three scanning programs (iThenticate, Turnitin, Plagiarism Net) and by the section editors (after language control) after the refereeing process is completed.

No matter which scanning program is scanned, our upper limit of similarity rate is 20%. The maximum value for each citation should be 1%. OVER THE LAST VERSION FILE, only the reports scanned with the iThenticate program are valid.

In the event that the similarity report is 20-22% due to the footer, header and tag sections, in order to reduce the rate below 20%, the tag can be reduced to the required rate by removing the header and footer sections and re-scanning.

OUR REFERENCE VALUES IN SIMILARITY RATE SCAN:

1. When scanning, the parts to be excluded from the scanning settings: a) Bibliography b) Abstract

These parts should be scanned by setting EXCLUSION from the scan setting without being removed from the article text.

2. Similarity rates; not more than 1% in each citation, and not more than 20% in total.

3. In articles produced from the thesis, a maximum of 3% similarity is accepted for each reference.

4. iThenticate scanning program is our official scanning program.

Similarity reports in our journal are checked twice, at the beginning of the process and the end of the process.

Latest similarity reports are received by our Section Editors.

geri alamaz ve dergi makaleyi yayınladığı sürece bu hakka sahiptir.

Yazarın diğer te'lif hakları kendisine aittir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI:

Yazarlar

Kent Akademisi Dergisi, yayın politikası gereğince, yayınlanmak üzere dergiye gönderilen makalelerde gerçek anlamda katkı sağlayan kişiler yazar olarak yazılmalıdır. Makalenin yazar/yazarları, çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması olmadığını bildirmek zorundadır. Bu bildirim, makalenin yayınlanması öncesinde yazar/yazarlar tarafından dokümanlar menümüzde bulunan form doldurularak ıslak imzalı olarak pdf formatında yüklenmelidir.

Hakemler

Hakemler, değerlendirdikleri makalede herhangi bir çıkar çatışması olduğundan şüphelendiklerinde değerlendirme süreci ile ilgili olarak dergi editörlüğüne bilgi vermeli ve gerekirse makale değerlendirmesini reddetmelidirler. Çıkar çatışmasını engellemek için makale yazarlarının görev yaptığı kurumlardaki kişiler, makale için hakemlik yapamazlar.

Editörler

Editörlerin, makalelerle kişisel veya mali açıdan çıkar çatışması olmamalıdır.

BENZERLİK ORANI POLİTİKAMIZ:

Dergimizde benzerlik raporları süreç başı ve süreç sonu olmak üzere iki kez kontrol edilmektedir.

Makalelerin sisteme yüklenme sırasında yazar tarafından her üç tarama programından (iThenticate, Turnitin, İntihal Net) herhangi birisi, hakemlik süreci tamamlandıktan sonra da alan editörleri tarafından (dil kontrolünden geldikten sonra) son sürüm üzerinden iThenticate raporu alınır.

Hangi tarama programıyla taranırsa taransın, benzerlik oranı üst sınırimız, %20 dir. Her bir atıf için en fazla değer %1 olmalıdır. SON SÜRÜM DOSYASI ÜZERİNDEN sadece ve sadece iThenticate programı ile taranan raporlar geçerlidir.

Benzerlik Raporunun alt ve üst bilgi ve künye kısımları nedeniyle %20-22 çıkması durumunda, oranın %20'nin altına düşürülmesi için, künye, üst bilgi alt bilgi kısımlarını çıkararak tekrar taramadan geçirilerek gerekli orana düşürülmesi sağlanabilir.

BENZERLİK ORANI TARAMALARINDA REFERANS DEĞERLERİMİZ:

1. Tarama yapılırken, tarama ayarlarından hariç tutulacak kısımlar: a) Kaynakça b) Özet

Bu kısımlar, makale metninden çıkarılmaksızın tarama ayarından HARIÇ TUT ayarı yapılarak taranmalıdır.

2. Benzerlik oranları; her bir alıntıda %1'den fazla, toplamda da, % 20'den fazla olmayacak şekilde uygulanacaktır.

3. Tezden üretilmiş makalelerde her bir atıfta en fazla %3 benzerlik kabul edilir.

4. iThenticate tarama programı resmi tarama programımızdır.

Dergimizde benzerlik raporları süreç başı ve süreç sonu olmak üzere iki kez kontrol edilmektedir.

Süreç sonu benzerlik raporları Alan Editörlerimiz tarafından alınmaktadır.

Information, Communication, Art and Media Publishing Group

	INDEX İÇİNDEKİLER	Pages
I	Volume 16, Special Issue Editorial Board and Index Cilt 16 Özel Sayı Editör Kurulu	I- XI
II	Journal Tag and Publication Principles and Policies Dergi Künyesi ve Yayın İlke ve Politikaları	VII-XI
III	Index / İçindekiler	XII-XV
IV	Editorial Letter: Attitude Change Before Climate Change / Yokoluşa Karşı Direnme Editör	XVI-XVIII
*	ARTICLES MAKALELER	*
1	Araştırma Makalesi Research Article Cumhuriyetin 100. Yılında Kamu Güvenliğinin Dinamikleri: Katılım ve Yönetişim Dynamics of Public Security in the 100th Anniversary of the Republic: Participation and Governance • Eser GEMİCİ	001-018
2	Araştırma Makalesi Research Article Energy Consumption, CO2 Emissions, and Economic Growth Nexus: ARDL Analysis for Türkiye Enerji Tüketimi, CO2 Emisyonu ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye için ARDL Analizi • Maya MOALLA	019-037
3	Araştırma Makalesi Research Article Turkey's Environment vs. Economic Growth Dilemma: Unpacking Perceptions and Influential Factors Türkiye'nin Çevrenin Korunması-Büyüme İkilemi: Algıların ve Etki Eden Faktörlerin Analizi • Özge ERDÖLEK KOZAL	038-054
4	Araştırma Makalesi Research Article Cumhuriyet Sonrası Türkiye'de Kent Sosyolojisi Disiplininin Gelişimi: Lisans Müfredatı İçerik İncelemesi The Development of the Discipline of Urban Sociology in Post-Republican Turkey: Content Review of the Undergraduate Curriculum • Enes YALÇIN	055-070
5	Araştırma Makalesi Research Article Yaşlı Dostu Kentin Anlamı ve Aktif Yaşlanmaya Katkıları: Cumhuriyetin 100. Yılında İzmir Kenti Örneği Meaning of Age-Friendly City and Contributions to Active Ageing: The Case of Izmir City in the 100th Year of the Republic • Esin ZENGİN TAŞ Hande KIRIŞIK Fatma YILDIZ Zeynep ATA Murat AKTUĞ	071-096
6	Araştırma Makalesi Research Article Cumhuriyet'in Yüzüncü Yılında Türkiye'de Afetler: 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremi Disasters in Türkiye in the Centenary of the Republic: 06 February 2023 Kahramanmaraş Earthquakes • Ceren AĞIN GÖZÜKIZIL Senem TEZCAN	097-114
7	Araştırma Makalesi Research Article Cumhuriyetin 100. Yılında Sürdürülebilir Su Kullanımında Yeşil Alan Tasarım ve Yönetiminin Etkinliğinin Araştırılması: Ankara Dikmen Vadisi Örneği Investigation of the Effectiveness of Green Space Design and Management in Sustainable Water Use on the 100th Anniversary of the Republic of Turkey: Ankara Dikmen Valley Case • Yüksel ÜNLÜKAPLAN Betül TİĞİZ	115-130
8	Araştırma Makalesi Research Article Yeşil Şehir Kavramı ve Pazarlaması: İzmir'in Yeşil Şehirleşme Sürecinin Betimsel Analizi Green City Concept and Marketing: Descriptive Analysis of Izmir's Green City Process • Ebru BİLGEN KOCATÜRK Ferahnur ÖZGÖREN ŞEN Nevin KARABIYIK YERDEN	131-148

9	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>İklim Değişikliği ve Çatışma Climate Change and Conflict</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yunus DÜĞER Murat YAMAN	149-174
10	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>The Nexus Between Carbon Emissions and Economic Growth in Türkiye at the 100th Anniversary of the Republic: Rolling Window Causality Analysis with Historical Data Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye'de Karbon Emisyonları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Tarihsel Veri ile Rolling Window Nedensellik Analizi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Seyit Ali MIÇOOĞULLARI	175-188
11	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>The Role of Governance on Trust in Public Administration on the 100th Anniversary of the Republic: A Local Governance Analysis Cumhuriyetin 100. Yılında Kamu Yönetimine Duyulan Güven Üzerinde Yönetişimin Rolü: Bir Yerel Yönetim Analizi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yurdanur URAL USLAN Şerafettin ERTEN	189-205
12	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>For a Better Disaster Management in Türkiye's 100th Anniversary: District Disaster Management Türkiye'nin 100. Yılında Daha İyi Bir Afet Yönetimi İçin: İlçe Afet Yönetimi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ezgi KOVANCI	206-230
13	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Predicting Cyberslacking Behavior in Terms of Demographic Variables: A Call Center Case Kentsel Çalışma Yaşamında Sanal Kaytarma Davranışının Demografik Değişkenler Açısından Yordanması: Çağrı Merkezi Örneği</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reha ÖZDER	231-248
14	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Evaluation of Social Services and Assistance for Syrians Under Temporary Protection in the 100th Anniversary of the Republic: Case Study of Gaziantep Metropolitan Municipality Cumhuriyetin 100. Yılında Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik Sosyal Hizmet ve Yardımların Değerlendirilmesi: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği</p> <ul style="list-style-type: none"> • İbrahim Tanju AKYOL Burak KOÇAK	249-268
15	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Architectural Strategy Development Through Evaluation of the Spatial Themes Prominent in the Formation of Istanbul's Identity from 1923 to the Present: Proposal of a Model 1923'ten Günümüze İstanbul Kimliğinin Oluşumunda Öne Çıkan Mekânsal Temaların Değerlendirilmesi Yoluyla Mimari Strateji Geliştirme: Bir Model Önerisi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gencay CUBUK	269-283
16	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Pazarlamada Şehir Çalışmaları: Türk Şehirlerinin Dünü, Bugünü, Geleceği City Studies in Marketing: The Past, Present and the Future of Turkish Cities</p> <ul style="list-style-type: none"> • Selçuk Yasin YILDIZ	284-308
17	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Cumhuriyetin 100. Yılında Bir Tüketim Mekânı Olarak Kent ve Kamusal Alan Bağlamında Atölye/Kitap Kafeler Workshop/Book Cafes in the Context of the City and Public Sphere as a Consumption Space in the 100th Anniversary of the Republic</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anıl Kaan UÇAR	309-328

18	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Cumhuriyet dönemi Ataköy Kıyılarının 2000'lerde Dönüşümünün Metodolojik Bir Yaklaşım ile İncelenmesi Investigation of the Transformation of the Republican Era Ataköy Coasts in the 2000s with a Methodological Approach</p> <ul style="list-style-type: none"> • Berna USANMAZ COŞKUN	329-348
19	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Aksaray İlinin Cumhuriyet Sonrası Türk Resim Sanatına Yansımaları Reflections of the Aksaray Province in Turkish Fine Arts after the Republic</p> <ul style="list-style-type: none"> • Menekşe ŞAHİN KARADAL	349-370
20	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Attempts to Sustain the Ottoman Identity of Bursa in the Hundred-Years History of the Turkish Republic Türkiye Cumhuriyeti'nin Yüz Yıllık Geçmişinde Bursa'daki Osmanlı Kimliğini Sürdürmeye Yönelik Çabalar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sermin ÇAKICI ALP	371-394
21	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Predictive Modeling of Urban Traffic Accident Severity in Türkiye's Centennial: Machine Learning Approaches for Sustainable Cities Türkiye'nin 100. Yılında Kentsel Trafik Kazası Şiddetinin Öngörü Modellemesi: Sürdürülebilir Şehirler İçin Makine Öğrenimi Yaklaşımları</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adem KORKMAZ	395-406
22	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Cumhuriyet Tarihi Boyunca Mardin İlinin Şehir Pazarlaması ve Sürdürülebilirlik Kavramlarının Gelişimi ve Sosyal Girişimcilik ile İlişkisi The Development of City Marketing and Sustainability Concepts of Mardin Province Throughout the Republican History and Its Relationship with Social Entrepreneurship</p> <ul style="list-style-type: none"> • Behiye BEĞENDİK	407-437
23	<p>Fighting Anthropogenic Forest Fires: Implications from Forest Fires in the Mediterranean Region Antropojenik Tehlike Olan Orman Yangınlarıyla Mücadele: Akdeniz Bölgesi Orman Yangınlarından Çıkarımlar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vildan ORAL Melikşah TURAN	438-454
24	<p>Derleme Makalesi Review Article</p> <p>Rethinking City and Governance in Terms of Sustainable Development in the Centennial of the Republic Cumhuriyetin 100. Yılında Kent ve Yönetişimi Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Yeniden Düşünmek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mustafa DEMİRKOL	455-468
25	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Mimarlıkta Temsiliyetin Atatürk Kültür Merkezi Üzerinden Değerlendirilmesi Evaluation of Representation in Architecture in the Centenary of the Republic through the Atatürk Cultural Center</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fernaz ÖNCEL	469-497
26	<p>Türkiye Cumhuriyeti'nin Yüzüncü Yılında Kentleşme, Yenilenebilir Enerji ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Arasındaki İlişki Üzerine Küresel Ampirik Bir Araştırma Türkiye Cumhuriyeti'nin Yüzüncü Yılında Kentleşme, Yenilenebilir Enerji ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Arasındaki İlişki Üzerine Küresel Ampirik Bir Araştırma</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mustafa Latif EMEK	498-511

27	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Characteristics of Village Institutes as a Teacher Training Model for Modernisation in the 100th Anniversary of the Republic of Turkey</p> <p>Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılında Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli Olarak Köy Enstitülerinin Modernleşmeye İlişkin Özellikleri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gökhan KAYIR	512-522
28	<p>Derleme Makalesi Review Article</p> <p>Cumhuriyetten Günümüze Belediyelerin Değişen Roller ve Yeni Görevi: İklim Değişikliği ve Hava Kirliliğiyle Mücadele</p> <p>Changing Roles and New Responsibilities of Municipalities from the Republic to the Present: Combating Climate Change and Air Pollution</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aysun YILMAZTÜRK Şerif ÖNER	523-543
29	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Türkiye'deki Kentleşme Odaklı Afet Politikalarının 1923-2023 Yılları Arasındaki Analizi</p> <p>Analysis of Urbanization-Oriented Disaster Policies in Türkiye Between 1923- 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> • Melike KALKAN	544-558
30	<p>Derleme Makalesi Review Article</p> <p>Cumhuriyet Sonrası Türkiyede Sürdürülebilir Gastronomiye Dair Hazırlanan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi</p> <p>Bibliometric Analysis of Postgraduate Thesis Studies on Sustainable Gastronomy in Post-Republican Turkey</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hasan Önal ŞEYHANLIOĞLU	559-576
31	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Cumhuriyet'in 100. Yılında Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi ve Tarihsel Perspektifle Ankara Etnografya Müzesi</p> <p>Sustainable Cultural Heritage Management in the 100th Anniversary of the Republic and Ankara Ethnography Museum in Historical Perspective</p> <ul style="list-style-type: none"> • İşıl İYİGÖKTÜRK	577-596
32	<p>Derleme Makalesi Review Article</p> <p>An Evaluation of Sustainable Public Services in Light of Turkstat Data on The 100TH Anniversary of The Turkish Republic</p> <p>Türkiye Cumhuriyetin 100. Yılında TÜİK Verileri Işığında Sürdürülebilir Kamu Hizmeti Üzerine Bir Değerlendirme</p> <ul style="list-style-type: none"> • İbrahim YIKILMAZ	597-615
33	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>Türkiye'de Yabancıların Mülk Edinimi: Yalova Konut Sektörü Örneği</p> <p>Foreigners' Property Acquisition in Türkiye: The Case of Yalova Housing Market</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ahmet Suvar ASLAN	616-633
34	<p>Araştırma Makalesi Research Article</p> <p>The Impact of Korean Local Government's Public Health and Urban Planning Policies in Combating COVID-19</p> <p>Kore Yerel Yönetiminin Halk Sağlığı ve Kent Planlama Politikalarının COVID-19 ile Mücadelede Etkisi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fatih ULAŞAN	634-649

35	Soğuk İklimde Dış Mekân Konfor Koşullarını İyileştirme Önerileri: Erzurum Recommendations for the Improvement of Outdoor Comfort Conditions in Cold Climate: Erzurum • Merve YAVAŞ	650-672
***	Volume: 16, Special Issue, 2023 Full Page	001-672

URBAN ACADEMY

© KENT AKADEMİSİ | 2023

ICAM | ONLINE INFORMATION-COMMUNICATION AND MEDIA PUBLISHING GROUP

KENT AKADEMİSİ
KENT KÜLTÜRÜ VE YÖNETİMİ DERGİSİ | JOURNAL OF URBAN CULTURE & MANAGEMENT

From the Editors

Assist.Prof.Dr. Ahmet FİDAN

Editor-in-Chief

On Behalf of ICAM Network Editorial Board

Assoc.Prof. Dr. Burçin HENDEN ŞOLT

Editor

On Behalf of Urban Academy Editorial Board

Türkiye's Assets and Accretion,

Türkiye's Century...

We are proud to announce...

Greetings to our all-precious Kent Academy readers, to the writers, to our distinguished team at the publication desk, to our field editors who supported us during the publication process and to our distinguished referees whose number exceeds thousands. On behalf of all our issue editors from the following sections, issue editors and editorial board, writing an Editor's letter for this issue alone was too much for me under the centennial anniversary of the Republic of Türkiye, so I would like to thank esteemed Associate Professor Dr. Burçin HENDEN ŞOLT due to associate writing this special letter with me.

An independent republic, which is the most ideal form of government of a country ever used in the world despite its many shortcomings, was officially declared in Türkiye by Mustafa Kemal Atatürk with a huge struggle a hundred years ago today.

We know how the Republic came into being. Based on this experience, our country has gone into a development process with every geographical piece since those days, and the whole country's people have been still struggling for civilization, prosperity and development. In this context, as an answer to the question of how and in what ways it can be progressed, ICAM Network publishing group in its categorical field has acted with the principle of **"producing solutions, not problems"** and come to this day with its incorporated publishing group.

Türkiye'nin Emeği ve Birikimi,

Türkiye Yüzyılı...

Gururluyuz...

Merhaba değerli Kent Akademisi okurlarımız, yazarlarımız, yayın masasındaki güzide ekibimiz ve yayın sürecinde bize destek olan alan editörlerimiz ve sayıları binleri geçen güzide hakemlerimiz.

Bu sayıya Editör mektubunu tek başına yazmak bana koskoca Türkiye Cumhuriyeti'nin 100 yılı altında ağır gelmişti, bu nedenle Sayı Editörlerini ve yayın kurulunu temsilen, kıymetli Doç.Dr. Burçin HENDEN ŞOLT ile kaleme aldık.

Dünya üzerinde hala birçok eksikliklerine rağmen, bir ülkenin şimdiye kadar kullanılagelen yönetim biçimlerinden en ideal olanı Cumhuriyet, Türkiye'mizde büyük bir mücadele ile, M. Kemal Atatürk tarafından yüz yıl önce bugün ilan edilmiştir.

Cumhuriyete nasıl gelindiği bilgilerimiz dahilindedir. Bu bilgilerin üzerinden hareketle, o günlerden bu günlere ülkemiz her coğrafyası ile bir kalkınma sürecine girmiş hala da uygarlık, bayındırlık ve kalkınma mücadelesini tüm ülke halkı olarak vermektedir. Bu bağlamda daha nasıl ve ne şekilde ilerletilebilir sorusunun cevabı olarak, ICAM Network yayın grubu kendi kategorik alanında **"sorun değil çözüm üretme"** ilkesiyle hareket etmiş ve bünyesinde barındırdığı yayın grubu ile bu günlere gelmiştir.

Kent Academy Journal has been continuing its academic services in this context for 16 years. As our publishing group, ICAM Network, as shared with you in our previous letters to the editor, we have been preparing to organize the "Urban and Environmental Research Congress" within the scope of the 100th Anniversary of our Republic since the beginning of the year. However, by postponing this academic event due to the effects of earthquakes and natural disasters, but at least to reinforce our contribution to the Republic, we, as the Editorial Board, decided to publish a 100th Anniversary Special Issue. We announced this decision with our decision numbered S:56/2023/3/4 dated 14/08/2023, first in our journal menus and then on the publishing group and journal corporate social media accounts, and we called for article purchases in academic media all over the world.

Our Special Issue for the 100th Anniversary of the Foundation of the Republic of Türkiye!

We are again together with our 56th publication.

After our editorial board decided that a special issue would be more appropriate instead of a congress as a result of the developments after the earthquake, we made our "Special Issue of the 100th Anniversary of the Establishment of the Republic of Turkey" announcements without delay and announced it in our menus. Unfortunately, in this limited period, we had to keep the article upload process a little short in order not to disturb our referees and editors in the optimum evaluation period. After the article upload period expired, we received many e-mails and phone calls with requests to extend the period. We are very sorry that our positive response to these requests would make it difficult for a healthy editorial and referee process to operate. This would require us to compromise on our broadcast quality, so we did not cause such a situation to arise by not extending the time. For this reason, we would like to apologize to our authors who were not able to contribute to this issue in the first place.

Within the scope of the "Special Issue of the 100th Anniversary of the Establishment of the Republic of Turkey", different problems of cities henceforth the establishment of Turkish Republic have been discussed. Articles from our writers are an indicator of the modern management and contemporary lifestyle of the Republic to the social and economic life under the guidance of reason and science.

The Republic, which is the movement of the largest and most comprehensive modernization in our history, with it bringing innovations and breakthroughs has expanded the horizons of the Turkish people and gained dynamics to their economic, social and political life. We are extremely happy to be able to bring together the studies of different qualities by valuable researchers of the scientific community in such a significant special issue.

In this special issue, 35 out of 48 articles submitted were accepted, including 32 research articles and 3 Review articles, while 8 articles were rejected, 2

Kent Akademisi Dergisi de 16 yıldır, bu kapsamda akademik hizmetlerini devam ettirmektedir. Başta yayın grubumuz ICAM Network olarak, sizlere daha önceki editör mektuplarımızda paylaştığımız gibi, yıl başından buyana, Cumhuriyetimizin 100. Yılı kapsamında "Kent ve Çevre Araştırmaları Kongresi" ni organize etme hazırlıklarına girdik. Ancak, başta deprem ve doğal afetlerin etkisi ile bu akademik etkinliği erteleyerek ama en azından Cumhuriyete olan katkımızı perçinlemek için, Yayın Kurulu olarak 100. Yıl Özel Sayısı çıkarmaya karar verdik. Bu kararımızı S:56/2023/3/4 sayılı 14/08/2023 tarihli kararımızla önce dergi menülerimizde, ardından yayın grubu ve dergi kurumsal sosyal medya hesaplarından duyurduk ve makale kabulleri için tüm dünya akademik mecrasında çağrıya çıktık.

Ve,.. Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 100. Yılı Özel Sayısı Sizlerle...

56. yayınıımızda yine birlikteyiz

Yayın kurulumuzca, deprem sonrası gelişmeler sonucunda kongre yerine özel sayının daha uygun olacağı kararımızın belli olmasından itibaren gecikmeksizin "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 100. Yılı Özel Sayısı" duyurularımızı yaptık ve menülerimizde ilan ettik. Maalesef ki, bu kısıtlı aralıkta makale yükleme sürecini hakemlerimiz ve editörlerimizin, optimum değerlendirme süresini sıkıntıya sokmamak için, bir nebze kısa tutmak zorunda kaldık. Makale yükleme süresinin dolmasından sonra çokça eposta ve telefon aldık, sürenin uzatılması talepleriyle karşılaştık. Çok üzgünüz ki bu taleplere olumlu cevap vermemiz, sağlıklı bir editöryal sürecin ve hakemlik sürecinin işlemlerini zorlaştıracaktı. Bu da yayın kalitemizden ödün vermemizi gerektirecekti, Biz de süreyi uzatma taleplerini uygun görmeyerek böylesi bir durumun ortaya çıkmasına yol açmadık. Bundan dolayı en başta bu sayıya katkı sunamamış olan yazarlarımızdan özür dileriz.

"Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 100. Yılı Özel Sayısı" kapsamında Cumhuriyet döneminden bu yana kentlerin farklı sorunları ele alınmıştır. Yazarlarımızdan gelen makaleler, Cumhuriyetin çağdaş yönetim ve yaşam şeklinin akıl ve bilim rehberliğinde toplumsal ve ekonomik hayata aktarımının göstergesi niteliğindedir.

Tarihimizin en büyük ve kapsamlı çağdaşlaşma hamlesi olan Cumhuriyet, getirdiği yenilikler ve atılımlar ile Türk insanının ufku genişletmiş, ekonomik, sosyal ve siyasal yaşantımız dinamik kazanmıştır. Bilim camiasının kıymetli yazarlarının farklı niteliklerdeki araştırmalarını böylesi önemli bir sayıda bir araya getirebilmekten son derece mutluyuz.

Bu sayıya, 48 Makale gelmiş, 32 Araştırma makalesi, 3 derleme olmak üzere toplam 35 makale kabul edilirken, 8 makale reddedilmiş, 2 makale iade edilmiş, 3 makale de geri çekilmiş ve toplamda bu sayıda 48 makale editöryal süreçte işlem görmüştür. Yine bu sayımızda, 17 alan editörü ve en az üç hakemli olmamızdan dolayı, **reddedilen, geri çekilen makale hakemleri dahil** 155 hakem görev yapmıştır.

articles were returned, and 3 articles were withdrawn. Thus, a total of 48 articles in this special issue were processed in the editorial process, with 105 referees and 17 field editors since we are the journal having the process with the minimum three blind peer reviewers.

Our decision to publish bi-monthly issue was a necessity for the great interest given to our journal in the academic world.

By the decision of our Editorial Board dated **S:54/2023/1/1 and numbered S:54/2023/1/1, it has been decided that the publication period will be changed to be six issues per year (bimonthly) and this change will be put into effect as of the exact date of 2024.** We present the information of to all our authors.

We kindly hope to meet you again in many future issues.

Our Social Media Accounts

- Our social media accounts of our journal are waiting for your attention.
- Links to our journal's social media accounts will be shared with you below. We kindly ask you to support our social media accounts with your LIKES.

INSTAGRAM:

https://www.instagram.com/urban_academy_tr/

LINKEDİN: <https://www.linkedin.com/in/urban-academy-kent-akademisi-9232b3223/>

FACEBOOK:

<https://www.facebook.com/UrbanAcademyJournal>

TWITTER: https://twitter.com/kent_akademisi

İki Ayda Bir Sayı Yayınlama Kararımız, Akademik Mecrada, Dergimize Olan Teveccühün Gerekliliğiydi.

Yayın Kurulumuzun **S:54/2023/1/1 tarih ve S:54/2023/1/1 sayılı kararı gereğince yayın periyodunun yılda altı sayı (iki ayda bir) olacak şekilde değiştirilmesine ve bu değişikliğin 2024 yılının aynı tarihi itibarıyla yürürlüğe konulacağına karar verilmiştir.** Tüm yazarlarımızın bilgisine sunarız.

Bu bütünlük içinde, nice gelecek sayılarda buluşmak ümidi ile esen kalınız.

Sosyal Medya Hesaplarımız

Dergimize ait sosyal medya hesaplarımız sizlerin ilgisini beklemektedir. Dergi sosyal medya hesaplarımıza ait linklerimiz aşağıda sıralanmıştır. Sosyal medya hesaplarımızı **beğenilerinizle** desteklemenizi istirham ederiz.

• INSTAGRAM:

https://www.instagram.com/urban_academy_tr/

• LİNKEDİN:

<https://www.linkedin.com/in/urban-academy-kent-akademisi-9232b3223/>

• FACEBOOK:

<https://www.facebook.com/UrbanAcademyJournal>

• TWITTER:

https://twitter.com/kent_akademisi

Cumhuriyetin 100. Yılında Kamu Güvenliğinin Dinamikleri: Katılım ve Yönetişim

Dynamics of Public Security in the 100th Anniversary of the Republic:
Participation and Governance

Eser Gemici¹

Öz

Kamu güvenliği, toplumsal katılım ve etkili yönetim, günümüzün karmaşık ve dinamik dünyasında öne çıkan kavramlar arasında yer almaktadır. Bu kavramlar, güvenliğin sadece devletin değil, tüm toplumun ortak çabasıyla sağlanması gerektiğini vurgularken, aynı zamanda güvenlik politikalarının oluşturulmasından uygulanmasına kadar olan süreçlerde etkili bir şekilde yer almanın önemini gösterir. Cumhuriyetin 100. yılı, Türkiye'nin tarihinde önemli bir kilometre taşıdır. Bu dönemde kamu güvenliği, katılım ve yönetim gibi konular, Türkiye'nin geleceği ve sürdürülebilir kalkınması için de kritik bir rol oynamaktadır. Buradan hareketle çalışmada, Cumhuriyetin 100. yılına özel olarak kamu güvenliğinin sağlanmasında toplumsal katılım ve etkili yönetimin hayati rolünü ayrıntılı bir şekilde ele alarak, güvenlik politikalarının oluşturulması ve uygulanmasındaki bu iki etmenin kritik önemini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Kamu güvenliği, modern toplumların temel gereksinimlerinden biridir ve bu çalışma, güvenliği sağlamak için toplumsal katılım ve etkili yönetimin nasıl bir araya geldiğini, burada sivil toplum kuruluşlarının rolünü incelerken, aynı zamanda bu iki unsurdan nasıl yararlandığına ilişkin önemli detaylar sunmaktadır.

Sonuç olarak, çalışma kamu güvenliği, toplumsal katılım ve etkili yönetim arasındaki etkileşimi anlayarak, daha güçlü, adil ve sürdürülebilir güvenlik çerçevelerinin nasıl inşa edilebileceğine dair önemli bir yol haritası sunmak amacıyla, kamu güvenliğinin, sadece devletin değil, aynı zamanda toplumun da katkısı ve iş birliği ile şekillendiği anlayışını pekiştirirken, gelecekteki araştırmaların ve uygulamaların bu temel ilkeleri gözetenek ele alınması gerektiğini önermektedir. Bu sayede, daha kapsayıcı ve sürdürülebilir güvenlik stratejilerinin oluşturulması mümkün olabilir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Güvenliği, Katılım, Yönetişim, Katılım ve Yönetişim

ABSTRACT

Public security, social participation, and effective governance are prominent concepts in today's complex and dynamic world. These concepts emphasize that security should be ensured not only by the state but also by the collective efforts of the whole society, while at the same time demonstrating the importance of being effectively involved in the processes from the formulation of security policies to their implementation. The 100th anniversary of the Republic is an important milestone in Turkey's history. In this period, issues such as public security, participation, and governance play a critical role in Turkey's future and sustainable development. Thus, this study aims to assess the critical importance of these two factors in the formulation and implementation of security policies by elaborating on the vital role of social participation and effective governance in ensuring public security in the 100th anniversary of the Republic. Public security is one of the fundamental requirements of modern societies, and this study examines how public participation and effective governance come together to ensure security and the role of civil society organizations in this regard, while also providing important details on how these two elements are utilized.

¹ **Corresponding Author | Yetkili Yazar:** Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, esergemici@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8969-3151

As a result, the study provides an important roadmap on how to build a stronger, fairer, and sustainable security frameworks by understanding the interplay between public security and community engagement, and effective governance, suggesting that future research and practice should be informed by these core principles while reinforcing the understanding that public security is shaped by the contribution and collaboration of not only the state but also society. In this way, more inclusive and sustainable security strategies may be possible.

Keywords: Public Security, Participation, Governance, Participation and Governance

GİRİŞ:

Modern toplumların karşı karşıya olduğu güvenlik sorunları giderek daha karmaşık ve dinamik hale gelmektedir. Sadece fiziksel tehditlere karşı geleneksel güvenlik yaklaşımı değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik, çevresel ve dijital boyutlardaki tehditlere de cevap verebilecek nitelikte yeni yaklaşımların ele alınması zorunluluk olarak gözükmemektedir. Bu bağlamda, kamu güvenliğinin sağlanması ve sürdürülmesi, yalnızca devletlerin sorumluluğu olmanın ötesine geçmiştir. Buradan hareketle güvenlik politikalarının başarısını ve toplumsal refahın korunmasını sağlamak adına kamu düzeninin oluşturulmasında toplumun tüm kesimlerinin katılımının ve etkili yönetim yapısının kritik bir önem taşımakta olduğu düşünülmektedir.

Katılım ve yönetim, modern toplumsal yapıların işleyişinde hızla gelişen teknoloji ve geleneksel olmayan tehditler nedeniyle önem arz eden kavramlar haline almıştır. Katılım kısaca, bireylerin veya grupların bir topluluk, organizasyon veya süreç içinde aktif bir şekilde yer alması olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda katılımın, demokratik bir toplumun temel taşlarından biri olduğu ve bireylerin fikirlerini ifade etme, karar alma süreçlerine etki etme ve toplumsal olaylara katılma hakkını içerdiği aktarılmaktadır. Diğer yandan, yönetim ise bir organizasyonun veya topluluğun nasıl yönetildiği, kararlarının nasıl alındığı ve kaynakların nasıl kullanıldığıyla ilgili bir kavram olarak tanımlanmaktadır.

Devletlerin kamusal sorunlara nasıl ve ne kadar etkili cevap verebildiği 80'ler sonrasında tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Devletlerin kalkınmanın önünde engel olarak görülmesi, mali açıklar ve verimsiz yönetim şekli tartışmaların kaynağını oluşturmaktadır. Bu tartışmaların neticesinde hükümetlerin, artık tek taraflı ve merkezi yapı ile yönetme yeteneğini kaybettiği, dolayısıyla özel firmalar, sivil toplum kuruluşları, ulusal ve uluslararası kuruluşlar gibi organları da sürece dahil eden kamu yönetiminde yeni düzenlemeleri beraberinde getiren yönetim modeline doğru kaymasının gerekliliği ortaya konulmuştur (Gedikkaya, 2022). Her ne kadar kavrama ilişkin çok sayıda tanım olsa da kamu yönetimi alanında yönetim kavramından 1990'lı yıllar itibarıyla söz edilmeye başlandığı ve yönetim kavramının Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve İktisadi İş Birliği ve Gelişme Teşkilatı gibi uluslararası kuruluşlar tarafından akademik tartışmaların merkezi haline getirildiği aktarılmaktadır (Parlak, 2016). Bu anlamda yönetimin, ülkelerin sahip oldukları ekonomik ve sosyal kaynaklarının yönetilmesinde yönetim gücünün kullanılma şekline bağlı olduğu ve siyasi rejim biçimi, kalkınma için kaynak yönetiminde yetkilendirme süreci, hükümetlerin politikaları planlama, formüle etme, uygulama ve işlevleri yerine getirme kapasitesi şeklinde tanımlandığı görülmektedir (World Bank, 1992). Buradan hareketle yönetim; devlet-devlet dışı, özel-kamu ve yerel-uluslararası kurum, kuruluş ve aktörler tarafından ortaya konulan bir yönetim biçimi olarak gösterilmektedir. Yönetim ile birlikte yönetimin sadece devlete ait bir fonksiyon olmadığı ve dolayısıyla ulusal yönetimlere indirgenemeyeceği, devletin bu noktada rolünün yeniden tanımlanması ve çoklu aktörler şeklinde ele alınması gerektiği dile getirilmektedir (İrdem ve Başak, 2023). Buradaki tanımlamalardan hareketle kamu yönetiminde şeffaflık, hesap verebilirlik, adalet, eşitlik, katılım ve etik değerlere dayalı ekonomik, sosyal ve hukuki düzenlemelerin ortaya konulması ile birlikte kamunun merkezi, tek taraflı ve otoriter yapısından kurtulacağı ve iyi yönetim modelinin ortaya çıkacağı zeminin oluşabileceği anlaşılmaktadır.

Modern toplumsal yaşamın gerekliliği olarak ortaya çıkan kamu düzeninin sağlanması kamu güvenliği politikalarının etkili olabilmesine bağlıdır. Buradan hareketle kamu güvenliğine ilişkin ortaya konulan politikalarının etkin bir şekilde uygulanması ise toplumun bu politikalara katılımı ile ilişkilendirilmektedir. Toplumun güvenlik sorunlarına yönelik görüşlerinin, deneyimlerinin ve bilgilerinin, daha etkin kamu güvenlik stratejilerinin ve yönetiminin oluşturulmasına katkı sağlamakta olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda, halkın kamu düzeninin sağlanması adına uygulanacak kamu güvenlik politikalarına katılımı, hükümetlerin meşruiyetini de artıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamu güvenliği politikalarının sadece devletin inisiyatifiyle değil, toplumun geniş kesimlerinin katılımıyla oluşturulmasının, politikaların etkinliği ile birlikte toplum tarafından kabul edilebilirliğini de artırmakta olduğu dile getirilmektedir.

Kamu güvenliğinin bir diğer dinamiği ise kamu güvenliği politikalarının etkili şekilde oluşturulmasını ve uygulanmasını destekleyen iyi bir yönetim yapısı olarak gösterilmektedir. Şeffaflık, hesap verebilirlik gibi niteliklere sahip iyi bir yönetim ve katılım, güvenlik kurumlarının ve hükümetlerin toplumun güvenliği konusunda ortaya koyacakları yasal düzenlemelerin ve uygulamaların denetlenmesini ve izlenmesini beraberinde getirmektedir. Gerek kamu düzeninin sağlanmasına gerek kamu güvenlik politikalarının ve stratejilerinin oluşturulmasına gerekse ilgili güvenlik politikalarının uygulanmasına yönelik faaliyetlerin daha kapsayıcı ve sürdürülebilir olması toplumun güvenliğe ilişkin politika süreçlerine katılımı ile birlikte ortaya çıkan denetim ve izlemeye bağlanmaktadır.

Bu çalışma, kamu güvenliği bağlamında katılım ve yönetimin önemini ele alarak, bu iki kavramın nasıl etkileştiğini ve birbirini nasıl güçlendirdiğini incelemekte olup kamu güvenliği, katılım ve yönetim arasındaki ilişkiyi değerlendirmektedir. Bu anlamda katılım ve yönetimin modern güvenlik anlayışı içindeki rolünü anlamak, kamu düzeninin sağlanması adına ortaya konulan kamu güvenlik politikalarının ve stratejilerinin daha iyi bir şekilde tasarlanması ve uygulanmasına yönelik değerli fikirler sunabilmek çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu çalışma ile, katılım ve yönetim kavramlarını kamu güvenliği perspektifiyle ele alarak, bu etkileşimin toplumsal istikrar, kamu düzeni, adalet ve sürdürülebilirlik açısından nasıl bir değer taşıdığını açığa çıkarmak adına nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi tekniğine dayalı olarak ilgili alanda ortaya konulan çalışmalar incelenmiştir. Diğer yandan ilk defa bu çalışmada kamu güvenliği dinamiği olarak nitelendirilen katılım ve yönetim kavramlarının kamu güvenliği ile ilişkisini içeren bir çalışmaya rastlanmamış olması çalışmanın önemini bu anlamda artırmaktadır. Sonuç olarak çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, katılım ve yönetimin kamu güvenlik politikalarına, stratejilerine ve yönetimine etkileri ve ilgili kavramların güvenlik alanındaki rolleri, kamu güvenliği ile ilişkileri daha ayrıntılı bir şekilde irdelenmektedir.

1. Kamu Güvenliği, Katılım ve Yönetim Arasındaki İlişki

Kamu güvenliği, katılım ve yönetim, toplumların refahını ve gelişimini önemli ölçüde etkileyen, birbiriyle bağlantılı toplumsal unsurlar olarak gösterilmektedir. Devletlerin en temel görevlerinden birinin, vatandaşlarının huzur ve mutluluk içerisinde yaşamasını sağlamak olduğu göz önüne alınırsa bu görevin yerine getirilmesinin, kamu düzeninin tesis edilmesiyle mümkün olacağı açıktır. Buradan hareketle kamu güvenliğinin kısaca, bir topluluk veya toplum içindeki güvenlik ve düzen durumunu ifade etmekte olduğu söylenebilir (Acar, 2018). Bu anlamda kamu güvenliği, modern toplumun ve birlikte yaşamının bir gereği olarak suçun önlenmesi, kanunların uygulanması, bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunması, kamu düzeninin sağlanması gibi çeşitli boyutları kapsamaktadır. Diğer yandan kamu güvenliği, katılım ve yönetim arasındaki ilişkinin daha net bir şekilde anlaşılması bakımından kolektif yeterlilik, sosyal sermaye, vatandaş katılımı, sivil bilim, alternatif bir paradigma olarak güvenlik yönetimi gibi kamu güvenliğini etkileyen faktörlerin de irdelenmesi önem arz etmektedir.

Sosyal kontrol için paylaşılan beklentilerle birlikte bölge sakinleri arasındaki uyum olarak tanımlanan kolektif yeterliliğin, kamu güvenliğinin teşvik edilmesinde önemli bir role sahip olduğu dile getirilmektedir. Bu anlamda kolektif yeterlilik ve suç oranları arasındaki ilişki bakımından, sosyal uyum ve gayri resmi sosyal kontrolün mahallelerde şiddet ve düzensizliği azaltan bir etkiye sahip olduğu aktarılmaktadır (Sampson ve Raudenbush, 1999; Sampson vd., 1997). Sosyal sermayenin, bir topluluk içinde iş birliğini ve kolektif eylemi kolaylaştıran ağırları, normları ve güveni ifade ettiği dile getirilmektedir. Sosyal sermayenin insan sermayesinin yaratılmasında ve sosyal organizasyonun geliştirilmesinde etkin bir yerinin olduğu aktarılmaktadır. Bu bakımdan sosyal sermayenin vatandaş katılımını, güveni ve hesap verebilirliği teşvik ederek ve yönetişimin etkinliğine katkıda bulunarak artırdığı ifade edilmektedir (Coleman, 1988). Diğer yandan katılım, vatandaşların karar alma süreçlerine dahil olmalarını ve ortaya çıkan tehditler ve düzensizlik durumlarında hükümetleri sorumlu tutmalarını sağlayan demokratik yönetişimin temel bir unsuru olarak gösterilmektedir. Güçlü halk katılımı mekanizmaları ve kurumlarına sahip toplumların, kamu güvenliği, halkın katılımı ve yönetim arasındaki ilişki bakımından etkili yönetim ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabildiği toplumlar olarak öne çıktıkları görülmektedir (Hao vd., 2021). Bu noktada şunu ifade etmek gerekmektedir ki İmamoğlu ve Özdemir (2023), 2006-2017 Dünya Bankası Kalkınma Göstergeleri'ni veri olarak Almanya, ABD, Avustralya, Belçika, Danimarka, Fransa, İtalya, İngiltere, İspanya, İsviçre vb. gibi gelişmiş ve Arjantin, Portekiz, Singapur, Slovakya, Slovenya, Yunanistan, Hırvatistan, Meksika, Romanya vb. gibi gelişmekte olan ülkeler üzerinde yönetim, inovasyon ve ekonomik büyüme ilişkisini incelemiş ve sonuç olarak yönetim ve büyüme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymaktadırlar. Gelişmiş ülkelerin yönetim düzeylerinin gelişmekte olan ülkelere nazaran daha yüksek olduğu tespiti yapılmaktadır. Dolayısıyla iyi yönetimle birlikte; piyasa karmaşıklığı, yasal düzensizlik, keyfi uygulamalar, haksız rekabet, yolsuzluk vb. pek çok olumsuzluğun önlenildiği, piyasada güven havasının olduğu, üretim ve tüketimde sürekliliğin sağlandığı ve tüm bunların ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkilerinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, ülkeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarının nedenlerinden birinin yönetim düzeyindeki farklılık olduğu, iyi yönetim uygulamalarının ülke içerisinde ve ülkeler arasındaki gelir farklılıklarını azaltılabileceği dile getirilmektedir (İmamoğlu ve Özdemir, 2023). Buradan hareketle ekonomik büyüme ve gelişmişlik düzeyindeki farklılıkların giderilmesinde pozitif etkilerinin olduğu tespiti yapılan yönetim uygulamalarının, kamu güvenliğinin sürdürülebilir kılınması, toplumsal zorlukların ele alınması, çözüme yönelik politikaların oluşturulması ve uygulanması, kaynak tahsisi, toplumsal katılım ve çeşitli paydaşlar arasında koordinasyon dahil olmak üzere kamu güvenliğine ilişkin yasal düzenlemeler ve uygulamalar için de elverişli bir ortam sağlayabileceği öngörülmektedir. Karar alıcıların bu yönde yaklaşım ortaya koymalarının, toplumda sosyal eşitsizliklerin ele alınması, toplum-polis ilişkilerinin geliştirilmesi, suçun önlenmesi için teknolojiden yararlanılması, kamu güvenliği, katılım ve yönetim ilişkisinin kapsayıcı ve katılımı teşvik edici yönünü güçlendirebileceği ifade edilebilir.

Gaventa ve Barrett (2010) vatandaş katılımı ve sonuçları üzerine yaptıkları çalışmada, vatandaş katılımının demokratik düzen ve kalkınmaya ilişkin sonuçlar üzerindeki etkisinin olduğunu ortaya koymaktadırlar. Çalışma, 20 ülkeden 100 araştırmayı analiz etmekte ve vatandaşlığın inşası, katılım uygulamalarının güçlendirilmesi, duyarlı ve hesap verebilir devletlerin güçlendirilmesi, kapsayıcı ve uyumlu toplumların geliştirilmesi gibi dört tür sonuç ortaya koymaktadır. Vatandaş katılımının bu sonuç türlerinde olumlu etkiler yarattığını, ancak olumsuz sonuçların da gözlemlendiğini göstermektedir. Vatandaş katılımının, sağlık, gıda güvenliği, su ve konut temini, eğitim gibi kalkınma sonuçları ile birlikte hesap verebilir kurumların inşası ve ulusal ve uluslararası insan hakları düzenlemelerinin hayata geçirilmesine ilişkin demokratik sonuçların elde edilmesi gibi birçok durumda olumlu sonuçlar doğurduğu aktarılmaktadır. Ancak, kalkınma ve demokratik kazanımların elde edilmesine yardımcı olabilecek aktif ve etkin vatandaşlığın kendiliğinden ortaya çıkmadığı,

devletlerin ve kurumların bu süreçlerde güven verici uygulamalar ortaya koyması gerektiğinin önemi vurgulanmaktadır. Aynı zamanda katılımın sadece resmi yönetim ve katılımcı süreçleri yoluyla değil, dernekler ve sivil toplum kuruluşları aracılığı ile gerçekleştirilebileceği dile getirilmektedir. Bunlarla birlikte vatandaşların statükodaki güçlü çıkarlara meydan okumasının, devlet tarafından siyasi şiddete uğrama, ekonomik ve sosyal suçlamalarla karşı karşıya kalma gibi olumsuzlukları beraberinde getirdiği ve vatandaş katılımının olumlu sonuçlarının tam tersi sonuçlar doğurabileceği aktarılmaktadır (Gaventa ve Barrett, 2010). Kamu güvenliğinin gıdadan enerji kaynaklarına kadar geniş ve kompleks yapısı düşünüldüğünde devletler içerisinde katılımın sağlıklı ve demokratik bir ortamda gerçekleşmesi, refah toplumu, huzur, güvenlik, hukuk ve kamu düzeni gibi alanların da etkinliğini artıracak zemini beraberinde getirmektedir. Tüm bunlarla birlikte Bäckstrand (2003) ise katılımcı vatandaş, paydaş veya demokratik bilim olarak da adlandırılan sivil bilim kavramından hareketle halkın bilime olan güvenini yeniden tesis edilmesi, kamusal ve çevresel sorunların karmaşıklığıyla başa çıkılması ve bilimin demokratik yönetişiminin tesis edilmesi için bilim-politika arayüzünün bilimsel uzmanlar, politika yapımcılar ve vatandaşlar arasındaki etkileşimi içerecek şekilde yeniden çerçevelendirilmesi, bilimsel bilginin üretimi ve kullanımında halkın katılımının artırılması gerektiğini aktarmaktadır (Bäckstrand, 2003). Buradan da anlaşılmaktadır ki gerek bilimsel çevreler gerek politika yapımcılar gerekse toplumun kendisinin kamu alanında ortaya konulacak güvenlik, sağlık, eğitim gibi alanlardaki faaliyetlerde katılım ve yönetişimi merkeze almaları modern toplum yapısının hukuksal ve demokratik zemininin bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan katılıma ilişkin araçların ve uygulamaların neler olabileceği hususunda Güneş'in (2023) yaptığı çalışma incelendiğinde Brezilya'da Kamu Politikası Konseyleri'nin ele alındığı görülmektedir. Federal düzeyde 33 konseyin bulunduğu yapının, hükümetin her seviyesinde farklı politika sektörlerinde vatandaşların doğrudan kamu politikalarına katılmaları için bir fırsat sağlamakta olduğu görülmektedir. Kamu politikalarının tasarımı, uygulanması ve izlenmesine odaklanan konseyler, hükümet ve sivil toplum temsilcilerinden oluşan bir düzen içerisinde hizmet vermektedir. Diğer yandan ilgili konseylerin, kongre ve ilişkili oldukları bakanlıkları veya diğer bakanlıkları hayata geçirilecek düzenlemelerde etkileme oranının %75 olduğu ifade edilmektedir (Güneş, 2023). Hükümet politikalarının belirlenmesinde katılımın gücünü göstermesi bakımından bu oran dikkate değer görülmektedir. Kamu güvenliğinin sürekliliğinin sağlanması adına Brezilya'da ortaya konulan araç ve uygulamalara benzer birtakım katılım faaliyetlerin hayata geçirilmesinin, kamu güvenliğine ilişkin uygulama ve düzenlemelerde toplumun katılımını artıracak potansiyele sahip olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan Jutra ve Zupancic (2015) yaptıkları çalışmada, sürdürülebilir kentsel hareketliliğin (trafik ve CO2 emisyonunun azaltılması, yürüyüş ve bisiklet kullanımı, güvenliğin sağlanması, yaşam kalitesinin artırılması, vb.) yaşanabilir kılınması adına yapılacak planlamada halkın katılımına dayalı fikir alışverişinin gerekliliğine vurgu yapmaktadırlar. Burada halkın katılımının geleneksel ve dijital araçlar ile sağlanarak temel planlamanın katılım sonuçlarına göre yapılması gerektiği, çünkü proje aşamalarının nasıl geliştirileceği konusu da dahil olmak üzere sadece yerel halkın sunabileceği ayrıntılı bilgilerin elde edilebileceği aktarılmaktadır. Burada temel amacın toplumun katılımı ile birlikte kamusal uygulamaların toplumun ihtiyacını karşılayabilecek bir nitelik kazanması ve toplumun sürece dahil olmasının gelecekte uygulamaların sürdürülebilir olmasını sağlayacak bir insan topluluğunun oluşmasını beraberinde getirecek olduğu dile getirilmektedir (Jutra ve Zupancic, 2015). Dolayısıyla kamu güvenliğine yönelik uygulamalarda da halkın katılımının sağlanmasının hem yaşayanların güvenli bir ortama sahip olmasını hem de ilgili uygulamaların gelecekte toplum tarafından benimsenmesini ve sürdürülebilirlik kazanmasını sağlayacak nitelikte olabileceği düşünülebilir.

Liao (2012) çalışmasında güvenlik yönetişimini ulusal, bölgesel ve küresel güvenlik uygulamalarını anlamak için alternatif bir teorik paradigma olarak önermektedir. Çalışmada, güvenlik yönetişimi perspektifinin güvenlik politikaları için analitik bir çerçeve ve ampirik bir model olarak nasıl uygulanabileceği hususları incelemektedir. Bu anlamda güvenlik yönetişimi, kamu yönetimi ve

güvenlik yönetimi alanlarındaki değişen yapıyı vurgulamakta ve kamu güvenliği politikaları ile yönetim arasındaki ilişkiyi irdelemektedir. Hükümetten yönetime doğru kaymanın sonuçlarının güvenlik çalışmaları alanını da etkilediği aktarılmaktadır. Buradan hareketle transatlantik güvenlik politikasının devlet merkezli bir önyargıdan ve iki kutuplu düzenden devlet ve devlet dışı aktörlerden oluşan karmaşık ağlara doğru kaymasının bir kısmının, güvenlik hükümetinden güvenlik yönetime doğru ortaya çıkan bir kayma olarak kabul edilebileceği ileri sürülmektedir. Güvenlik yönetiminden güvenlik yönetime doğru dönüşümün, güvenlik sorunlarını küresel düzeyden bölgesel ve bireysel düzeylere ve geleneksel askeri güvenlikten yeni yükselen askeri olmayan güvenlik yönetime doğru kaydırıldığı ve alternatif bir paradigma olarak ortaya çıktığı aktarılmaktadır (Liao, 2012). Burada ortaya konulan yaklaşım, güvenlik yönetiminde yönetim teorisinin güvenlik çalışmalarına uygulanması şeklinde ortaya çıktığı ifade edilebilir. Başlangıçta geleneksel askeri güvenlikle eşdeğer olarak görülen güvenlik yaklaşımı, askeri olmayan unsurları da içerecek şekilde genişlemiş ve derinleşmiştir. Günümüzde güvenlik artık sadece askeri alandaki güvenlik sorunlarını değil, çevre, gıda, göç, iklim değişikliği, siber terörizm, vb., askeri olmayan alanlardaki güvenlik sorunlarını da içerisinde kavramsallaştırarak çok daha kapsayıcı bir kavrama dönüşmüştür. Bu noktada güvenlik ve yönetimin ilişkisi göz önüne alındığında, güvenlik yönetiminin hali hazırdaki güvenlik kapasitesini güçlendirilebileceği ve kavramın derinliğini ve genişliğini değiştirebileceği söylenebilir.

Tüm bunlarla birlikte Brezilya'da kamu güvenliğinde yönetime örnek olabilecek bir kurumun, yukarıda sıralandığı üzere güvenliğin askeri olmayan tehditlerini de kapsayacak şekilde faaliyetler ortaya koyduğunu görmekteyiz. Devlet Kamu Güvenliği Sekreterlikleri olarak adlandırılan kurumun kamu güvenliği politikalarını formüle etmek, uygulamak ve koordine etmek gibi birtakım görevlerinin olduğu aktarılmaktadır. Suç ve şiddetin önlenmesi adına diğer kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içerisinde hareket eden sekreterlikler, eğitim, sağlık, adalet, çalışma, kültür, spor gibi farklı alanlarda kamu görevlileri ve siviller ile birlikte hareket etmektedir. Burada kamu güvenliğinin sağlanması adına oluşturulan bir kurumun yukarıda sıralanan tüm alanlarda ortaya konulacak düzenlemeleri ve uygulamaları koordine etmesinin, planlamasının güçlü bir yönetim kapasitesine bağlı olduğu aktarılmaktadır (Costa, 2018). Dolayısıyla kamu güvenliğine ilişkin politika, koordinasyon, planlama faaliyetlerinde bulunacak benzer kurumların hayata geçirilmesi yeterli olmayıp ilgili kurumların yüksek ve güçlü bir yönetim kapasitesine sahip olması gerektiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan toplumun, kamu yönetiminde kamu güvenliğine ilişkin yapılan uygulamaların kalitesini, ilgili kamu organlarının performansına ve demokratik uygulamalarına bağladığı ifade edilmektedir. Bu anlamda yapılan çalışmalarda Güney Kore'de kamu güvenliğine yönelik uygulamalara duyulan güvenin, şeffaflık, vatandaş katılımı ve demokratik hakların kullanımını içeren girişimler ile arttırıldığı dile getirilmektedir (Ball, vd., 2017). Buradan hareketle kamu güvenliği, katılım ve yönetim ilişkisi üzerine ortaya konulacak faaliyetlerin ya da oluşturulacak birim, kurum ve kuruluşların güçlü yapıda olması, etkin katılım ve yönetim modeline sahip olması da yeterli olmayıp ilgili birim, kurum ve kuruluşların uygulamalarına duyulan güvenin, demokratik yaklaşımın, şeffaflığın da önem arz ettiğini anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak kamu güvenliği, katılım ve yönetim arasındaki ilişkinin, vatandaş katılımının demokratik ve kalkınmaya yönelik sonuçlar üzerindeki olumlu etkisi, sivil bilimin çevresel yönetimdeki rolü, alternatif bir paradigma olarak güvenlik yönetiminin potansiyeli ve hükümet yönetiminin etkinliğini arttırmada halk katılımının önemi vb. gibi hususlarda, kamu güvenliğinin salt geleneksel yaklaşımdan uzaklaşarak katılım ve yönetimi önceleyen bir sürece doğru yol alarak ilerlemesi gerektiği, bu durumun modern toplumun yüzleştiği yeni tehditlerin öngörülmesi ve önlenmesi adına önem arz ettiği açık bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. Kamu Güvenliği Bakımından Katılım ve Yönetişimin Önemi

Etkili kamu güvenliği önlemlerinin şekillendirilmesinde meşruiyet, yasal düzenlemeler, adalet ve kolluk faaliyetleri hususlarında kamuoyu desteğinin rolü büyük öneme sahiptir. Bunun yanında ayrıca ulusal güvenliği sağlanmasında kamu kuruluşlarının faaliyet biçimleri ve karar alma süreçlerine halkın katılımını bir diğer tartışma noktasını oluşturmaktadır. Kamu güvenliği, kamu düzenin sağlanması, bireylerin ve toplumların refahının korunması açısından devlet yapısının en kritik eşiklerinden biri olarak görülmektedir. Etkili kamu güvenliğine yönelik yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi ve önlemlerin alınması, vatandaşların aktif katılımını ve iş birliğini, meşru yönetim yapılarının kurulmasını gerektirmektedir. Meşruiyet, kurumların otorite ve gücünün halk tarafından tanınması ve kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Araştırmalar insanların yasalara uyumunun yasal kurumların meşruiyetine ilişkin algılarından etkilendiğini göstermektedir. Dolayısıyla kolluk faaliyetlerinin meşruiyeti ve toplumun rızası, devlet gücünün haklı kullanımı da beraberinde getirmektedir (Jackson vd., 2012). Bu anlamda katılım, tarafsızlık, saygınlık ve güvenilirlik gibi ilkeleri kapsayan yasal düzenlemelerin ve bu yapı üzerine inşa edilmiş adalet sisteminin, kolluk faaliyetlerine yönelik kamuoyu desteğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamakta oldukları aktarılmaktadır (Mazerolle vd., 2013). Yine araştırmalar göstermektedir ki kolluk faaliyetleri sırasında kullanılan yöntemlerin yasalara uygun ve adil olmasının, toplumun meşruiyet algısını ve yasalara uyma isteğini etkilemektedir (Sunshine ve Tyler, 2003). Meşruiyeti artırmaya yönelik katılıma dayalı yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi, kolluk faaliyetlerinin ortaya konulması, adil sistemin inşası toplumsal memnuniyeti, güveni, uyumu ve iş birliğini de artırmaktadır (Mazerolle vd., 2013).

Ulusal ve bölgesel düzeyde kamu güvenliğinin teminine ve kamu düzeninin sağlanmasına yönelik karar alma süreçlerine toplumun katılımı, devletlerin vatandaşlardan bilgi toplaması ve onların ihtiyaç ve beklentilerine uygun düzenlemeleri ve uygulamaları hayata geçirmesi, kamu güvenliği, katılım ve yönetim ilişkisinin önemi bakımından hayati bir araç olarak görülmektedir. Çünkü bu yaklaşımın kamu düzenini, toplumun huzurunu, güvenliğini ve bireylerin öz saygısını artırır nitelikte olduğu aktarılmaktadır. Toplumun katılım düzeyi, bilgi paylaşımından karar alma süreçlerine aktif katılıma kadar çeşitlilik gösterebildiği gibi burada tüm toplumu katılıma yöneltten kapsayıcı karar alma süreçlerinin, kamu güvenliği, kamu düzeni, toplumsal huzur, demokratik toplum faaliyetlerinde daha iyi sonuçların elde edilmesinin ve toplumun genel memnuniyetinin artmasının ölçüsü olduğu dile getirilmektedir (Suphattanakul, 2018). Meşruiyet, kolluk faaliyetleri, kamu düzeni, yasal düzenlemeler, adil adalet sistemi, kamuoyu desteği etkili kamu güvenliği uygulamaları ve önlemlerinin şekillendirilmesinde temel faktörler olarak gösterilmekte olup burada ilgili faktörlerin toplum tarafından kabulü, kamu güvenliğinde katılım ve yönetim ile birlikte anlam kazanacağı düşünülmektedir.

Katılım uygulamaları, duyarlı ve hesap verebilir devletlerin güçlendirilmesinin, kapsayıcı ve uyumlu toplumların geliştirilmesinin ve etkili yönetim uygulamalarının, kamu güvenliğini toplumsal refahın da kilit unsuru haline getirmekte olduğu ifade edilmektedir. Bu durumun, yönetim süreçlerinin şekillendirilmesinde ve demokratik değerlerin geliştirilmesinde vatandaş katılımının dönüştürücü potansiyelini de ortaya çıkarması yönüyle önem arz etmekte olduğu dile getirilmektedir. Diğer yandan halkın katılımının, çevresel yönetimin özellikle de hükümet denetiminin eksikliğini telafi etmesi bakımından önemli bir role sahip olduğu aktarılmaktadır (Sun vd., 2022; Gao vd., 2022). Katılımın kamu güvenliği bakımından bir diğer önemi suç önleme stratejilerinde ortaya çıkmaktadır. Toplumun karar alma sürecine dahil edilmesiyle, toplum içinde tanınabilecek suçluların tespit edilmesinin ve yakalanmasının kolaylaştığı aynı zamanda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı, bilgilendirme toplantıları, geleneksel ve sosyal medya kullanımının yanı sıra halkın katılımının da suç önlemede etkili stratejiler arasında olduğu ifade edilmektedir (Crime Prevention Strategies in Tennessee State, 2022).

Kamu yönetimi biliminin, kamusal değerlerin, otoritenin ve eylemin meşruiyetinin yanı sıra bireysel ve kurumsal değişim için fırsatların, teşviklerin ve motivasyonların varlığı da dahil olmak üzere iyi yönetişimin unsurları üzerinde geniş ve temel bir fikir birliği olduğunu varsayma eğiliminde olduğu aktarılmaktadır. Bu anlamda ulusal güvenliğin dış kaynak kullanımının, yönetişim ve kamu değerleri hakkında önemli soruları da beraberinde gündeme getirdiği dile getirilmektedir. Kamu güvenliğinin bir parçası olan ulusal güvenlikte dış kaynak kullanımının örneklerinden birinin de 10 Eylül 2001'de Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in Pentagon bürokrasisinin ABD'nin güvenliği için ciddi bir tehdit olduğunu, özgür düşüncüyü boğan, yeni fikirleri bastıran ve askeri personelin hayatlarını riske atan merkezi planlamanın son kalelerinden biri olduğunu söyledikten sonra ulusal güvenlikte mümkün olduğunca çok sayıda işlevi dışarıdan temin etmesi ile başladığı söylenmektedir. Kimileri, görünürde devleti küçültmek ve özel kuruluşların varsayılan güçlerinden yararlanmak anlamına geldiği için dış kaynak kullanımını iyi yönetişimin bir örneği olarak görürken, kimileri ise kamu-özel ayrımlarının bulanıklaşmasını, egemenliğin dağılmasını ve geleneksel kamu değerlerinin erozyona uğramasını derin bir siyasi ve etik sorun olarak görmektedir (Garofalo, 2015). Buradan hareketle ulusal güvenlikte dış kaynak kullanımı iyi yönetişim konusunda ortak bir bakış açısına duyulan ihtiyacı, kamu değerlerinin ve otoritesinin korunmasında dış kaynak kullanımının yarattığı zorlukları beraberinde getirmesi yönünden tartışmalı görünse de kamu güvenliğinde katılımın ve yönetişimin önemini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Genel olarak şunu ifade etmek gerekir ki günümüz ve gelecek toplumlarını bekleyen yeni tehditler ve güvenlik sorunları göz önüne alındığında, etkin katılım ve yönetişim mekanizmaları kamu güvenliğinin desteklenmesi, demokratik toplumun güçlendirilmesi ve toplumun refahının sağlanması için büyük bir önem arz etmeye devam edecek gibi görünmektedir.

3. Kamu Güvenliği ve Toplumsal Katılımın Teşviki

Kamu güvenliği ve sivil katılım, demokratik toplumun güçlü, toplumsal refahın yüksek olduğu iyi işleyen bir toplumun iki önemli bileşeni olarak gösterilmektedir. Kamu güvenliğinin sağlanması noktasında geleneksel güvenlik yaklaşımından farklı bir yaklaşımla, bireylerin ve toplumun güvenliğini ve refahını sağlamak için devletler, sivil toplum kuruluşları ve toplumun kendisi ile birlikte alınan ya da alınacak önlemleri ve girişimleri ortaya koyan bir anlayışa doğru evrilmenin olduğu ifade edilmektedir. Vatandaşların kamu faaliyetlerinde karar alma süreçlerine ve toplumsal girişimlere aktif katılımını kapsayan toplumsal katılımın, kolektif etkinlik, müzakereci sivil katılım, dini kimlik, dijital medya da dahil olmak üzere kamu güvenliği ve sivil katılımın çeşitli yönlerini kapsamakta olduğu aktarılmaktadır.

Kamu güvenliğinin önemli bir yönü olarak, komşular arasındaki sosyal uyumu ve ortak yarar için müdahale etme istekliliğini ifade eden kolektif etkinlik gösterilmektedir. Kolektif etkinliğe ilişkin yapılan araştırmalar, kamu güvenliğinin ve kamu düzeninin sağlanması bakımından değerlendirildiğinde, kolektif yeterliliğin daha yüksek olduğu mahallelerde suç ve şiddet oranlarının daha düşük olduğunu göstermektedir (Sampson vd., 1997). Burada ortaya çıkan sonuçtan hareketle, kolektif yeterliliğin teşvik edilmesinin bir topluluk ve ortak sorumluluk duygusu yaratarak kamu güvenliğinin ve kamu düzeninin sağlanmasına katkıda bulunulabileceğini göstermektedir.

Toplumsal katılımı teşvik edici bir diğer uygulama ise müzakereci sivil katılım olarak karşımıza çıkmaktadır. Müzakereci sivil katılım, vatandaşların kamusal karar alma süreçlerine aktif katılımını içermektedir. Sivil katılımın, genellikle yerel düzeyde seçilmiş yetkililer, kurum yetkilileri ve sivil toplum örgütleri tarafından uygulanmakta olduğu ifade edilmektedir. Müzakereci süreçlerin, yeniden bölgelendirme, arazi kullanımı ve altyapı projeleri gibi çeşitli konuları ele almak için kullanılmakta olsa da (Nabatchi, 2014) şeffaflık, meşruiyet, adaleti teşvik etmeyi ve sivil katılımı artırmayı sağlaması bakımından kamu güvenliğinin temini noktasında ortaya konulacak politikaların uygulanmasında da ilgili toplumun etkili olmasının önünü açmakta olduğu aktarılmaktadır. Toplumsal katılımı teşvik

etmenin önemli nedenlerinden biri olarak da dini kimlik gösterilmektedir. Amerika'daki Müslüman gençlerin, sosyal eşitsizlikleri ve ayrımcılığı ele almanın bir yolu olarak sivil katılıma dahil edilmeleri bir örnek olarak gösterilmektedir. Çünkü İslamofobi ve nefret suçlarındaki artışın, sivil katılımını baltalayabilecek nitelikte olduğu, kamu düzeni ve güvenliği için de bir tehdit oluşturduğu dile getirilmektedir (Cheah vd., 2020). Dolayısıyla farklı dini inançlara sahip azınlık grupların dini kimlikleri dikkate alınarak sivil katılımlarının teşviki, toplumsal kapsayıcılığı ve sosyal adaleti teşvik etmek için de önemli bir adım olarak görülmektedir.

Kamu güvenliğinin sağlanmasında sosyal ve dijital medya ve toplumsal katılım arasında da yakın ve etkileşimli bir ilişkinin bulunmakta olduğu ifade edilmektedir. Sosyal ağ siteleri ve çevrimiçi topluluklar da dahil olmak üzere sosyal ve dijital medya ve toplumsal katılım arasındaki ilişki irdelendiğinde, sosyal ve dijital medyanın gençler arasında sivil katılımı teşvik etme potansiyeline sahip bir alan olduğu aktarılmaktadır (Middaugh vd., 2017). Çünkü günümüzde sosyal ve dijital medyanın, güvenlik olaylarının hızlı bir şekilde paylaşılmasını, toplumun bilgilendirilmesini ve sivil katılımın artmasını sağlayarak kamu güvenliği konularında önemli bir rol oynamakta olduğu ifade edilmektedir. Hızlı bilgi akışı ve farkındalık oluşturma, toplumsal bilincin artırılması, halkın ihbar ve iletişim aracı olarak kullanımı, toplumsal baskı ve kamuoyu oluşturma, sosyal aktivizm ve kampanyalar, toplumsal denetim ve hesap verebilirlik gibi nitelikleri bakımında sosyal ve dijital medya ve toplumsal katılım, kamu güvenliği konularında toplumsal duyarlılık ve etkileşimi artırarak güvenlik politikalarının oluşturulması, uygulanması ve denetlenmesinde etkili olabilmektedir. Sosyal ve dijital medya ile toplumsal katılım arasındaki etkileşimini teşvikinin, toplumun güvenliğe daha aktif ve bilinçli bir şekilde katılımını sağlayarak daha güvenli ve istikrarlı bir toplum oluşturulmasına katkı sağlayabileceği dile getirilmektedir.

4. Kamu Güvenliğinin Sağlanmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü

Sivil toplum kuruluşlarının (STK), yönetim ve toplumsal kalkınmanın çeşitli yönlerine aktif olarak katılarak kamu güvenliğinin desteklenmesinde önemli bir role sahip oldukları aktarılmaktadır. Devletin kamu güvenliğinin sağlanmasında merkezde yer aldığı, sivil toplum kuruluşlarının da bu alanda önemli aktörler olarak ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Bu bakımdan özellikle doğal afetler, kamu sağlığı acil durumları, kamu mali yönetimi, sosyal güvenlik programları, gıda güvenliği ve salgın sonrası zorluklar da dahil olmak üzere çeşitli bağlamlarda STK'ların katkılarının kapsamlı bir şekilde anlaşılması, etkili kamu güvenliği önlemlerinin alınabilmesi için STK'lar ve devlet arasındaki iş birliğinin de niteliğinin göz önüne konulması büyük önem arz etmektedir. Diğer yandan STK'ların sosyal güvenlik sorunlarını ele alma, salgın hastalıklar, doğal afetler sonrası zorluklarla mücadele etme ve iyi yönetimi teşvik etme konusunda dönüştürücü bir potansiyele sahip olduğu ifade edilmektedir.

COVID-19 salgını kamu güvenliği açısından tüm dünyada eşi benzeri görülmemiş zorluklara yol açmıştır. STK'ların bu zorluklarla mücadelede ve salgın sonrası toparlanmaya katkıda bulunmada çok önemli bir role sahip oldukları dile getirilmektedir. Bu noktada STK'ların, ulusal çıkarların etkin bir şekilde savunulmasında devleti zorlayabilecekleri, çeşitli sosyal grupların çıkarlarını koruyabilecekleri ve ulusal çıkarların farklı çıkarlarla yer değiştirmesini önleyebilecekleri gibi girişimlere sahip olabilecekleri aktarılmaktadır (Marchuk vd., 2021). Devlet organları ve STK'lar arasındaki etkileşimin, aktif iş birliğine, kamu güvenliğinin sağlanması ve pandemi sonrası zorluklarla mücadele için koşulların yaratılmasına dayanmakta olduğu ifade edilmektedir (Fang, 2021). Diğer yandan toplum sağlığına ilişkin acil durumlarda, kamu sağlığının korunması ile bireysel hakların korunması arasında hassas bir dengenin varlığına dikkat çekilmektedir. Bu nedenle toplum sağlığına ilişkin acil durumlar karşısında kolluk faaliyetleri şeklinde idari gücün aşırı uygulanmasının toplumu krizden kurtaramayacağı gibi ulusal krizi de hafifletmeyeceği ve aksine, düzensiz ve aşırı kolluk faaliyetlerinin

toplumu adeta "ateş çukuruna" iteceği ve ulusal yönetimin yükünü bir ölçüde artırarak toplumsal refah ve istikrarı etkileyebileceği aktarılmaktadır (Fang, 2021). Burada STK'ların yukarıda sıralanan çıkarların yanı sıra toplum sağlığının korunması noktasında kamu güvenliğinin sağlanması adına ortaya konulan kolluk faaliyetlerinin dengesinin denetlenmesi, toplumsal ve bireysel hakların korunmasının gözlenmesi gibi faaliyetleri bakımından önemli bir rol üstlendikleri söylenebilir.

STK'ların, devlet ve özel sektör kuruluşlarının başarısız olduğu alanlarda da kamusal mal ve hizmet sağlama sorumluluğunu giderek daha fazla üstlenmekte oldukları dile getirilmektedir (Ayhan, 2019). Çoğunluğun taleplerine odaklanan devletin başarısız olduğu alanlarda, STK'ların boşlukları doldurmada ve kimi zaman kamu güvenliği ve düzeni için tehdit oluşturabilecek noktaya gelebilen marjinalleştirilmiş nüfusun ihtiyaçlarını karşılayarak, ilgili grupların toplum içerisindeki düzene uyum sağlamalarını kolaylaştırabilmekte oldukları ifade edilmektedir. Diğer yandan STK'ların, iyi yönetimi teşvik ederek ve hükümetleri taahhütleri ve vaatleri konusunda sorumlu tutarak bir anlamda bekçi görevi gördükleri aktarılmaktadır (Mlambo vd., 2019). STK'ların aynı zamanda kamu düzeni ve kamu güvenliğine ilişkin yönetimle ilgili sorunları tespit etmeye, yeni yasaların ve politikaların hayata geçirilmesi noktasında toplumsal taleplerin karşılanması adına savunuculuk yapmaya, yoksul, savunmasız ve kırsal nüfusun çıkarlarının göz ardı edilmemesine yönelik girişimlere ilişkin de rol üstlenmekte oldukları belirtilmektedir. Bu anlamda STK'ların demokratik hesap verebilirliği, şeffaflığı ve yönetim kalitesini artırarak yolsuzluğun, verimsizliğin ve israfın azaltılmasına katkıda buldukları dile getirilmektedir. Ayrıca kamu hizmetlerinin kalitesinin artmasına ve vatandaşları yönetim sürecine aktif olarak katılmalarına katkı sağladıkları belirtilmektedir.

Brunet ve diğerleri (2021) yaptıkları çalışmada gıda güvenliğinin sağlanmasında da STK'ların stratejik ortaklar olarak görülmesinin önemini vurgulamaktadır. Çalışma, STK'ların Uruguay'da COVID-19 sonrası gıdanın temini, güvenliği gibi hususlarda ortaya koyduğu faaliyetleri irdelemektedir. Çalışmanın sonuçları, Uruguay'daki sivil toplum kuruluşlarının COVID-19 salgını bağlamında, dünyanın farklı ülkelerinde yapılan önceki çalışmalarla uyumlu olarak, gıda güvenliğine katkıda bulunmak için çok sayıda faaliyet gerçekleştirdiğini göstermektedir. Diğer yandan çalışma, Uruguay hükümeti tarafından gıda güvenliği ve teminine ilişkin faaliyetlerin ne denli yetersiz olduğunu, COVID-19 salgınının olumsuz etkilerini kontrol altına almaya yetmediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, Latin Amerika ülkelerinin gıda, sağlık ve sosyal koruma sistemlerinin gıda güvenliğinin sağlanmasını garanti altına alacak şekilde yeniden yapılandırılması ihtiyacını ortaya koymuştur (Brunet, vd., 2021). Sonuç olarak salgın hastalıklar sonrası yaşanan olumsuz durumların yanı sıra gıdanın temini ve güvenliği de kamu güvenliği ve düzenini yakından ilgilendiren durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde önemi tartışılmaz hale gelen gıda güvenliği devletlerin birincil sorumluluğu altında olsa da STK'lar ve hükümet arasındaki iş birliği yaklaşımların gıda güvenliği sorunlarının ele alınmasına önemli katkılar sağlayabileceği gibi burada kamu güvenliğinin sağlanması anlamında STK'ların rolünün önemini de ortaya koymaktadır.

Sivil toplum kuruluşları gerek kamu kurum ve kuruluşları ile olan ilişkileri gerek toplum içerisindeki konumları gerekse sosyal yaşama katkıları bakımından önem arz etmekte olsalar da kimi yönleri bakımından da eleştirilen bir alanda oldukları görülmektedir. Vitiello ve Acolin (2016), STK'ların göçmen toplulukların farklı ihtiyaçlarını ve deneyimlerini yeterince temsil edemeyeceğini ve çeşitlilik ve kapsayıcılık konusunda eksikliklerine değinmektedirler (Vitiello ve Acolin, 2016). Agarın (2011), sivil toplum kuruluşlarının değişimi etkili bir şekilde savunmak için gerekli özerkliğe ve etkiye her zaman sahip olamayabileceğini ve bu yönleriyle politik gündemi şekillendirmede etkilerinin sınırlı olduğunu vurgulamaktadır (Agarın, 2011). Almog-Bar ve Ajzenstadt (2010) ise sivil toplum kuruluşlarının hükümet tarafından yerine getirilmesi gereken sorumlulukları üstlenerek refah devletinin aşınmasına istemeden de olsa katkıda bulunma potansiyellerine dikkat çekmektedirler (Almog-Bar ve Ajzenstadt, 2010). Bir diğer eleştiri de Roggeband ve Krizsán (2012) tarafından ortaya

konulmakta ve sivil toplum kuruluşlarının hükümet müdahalesi ve manipülasyonuna karşı savunmasızlığını vurgulamakta, bu durumun da sosyal değişimi etkili bir şekilde savunma yeteneklerini zayıflatabilmekte olduğu aktarılmaktadır (Roggeband ve Krizsán, 2012). Bayraktar (2017) ise ekonomi, siyaset, sivil toplum ve hatta sanatın günümüzde proje ve projeler çerçevesinde anlaşılıyor olmasının getirdiği düzen ile birlikte STK'lar aracılığı ile de sürdürülen bu düzenin STK'lar üzerinden belirli ideolojik yaklaşımların empoze edilmesini, tahakküm ve kontrol ilişkilerinin sürdürülmesini beraberinde getirmesi bakımından STK'ların varoluşsal sorunsalına değinmektedir (Bayraktar, 2017). STK'lar üzerine getirilen tüm bu ve bunun gibi eleştirilerden de anlaşılacağı üzere STK'ların toplumsal hayatta katkıları göz ardı edilemeyeceği gibi gerek kapsayıcılık gerek politik gündemi oluşturma eksiklikleri gerekse ideolojik yaklaşımların empoze edilmesinin araçları olma olasılıkları bakımından gelecekte varlıklarının sorgulanabilir noktaya gelmesi ihtimalinin bulunabileceği düşünülebilir.

Bu başlıktaki analizler, STK'lara yönelik ortaya konulan eleştiriler göz ardı edilmeden düşünülmele birlikte, sivil toplum kuruluşlarının kamu güvenliğinin sağlanmasındaki önemli katkılarını vurgulamaktadır. STK'lar hesap verebilirlik, şeffaflık, vatandaş katılımı ve demokratik gelişimin desteklenmesinde önemli görevler üstlenirken, günümüzde doğal afetten gıda güvenliğine, salgın hastalıklardan yeni toplumsal tehditlere kadar STK'lar ve devlet arasındaki iş birliği çabalarının etkili kamu güvenliği önlemleri için elzem olduğu açık bir gerçektir. Bu noktada STK'lar kamu güvenliğinin ve düzenini sağlanması adına toplumsal katılımı ve iyi yönetimi teşvik eden, denetleyen ve gözlemleyen faaliyetleri ile kamu güvenliği, katılım ve yönetim arasında bir köprü görevi de görmekte oldukları söylenebilir.

SONUÇ

Çalışmada, kamu güvenliği alanında toplumsal katılımın ve etkili yönetimin önemi derinlemesine incelenerek, güvenlik politikalarının daha adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir temelde nasıl oluşturulabileceği vurgulanmıştır. Günümüzün karmaşık ve hızla değişen dünyasında, geleneksel güvenlik anlayışı artık yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Güvenlik politikasının devlet merkezli eğiliminden, çok taraflı örgütlerden, devlet ve devlet dışı aktörlerden oluşan karmaşık ağlara doğru dönüşümünün bir kısmı güvenlik yönetiminden güvenlik yönetimine doğru ortaya çıkan değişim göstergesi olarak anlaşılabilir. Terör saldırıları, siber tehditler, göç ve sığınmacı sorunu, ekonomik dengesizlikler ve çevresel riskler gibi faktörler, güvenliğin daha geniş bir perspektife taşınmasını gerektirmiştir. Bu bağlamda, toplumsal katılım ve etkili yönetim, güvenlik stratejilerinin şekillenmesinde ve uygulanmasında hayati bir rol oynamaktadır. Genel olarak güvenlik yönetimi, yukarıda da sıralandığı üzere askeri olmayan güvenlik sorunlarının farklı alanlarda ortaya çıkmasıyla birlikte bu alanda sivil toplum kuruluşlarının, üçüncü taraf birimlerin, özel aktörlerin ve hatta bireylerin aktif faaliyet göstermesini de beraberinde getirmektedir. Güvenlik yönetimi, güvenlik ve yönetim olarak iki bileşenden oluşmaktadır. Ancak bu noktada kamu güvenliğinin bileşenleri olarak güvenlik, katılım ve yönetimi sıralamak mümkün hale gelmektedir.

Toplumsal katılım, güvenlik politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında vazgeçilmez bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Artık güvenlik sadece hükümetlerin sorumluluğunda değil, tüm toplumun katılımını gerektiren bir alan haline gelmiştir. Toplumsal katılım, farklı perspektifleri bir araya getirerek güvenlik politikalarının daha sağlam bir temelde oluşturulmasına olanak tanımaktadır. Bireylerin ve toplum kesimlerinin güvenlik politikalarına etkin bir şekilde katıldığı bir süreç, politikaların meşruiyetini artırırken aynı zamanda toplumun güvenlik konularında daha bilinçli ve sorumluluk sahibi olmasını sağlar. Etkili yönetim ise, güvenlik politikalarının uygulanmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Şeffaflık, politika yapım süreçlerinin açık ve anlaşılır bir şekilde yürütülmesini sağlar. Bu açıdan bakıldığında, yönetim doğal olarak "iyi yönetim" ya da "etkili

yönetim" ile eş anlamlı olarak ele alınmakta ve güvenlik yönetişimi bu nedenle güvenlik kapasitesinin geliştirilmesi için alternatif bir dinamik olarak görülmektedir. Diğer yandan etkili yönetişimin, toplumun güvenlik politikalarını daha iyi anlaması ve politika kararlarının nedenlerinin sorgulanması imkanını artırmakta olduğu aktarılmaktadır. Hesap verebilirlik, güvenlik politikalarının sonuçlarının izlenebilir ve açık bir şekilde anlatılmasını içerirken, katılımcılık ise kamu güvenlik politikalarının yapım süreçlerine toplumun geniş kesimlerinin dahil edilmesini amaçlamaktadır. Böylece kamu güvenliğine ilişkin olarak ortaya konulacak politikaların çeşitli bakış açılarına dayanması ve toplumun çeşitliliğini yansıtması sağlanmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarına yönelik eleştiriler STK'ları her ne kadar sorunlu alan haline getirirse de STK'ların kamu güvenliği politikalarının şekillenmesinde ve denetlenmesinde önemli bir rol oynamakta oldukları anlaşılmaktadır. Bu kuruluşlar, toplumun farklı kesimlerini temsil ederken aynı zamanda uzmanlık ve denetim yetenekleri ile güvenlik politikalarını zenginleştirmektedirler. Sivil toplumun güvenlik politikalarına katkısı, politikaların çeşitliliğini ve dengeyi artırarak daha etkili sonuçların ortaya çıkmasını, güvenlik hizmetlerini denetlenmesini, güvenlik güçlerinin yasal ve etik standartlara uygun şekilde hareket etmesini beraberinde getirmektedir.

Sonuç olarak, toplumsal katılım ve etkili yönetim dinamikleri, kamu güvenliği politikalarının daha etkili, meşru ve toplumun ihtiyaçlarına uygun bir biçimde şekillendirilmesine katkı sağlamaktadır. Toplumsal katılım, güvenlik politikalarının tüm toplumun ortak çabası olduğu fikrini güçlendirerek politikaların daha geniş bir perspektife oturtulmasını, etkili yönetim ise politikaların şeffaf, hesap verebilir ve etik bir temelde uygulanmasını destekleyerek kamu güvenliğinin daha sürdürülebilir hale getirilmesini sağlamaktadır. Çalışma, kamu güvenliği alanındaki katılım ve yönetim gibi dinamikleri ele alarak, toplumsal katılımın ve etkili yönetişimin kamu güvenlik stratejileri ve yönetimindeki rolüne odaklanmakta ve bu dinamiklerin bir araya gelmesi ile geleceğin güvenlik zorluklarına daha etkili ve insan odaklı çözümler bulmada yol gösterici olunabileceği sonucuna ulaşmaktadır. Bu anlamda kamu güvenliği, katılım ve yönetim ilişkisi üzerine gelecekte yapılacak değerlendirmeler bakımından bu çalışmanın bir zemin oluşturması amaçlanmıştır.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Bu çalışmada finansal destek alınmamıştır.

KAYNAKÇA:

- (2022). Crime Prevention Strategies in Tennessee State, Usa. *Journal of Public Policy & Governance*, 3(6), 23-30. <https://doi.org/10.53819/81018102t5137>
- Acar, H. (2018). Kamu Güvenliğinin Sağlanmasında Weberyen Bürokrasi ve Hiyerarşi Kavramı. *International Journal of Management Economics & Business*, 14(3), 667-684.
- Agarin, T. (2011). Civil Society Versus Nationalizing State? Advocacy Of Minority Rights in The Post-Socialist Baltic States. *Nationalities Papers*, 39(2), 181-203. <https://doi.org/10.1080/00905992.2010.549471>
- Almog-Bar, M. and Ajzenstadt, M. (2010). Women, Welfare and Civil Society Organizations: Creating An Alternative Women's Welfare Sphere in İsrail. *Social Policy and Administration*, 44(6), 673-688. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9515.2010.00737>
- Ayhan, E. (2019). Trb1 Bölgesindeki Gençlik Stk'larının Finansal Durumlarına Yönelik Ampirik Bir Çalışma. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 39-72. <https://doi.org/10.33399/biibfad.642839>
- Bäckstrand, K. (2003). Civic Science for Sustainability: Reframing the Role of Experts, Policy-makers and Citizens in Environmental Governance. *Global Environmental Politics*, 4(3), 24-41. <https://doi.org/10.1162/152638003322757916>
- Ball, K., Esposti, S., Dibb, S., Pavone, V., & Santiago-Gómez, E. (2018). Institutional trustworthiness and national security governance: evidence from six european countries. *Governance*, 32(1), 103-121. <https://doi.org/10.1111/gove.12353>
- Bayraktar, F. (2017). Neo-liberalleşme, Sivil Toplum Kuruluşları ve 'Projecilik': Eleştirel Bir Bakış. *Amme İdaresi Dergisi*, 50(2), 105-42.
- Brunet, G., Girona, A., Fajardo, G., Iragola, V., Machín, L., Bove, I., & Ares, G. (2021). The Contributions of Civil Society to Food Security in The Context Of COVID-19: A Qualitative Exploration in Uruguay. *Public Health Nutrition*, 24(16), 5524-5533.
- Ceah, C., Kiang, L., & Tahseen, M. (2020). Exploring Daily Mediating Pathways of Religious Identity in the Associations Between Maternal Religious Socialization and Muslim American

Adolescents' Civic Engagement. *Developmental Psychology*, 8(56), 1446-1457.
<https://doi.org/10.1037/dev0000856>

Coleman, J. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, (94), S95-S120. <https://doi.org/10.1086/228943>

Costa, A. (2018). Public Security and Policy Networks in Brazil. *International Journal of Criminology and Sociology*, 7, 149-158. <https://doi.org/10.6000/1929-4409.2018.07.10>

Fang, L. (2021). The Realistic Dilemma of Citizen Rights Derogation and the Theoretical Response of Administrative Law from the Perspective of Public Health Emergency. In 6th International Conference on Economics, Management, Law and Education (EMLE 2020), 631-638. Atlantis Press.

Gao, L., Yan, A., & Yin, Q. (2022). An Evolutionary Game Study of Environmental Regulation Strategies for Marine Ecological Governance in China. *Frontiers in Marine Science*, (9), 1-17. <https://doi.org/10.3389/fmars.2022.1048034>

Garofalo, C. (2015). Where Should We Draw the Line?: Governance, Public Values, And Outsourcing National Security. *Public Integrity*, 2(17), 189-202. <https://doi.org/10.1080/10999922.2015.1007782>

Gaventa, J., & Barrett, G. (2010). So What Difference Does It Make? Mapping the Outcomes of Citizen Engagement. *Ids Working Papers*, 347(2010), 01-72. https://doi.org/10.1111/j.2040-0209.2010.00347_2.x

Gedikkaya, F. G. (2022). Yönetişim İçin Bir Fırsat Penceresi: Covid 19 Salgını ile Mücadele Süreci. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(43), 745-761.

Güneş, V. (2023). Ulusal Bütçe Sürecine Vatandaş Katılımı ve Araçlarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 9(1), 111-131.

Hao, C., Hao, C., & Hongo, D. (2021). The Role of Public Participation in Governance Towards Achieving Sustainable Development. Part 1. *Rudn Journal of Public Administration*, 4(8), 395-404. <https://doi.org/10.22363/2312-8313-2021-8-4-395-404>

İmamoğlu, İ. K., ve Özdemir, D. (2023). Yönetişim, İnovasyon ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiler: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülke Örnekleri. *Küllüye*, 4(1), 100-136.

İrdem, İ., & Başak, S. (2023). Güvenlik Sorunu Olarak Yönetişim Zafiyeti: Özbekistan Örneği. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 589-616. <https://doi.org/10.26745/ahbvuibfd.1255521>

Jackson, J., Bradford, B., Hough, M., Myhill, A., Quinton, P., & Tyler, T. (2012). Why Do People Comply With the Law? Legitimacy and The Influence of Legal Institutions. *The British Journal of Criminology*, 6(52), 1051-1071. <https://doi.org/10.1093/bjc/azs032>

Jutra, A. and Zupancic, T. (2015). Influencing Urban Mobility Through Public Engagement Process: Traditional and Digital Methods For Public Participation In Urban Design. *Open Urban Studies and Demography Journal*, 1(Suppl 1-M6), 52-61. <https://doi.org/10.2174/2352631901401010052>

Liao, D. (2012). Security Governance: An Alternative Paradigm?. *International Journal of Social Science and Humanity*, 17-23. <https://doi.org/10.7763/ijssh.2012.v2.62>

Marchuk, V., Pavlova, L., Ahafonova, H., Vonsovyh, S., & Simonian, A. (2021). Communication Opportunities of Civil Society Institutions in Countering the Challenges of Post-pandemic Postmodernity. *Postmodern Openings*, 1Sup1(12), 335-345. <https://doi.org/10.18662/po/12.1sup1/289>

Mazerolle, L., Bennett, S., Davis, J., Sargeant, E., & Manning, M. (2013). Legitimacy In Policing: A Systematic Review. *Campbell Systematic Reviews*, 1(9). <https://doi.org/10.4073/csr.2013.1>

Middaugh, E., Clark, L., & Ballard, P. (2017). Digital Media, Participatory Politics, and Positive Youth Development. *Pediatrics*, 140(Supplement_2), S127-S131. <https://doi.org/10.1542/peds.2016-1758q>

Mlambo, V., Zubane, S., & Mlambo, D. (2019). Promoting Good Governance in Africa: The Role of The Civil Society as A Watchdog. *Journal of Public Affairs*, 1(20), 1-8. <https://doi.org/10.1002/pa.1989>

- Nabatchi, T. (2014). Deliberative Civic Engagement in Public Administration and Policy. *Journal of Deliberative Democracy*, 1(10). <https://doi.org/10.16997/jdd.195>
- Parlak, B. (2016). *Yönetim Bilimi ve Çağdaş Yönetim Teknikleri*. Beta Basım Yayın.
- Roggeband, C. and Krizsán, A. (2021). The Selective Closure of Civic Space. *Global Policy*, 12(S5), 23-33. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12973>
- Sampson, R. & Raudenbush, S. (1999). Systematic Social Observation of Public Spaces: A New Look at Disorder in Urban Neighborhoods. *American Journal of Sociology*, 3(105), 603-651. <https://doi.org/10.1086/210356>
- Sampson, R., Raudenbush, S., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy. *Science*, 5328(277), 918-924. <https://doi.org/10.1126/science.277.5328.918>
- Sun, M., Gao, X., Li, J., & Jing, X. (2022). Research On Evolutionary Game of Water Environment Governance Behavior from the Perspective of Public Participation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 22(19), 14732, 1-17. <https://doi.org/10.3390/ijerph192214732>
- Sunshine, J. & Tyler, T. (2003). The Role of Procedural Justice and Legitimacy in Shaping Public Support for Policing. *Law & Society Review*, 3(37), 513-548. <https://doi.org/10.1111/1540-5893.3703002>
- Suphattanakul, O. (2018). Public Participation in Decision-making Processes: Concepts and Tools. *Journal of Business and Social Review in Emerging Economies*, 2(4), 221-230. <https://doi.org/10.26710/jbsee.v4i2.213>
- Vitiello, D. and Acolin, A. (2016). Institutional ecosystems of housing support in chinese, southeast asian, and african philadelphia. *Journal of Planning Education and Research*, 37(2), 195-206. <https://doi.org/10.1177/0739456x16651928>
- World Bank. (1992). *Governance and Development*. Washington, D.C.: The World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/604951468739447676/pdf/multi-page.pdf>

EXTENDED SUMMARY

In today's rapidly changing and increasingly complex world, the concept of public security has been redefined and expanded. In addition to traditional military threats, new and complex risks, such as global economic imbalances, environmental unsustainability, terrorism, cyber-attacks, and social upheaval, make it clear that security requires a multidimensional approach. To meet these new challenges, public participation and effective governance in the formulation and implementation of security policies have become increasingly important.

Public participation is a fundamental element in shaping security policies. Security, which used to be the sole responsibility of governments, is now an issue that requires the participation of society as a whole. Public participation involves the active involvement of individuals and segments of society in the formulation, implementation, and evaluation of security policies. This not only makes policies more legitimate and acceptable but also allows society to become more aware and responsible for security issues. Public participation contributes to a broader perspective of security strategies by emphasizing that security policies are a joint effort of the whole society.

Effective governance plays a critical role in the management and implementation of security policies. Transparency ensures that policy-making processes are conducted in an open and understandable manner. This increases public understanding of security policies and makes the rationale and consequences of policy decisions better understood. Accountability requires security forces and their managers to be openly accountable for the consequences of their decisions. This allows for a more transparent assessment of the impact of security policies. Participation supports more inclusive, diversified, and representative policymaking by ensuring that society actively participates in policy-making processes. Effective governance not only ensures that security policies are shaped in line with the needs and values of society but also increases trust in policymaking processes.

Civil society organizations also play an important role in shaping and overseeing public security policies. They represent different segments of society and enrich security policies with their expertise and oversight capabilities. Civil society ensures that security policies are considered from a variety of perspectives, making them more inclusive and effective. At the same time, civil society organizations oversee security services, ensuring that security forces act in accordance with legal and ethical standards. This oversight mechanism is an important tool in ensuring that public security policies are implemented in a more humane, just, and consistent with the values of society.

By addressing these evolutionary changes in the field of public security, this article aims to address this gap by examining in detail the role and impact of public participation and effective governance in security strategies and synthesizing the existing literature on the relationship between public security policies, citizen participation, and governance.

Methodology:

The research is based on an extensive literature review and analysis to better understand the relationship between public security, civic participation, and effective governance. However, assessing the interaction of public security, participation, and governance has been challenging due to methodological limitations and limited research studies. First, a review of the existing academic literature on how the concepts of security, participation, and governance are defined separately and together, how they have evolved, and in which contexts they have gained importance. The research methodology is closely linked to the security, participation, and governance literature to understand how these concepts interact with each other and influence public security policymaking. This methodology has helped to gain a more comprehensive and multidimensional understanding and has provided important insights into how public security policies can be shaped more effectively through public participation and effective governance principles.

Results and Conclusions:

As a result, the dynamics in the field of public security are strengthened by the combination of the principles of public participation and effective governance. Public participation ensures that security policies are more legitimate, fair, and responsive to the needs of society. Effective governance supports the transparent, accountable, and ethical implementation of these policies. The role of civil society organizations in this process is critical in ensuring policy diversity, checks, and balances. This paper aims to guide future work on public security, participation, and governance by providing important details on how to make public security policies more sustainable, inclusive, and based on a societal perspective.

Enerji Tüketimi, CO2 Emisyonu ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye için ARDL Analizi

Energy Consumption, CO2 Emissions, and Economic Growth Nexus: ARDL
Analysis for Türkiye

Maya Moalla¹

Öz

Türkiye'nin 100. yılını kutladığı bu dönemde, sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik büyüme Türkiye ekonomisinin geleceği için önemli bir konudur. Bu bağlamda, bu çalışmada 1990-2021 dönemi için, ekonomik büyüme, CO2 emisyonu, enerji tüketimi ve sabit sermaye oluşumu değişkenleri kullanılarak sınır eşbütünlük yaklaşımı ve Granger nedensellik testi uygulanmıştır. Sonuçlar, ekonomik büyüme ile CO2 arasında uzun vadeli pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca, sonuçlar tarafsızlık hipotezini desteklemektedir. Çevresel kaygılar dikkate alınarak, politika yapıcılar için, vergi indirimi gibi teşvikler sunarak yenilenebilir enerji tesislerine yatırım yapılması önem arz etmektedir. Eş zamanlı olarak, ekonomik ilerlemenin artan CO2 emisyonu ile olan ilişkisi, daha temiz sanayi süreçleri ve geliştirilmiş enerji verimliliği için çaba sarf etmenin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, birçok çalışmanın çeşitli bulguları göz önüne alındığında, politikaları en güncel ve en doğru verilere dayandırarak araştırmaları sürdürmek gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik büyüme; Enerji tüketimi; Sınır Eşbütünlük testi; CO2 emisyonları; Türkiye

ABSTRACT

As Türkiye celebrates its 100th year, planning for sustainable and inclusive economic growth for Türkiye's future is crucial. In this context, this paper investigates the association between economic evolution and CO2 releases, energy usage, and gross fixed capital formation; utilizing the Bounds Cointegration test and Granger-causality test during the period spanning from 1990 to 2021. The results validate the long-run relationship between economic evolution and CO2. Moreover, the findings endorse the neutrality hypothesis. For policymakers, it's crucial to champion investments in renewable energy platforms, potentially by offering incentives such as tax breaks. Concurrently, the correlation between economic progress and growing CO2 releases signals the importance of pushing for cleaner industrial processes and enhanced energy efficiency. Moreover, given the varied findings of several studies, it's necessary to perpetuate ongoing research to base policies on the latest and most exact data present.

Keywords: Economic growth; Energy consumption; Bounds Cointegration test, CO2 emissions, Türkiye

¹ Corresponding Author: Dr, maya.moalla@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4076-2790.

INTRODUCTION:

Economic sustainability and growth are the primary ambition for every country (Zahonogo, 2016). The economic sustainability is influenced by climate change and environmental deterioration (Ozili, 2020). Climate change poses economic challenges that may adversely affect human well-being and livelihoods. To address these threats, society needs to make collective decisions, implement strategic plans, and predict future climatic changes considering greenhouse gas releases and patterns of socio-economic progression. Human-made industrial emissions are a primary cause of climate change, indicating a critical global concern. As levels of carbon dioxide grow yearly, there's a need to reconcile economic growth, driven by energy sources, with environmentally sustainable solutions. Mixed findings have emerged regarding the nexus between environmental harm and economic development. Multiple studies suggest that an uptick in individual income levels might intensify environmental deterioration. Conversely, some studies posit that the capability of a country to tackle climate issues is fortified by its economic expansion, however, some concerns should be considered such as effective institutional structures, the standard of education, and the financial sector. In Türkiye, environmental problems have grown, and although the performed environmental strategies have provided certain advantages, factors like the utilization of natural resources stemming from economic expansion, population growth, industrialization, and accelerated urban growth uninterruptedly imposed on the environment. This matter brings forth new complexities and vulnerabilities in climate change areas.

Through this lens, this research will enhance the prevailing literature by offering a contemporary evaluation of the bond between economic evolution and CO₂ releases, which form the majority of greenhouse gas releases. The yearly 0.5% growth in CO₂ is due to the increasing CO₂ amounts in the atmosphere, which represents approximately 60% of the greenhouse effect induced by human activities. Currently, the yearly emission of CO₂ escalated to 2 billion tons throughout the 20th century and to 24 billion tons at the start of the 21st century, reaching 37.1 billion tons in 2018 (Şahinöz, 2021). Assuming this upward pattern persists at this rate, the concentration of CO₂ in the atmosphere will inevitably double within 140 years (Huang et al., 2020). If immediate actions aren't adopted globally and anthropogenic greenhouse gas discharges are not decreased, then the aspects of the climate crisis will expand further and bring about severe perils to natural life (Miçooğulları, 2022). Thus, several institutions, agencies, and researchers are increasingly adopting primary green transition tactics to lessen environmental degradation. Within this framework, advanced countries and the international community have commenced significant international initiatives to offset the negative results of greenhouse gas emissions. These initiatives encompass the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), the Montreal Protocol, the European Union (EU) Green Deal, the Kyoto Protocol, and the Paris Agreement (UNEP, 2016).

Alongside the united endeavors of the global community, researchers emphasize the variables that retain and/or boost economic growth such as gross fixed capital formation and energy usage. Halıcıoğlu (2009) underscored that economic evolution and energy usage go hand in hand, and in turn, enhanced energy efficiency necessitates advanced economic stages. Besides, even though pouring resources into infrastructure and industrial sectors commonly amplifies energy consumption, allocating capital to newer, superior efficiency systems and structures can yield enhanced energy conservation in the future. Hence, even if gross fixed capital formation (GFCF) may first prompt an uptick in energy usage, the nature and proficiency of that investment prove consequential in the long-term perspective. Furthermore, while energy ignites economic momentum, which in turn leads to greater CO₂ emissions (Ying and Wenbo, 2020), policies, technological innovation, and shifts in energy sources can foster truly sustainable economic endeavors. The primary contributions this paper are

outlined below: i) In light of the current global shift towards sustainability, particularly with initiatives like the Green Deal, examining the connection between economic evolution and CO2 releases, energy usage and gross fixed capital formation is increasingly vital for Türkiye as it aligns its national policies with global environmental goals. ii) investigating the impact of energy usage on economic evolution utilizing electricity consumption from renewables. iii) investigating the impact of CO2 releases on economic evolution. iv) investigating the gross fixed capital formation on economic evolution. v) This paper utilized the Bounds-Cointegration test and Granger-causality test. This approach comprehensively captures the nuanced nexus between GDP, energy usage, and CO2 releases throughout both short- and long-run timespans. Furthermore, it is considered the best econometric approach when the variables have a stationary status at $I(0)$ or exhibit integration of order $I(1)$ (Menegaki, 2019). The structure of this research is sequenced thusly: Section 2 highlights the literature overview; Section 3 delves into the data and methodological approach; Section 4 unveils the empirical conclusions, and Section 5 wraps up with concluding remarks and suggested policies.

1. Literature Review:

1.1. Economic growth and CO2 emissions

Over the last two decades, there has been a growing inclination to examine evolution strategies concerning climate change, global warming, and the greenhouse phenomenon. A significant portion of the literature emphasizes the nexus between environmental pollutants and output, predominantly with the goal of confirming the EKC theory, which posits that pollution increases as a nation prospers but begins to decrease when incomes surpass a certain limit (Grossman and Krueger, 1991; Ulucak and Bilgili, 2018 and Ali et al., 2021). Other inquiries probed the nexus between economic evolution and CO2 releases ruminating other variables. In this study, we delve into investigating the bond between economic evolution and CO2 releases, considering GDP (the proxy of economic evolution) as the dependent variable. Bilan et al. (2019) affirmed the bond between GDP, renewable energy supplies, and CO2 releases. Azam et al. (2016) delve into the bond between CO2 releases per capita and economic evolution in prominent economies like India, China, Japan, and the USA spanning from 1971 to 2013, incorporating variables like energy usage, trade, and human capital. Utilizing the panel (FMOLS) approach, the research deduces that while CO2 emissions and energy use impede economic ascent as a whole, trade and human capital offer positive boosts. However, in specific nation-based assessments, CO2 emissions positively correlate with evolution in Japan, China, and the USA but inversely in India. These nuanced outcomes accentuate the need for policies targeting pollution reduction to bolster sustainable progress and societal well-being. Onofrei et al. (2022) investigated the dynamics between economic evolution and CO2 releases among the 27 EU member countries spanning from 2000 to 2017. Employing a mix of qualitative and quantitative approaches, such as unit root tests, Dynamic Ordinary Least Squares (DOLS), and cointegration techniques, they discerned a consistent correlation between economic evolution and CO2 releases. The observational findings unveiled that a 1% surge in GDP typically yields a 0.072% increase in CO2 releases. The study brings to the fore that prosperous economies' inclination for environmental conservation doesn't reduce climate vulnerability. Instead, the nature of growth emerges as instrumental. The study impels EU policymakers to balance economic growth with judicious climate threat response strategies. Similar results had been recorded at the country level, for instance, the studies conducted by Yousefi-Sahzabi et al. (2011), Bouznit and María del (2016), and Lešáková and Ondřej (2018) for Iran, Algeria, and the Czech Republic respectively. Breed et al. (2021) delve into the implications of Europe's fuel economy regulations, pressing truck producers to achieve a 30% plummet in CO2 emissions by 2030, relative to 2019/2020 levels. Responding to this, manufacturers have voiced their trajectory towards proclaiming the advent of zero-emission vehicles (ZEVs), encompassing options like battery-powered or fuel-cell vehicles. The study pioneers in probing the projected sales proportion of these ZEV trucks that's

quintessential for resonating with the set emission paradigms. Data culled indicates that in order to meet the 2030 regulations, 4–22% of new heavy-duty vehicles sold must be emission-free, which would mirror a ZEV ownership fraction of 2–11% across Europe come 2030. An appended advisory of the paper, though, is the potential downside that the high ZEV sales shares and super credits offered by regulations could enable manufacturers to achieve their targets, albeit without materially trimming CO2 emissions in their traditional fleet. Jiang and Guan (2016) meticulously evaluated the surge in global CO2 releases, categorizing them by fossil fuel type, demand, country development status, and industry group. Their inferences pinpoint that during the period spanning 1995–2009, CO2 emissions anchored to coal experienced the most rapid growth in emerging nations, increasing by 3.76 Gt. In contrast, releases from natural gas usage rose the quickest in advanced nations, accounting for an extra 470 Mt. Even with the strides towards energy efficiency, infrastructural augmentations and evolving electricity needs in developing nations, particularly in China, have fanned the flames of CO2 emissions from coal combustion. To narrow down on China, coal-related CO2 emissions increased by 2.79 Gt during the same period. Veering to the developed countries, public and social services consumption and chemical products were the catalysts for the increase in the CO2 emissions from natural gas, with the US contributing up to a 100 Mt increase credited to its natural gas consumption. Dogan and Seker (2016) undertook a detailed examination of the determinants behind CO2 emissions. They highlight that many studies heavily rely on aggregate energy consumption data, neglecting the crucial aspect of weighing cross-sectional dependence in their methodologies. Utilizing the Environmental Kuznets Curve (EKC) framework, their inquiry probed the influence of green and conventional energy, actual income, and trade liberalization on CO2 releases within the European Union from 1980 to 2012. Their techniques catered to cross-sectional dependence. Outcomes indicate that non-renewable energy sources heighten carbon releases, while renewable energy and trade openness decrease them. Moreover, their findings indicated that the EKC hypothesis, which anticipates a U-shaped relation between economic development and environmental deterioration, holds true. Furthermore, their causality analysis unveils a two-way nexus between renewable energy and carbon releases, and a unidirectional causal nexus from actual income to carbon releases, CO2 releases to non-renewable energy, and trade liberalization to CO2 releases.

In the context of Türkiye, Uğur (2022) delves into the impacts of foreign direct investments (FDI), energy usage, and economic progression on CO2 releases in Türkiye during the period spanning 1974–2015; utilizing the (ARDL) model, featuring a structural break, with FMOLS, DOLS, and CCR estimators to assess the accuracy of the analysis. The deduced insights affirm the existence of a persistent nexus between the examined variables. Considerably, FDI correlates positively with CO2 emissions, bolstering the pollution haven hypothesis. Economic growth, proxied by GDP, exacerbates CO2 emissions, albeit the squared GDP exhibits a negative effect, reinforcing the (EKC) hypothesis. Higher energy usage correlates with increased environmental deterioration. Uğur underscores that the increase in carbon emissions stemming from FDI necessitates Türkiye's gravitation to eco-friendly technologies to rein in environmental degradation. Katircioglu and Katircioglu (2018) delved into the repercussions of urbanization on the (EKC) in the context of Türkiye's rapidly urbanizing developing economy. Their insights correlate the surge in carbon dioxide releases with the usage of fuel oil and conventional energy habits arising from urban growth. The results revealed that Türkiye's EKC does not resonate with the conventional inverted U model. Thus, Türkiye needs a transition towards cleaner energy infrastructures. The prevalent literature on the bond between economic evolution and CO2 underscores the need for transitioning to cleaner energy infrastructures and the need for further research to map strategies that ensure both economic growth and environmental sustainability.

1.2. Economic Growth and Energy Consumption

Both neoclassical and endogenous growth theories examine the impact of fundamental production elements, particularly capital and labor, on economic evolution. Those models regularly exclude or, at most, deem the energy and its specific types utilized in the process of production as an intermediate input. Solow considers technological progress as the sole exogenous driver for maintained economic growth, albeit endogenous growth models later incorporated technological progress as a consequence of firm and individual decisions within the growth model itself (Ucan et al., 2014). Stern (1998) underscores that Solow's 1956 neoclassical model does not incorporate resources. Through this perspective, energy can be inferred to be instrumental in the process of economic growth. As economies have transitioned from agriculture-based to industry-based over time, energy's significance in economic growth has become increasingly clear (Ucan et al., 2014). In conjunction with this evolution, environmental challenges such as global warming, pollution, and climate change have arisen, leading to heightened attention on the significance and nature of energy in the growth process by scholars and investigators. Accordingly, an augmented interest in the nexus between energy usage and economic evolution has arisen. Literature has put forth four hypotheses open to verification, regarding the nexus between EG and EC (Ozturk, 2010; Shahbaz et al., 2015).

The Growth Hypothesis posits that EC has a direct impact on EG, even when accounting for the factors of capital and labor. This hypothesis maintains that EC causes EG. This means that if policies are implemented to decrease energy consumption for conservation purposes, it could have a negative impact on EG (Pao and Tsai (2010); Odhiambo (2010); Apergis and Payne (2010a); Menyah and Wolde-Rufael (2010); Al-mulali and Binti Che Sab (2012); Shahbaz et al. (2013); Adegbenmi et al., (2013); Apergis and Tang (2013); Aslan et al. (2013); Fang, Y. (2011); Tang et al. (2016); Payne (2011); Inglesi-Lotz (2016)). Inglesi-Lotz (2016) highlights the increasing worldwide significance of renewable energy and explores the less-examined impacts of renewable energy usage on economic well-being, employing panel data methods. The conclusions revealed a positive bond between renewable energy usage and economic evolution, indicating that promoting renewable energy not only responds to environmental issues but also stimulates economic evolution. Utilizing cointegration and Granger causality approaches, Tang et al. (2016) studied the bond between energy usage and economic evolution spanning 1971-2011 in Vietnam. The inferences suggested a positive bond between Vietnam's economic evolution and energy usage, FDI, and capital stock. Furthermore, the conclusions revealed a one-way causality running from energy to economic evolution. These findings emphasize Vietnam's reliance on energy to drive its economic growth. Thus, emphasizing renewable energy plans can ensure an uninterrupted energy supply for sustained economic growth. Investments in R&D can spark advancements in this domain, and public awareness campaigns can bolster these efforts, syncing them with socio-economic growth goals. Apergis and Tang (2013) examined the bond between energy usage and economic evolution across 85 countries. The research revealed that models with three or four variables more efficiently endorse the energy-led growth theory than those with two variables. Moreover, this theory is supported in advanced and developing nations more than in less advanced or low-income countries.

The Conservative Hypothesis suggests that EG is the main driving force behind EC. According to this hypothesis, EG causes EC. This conveys that implementing energy conservation policies to curtail energy usage wouldn't exert an adverse outcome on the economy (Stern and Enflo (2013); Omri and Mabrou (2014); Jacques (2010); Sadorsky (2009) and Ocal and Aslan (2013)). Ocal and Aslan (2013) explored the nexus between renewable energy usage and economic evolution in Türkiye; utilizing the ARDL approach. The results revealed a negative mien of renewable energy usage on economic evolution. Moreover, the conclusions of the Toda–Yamamoto causality tests revealed that economic evolution causes renewable energy usage. In 17 advanced and developing countries, Omri et al. (2015)

explored the causal nexus between two types of energy variables and economic evolution. The consequences indicated that nuclear usage causes economic evolution in Belgium and Spain, but economic evolution causes nuclear consumption in Canada, Bulgaria, the Netherlands, and Sweden. Moreover, in Argentina, growth causes renewable consumption; but renewables cause growth in India. Furthermore, a two-way nexus was supported in Canada, but no causality in Brazil and Finland.

The Feedback Hypothesis posits that there is a two-way causal nexus between EC and EG, implying that they exert a mutual impact on each other. In this scenario, the adoption of energy conservation policies aimed at curbing EC may have an adverse outcome on EG, and these changes could also have a corresponding impact on energy consumption (Apergis and Payne (2010b); Fuinhas and Marques (2012); Apergis and Payne (2011b); Belke et al. (2011); Solarin and Shahbaz (2013); Tang and Tan (2013); Kyophilavong et al. (2015); Ohler and Fetters (2014); Lin and Moubarak (2014); Medee, Ikue-John, and Amabuiké, (2018); Bloch et al., (2015); Apergis and Payne (2012); Shahbaz et al., (2012); Mohammadi and Parvaresh, (2014); Shahbaz et al. (2015); Adams et al., (2016); and Chang et al. (2015)). Kyophilavong et al. (2015) investigated the nexus between trade openness, energy usage, and economic growth in Thailand, utilizing the Bayer and Hanck cointegration method. The conclusions revealed a long-run nexus between the studied variables. Furthermore, the causality results revealed mutual impacts between energy usage and economic evolution, and between trade liberalization and energy usage. The investigation emphasized the necessity for Thailand to formulate cohesive energy and trade strategies to maintain its long-term economic evolution. Medee, Ikue-John, and Amabuiké (2018) investigated the causal nexus between economic evolution and energy usage in ten OPEC countries spanning 1970-2014. The results revealed a bidirectional nexus between economic evolution and renewable energy usage. The research suggests implementing strategies that augment energy supply and distribution to boost production and overall economic performance.

The Neutrality Hypothesis claims that EC doesn't influence EG. It suggests that there is no causal nexus between EC and EG. This hypothesis is validated when there's no indication of a causal link between EC and EG; in this situation, the adoption of energy conservation policies targeted at curbing EC would have no impact on EG (Yıldırım et al., (2014); Karanfil and Li (2015); Mesbah (2016) and Menegaki (2011)). Mesbah (2016) delved into Egypt's energy challenges after the 2011 revolution, characterized by frequent power outages and energy shortages. Utilizing a modified Granger causality test with potential structural breaks, and employing a multivariate approach considering capital, labor, and specific energy sources, Mesbah revealed that the neutrality hypothesis holds true during the period from 1980 to 2012. Moreover, evidence supporting the conservation hypothesis was found, suggesting a one-way nexus originating from economic evolution towards electricity and oil usage. Therefore, energy conservation strategies are unlikely to hamper Egypt's future economic aspirations. The literature has produced mixed results due to variations in methods used, timespans studied, and samples analyzed.

In the context of Türkiye, Soytaş and Sari (2003) demonstrated a unidirectional nexus from EC to EG in Türkiye by utilizing co-integration and vector error correction methods for the period (1950-1992). Contrarily, Yalta (2011) found no causality between EC and EG in Türkiye (over both short and long-run), employing the maximum entropy bootstrap method for the period (1950-2006). Moreover, Kaplan et al. (2011) exposed a two-way causative link between EC and Turkish economic evolution in the long run, utilizing the vector error correction model for the period (1971-2006). This result had been supported by Fuinhas and Marques (2012) for the period (1965-2009). Furthermore, Ocal and Aslan (2013) supported the conservation hypothesis in Türkiye; by utilizing the Toda-Yamamoto causality approach for the period 1990-2010. Lise and Van Montfort (2007) delved into the nexus between energy usage and GDP in Türkiye utilizing annual data spanning from 1970 to 2003. The results revealed a one-way causality running from GDP to energy usage, conveying that endeavors to

curtail energy usage won't curtail Türkiye's economic growth. Moreover, as the Turkish economy flourishes, so does its energy appetite. Altıntaş (2013) investigated the nexus between carbon dioxide releases, per capita income, energy usage, and investments in Türkiye spanning 1970-2008. The results revealed a co-integrated nexus between these factors and identified a short-term causality running from economic evolution and energy usage to CO2 releases. In the long run, energy usage, economic evolution, and investments markedly steer CO2 emissions. The inferences articulate that as primary contributors to Türkiye's economic evolution, energy usage, and investments also increase pollution, emphasizing the imperative for greener energy alternatives. Çetintaş et al. (2016) delved into the short and long-term impacts of energy usage, economic evolution, and urbanization rate on carbon dioxide emissions in Türkiye spanning 1960-2011. Their inquiry yielded validation for a long-term nexus among these variables. In the long run, energy usage, economic evolution, and urbanization rate bear a positive influence on CO2 releases. However, in the short term, economic evolution and urbanization rates remain inconsequential in influencing CO2 emissions.

The primary additions of this paper to existing literature are diverse. With the global shift towards green practices, particularly with initiatives like the Green Deal, delving into the bond between economic evolution and CO2 releases, energy usage through the lens of electricity consumption from renewables, and gross fixed capital formation has become essential for Türkiye as it strives to harmonize its strategies with worldwide environmental objectives.

2. Data and Methodology:

We put forth appraising the nexus between economic evolution (GDP), electricity usage from renewables (ECR), gross fixed capital formation (GFCF), and CO2 releases (CO2). Within this framework, Equation 1 gauges economic growth in Türkiye considering the previously indicated factors.

$$GDP_t = f(ECR_t, GFCF_t, CO2_t) \quad (1)$$

In their logarithmic forms, we employed these variables since logarithmic forms facilitate direct interpretations of elasticity and often yield more efficient outcomes than just employing the basic linear equation format (Ehrlich, 1996). The empirical model is presented in Equation (2):

$$LGDP_t = \beta_0 + \beta_{ECR}LECR_t + \beta_{GFCF}LGFCF_t + \beta_{CO2}LCO2_t + \mu_t \quad (2)$$

Where GDP indicates GDP in constant 2015 US\$, ECR denotes electricity consumption from renewables measured as (TWh), GFCF denotes gross fixed capital formation (constant 2015 US\$), CO2 denotes annual Co2 emissions, and the residual, also known as the error term, is represented by μ . CO2 and ECR data were taken from Our World in Data (OWID). Yet, we gathered the GDP and GFCF data across the timeframe of 1990 to 2021, taken from the World Development Indicators. Concerning cointegration analysis, we applied the ARDL approach articulated by Pesaran et al. (2001). Setting it apart from conventional methods, the merits of the ARDL bounds testing method lie in its ability to analyze enduring nexus between variables with different integration levels, its resilience in countering endogeneity and autocorrelation, and its capability to discern the short-term adjustments from long-standing variables' correlations (Pesaran and Shin, 1999). In a two-step process, the ARDL approach functions. In the initial step, the ARDL unrestricted model is appraised, as showcased in the following Equation:

$$\Delta LGDP_t = \beta_0 + \beta_{ECR}LECR_{t-1} + \beta_{GFCF}LGFCF_{t-1} + \beta_{CO_2}LCO_{t-1} + \sum_{i=1}^p \beta_{1i}\Delta LGDP_{t-i} + \sum_{j=0}^q \beta_{2j}\Delta LECR_{t-j} + \sum_{k=0}^m \beta_{3k}\Delta LGFCF_{t-k} + \sum_{r=0}^o \beta_{5r}\Delta LCO_{t-r} + \mu_t \quad (3)$$

Below are the stated null and alternative hypotheses delineated.

H₀: Cointegration does not observed if $\beta_{GDP} = \beta_{ECR} = \beta_{GFCF} = \beta_{CO_2} = 0$.

H₁: Should there be one or more β_k that isn't zero ($\beta_k \neq 0$), then cointegration is evident.

Comparing the F-statistic to both the upper and lower critical limits, if the derived F-statistic exceeds the critical limit, then a cointegrating nexus among the variables is statistically affirmed. In instances where the deduced F-statistic remains below the critical limit, the notion of the null hypothesis, which indicates the non-existence of cointegration, remains intact. The optimal lag was chosen to deal with the impact reaction stemming from the lag sequence. In the event the null hypothesis was negated, the connection in both short and long term would be delineated. As depicted in equation (4), the ARDL model integrates the error correction term (ECT_{t-1}) for short-term dynamics.

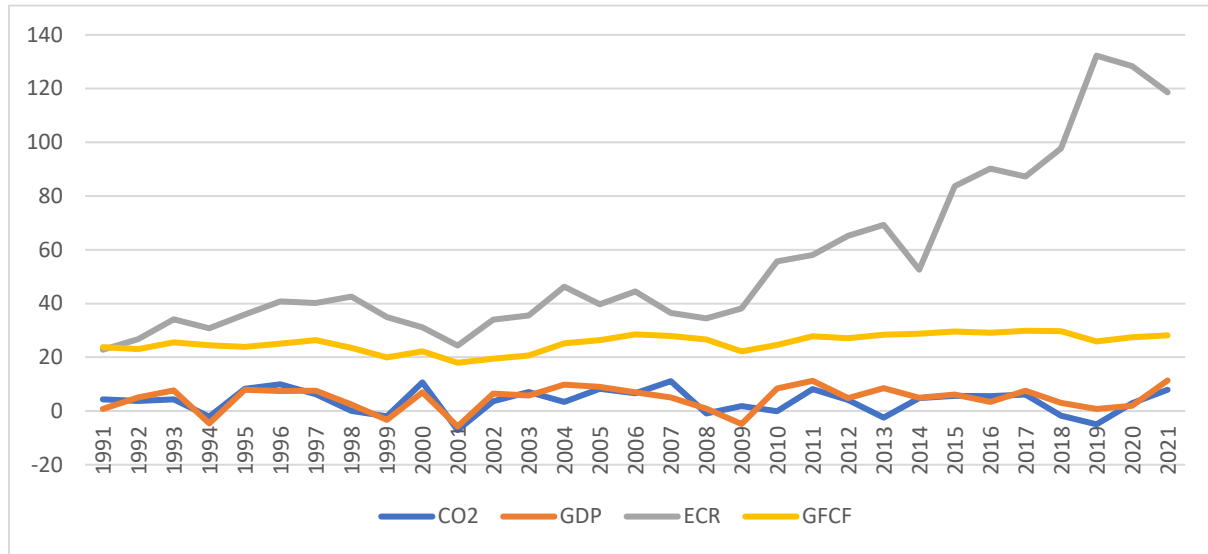
$$\Delta LGDP_t = a_0 + \sum_{i=1}^p a_{1i}\Delta LGDP_{t-i} + \sum_{j=0}^q a_{2j}\Delta LECR_{t-j} + \sum_{k=0}^m a_{3k}\Delta LGFCF_{t-k} + \sum_{r=0}^o a_{5r}\Delta LCO_{t-r} + \lambda ECT_{t-1} + \epsilon_t \quad (4)$$

As presented in Equation 4, The λ coefficient symbolizes the error correction coefficient, showcasing the rapidity whereby the model attains long-term equilibrium. It's expected to bear a negative value and to portray statistical noteworthiness. Ultimately, to verify the model's precise specification, it's essential to utilize further diagnostic assessments.

3. Empirical Application:

Figure (1) depicts the macro variables considered for the investigation. The CO₂ growth rates data shows an increase of 6.15% and 7.93% in 2017 and 2021 respectively, while 2019 witnessed a decrease of -4.93%. GDP growth rates show significant peaks in 2011 (11.20%) and 2021 (11.35%), but a notable dip in 2009 (-4.82%), suggesting economic fluctuations. ECR increases from 22.8 (TWh) in 1991 to 132.26 (TWh) in 2019. Meanwhile, GFCF (% of GDP) portrays a general upward trajectory, beginning at 23.69 in 1991, reaching a low in 2001 at 17.95, and peaking at 29.86 in 2017.

Figure (1): Variables

For the econometric examination, the initial phase involves effectuating the stationary test. An inherent requirement of the ARDL method is the stipulation that every variable integrate to the highest order of $I(1)$. Therefore, it is imperative to affirm that each variable aligns with the $I(0)$ or $I(1)$ order. To ascertain this, the Dickey-Fuller and Phillips-Perron tests are utilized to ensure that the variables achieve the utmost $I(1)$ integration. Deductions made from Table (1) indicate that, while all other variables display unit roots at their level, they become stationary at the first level. Only results concerning with constant are displayed in table (1).

Table (1): Unit root tests' results

Variables	ADF		PP	
	At level	First Difference	At level	First Difference
GDP	0.5102	-5.5078***	1.7039	-6.3476***
	0.9844	0.0001	0.9994	0.0000
ECR	-0.6941	-6.4049***	-0.3504	-7.0038***
	0.8338	0.0000	0.9058	0.0000
GFCF	-0.7021	-5.9516***	-0.6412	-6.0588***
	0.8318	0.0000	0.8470	0.0000
CO2	-0.8222	-5.6650***	-1.3204	-6.7791***
	0.7987	0.0001	0.6074	0.0000

Notes: (*) marked significance at the 10%; (**) marked significance at the 5%; (***) marked 1% significance. and (no) indicated Not Significant

Then, to explore the potential long-run nexus among the variables, we applied a bound test for ARDL model. The bounds testing approach can be utilized when dealing with variables integrated at either $I(0)$ or $I(1)$ order (Peasaran et al., 2001). Grounded on Akaike information criteria, the optimal lag length is 4 (AIC: -10.53926) and the model's optimal lag selection is (2,2,3,2). The bound test's results are presented in table (2). It indicates that the value of F-stat surpasses in all levels, implying a long-term co-integration of the variables.

Table (2): Outcomes from the Bounds Analysis of the Chosen ARDL (2,2,3,2) Model

F-stat	10%level	5%level	1%level
8.172046	2.676- 3.586	3.272-4.306	4.614- 5.966

* $I(0)$ signifies stationary bounds, whereas $I(1)$ indicates non-stationary bounds.

Moreover, to verify the model's precision we conducted diagnostic assessments. As an initial step, the Breusch-Godfrey serial correlation LM assessment is conducted and table (3) displays that the prob. of the F-statistics exceeds 0.01, suggesting that the model is free from autocorrelation concerns. Subsequently, we utilize the (ARCH) test, observing that the p-value surpasses 0.01, which confirms that the structured model is devoid of heteroscedasticity concerns. Next, we engaged in the Ramsey RESET evaluation, and as shown in table (3), the prob-value associated with the F-statistic is above 0.01, signifying the right selection of the functional form. Subsequently, the Jarque-Bera normality evaluation was executed. With the probability exceeding 0.01, it's evident that the error terms adhere to a Gaussian pattern, indicating the model's alignment with the normality criterion. Next, we performed the stability assessments using both CUSUM of squares and CUSUM. The results showcased the steadiness of the data.

Table (3): ARDL (2,3,2,2) Model Estimation Results and Error Correction Form

Dependent Variable: GDP			
Model: ARDL (2,3,2,2)			
Long Run			
Variable	Coefficient	t-statistics	Prop.
ECR	0.112	3.784	0.002
GFCF	0.067	1.644	0.120
CO2	0.233	2.468	0.025
Short Run			
Δ GDP(-1)	-0.500	-2.980	0.007
Δ ECR	0.039	2.576	0.018
Δ GFCF	0.294	10.730	0.000
Δ CO2	0.100	1.454	0.162
ECM(-1)	-0.365	-7.147	0.000
Diagnostic Tests			
	F-Statistics	Prop.	
χ^2_{NORMAL}	1.222	0.543	
χ^2_{SERIAL}	1.350	0.263	
χ^2_{ARCH}	0.025	0.874	
χ^2_{RESET}	4.466	0.052	
CUSUM	Stable		
CUSUMsq	Stable		

Table (3) displays the long and short terms' estimates. The results revealed that, in the long run, a unit surge in CO2 results in an increase of the dependent variable by 0.23 units ($p < 0.05$). Moreover, a unit increase of ECR increases the dependent variable by 0.11 units for every unit increase ($p < 0.01$). GFCF's impact on the dependent variable is an increase of 0.07 units for every unit increase, but this result isn't statistically significant at the conventional levels ($p > 0.1$). The short run conclusions revealed that changes in CO2 increase GDP by 0.10 units. However, this isn't statistically significant ($p > 0.1$). Moreover, changes in ECR positively impact GDP by 0.04 units, and this mien is significant at the 5% level. Furthermore, changes in GFCF result in a substantial positive impact on GDP by 0.29 units, which is highly significant. The COINTEQ term holds a meaningful negative impact at 1%, validating the occurrence of a cointegration equation; this means that deviations from equilibrium are corrected by 37 % within one year. The Granger Causality's results had been reported in table (8).

Table (8): Granger Causality Tests

Null Hypothesis:	F-Statistic	Prob.
ECR does not Granger Cause GDP	0.331	0.721
GDP does not Granger Cause ECR	2.892	0.074

The results revealed that since that Prob. superior to 0.05. Therefore, we can't reject the null hypothesis demonstrate that ECR does not Granger cause GDP. Similarly, we can't reject the null hypothesis demonstrate that GDP does not Granger cause ECR. These results support the neutrality hypothesis.

Conclusion:

We attempted to scrutinize the nexus between economic evolution, energy usage from renewables, gross fixed capital formation, and CO2 releases across the span of 1990 to 2021 in Türkiye, making use of the Bounds cointegration test and Granger causality test. In light of the current global shift towards sustainability, particularly with initiatives like the Green Deal, grasping this connection is increasingly vital for Türkiye as it aligns its national policies with global environmental goals. In the long run, CO2 and ECR positively impact GDP, while GFCF's impact isn't significant. No statistically significant mien of CO2 on GDP was recorded in the short run. However, ECR exerts a notable positive influence on GDP, and GFCF's impact is notably strong. The COINTEQ term implies that deviations are corrected by 37 % within one year. The consequences of causality test support the neutrality hypothesis. Our results align with Bilan et al. (2019), Aslan et al. (2013), Karagöl et al. (2007), Yalta (2011), but didn't satisfy Soytaş and Sari (2003), Kaplan et al. (2011), Fuinhas and Marques (2012), and Ocal and Aslan (2013). For policymakers, considering the positive long-term nexus between ECR and GDP, it's imperative to advocate for investments in green energy sources. This aim can be furthered by granting perks such as tax concessions or financial incentives to producers in the renewable energy field (Bilan et al., 2019). The long-run prolonged nexus between CO2 releases and GDP, indicates that economic gains correspond with rising emissions. Hence, it might be crucial to look at international best practices and consider strategies promoting greener industrial methods and heightening energy efficiency. The significant short-run impact of ECR on GDP indicates that policymakers should expedite the evolution and distribution of sustainable energy technologies, considering their direct implications on economic vigor. An evident that variations from the enduring correlation adjust at a brisk pace, nearing 37% annually. The causality analysis affirms the neutrality stance. As such, it's vital for policymakers to tread carefully regarding while formulating strategies. This paper didn't incorporate all variables that impact the relationship between economic evolution, energy usage, and CO2 releases, for example, factors concerned with alternative energy policies, international trade, and developments in renewable energy technology. In addition, the factors that indirectly affect the mentioned nexus didn't be considered such as economic downturns, shifts in global policy, or major technological innovations. These factors besides the mixed results in the literature highlight the necessity for ongoing research. Continuous updates and improvements in methodology can confirm that policy formulations are anchored in the most and latest precise information accessible.

The authors, as well as any third-party individuals or institutions, have no conflicting interests.

This study does not require ethics committee approval.

This study has received no financial support.

References:

- Adams, S., Klobodu, E. K. M., and Opoku, E. E. O. (2016). Energy consumption, political regime and economic growth in sub-Saharan Africa. *Energy Policy*, 96, 36-44.
- Adegbemi O. O., A. J. Olalekan, O. O. Babatunde (2013). The Causal Nexus Between Energy Consumption and Nigeria's Economy Growth. *European Scientific Journal*. 9(1).
- Ali, M.U., Gong, Z., Ali, M.U., Wu, X., Yao, C. (2021). Fossil energy consumption, economic development, inward FDI impact on CO2 emissions in Pakistan: testing EKC hypothesis through ARDL model. *Int. J. Finance Econ*. 26 (3), 3210–3221. <https://doi.org/10.1002/IJFE.1958>.
- Al-mulali, U. and Binti Che Sab, C.N. (2012). The impact of energy consumption and CO2 emission on the Economic Growth and financial development in the Sub-Saharan African countries, *Energy*, 39(1), pp. 180–186. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.energy.2012.01.032>.
- Altıntaş, H. (2013). Türkiye’de Birincil Enerji Tüketimi, Karbondioksit Emisyonu ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Eşbütünleşme ve Nedensellik Analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8 (1), 263-294. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/oguiibf/issue/5715/76507>
- Apergis, N. and Payne, J.E. (2010a). Energy consumption and growth in South America: Evidence from a panel error correction model, *Energy Economics*, 32(6), pp. 1421–1426. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2010.04.006>.
- Apergis, N. and Payne, J.E. (2010b). The emissions, energy consumption, and Growth Nexus: Evidence from the Commonwealth of Independent States, *Energy Policy*, 38(1), pp. 650–655. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.08.029>.
- Apergis, N. and Payne, J.E. (2010c). Renewable energy consumption and growth in Eurasia, *Energy Economics*, 32(6), pp. 1392–1397. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2010.06.001>.
- Apergis, N. and Payne, J.E. (2010d). Renewable energy consumption and economic growth: Evidence from a panel of OECD countries, *Energy Policy*, 38(1), pp. 656–660. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.09.002>.
- Apergis, N. and Payne, J.E. (2011a). The renewable energy consumption–growth nexus in Central America, *Applied Energy*, 88(1), pp. 343–347. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2010.07.013>.
- Apergis, N. and Payne, J.E. (2011b). A Dynamic Panel Study of economic development and the electricity consumption-growth Nexus, *Energy Economics*, 33(5), pp. 770–781. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2010.12.018>.

- Apergis, N., and Payne, J. E. (2012). Renewable and Non-Renewable Energy Consumption-Growth Nexus: Evidence from a Panel Error Correction Model. *Energy Economics*, 34(3), 733-738
- Apergis, N. and Tang, C.F. (2013). Is the energy-led growth hypothesis valid? new evidence from a sample of 85 countries, *Energy Economics*, 38, pp. 24–31. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2013.02.007>.
- Aslan, A., Apergis, N. and Yildirim, S. (2013). Causality between energy consumption and GDP in the U.S.: Evidence from wavelet analysis, *Frontiers in Energy*, 8(1), pp. 1–8. Available at: <https://doi.org/10.1007/s11708-013-0290-6>.
- Aslan, T., Ari A., Zeren F. (2013). The Impact of Electricity Consumption on Economic Development in Türkiye: A Geographically Weighted Regression Approach, *Research Journal of Politics, Economics and Management*, Sakarya University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, vol. 1(1), pages 31-48, January
- Azam, M., Khan, A. Q., Abdullah, H. B., and Qureshi, M. E. (2016). The Impact of CO2 Emissions on Economic Growth: Evidence from Selected Higher CO2 Emissions Economies. *Environ. Sci. Pollut. Res.* 23 (7), 6376–6389. doi:10.1007/s11356-015-5817-4
- Belke, A., Dobnik, F. and Dreger, C. (2011). Energy consumption and economic growth: New insights into the cointegration relationship, *Energy Economics*, 33(5), pp. 782–789. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2011.02.005>.
- Bilan, Y., Streimikiene, D., Vasylieva, T., Lyulyov, O., Pimonenko, T., and Pavlyk, A. (2019). Linking between Renewable Energy, CO2 Emissions, and Economic Growth: Challenges for Candidates and Potential Candidates for the EU Membership. *Sustainability* 11 (6), 1528. doi:10.3390/su11061528
- Bloch, H., Rafiq, S., and Salim, R. (2015). Economic Growth with Coal, Oil and Renewable Energy Consumption in China: Prospects for Fuel Substitution. *Economic Modeling*. 44; 104-115.
- Bouznit, M., and Pablo-Romero, M. d. P. (2016). CO2 Emission and Economic Growth in Algeria. *Energy Policy* 96, 93–104. doi:10.1016/j.enpol.2016.05.036
- Breed, A. K., Speth, D., and Plötz, P. (2021). CO2 Fleet Regulation and the Future Market Diffusion of Zero-Emission Trucks in Europe. *Energy Policy* 159, 112640. doi:10.1016/j.enpol.2021.112640
- Chang, T., Gupta, R., Inglesi-Lotz, R., Simo-Kengne, B., Smithers, D., and Trembling, A. (2015). Renewable energy and growth: Evidence from heterogeneous panel of G7 countries using Granger causality. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 52, 1405–1412. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2015.08.022>
- Çetintaş, H., Bicil, İ. M. & Türköz, K. (2016). Türkiye’de CO2 Salımları EnerjiTüketimi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, (619), 57-67. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fpeyd/issue/48025/607346>
- Dogan, E., and Seker, F. (2016). Determinants of CO2 Emissions in the European Union: the Role of Renewable and Non-renewable Energy. *Renew. Energy* 94, 429–439. doi:10.1016/j.renene.2016.03.078

- Ehrlich, I. (1996), Crime, punishment and the market for offenses. *Journal of Economic Perspective*, 10(1), 43-67.
- Fang, Y. (2011). Economic Welfare Impacts from Renewable Energy Consumption: The China Evidence. *Renewable Sustainable Energy Review*. 15(5); 120-128.
- Fuinhas, J.A. and Marques, A.C. (2012). Energy consumption and economic growth Nexus in Portugal, Italy, Greece, Spain and Türkiye: An ardl bounds test approach (1965–2009), *Energy Economics*, 34(2), pp. 511–517. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2011.10.003>.
- Grossman, G., Krueger, A., 1991. Environmental impacts of a North American free trade agreement. National Bureau of Economics Research Working Paper, No. 3194, NBER, Cambridge
- Halıcıoğlu, F. (2008), A econometric study of CO2 emissions, energy consumption, income and foreign trade in Türkiye, MPRA Paper No:11457
- Huang, J., Tang, Z., Liu, D., and He, J. (2020). Ecological response to urban development in a changing socio-economic and climate context: Policy implications for balancing regional development and habitat conservation. *Land Use Policy*, 97, 104772.
- Inglesi-Lotz, R. (2016). The impact of renewable energy consumption to economic growth: A panel data application, *Energy Economics*, 53, pp. 58–63. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2015.01.003>.
- Jacques L. E., (2010). The Energy Consumption-Growth Nexus in Seven Sub-Saharan African Countries. *Econ. Bull.*30(2); 1191–1209
- Jiang, X., and Guan, D. (2016). Determinants of Global CO2 Emissions Growth. *Appl. energy* 184, 1132–1141. doi:10.1016/j.apenergy.2016.06.142
- Kaplan, M., Ozturk, I., Kalyoncu, H. (2011), Energy Consumption and Economic Growth in Türkiye: Cointegration and Causality Analysis, *Romanian Journal of Economic Forecasting* (2), 31-41.
- Karagöl, E., Erbaykal, E. and Ertuğrul, H. M. (2007). Türkiye’de Ekonomik Büyüme İle Elektrik Tüketimi İlişkisi: Sınır Testi Yaklaşımı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 8 (1), 72-80. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/doujournal/issue/66656/1042944>
- Karanfil, F. and Li, Y. (2015). Electricity Consumption and Economic Growth: Exploring Panel Specific Differences. *Energy Policy*. 82,264–277.
- Katircioğlu, S. and Katircioğlu, S. (2018). Testing the role of urban development in the conventional environmental Kuznets curve: evidence from Turkey. *Applied Economics Letters*, 25(11), 741-746.
- Kyophilavong, P. *et al.* (2015). The energy-growth nexus in Thailand: Does trade openness boost up energy consumption?, *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 46, pp. 265–274. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.rser.2015.02.004>.
- Lešáková, P., and Dobeš, O. (2018). Economic Growth and CO2 Emissions in the Czech Republic, in *Vision 2020: Sustainable Economic Development and Application of Innovation Management from Regional Expansion to Global Growth*. Seville, Spain

- Lin, B. and Moubarak, M. (2014). Renewable energy consumption – economic growth nexus for China, *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 40, pp. 111–117. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.rser.2014.07.128>.
- Lise, W., and Van Montfort, K. (2007). Energy consumption and GDP in Turkey: Is there a co-integration relationship? *Energy Economics*, 29(6), 1166–1178. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2006.08.010>
- Medee, P. N., Ikue-John, N., and Amabuikie, I. L. (2018). Granger Causality of Energy Consumption and Economic Growth in the Organization of Petroleum Exporting Countries: Evidence from the Toda–Yamamoto approach. *Millennium Development Goals (MDGs)*. 11(1); 95-102
- Menegaki, A. N. (2011). Growth and renewable energy in Europe: A random effect model with evidence for neutrality hypothesis. *Energy Economics*, 33(2), 257–263. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2010.10.004>.
- Menegaki, A. N. (2019). The ARDL Method in the Energy-Growth Nexus Field; Best Implementation Strategies. *Economies*, 7(4), 105. <https://doi.org/10.3390/economies7040105>
- Menyah, K., Wolde-Rufael, Y. (2010). Energy Consumption, Pollutant Emissions and Economic Growth in South Africa, *Energy Econ.* 32(6); 1374–1382
- Mesbah F. S. (2016). Energy Consumption and Economic Growth in Egypt: A Disaggregated Causality Analysis with Structural Breaks: *Topics in Middle Eastern and African Economies*.18 (2).
- Miçooğulları, S. A. (2022). Yüksek Kurumsal Kalite ve Düşük Karbon Emisyonu ile Yüksek Büyüme Mümkün mü? *İzmir İktisat Dergisi*, 37(4), 849-869.
- Mohammadi, H., and Parvaresh, S. (2014). Energy Consumption and Output: Evidence from A Panel of 14 Oil-Exporting Countries. *Energy Economics*, 41, 41-46.
- Ocal, O. and Aslan, A. (2013). Renewable energy consumption–economic growth nexus in Türkiye, *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 28, pp. 494–499. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.rser.2013.08.036>.
- Odhiambo, N.M. (2010). Energy consumption, prices and economic growth in three SSA countries: A comparative study, *Energy Policy*, 38(5), pp. 2463–2469. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.12.040>.
- Ohler, A. and Fetters, I. (2014). The causal relationship between renewable electricity generation and GDP growth: A Study of Energy Sources, *Energy Economics*, 43, pp. 125–139. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2014.02.009>.
- Omri A. and Mabrou k. (2014). Modeling the Causal Linkages Between Nuclear Energy, Renewable Energy and Economic Growth in Developed and; Developing Countries. *Renewable Sustainable Energy Review*; 4(2):1012–22.
- Onofrei, M., Vatamanu, A. F., and Cigu, E. (2022). The Relationship Between Economic Growth and CO2 Emissions in EU Countries: A Cointegration Analysis. *Frontiers in Environmental Science*, 10. <https://doi.org/10.3389/fenvs.2022.934885>
- Our World in Data. (2023). <https://ourworldindata.org/>.

- Ozili, P. K. (2020). Effect of Climate Change on Financial Institutions and the Financial System. SSRN Electronic Journal. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3554310>
- Ozturk, I. (2010). A literature survey on Energy–Growth Nexus, *Energy Policy*, 38(1), pp. 340–349. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.09.024>.
- Ozturk, I., Aslan, A. and Kalyoncu, H. (2010). Energy consumption and economic growth relationship: Evidence from panel data for low and middle-income countries, *Energy Policy*, 38(8), pp. 4422–4428. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2010.03.071>.
- Ozturk, I., and Acaravci, A. (2011). Electricity consumption and real GDP causality nexus: Evidence from ARDL bounds testing approach for 11 MENA countries. *Applied Energy*, 88(8), 2885–2892. <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2011.01.065>
- Pao, H.-T. and Tsai, C.-M. (2010). CO2 emissions, energy consumption and economic growth in BRIC countries, *Energy Policy*, 38(12), pp. 7850–7860. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2010.08.045>.
- Payne, J.E. (2011). On biomass energy consumption and real output in the US, *Energy Sources, Part B: Economics, Planning, and Policy*, 6(1), pp. 47–52. Available at: <https://doi.org/10.1080/15567240903160906>.
- Pesaran, M.H. and Shin, Y. (1999) An Autoregressive Distributed Lag Modelling Approach to Cointegration Analysis. In: Strom, S., Ed., Chapter 11 in *Econometrics and Economic Theory in the 20th Century the Ragnar Frisch Centennial Symposium*, Cambridge University Press, Cambridge, 371-413.
- Pesaran, M., Shin, Y., Smith, R. (2001), Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289-326
- Sadorsky, P. (2009). Renewable energy consumption and income in emerging economies, *Energy Policy*, 37(10), pp. 4021–4028. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.05.003>.
- Shahbaz, M., Khan, S. and Tahir, M.I. (2013). The dynamic links between energy consumption, economic growth, financial development and trade in China: Fresh evidence from Multivariate Framework Analysis, *Energy Economics*, 40, pp. 8–21. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2013.06.006>.
- Shahbaz, M., Loganathan, N., Zeshan, M., and Zaman, K. (2015). Does renewable energy consumption add in economic growth? An application of auto-regressive distributed lag model in Pakistan. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 44, 576–585. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2015.01.017>
- Shahbaz, M., Zeshan, M., and Afza, T. (2012). Is Energy Consumption Effective to Spur Economic Growth in Pakistan? New Evidence from Bounds Test to Level Relationships and Granger Causality Tests. *Economic Modeling*. 29(6); 2310-2319
- Solarin, S.A. and Shahbaz, M. (2013). Trivariate causality between economic growth, urbanisation and electricity consumption in Angola: Cointegration and causality analysis, *Energy Policy*, 60, pp. 876–884. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2013.05.058>.

- Soytaş, U. and Sari, R. (2003). Energy consumption and GDP: Causality relationship in G-7 countries and emerging markets, *Energy Economics*, 25(1), pp. 33–37. Available at: [https://doi.org/10.1016/s0140-9883\(02\)00009-9](https://doi.org/10.1016/s0140-9883(02)00009-9).
- Stern, D. (1998), A Multivariate Cointegration Analysis of the Role of Energy in the U.S Macroeconomy Working Papers in Ecological Economics Number 9803.
- Stern, D.I. and Enflo, K. (2013). Causality between energy and output in the long-run, *Energy Economics*, 39, pp. 135–146. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2013.05.007>.
- Şahinöz, A. (2021). Neoklasik iktisadın ekolojik ekonomiye dönüşü: Sosyal demokrat çevre politikaları. *İktisat ve Toplum Dergisi*, 11(129),18-34.
- Tang, C.F. and Tan, E.C. (2013). Exploring the nexus of electricity consumption, economic growth, energy prices and technology innovation in Malaysia, *Applied Energy*, 104, pp. 297–305. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2012.10.061>.
- Tang, C.F., Tan, B.W. and Ozturk, I. (2016). Energy consumption and economic growth in Vietnam, *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 54, pp. 1506–1514. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.rser.2015.10.083>.
- Ucan, O., Aricioglu, E., and Yucel, F. (2014). Energy Consumption and Economic Growth Nexus: Evidence from Developed Countries in Europe. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 4(3), 411–419. Retrieved from <https://www.econjournals.com/index.php/ijeep/article/view/848>
- Uğur, M. S. (2022). The relationship between foreign direct investment, economic growth, energy consumption and CO2 emissions: Evidence from ARDL model with a structural break for Turkey. *Ege Akademik Bakis (Ege Academic Review)*, 22(3), 44–55. <https://doi.org/10.21121/eab.1100759>
- Ulucak, R., Bilgili, F., (2018). A reinvestigation of EKC model by ecological footprint measurement for high-, middle- and low-income countries. *J. Clean. Prod.* 188, 144–157. <https://doi.org/10.1016/J.JCLEPRO.2018.03.191>
- United Nations Environment Programme. Ozone Secretariat. (UNEP). (2016). *Handbook for the Montreal protocol on substances that deplete the ozone layer*. UNEP/Earthprint.
- World Bank. (2023). World Development Indicators. World Bank. <https://data.worldbank.org/indicator>
- Yalta, T. (2011), Analyzing energy consumption and GDP nexus using maximum entropy bootstrap: The case of Türkiye, *Energy Economics*, 3, 453-460.
- Ying J., Wenbo L. Research on China's renewable energy strategic development strategy from the perspective of sustainable development (2020). *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. 510(3)032026
- Yıldırım, E., Sukruoglu, D., and Aslan, A. (2014). Energy Consumption and Economic Growth in the Next 11 Countries: The Bootstrapped Autoregressive Metric Causality Approach. *Energy Economics*, 44, 14-21

Yousefi-Sahzabi, A., Sasaki, K., Yousefi, H., and Sugai, Y. (2011). CO2 Emission and Economic Growth of Iran. *Mitig. Adapt Strateg. Glob. Change* 16 (1), 63–82. doi:10.1007/s11027-010-9252-z

Zahonogo, P., 2016. Trade and economic growth in developing countries: evidence from sub-saharan Africa. *J. Afr. Trade* 3, 41–56.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Çalışmanın Amacı:

Bu makalenin ana amacı, bağımlı bir değişken olarak ekonomik büyüme ile enerji tüketimi, brüt sabit sermaye oluşumu ve CO2 emisyonları arasındaki ilişkiyi araştırmaktır.

Araştırma Soruları:

1990-2021 yılları arasında ekonomik büyüme, enerji tüketimi, sabit sermaye oluşumu ve CO2 emisyonları arasında nasıl ilişki bulunmaktadır? Eş bütünlük testi, bu değişkenler arasındaki eşbütünlük ilişkisini nasıl belirlemektedir? Granger nedensellik testi, bu faktörler arasında nedensellik ilişkisini nasıl belirlemektedir?

Literatür Araştırması:

İklim değişikliği, küresel ısınma ve sera etkisiyle bağlantılı büyüme stratejilerini inceleme eğilimi son yirmi yılda artmıştır. Literatürün önemli bir kısmı, çevresel kirlenmeler ile üretim arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır, özellikle Çevresel Kuznets Eğrisi (EKC) hipotezini doğrulamayı amaçlamakta ve bir ülkenin büyümesiyle kirliliğin arttığını, ancak gelirlerin belirli bir eşiği aştığında azalmaya başladığını savunmaktadır (Grossman ve Krueger, 1991; Ulucak ve Bilgili, 2018 ve Ali vd., 2021). Diğer çalışmalar, ekonomik büyüme ve CO2 arasındaki ilişkiyi, diğer değişkenleri de dikkate alarak incelemiştir. Türkiye bağlamında Uğur (2022), 1974-2015 döneminde Türkiye'de CO2 emisyonlarına yabancı doğrudan yatırımların (FDI), enerji tüketiminin ve ekonomik büyümenin etkilerini incelemekte; yapısal bir kırılma içeren Dağıtılmış Gecikmeli Otoregresif modelini kullanarak FMOLS, DOLS ve CCR tahmincileri ile analizin doğruluğunu değerlendirmektedir. Çıkarılan sonuçlar, incelenen değişkenler arasında sürekli bir ilişkinin varlığını doğrulamaktadır. Özellikle FDI, CO2 emisyonlarıyla olumlu bir şekilde ilişkilidir, kirlilik sığınağı hipotezini desteklemektedir. GSYİH ile temsil edilen ekonomik büyüme, CO2 emisyonlarını artırırken, karesel GSYİH olumsuz bir etki göstermekte ve Çevresel Kuznets Eğrisi (EKC) hipotezini güçlendirmektedir. Daha yüksek enerji tüketimi, artan çevresel bozulma ile ilişkilidir. Uğur, FDI'dan kaynaklanan karbon emisyonlarındaki artışın, çevresel bozulmayı sınırlamak için Türkiye'nin çevre dostu teknolojilere yönelmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Katircioğlu ve Katircioğlu (2018), Türkiye'nin hızla kentleşen gelişmekte olan ekonomisi bağlamında kentleşmenin Çevresel Kuznets Eğrisi (EKC) üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bulguları, karbon dioksit emisyonlarındaki artışı, kentsel gelişmeden kaynaklanan fuel oil ve geleneksel enerji tüketim modelleri ile ilişkilendirmektedir. Sonuçlar, Türkiye'nin EKC'sinin geleneksel ters U modeli ile örtüşmediğini ortaya koymuştur. Bu nedenle, Türkiye'nin daha temiz enerji altyapılarına geçişi gerekmektedir.

Literatür, EG ve EC arasındaki ilişki hakkında Büyüme Hipotezi, Koruyucu Hipotez, Geri Bildirim Hipotezi ve Tarafsızlık Hipotezlerini test etmektedir. Büyüme Hipotezi, EC'nin, sermaye ve işgücü faktörleri dikkate alındığında bile EG üzerinde doğrudan bir etkisi olduğunu ileri sürmektedir. Bu hipotez, EC'nin EG'ye neden olduğunu savunmaktadır. Bu, enerji tasarrufu amacıyla enerji tüketimini azaltmak için politikaların uygulanması durumunda, EG üzerinde olumsuz bir etkisi olabileceği anlamına gelir (Pao ve Tsai (2010); Odhiambo (2010); Apergis ve Payne (2010a); Menyah ve Wolde-Rufael (2010); Al-mulali ve Binti Che Sab (2012); Shahbaz vd. (2013); Adegbeni vd., (2013); Apergis ve Tang (2013); Aslan vd. (2013); Fang, Y. (2011); Tang vd. (2016); Payne (2011); Inglesi-Lotz (2016)). Koruyucu Hipotez, EG'nin EC'nin arkasındaki ana itici güç olduğunu öne sürmektedir. Bu hipoteze göre, EG, EC'ye neden olmaktadır. Bu, enerji tüketimini kısıtlamak için enerji tasarrufu politikalarının uygulanmasının ekonomi üzerinde olumsuz bir etkisi olmadığı anlamına gelir (Stern ve Enflo (2013); Omri ve Mabrou (2014); Jacques (2010); Sadorsky (2009) ve Ocal ve Aslan (2013)). Geri Bildirim Hipotezi, EC ve EG arasında iki yönlü nedensel bir ilişki olduğunu ileri sürmektedir, bu da iki değişkenin birbirleri üzerinde karşılıklı etkileri olduğu anlamına gelir (Apergis ve Payne (2010b); Fuinhas ve Marques (2012); Apergis ve Payne (2011b);

Belke vd. (2011); Solarin ve Shahbaz (2013); Tang ve Tan (2013); Kyophilavong vd. (2015); Ohler ve Fetters (2014); Lin ve Moubarak (2014); Medee, Ikue-John, ve Amabuike, (2018); Bloch vd., (2015); Apergis ve Payne (2012); Shahbaz vd., (2012); Mohammadi ve Parvaresh, (2014); Shahbaz vd. (2015); Adams vd., (2016); ve Chang vd. (2015)). Tarafsızlık Hipotezi, EC'nin EG üzerinde bir etkisinin olmadığını iddia etmektedir. EC ve EG arasında nedensel bir ilişki olmadığını öne sürmektedir (Yıldırım vd., (2014); Karanfil ve Li (2015); Mesbah (2016) ve Menegaki (2011)).

Yöntem:

Bu çalışma, Türkiye'de ekonomik büyüme, yenilenebilir enerji tüketimi, brüt sabit sermaye oluşumu ve CO2 emisyonu arasındaki ilişkiyi değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Değişkenler, elastikiyet yorumlarına olanak tanımak için logaritmik forma dönüştürülmüştür. CO2 ve yenilenebilir enerji tüketimi verileri Our World in Data'dan alınmıştır, GSYİH ve brüt sabit sermaye oluşumu verileri 1990-2021 yılları için Dünya Bankası'ndan elde edilmiştir. Çalışmada Eşbütünleşmeyi değerlendirmek için Pesaran ve diğerleri (2001) tarafından geliştirilen ARDL sınır testi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, seriler arasındaki uzun vadeli ilişkileri incelemede, otokorelasyon ve endojenlik sorunlarına çözüm getirmede ve kısa vadeli ayarlamaları uzun vadeli ilişkilerden ayırmada öne çıkmaktadır. Eğer eşbütünleşme tespit edilirse, kısa ve uzun vadeli ilişkiler belirlenir. Kısa dönem senaryosu için hata düzeltme terimi eklenir. Son olarak, seri korelasyon, heteroskedastisite, normalite ve model istikrarı için bir dizi tanı testi yürütülmüştür.

Sonuç ve Değerlendirme:

Bu çalışmada Sınır eşbütünleşme testi ve Granger nedensellik testi kullanılarak, Türkiye'de ekonomik büyüme, yenilenebilir enerji tüketimi, brüt sabit sermaye oluşumu ve CO2 emisyonu arasındaki ilişki incelenmiştir. Uzun vadede CO2 ve ECR, GSYİH'ye olumlu etki ederken, GFCF'in etkisi anlamlı çıkmamıştır. Kısa vadede CO2'nin GSYİH üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi kaydedilmemiştir. Ancak, ECR'nin GSYİH üzerinde anlamlı olumlu bir etkisi vardır ve GFCF'nin etkisi dikkate değerdir. COINTEQ terimi, sapmaların %37'sinin bir yıl içinde düzeltildiğini göstermektedir. Nedensellik testinin sonuçları tarafsızlık hipotezini desteklemektedir. ECR ve GSYİH arasındaki olumlu ilişkinin sonucu, Aslan ve diğerleri (2013) ve Karagöl ve diğerleri (2007) tarafından desteklenmektedir. Ters nedensizlik sonuçları, GSYİH'dan ECR'ye bir nedensellik olmadığını ortaya koymaktadır ve bu sonuç Kaplan ve diğerleri (2011), Fuinhas ve Marques (2012) ve Ocal ve Aslan (2013) tarafından desteklenmemiştir. Politika yapıcılar için, ECR ve GSYİH arasındaki olumlu uzun vadeli ilişkiyi göz önünde bulundurarak, yeşil enerji kaynaklarına teşvik etmek ekonomi için olduğu kadar çevre için de önem arz etmektedir. Bu amaçla, yenilenebilir enerji alanındaki üreticilere vergi muafiyeti veya mali teşvikler gibi avantajlar sağlanabilir. CO2 emisyonları ile GSYİH arasındaki uzun vadeli ilişki, ekonomik kazançların artan emisyonlarla eşleştiğini göstermektedir. Bu nedenle, daha yeşil endüstriyel yöntemleri teşvik eden stratejileri uygulamak ve enerji verimliliğini artırmak önemli olabilir. ECR'nin kısa vadeli GSYİH üzerindeki önemli etkisi, ekonomik canlılık üzerindeki doğrudan etkilerini göz önünde bulundurarak, sürdürülebilir enerji teknolojilerinin evrimini ve dağıtımını hızlandırmanın politika yapıcılar için önemli olduğunu göstermektedir. Dayanıklı ilişkiden kaynaklanan varyasyonların hızla, yılda yaklaşık %37 oranında ayarlandığına dair bir delil bulunmaktadır. Nedensellik analizi tarafsızlık hipotezini onaylar ve GSYİH ve ECR değişikliklerinin karşılıklı olarak etkili olmadığını gösterir. Bu nedenle, stratejileri formüle ederken politika yapıcıların dikkatlice hareket etmesi kritik öneme sahiptir. Sonuçta hem çevresel veriler hem de teorik ve ampirik çalışmalar kapsamında ekonomik çıkarları ve çevresel etkileri gözetilen politikaların dikkatlice seçilmesi önem arz etmektedir.

Turkey's Environment vs. Economic Growth Dilemma: Unpacking Perceptions and Influential Factors

Türkiye'nin Çevrenin Korunması-Büyüme İkilemi: Algıların ve Etki Eden Faktörlerin Analizi

Özge Erdölek Kozal¹

öz

Bu çalışma, Türkiye'de ekonomik büyümenin sağlanması ve çevrenin korunması dikotomisi konusunda bireylerin tutumlarının belirleyicilerini analiz etmektedir. Çalışmada, lojistik modeller yardımıyla, maddi refah, yaşam memnuniyeti, yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, istihdam durumu, yerleşim yeri, dindarlık ve politik görüş gibi çeşitli sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik faktörlerin bireylerin çevreyi önceliklendirme tutumlarına etkileri araştırılmaktadır. Dünya Değerler Araştırması, 7 Etap verilerini kullanarak elde edilen 1,935 katılımcılı örneklem kullanılarak yapılan lojistik regresyon analizi sonuçları, Türkiye'de daha yüksek maddi refaha ve yaşam memnuniyetine sahip bireylerin büyüme yerine çevreyi önceliklendirme eğilimlerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Çalışmanın bulguları, Türkiye örneklemini için neoklasik yaklaşımın çevrenin bir lüks mal olarak kabul edilebileceği görüşünü desteklemektedir. Bununla beraber, 60 yaşın üzerindeki bireyler, yarı zamanlı çalışanlar ve emekliler, kendini dindar olarak tanımlamayan, yüksek eğitilmiş, daha fazla çocuğu olan ve sol ideolojiye sahip bireylerin, her kategorinin referans grubuna kıyasla ekonomik büyüme yerine çevresel korumaya öncelik verme eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan, çevrenin korunmasını önceliklendirmede, referans gruplara kıyasla yerleşim yerine (kent-kır dikotomisi) veya cinsiyete dayalı istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir. Çalışmanın bulguları, Türkiye'nin makro düzeydeki büyüme ve çevre politikası dizaynlarında, sosyoekonomik ve demografik farklılıkların dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Anathar kelimeler: Çevrenin Korunması, Büyüme, Post-materyalizm, Politika Tercih, Türkiye.

ABSTRACT

This study analyzes the determinants of individuals' perceptions towards the dichotomy of achieving economic growth and environmental preservation in Turkey. Using logistic models, the study investigates the impact of various socio-economic and socio-demographic factors such as material well-being, life satisfaction, age, gender, education level, employment status, settlement type, religiosity, and political view on individuals' attitudes towards prioritizing the environment. The results of logistic regression analysis, based on a sample of 1,935 participants obtained using the World Values Survey, wave 7, indicate that individuals with higher material well-being and life satisfaction in Turkey tend to prioritize the environment over growth. The findings of this study confirm the neoclassical perspective on environment for the Turkish cohort, which indicates the environment can be accepted as a luxury good. Additionally, it is found that individuals aged 60 and above, part-time workers and retirees, those who do not identify as religious, highly educated individuals, those with more children, and individuals with a left-wing ideology are more inclined to prioritize environmental protection over economic growth compared to each category's reference group. On the other hand, no statistically significant differences based on settlement type (urban-rural dichotomy) or sex were detected in prioritizing environmental preservation over economic growth. The findings of the study indicate that, in designing Turkey's macro-level growth and environmental policies, socio-economic and demographic disparities need to be taken into consideration.

Keywords: Environmental protection, Economic growth, Post-materialism, Policy Preference, Turkey

¹ Corresponding Author | Yetkili Yazar: Ege Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ozge.kozal@ege.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5542-6290

Introduction

Ensuring economic growth has been considered as a superior objective compared to the preservation of the environment, especially for many years following World War II. The idea is mainly built on the strong belief that economic growth has greatly improved people's quality of life and made a country more competitive on the world stage. As a result, various economic and social scenarios have been extensively conditioned to singularly concentrate on gross domestic product (GDP) as the definitive measure, at least until the end of the 1960s. However, the concept of "limits to growth" introduced by the Rome Club which was followed by the idea of sustainable development promoted by the United Nations (UN) in the 1990s, has brought about a remarkable change in mainstream economics. The new process led by UN is characterized as a path in which "development meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs" as in the report of the Brundtland Commission in 1987 entitled "Our Common Future" (United Nations, 1987; Brundtland, 1985). This sustainable development framework prompted the exploration of a novel model that incorporates the multifaceted dimensions of economic growth and development, encompassing economic, social, and ecological aspects as well as intergenerational prosperity. This approach contrasts with the models of unlimited exponential growth that predominated until that time by pointing its limits (Meadows et al., 1972). Since the late 1960s, numerous studies have emerged examining the interplay between environmental degradation and economic growth, suggesting both its derivation from growth and its potential to constrain growth (Kneese, 1971; Nordhaus, 1975, 1977).

In the theoretical approaches, two important points have been highlighted: On the one hand, in the neoclassical version of considering the environment, there is the endorsement of a perspective that treats environmental degradation as just a negative externality. According to the basic neoclassical approaches, ensuring production and consumption are vital for policies aimed at fostering economic growth, sometimes in a "green" way. And naturally, there will be a cost to all the production and consumption processes, like environmental pollution. If the countries follow strict environmental rules, this might be a deterrent factor for industrial production, and this probably affects the industrial production and performance of the countries (Jefferson et al., 2013). On the other hand, there is a call for a reassessment of the concept of growth itself, giving higher priority to environmental protection and environmental sustainability. As emphasized in Raworth's renowned book "Doughnut Economics," remaining agnostic about growth while simultaneously endeavoring to craft a society that navigates between the ecological ceiling and the social foundation proves to be a complex challenge (Raworth, 2019). This transformation has been particularly shaped by the introduction of the 17 Sustainable Development Goals (SDGs) by the United Nations Development Programme (UNDP), where addressing climate change has been elevated to a paramount objective, and the "planetary boundaries" discussions led by the Stockholm Resilience Center (Rockström et al., 2019a, 2019b).

The prioritization of growth and environmental considerations in terms of individuals' preferences constitutes one of the central domains within the field of development economics. While there exists an extensive body of literature exploring economic aspects and climate change policies, the focus on individuals' perceptions has been notably absent in recent discussions. In Turkey, since the proclamation of the republic, the prioritization of economic growth has been the central focus of state practices, and debates concerning growth, development, and sustainability have been recurrent topics within the realm of economic policy and extensively examined in academic research. Understanding these dynamics is vital because comprehending individual preferences holds the potential to significantly contribute to the formulation of a guiding framework for national-level policymaking and to examine how civil society considers environmental issues beyond GDP-type variables. In addition to this, recently countries have begun to declare climate change emergency, signifying that human impact on planet Earth is catastrophic, and all actors in this process should take responsibility as soon as possible (Ripple et al., 2019). This is crucial because environmental pollution is a major contributor to climate change, and the role of civil society is paramount in mitigating environmental degradation. In this respect, understanding the drivers of individual perceptions of environmental and economic priorities sheds light on the dynamics of civil society. With this framework, in this study, we aim to

analyze the determinants of individuals' preferences for the growth-environment trade-off in Turkey using data from an international questionnaire, World Values Survey (WVS) Data, Wave 7. Specifically investigating the impact of both material well-being and life satisfaction as influential factors at the individual level while controlling for demographics such as age, sex, education level, employment status, number of children, religiosity, settlement type, as well as the general political view and specific party preferences, the study aims to enhance the existing understanding of the growth-environment trade-off in Turkey, especially in the context of the ongoing climate emergency.

1. A Brief Literature

The exploration of determinants that shape public opinion regarding the trade-off between economic growth and environmental preservation has been a prominent focus within scholarly discourse. In this section of the study, a summary of the literature focusing on public opinion and individual perceptions, rather than studies using macro variables analyzing the environment and growth, is presented. Basically, the literature in this field can be categorized into three main dimensions: studies on the effects of post-materialistic values on the trade-off between growth and the environment; life satisfaction and the trade-off between growth and the environment - it should be highlighted that this literature mostly investigates the impact of environmental conditions on life satisfaction; finally, the literature that addresses how socio-economic and demographic variables influence individuals' attitudes towards the growth-environment dichotomy. In the first and second dimensions of the literature, much of this investigations have been rooted in Inglehart's influential "value change theory" (Inglehart, 1977 [2015]), which posits that individuals in industrialized societies tend to shift their attention toward environmental protection in a post-materialist stage once fundamental materialistic needs such as sustenance, shelter, and security—aligned with the foundational work of Maslow's hierarchy of needs—are met (Maslow and Lewis, 1975; McLeod, 2007). When it comes to meeting physiological needs, the next level is often referred to as "safety." In this context, safety primarily pertains to the security and well-being of individuals within specific settings like school or home (Burlison and Thoron, 2014), not the planet we all live on. Environmental concerns typically align with the higher, more altruistic levels of Maslow's hierarchy of needs. To be more specific, one could argue that the "self-esteem" stage could serve as a starting point for considering environmental protection, as suggested by Queiroz et al. (2020). As we can see from Table 1, despite some contradictory studies (Brechtin & Kempton, 1994; Dunlap & Mertig, 1995, 1997), the current body of literature in this field underscores a noteworthy proposition: with the increases of income levels, individuals exhibit heightened responsiveness to environmental issues (Abramson & Inglehart, 1995; Franzen & Meyer, 2010; Asai et al., 2022; Wroe, 2015), thus essentially characterizing the environment as a "luxury good" (Kayser & Grafstrom, 2016; Abu-Chadi & Kayser, 2017). As mentioned earlier, at the heart of discussions concerning evolving value sets lies individuals' transition from "materialist" concerns, such as economic security and housing, toward more "post-materialist" values, encompassing personal freedoms, quality of life, and environmental preservation, as theorized by Inglehart (1977 [1995]). On the other side, the literature on life satisfaction and the growth-environment trade-off has been widely discussing the effect of climate change or environmental degradation on the life satisfaction levels of individuals. There is a remarkable amount of research showing a negative correlation between environmental degradation and life satisfaction (Luechinger, 2009; Redhaz & Madison, 2008; Welsch, 2002, 2005; Silva et al., 2012). And several scientific studies have found that higher levels of life satisfaction are likely to increase pro-environmental behavior (Schmitt et al., 2018; del Saz Salazar & Pérez y Pérez, 2021; Nguyen et al., 2022). Literature on macro variables that impact perceptions of growth, and the environment contributes to our understanding of how higher level of income influences attitudes toward the environment. For example, Franzen and Meyer (2009) establish a positive correlation between higher income levels and heightened environmental interest. If an economy experiences insecure times, it results in lower support for environmentally conscious policies (Wroe, 2015), specifically in times of economic downturn (Kayser & Grafstrom, 2016; Abu-Chadi & Kayser, 2017; Kenny, 2020). This phenomenon can be interpreted because of the elevated importance

placed on securing a stable income, thereby underscoring the direct significance of fostering economic growth amid uncertain economic conditions.

Table 1. A Brief Summary of the Empirical Literature

Author(s)	Period, Data, Sample and Method	Main Finding(s)
Inglehart (1977)	1973, European Community survey, 5 Western countries, basic statistical methods, correlation analysis	Positive relationship between post-materialism and environmental concern. Young people tend to prioritize the environment.
Abramson & Inglehart (1994)	1990-1991, WWS, Eight West European nations, six European societies, OLS estimates	Societies in post-materialist stage and with high income level are more inclined to prioritize more altruistic values.
Brechin & Kempton (1994)	1992, Health of the Planet Survey, 24 countries, correlation analysis	High levels of economic development and education correspond with environmental concern, but not necessarily high levels of post-materialism.
Dunlap & Mertig (1995)	1992, International survey by Gallup International Institute, 24 countries, correlation analysis	National income is more often negatively related to citizen concern for the environment.
Dunlap & Mertig (1997)	1994, WWS and World Gallup Poll, 36 nations, correlation analysis	Negative relationship between pro-environmental attitudes and national wealth, as well as post-materialism.
Rehdanz & Maddison (2008)	1994, 1999 and 2004, German socio-economic panel, ordered probit and the hedonic model, contingent valuation method	High environmental degradation negatively affects life satisfaction.
Franzen & Meyer (2010)	1993 and 2000, International Social Survey Programme (ISSP) surveys, 20 countries, multilevel analysis.	Positive relationship between income, postmaterialistic attitudes, and environmental concerns. Education, gender, age, and political culture have effects on environmental attitudes.
Wong & Wan (2011)	2000 and 2005, Environmental Concern Survey, Hong Kong, multivariate regression analysis.	Sex, education, pro-environmental beliefs, government's performance in environmental protection, and media exposure play roles in shaping environmental concerns.
Kahn & Kotchen (2011)	January 2004-February 2010, , Google Data and National Survey, , The USA, Fixed effect OLS, Linear probability models	An increase in a state's unemployment rate reduced support for the USA's environmental policies.
Scruggs & Benegal (2012)	2006-2011, , The Pew Research Center's American Trends Panel Survey, the USA multivariate regression analysis	Unemployment and gas prices have a negative effect on climate change concerns.
Silva et al. (2012)	2006 and 2008, European Social Survey and Gallup World Poll, 41 countries OECD-non OECD countries, Multilevel logit model	Actual and perceived environmental quality have a significant effect on life satisfaction.
Wroe (2015)	2008, , American National Election Studies (ANES) survey, The USA, multivariate regression analysis	Economic insecurity is associated with a reduction in political trust, especially for governments' green policies.
Kayser & Grafstorm (2016)	2008-2011, , Comparative Study of Electoral Systems and Eurobarometer, 10 OECD countries, binary logit, and with conditional (fixed-effects) logit.	In times of economic downturn, voters tend to prioritize economic growth. Left-wing governments are punished more for environmental policies.
Smith & Mayer (2017)	2010, , Life in Transition Survey II, 35 countries multilevel models, logistic regression analysis	In the short-run, relative economic growth increases both climate change concern and willingness to pay for climate policy.
Abu-Chadi & Kayser (2017)	1998, 2001, 201, 2013, Surveys of Denmark in 1998, 2001 and 2011 and Germany in 2013, conditional logit model	In an economic downturn, voters prioritize growth. Those linking left-incumbent parties to pro-environment policies reward them more for a strong economy and penalize them more for a weak one.
Mildenberger & Leiserowitz (2017)	2008 and 2011, , American Mind surveys, the USA, fixed effect panel data model and logistic models	Political ideology is a significant factor in shaping attitudes toward climate change.
Schmitt et al. (2018)	2013, nationally representative survey data, Canada and The USA, multiple linear regression models	Pro-environmental behavior is positively related to life satisfaction and negatively related to perceived ecological threat.
Bakaki & Bernauer (2018)	2015-2016, Brazil representative survey, OLS and ordered logit model	No robust evidence for an economy-environment trade-off.
Kenny (2020)	2004 to 2014, WWS, The USA, Canada, European countries, Multilevel Models	A high unemployment rate has negative effects on the prioritization of the environment, while changing growth rates or GDP have none.
del Saz Salazar & Pérez y Pérez (2021)	2018, Spain, online self-design survey (undergraduate students), ordered probit regressions	Life satisfaction had a stronger effect on high-cost pro-environmental behaviors than on low-cost pro-environmental behaviors.
Nguye et al. (2022)	Vietnam, online survey questionnaire, quantitative research methods	Happiness has a positive effect on pro-environmental consumption behaviors.

Asai (2022)	2020-2022, Welcome Global Monitor 2020, the European Social Survey (Round 8), World Values Survey and EM-DAT, logistic models	When people face job losses or natural disasters, they're more likely to believe that environmental protection should come before economic growth and creating new jobs.
Escario et al. (2022)	2020, Eurobarometer, 26 countries OLS, Poisson Regression, and Negative Binomial II Regression	Women, young people, and elderly people in higher socioeconomic positions and with higher education are more inclined to favor long-term altruistic policies, aligning with post-materialist orientations.

Source: Compiled by Authors.

There is limited research on how Turkey perceives the trade-off between economic growth and environmental conservation. The available studies primarily focus on renewable energy choices and environmental awareness within the country, relying on self-designed surveys (Ozil et al, 2008; Jones et al, 2017). Only two of these studies offer a broader perspective on public sentiment towards environmental concerns. First, Ignatow (2005) delves into the analysis of two environmental movements and public opinion in Turkey, dating back to the early 1980s. He ultimately concludes that economic factors align more closely with dependency theory, as opposed to class conflict or post-materialism theories. Second, Korkmaz (2017) investigates public awareness and perceptions of climate change within the West Mediterranean Region of Turkey. The study found that women, married individuals, and those with primary and high school education exhibit a higher level of concern regarding climate change, while age and income did not emerge as significant determinants.

In this context, Turkey emerges as a significant and still unexplored case for examination. As an economically fragile country, the ruling party's strong emphasis on growth can be accepted as a defining factor. Notably, Turkey ratified the Paris Agreement on April 22, 2016, signifying a commitment to environmental objectives. Furthermore, there has been a notable rise in youth-led climate activism and the increasing number of environmental NGOs, indicating a growing environmental consciousness. To contribute to this flourishing topic, our present study aims to analyze determinants of individuals' inclinations concerning the growth-environment trade-off within the Turkish context. Using WVS Data, Wave 7 (2017–2021), we endeavor to contribute to the existing literature on the interplay between growth and environmental concerns in Turkey. While simultaneously controlling for demographic factors including age, sex, education level, employment status, number of children, religiosity, settlement type, as well as broader political orientations and specific party preferences, our investigation focuses on the influence of material well-being and life satisfaction as key factors at the individual level. In summary, Turkey's complex interplay between economic conditions, environmental consciousness, and individual well-being underscores the necessity for nuanced and context-specific policy approaches. Achieving a harmonious balance between economic growth and environmental sustainability remains a pivotal challenge, demanding continuous strategic planning and attention. The aim of the study is to offer valuable insights into the complex factors that influence how individuals perceive the trade-off between economic growth and environmental considerations. By doing so, we seek to question the conventional belief that the environment is a luxury good.

2. Data and Methodology

In order to analyze people's perceptions of the growth-environment dichotomy, this study uses the most recent dataset from Wave 7 (Edition 5) of the World Values Survey (WVS), which was conducted between 2017 and 2021. The WVS is a well-known and significant research initiative that focuses on examining the cultural, social, and political values of individuals from more than 60 countries and presents one of the largest cross-sectional individual levels of a great range of variables, which gives the researchers an opportunity to analyze individuals' attitudes from a macro-level perspective. Researchers and policymakers can better understand the interactions between culture, society, and politics thanks to the WVS's collection of data on a variety of subjects, including as political involvement, gender roles, religion, and social trust. This study primarily examines a dataset from a Turkish cohort of 1.935 participants, 975 males and 960 females, ranging in age from 18 to 95 years.

Our latent dependent variable under consideration is derived from responses to the question labeled as "Q.111" in the questionnaire: "Here are two statements people sometimes make when discussing the environment and economic growth. Which of them comes closer to your own point of view?" The options are:

1. Protecting the environment should be given priority, even if it causes slower economic growth and some loss of jobs.
2. Economic growth and creating jobs should be the top priority, even if the environment suffers to some extent.

We create a binary variable, denoted as "Environmental Priority" wherein the second option is assigned a value of 0, and the first option is assigned a value of 1, based on the choices made by individuals. For this examination, since the outcome variable is binary, it is suitable to use logit models to explore the potential connections between environmental priority and the variables that stand on their own. Binary logistic regression is used to model the conditional probability of a binary output variable Y, given a set of input variables X. The probability of Y=1 given X=x is modeled as:

$$P(Y=1|X=x) = \frac{1}{1 + e^{-(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_p X_p)}}$$

The input variables are represented by X, which is a vector that can include X_1 , X_2 , and so on up to X_p . The coefficients that represent the relationship between the input variables and the output variable are represented by β , which is a vector that can include β_0 , β_1 , β_2 , and so on up to β_p . The natural logarithm base, e, is used in the logistic function that transforms the linear combination of input variables and coefficients into a probability value. The coefficients (β) are estimated using maximum likelihood estimation, which involves finding the values of β that maximize the likelihood of the observed data. In summary, binary logistic regression models the probability of a binary outcome as a function of one or more input variables, using a logistic function to transform a linear combination of input variables and coefficients into a probability value (Gelman, 2008). To assess the relationship between variables, we employ logistic regression methodology, incorporating robust error estimation and accounting for region-fixed effects.

Table 1. Variables and Definitions

Question	Variable Name	Scale
Q111. Here are two statements people sometimes make when discussing the environment and economic growth. Which of them comes closer to your own point of view?	Dependent variable	0 Ensuring economic growth. 1 Protecting the environment. (Binary, 0 for growth 1 for environmental priority)
Independent Variables		
Q49. How satisfied are you with your life as a whole these days?	Life Satisfaction	Binary (0-1) low-high
In the last 12 months, how often have you or your family, Q51 Gone without enough food to eat. Q52 Felt unsafe from crime in your home. Q53 Gone without medicine or medical treatment that you needed. Q54 Gone without a cash income. Q55 Gone without a safe shelter over your head.	Material well-being	Binary (0-1) low- high
Q173. Independently of whether you attend religious services or not, are you religious?	Religiosity	Binary (0-1) A religious person- Not a religious person
Q223. If there were a national election tomorrow, for which party on this list would you vote?	Political party	CHP, HDP, MHP, AKP, İYİ PARTY, OTHERS
Q240. In political matters, people talk of "the left" and "the right." How would you place your views on this scale?	Political view	(1-3), left-center-right
Q260. Sex of the Respondent	Sex	Binary (0-1) Male-female
Q261. Can you tell me your year of birth?	Age groups	<=30, 31-45, 45-60, 60 =>

Q274. Do you have any children?	Number of children	Number
Q275. What is the highest educational level that you have attained?	Education level	(1-3) primary-high school-university
Q279. Are you employed now or not? How many hours a week?	Employment status	employee, part-time, self-employed, retired
H1. Settlement type	Settlement	Binary (0-1) urban-rural

Source: Compiled by the author using World Values Survey.

The body of theoretical and empirical work in this field, emphasizes the idea that rising income levels tend to foster people's increased environmental consciousness (Inglehart, 1977; Asai et al., 2022; Franzen & Meyer, 2009; Wroe, 2015), effectively casting the environment in the role of a "luxury good" (Kayser & Grafstrom, 2016; Abu-Chadi & Kayser, 2017). From this perspective, the act of prioritizing the environment overgrowth becomes plausible during the post-materialistic phase experienced by both individuals and nations. To gauge this phenomenon, we utilize a pair of indicators. Firstly, we compile a composite index of "material well-being" by deriving insights from four specific questions as it seen in Table 1. By performing a straightforward computation of the response averages, we classify answers denoting "often" or "sometimes" as 0, signifying a lower degree of material well-being, whereas responses indicating "rarely" or "never" are allocated a value of 1, indicative of a higher level of material well-being. Given that "life satisfaction" encompasses various facets of one's existence, we regard this variable as a latent factor representative of the post-materialistic epoch. By adding this variable, we control what happens when an individual fulfills their materialistic needs and goes beyond the materialistic stage of living. We anticipate the similar effects of these two variables on prioritization growth: higher levels of material well-being and increased life satisfaction will likely lead to a greater tendency to prioritize environmental concerns, in line with the literature following Asai et al. (2022), Franzen & Meyer (2009) and Wroe (2015).

In this framework, the following hypotheses are evaluated:

Hypothesis 1: Higher levels of material well-being and life satisfaction are positively associated with a heightened inclination towards prioritizing environmental preservation in Turkey.

Hypothesis 2: Socio-economic and demographic factors have the potential to influence the trade-off decisions between economic growth and environmental preservation in Turkey.

Our analysis considers a diverse array of socio-demographic variables, including age (categorical variable), educational attainment (categorical variable), employment status (categorical variable), settlement type (binary variable), level of religiosity (binary variable), number of children (continuous variable), as well as party preference (categorical variable) and general political view (categorical variable). Understanding the relationship between political ideology (right-left, center) and individuals' propensity to prioritize either the environment or economic growth for the potential support of parties in Turkey holds significant importance. This is due to the fact that, even within the same ideological spectrum, political parties with differing ideological orientations may exhibit distinct stances on environmental preservation and economic expansion. Particularly noteworthy is the examination of whether the growth-oriented discourse consistently maintained by the ruling party in Turkey since the 2001 elections is perceived as a significant factor among potential supporters of this party. Given the nuanced interplay between political ideologies, environmental concerns, and economic priorities, investigating the subtle differentiations in party rhetoric becomes crucial, especially within the Turkish context. Through a detailed exploration of these dynamics, a deeper and more comprehensive understanding of the complex interplay among political affiliations, environmental concerns, and economic inclinations can be achieved. Specifically, we have constructed distinct models to assess both the broader political orientation and the party preference that respondents would express in the hypothetical context of an impending election. By employing this methodology, we aim to unravel the intricate dynamics between individuals' underlying ideological tendencies and their specific inclination towards a particular political party, as discerned from their responses to the question regarding their

hypothetical voting choice in an upcoming election. All the frequency statistics for the selected variables based on the literature have been laid out in detail in Table 2. Frequency tables display the values of a variable, weighted with the number of occurrences of each single value as well as the percentages. When the sample characteristics are evaluated, the number of individuals for each variable is sufficient to capture the possible behavioral differences between categories.

Table 2. Frequency table of Variables

Variable	Freq.	Percent	Valid	Cum.
Material well-being				
Low	1014	52.400	52.400	52.400
High	921	47.600	47.600	100.000
Life satisfaction				
Low	861	44.500	44.500	44.500
High	1074	55.500	55.500	100.000
Age				
<=30	601	31.060	31.060	31.060
31-45	609	31.470	31.470	62.530
45-60	668	34.520	34.520	97.050
60=>	57	2.950	2.950	100.000
Sex				
Male	975	50.390	50.390	50.390
Female	960	49.610	49.610	100.000
Settlement				
Urban	1408	72.760	72.760	72.760
Rural	527	27.240	27.240	100.000
Employment status				
Full time	690	35.660	35.970	35.970
Part time	655	33.850	34.150	70.130
Self employed	434	22.430	22.630	92.750
Retired	139	7.180	7.250	100.000
Religiosity				
Religious	542	28.010	28.010	28.010
Not religious	1393	71.990	71.990	100.000
Education level				
Primary school	1105	57.110	57.110	57.110
High school	472	24.390	24.390	81.500
University	358	18.500	18.500	100.000
Number of children				
0	771	39.840	39.840	39.840
1	320	16.540	16.540	56.380
2	478	24.700	24.700	81.090
3	207	10.700	10.700	91.780
4	94	4.860	4.860	96.640
5	40	2.070	2.070	98.710
6	20	1.030	1.030	99.740
7	4	0.210	0.210	99.950
9	1	0.050	0.050	100.000
Political view				
Left	419	21.650	21.650	21.650
Center	383	19.790	19.790	41.450
Right	1133	58.550	58.550	100.000
Political Party				
CHP	474	24.500	24.500	24.500
HDP	158	8.170	8.170	32.660
MHP	220	11.370	11.370	44.030
AKP	926	47.860	47.860	91.890
İYİ PARTY	95	4.910	4.910	96.800
OTHERS	62	3.200	3.200	100.000

Source: Author's calculations.

3. Empirical Results

We introduce four distinct models in our study. Table 3 displays the regression coefficients for the logistic regression analysis for these four models and the marginal effects for Models 3 and 4. To provide a clear explanation of the effects and to visually understand their magnitudes, Figure 1 displays the average marginal effects calculated for the variables of material well-being and life satisfaction. Model 1 examines the factors that influence environmental prioritization by considering both material well-being and a general political perspective. Model 2 focuses on estimating the impact of life satisfaction in conjunction with the general political view. In Models 3 and 4, we examine material well-being and life satisfaction separately. These models also consider people's specific party preferences, such as AKP, MHP, HDP, İYİ Party, and OTHERS, with CHP as the reference category. It is important to note that all the remaining variables are the same across all four models. Additionally, all four models incorporate fixed effects for Turkey's regions based on the Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS 2, 26 regions) classification to control unobserved heterogeneity and unexplained variations across different regions.

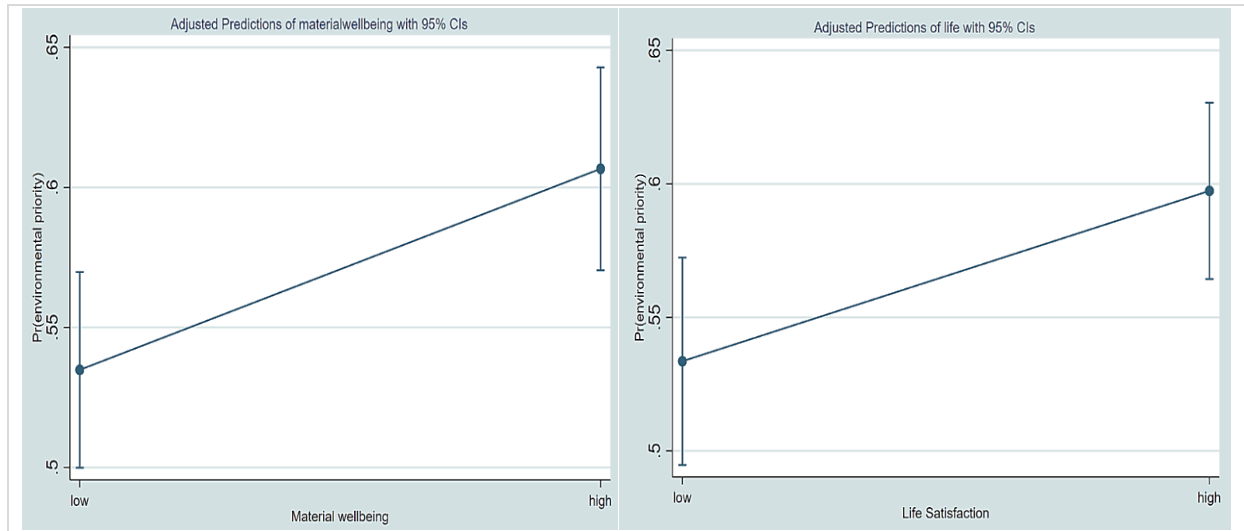
Marginal effects in logistic regression refer to the change in the probability of an event occurring (i.e., the dependent variable taking a particular value) as a result of a small change in one of the independent variables while holding all other variables constant. In other words, it measures the impact of a one-unit change in an independent variable on the probability of the outcome, considering the non-linear nature of the logistic function (Williams, 2012; Perraiillon, 2019). In this respect, we calculate the marginal effects to make more clear comments on the magnitude of the effects of specific variables. For material well-being, the coefficient represents the log-odds of the dependent variable changing from 0 to 1 when "material well-being" is "high" compared to the reference category ("low"). In Model 3, the marginal effect (dy/dx) for "high" is 0.059 ($p < 0.05$). In Model 4, the marginal effect (dy/dx) for "high" is 0.055 ($p < 0.05$). This means that, all else being constant, individuals with higher material well-being and life satisfaction have a higher probability of the event occurring compared to those with lower material well-being and life satisfaction. Individuals with higher life satisfaction have a 0.046 increase in the probability of the prioritized environment compared to those with low life satisfaction, and those with higher material well-being have a 0.059 increase in the probability of the prioritized environment. This finding is consistent with the notion in the literature that the environment could be considered a luxury good and that shifts in values may only occur with higher levels of material prosperity, as stated in Kayser & Grafstrom (2016) and Abu-Chadi & Kayser (2017) studies. To assess the relative impact of specific variables, namely material well-being and life satisfaction, we present the average marginal effects associated with these factors. It is noteworthy that when contrasting individuals characterized by a high level of material well-being and life satisfaction, those with elevated material well-being exhibit a greater likelihood of favoring environmental prioritization in comparison to individuals with high life satisfaction.

Surprisingly, despite the view that the younger generation is inclined to prioritize environmental protection (Inglehart, 1977; Dunlap & Jones, 2002; Escario et al., 2022), our study shows that older generations are more likely to support the environment over growth. Individuals aged 60 and above are more inclined to prioritize the environment compared to those under 30. In the literature, while there is a vast body of work suggesting that women exhibit greater environmental awareness, some studies, such as Tümer et al. (2023), have found no systematic differences between sex categories. Part-time workers and retirees show a higher likelihood of prioritizing the environment compared to those employed in full-time positions. The negative effect of right-wing ideology compared to the left in the base model, as well as support for the ruling party compared to CHP, has a significant negative impact on environmental prioritization. Contrary to expectations, we could not find any systematic difference between rural and urban populations.

Table 3. Summary of Regression Coefficients and Marginal Effects (Logistic Regression Analysis)

Dependent Variable: Environmental priority	Model (1) Base model	Model (2) Base model	Model (3)	Model (4)	Marginal Effects for Model 3 (dy/dx)	Marginal Effects for Model 4 (dy/dx)
Material well-being (ref: low)						
high	.294*** (.111)			.278** (.111)		0.059** (.024)
Life satisfaction (ref: low)						
high		.26** (.11)	.215** (.109)		.046** .023	
Age (ref: <=30)						
31-45	-.11 (.137)	-.121 (.136)	-.128 (.138)	-.117 (.138)	.027 (.029)	-.025 (.029)
45-60	.059 (.151)	.057 (.151)	.039 (.152)	.041 (.152)	.008 (.032)	.009 (.032)
60 = >	.839** (.342)	.855** (.344)	.806** (.345)	.791** (.344)	.158** (.062)	.155** (.062)
Sex (ref: male)						
female	-.074 (.1)	-.081 (.1)	-.07 (.101)	-.066 (.101)	-.015 (.021)	-.014 (.021)
Settlement (ref: urban)						
rural	.059 (.16)	.061 (.161)	.031 (.162)	.032 (.161)	.006 (.034)	.007 (.034)
Employment status (ref: full time employee)						
part-time employee	.59*** (.132)	.586*** (.131)	.528*** (.134)	.533*** (.134)	.112*** (.028)	.113*** (.028)
self-employed	.185 (.146)	.17 (.144)	.135 (.146)	.147 (.146)	.029 (.032)	.032 (.032)
retired	.577*** (.217)	.591*** (.218)	.539** (.216)	.523** (.214)	.115** (.045)	.111** (.044)
Religiosity (ref: religious)						
not religious	.256** (.125)	.245* (.125)	.328** (.128)	.341*** (.128)	.070*** (.028)	.073*** .027
Education level (ref: primary school)						
high school	.126 (.128)	.117 (.128)	.108 (.128)	.114 (.128)	.023 (.027)	.024 (.027)
university	.234* (.139)	.247* (.139)	.231* (.14)	.218 (.141)	.049* (.029)	.046 (.029)
Number of children	-.087** (.044)	-.085* (.044)	-.079* (.044)	-.081* (.044)	-.081* (.044)	-.017* .009
Political view (ref: left)						
center	-.048 (.169)	-.048 (.169)				
right	-.32** (.141)	-.344** (.141)				
Political party (ref: CHP)						
HDP			.093 (.231)	.111 (.233)	.019 (.047)	.022 (.047)
MHP			-.272 (.19)	-.245 (.19)	-.057 (.040)	-.051 (.040)
AKP			-.454*** (.15)	-.456*** (.149)	-.096*** (.031)	-.096*** (.031)
İYİ PARTY			.026 (.25)	-.013 (.25)	.005 (.051)	-.003 (.051)
OTHERS			-.453 (.306)	-.397 (.309)	-.096 (0.065)	-.084 (.066)
Constant	.428* (.248)	.465* (.243)	.53** (.251)	.485* (.253)		
Region fixed effect	YES	YES	YES	YES		
Observations	1918	1918	1918	1918		
Pseudo R ²	.107	.107	.109	.11		
Log-likelihood	-1173.197	-1173.931	-1170.597	-1169.378		
AIC	2428.394	2429.863	2429.195	2426.756		
BIC	2656.314	2657.783	2673.792	2671.353		

Source: Author's calculation. Note: dy/dx for factor levels is the discrete change from the base level.

Figure 1. Average marginal effects of material well-being and life satisfaction

Source: Author's calculation.

In the base models, the probability of supporting environmental protection increases with higher education levels, which is consistent with the literature suggesting that education universally promotes environmental awareness and neutrality towards economic growth. Furthermore, individuals with a university education are more likely to prioritize the environment compared to those with only a primary education. The observation that more religious individuals tend to prioritize economic growth over environmental protection can be attributed to a complex interplay of cultural, social, economic, and political factors. In many cases, economic growth is associated with improvements in living standards, job opportunities, and overall well-being. More religious individuals might prioritize economic growth to enhance their own and their communities' quality of life. Religious groups in certain regions may align with political parties or ideologies that emphasize economic growth. This alignment can influence the stance of religious individuals on various policy issues, including environmental protection. This research uncovers a noteworthy trend among people who have more children, showing a strong tendency to prioritize economic growth over environmental preservation. This inclination can be explained by their increased focus on immediate economic needs due to greater financial responsibilities and a more urgent requirement for basic needs like housing and food. The inclination for short-term economic gains emerges as a rational response to address the imperatives of sustaining larger households. Moreover, this preference for economic considerations is bolstered by widely accepted social and cultural norms. It is further intensified by political messages that emphasize the crucial importance of economic stability for ensuring the immediate welfare of their families and securing promising opportunities for future generations.

Conservatives are less likely to adopt environmentally friendly attitudes compared to liberals. Based on responses to the question of which political party they would vote for if an election were held, regression analysis for each political party reveals a significant difference between voters of the Republican People's Party (CHP) and the Justice and Development Party (AKP). Specifically, individuals considering voting for the AKP are more likely to prioritize economic growth compared to those considering voting for the CHP. Additionally, this information provides valuable insights into understanding why the ruling party in Turkey continues to adhere to a growth-centric rhetoric.

Upon revisiting the hypotheses, the empirical findings provide robust validation for the first hypothesis, namely, "Hypothesis 1: Higher levels of material well-being and life satisfaction are positively associated with a heightened inclination towards prioritizing environmental preservation in Turkey." This relationship is distinctly affirmed through empirical evidence. Conversely, the second hypothesis, "Hypothesis 2: Socio-economic and demographic factors possess the potential to exert an

influence on decisions pertaining to the trade-off between economic growth and environmental preservation in Turkey," receives partial support. In this context, significant factors such as age, education level, religiosity, employment status, number of children, and political affiliations emerge as substantial contributors, shedding light on both environmental concerns and preferences for economic growth. However, the analysis reveals that sex disparities and the urban-rural divide do not meaningfully explain the observed variations in perceptions.

GENERAL RESULTS AND DISCUSSION

This study revisits neoclassical perspective on environment or conventional environmentalism, which is often associated with post-materialistic values that prioritize self-expression and quality of life over material possessions. In this view, environment is a luxury good, and concerns for environment or prioritization of environment over growth can be possible after a certain income or life satisfaction level (Schlosberg & Craven, 2019). Utilizing the comprehensive dataset provided by the WVS Turkish cohort, which offers a multifaceted view of individuals' attitudes and beliefs across various dimensions, this research examines the determinants of individuals' perceptions concerning economic growth and environmental concerns in Turkey.

The findings of this research regarding material well-being and life satisfaction align with prior research, which suggests that individuals with higher material well-being and greater life satisfaction tend to prioritize the environment more than those with lower well-being and life satisfaction, as noted in works by Inglehart (1977), Abramson & Inglehart (1994), and Franzen & Meyer (2010). Our study, however, contradicts previous research in the Turkish context, as examined by Ignatow (2005) and Korkmaz (2017), where income and post-materialistic attitudes did not account for environmental concern. This discrepancy may be attributed to a cohort effect, given that Korkmaz's study encompassed 406 questionnaire responses from three specific cities (Antalya, Isparta, and Burdur), making it challenging to generalize the findings to the entirety of Turkey. Our research reveals that individuals aged 60 and above are more inclined to prioritize environmental considerations compared to those under 30, indicating a generational divergence in environmental priorities, contrary to the findings of Inglehart (1977), Dunlap & Jones (2002), and Escario et al. (2022), in which the younger generations prioritize the environment more. However, as suggested by Franzen (2004), this phenomenon is typically attributed to a cohort effect rather than a mere age-related trend. Surprisingly, our findings demonstrate no significant discrepancy in environmental prioritization between females and males, indicating that gender does not play a substantial role in shaping these attitudes. This contradicts international literature, where women are often reported to exhibit higher environmental concerns, as seen in studies by Tümer et al. (2023), Wong & Wan (2011), and Escario et al. (2022). It is widely accepted that education has a universal effect on prioritizing the environment over growth. In this study, individuals with a university education exhibit a greater inclination to prioritize the environment than those with only a primary education, suggesting a link between higher education and heightened environmental concerns, in line with findings by Franzen & Meyer (2010), Brechin & Kempton (1994), and Escario et al. (2022). In terms of political view, liberals show a stronger tendency to prioritize environment over growth compared to conservatives, underscoring an ideological division in attitudes towards environmental issues, as evidenced by several important studies by Mildemberger & Leiserowitz (2017), Franzen & Meyer (2010), Wroe (2015), Kayser & Grafstorm (2016), and Mildemberger & Leiserowitz (2017). Moreover, political party preferences play a role, with individuals considering voting for the Justice and Development Party (AKP) exhibiting a higher inclination towards prioritizing economic growth compared to those voting for the Republican People's Party (CHP). This sheds light on why the ruling party in Turkey continues to emphasize economic growth despite growing environmental concerns. Regarding employment status, part-time workers and retirees display a greater likelihood of prioritizing the environment over full-time employees, potentially attributed to differing time commitments and perspectives, in line with findings by Kenny (2020). Drawing on the suggestions of Dietz et al. (1998), the study also considers settlement type, revealing no statistically significant difference in the prioritization of environment versus growth

based on rural-urban classification in Turkey. However, religiosity emerges as a notable factor, with non-religious individuals showing a greater inclination towards prioritizing the environment compared to their religious counterparts, suggesting a potential influence of religious beliefs on environmental attitudes. Additionally, as the number of children increases, individuals tend to place greater emphasis on economic growth, reflecting short-term financial security concerns associated with family responsibilities.

The investigation sheds light on the factors that influence individual viewpoints regarding the trade-off between economic growth and environmental concerns in Turkey through the application of logistic models. Based on our research findings, we offer distinct policy implications that hold relevance for Turkey's journey towards balanced development and effective environmental management. The validation of our first hypothesis emphasizes the significance of bolstering material well-being and life satisfaction to cultivate a populace with a stronger inclination toward environmental preservation. This underscores the importance of policies that prioritize improving living standards and endorsing sustainable practices. While our second hypothesis received partial support, it underscores the need for targeted interventions based on socio-economic and demographic factors. Tailored educational initiatives, vocational training, and green employment opportunities could effectively address this aspect. Additionally, our results advocate for comprehensive education and awareness campaigns that integrate cultural, religious, and political dimensions to foster deeper engagement with environmental issues. To ensure inclusive policy formulation, engaging citizens from diverse backgrounds in decision-making processes is recommended. Lastly, the imperative of formulating integrated regional strategies that account for the distinct challenges encountered in various areas while encompassing region-specific determinants becomes evident. This approach is crucial not only for ensuring sustainable growth but also for safeguarding the environment and fostering contributions to circular economic design. Collectively, these policy implications can provide a coherent and strategic roadmap that Turkey can follow to achieve a harmonious progression in its economic endeavors while concurrently prioritizing environmental preservation.

It is important to acknowledge certain limitations in this study. The omission of region-specific variables, such as unemployment, GDP per capita, mean years of schooling, and various aspects of inequalities unique to different regions, represents a notable gap in our analysis. In addition, the fact that our study primarily concentrates on Turkey limits the extent to which our findings can be applied to a broader context. To gain a more comprehensive understanding, a comparative analysis involving countries with similar political structures would provide a broader context and enhance the external validity of our results. Lastly, maybe the most important limitation in this study lies in its reliance on the neoclassical mainstream view of environmentalism. As discussed in Martinez-Alier (1995), the question can be asked, "What if a country is too poor to be green?" Martinez-Alier (1995) emphasized that evidence for the "environmentalism of the poor" cannot come from surveys or opinion polls; we should look more deeply into the roots of environmentalism in the Third World. If in rich countries one perceives increasing environmental awareness, this might be because wealth goes along with increasing depletion of resources and pollution of the environment, which is stated as "the effluents of affluence." In this respect, considering Turkey's position in the world economy, further research should empirically concentrate on the historical roots of Turkish environmentalism from a heterodox perspective.

Considering Turkey's enduring commitment to fostering economic growth despite the ongoing environmental challenges, this study provides a valuable lens through which to comprehend the nuanced perspective of civil society. The study's findings hold the potential to inform policymakers, activists, and researchers engaged in the realm of sustainable development. By elucidating the factors that mold individuals' perceptions regarding the trade-off between economic growth and environmental concerns in Turkey, these results can contribute to the formulation of targeted interventions, awareness campaigns, and policy strategies that encompass the diverse characteristics and perspectives of individuals within the country.

Compliance with Ethical Standard

Conflict of Interest: There is no conflict of interest between the authors or any third-party individuals or institutions.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding Disclosure: No financial support has been received for this article.

Acknowledgment: The first draft of this article was presented at the "Cukurova 11th International Scientific Research Conference" in August 2023. The author would like to thank the conference participants for their valuable contributions to the earlier version of the study. In addition, the author thanks the editor and four anonymous referees for their valuable comments and contributions to the final version of the study.

References

- Abou-Chadi, T. & Kayser, M. (2017). It's not easy being green: why voters punish parties for environmental policies during economic downturns. *Electoral Studies*, 45, 201–207. doi:10.1016/j.electstud.2016.10.009
- Asai, K., Borgonovi, F., & Wildi, S. (2022). Understanding how economic conditions and natural disasters shape environmental attitudes: A cross-country comparison to inform policy making. *OECD Social, Employment, and Migration Working Papers*, (280), 0_1-75.
- Bakaki, Z., & Bernauer, T. (2018). Do economic conditions affect public support for environmental policy?. *Journal of Cleaner Production*, 195, 66-78.
- Burleson, S. E., & Thoron, A. C. (2014). Maslow's hierarchy of needs and its relation to learning and achievement. Gainesville: Department of Agricultural Education and Communication.
- Brechin, S. R., & Kempton, W. (1994). Global environmentalism: a challenge to the postmaterialism thesis?. *Social science quarterly*, 75(2), 245-269.
- Brundtland, G. H. (1985). World Commission on Environment and Development. *Environmental Policy and Law* 14(1), 26–30.
- Cui, L., Wang, Y., Chen, W., Wen, W., & Han, M. S. (2021). Predicting determinants of consumers' purchase motivation for electric vehicles: An application of Maslow's hierarchy of needs model. *Energy Policy*, 151, 112167.
- Del Saz Salazar, S., & Pérez y Pérez, L. (2021). Exploring the differential effect of life satisfaction on low and high-cost pro-environmental behaviors. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(1), 277.
- Dietz, T., Stern, P.C., Guagnano, G.A., 1998. Social structural and social psychological bases of environmental concern. *Environ.Behav.* 30, 450 – 471.
- Dunlap R.E. & Jones R.E. (2002). Environmental concern: conceptual and measurement issues. In Dunlap RE, Michelson W (Eds). *Handbook of Environmental Sociology* (pp. 482–524., Greenwood: Westport.
- Dunlap, Riley E., and Mertig. A. (1995). "Global Concern for the Environment: Is Affluence a Prerequisite?" *Journal of Social Issues*, 51: 121-137

- Dunlap, R. E., & Mertig, A. G. (1997). Global environmental concern: An anomaly for postmaterialism. *Social science quarterly*, 78(1), 24-29.
- Escario, J. J., Rodriguez-Sanchez, C., Valero-Gil, J., & Casaló, L. V. (2022). COVID-19 related policies: The role of environmental concern in understanding citizens' preferences. *Environmental Research*, 211, 113082.
- Franzen, A. (2004). Sociological theory and the environment: Classical foundations, contemporary insights. *kZfss—Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 56, 201-203. doi:10.1007/s11577-004-0023-2
- Franzen, A., & Meyer, R. (2010). Environmental attitudes in cross-national perspective: A multilevel analysis of the ISSP 1993 and 2000. *European sociological review*, 26(2), 219-234.
- Gelman, A. (2008). Scaling regression inputs by dividing by two standard deviations. *Statistics in medicine*, 27(15), 2865-2873.
- Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano J., M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & B. Puranen (Eds.). (2022). *World Values Survey: Round Seven - Country-Pooled Datafile Version 5.0*. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WVSA Secretariat. doi:10.14281/18241.20
- Ignatow, G. (2005). Economic dependency and environmental attitudes in Turkey, *Environmental Politics*, 14:5, 648-666, DOI: 10.1080/09644010500257946
- Inglehart, R. (1977[2015]). *The silent revolution: Changing values and political styles among Western publics*. Princeton University Press.
- Inglehart, R., & Abramson, P. R. (1994). Economic security and value change. *American political science review*, 88(2), 336-354.
- Jefferson, G. H., Tanaka, S., & Yin, W. (2013). Environmental regulation and industrial performance: Evidence from unexpected externalities in China. Available at SSRN 2216220.
- Jones, C. R., Kaklamanou, D., & Lazuras, L. (2017). Public perceptions of energy security in Greece and Turkey: Exploring the relevance of pro-environmental and pro-cultural orientations. *Energy Research & Social Science*, 28, 17-28.
- Kayser, M. & Grafström, C. (2016). The Luxury Goods Vote: Why Left Governments are Punished More for Economic Downturns, 10.13140/RG.2.2.24409.31841
- Kahn, M. E., & Kotchen, M. J. (2011). Business cycle effects on concern about climate change: the chilling effect of recession. *Climate Change Economics*, 2(03), 257-273.
- Kenny, J. (2020). Economic conditions and support for the prioritisation of environmental protection during the Great Recession. *Environmental Politics*, 29(6), 937-958.
- Kneese, A. V. (1971). Environmental pollution: Economics and policy. *The American Economic Review*, 61(2), 153-166.
- Korkmaz, M. (2018). Public awareness and perceptions of climate change: differences in concern about climate change in the West Mediterranean region of Turkey. *Applied Ecology & Environmental Research*, 16(4).

- Luechinger, S. (2009). Valuing air quality using the life satisfaction approach. *Economic Journal*, 119, 482–515.
- Maslow, A., & Lewis, K. J. (1987). Maslow's hierarchy of needs. *Salenger Incorporated*, 14(17), 987-990.
- Martinez-Alier, J. (1995). The environment as a luxury good or “too poor to be green”? *Ecological economics*, 13(1), 1-10.
- Mayer, A., & Smith, E. K. (2017). Rethinking Economic Conditions and Environmental Attitudes: Macroeconomic Effects, Individual Experiences, and Subjectivity. *Social Currents*, 4(4), 342–359. <https://doi.org/10.1177/2329496516670185>
- McLeod, S. (2007). Maslow's hierarchy of needs. *Simply psychology*, 1(1-18).
- Meadows, D. H., Meadows, D. H., Randers, J. & Behrens III, W. W. (1972). The Limits to Growth: A Report to The Club of Rome. *Google Scholar*, 91, 2.
- Mildenberger, M. & Leiserowitz, A. (2017). Public opinion on climate change: Is there an economy–environment trade-off? *Environmental Politics*, 26:5, 801-824, DOI: 10.1080/09644016.2017.1322275
- Nordhaus, W. D. (1974). Resources as a Constraint on Growth. *The American Economic Review*, 64(2), 22-26.
- Nordhaus, W. D. (1977). Economic growth and climate: the carbon dioxide problem. *The American Economic Review*, 67(1), 341-346.
- Nguyen, H. V., Le, M. T. T., Pham, C. H., & Cox, S. S. (2022). Happiness and pro-environmental consumption behaviors. *Journal of Economics and Development*.
- Ozil, E. V., Ugursal İ., Akbulut, U. & Ozpinar, A. (2008) Renewable Energy and Environmental Awareness and Opinions: A Survey of University Students in Canada, Romania, and Turkey, *International Journal of Green Energy*, 5:3, 174-188, DOI: 10.1080/15435070802107025
- Perraillon, M. C. (2019). Interpreting model estimates: marginal effects. University of Colorado Anschutz Medical Campus, Nova School of Business and Economics Lisbon, Portugal.
- Raworth, K. (2019). *Simit Ekonomisi 21. Yüzyıl İktisatçısı Gibi Düşünmenin Yedi Yolu* (1st ed.) (Trans. Akın Emre Pilgir), İstanbul: Tellekt.
- Redhaz, K., and D. Maddison. (2005). Climate and Happiness. *Ecological Economics*, 52: 111–125.
- Rehdanz, K. & Maddison, D. (2008). Local environment quality and life-satisfaction in Germany, *Ecological Economics*, 64, 787–797
- Rockström, J., vd. (2009a). A safe operating space for humanity. *Nature*, 461(7263), 472-475.
- Rockström, J., vd. (2009b). Planetary boundaries: exploring the safe operating space for humanity. *Ecology and society*, 14(2).
- Ripple, W. J., Wolf, C., Newsome, T. M., Barnard, P., Moomaw, W. R., & Grandcolas, P. (2019). World scientists' warning of a climate emergency. *BioScience*. [ff10.1093/biosci/biz088/5610806](https://doi.org/10.1093/biosci/biz088/5610806)

- Silva, J., F. de Keulenaer & N. Johnstone (2012). Environmental Quality and Life Satisfaction: Evidence Based on Micro-Data", *OECD Environment Working Papers*, No. 44, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5k9cw678d1r0-en>.
- Schmitt, M. T., Akin, L. B., Axsen, J., & Shwom, R. L. (2018). Unpacking the relationships between pro-environmental behavior, life satisfaction, and perceived ecological threat. *Ecological economics*, 143, 130-140.
- Suzer, O. (2015). A comparative review of environmental concern prioritization: LEED vs other major certification systems. *Journal of environmental management*, 154, 266-283.
- Schlosberg, D. & Craven, L. (2019). From Postmaterialism to Sustainable Materialism, *Sustainable Materialism: Environmental Movements and the Politics of Everyday Life* (Oxford, 2019; online edn, Oxford Academic, 19 Sept. 2019), <https://doi.org/10.1093/oso/9780198841500.003.0002>, accessed 15 Sept. 2023.
- Schor Juliet B. 2014. Climate Discourse and Economic Downturns: The Case of the United States, 2008–2013. *Environmental Innovation and Societal Transitions* 13:6–20.
- Scruggs, L., & Benegal, S. (2012). Declining public concern about climate change: Can we blame the great recession?. *Global environmental change*, 22(2), 505-515.
- Tümer, E. T., Tümer, E. K., & Kozal, Ö. E. (2023). İklim Değişikliği Farkındalığı ve Kurum Algısı: Avrupa Ülkeleri Üzerine Ampirik Bir Analiz. *Fiscaoeconomia*, 7(2), 1511-1535. Doi: 10.25295/fsecon.1263231
- United Nations. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. United Nations.
- Queiroz, P., Garcia, O. F., Garcia, F., Zacaes, J. J., & Camino, C. (2020). Self and nature: Parental socialization, self-esteem, and environmental values in Spanish adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(10), 3732.
- Welsch, H. (2002). Preferences over prosperity and pollution: environmental valuation based on happiness surveys, *Kyklos*, 55, 473–494.
- Welsch, H. (2005), Environment and happiness: valuation of air pollution using life satisfaction data, *Ecological Economics*, 58, 801–813.
- Williams, R. (2012). Using the margins command to estimate and interpret adjusted predictions and marginal effects. *The Stata Journal*, 12(2), 308-331.
- Wright, R. E. (1995). Logistic regression. In L. G. Grimm & P. R. Yarnold (Eds.), *Reading and understanding multivariate statistics* (pp. 217–244). American Psychological Association.
- Wong, T. K. Y., & Wan, P. S. (2011). Perceptions and determinants of environmental concern: The case of Hong Kong and its implications for sustainable development. *Sustainable Development*, 19(4), 235-249.
- Wroe, A. (2015). Economic Insecurity and Political Trust in the United States, *American Politics Research*, 44(1), 131-163, <https://doi.org/10.1177/1532673x15597745>.

Cumhuriyet Sonrası Türkiye'de Kent Sosyolojisi Disiplininin Gelişimi: Lisans Müfredatı İçerik İncelemesi¹

The Development of the Discipline of Urban Sociology in Post-Republican Turkey: Content Review of the Undergraduate Curriculum

Enes Yalçın²

Öz

Bu çalışma Türkiye'de kent sosyolojisi disiplininin gelişimini konu edinmektedir. Kent sosyolojisi, dünya nüfusunun her geçen gün biraz daha kentli bir hal kazanmasıyla önemini arttırmaya devam eden bir disiplindir. Türkiye, dünya ortalamasının üzerinde kentli nüfusa sahip olan bir ülkedir. Türkiye'de, başlıca kentin ve kentlilerin yaşamını konu edinen kent sosyolojisine ilişkin çalışmaların özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından bu yana hız kazandığını söylemek mümkündür. Söz konusu disiplin, üniversitelerin çeşitli bölümlerinin farklı akademik seviyelerinde takip edilen müfredatlarına da girmiştir. Bu doğrultuda, Türkiye'deki Kamu Yönetimi ile Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümlerinin lisans ders müfredatlarının kent sosyolojisi konuları içeriğinde incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç minvalinde betimsel içerik analiz metodu kullanılarak ilgili bölümlerin kent sosyolojisi alanında ne tür içeriklere sahip olduğu ortaya konulmuş ve disiplinin yaşamış olduğu gelişimin, bu bölümlerin lisans müfredatına ne denli yansdığı irdelenmiştir. Birtakım kısıtlara sahip olan bu çalışmanın bir araştırma temeli oluşturacağı umulmakta, farklı bölüm ve farklı seviyelerdeki müfredatlar içerisinde kent sosyolojisi disiplininin yerini tartışmaya ilham kaynağı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kent Sosyolojisi, Siyaset Bilimi, Kamu Yönetimi, Lisans Müfredatı

ABSTRACT

This study deals with the development of the discipline of urban sociology in Turkey. Urban sociology is a discipline that continues to increase in importance as the world's population becomes more urbanized day by day. Turkey is a country with an urban population above the world average. In Turkey, it is possible to say that studies on urban sociology, which deals with the life of the main city and its inhabitants, have gained momentum especially since the second half of the 20th century. This discipline has also entered the curriculum of various departments of universities followed at different academic levels. In this direction, it is aimed to examine the undergraduate course curriculum of Public Administration, Political Science and Public Administration departments in Turkey in the context of urban sociology issues. For this purpose, using the descriptive content analysis method, the content of the relevant departments in the field of urban sociology has been revealed and how the development of the discipline has been reflected in the undergraduate curriculum of these departments has been examined. It is hoped that this study, which has some limitations, will form a research basis, and it is thought that it will inspire discussion of the place of the discipline of urban sociology in different departments and curriculum at different levels.

Keywords: City, Urban Sociology, Political Science, Public Administration, Undergraduate Curriculum

¹ Bu makale, 06.07.2023 tarihinde gerçekleşen Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu'nda (KAYFOR) özet metni sunulan "Türkiye'de Kent Sosyolojisi Disiplininin Gelişimi" başlıklı çalışmanın yeniden ele alınarak genişletilmiş halidir.

² **Corresponding Author | Yetkili Yazar:** İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, enes.yalcin@ikc.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1086-6313

GİRİŞ:

Kentler insanlık tarihinin büyük bir kısmına sahne olduklarından dolayı araştırmacıların geçmişten bugüne ilgisini çekmiştir. Kent çalışmaları; coğrafyadan kamu yönetimine, sosyolojiden şehir-bölge planlamaya, uluslararası ilişkilerden tarihe, birçok farklı disiplinin ilgi alanı içerisine girmektedir. Kentler geçmişten bugüne, insana ilişkin her ne varsa onu bünyesinde barındırmış, insana ait olanı şekillendirdiği gibi, yine onunla değişim göstermiştir. Kentler durağan yapılar değildir. İnsanoğlu nasıl sürekli surette devinim halinde ise, kentler de o nispette değişim göstermektedir. Bugün içerisinde barındırdıkları yüksek nüfus oranı ile değişimin merkezi ve öncüsü olmaktadır. Kent kavramına ilişkin tanımlar ve kent olgusuna yönelik kuramlar, tarih içerisinde önemli değişiklikler göstermiştir. Önceleri, kentlerin savunma ihtiyacına binaen askerî saiklerle oluşturulduğu düşünülmüş, sur yapıları (urbs), kale-kentler bu doğrultuda değerlendirilmiştir. Kentlerin ekonomik birlik biçimi olduğu ve çarşıların merkezinde gelişim gösterdikleri de ileri sürülmüştür. Bir başka görüşe göre ise, kentlerin ve hatta yerleşik yaşamın ilk kez şekillenmesine yol açan yegâne faktör din unsuru olmuştur. Mezolitik döneme ilişkin önemli bilgiler veren Göbeklitepe kazıları, insanların yerleşik hayata geçmeden evvel inançlarına ilişkin kutsal alanlar oluşturmaya başladığına işaret etmektedir (Kaya, 2023: 35). İlk dönem insan topluluklarının yerleşimlerinin, kent yapısından ne denli uzak olduğu bilinse de kentin temelini oluşturan ikamet unsuru hakkında düşünce sunması açısından önem teşkil etmektedir.

Marksist ekol ve Neo-Marksist söylem içerisinde kent; meta üretiminin ve rant dağıtımının gerçekleştirildiği, emeğin yeniden üretildiği, emek kesiminin kendi eliyle üretmiş olduğu ürüne yabancılaştığı, artı ürünün sermaye elinde toplandığı yerler olarak belirlenmektedir. Bu yaklaşımda kent, sömürü üreten ve sömürünün devamlılığı adına sürekli üretilen bir mekân olarak betimlenmektedir. Devletin, sömürü düzeninin başındaki temel enstrüman olduğunu ifade eden Marksist düşünce için kentler, bu çarkın dönmesi için gerekli nüfusun ve yeniden dağıtım mekanizmalarının muhafaza edileceği alanlardır.

Kente ilişkin tartışmalar yeni değildir. Kutsal metinlerde de kente yapılan atıflar mevcuttur. Kur'an-ı Kerim'de "Beled" isminde bir sure mevcuttur. Bu sözcük belde anlamı taşımaktadır. Ayrıca İbn-i Haldun'un da Mukaddime adlı eserinde uzunca bedevilik ve hadarilik kavramlarını tartışarak medeniyete, kent (medine) ve kentli olabilme ölçüsünde değer atfettiği bilinmektedir. Kentin geçmişten bugüne devamlı surette farklı disiplinlerce çalışıldığı üzerinde durulmuş ve bu durumun temel kaynağının beşeriyet faktörünün kent yapısını şekillendirmesi olduğu belirtilmiştir. Bu noktada sosyoloji disiplininin alanı içerisine girilmektedir. Sosyoloji disiplini bilindiği üzere toplum bilimidir ve birçok farklı disiplinle dolaylı ve/veya doğrudan ilişki halindedir. Yine birçok alt alana ayrılan sosyoloji biliminin, farklı disiplinlerle fazlasıyla kesiştiği bir alanda kent sosyolojisi disiplini ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma, kent sosyolojisi disiplininin Türkiye'de gelişimini ortaya koymaya çalışmaktadır. Öncelikle kent sosyolojisi disiplininin hangi bilim alanını karşıladığı belirlenmiş, sonrasında ilgili disiplinin genel bilim dünyasında ve Türkiye'de nasıl bir ilerleme süreci izlediği gözlenmiştir. Son olarak çalışma amacına uygun olarak Türkiye'deki Kamu Yönetimi ile Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümleri lisans ders müfredatları kent sosyolojisi konuları içerisinde incelenmiştir.

1. Cumhuriyet Sonrası Türkiye'de Kent Sosyolojisi Disiplininin Gelişim Süreci

Medeniyetlerin beşiği olarak nitelenen kentler, sadece insanların değil tüm canlıların yaşamlarını sürdürdükleri ve birbirleriyle ilişki tesis ettikleri alanlardır. Bu ilişkilerin çözülmesi, sağlıklı bir zemine taşınması ve sürdürülebilir kılınması noktasında farklı bilimsel disiplinler rol almaktadır. Sosyoloji de bunların başında gelmektedir. Sosyolojik zeminin oluşturulması ise öncelikle birtakım gelişim ve dönüşümlerin gerçekleştirilmesine bağlıdır. Türkiye için bu gerçeklik mimari gelişimin gerçekleşmesine bağlanmıştır. Türkiye'de mimari yönden kente yönelik çalışmalarda Osmanlı Devleti'nden çok sayıda eserin ve en az bu eserler kadar kayda değer olan mimari disiplinin miras

alındığı bilinmektedir. Osmanlı devrindeki teknik yaklaşım benimsenmiş olsa da Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasıyla beraber, yeni ülkenin ve yeni sistemin temsili noktasında başkent olarak öncelikli önem taşıyan Ankara'nın, 1922 yangınıyla yaklaşık ¾ lük kısmı yok olan İzmir'in ve İstanbul'un inşası gündeme gelmiştir. Bu bağlamda benimsenen modernist yaklaşıma ülke entelektüel sermayesinin yetersiz geldiği anlaşılmış ve bu süreçte, Herman Jansen, Henry Prost, Rene ve Raymon Danger kardeşler, Albert Laprade ve Le Corbusier gibi yabancı mimar ve şehir bölge planlamacılara başvurulmuştur. Yine aynı dönemde Türkiye'den Rıza Aşkan ve Halit Femir gibi çok sayıda mimarın yurtdışına şehircilik alanında eğitim görmesi amacıyla gönderildiği de bilinmektedir. Yine 20. Yüzyılın ikinci çeyreği ile birlikte belediye mecmuaları ve akademik çevrede kente dair tartışmalar yürütülmeye başlamıştır.

Kentin teknik bir konu olarak algılandığı bu dönemde, kısa bir süre içinde kentin sosyolojik boyutuyla da alakadar olunmuştur. Ziya Gökalp'in 1923 yılında Küçük Mecmua'da yayımlanan "İctimaiyyat: Şehir Medeniyeti-Köy Medeniyeti" ve "İctimaiyyat: Köy ve Şehir" makaleleri bu ilginin ilk örneklerindedir. Yine de bu makaleler kenti, kültür-uygarlık bağlamında dolaylı olarak ele aldığı için kent sosyolojisi içerisinde değerlendirilmemektedir. Türkiye'de kent sosyolojisi, tarihsel araştırma açısından Hilmi Ziya Ülken'in, uygulamalı araştırma açısından ise köy ve kent kıyasına giden Mehmet Ali Şevki Sevündük'ün çalışmaları ile başlamıştır (Akyurt ve Yaman, 2012: 181). Ülken'in Ekim 1931-Haziran 1932 arasında İstanbul Belediye Mecmuası'nda yayımlanan sekiz makalesi (Şehir İctimaiyatı (I-VI) ve Şehrin İktisadi Fonksiyonu (I-II)) Türkiye'de kent sosyolojisinin kurucu metinleri olarak değerlendirilmektedir. Bu makalelerde; farklı dönemlerdeki kent modellerinin birbirinden ayrıştığı noktalar, kentlerin işlevleri ve sınıfsal yapıları tarihsel bağlamda incelenmektedir (Fildiş, 2019a: 256). Mehmet Ali Şevki Sevündük ise, Beldelerimizin Müstakbel Planları ve Büyük Şehirli Türkiye (1934) başlıklı telif ve Bir Tatbiki Sosyoloji Numunesi: Ürbaniizm 1-2 (1935) başlıklı tercüme makaleleri ile kent sosyolojisi alanında çalışmalar yürütmüş, telif eserinde, Alfred Agache'in İstanbul'un planlanmasına ilişkin yarışma çerçevesinde belediyeye sunduğu rapor üzerinden değerlendirmede bulunarak kent planlamasına sosyolojik bir bakış açısıyla yaklaşmıştır (Fildiş, 2019b: 82). Türkiye'de kent sosyolojisi disiplinine ilk katkı sunanlar arasında 1933'te Nazi zulmünden ötürü Almanya'dan Türkiye'ye iltica eden bilim insanlarından olan Gerhard Kessler'i de anmak yerinde olacaktır. Kessler, Avrupa düzeyinde bir kentleşmenin henüz yaşanmaya başlanmadığı Türkiye'de, bilhassa İstanbul bağlamında konut sorunları üzerinden, kent planlama, uygulama faaliyetlerine ve kent sosyolojisine katkı sunmuştur (Fildiş, 2019a: 265).

Cumhuriyetin ilk yıllarında, kente yönelik iyileştirme çalışmaları mekânsal ve buna bağlı olarak hukuki ve kurumsal düzenlemeler noktasında kendisini göstermektedir. Kentin fiziksel yapısı üzerindeki değişimler başattır. Toplumsal boyutuyla modern bir kentin tesisi söz konusu olduğunda ilerleyen tarihleri beklemek gerekecektir ki bu değişimler de yerel güçlerin inisiyatifinden ziyade merkezi idarenin iktidarıyla gerçekleşecektir. 1940-1960 döneminde kent sosyolojisi alanında gerçekleşen bilimsel çalışmaların büyük ölçüde ampirik çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu tür çalışmalarda tarihsel arka planın göz ardı edildiğine yönelik eleştiriler mevcuttur (Yanık, 2011: 97).

Türkiye'de kent sosyolojisi disiplinine katkı sağlayan bir başka isim de Hilmi Ziya Ülken'in talebesi olan Ayda Yörükandır. Chicago okulundan etkilenen Yörükân kentleşmenin ekolojik boyutunu vurgulamış ve insanı geri planda bırakan kentleşme politikalarına eleştiri getirmiştir. Bu anlamda ekolojik ve sosyal psikolojik bir yaklaşıma sahip olduğu görülmektedir. 1965 yılında İTÜ Mimarlık Fakültesi'nin düzenlediği II. Konut Paneli'nde sunduğu "Konut ve Ruh Sağlığı" adlı bildirisinde konut sorununun insani yönünü vurgulamış, konut standartları ile insan psikolojisinin gereksinimlerini bağdaştırmaya çabalamıştır. Ayda Yörükân, eşi Turhan Yörükân ile afet ve gecekondu bölgelerinde gerçekleştirilen pek çok araştırmada da yer almıştır. 1966'da yayımlanan "Türkiye'de Şehirleşme ve Konut Durumu: Gecekondu ve Konut Politikası" bunların ilkinin oluşturmaktadır. Yörükân ayrıca kent yaşamında kültürel gereksinimlerin karşılanması gereğine dikkat çekmesiyle de bilinmektedir (Şatıroğlu, 2014:

394-396). Görüldüğü üzere, Yörükân'ın konut sorunlarını merkeze alarak gerçekleştirdiği çalışmalar, Türkiye'de köyden kente göçün yoğun biçimde yaşandığı hızlı kentleşmenin gerçekleştiği bir döneme tekabül etmektedir.

Yine 1960'larda Ortadoğu Teknik Üniversitesi Şehir Bölge Planlama, Sosyoloji ve Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji bölümleri Türkiye'de bilimsel nitelik kazanmaya başlayan kent sosyolojisi alanına, mekânsal-sınıfsal ayrılmalar, bölgesel eşitsizlikler perspektifinden katkı sağlamıştır. Mübeccel Kıray, İlhan Tekeli, Tansı Şenyapılı gibi isimler, bu yaklaşıma sundukları katkı ile ön plana çıkmışlardır. 1970'lerden itibaren ise neoliberal politikaların kentler üzerindeki etkilerinin belirginleşmeye başladığı görülmektedir. Kentin serbest piyasaya bir meta olarak sunulması söz konusudur. Kentler sürekli biçimde değişim ve dönüşüme uğramaktadır. Sanayi devrimi, dünya savaşları, 1970'lerde başlayan küreselleşme süreçleri, ilgili değişim ve dönüşüm süreçlerinin kuramsal boyutta tartışılmasına da olanak tanımıştır. Böylelikle kentlerin organik bir gelişimin ya da yönetsel bir itkinin ürünü olmalarından ziyade, değişen üretim tüketim ilişkilerinin ürünü olmaları söz konusudur (Kartal ve Kartal, 2020: 131-136). Bilhassa bilgi teknolojisinin ve ulaşım teknolojisinin gelişimi, kente yönelik farklı bakış açılarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda kent sosyolojisi disiplininin ilgi alanı genişlemiş ve bu genişleme ders müfredatlarına da yansımıştır.

Yanık (2011: 99-101) ise kent sosyolojisi alanında yazılan lisansüstü tezleri değerlendirdiği çalışmasında, tezlerin 1980'li yıllarda gecekondulara; 1990'lı yıllarda, kentte göç ve suç olgusu ile siyasal katılım konusuna; 2000'li yıllarda ise kentsel dönüşüm hususu ağırlıklı olmak üzere kentsel mekâna odaklandığını tespit etmiştir. Böylelikle "kamu politikalarının mekânsal/kentsel sorunlar olarak okunması mecburiyeti artmakta ve çözümlerin 'yere özgü' bir biçimde üretilmesi zorunluluğu daha fazla öne çıkmaktadır" (Bayırbağ, 2022: 88).

2. Alan Araştırması

Alan araştırmasının konuyla ilişkili bir bütün olarak etkili biçimde ele alınabilmesi için araştırmayı oluşturan öğelerin evvela tasnif edilmesi gerekmektedir. Bu minvalde, alan araştırması başlığı altında, alan araştırmasının içeriğini oluşturan araştırma amacı ve sorusu, araştırma yöntemi, araştırma kısıtları ve son olarak araştırma bulguları alt başlıklarına yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Amacı ve Sorusu

Alan araştırması, Türkiye'de kent sosyolojisi disiplininin gelişim örüntüsünü ortaya koyan parçalardan biri olan kent sosyolojisi eğitiminin halihazırdaki durumunu gözler önüne sermeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda araştırma, "Türkiye'de yer alan tüm devlet ve vakıf üniversitelerindeki tüm Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ile Kamu Yönetimi bölümlerinin lisans programları ders müfredatlarında kent sosyolojisine ilişkin derslerin yer alma durumu nedir?" sorusu üzerine kurulmuştur.

2.2. Araştırma Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, insana ilişkin olgu ve olayların, kendi ortamında ve kendi gerçekliğinde derinlemesine anlaşılması çabasının bir ürünüdür. Olay ve olgular incelenirken araştırmacıların ilgili süreçlere atfettikleri değer anlamlıdır. Nitel araştırmalar büyük ölçüde öznel ve araştırmacının kişisel görüşleri belirleyicidir (Baltacı, 2019: 370). Nitel araştırmada; gözlem, görüşme, içerik analizi gibi birtakım araçlardan yararlanılmaktadır. İçerik analizi; resim, heykel gibi görseller; tiyatro, sinema, televizyon programları gibi gösteriler; ya da tartışma, konuşma, şiir, mektup, kitap, doküman gibi yazılı metinler üzerinden gerçekleştirilebilir. Bu araştırmada doküman analizine dayalı betimsel içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

Öncelikle Türkiye’de yer alan üniversite sayıları tespit edilmiştir. Akabinde bu üniversiteler içerisinde Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ile Kamu Yönetimi lisans programı olan üniversiteler, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde bulunanlar hariç tutularak yokatlas.yok.gov.tr adresi üzerinden belirlenmiştir. Farklı bir öğretim yöntemine sahip olduğu için uzaktan eğitim programları ile açık öğretim programları da kapsam dışında tutulmuştur. İnceleme kapsamındaki lisans programlarının tamamının internet (web) sayfası bulunmaktadır ve hepsi erişime açık vaziyettedir. Verilere; ilgili internet sayfalarında yer alan ders içerikleri, ders katalogları, ders müfredatları ve ders programlarından müteşekkil ders bilgi paketleri üzerinden erişim sağlanmıştır. Ders bilgi paketleri içerisinde, kent sosyolojisi bilimi kapsamında değerlendirilen; göç, mekân, suç, şehir-bölge planlama, konut, imar [“imar hukuku” dersleri, hukuk bilimi içerisinde değerlendirildiğinden kapsam dışında tutulmuştur], demografi, kentsel hizmet, kent kuramı, kent tarihi, kentsel siyaset, yerel politika, yoksulluk, kent hukuku, kent stratejisi, kent ekonomisi, kent diplomasisi, küreselleşme, dijital kent, kent kimliği, kent kültürü, kentsel yenileşme, kentsel dönüşüm, kentsel lojistik, kentsel ulaşım, kent yönetimi, metropoliten yönetim, kentleşme, kentsel yerleşim, kent ütopyalari, kent modelleri, akıllı kentler, marka kentler, kentli hakkı, kentsel metabolizma, kentsel coğrafya, yerel kalkınma, kırsal alan, kırsal gelişme gibi konulara ilişkin dersler seçilmiştir. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ile Kamu Yönetimi bölümlerinin hemen hemen tamamında Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı bulunmaktadır ve bu bölümlerin yine hemen hepsinin müfredatında “Kentleşme ve Konut Politikası” dersi yer almaktadır. Bu nedenle bu ders değerlendirme dışı tutulmuş, yalnızca bu derse benzer isimli bir başka dersin zorunlu ders olarak müfredatta bulunduğu durumlarda yine bu derse yakın isimli başka bir ders aynı müfredatta yer alıyorsa o ders değerlendirmeye alınmıştır.

Değerlendirmeye alınan derslerin ders planları içerisinde zorunlu ya da seçmeli ders olmaları dikkate alınmıştır. Ayrıca her bölümün akademik kadrosu da Yükseköğretim Akademik Arama (akademik.yok.gov.tr) sayfası ve her üniversitenin kendi internet sayfası üzerinden incelenmiş ve her bölümün kentleşme alanında uzmanlaşmış akademisyenlerinin sayısı tespit edilmiştir. Bu tespit gerçekleştirilirken kişinin Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı’nda çalışması yeterli görülmemiş, lisansüstü tez, kitap, makale ve bildiri çalışmaları incelenerek kente ilişkin araştırmalarda bulunup bulunmadığı gözetilmiştir. Ayrıca yine Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı dışında çalışan bir akademisyenin kentleşme alanında uzmanlaşma ihtimali olduğu düşünüldüğünden Yükseköğretim Akademik Arama sayfasında uzmanlık alanı olarak Kentsel Alan Yönetimi, Kentsel Planlama, Kentleşme Politikaları, Kentsel/Yerel Siyaset alanlarını belirleyen akademisyenlerin de çalışmaları incelenmiş ve bu doğrultuda değerlendirmeye alınıp alınmalarına karar verilmiştir. Öğretim elemanlarının uzmanlıklarına ilişkin dersleri verme eğiliminde oldukları bilinmektedir. Böylelikle ilgili akademisyenlerin sayısını belirlemek, müfredatlardaki kent sosyolojisine ilişkin ders sayıları ile alana yönelik çalışma yürüten akademisyen sayısı arasındaki bağlantıyı her bölüm özelinde tespit edebilmek adına önem taşımaktadır. Bu bağlamda ders verme yükümlülüğüne sahip öğretim üyeleri ve ders verme yetkinliği olan Dr. unvanlı araştırma görevlileri kapsama dahil edilmiştir.

2.3. Araştırma Kısıtları

Kent sosyolojisinin Türkiye’deki gelişim seyri, yalnızca ders müfredatı ile ortaya konulamayacak kadar çetrefillidir. Kent sosyolojisine ilişkin yürütülen araştırmaların, projelerin, yazına sunulan katkıların göz ardı edilmesi çalışmanın tamamı için başlıca kısıt oluşturmaktadır. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ile Kamu Yönetimi bölümleri lisans programı ders müfredatını kapsayan araştırma için ise lisans üstü programların ve sosyoloji başta olmak üzere ilgili diğer bölümlerin kapsam dışında tutulması araştırma kısıtı olarak öne çıkmaktadır.

2.4. Araştırma Bulguları

Türkiye’de 129 devlet, 77 vakıf üniversitesi olmak üzere 206 üniversite bulunmaktadır. 79 devlet üniversitesinde Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi lisans programı bulunmaktadır. Bunların 23’ü ikinci öğretim programına sahiptir. 10 devlet üniversitesi (Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Hitit Üniversitesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi) İngilizce dilinde öğretim verirken bir üniversite (Marmara Üniversitesi) Fransızca dilinde programa sahiptir. Yine bir üniversitede (Manisa Celâl Bayar Üniversitesi) uzaktan öğretim programı mevcuttur. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, dördü Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti’nde olmak üzere 22 vakıf üniversitesinde bulunmakta olup bunların 12’sinde öğretim dili İngilizcedir.

Tablo 1. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi / Kamu Yönetimi Lisans Programı Sayıları

Türkiye Toplam Üniversite Sayısı		Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (SBKY) Lisans Programı Sayısı		Kamu Yönetimi (KY) Lisans Programı Sayısı		SBKY+KY Lisans Programı Sayısı	
Devlet	Vakıf	Devlet	Vakıf	Devlet	Vakıf	Devlet	Vakıf
129	77	79	22	18	3	97	25

Türkiye’deki üniversitelerden bazılarında Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi lisans programı bulunurken, bazı üniversitelerde ise Kamu Yönetimi lisans programları mevcuttur. Esasen Kamu Yönetimi lisans programı Türkiye’de kamu yönetimi öğretiminin temelini teşkil etmekte olup Kamu Yönetimi programlarının Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi programı haline gelmesi bilhassa son on yıllık periyotta trend haline gelmiştir. Türkiye’de halihazırda 18’i devlet, üçü vakıf üniversitesi olmak üzere 21 üniversitede Kamu Yönetimi lisans programı mevcuttur. Devlet üniversitelerinin 10’unda ikinci öğretim programı yer alırken yalnızca İstanbul Üniversitesi’nde Kamu Yönetimi uzaktan öğretim lisans programı yer almaktadır. Biri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde bulunan üç vakıf üniversitesinin ikisinde ise öğretim dili İngilizcedir.

Tablo 2. Kent Sosyolojisine İlişkin Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümlerindeki Dersler (Devlet Üniversiteleri)

Üniversite	Bölümdeki Kentleşme Uzmanı Öğretim Elemanı Sayısı	Ders Adı (Zorunlu(Z)/Seçmeli(S))
Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi 1 Öğretim Görevlisi Dr.	1. Migration Studies (S)
Adıyaman Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kent Analizi (S) 3. Göç Politikası (S) 4. Mekân ve Kültür (S) 5. Kentleşme ve Suç (S)
Afyon Kocatepe Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Uluslararası Göç (S)
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	Yok	1. Kent Sosyolojisi (Z)
Akdeniz Üniversitesi	4 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Göç Politikaları (S)
Aksaray Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi 1 Arş. Gör. Dr.	1. Kent ve Bölge Planlaması (S) 2. Kentsel Hizmetler ve Konut Planlaması (S)

		3. Kent Kuramları (S)
Amasya Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Türk Şehircilik Tarihi (S)
Anadolu Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S)
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	8 Öğretim Üyesi	1. Şehir ve Bölge Planlama (Z) 2. Kent Sosyolojisi (S) 3. Kentsel Hizmetler ve Konut Politikaları (S)
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Urban Policies (S)
Ankara Üniversitesi	5 Öğretim Üyesi	1. Mekân ve Siyaset (S) 2. Göç ve Küreselleşme (S) 3. Kentsel ve Yerel Politikalar (S)
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi	1. Immigration: Politics and Policy (S) 2. Migration, Urbanization and Poverty (S)
Ardahan Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S)
Artvin Çoruh Üniversitesi	Yok	Erişilemedi
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi (Nazilli)	2 Öğretim Üyesi	Yok
Balıkesir Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kent Hukuku (S) 3. Kent Tarihi (S) 4. Kent Stratejileri (S) 5. Küreselleşme ve Kent (S) 6. Dijital Kent Yönetimi (S) 7. Kent Kimliği ve Kent Kültürü (S)
Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kentleşme Politikaları (S) 2. Yerleşme ve Konut Politikaları (S)
Bartın Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kentsel Yenileşme ve Dönüşüm (S)
Batman Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Konut Politikası (S) 3. Metropolitan Yönetimler (S) 4. Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri (S) 5. Güncel Kent Sorunları (S) 6. Kent ve Sanayi (S)
Bayburt Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S)
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Uluslararası Göç Hareketleri (S)
Bingöl Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Mekân ve Siyaset (S) 3. Göç ve Göç Politikaları (S) 4. Kentler Tarihi ve Kentlerin Dönüşümü (S)
Bitlis Eren Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S)
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kentleşme ve Gecekondu (S) 2. Kentleşme ve Toprak Politikası (S) 3. Kırsal Alan Yönetimi (S) 4. Kentsel Dönüşüm (S)
Bursa Uludağ Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (Z) 2. Kent Analizi (Z) 3. Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri (S) 4. Mekân ve Kültür (S)
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S)
Çankırı Karatekin Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kentsel Stratejik Planlama (S)
Dicle Üniversitesi	Yok	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kentsel Siyaset (S)
Düzce Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kentsel Sistemler ve Akıllı Şehirler (S) 3. Uluslararası Göç Yönetimi ve Politikaları (S) 4. Kentsel Hizmetler ve Konut Politikaları (S) 5. Karşılaştırmalı Metropolitan Yönetimler (S)
Erciyes Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi 1 Arş. Gör. Dr.	Yok
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Nüfus ve Göç Hareketleri (S) 2. Kentleşme, Konut Politikaları ve Hukuku (S) 3. Küreselleşme ve Kent (S)
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kentsel Hizmetler (S) 2. Konut Politikası (S) 3. Kırsal Gelişme Politikası (S) 4. Kent Kuramları (S) 5. Kent ve Bölge Planlama (S) 6. Göç Siyaseti (S) 7. Kentleşme Araştırmaları I (SBKY Çözümlenmeleri I) 8. Kentleşme Araştırmaları II (SBKY Çözümlenmeleri II)

Fırat Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	Yok
Gaziantep Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi 1 Arş. Gör. Dr.	1. Kent Sosyolojisi (Z) 2. Küreselleşen Kentler ve Dijital Yönetim (S) 3. Göç Politikaları (S)
Giresun Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Karşılaştırmalı Metropolen Yönetimler (Z) 2. Kent Sosyolojisi (S) 3. Urban Studies (S) 4. Küreselleşme ve Kent (S) 5. Göç ve Mülteciler (S) 6. Kentli Hakları ve Dünyada Kent Yönetimi (S) 7. Kent ve Yönetişim (S) 8. Afet, Kriz ve Göç Yönetimi (S) 9. Kentsel Dönüşüm (S) 10. Kent Yönetimi ve Koruma Politikaları (S) 11. Teknoloji ve Kent Yönetimi (S) 12. Kentsel Siyaset (S)
Gümüşhane Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi 1 Arş. Gör. Dr.	1. Kent ve Sivil Toplum (S) 2. Kentsel Dönüşüm ve Soylulaştırma (S)
Hacettepe Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi 1 Arş. Gör. Dr.	1. Kent Kuramları (S) 2. Kent Politikaları (S)
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kent ve Uygurluk (S)
Hitit Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Dünyada ve Türkiye’de Göç (S) 2. Kent ve Konut Politikası (S)
Iğdır Üniversitesi	Yok	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kent ve Bölge Planlama (S) 3. Kentleşme ve Çevresel Sorunlar (S)
İnönü Üniversitesi	5 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kentsel Yerleşme Politikaları (S) 3. Güncel Kentsel Sorunlar (S)
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S)
İstanbul Üniversitesi	5 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Mekân, Sanat ve Siyaset 3. Migration and Demographic Mobilization in Turkey (S) 4. Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri (S) 5. Kent Ekonomisi (S) 6. Topics in Urbanization (S)
İzmir Demokrasi Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (Z) 2. Kent Ütopyları (S)
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi	1. Urban Sociology (S) 2. Introduction to Urban Ethnographics (S) 3. Selected Topics in Urban Planning (S) 4. Urban Regeneration (S) 5. Sustainable Urban Development (S)
Kafkas Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Türkiye’de Kent ve Suç (S)
Karabük Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. İnsan, Çevre, Kent (Z) 2. Kentsel Siyaset (S)
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi 1 Arş. Gör. Dr.	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kent Tarihi (S) 3. Metropolen Yönetim (S) 4. Şehir ve Bölge Planlama (S)
Kastamonu Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S)
Kırıkkale Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Göç ve Nüfus Hareketleri (S) 3. Kent Ekonomisi (S) 4. Kent ve Siyaset (S) 5. Şehir ve Bölge Planlaması (S)
Kırklareli Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Göç ve Nüfus Hareketleri (S)
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	Yok
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (Z) 2. Göç Politikaları (Z) 3. Kent Tarihi ve Kentleşme (S) 4. Metropolen Alan Yönetimi (S) 5. Karşılaştırmalı Kent Yönetimi (S)
Kocaeli Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi 1 Arş. Gör. Doç. Dr.	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Göç, Kentleşme ve Yoksulluk (S) 3. Güncel Kent Sorunları (S)
Manisa Celâl Bayar Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Kültürü ve Politikaları (Z) 2. Kentsel Dönüşüm (S)

		3. Kent ve Bölge Planlaması (S) 4. Kırsal Dönüşüm (S)
Marmara Üniversitesi	7 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. International Migration and Population Mobility (S) 3. Metropolitan Kent Yönetimi (S) 4. Şehir Planlama (S) 5. Şehir Kültürü (S) 6. Güncel Kent Sorunları (S)
Munzur Üniversitesi	Yok	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kent Ekonomisi (S)
Muş Alparslan Üniversitesi	1 Arş. Gör. Dr.	Yok
Necmettin Erbakan Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (Z) 2. Kent ve Çevre Sorunları (Z)
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Tarihi (Z) 2. Kent Kültürü (S) 3. Karşılaştırmalı Kent Yönetimi (S) 4. Göç Yönetimi (S) 5. Alternatif Kent Modelleri (S)
Ordu Üniversitesi	1 Arş. Gör. Dr.	Yok
Ortadoğu Teknik Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi 1 Arş. Gör. Dr.	1. Immigration Policies in Europe (S)
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (Z) 2. Kent Kuramları (S)
Pamukkale Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kent Analizi (S) 3. Kent Kültürü (S) 4. Arsa ve Konut Politikası (S) 5. Kentsel Ekonomi (S)
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi 1 Arş. Gör. Dr.	1. Uluslararası Göç ve Göç Politikaları (S) 2. Kentsel Yeşil Alanlar (S)
Sakarya Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. İmar Uygulamaları (S) 3. Göç Yönetimi ve Politikaları (S) 4. Kentsel Sorunların Yönetimi (S)
Samsun Üniversitesi	Yok	1. Kent ve Çevre (Z)
Selçuk Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Göç Politikası ve Yönetimi (S)
Siirt Üniversitesi	Yok	1. Kent Sosyolojisi (S)
Sinop Üniversitesi	Yok	1. Kent Tarihi ve Kentleşme (Z) 2. Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci (S)
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Yok	Yok
Süleyman Demirel Üniversitesi	4 Öğretim Üyesi	1. Kent ve Toplum (S) 2. Kent ve Çevre Hukuku (S) 3. Kent Tarihi ve Kültürü (S)
Şırnak Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	Yok
Tarsus Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kent ve Toplum (S) 3. Şehir Bölge Planlama (S)
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	Yok
Trakya Üniversitesi	4 Öğretim Üyesi	1. Göç Politikaları (S) 2. Kent Yönetimi (S) 3. Toplumsal Cinsiyet ve Şehir (S) 4. Kentleşme ve Suçluluk (S) 5. Uygarlık Tarihi İçinde Kentsel Gelişme (S)
Yalova Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kent Estetiği ve Kent Planlaması (S) 3. Kent Diplomasisi (S) 4. Güncel Kent Sorunları (S)
Yozgat Bozok Üniversitesi	Yok	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kentsel Hizmetler ve Konut Politikası (S) 3. Güncel Kent Sorunları (S) 4. Göç Sorunu ve Politikaları (S) 5. Şehir ve Bölge Planlama (S)
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kentsel Coğrafya (S) 3. Kent Ekonomisi (S) 4. Şehir ve Bölge Planlama (S) 5. Göç Siyaseti ve Politikaları (S)

Tablo 2’de görüldüğü üzere Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Ordu Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Şırnak Üniversitesi ve Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümleri kent sosyolojisine ilişkin hiçbir dersi müfredatlarında bulundurmamaktadır. Bunlar içerisinde Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Ordu Üniversitesi, Şırnak Üniversitesi ve Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi kentleşme alanında uzman birer öğretim elemanını bünyesinde barındırırken, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi’nde ilgili alanda hiçbir uzman öğretim elemanı bulunmamaktadır; diğer üniversitelerde ise ikişer kentleşme alanında uzman öğretim elemanı mevcuttur.

Kent sosyolojisine ilişkin en fazla sayıda derse sahip olan bölüm Giresun Üniversitesi’ndedir. Bu üniversitede biri zorunlu, biri de İngilizce olmak üzere on iki adet kent sosyolojisi dersi yer almaktadır. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ise sekiz dersle ikinci sırada gelmektedir. Bu iki üniversite de ilgili ikişer uzman öğretim elemanı bulunmaktadır. Balıkesir Üniversitesi yedi, İstanbul Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi ise altışar dersle bu üniversiteleri takip etmektedir. Bu üniversitelerde ise sırasıyla üç, beş ve yedi kentleşme alanında uzmanlığa sahip öğretim elemanı görev yapmaktadır.

Ders dağılımına bakıldığında ise, yetmiş yedi devlet üniversitesinin kırk dördünde Kent Sosyolojisi isimli ders bulunmaktadır. Bu dersler yedi üniversitede (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi) zorunlu ders olup otuz yedisinde seçmeli ders olarak müfredattadır. Yabancı dilde eğitim veren İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi’nde ise Urban Sociology isimli seçmeli ders yer almaktadır.

Derslerin büyük çoğunluğu müfredatlarda seçmeli olarak bulunmaktadır. Yukarıda belirtilen zorunlu derslerin dışında, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi’nde Şehir ve Bölge Planlama, Bursa Uludağ Üniversitesi’nde Kent Analizi, Giresun Üniversitesi’nde Karşılaştırmalı Metropolitan Yönetimler, Karabük Üniversitesi’nde İnsan, Çevre, Kent, Kilis 7 Aralık Üniversitesi’nde Göç Politikaları, Manisa Celâl Bayar Üniversitesi’nde Kent Kültürü ve Politikaları, Necmettin Erbakan Üniversitesi’nde Kent ve Çevre Sorunları, Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde Kent Tarihi, Samsun Üniversitesi’nde Kent ve Çevre, Sinop Üniversitesi’nde Kent Tarihi ve Kentleşme dersi zorunlu ders statüsündedir.

Kent Sosyolojisi dersinin ardından sıklıkla rastlanan ikinci ders göç konusuna ilişkin olup farklı adlarla müfredatlarda yer almıştır: Migration Studies, Immigration: Politics and Policy, Immigration Policies in Europe, Migration, Urbanization and Poverty, Migration and Demographic Mobilization in Turkey, International Migration and Population Mobility, Göç Politikası, Göç Politikaları, Göç ve Göç Politikaları, Göç Sorunu ve Politikaları, Uluslararası Göç, Uluslararası Göç ve Göç Politikaları, Göç ve Küreselleşme, Uluslararası Göç Hareketleri, Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri, Uluslararası Göç Yönetimi ve Politikaları, Göç Yönetimi, Göç Politikaları, Göç Yönetimi ve Politikaları, Göç Politikası ve Yönetişimi, Nüfus ve Göç Hareketleri, Göç ve Nüfus Hareketleri, Göç Siyaseti, Göç Siyaseti ve Politikaları, Göç ve Mülteciler, Afet, Kriz ve Göç Yönetimi, Dünyada ve Türkiye’de Göç, Göç, Kentleşme ve Yoksulluk.

Göç konusunun müfredatta önemli ölçüde yer kaplamasında, konunun kentleşme ve kent sosyolojisi dışında yönetim bilimlerinin de temel konularından birisi olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, bünyesinde kentleşme alanında uzmanlaşmış bir öğretim elemanı barındırmayan Artvin Çoruh Üniversitesi’nin müfredatına erişim sağlanamamıştır.

Tablo 3. Kent Sosyolojisine İlişkin Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümlerindeki Dersler (Vakıf Üniversiteleri)

Üniversite	Bölümdeki Kentleşme Uzmanı Öğretim Elemanı Sayısı	Ders Adı (Zorunlu(Z)/Seçmeli(S))
Altınbaş Üniversitesi	Yok	1. Kent Sosyolojisi (S)
Ankara Bilim Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Studies on Migration (S)
Atılım Üniversitesi	Yok	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kentsel Siyaset (S)
Avrasya Üniversitesi	Yok	1. Kent Sosyolojisi (Z) 2. Kentsel Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma (Z) 3. Demografi (S) 4. Konut Politikaları (S) 5. Kentsel Siyaset (S)
Beykent Üniversitesi	Yok	Yok
Doğuş Üniversitesi	Yok	1. Kent ve Kır Sosyolojisi (S) 2. Göç Politikaları (S)
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kentsel Siyaset (S) 2. Kentsel Sürdürülebilirlikte Güncel Sorunlar (S) 3. Kültür, Politika ve Modern Kent (S)
İstanbul Arel Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kentsel Yönetim (Z) 2. Göç Politikaları (S) 3. Kent ve Siyaset (S)
İstanbul Bilgi Üniversitesi	Yok	1. Kültür, Mekân ve İnanç (S)
İstanbul Gelişim Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Sürdürülebilir Kent Hizmetleri (S) 2. Mekân Sosyolojisi (S)
İstanbul Kent Üniversitesi	Yok	1. Mekân, Sanat, Siyaset (S)
İstanbul Medipol Üniversitesi	Yok	1. Göç ve Siyaset (S)
İstanbul Rumeli Üniversitesi	Yok	1. Kent Sosyolojisi ve Kent Kültürü (Z) 2. Kent Ekonomisi (Z) 3. Uluslararası Göç Politikaları (S)
İstinye Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Göç ve Kimlik (S)
Kadir Has Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Yer ve Mekân Siyaseti (S)
Kapadokya Üniversitesi	Yok	Yok
Nişantaşı Üniversitesi	Yok	1. Şehir ve Kültür (S)
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S)

Vakıf üniversitelerindeki Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümleri müfredatında bakıldığında, Beykent Üniversitesi ve Kapadokya Üniversitesi haricindeki tüm üniversitelerde kent sosyolojisine ilişkin dersin müfredatta yer aldığı görülmektedir. Söz konusu iki üniversitenin de kentleşme alanında uzmanlaşmış öğretim elemanının bulunmadığı da ayrıca dikkat çekicidir. Esasen vakıf üniversitelerinin genelinde kentleşme uzmanı öğretim elemanı eksikliği fark edilmektedir. On sekiz vakıf üniversitesinin on birinde bu alanda hiçbir uzman öğretim elemanı görev almazken diğer yedisinde ise yalnızca birer öğretim üyesi bulunmaktadır.

Üniversitelerin altısında doğrudan Kent Sosyolojisi dersi yer almakta olup dersin adı Doğuş Üniversitesi'nde Kent ve Kır Sosyolojisi, İstanbul Rumeli Üniversitesi'nde ise Kent Sosyolojisi ve Kent Kültürü olarak tanımlanmıştır. Devlet üniversitelerinde olduğu gibi vakıf üniversitelerinde de kent sosyolojisine ilişkin derslerin büyük çoğunluğu seçmeli derslerden müteşekkildir. Yalnızca Avrasya Üniversitesi'ndeki Kent Sosyolojisi ile Kentsel Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma; İstanbul Arel Üniversitesi'ndeki Kentsel Yönetim ve İstanbul Rumeli Üniversitesi'ndeki Kent Sosyolojisi ve Kent Kültürü ile Kent Ekonomisi dersleri zorunlu ders statüsündedir.

Müfredatında kent sosyolojisine ilişkin en çok dersi bulunduran üniversite, iki zorunlu, üç seçmeli ders ile Avrasya Üniversitesidir. Devlet üniversitelerinde olduğu gibi vakıf üniversitelerinde de Kent Sosyolojisi isimli derslerin ardından en çok gözlenen dersler göç konusuna ilişkindir: Studies on Migration, Göç Politikaları, Göç ve Siyaset, Uluslararası Göç Politikaları, Göç ve Kimlik.

Tablo 4. Kent Sosyolojisine İlişkin Kamu Yönetimi Bölümlerindeki Dersler (Devlet Üniversiteleri)

Üniversite	Bölümdeki Kentleşme Uzmanı Öğretim Elemanı Sayısı	Ders Adı (Zorunlu(Z)/Seçmeli(S))
Atatürk Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (Z) 2. Kent, Göç ve Siyaset (S) 3. Küresel Dünyada Göç (S) 4. Kentsel Lojistik ve Akıllı Ulaşım Sistemleri (S)
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi (Söke)	1 Öğretim Üyesi	1. Kentsel ve Bölgesel Yönetimler (S)
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi	1. Kent Mekanına Ekosistemik ve Ekofeminik Yaklaşım (S) 2. Kentsel Siyaset (S) 3. Küresel Kent (S)
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Biga)	4 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. Kent Analizi (S) 3. Göç, Kimlik ve Sivil Toplum (S) 4. Yenilik Yönetimi ve Kentler (S) 5. Marka Şehir Yaratma (S)
Dokuz Eylül Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi	1. Kent Yönetimi ve Politikası (Z) 2. Kentler Tarihi ve Kentlerin Dönüşümü (Z)
Gaziantep Üniversitesi (İslahiye)	1 Öğretim Üyesi	1. Kent Ekonomisi ve Gelişme Politikası (Z) 2. Kent Sosyolojisi (S) 3. Kent Tarihi ve Kentleşme (S) 4. Kentsel Yerleşme Politikaları (S) 5. Kent Planlama (S) 6. Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Sürdürülebilir Kentler (S)
Harran Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi	1. Kentsel Düşünce Tarihi (S)
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Sosyolojisi (S) 2. AB'nin Kent Politikası (S) 3. Yerel Kalkınma (S) 4. Kent ve Bölge Planlama (S) 5. Kent Ekonomisi (S)
Karadeniz Teknik Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Tarihi ve Kentleşme (Z) 2. Kent Ekonomisi (Z)
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kentbilim İlkeleri (Z) 2. Kent Sosyolojisi (S)
Mersin Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Urban Sociology (S) 2. Kırsal Türkiye'nin Sorunları (S) 3. Kent Ekonomisi ve Metropolenleşme (S)
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	1 Öğretim Üyesi	1. Kent ve Toplum (S) 2. Kent ve Kültür (S) 3. Kentsel Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma (S) 4. Kentler Tarihi ve Kentlerin Dönüşümü (S)
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Planlaması (Z) 2. Kent Sosyolojisi (S) 3. Kentsel Yerel Hizmetler (S) 4. Kent Ekonomisi (S)
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent Planlaması (Z) 2. Kent Ekonomisi (S)
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	3 Öğretim Üyesi	1. Şehir ve Bölge Planlama (S) 2. Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci (S) 3. Göç ve Nüfus Hareketleri (S)
Uşak Üniversitesi	Yok	1. Kent Ekonomisi ve Sosyolojisi (S) 2. Uluslararası Göç ve Mülteciler (S) 3. Şehir ve Bölge Planlama (S) 4. Kentleşme Araştırmaları I (S) 5. Kentleşme Araştırmaları II (S)
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2 Öğretim Üyesi	1. Kent ve Hukuk (S) 2. Üniversite, Kent ve Toplumsal Değişme (S)

Kamu Yönetimi bulunan on sekiz devlet üniversitesinin tamamının müfredatında kent sosyolojisine ilişkin ders yer almaktadır. En çok derse sahip olan üniversite ve bölüm altı ders ile Gaziantep Üniversitesi İslahiye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümüdür. Bu bölümde sadece bir kentleşme uzmanı öğretim elemanı bulunmaktadır. Bu bölümü ilgili alanda beşer ders ile Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü ile Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ve Uşak Üniversitesi izlemektedir. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde dört, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde ise iki kentleşme uzmanı öğretim

elemanı bulunurken, Uşak Üniversitesi'nde hiçbir kentleşme uzmanı öğretim elemanının bulunmaması dikkat çekicidir.

Altı üniversitede doğrudan Kent Sosyolojisi adında ders bulunmaktayken Uşak Üniversitesi'nde Kent Ekonomisi ve Sosyolojisi, Mersin Üniversitesi'nde ise Urban Sociology dersleri yer almaktadır. Kamu Yönetimi bölümlerinde de Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümlerinde görüldüğü gibi ilgili derslerin önemli çoğunluğu seçmelidir. Zorunlu dersler; Atatürk Üniversitesi'nde Kent Sosyolojisi, Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Kent Yönetimi ve Politikası ile Kentler Tarihi ve Kentlerin Dönüşümü, Gaziantep Üniversitesi'nde Kent Ekonomisi ve Gelişme Politikası, Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Kent Tarihi ve Kentleşme ile Kent Ekonomisi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'nde Kentbilim İlkeleri, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nde ve Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde Kent Planlamasıdır.

Tablo 5. Kent Sosyolojisine İlişkin Kamu Yönetimi Bölümlerindeki Dersler (Vakıf Üniversiteleri)

Üniversite	Bölümdeki Kentleşme Uzmanı Öğretim Elemanı Sayısı	Ders (Zorunlu(Z)/Seçmeli(S))	Adı
İstanbul Aydın Üniversitesi	Yok	Yok	
Yeditepe Üniversitesi	Yok	Yok	

Tablo 5'te görüldüğü üzere, Kamu Yönetimi Bölümü bulunan iki vakıf üniversitesinde de ne kentleşme uzmanı bir öğretim elemanı ne de kent sosyolojisine ilişkin bir lisans dersi bulunmaktadır.

SONUÇ:

Cumhuriyet sonrası Türkiye'de kente özgü çalışmalar öncelikle mimarlık ve şehir bölge planlama disiplinleri doğrultusunda gelişim göstermiştir. Başkent Ankara'nın, cumhuriyetin kurucuları tarafından bir cumhuriyet kenti olarak kurgulanması arzusu, 1922 Yangını sonrası İzmir'in yeniden inşa edilme ihtiyacı, gelişimin yönünü belirleyen başat aktörler olarak dikkat çekmektedir. 1930'larda köy-kent kıyası şeklinde gerçekleşen kent sosyolojisi çalışmaları, 1940'ların ardından bilhassa ampirik çalışmalar vasıtasıyla güncel toplumsal meselelere eğilim göstermiştir. 1960'lara gelindiğinde ise, mekânsal-sınıfsal ayrışmalar, bölgesel eşitsizlikler, temel araştırma alanları olmuş; konut sorunları ve gecekondulaşma olgusu ilgili alanlar altındaki popüler temalar olarak dikkat çekmiştir. 1970'lerde başlayan küreselleşme süreciyle beraber, kent sosyolojisi içerisinde yeni kavramların ve kuramsal tartışmaların ortaya çıktığı gözlenmiştir. Bu yeni kavram ve kuramlara her geçen gün yenileri eklenmiştir ve eklenmeye de devam etmektedir. 1990'larda göç ve suç olgusu, 2000'li yıllarda ise kentsel dönüşüm temelli kuramlar gündeme gelmiştir. Buna ek olarak küresel sermayenin kentleri bir bakıma yeniden kurgulamasıyla sakin kentler, marka kentler gibi kavramlar ön plana çıkmıştır. 21. Yüzyılın ilk çeyreği tamamlanırken üzerinde sıklıkla durulan konular ise, bilgi-iletişim teknolojilerinin gelişimine paralel seyreden, nesnelerin iletişimi, akıllı kentler gibi kavramlardır.

Kente ilişkin yaklaşımlar, pratik uygulamalar ve kuramsal düşüncelerin yanı sıra eğitim faaliyetlerinde de izlenebilir. Bu çalışmada, kentin sosyolojik boyutuna dair eğitim faaliyetleri ders müfredatında incelenmiştir. Bu doğrultuda Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinin Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümleri ile Kamu Yönetimi Bölümlerinin lisans ders müfredatı incelenmiştir. Öncelikle, kent sosyolojisine ilişkin derslerin oldukça geniş bir konu havuzuna sahip olduğu tespit edilmiştir. İçlerinde İngilizce derslerin de bulunduğu farklı isimlerdeki çok sayıda ders, müfredatta yer almıştır. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü bulunan 79 devlet üniversitesinin sadece dokuzunda kent sosyolojisine

ilişkin bir ders yoktur. En fazla kent sosyolojisi dersine sahip olan üniversiteler ise, on iki ders (Giresun Üniversitesi), sekiz ders (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi), yedi ders (Balıkesir Üniversitesi), altı ders (İstanbul Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi) olarak sıralanmaktadır. Müfredatta en sık rastlanan ders Kent Sosyolojisi (44 kez) iken bu dersi göç olgusuna ilişkin dersler takip etmektedir. Göç konusunun müfredatta önemli ölçüde yer kaplamasında, konunun kentleşme ve kent sosyolojisi dışında yönetim bilimlerinin de temel konularından birisi olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Vakıf üniversitelerindeki Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümlerinin müfredatı incelendiğinde ise 18 vakıf üniversitesinin ikisi hariç tümünde kent sosyolojisine ilişkin derslere rastlanmaktadır. Devlet üniversitelerinde olduğu gibi vakıf üniversitelerinde de kent sosyolojisine ilişkin derslerin büyük çoğunluğu seçmeli derslerden müteşekkildir. Yine burada da Kent Sosyolojisi dersinin ardından en sık rastlanan dersin göç olgusuna ilişkin dersler olduğu gözlenmektedir. Avrasya Üniversitesi beş ders ile ilgili derslerin en sık rastlandığı vakıf üniversitesi görünümündedir. Kamu Yönetimi bölümlerine bakıldığında ise, 18 devlet üniversitesinin tamamında kent sosyolojisine ilişkin derslerin yer aldığı görülmektedir. Kamu Yönetimi bölümü bulunan iki vakıf üniversitesinde ise kent sosyolojisine ilişkin hiçbir derse rastlanılmamaktadır.

Bu çalışma, kent sosyolojisi disiplindeki gelişim ilgili bölümlerdeki ders müfredatına yansıyor yansımadağını araştırmayı amaçlamaktadır. Bulgular, kent sosyolojisi disiplinin ders müfredatında geniş biçimde temsil edildiğini göstermektedir. Bölüm sayısını temsil eden genişliğin yanı sıra temaya işaret eden ders isimlerinde görülen çeşitlilik de kent sosyolojisi disiplinine gösterilen artan ilgiye dikkat çekmektedir. Ayrıca ders isimlerinin, çalışmada söz edilen tarihsel süreç bağlamındaki konu ve olgularla da uyuşur olması önem taşıyan bir diğer husustur. Benzer çalışmaları ön lisans ve/veya lisansüstü düzeyde gerçekleştirerek ilgili disiplinin farklı seviyelerdeki müfredatta ne denli temsil edildiğini araştırmak literatüre zenginlik kazandıracaktır.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Finansal destek kullanılmamıştır.

Teşekkür: Teşekkürümüz yoktur.

KAYNAKÇA:

Akyurt, M. A. ve Yaman, Ö. M. (2012). *Türkiye’de Kent Sosyolojisi Çalışmaları*. Kent Sosyolojisi. (Editör: Köksal Alver), 179-204, Hece Yayınları.

Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.

Bayırbağ, M. K. (2022). *Tebdil-i Mekân*. Tamamlanmamış Kentsel Devrim-Günümüz Türkiye’sinde Kent, Kriz ve Gündelik Hayat. (Editör: Eda Acara, Mehmet Penpecioglu), 71-93, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Fildiş, B. (2019a). Gerhard Kessler’in Türkiye’deki Kent Sosyolojisi Çalışmalarına Katkıları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 12(25), 254-266.

Fildiş, B. (2019b). *Köy ve Kent Sosyolojisi Bağlamında Mehmet Ali Şevki Sevündük'te Memleket*. Psikoloji ve Sosyoloji Araştırmaları I. (Editör: Türkan Erdoğan), 69-88, Akademisyen Yayınları.

<https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10125>, (02.07.2023).

<https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10189>, (02.07.2023).

Kartal, H. B. ve Kartal, A. N. (2020). 2000 Öncesi Kentsel Değişim, Dönüşüm ve Başkalaşmaların Türkiye'deki Hikayesi Üzerine Bir Deneme. *Izmir Democracy University Social Sciences Journal*, 3(2), 130-141.

Kaya, M. A. (2023). *İlkçağ Tarihi ve Uygarlığı*. 5. Basım. Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Şatıroğlu, A. (2014). Ayda Yörükân'ın Kent Sosyolojisi Çalışmaları, *Sosyoloji Dergisi*, 3(29), 387-402.

TÜİK (2023). Kent-Kır Nüfus İstatistikleri, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kent-Kir-Nufus-Istatistikleri-2022-49755>, Erişim Tarihi: 13.06.2023.

Yanık, C. (2011). Kent Sosyolojisi Alanında Yapılan Tezlerin Değerlendirilmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 93-107.

Worldbank (2018). United Nations Population Division. World Urbanization Prospects. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS>, Erişim Tarihi: 13.06.2023.

EXTENDED SUMMARY:

Research Problem:

This research aims to reveal the current state of urban sociology education, which is one of the pieces that reveal the development pattern of the discipline of urban sociology in Turkey.

Research Questions:

In order to achieve the purpose of the study, the research questions were determined as follow:

What is the status of the courses related to urban sociology in the curriculum of undergraduate programs of all Political Science and Public Administration departments in all state and foundation universities in Turkey?

Literature Review:

When it comes to urban studies, many different disciplines come to mind. Turkey has inherited a large number of architectural works from the Ottoman Empire and an architectural discipline that is at least as noteworthy as these works in the works aimed at the city. Urban studies in Turkey came to the fore especially with the construction of Ankara, Istanbul, and Izmir in the early years of the Republic. In this period, when the city was perceived as a technical issue, the sociological dimension of the city became interested in a short time. It is seen that the scientific studies in the field of urban sociology in the 1940-1960 period are mostly empirical studies. In the 1960s, the Middle East Technical University City and Regional Planning Department, Sociology Department and Boğaziçi University Sociology Department contributed to the field of urban sociology, which began to gain scientific qualifications in Turkey, from the perspective of spatial-class divisions and regional inequalities. Since the 1970s, it has been observed that the effects of neoliberal policies on cities have begun to become apparent. There is a question of presenting the city as a commodity to the free market (Kartal and Kartal, 2020: 135-136). It has been determined that graduate studies, especially related to the city, focused on slum studies in the 1980s; on the phenomenon of migration and crime in the city and the issue of political participation in the 1990s; and on urban space, mainly on urban transformation, in the 2000s (Yanık, 2011: 99-101). This study, on the other

hand, shows to what extent and in which direction the urban sociology course found its place in the undergraduate curriculum in the process of change.

Methodology:

In the study, the determination of the courses related to urban sociology in the undergraduate curricula of the Political Science and Public Administration departments of state and foundation universities in Turkey was carried out. These are the topics selected within the scope of the urban sociology discipline in the course information packages: Migration, place, crime, city-regional planning, housing, zoning, demography, urban service, urban theory, urban history, urban politics, local policy, poverty, urban law, urban strategy, urban economy, urban diplomacy, globalization, digital city , urban identity, urban culture, urban renewal, urban transformation, urban logistics, urban transportation, urban management, metropolitan management, urbanization, urban settlement, urban utopias, urban models, smart cities, brand cities, urban metabolism, urban geography.

Results and Conclusions:

Approaches to the city can be followed in educational activities as well as practical applications and theoretical thoughts. In this study, educational activities on the sociological dimension of the city were examined in the curriculum. This study aims to investigate whether the development in the discipline of urban sociology is reflected in the curriculum of the relevant departments. The results show that the discipline of urban sociology is widely represented in the curriculum. In addition to the breadth representing the number of departments, the diversity in the course names pointing to the theme draws attention to the increasing interest in the discipline of urban sociology. In addition, it is another important issue that the course names are compatible with the subjects and facts in the context of the historical process mentioned in the study. By conducting similar studies at associate and/or graduate level, investigating how much the relevant discipline is represented in the curriculum at different levels will enrich the literature.

Yaşlı Dostu Kentin Anlamı ve Aktif Yaşlanmaya Katkıları: Cumhuriyetin 100. Yılında İzmir Kenti Örneği

Meaning of Age-Friendly City and Contributions to Active Ageing: The Case of
Izmir City in the 100th Year of the Republic

Esin ZENGİN TAŞ¹ , Hande KIRIŞIK² , Fatma YILDIZ³ , Zeynep ATA⁴ , Murat AKTUĞ⁵

Öz

Dünya genelinde yaşlı nüfus oranının arttığı ve artmaya devam edeceği öngörülmektedir. Artan yaşlı nüfusun beraberinde getirdiği sosyal sorunlara ve yaşlı insanların çeşitlenen ihtiyaçlarına çözüm bulabilmek için uluslararası kuruluşlar 1980'li yıllardan bu yana çaba sarf etmektedir. Bu kuruluşlardan biri olan Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) yaşlanma sürecini ele alırken aktif yaşlanmanın desteklenmesi konusunu önelemekte dünya genelindeki kent, belediye ya da kasaba gibi topluluklarda aktif bir yaşam sürülebilmesi için "Yaşlı Dostu Kent" kavramı üzerinde durmaktadır. Bu kapsamda bu çalışmada, "Yaşlı Dostu Kent" bağlamında İzmir ilinde yaşlılık alanında aktif rol oynayan birtakım öznelerin (yaşlılar, yerel ve merkezi yönetim temsilcileri, akademisyenler, STK temsilcileri) yaşlı dostu kenti tanımlama biçimleri ile yaşlı dostu kent ve aktif yaşlanmayı nasıl değerlendirdikleri incelenmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda nitel araştırma deseni benimsenmiş olup fenomenolojik yaklaşımla katılımcılardan elde edilen bulgular "yaşlı dostu kent" ve "aktif yaşlanma" boyutuyla değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda yaşlı dostu kent tanımlamalarının her grup açısından farklılık gösterdiği; bunun yanında tüm katılımcıların tanımlamada farklılaştığı yaşlı dostu kent tasarımının aktif yaşlanmayı destekleyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, Kent, Yaşlı Dostu Kent, Aktif Yaşlanma, Yaşlılık

ABSTRACT

It is predicted that the proportion of the older adult population worldwide is increasing and will continue to increase. International organizations have been making efforts since the 1980s to find solutions to the social problems brought about by the increasing older adult population and the diversifying needs of older adults. The World Health Organization (WHO), one of these organizations, argues that an important issue to be addressed in the aging process is to support active aging and at this point, the concept of an "Age-Friendly City" is emphasized in order to lead an active life in communities such as cities, municipalities or towns around the world. In this context, in this study, in the context of an "age-friendly city", the ways in which some actors (older adults, local and central government representatives, academicians, NGO representatives) who play an active role in the field of aging in Izmir province define the age-friendly city and how they evaluate the age-friendly city and active aging are examined. In line with the purpose of the study, a qualitative research design was adopted and the findings obtained from the participants with a phenomenological approach were evaluated with the dimensions of "age-friendly city" and "active aging". As a result of the research, it was concluded that the definitions of the age-friendly city differed for each group; in addition, it was concluded that the design of the age-friendly city, which all participants differed in the definition, would support active aging.

Keywords: Older Adults, City, Age Friendly City, Active Ageing, Aging

¹ **Corresponding Author:** İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmetler Programı, esin.tas@kavram.edu.tr, 0000-0002-8713-8859

² Ankara Üniversitesi Haymana Meslek Yüksekokulu, Yaşlı Bakımı Programı, handekirisik@hotmail.com, 0000-0002-2395-7855

³ İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Programı, psy.fatmayildiz@gmail.com, 0000-0001-6068-1416

⁴ İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmetler Programı, zeynep.ata@kavram.edu.tr, 0000-0002-6802-0249

⁵ grn.kendalmurat@gmail.com, 0000-0003-3615-0513

GİRİŞ:

Çoğu ülkede en hızlı büyüyen yaş grubu 65 yaş ve üzeridir. Küresel olarak 80 yaş ve üzeri kişilerin sayısı 1990 ve 2019 yılları arasında neredeyse üç katına çıkarak 54 milyondan 143 milyona ulaşmıştır. 2019 ve 2050 yılları arasında bu sayının tekrar üç katına çıkarak 426 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Yaşlı nüfus, dünyanın daha az gelişmiş ülke ve bölgelerinde, daha gelişmiş bölgelere kıyasla daha hızlı artış göstermektedir (BM, 2020).

Dünya nüfusu şu anda tarihsel olarak önemli iki demografik değişimden geçmektedir: hızlı yaşlanma ve kentleşme (DSÖ, 2015). Kentsel nüfusun, dünya genelinde ve dünyanın daha az gelişmiş bölgelerinde daha fazla artış göstereceği, yüzyılın ortasına gelindiğinde, dünya nüfusunun yaklaşık üçte ikisinin kentsel alanlarda yaşıyor olacağı düşünülmektedir (Lerch, 2017). 65 yaş ve üzeri insanların sayısı, kentsel alanlarda giderek artmaktadır (DSÖ, 2015). Ülkemiz açısından bakıldığında toplam nüfusumuzun %9,9'unu oluşturan 65 yaş ve üzeri nüfusun %14,6'sının orta yoğun kentlerde; %55,3'ünün ise yoğun kent olarak sınıflandırılan yerlerde yaşadığı görülmektedir (TÜİK, 2022).

Yaşlanan nüfus, kentleşme oranları ve yaş almaya ilginin artması ile birlikte ele alınması gereken kavramlardan birisi de aktif yaşlanmadır. Aktif yaşlanma, DSÖ (2002) tarafından "İnsanların yaşlandıkça yaşam kalitesini artırmak için yaşam boyunca sağlık, katılım ve güvenlik fırsatlarını optimize etme süreci" (DSÖ, 2002) olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, bağımlılık ve pasifliğe odaklanan yaşlılıkla ilgili basmakalıp kavramlara kişilere meydan okuyarak özerkliği ve katılımı vurgulamaktadır. Bunu yaparken genellikle fiziksel gerilemenin etkileriyle ilişkilendirilen "düşüş ve kayıp paradigmasını" çürütmekte ve yaşlıların toplumda oynadıkları aktif rolleri vurgulamaktadır (Foster ve Walker, 2015). Yaşlı bireylerin toplumda aktif bir rol oynaması kuşkusuz bu role ortam sağlanması ile yakından ilişkilidir. Bu bağlamda kentlerde yaşlı bireylerin aktif yaşlanmalarının önündeki engelleri azaltmak; sorun, risk ve olumsuzlukları görmek ve onlara çözüm önerileri geliştirmek gerekmektedir. Yaşlı bireylerin kentte yaşadıkları sorunları en aza indirmek için kentlerde yaşlı dostu ortamları oluşturabilmek oldukça önemlidir. Buradan hareketle DSÖ, aktif yaşlanma politika çerçevesinde şekillenen yaşlı dostu kentler fikrini ortaya atmıştır.

Detayları kavramsal çerçeve bölümünde açıklanmakla birlikte yaşlı dostu kent kısaca, yaşlı bireylerin aktif yaşlanmalarını desteklemek için fiziksel ve sosyal çevreye ilişkin politikalar, hizmetler ve yapılar tasarlamak olarak tanımlanmaktadır (DSÖ, 2007). Avşar Arık'a göre (2021:57), kentsel politikalar geliştirilirken yaşlı insanların deneyim ve tecrübelerinden faydalanılması ve yaşlı bireylerin katılımının sağlanması önemlidir. Ayrıca ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde farklı paydaşlarla yapılacak iş birliği de çok önemlidir (Buffel ve Phillipson, 2018).

Bu çalışma kent öznelerinin (yaşlı bireyler, yaşlılık alanında hizmet sunucular-merkezi ve yerel yönetim temsilcileri, sivil toplum kuruluşu temsilcileri ve akademisyenlerin) bakış açısından yaşlı dostu kentin anlamını belirlemek ve bu anlamın aktif yaşlanmaya olan katkısını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda araştırmada "Kent öznelerine göre yaşlı dostu kentin anlamı nedir?" ve "Yaşlı dostu kent tasarımının yaşlı bireylerin toplum içinde aktif olmasındaki rolü ve önemi nedir?" sorularına cevap aranmaktadır. Çalışma bu odak kapsamında İzmir ili ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak nitel araştırma tasarımı yapılmıştır. Bu doğrultuda odağı, katılımcıların bir konuya ilişkin bakış açısını anlamak olan fenomenolojik yaklaşım benimsenmiş ve öznelerden elde edilen bulgular "yaşlı dostu kent" ve "aktif yaşlanma" boyutuyla değerlendirilmiştir. Bir sonraki bölümde "Yaşlı Dostu Kent" ve "Aktif Yaşlanma" kavramları üzerinde durularak kavramsal bir çerçeve sunulacaktır.

1. Yaşlı dostu kentin anlamı

Dünya nüfusunun yaşlanıyor olması bir “sorun” olarak adlandırılmaya başlandığundan beri yaşlılık alanı, pek çok bilim dalının; özellikle sosyal bilimlerin inceleme alanlarından birisi haline gelmiştir. Başta Birleşmiş Milletler olmak üzere birçok kuruluş, gelecekte dünya nüfusunun büyük bir bölümünü oluşturacak ve toplumlarda önemli roller üstlenecek olan yaşlı bireylerin; sosyal ve ekonomik yaşama nasıl adapte edileceği, onlara daha güvenilir, rahat ve temiz bir kent yaşamının ne şekilde sunulacağı sorularını gündeme getirmiştir.

Yaşlı bireylerin bir toplumun sosyal ve fiziksel altyapısından memnun olup olmadıkları, ne ölçüde memnun oldukları ve var olan altyapının nasıl değerlendirileceği, planlama uzmanlarının ve politika yapımcıların giderek daha fazla ilgisini çeken sorulardır. Bu ilgi kısmen, hem kentsel hem de kırsal toplumlarda meydana gelen yaşlı nüfus artışının ve aktif yaşlanmaya elverişli toplumlar yaratmanın tanımı, bileşenleri veya stratejileri konusunda kentsel planlamada tutarlı teorik çerçevelerin eksikliğinin bir yansımasıdır. Çeşitli girişimler bu eksikliği gidermeye çalışmıştır, ancak en çok bilineni “Yaşlı Dostu Kent” ile DSÖ’ye aittir (DSÖ, 2007). DSÖ, 2006 yılında, “yaşlanan bir kentte olması gereken temel özellikleri sıralamak, belediyeleri yaşlanan kentlere uyum sağlamaları için teşvik etmek, aktif ve sağlıklı yaşlanmayı sağlamak için işbirliğine dayalı, küresel yaşlanma sorununun çözümü noktasında uluslararası bir çaba niteliğinde olan yaşlı dostu kent uygulamasını başlatmıştır” (Plouffe ve Kalache, 2010). Yaşlı dostu kent/topluluk kavramı, yaşlı bireylerin pasif hizmet alıcıları olarak görülmesine meydan okuyarak, onları toplumlarına aktif katkıda bulunan kişiler haline getirmek ve bununla birlikte kamusal söylem ve politika yapımına yaşlanma sürecine ilişkin daha gelişmiş bir anlayış getirmek amacıyla ortaya çıkmıştır (DSÖ, 2002; 2007).

Yaşlı dostu kent kavramı aktif yaşlanma için olanak sunan, yaşanabilir, güvenli ve temiz bir çevreye tekabül etmektedir. DSÖ, kentlerin ve toplulukların sekiz temel alanda bir dizi kritere göre kendi kendilerini değerlendirmelerine yardımcı olmak için bir Kılavuz ve Yaş Dostu Kentlerin Temel Özellikleri Kontrol Listesi hazırlamıştır (DSÖ, 2007). Buna göre bu kontrol listesinde yer alan başlıklar dış mekânlar ve binalar, ulaşım, konut, sosyal katılım, toplumsal yaşama dâhil olma ve toplumun yaşlıya saygısı, vatandaşlık görevini yerine getirme ve işgücüne katılım, bilgi edinme ve iletişim, toplum desteği ve sağlık hizmetleri şeklindedir.

Kentsel nüfusun yaşlanması, kentlerin de yaşlı dostu olmasını gerekli kılmaktadır. 2007 yılında Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yaş dostu bir kentin sahip olması gereken özellikleri saptamak için “Küresel Yaşlı Dostu Şehirler Rehberi” oluşturulmuştur. Yayımlanan bu rehberle ilgili olarak, yaşlı dostu kent kavramı zihinlerde daha net bir görünüm kazanmış ve yaşlı dostu çevreler için evrensel boyutta kriterler belirlenmiştir. Takiben, geliştirilen bu pratiğin görünürlüğünü arttırmak amacıyla 2010 yılında “Yaş Dostu Şehirler Küresel Ağı” kurulmuştur (Caner vd., 2013). Dolayısıyla; yaşlı dostu kent olarak kabul görmek bir itibar ve gelişmişlik sembolü haline gelmeye başladığı için ülkelerin yaşlı dostu kent kavramına yaklaşımları olumlu ve hızlı değişimlere sebep olmuştur. DSÖ Yaş Dostu Şehirler ve Topluluklar Küresel Ağı, şu anda 51 ülkede 1445 şehir ve topluluğu içermekte, dünya çapında 300 milyondan fazla insanı kapsamaktadır (DSÖ, 2023).

Türkiye’den de bu küresel ağa, bir büyükşehir ve beş ilçe belediyesinin dahil olması dikkat çekmektedir (DSÖ, 2023). Türkiye’de yaşlı dostu kent ile ilgili gelişmelerde, nüfusun demografik özelliklerinin önemi inkar edilemez. 65 yaş ve üzeri nüfus, son beş yılda %24,0 oranında artış göstererek 2021 yılında 8 milyon 245 bin 124 kişiye ulaşmıştır (TÜİK, 2021). Nüfus sayısı ve sosyoekonomik büyüklüğü bakımından Türkiye’de üçüncü sırada yer alan İzmir kenti, yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı en yüksek illerimizden birisidir. 11’i merkez ilçe olmak üzere 30 ilçesi bulunan İzmir kentindeki yaşlı nüfus oranı %12,1’dir (TÜİK, 2021). Bu haliyle İzmir’deki yaşlı nüfus oranlarının ülke ortalamasının

üzerinde olması, kenti “çok yaşlı toplum” kategorisine sokmaktadır. İnsanların yaşamayı ve yaşlanmayı tercih ettikleri bir kent olarak İzmir ilinde, yaşlı bireyler için düzenlenen politikalar önem kazanmaktadır. İzmir’de yaşlılık alanında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurumsal hizmetler ve evde bakım hizmetleri, yerel yönetim kurumsal hizmetler, sağlık hizmetleri, evde bakım hizmetleri ve birçok STK farklı faaliyetleri yürütmektedir. Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin yaşlılara yönelik pek çok çalışması bulunmaktadır (bkz: www.izmir.bel.tr). Ayrıca, İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin 2022 yılında yayınlanan faaliyet raporu incelendiğinde “Yaşlı nüfus için proje eksikliğinin olması” iyileştirmeye açık alan olarak görülmektedir (İBB 2022 yılı Faaliyet Raporu). Bunun yanında İzmir’de bulunan Bornova Belediyesi, DSÖ’nün, ‘Yaşlı Dostu Kentler Ağına’ kabul edilen İzmir’de ilk Türkiye’de ise 5’inci belediye olmuştur (Bornova Belediyesi, 2023). Tüm bunlar göz önüne alınarak bu çalışmanın örneklemini İzmir ili ile sınırlandırılmıştır.

İzmir kenti, 2022 yılında toplam nüfusuyla, Türkiye nüfusunun %5,2’sini barındırarak ülkenin en kalabalık üçüncü şehri olmuştur. 1927 yılında, İzmir’in toplam nüfusu ülke nüfusunun %4’üdür. Cumhuriyet ilk kurulduğu dönemlerde, İzmir’in kentsel bir merkez olarak önemini gösterecek şekilde, ilin kentsel nüfusu toplam nüfus içinde yarıya yakın bir paya sahiptir. 1950’li yıllara kadar korunan kent-kır dengesi, 1970’li yıllarla birlikte kentsel nüfus lehine bir değişim yaşamıştır. 1997’de %80’in üzerine çıkan kentsel nüfus, 2008’de %91’e ulaşmıştır (Südaş ve Mutluer, 2013, Südaş, 2019). İlin nüfuslanmasında doğal artışın yanı sıra, 1950’den itibaren ivme kazanan iç göçler de etkili olmuştur. 1950’den sonra Türkiye’de kırlardan kentlere yönelik yaşanan kitlesel göçler belirli merkezlere yönelmiş ve İzmir, İstanbul ve Ankara’dan sonra en çok göç alan üçüncü merkez haline gelmiştir (Işık, 2023).

Türkiye’nin ekonomik büyümesine katkıda bulunacak, ithalat ve ihracatı gittikçe arttırarak daha fark edilir bir kent olacağı açık olan İzmir, toplamda 9 üniversiteye sahip bilim kenti özelliği de taşımaktadır (Eraslan, 2015). Ayrıca, İzmir’in uluslararası ihracat liman kenti olması ile kültürel etkinliklerin gerçekleştirildiği sinema ve tiyatro binaları, dans salonları sayısal olarak artarken, nitelikleri de gelişmiştir. Akdeniz’in önemli ihracat liman kenti olan İzmir’in kent dokusunda oluşturulan yeni yapılanmalar ve kültürel zenginlikler, kentte kentli değerlerle yaşayanların yaşam kalitesi üzerinde etkili olmuştur (Tatlıdil, 2009). İzmir kenti Cumhuriyet tarihinin 100 yıllık sürecinde; ekonomik, toplumsal, kültürel ve daha pek çok alanda öncü bir kent olma özelliği taşımaktadır.

2. Aktif yaşlanma

İnsan ömrünün uzaması ve toplumsal yaşlanma olgusu ile birlikte yaşlanan nüfusun sağlık, bakım ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ile bireylerin yaşam kalitesinin artırılması gibi bazı önemli konular gündeme gelmiştir. Bu noktada yaşlanan bireylerin sorunları devletlerin, yasa/politika yapımcıların üzerine çalıştığı temel konulardan olmuştur. Pek çok uluslararası kuruluş ve araştırmacı bireylerin yaşlılık dönemlerinde olabildiğince uzun süre bağımsız ve aktif bir yaşam sürmelerinin bireysel ve toplumsal faydalarına dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda “aktif yaşlanma”, “sağlıklı yaşlanma”, “başarılı yaşlanma”, “iyi yaşlanma”, “üretken yaşlanma” gibi çeşitli kavramlar kullanılmaktadır. Bu kavramların her biri birbiriyle benzeşen, birbiriyle ilişkili olan fakat esasında birbiri yerine kullanılmayan farklı anlamlara gelmektedirler. Yine de literatürde bu kavramların bazen birbiri yerine kullanıldığına rastlamak mümkündür. Bu bölümde yaşlı dostu kent kavramının teorik arka planında yer alan aktif yaşlanma kavramı ele alınacaktır.

Aktif yaşlanma, temellerini sosyal gerontoloji teorilerinden biri olan aktivite teorisinden almaktadır. Bu teori, sosyal gerontolojinin ilk kapsamlı teorisi olarak kabul edilen geri çekilme teorisine tepki olarak 1961 yılında Robert Havighurst tarafından ortaya atılmıştır. Yaşlı bireyleri pasif, işe yaramaz ve toplumdan soyutlanmaları gereken bir grup olarak ele almak gibi olumsuz bir yaklaşıma sahip olan geri çekilme teorisinin aksine aktivite teorisi, yaşlı bireylerin toplumsal yaşamın içerisinde aktif bir şekilde yer almaları gerektiğini savunmaktadır. Aktivite teorisine göre yaşlılık döneminin mutsuz bir dönem

olarak değerlendirilmemesi için bireylerin aktif kalmaları gerekmektedir (Tufan, 2016). Aktivite teorisi, emeklilik sonrası ve yaşlılık döneminde meydana gelen sorunların çözümünü yaşlı bireylere bırakması sebebiyle eleştirilmektedir. Diğer yandan yaşlılık dönemindeki mutluluğu mutlaka aktif bir yaşam sürmekle ilişkilendirmesi de eleştiriler arasındadır (Tufan, 2016).

DSÖ (2002) aktif yaşlanmayı, yaşlanma sürecinde yaşam kalitesinin artırılması için sağlık, katılım ve güvenlik fırsatlarının optimize edilmesi olarak tanımlamaktadır. DSÖ (2002) aktifliği yalnızca fiziksel ve işgücüne katılımdaki aktiflikle sınırlamamış bunların yanında sosyal, ekonomik, kültürel, spiritüel ve topluluk aktivitelerine katılım olarak da aktifliğe vurgu yapmıştır. Bu bağlamda bağımsız bir yaşam ve toplumsal katılıma yapılan vurgu ile bağımlılık ve pasiflik ile özdeşleştirilen ileri yaş stereotiplerine de meydan okunmuştur. Yani aktif yaşlanma gerileme ve kayıplara değil yaşlı bireylerin toplumda üstlendiği aktif rollere odaklanmaktadır (Foster ve Walker, 2015). Bauman ve arkadaşları (2016) ise aktif yaşlanmayı kronik hastalıkların azalması, uzun yıllar boyu bağımsız ve üretken yaşamı sürdürebilme, sosyal yaşamın içerisinde olmaya devam etmek için bilişsel ve fonksiyonel kapasitenin geliştirilmesi olarak tanımlamaktadır. Bu bilgilerden yola çıkarak aktif yaşlanma, sağlıklı ve üretken yaşlanmayı da içeren şemsiye bir kavramdır denebilir.

DSÖ (2002) aktif yaşlanmanın belirleyicilerini davranışsal belirleyiciler, bireysel belirleyiciler, sosyal belirleyiciler, ekonomik belirleyiciler, fiziksel çevre, sağlık ve sosyal hizmetler olmak üzere altı kategoride ele almaktadır. Bunların yanında kültür ve cinsiyet olmak üzere iki kesişen belirleyici daha bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle aktif yaşlanmanın sadece bireylerin sorumluluğunda olmaması gerektiği söylenebilir. Yani aktif yaşlanmayı teşvik etmek için sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler sağlamak ya da fiziksel çevreyi desteklemek gibi konularda bireyin çabasının dışında politik ve diğer aktörlerin de sorumluluğu bulunmaktadır. Nitekim insanlara yaşlanma sürecinde yaşamın her alanında fırsat eşitliği ve insan onuruna yaraşır muamele hakkı tanıyan hak temelli bir yaklaşım aktif yaşlanma yaklaşımının temelinde yer almaktadır (Çuhadar, 2020). Bu noktada yaşlı bireylere yönelik politikaları oluştururken yaşlı birey/vatandaş olarak görmek ve yaşlılığa bağlı risklerin azaltılması veya sorunların çözülmesi de vatandaşlık hakkı olarak ele alınmalıdır (Korkmaz, 2014). Bu nedenlerden dolayı bu çalışmada yaşlı bireyler için yapılacak hizmet ve politikaların oluşturulmasında söz sahibi olması gereken başta yaşlı bireyler olmak üzere kentin diğer öznelerinin görüşleri ele alınmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma, İzmir ilinde kentteki birtakım aktörlerin yaşlı dostu kent kavramına ilişkin çeşitli konularla ilgili algı, düşünce ve anlamlandırmalarını ortaya koymaya çalışan daha büyük bir araştırma dizaynının bir parçasıdır. Bu çalışmada İzmir ilinde yaşayan yaşlı bireyler, merkezi ve yerel yönetim temsilcileri, STK temsilcileri ve akademisyenlerin yaşlı dostu kentler ve aktif yaşlanma konusuyla ilgili algı, düşünce, görüş ve anlamlandırmaları ele alınacağı için nitel araştırma tasarımı yapılmıştır. Araştırma nitel çalışmalar için bir rehber niteliğinde kabul edilen “Kalitatif Araştırma Raporlama Konsolide Kriterleri Kontrol Listesi (COREQ)” temelinde, nitel araştırma paradigmasına göre planlanmıştır. Çalışmada fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Bu yaklaşımın temel amacı insanların bir kavram, olay ya da duruma yönelik algı, anlamlandırma, görüş, duygu, düşünce ve hislerinin ele alınmasıdır (Creswell ve Poth, 2016).

Nitel çalışmalarda genelleme kaygısı olmadığından bu çalışmalar daha küçük gruptan elde edilen derin ve nitelikli verilere odaklanmaktadır (Bhattacharya, 2017: 18). Nitel araştırmalarda veri toplarken derinlemesine görüşme tekniği çok sık kullanılmaktadır. Görüşme tekniği ile veriler daha önce belirlenen bir konuyla ilgili genellikle soru formu kullanılarak ve sözlü iletişim kurarak toplanmaktadır (Bhattacharya, 2017: 51). Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve kartopu örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın amacına uygun olarak her gruptan görüşme yapılacak ilk katılımcılar belirlenmiş ve daha sonra katılımcıların önerdiği diğer kişilerle bağlantı kurularak bu döngüde görüşmeler sürdürülmüştür. Nitel araştırmalarda veri toplama süreci

doyum noktasına ulaşana kadar devam etmektedir (Creswel, 2017). Bu nedenle görüşmeler veri doyumuna ulaştığı noktada sonlandırılmıştır. Bu kapsamda 42 katılımcı (24 yaşlı birey, 5 merkezi yönetim temsilcisi, 5 yerel yönetim temsilcisi, 3 STK temsilcisi, 5 akademisyen) ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde yarı-yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. Görüşme formu literatür incelemesi ve araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır.

Görüşmeler etik kurul izni alındıktan sonra yapılmıştır. Çalışmaya katılım gönüllük esasına dayanmakta olup tüm katılımcılardan sözlü ve yazılı onam alınmıştır. Katılımcıların onayları doğrultusunda ses kaydı alınmış ve saha notları tutulmuştur. Merkezi yönetim temsilcileri hariç diğer tüm katılımcılar ses kaydı alınması için onay vermiştir. Merkezi yönetim temsilcileri ile görüşmelerde ise yalnızca saha notu tutulmuştur. Tüm katılımcılarla görüşme süreleri minimum 18 dakika maksimum 80 dakika sürmüştür. Görüşmeler katılımcıların uygunlukları noktasında ev, park, huzurevi, işyeri, cafe ve online ortamda (Bazı STK temsilcileri ve akademisyenler) gerçekleştirilmiştir. Yaşlı görüşmelerinde yaşlının iştirme, kendini ifade etme, alzheimer/demans gibi durumları dikkate alınmıştır.

Verilerin transkripsiyonu kelime kelime yapılmıştır. Ortaklığın sağlanması adına araştırma ekibi transkripsiyon öncesi hangi hususlara dikkat edileceği hususunda istişare etmiştir. Veriler sunulurken alıntılar birebir yapılmış olup, (...) ifadesi konuşmanın bağlam dışında devam ettiği anlamına gelmiştir. Transkripsiyonda duygular yazıya geçirilmiştir.

Araştırma verilerinin kodlanmasında kodlama ekibi (nitel çalışma alanında deneyimli) üç proje araştırmacısından oluşmuştur. Görüşme dökümlerini kodlamadan önce literatürden faydalanılarak çerçeve temalar oluşturulmuş; verilerin kodlanması sırasında ortaya çıkan temalar da eklenerek araştırmacıların uzlaştığı nihai temalar oluşturulmuştur. Kodlama iki araştırmacı tarafından MAXQDA programı ile ve bir araştırmacı tarafından ise manuel olarak gerçekleştirilmiştir. Veriler MAXQDA programı ile kodlanarak analiz edilmiştir. Birkaç kez okunan transkriptler ayrı ayrı kodlanarak çerçeve temaların altına yerleştirilmiştir. Sonrasında tematik analiz yöntemi ile temalara ayrılmıştır. Temaların altına katılımcıların doğrudan ifadeleri yerleştirilmiştir ve araştırma bulguları yorumlanmıştır. Önyargı olasılığına karşı, araştırmacılar verileri bağımsız olarak analiz etmiştir. Araştırmacılar verileri yazıya dökmüş ve bağımsız olarak temalar oluşturmuştur. Bağımsız analiz sonrası araştırmacılar ilgili temaları yinelemeli bir şekilde birleştirmişlerdir. Bunun yapılmasının nedeni, bağımsız analizin bulguların inandırıcılığını ve güvenilirliğini artırmaya yardımcı olmasıdır (Cope, 2014). Çalışma bulgularındaki yanlılığı daha da azaltmak için, araştırmacılar bazı katılımcılara çalışmanın bir taslağını göndermiş (katılımcı kontrolü) ve yanıtlarını doğrulamıştır (Cope, 2014; Lietz vd, 2006; Ritchie ve Lewis, 2003).

Araştırmanın sunumunda bulguların teyit edilebilirliğini sağlamak için (Cope, 2014) araştırmacılar katılımcılardan zengin sözlü alıntılar sağlamış ve bu alıntılar ortaya çıkan her bir temayı betimlemiştir. Bu nedenle, araştırmada sunulan tüm temalar, tartışmalar ve sonuçlar doğrudan çalışmanın bulgularından kaynaklanmaktadır. Araştırma Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yapılmıştır.

Araştırmada katılımcıların özel yaşamlarının gizliliğinin sağlanması ve araştırma etiği gereği kimlik bilgilerinin gizliliği esas alınmıştır. Bu nedenle katılımcıların isimlerini anonimleştirmek için kodlar belirlenmiştir. Bu kapsamda yaşlı kadınlar için "YK", yaşlı erkekler için "YE", merkezi yönetim temsilcileri için "MY", yerel yönetim temsilcileri için "YY", sivil toplum kuruluşu temsilcileri için "STK" ve akademisyenler için "AKD" kodları kullanılmış ve görüşme sıralarına göre 01'den başlayarak her bir grubu temsil eden katılımcı sayısı kadar numara kodlanmıştır. Örneğin "YK01" görüşme yapılan birinci yaşlı kadını, "AKD05" görüşme yapılan beşinci akademisyeni temsil etmektedir.

BULGULAR

1. Demografik Bulgular

Araştırmaya yaşlı bireyler (n=24), merkezi yönetim (n=5) ve yerel yönetim (n=5) temsilcileri, STK temsilcileri (n=3) ve akademisyenlerden (n=5) oluşan toplam 42 kişi katılmıştır. Yaşlı bireylerin en genci 61 yaşında en yaşlısı 90 yaşında olup; yaş ortalamaları 71,7'dir. Yaşlı bireylerin cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında katılımcıların 11'i kadın, 13'ü erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Yaşlı bireylerin eğitim durumuna bakıldığında 10'u ilkökul mezunu, 4'ü ortaokul mezunu, 4'ü lise mezunu,

1'i sağlık koleji ve 5'i üniversite mezunudur. Yaşlı bireylerin medeni durumlarına bakıldığında 16'sı evli, 2'si bekâr (hiç evlenmemiş), 5'inin eşi vefat etmiş ve 1'i boşanmıştır. Yaşlı bireyler en düşük 0 en yüksek 3 çocuk sahibidir. Yaşlı bireylerin 5'i yalnız, 8'i eşiyile, 2'si çocuğuyla, 5'i eşi ve çocuğuyla ve 4'ü huzurevinde yaşamaktadır. Yaşlı bireylerin 7'si Altıntaş, 5'i Karşiyaka, 4'ü Buca, 3'ü Bornova, 1'i Basmane, 1'i Karabağlar, 1'i Konak ve 1'i Çiğli'de yaşamaktadır.

Merkezi yönetim temsilcilerinin 2'si kadın 3'ü erkektir. En genci 49 en yaşlısı 60 yaşındadır. Hepsı üniversite mezunu olup sosyal hizmet uzmanı (SHU) olarak görev yapmaktadır. Alanda çalışma yılları 23-30 yıl arasında değişmektedir.

Yerel yönetim temsilcilerinin 2'si kadın 3'ü erkektir. En genci 29, en yaşlısı 48 yaşındadır. Hepsı üniversite mezunudur. Alanda çalışma yılları 3-10 arasında değişmektedir.

Sivil toplum kuruluşu (STK) temsilcilerinin 2'si kadın 1'i erkektir. En genci 39 en yaşlısı 66 yaşındadır. Hepsı üniversite mezunudur. Birisi dernek başkanı, birisi dernek şube başkanı ve birisi dernek üyesidir. Alanda çalışma yılları 2-17 arasında değişmektedir.

Akademisyenlerin 4'ü kadın 1'i erkektir. En genci 30 en yaşlısı 58 yaşındadır. Birisi yaşlı sağlığı, birisi gerontoloji, ikisi fizyoterapi ve biri hemşirelik alanında çalışmalar yapmaktadır.

Demografik bulgulara ait bilgiler Tablo-1'de gösterilmektedir.

Tablo-1: Demografik bilgiler tablosu

Yaşlı Bireyler								
Kod	Yaş	Cinsiyet	Eğitim durumu	Çalışma durumu	Medeni durum	Çocuk sayısı	Kimlerle yaşıyor?	Nerede yaşıyor?
YK01	74	Kadın	Lise mezunu	Çalışmıyor	Eşi vefat etmiş	2	Yalnız	Altıntaş
YK02	64	Kadın	Ortaokul mezunu	Ev hanımı	Evli	3	Eşiyile	Bornova
YK03	85	Kadın	Lise mezunu	Çalışmıyor	Eşi vefat etmiş	3	Yalnız	Karşiyaka
YK04	81	Kadın	Ortaokul mezunu	Emekli	Bekâr	0	Yalnız	Altıntaş
YK05	90	Kadın	Ortaokul mezunu	Emekli	Eşi vefat etmiş	2	Oğluyla	Altıntaş
YK06	73	Kadın	Üniversite mezunu	Emekli	Evli	2	Eşiyile	Mavişehir
YE01	63	Erkek	Lise mezunu	Emekli	Evli	2	Eşi ve çocukları	Karşiyaka
YK07	75	Kadın	Ortaokul mezunu	Ev hanımı	Evli	2	Eşi ve çocuğu	Altıntaş
YK08	68	Kadın	Üniversite mezunu	Çalışmıyor	Evli	2	Eşiyile	Altıntaş
YE02	74	Erkek	Lise mezunu	Emekli, çalışıyor	Evli	2	Eşi ve çocuğu	Altıntaş
YE03	75	Erkek	Sağlık koleji mezunu	Emekli	Evli	2	Eşiyile	Altıntaş

YE04	61	Erkek	Üniversite mezunu	Emekli	Evli	1	Eşiyle	Karşıyaka
YE05	64	Erkek	Üniversite mezunu	Emekli, çalışıyor	Evli	2	Eşi ve çocuklarıyla	Karşıyaka
YE06	76	Erkek	İlkokul mezunu	Emekli	Evli	0	Eşiyle huzurevinde	Huzurevi/Buca
YE07	72	Erkek	İlkokul mezunu	Emekli	Evli	2	Eşiyle	Karşıyaka
YE08	67	Erkek	Üniversite mezunu	Emekli, çalışıyor	Bekâr	0	Yalnız	Basmane
YK09	70	Kadın	İlkokul mezunu	Ev hanımı	Eşi vefat etmiş	2	Yalnız	Bornova
YE09	65	Erkek	İlkokul mezunu	Emekli	Evli	2	Eşiyle	Karabağlar
YE10	63	Erkek	İlkokul mezunu	Emekli, çalışıyor	Eşi vefat etmiş	2	Oğlu ve geliniyle	Konak
YE11	74	Erkek	İlkokul mezunu	Çalışmıyor	Boşanmış	3	Huzurevi	Huzurevi/Buca
YE12	63	Erkek	İlkokul mezunu	Emekli, çalışıyor	Evli	2	Eşiyle	Buca
YK10	75	Kadın	İlkokul mezunu	Emekli	Evli	0	Eşiyle huzurevinde	Huzurevi/Buca
YE13	73	Erkek	İlkokul mezunu	Emekli, çalışıyor	Evli	3	Eşi, çocukları, torunu	Bornova
YK11	76	Kadın	İlkokul mezunu	Emekli	Evli	3	Eşiyle, huzurevinde	Huzurevi/Çiğli
Merkezi Yönetim Temsilcileri								
Kod	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Görevi	Kaç yıldır bu alanda çalıştığı			
MY01	52	Kadın	Üniversite mezunu	SHU	23 (12 yılı yaşlılık alanında)			
MY02	55	Erkek	Üniversite mezunu	SHU	32 (8 yıldır yaşlılık alanında)			
MY03	49	Kadın	Üniversite mezunu	SHU	28 (6 yıldır yaşlılık alanında)			
MY04	54	Kadın	Üniversite mezunu	SHU	22 (6 yıldır yaşlılık alanında)			
MY05	60	Erkek	Üniversite mezunu	SHU	36 (10,5 yıldır yaşlılık alanında)			
Yerel Yönetim Temsilcileri								

Kod	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Kurum	Kaç yıldır bu alanda çalıştığı
YY01	48	Kadın	Üniversite mezunu	Yerel Yönetim	10
YY02	29	Kadın	Üniversite mezunu	Yerel Yönetim	3
YY03	37	Erkek	Üniversite mezunu	Yerel Yönetim	3
YY04	40	Erkek	Üniversite mezunu	Yerel Yönetim	12
YY05	32	Erkek	Üniversite mezunu	Yerel Yönetim	6
Sivil Toplum Kuruluşları (STK) Temsilcileri					
Kod	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Görev	Kaç yıldır bu alanda çalıştığı
STK01	39	Erkek	Üniversite mezunu	Dernek başkanı	8
STK02	56	Kadın	Üniversite mezunu	Dernek üyesi	2
STK03	66	Kadın	Üniversite mezunu	Dernek şube başkanı	17
Akademisyenler					
Kod	Yaş	Cinsiyet	Unvan/Alan	Kaç yıldır yaşlılık alanında çalışmalar yaptığı	
AKD01	53	Kadın	Doç. Dr. / Yaşlı Sağlığı	31	
AKD02	58	Kadın	Prof. Dr./ Hemşirelik	24	
AKD03	30	Kadın	Öğr. Gör./ Fizyoterapi	Yaşlılık alanında çalışmamaktadır.	
AKD04	31	Erkek	Dr. Öğr. Üyesi/ Fizyoterapi	Yaşlılık alanında çalışmamaktadır.	
AKD05	30	Kadın	Arş. Gör./Gerontoloji	7	

2. Temalar

2.1. Yaşlı Dostu Kentin Anlamı

Yaşlı dostu kentlerle ilgili literatürde belirli tanımlar yer alsa da bu kavram bireylerin öznel yorumlarına göre yeni anlamlar kazanabilir ve bu anlam bireyden bireye değişebilir. Bu nedenle katılımcılar için yaşlı dostu kentin bireysel anlamını çözümlenmek oldukça önemlidir. Yaşlı dostu kent bireyden bireye değişebilen bir anlama sahip olsa da katılımcıların tanımlamaları bazı ortak anlamların da olabileceğine işaret etmektedir. Katılımcılara “*Yaşlı dostu kent deyince ne anlıyorsunuz? Sizce yaşlı dostu bir kent nasıl olmalıdır?*” sorusu sorulmuştur. Araştırma bulgularına göre yaşlı bireyler açısından yaşlı dostu kent; yeşil alanlar, temiz çevre, yaşanabilir mekân ve çevre, saygı görme, hizmetlere erişim, bağımsız yaşam, erişilebilir çevre, ulaşım ağının işlevselliği, trafik yoğunluğunun ve gürültünün olmaması gibi anlamlara gelmektedir. Erkek ve kadın yaşlılara göre yaşlı dostu kentin anlamı temasında kod dağılımları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Yaşlı Bireyler Açısından Yaşlı Dostu Kentin Anlamı

Kod Sistemi	Erkek Yaşlı	Kadın Yaşlı	TOPLAM
Yaşlı dostu kentin anlamı			0
Kolaylaştırıcı kent			0
Yaşanabilir mekan ve çevre	■	■	5
Ulaşım ağı		■	1
Bağımsız yaşam	■		1
Erişilebilir çevre	■	■	3
Temiz çevre	■	■	6
Sağlık ve sosyal hizmetlere erişim	■	■	5
Yeşil alanlar	■	■	8
Sosyal katılımın teşviki	■	■	3
Saygı görme	■	■	6
Mutlu bir kent		■	1
Huzurlu bir kent		■	1
Rahat yer	■	■	4
Σ TOPLAM	23	21	44

Yaşlı dostu kent pek çok yaşlı katılımcı için temiz çevre ve yeşil alanlar anlamına gelmektedir. Bu konuyla ilgili katılımcılardan bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

“Valla yaşlı olarak... Ama böyle bir yeşillik bir park yakın bir şey yani gezmek için istiyoruz.” (YK07)

“Yaşlı dostu kent olması için ben park alanlarının İzmir’de olmadığını, yaşlılar için bir park olmadığını düşünüyorum. Dışarı çıkamıyoruz, temiz bir hava alamıyoruz. İzmir’in kokusundan bıktık. Maalesef bu kokunun giderilmesini rica ediyoruz.” (YE03)

“Ulaşım kolay olmalı, etraf temiz olmalı, bakımlı olmalı. Belediyeye çok iş düşüyor bu konuda...Yani yapıyor bir şeyler belediye de ama temelden çözülemedi....” (YK06)

Yaşlı dostu kendi temiz çevre ile ilişkilendiren YE08 ayrıca yaşlıların trafik güvenliğinin sağlanması örneği ile yaşlı dostu kentlerde yaşlı bireylere saygı boyutunu belirtmiştir. Katılımcı yaşanan bu durumu şu şekilde özetlemiştir:

“Yaşlı dostu kent biraz yeşile parklara ağırlık vermeli. Yani yeşil alanlarımız İzmir’de kısıtlı, betonlaşma yoğun, parklar az...Gençlerle iletişimimiz zayıf, az, hiç yok denecek kadar kopuk. Çünkü bir arada yaşama kültürümüz az. Halbuki gençlerle bir arada diyalogumuz olabilir.” (YK08)

YE08 yaşlı dostu temiz çevre ile ilişkilendirmektedir. Aynı zamanda trafik örneği üzerinden yaşlı dostu kentleri yaşlılara gösterilen saygı boyutuyla değerlendirmiştir. Konuyla ilgili ifadeleri şöyledir:

“Yaşlı dostu bir kent nasıl olmalıdır? Önce kent temiz olması lazım, hijyenik olması lazım. Yani şu anda, İzmir’in neresine gidersen bakarsan bak, her taraf pislik içinde... tabii biz bütün insanlar gibi biz yaşlılar da bundan etkileniyoruz...Trafikle ilgili otomobil kullanan insanlar, yaya geçitlerinde duran insanlara yol vermiyorlar...Arabalar gidiyor. Yaşlılar için bu önemli, yani tabii insanlar bir genç gibi daha hızlı karşıya geçemiyor.” (YE08)

Katılımcılardan bazıları yaşlı dostu bir kentin yaşlı bireylerin sosyal katılımını artıran faaliyetlere imkân sağlayan mekânlar olması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Bu konuyla ilgili bazı katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Yaşlı dostu kent nasıl olmalıdır (?) Yaşlılara sosyal aktiviteyi sağlayacak şeyler, kurumlar, kuruluşlar veya kurslar, eğitim alanları olmalı. Onların spor yapabileceği alanlar olmalı. Dinlenebileceği farklı fonksiyonlar olmalı.” (YE01)

“Aktiviteleri çok olması lazım, hizmetleri güzel olması lazım, onlara yeterince ilgi gösterilmesi alanlar açılması lazım. Ama ne şekilde çalışırlar ne yaparlar bilmiyorum. Temenni bu bizim için, inşallah öyle olur deriz.” (YK05)

YK04 ve YK9 sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere erişimin de yaşlı dostu kent bağlamında önemine dikkat çekmektedir. Konuyla ilgili ifadeleri şöyledir:

“Bir de en önemlisi hiç hastanelerden asla randevu alınmıyor. Yaşlılar zaten hep evde kapandık hiç dışarıya çıkmadık. Benim aylarca komşularım aldı bütün hizmetlerimi, ihtiyaçlarımı. Hiç dışarıya çıkmadım.” (YK04)

“Yaşlıların bakımıyla ilgili, yani her türlü olanağı sağlamamız lazım.” (YK09)

YE04 yaşlı dostu kenti emekli bireylerin deneyimlerinden yararlanma, gönüllülük faaliyetleri ve yaşlı bireylere fırsatlar sunma ile ilişkilendirmektedir. Katılımcının konuyla ilgili düşünceleri şu şekildedir:

“... Onları emekli olduktan sonra danışman olarak alacağız yanımıza, yararlanacağız. Para verilir verilmez... Ama o kafasındaki bilgiyi aktaracak. İşte ben yaşlı dostu kent dediğimiz zaman o kadar... bunlar genellikle para istemezler, gönüllü olarak yaparlar bunu... Bunları değerlendirmek lazım.” (YE04)

YE12 yaşlı dostu kenti bağımsız yaşam sürdürmeyi destekleyen ortamlar olarak değerlendirmektedir. Konuyla ilgili şunları söylemektedir:

“Ya yaşlıların gezebileceği, dolaşabileceği, iyi standartlarda yaşayabileceği bir şehir bekliyoruz... Yani, kendi aktivitelerini yapabileceği, işte ekonomik durumlarının iyi olduğu şehir bekliyoruz.” (YE12)

Bazı katılımcılar yaşlı dostu kenti yaşlılara gösterilen saygı olarak değerlendirmekte ve konuyla ilgili şunları söylemektedir:

“Yaşlılara daha çok önem verilmesi, onların gelecekleriyle ilgili bir şeyler yapılması. Otobüste falan giderken şey yapıyoruz, gençler oturmuş yaşlılar ayakta, saygısız, saygı bekliyoruz gençlerden... Tabi büyüklerin de onlara karşı sevgisi olması lazım... Az, çok az bir şey çıkıyor gençlerde öyle, yer vermek, saygı göstermek ...” (YK02)

“Yaşlılara daha ilgi göstermelerini, ondan sonra saygılı olmalarını, yardımcı olmalarını gençlerin ama ediyorlar. Hani gençler ediyor, Allah razı olsun. Mesela pazara gidiyoruz, arabamı gençler taşıyor. Hemen yokuş var biraz pazarımızın şeyinde, orada Allah razı olsun yani gençler hemen alıyor, çıkarıyorlar o yokuştan.” (YK10)

Yaşlı dostu kentin hizmet sağlayıcılar açısından anlamının değerlendirilmesi bu araştırmanın önemli amaçlarından. Nitekim yaşlılara yönelik hizmetleri ve uygulamaları planlarken yaşlı dostu kente atfedilen anlam belirleyici bir role sahiptir. Bu bağlamda merkezi ve yerel yönetim temsilcilerine göre yaşlı dostu kent; erişilebilir çevre, yaşamı kolaylaştıran kent, sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere erişim gibi anlamlara gelmektedir. Tablo 3, Merkezi ve Yerel Yönetim Temsilcileri açısından yaşlı dostu kentin anlamı temasında yer alan kod dağılımlarını göstermektedir.

Tablo 3. Yerel ve Merkezi Yönetim Temsilcileri Açısından Yaşlı Dostu Kentin Anlamı

Kod Sistemi	YY01	YY02	YY03	YY04	YY05	MY01	MY02	MY03	MY04	MY05	TOPLAM
Yaşlı dostu kentin anlamı											0
Kolaylaştırılan kent		1	1	1			1		1		5
Yaşanabilir mekan ve çevre	1										1
Ulaşım ağı											0
Bağımsız yaşam											0
Erişilebilir çevre	1		1	1	1	1		1	1	1	8
Temiz çevre										1	1
Sağlık ve sosyal hizmetlere erişim			1			1			1	1	5
Yeşil alanlar										1	1
Sosyal katılımın teşviki							1				1
Saygı görme											0
Mutlu bir kent											0
Huzurlu bir kent											0
Rahat yer			1	1			1			1	3
TOPLAM	2	1	5	3	1	2	3	1	3	4	25

Merkezi ve Yerel Yönetim Temsilcilerinin tamamına yakını yaşlı dostu kenti erişilebilir çevre olarak anlamlandırmaktadır. Konuyla ilgili söylemleri şöyledir:

“Yaşlı dostu kent erişilebilir olmalı. Yaşam standartları yaşlıya uygun olmalı. İzmir en çok yaşlı çeken yer. Mevsim olarak uygun. Şehir ulaşılabilirlik, erişim anlamında uygun. Her yer birbirine yakın mesafede. Buraya göç eden burada kalıyor.” (MY01)

“Yaşlının kolaylıkla tüm hizmetlere erişebildiği, kendi koşullarıyla ulaşabildiği bir kent anlıyorum.” (MY03)

“Yaşlı dostu kent hizmetlerin erişilebilir olduğu kenttir. Kamusal anlamda engelsiz olan kenttir. İzmir yaşlı dostu gibi görünüyor ama ekonomik yeterliliği olan için avantajlı bir kent. Bir kent ekonomik yoksunluk yaşayan yaşlılar için de kolaylaştırıcı olduğunda yaşlı dostudur. Kurumsal yapı var ama yetersiz. Hizmetlere erişemeyen ciddi bir potansiyel var.” (MY04)

“Bir yaşlının sosyal-sportif her anlamda kimseye ihtiyaç duymadan rahat bir yaşam sürdürebilmesini anlıyorum. Sosyal hayata katılım gösterebileceği. Yaşlılar için özel sunulmuş imkânların olduğu, basamaklar, kaldırımlar, tabelalar. Yani yaşlının hayatını tüm yaşamsal etkinlikler anlamında kolaylaştıracak bir kenti anlıyorum.” (MY02)

YY01 yaşlı dostu kenti anlamlandırırken fiziksel çevreye erişilebilirliğin öneminden bahsetmektedir. Yaşlı bireyler için bir kent tasarlarken çok boyutlu düşünmek gerektiğine ve hizmet yelpazesinin geniş tutulması gerektiğine dikkat çekmektedir. Konuyla ilgili ifadeleri şöyledir:

“Yaşlı dostu kent deyince her alanda her koşulda yaşlılarımızı da düşünerek projelendirilmesini düşünüyorum. Mesela bunlar da neler olabilir, yollar, kaldırımlar en basit şekliyle. Çevredeki parklar, ağaçlandırılmış olan bölgelerin çoğunluğu yaşlılarımıza da hizmet etmeli diye düşünüyorum. Yollar, geçiş yolları çünkü haliyle yaşlanan bir kentimiz olduğu için onlara da hizmet edilmeli diye düşünüyorum. Bunun toplu taşıma, ulaşım..” (YY01)

MY01 yerel yönetimlerin sunduğu evde bakım hizmetlerinin yaşlı dostu kentler için öneminden şöyle bahsetmektedir:

“Bence yerel yönetimin evde bakım hizmetlerinin güçlü olduğu kenttir yaşlı dostu kent.” (MY01)

MY05 yaşlı dostu kent konusunda tüm aktörlerin ve yaşlı bireylerin bilinçli olması gerektiğini ifade etmektedir. İhtiyaç duyulan tüm hizmetlerle ilgili ortak bir ağ üzerinden yaşlı bireyin ihtiyaçları ile ilgili

yönlendirmelerin yapılması ve hizmetin sağlanması gerektiği görüşündedir. Tüm bu hizmetlerin erişilebilir olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Katılımcının konuyla ilgili söylemleri şöyledir:

“Öncelikle hem yerel yönetimlerin hem resmi kurumların hem halkın bu konuda bilinçli olması lazım. Barınma, yeme-içme tüm ihtiyaçları karşılayabilecek, tüm mekanizmaların yönlendirebileceği, ulaşımdan tutun her konuya ilişkin bir ağ olmalı, gelen yaşlıya gerekli yönlendirme bu ağ üzerinden olmalı ve tüm hizmetler de erişilebilir olmalı.” (MY05)

YY02 yaşlı dostu kentin yaşlı bireyin yaşamını kolaylaştıran bir yapıya sahip olması gerektiğini söylemektedir:

“Yaşlı dostu kent yaşlıların günlük hayatında karşılaştığı sorunları birazcık kolaylaştırmalı bence yollar işte apartmanlar gibi günlük hayatı kolaylaştırıcı, yaşlıların karşılaştıkları zorlukları tamamen kolaylaştırıcı bir kent olmalı bu şekilde.” (YY02)

YY04 yaşlı dostu kenti, yaşamın tüm alanlarında bireyin yaşamını kolaylaştıran ve yaşlı bireyin bağımsızlığını destekleyen bir kent olarak ifade etmektedir:

“Yaşlı dostu kent yaşlının evinden çıkıp tüm dışarıdaki işlerini yapabileceği, hastanesine kapıdaki bakkalına eczanesine giderken bile rahat hareket edebileceği, ekonomisine uygun, kaldırımların olduğu, otobüslerin işte ona göre basamaklarının düzenlendiği, oturma bankalarının düzenlendiği, işte onun hayatını biraz daha kolaylaştıracak yaşlıların işte fiziksel yetersizliklerini en aza indirebilecek şekilde düzenlenmiş bir şehir geliyor.” (YY04)

Araştırmaya dâhil edilen gruplardan diğeri olan STK temsilcileri için yaşlı dostu kent; erişilebilir çevre, yeşil alanlar ve sosyal katılımın teşviki gibi anlamlara gelmektedir. Tablo 4, STK Temsilcileri açısından yaşlı dostu kentin anlamı temasında yer alan kod dağılımlarını göstermektedir.

Tablo 4. STK Temsilcileri Açısından Yaşlı Dostu Kentin Anlamı

Kod Sistemi	STK01	STK02	STK03	TOPLAM
Yaşlı dostu kentin anlamı				0
Kolaylaştıran kent				0
Yaşanabilir mekan ve çevre	1			1
Ulaşım ağı				0
Bağımsız yaşam				0
Erişilebilir çevre	2			2
Temiz çevre				0
Sağlık ve sosyal hizmetlere erişim		1		1
Yeşil alanlar	3	1		3
Sosyal katılımın teşviki		2	1	2
Saygı görme				0
Mutlu bir kent				0
Huzurlu bir kent				0
Rahat yer				0
TOPLAM	5	3	1	9

STK01 yaşlı dostu kentin öncelikli anlamının erişilebilirlik olduğunu bildirmektedir. Türkiye’de kentte yaşayan nüfusun hızla artması nedeniyle kentlerin yaşlı hizmetleri açısından yetersiz kaldığını ifade etmektedir. Yaşlı dostu kentin anlamının yanlış yorumlanmasının yaşlı bireylerin gereksinim duyduğu hizmetleri tasarlamada önünde bir engel olduğunu şu sözlerle ifade etmektedir:

“Yaşlı dostu kentte ilk aklıma hep erişebilirlik geliyor...Yani aslında herkesin hani hem mobilitesi hem de erişilebilirliğin yüksek olduğu kentlerde yaşama ihtiyacı var ve bu kent çeperinde hani insanların gelir adaletsizliğinin yaşamadığı herkesin her türlü kaynağı, sosyal, psikolojik, ekonomik politik bütün haklarını birincil, ikincil haklarını rahatlıkla yaşayabildiği bir kent hayali...Aslında yaşlılar aslında kendi durumunun farkındalığında değil. Çünkü bununla alakalı taleplerinin olabileceğini, insanlarla ilişkiler kurarak baskı oluşturarak bunları değiştirebileceğinin de farkında değil ve biz ne kadar yaşlı dostu bir kentiz daha.... Hani yaşlı dostu kent ne? Hani hep İzmirim kartı kullanıp işte ücretsiz ulaşım hakkı almak yaşlı dostu kent ise yani evet, yani sana 60 yaş kartı 65 yaş kartı veriyordur ama sen o evinden çıkıp o ulaşım yerine ulaşana kadar yaşadığın bütün sıkıntılar, yani erişebilirlik sıkıntıları ne kadar yaşlı dostu kent olduğunun gerçek yüzünü gösteriyor sana...Yani dışarı çıktığın anda adamını attığın anda, o yer gerçekten de yaşlı dostu mu değil mi öyle anlıyorsun.” (STK01)

STK02 yaşlı dostu kentin anlamının çok boyutlu olduğunu şöyle ifade etmektedir:

“Yani bunu düşündüğünüzde ilk akla gelen yaşlılığın özelliklerine uygun yapılanmanın olduğu, yani bu yapılanma derken sadece işte mimari yapılanma değil. Sosyal yapılanma, mimari yapılanma ve diğer sağlık da dâhil olmak üzere bileşenlerin olduğu bir kent aklıma geliyor...” (STK02)

Araştırmaya dâhil edilen gruplardan diğeri olan akademisyenler için yaşlı dostu kent; bağımsız yaşam, hizmetlere kolay erişim, yeşil alanlar, sosyal katılımın teşviki, erişilebilir çevre gibi anlamlara gelmektedir. Tablo 5, Akademisyenler açısından yaşlı dostu kentin anlamı temasında yer alan kod dağılımlarını göstermektedir.

Tablo 5. Akademisyenler Açısından Yaşlı Dostu Kentin Anlamı

Kod Sistemi	AKD01	AKD02	AKD03	AKD04	AKD05	TOPLAM
Yaşlı dostu kentin anlamı						0
Kolaylaştırıcı kent					1	1
Yaşanabilir mekan ve çevre	1				1	2
Ulaşım ağı						0
Bağımsız yaşam		1	1			3
Erişilebilir çevre			1		1	2
Temiz çevre						0
Sağlık ve sosyal hizmetlere erişim	1					2
Yeşil alanlar			1	1		2
Sosyal katılımın teşviki		1		1		2
Saygı görme	1					2
Mutlu bir kent						0
Huzurlu bir kent						0
Rahat yer					1	1
TOPLAM	5	2	4	2	4	17

AKD03 yaşlı dostu kentlerin yaşlı bireylerin sosyal katılımını arttırması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda sosyal katılımın önündeki bariyerlerin azaltılmasının önemine dikkat çekmektedir. Katılımcı, yaşlı dostu kente atfettiği anlam doğrultusunda İzmir'in yaşlı bireylere sosyal katılım olanakları sağlayan bir kent olması sebebiyle yaşlı dostu bir kent örneği olabileceğini ifade etmektedir. Konuyla ilgili ifadeleri şöyledir:

“Artık yaşam süresinin artması ile yaşlıların daha çok göz önünde olduğunu ben fark ediyorum. İzmir’de 65 yaş üstü insanı çok fazla görebilirsiniz. Çok aktif ve hayatın içerisinde... Ben ama

Izmir kadar 65 yaş üstü popülasyonunu hayatın içinde olduğu başka bir şehre denk gelmedim...burada emekliliklerini yaşama şekli insanların biraz daha farklı daha sosyaller daha çok kurslara katılım gösteriyorlar. Belediyenin de bu konuda yaşlılar için sunduğu bu sosyalleşme imkânları kafeler onlar için oluşturulan özel etkinlik alanlarının fazla olmasının da çok etkili olduğunu düşünüyorum. Yaşlı dostu kent deyince aklıma bu geliyor. Biraz da tabii işin engel boyutu da var ister istemez yaş ilerleyince baston desteğine ihtiyaç duymaları, maalesef bu nokta da birazcık şehir içinde yapısal olarak eksiklikler var...Ama yaşlı dostu deyince aklıma biraz daha kaldırımlar, parklar olmalı. Bunlardan ziyade benim yaşlıların sosyal tutabilecek etkinliklerin ve ortamların planlanması geliyor aklıma.” (AKD03)

AKD02 yaşlı dostu kenti her türlü hizmete kolay erişimin olduğu ve yaşlı bireyi destekleyen sistemlerin var olduğu bir kent olarak tarif etmektedir. Konuyla ilgili görüşleri şöyledir:

“Evet...Şimdi yaşlı dostu kent deyince tabii ki yaşlıların her anlamda her türlü hizmete kolay şekilde zorlanmadan ulaşacağı hem fiziki hem maddi anlamda zorlanmadan ulaşacağı ve ona destek olacak sistemlerin konulmuş olduğu bir kent olması gerektiğini düşünüyorum.” (AKD02)

AKD04 yaşlı dostu kenti, bireylerin engel durumlarını da göz önüne alarak yaşam boyu bağımsızlığı destekleyecek çevrelerin oluşturulmasına katkı sağlaması gereken bir kent olarak tanımlamaktadır. Katılımcı bu konuda merkezi ve yerel yönetimlerin birlikte çalışması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Konuyla ilgili söylemleri şöyledir:

“Yaşlı dostu kent denilince açıkçası ben biraz daha fizyoterapist olduğum için özellikle daha hayatta bağımsızlığını devam ettirebilecek şekilde kişinin evi dışındaki çevrede rahatlıkla bir yerden bir yere gitmesi market alışverişini kendinin yapabilmesi gezip dolaşabileceği alanların düzgün olması işte belediyeçilik anlamında otobüs saatlerinin ona göre ayarlanması, durak sayılarının belirli aralıklarla olması dinlenme alanlarının olması park bahçelerin olması gerektiğini düşünüyorum...Kişinin tüm olumsuzluklarına rağmen bağımsızlığını ilan ettirebilmesini yerel yönetimlerin ve merkezi yönetimin bir şekilde gerçekleştirmesi lazım diye düşünüyorum.” (AKD04)

AKD05 yaşlı dostu kentin anlamının sadece yaşlı bireylerle sınırlı olmadığına ve tüm yaş gruplarının aktifliğini destekleyecek ortamların oluşturulması gerektiğine dikkat çekmektedir. Aynı zamanda erişilebilirlik ilkesine de vurgu yapmaktadır. Katılımcı, kentsel dönüşümün özellikle yaşlı bireylerin mekana aidiyeti üzerindeki olumsuz etkileri olduğundan da bahsetmektedir. Konuyla ilgili ifadeleri şöyledir:

“Yaşlı dostu bir kent dediğimiz zaman her yaş grubunun aslında aktif bir şekilde ortak alanlarının ve mekânlarının kullanabildiği ve rahatça hareket edebildiği engelsiz bir şehir aklıma geliyor...Erişilebilirlik açısından yüksek insanların rahat hareket edebilmesini teşvik eden ve sağlayan bir yapısı olması gerektiğini düşünüyorum.” (AKD05)

Lui ve ark. (2009) yaşlı dostu bir çevrenin inşası için fiziksel ve sosyal çevrenin bütünleşmesi ve katılımcı ve işbirlikçi bir yönetim modelinin olması gerektiğinden bahsetmektedir. Bu doğrultuda kolaylaştırıcı bir sosyal çevrenin yaşlı bireyin yaşam kalitesinde maddi unsurlar kadar önemli olduğuna dikkat çekmektedirler. Bizim çalışmamızın bulgularına göre kentte yaşamı kolaylaştırıcı unsurların ve sosyal katılımı destekleyen hizmetlerin olduğu, bağımsız yaşamı destekleyen ve erişilebilir bir kentin yaşlı dostu olabileceği söylenebilir.

2.2. Yaşlı Dostu Kent Tasarımı ve Aktif Yaşlanma ile İlgili Düşünceler

Bu araştırmada yaşlı dostu bir kent tasarılmasının aktif yaşlanmaya nasıl bir katkı sağlayacağı merak edilmiştir. Yaşlı dostu kentler ve aktif yaşlanma kavramları yakından ilişkilidir. Bu doğrultuda aktif

yaşlanmanın bireyin çevresinden bağımsız düşünülmemeyeceği ve fiziksel çevrenin yaşlı bireyin sosyal hayata katılımını desteklemesi gerektiği söylenebilir. Bu sayede bireyin aktif yaşlanma süreci de desteklenebilir. Bu bölümde katılımcılara “Yaşlı dostu bir kent tasarımı ile yaşlı bireylerin toplum içinde aktif olma şansına sahip olması sağlanabilir mi?” sorusu sorulmuş olup; katılımcıların bu konuyla ilgili düşünce ve anlamlandırmalarına yer verilecektir. Tablo 6’da tüm araştırma katılımcılarının Yaşlı Dostu Kent Tasarımı ve Aktif Yaşlanmaya ilişkin kod yoğunluklarını içeren çapraz tablo sunulmuştur.

Tablo 6. Yaşlı Dostu Kent Tasarımı ve Aktif Yaşlanma (Çapraz Tablolar)

	STK Temsilcisi	Akademisyen	Merkezi Yönetim Temsilcisi	Yerel Yönetim Temsilcisi	Yaşlı	Toplam
YDK tasarımı ve aktif yaşlanma					1	1
Yaşlı dostu politikalar		1		1	1	3
Kurumlar arası işbirliği		1	1		1	3
Yaşlı bireylerin beklentileri				1	8	9
YDK aktifliği destekler	2	3	3	5	20	33
Σ TOPLAM	2	5	4	7	31	49
# N= Belgeler/Konuşmacılar	3 (7,1%)	5 (11,9%)	5 (11,9%)	5 (11,9%)	14 (57,1%)	42 (100,0%)

Öncelikle yaşlı bireylerin konuya ilişkin görüşleri ele alınacaktır. Katılımcıların çoğunluğu yaşlı dostu bir kent tasarımı ile yaşlı bireylerin toplum içinde aktif olma şansına sahip olmasının sağlanacağını düşünmektedir. Yaşlı bireyler için yapılacak hizmetler, uygulamalar, organizasyon ve aktivitelerin yaşlı bireylerin sosyal katılımını artıracaklarını ve dolayısıyla aktif yaşlanma süreçlerine katkıda bulunarak daha kaliteli bir ömür sürmeyi sağlayacağını düşünmektedir. Konuyla ilgili bazı ifadeler şöyledir:

“Bence olur hatta benim gibi artık çalışılabilecek durumları olur ekonomiye katkısı bile olur. Mesela kooperatifler kurulabilir yaşlıların yürütebileceği bir şekilde...Mesela her yaşlının bir mesleği vardır, hani onlardan faydalanılabilir. Hiç olmazsa onlara da bir gelir kaynağı olur. Devletimize de faydası olur diyorum ben.” (YE02)

“E tabii, aktif, yaşlıların aktif olması güzel bir şey. Bir imkân tanınırsa ki herhalde vardır. İzmir’de olsun, Karşıyaka’da olsun ama biz kendi imkânlarımızı yarattığımız için başka bir etkinliğe gerek duymuyoruz. Ama olursa daha iyi olur tabii...Bir şeyi vardı ama aklıma gelmiyor şimdi. Neyse onu geçelim (Gülüyor).” (YE07)

“Zaten yaşlıları topluma, toplum dışı yaptığın zaman, o adamın zaten ömrü fazla uzun olmaz...toplumdan uzak tuttuğun zaman, o adam zaten yaşlanmış, iyice üzülür, iyice kahrolur. Zaten iyice elden ayaktan düşer o...Tabii topluma kazandırmak, toplum içine almak, onlarla beraber sohbet, muhabbet etmek çok iyi bir şey.” (YE11)

“Olabilirler, katılırlar. İzmirli her şeydir çünkü hani aktif olmayı seven insanlardır. Benim damadım var bisikletçi mesela, gitmediği yer yok... Bize böyle bir imkânlar sağlasalar biz de onlardan yararlınsak kötü mü olur? Çok güzel olur.” (YK01)

“Tabii ki sağlanabilir. Yani tabii çok güzel organizasyonlar yapılarak, sağlanabilir.” (YK06)

“Olabilir tabii, insanlara meşgale olabilir, bir muhabbet olabilir, üretim olabilir belki tabii ki yani. Biz de daha deneyimliyiz gençliğimizde el işleri şeyleri yaptık keşke olsa da gitsek de bir vaktimizi geçirsek...” (YK07)

“Sağlanabilir, tabii ki sağlanabilir. İstedikten sonra hepsi yapılır. Yani yaşlıların iyiliği için, yaşlıların kimseye muhtaç olmadan yaşayabilmeleri için, yapılabilir. Ama istemek gerekiyor.” (YK09)

Katılımcılardan bazıları ise yaşlı dostu bir kent tasarımı ile yaşlı bireylerin toplum içinde aktif olma şansına sahip olmasının sağlanacağını, fakat Türkiye’de yaşlı dostu kentler inşa etmenin mümkün olmayacağını düşündüklerini bildirmektedir. Buna gerekçe olarak politika yapımcıların konuya ilgi duymamalarını, sosyal hizmetlere gereken önemin verilmemesini, Türkiye’nin öncelikle çözmesi gereken farklı sorunları olduğunu ve Türkiye’de yaşlı bireyleri güçlendiren politikaların yetersiz olmasını göstermektedirler. Katılımcıların konuyla ilgili ifadeleri şöyledir:

“Sağlanabilir tabi o biraz şey teknik adamların şeyi olmasıyla birlikte esas politikacıların siyasetçilerin böyle bir şeyi gönül vermesi böyle bir şeyi desteklemesiyle çünkü teknik insanlar, planlar böyle bir şeyi tasarlıyorlar ama Türkiye’de en büyük eksik o zaten yapılan plan, yani yasalar yapılan planlar maalesef gereği kadar uygulanamıyor.” (YE01)

“Tahmin etmiyorum sağlanacağını çünkü kent olduğu gibi bina dolu, sosyal hizmet yapılacak yer de yok arsa da yok. Her taraf bina.” (YE03)

“Tabi Avrupa’da zaten öyle, Almanya’ya gidiyorsun. Almanya’da, İngiltere’de adam 85-90 yaşında. Kültür turizmi için Türkiye’ye gelip, gezebiliyor...Türkiye’de bu yok...” (YE08)

Çalışmaya katılan bir diğer grup olan merkezi yönetim temsilcilerinin görüşleri ele alındığında katılımcıların tamamının yaşlı dostu bir kent tasarımı ile yaşlı bireylerin toplum içinde aktif olma şansına sahip olmasının sağlanacağını ifade ettikleri görülmektedir.

“Kurumlar iş yaparsa, yerel yönetim ve kurumlar anlaşır, yasal düzenlemeler ile yaşlı katılımı sağlanırsa o zaman mümkün. Ancak örneğin huzurevine giriş koşulları güncellenmeli ve evsiz yaşlılar için yeni seçenekler sunulmalı.” (MY01)

“Bu mümkün...Aynı zamanda kent tasarımının buna uygun olması gerekiyor.” (MY02)

“Daha aktif olacakları bir ortam yaratmış olur. Çeşitliliği sağlamış oluruz.” (MY03)

“Tabi ki sağlanabilir.” (MY04)

“Tabi ki sağlarız. Bilinçli, aydın, bu konuda istekli, anlayışlı, hoşgörüsü olan bir toplum olursa sağlarız.” (MY05)

Yerel yönetim temsilcilerinin görüşleri ele alındığında katılımcıların tamamının yaşlı dostu bir kent tasarımı ile yaşlı bireylerin toplum içinde aktif olma şansına sahip olmasının sağlanacağını ifade ettikleri görülmektedir. Bu konuda yaşlı bireylerin tecrübelerini paylaşabileceği platformların oluşturulması, yaşlı ayrımcılığı, sosyal dışlanma konularına önem verilmesi, erişilebilir fiziksel çevre tasarlama, sağlık ve sosyal hizmetlerle ilgili yaşlı nüfusu bilgilendirme, yerinde yaşlanmayı destekleyecek çalışmaların yapılması bu sayede yaşlı bireylerin aşına oldukları bir çevrede bağımsız bir şekilde yaşamlarını sürdürmelerini sağlama, sosyal katılımı destekleme öneriler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda merkezi yönetim, yerel yönetim ve STK’ların işbirliğine vurgu yapılmaktadır. Katılımcıların konuyla ilgili ifadeleri şöyledir:

“Tabi ki sağlanır. Mesela şimdi hepsinin yaşadıkları hayat tecrübeleri, bilgi birikimleri var değil mi? Mesela bunlara özel yerler tasarlanıp mesela kendi meslekleriyle ilgili branşlarıyla ilgili bilgi aktarımı yapabilecekleri gruplar oluşturulabilir...Mesela kimler, doktorlar. Bunlar bir grup. Bir grup toplanıp onlar orada bilgi aktarımı yapacaklar, çok güzel olur aslında.” (YY01)

“Tabii ki de yani dışarıya çıktıklarında kendilerini güvende hissetmeleri herhangi bir şey olduğunda birinin ona yardım edebileceğini bilmeleri, dışarıya, korkuyla bakmamaları onları daha da sosyalleştirecek, diğer insanlarla iletişimini artıracak, kendilerini dışlanmış hissetmeyecekler, yaşlı oldukları için herhangi bir ayrımcılığa uğradıklarını hissetmeyecekler. Bu durum onların psikolojilerini iyi etkileyecek ve o aktif yaşlanma dediğimiz kısmı daha rahat gerçekleştirebilecekler.” (YY02)

“Elbette sağlanabilir, yani sadece o ortak alanların sayısının artırılması ve erişilebilir olması bile bunu fazlasıyla sağlar. Karşıyaka sahilinden işte Bostanlı Mavişehir sahilinden, bu şehirde çok fazla olduğunu düşünsenize ya da işte Aşık Veysel rekreasyon alanından bu şehirde 10 tane daha, Buca Hasanağa parkından 20 tane daha olduğunu düşünsenize geniş kaldırımlar daha az araç trafiği, daha fazla yaya trafiği, daha fazla bisikletli ulaşım olduğunu hayal ettiğimizde, düşündüğümüzde zaten başlı başına hem yaşlı dostu, hem engelli dostu bir kent haline getirmiş oluyoruz şehrimizi yani doğa dostu bir kent haline getirmiş oluyoruz şehrimizi her şeyden öte.” (YY03)

“Bilgilendirme, bilinçlendirme oldukça ben olacağını düşünüyorum. Daha kolay hareket edebilecekleri zaman daha iyi bir sağlık hizmetlerine gittiğinde ulaşabileceğin bildiği zaman bence de yapabilirler. Çünkü şu an kabullenilmiş çaresizlik gibi bir durum var. Yani ben gitsem de yapamayacağım, işte oraya insem şimdi o merdivenlere çıkamayacağım işte pazara gitsem kalabalığa giremeyeceğim... Şehir de onların hareketine onların yapabilirliğine göre dizayn edilirse tabii ki katılım daha fazla olur.” (YY04)

“Yerel düzeyde sağlanabilir. Hani şimdi hep bize akademik kaynaklarda gördüğümüz işte bilgi akışının yönünün değiştiğini artık hani yaşlılığın geçmişte bilgelik ve hani bilginin aktarımı konusunda saygı duyulması gereken konumdayken şu an işte bilgi akışının aslında tersine döndüğü genç kuşaklardan yaşlılığa doğru evrildiği, evrimleştiği konusunda Makaleler var ya şimdi o aşamada şey geliyor benim aklıma. Eee yaşlıların yerinde, kendi mekânlarında, kendi evlerinde sosyal hayata katılması, hani yaşlıların bir kurumun çatısı altında katılmasından ziyade yaşlı eğer istiyorsa evet o kurumsal kimliğin altına girebilir. Girmek isteyebilir ya da belli bir noktadan sonra gerçekten profesyonel hizmete ihtiyaç duyabilir ama aslı olan olması gereken dediğiniz gibi ilk önce aile yanında ev yanında kendi çevresinde, kendi sosyal yaşamında o iyilik halinin sürdürülmesi aslında hani asıl amaç. Ama bu amacın da ulaşılabilirliği konusunda dediğim gibi hem işte STK'lara hem yerel yönetimlere hem merkezi hükümete herkese toptan bir politika oluşturulması gerekiyor.” (YY05)

Çalışmaya katılan bir diğer grup olan STK temsilcilerinin görüşleri ele alındığında katılımcıların tamamının yaşlı dostu bir kent tasarımı ile yaşlı bireylerin toplum içinde aktif olma şansına sahip olmasının sağlanacağını ifade ettikleri görülmektedir. Bu noktada öncelikle var olan olumsuzlukların giderilmesi gerektiğine dikkat çekmektedirler. Bu bağlamda İzmir'de sosyal ilişkileri sürdürme, kuşaklararası buluşmalar, gündüzlü hizmetler gibi hizmet ve uygulamalara öncelik verilmesi gerektiği ifadeler arasında yer almaktadır. Katılımcıların konuyla ilgili söylemleri şöyledir:

“Yani İzmir özelinde konuşuyorsak ya bunun ilk basamağı zaten ilişki kurmakta, insanları bir yere toplamak bir ilişki kurmak. Bunun için de ortak alanlar yapılması lazım. Ortak bir, yani insanların birbirine maruz kalması lazım. Şimdi biz yaşlılar için konuşuyoruz. Gençler yaşları, yaşlılar, gençleri eleştiriyor ya. Çünkü birbirlerine maruz kalma durumları hep böyle şey, stresli alanlarda hiç bunların gerçekten de daha keyifli oldukları ve üretken oldukları dönemde bir araya gelmiyorlar. Onları bir araya getirmek lazım...Herkes birbirini eleştiriyor. Gençler, yaşlıları eleştiriyor, yaşlılar o gençleri eleştiriyor...Hani ve bir araya getiren bir şey yok... İnsanlar bir araya nerede gelecekler? (gülerek)” (STK01)

“Kesinlikle sağlanır kesinlikle. Ama yani sistemin tüm faktörleriyle düzgün işlemesi lazım. Yani bir yeri düzeltip diğeri diğer tarafı bozduğunuz zaman olmuyor.” (STK02)

“Eğer bu olumsuzluklar giderilirse inanın ki o yaşlıların tecrübeleri onlar bir çınar. O gölgeler var ya son güne kadar bize destek olur. Gençlerimize çok güzel örnek olur diye düşünüyorum, inşallah öyle bir şehrimiz olsun. Biz de o şehrin yaşlısı olalım.” (STK03)

Akademisyenlerin görüşleri ele alındığında katılımcıların tamamının yaşlı dostu bir kent tasarımı ile yaşlı bireylerin toplum içinde aktif olma şansına sahip olmasının sağlanacağını ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcılar aktif yaşlanma olgusu odağında yaşlı dostu kentler tasarlarırken üretken yaşlanma, bireysel

ve kültürel özellikler, yaşlı bireylerin ihtiyaçları ve toplumun eğitimi gibi konulara önem verilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadırlar. Katılımcıların konuyla ilgili ifadeleri şöyledir:

“Burada yaşlının üretkenliği ile ilişkili olarak daha fazla çalışmak lazım. Yani dünyanın yöneticilerinin ne kadar ileri yaşlarda olduğunu biliyoruz. Ama nedense günlük yaşamın içerisinde ve genel geçer işlerde formal işlerde belli bir yaşın üzerinde hemen iskartaya çıkarıyoruz. Ama yaşam boyu üretkenliğin üzerinde daha fazla durulması lazım...toplumsal hayatın içinde tutmada hangileri yaşlılara sunulmalı hangileri yaşlılar tarafından yapıları bunu da iyi ayırt etmemiz gerekiyor... (AKD01)

“Ya o kişinin kişilik özelliklerine ve kültürüne göre değişebilir... Ben bir kurumda kalmayı çok tercih edebilirim bir başkası tercih etmeyebilir. Yani bu olanakları sapsarken işte şu kadar huzurevi yaptık şu kadar yaşlı bakım evi yaptık ...diyemezsiniz. Yani bunları yapmış olmak illa yaşlı dostu kent olmak demek değil. Kendi olanaklarıyla yaşayan kişiye de sosyal destek olma seçeneklerini, sağlık hizmetlerini sunacak bir yapılanma ve onun kendi istediği zaman olanağı varsa dışarıya bir başkasının yardımı olmadan çıkabileceği ortamlar hazırlamak. Fiziki ortam, maddi ortam, sosyal ortam moralini bozmadan yaşayabileceği bir ortam hazırlamak gerekir.” (AKD02)

“Mümkün. Dediğim gibi İzmir de bu belli ölçüde yapılmaya çalışılıyor ve geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (AKD03)

“Tabi ki sağlanabilir. Çeşitli duyuru ve etkinliklerle çünkü biliyoruz ki yaşlı olimpiyatları diye bir şey var. Yani fiziksel aktivite düzeyi yaş ile birlikte azalması gerekmiyor. Kesinlikle giderek artabilir.” (AKD04)

“Bence sağlanması gerekiyor. Yani yapılan toplantılarda işte yani yaşlı dostu bir kent planlanırken kesinlikle onların ihtiyaçları da göz önüne alınması gerekiyor. Aslında tüm hizmet alanların bu konularda bir eğitime ihtiyacı var... Kentin daha erişilebilir olması yaşanabilir olması için... Bu anlamda bu konuyla ilgili mesela hizmet sunan hatta toplum içerisindeki birçok kişinin bilgilendirilmesinin yani farkındalık uyandırılmasının önemli olduğunu düşünüyorum. Evet artırabiliriz ama bunu onları işin içerisine dâhil etmeden yaparsak ihtiyaçları karşılanmamış olacaktır.” (AKD05)

Genel bir değerlendirme yapıldığında yaşlı dostu bir kent tasarımı ile yaşlı bireylerin toplum içinde aktif olma şansına sahip olmasının sağlanacağı görüşünün hâkim olduğu söylenebilir. Bireylerin aktif yaşlanma süreçleri fiziksel ve sosyal çevreden, sağlık ve sosyal hizmetlerinden, politikardan, bireysel ve kültürel özelliklerden bağımsız değildir. Bu konuda yaşlı bireyin yaşamını belirleyen tüm sosyal süreçlerin ve ihtiyaçların aktif bir yaşam sürmeyle yakından ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle yaşlı dostu bir kent tasarımı da bu durumdan bağımsız düşünülmemelidir.

TARTIŞMA VE SONUÇ:

Bu çalışma, İzmir ilinde yaşlılık alanı öznelerinin yaşlı dostu kent tanımlamalarına ve yaş dostu bir kent yaratımının aktif yaşlanma için önemine odaklanmıştır. Çalışma özellikle yaşlıların, merkezi ve yerel yönetim temsilcilerinin, STK temsilcilerinin ve akademisyenlerin konuya ilişkin fikirlerini önemsemiş; böylece farklı kent öznelerinin gözünden yaşlı dostu kentin aktif yaşlanmaya nasıl katkıda bulunabileceğine dair fikir edinilmesini sağlamıştır.

Bu araştırmada cevaplanmak istenen ilk soru, yaşlılık alanındaki kentsel öznelerin/tüm katılımcıların yaşlı dostu kente nasıl bir anlam atfettiğinin anlaşılmasıdır. Nitekim anlamı belirlemenin, bu alandaki ihtiyaçların ve sunulacak hizmetlerin planlanması hakkındaki algıların ve düşüncelerin de önemli bir belirleyicisi olduğu düşünülmektedir. Aktif yaşlanmanın üzerinde durduğu “katılım” fikri ile yola çıkılan çalışmada; farklı öznelerin konuya ilişkin düşünceleri üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucunda yaşlı dostu kentin anlamının hem ortaklıklar hem de farklılıklar içerdiği bulgulanmıştır. Anlam farklılaşmasının öznel bir bakış açısıyla gereksinimler, kentin sunduğu imkanlar, sosyo- kültürel ve bireysel farklılıklar ve erişimden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yaşlı dostu kent yaşlılar için sırasıyla

yeşil alanlar, temiz çevre, saygı görme, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim noktasında anlam bulmuştur. Bu noktada görülmektedir ki yaşlı bireyler, yaşamlarını kolaylaştırabilecekleri, hizmetlere erişebilecekleri, sosyal olarak gelişebilecekleri, kendilerini geliştirebilecekleri ve topluma katkıda bulunabilecekleri bir alan talep etmektedir. Yaşlı bireyler için yaşlı dostu kentin anlam bulduğu ilk alan olarak “yeşil alanlar” kapsamına girebilecek park alanlarına ilişkin olarak Öztürk ve Şenol (2022) yerel sakinlerin (başta çocuklar, yaşlılar, engelliler) parklara erişebilirliğini bir "mekânsal eşitlik" meselesi olarak ele aldıkları çalışmalarında İzmir'in yüksek nüfuslu mahallelerde parklara erişimde mekânsal eşitsizlik olduğunu bulmuşlardır.

Merkezi ve yerel yönetim temsilcilerinin yaşlı dostu kent tanımlamalarına bakıldığında, kendi içlerinde ortaklaştığı noktanın erişilebilirlik olduğu tespit edilmiştir. Politika yapımcıların görüşlerinin yaşlı bireylere sundukları hizmetler üzerinden şekillendiği düşünülmektedir. “Erişilebilirlik” kavramını ise daha çok kolaylaştırıcı bir kent, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim olarak değerlendirdikleri görülmüştür. STK temsilcilerinin yaşlı dostu kent anlamlandırmasının; yaşlı bireylerle paralel şekilde, yeşil alanlar, merkezi ve yerel yönetim temsilcilerini de destekleyecek şekilde erişilebilir çevre üzerinde yoğunlaştığı, ayrıca sosyal katılımın teşvikinin de yaşlı dostu kent anlamlandırmasında yer aldığı söylenebilmektedir. Araştırmanın diğer özneleri olan akademisyenlerin ise yaşlı dostu kent tanımlamalarının bağımsız yaşam üzerinde yoğunlaştığı; diğer öznelerle ise yeşil alanlar (yaşlı bireyler), erişilebilir çevre (merkezi ve yerel yönetim temsilcileri), sosyal katılımın teşviki (STK temsilcileri) alanlarında ortaklaştığı görülmüştür. Bu çıktı, farklı bakış açılarının ve ihtiyaçların, tanımlamada etkili olduğunu göstermektedir. Daha önemlisi ise yaşlı bireyler için hizmet veren ve bilgi üretenlerin; gereksinimler ve uygulamalar noktasında uzlaşma ve işbirliği içerisinde olmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Örneğin yerel ve merkezi yönetim temsilcilerinin yaşlı bireylerin ihtiyaçları ya da iyi bir uygulama (yaşlı dostu kent) için gördüğü anlam, bir başka özne tarafından aynı şekilde değerlendirilmiyor olabilir. Bu da faydalı olacağı düşünülerek tasarlanacak uygulamaların işlevsiz kalabileceği riskini doğurabilir. Nitekim literatür bu bilgiyi doğrulamaktadır. Yaşlı dostu şehirler evrensel olarak faydalı olmakla birlikte, spesifik etkileri kültürden kültüre, toplumdan topluma değişebilir (Park ve Lee, 2018; Phillips vd., 2010). Ayrıca, tüm yaşlıların aynı özelliklere sahip olmadığını kabul etmek ve farklı grupların ihtiyaçlarını karşılamak için özel önlemler almak gerekmektedir (Flores vd., 2019). Bu sonuçlar tek tipleştirilmiş bir yaşlı stereotipi üzerinden hizmet planlamasına meydan okumaktadır. Nitekim Alley ve arkadaşları da (2007), etnik, sağlık, barınma, cinsiyet ve gelir çeşitliliğinin yanı sıra yaşlı nüfusun kentsel, banliyö ve kırsal topluluklar içinde ve arasında mekânsal dağılımı, politika stratejilerinin her bir topluluğun özel ihtiyaçlarına bağlı olarak değişebileceğini öne sürmüştür.

Uluslararası literatürde yaşlı dostu kentin anlamını ele alan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu ve Ulusal literatürde ise herhangi bir çalışma bulunmadığı görülmüştür. Singapur'da yaşlı bireyler ve kilit aktörler (yerel hizmet sağlayıcılar, profesyoneller ve kamu görevlileri) tarafından anlaşıldığı şekliyle yaşlı dostu mahalle kavramının araştırıldığı bir çalışmada (Bhuyan vd., 2020), yaşlı dostu bir mahallenin kendileri için ne anlama geldiğini kendi sözcükleriyle tanımlamaları istenmiştir. Araştırma sonucuna göre; kapsayıcılık, sosyal çevre, fiziksel çevre, yer duygusu ve güvenlik, katılımcıların yaşlı dostu mahalleyi tanımlamak için kullandıkları beş temel özelliktir. Araştırmada yaşlı dostu kentler ve topluluklar üzerine yaygın olarak oluşturulmuş çerçeveler olsa da, araştırma bulguları yaşlı dostu mahalle girişimlerinde bağlama özgü ve deneysel anlayışların önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu araştırmanın bulguları bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular özellikle yaşlı insanların yaşadıkları kente ilişkin algılarının çoğu zaman kentteki mikro ölçekteki engeller ve kolaylaştırıcılar ile kendi öznel deneyimlerine dayandığını hatırlatmaktadır. Araştırma bulguları, bir kenti tam olarak neyin yaşlı dostu yaptığını ve daha da önemlisi, insanların yaşlandıkça ne istediklerini ve neye ihtiyaç duyduklarını anlamak için bilgi sağlayabilir. Bunun yanı sıra hizmet sağlayıcılar için de aynı şey geçerlidir. Hizmet sağlayıcıların yaşlı dostu kente atfettiği anlam ve kentte verdikleri hizmetler odağında (kurum bakımı, evde bakım, nakdi yardım vs.) olduğu görülmektedir. Çalışmanın bulguları aslında oldukça önemli bir amaca hizmet etmektedir. Bir kenti yaşlı dostu yapabilmek için sadece fiziksel düzenleme ve altyapı, kullanılabilirlik, konfor ve güvenlik konuları değil; aynı zamanda sosyal yönlerin de ele alınması gerekmektedir.

Bu araştırmanın cevaplamaya çalıştığı bir diğer soru “Yaşlı dostu kent tasarımının yaşlı bireylerin toplum içinde aktif olmasındaki rolü ve önemi nedir?” sorusudur. Aktif yaşlanma söylemi, demografik yaşlanmaya karşı geniş bir siyasi tepki olarak gelişmiştir ve yaşlı insanlara yeni roller sağlayarak 'yaşlılığın' ne anlama gelebileceği konusunda kültürel bir değişimi teşvik etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2007 yılında başlatılan "Yaş Dostu Şehirler ve Toplumlar" girişimi de bu paradigmayı yerel düzeyde uygulamaya koymak amacıyla geliştirilmiştir (Del Barrio vd., 2018). Bu sebeple yaşlı dostu uygulamalar ve aktif yaşlanma arasında güçlü bir etkileşim bulunmaktadır. Bu araştırma bu güçlü etkileşim odağından yol almıştır.

Sánchez-González ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan araştırma sonuçları aktif yaşlanmayı teşvik etmek için yaşlı dostu toplum programlarının desteklenmesine ihtiyaç olduğunu ortaya koymuştur. Karaali (2017) “Türkiye’de Yaşlı Refahına İlişkin Uygulamaların Aktif Yaşlanma Kavramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi” isimli çalışmasında yaşlı bireylere yönelik aktif yaşlanma politikaları ve uygulamaları ile yaşlı bireylerin toplumsal yaşam içinde kendilerine yer edinmelerinin sağlanmasının yaşlı bireylerin bakımı ile ilgilenen aile bireylerini de olumlu yönde etkileyeceğini vurgulamıştır. Bu sonuçlar araştırmada katılımcıların yaşlı dostu bir kent tasarımı ile yaşlı bireylerin toplum içinde aktif olma şansına sahip olabilecekleri düşüncesi ele alınarak incelendiğinde, yerel yönetim, STK ve diğer aktörlerin yaşlı bireylerin aktif yaşlanmasına yönelik hizmetlerini artırma, yatırım yapma, projeler oluşturmaya ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir.

Avustralya’da 2015 yılında gerçekleştirilen bir çalışmada, yaşlı dostu şehirlerin planlanmasında kullanılabilecek unsurlar noktasında bir araştırma gerçekleştirilmiş; sonuçlar çoğu bölge belediyesinin büyükşehir belediyelerine göre daha az hizmete erişebildiğini göstermiştir (Lowen vd., 2015). Türkiye’de bu konuyla ilgili karşılaştırmalı bir çalışmaya rastlanmamış olup, gelecek araştırmalarda ele alınması gereken bir konu olduğu düşünülmüştür. Ayrıca, yaşlı dostu bir kente yönelik yapılacak çalışmaların yalnızca Büyükşehir Belediyeleri ya da merkez ilçeler ile sınırlı kalmaması gerektiği düşünülmektedir. Kırsal bölgelerde de aktif yaşlanma kavramı ele alınarak yaşlı bireylere yönelik hizmetlerin kentsel alanlardaki bireylere sağlandığı ölçüde sağlanması, sosyal eşitliğin bir göstergesi olacaktır.

Bu çalışmada hem birey hem toplum merkezli, hak temelli ve kültürel duyarlılık odağında bir aktif yaşlanma bakış açısı benimsendiğini belirtmek önemlidir. Bu sebeptendir ki, yaşlı dostu kent ve aktif yaşlanma yalnızca yaşlı bireylerin gözünden değil; hizmet verenlerin, politika yapımcıların ve bilimsel bilgi üretenlerin görüşleriyle tanımlanmaya çalışılmıştır. Araştırmaya göre yaşlı dostu bir kent tasarımının aktif yaşlanmanın gerçekleştirilebilmesi için bir araç olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç tüm araştırma özneleri tarafından desteklenmiştir. Bu noktada yaşlı bireyler, merkezi ve yerel yönetim temsilcileri, STK temsilcileri ve akademisyenlerin yaşlı dostu bir kent tasarımının aktif yaşlanmayı destekleyeceği hususunda uzlaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşlı bireyler için bağımsızlık, katılım, bakım, kendini gerçekleştirme insan olarak eşit olmanın verdiği hakların kullanılmasına bağlıdır. Bu da, toplumsal düşünüş ve davranışlarda meydana gelecek olumlu değişimler ile mümkündür. Yaşlı dostu kentlerin oluşturulması, ülkemizin sosyal politikalarına uygun düşecek şekilde yaşlılarımızın aktif yaşam sürmelerine yardımcı olacak ve insan haklarına yönelik eylemler/hizmetlerin inşa edilmesini sağlayacaktır. Kuşkusuz yaşlı dostu bir kent tasarlamak yalnızca sosyal bilimlerin ilgileneceği bir konu değildir. Buradaki önemli bir husus, bir kentin ihtiyaçlarının tespiti ile multidisipliner çalışma ekiplerinin kurulması ve kentin yaş dostu inşasının kentin tüm öznelerinin katılımı ve topyekün çabası ile mümkün olacaktır. Nüfusun yaşlanması, çeşitliliğin değerini bilen; daha iyi ve daha eşitlikçi bir toplum inşa etmek için yararlanmamız gereken zorluklar ve fırsatlar ortaya çıkarmaktadır. Buradaki önemli husus bu farkındalıkla yapılacak uygulamaların hayata geçirilmesidir. Bu bakış açısından ve araştırma sonuçlarından hareketle getirilebilecek öneriler aşağıdaki gibidir:

- Aktif yaşlanma olgusu odağında planlamalar yapılırken ve yaşlı dostu kentler tasarlanırken yalnızca fiziki düzenlemelerden ziyade aktif yaşlanma, bireysel, kentsel ve kültürel özellikler, yaşlı bireylerin ihtiyaçları ve toplumun konuya ilişkin bilinçlendirilmesi konularına ağırlık verilmesi gerekmektedir.

- Yaşlı bireylerin iyilik hallerinin korunması ve devamı için akademik ve kurumsal düzeyde araştırmalar yapılması ve verilerin sistematik bir şekilde birleştirilerek ihtiyaçların tespit edilmesi ile koruyucu- önleyici politikalar geliştirilmesi önemlidir.
- Yaşlı dostu kentlerin yaratımı ancak yerel yönetim organları başta olmak üzere devletin farklı kurum ve kuruluşları arasında işbirliğinin sağlanmasıyla mümkün olmaktadır. Bu çerçevede, bir kentin yaşlı dostu kent kriterlerini karşılaması o kentte yer alan belediyelerin, merkezi yönetimin, akademisyenlerin, ve çeşitli meslek uzmanlarının belirli protokoller kapsamında süreklilik arz eden sürdürülebilir çalışmalar gerçekleştirmesi gerekmektedir.
- Bir kentin farklı ilçelerinde yaşayan yaşlı insanların farklı profillere sahip olabileceği göz önüne alınarak bölgesel ve kültürel ihtiyaçların ve isteklerin belirlenmesi için ön çalışmalar yapılmalı ve sonrasında hizmetler planlanmalıdır.
- Bu çalışma İzmir ili ile sınırlı tutulmuştur. Yaş dostu politikaların benimsenmesi ve diğer iller özelinde farklı profillerin ortaya çıkarılarak alanda yapılan bilimsel çalışmaların artırılması gerekmektedir.
- Her ne kadar DSÖ tarafından yaşlı dostu kentin bileşenleri/kriterleri belirlenmiş olsa da; yaşlıların gereksinimleri içindeki buldukları ülke, kültür ve kentin yansımalarından ayrı düşünülemez. Kente ilişkin planlamalarda bu hususun gözden kaçırılmamasının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bir kent/topluluk ya da belediyede yaşlı dostu kent planlaması; ve yerel yönetimlerin maddi olanakları, toplumun kültürel değerleri, yaşlı toplumun öncelikli gereksinimleri göz önünde bulundurularak her bölgenin imkan ve şartları doğrultusunda değerlendirilmelidir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazarlar veya herhangi bir üçüncü taraf kişi veya kurum arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul izni alınmıştır.

Finansal Destek: “Bu çalışma İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince Desteklenmiştir. Proje Numarası: 202212”. Veriler ilgili projenin birinci bölümünü oluşturmaktadır.

Teşekkür: İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu’na teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA:

- Alley, D., Liebig, P., Pynoos, J., Banerjee, T., & Choi, I. (2007). Creating elder-friendly communities: Preparations for an aging population. *Journal of Gerontological Social Work*, 49, 1–18.
- Avşar Arık, I. (2021). Kentte Yaşlanma ve Yaş Dostu Kentler: Eleştirel Bir Değerlendirme. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 47-63.
- Bauman, A., Merom, D., Bull, F. C., Buchner, D. M., ve Fiatarone Singh, M. A. (2016). Updating the evidence for physical activity: summative reviews of the epidemiological evidence, prevalence, and interventions to promote “active aging”. *The gerontologist*, 56(2), S268-S280.
- Bhattacharya, K. (2017). *Fundamentals of Qualitative Research: A Practical Guide*. Routledge, New York.
- Bhuyan, M. R., Lane, A. P., Moogoor, A., Močnik, Š., & Yuen, B. (2020). Meaning of age-friendly neighbourhood: An exploratory study with older adults and key informants in Singapore. *Cities*, 107, 102940. doi:10.1016/j.cities.2020.102940

- BM (2020). World population ageing 2019. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Report.pdf>
- Bornova Belediyesi, (2023). *Yaşlı dostu kent Bornova*. <https://www.bornova.bel.tr/yasli-dostu-kent-bornova/>
- Buffel, T. ve Phillipson, C. (2018). A manifesto for the age-friendly movement: Developing a new urban agenda. *Journal Of Aging & Social Policy*, 30:2, 173-192, <https://doi.org/10.1080/08959420.2018.1430414>.
- Caner, Ö.C., Gözün, G., Hilwah, A., Gökçek, M. (2013). *Yaşlı dostu şehirler: Kavramsal çerçeve ve örneklerle değerlendirmeler*. Ankara: Güneş Kitapevleri.
- Creswell, J. W., ve Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage publications.
- Creswell, J.W. (2017). *Araştırma Deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınevi.
- Cope, D. G. (2014) *Methods and meanings: credibility and trustworthiness of qualitative research*.
- Çuhadar, S. G. (2020). Yaşlanan nüfusa çözüm önerisi olarak aktif yaşlanma yaklaşımı: eleştiriler ve olası endeks için Türkiye önerileri. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 79, pp. 361-397). Istanbul University.
- Del Barrio, E., Marsillas, S., Buffel, T., Smetcoren, A. S., & Sancho, M. (2018). From active aging to active citizenship: The role of (age) friendliness. *Social Sciences*, 7(8), 134.
- DSÖ (2002). *Active ageing: A Policy framework*. Geneva: WHO.
- DSÖ (2007). *Global age-friendly cities: A guide*. Geneva: WHOion. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43755/9789241547307_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- DSÖ (2015). *Measuring the age-friendliness of cities: A guide to using core indicators*. World Health Organization. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/203830/9789241509695_eng.pdf
- DSÖ (2023). WHO global network for age-friendly cities and communities. <https://who.maps.arcgis.com/apps/instant/minimalist/index.html?appid=66799d4ec039487e8ef8367f0254a99a>
- Eraslan, Z. (2015). Kurtuluş ve kuruluşun sembol kenti İzmir: Açılış konuşması. Kurtuluş ve kuruluşun sembol kenti İzmir sempozyum bildirileri, 26-28 Eylül 2012.
- Flores, R., Caballer, A., ve Alarcón, A. (2019). Evaluation of an age-friendly city and its effect on life satisfaction: A two-stage study. *International journal of environmental research and public health*, 16(24), 5073.
- Foster, L. ve Walker, A. (2015). Active and successful aging: A European policy perspective. *Gerontologist*. 2015, 55(1), 83-90. doi: 10.1093/geront/gnu028.
- Işık, Ş. (2023). İzmir'e yönelik göçlerin dönemsel analizi: göçün seyrinde ne değişti? Şevket Işık (ed.) Geçmişten günümüze 100. Yılında İzmir, İzmir: nüfus, göçler, karşılaşmalar ve değişim içinde. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi.

- İBB Faaliyet Raporu (2022) https://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/43_24052023_111140_.pdf Erişim Tarihi: 27.08.2023
- Karaali, G.B. (2017) Türkiye'de yaşlı refahına ilişkin uygulamaların aktif yaşlanma kavramı çerçevesinde değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Karahan, S. , Uca, S. & Güdük, T. (2022). Nitel Araştırmalarda Görüşme Türleri ve Görüşme Tekniklerinin Uygulanma Süreci/ Interviews and Interviewing Techniques in Qualitative Research. *Nitel Sosyal Bilimler*, 4 (1) , 78-101. DOI: 10.47105/nsb.1118399.
- Korkmaz, Nilüfer (2014). Türkiye’de Yaşlılık ve Sosyal Politika -Yaşlılık Politikadan Ayrı Düşünülebilir mi?, *Küreselleşme ve Yaşlılık Eleştirel Gerontolojiye Giriş* içinde (der. Nilüfer Korkmaz ve Suzan Yazıcı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Lerch, M. (2017). *International migration and city growth*. New York: United Nations.
- Lietz, C.A., Langer, C. L. ve Furman, R (2006). Establishing trustworthiness in qualitative research in social work: implications from a study regarding spirituality. *Qualitative Social Work* 5(4): 441–458. DOI: 10.1177/1473325006070288.
- Lowen, T., Davern, M. T., Mavoia, S., ve Brasher, K. (2015). Age-friendly cities and communities: access to services for older people. *Australian Planner*, 52(4), 255-265.
- Lui, C. W., Everingham, J. A., Warburton, J., Cuthill, M., & Bartlett, H. (2009). What makes a community age-friendly: A review of international literature. *Australasian journal on ageing*, 28(3), 116-121.
- Öztürk, S. P., & Şenol, F. (2022). Do spatial development plans provide spatial equity in access to public parks: A case with a residential area in Karabağlar and Buca (İzmir). *Planlama*, 32(1), 132-142.
- Park, S. ve Lee, S. (2018). Heterogeneous age-friendly environments among age-cohort groups. *Sustainable*, 10, 1269.
- Phillips, D.R., Cheng, K.H., Yeh, A.G. ve Siu, O.L. (2010). Person-environment (P-E) fit models and psychological well-being among older persons in Hong Kong. *Environ. Behav.* 42, 221–242.
- Plouffe, I., & Kalache, A. (2010). Towards global age-friendly cities: determining urban features that promote active aging. *Journal of urban health: bulletin of the New York academy of medicine*, 87(5), 733-739.
- Ritchie, J. ve Lewis J. (2003) Generalising from qualitative research. In: Ritchie J and Lewis J (eds) *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*. London: SAGE.
- Sánchez-González, D., Rojo-Pérez, F., Rodríguez-Rodríguez,V., y Fernández-Mayoralas, G. (2020). Environmental and psychosocial interventions in age-friendly communities and active ageing: A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health (IJERPH)* 17(8305), 1-34. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17228305>
- Südaş, İ., ve Mutluer, M. (2013). Beşeri ve ekonomik özellikleri açısından İzmir. Prof. Dr. Asaf Koçman'a Armağan Kitabı (Editör: E. Öner) İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Südaş, İ. (2019). *Şehirden kopuş mu? Değişen İzmir’de köylere göç*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Tatlıdil, E. (2009). Kent ve kentli kimliği; İzmir örneği. *Ege Akademik Bakış*, 9(1), 319-336.
- Tufan, İ. (2016). *Antik Çağ’dan günümüze yaşlılık ve yaşlanma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- TÜİK, (2021), İstatistiklerle yaşlılar, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2021-45636> Erişim tarihi: 24.08.2023

TÜİK, (2022) Kent-kır nüfus istatistikleri <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kent-Kir-Nufus-Istatistikleri-2022-49755> Erişim tarihi: 24.08.2023

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

The problem of this research is the disadvantaged position of the older adults in cities. This study was conducted with the aim of determining the meaning of an age-friendly city from the perspectives of urban stakeholders, including the older adults, service providers in the field of elderly care (central and local government representatives, NGO representatives and academics). Additionally, the study seeks to uncover the contribution of this meaning to the concept of active aging.

Research Questions:

"What is the meaning of an age-friendly city according to urban stakeholders?"

"What is the role and significance of age-friendly city design in facilitating the active participation of older adults in society?"

Literature Review:

The global population is currently undergoing two significant demographic shifts: rapid aging and urbanization (WHO, 2015). In many countries, the fastest-growing age group is those aged 65 and above, and the number of older adults in urban areas is steadily increasing (UN, 2020; WHO, 2015). In an effort to sustain the presence of older adults in social life and to promote age-friendly urban environments, the Age-Friendly City Project was initiated during the 18th World Gerontology and Geriatrics Congress in Brazil in 2005. Subsequently, the World Health Organization (WHO) established the "Global Age-Friendly Cities Guide" in 2007 to outline the essential characteristics of an age-friendly city. This guide has provided a clearer understanding of the concept of age-friendly cities and set universal criteria for age-friendly environments. Following this, the "Global Network of Age-Friendly Cities" was established in 2010 to enhance the visibility of this developed practice (Caner et al., 2013). Therefore, as being recognized as an emblem of reputation and development, the acceptance of the age-friendly city concept has prompted countries to adopt positive and swift changes in their approach. The WHO Global Network of Age-Friendly Cities and Communities currently spans 51 countries, encompassing 1445 cities and communities, reaching over 300 million individuals worldwide (WHO, 2023). Turkey is also part of this global network, represented by one metropolitan municipality and five district municipalities (WHO, 2023).

Methodology:

For this research, a qualitative research design has been employed to delve into the perceptions, thoughts, opinions, and interpretations of older adults residing in the city of Izmir, as well as central and local government representatives, NGO representatives, and academics regarding the topics of age-friendly cities and active aging. The study is based on the "Consolidated Criteria for Reporting Qualitative Research (COREQ)," a guide widely recognized for qualitative research reporting, and is aligned with the qualitative research paradigm.

In line with a phenomenological approach, purposeful sampling techniques such as criterion sampling and snowball sampling were utilized to conduct in-depth interviews with 42 participants (24 older adults, 5 central government representatives, 5 local government representatives, 3 NGO representatives, and 5 academics). Semi-structured interview forms were prepared by the researchers, informed by both a thorough literature review and the research objectives. The collected data were coded using the MAXQDA software and subjected to content analysis as per the research methodology.

Results and Conclusions:

This study focuses on the perceptions of stakeholders within the field of aging in Izmir concerning the definitions of an age-friendly city and the significance of creating such a city for promoting active aging. The study involves

input from older adults, central and local government representatives, NGO representatives, and academics. In this context, the primary aim was to discern how urban stakeholders in the realm of aging attribute meaning to an age-friendly city. As a result, it is understood that the meaning of an age-friendly city encompasses both commonalities and differences. For the older adults, an age-friendly city holds significance in terms of green spaces, a clean environment, respect, access to healthcare, and social services. This underscores the fact that the older adults seek an environment where they can access services, enhance their lives, grow socially, contribute to society, and develop personally. Central and local government representatives have converged on accessibility as a pivotal point in defining an age-friendly city. Their views are shaped by the services they offer, with an emphasis on enhancing accessibility to foster an environment that facilitates movement and access to healthcare and social services. The interpretations of NGO representatives align with the older adults, focusing on green spaces and, concurrently, a heightened emphasis on an accessible environment that supports the perspectives of both central and local government representatives. Furthermore, the promotion of social participation is also a defining aspect in their understanding of an age-friendly city. Academics, as participants representing another facet, emphasize independent living in their definitions. They also find common ground with other stakeholders, such as green spaces (as perceived by the older adults), accessible environments (according to central and local government representatives), and the encouragement of social participation (as highlighted by NGO representatives). This output demonstrates the influence of diverse viewpoints and needs in shaping the concept. More importantly, it underscores the significance of consensus and collaboration between those providing services and generating knowledge for the older adults, particularly concerning needs and implementations.

Addressing another research question, "Is active aging achievable through the design of an age-friendly city?" The discourse of Active Aging fosters cultural transformation by offering new roles to the older adults, redefining the notion of 'old age.' This study seeks to define both the concept of an age-friendly city and active aging from the perspectives of not only the older adults but also policymakers, service providers, and academic knowledge producers. The findings indicate that the design of an age-friendly city can serve as a tool to facilitate active aging, a conclusion unanimously supported by all research participants. In this context, it is evident that there is a consensus among the older adults, central and local government representatives, NGO representatives, and academics that the design of an age-friendly city can indeed contribute to supporting active aging.

Cumhuriyet'in Yüzüncü Yılında Türkiye'de Afetler: 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri

Disasters in Türkiye in the Centenary of the Republic: 06 February 2023
Kahramanmaraş Earthquakes

Ceren Ağın Gözükızıl¹ Senem Tezcan²

Öz

Türkiye'de doğal ve insan kaynaklı olmak üzere çeşitli afet türleri görülmektedir. Ülkenin sahip olduğu tüm afet riskleri arasında deprem, yol açtığı hasarların büyüklüğü nedeniyle kentsel alanlarda en fazla tartışılan doğal afet türüdür. Bu afet mekânsal gelişimlerin belirlenmesinden yapı üretim tekniklerine kararlar üretilmesine kadar önemli bir belirleyici iken, önlem ve risk azaltım eylemlerinde ve planlarında da öne çıkmaktadır. Ülkemizde neredeyse her afet sonrasında yönetmelikler değişmiştir. Bu uygulamaya yönelik kararlar sonucunda kentlerde mekânsal değişimin önü açılmıştır. Kentleri dirençli kılacak yasalar ve uygulamalar kent ve ülke gündemlerinde kendine yer bulmuştur. Türkiye'de 06 Şubat 2023 yılında yaşanan ve yüzyılın en büyük felaketlerinden biri olan Kahramanmaraş Depremlerinde çok sayıda can kaybı yaşanırken kentler de fiziksel olarak yıkıma uğramıştır. Deprem, mekânsal olarak ulusal düzeyde hazırlanan planların olası öngörülerinde yer alan birden fazla kentin etkilenmesi ve afet sonra ulaşımın kesintiye uğraması gibi kötü senaryoların gerçekleştiği bir afet olmuştur. Çalışmada etkilenme ve hasar tespit oranlarının mekânsal olarak yayılımını ortaya koymaya çalışılmış ve Cumhuriyet'in yüzüncü yılında depremi 06 Şubat Kahramanmaraş Depremleri üzerinden tartışılmıştır. Çalışmanın amacını oluşturan bu inceleme için öncelikle 01 Mayıs 2023-31 Mayıs 2023 tarihleri arasında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın e-devlet sistemi Hasar Tespit Sorgulama ve İtiraz İşlemleri sayfası üzerinden 21 il için ilan etmiş olduğu hasar durum verileri elde edilmiştir. Elde edilen bu veriler arasında itiraz süreci öncesindeki ilk tespitler mekânsallaştırılmış ve oransal olarak karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak ise Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılında yaşanan ve sonraki süreçlere rehber olacak bu büyük afet, yüzyıl içerisinde yaşanan afet tarihiyle birlikte gelişen ve halihazırda sahip olduğumuz afetle mücadele yaklaşımlarının yeniden ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet, Deprem, Kent, Kahramanmaraş, Türkiye

ABSTRACT

In Türkiye, various types of disasters, both natural and man-made, are observed. Among these disasters, earthquakes are the most frequently discussed type of natural disaster in urban areas due to the damages it causes. It is an essential decision determinant, from determining spatial developments to building production techniques. It is also prominent in prevention and risk reduction actions and plans. Regulations have changed after almost every disaster in our country. As a result of decisions related to this practice, spatial change in cities has been facilitated. Laws and practices that will render cities resilient have found their place in urban and national agendas. While many lives were lost in the Kahramanmaraş Earthquakes, one of the biggest disasters of the century, which took place on February 06, 2023, in Türkiye, cities were also physically destroyed. The earthquake was a disaster in which bad scenarios, such as the impact of more than one city, which are among the possible predictions of the plans prepared at the national level spatially, and the interruption of transportation after the disaster, took place. The study tried to reveal the spatial distribution of the impact and damage detection rates and discussed the earthquake in the centennial year of the Republic through the February 06 Kahramanmaraş Earthquakes. For this examination, the damage status data declared

¹ Corresponding Author | Yetkili Yazar: Muş Alparslan Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, cerenagin@gmail.com, 0000-0002-2032-4921

² İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kentsel Dönüşüm Daire Başkanlığı, senemtcn@gmail.com, 0000-0003-0532-8825

for 21 provinces by the Ministry of Environment, Urbanization, and Climate Change through the e-government system Damage Detection Query and Objection Procedures page between May 1, 2023, and May 31, 2023, was first obtained. Among these obtained data, initial assessments before the objection process were spatialized and compared proportionally. As a result, this major disaster that occurred in the 100th year of the Republic of Türkiye, which will guide the subsequent processes, highlights the necessity of reconsidering the approaches to disaster management that have evolved in parallel with the disaster history experienced during the century.

Keywords: Disaster, Earthquake, City, Kahramanmaraş, Türkiye

GİRİŞ:

Türkiye, çeşitli afet türlerinin yaşandığı ülkelerden biridir. Sel, deprem, heyelan, çığ vb gibi çeşitli afetlerin arasından deprem, yol açtığı kayıp ve hasarların büyüklüğü nedeniyle Türkiye kentleri için en sık tartışılan doğal afet türüdür. Bu nedenle deprem, mekânsal gelişimlerin belirlenmesi gibi konulardan başlayarak yapı üretim teknikleri için kararlar üretilmesine kadar önemli belirleyici bir unsur olmaktadır. Ayrıca deprem, önlem ve risk azaltım eylemlerinde ve planlarında da öne çıkmaktadır. Ülkemiz afet tarihine bakıldığı zaman, hemen hemen her yaşanan her afet sonrasında afet yönetimi ve kent ile ilgili yönetmeliklerde değişikliğe gidilmiş, düzenlemeler yapılmıştır. Bir öncekinden teknik olarak daha güçlü kararları içeren yeni uygulamaya yönelik yasal düzenlemeler ile birlikte mekânsal değişim yolu izlenmeye başlanmıştır. Kent ve ülke gündemleri, kentleri dirençli kılacak yasalar ve uygulamaları içerir hale gelmiştir. Bu noktada doğal afetlerden biri olan ve özellikle ortaya çıkardığı hasar ve can kaybı göz önüne alındığında önemli bir etkiye sahip olan deprem, Türkiye'deki yasal çerçevenin ve önleme ve afet sonrası müdahaleye yönelik belirgin kararların alınmasında da öne çıkmaktadır.

Ülkemizde 06 Şubat 2023 tarihinde yaşanan ve Cumhuriyet'in ilanından itibaren geçen yüzyıllık sürecin en büyük felaketlerinden biri olan Kahramanmaraş Depremleri çok sayıda can kaybının yaşanmasına yol açarken kentlerde de yapısal olarak büyük bir yıkıma neden olmuştur. Kahramanmaraş ve çevresinde yer alan iller, yüksek şiddetli ve geniş etki alanına sahip depremlerin meydana gelme ihtimalinin bulunduğu bir bölgede yer almaktadır (Biricik ve Korkmaz, 2001: 75). Kahramanmaraş'ta 06 Şubat 2023 tarihinde 9 saat arayla yaşanan, önce Pazarcık sonra Elbistan ilçelerinin merkez üssü olduğu iki deprem, Türkiye'de yaşanan afetlerin zamansal çizelgesinde 17 Ağustos 1999 tarihinde yaşanan depremden sonra, en büyük depremdir (Say ve Doğan, 2023: 91). Yaşanan bu depremler, mekânsal olarak ulusal düzeyde hazırlanan planların olası öngörülleri arasında yer alan birden fazla kentin etkilenmesi, afet sonrasında ulaşımın kesintiye uğraması gibi kötü senaryoların gerçekleşmesiyle büyük çaplı bir afet halini almıştır.

Mekânsal yayılımın genişliği göz önüne alındığında Kahramanmaraş Depremleri, afetle mücadele sürecinde alınan önlemlerin veya belirlenen hedeflerin tekrar ve hızlı bir biçimde ele alınmasında ders niteliğindedir. Yıkım ve can kaybıyla sonuçlanan bu felaket, depreme ve dirençli kentlerin³ oluşmasına yönelik kabullerimizi de tekrar sorgulamamıza neden olmaktadır. 2000 yılı sonrası yapıların güvenliği, depreme mücadelede yapı denetiminin önemi, kentsel dönüşüm alanlarının yer seçimi ve hangi desteklerle sürecin ilerlediği, yasaların afetleri önlemede yeterli olup olmadığı, depremin hasarlarının önlenmesinde kentsel dönüşümün gerçekten tek çare olarak sunulması gibi başlıklar sorgulanan konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca imarlı alanlardaki planlama süreçleri de tartışılmaya açılan bir başka konudur. Bu çalışma yukarıdaki tartışmaların ve sorgulamaların tamamına bir yanıt olmamakla birlikte, dirençli kent oluşumundaki planlama süreçlerine veri oluşturması için mekânsal bilgiler ortaya koymayı ve depremin kentlerde yol açtığı yıkım ile ilgili Kahramanmaraş Depremleri üzerinden bir inceleme ve değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır.

³ Dirençli kent, kentin herhangi bir tehdit veya kriz durumunda istenilen şekilde işlevine devam etme, oluşan değişime hızlı bir şekilde uyum sağlama veya adapte olmayı sağlayacak hızlı bir sistem değişikliğine imkân verme yeteneği olarak açıklanmaktadır (Meerow vd., 2016).

1. Literatür Araştırması

Çalışmanın literatür araştırmasında ilk olarak, ülkemiz afet tarihi ve yaşanan afetlerin etkilerinin görülmesi amacıyla doğal afet tanımı ve bu afetlerin neler olduğuna ve de ülkemiz için oldukça önemli bir afet olan depremin tarihsel durumu ele alınmaktadır. Ardından çeşitli kurum ve kuruluşların yapmış olduğu tespitler ve hazırlamış olduğu raporlarla birlikte 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin özellikleri anlatılmaktadır.

1.1. Doğal Afetler ve Türkiye'nin Deprem Geçmişi

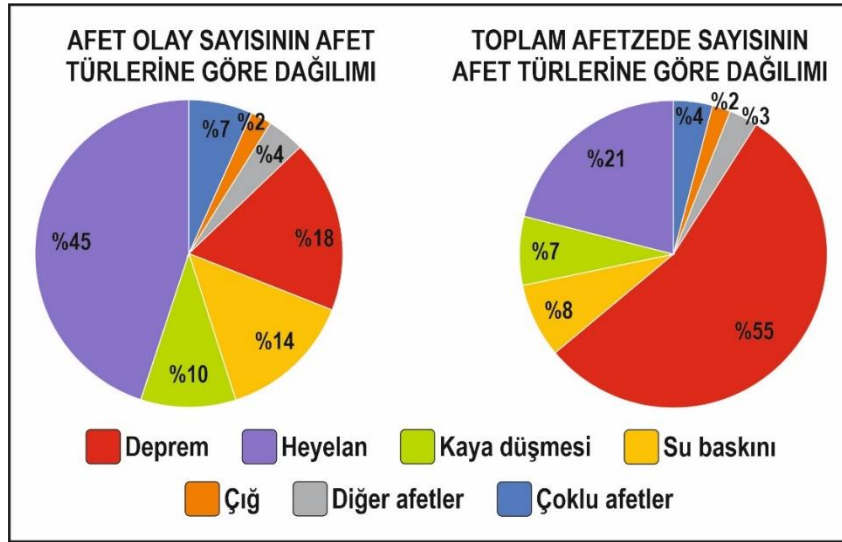
Afetler, gerçekleştiği topluluklarda yaşamın ve gündelik faaliyetlerin doğal seyrini kesintiye uğratan ve doğal ve insan kaynaklı afetler şeklinde iki grupta ele alınan olaylardır. Deprem, yangın, sel, kuraklık, tayfun, heyelan ve kasırga gibi olaylar doğal afetlerin türleri arasında yer alırken patlama, yangın, çevre kirliliği, maden kazaları, sanayi kazaları, biyolojik nükleer kazalar gibi afetler insan kaynaklı afetler arasında sayılmaktadır (Toker, 2016: 250; Limoncu ve Bayülgen, 2005: 19; Şahan ve Kaya, 2021: 681; Tercan, 2018: 104). Büyük hasar ve can kaybına yol açan doğa olaylarına "*doğal afet*" denilmektedir (Oxford Dictionaries, b.t.). Kasırga, tayfun ve yoğun fırtınalar ve şiddetli yağmurların neden olduğu yıkım ve seller; sıcaklık dalgaları ve yağışlarda yaşanan kaymaların neden olduğu kuraklık, kıtlık ve orman yangınları; yerleşim alanlarına zarar veren lav akışları, patlamalar, zehirli gaz bulutları, kül düşmeleri ve piroklastik akışlar üreten volkanik patlamalar; yerkabuğunun ani kırılmasından kaynaklanan depremler doğal afetlerden bazılarıdır (Metych, 2023). Dünyada, doğal afet kaynaklı 1995-2005 yılları arasında 600.000'den fazla insan hayatını kaybetmiş, 4.1 milyar insan yaralanmış ve evsiz kalmışlardır (Saja vd., 2018; Centre for Research on the Epidemiology of Disasters [CRED] ve United Nations Office for Disaster Risk Reduction [UNISDR], 2015). Bununla birlikte doğal afetin görünen sonuçlarında sosyal, çevresel fiziksel ve ekonomik faktörler ve bunların ortaya çıkardığı kırılganlıklar etkili olmakta; afet riskini arttırabilmektedir (Prasadand ve Francescutti, 2017: 217-218; Şahin, 2019: 182; United Nations Office for Disaster Risk Reduction [UNDRR], b.t.).

Sel, heyelan, kuraklık vb. gibi afetlerden farklı olarak deprem, etkisi ve yıkıcılığı en fazla olan afet olarak karşımıza çıkmaktadır. Tanımına bakıldığında "*Yerkabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzeyini sarsma olayına*" deprem denilmektedir (Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, b.t.). Şiddetine göre depremler (1) Duyulmayan deprem, (2) Çok hafif deprem (3) Hafif deprem (4) Orta şiddetli deprem (5) Şiddetli deprem (6) Çok şiddetli deprem (7) Hasar yapıcı deprem (8) Yıkıcı deprem (9) Çok yıkıcı deprem (10) Ağır yıkıcı deprem (11) Çok ağır yıkıcı deprem ve (12) Yok edici deprem şeklinde gruplanmaktadır. Yapılarda ortaya çıkan hasar ise hafif, orta, ağır, yıkıntı ve fazla yıkıntı olarak sınıflandırılmaktadır (Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, b.t.).

Himalaya, Alp ve Akdeniz deprem kuşağı içerisinde bulunan Türkiye'de 1901-2020 tarihleri arasında 176 etkileri büyük deprem olmuştur. Bu depremlerde toplamda 94.428 can kaybı ve 623.454 bina kaybı gerçekleşmiştir (Ergünay, 2007: 3; Afet Koordinasyon Merkezi [AKOM], 2020; Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve Değerlendirme Merkezi, 2017; 2020a; 2020b; 2020c; Çağlar vd., 2020; Çınar vd., 2021; Doğan vd., 2021; Gemici ve Çelik, 2020; Karabıyık ve Tahçı, 2020; Şenol, 2020; Şıkoğlu ve İnce Güney, 2020; MMO, 2012). Türkiye, afetler bakımından depreme en fazla maruz kalan ve ondan çok fazla zarar gören ülkelerden bir tanesidir. Ülkenin coğrafi özellikleri olan yüksek ve eğimli yapısı ile birlikte fay hatları üzerinde yerleşmiş olunması, bu coğrafyada doğal afetlerin sık görülmesine neden olmaktadır (Büyükkaracıgan, 2016: 12; Limoncu ve Bayülgen, 2005: 20; Genç, 2007: 204; Özmen ve Özden, 2013: 2). Deprem, afet türlerinin gerçekleşme sayılarına göre %18 oranla heyelandan sonra gelmesine rağmen toplam afetzedelerin sayılarına göre bakıldığında %55 oran ile ilk sırada yer almaktadır. İkinci olan ve depremi takip eden heyelandan zarar gören kişi (afetzede) oranının %21'dir (Gökçe vd., 2008). İki afet arasındaki

gerçekleşme ve afettede oranlarının bu denli değişimi depremi, Türkiye kentleri için önemli bir noktaya taşımaktadır (Bkz. Şekil 1).

Şekil 1. Afet olay sayısının ve afetten etkilenen toplam insan sayısının afet türlerine göre dağılımı (Gökçe vd., 2008)

Özellikle deprem başta olmak üzere yaşanan afetler sonrasında hukuki ve yönetsel anlamda bir dizi önlemlerin alınmasını gerektirmiştir. Ülkemizde yaşanan depremler ve afetle mücadele karar alma süreçlerini etkilemiştir. Türkiye'nin en büyük depremlerinden biri olan 1939 Erzincan depremi sonrasında "Yapı İşleri Reisliği" kurulmuş, ülkemizin ilk deprem bölgeleri haritası "Yersarsıntısı Bölgeleri Haritası" adıyla 1945 yılında hazırlanmış ve ilerleyen zamanlarda güncellenerek yenilenmiştir. 1940 yılında "Zelzele Mintikalarında Yapılacak İnşaata Ait İtalyan Yapı Talimatnamesi", 1944 yılında "Zelzele Mintikaları Muvakkat Yapı Talimatnamesi", 1949 yılında "Türkiye Yersarsıntısı Bölgeleri Yapı Yönetmeliği", 1953 yılında "Yersarsıntısı Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik" ve 1962, 1968, 1975 ve 1998 yıllarında ise "Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik (ABYYHY)" yayımlanmıştır. 1999 Marmara Depremi sonrasında deprem sigortası zorunlu hale gelmiş ve Doğal Afet Sigortalar Kurulu (DASK) kurulmuştur. 2011 Van Depreminin ardından ise afet odaklı kentsel dönüşüme ilişkin yasalar hazırlanmıştır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. Maddesi ile kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri 2010 tarihinden sonra yasal zeminde uygulama imkânı bulurken 2012 yılında 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun çıkarılarak afet riskli ilan edilen alanlarda dönüşüm süreçleri hızlandırılmaya çalışılmıştır. 2014-2018 arasında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri oluşturulmuş ve "Türkiye Afet Yönetimi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (TAYSB)" hazırlanmıştır. AFAD tarafından her bir il için "İl Afet Risk Azaltma Planı (IRAP)" ve "Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)" oluşturulmuştur (Doğan, 2022; Poyraz, 2022; Özcan Buckley ve Güneş, 2022; AFAD, b.t.; 2022; Haçin, 2014; Yavuzarslan, 2007; Alyamaç ve Erdoğan, 2005; Gümrükçü Çetiner, 2005; Cansız, 2022, Özmen, 2012).

1.2. 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri

Türkiye bulunduğu coğrafik özellikleri nedeniyle deprem, sel, çığ gibi pek çok afet riskine sahip olmaktadır. Ülkemizde 70 yıl içerisinde doğal afetler nedeniyle hayatını kaybeden insan sayısı yaklaşık olarak 100.000, hasar gören konut sayısı ise ortalama 600.000 civarında olmaktadır. Doğal afetler arasında depremler yıkım ve hasar etkisi en fazla olan afet olarak karşımıza çıkarken, 2023 yılına kadar afetlerde yaşanan can kayıplarının yaklaşık %65'ini oluşturmaktadır (AFAD, 2021; İstanbul Teknik Üniversitesi [İTÜ], 2023).

Büyük bölümü aktif deprem kuşağı üzerinde yer alan Türkiye, tarih boyunca çok sayıda depreme maruz kalmış ve günümüzde hala kalmaya devam etmektedir. Bunlardan özellikle 1990-1999 yılları arasında 6 ve 2000-2023 yılları arasında 15 olmak üzere toplam 21 deprem ülke tarihine iz bırakmaktadır. Raporlara göre ülke nüfusunun %27'si birinci derece deprem bölgesinde yer alırken, ortalama %25'i ise ikinci derece deprem bölgesinde konumlanmaktadır. Afetten etkilenen nüfusun büyük oranının kentlerde olması nedeniyle afetle mücadelede kentler ön plana çıkmaktadır (Ağın Gözükızıl ve Zengin Çelik, 2022; İTÜ, 2023).

AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı)'ın depremden 3 gün sonra yani 09 Şubat'ta yayınlanmış olduğu rapora göre, 06.02.2023 saat 04:17'de Kahramanmaraş-Pazarcık ve aynı gün saat 13:24'te Kahramanmaraş-Elbistan merkez üssünde Mw 7.7 ve Mw 7.6 büyüklüğünde bir adet ikili deprem meydana gelmiştir. Depremlerin birincisi Kahramanmaraş'ın 30 km kadar güneyinde, Doğu Anadolu Fay Hattı'nın ana kolunda yer alan 82 km uzunluğundaki Pazarcık Segmentinde; ikincisi ise Kahramanmaraş ilinin 50 km kadar kuzeyinde Doğu Anadolu Fay Hattı'nın kuzey kolunda yer alan 85 km uzunluğundaki Çardak fay segmentinde gerçekleşmiştir (AFAD, 2023a; İTÜ, 2023).

Yaşanan bu ikili büyük deprem beraberinde büyük bir kısmının Mw 4.0 ile Mw 6.6 arasında olduğu çok sayıda artçı depremler meydana getirmiş ve getirmeye devam etmektedir. Dünya geneline bakıldığında ortalama 50 ikili deprem olduğu görülürken Kahramanmaraş ikili depreminin kayıp ve yıkıcılığı en fazla olduğu görülmektedir. 5 km derinlikte yaşanan depremler, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgelerini kapsayan geniş bir alanda hissedilmiştir. Şiddetli bir şekilde hissedilen bu depremler Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Adıyaman, Adana, Diyarbakır, Elâzığ, Malatya, Kilis, Osmaniye ve Şanlıurfa olmak üzere 11 ilde büyük yıkım ve kayıplara yol açmıştır. (İTÜ, 2023; Kılıç Ekici, 2023; Mimarlar Odası, 2023). UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)'in hazırlanmış olduğu rapora göre 13,5 milyon Türk vatandaşı, 1,7 milyon göçmen olmak üzere yaklaşık 15 milyon kişi bu depremlerden etkilenmiştir. AFAD'ın mart ayı açıklamalarına göre ise afet nedeniyle 50096 kişi hayatını kaybederken, 107204 kişi de yaralanmıştır. (Mimarlar Odası, 2023; UNICEF, 2023). Verilen bu veriler yaşanan depremlerin etkilerinin ne denli büyük olduğunu ortaya koymaktadır.

06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri sonrasında depremden etkilenen on yedi il olan Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elâzığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa, Batman, Bingöl, Kayseri, Mardin, Niğde ve Tunceli "*Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi*" olarak kabul edilmiştir (Habertürk, 2023; AFAD, 2023b). Bu karar, Afetlerin Genel Hayata Etkililiğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmelik'te ifade edildiği gibi "*Meydana gelen veya gelmesi muhtemel olan afetlerin genel hayata etkili olup olmadığına, bu Yönetmelikte belirtilen ölçü ve esaslara dayanarak imar ve İskan Bakanlığınca karar verilir*" şeklindeki ifadeden kaynaklanarak alınmaktadır. Afetlerin Genel Hayata Etkililiğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmelik'te bu kararın alınmasındaki hangi nüfusa sahip yerleşimlerde ne kadar yapının "*yıkılması veya bir daha oturulamayacak veya kullanamayacak derecede ağır hasar görmesi halinde*" afetin o yerin genel hayatına etkili olduğu tespitinin yapılacağı tanımlanmaktadır. Bununla birlikte aynı yönetmelikte Genel Hayata Etkililiğin tespitinde göz önünde bulundurulacak diğer hususlar şu şekilde tanımlanmıştır. (a) Yaşanan afet dolayısıyla ölü veya ağır yaralıların bulunması, (b) Tarım ürünlerinden en az 1/3'ünün afet dolayısıyla zarara uğramış olması, (c) Büyükbaş ve küçükbaş hayvanın afet dolayısıyla ölmesi, (d) Afet yaşanan yerde kış aylarının çok şiddetli geçmesi ve bu nedenle inşaat yapım mevsiminin kısa süreli olması, (e) Afet bölgesinde kamu tesisleri ve altyapısının kullanılamayacak veya çalışamayacak kadar hasar görmüş olması ve (f) Ulaşım ve erişim imkânlarının zor olmasından dolayı İmar ve İskan Bakanlığınca afet genel hayata etkili olarak ilan edilebilir denilmektedir (Afetlerin Genel Hayata Etkililiğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmelik, 1968).

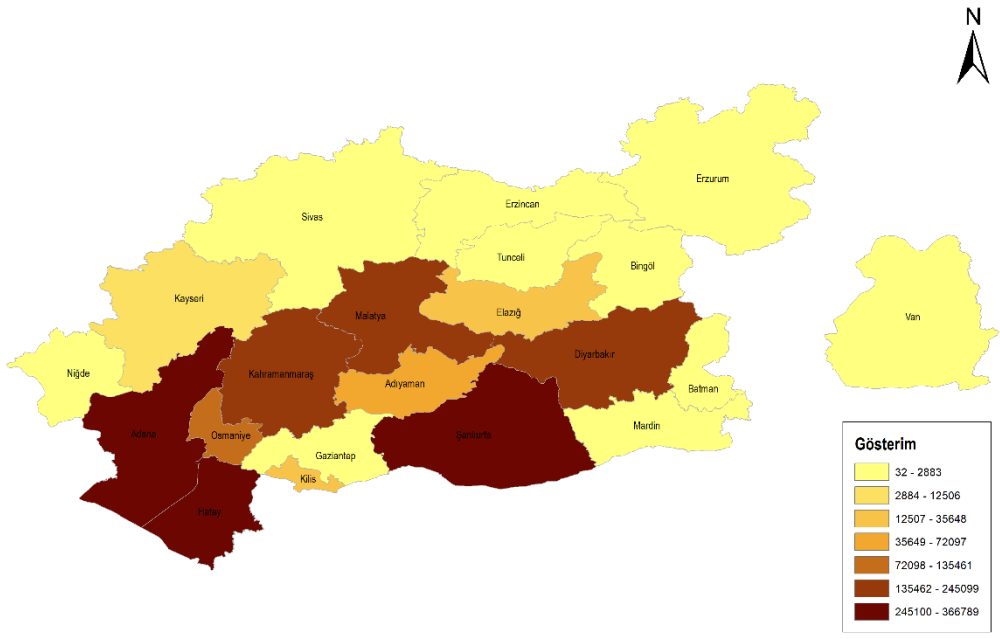
2. Yöntem

Çalışmada, 01 Mayıs 2023 – 31 Mayıs 2023 tarihleri arasında Kahramanmaraş Pazarcık'ta yaşanan deprem sonrasında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından başvurular üzerinden yaptığı ve e-devlet sistemi üzerinden kişilerin itirazına sunduğu Hasar Tespit Sorgulama ve İtiraz İşlemleri sayfasından edinilen veriler sayısal tablolar haline getirilmiştir. Oluşturulan bu tablolardan itiraz süreci öncesi elde edilen ilk tespit verileri değerlendirilmiş ve bu verilerin mekânsal dağılımı dijital haritalandırma programları yardımıyla üretilmiştir. Mekânsal haritalardaki hasar tespit durumunun sınıflandırmasında Türkiye'de mevcutta kullanılan hasar tespit gruplamaları kullanılmıştır. Çalışma, Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi ilan edilen 17 ili ve bu illerin yanı sıra başvurular sonucunda hasar tespiti yapılan ve 01 Mayıs-31 Mayıs tarihleri arasında ilan edilmiş olan 4 ili (Erzurum, Erzincan, Van, Sivas) de incelemelere dahil etmiştir. Bu 4 il depremlerden diğer 17 il kadar etkilenmemiş olmasına rağmen bu illerde de yaşanan depremler sonucu hasarların tespit edilmiş ve Bakanlık tarafından ilan edilmiş olmasından dolayı iller çalışmaya dahil edilmiştir. Bu nedenle toplamda bakanlığın 21 ilde ilan ettiği 1.977.512 yapı üzerinden incelemeler gerçekleştirilmiştir. Bu yapılar için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın hasar tespit durumlarının tanımları şu şekildedir (Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, b.t.; Karşıyaka Belediyesi, b.t.):

- Hasarsız Yapı: Herhangi bir hasar meydana gelmeyen binalar
- Az Hasarlı Yapı: Boya, sıva ve duvarlarında ince çatlakların olduğu binalar
- Orta Hasarlı Yapı: Duvarlarda yarıklar, taşıyıcı elemanlarda ince çatlakların olduğu binalar
- Ağır Hasarlı Yapı: Taşıyıcı elemanların yer değiştirdiği/ yıkıldığı binalar
- Acil Yıkılacak Yapı: Taşıyıcı elemanlarda geniş ve yaygın kesme kırılmanın/ayrılmanın olduğu binalar
- Yıkık Yapı: Yıkılmış binalar

3. Bulgular

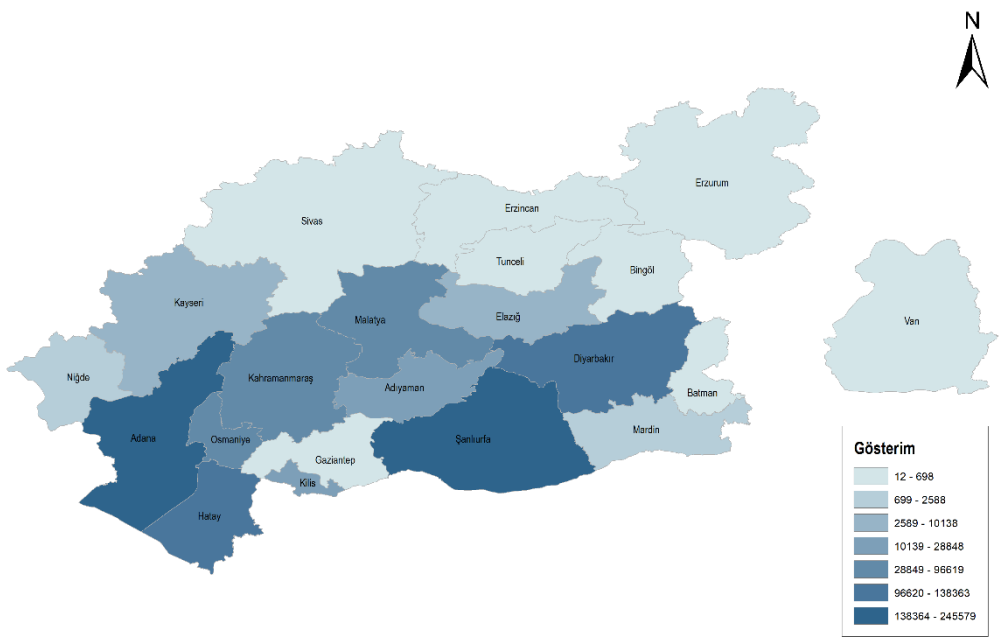
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu 17'si deprem bölgesinden olmak üzere toplam 21 ilin bütününe bakıldığında toplam 1.977.512 yapı için hasar tespiti yapıldığı görülmektedir. Şanlıurfa (%19), Hatay (%18) ve Adana (%17) illeri en fazla hasar tespiti yapılan iller olurken devamında depremlerin merkezi olan Kahramanmaraş (%12), Diyarbakır (10) ve Malatya (%9) illeri gelmektedir (Bkz. Şekil 2).

Şekil 2. Hasar tespiti yapılan toplam yapı sayısının illere göre dağılımı

3.1. Kahramanmaraş Depremleri Hasar Tespit Sonucu Hasarsız Yapıların Dağılımları

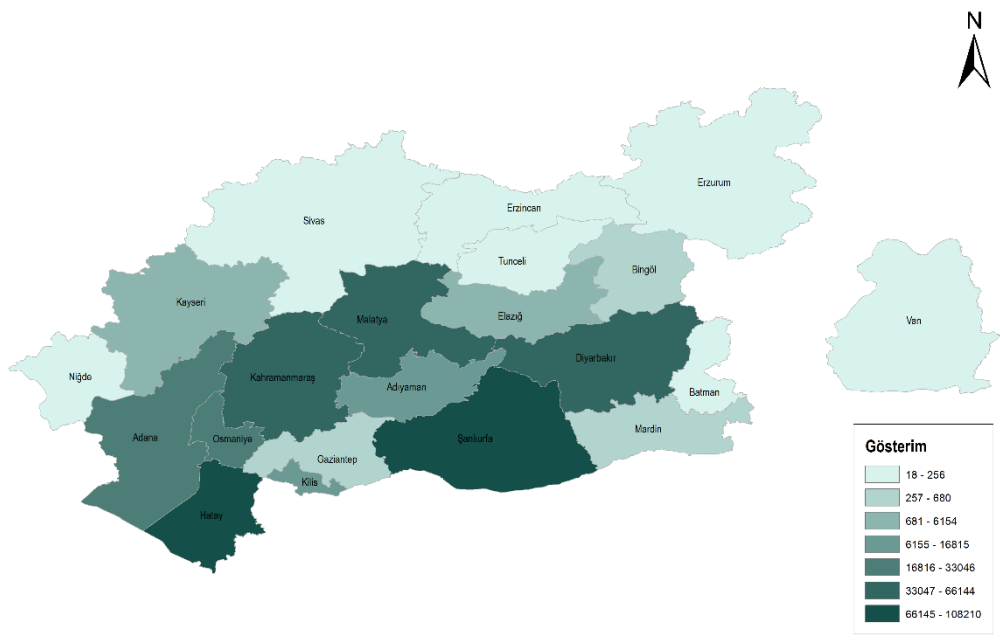
Yapılan hasar tespit çalışmalarında tespit edilen hasarsız yapı durumuna bakıldığında, bir önceki tabloda en yüksek değere sahip ilk üç il olan Adana (%24), Şanlıurfa (%19) ve Hatay (%14)'da diğer illere göre hasarsız yapı oranının fazlalığı göze çarpmaktadır. Bu illeri Diyarbakır (%12), Kahramanmaraş (%10) ve Osmaniye (%9) takip etmektedir. "Hasarsız yapı durumu" ile "Hasar tespiti yapılan toplam yapı sayısının" şematik olarak birbiriyle neredeyse paralellik gösterdiği ayrıca görülmektedir (Bkz. Şekil 3).

Şekil 3. Hasarsız yapı sayısının illere göre dağılımı

3.2. Kahramanmaraş Depremleri Hasar Tespit Sonucu Az Hasarlı Yapıların Dağılımları

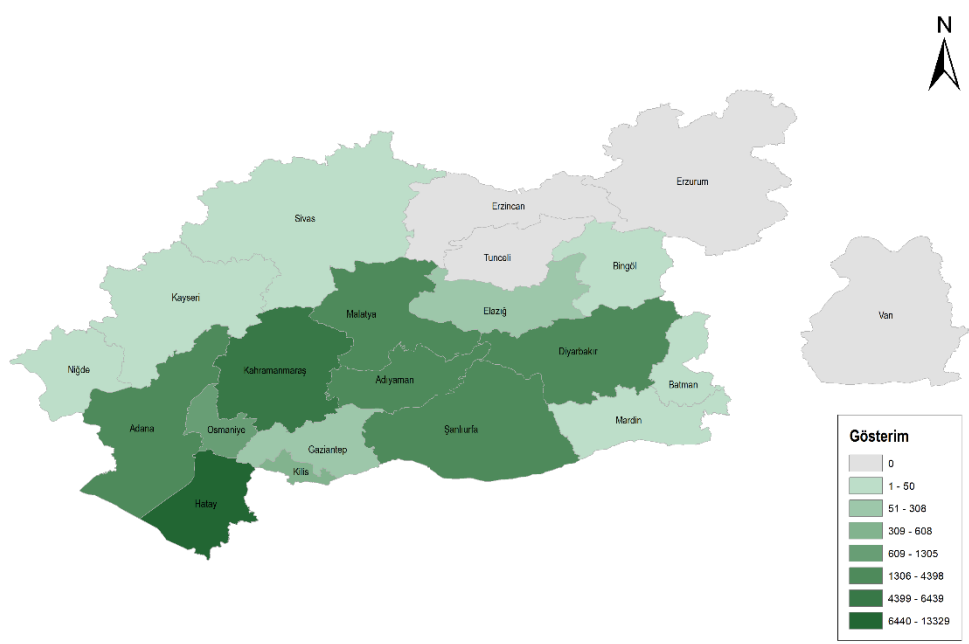
Az hasarlı yapı dağılımında Şanlıurfa (%23), Hatay (%21), Kahramanmaraş (%14), Malatya (%10) ve Diyarbakır (%9) illeri en fazla az hasarlı yapıya sahip iller olmaktadır. Hasarsız ve az hasarlı yapıların hasar tespiti yapılan 21 ilin hepsinde bulunduğu görülmektedir (Bkz. Şekil 4).

Şekil 4. Az hasarlı yapı sayısının illere göre dağılımı

3.3. Kahramanmaraş Depremleri Hasar Tespit Sonucu Orta Hasarlı Yapıların Dağılımları

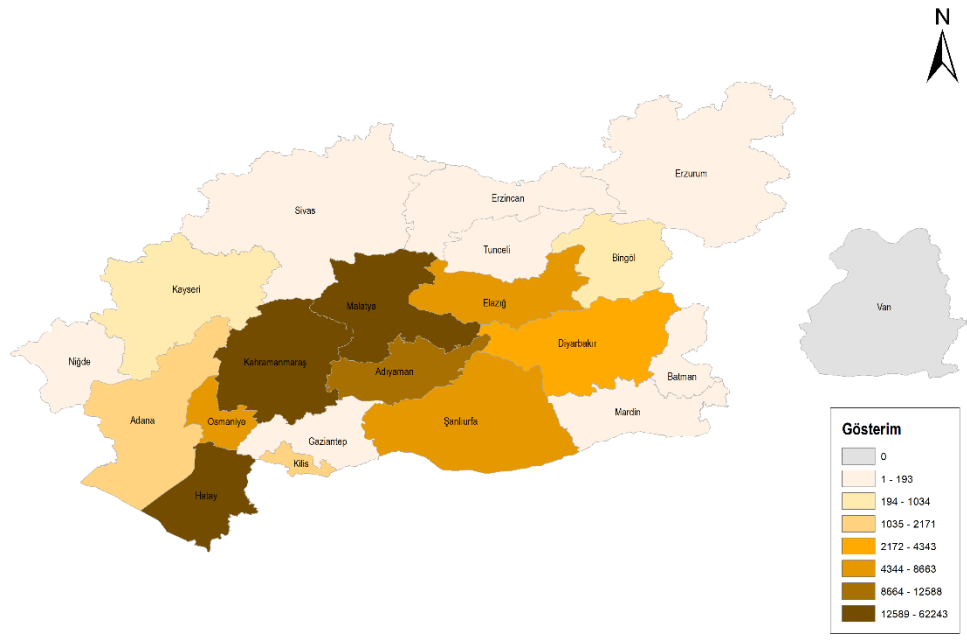
Orta hasarlı yapı dağılımına gelindiğinde ilk sırada Hatay (%35) yer almaktadır. Devamında depremin merkezi olan Kahramanmaraş (%17) ili bulunurken, onu Adana (%11), Adıyaman (%8) ve Şanlıurfa (%8) illeri takip etmektedir. Hasarlı ve az hasarlı yapıların aksine bu sınıflamada Van, Tunceli, Erzurum ve Erzincan illerinde orta hasarlı yapı bulunmadığı görülmektedir (Bkz. Şekil 5).

Şekil 5. Orta hasarlı yapı sayısının illere göre dağılımı

3.4. Kahramanmaraş Depremleri Hasar Tespit Sonucu Ağır Hasarlı Yapıların Dağılımları

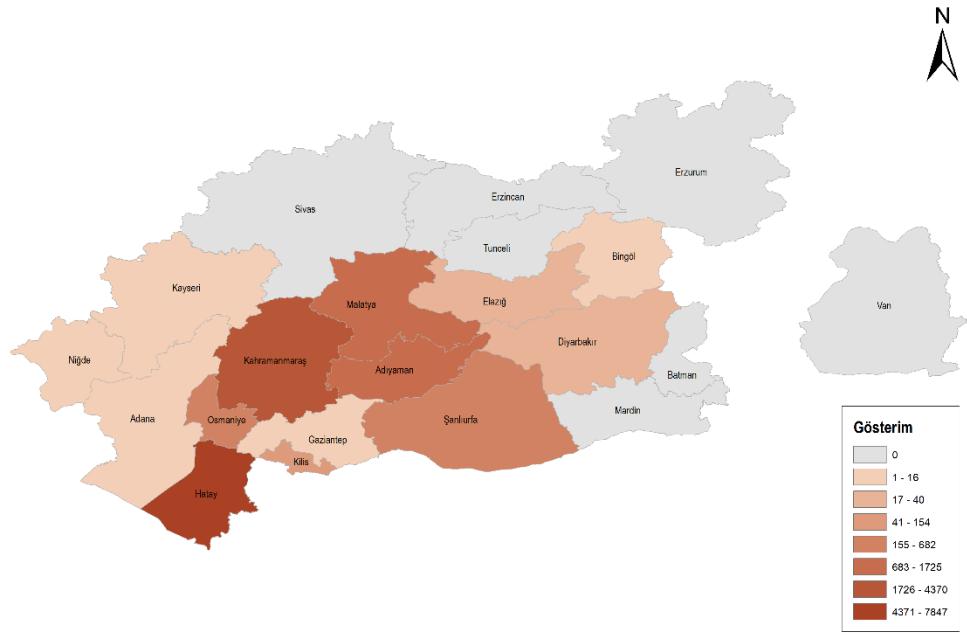
Bir önceki orta hasarlı yapı şemasıyla benzer olarak en fazla ağır hasarlı yapıya sahip il Hatay (%35) olurken devamında depremin merkezi olan Kahramanmaraş (%21) ve Malatya (%20) illeri gelmektedir. Diğer illere oranla çok fazla sayıda ağır hasarlı yapının bulunduğu illerle birlikte Adıyaman (%7) da ağır hasarlı yapı sayısının fazlalığıyla dikkat çekmektedir. Van ilinde ise ağır hasarlı yapı bulunmamaktadır (Bkz. Şekil 6).

Şekil 6. Ağır hasarlı yapı sayısının illere göre dağılımı

3.5. Kahramanmaraş Depremleri Hasar Tespit Sonucu Acil Yıkılacak Yapıların Dağılımları

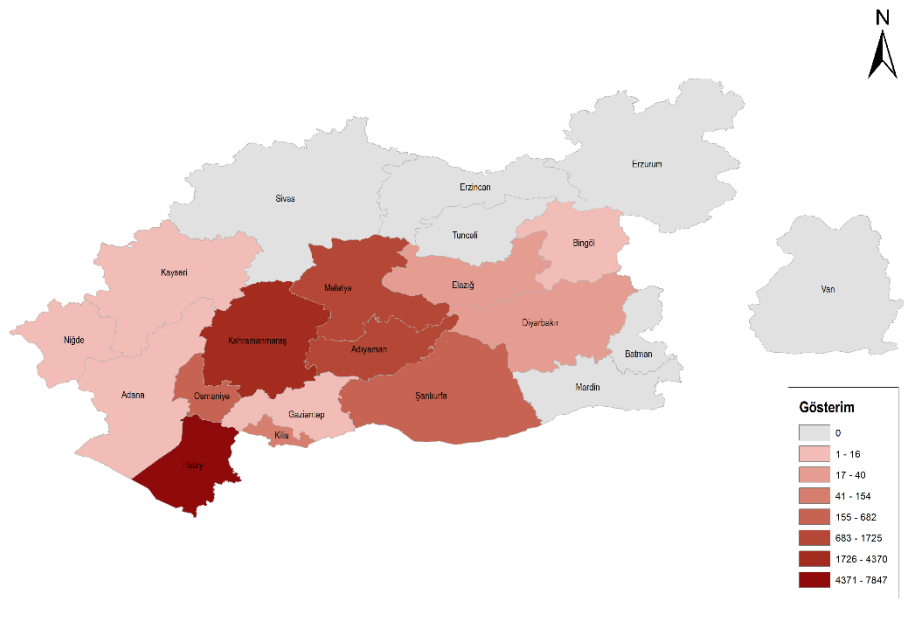
Depremden sonra aldığı hasarla birlikte acil yıkılması gereken yapıların durumu incelendiğinde Hatay (%47) 21 ilde bulunan acil yıkılacak yapıların yarısına yakınına sahip olmakta ve bu yapı grubunda çok ciddi bir orana sahip olmaktadır. Hatay ilinin devamında depremin merkezi Kahramanmaraş (%26), Malatya (%9) ve Adıyaman (%8) illeri gelmektedir. Sivas, Erzurum, Erzinan, Tunceli, Erzurum, Batman, Mardin ve Van illerinde ise acil yıkılması gereken yapı bulunmamaktadır (Bkz. Şekil 7).

Şekil 7. Acil yıkılması gereken yapı sayısının illere göre dağılımı

3.6. Kahramanmaraş Depremleri Hasar Tespit Sonucu Yıkılmış Yapıların Dağılımları

Acil yıkılması gereken yapılar gibi depremle birlikte yıkılmış olan yapıların oranında da Hatay (%43) ili tüm illerin neredeyse yarısına yakın yapıyı içerisinde barındırmaktadır. Yine aynı şekilde bu ili takip eden iller sırasıyla Kahramanmaraş (%26), Malatya (%10) ve Adıyaman (%8) olmaktadır. Sivas, Erzincan, Tunceli, Erzurum, Batman, Mardin ve Van illerinde ise yıkılan yapı bulunmamaktadır (Bkz. Şekil 8).

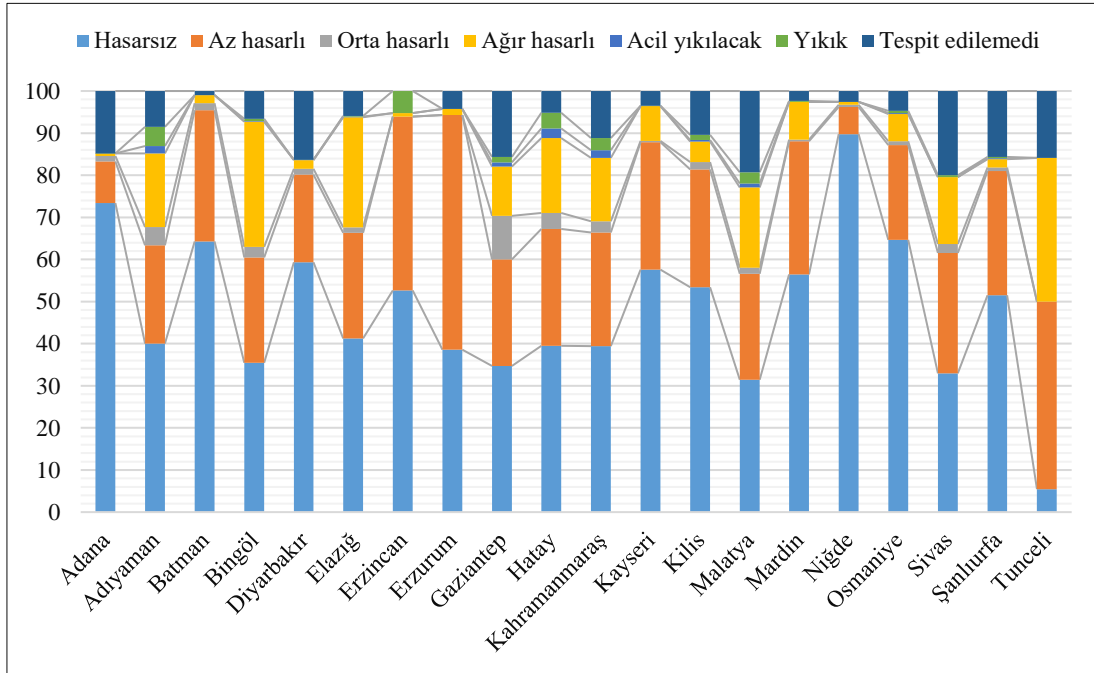
Şekil 8. Yıkılmış yapı sayısının illere göre dağılımı

3.7. Genel Değerlendirme

06 Şubat 2023 tarihinde merkez üssü Kahramanmaraş Pazarcık ve Kahramanmaraş Elbistan olan iki deprem gerçekleşmiştir. Depremden doğrudan etkilenen on bir il (Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elâzığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa) ve daha sonradan eklenen altı

il (Batman, Bingöl, Kayseri, Mardin, Niğde, Tunceli) “Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi” olarak kabul edilmiştir (Habertürk, 2023; AFAD, 2023b). Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği tarafından başvurular ile değerlendirilen hasar tespit sonuçları e-devlet üzerinden maliklerin itirazına açılmıştır. Çalışmada itiraza konu olsun ya da olmasın fark etmeksizin, başvuruların ilk tespitleri ele alınarak 1 Mayıs 2023 – 31 Mayıs 2023 tarihleri arasında hasar durumu ilanı yapılan yirmi bir il (Adana, Adıyaman, Batman, Bingöl, Diyarbakır, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kayseri, Kilis, Malatya, Mardin, Niğde, Osmaniye, Sivas, Şanlıurfa, Tunceli, Van) üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Erzincan, Erzurum, Sivas ve Van illeri “Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi” arasında yer almamakla birlikte Bakanlığın hasar tespit ilanları arasında yer alması ve depremde etkilenmiş olması sebebiyle çalışmada da incelemelere dahil edilmiştir.

İllerin genel olarak durumuna bakıldığında Tunceli, Van ve Erzurum illeri hariç diğer tüm illerde hasarsız yapı sayısı diğerlerinden daha fazla olurken, bahsedilen bu üç ilde ise az hasarlı yapı sayısı en fazla orana sahip olmaktadır. Bu noktada “Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi” olmamasına rağmen Erzurum ve Van illerinde az hasarlı bina oranının hasarsız bina oranından fazla olduğu dikkat çekmektedir. Her ilin kendi içerisinde barındırdığı hasar durumlarına göre yapı dağılımlarına bakıldığında Hatay, Malatya, Kahramanmaraş, Bingöl, Elâzığ, Adıyaman ve Tunceli’de ağır hasarlı yapı oranı hasarsız ve az hasarlı yapı oranından sonra gelen en fazla hasar oranı olmaktadır. Genel olarak tüm iller incelendiğinde yaşanan Kahramanmaraş ikili depreminden birçok ilin etkilendiği görülmektedir. Ancak bu iller arasından Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Adıyaman illeri, ağır hasarlı yapı, acil yıkılması gereken yapı ve deprem sonucu yıkılmış olan yapı oranlarının diğer illere kıyasla daha fazla olmasından dolayı depremde en fazla etkilenen ve hasar gören iller olarak öne çıkmaktadır (Bkz. Şekil 9).

Şekil 9. İllerin hasar tespit dağılımları

4. Sonuç

Türkiye bulunduğu coğrafik özellikleri nedeniyle deprem, sel, çığ gibi pek çok afetin gerçekleşme riskinin bulunduğu bir ülkedir. Cumhuriyet’in ilanından günümüze kadar geçen 100 yıllık sürece bakıldığında doğal afetler nedeniyle hayatını kaybeden insanların sayısı 100.000’in üzerindeyken hasar gören konut sayısı ise 600.000’den fazla olmaktadır. Depremler ise yaşanan afetler içerisinde yıkıcılığı en fazla olan afettir. Özellikle son 20 yılı göz önüne aldığımızda diğer afetlerden ayrılarak sonuçları ve

sonuçları neticesinden yönetimlerce kararların alınması bakımından farklılaşmaktadır. Bu farklılık yasa ve yönetmeliklerin belirlenmesinde ve uygulamalarda kendini göstermektedir. Bu çalışma, 100 yıllık Türkiye tarihinin en büyük afetlerinden biri olan ve 'Asrın Felaketi' olarak nitelendirilen 06 Şubat Kahramanmaraş Depremleri üzerinden, Cumhuriyet'in yüzüncü yılında planlama ve uygulamalara yönelik kabullerimizin ve kararlarımızın tekrar sorgulanmasına neden olacak büyüklükteki bir yıkım üzerinden ilgili konuları tartışmayı amaçlamaktadır.

İfade etmek gerekir ki ülkemizin büyük ölçekli plan ve stratejilerinin sorunları çözmek ve özellikle afet konusunda proaktif bir yaklaşımı benimsemekten öte, bürokratik bir yapıya sahip olması ilk tartışma konusu olmalıdır. Örneğin 2020 tarihli Kahramanmaraş IRAP belgesinde mevcut durum tespitleri ile tehlike ve risk değerlendirmeleri ve yapısal/yapısal olmayan önlemlerin belirlenmesi başlıkları altında tespitler yapılmış; risk analiz çalışmalarında AFAD Deprem Dairesi Başkanlığı tarafından AFAD-RED programı kullanılarak ili etkileyebilecek Mw: 7.5 büyüklüğünde bir deprem senaryosu hazırlanmıştır. Senaryoda afet türlerine göre tespitler yapılarak hedefler ve bu hedeflerin hangi kurumlarca yapılacağı ve destekleneceği ile birlikte hangi zamanda gerçekleştirileceği belirtilmiştir (T.C. Kahramanmaraş Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, 2020). Ancak aradan geçen sürede edinilen sonuçların risk azaltma konusunda ne kadar başarılı olduğu tartışılması gereken bir diğer konudur.

İlgili planda ve deprem ile ilgili haberlerde en sık gündeme gelen konu ise kentsel dönüşümdür. Yaşanan deprem, kentsel dönüşümün gerekliliklerine ilişkin kabullerimizi tekrar gözden geçirmemizi gerekli kılmıştır. Örneğin 2021 tarihli bir gazete yazısında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum "1999 depremi öncesi yapılan hemen hemen bütün yapılarda risk söz konusu. Çünkü bu binalar yapı denetim hizmeti görmemiş" (Anadolu Ajansı [AA], 2021) ifadesi ile 1999 yıl sınırının afet riski açısından bir dönüm noktası olduğunu ifade etmiştir. Ancak depremde bu kabulümüzün çok da geçerli olmadığını görmüş bulunmaktayız. Bu durum yasalardaki kabuller için de geçerli olmuştur. Aynı Bakanlık, afet riskini ruhsatsız yapılar üzerinden tanımlarken ve kentsel dönüşüm alanı olarak bu gibi yapıların bulunduğu mahalleleri riskli ilan ederken; diğer imarlı alanlarda kabul imar planlarının zemin etütlerine göre yapıldığı, yapının yapıldığı dönemdeki yönetmeliğe tabi olarak ruhsat verildiği yönündedir. Ancak Kahramanmaraş Depremleri riskin sadece ruhsatsız değil ruhsatlı yapı stoku için de geçerli olduğunu bize göstermiştir.

Son olarak bir diğer konu ise fiziksel dayanıklılığın ön planda tutularak yapılan dönüşüm uygulamalarının mekânsal olan hesaplamalar ve uzlaşmalar ile olduğudur. Oysaki dirençli bir kentte sosyal dayanıklılığın oluşması da oldukça önemlidir. "Farkındalık yaratma" vurgusu, Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesinin (UNISDR, 2015) ardından daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. Bu durumun önemi bölgedeki kırılğan grupların zarar görmesiyle daha çok öne çıkmıştır. Ülkenin 100 yıldan beri yaşadığı ve yıkıcılığı en büyük afet olan bu deprem, Türkiye'nin yoksulluk oranının en yüksek olduğu illeri içermektedir ve ülkedeki toplam Suriyeli mülteci nüfusunun neredeyse yarısı bu bölgelerde ikamet etmektedir (The World Bank, 2023). Bu durum da hem afet öncesi hazırlıklar hem de sonrasındaki dönemde sosyal kırılğanlıklara fiziksel kırılğanlıklar kadar dikkat etmemiz gerektiğini bize göstermektedir.

Sonuç olarak çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılında yaşanan bu denli büyük bir afetin ülke kentlerinde yol açtığı yıkıcılığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının 21 ilde ilan etmiş olduğu hasar tespit durumları çerçevesinde ele almaktadır. Gerek mevcut durumun izlenebilmesi gerek de 100 yıllık afet tarihinin getirdiği 'afetle mücadele yaklaşımlarının' tartışılması için önemli bir dokümantasyon olan bu çalışma, depremin etkisi ve dirençli kentlerle ilgili yapılacak başka çalışmalar için altlık niteliği taşımakta ve afetle mücadelede ortaya konulan yasal düzenlemelerin yeniden değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: [TR] Yazarlar, kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

[EN] There is no conflict of interest between the authors or any third party individuals or institutions.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Teşekkür: Teşekkürümüz yoktur.

KAYNAKÇA:

Afet Koordinasyon Merkezi [AKOM]. (2020). Malatya'da 4.4 büyüklüğünde deprem- 27.02.2020 05:00. Erişim adresi: <https://akom.ibb.istanbul/Akomas/AkomasDetay.aspx?afet=78961>.

Afetlerin Genel Hayata Etkiliğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmelik. (1968). Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13007.pdf>

Ağın Gözükızıl, C. ve Zengin Çelik, H. (2022). Kentsel Afetlerle Mücadelede 6306 Sayılı Kanun Kapsamındaki Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Türkiye Afet Durumu Üzerinden Okunması. Kent Akademisi Dergisi, 15(3):1109-1131.

Alyamaç, K. E. & Erdoğan, A. S. (2005). Geçmişten Günümüze Afet Yönetmelikleri Ve Uygulamada Karşılaşılan Tasarım Hataları. http://kocaeli2007.kocaeli.edu.tr/kocaeli2005/deprem_sempozyumu_kocaeli_2005/4_yapi_ve_yerlesimler/d_23_tasarim_hatalari/gecmisten_gunumze_afet_yonetmelikleri_ve_uygulamada.pdf.

Anadolu Ajansı [AA]. (2021). Bakan Kurum: Depremle mücadele terörle mücadele kadar önemlidir. <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/bakan-kurum-depremlerle-mucadele-terorle-mucadele-kadar-onemlidir-6457247>.

Biricik, A.S. ve Korkmaz, H. (2001). Kahramanmaraş'ın Depremselliği. Marmara Coğrafya Dergisi, 1(3): 53-82.

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve Değerlendirme Merkezi. (2017). Büyük Depremler. <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/buyuk-depremler/>.

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve Değerlendirme Merkezi. (2020a). 27 Aralık 2020 Kavaktepe - Elazığ Depremi Basın Bülteni. http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/wp-content/uploads/2020/12/20201227_Kavaktepe_Elazig_v4.pdf.

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve Değerlendirme Merkezi. (2020b). 26 Haziran 2020 Sazoba-Akhisar-Manisa Depremi Basın Bülteni. http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/wp-content/uploads/2020/06/26_Haziran_2020_Sazoba_Manisa_Depremi.pdf

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve Değerlendirme Merkezi. (2020c). 25 Haziran 2020 Örenburç-Saray-Van Depremi Basın Bülteni. http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/wp-content/uploads/2020/06/25_Haziran_2020_Saray_Van_Depremi.pdf

- Büyükkaracıgan, N. (2016). Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12): 195-219.
- Cansız, S. (2022). Türkiye’de Kullanılan Deprem Yönetmeliklerinin Özellikleri ve Eşdeğer Yatay Deprem Yüğü Hesabının Değişimi. *Uluslararası Mühendislik Araştırma ve Geliştirme Dergisi*, 14(1), 58-71.
- Centre for Research on the Epidemiology of Disasters [CRED] ve United Nations Office for Disaster Risk Reduction [UNISDR]. (2015). What is the human cost of weather-related disasters (1995-2015)? https://www.unisdr.org/files/46796_cop21weatherdisastersreport2015.pdf.
- Çağlar, N.; Kırtel, O.; Vural, İ.; Sümer, Y. & Sarıbiyık, A. (2020). 30 Ekim 2020 MW 6.6 Ege Denizi Seferihisar (İzmir) Depremi İnceleme ve Değerlendirme Raporu. <https://damer.subu.edu.tr/sites/damer.subu.edu.tr/files/pdf/30%20Ekim%20C4%B0zmir%20Depremi.pdf>.
- Çınar, A.K.; Ekici, Y. ve Baysan, N. (2021). 30 Ekim 2020 Ege Denizi Depreminin Düşündürdükleri. *Planlama*, 31 (1): 4–11.
- Doğan, H. H. (2022). Türkiye’de afet olaylarına kalkınma planlarının yaklaşımı. *İdealkent*, 13(37), 1873-1912.
- Ergünay, O. (2007). Türkiye’nin Afet Profili. TMMOB Afet Sempozyumu. <https://eskisakarya.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/3885.pdf> (Erişim tarihi: 01 Ağustos 2023).
- Gemici, O. O. ve Çelik, A. (2020). Bingöl'de 4,2 büyüklüğünde deprem. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/bingolde-4-2-buyuklugunde-deprem/2036197>.
- Genç, F.N. (2007). Türkiye’de Doğal Afetler ve Doğal Afetlerde Risk Yönetimi. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, (9): 201-226.
- Gökçe, O., Özden, Ş. ve Demir, A. (2008). Türkiye’de afetlerin mekânsal ve istatistiksel dağılımı afet bilgileri envanteri. https://www.academia.edu/15447190/TÜRKİYE_DE_AFETLERİN_MEKANSAL_VE_İSTATİSTİKSEL_DAGILIMI_AFET_BİLGİLERİ_ENVANTERİ (Erişim tarihi: 01 Ağustos 2023).
- Gümrükçü Çetiner, A. (2005). İmar ile ilgili yasal düzenlemelerin deprem açısından incelenmesi. http://kocaeli2007.kocaeli.edu.tr/kocaeli2005/deprem_sempozyumu_kocaeli_2005/4_yapi_ve_yerlesimler/d_20_kentlesme_yerlesim_ve_konut_politikalari/imar_ile_ilgili_yasal_duzenlemelerin.pdf
- Habertürk. (2023). AFAD 6 ili daha afet bölgesi olarak açıkladı! İşte Afet bölgesi ilan edilen iller. <https://www.haberturk.com/afet-bolgesi-ilan-edilen-iller-2023-hangi-iller-afet-bolgesi-ilan-edildi-deprem-bolgesi-olan-iller-hangileri-3579727/3> (Erişim tarihi: 01 Ağustos 2023).
- Haçın, İ. (2014). 1939 Erzincan büyük depremi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 30(88), 37-70.
- İstanbul Teknik Üniversitesi [İTÜ]. (2023). 06 Şubat 2023 04.17 Mw 7,8 Kayramanmaraş (Pazarcık, Türkoğlu), Hatay (Kırıkhan) ve 13.24 Mw 7.7 Kahramanmaraş (Elbistan/Nurhak-Çardak) Depremleri Nihai Rapor. <https://haberler.itu.edu.tr/haberdetay/2023/03/24/itu-den-2023-nihai-deprem-raporu> (Erişim tarihi: 01 Ağustos 2023).

- Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü. (b.t.). Depremle İlgili Teknik Bilgiler. <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/bilgi/depremnedir/index.htm> (Erişim tarihi: 01 Ağustos 2023).
- Karabıyık, H. İ. ve Tahçı, T. (2020). Manisa'da 5.4'lük depremin ardından artçılar sürüyor. <https://www.dha.com.tr/gundem/manisada-5-4luk-depremin-ardindan-artcilar-suruyor-1750564>.
- Karşıyaka Belediyesi. (b.t.). Karşıyaka'nın Güncel Deprem Raporu: 21 Ağır, 38 Orta Hasarlı Bina Var. <https://karsiyaka.bel.tr/karsiyakanin-guncel-deprem-raporu-21-agir-38-orta-hasarli-bina-var> (Erişim tarihi: 01 Ağustos 2023).
- Kılıç Ekici, Ö. (2023). Yüzyılın En Yıkıcı Karasal "İkili Depremleri... 6 Şubat 2023 Depremleri. <https://e-dergi.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf;jsessionid=aZoFIW0oTAjXz1MgV9qZlEmc?dergiKodu=4&cil t=56&sayi=664&sayfa=2&yil=2023&ay=3&yaziid=47609> (Erişim tarihi: 01 Ağustos 2023).
- Limoncu, S. ve Bayülgen, C. (2005). Türkiye'de Afet Sonrası Yaşanan Barınma Sorunları. *Megaron YÜ Mim. Fak. e-Dergisi*, 1(1): 18-27.
- Metych, M. (2023). Natural Disaster. <https://www.britannica.com/science/natural-disaster> (Erişim tarihi: 01 Ağustos 2023).
- Mimarlar Odası. (2023). Mimarlar Odası 6 Şubat 2023 Depremleri Raporu-2 'Tespitler-Değerlendirmeler-Öneriler'. <https://www.tmmob.org.tr/icerik/mimarlar-odasi-6-subat-2023-depremleri-raporu-2-tespitler-degerlendirmeler-ve-oneriler> (Erişim tarihi: 01 Ağustos 2023).
- Oxford Dictionaries. (b.t.). Natural Disaster. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/natural-disaster> (Erişim tarihi: 01 Ağustos 2023).
- Özcan Buckley, A. & Güneş, M. (2022). Türkiye'de Dünya Şehircilik Günü etkinlikleri ve kentleşme etkileşimi: 1977-2008 dönemi kolokyum ve kongreler üzerine bir inceleme. *İdealkent*, 13(37), 1798-1840.
- Özmen, B. (2012). Türkiye deprem bölgeleri haritalarının tarihsel gelişimi. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 55(1), 43-55.
- Özmen, B. ve Özden, A.T. (2013). Türkiye'nin afet yönetim sistemine ilişkin eleştirel bir değerlendirme. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (49): 1-28.
- Poyraz, U. (2022). 90'larda Türkiye kentleşmesi: Arada kalmış bir döneme Ruşen Keleş'in "Kentleşme Politikası" üzerinden bakmak. *İdealkent*, 13(37), 1138-1170.
- Prasadand, A.S. ve Francescu. L.H. (2017). Natural Disasters. *International Encyclopedia of Public Health*, 2(5): 215-222.
- Saja, A.M.A.; Teo, M.; Goonetilleke, A. ve Ziyath, A.M. (2018). An inclusive and adaptive framework for measuring social resilience to disasters. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 28, 862-873.
- Say, S. ve Doğan, M. (2023). Depremlerin Hisse Senedi Getirileri Üzerindeki Etkisi: 2023 Yılı Kahramanmaraş Depremi Örneği. *Social Sciences Research Journal*, 12(1): 90-97.

- Şahan, C. ve Kaya, İ. (2021). Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB) ile EM-DAT Veri Tabanlarının Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4(3): 679-695.
- Şahin, Ş. (2019). Türkiye’de Afet Yönetimi ve 2023 Hedefleri. *Journal of Earthquake Research*, 1(2): 180-196.
- Şenol, C. (2020). Türkiye’de depremlerin yerleşme ve demografik yapı üzerindeki etkileri (1927-2020). *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 2 (4): 620-644.
- Şıkoğlu, E. ve İnce Güney, Y. (2020). 24 Ocak 2020 Sivrice (Elâzığ) Depremi’nin kent merkezindeki yansımaları üzerine coğrafi bir değerlendirme. *Dirençlilik Dergisi*, 4 (2): 275-292.
- T.C. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD]. (2021). Yıllara Göre Deprem Sayısı. Genel İstatistikler. <https://deprem.afad.gov.tr/genelistatistikler> (Erişim tarihi: 04 Kasım 2021)
- T.C. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD]. (2022). İl Planları. <https://www.afad.gov.tr/il-planlari>
- T.C. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD]. (2023a). 06 Şubat 2023 Pazarcık (Kahramanmaraş) MW 7.7 – Elbistan (Kahramanmaraş) MW 7.6 Depremlerine İlişkin Ön Değerlendirme Raporu. https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmaras%20%20Depremleri_%20On%20Değerlendirme%20Raporu.pdf (Erişim tarihi: 09 Şubat 2023)
- T.C. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD]. (2023b). Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi Hk. -Basın Duyurusu. <https://www.afad.gov.tr/genel-hayata-etkili-afet-bolgesi-hk> (Erişim tarihi: 09 Şubat 2023)
- T.C. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD]. (b.t.). Türkiye Afet Yönetimi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (TAYSB). Erişim adresi: <https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-yonetimi-strateji-belgesi-ve-eylem-planlari-taysb>.
- T.C. Kahramanmaraş Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü. (2020). Kahramanmaraş İl Afet Risk Azaltma Planı. <https://kahramanmaras.afad.gov.tr/il-planlari>
- Tercan, B. (2018). Türkiye’de Afet Politikaları Ve Kentsel Dönüşüm. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(5): 102-120.
- The World Bank. (2023). Dünya Bankası’nın Afet Değerlendirme Raporuna Göre Türkiye’deki Deprem Hasarının Maliyetinin 34 Milyar Doları Aşması Bekleniyor. <https://www.worldbank.org/tr/news/press-release/2023/02/27/earthquake-damage-in-turkiye-estimated-to-exceed-34-billion-world-bank-disaster-assessment-report>.
- TMMOB Makina Mühendisleri Odası [MMO]. (2012). Türkiye’de deprem gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odasının önerileri oda raporu. Ankara: MMO.
- Toker, H. (2016). Doğal Afetler, İletişim ve Medya. Z.T. Karaman ve A. Altay (Ed.), *Bütünleşik Afet Yönetimi içinde* (s. 249-277), İlkem Yayınları.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction [UNISDR]. (2015). Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi. https://uclg-mewa.org/uploads/file/748e86d91ae4409e9188794ddb6c004d/Sendai_TR.pdf.

United Nations International Children's Emergency Fund Birleşmiş [UNICEF]. (2023). UNICEF İnsani Durum Raporları (Depremler) – 1. Rapor <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/i%CC%87nsani-durum-raporlar%C4%B1-6-%C5%9Fubat-2023-depremleri> (Erişim tarihi: 01 Ağustos 2023).

United Nations Office for Disaster Risk Reduction [UNDRR]. Disaster. <https://www.undrr.org/terminology/disaster#> (Erişim tarihi: 01 Ağustos 2023).

Yavuzarslan, T. (2007). *2007 Deprem Yönetmeliği'nin 1998 deprem yönetmeliği ile karşılaştırılması ve sayısal irdelemesi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.

EXTENDED SUMMARY⁴

Research Problem:

The aim of this study is to provide spatial information to inform the planning processes in the formation of resilient cities and to examine the destructiveness of earthquakes in Türkiye cities, which play a significant role, specifically in the context of the Kahramanmaraş Earthquakes, referred to as the disaster of the century, which occurred during the 100th anniversary of the establishment of the Republic of Türkiye.

Research Questions:

To what extent do earthquakes affect Turkish cities? What is the extent of the impact and destructiveness of the Kahramanmaraş Earthquakes that occurred in the 100th year? Are the legal regulations and approaches related to disasters developed and applied since the proclamation of the Republic sufficient for creating resilient cities?

Literature Review:

Upon reviewing national and international literature, it becomes evident that numerous studies have been conducted on disaster management, earthquakes, and resilient urban concepts. Resilience city approaches, which have global implications, are also crucial for Turkish cities due to their geographical location and settlement strategies. Given that Turkish cities are exposed to a multitude of disasters, particularly earthquakes, they significantly influence decisions related to spatial planning and urban development. Legal and administrative measures have been implemented, especially after disasters. First of all, after the 1939 Erzincan earthquake, the "Construction Affairs Directorate" was established, and the first earthquake zones map of our country was created with the name of the "Terrant Shake Zones Map". Subsequent events and regulations followed. In the 2000s, urban transformation began to play a role in the fight against disasters. Article 73 of Law No. 5393 and Law No. 6303 enacted after the 2011 Van earthquake are disaster-oriented urban transformation laws that are applied today. After the proclamation of the Republic, the approaches to disaster management that have developed and changed in the 100 years, and with the Kahramanmaraş earthquakes that occurred in the 100th year, legal practitioners have started to be discussed again. These earthquakes with a magnitude of Mw 7.7 and Mw 7.6, which occurred in Kahramanmaraş Pazarcık and Kahramanmaraş Elbistan epicenters, caused great destruction and losses in 11 cities and directly affected 17 cities.

Methodology:

In the study, after the earthquakes in Kahramanmaraş, data were obtained from the "Damage Determination Inquiry and Objection Procedures" page submitted by the Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change between 01 May 2023 and 31 May 2023 through the e-government system. The obtained data were turned into numerical tables. From these tables, the first determination data obtained before the objection process was evaluated and the spatial distribution of these data was produced with the help of digital mapping programs. The study was carried out in 17 cities (Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay,

⁴ Chen, I. ve Chang, C. (2009). Cognitive load theory: an empirical study of anxiety and task performance in language learning. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 7(2), 729-746.

Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa, Batman, Bingöl, Kayseri, Mardin, Niğde and Tunceli) which were declared as Disaster Areas Affecting General Life, and 4 cities (Erzurum, Erzincan, Van, Sivas) that were declared as damage assessment as a result of the applications. For this reason, a total of 1,977,512 buildings announced by the ministry in 21 cities were examined.

Results and Conclusions:

On 06 February 2023, two earthquakes occurred, the epicenter of which was Kahramanmaraş Pazarcık and Kahramanmaraş Elbistan. The damage assessment results evaluated by the Ministry of Environment, Urbanization, and Climate Change have been made available for property owners to appeal through the e-government portal. Considering the general situation of the cities, the number of undamaged buildings is higher in all provinces except Tunceli, Van, and Erzurum. In these three cities, the number of buildings with less damage has the highest rate. When the distribution of structures according to the damage levels in each province is examined, the rate of heavily damaged structures in Hatay, Malatya, Kahramanmaraş, Bingöl, Elazığ, Adıyaman, and Tunceli is the highest rate after the rate of undamaged and slightly damaged structures. In general, it is observed that all of the cities were affected by the Kahramanmaraş earthquake. However, among these provinces, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya, and Adıyaman stand out as the most affected and damaged provinces due to having a higher percentage of heavily damaged structures, structures in need of urgent demolition, and ruined structures as a result of the earthquake.

As a result of this study aimed at initiating discussions on planning and implementation in the centenary of the Republic through the monumental destruction caused by the February 6th Kahramanmaraş Earthquakes, considered one of the biggest disasters in Türkiye's 100-year history, various discussion topics have emerged:

-The first discussion topic is the bureaucratic structure of our country's large-scale plans and strategies, which, rather than solving problems and adopting a proactive approach, is seen as a hindrance.

-Another topic is urban transformation carried out under the pretext of disasters. The earthquake has necessitated a reevaluation of our acceptance of the requirements of urban transformation. This is because structures built before 1999 and unlicensed structures, which are the focus of urban transformation, do not significantly differ in terms of damage from structures considered durable.

- Finally, it is the focus on physical resilience in transformation practices, as opposed to spatial calculations and agreements. However, it is essential to emphasize that the development of social resilience in a resilient city is equally important. The earthquake has shown us that we should pay as much attention to social vulnerabilities as physical vulnerabilities in both pre-disaster preparations and the post-disaster period.

In conclusion, this study examines the destructiveness caused by such a significant disaster in the country's cities, considering the damage assessment statuses declared by the Ministry of Environment, Urbanization, and Climate Change in 21 provinces. This study, which is important documentation for both tracking the current situation and discussing the "disaster response approaches" brought about by a 100-year history of disasters, serves as a foundation for further studies on the impact of earthquakes and resilient cities, and it underscores the need to reevaluate the legal regulations put in place for disaster management.

Cumhuriyetin 100. Yılında Sürdürülebilir Su Kullanımında Yeşil Alan Tasarım ve Yönetiminin Etkinliğinin Araştırılması: Ankara Dikmen Vadisi Örneği

Investigation of the Effectiveness of Green Space Design and Management in Sustainable Water Use on the 100th Anniversary of the Republic of Turkey: Ankara Dikmen Valley Case

Yüksel Ünlükaplan¹ , Betül Tiğiz²

öz

Bu çalışmada, Ankara İli Çankaya bölgesinde yer alan ve geniş ölçekli yeşil alana sahip park niteliğinde olan Dikmen Vadi etaplarındaki yeşil alanlarda ihtiyaç duyulan sulama suyu ve kullanılan şebeke suyu miktarının ve Dikmen Deresi Havzasından yağmur hasadı ile elde edilecek potansiyel su miktarının hesaplamalarının yapılmasıyla birlikte yeşil alanların tasarlanması ve yönetiminde suyun etkin kullanımına yönelik önerilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla Dikmen Deresi Havzasından yağmur suyu hasadı ile geçirimsiz yüzeylerden 1.542.220 m³ potansiyel su miktarı toplanabileceği hesaplanmıştır. Vadi etaplarındaki bitkisel ve yapısal mevcut durum irdelendiğinde ise, vadi etaplarının sezonluk yeşil alan su ihtiyacının 414.180 m³, şebekeden temin edilen suyun 543.268 m³ ve sulama suyu maliyetinin 2021 yılı birim fiyatı dikkate alınarak hesaplandığında yaklaşık 2.000.000 TL olduğu hesaplanmıştır. Çalışmada Dikmen Deresi Havzası genelindeki yeşil alanların sezon boyunca ihtiyaç duyduğu sulama suyunun sadece % 16'sının, Havza genelinden yağmur hasadı ile toplanacak potansiyel su ile sağlanabileceği saptanmıştır. Diğer bir ifade ile vadi etaplarındaki tüm yeşil alanların sezon boyunca ihtiyaç duyduğu sulama suyunun, Dikmen Deresi Havzasından yağmur hasadı ile toplanacak potansiyel suyun sadece % 27'si ile sağlanabileceği, geri kalan kısmı ile de yapılması planlanan IV. ve V. etaplardaki yeşil alanların sulanmasında kullanılacak şekilde planlanmasının suyun sürdürülebilir kullanımı için son derece önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dikmen Deresi Havzasından sadece çatı yüzeylerinden toplanacak su ile seçenekli olarak, günlük 48.172 m² çim alan, 150.539 m² yer örtücü ve çiçeklik alan, 30.488 m² yeşil alan sulanabileceği gibi, III. Vadi etabındaki tüm yeşil alanların da sezonluk su ihtiyacı karşılanabilmektedir. Çalışmada kent ölçeğinde geniş yeşil alana sahip bir parkın sulanmasında suyun sürdürülebilir kullanımı için kurakçıl peyzaj ilkelerini temel alan bir planlama ve proje anlayışının uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda geçirimsiz yüzeylerden toplanabilecek yağmur hasadı sularının tekrardan kullanılması ve değerlendirilmesi halinde yeşil alan sulamalarında ciddi bir tasarruf sağlanacağı da çalışmada ulaşılan bir diğer önemli sonuçtur.

Anahtar Kelimeler: Yağmur Hasadı, Dikmen Vadisi projeleri, Kurakçıl Peyzaj

ABSTRACT

In this study, it is aimed to design green areas by calculating the amount of irrigation water needed and the amount of network water used in the green areas of Dikmen Valley stages, which is a park with a large-scale green area in Çankaya region of Ankara, and the potential amount of water to be obtained by rain harvesting from Dikmen Stream Basin. It is aimed to develop suggestions for the effective use of water in its design and management. For this purpose, it has been calculated that 1.542.220 m³ potential water amount can be collected from

¹ **Corresponding Author | Yetkili Yazar:** Corresponding Author | Yetkili Yazar: Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, yizcan@cu.edu.tr, 0000-0002-8077-9020

² betultigiz@gmail.com, 0000-0001-5653-1757

impermeable surfaces by harvesting rain water from Dikmen Stream Basin. When the vegetative and structural current situation in the valley stages is examined, it is seen that the seasonal green area water requirement of the valley stages is 414.180 m³, the water supplied from the network is 543.268 m³ in the stages and the seasonal irrigation water cost of the green areas in the valley stages is 2021. When the unit price is taken into consideration, it is calculated that it is approximately 2.000.000 TL. In the study, it was determined that only 16% of the irrigation water needed by the green areas in the Dikmen Stream Basin throughout the season can be provided with the potential water to be collected by rain harvesting from the entire Basin. In other words, the amount of irrigation water required by all the green areas in the Valley Stages during the season can be provided with only 27% of the potential water to be collected by rain harvesting from the Dikmen Stream Basin, and the rest is used as irrigation water in the green areas of the fourth and fifth stages planned to be built. It has been concluded that planning the use of water in such a way that it will be used is extremely important for the sustainable use of water. With the water to be collected only from the roof surfaces of Dikmen Creek Basin, 48.172 m² of grass area, 150.539 m² of ground cover and flower area, 30.488 m² of green area can be irrigated, as well as seasonal water needs of all green areas in the third Valley stage. In the study, it was concluded that a planning and project approach based on xeric landscape principles should be applied for the sustainable use of water in the irrigation of a park with a large green area at the city scale. At the same time, it is another important result of the study that if the rain harvest water that can be collected from impermeable surfaces is reused and evaluated, a serious saving will be achieved in green field irrigation. In other words, the amount of irrigation water needed by all green areas during the season in the Valley Stages can be provided with only 27% of the potential water to be collected from the Dikmen Stream Basin by rain harvesting, and the rest is planned to be built in the green areas of the 4th and 5th stages. Planning it to be used as irrigation water is extremely important for the sustainable use of water. With the water to be collected only from the roof surfaces from Dikmen Stream Basin, 48.172 m² of grass area, 150.539 m² of ground cover and flower beds, 30.488 m² of green area can be irrigated. Seasonal water needs of all green areas in the valley stage can also be met. In the study, the amount of water needed for irrigation of a park with a large green area in the city scale and consumed from the mains water was revealed with numerical data. It has been concluded that for the sustainable use of water, planning and project based on xeric landscape principles should be implemented, and that a significant saving will be achieved in green field irrigation

Keywords: Rain Harvest, Dikmen Valley Projects, Xeriscape

GİRİŞ:

Günümüzde yalnız ülkemizde değil dünya çapında yaşanan iklim krizleri, küresel ısınma, yağış eğrilerinin değişmesi gibi sebeplerden dolayı su varlığı gittikçe sıkıntılı bir hal almaya başlamıştır. Global ölçekte yaşanan bu iklim krizinin varlığı sebebiyle su varlıklarının kısıtlı olması göz önüne alındığında, peyzaj tasarımında su öğelerinin yanı sıra ihtiyaç duyulan suyun minimize etkin su tüketimi ve akılcı kullanımı etkinleştirmek için bitkisel tasarım ve uygulamalarında az su tüketen doğal türlerin seçilmesi, bitki türlerinin su ihtiyaçlarını belirleyerek sulamanın gerçekleşmesi ve çim yüzeylerinden kaçınılarak alternatif olarak yer örtücü grupların kullanılması su kaynaklarının sürekliliğinin sağlanması ve kullanımı açısından son derece önemlidir.

Su yönetiminde peyzajı oluşturan unsurların bir bütün olarak düşünülmesi, özellikle kentsel yeşil alanlarda suyun etkin kullanımında, alanın meteorolojik koşulları, toprak, morfolojik yapısı, doğal bitki örtüsü ile birlikte alanın sahip olduğu fırsatlar ve kısıtlamalar da beraberinde değerlendirilerek tasarımlar yapılması yanında uygulama da kullanılacak olan yöntemlerin seçimi de son derece önemlidir (Anonymous, 2017).

İnsanoğlu geçmişten bugüne kadar yağmur sularını içme ve kullanma suyu olarak değerlendirebilmek için toplama düzeneği hazırlayıp depolamaktadır. Antik dönemlerde sulak alanlara ulaşım şartları zor olduğundan, insanlar su ihtiyaçlarını sarnıç sistemleri ile yağmur sularını depolanarak karşılamaktaydı. Şehir nüfusunun artması ve kentsel değişim ile birlikte bu sistem kapatılarak su temini baraj ve göllerden yapılmaya başlanmıştır. Günümüzde yüzeysel akışı azaltan, görsel değerleri yüksek, kirleticileri azaltan/önleyen, bitki örtüsünü ön plana çıkararak tasarlanan araziye uygun stratejileri bir araya getiren sürdürülebilir su yönetimine yönelik yöntemler ile suyun daha ergonomik kullanılması mümkün olmaktadır (Şahin ve ark., 2013; Sarıkoç, 2007; Saygın & Ulusoy, 2011; Bayramoğlu ve ark., 2013; Müftüoğlu & Perçin, 2015; Önder & Akay, 2015; Dereli, 2020; Konyalı Dereli & Çay, 2020; Çaylı, 2021).

Sürdürülebilir su yönetim yöntemlerinden birisi olan yağmur hasadı ile; yağmur suyu akışını geçirimsiz bir yüzeyden, bir alandan ya da bir yapıdan tekrar kullanmak suretiyle toplayarak peyzaj sulamalarında kullanmak yer altı sularına ve kent ekonomisine olumlu yönde katkı sağlamaktadır (Center for Neighborhood Technology, 2010). Özellikle peyzaj mimarlığındaki bitkisel tasarımlarda seçilen bitkilerin, alan adaptasyonu ve sağlıklı gelişimleri için suyun etkin kullanımı, su yönetimi açısından oldukça önemlidir. Kentsel açık alanlardaki su tüketiminin yüksek olmasıyla da, peyzaj mimarlığı uygulama süreçlerinde suyun en az seviyede kullanılacağı akılcı tasarımların yapılmasını neredeyse zorunlu hale getirmiştir (Barış, 2007).

Peyzaj mimarlığı çalışmalarında özellikle kentsel yeşil alanlarda su kullanımı için ilk olarak aşırı su tüketiminin önlenmesi, bitkisel uygulamalarda az suya ihtiyaç duyan türlerin alanda tercih edilmesi, bitkilerin su tüketimleri hesaplanarak sulama suyunun verilmesi, büyük ölçüde çim alanlardan uzak durulması ve bunların yerine alternatif bitki gruplarının (yer örtücü gibi) kullanılması ile ilgili bir takım yaklaşımlar geliştirilmiştir (Wilson & Feucht, 2007; Keane, 1995, Atik & Karagüzel, 2007; Ertop, 2009; Taner, 2010; Bayramoğlu ve ark., 2013; Şahin, 2013;; Klett & Wilson, 2015; Bayramoğlu, 2016; Dobroski, 2016; Çetinkale Demirkan & Akat, 2017; Yazgan ve ark., 2017; Çetin & Mansuroğlu, 2018; Kattamanchi & Thaneshwari Kumari, 2020; Çöp, 2020; Gültürk Doğruyol & Şişman, 2021;).

Küresel ısınmaya bağlı iklim değişikliğinin yarattığı özellikle su sıkıntısının önlenmesi, temiz su kaynaklarının sulama amacıyla tüketiminin azaltılması ve bu doğrultuda maliyetlerin de ortaya çıkartılması oldukça önemlidir. Yeşil alanlarda suyun sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi açısından farklı disiplinlerin de ortaya koyabileceği birçok alternatifler geliştirilmektedir. Bu alternatiflerden birisi olarak bu çalışmada kent bünyesindeki geçirimsiz yüzeylerden yağmur hasadı ile elde edilecek olan suyun, kentsel yeşil alan tasarım ve yönetiminde daha etkin kullanılabilirliği Ankara kentine yeşil alan kazandırmak amacıyla uygulanan Dikmen Vadisi Projesi örneğinde irdelenmiştir.

MATERYAL ve METOD

Araştırma alanı olarak seçilen Dikmen Vadisi, Ankara'nın Çankaya İlçesi'nde bulunan vadiler ve dereler sisteminin bir parçasıdır. Ekosistem sınırları göz önünde bulundurulduğunda, Dikmen Deresi havzası, Sakarya Nehri su havzasının yer altı ve yer üstü suyu doğal beslenme kanallarından birisini oluşturmaktadır ve kentin güneyinde 39°50'-39°57' Kuzey Enlemleri ile 32°50'-32°48' Doğu Boyamları arasında yer almaktadır (Şekil 1). Vadi deniz seviyesinden en yüksek 1303 m, en düşük 850 m. arasındadır (Şahin, 1996). Ankara ilinin yıllık ortalama sıcaklığı 11.9 °C, aylık toplam yağış miktarı ortalaması 393.2 mm, en yüksek sıcaklık Temmuz ayında 41.0°C, Ağustos ayında ise 40.4 °C'dir (MGM, 2022).

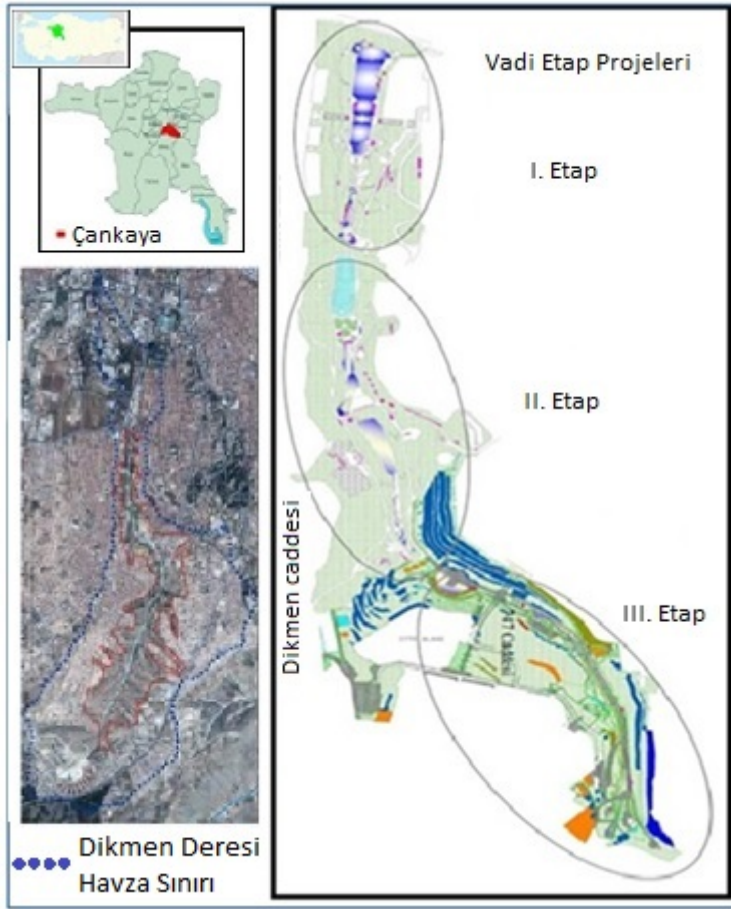
Dikmen Deresi havzası içerisinde yer alan Dikmen Vadisi I, II ve III. etapları çalışma alanı sınırlarını oluşturmaktadır (Şekil 1). 124 bin 519 m² 'lik alana sahip Vadi projelerinin ilk etabın inşasına 01.05.1995 yılında başlanmış, 15.09.1996 tarihinde proje tamamlanarak hizmete açılmıştır. 232 bin 59 m² alana sahip II. Etap projesi, 11.06.2002 yılında, 248 bin 535 m² alana sahip olan III. Etap projesi ise 1.04.2008 tarihinde rekreasyon kültür parkı olarak faaliyete geçmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında Dikmen Deresi havzasının ve Vadi etaplarına ait alanlar; geçirimsiz yüzeyler, konut alanlar ve kentsel yeşil alanlar olmak üzere sınıflandırılmış ve alan büyüklüğü m² olarak hesaplanmıştır. Bu hesaplamalarda Dikmen Deresi havzasına ait Google Earth görüntüsünden ve Vadi Etaplarına ait uygulama peyzaj projelerinden yararlanılmıştır. Vadi etap projelerindeki çim alanlar, ağaç ve çalı alanlar ile birlikte çiçeklik alanlar “*yeşil alan*” olarak, sert zeminlerin olduğu tüm yapılar, koşu yolları ve oyun alanları “*geçirimsiz alanlar*”, havuzlar ise “*diğer*” alanlar olarak değerlendirmeye alınmıştır.

Çalışmada III. etapta “tırpanlık” olarak tanımlanan ancak boş bırakılan alan, kullanılmaması ve düzenli sulama yapılmadığından dolayı sulama hesaplamalara dahil edilmemiştir.

Çalışmanın ikinci aşamasında, Dikmen Deresi havzasının ve Vadi etaplarının “potansiyel su miktarı”, Dereli (2020)’den yararlanılarak sert ve geçirimsiz yüzeylerden toplanabilecek olan yağmur hasadı ile ortaya konulmuştur. Çalışmada, Türkiye’de yağmur suyu depo hacimlerinin hesaplanmasında kullanılan DIN normundaki (DIN, 1989) değerler kullanılarak, geçirimsiz yüzeylerden toplanabilecek su miktarı (yağmur suyu verimi) ;

$$\text{Yağmur suyu verimi (m}^3\text{)} = \text{Yağmur toplama alanı (m}^2\text{)} \times \text{Yıllık yağış miktarı (mm)} \times 0.8 \times 0.9$$

formülü kullanılarak hesaplanmıştır.

Şekil 1. Araştırma alanının konumu.

Yağmur toplama alanı, söz konusu formülde bina çatılarına, yıllık yağış miktarı, Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM) tarafından belirtilmiş yıllık ortalama yağış miktarına, 0.8, DIN (1989)’da çatı katsayısı olarak belirlenen katsayıya karşılık gelmekte olup, çatıda toplanan yağmurun geri dönüştürülemeyeceğini ifade eder. 0.9 ise filtre etkinlik katsayısıdır.

Araştırmanın üçüncü aşamasında vadi etaplarına ait Bitkisel Tasarım/Uygulama Projesinde bitki materyali ağaç, çalı, yer örtücü ve çim alanlar olarak gruplandırılmış olması nedeniyle, bitkisel sulama için ihtiyaç duyulan su miktarı Erdoğan (2002)’dan faydalanılarak; her bitki grubunun ihtiyaç duyduğu su ortalaması alınarak hesaplanmıştır (Çizelge 1). Etaplarda çim alanlar, yer örtücü ve çalı grupları sprigler ile, ağaçlar ise ayrı damlama sulama sistemi ile sulanmaktadır. Bu nedenle açık yeşil alanların ihtiyaç duyduğu sulama suyunun hesaplanmasında çalı gruplarının ihtiyaç duyduğu su miktarı dahil

edilmeden ortalama alınmış ve Dikmen Deresi havza genelindeki açık yeşil alanlar için m^2 ye 7.9 lt gün⁻¹ su olarak kabul edilmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi (ABB) Teknik Şartnamesinde “çim alanların sezon boyunca günlük sulanması” gerektiği belirtildiğinden dolayı da çalışmada “bitki gruplarının” günlük ve sezonluk (6 ay boyunca) ihtiyaç duyduğu su miktarı m^3 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmanın dördüncü aşamasında ise; vadi I, II ve III. etaplarının 2020 yılı ve 2021 yılında “yeşil alan sulamasında kullanılan ve havuzların dolumu için” talep edilen su miktarı dönemsel olarak aylık periyotlar halinde ABB’den alınan sayaç numaraları dikkate alınarak Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü (ASKİ)’nden talep edilen su miktarı m^3 olarak hesaplanmış ve tüketildiği gün bazında maliyet hesabı güncel fiyatlar (3.59 TL m^{-3}) doğrultusunda ortaya konulmuştur.

Çizelge 1. Bitki gruplarına göre sulama suyu ihtiyacı (Erdoğan 2002’den değiştirilerek)

Bitki grupları	Serin İklimde ihtiyaç duyulan su miktarı (lt gün ⁻¹) (Erdoğan, 2002)	Çalışmada kabul edilen su ihtiyacı (lt gün ⁻¹)
Yer örtücü ve çiçek kaplı 1 m^2 alan	1.6	1.6 *
Çim	5.00	5.00 *
Yapraklı Çalılar	6.00	5.00
İbrelili Çalılar	4.00	
İbrelili Ağaçlar	8.50	11.00 *
Yapraklı Ağaççıklar	9.00	
Yapraklı Ağaçlar	15.00	
Açık yeşil alan (Dikmen Deresi havza geneli)		7.9 (* ortalama)

Çalışmanın son aşamasında ise araştırma alanındaki III. Etap Bitkisel Tasarım/Uygulama Projesinde yer alan bitkilerin ABB’nin teknik şartnamesi ile karşılaştırılması yapılmış ve elde edilen tüm bilgiler doğrultusunda yapılması düşünülen vadi etapları için kurakçıl peyzaj açısından değerlendirilme yapılarak, bazı öneriler sunulmuştur.

BULGULAR ve TARTIŞMA

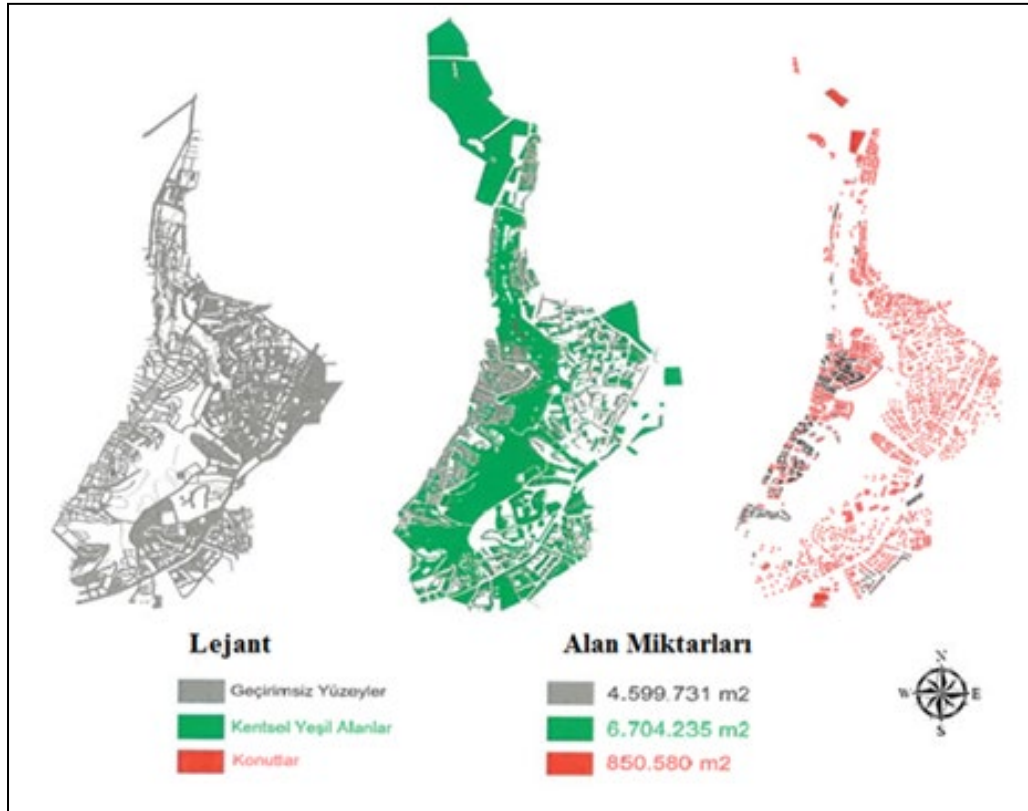
1. Potansiyel Su Miktarı: Yağmur Hasadı

1.1. Dikmen Deresi Havzasındaki Potansiyel Su Miktarı: Yağmur Hasadı

Yağmur hasadı, sulamada ve evsel kullanımda sürdürülebilir olmayan yer altı suyu kullanımına alternatif olarak yağışla yüzey akışına geçen suyun biriktirilip kullanılması için geliştirilen yöntemlerin bütünüdür (Lancaster, 2008). Çalışma alan sınırını oluşturan Dikmen Deresi havza sınırı eğimli alanların ortasında yer almasından dolayı bir toplama alanı görevi görmektedir. Dikmen Deresi havza sınırı içerisindeki 4.599.731 m^2 geçirimsiz yüzeyler ve 6.704.235 m^2 yeşil alan hesaplanmıştır (Şekil 2). Havza genelinde geçirimsiz yüzeylerden ve konutların çatı yüzeylerinden yağmur hasadı ile toplanacak olan potansiyel su miktarı 1.542.220 m^3 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Dikmen Deresi havzasından yağmur hasadı ile toplanacak potansiyel su miktarı

Dikmen Deresi havzası	Yağmur toplama alanı (m ²)	Yıllık yağış miktarı (mm) x 0.8 x 0.9	Potansiyel su miktarı (Yağmur Hasadı) (m ³)
Geçirimsiz yüzeyler	4.599.731	0.393x0.8x0.9	1.301.540
Konutlar (çatı yüzeyleri)	850.580		240.680
Toplam	5.450.311		1.542.220

Şekil 2. Dikmen Deresi havza sınırı ve alan miktarları.

1.2. Vadi Etaplarının (I-II-III Etaplar) Potansiyel Su Miktarı: Yağmur Hasadı

Çalışmada Dikmen Deresi Havzasının bir parçası olan vadi etaplarındaki geçirimsiz yüzeylerden yağmur hasadı ile elde edilebilecek potansiyel su miktarı 31.993 m³tür (Çizelge 3).

Çizelge 3. Vadi etaplarının geçirimsiz yüzeylerinden hasat edilebilecek yağmur suyu miktarı.

Vadi etapları	Yağmur toplama alanı (m ²)	Yıllık yağış miktarı (mm) x 0.8 x 0.9	Yağmur hasadı (m ³)
Vadi I. Etap	23.684	0.393x0.8x0.9	6.702
Vadi II. Etap	42.859		12.127
Vadi III. Etap	46.522		13.164
Toplam	113.065		31.993

2. Bitki Gruplarının İhtiyaç Duydukları Su Tüketiminin Saptanması

Bitkilerin harcadığı su miktarı bitki türü, yetiştirme ortamı koşulları ve toprak özelliklerine göre çok değişkenlik gösterdiğinden dolayı bitkilerin yıllık veya mevsimlik su gereksinimi için kesin değerler verilememektedir. Çalışmada Dikmen Deresi havza genelinde 6.704.235 m² kentsel yeşil alanın ihtiyaç duyduğu su miktarı *günlük* ortalama 52.963 m³, sezon boyunca (6 ay) ise 9.533.422 m³ su olduğu hesaplanmıştır. I, II ve III.etaplara ait peyzaj projeleri baz alınarak m²'de ihtiyaç duyulan günlük sulama suyu ihtiyacı toplam 2.301 m³tür (Çizelge 4).

Çizelge 4. Dikmen Deresi havzası ve vadi etaplarında ihtiyaç duyulan günlük su miktarları

	Dikmen Deresi Havzası		Vadi Etapları					
			I. Etap		II. Etap		III. Etap	
Bitki grupları	Alan (m ²)	İhtiyaç Duyulan Günlük Su Miktarı (m ³)	Alan (m ²)	İhtiyaç Duyulan Günlük Su Miktarı (m ³)	Alan (m ²)	İhtiyaç Duyulan Günlük Su Miktarı (m ³)	Alan (m ²)	İhtiyaç Duyulan Günlük Su Miktarı (m ³)
Çim alan	6.704.235	52.963	75.404	377	148.379	742	140.994	705
Çiçeklik/ yer örtücüler			1.036	2	537	0.86	564	0.90
Çalı			8.022	40	28.999	145	43.324	217
Ağaç			Proje de bilgi yer almamakta	-	Proje de bilgi yer almamakta	-	6.522	72
Toplam	6.704.235	52.963	84.462	419	177.915	888	191.404	994

Sezonluk (6 ay) sulama suyu ihtiyacı = (ihtiyaç duyulan günlük su miktarıx30) x 6 m³ olarak hesaplanmıştır.

Bitki gruplarının sulanması için sezonluk (6 ay) sulama suyu ihtiyacı ise sırası ile I. etabın 75.420 m³, II. etabın 159.840 m³, III. etabın ise 178.920 m³ olup, etaplardaki yeşil alanların sulanmasında toplam yaklaşık 414.180 m³ suya ihtiyaç duyulmaktadır (Çizelge 5).

3. Vadi Etaplarında Talep Edilen Şebeke Suyu Miktarı

2020 yılı ve 2021 yılında ASKİ'den Nisan, Mayıs, Haziran, Ağustos, Eylül aylarında vadi etap projelerinde "yeşil alan sulamasında ve havuzların dolusunda kullanılmak üzere yıllık ortalama yaklaşık 157.543 m³, 167.767 m³ ve 197.958 m³ su talep edilmiştir. Üçüncü etapdaki yeşil alanların alansal büyüklüğünün fazla olması nedeniyle talep edilen "sezonluk sulama suyu" maliyetinin de 710.669 TL ile en fazla olduğu görülmektedir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Vadi Etapları ve Havzanın Yağmur Hasadı, İhtiyaç Duyulan Su ve Şebeke Suyu Miktar ve Maliyetleri

Etaplar	Mevcut su deposunun kapasitesi m ³	Su Miktarı (m ³)				Su Maliyeti (TL) ***		
		Potansiyel su (yağmur hasadı)	İhtiyaç duyulan		Talep edilen şebeke suyu (ASKİ)	Potansiyel suyun maliyeti (yağmur hasadı)	Sezonluk ihtiyaç duyulan suyun maliyeti	Sezonluk talep edilen şebeke suyunun maliyeti
			Günlük	Sezonluk				
I.	450	6.702	419	75.420	157.543	24.060	270.618	565.579
II.	1.979	12.127	888	159.840	167.767	43.536	573.660	602.284
III.	3.696	13.164	994	178.920	197.958	47.259	642.474	710.669
Etap Toplam	6.125	31.993	2.301	414.180	543.268*	114.855	1.486.752	1.950.332
Havza Toplam	Bilinmiyor	1.542.220	52.963**	9.533.422	Bilinmiyor	5.536.570	34.224.985	Bilinmiyor

*Havuzlar için talep edilen yıllık ortalama şebeke suyu 20 bin m³ dahil edilmiştir.
**m²'ye 7.9 lt sulama suyu
*** ASKİ 2021 satış fiyatı yılı su 3.59 TL m⁻³'dir. (2021 Euro alış ortalaması 10.494 TL'dir)

4. Vadi Etaplarının Bitkisel Dokusu ve Yeşil Alan Analizi

Vadi etap projelerinde yapım ve onarım işlerinde kullanılacak çim tohumlarının ithal ve sertifikalı çim tohumlarından oluşacağı teknik şartnamede belirtilmiştir. Bu nedenle bitkisel dokuda % 30 *Lolium perenne*, % 20 *Poa pratensis*, % 25 *Festuca rubra commutata* ve % 25 *Festuca rubra* çim tohumları ekilmiştir. Vadideki etaplarda vadi sokakları boyunca en sık görülen bitkiler; *Acer* spp. (Akçaağaç), *Abies* spp. (Gökmar), *Berberis thunbergii* (Hanım Tuzluğu), *Buxus sempervirens* (Şimşir), *Catalpa* sp., *Cedrus atlantica* "Glauca" (Mavi Atlas Sediri), *Cedrus* spp. (Sedir), *Cedrus atlantica* (Atlas Sediri), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Cornus alba atropurpurea* (Kızılcık), *Cotoneaster horizontalis*, (Dağ muşmulası), *Crataegus* spp. (Alıç), *Cupressus* spp. (Servis), *Cupressus sempervirens pyramidalis*, *Cupressus arizonica* (Arizona Servisi), *Cupressocyparis leylandii* (Leylandi), *Hedera helix* (Duvar Sarmaşığı), *Ilex aquifolium* (Çoban Püskülü), *Juniperus horizontalis* (Yayılcı Ardiç), *Juniperus virginiana skyrocket* (Sütun Kalem Ardiç), *Juniperus* spp. (Ardiç), *Liquidambar orientalis* (Sığla), *Mahonia aquifolium* (Sarı Boya Çalısı), *Picea pungens* (Ladin), *Pinus nigra* (Karaçam), *Platanus orientalis* (Çınar),

Prunus serrulata ‘kazan’ (Süs Kirazı), *Prunus cerasifera* (Kiraz Eriği), *Ligustrum vulgare* (Adi Kurtbağrı), *Pyracantha coccinea* (Ateş dikenli), *Quercus* spp. (Meşe), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Thuja* spp. (Mazi), *Tilia tomentosa* (Ihlamur) ve *Viburnum tinus* (Kartopu)’dur.

Çalışmada yapılan gözlemlerde I. etap kirazlı yol olarak anıldığı ve alle uygulaması yapıldığı, II. etapta ise yoğunlulu olarak ibreli ağaç türlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Kullanılan bazı ibreli ağaç ve çalı gruplarının az su tüketimi sağlıyor olması ilk etapta uyumlu görünmesine rağmen kullanılan ibreli ağaçların büyük bir kısmının ithal olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada sadece III. etapta *uygulanmış bitkisel peyzaj projesinde* kullanılan bitkilerin, “Ankara İl Sınır ve Sorumlulukları İçerisinde Bulunan Parklar, Refüjler, Yan Bantların Yeşil Alanları, Piknik Alanları, Rekreasyon Alanları, Mezarlıklar, Havuzlar ve Göletler, Belediyeye Ait Tesislerin Bitkisel, İnşaat, Tesisat, Elektrik, Bakım ve Onarım İşi Teknik Şartnamesi” ile karşılaştırıldığında ise yapraklı ağaçların % 40’ının, ibreli ağaçların % 12’sinin, çalı grubundaki bitkilerin ise % 21’inin bu şartnamede yer almayan bitkilerden oluştuğu saptanmıştır.

SONUÇ

Çalışmada elde edilen bulgular sonucunda Vadi Etapları ve Dikmen Deresi Havzasının yağmur hasadı ile elde edilebilecek potansiyel su miktarı ihtiyaç duyulan su ve talep edilen şebeke suyu miktarları ve maliyetleri karşılaştırıldığında;

Dikmen Deresi havza genelindeki yeşil alanların sezon boyunca (6 ay) ihtiyaç duyduğu sulama suyunun (9.533.422 m³) sadece % 16’sı, havza genelindeki yağmur hasadından temin edilebilecektir.

Vadi Etaplarından yağmur hasadı olarak elde edilecek 31.993 m³ su miktarının 12.94 katının, etaplardaki bitkisel grupların (çim, ağaç, çalı, yer örtücüler) bir sezon boyunca sulanması için ihtiyaç duyulan su miktarı olduğu saptanmıştır.

Ancak, Dikmen Deresi Havzası’ndan yağmur hasadı ile toplanacak potansiyel suyun (1 milyon 542 bin m³) sadece % 27’si, Vadi etaplarındaki tüm yeşil alanların sezon boyunca ihtiyaç duyduğu sulama suyunu karşılayabilecektir.

Vadi etaplarındaki yeşil alanların bir sezonda sulanması için ASKİ’den talep edilen 543.268 m³ şebeke suyunun maliyeti yaklaşık 2.000.000 TL’dir. Vadi etaplarındaki tüm yeşil alanların sulanmasında bir sezonda 414.000 m³ suya ihtiyaç duyulmaktadır. I, II ve III. etaplarındaki sadece çim alanların alansal büyüklüğü 365.000 m² olup, sezon boyunca ihtiyaç duyulan su 328.000 m³’tür. Bu değerler tüm yeşil alanlar için ihtiyaç duyulan suyun % 80’inin çim alanlarda kullanıldığını göstermekte olup mevcut alanlar ve/veya yapılması planlanan alanlar için geniş çim alanlardan uzak durulması gerektiğini de vurgulamaktadır.

Özellikle III. vadi etabındaki yeşil alanların sulanmasında ihtiyaç duyulan günlük 994 m³ suyun da, 705 m³’ü çim alanların, 290 m³’ünün ise ağaç ve çalıların ihtiyaç duydukları su miktarı olduğu ortaya konulmuştur. Bu durum kurakçıl peyzaj ilkelerine yönelik tasarım ve uygulamaların yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bitki tür seçiminde de yerel ve kurağa dayanıklı tür kullanımı, çim yüzey alanlarının azaltılması zorunluluğunu da göstermektedir.

Vadi Etaplarından toplanacak yağmur suyunun yatırım bedelleri Temizkan ve Kayılı (2021)’a göre hesaplandığında; “Sarnıç için yatırım bedelinin” şebeke suyuna (ASKİ’ye) ödenen bedelin yaklaşık 1/2

oranında, “Depolama yöntemi yatırım bedelinin” ise şebekeye ödenen bedelin 3/4’ü oranında olduğu söylenebilir (Çizelge 6).

Bu çalışmada da görülmüştür ki, kentsel yeşil alanların tasarımında özellikle çim alanların geniş yer tutması su tüketimini ciddi oranda arttırmaktadır. Tüketilen su bedelinin birim fiyatındaki artış göz önünde bulundurulduğunda sadece çim alanlar için sezon boyunca kullanılan suyun maliyeti de her geçen gün daha da artacaktır.

Çizelge 6. Vadi etaplarındaki yağmur hasadının yatırım bedeli karşılaştırması

	Yağmur hasadı ile elde edilen su (m ³)	Sarnıç için yatırım bedeli (TL)	Depolama yöntemi yatırım bedeli (TL)
Temizkan ve Kayılı (2021)’den yararlanılarak	2.766	93.082	130.000
Vadi etapları (I., II. ve III. Etaplar)	31.993	1.076.635	1.503.647
ASKİ talep edilen suyun maliyeti (ASKİ 2021 satış fiyatı yılı su 3.59 TL m⁻³’dir)			1.950.332

I, II ve III. Vadi Etapları için mevcut çim alanların % 50 oranında azaltılması halinde günlük su ihtiyacı bu oranda azalacak ve bu azaltımın 2021 birim fiyatlarıyla toplam maliyet üzerinde sağlayacağı tasarruf ise 590.000 TL olacaktır. Her ne kadar çatılardan toplanacak suyun depolanması yatırım açısından maliyetli olsa da, bu maliyet şebeke suyu teminine göre daha düşük olacaktır. Basit bir hesaplama ile Dikmen Deresi Havzası’nda, sadece çatı yüzeylerinden toplanacak olan 240.863 m³ su ile seçenekli olarak günlük “48.172 m² çim alan”, “150.539 m² yer örtücü ve çiçeklik alan”, “30.488 m² yeşil alan” sulanabilecektir. Başka bir değerlendirme ile de çatı yüzeylerinden toplanacak olan bu su miktarının, III. Vadi Etabındaki tüm yeşil alanların sezon boyunca ihtiyaç duyduğu su miktarını (178.920 m³) karşıladığı da söylenebilir.

Sonuç olarak bu çalışma ile Ankara Dikmen Deresi havzasındaki çatı yüzeyleri ve geçirimsiz yüzeylerden yağmur hasadı ile sağlanacak su miktarının (1.542.220 m³) sadece % 26’sı ile Vadi etaplarının tüm yeşil alanlarının sulanmasında ve geri kalan kısmı ile de yapılması planlanan IV. ve V. etap yeşil alanlarının sulanmasında kullanılacak şekilde planlanması suyun sürdürülebilir kullanımı için son derece önemlidir.

Ancak etapların tamamlanmış olması nedeniyle yağmur hasadından elde edilecek suyun, vadi etaplarında kullanılacak düzeyde imar planlarına işlenerek yeniden planlanması maliyet açısından ciddi yükler getirebilir. Çalışmada söz konusu olan maliyet, hasat ile elde edilecek potansiyel suyun sadece şebeke suyuna dahil edilmesi durumunda tasarruf edilecek olan miktarı ifade etmektedir. Yağmur suyunun depolanarak tekrar kullanılması ayrı bir mühendislik çalışması gerektirmektedir. Ancak yapılması planlanan IV. ve V. etapların daha geniş ölçekli yeşil alana sahip olacağı düşünülürse tüketilecek olan su miktarının daha yüksek olacağı ve maliyetinin daha da artacak olması kaçınılmazdır. Bu nedenle havza genelindeki yeşil alanlarda geniş yayılım gösteren ve diğer vejetasyon örtülerine oranla en çok su tüketimi olan çimler yerine, bir yeşil alan koridoru oluşturacak olan IV. ve V. etap için alternatif yer örtücülerin kullanılmasının etkin su kullanımına fayda sağlayacağı ulaşılabilecek sonuçlardan biridir. Aynı zamanda su kaybını engelleyecek malç malzemesi kullanılması, doğru bitki seçimi ve uygun sulama yöntemleriyle aktif ve en verimli çalışma gerçekleştirilebilir. Yapılması planlanan projelerdeki peyzaj düzenlemelerinde kullanılacak olan tür seçiminde ve özellikle sulama projelerinde daha yenilikçi

ve teknolojiye uygun plan ve programların yapılması gerekmektedir. Alanın su tutma potansiyeli göz önüne alınıp yağmur hasadı yapılmasıyla birlikte maliyet yönünden fayda sağlanacağı da dikkate alındığında yağmur suyunun geri dönüştürülebilir olması, suyun etkin kullanılması ve su yönetimi açısından da son derece önemlidir.

Ülkemizde yağmur suyunun depolanması ile ilgili 23 Haziran 2017 tarih ve 30105 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Yağmursuyu Toplama, Depolama ve Deşarj Sistemleri Hakkında Yönetmelik”in özellikle 6. ve 7. maddeleri gereği de “yağmur suyunun depolanmasındaki alt yapı projelerinin hazırlanmasında imar planlarının revize edilmesi” belirtilmiştir (Anonim, 2017). Ayrıca 11.07.2021 tarih ve 31538 sayılı Resmi Gazete yayınlanan “Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinde de Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”in 5. Maddesinde de “2000 m²’den büyük parsellerde yapılacak yapılarda yağmur suyu toplama sistemi içermesi zorunluluğu” getirilmiştir (Anonim, 2021). 25 Şubat 2022 tarih ve 31761 sayılı Resmi Gazete yayınlanan “Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinde de Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”in 3. maddesinin 3. bendinde de “Parsel bahçelerinde sulama sistemi planlanması halinde, sistemin damlama sulamaya uygun olarak tasarlanması, yöresel şartlara ve iklim koşullarına göre az su isteyen ve damlama sulama sistemine uygun bitkilerin seçilmesi, varsa öncelikle yağmur suyu depolama sisteminde bulunan suyun kullanılması esastır” ifadesi yer almaktadır (Anonim, 2022). Aynı zamanda yönetmelikte bu hususun peyzaj projelerinde de dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yönetmeliklerde yapılan bu değişiklikler peyzaj mimarlığı disiplini içinde yapılacak olan yeşil alan tasarım ve yönetiminde suyun etkin kullanılması açısından son derece önemlidir.

Sonuç olarak bu çalışmada Ankara gibi büyük kentlerde mevcut yeşil alanların düzenlenmesinde aşırı miktarda su kullanımı gerektiren yabancı yurtlu bitkiler ile birlikte her gün düzenli sulamaya gereksinim duyan çim alanların ve çiçek parterlerinin geniş alan kaplaması gerek su, gerekse bakım maliyetini önemli oranda arttırdığı gözler önüne serilmiştir. 2012 yılında yayınlanan İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı 2011-2023 raporunda “Türkiye’de ise yıllık ortalama sıcaklığın gelecek yıllarda 2,5°-4°C artacağı, Ege ve Doğu Anadolu Bölgeleri’nde 4°C’yi, iç bölgelerinde ise bu artışın 5°C’yi bulacağı tahmin edilmektedir” ifadesi yer almaktadır. Bu nedenle Türkiye’nin yakın gelecekte daha sıcak, daha kurak ve yağışlar açısından daha belirsiz bir iklim yapısına sahip olacağı göz önünde bulundurulduğunda kentlerimizdeki yeşil alanların planlanmasında kurakçıl peyzaj ilkeleri ve su yönetimi, su depolama konuları ve ilkelerine bağlı kalarak sürdürülebilir bir tasarım ve planlama yapmanın gerekliliği bu çalışma ile bir kez daha ortaya konulmuştur.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Makale yazarları, aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

The authors of the article declare that there is no conflict of interest between them.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Teşekkür: Bu çalışma, 2022 yılında Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında, “Yeşil alan tasarımı ve yönetiminde suyun etkin kullanımı: Ankara Dikmen vadisi örneği” başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Anonim, (2017). *Yağmursuyu toplama, depolama ve deşarj sistemleri hakkında yönetmelik*. 23 Haziran 2017 Tarih ve 30105 sayılı T.C. Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, (2021). *Planlı alanlar imar yönetmeliğinde de değişiklik yapılmasına dair yönetmelik*. 18 Ağustos 2022 Tarih ve 31927 sayılı T.C. Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, (2022). *Planlı alanlar imar yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik*. 25 Şubat 2022 Tarih ve 31761 sayılı T.C. Resmi Gazete, Ankara.
- Anonymous, (2017). *Water sensitive urban design guideline, Applying water sensitive urban design principles to NSW transport projects*. Roads and Maritime Services, May 2017. <https://roads-waterways.transport.nsw.gov.au/business-industry/partners-suppliers/documents/centre-for-urban-design/water-sensitive-urban-design-guideline.pdf>
- Atik, M.,& Karagüzel, O. (2007). *Peyzaj Mimarlığı Uygulamalarında Su Tasarrufu Olanakları ve Süs Bitkisi Olarak Doğal Türlerin Kullanım Önceliği*. Tarımın Sesi TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Antalya Şubesi Yayını,15:9-12. http://www.ziraatciyiz.org/_docs/2001-peyzaj-mimarliginda-su-tasarrufu.pdf
- Barış, M.E. (2007). *Kurakçıl Peyzaj. Bilim Teknik Dergisi*, 478: 22-27. <https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergiKodu=4&cilt=40&sayi=478&sayfa=24&yil=2007&ay=9&yaziid=23940>
- Bayramoğlu, E. (2016). Sürdürülebilir Peyzaj Düzenleme Yaklaşımı: KTÜ Kanuni Kampüsü'nün Xeriscape Açısından Değerlendirilmesi. *Artvin Coruh University Journal of Forestry Faculty*, 17(2):119-127. <https://doi.org/10.17474/acuofd.66592> .
- Bayramoğlu, E., Ertek, A., & Demirel, M. (2013). Su Tasarrufu Amacıyla Peyzaj Mimarlığı Uygulamalarında Kısıntılı Sulama Yaklaşımı. *İnönü University Journal of Art and Design*, 3 (7): 45-53. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/92475> .
- Center For Neighborhood Technology. (2010). *The Value of Green Infrastructure A Guide To Recognizing Its Economic, Environmental and Social Benefits*. American Rivers. USA.
- Çaylı, A. (2021). Kümeslerin Su Gereksiniminin Yağmur Suyu Hasadından Karşılanması Üzerine Bir Araştırma: Kahramanmaraş Örneği. *KSÜ Tarım ve Doğa Dergisi*, 24 (5): 1048-1058. <https://doi.org/10.18016/ksutarimdoge.vi.838619>.
- Çetin, N., & Mansuroğlu, S. (2018). Akdeniz Koşullarında Kurakçıl Peyzaj Düzenlemelerinde Kullanılabilecek Bitki Türlerinin Belirlenmesi: Antalya/Konyaaltı Örneği. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 11-18. <https://doi.org/10.20289/zfdergi.390690>.
- Çetinkale Demirkan, G., & Akat, H. (2017). Kurak Bölgeler Su Etkin Peyzaj Düzenlemeleri yaklaşımıyla 'Xeriscape'. 3. ASM Uluslararası Tarım ve Çevre Kongresi, Antalya, Türkiye, 16-18 Kasım 2017, ss: 9-18.
- Çöp, S. (2020). *Sürdürülebilir Peyzaj Uygulamalarına Yönelik Bitkilendirme Çalışmalarının Kurakçıl Peyzaj Yaklaşımına Göre İrdelenmesi: Sarıgerme Günübirlik Halk Plajı Örneği (Tez no 652478)*. [Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Dereli, C. (2020). *Su Duyarlı Kentsel Tasarım Yaklaşımı Kapsamında Sürdürülebilir Yağmur Suyu Yönetimi: Edirne Kent Örneği (Tez no 656643)*. [Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- DIN, (1989). *Rainwater Harvesting Systems - Part 1: Planning, Installation, Operation and Maintenance*. German Institute for Standardisation (Deutsches Institut für Normung).
- Dobroski, K. (2016). Exploring Feasible Domestic Water Conservation Practices. [Washington College Department of Environmental Science and Studies]. Washington collage.
- https://www.researchgate.net/publication/305281792_Exploring_Feasible_Domestic_Water_Conservation_Practices (Alınma Tarihi: 12.06.2022)
- Erdoğan, O. (2002). *Kocaeli İli Sahil Düzenlemesinin Sulama Sistemi Projelendirilmesi (Tez no 121133)*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ertop, G. (2009). *Küresel Isınma Ve Kurakçıl Peyzaj Planlaması (Tez no 256251)*. [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gültürk Doğruyol, P. and Şişman, E. E. (2021). Kentsel Yeşil Alan Sistem Kurgulanmasına Yönelik Bir Model Önerisi. *Kent Akademisi*, Volume 14, Issue 3, Pages, 593-615.
- İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı 2011-2023. (2012). Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ankara. https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/file/eylem_planlari/Iklim_Degisikligi_Eylem_Plani_TR.pdf (Alınma Tarihi: 06 Ağustos 2023)
- Kattamanchi, K.,&Thaneshwari Kumari, P. (2020). Xeriscapping-Water Gardening. https://www.researchgate.net/publication/346514588_Xeriscapping_-_Water_Efficient_Gardening (Alınma Tarihi:15 Mayıs 2022)
- Keane, T. (1995). *Water-Wise Landscaping: Guide For Water Management Planning*. Logan, USA. <http://region8water.colostate.edu/PDFs/waterwis.pdf> (Alınma Tarihi: 20 Haziran 2022)
- Klett, J.E., & Wilson, C. R. (2015). *Xeriscaping: Ground Cover Plants*. Colorado State University.
- <https://extension.colostate.edu/topic-areas/yard-garden/xeriscaping-ground-cover-plants-7-230/> (Alınma Tarihi 13 Mayıs 2022)
- Lancaster, B. (2008). *Rain Harvesting for Drylands and Beyond Volume 2: Water Harvesting Eartworks*, Rainsource press, Tuscon, Arizona, USA. ISBN: 978-0-9772464-1-0.
- Konyalı Dereli, C. & Çay, R.D. (2020). Sürdürülebilir Yağmursuyu Yönetimi Kapsamında Yeşil Altyapı Sisteminin Değerlendirilmesi: Fırınırsırtı TOKİ Konutları (Edirne) Yerleşimi İçin Bir Öneri. *Kent Akademisi*, 13(4), Pages 668-687.
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM). (2022). Ankara İline ait Genel İstatistik Verileri. <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx> (Alınma Tarihi 12 Temmuz 2023)
- Müftüoğlu, V., & Perçin, H. (2015). Sürdürülebilir Kentsel Yağmur Suyu Yönetimi Kapsamında Yağmur, *İnönü University Journal of Art and Design*, 5 (11): 27 – 37. (<https://doi.org/10.16950/std.34364>)

- Önder, S., & Akay, A. (2015). Kentsel Açık Yeşil Alanlarda Su Yönetimi Ve Kuraklık. Selçuk Üniversitesi, Konya GAP VII. Tarım Kongresi, Şanlıurfa, Türkiye, 28 Nisan-1 Mayıs 2015, ss.606-611.
- Sarıkoç, E. (2007). *Peyzaj Alanlarında Kullanılan Sulama Yöntemleri ve Bitki Su Tüketim Modellerinin Türkiye'nin Üç Farklı İklim Bölgesinde Uygulanması (Tez no 212040)*. [Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Saygın, N., & Ulusoy, P. (2011). Sürdürülebilir Kampüs Tasarımı için Yağmursuyu Yönetimi ve Yeşil Altyapı Teknikleri. *Politeknik Dergisi*, 14 (3): 223-231 (<https://doi.org/10.2339/2011.14.3>, 223-231)
- Şahin, Ş. (1996). *Dikmen Vadisi Peyzaj potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Tez no 47869)*. [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Şahin, N. (2013). *Kurakçıl Peyzaj Düzenlemesinde Suyun Etkin ve Akılcı Kullanımı Xeriscape (Tez no 337891)*. [Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Bilimleri Anabilim Dalı]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Şahin, Ş., Bilgili, C., & Güneş, M. (2013). Ankara Dikmen Vadisinin Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimi: Kentleşme ve Doğa İlişkisi. Peyzaj Mimarlığı 5. Kongresi: Dönüşen Peyzaj, Adana, Türkiye, 14-17 Kasım 2013, ss.383-394.
- Taner, T. (2010). Peyzaj Düzenlemesinde Suyun Etkin Kullanımı: Kurakçıl Peyzaj (Tez no 285071). [Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Temizkan, S., & Kayılı, M. (2021). Yağmur Suyu Toplama Sistemlerinde Optimum Depolama Yönteminin Belirlenmesi: Karabük Üniversitesi Sosyal Yaşam Merkezi Örneği. *El-Cezeri Fen ve Mühendislik Dergisi* 8 (14): 102-116. <https://doi.org/10.31202/ecjse.778973>.
- Yazgan, M.E., Özyavuz, M., & Çorbacı, Ö.L. (2017). *Kurakçıl Peyzaj (Xeriscape) ve Uygulamaları*. Karakayalar Matbaa, Edirne.
- Wilson, C., & Feucht, J.R. (2007). *Xeriscaping Creative Landscaping*. USA: Colorado State University.

(EN) GENİŞLETİLMİŞ ÖZET (EXTENDED SUMMARY)

Research Problem:

The aim of this study is to examine the more effective use of water obtained by rain harvesting from impermeable surfaces within the city in urban green area design and management, on the example of the Ankara Dikmen Valley Project.

Research Questions:

What is the amount of water that will be obtained by rain harvesting from impermeable surfaces and roof surfaces within the city? What is the water requirement of plant groups? What is the amount of tap water required for irrigation of green areas?

Literature Review:

When the national and international literature is examined, it is seen that there are studies that combine methods for sustainable water management and more ergonomic use of water with strategies that reduce runoff, have high visual values, reduce / prevent pollutants, and are suitable for the land designed by emphasizing vegetation. In landscape architecture studies, approaches have been introduced for water use, especially in urban green areas, such as preventing excessive water consumption, choosing species that need less water in vegetative applications, providing irrigation water by calculating the water consumption of plants, and choosing alternative plant groups instead of grass (Wilson & Feucht, 2007; Atik & Karagüzel, 2007; Ertop, 2009; Taner, 2010; Bayramoğlu et al., 2013; Şahin, 2013; Şahin et al., 2013; Klett & Wilson, 2015; Bayramoğlu, 2016; Dobroski, 2016 ; Çetinkale Demirkan & Akat, 2017; Yazgan et al., 2017; Çetin & Mansuroğlu, 2018; Dereli, 2020; Kattamanchi & Thaneshwari Kumari, 2020; Çöp, 2020; Gültürk Doğruyol & Şişman, 2021;). In this study, the potential amount of water to be obtained by rain harvesting from the Dikmen Creek basin was compared with the amount and cost of irrigation water needed and mains water used in the green areas of the Dikmen Valley stages, which is a park with large-scale green areas in the Çankaya region of Ankara Province. It was concluded that if the rain harvest water that can be collected from impermeable surfaces is reused and evaluated, serious savings will be achieved in green area irrigation.

Methodology:

In the first phase of the study, areas of the Dikmen Stream Basin and Valley stages; They are classified as impermeable surfaces, residential areas and urban green areas, and the area size is calculated as m². In these calculations, Google Earth images of the Dikmen Stream Basin and application landscape projects of the Valley Stages were used. In the second stage of the study, the "potential water amount" of the Dikmen Stream basin and Valley stages was revealed by rain harvesting, which can be collected from hard and impermeable surfaces, using Dereli (2020). In the study, the amount of water that can be collected from impermeable surfaces was calculated using the values in the DIN norm (DIN, 1989), which is used to calculate rainwater tank volumes in Turkey. Since the plant material is grouped as trees, shrubs, ground cover and grass areas in the Vegetative Design/Implementation Project of the valley stages, the amount of water needed for vegetative irrigation is calculated using Erdoğan (2002); It was calculated by taking the average of the water required by each plant group. The amount of water requested from Ankara General Directorate of Water and Sewerage Administration (ASKİ) for the irrigation of green areas and filling of pools in Valley I, II and III stages in 2020 and 2021 and its cost on the basis of the day it was consumed were calculated. In the last stage of the study, the plants in the third Stage Vegetative Design/Implementation Project in the research area were compared with ABB's technical specifications and suggestions were made by evaluating the xeric landscape for the valley stages planned to be built in line with all the information obtained.

Results and Conclusions:

It has been calculated that 1.542.220 m³ of potential water can be collected from impermeable surfaces by rainwater harvesting from the Dikmen Stream Basin. When the vegetative and structural current situation in the valley stages is analyzed, it is calculated that the seasonal green area water requirement of the valley stages is

414,180 m³ and the water supplied from the network is 543,268 m³. In the study, it was determined that only 16% of the irrigation water needed by the green areas throughout the Dikmen Stream Basin throughout the season could be provided by the potential water collected from the entire Basin by rain harvesting. In other words, it can be said that the irrigation water required by all green areas in the valley stages for a season can be provided with only 27% of the potential water collected by rain harvesting from the Dikmen Stream Basin, and the remaining part can be used to irrigate the green areas in the fourth and fifth stages planned to be built. With the water collected from the Dikmen Stream Basin only from the roof surfaces, 48.172 m² of grass area, 150.539 m² of ground cover and flower areas, 30.488 m² of green area can be irrigated daily, and the seasonal water needs of all green areas in the third Valley stage can be met. In this study, it has been observed that in the arrangement of existing green areas in large cities such as Ankara, it has been revealed that the large area coverage of alien plants that require excessive water use and grass areas that require regular irrigation significantly increases both water and maintenance costs. In accordance with the relevant articles of the "Regulation on Stormwater Collection, Storage and Discharge Systems" published in the Official Gazette dated June 23, 2017 and numbered 30105, the "Regulation Amending the Planned Areas Zoning Regulation" published in the Official Gazette dated July 11, 2021 and numbered 31538, and the "Regulation Amending the Planned Areas Zoning Regulation" published in the Official Gazette dated February 25, 2022 and numbered 31761, the necessity of sustainable design and planning by taking into account arid landscape principles, water management and water storage issues in the planning of urban green areas has been revealed once again with this study.

Yeşil Şehir Kavramı ve Pazarlaması: İzmir'in Yeşil Şehirleşme Sürecinin Betimsel Analizi

Green City Concept and Marketing: Descriptive Analysis of Izmir's Green City Process

Ebru BİLGEN KOCATÜRK¹ , Ferahnur ÖZGÖREN ŞEN² , Nevin KARABIYIK YERDEN³

öz

Günümüzde hızlı nüfus artışı, iç ve dış göç, sanayileşme gibi faktörler şehirlerde çevresel sorunlara sebep olmakta ve şehirlerde yaşayanların yaşam kalitesini düşürmektedir. İşte bu nedenle şehirlerdeki yaşam kalitesini artırmak ve sürdürülebilirlik sağlamak amacıyla yeşil şehir kavramı ortaya çıkmış, Dünya genelinde ve Avrupa'da bazı şehirler çeşitli kstaslara göre değerlendirilerek yeşil kent unvanını almışlardır. Ayrıca son yıllarda şehir markalaşmasının, çevrecilik temeline dayalı olarak yapıldığı görülmektedir. Yeşil şehir pazarlamasına yönelik faaliyetlerin, şehrin yönetimini geliştirdiği, yaşanılabilirliğini ve rekabetini artırdığı görülmektedir. Bununla birlikte yeşil şehirler, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilirlik Hedeflerinden üçüncü hedef olan sağlıklı ve kaliteli yaşam hedefi ile ilişkili olup, sürdürülebilirliğe önemli derecede katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada, yeşil şehir pazarlaması kavramsal olarak açıklanmış ve Cumhuriyet tarihimizde önemli bir yeri olan İzmir'in yeşil şehirleşme süreci incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Literatürde ortaya konan bilgiler ve İzmir Yeşil Şehir Eylem Planı temelinde İzmir'in yeşil şehir olma kriterleri analiz edilmiş ve İzmir ili temelinde yeşil şehir pazarlaması tartışılmıştır. Yeşil şehirleşme ile ilgili literatürde birçok çalışma olmakla birlikte, İzmir ili özelinde bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışmanın, İzmir ili özelinde incelenmiş olması ve araştırmada betimsel analiz yönteminin kullanılması bu araştırmanın özgün yönünü oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda İzmir'in yeşil şehirleşme sürecinde olduğu ve bu kapsamda birçok kriteri karşıladığı görülmektedir. Ayrıca İzmir'in yeşil şehirleşme sürecine yönelik olarak birtakım önerilere yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Şehir, Yeşil Şehir Pazarlaması, Yeşil Şehir Markalaşması, İzmir, İzmir Yeşil Şehir Eylem Planı

ABSTRACT

Nowadays, factors such as rapid population growth, internal and external migration, and industrialization cause environmental problems in cities and reduce the quality of life of those living in cities. For this reason, the concept of green city has emerged in order to increase the quality of life in cities and to provide sustainability, and some cities in the world and in Europe have been evaluated according to various criteria and have received the title of green city. In addition, in recent years, it has been seen that city branding is based on environmentalism. Also, green city marketing actions improve the management of the city, increase livability and competition. Moreover, green cities are associated with the third goal of the United Nations Sustainability Goals, the goal of healthy and quality life, and contribute significantly to sustainability. In this study, green city marketing is explained conceptually and the green urbanization process of Izmir, which has an important place in the history of our Republic, is examined. The descriptive analysis method, one of the qualitative research

¹ **Corresponding Author:** Kırklareli University, Faculty of Applied Sciences, Department of International Trade and Logistics, ebru.bilgen@klu.edu.tr, 0000-0001-9845-6871

² Kırklareli University, Faculty of Applied Sciences, Department of International Trade and Logistics, ferah.ozgoren@klu.edu.tr, 0000-0001-7194-0559

³ Marmara University, Vocational School of Social Sciences, Department of Marketing & Advertising, nkarabiyik@marmara.edu.tr, 0000-0003-1114-2672

methods, was used in the research. Based on the information presented in the literature and the Izmir Green City Action Plan, Izmir's criteria for being a green city were analyzed and green city marketing was discussed on the basis of Izmir province. Although there are many studies in the literature on green urbanization, no study specific to Izmir province has been found. The unique aspect of this research is that the study was examined specifically in Izmir Province and the descriptive analysis method was used in the research. As a result of the study, it is seen that Izmir is in the process of green urbanization and meets many criteria for green-based urbanization. In addition, some suggestions are included for the green urbanization process of Izmir.

Keywords: Green City, Green City Marketing, Green City Branding, İzmir, İzmir Green City Action Plan

GİRİŞ:

Hızla değişen dünyada, değişimin etkilerinin en fazla görüldüğü yerlerden biri de şehirler olarak ortaya çıkmaktadır. Gerek pazarlama gerekse çevresel sürdürülebilirlik açısından değerlendirildiğinde şehirlerin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Doğru bir şekilde yönetilebilen şehirler, yatırımcı ve turist çekmekle birlikte rekabetsel ve çevresel sürdürülebilirliğe de önemli derecede katkı sağlamaktadır.

Olumlu bir şehir imajı, o şehirde yaşayan insanlar, yatırımcılar, girişimciler ve turistler için şehrin çekiciliğini artırmaktadır. Şehir markalaşmasında yeşil imajın önemi ve avantajları gün geçtikçe daha da çok artmaktadır. Yeşil şehir imajına sahip pek çok şehir, şehir markalaşmasına çok büyük katkılar sağlamıştır. Gerek şehrin cazibesinin artması gerekse sürdürülebilirliğin sağlanması açısından şehirlerin, yeşil politikalar ile yönetilebilmesi gün geçtikçe daha önemli bir hale gelmektedir. Yeşil şehirlerin artması, özellikle Birleşmiş Milletler 'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden üçüncü hedef olan, Sağlık ve Kaliteli Yaşam hedefine katkı sağlar niteliktedir. 3. Hedef Sağlık ve Kaliteli Yaşam'ın altında olan "2020'ye kadar karayolları trafik kazalarından kaynaklanan küresel ölümlerin ve yaralanmaların sayısının yarıya indirilmesi" ve "2030'a kadar zararlı kimyasallardan ve hava, su ve toprak kirliliğinden kaynaklanan hastalıkların ve ölümlerin sayısının büyük ölçüde azaltılması" alt hedefleri, yeşil şehirlerin oluşmasını zorunlu kılar niteliktedir (Birleşmiş Milletler, 2023). Bununla birlikte ülkemizin de taraf olduğu, Avrupa Yeşil Mutabakatı'na uyum çalışmaları, şehirlerin gün geçtikçe yeşil şehir olma çalışmalarını destekler niteliktedir (Türkiye Cumhuriyeti, Ticaret Bakanlığı, Yeşil Mutabakat, 2023).

Gerek uluslararası politikalar gerekse bir şehirde yaşayan yerel halkın refah seviyesinin yükselmesi sebebi ile günümüzde yeşil şehirlerin geliştirilmesi oldukça önemli hale gelmiştir. Bu gerekçeler ile bu çalışmada yeşil şehir kavramı, İzmir şehri üzerinden ele alınarak açıklanmaktadır. İzmir, Türkiye'de Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (European Bank for Reconstruction and Development / EBRD) Yeşil Şehirler Programı'na (YŞEP) dahil olan ilk şehir olması gerekçesi ile bu çalışma için önemli olup, çalışma çerçevesinde yer almaktadır (İzmir.bel.tr.). Bununla birlikte çalışmada İzmir şehri; coğrafi konumu itibari ile yeşil bir coğrafyada bulunması, turist, yerel halk, yatırımcı gibi kişi ve gruplar için cazibe merkezi olması, iç ve dış göç ile demografik yapının değişmesi, tarıma elverişli alanlarının olması ve Mustafa Kemal Atatürk tarafından 29 Ekim 1923 tarihinde kurulan Cumhuriyetimizin 100.yılında hem Mustafa Kemal Atatürk için hem de Cumhuriyet tarihimiz için önemli bir şehrimiz olması sebebi ile bu araştırmada incelenmektedir. Kurtuluş Savaşı'nda ilk kurşun Şehit Gazeteci Hasan Tahsin tarafından İzmir'de atılmıştır. Aynı zamanda Mustafa Kemal Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın kabri de İzmir'de yer almaktadır (Tinal, 2008). Mustafa Kemal Atatürk 10. Yıl Nutkun'da ve pek çok konuşmasında yurdumuzun muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkmasının önemini vurgulamış ve Kurtuluş Savaşı sonrasında çağdaşlaşmayı kastederek asıl savaşın yeni başladığını vurgulamıştır (Türkiye Cumhuriyeti, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yeşil Mutabakat, 2023; Tinal, 2008). Ülkemizin bilimle, sanatla, kültürle Batılı ülkelerden daha ileri bir seviyeye gelebilmesi önem taşımaktadır. İzmir'in insanların sağlığının, yaşam kalitesinin artırılması ve küresel ısınma, iklim değişimine karşı geliştirilmiş olan sürdürülebilir şehir olma çabası önemli ve örnek bir gelişme olarak düşünülebilmektedir. Çalışma yeşil şehir kavramını ve İzmir'in yeşil şehir çalışmalarını betimsel analiz tekniği ile ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, İzmir şehrinin yeşil şehir kriterlerine göre

değerlendirilmesi ile sınırlandırılmış olup, çalışmada kullanılan betimsel analiz tekniği ile İzmir'in yeşil şehir çalışmaları belirlenmeye çalışılmıştır.

1. Yeşil Şehir Kavramı ve Pazarlaması

Yeşil Şehir kavramı, dağınık şehir geliştirme modelinin neden olduğu sorunları ele almak ve şehirlerin daha sürdürülebilir, daha az dağınık ve daha yaşanabilir hale gelmesine yardımcı olmak için yürütülen çeşitli çaba ve araştırmalara verilen en son yanıtlardan biridir (Brilhante ve Klaas, 2018). Günümüzde pek çok şehir, şehirleşmenin getirdiği olumsuzlukları azaltmak, şehirlerin sürdürülebilir ve daha yaşanabilir olmasını sağlamak için yeşil şehir eylem planları geliştirmekte ve şehir pazarlamasına yönelik faaliyetleri yeşil imaj temelinde yapmaktadırlar.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası yeşil şehirlerin özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır (European Bank For Reconstruction and Development, 2023):

- Çevresel varlıklarının (hava, su, toprak ve biyolojik çeşitlilik) kalitesini korur veya geliştirir ve bu kaynakları sürdürülebilir şekilde kullanır.
- İklim değişikliği risklerini azaltır ve bunlara uyum sağlar.
- Çevre politikalarının, bölge sakinlerinin sosyal ve ekonomik refahına katkıda bulunmasını sağlar.

Yeşil şehir eylem planı, belirli göstergelere dayalı olarak çevresel zorlukların değerlendirilmesi, önceliklendirilmesi, politika müdahalesi ve sürdürülebilir altyapı yatırımları yoluyla zorlukların üstesinden gelmek için geliştirilen bir eylem planıdır (European Bank For Reconstruction and Development, 2023).

Yeşil şehirleşme sürecine giren tüm kentler "Yeşil Şehir Eylem Planı" hazırlarken ve uygularken çeşitli aşamalardan oluşan tutarlı bir metodolojiyi takip etmektedirler. Bunlar yeşil şehirlerin mevcut durumlarının incelenmesi, yeşil şehir eylem planlarının hazırlanması, yeşil şehir eylem planlarının uygulanması ve son olarak raporlama aşamalarından oluşmaktadır (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Çevreyi ve biyolojik çeşitliliği korumayı, insan sağlığına yönelik riskleri en aza indirmeyi ve döngüsel ekonomiye geçişi teşvik etmeyi amaçlayan Avrupa Birliği tarafından 2010 yılından beri her yıl kriterleri sağlayan bir şehre "Yeşil Başkent Ünvanı" verilmektedir. 2010 yılında Stokholm (İsveç) yeşil başkent unvanına sahip ilk şehir olmuştur. Stokholm'u sırasıyla Hamburg (Almanya), Vitoria-Gasteiz (İspanya), Nantes (Fransa), Kopenhag (Danimarka), Bristol (Birleşik Krallık), Ljubljana (Slovenya), Essen (Almanya), Nijmegen (Hollanda), Oslo (Norveç), Lizbon (Portekiz), Lahti (Finlandiya), Grenoble (Fransa), Tallinn (Estonya) izlemiştir. Yeşil başkent seçiminde yedi çevresel göstergeye göre değerlendirme yapılmaktadır. Bu göstergeler aşağıda yer almaktadır (European Commission, 2023):

- Hava kalitesi
- Su kalitesi ve verimliliği
- Biyoçeşitlilik, yeşil alan, sürdürülebilir alan kullanımı
- Atık ve döngüsel ekonomi
- Gürültü

- İklim değişimi: Azaltım ve enerji performansı
- İklim değişimi: Adaptasyon

Yeşil şehir olma yolunda büyük ilerlemeler kaydeden veya yeşil şehir unvanına sahip olan iller pazarlama faaliyetlerini bu doğrultuda yapmaktadırlar. Bu sayede yeşil bir imaja sahip olmakta, tüm Dünyada bu yönleri ile tanınmakta ve şehirlerine turist veya yatırımcı çekebilmektedirler. Stokholm, Hamburg, Essen, Lizbon, Bristol gibi şehirler zaten Dünya'da tanınırlığı yüksek olan şehirler arasında yer almaktadırlar. Bu gibi şehirlerin, yeşil başkent seçilmeleri ile yeşil temelli imaja sahip olmuş, ünleri daha da artmıştır. Ljubljana, Lahti, Nantes gibi daha az tanınan şehirler ise yeşil başkent olduktan sonra bilinirliklerini artırmış, güçlü ve olumlu bir imaja sahip olmuş ve çok sayıda turist çekmişlerdir. Yeşil şehir pazarlaması, bir şehrin yeşil şehir olma yolunda istenilen kriterleri sağlaması ve pazarlama faaliyetlerinin odağındaki temel mesajların yeşil ve sürdürülebilirlik üzerine olması olarak ifade edilebilmektedir.

Yeşil şehir pazarlaması faaliyetleri kapsamında gelinen son aşamalardan biri yeşil şehir markalaşmasının sağlanmasıdır. Yenilikçi yerel sürdürülebilirlik girişimlerine ve amaçlarına dayanan yeşil şehir markalaşması, şehir markalaşması için giderek daha fazla potansiyel bir temel olarak görülmektedir (Busch ve Anderberg, 2015).

2. Yeşil Şehir Pazarlaması ve Markalaşmasına Yönelik Literatür Taraması

Çalışmanın bu bölümünde yeşil şehir pazarlaması ve markalaşmasına yönelik olarak yapılan literatür taraması sonucu incelenen araştırmalar ve onların ortaya koyduğu sonuçlara yer verilmiştir. Son on yılda yeşil şehir pazarlaması ve markalaşması konusunda yapılan çalışmalarda artış olduğu görülmüştür.

Chan ve Marafa (2014) Hong Kong'da yapmış oldukları çalışmalarında şehir markalaşmasına yönelik olarak Govers ve Go (2009) tarafından yapılmış olan modeli yeşil şehir markalaşmasına uyarlayarak yeni bir model önerisi sunmuşlardır. Modele göre şehrin yeşil kaynakları temel odak veya sunulan üründür. Yeşil şehir (kaynaklar) markasının temel bileşenleri yeşil statü, yeşil alan, yeşil potansiyel, yeşil eğilim, yeşil vatandaşlık, yeşil altyapı olarak toplamda 23 maddeden oluşan altı boyutlu Yeşil (Kaynak) Marka Altıgeni (Green (Resource) Brand Hexagon / GBH) adında bir ölçek olarak sunulmuştur. Chan ve Marafa (2016) bir diğer çalışmalarında söz konusu ölçeği kullanarak şehirde yaşayanlar ile ziyaretçileri karşılaştırmışlardır. Chan ve Marafa (2017) Yeşil (Kaynak) Marka Altıgeni modeline dayalı olarak yapmış oldukları bir başka çalışmada güvenlik, erişilebilirlik, parkların ve peyzajların estetik değeri unsurlarının şehirde kalma istediğini artırdığını tespit etmişlerdir. Chan vd. (2018) bir diğer çalışmada Yeşil (Kaynak) Marka Altıgeni modeli temelinde Hong Kong ve Kopenhag'da yaşayanların yeşil markalaşmaya yönelik algıları arasındaki farklılıkları tespit etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda Hong Kong'da yaşayanların yeşil şehir markalaşmasında daha yeşil bir kentsel ortamın ekonomik faydalarıyla bağlantılı olduğuna inanma eğiliminde oldukları; Kopenhag'da ise uluslararası statü ve kamu politikalarıyla ilgili yeşil yönlerin daha güçlü olduğu ortaya çıkmıştır.

Yeşil şehir pazarlamasında ulusal ve uluslararası düzeyde kurulan iletişim ve çeşitli örgütlere, birliklere, ağlara katılım önem taşımaktadır. Busch ve Anderberg (2015) yeşil şehir markalaşması konusunu, Ulus Ötesi Belediye İklim Ağlarına (Transnational Municipal Climate Networks/TMCN) katılımları açısından Almanya'daki şehirler kapsamında incelemişlerdir. Söz konusu ağlara katılımın yeşil şehir markalaşması açısından öneminin vurgulandığı çalışmada Almanya'daki şehirlerin bu konuda çok yeterli olmadığı sonucuna ulaşmışlar ve şehirler için birtakım önerilerde bulunmuşlardır.

Andersson (2016) İsveç'in Vaxjo kentini incelediği çalışmasında, yeşil şehirlerde yerel çevre politikası oluşturmanın sürekliliğinin, şehir markalaşmasına yönelik uygulamalardan nasıl etkilendiğini araştırmaktadır. Yeşil şehirlerde yerel çevre politikası oluşturmada altı unsurun önemini vurgulamaktadır. Bunlardan ilki, yeşil şehirlerin tarihsel kökenini ve sürdürülebilir kentsel gelişim konusunu içermektedir. İkincisi bu konuda seçici ve ölçülebilir politika tanımlarının oluşturulmasıdır. Üçüncüsü politikaların uygulanmasını sağlayabilecek finansman programları ve kamu yatırımlarıdır. Büyük ölçekli çevre projelerini uygulamak için fon programlarının mevcudiyetini ifade etmektedir. Her ne kadar pek çok yeşil şehir projesi ulusal ve uluslararası fonlarla sağlansa da yerel ekonomik durumun da önemli bir etkisi olmaktadır. Dördüncüsü ekstra yerel politika ağları olarak adlandırılmakta ve paydaşlar ile ilişkiler, onlarla yapılan fikir alışverişleri ve sağlanan destekleri ifade etmektedir. Beşincisi dördüncünün devamı niteliğinde yerel ağlar ve ittifakların sürekli olmasına işaret etmektedir. Altıncı ve son unsur şehre yeşil şehir imajı ve kimliği kazandırılması konusudur. Yeşil şehir kimliği şehre politik ve ekonomik açıdan rekabetçi bir avantaj sağlamaktadır.

Corvo ve Maticena (2016) çalışmalarında yeşil şehir açısından çiftçi pazarlarının önemine değinmişlerdir. Çiftçi pazarları çiftçilerin ürünlerini satmak üzere şehre getirdikleri, böylece üretici ve yetiştiricinin perakendeciye dönüştüğü pazarlardır. Çiftçi pazarının yaygınlaşması ve gelişmesi, sağlıklı ve orijinal ürünler, enerji tasarrufu ve daha düşük çevresel etki için üreticiler ve tüketiciler arasında ilişki kurmanın gerekli olduğu bilincinden kaynaklanmaktadır.

Affolderbach ve Schulz (2017) çalışmalarında Kanada'da yer alan Vancouver şehrinin 2020 yeşil şehir eylem planını incelemişlerdir. Söz konusu yeşil şehir eylem planında yer alan 10 maddeden oluşan amaçlar listesi aşağıda yer almaktadır:

- İklim ve yenilenebilir enerji
- Yeşil binalaşma
- Yeşil ulaşım
- Sıfır atık
- Doğaya erişim
- Temiz su
- Yerel yiyecekler
- Temiz hava
- Yeşil ekonomi
- Daha az karbon ayak izi

Yeşil şehir eylem planı kapsamında yukarıda listelenen amaçlara ne derece ulaşılabildiği net bir şekilde açıklanmıştır. Örneğin, Vancouver'da yaşayan tüm şehir sakinlerinin 5dk yürüme mesafesinde yeşil bir alana veya parka ulaşabilmesi, 150 000 yeni ağaç dikilmesi veya yeşil ekonomi kapsamında yeşil işletme ve yeşil meslek çalışanı sayısının ikiye katlanması gibi. Aynı zamanda bu eylem planı ile şehrin yaşam kalitesi, yaşanabilirliği ve sağlığa olan katkısı vurgulanarak sürdürülebilirliğin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları eylem planı çerçevesinde ele alınmıştır.

Brilhante ve Klaas (2018)'in çalışmaları, yeşil şehirlerin yaşanabilir ve sürdürülebilir olduğunu göstermektedir. Çalışma aynı zamanda Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın yeşil şehir performansını pozitif,

nüfus büyüklüğünün ise negatif yönde etkilediğini göstermektedir. Yazarlar çalışmalarında Konut ve Kent Araştırmaları Enstitüsü Yeşil Şehir Endeksi temeline dayalı olarak Yeşil Şehir Konsepti Modelini (Institute for Housing and Urban Studies -Green City Conceptual Framework / IHS-GCCF) geliştirmişlerdir. Yeşil şehir kavramsal modeli dört alandan oluşmaktadır (Brilhante ve Klaas (2018):

- Enerji verimliliği/tüm sektörlerde (kamu ve özeldeki tüm paydaşlar ve şehirle ilgili örgütler) yenilenebilir enerji: yeşil alt yapı yatırımları, içme suyu ve temizlik gibi kamu hizmetlerinin yeşil temelli olması.
- Tüm sektörlerde yeşil alanların artırılması: Yeşil binalaşma, yeşil teknolojiler.
- Alan planlaması: Yeşil ulaşım, yeşil tarım, yeşil çiftlikler.
- Yeşil büyüme ve kaynak ilkeleri: Çevresel kalite, su güvenliği, yeşil teknolojiler.

Yukarıda açıklanan kavramsal modele dayalı olarak çok sayıda göstergeye göre şehirlerin puanlandığı Yeşil Şehir Kavram Modeli yedi tematik alan içermektedir (Brilhante ve Klaas (2018):

- Yeşil ulaşım
- Yeşil kent tarımı
- Çevre kalitesi ve su güvenliği
- Yeşil ve akıllı teknolojiler
- Yeşil binalaşma
- Yeşil kamu hizmetleri
- Yeşil altyapı

Wang (2019) Tayvan'ın yeşil şehir markalaşmasını paydaşlar açısından ele aldığı çalışmada yabancı turistlerin yerel sakinlere göre daha çeşitli ve heterojen bir marka algısına sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Carrizo Moreira vd. (2023) tarafından 32 makalenin incelendiği literatür taramasına dayalı olarak yapılan çalışmada yeşil şehir markalaşmasının nasıl anlaşıldığı ve temel özelliklerinin neler olduğunu analiz edilmiştir. Yeşil kaynaklar; şehrin imajını, kentsel yaşam kalitesini ve şehri bir turizm destinasyonu olarak destekleyen yeşil alanları iyileştirmeye yöneliktir. Bir şehrin olumlu, sürdürülebilir bir itibar geliştirmesi paydaşların önemi açıklanmıştır. Ayrıca, kamu politikası perspektifinden bakıldığında şehri yeşil, sürdürülebilir bir destinasyon olarak konumlandırmanın önemli bir rolünün olduğu vurgulanmıştır.

Yeşil şehir pazarlaması ve markalaşması konusunda yerli literatürde sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Irmak ve Avcı (2019) çalışmalarında yeşil başkent kavramını, yeşil başkent olabilme kriterlerini, Avrupa'da yeşil başkent seçilmiş illeri ve Türkiye'de yeşil başkent olma konusunda çalışmaları bulunan illeri yeşil alan politikaları açısından incelemişlerdir. Türkiye'de yeşil başkente aday olan Bursa, Trabzon, Kütahya, İstanbul illeri kişi başına düşen yeşil alan miktarı açısından Avrupa standartlarının gerisinde kalmıştır. Yerli literatürde Aydın (2021) tarafından yapılan çalışmada akıllı, yeşil ve yaşanabilir şehirler, yeşil ekonomi, yeşil büyüme konuları kavramsal olarak incelenmiş, yeşil şehirlerin insan sağlığına ve yaşam kalitesine olan etkileri açıklanmıştır.

3. Araştırma Yöntemi

Çalışmada araştırma yöntemi olarak keşifsel araştırma yöntemi seçilmiştir. Keşifsel araştırma, daha önceden araştırılmamış konularla ilgili bir problem veya problemin boyutlarını ortaya çıkarmaya yönelik olarak yapılan araştırma türüdür. Söz konusu araştırma türünde hipotez doğrulamaktan çok hipotez kurmak amaçlanmaktadır (Gegez, 2005). Çalışmada kullanılan analiz tekniği olarak ise betimsel analiz belirlenmiştir. Betimsel analiz, verilerin özgün formuna bağlı kalınarak, doğrudan alıntılar ile tanımsal bir yaklaşım halinde sunulması şeklinde açıklanmaktadır (Wolcott, 1994). Bu çalışmanın çerçevesi yeşil kent olarak İzmir olup, temalar; yeşil ulaşım, yeşil kent tarımı, çevre kalitesi ve su güvenliği, yeşil ve akıllı teknolojiler, yeşil binalaşma, yeşil kamu hizmetleri, yeşil altyapı olarak belirlenmiştir. Bu temalar Brilhante ve Klaas (2018) tarafından Konut ve Kent Araştırmaları Enstitüsü Yeşil Şehir Endeksi temeline dayalı olarak geliştirilen Yeşil Şehir Kavramı Modeli (Institute for Housing and Urban Studies -Green City Conceptual Framework / IHS-GCCF) temelinde belirlenmiştir. Temaların söz konusu model temelinde belirlenmesinin sebebi araştırmanın bu konudaki temel araştırmalardan birisi ve modelin de en kapsamlı modellerden birisi olmasıdır. Alt temalar ise Avrupa Kalkınma Bankası tarafından hazırlanan Yeşil Şehir Eylem Planı Metodolojisi (EBRD Green City Action Plan Methodology) ve İzmir Yeşil Şehir Eylem Planı temelinde belirlenmiştir (European Bank For Reconstruction and Development, 2023; İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2023). Bu kapsamda hazırlanan İzmir Yeşil Şehir Eylem Planı aynı zamanda hazırlanan İzmir Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı (İzmir SECAP) ile birlikte çevre ve iklim değişikliği konularında İzmir'in yol haritasını oluşturmaktadır. Her iki rapor da birbirini tamamlayıcı niteliktedir.

4. Bulgular ve Tartışma

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen genel çerçeve ve bu çerçeveye uyumlu olarak hazırlanan temalar ile alt temalar aşağıdaki tabloda görülmektedir. Araştırmanın çerçevesi, yeşil kent İzmir olup, temalar; yeşil ulaşım, yeşil kent tarımı, çevre kalitesi ve su güvenliği, yeşil ve akıllı teknolojiler, yeşil binalaşma, yeşil altyapı ve yeşil kamu hizmetleridir.

Tablo 1: İzmir'in Yeşil Kent Olması Açısından Betimsel Analizi

TEMALAR	ALT TEMALAR	YEŞİL KENT İZMİR
Yeşil ulaşım	Düşük emisyonlu araçlara geçiş	Fosil yakıtlı araçlardan düşük emisyonlu araçlara (elektrikli araçlar) geçiş, teşvik edilmektedir. Türkiye'de ilk yerli elektrikli otomobil üretimi için bir hazırlık programı başlatılmaktadır. Elektrikli araç kullanım oranı arttırılmaktadır. 46 adet elektrikli şarj istasyonu bulunmaktadır. Elektrikli otobüs kullanımına başlanmaktadır. Halkın toplu taşımaya teşvik edilmesi ve araç emisyon denetimlerinin artırılması gibi faaliyetler yapılmaktadır.
	Sürdürülebilir ulaşım	Raylı ulaşım sistemleri artırılmaktadır. UPI 2030 kapsamında "Park et ve Devam Et" projesi geliştirilmektedir. Elektrikli scooter ve paylaşımlı bisiklet programları artırılmaktadır. Demir yolları ile diğer toplu taşıma sistemlerinin entegre edilmektedir. İş yolculuklarında bisiklet ve yaya ulaşımının artırılmaktadır.

	Sürdürülebilir lojistik sektör	Deniz dibi tarama planları yapılmaktadır. Deniz ve kıyı ekonomisi geliştirilirken aynı zamanda biyolojik çeşitliliğin korunmaktadır. Limana gelen yolcu gemilerinin sayısı artırılmaktadır.
Yeşil kent tarımı	Düşük karbonlu tarım teknikleri ve iklimin bozulmamasını destekleyen akıllı tarım uygulamaları	Su ve toprak kaynakları korunmaktadır. Yanlış gübreleme gibi zararlı uygulamalar önlenmektedir. Organik tarıma yönelik eğitimler verilmektedir. Tarlalar düzenlenmektedir. Çalışanlar denetlenmekte ve çalışanlara sertifikalar verilmektedir. Atık sular arıtılarak tarım suyu olarak kullanılmaktadır.
	Tarımda biyolojik çeşitliliğin artırılması	Bitki türlerindeki çeşitlilik artırılmaktadır. Hayvanlar ve böceklerin yuva yapabileceği yerler artırılmaktadır. Çiftçilere eğitim verilmektedir.
Çevre kalitesi ve su güvenliği	Endüstriyel alanlardaki kirliliğin azaltılması	Hava kalitesi ölçüm istasyonları kurulmaktadır. Şehirlerdeki kötü havanın iyileştirilmesi ve bu konuyla ilgili kamuoyu farkındalığının artırılması (CityAir) projesi kapsamında faaliyetler gerçekleştirilmektedir.
	Yüksek risk taşıyan bölgeler için taşkın yönetim planı oluşturulması	Taşkın haritası çıkarılmaktadır. Erken uyarı sistemi geliştirilmektedir. Taşkın savunmaları oluşturulmaktadır. Taşkına karşı dayanıklı tasarım geliştirilmektedir.
	Acil durumlarda güvenli ve temiz suya erişim	İZSU İçme Suyu Master Planı çerçevesinde güvenli ve temiz suya erişim için altyapı hazırlıkları yapılmaktadır.
Yeşil ve akıllı teknolojiler	Enerji verimli ve sıfır-düşük karbonlu teknolojilerin kullanılması	Güneş enerjisi kullanımı artırılmaktadır. Sokak aydınlatmaları led ile değiştirilmektedir.
	Bölgesel yenilenebilir enerji teknolojilerin kullanılması	Rüzgâr ve güneş enerjisi kullanımı artırılmaktadır.
Yeşil binalaşma	Belediye binalarında net sıfır enerji tüketimi	Su verimliliği göz önünde bulundurularak ilave maliyetlerin de dikkate alınması ile birlikte net sıfır bina tasarımı ve uygulaması yapılmaktadır. Mevcut inşaat ve yenileme projeleri net sıfır enerji temelinde gözden geçirilmektedir. Belediyelerde tek kullanımlık plastikler azaltılmaktadır.
	Bina atıklarının geri dönüşümü	İlçe Belediyeleri düzeyinde kuru geri dönüştürülebilir malzemeler, Sıfır Atık Yönetmeliği'ne uygun olarak toplanmaktadır. İBB tarafından düzenlenen İzmir Entegre Katı Atık Yönetimi Planı doğrultusunda atıklar kaynağında ayrıştırılmakta ve ayrıştırma tesislerine yönelik olarak geliştirme çalışmaları yapılmaktadır.

	Sağlıklı ve yaşanabilir kentsel mekanlar için kentsel dönüşümün desteklenmesi	Binalardaki yenileme çalışmalarına Belediye tarafından destek verilmektedir. Kentsel dönüşüm yönetmeliklerinin çıkarılması ve gayrimenkul geliştiricileri teşvik edilmektedir.
Yeşil altyapı	Yağmur Suyu Sistemleri	Atık su ve yağmur suyu hattının birbirinden ayrılması için mevcut altyapı geliştirilmektedir. Belediyenin kontrolündeki binalarda yağmur suyu depolama alanları oluşturulmaktadır.
	Göletli veya göletsiz sulak alanların restorasyonu yoluyla mevcut biyolojik çeşitliliğin artırılması	Ulusal düzeyde biyolojik çeşitliliği artırmaya yönelik olarak hazırlanan çeşitli eylem planları kapsamında sulak alanlar korunmakta, restorasyon yapılmakta ve geliştirilmektedir. Paydaşlarla beraber ağaçlandırma çalışmaları yapılmakta ve önemli doğal alanlar korunmaktadır.
	Denizdeki balıkçılık faaliyetlerinin yeniden düzenlenmesi ve denizdeki biyolojik çeşitliliğin korunması	Balık stok ve yaşam alanlarının sürdürülebilir olması için balıkçılık faaliyetleri düzenlenmektedir. İzmir Körfezi'ndeki biyolojik çeşitlilik sürdürülmekte, korunmakta ve zenginleştirilmektedir. Körfezin temizliğinin artırılması yönünde çalışmalar yapılmaktadır.
Yeşil kamu hizmetleri	Kamu hizmetlerinde yenilenebilir enerji uygulamaları	Yerel yenilenebilir enerji kaynakları incelenmektedir. Temiz enerji tedariği ve entegrasyonu için çalışmalar yapılmaktadır. Enerji konusundaki inovasyonlara zemin hazırlanmaktadır.
	Atık toplama altyapısının geliştirilmesi	Esnafa özel atık toplama hizmeti verilmektedir. Atık toplama altyapısının düzenlenmesinde ilçe belediyeleri ile işbirliği yapılmaktadır.

Kaynak: Yeşil Şehir Konsepti Modeli, Brilhante, O., & Klaas, J. (2018). Green City Concept And A Method To Measure Green City Performance Over Time Applied To Fifty Cities Globally: Influence Of GDP, Population Size And Energy Efficiency. *Sustainability*, 10(6), 2031., İzmir Yeşil Şehir Eylem Planı, <https://skpo.izmir.bel.tr/content.aspx?MID=111>, Erişim Tarihi: 10.06.2023.

Yeşil ulaşım temasının altında yer alan alt temalar aşağıdaki gibidir:

- **Düşük emisyonlu araçlara geçiş:** Fosil yakıtlı araçların hava kalitesini düşürmesi sebebiyle düşük emisyonlu araçlara geçilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. İzmir SECAP 2018 raporuna göre gerek özel gerek belediye araçlarının sebep olduğu sera gazı salınımları oranlarının yüksek olması, özel araçların büyük bir kısmının eski olması ve araçların yaklaşık olarak %46'sının dizel yakıt kullanması hava kalitesinin düşmesine sebep olmaktadır. O nedenle İzmir Büyükşehir Belediyesi hem özel hem de Belediye araçlarının düşük emisyonlu araçlara geçişini teşvik etmektedir. Bu kapsamda Hükümet desteği ile Türkiye'de ilk yerli elektrikli otomobil üretimi için bir proje başlatılmıştır. Elektrikli araç kullanım oranı 2015-2018 yılları arasında 772'den 1.884'e yükselerek yaklaşık %90 artmıştır. Hem özel hem de Belediye işbirlikleri tarafından işletilen elektrikli şarj istasyonu sayısı 46'dır. Türkiye'de ilk kez yapılan Sıfır Emisyonlu Toplu Ulaşım Projesi kapsamında elektrikli otobüs kullanımı başlatılmış ve

2024 yılına kadar 380 adet daha elektrikli otobüs alınması hedeflenmiştir. İzmir Temiz Hava Eylem Planı kapsamında da halkın toplu taşımaya teşvik edilmesi ve araç emisyon denetimlerinin artırılması gibi faaliyetler yapılmaktadır.

- **Sürdürülebilir ulaşım:** Ulaşım sektörü %23 ile İzmir'de sera gazı salınımlarının en büyük ikinci kaynağıdır. İzmir'de özellikle belli saatlerde trafik yoğunluğunun artması ile sera gazı salınımları artmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir ve çevre dostu ulaşım seçenekleri artırılmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda İBB Ulaşım Dairesi Başkanlığı tarafından İzmir Ulaşım Master Planı (UPI 2030) hazırlanmıştır. TCDD ve İBB tarafından banliyö hatları (İZBAN), tramvay ve metro olmak üzere toplamda 177 km raylı sistem hattı kurulmuştur. 664 km raylı sistem hattının 2030 yılına kadar inşa edilmesi hedeflenmiştir. UPI 2030 kapsamında "Park et ve Devam Et" projesi geliştirilmiş ve bu sayede toplu taşıma sistemleri ile otopark sistemlerinin birleştirilmesi öngörülmüştür. Bisiklet yolları artırılmış ve 2030 yılında 402 m'ye çıkarılması planlanmıştır. Merkez ilçelerin birçoğunda yayalaştırma faaliyetleri artırılmıştır. Son yıllarda yaygın şekilde elektrikli scooter ve paylaşımlı bisiklet programları devreye sokulmuştur. Demir yolları ile diğer toplu taşıma sistemlerinin entegre edilmesi, iş yolculuklarında bisiklet ve yaya ulaşımının artırılması yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası; vapurların yenilenmesi, metro hattının uzatılması, trafik kontrol sistemlerinin geliştirilmesi konularında finansal destek sağlamıştır.

- **Sürdürülebilir lojistik sektör:** İzmir deniz, demir, otoyolları ile önemli bir lojistik merkezidir. Bu durum şehir ekonomisi için önemli bir katkı sağlaması yanı sıra çevre kirliliğine de sebep olmaktadır. Bu nedenle lojistiğin çevreye olan olumsuz etkileri azaltılmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda da İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir Sürdürülebilir Kentsel Lojistik Planı (LOPİ 2030) yapmıştır. Bu plan doğrultusunda deniz dibi tarama planları yapılmıştır. İzmir Limanı'nın kapasitesinin artırılarak bölgenin en büyük kruvaziyer limanı olabilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) tarafından temiz kıyı-temiz deniz, mavi büyüme ve yeşil büyüme temalarıyla çeşitli projeler yürütülmektedir. Bu projeler kapsamında hem doğaya zarar vermeden biyolojik çeşitliliği korumak hem de deniz ve kıyı ekonomisini geliştirmek amaçlanmaktadır.

Yeşil kent tarımı temasının altında yer alt temalar aşağıdaki gibidir:

- **İklim dostu akıllı tarım uygulamaları ve düşük karbonlu tarım teknikleri:** İzmir üç verimli arazi (Gediz-Bakırçay, Yarımada ve Küçük Menderes) ile Türkiye'deki önemli tarım bölgelerinden biridir. Ancak tarımdan kaynaklı sera gazı salınımları ve sürdürülebilir olmayan tarım uygulamaları yüzünden çevreye de olumsuz etkileri olabilmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi önderliğinde su ve toprak kaynaklarını korumak, yanlış gübreleme gibi zararlı uygulamaları önlemek amacıyla Toprak ve Yaprak Analiz Laboratuvarı kurulmuştur. Ayrıca İZSU atık su arıtma tesislerinde atık suyun arıtılarak tekrar tarımda kullanılması için uygulamalar başlatılmıştır. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından organik tarıma yönelik eğitimler verilmesi, tarlaların düzenlenmesi, çalışanların denetlenmesi ve çalışanlara sertifikalar verilmesi gibi uygulamalar yapılmaktadır. Bu tür uygulamalar sayesinde tarım faaliyetlerinde çok ciddi oranlarda artış kaydedilmiştir.

- **Tarımda biyolojik çeşitliliğin artırılması:** Bitki türlerindeki çeşitliliği artırmak, hayvanlar ve böceklerin yuva yapabileceği yerleri artırmak gibi tekniklerle tarımda biyolojik çeşitliliğin azaltılması hedeflenmektedir. Ayrıca tarımın biyolojik çeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerini gidermek için çiftçilere eğitim vermek, yeni yöntem ve tekniklerin kullanılmasını teşvik etmek gibi uygulamalar yapılmaktadır.

Çevre kalitesi ve su güvenliği temasının altında yer alan alt temalar aşağıdaki gibidir:

- Endüstriyel alanlardaki kirliliğin azaltılması: Aliağa'daki petrol rafinesi başta olmak üzere, Torbalı, Kemalpaşa, Bornova'da endüstriyel işletmeler çok olduğu için çevre kirliliğine sebep olmaktadır. Gerek ilgili Bakanlıklar gerek Belediye tarafından hava kalitesi ölçüm istasyonları ile hava kirliliği ölçülmektedir. Şehirlerde Hava Kalitesinin İyileştirilmesi ve Kamuoyu Farkındalığının Artırılması (CityAir) Projesi kapsamında hava kalitesini iyileştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır.
- Yüksek risk taşıyan bölgeler için taşkın yönetim planı oluşturulması: Küçük Menderes, Gediz ve Kuzey Ege Taşkın Yönetim Planları çerçevesinde taşkın riskinin belirlenmesi ve haritaların oluşturulması, riskli alanlar için eken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi, taşkın koruma planları ve taşkına dayanıklı bina ve altyapılar tasarlanması gibi faaliyetlerde bulunmaktadır.
- Acil durumlarda güvenli ve temiz suya erişim: İZSU İçme Suyu Master Planı çerçevesinde deprem veya iklim kaynaklı afetlerde insanlar için hayati önem taşıyan güvenli ve temiz suya erişim için altyapı hazırlıkları ve vatandaşların hazırlıklarının planlanması yapılmıştır. Bu bağlamda şehir içme suyunun temini ve yeraltı ve yüzeysel suların ıslah edilmesi ve tesislerin kurulması için etüt, proje, müşavirlik hizmetlerinin faaliyete geçirilmesi planlanmaktadır.

Yeşil ve akıllı teknolojiler temasının altında yer alan alt temalar aşağıda yer almaktadır:

- Enerji verimli ve düşük-sıfır karbonlu teknolojilerin kullanılması: İzmir Sürdürülebilir Enerji Eylem Planı (SEEP) kapsamında güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi ve jeotermal enerji kullanımının artmasına, sokak aydınlatmalarının led ile değiştirilmesine yönelik faaliyetler yapılmaktadır.
- Bölgesel yenilenebilir enerji teknolojilerinin kullanılması: İBB rüzgâr ve güneş enerjisinin kullanımının artırılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır.

Yeşil binalaşma temasının altında yer alan alt temalar aşağıdaki gibidir:

- Belediye binalarında net sıfır enerji tüketimi: Belediyeye ait binalarda net sıfır enerji tüketimi hedefi doğrultusunda önlemler alınmış ve Belediye dışındaki kurum ve kuruluşlar da bu açıdan desteklenmiştir. Belediye kentsel dönüşüm programları kapsamında net sınıf enerjili binalar yaparak ithal enerji bağımlılığına karşı örnek projeler geliştirmesi yanı sıra Avrupa Birliği (AB) tarafından istenen binalarda sıfır enerji tüketimi için de önemli bir adım atıldığı görülmektedir. Tüm bu gelişmelerin yanı sıra Belediye kendi binalarındaki tek kullanımlık plastiklerin kullanımını önemli ölçüde azaltarak diğer kurum ve kuruluşlara örnek olmuştur.
- Bina Atıklarının Geri Dönüşümü: İlçe Belediyeleri düzeyinde kuru geri dönüştürülebilir malzemelerin Sıfır Atık Yönetmeliği'ne uygun olarak toplanması için faaliyetlerde bulunulmuş ve bu konuda kamuoyunun bilinçlenmesi yönünde adımlar atılmıştır. İBB tarafından düzenlenen İzmir Entegre Katı Atık Yönetimi Planı doğrultusunda atıkların kaynağında ayrıştırılması yönünde faaliyetlerde bulunulmuş ve ayrıştırma tesislerine yönelik olarak geliştirme çalışmaları yapılmıştır.
- Sağlıklı ve yaşanabilir kentsel mekanlar için kentsel dönüşümün desteklenmesi: Hem işletmeler hem de vatandaşlara ait binalarda yapılacak yenileme çalışmalarının daha sürdürülebilir olması için Belediye tarafından birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Aynı zamanda duvar ve çatı yalıtımı, pencereler, hava sızdırmazlığı gibi bina dış cephesi ve çatısının yenilenmesi gibi çalışmalar da yapılmaktadır. Yeni yaşam alanlarının oluşturulması için hibe programlarını kolaylaştırmaya yönelik kentsel dönüşüm yönetmelikleri çıkarılması yönünde çalışmalar yapılması planlanmaktadır. Tüm bunlara ek olarak gayrimenkul geliştiricilerin teşvik edilmesi ve fon tahsis edilmesi gerekmektedir.

Yeşil altyapı temasının altında yer alan alt temalar aşağıdaki gibidir:

- Yağmur Suyu Sistemleri: 2020 İzmir İli Metropol Alanı Atık Su, Yağmursuyu ve Dereler Master Planı kapsamında yağmur suyunun kullanılabilirliğini artırmak, atık sular ve kanalizasyondan ayrı bir kanal üzerinden geçişini sağlamak için çalışmalar yapılmaktadır. Urban Green UP programı, İZSU stratejik planı ve İzmir'in Yeşil Altyapı Stratejisi entegrasyonu ile yağmur sularının biriktiği ayrı depoların uygun yerlere kurulması ile yeşil çatılar, yağmur suyunun emileceği park ve bahçeler gibi yeşil alanlar yapılması yönünde çalışmalar bulunmaktadır.
- Göletli veya göletsiz sulak alanların restorasyonu yoluyla mevcut biyolojik çeşitliliğin artırılması: Ulusal düzeyde biyolojik çeşitliliği artırmaya yönelik olarak hazırlanana çeşitli eylem planları kapsamında sulak alanların korunması, restorasyonu ve geliştirilmesi için faaliyetlerde bulunmaktadır. Çeşitli paydaşlarla iş birliği yapılarak yerli türler ile birlikte ağaçlandırma çalışmaları yapılmakta ve önemli doğal alanların korunmasına odaklanılmaktadır.
- Denizdeki balıkçılık faaliyetlerinin yeniden düzenlenmesi ve denizdeki biyolojik çeşitliliğin korunması: İBB karadaki biyolojik çeşitliliğin korunması kadar denizdeki biyolojik çeşitliliğin korunması faaliyetlerine de önem vermektedir. Bu kapsamda yasadışı balıkçılığın engellenmesine yönelik önlemler alınması, avlanma yöntemlerine ilişkin kısıtlamalar getirilmesi, iskele boyutlarında düzenlemeler yapılması gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Aynı zamanda körfez kirliliğinin azaltılmasına yönelik de çalışmalar yapılmaktadır.

Yeşil kamu hizmetleri temasının altında yer alan alt temalar aşağıdaki gibidir:

- Kamu hizmetlerinde yenilenebilir enerji uygulamaları: Yenilenebilir enerji teknolojilerinin kullanımına ve genişletilmesine yönelik yerel altyapı işletmeleriyle beraber çalışarak gerekli incelemelerin yapılması ve temiz enerji tedarigi ve entegrasyonu, enerji konusundaki inovasyonlara zemin hazırlanması gibi çalışmalara yönelik planlar yapılmaktadır.
- Atık toplama altyapısının geliştirilmesi: İBB sera gazı salınımını azaltmak için atık toplama altyapısının geliştirilmesi doğrultusunda akıllı toplama sistemlerinin geliştirilmesi, güzergâh optimizasyonlarının sağlanması, verimliliği artırmaya yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Ayrıca esnaflara özel atık toplama hizmeti verilmekte, atık toplama altyapısının düzenlenmesi konusunda ilçe belediyeleri ile iş birliği yapılmaktadır.

SONUÇ:

Rekabetin gün geçtikçe daha da arttığı günümüzde şehirler de işletmeler gibi konumlandırma çalışmalarını yaparak, rekabet avantajı oluşturma çabası içerisinde. Özellikle göç, yapılaşma, sanayileşme vb. sebepler ile şehirlerin nefes almasının azaldığı bugünlerde birçok şehir yöneticisi ve uzmanı, şehirleri doğa ile uyumlu hale getirmenin yollarını aramaktadır.

Özellikle gelecekte yeşil şehir olarak gelişebilen ve kendisini bu şekilde konumlandırabilen şehirlerin rekabette başarılı olacağı düşünülmektedir. Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini yerine getirme konusunda büyük çaba sarf ettikleri, aynı zamanda Avrupa Yeşil Mutabakatına taraf olan ülkelerin de birçok yeşil politikayı şehirlerinde uyguladıkları görülmektedir.

Bu anlamda gerek kamu gerek özel sektör için yeşil şehir kavramına uygun olarak eylem planlarını oluşturma gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu gibi gerekçelerden hareketle bu çalışmada yeşil şehir kavramı literatür ve uygulama açısından incelenmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda İzmir şehrinin yeşil şehir olma sürecini detaylı olarak incelediği ve belirlenen temalar bazında uyguladığı görülmektedir. Buna göre İzmir'de yeşil ulaşım ile ilgili; düşük emisyonlu araçlara geçiş, sürdürülebilir ulaşım, sürdürülebilir lojistik sektörünün geliştirilmesi çalışmalarının yapıldığı, yeşil tarım ile ilgili olarak; iklim dostu akıllı tarım uygulamaları ve düşük karbonlu tarım teknikleri ile tarımda biyolojik çeşitliliğin artırılmasına yönelik çalışmaların desteklendiği, çevre kalitesi ve su güvenliği ile ilgili olarak; endüstriyel alanlarda kirliliğin azaltılması, yüksek risk taşıyan bölgeler için taşkın planlarının oluşturulması, acil durumlarda güvenli ve temiz suya erişim çalışmalarının yapıldığı, yeşil ve akıllı teknolojiler ile ilgili olarak; enerji verimli, düşük veya sıfır karbonlu teknolojilerin kullanıldığı, bölgesel yenilenebilir enerji teknolojilerinin kullanımının sağlandığı, yeşil binalaşma ile ilgili olarak; belediye binalarında net sıfır enerji tüketiminin sağlandığı, bina atıklarının geri dönüşümünün gerçekleştirildiği, kentsel dönüşümün teşvik edildiği, yeşil alt yapı çalışmaları ile ilgili olarak; yağmur suyu sistem çalışmalarının yapıldığı, göletli veya göletsiz sulak alanların restorasyonu yoluyla mevcut biyolojik çeşitliliğin artırılması, denizdeki balıkçılık faaliyetlerinin yeniden düzenlenerek, denizlerdeki biyoçeşitliliğin artırılması çalışmalarının yapıldığı ve yeşil kamu hizmetleri ile ilgili olarak; kamu alanlarında yenilenebilir enerjinin kullanımının teşvik edildiği, atık toplama altyapısının geliştirildiği ortaya çıkmaktadır. Söz konusu temalar Brilhante ve Klaas (2018) tarafından Konut ve Kent Araştırmaları Enstitüsü Yeşil Şehir Endeksi temelinde dayalı olarak geliştirilen Yeşil Şehir Kavramı Modeli (Institute for Housing and Urban Studies -Green City Conceptual Framework / IHS-GCCF) temelinde belirlenmiştir. Alt temalar ise Avrupa Kalkınma Bankası tarafından hazırlanan Yeşil Şehir Eylem Planı Metodolojisi (EBRD Green City Action Plan Methodology) ve İzmir Yeşil Şehir Eylem Planı temelinde belirlenmiştir. Ayrıca İzmir'in Yeşil Şehir Eylem Planı incelenerek, şimdiye kadar yapılanlar ve yapılması hedeflenen faaliyetler ortaya konmuştur. Çalışma bu yönüyle Affolderbach ve Schulz (2017) tarafından Kanada'da yer alan Vancouver şehrinin 2020 yeşil şehir eylem planının incelendiği çalışma ile benzerlik göstermektedir. Ancak bu çalışmada yöntem olarak betimsel analiz kullanılmış, Affolderbach ve Schulz (2017)'un çalışmalarında örnek olay incelemesi (case study) yöntemi kullanılmıştır. Yeşil şehir pazarlaması konusunda yapılan çalışmalarda genellikle örnek olay incelemesi veya kantitatif yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Yeşil şehir pazarlaması konusunda yapılan literatür taraması sonucunda betimsel analiz yönteminin daha önce kullanılmadığı görülmektedir. Çalışmada betimsel analiz yönteminin kullanılmış olması araştırmamızın özgün yönünü ortaya koymaktadır. Yeşil şehir kavramı yerli literatürde genellikle mühendislik, mimarlık, şehir bölge planlama gibi alanlar açısından incelenen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerli literatürde yeşil şehir pazarlaması ve markalaşmasına yönelik olarak sınırlı sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Ayrıca İzmir ili özelinde yeşil şehir pazarlaması konusunda daha önce yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu da çalışmanın bir diğer özgün yönünü ortaya koymaktadır.

Busch ve Anderberg (2015), Wang (2019), Carrizo Moreira vd. (2023) çalışmalarında paydaşların önemini açıklamış, yeşil şehir pazarlamasında ulusal ve uluslararası örgütler, birlikler ve ağlar ile bağlantıların kurulması ve sürdürülmesi gerektiğini vurgulamışlardır. İzmir, ulusal ve uluslararası örgüt ve birlikler ile bağlantılarına önem vermekte ve söz konusu taraflarla ortaklaşa projeler yapmaktadır. Hatta yeşil ve sürdürülebilir şehir ile bağlantılı olan; kentleşmeye, hızlı yaşama ve çevre kirliliğine karşı bir akım olarak ortaya çıkan sakin şehir (cittaslow) unvanına Türkiye'de ilk kez sahip olup İtalya'da kurulan Uluslararası Belediyeler Birliğine dahil olan belediye İzmir'in Seferihisar Belediye'sidir.

Sonuç olarak yapılan bu çalışmada İzmir'in, yeşil şehir olma sürecine yönelik uygulamalarının başladığı ve yeşil şehir olma yolunda alt yapı, tarım, kamu hizmetleri gibi pek çok farklı alanda

faaliyetlerinin olduğu görülmektedir. Gerek ülkeler gerekse şehirler bazında rekabetin çok yoğun olduğu günümüz şartlarında, Cumhuriyetimizin 100.yılında Cumhuriyet tarihimiz için önemli bir şehir olan İzmir'in göstermiş olduğu bu çaba ve kaydettiği gelişmeler önem taşımakta ve diğer şehirlere örnek teşkil etmektedir.

Yeşil şehir olma yolunda İzmir'de yapılan çalışmalarda başta İzmir Büyük Şehir Belediye'si olmak üzere, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın katkıları ve işbirliğine dayalı faaliyetlerinin olduğu görülmektedir. Ancak yapılan tüm bu çalışmalara rağmen yaklaşık 4 milyon 500 bin nüfusa sahip olan ve her geçen gün göç alan İzmir'in trafik, yapılaşma, çevre kirliliği gibi temel sorunlarının çözümünün de "kentten köye göç teşviki" gibi makro düzeyde izlenebilecek politikalar olmadıkça güç olduğu görülmektedir. Bu nedenle İzmir'in yeşil ve sürdürülebilir bir şehir olabilmesi, şehirde yaşayanların yaşam kalitesinin ve refah düzeyinin artırılabilmesi için makro düzeyde belirlenebilecek politikaların uygulanması önerilmektedir. Avrupa yeşil şehir başkentlerinin genellikle nüfusu 1 milyonun altında olan ülkeler arasından seçildiği görülmektedir. Her ne kadar İzmir'in böyle bir adaylık sürecinin olmadığı görülse de Irmak ve Avcı (2019)'nın çalışmalarında vurguladıkları gibi Türkiye'den daha önce başvuruda bulunan aday şehirlerin kişi başına düşen yeşil alan açısından Avrupa standartlarının altında kalması sebebiyle seçilmemesi, kişi başına düşen yeşil alan miktarının artırılmasına daha fazla önem verilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu çalışmada, çevresel ve rekabetsel sürdürülebilirliğin sağlanması amacı ile şehirlerin yeşil şehir haline gelmesi oldukça önem arz etmekte olup, yaşanılabilir bir dünya için yeşil şehirlerin artması çalışmalarının desteklenmesi sonucuna varılmaktadır. Yeşil şehirlerin geliştirilebilmesi öncelikle o şehirde yaşayan halk, sonrasında ise turistler ve yatırımcılar için önemli olarak görülmektedir. Yeşil şehirlerin geliştirilmesi şehrin yerel yönetimleri ile birlikte özel ve kamu alanındaki kurumların, yerel halkın ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte hareket etmesini gerektirmektedir. Bir şehrin yeşil şehir statüsüne ulaşması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasının tüm paydaşlarının katılımını gerekli kılmaktadır.

Gelecek araştırmalarda, yeşil şehir kavramı ve uygulamalarının incelenmesi, farklı şehirler için yapılabileceği gibi şehirlerin karşılaştırılmaları şeklinde de gerçekleştirilebilir. Aynı zamanda kalitatif araştırma tekniği ile yapılan bu çalışmanın gelecekte kantitatif teknikler ile yapılacak araştırmalara zemin hazırlamasının mümkün olabileceği düşünülmektedir. Örneğin, Chan ve Marafa (2014) tarafından geliştirilen Yeşil (Kaynak) Marka Altıgeni ölçeği ve kantitatif araştırma teknikleri kullanılarak İzmir'de yaşayanların, ziyaretçilerin veya karşılaştırmalı olarak yeşil markalaşmaya yönelik algıları ölçülebilir. Chan vd. (2018)'nin Hong Kong ve Kopenhag'da yapmış oldukları çalışmaya benzer olarak İzmir ile başka illerde yaşayanların yeşil markaya yönelik algıları arasındaki farklılıkları tespit edilebilir. Gelecek araştırmalarda, Busch ve Anderberg (2015) tarafından Almanya'da yapılmış olan çalışmaya benzer olarak, İzmir veya Türkiye'deki diğer iller Ulus Ötesi Belediye İklim Ağlarına (Transnational Municipal Climate Networks/TMCN) katılımları açısından incelenebilir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: [TR] Yazar / yazarlar, kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

[EN] There is no conflict of interest between the authors or any third party individuals or institutions.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

KAYNAKÇA:

- Affolderbach, J., ve Schulz, C. (2017). Positioning Vancouver through Urban Sustainability Strategies? The Greenest City 2020 Action Plan. *Journal of Cleaner Production*, 164, 676-685.
- Andersson, I. (2016). Green Cities' Going Greener? Local Environmental Policy-Making and Place Branding in the 'Greenest City in Europe. *European Planning Studies*, 24(6), 1197-1215.
- Aydın, N. (2021). Yeşil şehirler. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 07(Özel Sayı), 116-124.
- Birleşmiş Milletler, 2023. <https://turkiye.un.org/tr/sdgs/3>, Erişim Tarihi: 02.07.2023
- Brilhante, O. ve Klaas, J. (2018). Green City Concept and a Method to Measure Green City Performance Over Time Applied to Fifty Cities Globally: Influence of GDP, Population Size and Energy Efficiency. *Sustainability*, 10(6), 2031.
- Busch, H. ve Anderberg, S. (2015). Green Attraction-Transnational Municipal Climate Networks and Green City Branding. *J. Mgmt. & Sustainability*, 5, 1.
- Carrizo Moreira, A., Rêga Pereira, C., Fernandes Lopes, M., Arêde Rodrigues Calisto, R., ve Teixeira Vale, V. (2023). Sustainable and Green City Brand. An Exploratory Review. *Management Letters*, 23(1), 23-35
- Chan, C. S. ve Marafa, L. M. (2014). Rebranding Hong Kong "Green": The Potential for Connecting City Branding with Green Resources. *World Leisure Journal*, 56(1), 62-80.
- Chan, C. S. ve Marafa, L. M. (2016). The Green Branding of Hong Kong: Visitors' and Residents' Perceptions. *Journal of Place Management and Development*, 9(3), 289-312.
- Chan, C. S. ve Marafa, L. M. (2017). How a Green City Brand Determines the Willingness to Stay in a City: the Case of Hong Kong. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 34(6), 719-731.
- Chan, C. S., Marafa, L. M., Van Den Bosch, C. C. K. ve Randrup, T. B. (2018). Starting Conditions for the Green Branding of a City. *Journal of Destination Marketing & Management*, 10, 10-24.
- Corvo, P. ve Maticena, R. (2016). Nutrition and Food in the Green city. *Transnational Marketing Journal*, 4(2), 62-71.
- Govers, R. ve Go, F. M. (2004). Cultural Identities Constructed, Imagined And Experienced: A 3-Gap Tourism Destination Image Model. *Tourism (13327461)*, 52(2).
- European Bank For Reconstruction and Development. (2023, Haziran 10). Green City Action Plan Methodology. Erişim Adresi <https://www.ebrdgreencities.com/assets/Uploads/PDF/Green-City-Action-Plan-Methodology.pdf>

European Commission (2023, Haziran 11). European Green Capital Award. Erişim Adresi https://environment.ec.europa.eu/topics/urban-environment/european-green-capital-award/applying-awards_en

Gegez, A. E. (2005). Pazarlama Araştırmaları. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ.

İrmak, M. A., ve Avcı, B. (2019). Avrupa Yeşil Başkentlerin yeşil alan politikalarının incelenmesi. Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi, 8, 1-19.

İzmir Büyük Şehir Belediyesi. (2023, Haziran 10). İzmir Yeşil Şehir Eylem Planı. Erişim Adresi <https://skpo.izmir.bel.tr/content.aspx?MID=111>.

Tinal M. (2008). Atatürk'ün İzmir Ziyaretleri Ve Vefatının İzmir'deki Yankıları. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 7(16), 19-33.

Türkiye Cumhuriyeti, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 10. Yıl Nutku, 1933, <https://www.ktb.gov.tr/TR-96294/10-yil-nutku.html>, Erişim tarihi: 01.07.2023

Türkiye Cumhuriyeti, Ticaret Bakanlığı, Yeşil Mutabakat, 2023, <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat>, Erişim tarihi: 02.07.2023.

Wang, H. J. (2019). Green City Branding: Perceptions of Multiple Stakeholders. Journal of Product & Brand Management, 28(3), 376-390.

Wolcott, H. F. (1994). Transforming Qualitative Data: Description, Analysis, and Interpretation. Sage.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

This study aims to explain the concept of a green city and to evaluate the city of İzmir, which has an important place in the history of the Republic, not only in terms of economic but also environmental sustainability. In this sense, İzmir is examined in terms of environmental sustainability as well as being a city that supports economic development in the 100th anniversary of the Republic.

Research Questions:

In this study, answers were sought to the following questions:

1. What is the green city concept?
2. What is the green urbanization process?
3. What are the sustainability efforts of İzmir?
4. How does İzmir's green urbanization process take place?

Literature Review:

Today, factors such as rapid population growth, internal and external migration, industrialization cause environmental problems in cities and reduce the quality of life of those living in cities. For this reason, the concept of green city has emerged in order to increase the quality of life in cities and to provide sustainability, and some cities in the world and in Europe have been evaluated according to various criteria and received the title of green city. In addition, in recent years, it is seen that city

branding is based on environmentalism. It is seen that activities for green city marketing improve the city's management, increase its livability and competition. However, green cities are associated with the third goal of the United Nations Sustainability Goals, the goal of healthy and quality life, and contribute significantly to sustainability. In this study, green city marketing has been conceptually discussed and the city of İzmir, which has a high importance in the history of the Republic, has been examined as a green city with descriptive analysis method, which is one of the qualitative research methods. Examining the environmental sustainability as well as the economic development of İzmir in the 100th Anniversary of our Republic is considered to be historically important.

The concept of the Green City is one of the latest responses to various efforts and research conducted to address the problems caused by the decentralized city development model and to help cities become more sustainable, less dispersed and more livable (Brilhante and Klaas, 2018).

The European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) lists the characteristics of green cities as follows:

- Maintains or improves the quality of its environmental assets (air, water, soil, soil and biodiversity) and uses these resources sustainably.
- Reduces and adapts to climate change risks.
- Ensures that environmental policies contribute to the social and economic well-being of residents.

Affolderbach and Schulz (2017) examined the 2020 green city action plan of the city of Vancouver in Canada in their study. The list of 10 items included in the green city action plan is as follows: Climate and renewable energy, Green building, Green transportation, Zero waste, Access to nature, Clean water, Local foods, Clean Air, Green economy, Less carbon footprint

Methodology:

The exploratory research method was chosen as the research method in the study. Exploratory research is a type of research that aims to reveal the dimensions of a problem or problem related to topics that have not been researched before. In this type of research, it is aimed to establish a hypothesis rather than confirming a hypothesis (Gegez, 2005). Descriptive analysis was determined as the analysis technique used in the study. Descriptive analysis is explained as presenting the data in a descriptive approach with direct quotations, adhering to the original form (Wolcott, 1994). The framework of this study is İzmir as a green city, and the themes are green transportation, green urban agriculture, environmental quality and water security, green and smart technologies, green building, green public services, green infrastructure. These themes were determined on the basis of the Institute for Housing and Urban Studies (Green City Conceptual Framework / IHS-GCCF) developed by Brilhante and Klaas (2018) on the basis of the Housing and Urban Studies Institute Green City Index. The reason why the themes were determined on the basis of the aforementioned model is that the research is one of the basic research projects on this subject and the model is one of the most comprehensive models. The sub-themes were determined on the basis of the Green City Action Plan Methodology (EBRD Green City Action Plan Methodology) prepared by the European Development Bank and the İzmir Green City Action Plan (European Bank For Reconstruction and Development, 2023; İzmir Büyük Şehir Belediyesi, 2023). The reason for choosing the green city İzmir as the framework of the study is that İzmir is the first city in Turkey to be included in the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) Green Cities Program (YŞEP) (İzmir Büyük Şehir Belediyesi, 2023). The İzmir Green City Action Plan, prepared in this context, together with the İzmir

Sustainable Energy and Climate Action Plan (İzmir SECAP) prepared at the same time, constitutes the road map of İzmir on the issues of environment and climate change. Both reports are complementary to each other.

Results and Conclusions:

This study aims to examine the green city process of İzmir by explaining the concept of green city in a theoretical way. In the study, descriptive analysis, one of the qualitative research techniques, was used, and the themes of green transportation, green urban agriculture, environmental quality and water safety, green and smart technologies, green building, green public services, green infrastructure were determined within the framework of the green city. The sub-themes were examined on the basis of the Green City Action Plan Methodology (EBRD) and İzmir Green City Action Plan prepared by the European Development Bank.

As a result, on the basis of the themes and sub-themes determined in this study, it is seen that the practices of İzmir in terms of the concept of green city have started and there are applications in many different fields such as infrastructure, agriculture, public services on the way to becoming a green city.

İklim Değişikliği ve Çatışma

Climate Change and Conflict

Yunus DÜGER¹ Murat YAMAN²

Öz

Dünya tarihine bakıldığında pek çok ülke farklı sebeplerden dolayı savaşlar, çatışmalar, isyanlar ve toplumsal gerilimler yaşamış ve yaşamaya da devam etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılına ulaşana kadar pek çok badirelerden geçtiği biliniyor. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar terör ve iç çatışma tehdidi hem bugün hem de gelecek yüzyıllarda Türkiye'nin istikrarı açısından sürekli gündemde olmaktadır. Türkiye, cumhuriyet tarihi boyunca hem devlet hem de insan güvenliği açısından pek çok riskle karşı karşıya kalmıştır. Önümüzdeki yüzyıllarda Türkiye'nin insani güvenliğini tehdit etme potansiyeline sahip bir diğer olgu ise iklim değişikliğidir.

İklim değişikliği artık sadece çevresel değil, aynı zamanda önemli sosyal ve siyasal sorunlara da neden olma potansiyeline sahip bir olgu haline dönüşmüştür. Bu nedenle, iklim değişikliği basit bir çevre bozulması olarak değil hem ulusal hem de uluslararası düzeyde farklı çatışma türlerini tetikleyebilecek bir "güvenlik" sorunu, yani "insani" bir sorun olarak değerlendirilmelidir. Nitekim iklim değişikliği ve çatışma arasındaki ilişki, son yıllarda hem akademik literatürde hem de politik alanda ilgi görmeye başlamıştır. Bu çalışmada, konu ile ilgili birçok nicel ve nitel çalışmalar incelenmiş ve iklim değişikliği, insan güvenliği ve çatışma kavramları arasındaki bağlantılar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, iklim değişikliğinin birçok farklı türden çatışmaya yol açabilecek bir insani güvenlik sorunu olarak görülmesini sağlamaktır. İklim değişikliğinin insan güvenliğine yönelik gelecekteki tehditlerin anlaşılması ve bunlarla mücadele etme yeteneğini geliştirmek gerektiğinin önemine vurgu yapmaktır. İklim değişikliği her ne kadar, çatışmalar veya şiddet için gerekli bir önkoşul olmasa da hem bireylerin hem de devletlerin, insan yaşamı için hayati önem taşıyan kaynaklara doğrudan veya dolaylı erişimini ortadan kaldırmakta veya sınırlandırmaktadır. Bu durum, bazı ülkelerde farklı türlerden çatışma, şiddet ve iç savaş riskini arttırdığı görülmektedir. Çalışmada da vurgulandığı gibi iklim değişikliğinin etkileri, özellikle düşük gelirli ülkelerde farklı türden çatışma ve iç savaşlara, gelişmiş ülkelerde ise terör eylemleri gibi güvenlik sorunlarına neden olma potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle iklim değişikliğinin uzun vadede bireysel, sosyal ve politik sonuçlarını anlamak için gerek bireylerin gerekse kamu kurumlarının veya sivil toplum kuruluşlarının ciddi bir çaba göstermesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada iklim değişikliği ile çatışma arasındaki ilişki genel olarak ortaya konduktan sonra, ikinci yüzyılda Türkiye'yi bekleyen tehditler ve çözüm önerileri kapsamında, çatışma bağlamında Türkiye'yi bekleyen olası riskler ve çözümler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevre, İklim değişikliği, Çatışma, İklim Değişikliği ve Göç, İnsani Güvenlik.

ABSTRACT

Looking at world history, many countries have experienced and continue to experience wars, conflicts, rebellions and social tensions for different reasons. It is known that the Republic of Turkey went through many difficulties until its 100th anniversary. From the proclamation of the Republic to the present day, the threat of terrorism and civil conflict has always been on the agenda for Turkey's stability both today and in the coming centuries. Throughout the history of the republic, Turkey has faced many risks in terms of both state and human security. Another phenomenon that has the potential to threaten Turkey's human security in the coming centuries is climate change.

Climate change has now become a phenomenon that has the potential to cause not only environmental but also important social and political problems. For this reason, climate change should not be considered as a simple environmental degradation, but as a "security issue, that is, a "human" problem that can trigger different types of conflicts at both national and international levels. As a matter of fact, the relationship between climate change and conflict has been discussed both in academic literature and in recent years. In this study, many quantitative and

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Osmaneli Meslek Yüksekokulu, yunus.duger@bilecik.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3077-6793

² **Corresponding Author | Yetkili Yazar:** Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, murat.yaman@dpu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8659-090X

qualitative studies on the subject were examined and the connections between the concepts of climate change, human security and conflict were tried to be revealed.

The aim of this study is to ensure that climate change is seen as a human security issue that can lead to many kinds of conflicts. It is to emphasize the importance of understanding the future threats to human security of climate change and improving the ability to combat them. Although climate change is not a necessary precondition for conflict or violence, it eliminates or limits the direct or indirect access of both individual and states to resources vital to human life. This appears to increase the risk of conflict of different kinds, violence and civil war in some countries. As emphasized in the study, the effects of climate change seem to have the potential to cause different kinds of conflicts and civil wars, especially in low-income countries, and security problems such as terrorist acts in developed countries. Therefore, to understand the individual, social and political consequences of climate change in the long term, it is necessary for individuals, public institutions or non-governmental organizations to make a serious effort. In this study, after revealing the relationship between climate change and conflict in general, the possible risks and solutions awaiting Turkey in the context of conflict are tried to be put forward in the section on threats awaiting Turkey in the second century and solution proposals.

Keywords: Environment, Climate Change, Conflict, Climate Change and Migration, Human Security.

GİRİŞ:

İklim değişikliğine bağlı olarak çevresel değişiklikler ve bozulmalar günümüzde en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. Fakat iklim değişikliğini temelde bir insan güvenliği sorunu olarak gören ve iklim değişikliğinin doğrudan veya dolaylı olarak bireysel, toplumsal ve siyasal alanlarda nasıl çatışmaları tetikleyebileceğini ve aynı zamanda çatışmaları önlemeye yönelik bir iklim değişikliği mücadele anlayışının nasıl geliştirilebileceğini ele alan çalışmalara ve politikalara daha fazla ihtiyaç vardır. İklim değişikliği ve beraberinde getirdiği sorunlar, yalnızca bireysel düzeyde ve çevresel-ekolojik anlamda değil, toplumsal ve siyasal açıdan da pek çok soruna zemin oluşturma potansiyeline sahiptir. İklim değişikliğinin farklı türden şiddetli çatışmaların veya bir iç savaşın doğrudan nedeni olduğunu söylemek kolay olmasa da çatışmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilecek bazı parametreleri etkilediği görülmektedir. Örneğin bazı ülkelerde özellikle geçim kaynakları ve insani yaşam olanakları zorlaşan erkek nüfus için silahlı ve isyancı gruplara katılmak, bu zor koşullardan kurtulmak veya dışlandıkları toplumda itibar kazanmak için alternatif bir yol olarak görülebilir. Bu nedenle bu çalışma, iklim değişikliklerinin etkileri bağlamında insan güvenliği kaygılarını ve iklim değişikliğinin farklı çatışma türlerini tetikleyip tetikleyemeyeceği konusundaki tartışmaları dikkate alarak iklim değişikliği ve çatışma arasındaki olası bağlantıları ortaya koymaya çalışmaktadır.

İklim değişikliğinin hem bireysel ve toplumsal açıdan hem de siyasal yönetimleri nasıl etkileyebileceği, yani iklime bağlı değişikliklerin çatışmaya mı yoksa iş birliğine mi katkı sağlayacağı konusunda fikir birliği yoktur. Bunun temel nedenlerinden biri, iklim değişikliğinin etkilerinin kademeli olarak ve uzun vadede ortaya çıkmasıdır. Çoğu zaman insanlar bir olgu ya da olayı ancak etkisini anlık, yani kısa sürede ve şiddetli olarak gördükleri ölçüde anlama eğilimindedirler. Dolayısıyla iklim değişikliğinin insan güvenliği üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerinin belirli durumlarda şiddetli çatışma riski oluşturduğu gerçeği kişi ve kurumlar tarafından görülmeyebilir veya göz ardı edilebilmektedir. Ancak, iklim değişikliğinin bireysel, toplumsal ve politik etkileri üzerine yapılan araştırmalardan elde edilen bazı kanıtlar, iklim değişikliğinin hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde çatışma ve şiddeti ağırlaştırıcı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. İklim değişikliği ile çatışma arasındaki olası bağlantılar, su ve gıda gibi temel kaynaklardaki eksiklikleri, aşırı hava olaylarını ve çevresel göçü içerir. Özellikle iklim değişikliğine bağlı olarak artan gıda fiyatları veya su kıtlığı, beslenme sorunlarını şiddetlendirir ve toplumsal huzursuzluğa yol açabilir (Scheffran, vd., 2019:2). Burke (vd., 2015) tarafından yapılan çalışmada, normal sıcaklıklardaki ve yağışlardaki değişikliklerin çatışma risklerini artırdığı vurgulanmaktadır: Burada sıcaklığın büyük bir etkisi vardır; sıcaklıktaki her 1°C'lik artış, kişilerarası çatışmayı –örneğin, şiddet ve cinayet vakalarını– %2,4 ve gruplar arası çatışmayı –örneğin, ayaklanma, iç savaş– %11,3 artırmaktadır (Burge, vd., 2015:577). Baysan (vd., 2019) tarafından Meksika örneğinde yapılan çalışmada sıcaklığın hem gruplar arası hem de kişiler arası şiddet üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca aynı çalışma, içsel bir şiddet olarak intiharların yerel sıcaklıkla olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermektedir (Baysan vd., 2019:442-447). Sıcaklığın, Meksika'daki

hem uyuşturucu kaçakçılığı örgütleri tarafından gerçekleştirilen gruplar arası cinayetler, hem normal cinayetler olmak üzere, "tutku cinayetleri" olarak nitelendirilen kişilerarası şiddet ve ayrıca intiharlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu gösterilmiştir (Baysan vd., 2019:434,450). Benzer şekilde, Mares ve Moffetti (2016), iklim değişikliğinin şiddet seviyeleri üzerindeki tahmin etkisini içeren 1995-2012 arası dönemi kapsayan 57 ülkeden oluşan bir örnekleme, yıllık sıcaklıklardaki her 1°C derece artışın, cinayetlerde yaklaşık %6'lık bir ortalama artışla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Özellikle Afrika'da yansıması çok daha güçlü etkilerle tespit edilmiştir. Bu tür bir çeşitlilik, iklim değişikliğinin halihazırda daha yüksek düzeyde cinayet ve diğer sosyal bozulmalardan etkilenen bölgelerde şiddeti önemli ölçüde artırabileceğini düşündürmektedir (Mares, ve Moffett, 2015:297). Nitekim, Mares tarafından, St. Louis, (ABD) örneğindeki iklim ve suç verilerini kullanarak, iklim değişikliği ve mahallelerdeki şiddet seviyeleri arasındaki bağlantıyı ele alan araştırmada, daha yüksek sosyal dezavantajlı mahallelerin anormal derecedeki sıcaklıklara maruz kalması durumunda şiddet olasılığının çok daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Mares, 2013:768). Bununla birlikte, Cohn ve Rotton (2005) tarafından yapılan bazı araştırmalar, daha yüksek sıcaklıkların daha az saldırı ve şiddet eylemine yol açtığını göstermektedir. Onlara göre saldırganlık eğilimi günün saati, yılın mevsimi, sosyal temasın miktarı, şiddetin türü ve ortamın türü gibi çok çeşitli faktörlere bağlıdır (Cohn, ve Rotton, 2005:68). Bazı araştırmaların gösterdiği gibi, şiddet ile daha sıcak koşullar arasında dolaylı bir bağlantı vardır. Başka bir deyişle, insanlar rutin aktivitelerini değiştirdikçe şiddet seviyeleri yıl boyunca değişmektedir. Örneğin, dışarıda daha fazla insan olduğu için iyi hava, mağdurları ve suçluları birbirine yaklaştırır ve bu da özellikle soygun ve saldırılar olmak üzere daha yüksek düzeyde şiddete neden olabilir (Mares, 2013:769).

Bu çalışmada ayrıca vurgulandığı gibi, iklim değişikliğinden çatışma ve şiddete giden yollardan bir diğeri de çevresel göçlerdir. Öte yandan, iklim değişikliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan çevresel göç, özellikle farklı etno-kültürel geçmişe sahip göçmenler ile yerel halk arasında etnik gerilimler yaratabilmekte ve çatışmalara neden olabilmektedir. Dolayısıyla iklim olgusu, kaynak kıtlığı ve kontrolsüz göç gibi nedenlerin etkisiyle çeşitli çatışma faktörlerini daha da artırma potansiyeline sahip olabilir (Koubi, 2019:6). Çalışmada iklime bağlı göçün bazı çatışmalara ve şiddete bağlayan olası nedenleri gösterilmeye çalışılmıştır.

Yeryüzündeki kıt kaynakların iklim değişikliğiyle birlikte daha da sınırlı bir hale gelmesi ve özellikle petrol ve doğalgaz gibi birincil enerji kaynakların veya yeraltı ve yerüstü su kaynakların paylaşılmasına dayalı ekonomik temelli çatışmalar olmak üzere, iklim değişikliğinin çatışmalar üzerine etkisinin birçok versiyonu olmaktadır. İklim değişikliği ve çatışma arasındaki doğrudan ya da dolaylı bağlantıların neler olabileceğini ortaya koymaya çalışan bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birincisi, genel olarak çatışma kavramının kökenleri ve çatışma türlerinin neler olduğudur. İkincisi, iklim değişikliği ile insan güvenliği arasındaki ilişkinin boyutlarıdır. Üçüncüsü, iklim değişikliği ve çatışma riskleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesidir.

1. Çatışma ve Şiddetin Kökenleri

Çatışma genellikle belirli değişiklikler veya farklılıklar ve gerilimler karşısında uygun şekilde başa çıkamayan aktörlerin uyumsuz eylemlerinden ve önceliklerinden kaynaklanır (Scheffran, vd., 2009:10-12). Çatışma kavramı, normal uyumsuzluk yollarının başarısız olduğu olayları ve durumları tanımlamak için kullanılır. Bu olaylar, her zaman olmamakla birlikte sıklıkla şiddete dönüşebilir; bireyleri ya da grupları içerebilir; organize veya düzensiz olabilirler; kişisel, politik, veya başka bir biçimde motive edilmiş olabilirler (Burke, vd., 2015:579). Çatışma, bireylerin aynı olay ve olgu hakkında farklı ahlaki değer yargılara, görüşlere, fikirlere, gereksinimlerine ya da çıkarılara göre değerlendirmeye sahip olduklarında, kısacası olup bitenin nesnel bir şekilde anlamanın zorlaştığı durumlarda ortaya çıkabilir. Kişisel, toplumsal ve uluslararası düzeyde meydana gelen çatışmaların temel kaynağı etnik, dilsel, dinsel ve cinsiyet farklılığına bağlı olarak zihinlerde beslenen düşünce biçimleridir.

Farklı düzeylerde ortaya çıkan çatışma ve şiddetin kökeni, çok çeşitli düşünsel ve duyuşsal nedenlere bağılıdır. İnsanlık tarihi boyunca çatışma ve şiddetin hep var olduğu görölmektedir. Felsefe, tarih, psikoloji ve sosyoloji gibi birçok farklı disiplinin tarihsel süreçte meydana gelen etnik, dini veya siyasi birçok çatışma ve şiddetin varlık sebepleri üzerine kafa yorduğu görölmektedir. Düşünce tarihi boyunca insan doğası gereği kötü müdür? şeklinde tartışmalar, çatışma ve şiddet sorununun anlaşılması konusunda derinlemesine bilgi sağlar. Çatışma ve şiddet eylemlerinin merkezinde insan vardır. İnsanlık tarihi boyunca şiddet ve çatışmaların nedeni, insanların kendi varlık alanlarında karşılaştıkları belirli olay ve olguları ya da kişileri nasıl anladıkları ya da yorumladıkları ile ilgilidir. Bu nedenle, çatışmayı ya da şiddeti anlamamanın yolu, insan denilen varlığı anlamaktan geçer. Her ne kadar çatışma ve şiddet kavramları zamana ve toplumdaki topluma farklılık gösterse de kişinin diğer insanları, olayları ve olguları nasıl değerlendirdiği ile ilgilidir. Bilhassa insanın değer anlayışı ve bunun temelinde kişinin insan anlayışıyla ilgilidir. Kişilerarası ilişkilerde, kişinin diğer kişilere veya gruplara yönelik tehdit algısı, insanın onurlu ve değerli bir varlık olduğu bilincinin önüne geçerse, insanın kendine özgü değeri göz ardı edilebileceğinden şiddet ve çatışma daha olası hale gelir.

İklim değışikliğinin bazı psikolojik faktörlerden dolayı kişilerarası şiddet olasılığını etkilediği sıklıkla dile getirilmektedir. Sıcak ve soğuk hava koşullarının bireylerin saldırganlık düzeyini artırdığı, düşmanlık ve şiddeti artırdığı belirtilmektedir (Koubi, 2019:4). Sıcaklık kalp atış hızını artırırken aynı zamanda algılanan uyarılmayı da azaltır. Bu, sıcaklığın uyarılma yoluyla saldırganlığı artırabileceğini düşündürmektedir. (Anderson ve Bushman, 2002:39-40). Çok sayıda araştırma artan sıcaklıkların kasıtlı cinayetler, cinsel suçlar ve bireysel saldırılar gibi bazı şiddet içeren suçları artırdığını öne sürmektedir. Bu bağlamda ABD'nin yedi şehri kapsayan bir araştırma, 2007 ile 2017 yılları arasında günlük ortalama sıcaklıktaki her 5°C'lik artışın, sonraki 0-8 gün içinde cinsel suçlarda %4,5'lik bir artışla ilişkili olduğunu gösterdi (Mahendran, vd., 2021:571). Ayrıca saldırganlık ve kişilerarası şiddet veya çatışma sadece yüksek sıcaklık artışlarında değil soğuk hava dalgalarında da ortaya çıkar. Uzun süre devam eden soğuk havalar kişilerde kronik strese neden olabilir. "Kronik stres depresyona neden olabilir ve depresyon sinirlilik ve öfkeyle ilişkilidir. Bazı durumlarda bu duygular şiddeti teşvik edebilir" (Prudkov ve Rodina, 2019:1). Baron ve Bell'in olumsuz duygulanımdan kaçış teorisine göre, hem sıcak hem de soğuk sıcaklıklar rahatsız edici boyutlara ulaştığında olumsuz duygulanım artar. Olumsuz duygulanım arttıkça hem saldırganlık hem de kaçış motivasyonlarının arttığı düşünölmektedir. Yüksek düzeyde olumsuz duygulanımda, durumdan kaçmak – baş etmek – mümkünse, kaçış güdüsü saldırgan güdüyü bastırır ve kaçma davranışı sonucunda saldırgan davranış ortaya çıkmaz. Kaçış bir seçenek olarak algılanmadığında daha saldırgan ve agresif davranışlara yol açacaktır (Aktaran Anderson ve Anderson, 1998:257).

İnsanın neden şiddetli ve saldırgan davranma eğiliminde olduğuna dair çok sayıda şiddet teorisi vardır. Geçmişten günümüze birçok filozof ve düşünür insanoğlunun bu eylemleri üzerinde kafa yormuştur. Örneğin Thomas Hobbes, "insanın" doğası gereği şiddete yatkın olduğunu savunur (Fry, 2019:23). Darwin'in şiddet teorisi açısından, insandaki saldırganlık evrimin bir ürünüdür. Ona göre saldırganlık, hayvanların ve insanların hayatta kalabilmek için şiddete başvurmak zorunda kalması nedeniyle gelişmiştir. Miller ve Dollard (1939), şiddetin her zaman hayal kırıklığının sonucu olduğunu belirtir. Dahası, hayal kırıklığı veya hüsrana karşı saldırganlıktan başka bir tepki olmadığını savunurlar (Delaney, 2013:11-12). Bazen insanların mutlak veya geçici yoksulluk veya gelir eşitsizliği duyguları, şiddet ve çatışma içeren böyle bir tepkiyi tetikleyebilir. Şiddetli çatışma riskini artıran sadece görel, mutlak ve geçici yoksulluk değil, aynı zamanda bireylerin ve grupların yaşamlarını iyileştirmek için harekete geçme fırsatlarının olmamasıdır (Barnett ve Adger, 2007:645). Fakat hayal kırıklığı az ya da çok saldırganlığa yol açar mı? sorusu önemli görünüyor. Çünkü hayal kırıklığının nasıl tanımlanacağı, yoğunluğu ve keyfi olup olmayacağı gibi bir dizi faktöre bağılıdır (Cohn ve Rotton, 2005:70).

Bazen insanlar, dahil olmanın doğru ve/veya gerekli olduğunu düşündükleri için şiddetli çatışmalara dahil olur veya bu çatışmaları destekler. Dahası bireyleri ve toplumları saldırgan tutum ve davranışlara ya da çatışmalara yönelten olay ve olguların kendisinden çok, insanların olay ve olgulara yükledikleri anlamlardır. Ayrıca Brzoska'ya göre, çıkarlar ve kimlikler rekabetçi bir yapıya sahip olduğundan, her ikisi de çatışmayı tırmandırma süreçlerine kolayca uyum sağlayabilir. Bunun yanı sıra, "(...). Çatışma potansiyel olarak değişime yol açar ki bu mutlaka olumsuz değildir. Ancak çatışmanın şiddete dönüşme potansiyeli de vardır". Ancak çıkar çatışmaları veya kimlik sorunları gibi bazı çatışmalar kendiliğinden veya aniden şiddete dönüşmez. Çatışmanın şiddete dönüşmesine yol açan bir süreç vardır. Bu süreci şekillendiren, tetikleyen veya sonlandıran birçok faktör vardır. Örneğin, toplumsal ve siyasi çatışmalarda, bir toplumun kendine özgü çatışma geçmişi, kurumların çatışmaları yönetme veya çözme konusundaki kapasite ve iradesi ile şiddeti örgütlenme altyapısı belirleyici bir rol oynar (Brzoska ve Fröhlich, 2015:11-12).

2. İklim Değişikliği ve İnsan Güvenliği

İklim değişikliğinin günümüzde insan güvenliğini nasıl tehdit ettiği ve gelecekte etkisinin nasıl artacağı önemli bir konudur. Bu nedenle insan güvenliği ile şiddet/çatışma arasındaki ilişkinin iklim değişikliği bağlamında ortaya konulması gerekmektedir. İklim değişikliğinin insan güvenliğine yönelik gelecekteki tehditlerini anlamak ve bunlarla mücadele etmek için bireysel, toplumsal ve devlet düzeyinde bir çabanın geliştirilmesi gerekli görünmektedir. Ancak bu aynı zamanda insani güvenliğin objektif bir şekilde anlaşılmasını da gerektirir.

Bireyin güvenliğin merkezinde olması gerektiği anlayışı, insani güvenlik kavramının temelini oluşturan 1994 İnsani Gelişme Raporu'nda en belirgin biçimde savunulmaktadır. "İnsan güvenliğinin iki temel boyutu olduğu söylenebilir. Birincisi, açlık, hastalık ve baskı gibi kronik tehditlerden korunmaktır. İkincisi, günlük yaşam kalıplarındaki ani ve kırıcı bozulmalardan korunmak demektir". Dolayısıyla bu tanımda insani güvenlik, insanların yalnızca çatışmadan değil, aynı zamanda en dezavantajlı durumdakilerin yaşam koşullarından da kaynaklanan günlük güvensizlikleri ile ilgilidir (Floyd, 2008:57).

Fakat insani güvenlik kavramı, sıklıkla genel güvenlik kavramıyla birlikte kullanılmıştır. Diğer yandan güvenlik kavramı, uzun süredir devletler arasındaki çatışma varsayımları üzerinden ele alınmakta ve çoğu zaman bir ülkenin sınırlarına yönelik tehditlerle eş tutulmaktadır. Bu bağlamda devletler bu tehditlerden korunmak için sıklıkla silahlanma arayışına girmek zorunda kalmışlardır. Ancak günümüzde pek çok insan için güvensizlik duygusu, felaketlere yol açacak ve tüm dünyayı etkileyecek bir olayın korkusundan çok, iş güvenliği, sağlık güvenliği, gelir güvenliği, çevre güvenliği, maddi ve manevi alanlara yönelik bireysel saldırılara karşı güvenlik gibi günlük hayata ilişkin kaygılardan kaynaklanmaktadır. Bireylerin çalışma özgürlüğünün kısıtlanması veya engellenmesi, sağlık koşullarından yeterince yararlanılmaması, gelir eşitsizliği gibi durumlar tüm dünyada insani güvenlik bağlamında kaygı uyandırmaktadır. Nitekim yukarıda belirtilen kaygıları içeren insani güvenlik, hem gelişmiş zengin ülkelerdeki hem de az gelişmiş yoksul ülkelerdeki insanları ilgilendirmektedir (UNDP, 1994:3). Dahası insani güvenlik insanı merkeze alan bir kavram ve olgudur. Her bir kişinin sırf insan olmasından dolayı sahip olması ve korunması gereken haklarını öncülleyen bir kavramdır. İnsani güvenlik, bireylerin bir devlet ve toplumda insana yaraşır bir yaşam sürmelerini sağlayacak –barınma, çalışma, sağlık, güvenlik ve fırsat eşitliği gibi– insana özgü birtakım olanakların gerçekleştirilmesi ve geliştirilmesi ile ilgilidir. Temel olarak, orduları ve silahlanma mekanizmalarını güçlendirmekle ilgili değildir. Toplumdaki her bir bireyin hiçbir farklılık gözetmeksizin en temel insani ihtiyaçlarını karşılama ve bunları kendi başlarına ulaşabilme fırsatlarına sahip olması ile ilgilidir. Başka bir deyişle, kişilerin insana özgü yaşama olanaklarının korunması ve geliştirilmesiyle ilgili olarak insanın onuru ve değeri ile ilgilidir.

İnsan güvenliği, güvenlik kavramını insan yaşamına yönelik temel tehditleri bireysel, sivil-politik ve ekonomik-sosyal-kültürel insan hak ve özgürlükleri açısından ele alır. Bu kavramlar, insana yönelik keyfi

şiddet eylemlerinden korunmayı ve insanın refah düzeyini bozan ve birey ya da grup olarak insanın hayatta kalmasını tehdit eden ekonomik yoksunluklardan kurtulmayı içerir (Messer, 2010:23).

Güvenlik ve yönetim konularında iklim değişikliğinin rolüne ilişkin tartışmalarda kavramlar genellikle farklı anlamlarda kullanılmaktadır. İklim değişikliği ve güvenlik ilişkisi bağlamında genel olarak üç temel güvenlik düzeyi tanımlanabilir (Alman Teknik İşbirliği Topluluğu-GTZ, 2008:17):

(1) Bireysel veya insani güvenlik: Bu düzey, bireylerin yiyecek, su ve barınma şeklindeki temel ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgilidir. Bu anlamda güvenlik, ihtiyaçtan kurtulma olarak formüle edilebilir. Birey, insan güvenliği ve “geçim güvenliği” genel olarak eşanlamli olarak kullanılabilir.

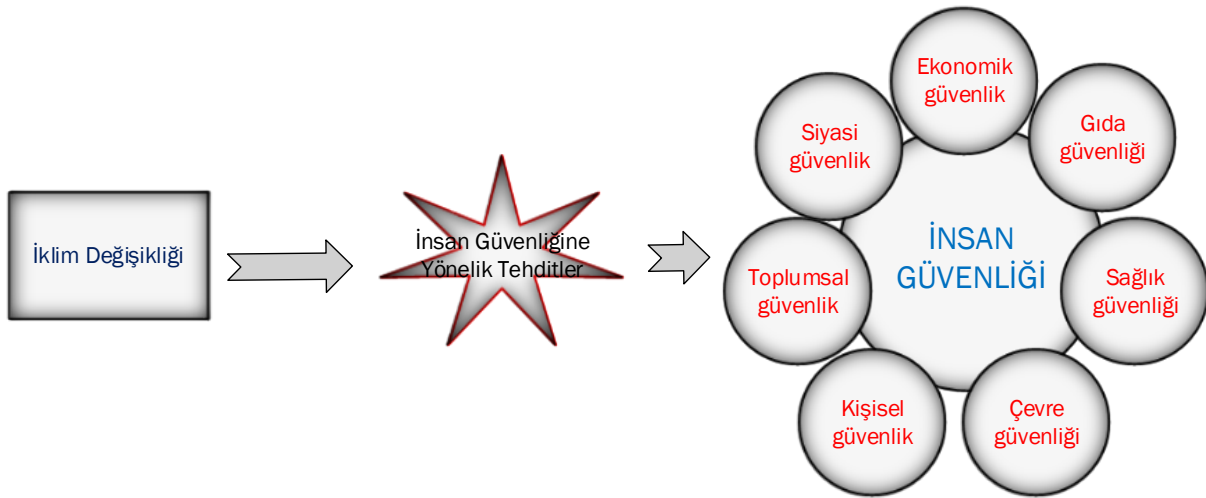
(2) İç güvenlik: İklim değişikliği bağlamında ikinci düzey, iklim değişikliğinin etkilerinin, farklı nüfus grupları arasındaki veya söz konusu devlet ile toplumdaki bir grup –veya gruplar– arasındaki devlet içi çatışmaları (şiddetli) ne ölçüde etkilediğiyle ilgilidir.

(3) Uluslararası güvenlik: Üçüncü düzey, devletler arasındaki çatışma potansiyeli (yani “eyaletler arası” çatışmalar) ve iklim değişikliğinden büyük ölçüde etkilenen uluslararası güvenlik konuları ile ilgilidir. Bu, su kullanımıyla ilgili potansiyel çıkar çatışmalarının yanı sıra devletlerin çöküşü veya devletler içindeki şiddetli çatışmaların bir sonucu olarak ortaya çıkabilecek bölgesel istikrarsızlaştırıcı olayları içerir.

İnsanın sahip olduğu bazı hak ve özgürlükler de olduğu gibi, insani güvenlik de varlığından çok yokluğunda veya sınırlılığında daha kolay tanımlanır ve hissedilir. Ancak, insan güvenliğinin ortadan kaybolduğu durumlara dayalı tanımlar yeterli ve doğru olmayabilir, daha belirgin/özgün bir tanıma ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, insan güvenliğinin iki temel yönü olduğu söylenebilir: Birincisi, beslenme ve sağlık hakkı gibi temel insan haklarının kullanılmasına ya da temel özgürlüklere yönelik – otoriter/baskıcı– tehditlerden korunma anlamına gelir. İkincisi, gerek aile içinde gerekse çalışma ortamında veya topluluklarda yaygınlık gösteren günlük yaşam biçimlerindeki insan onuruna aykırı tutum ve davranışlardan korunma anlamına gelir. Bu tehditler, milli gelir ve kalkınmanın herhangi bir düzeyinde ortaya çıkabilir. Aynı zamanda insan güvenliğine yönelik kayıplar yavaş ve sessiz bir süreç şeklinde ilerleyebilir. Yanlış politika tercihleri veya uygulamaları nedeniyle insan ürünü olabileceği gibi, doğa kaynaklı veya her ikisinin bileşeni olabilir (UNDP, 1994:23).

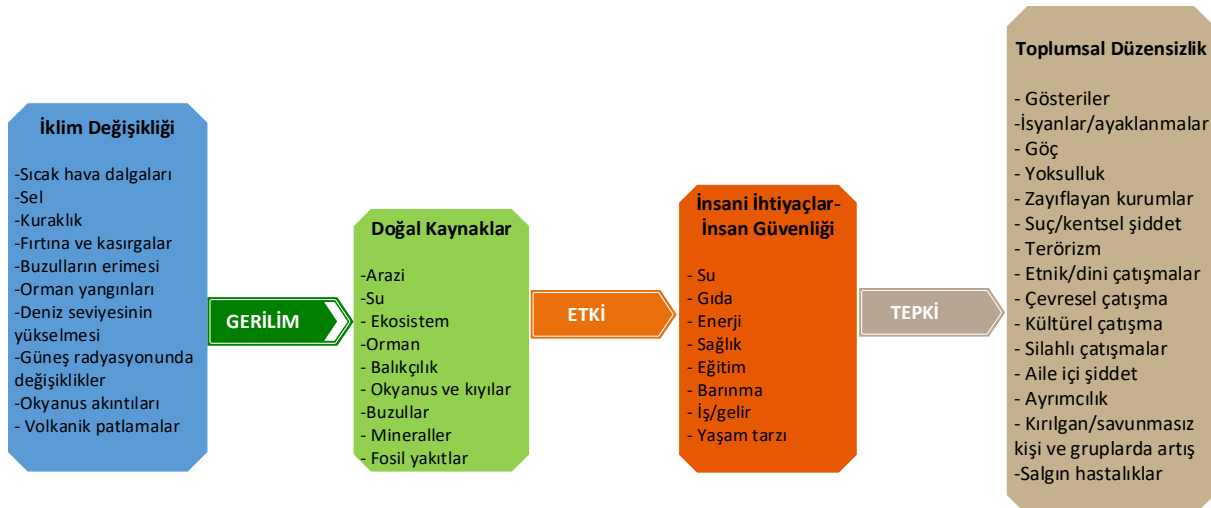
İnsani güvenlik sadece olumsuz felaket potansiyelleri ve varsayımlar ile ilgili değil, her şeyden önce çocuk ölümlerinin olmaması veya minimum düzeyde olması, salgın hastalıkların önlenmesi, özgürlük ve iş güvenliğinin kesintiye uğramaması, etnik gerilimlerin olmaması, farklı düşünce ve fikirleri susturma girişiminin olmaması gibi konular ile ilgilidir. Sonuçta “insani güvenlik, silahlarla ilgili bir endişe değil, insan yaşamı ve onuru ile ilgili bir endişedir. İnsan güvenliği evrensel bir endişedir” ve insan hakları açısından tüm insanlar için ortak tehditleri içerir. İnsan güvenliğinin bileşenleri birbiriyle bağlantılıdır. Dünyanın herhangi bir yerinde insan güvenliğine yönelik tehditler ortaya çıktığında, tüm ulusların bunlarla başa çıkmak zorunda kalma olasılığı vardır. Kıtliklar, salgın hastalıklar, çevre kirliliği, etnik gerilimler ve sosyal ayrımcılık gibi benzer olaylar artık herhangi bir ülkenin ulusal sınırları içinde münferit olaylar değildir (UNDP, 1994:22). İklim değişikliğinin insan güvenliği üzerindeki etkilerini anlamak, birden çok ölçek ve sektördeki sosyal ve çevresel süreçler hakkında bilgi ve kanıt gerektirir. İklim değişikliği ile geçim kaynakları, kültür, göç ve çatışma arasındaki ilişkiler hakkında teoriler oluşturmak ve bunların doğruluğunu ya da yanlışlığını belirlemek için, birden çok yerde ve uzun süreler boyunca toplanan daha kapsamlı kanıtlara ihtiyaç vardır. Bu aynı zamanda geçim kaynaklarının iklim değişikliğine duyarlılığının analiz edilmesini de gerektirir (Field, vd., 2014:760).

Şekil 1: İklim Değişikliği ve İnsan Güvenliğine Yönelik Tehditler

Görünen o ki, insan güvenliği ile kastedilen güvenlik, bölgesel veya askeri güvenlik gibi bir savunma kavramına tekabül etmiyor. Orduların ordulara karşı güç kullanarak gerçekleştirdikleri bir duruma karşılık gelmiyor. Küresel düzeyde düşünüldüğünde, özellikle Soğuk Savaşın sona ermesiyle, insan güvenliği artık nükleer soykırım ya da kimyasal savaş tehditlerine karşı korunma stratejileri anlamına gelmiyor. Bunun yerine iklim değişikliği, göç ve yoksulluk gibi uluslararası sınırları aşan tehditlere yanıt vermek anlamına gelir. İnsan güvenliğine yönelik bazı küresel zorluklar, ulusal sınırları aşan mücadele ve iş birliği ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Çevresel tehditler en bariz olanlardan biridir: “arazi tahribatı, ormansızlaşma ve sera gazı emisyonları dünya çapında iklim koşullarını etkiler” (UNDP, 1994:24,34). Fakat iklim değişikliğinin insan güvenliğine yönelik söz konusu tehlikeler karşısında ortak bir mücadele ve iş birliğinin sağlanmasının önünde önemli sosyal-kültürel engeller bulunmaktadır. Çünkü iklim değişikliği olgusu görüldüğü kültüre bağlı olarak farklı şekillerde algılanabilmektedir. Benzer şekilde hava olayları, risk ve bu tür tehlikelere uyum sağlama ihtiyacının çok farklı kültürel ifadeleri vardır (Field, vd., 2014:763).

Şekil 2: İklim Değişikliği, Doğal Kaynaklar, İnsan Güvenliği ve Toplumsal Etkileri

Kaynak: Scheffran, J., Link, P. M., & Schilling, J. (2012)'dan uyarlanmıştır.

Yukarıda belirtildiği gibi iklim değişikliği, bireylerin hayatta kalmasını sağlayan geçim kaynaklarını kesintiye uğrattığı, kültürü ve bireysel kimliği tehlikeye attığı, insanların kaçınmayı tercih ettiği göçü artırdığı ve devletlerin bireylere insana yakışır bir yaşam sağlama kabiliyetini baltaladığı için insan güvenliğini birçok yönden tehdit etmektedir (Field, vd., 2014:762). İklim değişikliğinin, insan güvenliği

ile ilgili olarak özgürlük, gıda, barınma, sağlık, eğitim gibi insana özgü olanakların gerçekleştirilmesinde veya korunmasında önemli rolü olan devlet üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri, çatışma ve şiddet riskini arttırabilecektir.

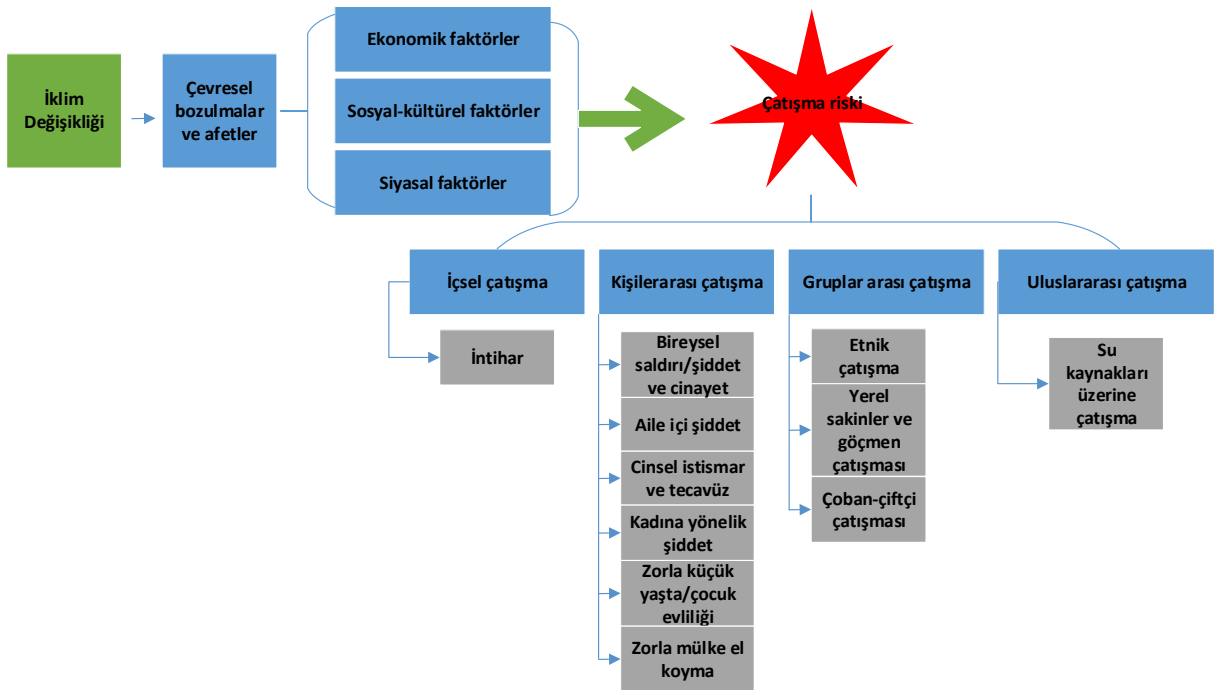
3. İklim Değişikliği ve Çatışma

Eski çağlardan bu yana gerek iklim değişikliğinin etkisi gerekse diğer sebeplerle meydana gelen felaketler çok sayıda insan kayıplarının yanı sıra ekonomik, toplumsal ve siyasi sonuçlar doğurmuştur. Depremler, volkanik patlamalar, tsunamiler, kasırgalar, salgın hastalıklar ve seller gibi doğal afetlerin büyük siyasi sonuçları olabileceği Sparta'yı büyük bir depremin vurduğu MÖ 465/464'ten beri iyi bilinmektedir. O tarihten günümüze kadar yaşanan birçok felaket, etkilenen ülkelerin siyasi atmosferinde derin etkiler yaratmıştır. Bunlardan bazıları arasında "Lizbon (1755), Peru (1970), Nikaragua (1972) ve Guatemala'daki (1976) depremler; Dominik Cumhuriyeti (1930), Haiti (1954) ve Doğu Pakistan'da (1970) kasırgalar; 1902'de Martinik adasında volkanik patlama; 2004 Hint Okyanusu Tsunamisi –özellikle Endonezya ve Sri Lanka ile ilgili olarak–; ve Sahra-altı Afrika'da kuraklık ve çölleşme" gösterilebilir. Tüm bu olaylar, sömürgeci sistemlerin genişlemesinin durdurulması, yozlaşmış rejimlere karşı direnişin körüklenmesi, diktatörlüklerin yerleşmesi, devam eden çatışmaların ve/veya isyanların –kaynak temelli çatışmalar dahil– kısıktırılması veya tırmandırılması ya da uzun süren düşmanlıkların sona erdirilmesi için elverişli bir ortam yaratılmasıyla çeşitli şekillerde ilişkilendirilmiştir (Nel ve Righarts, 2008:160).

Çevresel olaylar, çok sayıda can kaybına ve yıkıma neden olan ve mağdurların şikayetlerine yol açan durumu düzeltmek için şiddeti düşünmelerine neden olma potansiyeline sahip olaylardır. Ancak insanların ani ve kısa süreli çevresel olaylar ile uzun vadeli çevresel olaylar karşısında gösterdikleri tepki ve dolayısıyla çatışma eğilimi farklılık gösterir. Nitekim ani, kısa süreli çevresel olaylar çoğu kişiyi aynı derecede etkileyebilmekte ve insanlar bu olaylara yalnızca kısa bir süre maruz kalmaktadır. Bu nedenle çatışma algısını artırabilecek yoksunluk ve şikayetlerin gelişme olasılığı daha düşük olabilir ve hatta ortak bir kader ve dayanışma duygusunu ortaya çıkarabilir. Buna karşılık, kademeli, uzun vadeli çevresel olaylar, uyum sağlama kapasitelerindeki farklılıklardan ve daha uzun süre maruz kalma süresinden kaynaklanan göreceli yoksunluğu teşvik ederek çatışma algısını artırabilir. İklim olaylarına sürekli maruz kalma ve başarısız uyum böylece bireyin –göreceli– yoksunluğunu ve çatışma algısını artırır. Ayrıca, çevresel koşulların zorlukları karşısında refah düzeyi yüksek olan insanlar –elit gruplar– bir şekilde yaşam standartlarını korumak için olanakları kullanabilirler, ancak çevre koşullardaki değişiklikler toplumun diğer bireyleri tarafından daha şiddetli hissedilebilir ve daha fazla huzursuzluğa neden olur. İşte bu ekonomik ve politik eşitsizlikler, bireylerin çatışma algılarını şekillendiren göreceli yoksunluk ve şikayetleri tetikleyebilir (Koubi, vd., 2018:908-912). İklim değişikliğinin veya doğal afetlerin etkilerine dair tüm bu şikayetler, keskin tutum ve davranışları artırabilir ve böylece güçlü bir eylem motivasyonu sağlayabilir. Şiddetli açlık, hastalığın yayılması ve çaresizlik duygusu, özellikle de kamu otoritesinin felaketin etkilerini hafifletme veya kıt kaynakları etkili bir şekilde organize etmede yetersiz olduğu algısı ile birleştiğinde, şiddet içeren davranışlarda bulunma eylemleri daha da artabilir. Ayrıca kuraklık gibi bir tehlikenin kıtlığa dönüşmesinden bir şekilde devletin sorumlu olduğu inancı ve buna bağlı olarak devletin meşruiyetinin azalması şiddet de dahil olmak üzere harekete geçme motivasyonunu artıracaktır (Nel, vd., 2008:166). Buna karşılık, eğer iklimle ilgili doğal afetler artan sosyal uyuma ve zorluklar karşısında artan bir birlik/dayanışma duygusuna katkıda bulunuyorsa, afetler bireysel isyan etme eğilimini azaltabilir (Slettebak, 2012:169). Bu nedenle, çevresel değişim şiddetli çatışmaları artırabilir veya ortak sorunları çözmek için iş birliğini teşvik edebilir. İklim risklerinin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde insan güvenliğine zarar verip vermeyeceği ve büyük çatışmaların kaynağı haline gelip gelmeyeceği, toplumsal yapılar, kurumsal çerçeveler ve siyasi stratejiler tarafından şekillendirilen ilgili aktörlerin tepkilerine/yanıtlarına ve öğrenme mekanizmalarına bağlıdır (Scheffran, vd., 2009:12).

İklim, yalnızca bilimsel veya teknik bir mesele değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir meseledir. Çünkü, iklim insanoğlunun her zaman kollektif tarihselliğinin ve bireysel varlığının bir özelliği ile bağlantılıdır. Bir insanın fiziksel olarak nasıl görüldüğü, ne yiyip giydiği, nerede yaşadığı, nasıl hissettiği, nelere değer verip vermediği gibi pek çok husus iklimin etkileri ile ilgilidir. İklim, insanı hem fiziksel hem de zihinsel olarak etkileme ve davranışlarını şekillendirme potansiyeline sahiptir. İklim, insanın tepkisel eylemi için yol gösterici bir güç olabilir (Fry, 2019:158). Söz konusu tepkisel eylem, kişinin hem kendine hem de başkalarına karşı farklı şiddet ve çatışma türlerini içerir. İklim değişikliği bağlamında ortaya konulabilecek genel anlamda bir çatışma; intihar, aile içi şiddet, tecavüz, hırsızlık, iç isyanlar ve iç savaş ya da bölgeler arası şiddet eylemleri dahil olmak üzere birçok insanlık dışı tutum ve davranışı kapsar. Ancak, iklim değişikliğinin olası etkilerinden kaynaklanan bu tür eylemler tüm bireyler ve toplumlar için geçerli olmadığından, iklim değişikliği her zaman çatışma riskine yol açmamaktadır.

Şekil 3: İklim Değişikliği ve Olası Çatışma Türleri

Birçok biçimde ortaya çıkan şiddet ve çatışma olgusunu tek bir model ve teori ile açıklamak mümkün değildir. Herhangi bir çatışma, çok sayıda ve farklı faktörün etkisi altında ve nadiren tek başına ortaya çıkar; Çatışmaya yol açan süreçler çok boyutlu ve karmaşıktır. Aynı şey, doğal kaynaklar ile çatışma arasındaki ve daha spesifik olarak iklim değişikliği ile çatışma arasındaki bağlantı için de geçerlidir (Blondel, 2012:15). İklim değişikliğinin doğrudan şiddetli çatışmaya mı neden olduğu oldukça belirsizdir. İklim değişikliğinin çatışmayı mı yoksa barış ve iş birliğini mi destekleyip desteklemediği, ilgili aktörlerin olayları ve olguları nasıl algıladıklarına ve tepkilerine bağlı olup, tüm bunlar siyasal ve toplumsal yapılar ve kurumlar ile ilişkilidir. İklim değişikliği ve çatışma arasındaki ilişkisi oldukça karmaşıktır ve siyasi, sosyal ve ekonomik koşulların bir parçasıdır. Ayrıca iklim değişikliği dünyanın her bölgesini farklı şekilde etkilediğinden ve her ülkenin siyasal, toplumsal ve ekonomik yapısı farklı olduğundan iklim, güvenlik ve çatışma ilişkisi farklı sonuçlar doğurmaktadır (Scheffran ve Battaglini, 2010:32). Bu nedenle, şiddet ve/veya çatışmanın ortaya çıkmasına neden olan olaylar dizisi her zaman çok faktörlü ve karmaşıktır ve çoğu zaman tek bir tetikleyici faktör belirlemek mümkün değildir (Schaar, 2018:9). Bu açıdan bakıldığında Burke (vd.,2015), iklim koşullarının tek başına çatışmalara neden olmayacağını belirtmektedir. Ancak iklim koşullarındaki değişiklikler, belirli sosyal etkileşimlerin meydana geldiği koşulları değiştirebilir ve bu nedenle ortaya çıkan çatışma olasılığını değiştirir.

potansiyeline sahiptir. Bu, yağmurlu günlerde araba kaza oranlarındaki artışa benzer. Araba kazalarının meydana gelmesi neredeyse çoğu zaman bir şekilde sürücü ya da mekanik hatadan kaynaklanır; bununla birlikte, yoğun yağış, sürücünün herhangi küçük ve önemli bir hatası ile birleştiğinde büyük bir zincirleme kaza meydana gelme riskini artırabilir. Sürücü veya mekanik hata olasılığı yoksa yağmurun araba kaza oranları üzerinde hiçbir etkisi olmayabilir, ancak yağmur yağmasaydı yine de bazı kazalar olabilirdi. Bu yüzden Burke, Hsiang ve Miguel'e göre, iklim koşulları, çatışmaların meydana gelmesi için ne gerekli ne de yeterli bir koşuldur, fakat iklim koşullarındaki değişiklikler, çatışmaya zemin oluşturabilecek diğer ilgili faktörleri canlı tutarak, çatışmanın olasılığı ve yoğunluğu üzerinde belirgin bir etkiye sahip olabilir (Burke, vd., 2015:579). Örneğin şiddetli seller, etkilenen bölgelerdeki yerleşim alanlarını ve geçim kaynaklarını yok ederek, etkilenen bölgelerden toplu göçlere yol açabilir. Ani bir göçmen akını, iç göç modellerini bozabilir, çarpık kentleşmeye yol açabilir ve alıcı bölgelerde iş, barınma ve diğer kaynaklar için rekabeti artırabilir. Bu, göçmenler ve yerel halk arasında güvensizlik yaratabilir ve farklı etnik gruplara mensuplarsa etnik gerilimleri artırabilir (Ghimire ve Ferreira, 2015:27). Derin tarihsel kökleri olan bazı gerilimler, iklim değişikliği nedeniyle şiddetli çatışmalara dönüşebilir. Nitekim özellikle Nijerya'da çobanlar ve çiftçiler arasında çok sayıda insanın ölümüne neden olan çatışmalar bugüne kadar devam etmektedir. Suleiman ve Salisu'nun Nijerya'nın Kaduna eyaleti Giwa yerel yönetim bölgesi örneğinde yaptığı çalışmada, iklim değişikliği nedeniyle bölgede kuraklık, çölleşme, öngörülemeyen yağışlar ve artan sıcaklıkların, kıt doğal kaynakların kontrolü için sürekli rekabet halinde olan çiftçi ve çoban arasındaki çatışmaları arttırdığı görülmektedir. Söz konusu araştırmada, bölgede iklim değişikliğinin olumsuz etkileri sonucunda çiftçiler ve çobanlar arasında sosyal ve psikolojik rahatsızlıklar (%65), can kaybı (%67), mülklerin tahrip edilmesi (%73), zorunlu göç ve yerinden edilme (%74) artış gösterdiği bulgularına ulaşılmıştır (Suleiman ve Kasimu, 2022:129).

Benzer şekilde Kuzeybatı Kenya'da yer alan Turkana'da da yaşanan kuraklıkla birlikte bölgenin yağmurla beslenen su ve mera kaynaklarına bağlı olarak tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan gruplar arasında şiddetli çatışmalar yaşandı. Turkana, kuraklık ve çatışma arasındaki doğrudan bağlantının bir örneği olarak ifade edilmektedir. Turkana'lı kimi gruplar diğer gruplarla, özellikle de Etiyopya kökenli Pokotlar ve Uganda'yla şiddetli çatışmalara karıştı. Bu çatışmalar genellikle 'baskın' adı verilen şiddetli hayvan hırsızlıkları ve bireylere ve hatta köylere doğrudan saldırılar şeklini aldı. 2006 ve 2009 yılları arasında Turkana'da baskınlara bağlı olarak 592 ölüm gerçekleşti (Ide, v.d., 2016:292). Benzer şekilde Kenya ve Etiyopya sınırında Turkana ve Merille halkları arasında uzun yıllardan beri devam eden şiddetli çatışmalar da esas olarak sıcak ve yarı kurak iklimlerde hayatta kalma mücadelesine dayanmaktadır. Çünkü bu iki grubun sayısı da binleri buluyor ve hayatta kalabilmek büyükbaş hayvana ve tarımsal uygulamalara bağlı. Bölgede yaşanan kuraklık, ekilebilir tarım arazilerinin ve erişilebilir su kaynaklarının azalmasına neden oldu. Turkana ve Merille halkı arasındaki gerilim ve çatışmalar, 1950'lerin sonlarında büyükbaş hayvan baskınları ve arazi talepleri ve otlaklar nedeniyle yaşanan cinayetlerle başladı ve bu gerilimler günümüzde de devam etmektedir (Powers, 2011).

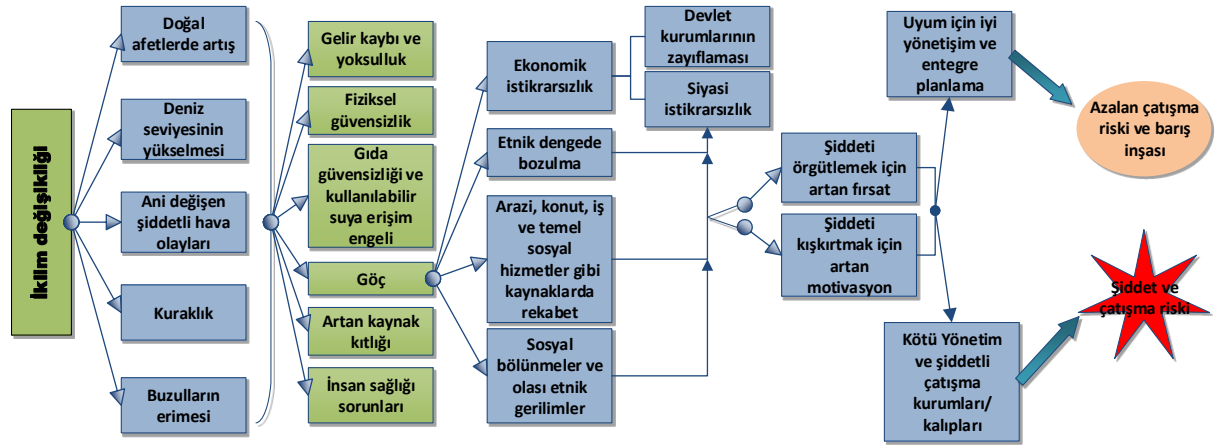
Geçtiğimiz yıllarda iklim koşulları nedeniyle yaşanan çatışma ve şiddet eylemlerine örnek olarak Bengal Körfezi kıyı bölgesinde yaşananlar gösterilebilir. 1950'lerden bu yana, genellikle doğal afetler, arazi kıtlığı, arazi bozulumu ve yoksulluk gibi sebepler nedeniyle yaklaşık 12 ile 17 milyon Bangladeşli, çoğunlukla Hindistan'ın Assam ve Tripura eyaletlerine – genellikle yasadışı yollardan– göç etmek zorunda kaldı. Ağırlıklı olarak "iklim bağlantılı" olan bu göç hareketi, Bengalli göçmenlerin gittikleri bölgelerdeki yerel halk ile sosyo-ekonomik, etnik ve dini gibi benzer nedenlerle çatışmalarına yol açmıştır. Göçmenler göç alan bölgelerdeki ekonomiyi, toprak dağılımını ve siyasi güç dengesini değiştirdi. Assamlılar yeni gelenleri topraklarını çalmakla suçladı ve 1980'lerin başında yerli göçmen şiddeti patlak verdi. Bengalliler ile Assamlılar arasında yaşanan şiddet sonucu her iki tarafta da binlerce kişi hayatını kaybetti. Ayrıca Tripura eyaletinde uzun yıllardır nüfusun önemli bir kısmını oluşturan Budist veya Hıristiyan nüfus, Assam eyaletinden farklı olarak Bengali göçü nedeniyle azınlık haline geldi.

1947'de yaklaşık %90 olan bu nüfus, 1981'de toplam nüfusun yalnızca üçte birini oluşturuyordu. Toprak ve diğer kaynaklar için Bengalli göçmenlerle giderek artan bir rekabet içinde olan yerel halk, 1980'den 1988'e kadar yoğun bir şekilde şiddete yöneldi (Reuveny, 2007:5-6).

Çevre güvenliği alanında yapılan bazı çalışmalar, çevresel değişimin göç, tarımsal ve ekonomik gerileme gibi sosyo-kültürel değişkenler üzerindeki etkisi ve başta devlet olmak üzere kurumların zayıflaması yoluyla çatışmaları etkilediğini ortaya koymaktadır. Nel ve Righarts (2008) tarafından yapılan araştırma, tsunamiler, seller, kasırgalar, salgın hastalıklar, sıcak hava dalgaları ve doğal afetler gibi iklim felaketlerinin silahlı çatışma riskini artırdığını göstermektedir. Nel ve Righarts, iklim felaketleri ve doğal afetlerin, özellikle düşük ekonomik büyümeye, orta ve yüksek düzeyde eşitsizliğe, karışık siyasi rejimlere, daha önceden var olan çatışmalara sahip olan ülkelerde, hem kısa hem de orta vadede şiddetli sivil/iç çatışma riskini önemli ölçüde artırdığı sonucuna varmışlardır. Nel ve Righarts (2008), özellikle, aniden ve kısa sürede meydana gelen –yıkıcı çevresel değişimin– doğal afetlerin kısa ve orta vadede şiddetli iç çatışma riskini önemli ölçüde artırdığına dair kanıtlar sunarlar. Bu bağlamda, depremlerin ve volkanik patlamaların iklimle ilgili felaketlerden biraz daha yüksek iç çatışma riski taşıdığını öne sürerler (Nel ve Righarts, 2008:159-160). Besley ve Persson (2011) tarafından yapılan araştırmada da iklim felaketleri ve doğal afetlerin siyasi şiddet ve iç savaş olasılığını artırdığı görülmektedir (Besley ve Persson, 2011:1437). Hsiang (vd., 2013), iklimin çatışmadaki tek ve hatta birincil itici güç olmadığını belirtmekle birlikte, büyük iklim değişiklikleri meydana geldiğinde, bunların çeşitli bağlamlarda çatışma vakası üzerinde önemli etkileri olabileceği sonucuna varmışlardır. İklim değişkenlerindeki her bir saniyelik değişimin hem kişilerarası ortalama çatışma oranında hem de gruplar arası çatışma oranında artışa neden olduğu tespit edilmiştir (Hsiang, vd., 2013: 1235367-10,12). 1950'den 2004'e kadar olan verileri kullanan Hsiang (vd., 2011), El Niño Güney Salınımı yıllarında tropik bölgelerde iç çatışmaların El Niña yıllarına göre iki kat daha fazla olduğunu buldu. El Niño Güney Salınımının 1950'den bu yana tüm iç çatışmaların %21'inde rol oynayabileceğini gösteren sonuç, modern toplumların istikrarının küresel iklimle güçlü bir şekilde ilişkili olduğunun ilk göstergesidir (Hsiang, vd., 2011:438-439). Ancak, Bernauer (vd., 2012), çevresel değişikliklerin sistematik olarak olmasa da belirli koşullar altında şiddetli çatışma riskini artırabileceğine dair kanıtlar sunar. Ayrıca doğrudan ve genel bir iklim çatışması bağlantısı kavramını destekleyen ampirik kanıt temelini zayıflığını da vurgularlar (Bernauer, vd., 2012:6).

Ancak iklim değişikliği, yalnızca belirli koşullar altında ve bazı sosyo-politik faktörlerle etkileşim halinde silahlı çatışma riskini artırabilir. Örneğin doğal kaynaklara bağımlı toplumlarda yenilenebilir kaynakların kıtlığı işsizliğe, geçim kaynaklarının kaybına ve ekonomik faaliyetlerin azalmasına yol açarak kamu gelirlerinin kamu hizmetlerini karşılayamayacak seviyelere düşmesine neden olabilir. Öte yandan, özellikle heterojen toplumlarda kaynaklar için artan rekabet, sosyal bölünmeleri –özellikle etnik kimlikleri– artırabilir ve giderek daha radikalleşen bir nüfus ve belirli gruplar tarafından kendi amaçları için kullanılma fırsatı yaratabilir. Ayrıca, azalan devlet gelirleri, kamu mal ve hizmetlerinin dağıtımını engelleyebilir, siyasi meşruiyeti baltalayabilir ve iktidara yönelik meydan okumalar daha yüksek düzeyde dile getirilebilir (Buhaug, vd., 2008:20).

Şekil 4: İklim Değişikliği ve Olası Çatışma Yolları

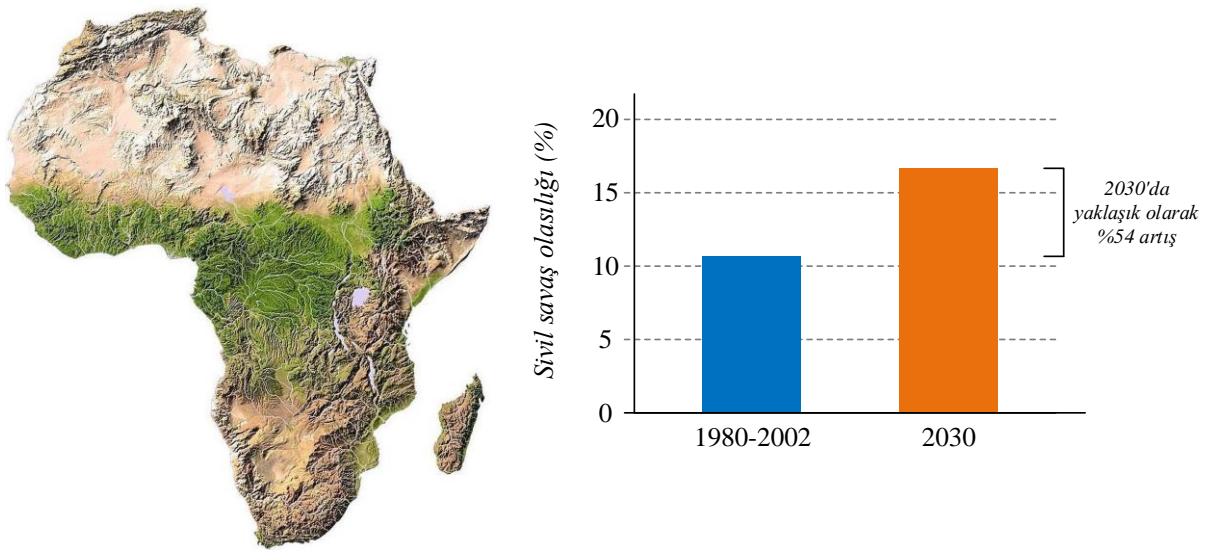
Kaynak: Buhaug, H., vd., (2008) & Smith, D., vd., (2007) ve yazarın öngörüsü.

İklim değişikliği ve çatışma arasındaki olası bağlantılar, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BM, 2009) dahil olmak üzere birçok aktörün sürece dahil olmasına yol açtı. Darfur gibi bazı iç savaşların iklim şartlarından dolayı çıktığı vurgulandı (Hendrix ve Salehyan, 2012:36). Ayrıca, çatışmaya yol açan çevresel ve siyasi faktörlerin ortak özellikleri dikkate alındığında, Darfur iç savaşının “ilk iklim değişikliği çatışması” olarak nitelendirildiği görülmektedir (Sova, 2017). BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon, Darfur'daki çatışmayı dünyanın ilk iklim değişikliği çatışması olarak nitelendirdi. Buradaki ana varsayım, iklim değişikliğine bağlı olarak değişen yağış düzenlerinin neden olduğu su kıtlığının Darfur'daki çatışmaya katkıda bulunduğudır (Popovski, 2017). Bu yüzden Darfur'un sık sık çölleşmenin yiyecek ve su kıtlığına sebep olmasından dolayı iç savaşa ve etnik temizliğe yol açtığı bir vaka olarak anılmasının nedeni budur (Salehyan, 2008:318). Fakat Darfur'daki kuraklık şüphesiz rakip grupları kaynaklar için rekabete soksa da, bu rekabet sırasında birçok farklı olay rakip grupları çatışma durumuna sokmuş olabilir, bu nedenle kuraklık tek başına oradaki şiddeti açıklayamaz, çünkü Kuzey Nijerya gibi diğer bölgelerdeki benzer rekabet yerel, düşük seviyeli şiddetten fazlasına neden olmamıştır (Brown, vd., 2007: 1148). Yine de gıda kıtlığı ve açlık, özellikle Sahra-altı Afrika'da olmak üzere birçok ülkeye özgü sorunlardır, ancak başka yerlerdeki benzer sorunlar büyük çaplı şiddete yol açmamıştır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'ne göre, Malavi, Zambiya, Komor Adaları, Kuzey Kore ve Tanzanya'da gıda kıtlığı ve yetersiz beslenme nüfusun üçte birinden fazlasını etkilemesine rağmen, bu ülkelerin hiçbiri tam anlamıyla iç savaş yaşamadı (Salehyan, 2008:318-319). Aynı şekilde, Theisen (vd., 2012), kuraklığın Afrika'daki iç çatışmalar üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı sonucuna varmıştır. Afrika iç savaşlarının orantısız bir şekilde siyasi olarak dışlanmış bölgelerde meydana geldiği ve ani yerel kuraklıkların bir iç savaşı tetiklemediği sonucuna vardılar. Başka bir deyişle, kuraklık ile iç savaşın başlaması arasında doğrudan, kısa vadeli bir ilişki olmadığını göstermektedir. Kuraklığın tek başına silahlı bir isyana neden olmadığı, ancak belirli koşullar altında gizli bir çatışmayı tetikleyebileceği belirtiliyor (Theisen, vd., 2012:4-7). Kısacası, kuraklığın iç çatışma riskini belirgin bir şekilde arttırması, kuraklıktan etkilenen nüfusun orantısız bir şekilde zarar gördüğü, ayrıca şiddet içermeyen siyasi protesto kanallarından mahrum bırakıldığı savunmasız bir tarım ekonomisi ve etnopolitik marjinalleşme bağlamında muhtemel görünmektedir. “Bu anlamda kuraklık, insanları isyana sürükleyen bardağı taşıran son damla olabilir” (Theisen, vd., 2011:89). Yerel düzeydeki bir iç savaş riskinin temel belirleyicisi, çevresel sorunlardan çok etnopolitik dışlanma ile ilgilidir. Başka bir deyişle, devlet içi silahlı çatışmaların ve iç savaşın başlıca nedenleri çevresel değil, siyasidir (Theisen, vd., 2012:19). Ayrıca, Brückner ve Ciccone'ye göre, Sahra Altı Afrika'da artan yağışların iç savaşın başlamasında önemli bir etkisi olmadığı bulundu. Sahra Altı Afrika'da iç savaşın başlamasına neden olan etkilerin çoğunlukla ekonomik, sosyal ve politik faktörlere bağlı olduğu görülmektedir (Brückner ve Ciccone, 2010: 521). Benzer şekilde Raleigh'e göre, Sahra Altı Afrika'da toplumsal çatışma riski büyük

ölçüde etnik grupların büyüklüğüne ve önemine bağlıdır. Örneğin “kapasitesi düşük ve siyasi açıdan ilgisiz alanların, iklim değişikliğine karşı artan kırılganlığı telafi etmek için hükümete karşı önemli bir kampanya başlatması pek olası değildi” (Raleigh, 2010:69-70).

Öte yandan Burke vd. (2009), “küresel iklim değişikliğinin Sahra altı Afrika'daki silahlı çatışmalar üzerindeki potansiyel etkisinin ilk kapsamlı incelemesi” bağlamında yaptıkları çalışmada, Afrika'da iç savaş ile sıcaklık arasında güçlü bağlantılar bulmuş ve Afrika'daki sıcaklık artışının daha fazla olduğu yıllarda savaşın başlaması üzerinde önemli ölçüde pozitif etkiye sahip olduğunu bulunmuştur. Önümüzdeki yıllarda sıcaklık eğilimlerinin iklim modeli tahminleriyle birleştiğinde, sıcaklığa verilen bu tarihsel tepki, 2030 yılına kadar silahlı çatışma vakalarında yaklaşık %54'lük bir artış olacağı anlamına geliyor (Burke, vd., 2009:20670).

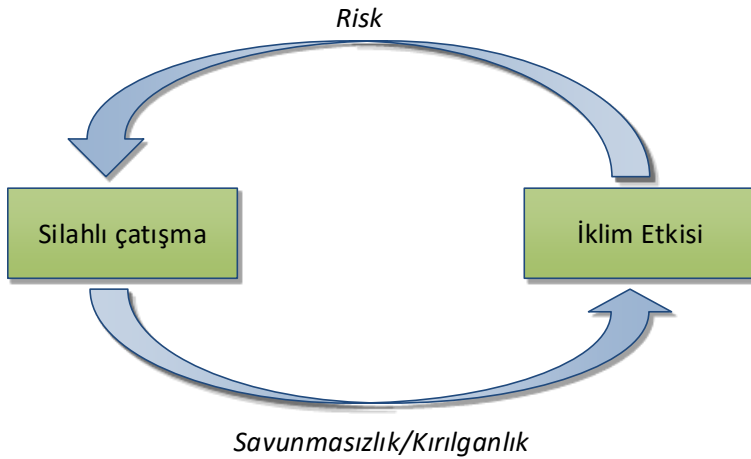
Şekil 5: İklim Değişikliğinin Bir Sonucu Olarak 2030 yılı Afrika İç Savaşında Olası Değişiklik

Kaynak: https://newsarchive.berkeley.edu/news/media/releases/2009/11/23_africa_climate_change.shtml

İklim değişikliğine bağlı olarak çevresel bozulma; ekonomik gerileme, sosyal huzursuzluk ve siyasi istikrarsızlık döngüsünü tetikleyerek, iklim değişikliği; güvenlik ve çatışma arasındaki ilişkide oldukça önemli bir konu haline gelebilir (Scheffran ve Battaglini, 2010:30). Buhaug'a göre şiddetli çatışma, toplulukları ve ülkeleri, çevrelerindeki değişen dünyaya uyum sağlayabilecek bir konumda olmayacak şekilde zayıflatır. Buhaug'a göre:

- Şiddetli çatışma, uzun vadeli büyümeyi sekteye uğratır ve iklim kaynaklı riskleri yönetmek için yerel kapasiteyi büyük çapta zarara uğratmaktadır.
- İklim etkileri, savunmasız toplumlarda insan güvenliğini tehdit ederek çatışma riskini artırabilir (Buhaug, 2022).

Şekil 6: Çatışma ve İklim Değişikliği Döngüsü

Kaynak: Buhaug, Halvard (2022). Armed conflict and climate change: How these two threats play out in Africa, The Conversation.

Buhaug'a göre silahlı çatışma, savunmasızlığın ana itici gücüdür: yaygın olarak kalkınma başarısızlığının birincil nedeni olarak görülür, zorunlu göçün başlıca nedenidir ve çoğu zaman açlık krizlerini tetikler. Bununla birlikte, silahlı çatışma aynı zamanda iklimsel tehlikelerin potansiyel bir sonucudur. Sonuçta, etkilenen toplumları şiddet, kırılganlık ve iklim değişikliği etkileri tuzağına düşüren bir kısır döngü olabilir. Buhaug, birbiriyle ilişkili üç süreci gösteren kavramsal diyagramı şu şekilde özetler: (1) Savunmasızlık, riskleri ve iklimsel tehlikelerin etkilerini şekillendirir; (2) iklimle ilgili etkiler silahlı çatışma riskini şekillendirir; ve (3) silahlı çatışma, gelecekteki iklimsel tehlikelere karşı savunmasızlığı şekillendirir. Silahlı çatışmanın yıkıcı toplumsal etkileri, çatışmanın genellikle bir kısır döngünün giriş noktasını oluşturduğu ve etkilenen toplumları yıkıcı bir şiddet, kırılganlık ve iklim değişikliği sürecine hapsedmekle tehdit ettiği anlamına gelir (Buhaug ve Uexkull, 2021:547-548).

Kısacası hem iklim değişikliğine hem de karşılıklı olarak birbirini güçlendirebilecek çatışmaya karşı savunmasızlığı ayırmak zordur: "Şiddetli çatışma, toplumları iklim değişikliğine karşı daha savunmasız hale getirebilirken, iklim değişikliği şiddetli çatışmaya karşı savunmasızlığı artırabilir. Bu çifte maruz kalma insan güvenliğini baltalayabilir ve her iki soruna da çözüm bulma yeteneğini tehdit eden birbiriyle ilişkili süreçlerin artan bir kısır döngüsünü tetikleyebilir (Scheffran, vd., 2019:10).

3. 1. Göç, Etnik Gerilim ve Çatışma

Geçmişten günümüze göçün başlıca sebepleri arasında terör, ekonomik kaygı, işsizlik, eğitim ya da insan hakları ihlalleri gibi çeşitli faktörler yer alırken, hem günümüzde hem de önümüzdeki dönemde iklim değişikliği ile ilgili gelişmeler, insanların yerleşim yerlerini değiştirmelerine neden olacak önemli etkenlerden biri olacağı söylenebilir. İklim değişikliği kaynaklı göç, iklim değişikliğinin etkilerinden zarar gören –ya da zarar görmesi muhtemel– insanların, insani yaşam olanaklarını iyileştirmek için daha güvenli yerlere zorunlu ve anlık –plansız– veya uzun süreli ve planlı bir şekilde yer değiştirmesi anlamına gelir. Ancak insanların uzun süre yaşadıkları yerlerden başka yerlere göç etmeye karar vermeleri kolay değildir. Özellikle göçten elde edilecek fayda göç etmeme durumundan daha fazlaysa, bireylerin yerleşim yerlerini değiştirmeye karar verme olasılıkları daha yüksektir. Ayrıca hem iklim değişikliğinin hem de göçün bireyler ve toplumlar üzerindeki etkilerinin kısa vadede tam olarak ölçülmesi mümkün olmadığı için, göç bağlamında iklim ve çatışma arasındaki ilişkiye dair tahminlerde bulunmak oldukça güçtür. Çünkü buradaki temel sorunlardan biri, insanların uzun yaşadıkları yerleri terk etmelerinin en başta çevresel değişimlerden kaynaklanıp kaynaklanmadığını belirlemenin zorluğudur. Diğer ise göçmenlerin yerleştikleri bölgelerdeki çatışmaların göçün etkisinden kaynaklanıp kaynaklanmadığıdır. Ayrıca göçün de etkisiyle göçmenlerin kısa süreli göç hareketliliği, kısa dönemde ev sahibi toplum ve devlet tarafından önemli görülmemeyebilir. Göçün ve göçmenlerin yerleştikleri yerlerdeki demografik

etkisi uzun vadede kendini gösterecektir. Üstelik iklim değişikliği nedeniyle değişen demografik yapı, bölgesel ve küresel aktörler tarafından göç alan ülkelerin siyasi ve sosyal düzenini bozmak için bir araç olarak kullanılabilir.

Bununla birlikte, göçün mutlaka istikrarsızlaştırıcı veya huzuru bozucu bir faktör olması gerekmez; genellikle hem göçmenlere hem de taşındıkları topluluklara ve ülkelere belirli –özellikle işgücü açısından– fayda sağlayabilir. Ancak birçok ülkenin deneyimi, göçü kabul etmede genellikle büyük zorluklar olduğunu göstermektedir. Özellikle bir bölgede halihazırda yaşayanların, yeni gelenleri istemeyen bir yük olarak hissettiklerinde ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır (Smith, 2007:16). Diğer yandan göç, kötüleşen çevresel koşulların hem nedeni hem de sonucu olabilir. Ayrıca göç, insanlar tarafından algılanan çevresel itici ve çekici faktörlerin hızına bağlı olarak hızlı veya kademeli olabilir. Kalıcı veya geçici olabilir, ayrıca tehdidin doğasını da yansıtır –doğal afetler gibi ani değişikliklerin geçici yer değiştirmeye neden olma olasılığı daha yüksektir– (Buhaug, vd., 2008:27).

İklim değişikliğinin bir sonucu olarak çok sayıda insanın yaşadıkları yerlerden başka yerlere göç etmesi, yani “çevresel göçmenlerin” bir yerde yoğunlaşması, göç ettikleri bölgelerdeki ekonomi ve temel kaynaklar üzerinde baskı oluşturabilmekte ve kıt kaynak için yoğun rekabete yol açabilmektedir. Örneğin, göçmenler ile yerel halk arasında arazi, istihdam, barınma, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler açısından rekabet ortamı doğabilir (Koubi, 2019:6). Bu insan hareketliliği ve ardından yaşanabilecek gruplar arası rekabet, birçok ‘çevresel çatışmada’ bir faktör olarak görülmektedir. Ancak bu alandaki araştırmaların tartışmalı noktalarından biri de çevresel değişimin göç kararlarını ne ölçüde etkilediğidir. Çünkü insanlar nadiren yalnızca çevresel nedenlerle göç ederler. Ekonomik kaygılar ya da bazı ekonomik fırsatlar da dahil olmak üzere bir dizi faktörün etkisi altında hareket ederler ve bu konular genellikle küreselleşmenin ekonomik sosyal-kültürel etkilerinin bir sonucu olarak değişir. Dolayısıyla iklim değişikliği ve göç arasında karmaşık bir ilişki vardır. Bu nedenle, iklim değişikliğinin bir yerde daha fazla göçe neden olduğunun tam olarak anlaşılması, iklimsel olayların diğer faktörlerle nasıl etkileşime gireceğini ve hatta iklim değişikliğinin benzer sosyal ve ekolojik yapılar üzerinde bile farklı etkileri olabileceğini göz önünde bulundurmaya gerektirmektedir (Barnett, 2003:11-12).

Göç hem çıkarlar hem de kimlikler üzerinde çatışma yaratma potansiyeline sahiptir. İklim değişikliğine bağlı göçmen hareketlerinin çıkar ve kimlik çatışmalarının yüksek olabileceği bölgelerde yoğunlaştığı yerlerde, göç bu bölgelerde şiddetli çatışmaları tetikleme potansiyeline sahiptir. Öte yandan, yabancı düşmanlığının yaygın olduğu ya da farklı nedenlerle kendilerinden görmedikleri kişi ve toplulukları kabul etmekte isteksiz davranan topluluklara yönelik göçler önemli bir çatışma zemini oluşturmaktadır. “Başkası/öteki” ya da “yabancı” olarak atfedilen kişilere karşı bu tür bir isteksizlik –nefret duygusu–, gerçek kıtlıkla ilgisi olmayabilir; ne var ki, alıcı bölgelerde sıklıkla dile getirilen söylemler, göçün yerel halkın yaşam standartlarını düşürdüğüne veya istihdamda yaşanan rekabetin getirdiği ekonomik kaygılara yönelik olabilir. Ayrıca bu tür topluluklarda güçlü bir ‘kimlik’ duygusunun daha baskın olabileceği gerçeği, farklı kültürel değerlere ve tarihsel geçmişe sahip göçmenlerin ülkenin sosyo-kültürel yapısını ve kurumlarını bozacağı korkusunu doğurabilir (Brzoska ve Fröhlich, 2015:12-15).

“Doğal afetlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan hızlı iç ve dış göç dışında, –ki bu tür göçler doğası gereği tipik olarak geçicidir– iklim değişikliğinin kısa vadede ülkelerin etnik yapısını etkilemesi pek olası değil, ancak bu tür göçler doğası gereği genellikle geçicidir” (Buhaug, vd., 2008:26). Ancak, Reuveny’ye göre, çevre göçmenleri ve yerel sakinler farklı etnik gruplara ait olduğunda göç gerilimi artırabilir. Yerel sakinler kendilerini tehdit altında hissedebilir ve kendi ülkelerinde olası ayrılıkçı oluşumlar ve ayaklanmalardan korkabilir, bu da yerel sakinlerin daha saldırgan bir tepki vermesine yol açabilir. Diğer yandan çevresel göç, menşe ülke ile göçmenlerin kabul edildiği ülke arasında karşılıklı güvensizliğe yol açabilmektedir. Örneğin, göçmenlerin bir ülkeden diğerine hareketi, ülkelerin birbirlerinin etnik yapılarını –demografik yapıyı ya da politik düzeni– bozmak veya ülkelerin başka ülkeye nüfus etmesinde bir araç olarak kullanıldığı, dahası ev sahibinin göçmenleri daha sonra kendisine karşı kullanmak üzere kabul ettiği şüphesini uyandırabilir (Reuveny, 2007a:659, Reuveny, 2007b:3).

İklim değişikliğinden kaynaklanan felaketler, bir mülteci akınına tetikleyebilir, ancak mültecilerden kaynaklanan veya mülteciler tarafından ağırlaştırılan şiddetli çatışma potansiyeli, büyük ölçüde nüfus hareketinin özelliklerine –kişi sayısı, kalış süresi vb.– ve alıcı bölgelerdeki koşullara –şiddetli çatışma, kaynakların mevcudiyeti, kimlik sorunları– bağlıdır. Afetlerden kaynaklanan geçici nüfus hareketlerinin şiddetli çatışmalara yol açması pek olası değildir. Bunun önemli nedenlerinden biri, çoğu afette acil kıtlıkları hafifleten ya da ortadan kaldıran geniş çaplı insani yardım imkanların seferberliğidir. Ayrıca, geçici afet mültecilerinin arazi veya istihdam fırsatları gibi kaynaklar üzerinde rekabet etme olasılığı daha düşüktür. Son olarak, afet mültecileri genellikle şiddeti örgütlemek için iyi bir konumda değildir. Ne var ki, iklimle ilgili mülteciler, geri dönme fırsatının olmaması nedeniyle kalıcı hale geldiğinde şiddetli çatışma olasılığı artar. Yeni yerdeki kıt kaynaklar ve/veya istihdam fırsatları üzerindeki çatışmalar, göçmenler artık geçici olarak algılanmadığında yoğunlaşabilir. Ayrıca, uzun vadede yurt içi ve yurt dışı insani yardımların genel olarak azalacak olması da kaynaklar üzerindeki çatışmayı yoğunlaştıracaktır. Tüm bunların yanı sıra, kalıcı mülteci hareketlerinin sorunlu hale gelip gelmeyeceği, çıkarlar ve kimlik üzerindeki çatışmanın yoğunluğu ve ev sahibi bölgedeki yakın geçmişteki şiddetli çatışmalar da dahil olmak üzere bir dizi faktöre bağlıdır (Brzoska ve Fröhlich, 2015:13-14). Salehyan'a göre, büyük ölçekli göçler alıcı bölgelerde çatışmaya neden olma potansiyeline sahip olsa da çoğu göç akışı çatışmaya yol açmıyor ve bu bağlamda sosyal entegrasyon ve vatandaşlık politikaları özellikle önemli gözükmektedir (Salehyan, 2008:319). Grup kimliği sosyal olarak inşa edilmiştir ve şekillendirilebilir. Bu nedenle, göçün bir faktör olduğu çatışmalarda, insanların hareketinden çok bu harekete verilen siyasi ve kurumsal tepkiler önemlidir (Barnett, 2003:12).

3.2. Kaynak Kıtlığı, Rekabet ve Çatışma

Güçlü bir devletin yokluğunda kıt kaynaklar üzerinde çatışma tehdidi, en azından Thomas Hobbes'tan bu yana insan varoluşunun "doğal" durumu olarak kabul edildi. Vahşi doğanın potansiyel kaynak sınırlılığı ile birleşen bu tehdit, insanların kıtlık durumundan kurtulup biran önce bolluğa ulaşmalarını sağlayacak etkili yönetim mekanizmalarına olan ihtiyacı ortaya çıkardı (Work, 2018:2). Kaynaklar ve çatışma arasındaki bağlantı, genellikle temel kaynak yönetimi ve yönetim sorununun bir yansımasıdır. Aynı şekilde, zayıf yönetim mekanizmalarına sahip bir devlette kaynaklar tükendiğinde veya iki devlet arasında önemli bir kaynak paylaşıldığında, doğal kaynaklar üzerindeki çatışmalar daha olasıdır. Ancak bunun tersi de geçerli olabilir: Paylaşılan bir kaynak aynı zamanda iş birliği için bir zemin görevi görebilir; örneğin suyla ilgili olarak tarihsel süreçte bunun örnekleri mevcuttur (Blondel, 2012:15). Yine de, "insanların ve toplulukların iklim değişikliğinin beklenen dramatik sonuçlarına nasıl tepki vereceği ve sosyal stresin daha büyük güvenlik risklerine ve çatışmaya mı yoksa daha fazla iş birliğine mi yol açacağı" belirsizliğini koruyor (Scheffran, 2011:735).

Kaynak kıtlığı ve çatışma arasındaki ilişkiyi ele alan düşünürler, genellikle 'neo-Malthusçular' olarak adlandırılır ve sürdürülebilirlik bakımından yenilenebilir kaynaklara odaklanırlar; bu kaynakların en önemlileri, ekili tarım arazileri ve tatlı su kaynaklarıdır (Raleigh ve Urdal, 2007:676). Genel anlamda kıtlık –veya neo-Malthusçu– çatışma modeli, iklim değişikliğinin insan yaşamını sürdüren yiyecek veya su gibi temel kaynaklarda bir azalmaya yol açması durumunda, kıtlıktan etkilenenlerin kalan sınırlı kaynaklar için savaşılmaya başlayabileceğini varsayar (Theisen, v.d., 2013:615). Salehyan, iklim değişikliğinin ve buna bağlı olarak kaynak kıtlığının siyasi şiddet üzerinde doğrudan bir etkisi olacağına dair 'kesin' görüşe karşı çıkıyor. Salehyan'a göre, iklim değişikliği ile çatışma arasındaki bağlantı, genellikle kaynak kıtlığı ve geçim kaynakları üzerindeki rekabet kavramlarına dayandırılıyor. Çatışma olgusunu kıtlığa ve rekabete indirgeyen bu anlayışa göre; çölleşme, deniz seviyesinin yükselmesi ve hastalık vektörlerinin yayılması gibi uzun vadeli eğilimler ile sel ve kasırga gibi kısa vadeli doğal afetlerin artan sıklığı ve şiddeti, ekonomiler üzerinde büyük kayıplara neden olacak ve mevcut doğal kaynak arzını azaltacaktır. Bu da kaynak kıtlığının yaşandığı bölgelerden kitlesel göç hareketlerine yol açacaktır. Temel yaşam kaynaklarına erişimi olanlarla olmayanlar arasındaki rekabet gittikçe yoğunlaşacak ve azalan yiyecek ve su kaynakları için savaşlar çıkacaktır. Dahası, iç savaşların doğal çevreye ciddi şekilde zarar verdiğine ve başlangıçta olduğundan daha az kaynak bıraktığına inanmak için iyi sebepler var.

Ancak bu nedenle savaşmak, kaynaklar üzerindeki çatışmaları çözümlerin verimsiz ve maliyetli bir yoludur.

Salehyan'a göre, iklim değişikliğinden kaynaklanan çevresel bozulma, silahlı çatışma için ne gerekli ne de yeterli bir koşuldur, çünkü devletler şiddeti kontrol etmede veya tırmandırmada önemli bir rol oynamaktadır (Salehyan, 2008:315-317). Dolayısıyla su gibi temel yaşam kaynakları üzerindeki rekabetin doğrudan siyasi şiddete ve iç savaşa yol açacağı söylenemez. Su kaynakları üzerindeki rekabetin etkileri, zayıf makroekonomik sonuçlar ve azalan devlet kapasitesi yoluyla sosyal çatışmaya yol açabilir, ancak iç savaşların doğrudan su kıtlığından çıkması olası değildir. Çünkü bir isyan başlatmak, önemli başlangıç maliyetleri, uzun vadeli planlama, liderlik ve organizasyonel kapasite gerektirir. Bununla birlikte, su kaynaklarından kaynaklı huzursuzluk ve rekabet, bir isyanı sürdürmek için gereken düzeyde örgütlenme ve finansman gerektirmeyen bazı sosyal çatışmalara yol açabilir. Ancak kaynak kıtlığı bağlamında silahlı çatışma, kaynak arzını artırmada bir fayda sağlamaz, aksine azaltabilir (Hendrix ve Salehyan, 2012:36-37). Bu nedenle, kıtlık kaynaklar üzerinde rekabete ve bazı şikayetlere ve huzursuzluğa yol açabilir, ancak şikayetler silahlı çatışma için ne gerekli ne de yeterli bir ön koşuldur. Çünkü mağdur kesimler çok sayıda maddi kaynağı kullanma ve kitleleri harekete geçirme kabiliyetine sahip olmalıdır. Salehyan ve Hendrix'e göre, ara sıra meydana gelen isyanlar, kişiler arası çatışmalar veya sosyal çatışmalar gibi toplumsal huzursuzluk, kıtlık koşullarından kaynaklanabilir, ancak militan bir örgütü yönetmek, önemli miktarda finansman, planlama, lojistik ve kaynak gerektirir. Başka bir deyişle, insanlar savaşma iradesine sahip olsalar bile, bunu yapabilme yeteneğine de ihtiyaç duyarlar ve çevresel kıtlık bu yeteneği sınırlayabilir veya ortadan kaldırabilir, böylece silahlı şiddeti harekete geçirmek için gerekli kaynak tabanını sekteye uğratabilir (Salehyan ve Hendrix, 2014:240).

2010-2012 yılları arasında Somali'yi vuran ve binlerce insanın açlıktan öldüğü kuraklığa bağlı kıtlık, bunun silahlı şiddeti baltaladığı iddiasını destekleyen bazı kanıtlar sunuyor. Somali'deki bu insani felaket ve kıtlık, Somali'deki Federal Geçiş Hükümet'i ortadan kaldırmak için savaşan bir silahlı örgüt olarak kabul edilen, Hareket eş-Şebab el-Mücahidin Hareketi'nin –Eş-Şebab–'ın askeri kapasitesini zayıflattı. Kuraklık, çiftçileri ve çobanları Eş-Şebab'ın kalesi sayılan kırsal alanlardan kaçmaya zorlayarak hareketin ekonomik tabanını baltaladı ve gerekli kaynakları elde etmeyi zorlaştırdı (Salehyan ve Hendrix, 2014:240). İsyancıların elindeki bölgelerden gelen mültecilerin çoğu, Al-Shabaab'ın Federal Geçiş Hükümetine ve Afrika Birliği'nin barışı koruma gücüne karşı yürüttüğü operasyonları beslemek için önemli bir gelir kaynağı olan çiftçiler ve çobanlardı. El-Şebab, silah ve mühimmatların yanı sıra isyancılarının maaşlarını da halkın güçlülük kazandığı gelirle ödüyordu. Yıllarca çok az veya hiç yağmur yağmaması nedeniyle insanlar tüm hayvanlarını, mahsullerini ve artan sayıda yaşamı kaybetti (Roble, 2011). Ek olarak, El-Şebab militanlarının, açlıktan ölmek üzere olan Somali halkına gıda yardımını yasaklaması, kontrol ettiği bölgelerdeki aşiret gruplarını rahatsız etti ve kaynak kısıtlamaları, Ağustos 2011'de Mogadişu'dan ve 2012'de Kismayo'dan beklenmedik bir şekilde çekilmesine katkıda bulundu. Kısacası Somali'de uzun süredir devam eden kuraklık ve kıtlık, El Şebab'ın askeri operasyonlar yürütmesini zorlaştırdı. Salehyan ve Hendrix (2014), bol yağış ile silahlı şiddetin artacağını ve kıtlığın hafifletici bir etkiye sahip olması gerektiğini savunuyorlar. Bu bağlamda, 1970-2006 yıllarını kapsayan ve 165 ülkenin verilerini kullanarak, çevresel kıtlık ve siyasi şiddet arasındaki ilişkiyi ampirik olarak inceledikleri çalışmada, terörist saldırılar ve cinayetler, iç çatışma vakaları ve iç çatışmalarda yaşanan ölümler dahil olmak üzere, suyun bol olduğu dönemlerde, kuraklık dönemlerine göre şiddet olaylarının daha sık görüldüğünü gösteren verilere ulaşımlar (Salehyan ve Hendrix, 2014:240).

Benzer şekilde, Kenya'nın bazı bölgeleri üzerine yaptıkları çalışmada, Adano (vd.,2012) "görece bolluğun olduğu yağmur mevsiminde daha fazla çatışma ve cinayet meydana gelirken insanların kurak mevsimde doğal kaynakların azaldığı dönemlerde farklılıklarını uzlaştırıp iş birliği yaptığını" keşfetti (Adano, vd., 2012:66,77). Kaynakların bol olduğu, iklim koşullarının normal seyrinde devam ettiği dönemlerde örgütlü ve silahlı şiddetin artmasının en az üç nedeni olabilir. İlk olarak, ekonomik refah, militan gruplar için mevcut kaynakları artırabilir: kaynaklar mevcut olduğunda, şiddeti sürdürmek daha kolay hale gelir ve yağma daha karlı hale gelir. Militan örgütler yiyecek ve ihtiyaçlarını genellikle yerel halkın gönüllü ya da zorunlu katkılarıyla sağladığından, kuraklık tarımsal üretimi azaltarak kırsal gelirleri

azaltmakta ve militan grupların yardım bulmasını zorlaştırmaktadır. Yağış arttıkça ve daha fazla kaynak kullanılabilir hale geldikçe, şiddet yanlısı aktörler tarafından nüfusun zenginliğinden pay alması daha kolay hale gelir. İkincisi, daha fazla yağmur, militan kuvvetlerin muharebe taktiksel ortamını etkileyerek şiddetli saldırıları koordine etmeyi ve devlet güçleri tarafından yakalanmaktan kurtulmayı kolaylaştırabilir. Daha yüksek yağış seviyeleri, pusu saldırılarını kolaylaştıran ve geleneksel hükümet güçlerinin hareketini engelleyen koruma sağlayan daha yoğun, daha gür bitki örtüsü anlamına gelir. Ayrıca yağmur, kırsal altyapıyı yok edebilir ve yolları, özellikle de toprak yolları geçilmez hale getirerek, rakiplerin saldırı düzenlemesini zorlaştıracak uzak, güvenli sığınaklar yaratabilir. Üçüncüsü, temel maddi ve hayati ihtiyaçlar karşılandıktan sonra şiddetli mücadele eylemlerine katılım daha uygun olabilir (Salehyan ve Hendrix, 2014:240-241). Nitekim Suriye'deki iç savaş açısından bakıldığında, savaş yıllarının bazı dönemlerinde, örneğin Ekim 2011 ile Haziran 2012 arasında yağışın bol olması nedeniyle birçok ürünün bol miktarda hasat edilmesi, Özgür Suriye Ordusu'nun Esad rejimine karşı savaşında önemli ölçüde fayda sağlamıştır (Chivers, 2012).

Aynı şekilde De Soysa, çatışmayı tetikleyen şeyin doğal kaynakların kıtlığından çok bolluğu olduğunu savunur. Örneğin De Soysa'ya göre, yer altı zenginliklerine sahip olmak bazı ülkeleri aşırı istikrarsızlığa götürebilir, bu açıdan yenilenebilir kaynaklar açısından kıtlığın büyük ölçüde iç çatışmayla ilgisi yoktur (De Soysa, 2001). Buradaki asıl mesele, kıt kaynaklar üzerindeki rekabet değil, daha çok gelir getiren önemli kaynaklar üzerindeki kontrol için rekabet veya kaynaklardan zenginliğe daha adil erişim ve paylaşımıdır (Barnett, 2003:11). Bu nedenle, iklim değişikliği nedeniyle kaynak bolluğundaki artış çatışmalara yol açabilir. İklim değişikliği nedeniyle bir kaynak daha kullanılabilir hale gelebilir. Örneğin, aşırı soğuk bölgelerin ısınması, daha önce ekonomik olmayan kaynakların çıkarılmasına olanak sağlayabilir. Kuzey Kanada, Alaska ve Sibirya gibi yerlerdeki petrol ve gaz sahaları, ısınmayla muhtemelen erişilebilir hale gelebilir. Yeni mevcut kaynaklar üzerindeki rekabet, özellikle bu kaynaklar sınırların ihtilafli olduğu yerlerde ortaya çıktığında, çatışmaya yol açabilir (Lee, 2009:6).

Aslında çatışmalar, kaynakların mutlak düzeyinden çok dağılımı, yani kaynakların nasıl ve ne şekilde dağıtılması gerektiği konusunda ortaya çıkar ve her zaman siyasi bir pazarlığın parçası olabilir (Hendrix ve Salehyan, 2012:37). Ne de olsa, bir çevre felaketi veya kaynak kıtlığı meydana geldiğinde çatışmanın asla ortaya çıkmadığı çok sayıda durum vardır. Örneğin, tarihin en büyük doğal afetlerinden biri olarak gösterilen 2004 Asya Tsunamisi, binlerce ölüme ve mal kaybına, sellere, nüfusun yerinden edilmesine ve kaynak kıtlığına neden olmasına rağmen Güneydoğu Asya'da yeni savaşları tetiklemedi. Tüm bunlardan dolayı Salehyan'a göre;

(...). Kaynak kıtlığı, doğal afetler ve uzun vadeli iklim değişiklikleri her yerde görülse de, silahlı çatışmalar nadirdir; bu nedenle, çevresel koşullar kendi başına şiddetin nerede ve ne zaman patlak vereceğini tahmin edemez. İkincisi, kaynaklara erişim konusunda yerel çatışmalar ortaya çıksa bile, bunlar her zaman açık savaşa ve devletin çöküşüne dönüşmez. Kişilerarası şiddet az ya da çok yaygın olsa ve kaynak baskısı altında yoğunlaşabilse de büyük ölçekte sürdürülen silahlı çatışmayı yürütmek zordur (Salehyan, 2008:319).

Çevre güvenliğine ilişkin literatürün dayanağı, Thomas Malthus gibi geçmişin yazarlarına kadar uzanabilir, fakat en etkili çağdaş formülasyonunu Thomas Homer-Dixon ve Toronto Group'un çalışmalarında almıştır. Bu çalışmalarda iddiaların altında yatan mantık genel olarak Malthus'çuydu; su veya ekilebilir arazi gibi kaynakların kalitesi veya miktarı azaldıkça, bireyler ve gruplar arasındaki rekabet artabilir ve bu da şiddetli çatışmalara neden olabilir (Meierding, 2013:187). 1990'ların başlarında bu grup, doğal kaynak kıtlığı ve çatışma arasındaki olası bağlantıları değerlendirmek için Haiti, Chiapas, Gazze ve Pakistan dahil olmak üzere bir dizi çatışma alanı üzerinde ampirik vaka çalışmaları yürüttü ve dolaylı da olsa bu iki değişkenin bağlantılı olduğunu öne sürdü. Bu araştırmalar orman, balıkçılık, tarım arazileri ve su gibi yenilenebilir kaynakların kıtlığının ekonomik gerileme, sosyal bölünme ve göç dahil olmak üzere bir dizi zararlı sosyal etkiye neden olduğunu ve bu sosyal etkilerin çatışmaya katkıda bulunduğu iddia etmektedir. Homer-Dixon, "kaynak kıtlığı ve sınırlı uyum kapasitesinin bir araya gelerek bazı bölgelerde şiddetli çatışmalar yarattığını veya bunlara katkıda

bulduğunu ileri sürmüştür” (Matthew, vd., 2003:861). Homer-Dixon’a göre, “çevresel değişim³ savaş, terörizm veya diplomatik ve ticari anlaşmazlıklar gibi çok çeşitli çatışmalara katkıda bulunabilir. Ayrıca, farklı nedensel rollere sahip olabilir: bazı durumlarda yakın ve güçlü bir neden olabilir; diğerlerinde, birçok siyasi, ekonomik ve fiziksel faktörü içeren karmaşık bir hikâyede sadece küçük ve uzak bir oyuncu olabilir”. Homer-Dixon, çevresel değişimin hem Kuzey hem de Güney'deki toplumları giderek yoksullaştıracağını, bunun sınıfsal ve etnik bölünmelere yol açacağını ve liberal yönetim sistemlerini karmaşıktırarak isyanlar doğuracağını savunur (Homer-Dixon, 1991:77-78). Homer-Dixon ve Toronto Okulu'na bağlı çevresel çatışmalar, “çevresel dönüşümün toplumun sosyopolitik dokusunu değiştirdiğini, üretken ilişkileri bozduğunu ve nihayetinde sosyal barış mekanizmalarını olumsuz yönde etkilediğini iddia ederler” (De Soysa, 2001:10). Homer-Dixon'a göre, özellikle gelişmekte olan veya yoksul toplumlar, çevresel kıtlıklardan ve bunların neden olduğu sosyal krizlerden kendilerini daha az koruyabildikleri için daha fazla etkileneceklerdir. Diğer yandan Homer-Dixon, sosyal çatışmanın her zaman kötü bir şey olmadığını ifade eder: Kitlesel seferberlik ve iç çekişmeler, toprak ve gelir dağılımında ve yönetim süreçlerinde faydalı değişiklikler için fırsatlar sağlayabilir. Fakat ani gelişen, öngörülemeyen ve karmaşık çevre sorunları, bazı sosyal reform çabalarını altüst edebilir. Ayrıca kaynak kıtlığı, devlet gibi kimi bazı ve kuruluşlar üzerindeki talepleri yoğunlaştırırken aynı zamanda bu talepleri karşılama kapasitelerini de azaltmaktadır. Bu baskılar devletin bölünme veya daha otoriter hale gelme olasılığını artırır. Bu nedenle, şiddetli çevresel kıtlığın olumsuz etkilerinin olumlu etkilerinden daha ağır basması muhtemeldir (Homer-Dixon, 1994:6). Homer-Dixon, kaynak kıtlığının kısmen öznel olduğuna da işaret ediyor; yalnızca mutlak fiziksel olanaklar tarafından değil, aynı zamanda tercihler, inançlar ve normlar tarafından da belirlenir. Örneğin, Bernard Nietschmann ve Sergio Diaz-Briquets arasında⁴, Sandinista hükümeti ile Nikaragua'daki Miskito Kızılderilileri arasındaki çatışmanın nedenleri olarak nüfus artışının ve kaynak kıtlığının rolü hakkındaki tartışma da anlaşılacağı üzere, bazı ideolojiler bağlamında kıtlığın kısmen öznel olduğu söylenebilir (Homer-Dixon, 1994:9-10). Nils Petter Gleditsch ve Indra de De Soysa'nın çalışmaları da Homer-Dixon'nun kıtlık ve çatışma modellerine yakın benzerlik gösterir. Gleditsch ve De Soysa, “yoksulluk” olarak adlandırdıkları çok yönlü bir kalkınma sorununun bileşenlerinden biri olan kaynak kıtlığının tarımsal üretimi azalttığını ve bunun da çatışmaya yol açtığını öne sürerler. Homer Dixon gibi, Gleditsch ve De Soysa da genellikle çatışmanın olumsuz sosyal sonuçlara odaklanırlar ve insan adaptasyonu için çok az yer bırakırlar. Ne var ki, Toronto Grubu'nun bulguları tartışmalıdır ve hem metodolojik hem de teorik eleştirilere yol açmıştır. Örneğin kaynak kıtlığı çatışmada nedensel bir rol oynasa bile, çatışmalar genellikle başka birçok nedenden dolayı ortaya çıkabilir ve aynı zamanda kaynak kıtlığı karşısında uyum, iş birliği ve çözüm olasılığı imkânsız değildir (Matthew, vd., 2003:861-863). Dolayısıyla, birbirini öldürmeyi içeren bireysel şiddet eylemler, isyanlar ve çatışmalar ya da zorla başkalarının mallarına el koyma gibi benzeri eylemler, iklim olgusundan bağımsız olarak bireysel-toplumsal-politik bir nedensellikte gerçekleşebilir.

3.3. İkinci Yüzyılda Türkiye'yi Bekleyen Tehditler ve Çözüm Önerileri

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yüzyılında iklim değişikliğiyle doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı bir iç ayaklanma ya da iç çatışma yaşandığı söylenemez. Ancak özellikle son yıllarda Suriye başta olmak üzere Ortadoğu'da savaş, şiddet ve çatışmalar nedeniyle zorla yerinden edilen kişilerin önemli bir kısmına Türkiye ev sahipliği yapmaktadır. Dolayısıyla farklı coğrafyalardan yoğun bir göçmen nüfusunun Türkiye'ye yerleştiği ve önümüzdeki yıllarda iklim değişikliğinin ülkeleri olumsuz etkileyebileceği de varsayılırsa, göçmen/mülteci ile yerel halk arasında etnik ve gruplar arası çatışma riski ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de doğrudan iklim değişikliği veya doğal afetler nedeniyle hükümete karşı

³ Homer-Dixon'a göre, “çevresel değişim; yenilenebilir kaynakların kıtlığının üç ana kaynağından yalnızca biridir; ikincisi, nüfus artışı, kaynağın kişi başına kullanılabilirliğini giderek daha fazla insan arasında bölerek azaltır. Üçüncüsü, kaynakların eşitsiz dağılımı, bir kaynağı azınlığın elinde yoğunlaştırır ve geri kalanı daha fazla kıtlığa maruz bırakır”. Başka bir deyişle, bir kaynağın nicelik ya da nitelik olarak azalması, bireylerin paylaşmak zorunda olduğu pastanın küçülmesi, nüfus artışıyla birlikte her bireyin pastadan aldığı payın sürekli daha küçülmesi ve eşit olmayan kaynak dağılımı, bazı grupların pastadan orantısız olarak büyük paylar alması anlamına gelir (Homer-Dixon, 1994:8-9).

⁴ Detaylı bilgi için bkz: (Homer-Dixon, 1994:9-10).

herhangi bir iç ayaklanma veya şiddet içeren bir sivil çatışma yaşanmadı. Dolayısıyla dış göç nedeniyle ülkenin sosyolojik yapısında meydana gelen değişikliklerin, iklim kaynaklı kaynak kıtlığı ve rekabet kaynaklı sorunlarla birleştiğinde gelecekte siyasi istikrarsızlık ve çatışma riskini nasıl etkileyeceği konusu göz ardı ediliyor. Ne var ki, iklim değişikliğinden çatışmalara giden yol, çevresel, sosyal ve ekonomik süreçlerden geçecektir. Bu açıdan özellikle Türkiye'nin kırsal bölgelerinde iklim değişikliğine bağlı olarak yaşanabilecek kaynak kıtlığı bireysel ve toplumsal gerginliklere yol açabilir ve çatışmaya dönüşebilecek rekabeti teşvik edebilir. Ayrıca Türkiye'nin coğrafi konumu hem komşu ülkelerdeki iklime bağlı olumsuz sonuçların neticesinde göçmen akınına yönelik yeni bir göç dalgası riskine açık hale getirmekte hem de, kişi başına en az su kaynağına sahip Ortadoğu ülkeleriyle gelecekte "su savaşları" riskiyle karşı karşıya kalabilir.

Dünyanın ilk bölgesel "su savaşı" 4.500 yıl önce Dicle'nin Fırat'la buluştuğu günümüz Irak sınırları içerisinde gerçekleştiği bilinmektedir⁵. Her ne kadar suya bağlı savaşlar günümüzde yaygınlık göstermese de, su güvensizliğinin tetiklediği iç çatışma potansiyeli artmaktadır. Üstelik Dünya Kaynakları Enstitüsü (WRI)'nin de dikkat çektiği üzere Türkiye yüksek su stresine sahip ülke konumundadır (Ağaçayak ve Keyman, 2018:6). Türkiye'yi de yakından ilgilendiren "suyla karmaşık ama doğrudan bağlantılara sahip büyük bir çatışmanın yakın tarihli bir örneği, Suriye'nin çözülmesi ve oradaki kitlesel iç savaşın tırmanmasıdır". Şu ana kadar ortaya konulmuş ciddi kanıtlar olmamakla birlikte, Türkiye'nin yakın komşusu olan Suriye'de meydana gelen iç savaşın ve çatışmaların iklim değişikliği nedeniyle gerçekleşip gerçekleşmediğine dair düşünceler ve araştırmalar yer almaktadır. Bazı çalışmalar, Suriye'de yaşanan iç savaşın tarımsal başarısızlık, su kıtlığı ve su kaynaklarının kötü yönetimi de dahil olmak üzere kuraklıkla ilgili faktörlerin, sosyal yapıların bozulmasına katkıda bulunmada ve şiddeti teşvik etmede önemli bir rol oynadığını ileri sürmektedir (Gleick, 2014:331-333)

Son yıllarda Türkiye'ye yönelik göç, hem çıkarlar hem de kimlikler üzerinde çatışma yaratabilme potansiyeline sahiptir. Özellikle Türkiye'de genç nüfusun eski kuşaklara kıyasla kişilere ve olaylara bakış açısında ve tepkisel davranışlarındaki bazı farklılıklar, iklim değişikliği nedeniyle sosyal, ekonomik ve kamusal alanlarda yaşanan sorunların ya da içinde buldukları zorlukların sorumlusu olarak kendi kimliğinden olmayan kişi ve grupları sorumlu tutabilirler. Bu durumun ülkede kimlik çatışmalarını teşvik edip etmeyeceği önemli bir sorundur. Dolayısıyla cumhuriyetin birinci yüzyılına sonlarına doğru Türkiye'ye yönelik yoğun göç hareketlerinin, önümüzdeki yüzyılda iklim değişikliğinin etkisiyle çatışma ve şiddet olasılığını nasıl etkileyeceğini düşünmek gerekmektedir. Çünkü iklim değişikliğinin gelecek yüzyıllarda arazi ve geçim kayıpları gibi olumsuz etkileri ülkedeki kimlik ayrımlarını gün yüzüne çıkartarak siyasi istikrarsızlığa yol açabilir ve en azından bireysel ya da grupsal çatışmaları genişletebilir. Bu nedenle Türkiye'nin iklim değişikliğini hem ulusal hem de kendi bölgesi için uzun vadede bir risk ve tehdit çarpanı olarak değerlendirmesi gerekiyor.

Türkiye'de hem bireysel ve toplumsal hem de devlet düzeyinde iklim değişikliğiyle mücadele ve risk yönetiminde, iklim değişikliği ve çatışma arasındaki olgu dikkate alınmalıdır. Özellikle dış göç politikaları bu bağlamda düşünülmelidir. Türkiye'de olası mevsim değişikliklerinin ve iklim sapmalarının bireyler ve toplumlar üzerindeki psikolojik etkilerine yönelik daha sistematik çalışmalara ihtiyaç vardır.

SONUÇ

Savaşın, şiddetin ve farklı çatışma türlerinin nedenleri hakkında birçok teori ve fikir ileri sürülmüştür. İklim değişikliği olgusunun bugün ve özellikle gelecekte çatışma ve şiddet riskini artırma potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Üstelik iklim değişikliğinden çatışmaya giden yol doğrudan gerçekleşmeyecektir. Her ne kadar iklim değişikliği ile şiddetli çatışma arasında doğrudan ve zorunlu bir ilişki olmasa da, ancak belirli koşullar altında iklimle ilgili değişiklikler, çatışmaya yol açan veya

⁵ En eski çatışma, 4500 yıl önce, sulama suyuna erişim konusundaki anlaşmazlıktan kaynaklı olarak, antik Mezopotamya'daki Lagaş ile Umma şehir devletleri arasında meydana geldi (Gleick, 2014:332).

çatışmayı şiddetlendiren faktörleri tetikleyebilir. İklim değişikliği ve çatışma arasındaki ilişkiyi ele alan çok sayıdaki teorik ve ampirik çalışmadan elde edilen kanıtlar, küresel düzeyde etkili olan iklim değişikliği kaynaklı kuraklık, deniz seviyesinin yükselmesi, su kaynaklarındaki kıtlık gibi değişikliklerin olacağı bir dünyada, bu tür sorunların yaşanmadığı bir geleceğe kıyasla çatışma ve şiddet riskinin daha fazla artış göstereceği söylenebilir.

Bu nedenle iklim değişikliğinin uzun vadede bireysel, sosyal ve politik sonuçlarını anlamak için gerek bireylerin gerekse kamu kurumlarının veya sivil toplum kuruluşlarının ciddi bir çaba göstermesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ancak gerek akademik literatürde gerekse kamu kurum ve kuruluşların politikalarında, iklim değişikliği ve çatışma/şiddet arasındaki ilişki bağlamında, iklim değişikliğinin etkilerinin bir çatışmaya yol açmaması için bireysel, toplumsal ve siyasal düzeyde nasıl mücadele edilmesi gerektiğine yönelik kapsamlı bir yol haritası bulunmamaktadır.

İkinci yüzyılda iklim değişikliğinden çatışmaya giden yolu engellemek için ne yapılacağı konusunda daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Bu bağlamda özellikle gerek ani gerekse kademeli bir şekilde yavaş ve daha sessiz gerçekleşen çevresel bozulmaların kişiler arası ve gruplar arası şiddetli çatışmayı nasıl etkilediği ve gerek kamu kurum ve kuruluşların gerekse sivil toplum kuruluşların bu çatışmaları sona erdirmede veya körüklemeye nasıl bir rol oynadığının iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Bu çalışmada finansal destek alınmamıştır.

KAYNAKÇA:

- Adano, W. R., Dietz, T., Witsenburg, K., Zaal, F. (2012). Climate change, violent conflict and local institutions in Kenya's drylands. *Journal of Peace Research*, 49(1), 65–80. doi:10.1177/0022343311427344
- Ağaçayak, T., Keyman, F. (2018). Water and Food Security in Turkey in a Changing Climate. IPC Policy Brief, March 2018. http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2018/03/WaterAndFoodSecurity_PolicyBrief_web.pdf.
- Anderson, C. A., Anderson, K. B. (1998). Temperature and aggression: Paradox, controversy, and a (Fairly) clear picture. In R. Geen & E. Donnerstein (Eds.), *Human aggression: Theories, research and implications for social policy* (pp. 247-298). San Diego, CA: Academic Press.
- Anderson, C. A., Bushman, B. J. (2002). Human Aggression. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 27–51. doi:10.1146/annurev.psych.53.1009
- Barnett, J. (2003). Security and climate change. *Global Environmental Change*, 13(1), 7–17. doi:10.1016/s0959-3780(02)00080-8
- Barnett, J., Adger, W. N. (2007). Climate change, human security and violent conflict. *Political Geography*, 26(6), 639–655. doi:10.1016/j.polgeo.2007.03.003.
- Baysan, C., Burke, M., González, F., Hsiang, S., Miguel, E. (2019). Non-economic factors in violence: Evidence from organized crime, suicides and climate in Mexico. *Journal of Economic Behavior & Organization*. doi:10.1016/j.jebo.2019.10.021
- Bernauer, T., Böhmelt, T., Koubi, V. (2012). Environmental changes and violent conflict. *Environmental Research Letters*, 7(1), 015601. doi:10.1088/1748-9326/7/1/015601

- Besley, T., Torsten, P. (2011). The logic of political violence. *Quarterly Journal of Economics* 126(3): 1411–1445.
- Blondel, A. (2012). Climate Change Fuelling Resource-Based Conflicts in the Asia-Pacific. *Asia-Pacific Human Development Report Background Papers Series* 2012/12. <https://www.unclearn.org/wp-content/uploads/library/undp304.pdf>
- Brown, O., Hammill, A., Mclenan, R. (2007). Climate change as the “new” security threat: implications for Africa. *International Affairs*, 83(6). 1141–1154. doi:10.1111/j.1468-2346.2007.00678.x
- Brzoska, M., Fröhlich, C. (2015). Climate change, migration and violent conflict: vulnerabilities, pathways and adaptation strategies. *Migration and Development*, 5(2), doi:10.1080/21632324.2015.1022973
- Buhaug, H., Gleditsch, N.P., Theisen, O. M., (2008). Implications of Climate Change for Armed Conflict. *Social Development The World Bank*. https://www.hbuhaug.com/wp-content/uploads/2014/02/SDCCWorkingPaper_Conflict.pdf.
- Buhaug, H., Uexkull, N.V., “Vicious Circles: Violence, Vulnerability, and Climate Change”. (2021). *Annual Review of Environment and Resources*, Vol. 46, Pp. 545-568. SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3953083> or <http://dx.doi.org/10.1146/annurev-environ-012220-014708>
- Buhaug, Halvard (2022). Armed conflict and climate change: How these two threats play out in Africa, *The Conversation*. <https://www.prio.org/publications/13217>
- Burke, M. B., Miguel, E., Satyanath, S., Dykema, J. A., Lobell, D. B. (2009). Warming increases the risk of civil war in Africa. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106(49), 20670–20674. doi:10.1073/pnas.0907998106
- Burke, M., Hsiang, S. M., Miguel, E. (2015). Climate and Conflict. *Annual Review of Economics*, 7(1), 577–617. doi:10.1146/annurev-economics-080614-115430.
- Brückner M., Ciccone A. (2010). International commodity prices, growth, and civil war in sub-Saharan Africa *Econ. J.* 120. Pp. 519–534.
- Cohn, E. G., Rotton, J. (2005). The curve is still out there: A reply to Bushman, Wang, and Anderson’s (2005) “Is the curve relating temperature to aggression linear or curvilinear?” *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(1), 67–70. doi:10.1037/0022-3514.89.1.67
- Chivers, C.J. (2012). In the Syrian fight, rebels’ prospects can change with the weather. *New York Times*. (<http://atwar.blogs.nytimes.com/2012/08/29/in-the-syrianfight-rebels-prospects-can-change-with-the-weather/>).
- De Soysa, I., (2001). Paradise is a bazaar? Greed, creed, grievance and governance. *World Institute for Development Economics Research discussion paper* 2001/42.
- Delaney, D. (2013). Origins of violence and strategies for change. <https://pathssk.org/>.
- Field, C. B., Barros, V. R., Dokken, D. J., Mach, K. J., Mastrandrea, M. D. (Eds.). (n.d.). *Human Security. Climate Change 2014 Impacts, Adaptation, and Vulnerability*, P.p. 755–792. doi:10.1017/cbo9781107415379.017
- Floyd, R. (2008). The Environmental Security Debate and its Significance for Climate Change. *The International Spectator*, 43(3), 51–65. doi:10.1080/03932720802280602

- Fry, T. (2019). *Unstaging War, Confronting Conflict and Peace*. ISBN 978-3-030-24720-1 (eBook) doi:10.1007/978-3-030-24720-1
- Gleick, P. H. (2014). Water, Drought, Climate Change, and Conflict in Syria. *Weather, Climate, and Society*, 6(3), 331–340. doi:10.1175/wcas-d-13-00059.1
- Ghimire, R., Ferreira, S. (2015). Floods and armed conflict. *Environment and Development Economics*, 21(01), 23–52. doi:10.1017/s1355770x15000157.
- GTZ (Alman Teknik İşbirliği Topluluğu) (2008). *Climate Change and Security Challenges for German Development Cooperation*. (Editors: Reinhold Elges, Uwe Kievelitz, Gabriele Kruk, Lorenz Petersen, Michael Siebert). https://www.preventionweb.net/files/8023_enclimatesecurity1.pdf
- Hendrix, C. S., Salehyan, I. (2012). Climate change, rainfall, and social conflict in Africa. *Journal of Peace Research*, 49(1), 35–50. doi:10.1177/0022343311426165.
- Hsiang, S. M., Meng, K. C., Cane, M. A. (2011). Civil conflicts are associated with the global climate. *Nature*, 476(7361), 438–441. doi:10.1038/nature10311
- Hsiang, S. M., Burke, M., Miguel, E. (2013). Quantifying the Influence of Climate on Human Conflict. *Science*, 341(6151), 1235367–1235367. doi:10.1126/science.1235367
- Homer-Dixon, T. F. (1991). On the Threshold: Environmental Changes as Causes of Acute Conflict. *International Security*, 16(2), 76. doi:10.2307/2539061
- Homer-Dixon, T. F. (1994). Environmental Scarcities and Violent Conflict: Evidence from Cases. *International Security*, 19(1), 5. doi:10.2307/2539147
- Ide, T., Michael Link, P., Scheffran, J., & Schilling, J. (2016). The Climate-Conflict Nexus: Pathways, Regional Links, and Case Studies. *Handbook on Sustainability Transition and Sustainable Peace*, 285–304. doi:10.1007/978-3-319-43884-9_12
- Koubi, V., Böhmelt, T., Spilker, G., Schaffer, L. (2018). The Determinants of Environmental Migrants' Conflict Perception. *International Organization*, Vol. 72, No. 4 (FALL 2018), Pp. 905-936 doi:10.1017/s0020818318000231
- Koubi, V. (2019). Climate Change and Conflict. *Annual Review of Political Science*, 22(1). doi:10.1146/annurev-polisci-050317-070830.
- Lee, J R (2009) *Climate change and armed conflict: Hot and cold wars*. London: Routledge.
- Mahendran, R., Xu, R., Li, S., & Guo, Y. (2021). Interpersonal violence associated with hot weather. *The Lancet Planetary Health*, 5(9), e571–e572. doi:10.1016/s2542-5196(21)00210-2
- Mares, D. (2013). Climate Change and Levels of Violence in Socially Disadvantaged Neighborhood Groups. *Journal of Urban Health*, 90(4), 768–783. doi:10.1007/s11524-013-9791-1
- Mares, D. M., Moffett, K. W. (2015). Climate change and interpersonal violence: a “global” estimate and regional inequities. *Climatic Change*, 135(2), 297–310. doi:10.1007/s10584-015-1566-0
- Matthew, R. A., Gaulin, T., McDonald, B. (2003). The Elusive Quest: Linking Environmental Change and Conflict. *Canadian Journal of Political Science/Revue Canadienne de Science Politique*, 36(04). doi:10.1017/s000842390377889

- Meierding, E. (2013). Climate Change and Conflict: Avoiding Small Talk about the Weather. *International Studies Review*, 15(2), 185–203. doi:10.1111/misr.12030.
- Messer, E. (2010). Climate change and violent conflict. Oxfam American. <http://oxfam-us.s3.amazonaws.com/static/oa3/files/climate-change-and-violent-conflict.pdf>
- Nel, P., Righarts, M. (2008). Natural Disasters and the Risk of Violent Civil Conflict. *International Studies Quarterly*, 52(1), 159–185. doi:10.1111/j.1468-2478.2007.00495.x
- Popovski, V. (2017). Foresight Africa viewpoint: Does climate change cause conflict? <https://www.brookings.edu/articles/does-climate-change-cause-conflict/> (Erişim tarihi: 05.06.2023).
- Powers, J.C (2011). Climate Change and the Turkana and Merille Conflict. ICE Case studies No. 238. <http://mandalaprojects.com/ice/ice-cases/turkana-merille.htm>
- Prudkov, P. N., & Rodina, O. N. (2019). Cold temperatures, stress, and violence. *Heliyon*, 5(5), e01619. doi:10.1016/j.heliyon.2019.e01619
- Raleigh, C., Urdal, H. (2007). Climate change, environmental degradation and armed conflict. *Political Geography*, 26(6), 674–694. doi:10.1016/j.polgeo.2007.06.005
- Raleigh, C. (2010). “Political Marginalization, Climate Change, and Conflict in African Sahel States.” *International Studies Review* 12 (1): 69-86.
- Reuveny, R. (2007a). Climate change-induced migration and violent conflict. *Political Geography*, 26(6), 656–673. doi:10.1016/j.polgeo.2007.05.001
- Reuveny, R. (2007b). Ecomigration and Violent Conflict: Case Studies and Public Policy Implications. *Human Ecology*, 36(1), 1–13. doi:10.1007/s10745-007-9142-5
- Roble, M.A., (2011). Somalia’s famine contributes to popular revolt against al-Shabaab militants. *Terror. Monit.* 9 (32), 3–4. <https://jamestown.org/program/somalias-famine-contributes-to-popular-revolt-against-al-shabaab-militants/>
- Salehyan, I. (2008). From Climate Change to Conflict? No Consensus Yet. *Journal of Peace Research*, 45(3), 315–326. doi:10.1177/0022343308088812
- Salehyan, I., Hendrix, C. S. (2014). Climate shocks and political violence. *Global Environmental Change*, 28, 239–250. doi:10.1016/j.gloenvcha.2014.07.0.
- Schaar, J. (2018). The relationship between climate change and violent conflict. <https://cdn.sida.se/app/uploads/2020/12/01105650/working-paper-climate-change-and-conflict.pdf>.
- Scheffran, J., Link, P.M., Schilling, J. (2009). Theories and Models of the Climate-Security Link. (Working Paper, CLISEC-3).
- Scheffran, J., Battaglini, A. (2010). Climate and conflicts: the security risks of global warming. *Regional Environmental Change*, 11(S1), 27–39. doi:10.1007/s10113-010-0175-8
- Scheffran, J. (2011). Security Risks of Climate Change: Vulnerabilities, Threats, Conflicts and Strategies. *Coping with Global Environmental Change, Disasters and Security*, 735–756. doi:10.1007/978-3-642-17776-7_42

- Scheffran, J., Link, P. M., Schilling, J. (2012). Theories and Models of Climate-Security Interaction: Framework and Application to a Climate Hot Spot in North Africa. *Climate Change, Human Security and Violent Conflict*, 91–131. doi:10.1007/978-3-642-28626-1_5.
- Scheffran, J., Link, P. M., Schilling, J. (2019). Climate and conflict in Africa. *Oxford Research Encyclopedia of Climate Science*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228620.013.557>.
- Slettebak, R. T. (2012). Don't blame the weather! Climate-related natural disasters and civil conflict. *Journal of Peace Research*, 49(1), 163–176. doi:10.1177/0022343311425693
- Smith, D., Vivekananda, J., (2007). A climate of conflict, The Links Between Climate Change, Peace And War. <https://www.international-alert.org/publications/climate-conflict/>.
- Sova, C. (2017). The First Climate Change Conflict. <https://www.wfpusa.org/articles/the-first-climate-change-conflict/>.
- Suleiman, M.B., Kasimu, S. (2022). "Effects of Climate Change Induced Farmer-Herder Conflicts on Socio-Economic Development of Farmers in Giwa Local Government Area, Kaduna State, Nigeria". *Dutse Journal of Pure and Applied Sciences (DUJOPAS)*, Vol. 8 No. 4a. P.p. 129-138.
- Theisen, O M., Holtermann, H., Buhaug, H. (2011). Climate Wars? Assessing the Claim that Drought Breeds Conflict. *International Security* 36 (1):79–106.
- Theisen, O M., Holtermann, H., Buhaug, H. (2012) Drought, political exclusion, and civil war *Int. Security at press*. <https://www.hbuhaug.com/wp-content/uploads/2014/02/IS-2011-for-web.pdf>
- Theisen, O. M., Gleditsch, N. P., Buhaug, H. (2013). Is climate change a driver of armed conflict? *Climatic Change*, 117(3), 613–625. doi:10.1007/s10584-012-0649-4
- UNDP (United Nations Development Program), 1994. *Human Development Report 1994*. Oxford University Press, New York.
- Work, C. (2018). Climate change and conflict: Global insecurity and the road less traveled. *Geoforum*. doi:10.1016/j.geoforum.2018.11.00

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

Climate change is not just a physical and geographical deterioration with a national dimension. It is a human security problem that undermines the social and economic structure of many countries at the global level. The aim of this study is to try to reveal the connection between climate change, which has the potential to threaten human security in many ways, and the conflict and the problems arising from it.

Research Questions:

The key question in this study is whether migration due to climate change, droughts and other disasters are a major factor in inciting violence and types of conflict, including civil war, in a country. What problems can climate cause in terms of human security? Are the social conflicts and civil wars in some countries directly related to climate change? In other words, will the world of the future face more violence, conflict or war, or more cooperation in the face of the problems caused by climate change?

Literature Review:

It is seen that the literature studies on the relationship between climate change and conflict have increased rapidly in recent years. However, almost all of the studies in this field are from foreign sources, and when we

look at domestic sources, it is seen that there are almost no theoretical and empirical studies on the effects of climate change-related results on interpersonal and intergroup conflict. When we look at both conceptual and empirical studies on the effects of climate change-related consequences on interpersonal and intergroup conflict or violent civil war. In addition, when we look at the studies, it is accepted that climate change has such an effect that it can lead to an armed war, but it is also claimed that climate change is not a cause of any conflict and civil war.

One of the shortcomings in the climate change and conflict literature is that the impact of climate change in initiating and escalating violent conflict or civil war has not been fully determined. Despite the claims that possible climate change, such as drought, flood or resource scarcity has a conflict-causing effect, it is also argued that climate change has the potential to promote cooperation and peace over limited resources rather than triggering conflict and violence. Another missing point in the literature is overlooked what kind of measures to take or how to fight against possible violence and conflict possibilities of climate change at the level of individual, social and political administration. In particular, the issues of what kind of contributions the public and non-governmental organizations can make in this regard remain incomplete.

Methodology:

In this study, we focused on a large number of conceptual and quantitative studies that reliably address the causal relationships between climate change and related conflicts, especially migration and resource scarcity, which directly or indirectly threaten human security.

Results and Conclusions:

This study claims that climate change has the potential to increase conflicts that threaten human security, In addition tensions arising from climate change and the possibility of conflict will gradually manifest themselves in the long run. Although it is not possible to say that climate change is the only cause of conflicts, riots and wars, its direct and especially indirect effects can increase the risk of conflict. The risk of conflict here includes social/intergroup and interstate conflict, as well as an internal conflict leading to.

Environmental degradation due to climate change not only destroys the vital possibilities of human beings such as food and shelter at the individual level, but also can create greater social effects by potentially weakening the socio-cultural structure of societies and the functional capacity of the state. Unplanned and sudden migration, especially as a result of climate change, can increase tensions and conflicts based on ethnic identity in regions where the density of certain identity groups increases. However, the existing potential risk factors for conflict may be further accelerated by the impact of climate change. For this reason, how and under what conditions environmental changes can lead to violence and conflict and how to combat them should be reflected in institutional policies, especially in low-income countries. However, since there is not much conclusive evidence that climate change is an active cause of violent conflict, it can be said that awareness is not created in many countries, both individually and socially and administratively. This will make it difficult to manage the pre-and post-conflict processes, related to climate change.

The Nexus between Carbon Emissions and Economic Growth in Türkiye at the 100th Anniversary of the Republic: Rolling Window Causality Analysis with Historical Data

Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye'de Karbon Emisyonları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Tarihsel Veri ile Rolling Window Nedensellik Analizi

Seyit Ali Miçooğulları¹

öz

Bu çalışma, 1923-2018 yılları arasındaki Cumhuriyet sonrası dönemde Türkiye'deki karbon emisyonları (CO2) ile iktisadi büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini ampirik bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel amacı, bu dönemdeki dönemsel faktörleri dikkate alarak karbon emisyonları ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi analiz ederek, geçmişten günümüze Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma çabalarına ışık tutmayı amaçlamaktadır. Bu sayede, çalışma hem geçmişin deneyimlerinden ders çıkarmayı hem de gelecek politika kararlarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla yapılan Hacker ve Hatemi-J (2006) nedensellik testi sonuçlarına göre iki değişken arası çift yönlü nedensellik vardır. Rolling Window Nedensellik Analiz sonuçlarına göre, 1955-1959, 1974-1975, 1987-1989, 1993-1997 ve 2008-2010 alt dönemlerinde CO2 emisyonlarından GSYİH'ye doğru; 1981-1988 alt döneminde ise ekonomik büyüme ile karbon emisyonları arasında doğru bir nedensellik ilişkisi bulunmuş. Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'nin gelecek 100 yılının şekillenmesinde çevre ile ekonomi arasındaki karmaşık etkileşimin anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Karbon emisyonları, Ekonomik büyüme, Rolling Window nedensellik yaklaşımı

ABSTRACT

This study aims to empirically examine the causality nexus between carbon emissions (CO2) and economic growth in Türkiye in the post-Republican period between 1923-2018. The main objective of the study is to shed light on Türkiye's sustainable development efforts from the past to the present by analyzing the nexus between carbon emissions and economic growth, taking into account the periodic factors in this period. In this way, the study aims both to learn from the experiences of the past and to support future policy decisions. According to the results of the Hacker and Hatemi-J (2006) causality test, there is bidirectional causality between the two variables. According to the results of Rolling Window Causality Analysis, there is a direct causality nexus between CO2 emissions and GDP in the sub-periods 1955-1959, 1974-1975, 1987-1989, 1993-1997 and 2008-2010, and between economic growth and carbon emissions in the sub-period 1981-1988. This study aims to contribute to the understanding of the complex interaction between the environment and the economy in shaping the next 100 years of the Republic of Türkiye.

Keywords: Republic, Carbon emissions, Economic growth, Rolling Window causality approach

¹ **Corresponding Author | Yetkili Yazar:** Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Merkez /Kilis, Türkiye, s.alimicooğullari@kilis.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9266-1559

1. Introduction

The proclamation of the Republic, one of the most important turning points in Türkiye's modern history, marked the beginning of a radical change in the country's social, political and economic orientation. This radical change was a move by Türkiye to erase the traces of the past, to create a new national identity and a modern state structure, and to take a step towards a sustainable development goal. The achievements of the Republic not only bear the traces of this historical transformation but have also become a guide for Türkiye's future. On the other hand, the Republic is not only a historical milestone; it is also a clear reflection of Türkiye's first steps towards sustainable development goals.

Sustainable development is a concept that has become increasingly important at the global level in recent years. It aims to achieve a balance between economic growth, social welfare and environmental sustainability. First officially introduced in 1987 with the "Brundtland Report", sustainable development has been adopted and implemented by governments, international organizations and non-governmental organizations around the world. The basic principles of sustainable development guide development efforts. Among the basic principles, i. the principle of environmental sustainability emphasizes the sustainable use of natural resources and the prevention of environmental degradation. Environmental issues such as climate change, water scarcity and loss of biodiversity are focal points of sustainable development. ii. In the Social Justice principle, sustainable development aims to reduce social inequalities and ensure a fair standard of living for all individuals. Social factors such as education, health care and income distribution are part of sustainable development. iii. In the Economic Growth principle, Economic growth is an important component of sustainable development. However, this growth should be achieved through efficient use of resources and without harming future generations. iv. The principle of Long-Term Planning states that sustainable development goes beyond short-term gains. Long-term planning and policies take into account the needs of future generations (Gedik, 2020; McKeown, 2002).

Post-Republican Türkiye's development efforts reflect a complex process that includes economic growth objectives as well as environmental impacts. This process is full of important milestones that reflect the country's efforts to achieve its modernization and development goals. Alongside the gains achieved, environmental impacts have also increased in a way that cannot be ignored.

This process emphasizes the importance of taking environmental factors into account along with the goals of achieving economic growth and increasing social welfare. In particular, Türkiye's industrialization and modernization efforts have resulted in increased energy demand and intensified use of natural resources. The development of industry, increasing population and the need for urbanization have increased the need for energy; as a result, dependence on fossil fuels such as coal and oil has increased. However, the use of these energy resources has brought carbon dioxide (CO₂) emissions and other environmental impacts (Dubey and Narayanan, 2010; Yıldız and Göktürk, 2019; Can and Kılıç, 2022). For example, Türkiye's economic growth efforts since the 1960s led to the growth of the concrete industry with the revival of the construction sector (Bilgin, 2023). Concrete production has led to high EC in stages such as clinker and cement production, which has increased CO₂ emissions (Gülnehal et al., 2018). At the same time, developments in the transportation sector have led to more fossil fuel consumption and air pollution (Bilen et al., 2008; Colville et al., 2001).

In contrast, the development efforts and strategic steps taken by the Republic of Türkiye during this period also aimed to consider environmental sustainability. For example, steps were taken to develop green energy resources after the 1980s (Özaslan, 2023). Steps such as the construction of hydroelectric power plants and wind energy investments have both enabled the use of energy

resources in more sustainable ways and reduced environmental impacts. Moreover, since the 2000s, more emphasis has been placed on environmental protection and sustainability, international agreements have been harmonized, and significant progress has been made in areas such as waste management (Özaslan, 2023). Especially in the 10th Development Plan for the 2014-2018 period, the concept of green growth came to the fore, and it was stated that steps such as turning to renewable resources in energy production, increasing energy efficiency, and promoting sustainable transportation alternatives have the potential to reduce environmental impacts while supporting economic growth. At the same time, sustainability principles were also mentioned in areas such as the use of cleaner production techniques in industrial production, waste management and protection of water resources (Ministry of Development, 2013).

The development efforts of post-Republican Türkiye reflect a complex process that includes not only economic growth targets but also environmental impacts. This process is full of important milestones that reflect the country's efforts to achieve its modernization and development goals. Infrastructure projects, industrialization moves and economic growth steps in the post-Republican period enabled Türkiye to discover its potential and gain a stronger position in the international arena. Türkiye's sustainable development efforts include important areas such as increasing investments in renewable resources in energy production (Emeksiz and Findık, 2021), taking important steps in waste management (Tezel, 2020), aiming to use forest resources sustainably (Hakverdi, 2020), and adopting various laws and regulations on environmental protection. It also focuses on national and international efforts such as improving public transportation systems (Çakıcı and Özaslan, 2021), promoting sustainable water management practices in the agricultural sector (Aydın, 2023), addressing social factors as part of sustainable development, and adopting the United Nations' Sustainable Development Goals. The combination of these efforts aims to contribute to Turkey's sustainable development goals. However, in addition to the gains achieved in this period, environmental impacts have also increased in a way that cannot be ignored.

This historical process is also of great importance in terms of future commitments and sustainable development goals. Without jeopardizing the quality of life of future generations, it is necessary to take steps by considering environmental sustainability as well as economic growth. Because increasing carbon emissions and environmental degradation can threaten social welfare in the long run (MAE, 2005; Zeb et al., 2014; Çanakçıoğlu, 2023). Achieving this balance requires not only an approach based on past experiences, but also policymaking that is sensitive to the interests of future generations.

Against this background, this study aims to empirically analyze the nexus between CO2 releases and economic evolution in Türkiye in the post-Republican period between 1923 and 2018. The primary aim of the investigation is to thoroughly investigate the correlation between CO2 releases and economic evolution, while considering the varying factors throughout this timeframe. This analysis aims to help us better understand Türkiye's sustainable development efforts and to provide a more solid basis for future policy decisions. In this way, it aims to learn from our past experiences as well as provide solutions that are appropriate to the needs of future generations. The study proceeds as follows: After the introduction, the second section summarizes the existing empirical literature, while the third section furnishes an elaborate account of the dataset, methodologies employed, and the subsequent findings. The last section, the fourth section, presents conclusions and policy recommendations.

2. Empirical Literature

The connection among CO2 emissions and growth poses one of the greatest challenges facing the modern world: The balance between achieving economic progress and preserving environmental

sustainability. The effort to achieve this balance has fuelled a large body of research in the economic literature and has been addressed from different perspectives. The main objective of this chapter is to provide a summary of the findings from different studies in the international literature and to shed light on the complexity of the connection among carbon emissions and growth. The empirical analyses will provide an in-depth assessment of the results of studies conducted in different periods and geographies and discuss how these findings can be used for environmental policymaking and the identification of sustainable development strategies. In this way, an important perspective will be provided to integrate environmental sustainability into economic growth and leave a healthier environment for future generations.

The empirical literature has presented different findings on the nature of the nexus between CO₂ releases and economic evolution. While some of the studies show that emissions increase as growth increases, others argue that there is a negative connection among growth and emissions. However, some studies have shown that the rate of increase in emissions is slower than the rate of economic growth and therefore a decoupling between economic growth and emissions is possible.

The nexus between CO₂ releases and economic evolution utilizing panel data method are extensively presented in the related literature. Acaravci and Ozturk (2010) examine the nexus between CO₂ releases, economic evolution and energy consumption (EC) in 19 European countries. The study shows that there is a long-term connection among carbon releases, EC, real GDP and GDP squared in the panel countries. Muhammad, B. (2019) investigates the interplay among economic growth, EC, and CO₂ releases using a panel dataset covering 68 countries. The research focuses on the period from 2001 to 2017, encompassing developed, developing, and Middle East and North Africa (MENA) countries. The analysis employs dynamic models estimated through a range of techniques including seemingly unrelated regression (SUR) and GMM methods. Interestingly, the dynamic between EC and CO₂ releases diverges whereas EC decreases as CO₂ releases increase in developed and MENA countries, the relationship is inverted in developing nations, where EC increases but CO₂ releases decrease. Antonakakis et al. (2017). This study examines the dynamic nexus between EC (and its subcomponents), CO₂ releases and real GDP over the period 1971-2011 using a panel data set of 106 countries divided into different income groups. Based on the study's findings, the impacts of distinct forms of EC on economic growth and emissions exhibit variations among different clusters of countries. The interrelation between overall economic growth and EC displays bidirectionality, thereby substantiating the feedback hypothesis. Nonetheless, there exists no statistically substantial substantiation indicating that renewable EC, particularly, fosters economic growth. Balli et al. (2019) examines the repercussions of tourism on both economic growth and CO₂ releases, employing panel data methodologies within a selection of Mediterranean nations. The application of cointegration tests brings to light a favorable long-term balance among tourism, CO₂ releases, and economic growth. Jebabli et al. (2023) scrutinizes the intricate interplay between CO₂ releases and economic growth within the G7 nations. To achieve this objective, they delve into the nuanced distributional asymmetry between emissions and growth. Employing a quantitative vector autoregression framework, the study spans a comprehensive 202-year period spanning from 1820Q1 to 2021Q4. This expansive temporal scope encompasses numerous periods of upheaval, contributing to diverse outcomes in the regression analyses centered around the median. The central findings, however, underscore the broader proposition that the dynamic between environmental degradation and economic growth is inherently asymmetric and subject to temporal shifts. The interconnectedness between CO₂ releases and economic growth is discernible through both quantitative asymmetry and the heterogeneous patterns that manifest across the G7 countries. Thus, the research underscores the bidirectional nexus between CO₂ releases and economic growth. One of the recent studies examining the nexus between CO₂ releases and economic evolution for G7 countries is Khalfaoui et al. (2023). This study aims to examine the simultaneity and antecedent-effect nexus between CO₂ releases and economic evolution in G7 countries over two centuries. According to the results, there is a cyclical nexus between CO₂ releases and gross domestic product per capita.

In the related literature, the link between CO₂ releases and economic evolution has also been comprehensively presented using the time series method. Ahmad and Du (2017) examine the nexus between Iran's energy production, CO₂ releases and economic growth. Annual time series data for the period 1971-2011 are used. According to the results, there is a positive nexus between CO₂ releases and economic growth. Abbasi et al. (2021) examines the factors affecting economic growth for Pakistan. The study is an analysis covering the period 1972-2018. According to the results obtained with the dynamic ARDL method, EC, CO₂ releases positively impact economic growth in Pakistan. There are also studies investigating the nexus between CO₂ and growth for Türkiye. One of the pioneering studies in this sense is Ozturk and Acaravci (2010). This study analyzed the nexus between economic evolution, carbon releases, EC, and employment rate in Türkiye. Examinations utilizing data spanning from 1968 to 2005 reveal a sustained interconnectedness among these factors. Granger causality assessments divulge that carbon releases and EC wield no discernible influence upon real GDP per capita. However, it becomes apparent that the short-term trajectory of real GDP per capita is indeed influenced by fluctuations in the employment rate. Another study is Oğuz et al. (2020). This study aims to analyze the nexus between energy use, economic growth and environmental pollution in Türkiye for the period 1968-2016 using ARDL bounds test. The findings show that economic growth and trade openness increase environmental degradation. Similar results were also found in Gövdeli (2019). Using the ARDL bounds test for the period 1970-2014, a cointegration nexus between variables was determined. Long-term coefficients are positive and significant. The outcomes of the VECM Granger causality analysis reveal the existence of causal connections among economic growth, trade openness, tourist arrivals, and CO₂ emissions in Türkiye. Raihan and Tuspekova (2022) examined how economic growth, renewable energy use affect CO₂ releases in Türkiye. It was analyzed with the Dynamic Mean Least Squares method using data from 1990-2020. The findings illustrate that escalations in economic growth contribute to heightened emissions. Conversely, augmentations in the adoption of renewable energy sources, agricultural efficiency, and forest coverage are associated with reductions in emissions.

A rigorous review of the empirical literature reveals that the nexus between CO₂ releases and economic evolution is complex and multifaceted. The fact that these studies have been conducted in a wide range of countries and periods shows that the interaction between the environment and the economy is local and time-varying rather than universal. While many have found a positive nexus between economic growth and carbon releases, some studies have emphasized that this relationship can be reversed by the adoption of environmentally friendly technologies and the effective implementation of environmental policies. Different studies have also examined the effects of factors such as EC, trade openness and tourism on carbon releases and the results have varied. This reflects the complexity and context-independence of environmental sustainability and economic growth objectives. The findings emphasize the importance of considering environmental sustainability goals rather than only aiming for economic growth. Ignoring environmental factors can jeopardize economic stability and social welfare in the long run. Therefore, policymakers and decision-makers should adopt holistic approaches to understand and manage this balanced nexus between economic growth and environmental sustainability.

3. Empirical Analysis

The primary objective of this study is to analyze the causality nexus between carbon releases and growth in Türkiye in the post-Republican period between 1923-2018. To this end, firstly, the data set and methods used for the empirical analysis are presented in detail. Then, the empirical findings obtained from the analysis are presented and evaluated.

CO₂ releases, measured in tons based on total accumulated production not including land use changes, are used as an indicator of carbon emissions. This data is based on land-based emissions, which do not account for emissions embedded in traded goods. CO₂ data was obtained from The Global Carbon Budget Office and Our World in Data database. GDP per capita in USD at 2011 prices is

used as an indicator of economic growth. GDP data is obtained from Maddison Project Database 2020 (Bolt and van Zanden, 2020). Scheidel and Friesen (2009), Pamuk and Shatzmiller (2011), Milanovic (2006) and Pamuk (2009) were used to compile historical GDP data for Türkiye. The historical data for Türkiye compiled by Bolt and van Zanden (2020) with the data obtained from these studies are up to 2018. Therefore, the historical data used in the analysis of this study, which focuses on the post-Republican period, covers the period between 1923-2018.

In this study, the Hacker and Hatemi-J (HHJ) (2006) test is utilized to examine the causal link between CO₂ and GDP from a symmetric perspective. The HJ test draws upon the causality testing framework pioneered by Toda and Yamamoto (1995). The critical values calculated for this test are obtained using the bootstrap iteration method developed by Efron (1979). The HHJ test employs the subsequent VAR model to evaluate the causality between two variables:

$$y_t = \phi_0 + \phi_1 y_{t-1} + \dots + \phi_p y_{t-p} + \varepsilon_t \quad (1)$$

In Equation 1, y_t is the variable vector of size 2×1 , ϕ is the parameter vector. The Wald statistic is utilized to assess the null hypothesis suggesting the absence of a Granger causality relationship among the series.

From another perspective, the HHJ test examines the existence of unidirectional and/or bidirectional causality between variables for the entire sample. However, the causality nexus between variables may change over time and this may be especially important when analyzed between CO₂ and GDP (Destek and Köksel, 2019). Therefore, the Rolling Window (RW) estimation method developed by Balcilar et al. (2010) was used to capture time-varying causality relationships. Based on the methodology of HHJ, Balcilar et al. (2010) constructed the bootstrap causality method for periods defined as $t = \tau-1+l, \tau-1, \dots, \tau, \tau+1, \dots, T$ (l : varying sub-period). This approach allows us to examine potential changes in the causal nexus between CO₂ and GDP based on the probability (prop.) values calculated over $T-1$ sub-periods (Destek and Köksel, 2019).

3. Result and Discussion

In empirical analysis, determining the stationarity of variables is a fundamental step in econometrics. The purpose of this step is to ensure the reliability of the analysis methods and results. Stationarity of variables means that changes over time are due to random fluctuations, and this allows the analysis to produce more accurate results. However, non-stationarity - i.e., the presence of a unit root - can have serious consequences. In series with unit roots, a possible exogenous intervention or shock can cause a permanent change in the series, which can make the results of the analysis misleading. However, structural breaks are also an important factor to be taken into account in the analysis. If the outcomes derived from unit root tests do not account for the presence of structural breaks within the series, they can potentially yield deceptive results. Therefore, it is of great importance to capture the time-varying structural breaks of the series in the analysis.

Within the realm of econometrics literature, unit root tests incorporating considerations for structural breaks have been formulated. Andrews (1993), Lee and Strazicich (2003) and Narayan and Popp (2010) are examples of such tests. However, these tests usually allow for a limited number of structural breaks. The methodology pioneered by Carrion-i-Silvestre et al. (2009) is suitable for handling multiple structural breaks. By allowing up to five endogenously determined structural breaks, this test offers a more flexible approach in the analysis. In this context, Carrion-i-Silvestre et al. (CS) (2009) test is preferred for the determination of stationarity in the analysis. In addition to assessing the stationarity of the series, this test aims to produce more robust results by taking into account possible structural breaks in the series. Thus, the reliability of the analysis is increased, and the results obtained are more meaningful. The results of the unit root test incorporating structural breaks are presented in Table 1:

Table 1. CS Structural Break Unit Root Test Results

Variables	At Level					Break Years
	P_T	MP_T	MZ_α	MSB	MZ_T	
lnCO2	44.192 [9.372]	39.058 [9.372]	-11.143 [-45.076]	0.211 [0.104]	-2.357 [-4.765]	1936, 1949, 1984, 1998, 2008
lnGDP	22.421 [10.220]	32.921 [21.094]	-25.391 [-47.544]	0.138 [0.101]	-3.453 [-4.873]	1945, 1965, 1978, 1998, 2008
At First Difference						
ΔlnCO2	20.322* [33.542]	15.340* [28.344]	-10.098* [-7.453]	0.109* [0.910]	-4.777* [-1.677]	-
ΔlnGDP	10.043* [13.661]	15.429* [19.031]	-26.604* [-19.003]	0.164* [0.909]	-4.143 [-2.334]	-

Notes: * indicates rejection of the null hypothesis at the 5% significance level. The numbers in square brackets are critical values obtained with 1000 bootstrap iterations. Δ indicates that the first difference of the series is taken.

The results presented in Table 1 clearly reflect the importance of the findings obtained in the case where structural breaks are allowed in terms of stationarity analysis. In the endogenously determined scenario where a maximum of five structural breaks are allowed, the level values of the series are found to contain unit roots. This indicates that the series have an unstable structure over time. In particular, the non-stationarity of the variables is critical for the reliability of the analysis results. On the other hand, in the scenario where structural breaks are allowed, the unit root hypothesis is rejected at 5% significance level when the first differences of the series are taken. This implies that the initial variations within the series attain stationarity as time progresses. These results indicate that the relationships between the variables in the analysis are based on a more robust foundation and the results of the analysis are more reliable.

In the second stage of the study, causality between variables was investigated. HHJ test was employed as a symmetric causality examination. Table 2 shows the causality test results between CO2 and GDP.

Table 2: Causality Test Results

Null Hypothesis	MWALD	VAR ($p+d_{msx}$)	Critical Values		
			1%	5%	10%
CO2 $\Rightarrow$ GDP	6.042*	3	10.656	7.261	5.256
GDP $\Rightarrow$ CO2	5.997*	3	9.178	6.347	4.994

Notes: *, ** and *** indicate that the null hypothesis is rejected at 10%, 5% and 1% significance levels, respectively. The optimal lag length is defined according to the HJC information criterion. " $\Rightarrow$ " indicates the direction of Granger causality and the absence of causality.

First, when the null hypothesis stated as "CO2 $\Rightarrow$ GDP" is tested with the MWALD statistic, the value of 6.042 is above the critical value of 5.256 at the 10% significance level. This indicates that CO2 emissions have a causality relationship that drives economic growth. Similarly, when the null hypothesis stated as "GDP $\Rightarrow$ CO2" is tested with the MWALD statistic, the value of 5.997 is above the critical value of 4.994, which is the critical value at the 10% significance level. This indicates that economic growth has a causality relationship that drives CO2 releases. In summation, the outcomes of the causality tests conducted within this analysis bolster the existence of a reciprocal causal nexus between CO2 releases and economic evolution.

Table 3. Parameter Stability Test Results

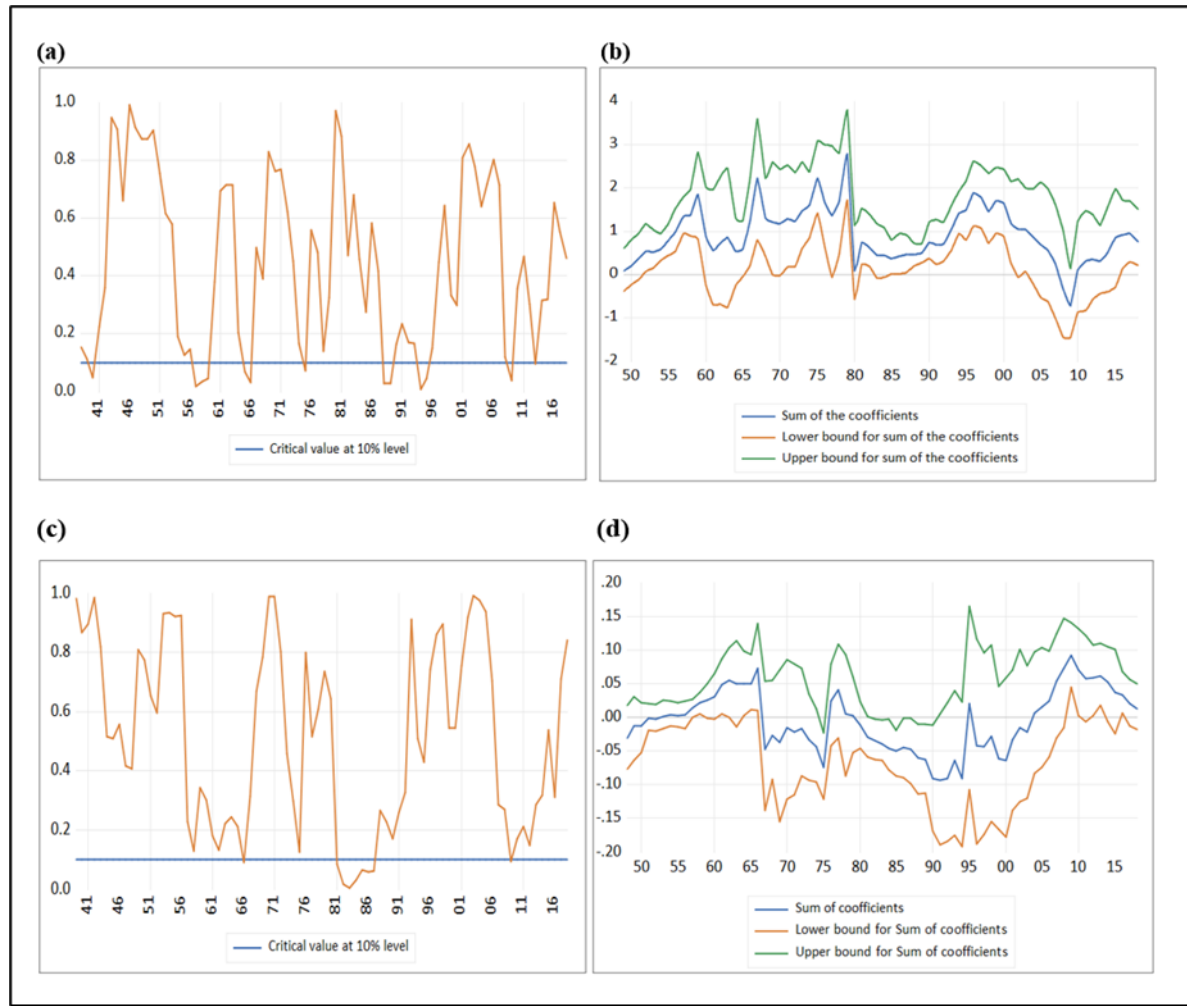
		<i>Statistics</i>		<i>p-value</i>	
		CO2		GDP	
CO2=f(GDP)	Sup-LR	1.464	0.216	3.508	0.163
	Exp-LR	0.280	0.507	0.233	0.898
	Mean-LR	0.522	0.304	0.362	0.344

The results in Table 3 show that the null hypothesis that the parameters are not stable cannot be rejected in all alternative stability tests applied on the model. This indicates that, in general terms, the parameters are unstable and therefore the parameters obtained may not adequately reflect the entire observed period. In this context, the difficulty of determining the causality nexus between CO2 and GDP variables through a single parameter emerges. In light of these findings, in order to obtain more consistent results of the analysis, we propose to consider the period 1923-2018 as a sub-period of 96 years. Under this approach, investigating the causality nexus between CO2 and GDP variables within each sub-period may provide more accurate results. Thanks to this method, the economic, social and environmental dynamics of each sub-period can be analyzed in more detail.

Accordingly, the nexus between CO2 and GDP variables in each sub-period was analyzed using the RW causality analysis method. This analysis allows for a deeper understanding of the potential causal nexus between CO2 releases and growth by taking into account the unique conditions, policies and global factors of each period.

RW causality test results are presented in Chart 1. Chart 1 consists of four panels. Panel (a) of Chart 1 shows the probability (prop.) values of the RW test statistic of the null hypothesis "CO2 is not the Granger cause of GDP" and Panel (b) shows the bootstrap estimation values of the RW coefficient sums measuring the effect of CO2 on GDP. Graph 1 Panel (c) shows the probability (prop.) values of the RW test statistic of the null hypothesis "GDP is not the Granger cause of CO2" and Panel (d) shows the bootstrap estimation values of the RW coefficient sums measuring the effect of GDP on CO2. In the periods below the line representing the 10% significance level of the graph representing the probability values calculated for all sub-periods, the null hypothesis is rejected and it can be determined that there is a Granger causality nexus between the relevant variables.

Graph 1: RW Causality Tetsi Estimation Results

In this sense, the results in Panel (a) of Chart 1 show that the null hypothesis "CO2 is not the Granger cause of GDP" is rejected in the sub-periods 1955-1959, 1974-1975, 1987-1989, 1993-1997 and 2008-2010. This implies that there is a causality from CO2 to GDP in the relevant sub-periods. Panel (b) in Chart 1 indicates that the impact of carbon releases on growth is positive in all sub-periods except the 2008-2010 sub-period. The results in Panel (c) in Chart 1 show that the null hypothesis "GDP is not the Granger cause of CO2" is rejected in the 1981-1988 sub-period. This implies that there is a causality among growth and CO2 releases in the relevant sub-period. Panel (d) in Chart 1 illustrates that within the pertinent sub-period, the effect of economic growth on CO2 releases is observed to be negative.

4. Conclusions and Policy Recommendations

The present study aims to shed light on the nexus between carbon releases and economic growth in Türkiye's post-Republic era between 1923 and 2018. The primary objective of the study is to examine the causality among carbon releases and economic growth by considering the contextual factors during this period, aiming to provide insights into Türkiye's efforts towards sustainable development from the past to the present. As a result, the study not only seeks to learn from historical experiences but also intends to support future policy decisions.

In this context, the findings of the HHJ causality test reveal a bidirectional nexus between CO2 releases and economic evolution. This implies that carbon emissions influence economic growth, and vice versa. Additionally, the results of the Rolling Window Causality Analysis highlight distinct

relationships during different sub-periods. Specifically, during the periods of 1955-1959, 1974-1975, 1987-1989, 1993-1997, and 2008-2010, a causal relationship is observed from carbon emissions to economic growth. Conversely, in the sub-period of 1981-1988, a positive causality is detected from economic growth to carbon emissions.

These findings provide valuable insights for Türkiye's sustainable development efforts. They emphasize the importance of balancing environmental factors and economic growth in shaping future policy decisions. Encouraging eco-friendly technologies, enhancing energy efficiency, and supporting the transition to a green economy are proposed as steps that can both sustain economic growth and preserve environmental quality.

In conclusion, this study evaluates Türkiye's post-Republic era development endeavors in the context of the nexus between environment and economy. It aims to learn from historical experiences and support policy recommendations for the future. This analysis seeks to contribute to understanding the interplay between environment and economy in shaping the next century of the Republic of Türkiye.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: [TR] Yazar diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

[EN] There is no conflict of interest between the authors or any third party individuals or institutions.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Finansal destek yoktur.

Teşekkür: Teşekkürümüz yoktur.

KAYNAKÇA:

A.D. Scheidel, W. and Friesen, S. J., 'The size of the economy and the distribution of income in the Roman Empire', *Journal of Roman Studies*, 99 (2009), pp. 61–91700 - 1820

Abbasi, K. R., Shahbaz, M., Jiao, Z., & Tufail, M. (2021). How energy consumption, industrial growth, urbanization, and CO2 emissions affect economic growth in Pakistan? A novel dynamic ARDL simulations approach. *Energy*, 221, 119793.

Acaravci, A., & Ozturk, I. (2010). On the relationship between energy consumption, CO2 emissions and economic growth in Europe. *Energy*, 35(12), 5412-5420.

Ahmad, N., & Du, L. (2017). Effects of energy production and CO2 emissions on economic growth in Iran: ARDL approach. *Energy*, 123, 521-537.

Andrews, D. W. & Ploberger, W. (1994). Optimal Tests When a Nuisance Parameter is Present Only Under the Alternative. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 1383-1414.

Andrews, D. W. (1993). Tests for Parameter Instability and Structural Change with Unknown Change Point. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 821-856.

- Antonakakis, N., Chatziantoniou, I., & Filis, G. (2017). Energy consumption, CO2 emissions, and economic growth: An ethical dilemma. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 68, 808-824.
- Aydın, A. (2023). Tarım sektöründe sürdürülebilir kalkınma için ekosistem tabanlı uyum (etu) faaliyetleri. *Çevre Şehir ve İklim Dergisi*, 2(3), 132-157.
- Balcılar, M., Ozdemir, Z. A. & Arslanturk, Y. (2010). Economic Growth and Energy Consumption Causal Nexus Viewed Through a Bootstrap Rolling Window. *Energy Economics*, 32(6), 1398-1410.
- Balli, E., Sigeze, C., Manga, M., Birdir, S., & Birdir, K. (2019). The relationship between tourism, CO2 emissions and economic growth: a case of Mediterranean countries. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 24(3), 219-232.
- Bilen, K., Ozyurt, O., Bakırcı, K., Karslı, S., Erdogan, S., Yılmaz, M., & Comaklı, O. (2008). Energy production, consumption, and environmental pollution for sustainable development: A case study in Türkiye. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 12(6), 1529-1561.
- Bilgin, M. S. (2023). *Türkiye'deki inşaat sektörü ve ekonomik büyüme ilişkisi (2000-2020)= The relationship between the construction industry and economic growth in Türkiye (2000-2020)* (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).
- Bolt, J., & Van Zanden, J. L. (2020). Maddison style estimates of the evolution of the world economy. A new 2020 update. *Maddison-Project Working Paper WP-15, University of Groningen, Groningen, The Netherlands*.
- Can, G., & Kılıç, F. (2022). Türkiye'de sanayileşme ve kentleşmenin çevresel tahribat üzerindeki etkisi: ARDL sınır testi yaklaşımı. *Journal of Entrepreneurship & Development/Girisimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 17(2).
- Carrion-i-Silvestre, J. L., Kim, D. & Perron, P. (2009). GLS-Based Unit Root Tests with Multiple Structural Breaks Under Both the Null and the Alternative Hypotheses. *Econometric Theory*, 25(6), 1754-1792.
- Colvile, R. N., Hutchinson, E. J., Mindell, J. S., & Warren, R. F. (2001). The transport sector as a source of air pollution. *Atmospheric environment*, 35(9), 1537-1565.
- Çakıcı, K., & Özasan, R. K. (2021). Birleşmiş Milletler 2030 sürdürülebilir kalkınma amaçlarının akıllı kent uygulamalarındaki karşılığı: İstanbul büyükşehir belediyesi örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 209-233.

- Çanakçioğlu, M. (2023). Sürdürülebilir Ekonomik Kalkınma Çerçevesinde Yeşil Büyüme ve Yeşil Finans. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi-Journal of Social, Human and Administrative Sciences*.
- Destek, M. A. & Köksel, B. (2019). Income Inequality and Financial Crises: Evidence from the Bootstrap Rolling Window. *Financial Innovation*, 5(1), 1-23.
- Dubey, B., & Narayanan, A. S. (2010). Modelling effects of industrialization, population and pollution on a renewable resource. *Nonlinear Analysis: Real World Applications*, 11(4), 2833-2848
- Efron, B. (1979). Computers and the Theory of Statistics: Thinking the Unthinkable. *SIAM Review*, 21(4), 460-480.
- Emeksiz, C., & Fındık, M. M. (2021). Sürdürülebilir kalkınma için yenilenebilir enerji kaynaklarının Türkiye ölçeğinde değerlendirilmesi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (26), 155-164.
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(3), 196-215.
- Gövdeli, T. (2019). Investigating the relationship on co2, tourism, economic growth and trade openness in Türkiye. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 26(1), 321-331.
- Gülnihal, K., Aysun, İ., & Yağcıoğlu, E. (2018). Çimento sektöründen kaynaklanan sera gazı emisyonları. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1(2), 87-90.
- Hacker, R. S. & Hatemi-J, A. (2006). Tests for Causality Between Integrated Variables Using Asymptotic and Bootstrap Distributions: Theory and Application. *Applied Economics*, 38(13), 1489-1500.
- Hakverdi, A. E. (2020). Türkiye’de sürdürülebilir orman yönetimi kriter ve göstergelerinin değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Forestry*, 21(3), 332-343.
- Jebabli, I., Lahiani, A., & Mefteh-Wali, S. (2023). Quantile connectedness between CO2 emissions and economic growth in G7 countries. *Resources Policy*, 81, 103348.
- Khalfaoui, R., Tiwari, A. K., Khalid, U., & Shahbaz, M. (2023). Nexus between carbon dioxide emissions and economic growth in G7 countries: Fresh insights via wavelet coherence analysis. *Journal of Environmental Planning and Management*, 66(1), 31-66.
- Lee, J. & Strazicich, M. C. (2003). Minimum Lagrange Multiplier Unit Root Test With Two Structural Breaks. *Review of Economics and Statistics*, 85(4), 1082-1089.

- McKeown, R., Hopkins, C., Rizzi, R. & Chrystalbride, M. (2002). Education for sustainable development toolkit. *Knoxville: Energy, Environment and Resources Center, University of Tennessee.*, 1-142.
- Milanovic, B. (2006), "An estimate of average income and inequality in Byzantium around year 1000," *Review of Income and Wealth* 52 (3).1500-1820
- Millennium ecosystem assessment, M. E. A. (2005). *Ecosystems and human well-being* (Vol. 5, p. 563). Washington, DC: Island press.
- Muhammad, B. (2019). Energy consumption, CO2 emissions and economic growth in developed, emerging and Middle East and North Africa countries. *Energy*, 179, 232-245.
- Narayan, P. K. & Popp, S. (2010). A New Unit Root Test with Two Structural Breaks in Level and Slope at Unknown Time. *Journal of Applied Statistics*, 37(9), 1425-1438.
- Oğuz, Ö. C. A. L., ALTINÖZ, B., & Aslan, A. (2020). The effects of economic growth and energy consumption on ecological footprint and carbon emissions: evidence from Türkiye. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 667-681.
- Our World in Data (2023); <https://ourworldindata.org/>
- Ozturk, I., & Acaravci, A. (2010). CO2 emissions, energy consumption and economic growth in Türkiye. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 14(9), 3220-3225.
- Özaslan, A. (2023). Sürdürülebilir Kalkınma Yolunda Yeşil Büyüme Stratejilerinin Kentlere Yansımaları. *Sağlık Ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 98-113.
- Pamuk, S. (2009). "Estimating GDP per capita for the Ottoman Empire in a European Comparative Framework, 1500-1820", paper presented at the XVth World Economic History Congress, August 2009, Utrecht
- Pamuk, Ş. and M. Shatzmiller (2011). "Real Wages and GDP per capita in the Medieval Islamic Middle East in Comparative Perspective, 700-1500", paper presented at the 9th Conference of the European Historical Economics Society, Dublin, September 2-3, 2011;
- Raihan, A., & Tuspekova, A. (2022). Dynamic impacts of economic growth, renewable energy use, urbanization, industrialization, tourism, agriculture, and forests on carbon emissions in Türkiye. *Carbon Research*, 1(1), 20.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). 10. Kalkınma Planı (2014-2018). Ankara.

Tezel, Ö., Küçükkancabaş, S., & Yıldız, E. (2020). Sürdürülebilir kalınma hedefleri bakımından atık yönetimi uygulamalarının hanehalkı tarafından değerlendirilmesi: Edirne örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 941-957.

The Global Carbon Budget Office (2023) <https://globalcarbonbudget.org/>

Toda, H. Y. ve Yamamoto, T. (1995). Statistical Inference in Vector Autoregressions with Possibly Integrated Processes. *Journal of Econometrics*, 66(1-2), 225-250.

Yıldız, T., & Göktürk, T. B. (2019). Sanayileşme, Şehirleşme ve Çevre Kirliliği Arasındaki İlişki: Türkiye İçin Bir ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. *Journal of Academic Value Studies (JAVStudies)*, 5(2), 217-229.

Zeb, R., Salar, L., Awan, U., Zaman, K., & Shahbaz, M. (2014). Causal links between renewable energy, environmental degradation and economic growth in selected SAARC countries: progress towards green economy. *Renewable energy*, 71, 123-132.

The Role of Governance on Trust in Public Administration on the 100th Anniversary of the Republic: A Local Governance Analysis

Cumhuriyetin 100. Yılında Kamu Yönetimine Duyulan Güven Üzerinde Yönetişimin Rolü: Bir Yerel Yönetim Analizi

Yurdanur URAL USLAN¹ , Şerafettin ERTEN²

ABSTRACT

The Republic, at its core, is a political system based on sharing, participation, and trust. Therefore, the state of the relationship between the government and the citizens is of paramount importance for the health of the system. The aim of this study is to elucidate a small part of this relationship at the local level on the occasion of the 100th anniversary of our Republic. In this context, the study attempts to analyze the impact of good governance practices on trust in public administration. This is because the level of trust that citizens have in public administration is one of the key determinants of the distance in the state-citizen relationship. Additionally, it is acknowledged that well-functioning governance mechanisms also have an impact on trust in public administration.

The study, the impact of the governance practices of responsiveness, accountability, transparency, and participation on trust was analyzed. Data were collected from 367 citizens living in the Uşak province (Turkey) through face-to-face and online surveys. The Structural Equation Modeling analysis revealed that all four dimensions of governance had a statistically significant positive effect on citizens' trust in public administration. The lowest impact on trust was observed in the dimension of participation. As a result, it can be said that well-functioning governance mechanisms and processes are a necessity to enhance citizens' trust in public administration at the local level. Furthermore, the development of methods that encourage greater citizen participation in these mechanisms and processes will contribute to increasing trust.

Keywords: the republic, governance, trust, participation, local government.

Öz

Cumhuriyet özünde paylaşımın, katılımın ve güvenin bulunduğu bir siyasi sistemdir. Bu nedenle devletle vatandaş arasındaki ilişkinin durumu sistemin sağlığı açısından çok önemlidir. Çalışmanın amacı da Cumhuriyetimizin 100. Yılında bu ilişkinin küçük bir parçasını yerel düzeyde açıklamaktır. Bu bağlamda çalışmada iyi yönetim uygulamalarının kamu yönetimine olan güven üzerindeki etkisi analiz edilmeye çalışılmıştır. Çünkü vatandaşların kamu yönetimine olan güven düzeyi devlet-vatandaş ilişkisinin mesafesini belirleyen etkenlerin başında gelmektedir. Bunun yanında iyi işleyen yönetim mekanizmalarının da kamu yönetimine olan güven üzerinde etkisi olduğu kabul edilmektedir.

Çalışmada iyi yönetim boyutları olarak cevap verebilirlik, hesap verebilirlik, şeffaflık ve katılımın güven üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Veriler, Uşak ilinde yaşayan 367 vatandaştan yüz yüze ve online uygulanan anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Yapılan Yapısal Eşitlik Modellemesi analizi sonucunda, yönetişimin dört boyutunun da vatandaşların kamu yönetimine güveni üzerinde istatistiksel olarak pozitif

¹ **Corresponding Author:** Uşak University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Public Administration, yurdanur.ural@usak.edu.tr, ORCID: [0000-0002-1721-0712](https://orcid.org/0000-0002-1721-0712)

² Uşak University, Faculty of Health Sciences, Department of Health Management, serafettin.erten@usak.edu.tr, ORCID: [0000-0003-0297-0580](https://orcid.org/0000-0003-0297-0580)

yönde anlamlı bir etkisi olduğunu bulgulanmıştır. Güven üzerinde en düşük etki ise katılım boyutunda görülmektedir. Sonuç olarak yerel düzeyde vatandaşların kamu yönetimine olan güvenin artırılması için iyi işleyen yönetim mekanizma ve süreçlerinin bir gereklilik olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte vatandaşların bu mekanizma ve süreçlere daha fazla katılımını sağlayacak yöntemlerin geliştirilmesi güvenin artırılmasına katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: cumhuriyet, yönetim, güven, katılım, yerel yönetim

INTRODUCTION:

“Who should govern and how?” For a protracted period, it has been conventionally acknowledged, spanning from the local to the national echelons, that the governance of public affairs is incumbent upon the state and its representative individuals and institutions. Nevertheless, the concept of governance often alludes to a multifaceted process in which multiple actors partake, rather than being confined to individual actions (Mayntz, 1993). Since the latter quarter of the 20th century, a discernible surge has been witnessed in the call for non-state entities to play a substantive role in the governance process (Bevir, 2011). This inclination has constituted a fundamental cornerstone of public administration reform, commonly denoted as 'governance,' in the aftermath of the 1980s (Peters, 2010). It is posited that governance is poised to ameliorate the shortcomings inherent in traditional managerial public administration approaches, thus fostering the emergence of a more democratic, effective, efficient, and egalitarian administration firmly grounded in the tenets of the rule of law and cooperative engagement (Bhargava, et al., 2011; UNESCAP, 2009).

Nonetheless, the inquiry into the prerequisites necessary for the effective operation of such a structural framework has perennially remained a focal point of consideration. Among the foremost responses to this query, trust stands prominently (Damgaard & Torfing, 2010; Meuleman & Niestroy, 2015). Although numerous diverse factors exert influence on trust, research endeavors conducted across various strata consistently illuminate a nexus between governance and trust. In essence, these studies demonstrate that the quality of governance exerts a more or less favorable impact on the level of trust that citizens repose in governmental entities and public administrations (Beshi & Kaur, 2020; Cooper, et al., 2008; Mishra & Attri, 2020; Salminen & Ikola-Norrbacka, 2010; Van de Walle & Bouckaert, 2003).

Local governments are the places where citizens have direct contact with the state. At the local level, it is assumed that good governance contributes to increasing trust, the clear identification of local issues, the development of innovative policy solutions, the realization of common goals, and the ownership of implemented policies (Damgaard & Torfing, 2010).

This study aims to analyze whether there is a relationship between the implementation of good governance practices in local governments and the trust in public institutions. In this context, the research model concerning the dimensions of governance developed by Beshi and Kaur (2020) has been expanded by adding the dimension of participation (Aldemir & Şen, 2020), and the impact of governance dimensions on public trust is being investigated.

1. LITERATURE REVIEW

Governance assumes a pivotal role within the realm of public administration theory. Nevertheless, it remains a multifaceted, contentious, and continually evolving paradigm. The theoretical and practical landscape comprises a plethora of iterations, including public governance, good governance, international governance, market governance, and network governance (Bevir, 2011; Kooiman & Jentoft, 2009). Notably, it has emerged as a prevailing concept ubiquitously employed across various sectors and strata, transcending its traditional domain of public administration to permeate the private sector as well (Torfing et al., 2012).

The incapacity of conventional management paradigms to effectively address the challenges inherent in the welfare state and market failures came under intense scrutiny and critique during the 1970s. This critical examination, spearheaded by proponents of neoliberal ideology, marked the genesis of novel theoretical and practical approaches collectively termed as the "transition from government to governance" (Bell & Park, 2006; Sørensen, 2006). In the early 1980s, a reform wave emerged, prompted by the influence of neoliberal policies and the forces of globalization, thereby initiating a fundamental redefinition of the state's role. This reform wave yielded two pivotal and interconnected outcomes: the advent of New Public Management and the rise of governance (Hood, 1991; Peters, 2010).

In 1989, the World Bank introduced the concept of governance to the global discourse, under the rubric of "good governance." In accordance with this framework, good governance is defined as "a decision-making and implementation process shaped around the principles of participation, consensus orientation, accountability, transparency, sensitivity, effectiveness, efficiency, egalitarianism, and inclusivity, and the rule of law" (World Bank, 1994). Rhodes (2007, p. 1246) expounds upon this process through four dimensions: "(1) interdependence between organizations; (2) sustained interactions among network members, driven by the necessity to exchange resources and negotiate common objectives; (3) interactions resembling strategic games, underpinned by trust and regulated by mutually negotiated rules of engagement; and (4) a notable degree of autonomy from the state."

Governance constitutes a variant of social coordination. Consequently, it is plausible to delineate distinct governance styles, including hierarchy, market, network, and community/solidarity governance, each of which embodies particular shared values, belief systems, and interpersonal relationship paradigms (Jessop, 2011; Meuleman, 2010). Regardless of the specific typology under consideration, governance is universally acknowledged as a process characterized by multifocal negotiations involving pertinent stakeholders and affected actors. These interactions are predicated upon principles of interdependence, trust, and the collaborative development of norms, rules, and discourses (Enroth, 2011; Kenis, 2022).

Trust is the foremost unifying factor in an environment of mutual communication, interaction, and negotiation. Trust is accepted as a power of social integration (Lewis & Weigert, 2012, p. 29). Along with confidence, loyalty, and representation, trust is the principal social emotion necessary for cooperation and the social processes of organizations (Barbalet, 1996). Therefore, it is one of the primary indicators and measures of how efficient collaborations are (Höglund et al., 2019). In addition, it is accepted that trust fosters democratic values, plays an integral role in achieving macro-organizational effectiveness, and is a significant factor in social groups' and individuals' effectiveness and efficiency (Carnevale & Wechsler, 1992). According to Bourgon (2007, p. 23), maintaining public trust between governments and citizens is essential to democracy and a prerequisite for good government. Governments not only provide goods and services, but they must also abide by the values, principles, rules, and procedures surrounding themselves. Therefore, good governance significantly impacts trust in both public administration and politics (Van de Walle & Migchelbrink, 2022: 10).

Mayer et al., (1995, p. 712) have defined trust as "the willingness of a party to be vulnerable to the actions of another party based on the expectation that the other will perform a particular action important to the trustor, irrespective of the ability to monitor or control that other party." Trust is "the shared belief among actors that they will cooperate for the win-win outcomes when confronted with the choice between win-win and win-lose (or even lose-lose) results (Brown et al., 2007, p. 614)." Therefore, while trust can be characterized as "a positive force from which cooperation is

derived, insecurity is characterized as the unwillingness of individuals to take cooperative action that increases their vulnerability (Scott, 1980, p. 158)."

Trust in government and public administrations is universally regarded as an indispensable component within democratic political and social systems (Marozzi, 2014; Moon, 2003). Nevertheless, there is a prevailing consensus that citizens' trust in governmental bodies and public administrations has exhibited a protracted decline over the years (Heintzman & Marson, 2005; Van de Walle et al., 2008). This trend is notably observed in the Republic of Turkey, where trust in public institutions has shown a gradual erosion over time, as evidenced by the World Values Survey, WAVE 7 (2021).

Trust is one of the fundamental pillars of legitimacy (Moon, 2003). In this context, trust in public institutions is one of the determinants of political support (Hardin, 2000). Citizens' trust in public administration is also a crucial indicator in the evaluation of public services and government bureaucracies (Van de Walle & Migchelbrink, 2022). It is assumed that the more trust citizens have in public institutions and the governance process, the closer the relationship between the state and society will be (Askvik et. al., 2010, p. 417). According to Vigoda-Gadot and Yuval (2003, p. 503), contemporary governance understanding emphasizes the importance of more cooperation, partnerships, greater citizen participation, and public service processes between public administration and other actors. Therefore, trust in government and public institutions is the basis of governance.

Within the extensive body of literature, a diverse array of elements, characteristics, or dimensions associated with governance are identified. These include participation, consensus-building, accountability, responsiveness, transparency, sensitivity, effectiveness, efficiency, equality, inclusion, justice, sustainability, ethics, and adherence to the rule of law, among others (Cornwall, 2002; UNESCAP, 2009; Young & Tanner, 2022). For the purposes of this study, the sub-dimensions selected for investigation encompass responsiveness, accountability, transparency, and participation. The theoretical framework and hypotheses of the study are structured as follows.

2. THEORETICAL RESEARCH MODEL AND HYPOTHESES

2.1. Responsiveness

One of the leading principles of contemporary public administration is responsiveness (Gargan, 2007). At its essence, responsiveness signifies "an understanding of how a manager should actively seek and safeguard the public interest" (Liao, 2018, p. 159). Public administration is widely acknowledged as a vehicle for articulating the values and preferences of citizens, communities, and society at large (Bourgon, 2007). In this context, governance and active citizenship occupy pivotal roles in fostering responsiveness (Frederickson, 1996; Liao, 2018; Nielsen, 2016). This is because responsiveness encompasses the state's receptivity to citizens, the shaping of the public interest through citizen participation, and the state's obligation to cultivate active citizenship (Yang, 2007). The efficacy of public policies and the delivery of effective, efficient, and satisfactory public services hinge upon an orientation toward responsiveness, which is addressed within the framework of governance (Bourgon, 2007; Frederickson, 1996).

Collaborative and integrative governance processes constitute indispensable components for fostering responsiveness (Nielsen, 2016). Within such cooperative endeavors, public institutions must navigate the diverse and multifaceted demands posed by various stakeholders. Consequently, their actions and outcomes hold the potential to yield either positive or negative consequences for citizens' trust in these institutions (Bryer, 2007). Furthermore, collaborative processes necessitate a sustained and robust commitment, along with a foundation of trust among stakeholders. In this regard, responsiveness takes on added significance (Kernaghan, 1993). Trust, interdependence, and

shared understanding among parties are widely recognized as pivotal catalysts for enhancing the responsiveness of governance (Nielsen, 2016). It is posited that as the governance process becomes more responsive and proficient, an environment conducive to heightened trust and more democratic governance will ensue (Kooiman, 2002). In this context, the first hypothesis of the study is formulated as follows:

H1: Responsiveness has a significant positive effect on trust.

2.2. Accountability

Accountability, which is an element of normative democratic theory, is handled within the framework of the concept of responsibility (Hale, 2008; Mulgan, 2000). It is also a political process that responds to notifications from citizens, and it is recognized that contemporary democracies have more accountability to their citizens than in the past (Vigoda, 2000). In this context, accountability includes “the power of one actor to request information or justification for his actions from another and the obligation of the actor subject to these requests to respond, therefore, the essence of accountability is being able to respond (Brinkerhoff, 2006, p. 282).” Traditional understanding generally considers accountability in a formal, administrative, hierarchical, financial, and procedural framework (Brinkerhoff, 2006; Bovens, 2005). Nevertheless, modern approaches to public administration have expanded the concept of accountability beyond its narrow confines (Mulgan, 2000). Accountability is now widely recognized as a hallmark feature of governance (Bovens, 2005).

Within the governance framework, accountability is intrinsically linked to the concept of responsiveness. Accountability pertains to the extent to which actors in public administration heed the demands of citizens (Verschuere et al., 2006). Notably, accountability encompasses the notion of public dialogue, signifying a dialectical engagement on matters of public significance wherein various stakeholders partake in inquiry, assessment, and critique. This process necessitates that authorities respond, elucidate, and substantiate their actions (Mulgan, 2000). Furthermore, this facet of accountability is closely intertwined with transparency. To facilitate such a dialogue, policies, services, standards, principles, and procedures must be made publicly accessible, and stakeholders must have the means to access them (Brinkerhoff, 2006).

The immediate impact of democratic accountability reverberates throughout the legitimacy of public administration (Cendón, 2000). Public administration represents the domain in which citizens interact with the state on a daily basis, and it serves as the crucible for the cultivation of trust (Peters & Pierre, 2018). When accountability is underpinned by transparency and responsiveness, it fulfills the dual functions of bridging the divide between citizens and public administration while engendering trust in government and public entities. As a mechanism, accountability wields significant influence as a potent instrument for fostering good governance by virtue of these contributions (Brinkerhoff, 2006; Bovens, 2005). In this context, the second hypothesis of the study is formulated as follows:

H2: Accountability has a significant positive effect on trust.

2.3. Transparency

Transparency stands as a cornerstone among the best practices elucidating governance (Biondi & Lapsley, 2014). It is recognized as a vital instrument capable of addressing the democracy deficit at levels ranging from local governance to the international arena (Hale, 2008). Transparency is fundamentally construed as "information accessible to relevant actors" (Mitchell, 2011, p. 1884), thereby emphasizing the core element of information accessibility (Kosack & Fung, 2014). The advent of the information age and society, in particular, has transformed transparency into a governance tool that enables stakeholders not only to access information but also to negotiate their preferences,

perspectives, and demands (Fung et al., 2007; Leitzel, 2000). Mitchell (2011) distinguishes between "transparency of governance" and "transparency for governance." The former pertains to the observation of actions undertaken by those wielding authority to govern society and the acquisition of information regarding these actions. The latter, "transparency for governance," signifies the procurement and dissemination of essential information intended to influence the behavior of specific actors.

Transparency is frequently intertwined with concepts of accountability and responsiveness (Finkelstein, 2000; Kosack & Fung, 2014). In this context, beyond merely justifying the activities of public administration, transparency encompasses the imperative of information dissemination. Transparency has the potential to activate individual choice, market dynamics, and participatory democracy. Consequently, it is posited that an enhanced comprehension of transparency will contribute to bolstering accountability, which in turn augments the governance process (Ciborra, 2005; Fung et al., 2007; Hale, 2008). In light of this perspective, the third hypothesis of the study is formulated as follows:

H3: Transparency has a significant positive effect on trust.

2.4. Participation

One of the concepts underscored persistently within public administration theory is participation. Participation is broadly defined as involving citizens in the decision-making and management processes of administration, particularly on matters of relevance to them (Gbikpi & Grote, 2002; Yang & Pandey, 2011). Burke (1968, p. 287) characterizes participation as affording citizens "the ultimate voice in community decision-making processes". Participation is considered a potential remedy for certain democratic quandaries faced by governments and public administrations (Fung, 2015). Moreover, it is contended that participation serves as a foundational pillar for contemporary democratic societies and sustainable communities (Cuthill & Fien, 2005).

Governance underscores both vertical hierarchical decision-making structures and the active participation of citizens within the context of their roles in advancing public objectives (Bingham et al., 2005; Young & Tanner, 2022). This approach to governance adopts a participatory perspective that spans a broad spectrum, encompassing direct involvement in priority setting and planning, as well as deliberative processes wherein citizens engage in discussions concerning various alternatives (Cornwall, 2002). The expectation placed upon citizens is that they relinquish their traditionally passive roles and assume a more active role within the public sphere (Aulich, 2009). It is posited that participation at the local level can foster the development of human and social capital, thereby fortifying local democracy (Cuthill & Fien, 2005; Ghose, 2005).

Indeed, debates surrounding participation abound; however, despite the challenges and criticisms, participation remains an indispensable component of governance (Young & Tanner, 2022). Above all, active citizenship assumes a pivotal role in the nexus between participation and trust (Fakhoury & Aubert, 2015). Citizen participation contributes significantly to cultivating trust in government and public administration, a cornerstone of democracy (Yang & Pandey, 2011). Collaborative mechanisms engendered through participation enable citizens to reconcile conflicting interests in areas of common concern, thereby reinforcing key principles and values such as accountability, sustainability, transparency, ethics, equality, and justice (Bingham et al., 2005; Cornwall, 2002; Young & Tanner, 2022). Consequently, ensuring citizen participation in decision-making processes and practices within governance is deemed imperative for all institutions seeking to foster trust (Dean, 2018). In this context, the fourth hypothesis of the study is articulated as follows:

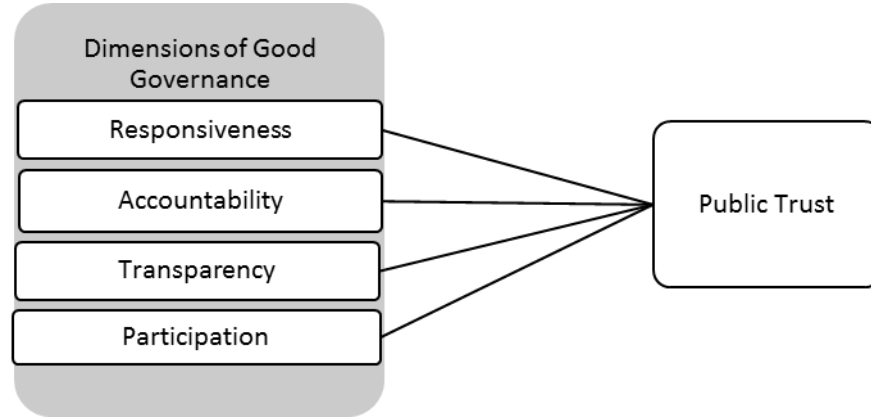
H4: Participation has a significant positive effect on trust.

3. METHOD

3.1. Research model

The study employs a descriptive modeling approach, beginning with the depiction of the current situation. Subsequently, an analysis is conducted to gauge the interrelationships among variables within this context. Furthermore, the study investigates the influence of independent variables on the dependent variable. To accomplish these objectives, a quantitative methodology involving a survey of residents residing in the Uşak province has been undertaken. The study model is presented in Figure 1.

Figure 1. Study model

3.2. Participants

The research population comprises the inhabitants of Uşak province, which has a total population of 339,019, consisting of 168,064 men and 169,955 women. Among these, 225,570 residents live in urban areas, while the remainder reside in rural areas. The study employed a convenience sampling method to select the sample population. A total of 440 surveys were distributed to participants. However, due to some missing data in the surveys, 367 of them were considered for evaluation. The characteristics of the participants are presented in Table 1.

Table 1. Features of the participants

Measure	Frequency(n)	Percentage (%)
<i>Gender</i>		
Female	214	58.3
Male	153	41,7
<i>Schooling Level</i>		
Primary school	35	9.5
Middle school	19	5.2
High school	77	21.0
Associate degree/ bachelor's degree	193	52.6
Graduate	43	11,7
<i>Age</i>		
18-24	132	36.0
25-34	82	22.3
35-44	77	21.0
45-55	43	11.7
55 and above	33	9.0

Research permission was obtained from "Uşak University Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Committee" for the study (Approval Number:2022- 148, date: 11/17/2022).

3.3. Data Collection Tools

The applied questionnaire consists of two distinct sections. The first section encompasses personal information, while the second section contains statements aimed at assessing perceptions of trust in the municipality, transparency, accountability, responsiveness, and participation.

The study has incorporated trust, transparency, accountability, and responsiveness as key dimensions of good governance practices, as outlined and compiled by Beshi and Kaur (2020). The statements used in this regard have been validated through reference to prior studies by Said et al. (2015), Grimmelikhuijsen (2012), Park and Blenkinsopp (2011), and Vigoda-Gadot and Yuval (2003). Additionally, the questions and statements related to the dimension of participation have been adapted from the local participation scale developed by Aldemir and Şen (2020).

3.4. Data Analysis

Prior to assessing the relationships posited within the study model, the reliability and validity of the pertinent statements were evaluated using SPSS 21 and AMOS 24 software. Initially, confirmatory factor analysis was conducted on the five factors concurrently, and statements that loaded on more than one factor were excluded from their respective factors. Specifically, the first statement in the accountability factor, the first and fourth statements in the responsiveness factor, and the second statement in the trust factor were removed from the analysis.

Composite reliability (CR) and the average variance extracted (AVE) were used to test convergent validity. Convergent validity provides insight into the relationships among items within a measurement instrument and assesses whether these items adequately represent the intended construct. Typically, a cutoff value of 0.70 for CR and 0.50 for AVE is considered acceptable in this context (Fornell & Larcker, 1981).

As indicated in Table 2, each variable's CR exceeds 0.8 (ranging from 0.923 to 0.846), and the AVE for each variable surpasses 0.50 (ranging from 0.611 to 0.743). These results affirm that convergent validity has been successfully established. Furthermore, the factor loading ratios in this study all surpass the recommended threshold of 0.70.

Table 2. Factor ratio, CR, and AVE values

Variable	Item	Factor Loading	CR	AVE
Transparency	Transparency1	0,84	0,918	0,737
	Transparency2	0,91		
	Transparency3	0,83		
	Transparency4	0,84		
Responsiveness	Responsiveness2	0,79	0,846	0,648
	Responsiveness3	0,80		
	Responsiveness5	0,82		
Trust	Trust 1	0,72	0,862	0,611
	Trust 3	0,79		
	Trust 4	0,75		
	Trust 5	0,84		
Participation	Participation1	0,79	0,923	0,705
	Participation2	0,86		
	Participation3	0,88		
	Participation4	0,88		
	Participation5	0,75		

Accountability	Accountability2	0,84	0,896	0,743
	Accountability3	0,86		
	Accountability4	0,87		

Note: CR- Composite Reliability, AVE- Average Variance Extracted.

Discriminant validity analysis was also carried out, which assesses the degree to which a construct differs from other related constructs (Hair et al., 2010). The crucial criterion for discriminant validity is that the square root of the Average Variance Explained (AVE) should exceed the correlations between the constructs for each respective construct (Khine, 2013). The results of this analysis are presented in Table 3.

Table 3. Correlation matrix of key variables

	Transparency	Accountability	Participation	Trust	Responsiveness
Transparency	<i>0,859</i>				
Accountability	0,817	<i>0,862</i>			
Participation	0,804	0,813	<i>0,840</i>		
Trust	0,769	0,839	0,769	<i>0,789</i>	
Responsiveness	0,753	0,837	0,775	0,782	<i>0,805</i>

Note: Italicized elements are the square root of AVE for each variable.

The outcomes of the structural equation modeling are presented in Table 4 below. Four hypotheses have been deemed statistically significant. Firstly, H1, positing that responsiveness exerts a positive impact on trust, has been substantiated ($\beta=0.33$, $p < 0.001$). Secondly, H2, suggesting that accountability positively influences trust, has been validated ($\beta=0.24$, $p < 0.05$). Furthermore, transparency has been demonstrated to have a positive effect on trust ($\beta=0.19$, $p < 0.05$). Lastly, participation has been shown to exert a positive impact on trust ($\beta=0.17$, $p < 0.05$). Additionally, the goodness-of-fit indices indicate that the model fits the data very well. Please refer to Table 4³ for details.

Table 4. Results of the structural equation model

	Relations	Std R.W.	C.R.	P Value
H ₁	Responsiveness → Trust	0,337	3,616	***
H ₂	Accountability → Trust	0,248	2,385	0,017
H ₃	Transparency → Trust	0,196	2,565	0,010
H ₄	Participation → Trust	0,175	2,216	0,027
Goodness-of-fit indices				
X ² /d.f				2,724
Goodness-of-fit-index (GFI)				0,903
Adjusted GFI (AGFI)				0,867
Comparative fit index (CFI)				0,958
RMSEA				0,069

Note: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Std R.W-Standardized Regression Weights, C.R-Critical Ratio.

4. DISCUSSION

Kozel and Dečman (2022) contend that citizens place more trust in local government than in the state level. Indeed, local governments are regarded as political and administrative entities where

³ The values of fit indices CMIN/DF, GFI, AGFI, CFI and RMSEA are discussed. In cases where the number of samples exceeds 250, the CMIN/DF ratio should be less than 5 (Byrne, 2011). GFI, AGFI and CFI values close to 1 indicate a good fit (Kline, 2005). For a good fit, RMSEA should take values between 0.05 and 0.08 (Weston and Gore, 2006).

more effective, efficient, and streamlined structures are often established, fostering a heightened awareness of shared responsibility and cooperation in economic, social, and political matters (Ghose, 2005). It is posited that enhancing citizens' trust in local governments is a potential solution to the challenges encountered in this sphere (Grimmelikhuijsen et al., 2013). Furthermore, it is argued that trust plays a pivotal role in amalgamating democracy and bureaucracy, thereby contributing to the development of a robust and healthy system of governance (Vigoda-Gadot & Yuval, 2003). In this context, our study scrutinized citizens' trust in local government within the framework of four governance dimensions, yielding the following results.

Transparency, defined as "the extent to which citizens can easily discern the behaviors and objectives of public institutions" (Hale, 2008, p. 75), has evolved over time as a means to bolster public trust (da Cruz et al., 2015). In this study, it is posited that transparent practices adopted by local governments exert a positive influence on public trust. The analysis results indicate a significant and positive path coefficient between transparency, as perceived by citizens, and public trust ($\beta = 0.196$, $p < 0.01$). This finding aligns with numerous other studies that have also demonstrated a positive impact of transparency on trust (Hartanto & Siregar, 2021; Beshi & Kaur, 2020; Porumbescu, 2015; Park & Blenkinsopp, 2011).

The responsiveness exhibited by government and public administration holds substantial sway over citizens' trust in local governments (Yousaf et al., 2016). Denhardt (2002) and Brillantes and Fernandez (2011) have asserted that responsiveness plays a pivotal role in the restoration of trust in the state. Notably, studies by Hartanto and Siregar (2021) and Beshi and Kaur (2020) have revealed a positive correlation between responsiveness and citizens' trust in local government. The findings in our study align with these perspectives, demonstrating that public trust in local government is significantly influenced by responsive practices ($\beta = 0.337$, $p < 0.001$). Thus, our results corroborate the findings of Yousaf et al. (2016) and Beshi and Kaur (2020).

Accountability is recognized as the hallmark of modern democratic governance and a complement to public administration (Bovens, 2005). Farwell et al. (2019), and Yang and Northcott (2019) state that the information shared with the public by the public administration is a necessary resource in ensuring citizens' trust in local governments at the point of accountability. Our results also show that public trust in local government is affected by accountability practices ($\beta = 0.248$, $p < 0.05$). This result is consistent with Beshi and Kaur's (2020), and Yousaf et al.'s (2016) works.

Public administration theory assigns significant importance and precedence to the citizen's role in achieving administrative goals (Young & Tanner, 2022). Participation is acknowledged as a crucial element in the realm of planning and policymaking, particularly at the local level (Ghose, 2005). Undemocratic participation processes can lead to a breakdown of trust, subsequently manifesting in avoidance of cooperation and civic disinterest (Kiss et al., 2022). Our study's findings indicate that public trust in local government is indeed influenced by participation practices ($\beta = 0.175$, $p < 0.05$). This outcome aligns with the results of studies conducted by Yang and Pandey (2011) and Wang and Wart (2007). However, it is worth noting that the path coefficient for the participation dimension is lower than that of the other dimensions.

As noted by Ghose (2005, p. 65), participation is an intricate and contentious process intertwined with the concept of citizenship. The extent of citizen participation is influenced by an array of political and socio-cultural factors, encompassing historical, religious, ethnic, linguistic, cultural, and economic elements. Moreover, it is imperative to acknowledge that not all individuals possess equal access to the confined sphere of citizenship. Furthermore, the placement of the citizen within the governmental structure, the prevailing culture of participation, and the democratic capacity of a society are recognized as pivotal factors in determining the level of participation (Aulich, 2009; Cornwall, 2002; Ghose, 2005; Kiss et al., 2022; Yang & Pandey, 2011). Within the context of this study, it can be argued that the lack of a participation culture and democratic capacity constitutes the root cause of the participation challenge.

Certainly, our study is not without its limitations, and it is essential to interpret the results within the context of these constraints. The foremost limitation pertains to the fact that the research was conducted within a specific local government unit in Turkey, under the umbrella of Turkish culture. Consequently, it is not feasible to generalize the naturally occurring results to the entirety of the field of public administration. Therefore, there is a need for future qualitative and quantitative research on more extensive samples. The second limitation of the study relates to the governance dimensions. In this research, only four dimensions were selected to explore the impact of governance on trust. However, governance has a multifaceted structure, and future studies could delve into the effects of other dimensions of governance, such as effectiveness, efficiency, empowerment, and access to trust, to provide a more comprehensive perspective. Additionally, investigating the mediating effects of these dimensions in the relationship between governance and trust presents itself as a worthwhile area of exploration.

CONCLUSION:

Trust is widely recognized as a crucial element in the citizen-state relationship within democratic systems. However, studies indicate a global decline in trust in public administrations worldwide, a situation that is no different for our country. Therefore, a clear question arises concerning how trust in public institutions can be increased. Research has shown a relationship between governance and trust.

Our study demonstrates a significant positive impact of good governance practices on trust, a finding that aligns with the results of numerous studies in the literature. In the relevant studies, governance dimensions such as accountability, transparency, and responsiveness are often selected. However, in this study, participation has been considered as a distinct dimension of governance, and its positive and significant impact on trust has been established. Nevertheless, it is worth noting that the degree of impact of the participation dimension in this study was found to be lower compared to the other dimensions.

In light of the results obtained, we believe that this study will primarily contribute to the growing literature on the relationship between governance and trust. Additionally, the inclusion of participation in the analysis can be considered another significant contribution.

Compliance with the Ethical Standard

Conflict of Interests: *There is no conflict of interest between the authors or any third party individuals or institutions.*

Ethics Committee Permission: *Ethics committee permission is required for this study.*

REFERENCES:

- Aldemir, C., & Şen, E. (2020). Yerel Katılım Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, Atatürk University Journal of Economics and Administrative, 34(4), 1473-1490. doi:10.16951/atauniiibd.760978
- Askvik, S., Jamil, I., & Dhakal, T. N. (2010). Citizens' trust in public and political institutions in Nepal. International Political Science Review, 32(4), 417-437.
- Aulich, C. (2009). *From citizen participation to participatory governance. Commonwealth Journal of Local Governance, 2, 44-60.*

- Barbalet, J. M. (1996). Social emotions: Confidence, trust and loyalty. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 16(9/10), 75-96.
- Bell, S., & Park, A. (2006). The problematic metagovernance of networks: Water reform in new south wales. *Journal of Public Policy*, 26(1), 63-83.
- Beshi, T. D., & Kaur, R. (2020). Public trust in local government: Explaining the role of good governance practices. *Public Organization Review*, 20, 337-350. doi:10.1007/s11115-019-00444-6
- Bevir, M. (2011). Governance as theory, practice and dilemma. In M. Bevir (Ed.), *The SAGE handbook of governance* (pp. 1-16). SAGE Publications.
- Bhargava, V., Cutler, K., & Ritchie, D. (2011). Stimulating the demand for good governance. *The Partnership for Transparency Fund*.
- Bingham, L. B., Nabatchi, T., & O'Leary, R. (2005). The new governance: Practices and processes for stakeholder and citizen participation in the work of government. *Public Administration Review*, 65(5), 547-558.
- Biondi, L., & Lapsley, I. (2014). Accounting, transparency and governance: The heritage assets problem. *Qualitative Research in Accounting & Management*, 11(2), 146-164. doi:10.1108/QRAM-04-2014-0035
- Bourgon, J. (2007). Responsive, responsible and respected government: Towards a new public administration theory. *International Review of Administrative Sciences*, 73(1), 7-26.
- Bovens, M. (2005). Public accountability. In E. Ferlie, L. E. Lynn, & C. Pollitt (Eds.), *The Oxford handbook of public management* (pp. 182-208). Oxford University Press.
- Brillantes, A.B., & Fernandez, M.T. (2011). Restoring trust and building integrity in government: Issues and concerns in the Philippines and areas for reform. *International Public Management Review*, 12(2), 55-80.
- Brinkerhoff, D. W. (2006). Accountability and good governance: Concepts and issues. In A. S. Huque & H. Zafarullah (Eds.), *Handbook of international development governance*, (pp. 281-299). CRC Press.
- Brown, T. L., Potoski, M., & Van Slyke, D. M. (2007). Trust and contract completeness in the public sector. *Local Government Studies*, 33(4), 607-623.
- Bryer, T. A. (2007). Toward a relevant agenda for a responsive public administration. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 17(3), 479-500. doi:10.1093/jopart/mul010
- Burke, E. M. (1968). Citizen participation strategies. *Journal of the American Institute of Planners*, 34(5), 287-294.
- Byrne, B.M. (2011). *Structural equation modeling with AMOS basic concepts, applications and programming*. Routledge.
- Carnevale, D. G., & Wechsler, B. (1992). Trust in the public sector: Individual and organizational determinants. *Administration & Society*, 23(4), 471-494.
- Cendón, A. B. (2000). Accountability and public administration: Concepts, dimension, developments. In M. Kelly (Ed.), *Front cover image for Openness and transparency in governance: Challenges and opportunities* (pp. 22-61). NISPACEE and EIPA.
- Ciborra, C. (2005). Interpreting e-government and development: Efficiency, transparency or governance at a distance? *Information Technology & People*, 18(3), 260-279.

- Cooper, C. A., Knotts, H. G., & Brennan, K. M. (2008). The Importance of trust in government for public administration: The case of zoning. *Public Administration Review*, 68(3), 459-468., A. (2002). Locating citizen participation. *IDS Bulletin*, 33(2), 1-10.
- Cornwall, A. (2002). Locating citizen participation. *IDS Bulletin*, 33(2), 1-10.
- Cuthill, M., & Fien, J. (2005). Capacity building: Facilitating citizen participation in local governance. *Australian Journal of Public Administration*, 64(4), 63-80.
- da Cruz, N. F., Tavares, A. F., Marques, R. C., Jorge, S., & de Sousa, L. (2015). Measuring local government transparency. *Public Management Review*, 18(6), 866-893. <https://doi.org/10.1080/14719037.2015.1051572>.
- Damgaard, B., & Torfing, J. (2010). Network governance of active employment policy: The Danish experience. *Journal of European Social Policy*, 20(3), 248-262.
- Dean, R. J. (2018). Counter-governance: Citizen participation beyond collaboration. *Politics and Governance*, 6(1), 180-188. doi:10.17645/pag.v6i1.1221
- Denhardt R. B. (2002). Trust as Capacity: The Role of Integrity and Responsiveness, *Public Organization Review: A Global Journal* 2 (1), 65-76. <https://doi.org/10.1023/A:1016027504549>
- Enroth, H. (2011). Policy network theory. In M. Bevir (Ed.), *The SAGE handbook of governance* (pp. 19-35). SAGE Publications.
- Fakhoury, R., & Aubert, B. (2015). Citizenship, trust, and behavioural intentions to use public e-services: The case of Lebanon. *International Journal of Information Management*, 35(3), 346-351.
- Farwell M.M., Shier M.L., & Handy F. (2019). Explaining trust in Canadian charities: The influence of public perceptions of accountability, transparency, familiarity and institutional trust. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 30(4), 768-782.
- Finkelstein, N. D. (2000). Introduction: Transparency in public policy. In N. D. Finkelstein (Ed.), *Transparency in public policy: Great Britain and the United States* (pp. 1-9). Palgrave Macmillan.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics. *Journal of Marketing Research*, 18, 382-388. <http://dx.doi.org/10.2307/3150980>
- Frederickson, H. G. (1996). Comparing the reinventing government movement with the new public administration. *Public Administration Review*, 56(3), 263-270.
- Fung, A. (2015). Putting the public back into governance: The challenges of citizen participation and its future. *Public Administration Review*, 75(4), 513-522. doi:10.1111/puar.12361
- Fung, A., Graham, M., & Weil, D. (2007). *Full disclosure: The perils and promise of transparency*. Cambridge University Press.
- Gargan, J. J. (2007). The public administration community and the search for professionalism. In J. Rabin, W. B. Hildreth, & G. J. Miller (Eds.), *Handbook of public administration* (pp. 1125-1204). CRC Press.
- Gbikpi, B., & Grote, J. R. (2002). Introduction: From democratic government to participatory governance. In J. R. Grote, & B. Gbikpi (Eds.), *Participatory governance: Political and societal implications* (pp. 16-34). Springer Fachredien Wiesbaden.

- Ghose, R. (2005). The complexities of citizen participation through collaborative governance. *Space and Polity*, 9(1), 61-75.
- Grimmelikhuijsen, S. (2012). Linking transparency, knowledge and citizen trust in government: An experiment. *International Review of Administrative Sciences*, 78(1), 50–73.
- Grimmelikhuijsen, S., Porumbescu, G., Hong, B., & Im, T. (2013). The effect of transparency on trust in government: A cross-national comparative experiment. *Public Administration Review*, 73(4), 575-586. <https://doi.org/10.1111/puar.12047>
- Hair J.F., Black W.C., Babin B.J. ve Anderson R.E. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective*, upper saddle river, Pearson Prentice Hall.
- Hale, T. N. (2008). Transparency, accountability, and global governance. *Global Governance*, 14(1), 73-94. doi:10.2307/27800692
- Hardin, R. (2000). The public trust. In S. Pharr, & R. Putnam (Eds.), *Disaffected democracies: What's troubling the trilateral countries?* (pp. 31-51). Princeton University Press.
- Hartanto, D. and Siregar, S.M. (2021). Determinants of overall public trust in local government: Meditation of government response to COVID-19 in Indonesian context, *Transforming Government: People, Process and Policy*, 15 (2), 261-274.
- Heintzman, R., & Marson, B. (2005). People, service and trust: is there a public sector service value chain? *International Review of Administrative Sciences*, 71(4), 549-575.
- Höglund, L., Mårtensson, M., & Safari, A. (2019). The impact of types of trust in the public sector – a case study approach. *International Journal of Public Sector Management*, 32(3), 247-263. doi:10.1108/IJPSM-08-2017-0226
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons? *Public Administration*, 69, 3-19.
- Jessop, B. (2011). Metagovernance. In M. Bevir (Ed.), *The SAGE handbook of governance* (pp. 106-123). SAGE Publications.
- Kenis, P. (2022). Network. In C. Ansell, & J. Torfing (Eds.), *Handbook on theories of governance* (pp. 149-157). Edward Elgar Publishing.
- Kernaghan, K. (1993). Partnership and public administration: Conceptual and practical considerations. *Canadian Public Administration*, 36(1), 57-76.
- Khine M.S. (2013). *Application of structural equation modeling in educational research and practice*. Sense Publishers.
- Kiss, B., Sekulova, F., Hörschelmann, K., Salk, C. F., Takahashi, W., & Wamsler, C. (2022). Citizen participation in the governance of nature-based solutions. *Environmental Policy and Governance*, 32(3), 247-272. doi:10.1002/eet.1987
- Kline, R.B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford Press.
- Kooiman, J. (2002). Governance: A social-political perspective. In J. R. Grote, & B. Gbikpi (Ed.), *Participatory governance: Political and societal implications* (pp. 71-96). Springer Fachmedien Wiesbaden.
- Kooiman, J., & Jentoft, S. (2009). Meta-governance: Values, norms and principles, and the making of hard choices. *Public Administration*, 87(4), 818-836.
- Kosack, S., & Fung, A. (2014). Does transparency improve governance? *Annual Review of Political Science*, 17, 65-87. doi:10.1146/annurev-polisci-032210-144356.

- Kozel, E., & Dečman, M. (2022). The impact of trust in government – young voters’ behavioral intention to use I- voting in Slovenia. *The NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*, 15(1), 61-87.
- Leitzel, J. (2000). Opaque markets and firearm regulation. In N. D. Finkelstein (Ed.), *Transparency in public policy: Great Britain and the United States* (pp. 93-112). Palgrave Macmillan.
- Lewis, J. D., & Weigert, A. J. (2012). The social dynamics of trust: Theoretical and empirical research, 1985-2012. *Social Forces*, 91(1), 25-31.
- Liao, Y. (2018). Toward a pragmatic model of public responsiveness: Implications for enhancing public administrators’ responsiveness to citizen demands. *International Journal of Public Administration*, 41(2), 159-169. doi:10.1080/01900692.2016.1256305
- Marozzi, M. (2014). Construction, dimension reduction and uncertainty analysis of an index of trust in public institutions. *Quality & Quantity*, 48, 939-953. doi:10.1007/s11135-012-9815-z
- Mayer, R. C., Davis, J. H., & Schoorman, F. D. (1995). An integrative model of organizational trust. *The Academy of Management Review*, 20(3), 709-734.
- Mayntz, R. (1993). Governing failures and the problem of governability: Some comments on a theoretical paradigm. In J. Kooiman (Ed.), *Modern governance: New government-society interactions* (pp. 9-21). SAGE Publications.
- Meuleman, L. (2010). The cultural dimension of metagovernance: Why governance doctrines may fail? *Public Organization Review*, 10, 49-70.
- Meuleman, L., & Niestroy, I. (2015). Common but differentiated governance: A metagovernance approach to make the SDGs work. *Sustainability*, 7, 12295-12321. doi:10.3390/su70912295
- Mishra, J., & Attri, V. (2020). Governance, public service delivery and trust in government. *Studies in Indian Politics*, 8(2), 186-202. doi:10.1177/2321023020963518
- Mitchell, R. B. (2011). Transparency for governance: The mechanisms and effectiveness of disclosure-based and education-based transparency policies. *Ecological Economics*, 70(11), 1882-1890.
- Moon, M. J. (2003). Can IT help government to restore public trust? Declining public trust and potential prospects of IT in the public sector. 36th Annual Hawaii International Conference on System Sciences, 2003, In proceedings of the, Big Island, HI, USA, 2003 (pp. 1-8).doi:10.1109/HICSS.2003.1174303.
- Mulgan, R. (2000). Accountability: An ever-expanding concept? *Public Administration*, 78(3), 555-573. doi:10.1111/1467-9299.00218
- Nielsen, M. V. (2016). The concept of responsiveness in the governance of research and innovation. *Science and Public Policy*, 43(6), 831-839. doi:10.1093/scipol/scv078
- Park, H., & Blenkinsopp, J. (2011). The roles of transparency and trust in the relationship between corruption and citizen satisfaction. *International Review of Administrative Sciences*, 77(2), 254–274
- Peters, B. G. (2010). Meta-governance and public management. In S. P. Osborne (Ed.), *The new public governance? Emerging perspectives on the theory and practice of public governance* (pp. 36-51). Routledge.
- Peters, B. G., & Pierre, J. (2018). *The next public administration: Debates and dilemmas*. SAGE.
- Porumbescu, G. A. (2015). Linking transparency to trust in government and voice. *American Review of Public Administration*, 47(5), 520–537. <https://doi.org/10.1177/0275074015607301>

- Rhodes, R. A. (2007). Understanding governance: Ten years on. *Organization Studies*, 28(8), 1243-1264.
- Said, J., Alam, M., & Mohamad, A. B. A. A. (2015). Public accountability system: Empirical assessment of the public sector of Malaysia. *Asian Journal of Scientific Research*, 8(2), 225–236.
- Salminen, A., & Ikola-Norrbacka, R. (2010). Trust, good governance and unethical actions in Finnish public administration. *International Journal of Public Sector Management*, 23(7), 647-668.
- Scott, D. (1980). The causal relationship between trust and the assessed value of management by objectives. *Journal of Management*, 6(2), 157-175.
- Sørensen, E. (2006). Metagovernance: The changing role of politicians in processes of democratic governance. *The American Review of Public Administration*, 36(1), 98-114.
- Torfinn, J., Peters, B. G., Pierre, J., & Sørensen, E. (2012). *Interactive government: Advancing the paradigm*. Oxford University Press.
- UNESCAP (2009) . What is good governance? <https://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf> (2023, January 20)
- Van de Walle, S., & Bouckaert, G. (2003). Public service performance and trust in government: The problem of causality. *International Journal of Public Administration*, 26(8-9), 891-913.
- Van de Walle, S., & Migchelbrink, K. (2022). Institutional quality, corruption, and impartiality: The role of process and outcome for citizen trust in public administration in 173 European regions. *Journal of Economic Policy Reform*, 25(1), 9-27. doi:10.1080/17487870.2020.1719103
- Van de Walle, S., Van Roosbroek, S., & Bouckaert, G. (2008). Trust in the public sector: Is there any evidence for a long-term decline? *International Review of Administrative Sciences*, 74(1), 47-64.
- Verschuere, B., Verhoest, K., Meyers, F., & Peters, G. B. (2006). Accountability and accountability arrangements in public agencies. In T. Christensen, & P. Laegreid (Ed.), *Autonomy and regulation: Coping with agencies in the modern state* (pp. 268-300). Edward Elgar.
- Vigoda, E. (2000). Are you being served? The responsiveness of public administration to citizens' demands: An empirical examination in Israel. *Public Administration*, 78(1), 165-191.
- Vigoda-Gadot, E., & Yuval, F. (2003). Managerial quality, administrative performance and trust in governance revisited: A follow-up study of causality. *The International Journal of Public Sector Management*, 16(7), 502-522.
- Wang, X. & Wan Wart, M. (2007), When public participation in administration leads to trust: An empirical assessment of managers' perceptions. *Public Administration Review*, 67: 265-278.
- Weston, R. ve Gore, P. A. (2006). A brief guide to structural equation modeling. *The Counseling Psychologist*, 34(5), 719-751.
- World Bank. (1994). *Governance: The World Bank's experience*. World Bank Publications.
- World Values Survey (2021). Online Data Analysis, Wave 7, <https://www.worldvaluessurvey.org/WVOnline.jsp> (2023, February 11)
- Yang C., & Northcott D. (2019). How can the public trust charities? The role of performance accountability reporting. *Accounting and Finance*.59(3), 1681–1707.
- Yang, K. (2007). Responsiveness in network governance: Revisiting a fundamental concept: Symposium introduction. *Public Performance & Management Review*, 31(2), 131-143.

- Yang, K., & Pandey, S. K. (2011). Further dissecting the black box of citizen participation: When does citizen involvement lead to good outcomes? *Public Administration Review*, 71(6), 880-892.
- Young, S. L., & Tanner, J. (2022). Citizen participation matters. Bureaucratic discretion matters more. *Public Administration*, 1-25. doi:10.1111/padm.12867
- Yousaf, M., Ihsan, F. and Ellahi, A. (2016). Exploring the impact of good governance on citizens' trust in Pakistan. *Government Information Quarterly*, 33(1), 200-209.

For a Better Disaster Management in Türkiye's 100th Anniversary: District Disaster Management

Türkiye'nin 100. Yılında Daha İyi Bir Afet Yönetimi İçin: İlçe Afet Yönetimi

Ezgi Kovancı¹

ABSTRACT

On our planet, various natural hazards exist, and it is anticipated that the frequency and intensity of these hazards may change in the coming years. Regardless of how disasters occur, their consequences can turn into a catastrophe for both humanity and the environment. Inequalities between countries and global injustices lead to some countries being less responsible for environmental degradation yet experiencing more severe consequences of disasters. Due to inadequate infrastructure and financial resources, these countries often experience the consequences in a more challenging way and become more vulnerable. Despite differences in vulnerability and levels of development among countries, regular disaster management can minimize the risk of disasters turning into catastrophes. In the first part of the study, the aim was to clarify the distinction between the terms "hazard," "disaster," and "catastrophe" and eliminate conceptual confusion. The study also evaluated the connection between countries' development indices and their vulnerability to disasters. In the second part, the fundamental elements of effective disaster management were outlined in subheadings. The third and final part of the study explained with examples why district disaster management plans are an effective model. Türkiye, being a country vulnerable to disasters, particularly earthquakes, is frequently exposed to natural disasters. In recent years, floods and flash floods caused by climate change have also become common disasters. In this context, this study holds a unique significance in explaining why district disaster management plans are a successful model at the local level in Türkiye, especially as the country approaches its centennial anniversary.

Keywords: District Disaster Management, Disasters, Human Development Index, Disaster Management Cycle, Disaster Management in Türkiye.

Öz

Gezeganimizde çeşitli doğal tehlikeler bulunmakta ve gelecek yıllarda bu tehlikelerin sıklığının ve yoğunluğunun olumsuz yönde değişebileceği öngörülmektedir. Afetlerin meydana geliş şekli ne olursa olsun, yarattığı sonuçlar insanlık ve çevre için felakete dönüşebilecek sonuçlara yol açabilmektedir. Ülkeler arasındaki eşitsizlikler ve küresel adaletsizlik, bazı ülkelerin çevresel bozulmada daha az sorumlu olmalarına karşın afetin sonuçlarını daha ağır yaşamalarına neden olmaktadır. Yetersiz altyapı ve maddi kaynaklar nedeniyle bu ülkeler sonuçları daha zorlu bir şekilde deneyimler ve daha savunmasız hale gelirler. Ülkeler arasındaki kırılganlık ve gelişmişlik düzeyi farklı olsa da düzenli bir afet yönetimi ile afetlerin felakete dönüşme riskini en aza indirmek mümkündür. Çalışmanın amacı ilçe afet yönetiminin afet politikalarında önemini vurgulamaktır. Çalışmanın birinci bölümünde tehlike, afet ve felaket terimleri arasındaki ayrımın netleştirilmesi ve kavramsal kargaşanın ortadan kaldırılması amaçlanmış ve ülkelerin gelişim endeksleri ve afetlere olan kırılganlıkları arasındaki bağlantı değerlendirilmiştir. İkinci bölümde etkili afet yönetiminin temel unsurları alt başlıklar halinde belirtilmiştir. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise ilçe afet yönetim planlarının neden etkin bir model olduğu örneklerle açıklanmıştır. Afetlere karşı kırılgan bir ülke olan Türkiye başta deprem olmak üzere doğa kaynaklı afetlere maruz kalmaktadır. İklim değişikliği kaynaklı sel ve taşkınlar da son yıllarda sıklıkla karşılaşılan afetler haline dönüşmüştür. Bu bağlamda çalışma Cumhuriyetin 100. yılında Türkiye'de afet yönetiminde yerel düzeyde ilçe afet planlarının neden başarılı bir model olduğu açıklanması açısından özgün bir nitelik taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: İlçe Afet Yönetimi, Afetler, İnsani Gelişme Endeksi, Afet Yönetimi Döngüsü, Türkiye'de Afet Yönetimi.

¹ **Corresponding Author:** Adiyaman University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration, ekovanci@adiyaman.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1434-2581>.

INTRODUCTION

An event that causes physical, economic, social, and environmental losses to a specific region and affects either the entire population or a certain segment of it is referred to as a disaster. Disasters can occur naturally or can be the result of technological or human-induced interventions. Regardless of how disasters occur, their consequences can lead to catastrophic outcomes for both humanity and the environment. Clarifying certain concepts is important to prevent confusion and ensure a clear understanding. It is essential to differentiate between risk and hazard. Risk refers to the probability of events that can affect individuals unexpectedly (from external factors), but are generally regular and frequent enough to occur within an entire human population, making them predictable and insurable. In other words, natural events encompass a risk factor, but their external impacts can be mitigated (Giddens, 1999, p. 3). Hazard refers to any process or event that directly threatens the human environment. The event itself isn't hazardous until it poses a negative threat to human lives. Disaster represents the impact of a hazard on society, often referring to events that occur within a specific geographical area. Disasters are events that are unpredictable from the perspectives of states and masses and, even if foreseen, cannot be easily overcome in a short period of time (Fidan, 2021, p. 177). The term "disaster" is used when there is significant loss of life, injuries, and other consequences resulting from the interaction between humans and natural processes. Catastrophe is the most severe outcome of disasters that significantly affect the human environment and require substantial time, money, and resource allocation for intervention and recovery. In essence, natural hazards can lead to the creation of non-natural disasters. (United Nations, 2012).

In this context, the term "natural disaster" has diverse interpretations among many scientists. For instance, environmental geographers do not widely accept the term "natural disaster." Environmental geographers interpret the world through the interactions between humans and their environment, considering trends behind environmental events such as water, air quality, energy, climate, and other hazards. This perspective somewhat contradicts the notion of environmental determinism, which assumes that geography and the occurrences of disasters are inevitable. This deterministic perspective implies that societies facing unfavourable conditions are destined to experience catastrophic outcomes as a result of disasters. However, environmental geographers emphasize that issues related to the magnitude, stages, scope, and the distribution of survivors and victims in a disaster are social matters. The main point here is not to deny that disasters have natural origins. The essential question is about the variations in how people are affected by disasters. According to Çoban, natural events turn into disasters when they interact with societal activities and relationships. Preventing destructive effects that are unequally distributed, rooted in existing inequalities, and perpetuate new inequalities requires adopting an environmentally-centred perspective that encompasses all aspects, workings, and laws of nature, rather than a human-centred approach. Achieving harmony between human settlements and nature, eliminating class inequalities, and structuring both central and local governance accordingly while enhancing their capacities are essential steps (Çoban, 2022, p. 10). This is because some segments of society are more vulnerable to the impacts of disasters, and whether a disaster is natural or not matters less than the fact that the consequences can result in catastrophic outcomes for these individuals.

Certainly, our planet is prone to various natural hazards, and their frequencies and intensities are likely to vary in the coming years. These hazards can be categorized into subgroups for better understanding. Under the category of planet-originated hazards, earthquakes and volcanoes are included as the first subheading. Hazards caused by climate crisis encompass extreme temperatures, droughts, and hail, forming the second subcategory. Meteorological dangers, such as hurricanes and tropical cyclones, are classified as the third group. The fourth and final category consists of hydrological hazards like floods and avalanches (Lukić et al, 2013, p. 148). The information about the formation and types of disasters actually leads us to the realization that some commonly accepted concepts of natural disasters can be exacerbated by human interventions. For instance, in recent years, the climate crisis resulting from global warming has triggered these disasters, transforming them from being purely natural to

becoming disasters exacerbated by human activities. Earthquakes, hurricanes, volcanic eruptions, floods, droughts, and other natural events have occurred since ancient times and will continue to do so. Throughout human history, societies have adapted to these disasters and learned to coexist with them. However, at this juncture, it is more prudent to take preventive measures before facing the devastating dimensions of disasters. The rise of the climate crisis due to anthropogenic influences serves as an example of how human actions can contribute to the intensification of disasters that were originally considered natural. While natural disasters are inevitable, proactive measures are crucial to mitigating their impacts. Adopting preventative policies in environmental regulations, rather than just reactive ones, is paramount. In essence, prevention is always superior to treatment, and this approach is vital not only for safeguarding human lives and well-being but also for ensuring the sustainability of the environment.

The significance of disasters is a topic that can be widely debated. Throughout recorded history and even longer, humanity has had to endure various calamities. While it may seem that disasters do not allow us the luxury of preparing beforehand, scientific studies indicate the opposite. Since disasters cause damage to regional and national economies, they also have adverse effects on individuals from social, economic, and psychological perspectives. Although the occurrence of such significant natural events cannot be prevented, it is possible to mitigate the damages caused by these natural events. The damage caused by two separate earthquakes of the same magnitude in two different countries can vary greatly. In fact, this difference can even be observed from region to region within the same country (Tanyaş et al., 2013, p. 40). Some regions are more vulnerable to certain types of disasters, making the statement that certain geographies are more fragile in terms of specific types of disasters accurate. For instance, the United States is among the areas most affected by hurricanes. Many hurricanes occur during the early spring and late autumn. Similarly, while not geographically specific, forest fires frequently emerge in the middle of summer and early fall, when the land is dry. (Salt Lake Community College, 2020). Balancing the need for swift response and protection of human rights is crucial in disaster management. It involves not only coordinating response efforts but also promoting education and awareness, so communities are prepared to handle potential crises. This approach emphasizes proactive measures over reactive ones, minimizing the impacts of disasters and maintaining the dignity and safety of affected populations.

Türkiye is indeed prone to various types of disasters due to its geographical location and geological characteristics. According to the "Global Risk Management Index" prepared for humanitarian crises and disasters, Türkiye is categorized as a "high-risk" country among nations facing these challenges. In 2019, Türkiye ranked 53rd out of 191 countries with an index score of 5.0². Based on the subcomponent scores for danger and exposure in the index, Türkiye is among the top 10 most at-risk countries (World Economic Forum, 2019, s. 36). In 2023, Türkiye ranks 43rd with an index score of 4.9 and still be categorized as a "high-risk" country (European Union, 2023, p. 14). Also, the data obtained from World Meteorological Organization (WMO) in 2021 shows that Türkiye experienced 71 reported disasters during that year. This data underscores the occurrence of a wide range of disasters in Türkiye which may encompass events like earthquakes, floods, wildfires, and various other natural and weather-related incidents (World Meteorological Organization, 2021, s. 87). Due to its geographical location, Türkiye is situated within active seismic fault lines and frequently experiences large-scale earthquakes. Also, the country has witnessed numerous earthquakes with magnitudes of 7 or higher since the 1500s (Turkish Red Crescent, 2023, p. 4). Particularly in the 20th century, these earthquakes have resulted in significant loss of life and property. Notably, on February 6, 2023, two major earthquakes with magnitudes of 7.7 and 7.6 occurred at different times. Given the extent of the

² The INFORM index is a scale used to define risk levels and assess how prepared or vulnerable different regions or countries are to disasters or emergencies. This index is created through a complex calculation that takes into account various parameters, and the result indicates the level of disaster risk for a specific region or country. The index score is defined as follows: 0 to 1.9 indicates very low risk, 2 to 3.4 indicates low risk, 3.5 to 4.9 indicates moderate risk, 5 to 6.4 indicates high risk, and 6.5 to 10 indicates very high risk (EU, 2017, s. 54).

damage and losses incurred during these events, they were considered the most destructive earthquake disaster in recent years and were referred to as the "disaster of the century".

1. Scope and Methodology

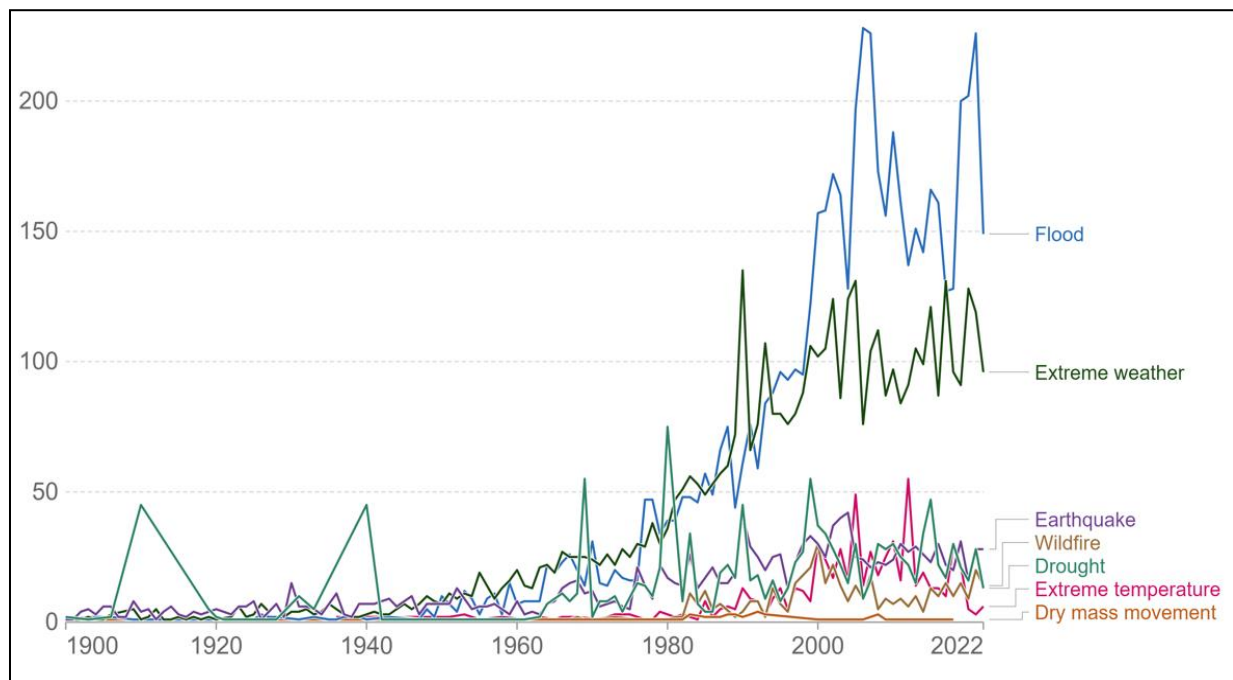
The study focuses on disaster management in Türkiye, a country that is susceptible to disasters, emphasizing the importance of local-level disaster planning. Therefore, the use of the document analysis method in this research provides an insightful and straightforward benefit (Yıldırım & Şimşek, 2008, p. 188). In this research, scientific reports on the significance of local-level disaster management in Türkiye, disaster management plans of successful countries at the district level, newspaper articles, and publications were also reviewed. Following these review processes, the practices of successful countries were presented with examples. Within the scope of the research, data has been provided to demonstrate how countries with vulnerable structures to disasters have reduced disaster risks through the implementation of district-level disaster management plans. It is a known fact that Türkiye is prone to earthquakes and is particularly vulnerable to disaster risks associated with the climate crisis in recent years. In this context, the aim of the study is to elucidate how successful disaster management policies at the local level can be established.

2. Findings

Following the conducted research, a correlation between the Human Development Index and disasters has been identified. The essential elements required for effective disaster management have been listed in the study, and the effectiveness of district-level disaster management has been illustrated with examples. The importance of implementing district-level disaster management in Türkiye's 100th year has been discussed with findings. In the second section of the study, the development indices of countries and their vulnerability to disasters were assessed. The third section outlines the key elements of effective disaster management under subheadings. In the final section of the study, the reasons why local disaster management plans should serve as an effective model are explained with examples, and it is presented as a model that should be implemented in Türkiye as a disaster-prone country in its centenary.

2.1. Linkages Between Human Development and Disasters

It is evident that the term "natural disaster" has been inaccurately ingrained in the language terminology. Changes in human behaviour, the shift away from natural environments, a preference for urban areas over forests and wetlands, along with the exacerbating factor of the climate crisis, have transformed what were once considered disasters into catastrophic events. Throughout history and across different eras, humanity has faced various forms of disasters, resulting in significant material and spiritual losses. However, in the current century, there has been a noticeable increase in the frequency and magnitude of these disasters. Figure 1 indicates the number of recorded natural disaster events from 1990 to 2022. The number of global reported natural disaster events in any given year. This figure includes those from drought, floods, extreme weather, extreme temperature, landslides, dry mass movements, wildfires, volcanic activity and earthquakes. A rising trend in the frequency of occurrences is also illustrated in Figure 1. Demonstrably, the data evinces a consistent number of recorded seismic events, which are the deadliest in terms of loss of life. However, there is a notable increase in the reported incidents of storms and floods. Across various regions, the risks associated with weather-related hazards are mounting, leading to an elevated risk of economic losses (although a lower number of fatalities have been recorded). The escalating number and severity of floods, droughts, landslides, and heatwaves can significantly impact urban systems and resilience strategies. Furthermore, depending on the geographical location, climate change is anticipated to heighten precipitation frequency in numerous areas. This will lead to changes in flood patterns and contribute to the increasing trend of coastal high-water levels.

Figure 1. Number of Recorded Natural Events 1900-2022 (EM-DAT, CRED/ Université catholique de Louvain, 2022, Access <https://ourworldindata.org/natural-disasters>).

Those most severely affected by catastrophic events are frequently the least developed countries. As defined by the United Nations, a Least Developed Country (LDC) is a nation that exhibits the lowest indicators of socioeconomic development and holds low scores on the Human Development Index (HDI). These countries also share specific characteristics. One of these characteristics is being home to populations residing in regions with higher vulnerability to hazards triggered by geological, weather conditions, and climate change. For instance, small island states are among the most fragile nations in this regard. The countries face the risk of submergence due to the potential adverse consequences of the climate crisis, including rising sea levels. The second characteristic involves lacking the resources to provide a secure living infrastructure for their populations. In countries with limited social and economic assets and a weak social safety net, citizens often live at standards similar to those in LDCs on the HDI. These circumstances further exacerbate the impacts of disasters on vulnerable communities. Essentially, the amalgamation of geographical vulnerability, resource scarcity, and fragile infrastructure exacerbates the challenges faced by the least developed countries during disasters. Dealing with these issues necessitates not only disaster management strategies but also long-term development initiatives and international cooperation aimed at fostering more resilient and equitable societies. As can be seen in Figure 2, the United Nations' economic and environmental vulnerability index for the least developed countries is categorized using eight indicators that encompass the aforementioned characteristics. Four indicators pertain to economic vulnerability, while the other four relate to environmental vulnerability. All eight indicators have equal weight and proportion in the overall index. Countries with low economic and environmental vulnerability indexes also rank lower in the Human Development Index. An important component in this context is the indicator termed "victims of disasters" which falls under the environmental vulnerability sub-category. This indicator measures the proportion of the population designated as disaster victims, including those who have lost their lives or have been most adversely affected by disasters. Notably, during events like earthquakes, floods, storms, or extreme temperatures, individuals can lose their lives. Yet, even in the aftermath of disasters, those who are in need of urgent food, clean drinking water, suitable shelter, and medical assistance but cannot access these resources are also susceptible to losing their lives. In light of the above, the term "victims of natural disasters" has been redefined for alignment with United Nations terminology. The concept has been renamed as "victims of disasters"

encompassing the interaction of three components: exposure to disasters, vulnerability, and insufficient capacity building conditions. This terminology shift aims to accurately represent the multifaceted circumstances that result in such situations. (United Nations, 2021, p. 73).

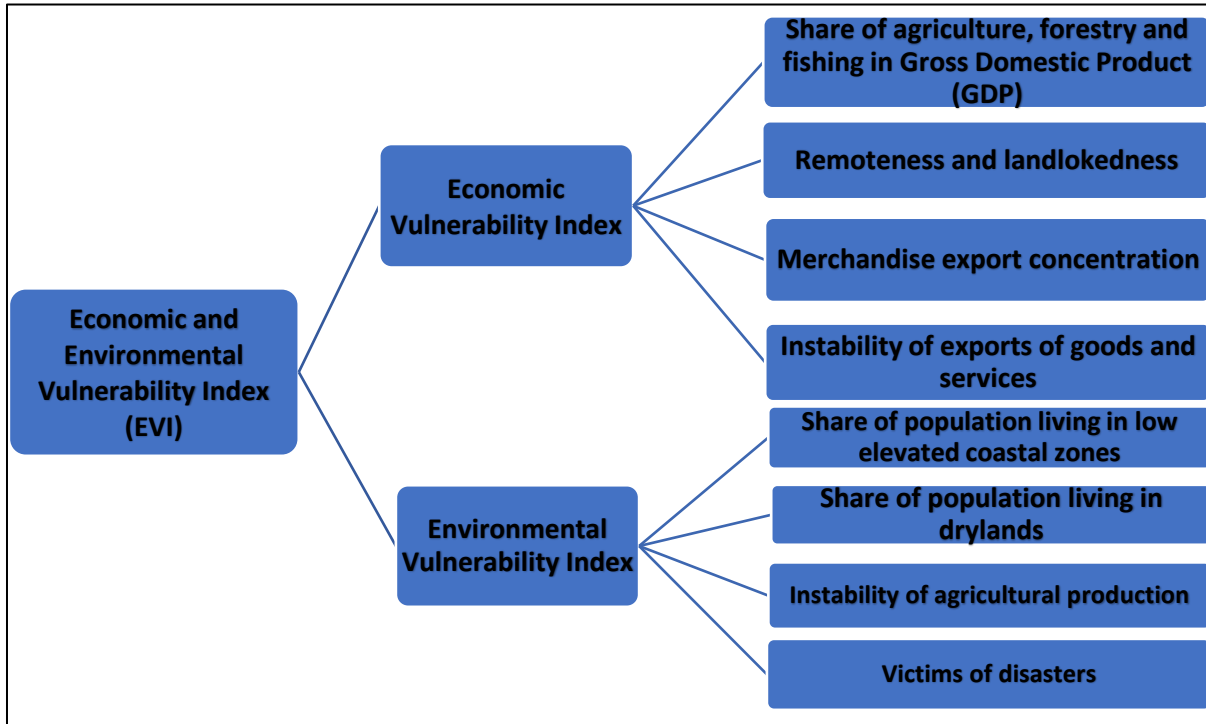

Figure 2. Composition of Economic and Environmental Vulnerability Index (United Nations, 2021, p. 73).

A country's Human Development Index (HDI) value is determined by scoring various indicators that encompass average life expectancy, literacy rates, rural access to electricity, per capita GDP (Gross Domestic Product), exports and imports, and homicide rates, among others. Based on these data, Figures 3 and 4 depict the top 10 and bottom 10 countries with the highest and lowest HDI values as of the years 2021/2022. (United Nations Development Programme, 2023, p. 272).

The ironic aspect here is that according to the report, hardly any country has been able to achieve a high level of human development without causing significant environmental harm. The most critical issue is to make decisions that serve human well-being while staying within the limits of the planet's boundaries. Unfortunately, current practices often reflect the opposite. For instance, even though Norway ranks second in the Human Development Index (HDI) among countries with the highest HDI, it falls to the 16th place in the Planetary Pressures-Adjusted Human Development Index (PHDI)³ due to its dependence on oil production. Similarly, Australia holds the fifth position in the HDI list but drops to the 80th place in the PHDI list due to coal mining. These instances highlight that environmental-centred indicators are not considered when calculating Human Development Index values. However, the consequences of environmentally degrading practices are borne by citizens of countries ranking at the lowest levels in the Human Development Index. This disconnect underscores the need to shift towards a more sustainable and equitable approach that considers both human development and environmental preservation. It's imperative to acknowledge that neglecting environmental factors in

³ In the PHDI formulation, the index of planetary pressures is used as an adjustment factor. The adjustment factor is calculated as (1-index of planetary pressures), which ranges between 0 and 1. This factor is then multiplied by the original HDI, resulting in the PHDI. The idea of this concept is to recognize that a society's development cannot be considered in isolation from its impact on the environment and future generations. By factoring in the pressures on the planet, the PHDI aims to provide a more comprehensive and sustainable measure of human development (United Nations Development Programme, 2020).

development decisions can lead to detrimental impacts on both the planet and vulnerable populations. The Human Development Report (HDR) which published in 2020 highlights several alarming trends, illustrating the interplay between human actions and their environmental consequences. One significant concern is the continued subsidization of fossil fuels by various countries, despite the detrimental effects on the climate. Well before reaching that point, there exists a risk of pushing the Earth's system towards a hothouse state, resembling historical instances marked by oceanic anoxic events and mass extinctions (The Human Development Report, 2020, p. 102).

The report references data from the International Monetary Fund (IMF), indicating that global carbon emissions in 2020 could have been significantly lower by 28% if these subsidies had been completely eliminated in 2015. Additionally, the report suggests that air pollution-related deaths would have been reduced by 46% under such conditions. The HDR 2020 emphasizes the potential of afforestation and improved forestry practices to contribute substantially to the efforts required by humanity before 2030 to limit global warming to a maximum of 2 °C (International Monetary Fund, 2019, pp. 5-6). This serves as a poignant example of the interconnectedness between human well-being and environmental health. The authors of the report underscore that the impacts of environmental change disproportionately affect the most vulnerable, particularly those living in poverty. Paradoxically, these individuals have contributed the least to the causes of such change. The HDR stresses the importance of addressing inequality both within and among countries. Genuine human development entails enhancing the lives of disadvantaged and marginalized populations, empowering them to influence and participate in future developments.

In essence, the Human Development Report illuminates the intricate interplay between human advancement, environmental sustainability, and social equity. It advocates for holistic endeavours to mitigate climate change, diminish disparities, and secure an improved quality of life for everyone, all the while acknowledging the crucial interdependencies between individuals and the planet.

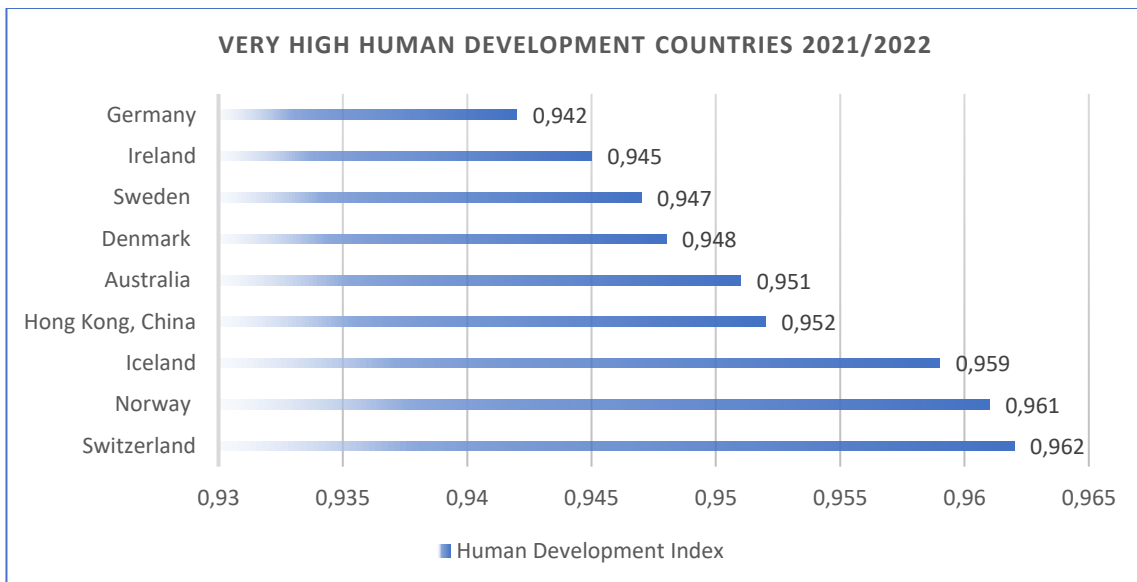

Figure 3. Very High Human Development Countries 2021/2022 (United Nations Development Programme, 2023).

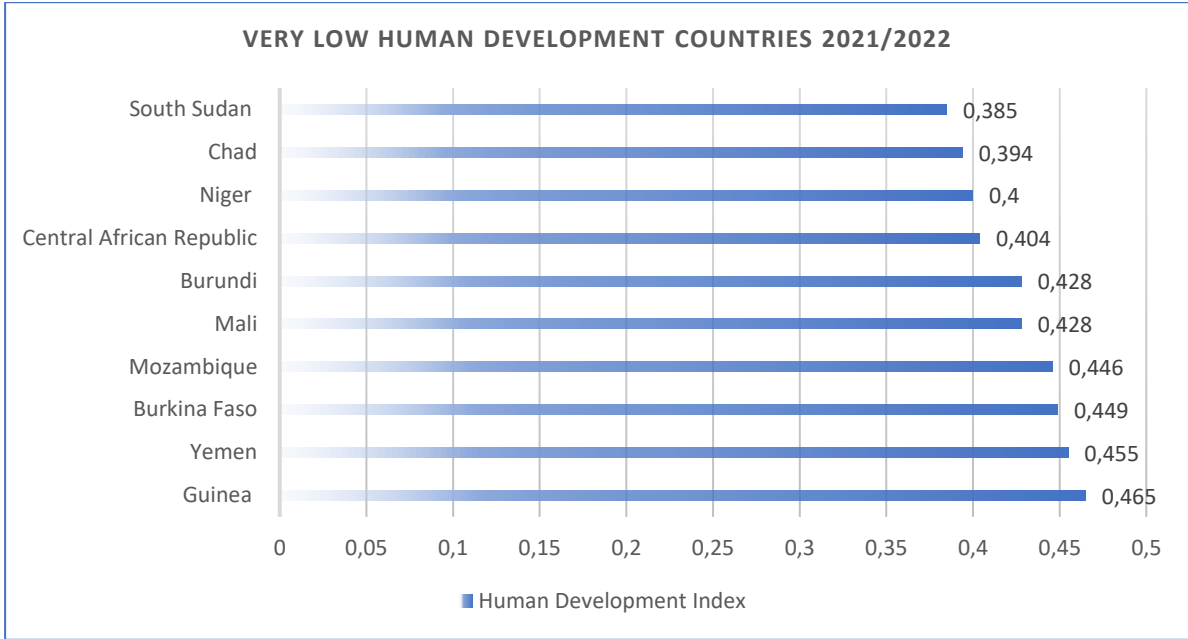

Figure 4. Very Low Human Development Countries 2021/2022 (United Nations Development Programme, 2023).

When examined at the 10 countries listed in Figure 4, it can be observed that many of these countries are highly vulnerable to disasters caused by the climate crisis. If these countries were assessed, can be seen that they are quite fragile in the face of catastrophes stemming from the climate crisis. It is indeed concerning to hear about the increasing severity and frequency of cyclones in Mozambique. Events like Tropical Cyclone Idai and Tropical Cyclone Kenneth in 2019 had devastating impacts on the country, resulting in significant loss of life (603 people), displacement of people, and widespread damage. Tropical Cyclone Idai was one of the strongest cyclones to ever make landfall in Mozambique. It caused extensive flooding and destruction, particularly in the city of Beira. The cyclone's heavy rainfall led to catastrophic flooding in many areas, affecting homes, infrastructure, and livelihoods. Tropical Cyclone Kenneth followed shortly after, further exacerbating the already dire situation. It was also a powerful storm that brought heavy rainfall and flooding to parts of Mozambique, including the northern regions (United Nations International Children's Emergency Fund, 2019). Another example can be given from Chad which is listed in the list of very low human development countries. Starting from the mid-20th century, Chad has encountered a rise in temperatures coupled with a reduction in rainfall. Over the last fifty years, roughly 90% of the nation's largest lake, Lake Chad, has disappeared due to a blend of droughts and increased water extraction for irrigation needs. Climate studies predict a further trend toward elevated heat and aridity in Chad over the course of the 21st century, resulting in reduced agricultural output, degraded pasturelands, and an increasingly difficult life for those who depend on Lake Chad for their livelihoods (United Nations High Commissioner for Refugees, 2017). In March 2022, around 700 thousand people were affected by Tropical Cyclone Gombe in Mozambique significantly (US Agency for International Development, 2022). As can be seen in Figure 5, Niger and Burkina Faso, which are among the 10 countries with the lowest development index, also appeared among the top 10 countries with the highest number of disasters in 2022. The other countries listed in the figure are also situated in the category of least developed or developing nations.

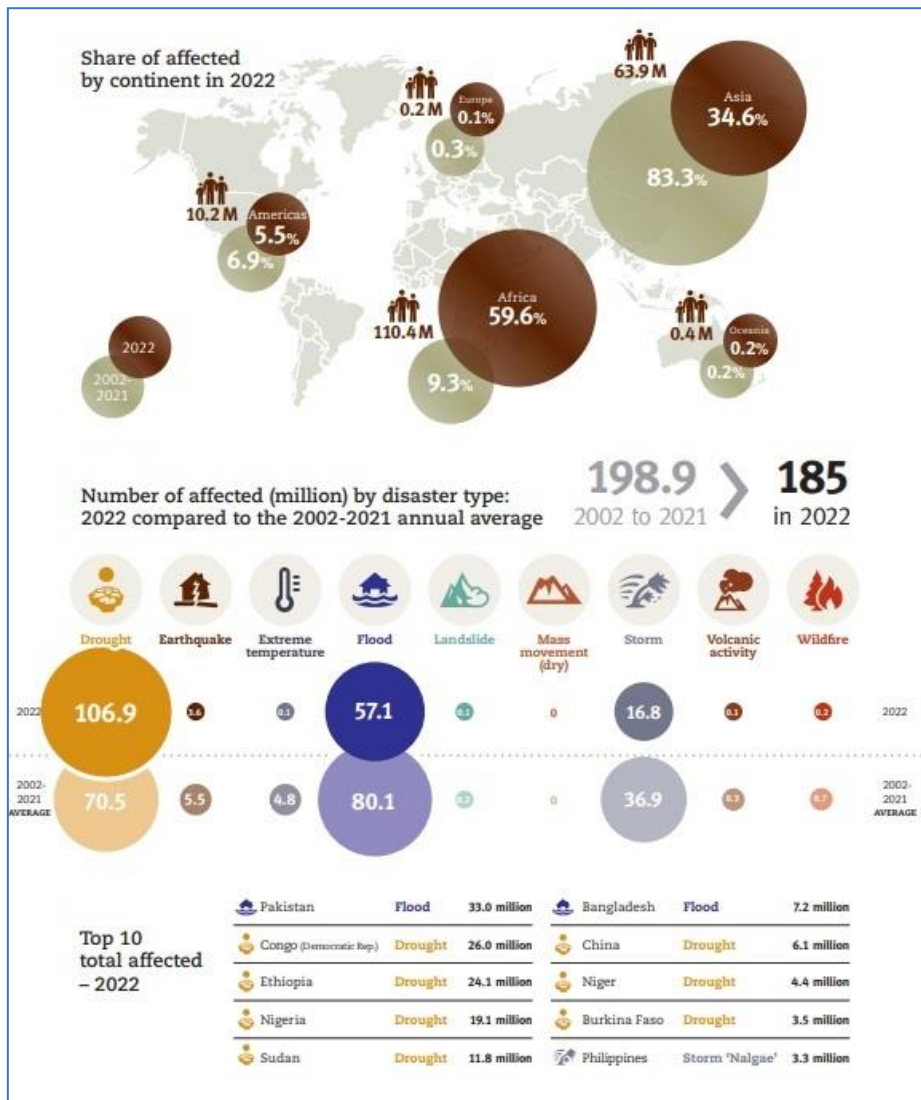

Figure 5. Sum of People Injured, Homeless, and Otherwise Affected (EM-DAT Report, 2022, Access <https://emdat.be/categories/adsr/>).

The HDI is a comprehensive indicator system that was designed to shift the focus of development economics away from solely measuring national income and towards policies that prioritize the well-being of individuals. Its main purpose is to underscore the idea that the development of a country should be assessed based on its people and their capabilities, rather than relying solely on measures of economic growth. The HDI is a yearly publication featured in the Human Development Report by the United Nations Development Programme (UNDP). Initiated in 1990, the HDI draws inspiration from the concepts of capabilities and functioning developed by economist Amartya Sen. This perspective highlights that a country's progress should be evaluated primarily based on the well-being and abilities of its citizens, rather than being exclusively focused on economic performance. The HDI provides a more holistic view of development by considering factors such as health, education, and income, thus offering a broader understanding of a nation's overall advancement (United Nations Development Programme, 2016).

In the Human Development Index last published in 2022, Türkiye ranks 48th among 191 countries in HDI. Between the years 1990-2021, progress has been made human development indexes in Türkiye. However, when we consider the people who are “victims of disasters” as an environmental vulnerability index category, after the earthquakes in 2023; more than 50 thousand deaths and 1.5 million homeless people are stated in Türkiye (United Nations, 2023). We see that the environmental

sensitivity index and economic development follow an opposite course in the human development index. In this case, The Human Development Index has faced several criticisms, including:

1. **Ecological Considerations:** The HDI has been criticized for not incorporating ecological or environmental factors in its calculation. It focuses primarily on human well-being indicators such as health, education, and income, while neglecting the ecological impact and sustainability of a country's development.
2. **National Comparison Focus:** Critics argue that the HDI places too much emphasis on national comparisons, which may not accurately reflect the well-being of all individuals within a country. It does not account for disparities and inequalities within nations.
3. **Annual Relative Ranking:** The HDI's annual relative ranking approach can make it difficult to compare a country's progress over time, as its ranking depends on the performance of other countries in the same year.
4. **Data Quality and Formula Changes:** The quality of the underlying data and formula changes used in the HDI calculation have been a subject of criticism. Changes in methodologies or data sources can affect the comparability of HDI scores across different years.

In response to these criticisms, the Human Development Report Office (HDRO) recognized the need for improvement and undertook systematic revisions to the HDI calculation methods (United Nations Development Programme, 2023). The HDRO also acknowledges that a comprehensive understanding of a country's human development requires analysis of additional indicators and information presented in the statistical annex of the report. From an environmental justice perspective, there is a call for integrating sustainability concerns into the HDI. Currently, the index does not account for the environmental impact and sustainability of a country's development activities. Some activities that contribute to national income, and thus the HDI, may come at the cost of depleting natural resources or causing environmental harm. The question of whether human development is truly sustainable needs to be addressed or not. Some countries may appear to have made impressive progress in human development indicators, but if this progress is achieved at the expense of degrading the environment or depleting natural resources, it raises concerns about the long-term viability of such development. Incorporating sustainability considerations into the HDI would provide a more complete and balanced assessment of a country's overall progress and well-being.

2.2. Dimensions of Effective Disaster Management

When the definition and scope of disaster management are considered, it is evident that it constitutes a dynamic management process characterized by continuity (Önsüz & Atalay, 2015, p. 3). When all stages of disaster management plans evaluated, it can be argued that the concept of "disaster management" takes shape according to the scale and type of the disaster phenomenon. It is natural for the management model to exhibit differences between a small-scale disaster event and a disaster event that has regional or national impacts (Banica et al., 2020, p. 224). It is evident that inequalities among countries result in some nations bearing a more severe burden of the consequences, despite being less responsible for environmental degradation. Due to inadequate infrastructure and financial resources, these countries endure the repercussions more harshly and become more vulnerable. What truly matters is the formulation of preventive policies aimed at averting the dire consequences of disasters even if their occurrence cannot be completely prevented. For instance, the crisis of climate change stems from a capitalist system that exploits nature and the air we breathe for its own gains. This same system devastates the environment and humanity in developing or underdeveloped nations as well. The consequences of the crisis caused by the affluent sector are being paid for by the citizens of impoverished countries through disastrous bills. For instance, according to the "Production Gap Report" published in 2021, countries producing oil, gas, and coal aim not to decrease their production

and strive to maintain the temperature rise at 1.5-2 °C by 2030 (45% more than consistent with limiting warming to 2°C respectively), but rather intend to double their production (Stockholm Environment Institute et al, 2021, p. 3). It is obvious that the failure to implement necessary preventive measures triggers the increased risk of climate-related disasters.

Disasters encompass natural events such as earthquakes, floods, landslides, avalanches, droughts, storms, hailstorms, tornadoes, and meteor impacts, which can turn into catastrophes, if necessary, precautions are not taken. Human-induced disasters, on the other hand, arise from political factors and include wars, internal conflicts, terrorist acts, major fires, large-scale migrations, as well as technological incidents like industrial accidents and their resulting consequences. Similar to other disasters, human-induced disasters lead to loss of life, illness, social, economic, and environmental damages. In this case disaster management is a multidisciplinary and multi-stakeholder dynamic process that encompasses the organization and coordination of resources and activities needed for damage reduction and preparedness before a disaster, response during a disaster, and recovery and rehabilitation after a disaster, all with the aim of mitigating the impacts of disasters. Two fundamental approaches exist within disaster management: the "traditional disaster management" approach that focuses solely on response actions during a disaster, and the "modern disaster management" approach that encompasses all processes before, during, and after a disaster (Özel, 2011, p. 15). According to the traditional approach, disaster management is seen as a process that involves activities such as rescue, first aid, recovery, and reconstruction, which commence after a disaster event has occurred. The effectiveness of disaster management is evaluated based on the success of these activities within this process. The preferred implementation of the disaster management cycle can be observed in Figure 6.

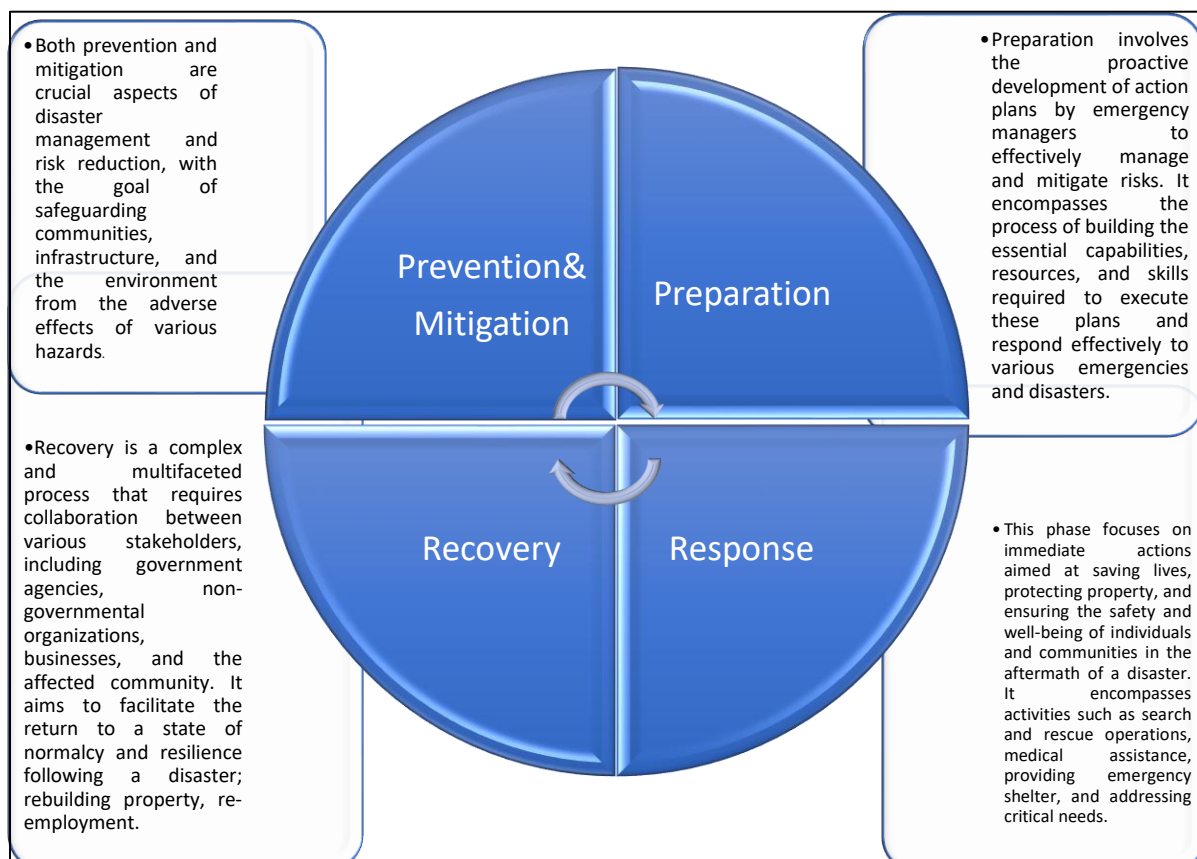

Figure 6. Disaster Management Cycle (Tulane University, 2021).

2.2.1. Prevention and Mitigation

Efforts to mitigate and prevent disasters aim to reduce the potential damage and suffering they can cause. While disaster management cannot completely prevent disasters, it can prevent them from becoming more complex by addressing causal factors and manageable risks that might otherwise be neglected. Mitigation refers specifically to actions that can lessen the severity of an event's impact. Investing in measures that limit hazards can significantly alleviate the burden of disasters. Disaster management experts employ a variety of strategies to safeguard vulnerable communities and mitigate hazards, which include: raising awareness about potential hazards and their mitigation methods, educating the public on appropriate preparations for various types of disasters, establishing and enhancing prediction and warning systems, managing hazards and risks to minimize a community's susceptibility to disasters, encouraging community members to acquire suitable insurance for safeguarding their property and possessions (Tulane University, 2021).

Naturally, the specific measures taken can differ depending on the type of disaster. For example, constructing educational institutions, medical facilities, and residential areas in flood-prone regions might heighten vulnerability to disasters. Disaster management sheds light on these risks and proposes alternative land use strategies. Instead of erecting homes in floodplains, community planners could designate these areas for outdoor recreation, wildlife conservation, or hiking trails. Encouraging people to avoid these zones during flood seasons can reduce vulnerability. These actions collectively enhance the resilience of residents and properties. Approaches for designing earthquake-resistant bridges can also be addressed.

2.2.2. Preparation

Global policy for reducing disaster risk and building resilience is strengthened through the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030, also known as the Sendai Framework. It emphasizes the need for states and other relevant stakeholders to manage disaster risk rather than merely responding to disasters. The aim of the Sendai Framework is to significantly reduce the disaster risk and losses of individuals, businesses, communities, and countries in their lives, livelihoods, health, and economic, physical, social, cultural, and environmental assets. Building upon its predecessor, the Hyogo Framework for Action (HFA) 2005-2015, the Sendai Framework continues to prioritize disaster preparedness for effective response as part of Priority IV⁴. With the adoption of the Sendai Framework, actors at all levels clearly recognize the need for enhanced, risk-informed preparedness to provide effective, efficient, and timely responses to both small- and large-scale disasters associated with all types of hazards. HFA (2005-2015) called for strengthening preparedness for response at all levels. The significant progress made in disaster preparedness during the period of 2005-2015 is acknowledged to have contributed to reducing loss of life, increasing early warning, public awareness, and response capacities, and enhancing understanding of roles and responsibilities among actors, all without turning progress into catastrophe (United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2015).

In the 4th priority of the Sendai Framework, the term "learned lessons from past disasters" has been emphasized, this actually refers to harnessing the traditional methods that indigenous peoples and local communities have used for generations to prepare for and respond to disasters. People have been

⁴ Priority IV of Sendai Framework refers enhancing disaster preparedness for effective response and "Building Back Better" in effective interventions and recovery efforts necessitates increased disaster preparedness. The steady growth of disaster risk, including the heightened exposure of people and assets, learned lessons from past disasters, underscores the need to further strengthen preparedness for response, take anticipatory actions through early event prediction, and integrate disaster risk reduction into preparedness for response. Capacity must be in place at all levels to ensure effective intervention and recovery. Empowering women and persons with disabilities to lead and promote inclusive and universally accessible approaches in interventions, recovery, rehabilitation, and reconstruction, in line with gender equality, is crucial. Disasters have shown that the phase of recovery, rehabilitation, and reconstruction that should be prepared before a disaster, including the integration of disaster risk reduction into development measures and enhancing the resilience of nations and communities to disasters, presents a critical opportunity for "Building Back Better."

employing these methods and passing them down from one generation to the next. Risk reduction practices were grounded in the knowledge and experience of the local context long before the existence of technology-based early warning systems, disaster risk reduction strategies, and operational procedures for response. Science, modernization, and enhanced information systems have enabled researchers and practitioners to develop tools for in-depth assessment of various hazards and vulnerabilities. Policymakers now possess advanced information to mitigate hazards and reduce disaster risk. However, there has been a divergence between scientific and traditional knowledge. Additionally, as new layers of understanding are added, it is essential to remember that traditional knowledge is continuously evolving. In many cases, without adaptation to changing social, economic, and environmental contexts, its relevance can diminish. To remain effective, traditional knowledge must be dynamic and compatible with technology.

2.2.3. Response

Preparedness measures taken immediately before, during, or shortly after a disaster to save lives, reduce health impacts, ensure public safety, and meet the basic livelihood needs of affected individuals are referred to as disaster response. Disaster response predominantly focuses on urgent and short-term needs and is sometimes referred to as disaster relief (United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2023). Effective, efficient, and timely response is grounded in disaster risk-informed preparedness measures, including the enhancement of the response capacities of individuals, communities, organizations, countries, and the international community.

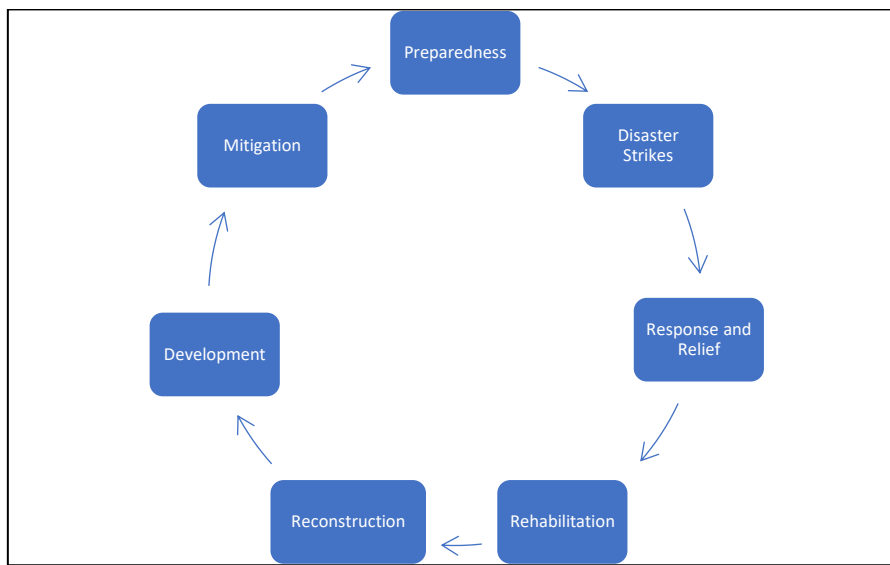
The institutional components of response typically encompass the provision of emergency services as well as the involvement of the public and private sectors, community sectors, and voluntary participation. "Emergency Services" constitute a critical group of expert organizations with specialized responsibilities in serving and protecting people and property during emergency and disaster situations. This group includes civil protection authorities, police, and firefighting organizations, among others. The distinction between the response stage and the subsequent recovery stage is not always clear-cut. Some response actions, such as providing temporary shelter and water supply, may extend until the rescue phase. Intervention measures are typically actions taken immediately before and after the impact of a disaster. These measures primarily focus on saving lives, protecting property, and dealing with sudden disruptions, damages, and other effects caused by the disaster. Typical measures include, implementing plans; activating the system for disaster response; search and rescue; providing emergency food, shelter, medical aid, etc.; assessment and evaluation; and evacuation (Asian Development Bank, 2008, p. 55).

Emergency measures are necessary to cope with the immediate effects of a disaster, and a government may have declared a state of emergency or disaster. It may be noteworthy to mention that sometimes, all activities related to the subsequent phases of a disaster (including relief, rehabilitation, restoration, and reconstruction measures) constitute a response. However, for the purpose of a user manual, it is more appropriate and practical to distinguish response from rescue.

2.2.4. Recovery

Commonly referred to simply as "recovery", the process of "recovery" and "reconstruction" (R&R) is a fundamental component of disaster management. It is defined as the restoration and, when appropriate, improvement of facilities, livelihoods, and living conditions of communities affected by disasters, including efforts to reduce disaster risk factors. There are varying perspectives on the starting point of recovery, with different opinions about how long it will last, from the beginning of the disaster to the period after emergency aid is completed. According to United Nations International Strategy for Disaster Reduction (UNISDR), "recovery begins as soon as the emergency phase ends and should be based on pre-existing strategies and policies that facilitate clear institutional responsibilities for

recovery action and enable public participation" (United Nations International Strategy for Disaster Reduction, 2009, p. 23). It is important to view improvement not as a separate stage of the disaster management cycle, but rather as a continuum. As shown in Figure 7, recovery often begins in the initial days of emergency aid efforts and continues downwards in the form of development programs; ensuring the commitment of governments and international partners to sustain recovery efforts beyond the aid phase early on is crucial to providing a sustainable path towards disaster resilience and development. Recovery and reconstruction also offer an opportunity to address pre-existing issues, avoid repetitions, or mitigate their impacts. After a disaster, it is necessary to mobilize timely and efficient technical and financial resources to support the concept of "Building Back Better" (United Nations World Conference on Disaster Risk Reduction, 2015, p. 2). National and local governments play a crucial role in ensuring the effective planning, management, coordination, and implementation of these recovery efforts, as well as taking measures to reduce disaster risks.

Figure 7. Recovery Continuum in Disaster Management Cycle (The figure has been created by the author)

3. District Disaster Management as an Effective Model

Developing disaster management plans at the local level which is named "District Disaster Management Plan" is the right approach. While national policies and plans are crucial, during a disaster, it's often the local communities and authorities that are at the forefront of the response. These planning processes should include measures that both reduce disaster risks and facilitate an effective response when disasters occur. Additionally, there are ways to ensure that these plans and policies uphold the human rights of the affected communities (Ferris, 2012). Creating local-level disaster plans that advocate for a rights-based approach to disaster management is essential. Raising awareness about rights among communities and political leaders is a vital aspect. In times of disaster, there's a requirement for locally tailored disaster plans that prioritize the protection of people's fundamental human rights.

International guidelines on safeguarding individuals during natural disasters outline four categories of rights that should be upheld when preparing for, responding to, or recovering from a disaster. In a way, these categories serve as a type of checklist that can be employed when assessing disaster management plans. These categories outline systematically on Inter-Agency Standing Committee (IASC) guidelines as groups. First of all, "Protection of life; security and physical integrity of the person; and family ties" this covers human right based approach and district disaster management together.

The mentioned points outline key aspects of community and district-based disaster risk management planning:

- (a) Community/village-based disaster risk management planning, which also encompasses district-level planning.
- (b) Conducting community awareness programs to educate people about the nature of risks and how to safeguard themselves.
- (c) Incorporating disaster awareness into educational curricula.
- (d) Providing first aid training to all humanitarian responders.
- (e) Enforcing disaster preparedness and mitigation measures, such as maintaining riverbeds in flood-prone areas, conducting participatory community vulnerability assessments.
- (f) Distributing protective measures to communities and households, including maps with evacuation routes and whistles to alert others of impending dangers.

This category of rights focuses on life-saving actions, including evacuations and shielding against the aftermath of natural disasters. While relocating people from perilous zones, their rights must be respected. Steps should be taken to prevent families from being separated and to ensure the safety of individuals residing in temporary shelters, with families, or within communities. Additionally, protection against violence, particularly gender-based violence which tends to rise after disasters, is crucial (Inter-Agency Standing Committee, 2011, pp. 15-27).

Secondly, protection of rights related to the "Provision of food; health; shelter; and education", the humanitarian goods and services offered to affected individuals should meet certain standards of adequacy. The adequacy of these provisions is determined by four key factors (Inter-Agency Standing Committee, 2011, pp. 29-38):

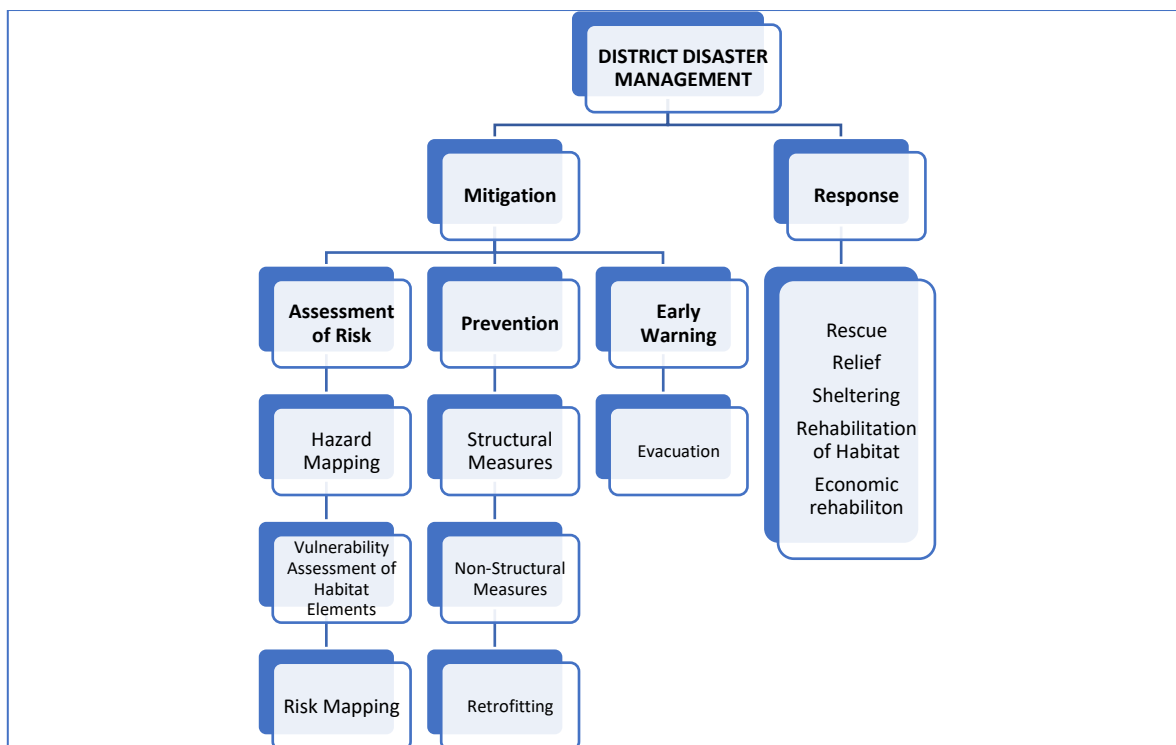
- (a) Availability: This means that the goods and services are provided to the affected population in sufficient quantities and of satisfactory quality.
- (b) Accessibility: This entails that the goods and services are accessible to all individuals based on their needs, without any form of discrimination. They must be within safe reach and physically attainable by everyone, including those with specific requirements. Furthermore, beneficiaries should be aware of their availability.
- (c) Acceptability: Goods and services must be culturally respectful to individuals, minorities, communities, and peoples. They should also be sensitive to gender and age considerations.
- (d) Adaptability: These provisions must be flexible enough to adjust to changing needs throughout various phases, such as emergency relief, recovery, and for internally displaced persons, return, local integration, or relocation to other areas within the country.

A third set of district management plans cover "Protection of rights related to housing; land and property; livelihoods and secondary and higher education". This section is concerned with housing, land, and property rights, restoration of livelihoods, and access to tertiary and higher education. Land and property-related issues are contentious in many parts of the world, and women (especially widows) and orphaned children, as well as disadvantaged individuals, often require special assistance to regain their housing or land titles after a disaster. The rehabilitation of livelihoods following a disaster requires not only political commitment and technical expertise but also sensitivity to the needs and rights of specific groups. Plans should be gender-focused and designed to protect the rights of

disadvantaged individuals comprehensively across all sectors (Inter-Agency Standing Committee, 2011, pp. 39-43).

The last section “Protection of rights related to documentation; movement; re-establishment of family ties; expression and opinion; and elections”: when implementing a rights-based approach to district disaster management, the issues of information and participation from affected communities become paramount. Individuals have the right to access information and the right to be involved in decisions that impact their lives – this includes being engaged in preparedness training and the implementation of measures to mitigate disaster risks. These aspects should not be seen as secondary concerns to address after basic necessities have been provided, but rather should be integrated throughout all stages of disaster management. Furthermore, evidence has demonstrated that promoting community participation is not only ethically sound, but it also leads to more efficient disaster preparedness, response, and recovery outcomes (Inter-Agency Standing Committee, 2011, pp. 45-53).

District-level disaster risk management institutions play a significant role in facilitating coordination and communication between the national and local levels. Beyond their local administrative duties, these institutions are typically engaged in carrying out various disaster-related activities including mitigation, preparedness, response, recovery, and livelihood development programs and projects. Some of these initiatives might be devised and overseen by national entities. Specifically, district-level DRM institutions are often tasked with creating risk maps and vulnerability assessments, formulating and executing contingency plans, distributing necessary resources, suggesting and aiding livelihood diversification, disseminating early warning alerts, conducting rapid needs assessments, and delivering relief efforts as can be seen Figure 8.

Figure 8. District Disaster Management Plans (Kumar,S. & Chaturvedi, S. (2008), Access <https://nidm.gov.in/PDF/modules/DDMP.pdf>).

The assessment process at the district level should commence with the determination of the individuals or groups to contact. The suggested contacts for gathering pertinent information include (Food and Agriculture Organization, 2008, p. 35);

- (a) Representatives of the district focal point agency for Disaster Risk Management (DRM) and members of district and sub-district DRM committees.
- (b) Heads or representatives of sectoral departments at the district level (e.g., agriculture, water resources, health, education, and public works departments).
- (c) Representatives from district-level extension, research, and training institutions.
- (d) Professional personnel involved in relevant development projects at the district level.
- (e) Representatives of Non-Governmental Organizations (NGOs) and Civil Society Organizations (CSOs).
- (f) District-level representatives of producer organizations, cooperatives, and financial institutions.
- (g) Individuals from the private sector, such as produce traders, input suppliers, media outlets, and transport providers.

Actually, being prepared for disasters is also included in the Guiding Principles of the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction, and it is important to implement these principles into actual preparedness measures. The Sendai Framework has thirteen Guiding Principles, and the first nine are the most relevant for enhancing disaster preparedness for more effective disaster response (United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2015, p. 13). These principles and approaches are applicable for being prepared for hazardous events at all scales, including emergencies and disasters. District disaster management plans provide an overview of the characteristics of a district, considering climate, geography, and topography (temperatures, precipitation levels, geographic area, land ownership, crop patterns, rivers, livelihood details, major drinking water sources, critical facilities, etc.), demographics (literacy rates, poverty, economy, per capita income, primary occupations), climate and weather conditions, rivers, roads, hospitals, and other critical infrastructure. These plans involve gathering information about the to develop plans that address its specific features. Creating plans tailored to the region's characteristics translates to being prepared for potential disasters.

There is successful implementation of District Disaster Management. For instance, India is among the countries most susceptible to disasters worldwide due to its geographical location and terrain, exposing it to various natural hazards such as cyclones, droughts, floods, earthquakes, fires, landslides, and avalanches. As shown in the Figure 9, the numbers of deaths caused by disasters are indicated on the map from lighter to darker shades. India is among the countries with darker shades on the map as 2,210 people. To counter the impact of natural disasters India, numerous specialized programs are in place, aiming to reduce their effects. As can be seen in Figure 10 number of death people from disaster trend showing a decrease in India. It because of district disaster management plans which local communities have developed their own indigenous strategies for coping with disasters. In emergency situations, the engagement of communities, supported by Non-governmental Organizations (NGOs), contributes to strengthening the national disaster management capabilities. However, the integration of concepts such as linking disaster reduction with development, education and training, participatory approaches, incorporating social and human science insights into vulnerability assessment, and allocating resources appropriately amid competing needs is still a work in progress and not yet fully implemented in practice.

Although a tsunami cannot be prevented, its impact can be significantly reduced through consistent community-wide preparedness efforts, including training, drills, prompt warnings, efficient responses, public awareness campaigns, and education. India follows an implicit "zero casualty" policy by adopting a comprehensive approach to disaster preparedness. The Indian Tsunami Early Warning Centre

(ITEWC), located at the Indian National Centre for Ocean Information Services (INCOIS) in Hyderabad, has a dissemination strategy that covers a nationwide network of disaster response and emergency operation centres, district centres, the general public, and the media. During the IOWave16 test of the Indian Ocean Tsunami Early Warning System, around 30,000 individuals were evacuated in Odisha as part of a significant annual awareness-raising initiative. This event also marked the inauguration of the inaugural World Tsunami Awareness Day on November 5, 2016. Following the catastrophic 2004 Indian Ocean Tsunami, the Indian government established the Indian Tsunami Early Warning System. In 2009, the Intergovernmental Oceanographic Commission (IOC) of UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) initiated tsunami drills. By the time Super Cyclone Phailin struck Odisha in 2013, the level of awareness and preparedness was so high that only a few lives were lost (United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2020, p. 43).

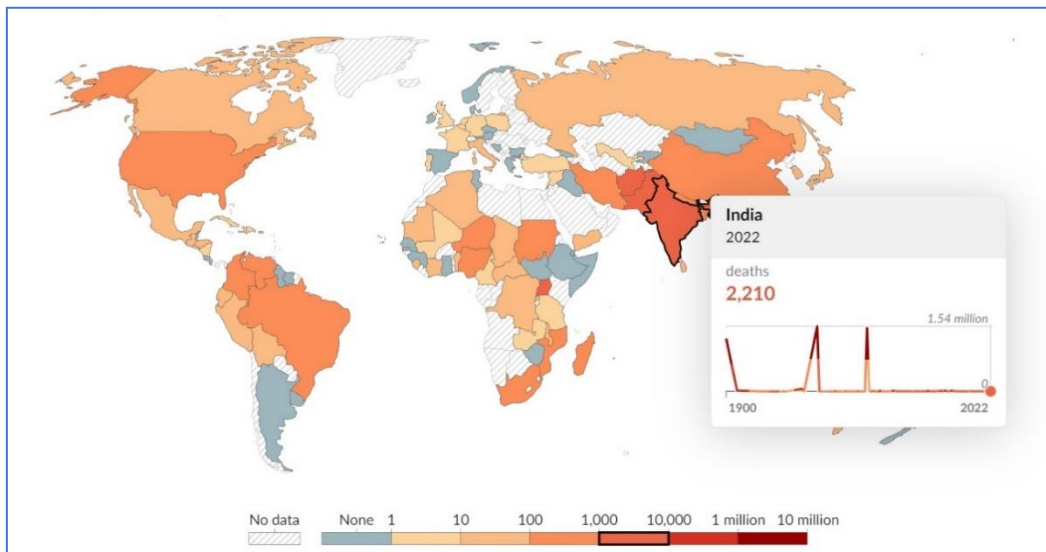

Figure 9. Number of Deaths in India in 2022 (EM-DAT, CRED/ Universite catholique de Louvain, Access <https://ourworldindata.org/natural-disasters>).

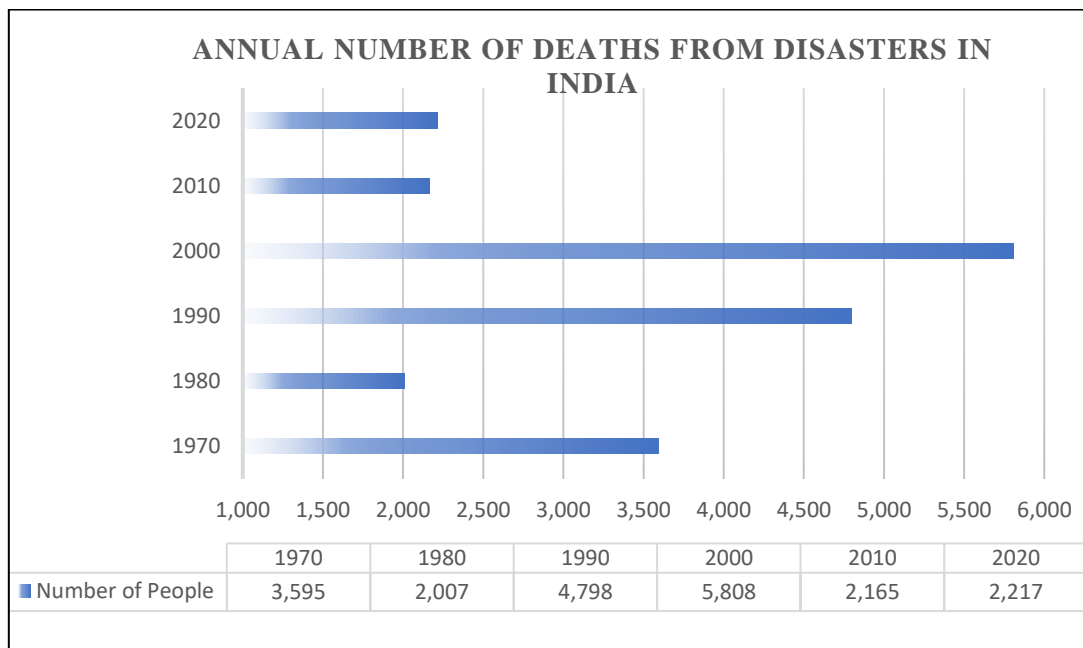

Figure 10. Annual Number of Deaths from Disasters in India (1970-2020) (: EM-DAT, CRED/ Universite catholique de Louvain, Access <https://ourworldindata.org/natural-disasters>).

Another noteworthy example of district-level disaster management plan importance can be drawn from Sri Lanka. The aftermath of the tsunami's catastrophic impact on June 16th was documented by the Sri Lankan government, revealing the following figures: a total of 31,229 individuals lost their lives as a direct consequence of the tsunami. Additionally, 4,100 individuals were reported as missing, further emphasizing the scale of the disaster's impact. Amidst the devastation, 516,150 individuals were registered as displaced by the tsunami, seeking refuge in welfare centres or finding temporary accommodations with friends and relatives. The tsunami's reach was extensive, affecting 14 out of the 28 districts in Sri Lanka (Asian Disaster Reduction Center, 2004). To avoid redundancy and foster effective utilization of limited resources for disaster risk reduction, a regional consortium of NGOs and donor agencies was formed. This consortium facilitated the exchange of experiences and improved collaboration among various stakeholders. Moreover, communities were connected with local government entities, both directly and through NGOs, ensuring the sustainability of dialogue and advocacy processes. Empowered by the understanding of their rights and capabilities, communities recognized their ability to sustain dialogues and engage in efforts to diminish their vulnerability. Interestingly, the program's scope was defined not by geographical boundaries on a map, but rather encompassed an entire watershed area, spanning from the mountains down to the sea, regardless of administrative divisions. This comprehensive approach allowed for a more holistic understanding of disaster risks and their potential impacts (United Nations International Strategy for Disaster Reduction, 2011, p. 55).

Indeed, what holds significance in district disaster management plans is the meticulous planning of preparedness in areas with a high probability of experiencing disasters. However, instances of well-executed plans can also be found after disasters have occurred. Following the earthquake in Pakistan on October 8th, 2005, the Government swiftly established national agencies for aid and reconstruction. The Earthquake Reconstruction and Rehabilitation Authority (ERRA) created a guidebook to extend disaster risk reduction to development (United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2019, p. 15). It integrated disaster risk management into community preparedness efforts through Hazard Indicator Maps and Disaster Management Committees and Emergency Response Teams for the Mansehra and Muzaffarabad districts. In both areas, a Union Council was also established (United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2011). With technical support from national and international partners, disaster risk reduction was integrated into regional development processes under the project. Workshops developed guidelines to integrate disaster risk reduction into future development planning and national reconstruction planning. A concise reference guide was compiled for regional planning officials, facilitating the incorporation of disaster risk reduction into regional development processes. This example underscores the importance of incorporating disaster risk reduction strategies into areas prone to disasters and highlights how effective coordination and planning can lead to more resilient communities in the face of disasters.

4. Disaster Management in Türkiye

Türkiye, due to its geographical location, frequently faces natural disasters especially earthquakes, floods, and wildfires. The 1939 Erzincan earthquake seems to have laid the foundation for Türkiye's disaster management and policies. However, real reforms and coordination efforts gained momentum after the 1999 Marmara earthquake. This major catastrophe forced Türkiye to adopt a new approach to effectively respond to and coordinate disaster relief efforts. In 2009, the Law No. 5902 was enacted, establishing the Disaster and Emergency Management Authority (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı/AFAD). This agency played a central role in dealing with disasters and emergencies, facilitating coordination among different organizations, and providing a rapid response to disasters. This was a significant step forward. Furthermore, after Türkiye transitioned to a presidential system in 2017, the Disaster and Emergency Management Authority was restructured as an agency under the

Ministry of Interior. This move was seen as another important step to enhance the effectiveness of disaster management and coordination. In this context, the Disaster and Emergency Management Authority has prioritized Türkiye's transition from crisis management to risk management and implemented a new disaster management model known as the Integrated Disaster Management System (Disaster and Emergency Management Presidency, 2022).

In Türkiye, disaster management plans are commonly perceived as post-disaster first aid and intervention activities, and success is primarily evaluated based on these aspects. However, Türkiye's disaster management and policies should reflect the continuous effort to be better prepared against natural disasters such as earthquakes, floods and forest fires. Such reforms are vital for protecting human life and minimizing the effects of disasters. It should be considered that disaster management consists of phases including risk and crisis management, yet in Türkiye, it is predominantly seen as crisis management. There is a need to move away from policies that are more like stopgap measures and instead, reorganize disaster management plans to cover the pre-disaster, during-disaster, and post-disaster phases comprehensively. Furthermore, prioritizing the first phase of disaster management, which is risk analysis, will enhance success in minimizing disaster impacts. Crisis management is mostly focused on post-event actions, requiring momentary behaviour, whereas risk management is primarily based on planning and therefore necessitates strategic behaviour.

The prominence of crisis management over risk management in Türkiye can indeed lead to increased loss of life and property. This is because the type, magnitude, location, timing, and impact of disasters are unpredictable, and adequate preparations are not made accordingly. Even in a moderately sized disaster on a global scale, significant loss of life and property can occur in Türkiye due to the lack of preparation. This situation was clearly observed in events like the 1999 Gölcük and Düzce earthquakes, the 2003 Bingöl earthquake, the 2011 Van earthquake, and the 2016 Bodrum earthquake. Similar challenges are also evident in flood and storm events related to global warming. For instance, in November 2018, the Bodrum district of Muğla experienced multiple unplanned construction and infrastructure-related flood disasters within two weeks. Many businesses and homes were inundated, and numerous vehicles were damaged or swept away, resulting in substantial financial losses. The absence of a district disaster management plan and interventions occurred only after the crisis unfolded (Şahin, 2019, p. 194). However, given the predictability of such events related to global warming, comprehensive disaster planning by local authorities could have mitigated these losses. Since this situation is applicable to the country as a whole, it is essential to develop a robust disaster plan to prevent and manage such disasters effectively. In conclusion, creating a well-structured disaster plan is crucial to prevent and manage disasters like these in Türkiye, as relying solely on crisis management after the fact can lead to significant human and economic losses. Recently, the floods in Adıyaman and Şanlıurfa, which were triggered by earthquakes centered in Kahramanmaraş, have resulted in the unfortunate loss of 20 lives, with hundreds of earthquake victims living in tents (BBC, 2023). The 2021 Local Disaster Risk Reduction Plans (İl Afet Risk Azaltma Planı/İRAP) report has highlighted negligence and lack of preparedness as the causes of the flooding (İRAP, 2021). Despite efforts to centralize responsibilities for effective disaster management in our country, the situation indicates that local authorities have become passive in terms of disaster preparedness, with deficiencies in district disaster management plans.

RESULTS AND CONCLUSION

Throughout history, both nature and humanity have faced various dangers. However, in the current century, the increase in human-triggered natural events, coupled with population growth, has led to the occurrence of catastrophic events. In this context, the first step in the study was to clarify the confusion surrounding the concepts of hazard, disaster, and catastrophe. Implementing planned disaster management based on the geographical characteristics, climate, and other attributes of a

region before disasters occur is undoubtedly a preferred approach. The processes of planned disaster management should include prevention and mitigation, preparedness, response, and recovery.

In disaster management, regional institutions play a crucial role in coordinating actions between national and local levels and acting as intermediaries. These institutions often implement programs and projects for disaster reduction, preparedness, response, recovery, and livelihood improvement, with some being planned and supervised by national bodies. In this context, district disaster management emerges as one of the most preferred methods.

Successful examples of comprehensive plans such as India and Sri Lanka can be found both in pre-disaster and post-disaster phases. These plans are responsible for creating vulnerability profiles, developing and implementing emergency plans, providing essential inputs, suggesting and supporting livelihood diversification, disseminating early warning messages, preparing emergency needs assessments, and delivering assistance. The study focuses on district disaster management plans, aiming to showcase reductions in the number of affected individuals and death rates resulting from effective disaster response. The ultimate goal is to demonstrate the positive impact of these plans in minimizing the devastating consequences of disasters.

In any country, disasters can be inevitable, and this holds true for Türkiye as well. The earthquakes in the Southeastern Anatolia region that Türkiye experienced on the centenary of the Republic, followed by subsequent flooding, have brought the issue of disasters to the forefront of Türkiye's agenda. Türkiye is geographically situated on fault lines, making it particularly susceptible to disasters, especially in the aftermath of earthquakes. Similar to other types of disasters such as floods, forest fires, and droughts, the deficiencies and problems in disaster preparedness measures taken before the earthquake have been highlighted once again. Despite being categorized as natural events, the outcomes resulting from adopting different policies and practices during the disaster preparedness process can vary significantly. Therefore, it is essential to take proactive measures nationwide for areas of settlement before disasters strike.

The disaster management system in Türkiye should be restructured, and strategic plans for risk reduction and disaster response should be prepared for the country. Particularly in the stages of disaster preparedness and risk reduction, it is essential to eliminate the lack of cooperation and coordination between institutions at the local level rather than relying solely on central government efforts. Successful examples of disaster management should be examined to reorganize disaster management units at the local level, including provinces, districts, and municipalities, to enhance their effectiveness. Local governments, professional organizations, and voluntary associations should collaborate within a holistic framework to engage in pre-disaster planning and preparedness efforts, fostering a community-based planning approach. In Türkiye, it is crucial to shift the perspective from solely reducing post-disaster damages to adopting a comprehensive approach that addresses risk factors during the pre-disaster periods.

In this regard, comprehensive efforts should include creating disaster maps, settlement plans, building structures, and the compilation of data regarding individuals residing in each building, down to the smallest settlement units. All of this data should be entered into a central database for each settlement area. Consequently, having an effective disaster management system and district level preparations can help minimize the impacts of disasters. Such incidents highlight the critical importance of local governments' disaster plans and their capacity for swift response. It is essential that these plans are not just on paper but also practical and up-to-date.

Compliance with the Ethical Standard

Conflict of Interests: *There is no conflict of interest between the authors or any third party individuals or institutions.*

Ethics Committee Permission: *Ethics committee permission is not required for this study.*

REFERENCES

- Asian Development Bank. (2008). Disaster management a disaster manager's handbook, W. Nick Carter (Eds.). <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/27890/disaster-management-handbook.pdf>.
- Asian Disaster Reduction Center. (2004). Disaster information. https://www.adrc.asia/view_disaster_en.php?NationCode=&Lang=en&Key=787.
- Banica, A., Kourtit, K., & Nijkamp, P. (2020). Natural disasters as a development opportunity: A spatial economic resilience interpretation. *Review of Regional Research*, (40), 223–249.
- BBC. (2023). Şanlıurfa ve Adıyaman'da sel felaketi: Can kaybı 20'ye yükseldi. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c2j7kjj4r49o>.
- Çoban, A. (2022). Toplum-doğa etkileşimi olarak afetleşme. *İstanbul: Kent Araştırmaları ve Düşünce Dergisi*, (4), 10-14.
- Disaster and Management Emergency Presidency. (2022). About us. <https://en.afad.gov.tr/about-us>.
- European Union. (2017). Index for risk management INFORM concept and methodology report-version 2017, EUR 28655 EN, doi:10.2760/094023.
- European Union. (2023). Inter-Agency standing committee and the European Commission, INFORM REPORT 2023. Shared evidence for managing crises and disasters. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Ferris, E. (2012). A Human rights-based approach and district disaster management plans. <https://www.brookings.edu/articles/a-human-rights-based-approach-and-district-disaster-management-plans/>.
- Fidan, A. (2021). How disadvantaged groups and street vendors participate in management during disaster and crisis periods. Corona process example. Grima, S., Sirkeci, O. and Elbeyoğlu, K. (Eds.) A new social street economy: An effect of the COVID-19 pandemic. Contemporary studies in economic and financial analysis. (107). *Emerald Publishing Limited*, Bingley. 169-179.
- Giddens, A. (1999). The modern law review. Cambridge: Cambridge University Press.
- Human Development Report. (2020). The next frontier human development and the anthropocene. *The United Nations Development Programme*. <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr2020pdf.pdf>.
- Inter-Agency Standing Committee. (2011). Research: IASC operational guidelines on the protection of persons in situations of natural disasters. <https://www.brookings.edu/articles/iasc-operational-guidelines-on-the-protection-of-persons-in-situations-of-natural-disasters/>.

- International Monetary Fund. (2019). Global fossil fuel subsidies remain large: An update based on country-level estimates. IMF working paper: WP/19/89. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/05/02/Global-Fossil-Fuel-Subsidies-Remain-Large-An-Update-Based-on-Country-Level-Estimates-46509>.
- İl Afet Risk Azaltma Planı. (2021). T.C. Şanlıurfa Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Şanlıurfa.
- Lukić, T., Bjeljic Z., Đerčan B. & Živković M. (2013). The importance of geographers in the study of natural hazards. *Journal of the Geographical Institute*, 63(3), 147-167. https://www.researchgate.net/publication/259482557_The_importance_of_geographers_in_the_study_of_natural_hazards.
- Önsüz, M. F. & Atalay, B. I. (2015). Afet lojistiği. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 37(3), 1-6. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/190605>.
- Özel, M. (2011). Afet yönetiminin iyileştirme aşaması bağlamında 2011 Van depremi sonrasında "konteyner kent" uygulaması, *Türk İdare Dergisi*, 477. [http://tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar\(2\)/2001-2025/2013/arama/Afet-Yonetiminin-Iyilestirme-Asamasi-Baglaminda-2011-Van-Depremi-Sonrasinda-Konteyner-Kent-Uygulamasi.pdf](http://tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/tum-sayilar(2)/2001-2025/2013/arama/Afet-Yonetiminin-Iyilestirme-Asamasi-Baglaminda-2011-Van-Depremi-Sonrasinda-Konteyner-Kent-Uygulamasi.pdf).
- Salt Lake Community College. (2020). Science of natural disasters. <https://slcc.pressbooks.pub/physicalgeography/chapter/1-5/>.
- Stockholm Environment Institute. (2021). The production gap 2021 report: Governments' planned fossil fuel production remains dangerously out of sync with Paris Agreement limits. Institute for Sustainable Development, United Nations Development Programme. https://productiongap.org/wp-content/uploads/2021/11/PGR2021_web_rev.pdf.
- Şahin, S. (2019). The disaster management in Turkey and goals of 2023, *Turk. J. Earthq. Res.*, 1 (2), 180-196.
- Tanyaş, M., Günelay, Y., Aksoy, L. & Küçük, B. (2013). İstanbul İli Afet Lojistik Planı Kılavuzu. İstanbul Kalkınma Ajansı Raporu DFD-39. İstanbul.
- Tulane University. (2021). What is disaster management? Understanding emergencies from prevention to mitigation.
- Turkish Red Crescent. (2023). February 6th earthquake current situation analysis and needs assessment: Research report. <https://reliefweb.int/report/turkiye/february-6th-earthquake-current-situation-analysis-and-needs-assessment-research-report>.
- United Nations. (2012). Natural hazards unnatural disasters. Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development. <https://sdgs.un.org/publications/natural-hazards-unnatural-disasters-17250>.
- United Nations. (2021). Handbook on the Least Developed Country category: Inclusion, graduation and special support measures, Committee for Development Policy. <https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/LDC-Handbook-2021.pdf>.
- United Nations. (2023). 1.5 million now homeless in Türkiye after quake disaster. Warn UN development experts. <https://turkiye.un.org/en/220232-15-million-now-homeless-t%C3%BCrkiye-after-quake-disaster-warn-un-development-experts>.

- United Nations Development Programme. (2016). Human Development Report 2016: Human development for everyone. <https://hdr.undp.org/system/files/documents/2016humandevlopmentreportpdf1pdf.pdf>.
- United Nations Development Programme. (2020). Technical note. Planetary pressures-adjusted human development Index (PHDI). <https://hdr.undp.org/system/files/documents/phdi2020technicalnotespdf.pdf>.
- United Nations Development Programme. (2023). Human Development Reports. <https://hdr.undp.org/reports-and-publications/2020-human-development-report/data-readers-guide>.
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2017). Chad is the country most vulnerable to climate change – Here's why. <https://data.unhcr.org/es/news/16260>.
- United Nations International Children's Emergency Fund. (2019). Cyclone Idai and Kenneth cause devastation and suffering in Mozambique. <https://www.unicef.org/mozambique/en/cyclone-idai-and-kenneth>.
- United Nations International Strategy for Disaster Reduction. (2009). 2009 UNISDR terminology on disaster risk reduction. International Strategy for Disaster Reduction (ISDR). https://www.unisdr.org/files/7817_UNISDRTerminologyEnglish.pdf.
- United Nations International Strategy for Disaster Reduction. (2011). How to make cities more resilient a handbook for local government leaders a contribution to the global campaign 2010-2015 making cities resilient- my city is getting ready!. https://www.unisdr.org/files/26462_handbookfinalonlineversion.pdf.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2011). Major Pakistan cities join UNISDR 'Resilient Cities' campaign. <https://www.undrr.org/news/major-pakistan-cities-join-unisdr-resilient-cities-campaign>.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2015). Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030. https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf?_gl=1*1dc6h1y*_ga*NDQzMDQ5MDg3LjE2OTIxMTk3MTk.*_ga_D8G5WXP6YM*MTY5MjM4NTc2Mi45LjEuMTY5MjM4NTc3NS4wLjAuMA.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2019). Disaster risk reduction in Pakistan: Status report 2019. Bangkok, Thailand. https://www.preventionweb.net/files/68260_682307pakistandrmstatusreport.pdf?_gl=1*1bpxerg*_ga*NDQzMDQ5MDg3LjE2OTIxMTk3MTk.*_ga_D8G5WXP6YM*MTY5MjU2OTM0M y4xOC4xLjE2OTI1Njk0OTcuMC4wLjA.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2020). Words into action: Enhancing disaster preparedness for effective response. <https://www.undrr.org/media/43008/download?startDownload=true>.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2023). Sendai Framework terminology on disaster risk reduction. <https://www.undrr.org/terminology/response>.
- United Nations World Conference on Disaster Risk Reduction. (2015). Reconstructing after disasters: Build back better. Ministerial Roundtable Issue Brief: 14-18 March 2015, Sendai-Japan. <https://www.wcdr.org/uploads/Reconstructing-after-disasters-Build-back-better.pdf>.

US Agency for International Development. (2022). Natural hazards & disasters. <https://reliefweb.int/report/world/cred-crunch-newsletter-issue-no-68-september-2022-natural-hazards-disasters-overview-first-half-2022>.

World Economic Forum. (2019). The global risks report 2019: 14th edition, Geneva. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2019.pdf.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin.

Predicting Cyberslacking Behavior in Terms of Demographic Variables: A Call Center Case

Kentsel Çalışma Yaşamında Sanal Kaytarma Davranışının Demografik Değişkenler Açısından Yordanması: Çağrı Merkezi Örneği

Mehmet Reha Özder¹

öz

Kentsel çalışma yaşamına etki eden pek çok demografik faktör bulunmaktadır. Küresel iletişim, demografik etmenler vb. bunlardandır. Bu araştırmanın amacı; tüm bu kentsel etki ve değişim ortamında çağrı merkezi çalışanlarının cinsiyetleri, medeni durumları, çalışma şekilleri, yaşları, eğitim durumları gibi demografik özellikler açısından sanal kaytarma davranışlarının değişip değişmediğini belirlemektir. Araştırma 2021 yılında bir çağrı merkezinde çalışan 334 iş gören üzerinde anket yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde, T testi, Tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Demografik faktörler yardımıyla iki boyut düzeyinde yapılan çalışma sonucunda; kadın çalışanların erkek çalışanlara göre daha fazla önemli sanal kaytarma davranışı gösterdikleri, bekar çalışanlar evli çalışanlara göre daha fazla önemli sanal kaytarma davranışı gösterdikleri, evli çalışanların bekar çalışanlara göre daha fazla önemsiz sanal kaytarma davranışı gösterdikleri, tam zamanlı çalışanların yarı zamanlı çalışanlara göre daha fazla önemsiz sanal kaytarma davranışı sergiledikleri, ilköğretim mezunlarının diğer eğitim seviyesindeki çalışanlara göre daha fazla önemli sanal kaytarma davranışı gösterdikleri, lisans ve lisans üzeri eğitim seviyesine sahip olanlar, diğer eğitim seviyesindeki çalışanlara göre daha fazla önemsiz sanal kaytarma davranışı gösterdikleri ve 18-26 yaş aralığındaki çalışanların diğer yaş aralığındaki çalışanlara göre daha fazla önemsiz sanal kaytarma davranışında buldukları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Çalışma Yaşamı, Önemli Sanal Kaytarma, Önemsiz Sanal Kaytarma, Çağrı Merkezi

ABSTRACT

This research aims to determine whether cyberslacking behaviors of call center employees have changed in terms of demographic characteristics such as gender, marital status, work style, age, and educational status. The research was conducted with the survey method on 334 employees working in a call center in 2021. T-test and one-way variance analysis were used in the data analysis. As a result of the study conducted at the level of two dimensions with the help of demographic factors, it turned out that female employees showed more significant cyberslacking behavior than male employees; single workers revealed more significant cyberslacking behavior than married workers; married workers revealed more insignificant cyberslacking behavior than single workers; full-time workers showed more negligible cyberslacking behavior than part-time workers; primary school graduates revealed more significant cyberslacking behavior than employees of other education levels; those with undergraduate and postgraduate education levels showed more negligible cyberslacking behavior than employees with other education levels; and employees in the 18-26 age range engaged in more trivial cyberslacking behavior than employees in the other age range.

Keywords: Predicting Cyberslacking Behavior, Significant Cyberslacking, Insignificant Cyberslacking, Call Centers

¹ **Corresponding Author:** Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Programı, reha.ozder@amasya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3439-4947

INTRODUCTION:

Phenomenon of migration towards work and working life which forms the basis of being an urbanite, different views of classical theorists in their conception of the city and its conceptualization process, and urban life all bring differences on relational level from Simmel to the Chicago School, and from breaks in sociological consensus to subjective phenomena. Change in urban daily life is reflected in working life, affecting behaviour of organizational employees. It is revealed that organizational strategies in working life will not be functional without taking into account the factors affecting philosophical conditions of the urban subject in the modern century. While theorists such as D. Horwey, H. Lefebvre and M. Castells emphasize the relationship between city and space, they also highlight metamorphoses that take place in space, which is not an object that has a meaning on its own, but rather a quality produced and artificially transformed by social relations. For example, while vertical organization brings the residence culture, its effects on organizational life are inevitable (Esgin, 2016).

Today, cities and urban life have become a field that can be examined through multifaceted and interdisciplinary themes with new looks that have been embraced by contemporary cities and by introducing some criteria defining the city. Of course, there were sociological and psychological phenomena in working conditions a century and more ago. However, the most important reason for this situation is directly related to these new looks that contemporary cities have taken on, that is, the process of urban evolution.

Structural elements such as urban forms, technological developments and global transformations, changes in daily life, different and technologically oriented new structures in working and domestic life have made modern cities and urban life complex, difficult to understand and necessary.

In fact, urban life, and urban working life in particular, today, unlike a century ago, focuses on the ideas that have emerged from the problematic of how urban research and interactions of urban dwellers should be, especially through relationship of urban philosophy with technological and other new concepts.

Looking at many of Mumford's (Levis) first functions on this subject, which in earlier times constituted inherent dangers of the city requiring physical presence of all its participants, communication has transformed into forms capable of unlimited distribution in today's world, which has become a global village (Mumford, 1996: 70-80). At this point, there is a need to evaluate organizational working conditions in structures that make up the city and to see what interaction is and how it is experienced in these conditions. It is not possible to get efficient outputs without examining inclusion of different variables that define the current.

Nowadays, there are significant developments in information technology. The widespread use of computers and the Internet network provides great facilities to organizations and employees. Furthermore, there is an increase in marketing opportunities in institutions due to information networks and qualified communication. However, in addition to these advantages, the increase in activities outside of work through the Internet and Internet-based devices leads to a decrease in productivity. This situation is called "cyberslacking".

Cyberslacking is mainly expressed as idling away the internet and information technologies provided by the business outside of workplace purposes during working hours (Keklik et al., 2015:130). In addition to thousands of people's use of social media, easy access to the Internet from portable devices also increases employees' use of the Internet for non-business purposes during working hours outside of office systems. This may lead to long periods of surfing on the Internet, even to the legal responsibility of the employees with their subjective comments shared on blogs or forums, and sometimes to infect the organizational networks with harmful virtual bugs. In addition to these two perspectives, a third perspective deems the same concept as cyber activity and accepts it as an

action that increases productivity, such as taking a break from work that requires intense effort. Besides, personal internet usage can be a way to manage an increasingly blended work and personal life. Personal internet usage allows people who have to work eight hours a day during the week to handle their private affairs without leaving the workplace. As a result, personal internet usage contributes to the constant learning and self-improving employees of the 21st century (Anandarajan and Simmers, 2004: 3). The fact that the Internet and computer technologies have a high degree of importance in the activities of enterprises is open to various opportunities and threats for enterprises and employees (Oravec, 2004: 46-47). The concept of cyberslacking, in its primary sense, is expressed as the provision of information technologies to the employees to use in order to achieve the goals of the enterprises as a result of the rapid development of information and communication tools and their access to our daily life and taking place in our business life while it is stated as the employees' use of the internet mainly to avoid work or to achieve their personal goals. Today, in addition to many benefits such as widespread use of the internet in workplaces, reducing costs, accelerating service, making communication fast and effective, and increasing customer satisfaction, it is also used by employees for particular purposes outside of work during working hours. With the increase in Internet usage in our country, cyberslacking behavior is becoming important every day. In this context, cyberslacking behavior will be examined in terms of demographic variables.

1. Literature Review

1.1. The Concept of Cyberslacking

While the concept of cyberslacking, which has been mentioned since the beginning of the 2000s, has been defined with concepts such as “cyberslacking” (Lavoie and Pychyl, 2001; Vitak et al., 2011), “cyberbludging” (Mills et al., 2001), “cyberloafing” (Lim et al., 2002) and “cyberdeviance” (Weatherbee, 2010) in the international literature, it has entered the literature with the terms “siberaylaklık” (İşgüzar and Ayden, 2017) “sanal aylaklık” (Demir ve Seferoğlu, 2016) and “siber kaytarma” (Candan and İnce, 2016) in our country. Cyberslacking is defined as the employee's use of the internet connection of the business in which s/he works for personal purposes during working hours (Lim, 2002: 675). Lim and Teo (2005) noted cyberslacking in the form of behaviors that violate the rules, disrupt the peace of the organization and other employees, and cause inefficient use of time. According to Özkalp et al. (2012), cyberslacking is the behavior of employees who spend time using the internet, social media, and personal e-mails for their own purposes in order to shirk. The most common definition of cyberslacking is that employees use computers and smart mobile devices for workplace non-work-related activities (Jamaluddin et al., 2015). Cyberslacking is the personal use of the Internet and e-mail while at work. In the literature, it has been seen that virtual skimming is the use of the Internet for personal purposes at work. Cyberslacking is defined as the voluntary use of a computer and internet originating from the workplace by employees in non-work-related jobs (Blanchard and Henle, 2008). Cyberslacking behaviors of people are e-mail checks, making comments, watching sports games, movies, or TV series, trading such as buying and selling, browsing and downloading games, messaging, banking transactions, browsing social networking pages, listening to music, reading online books, magazines and newspapers. For these behaviors performed on the Internet to be deemed cyberslacking, they must occur in the work environment, and the person must delay or postpone their work (Tan and Demir 2018: 52).

1.2. Types of Cyberslacking

When cyberslacking behaviors are examined, Blanchard and Henle (2008) divided cyberslacking into two separate categories as simple (insignificant) level cyberslacking and serious (significant) level cyberslacking. In terms of significance, it is seen that it is divided into two types “insignificant cyberslacking behaviors and significant cyberslacking behaviors”.

Significant (Major) Cyberslackings are online chat rooms, instant messaging, browsing on blog sites, online gambling/betting, visiting pornographic sites, and activities such as downloading music

records (Blanchard and Henle, 2008: 1076). Such behaviors can be considered harmful because employees spend a long time working overtime, creating ethical and legal problems.

Insignificant (Minor) Cyberslacking includes some activities such as sending/receiving personal e-mails, following news and financial websites and making online purchases (Blanchard and Henle, 2008:1076). It can be said that this type of behavior is relatively harmless since it is short-lived and does not impose legal responsibilities on institutions. However, long-term trivial cyberslacking behaviors can harm institutions in terms of productivity.

Anandarajan et al. (2004) note that there are three types of cyberslacking. These are;

- Damaging or disruptive cyberslacking (Disruptive Cyberloafing) online gambling, accessing adult content sites, etc.
- Creative and leisure-filling cyberslacking (Recreational Cyberloafing), online shopping, random Internet surfing, etc.
- Tutorial cyberslacking (Personal Learning Cyberloafing), getting information about work from the Internet, etc.

1.3. Factors Causing Cyberslacking Behaviors

The factors that cause cyberslacking behaviors have been grouped in three different ways: organizational factors, work or task-related factors, and personal factors, in line with previous research. Organizational factors are certainty in rules regarding personal internet use, organizational characteristics, and workgroup norms. Work or task factors include work demands and resources, workload, and intermingling work and private life. Finally, personal factors can be listed as personality traits, personal moral norms, psychological dependence, psychological resistance, burnout, one's attitude towards cyberslacking, one's attitude towards managerial behaviors, boredom in the workplace, term in office and job position (Doorn, 2011: 9). There are two different views on cyberslacking among researchers in general. The first of these is that cyberslacking causes harmful and productivity losses for enterprises, and the second is that there are unique learning conditions obtained by cyberslacking (Örücü and Yıldız, 2014:101).

Beldona et al. (2001) stated in their study that cyberslacking behaviors cause three main problems. These are extensive use of company resources, production, financial losses, and legal liabilities. In his research, Stanton (2002) evaluated employees' organizational issues and work attitudes according to their use of the Internet, more or less. According to the research results, it has been determined that those who spend more time on the internet among the organization's employees get high scores in terms of job satisfaction, emotional commitment to the organization, support organization, work and supervisor satisfaction, and promotion opportunities. Furthermore, in the results related to organizational issues, it was determined that the employees who use the internet very often get high scores in terms of autonomy, colleagues, quality of management, responsibility, work-life balance, accepting the organization as successful, and interesting/compulsive work (Örücü and Yıldız, 2014).

1.4. The consequences of cyberslacking

There are different opinions about whether cyberslacking should be treated as a positive or negative behavior in the field summer. Seymour and Nadasen (2007) suggest that employees can contribute to the efficiency of the organization and the performance of employees and the organization by accessing the information on the Internet. Cyberslacking allows employees to relax and take a break from their busy and stressful work life and their surroundings, allowing them to return more focused on the work they need to do again. In this sense, such cyberslacking behaviors can be considered beneficial in terms of getting away from stressful work life for a while, reducing stress to a lower

level, and focusing more on work (Lim and Chen, 2012: 352). In Gül and Ince's studies, it was found that employees with internal control increased their work efficiency with insignificant cyberslacking behaviors, and therefore the employees' desire to leave work decreased, but some of these behaviors showed commitment to the type of work and personal web usage time (Gül and Ince, 2011: 520-522). Therefore, the cyberslacking activities of the employees to rest online and play games can not only strengthen the business environment of technology and information-intensive businesses, but also help them make them more efficient and productive (Oravec, 2004: 46-47).

Lim (2002) describes cyberslacking as a deviant and anti-productive behavior on the grounds that it makes time inefficient and prevents employees from doing their jobs. Enterprises are concerned about various reasons, ranging from loss of productivity, legal responsibilities, and inefficient use of Internet resources due to cyberslacking behavior exhibited by employees (Johnson and Indvik, 2003: 58). The vast majority of researchers deem cyberslacking as a negative behavior that reduces productivity (Ugrin & Pearson, 2013; Liberman et al., 2011; Blau et al., 2006; Wagner et al., 2012; Vitak et al., 2011; Piotrowski, 2012; O' Neill et al., 2014; Jandaghi et al., 2015; Askew et al., 2014).

2. METHOD

2.1. The Aim and Importance of the Research

The main aim of the research is to reveal the cyberslacking behaviors of employees in the public sector and to determine whether there is a difference between demographic variables and cyberslacking behaviors.

2.2. Method The Model and Hypotheses of the Research

In this study, the cyberslacking behavior of employees was predicted in terms of demographic variables. The model of the research is shown in Figure 1 below.

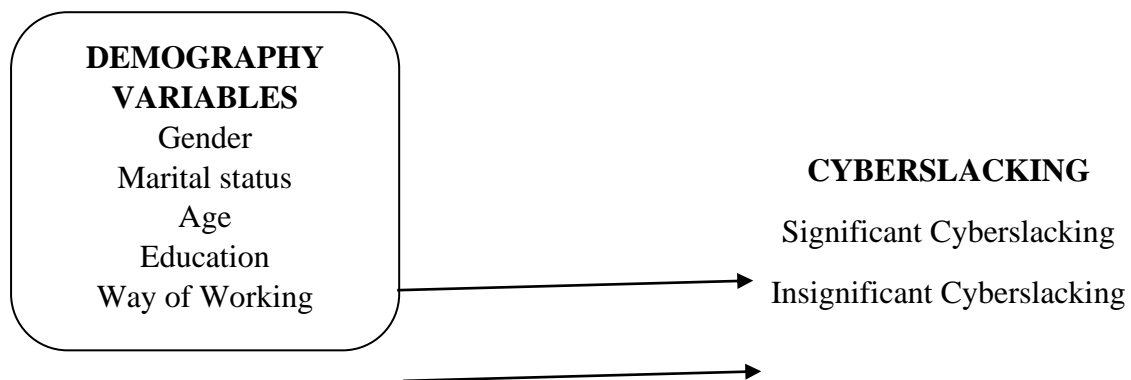

Figure 1. Research Model

The hypotheses created according to the research model are as follows:

H1: There is a meaningful difference between gender and significant cyberslacking.

H2: There is a meaningful difference between gender and insignificant cyberslacking.

H3: There is a meaningful difference between marital status and significant cyberslacking.

H4: There is a meaningful difference between marital status and insignificant cyberslacking.

H5: There is a meaningful difference between the mode of operation and significant cyberslacking.

H6: There is a meaningful difference between how it works and insignificant cyberslacking.

H7: There is a meaningful difference between educational status and significant cyberslacking.

H8: There is a meaningful difference between educational status and insignificant cyberslacking.

H9: There is a meaningful difference between age and significant cyberslacking.

H10: There is a meaningful difference between age and insignificant cyberslacking.

2.3. Population and Sample

The universe of the research is composed of call center employees. The convenience sampling method, one of the non-random sampling methods, was used in the study. The research sample consists of approximately 900 personnel in a call center. The questionnaire was applied face-to-face between 15/11/2021 and 19/11/2021. The number of questionnaires returned was 358; 24 were not considered due to incorrect and incomplete answers. 334 questionnaires were found suitable for data analysis, and analyzes were performed.

2.4. Scales Used in the Research

Demographic Information Form: There are 5 questions consisting of gender, marital status, age, education, and work style to determine the demographic characteristics of the participants.

The Cyberslacking Scale: The “Cyberslacking Scale” developed by Lim (2002), Blanchard, and Henle (2008) and adapted to Turkish by Örüçü and Yıldız (2014) was used. The cyberslacking scale consists of 14 questions, including two sub-dimensions, significant cyberslacking, and insignificant cyberslacking, and 7 questions in each dimension. In the scale form, questions 1, 3, 4, 5, 6, 7, and 8 express the significant cyberslacking dimension, while questions 2, 9, 10, 11, 12, 13, and 14 say the negligible cyberslacking dimension. In answering the virtual skimming scale, it was determined as a five-point Likert rating.

2.5. Methods Used in Data Analysis

The data obtained in the research, descriptive statistics, arithmetic averages, and standard deviations of the questions were given before proceeding to statistical analysis techniques. Then, confirmatory factor analysis (CFA) and reliability analysis were performed. Next, normality tests of the scales were performed to determine whether parametric or non-parametric tests should be applied to the data obtained for the research. Next, an independent t-test was used to compare cyberslacking behavior according to gender, marital status, and work style among the control variables. Finally, a one-way ANOVA test was performed to compare organizational cyberslacking behavior according to age and educational status and to test whether there is a difference between the averages.

2.6. Analysis and Findings

In this part of the research, goodness of compliance values of the scale, reliability analyses and normality tests (kurtosis-skewness values), frequency and percentage analyses of demographic data about employees, t-test, and Anova results are presented. The data used in this study were analyzed using SPSS 21.0 (Statistical Package for Social Sciences) and AMOS 22.0 statistical package programs.

2.7. Reliability Analyses, Goodness of Compliance Values, and Normality Statistics

Confirmatory Factor Analysis (CFA) was applied to determine the construct validity of the scale used in the research. In order to evaluate the data obtained as a result of this analysis, the "Goodness of Compliance Criteria" shared by Erkorkmaz et al., 2013 and included in Table 1 were taken as references.

Table 1: Standard Goodness of Compliance Criteria

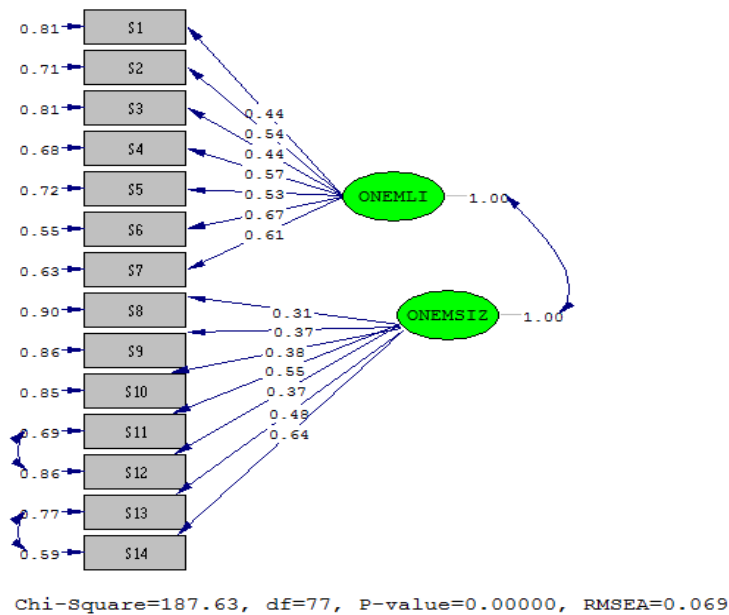
Compliance Scales	Good Compliance	Acceptable Fit
χ^2	$0 \leq \chi^2 \leq 2df$	$2df \leq \chi^2 \leq 3df$
χ^2 / sd	$0 \leq \chi^2 / sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2 / sd \leq 3$
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.08$
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1.00$	$0.95 \leq CFI \leq 0.97$
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NFI \leq 0.95$
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$	$0.90 \leq GFI \leq 0.95$

The scale used in the research is the cyberslacking behavior scale consisting of two dimensions and 14 items. The compliance values determined as a result of the confirmatory factor analysis carried out for this scale are included in Table 2.

Table 2: Cyberslacking Behavior Scale / Compliance Values

Compliance Criteria	χ^2	sd	χ^2 / sd	RMSEA	CFI	SRMR	NFI	GFI
Compliance Value	187,63	77	2,43	0.069	0,96	0.08	0.96	0.97

As a result of the analysis, RMSEA, CFI, SRMR, NFI, and GFI measurements are included in the compliance values. It is shown in Table 2. Accordingly, it shows that our data have acceptable and good compliance and that our confirmatory factor analysis is statistically significant and valid (Erkorkmaz et al., 2013).

Figure 2: Cyberslacking Behavior Scale / Standardized Model

The reliability analysis results of the cyberslacking behavior scale are given in Table 3.

Table 3: Cyberslacking Behavior Scale - Reliability Analysis

	Cronbach's Alpha	N of Items
Significant Cyberslacking	0.794	7
Insignificant Cyberslacking	0,810	7

The consistency of the responses is evaluated with Cronbach's Alpha. The fact that Cronbach's Alpha values are between 0.70 and 0.99 indicates that the responses are consistent and reliable (Tavakol and Dennick, 2011). In our study, Cronbach's Alpha values were found within the specified limits, and Cronbach's Alpha values are shown in table 3. The Cronbach's alpha value of the significant cyberslacking scale is 0.8794. Cronbach's alpha value of the insignificant cyberslacking scale is 0.810; according to the analysis results, it can be said that the scales are reliable.

Kurtosis and skewness values should be checked to test the data's compliance with the normal distribution. Table 4 shows the data's mean, standard deviation, skewness and kurtosis values.

Table 4. The Average, Standard Deviation, Skewness, and Kurtosis Values of the Virtual Skimming Scale

	Average	Standard deviation	Skewness	Kurtosis
I visit virtual communities on the internet (e.g., Eksi Sozluk)	2,9581	,97014	-,472	-,629
I watch videos for entertainment purposes (e.g., YouTube) over the Internet.	3,3263	1,11962	-,489	-,414
I read blogs (platforms for free communication between author and reader)	3,2814	1,18745	-,408	-,670
I participate in social networks (Facebook, Twitter, Instagram, etc.)	3,1977	1,15289	-,213	-,629
I download music, videos, movies, or documents from the Internet	3,5240	1,13279	-,783	-,169
I play games for fun or to fill my spare time.	3,3563	1,17097	-,520	-,472
I'm interested in personal Web pages	3,4671	1,06984	-,499	-,243
I visit job search sites on the Internet.	3,3054	1,21903	-,412	-,790
I make banking transactions over the Internet (such as EFT, Money Order transactions)	2,8084	1,32172	,043	-1,237
I visit news sites over the Internet (newspapers, online news TVs, and other news sites)	3,1976	1,18924	-,280	-,838
I receive, send or check emails for non-business communications	3,2994	1,10154	-,357	-,421
I shop online for personal products.	3,4162	1,14838	-,589	-,400
I visit general-purpose non-business Web sites (surfing)	3,5030	1,07315	-,770	-,031
I visit general-purpose non-business Web sites (surfing)	3,5000	,98258	-,927	,489

It is expected that the statistical value range of the skewness and kurtosis values is +2.0, -2.0 in order to be said to have a given normal distribution (George and Mallery 2010). When the skewness and

kurtosis coefficients of the scales are examined within the scope of the research, it is seen that the data have a normal distribution.

The table containing the demographic information of the participants is as follows:

Table 5. Demographic Information of Participants

Variable		Frequency	Percent
Gender	Female	216	64,7
	Male	118	35,3
Marital status	Single	197	59,0
	Married	137	41,0
Way of Working	Part-time	204	61,1
	Full time	130	38,9
Age	18 – 26	84	25,1
	27 – 35	64	19,2
	36 – 44	60	18,0
	45+	60	18,0
Education	Primary school	39	11,7
	High school	82	24,6
	Associate Degree	132	39,5
	Undergraduate and Above	81	24,3

64.7% (n=216) of the employees included in the study are female, 35.3% (n=18) are male; 59% (n=197) are single, 41% (n=137) are married; 61.1% (n=204) work part-time, 38.9% (n=130) work full-time; 25.1% (n=84) are 18-26 years old, 19.2% (n=64) are 27-35 years old, 18% (n=60) are 36-44 years old, 18% (n=60) are in the 36-44 age group; 11.7% (n=39) were graduated from primary school, 24.6% (n=82) 36-44 were high school, 39.5% (n=132) were associate degree, 24.3% (n=81) were at undergraduate and higher education level.

The t-test and Anova difference analyzes of the participants are as follows:

Table 6. T-Test Table for Difference Between Gender and Cyberslacking Behavior

Variable	Gender	N	Average	T	Sig. (p)	Hypothesis
Significant cyberslacking	Female	216	23,5463	2,516	0,012	H ₁ accept
	Male	118	22,1695			
Insignificant cyberslacking	Female	216	22,8981	-,972	0,332	H ₂ reject
	Male	118	23,3305			

The change of the sub-dimensions of cyberslacking behavior according to gender was examined with the help of an independent group t-test. When the table is examined, significant cyberslacking ($p=0.012$) shows a significant difference according to gender. Female employees show more significant cyberslacking behaviors than male employees. Insignificant cyberslacking behavior does not show a significant difference according to the gender variable ($p=0.332$).

Table 7. Table of the T-Test for the Difference Between Marital Status and Cyberslacking Behavior

Variable	Marital Status	N	Average	T	Sig. (p)	Hypothesis
Significant cyberslacking	Single	197	23,5482	2,234	0,026	H ₃ accept
	Married	137	22,3577			
Insignificant cyberslacking	Single	197	22,5025	-3,135	0,002	H ₄ reject
	Married	137	23,8394			

The change of the sub-dimensions of cyberslacking behavior according to marital status was examined with the help of an independent group t-test. When the table is examined, significant cyberslacking ($p=0.026$) shows a meaningful difference according to marital status. Single employees show more important cyberslacking behaviors than married employees. Insignificant cyberslacking behavior also indicates a significant difference according to marital status ($p=0.002$). Married employees show more insignificant cyberslacking behavior than single employees.

Table 8. T-Test Table for Difference Between Working Style and Cyberslacking Behavior

Variable	Working Style	N	Average	T	Sig. (p)	Hypothesis
Significant cyberslacking	Part-time	204	22,9804	-,377	0,706	H ₅ reject
	Full time	130	23,1846			
Insignificant cyberslacking	Part-time	204	22,5637	-2,904	0,004	H ₆ accept
	Full time	130	23,8154			

The change of the sub-dimensions of the cyberslacking behavior according to the way of working was examined with the help of an independent group t-test. When the table is scanned, the significant cyberslacking behavior ($p=0.706$) does not show a meaningful difference according to the study method. On the other hand, insignificant cyberslacking behavior ($p=0.004$) offers a significant difference according to the way of working. Full-time employees exhibit more insignificant cyberslacking behavior than part-time employees.

Table 9. Anova Chart for Difference Between Education and Cyberslacking Behavior

Variable	Education	N	Average	F	Sig. (p)	Hypothesis
Significant cyberslacking	Primary school	39	26,0769	6,687	0,000	H ₇ accept
	High school	82	22,1829			
	Associate Degree	132	22,6364			
	Undergraduate and Above	81	23,1852			
Insignificant cyberslacking	Primary school	39	23,7692	5,671	0,001	H ₈ reject
	High school	82	22,4390			
	Associate Degree	132	22,4091			
	Undergraduate and Above	81	24,3704			

According to education, the change in cyberslacking behavior was examined with the help of independent group one-way anova test. When the table is examined, significant cyberslacking ($p=0.000$) shows a significant difference according to education. According to the averages, primary school graduates show more important cyberslacking behaviors than employees at other educational levels. Insignificant cyberslacking behavior also indicates a significant difference according to the academic variable ($p=0.001$). Those with undergraduate and postgraduate education levels exhibit more insignificant cyberslacking behavior than employees at other levels.

Table 10. Anova Chart for Difference Between Age and Cyberslacking Behavior

Variable	Age	N	Average	F	Sig. (p)	Hypothesis
Significant cyberslacking	18 – 26	84	23,8810	1,010	0,402	H_9 reject
	27 – 35	64	22,4688			
	36 – 44	60	22,5667			
	45+	60	23,0152			
Insignificant cyberslacking	18 – 26	84	24,1667	4,683	0,001	H_{10} accept
	27 – 35	64	23,4375			
	36 – 44	60	22,6000			
	45+	60	21,5758			

The change of cyberslacking behavior according to age was examined with the help of an independent group one-way anova test. When the table is examined, the significant cyberslacking behavior ($p=0.402$) does not show a significant difference according to age. However, insignificant cyberslacking behavior ($p=0.001$) shows a significant difference according to age. According to the averages, employees between the ages of 18-26 exhibit more insignificant cyberslacking behavior than employees in other age ranges.

CONCLUSION

According to the research results, female employees show more significant cyberslacking behaviors than male employees. The related article also determined that there is a relationship between the gender of employees and their cyberslacking behavior. In the study conducted on call center employees, although women do more cyberslacking than men, Candan and İnce (2016: 228); Garrett and Denziger (2008: 947); Lim and Chen (2012: 346) found that men exhibit more cyberslacking behaviors than women. Another result of the research is that single employees show more significant cyberslacking behaviors than married employees, and married employees show more insignificant cyberslacking behaviors than single employees. In the study, it was seen that the way of working is also effective in cyberslacking, and it was revealed that full-time employees exhibit more insignificant cyberslacking behaviors than part-time employees. It has been determined that there is a relationship between the educational levels of employees and their cyberslacking behaviors. Those with undergraduate and postgraduate education levels exhibit more insignificant cyberslacking behavior than employees at other academic levels. According to Ünal and Tekdemir (2015:113), as

the education levels of employees increase, their cyberslacking behaviors also increase. In another study, it was determined that employees with high education levels exhibit more insignificant cyberslacking behaviors (Örücü and Yıldız, 2014:108; Kaplan and Çetinkaya, 2014:32). On the other hand, primary school graduates show more significant cyberslacking behaviors than employees at other educational levels. It can be said that as the level of education decreases, the amount of time devoted to significant cyberslacking increases. Another result of the study is related to the age of the employees. Employees between the ages of 18-26 exhibit more insignificant cyberslacking behaviors than employees in other age ranges. It has been determined that young employees show more cyberslacking behaviors than older ones. The studies of Garrett and Denziger (2008: 947) and Ünal and Tekdemir (2015:113) also support this situation. Another study found that older employees exhibit insignificant cyberslacking behaviors than younger employees (Candan and Ince, 2016, 228).

Cyberslacking has been analyzed by associating it with different variables such as organizational learning (Keklik et al., 2015), work alienation (Babadag, 2018), job satisfaction (Çavuşoğlu & Palamutçuoğlu, 2017; Altunışık & Onağ, 2021), productivity (Demir et al., 2017; Güğçin & Çavuş, 2021), burnout (Aghaz & Seikh, 2016; Yıldırım, 2018; Durak & Saritepe, 2019; Seçkin et al., 2021), psychological contract (Yıldız et al., 2016), person-organization harmony (Kerse et al., 2016), organizational trust (Örücü & Özudoğru, 2018), job satisfaction (Çetin & Akyelli, 2020), cynicism (Örücü & Hasırcı, 2021), and organizational climate (Özkan & Erbay, 2021).

Cyberslacking is not only a situation where employees use workplace-owned devices but also includes employees' use of their personal phones and similar devices (Kaplan and Öğüt 2012:4). As employees exhibit cyberslacking behaviors, it has been determined that there is a decrease in their work productivity because they cannot use their time efficiently, they have problems in fulfilling the duties and responsibilities given to them during working hours and in focusing on the specified tasks (Demir et al., 2017: 298). Besides, it is stated that the cyberslacking behaviors exhibited are an aspect that distracts employees from work (Lim and Chen, 2012: 346-352). Blanchard and Henle (2008:1080) stated that the insignificant cyberslacking behaviors to be exhibited could be used to reduce employees' stress levels. Anandarajan et al. (2004: 71) reported that by using the internet for personal learning purposes, employees take a break from work for a while and exhibit cyberslacking behavior by using the internet for individual learning purposes, reducing work stress. It has been found that individuals show more cyberslacking behavior due to experiencing high levels of work stress (Gökçearslan et al., 2018; Koay et al., 2017: 1033). The decrease in productivity as a result of cyberslacking, the resulting legal problems, and the negative situations caused by the collapse of the systems have significant costs to the enterprises (Ramayah, 2010: 300; Johnson and Indvik, 2003: 58). It is thought that cyberslacking behaviors are challenging to manage, invisible and can cause a large number of losses. Negative situations such as decreased activity in working life, reduced productivity, bandwidth blockage, and spyware can be given as examples of these losses (Chang and Tu, 2010).

In the study carried out, cyberslacking behavior in call centers was predicted in terms of demographic variables. Therefore, future studies can be carried out in different sectors. In addition, the effects of cyberslacking behaviors on work and performance outcomes can be examined, and the relationships between cyberslacking and various variables can be analyzed.

Compliance with the Ethical Standard

Conflict of Interest: There is no conflict of interest between the authors or any third-party individuals or institutions.

Ethics Committee Permission: Approval was obtained from of the Amasya University Social Sciences Ethics Committee (2021-41884)

Funding Disclosure: No financial support was required in this study.

REFERENCES:

- Aghaz, A., & Sheikh, A. (2016). Cyberloafing and job burnout: An investigation in the knowledge-intensive sector. *Computers in Human Behavior*, 62, 51-60.
- Ahmadi, H., Bagheri, F., Ebrahimi, S.A., Rokni, M.A.N. & Kahrer, M.S. (2011). Deviant work behavior: Explaining the relationship between organizational justice and cyber-loafing as a deviant work behavior. *American Journal of Science Research*, 24, 103-116.
- Altınışik, F. U. & Onağ, Z. (2021). Examination of the effect of job satisfaction and cyberloafing behavior on organizational alienation. *Journal of Sport Sciences Research*, 6(1), 197-207.
- Anandarajan, M. & Simmers, C. A. (2004). Constructive and dysfunctional personal web usage in the workplace: Mapping employee attitudes. personal web usage in the workplace: a guide to effective human resources management. *Information Science Publishing*, 2-24.
- Askew, K., Buckner, J.E., Taing, M.U., Ilie, A., Bauer, J.A. & Coovert, M.D. (2014). Explaining cyberloafing: The role of the theory of planned behavior. *Computers in Human Behavior*, 36, 510-519.
- Babadağ, M. (2018). The effect of alienation on cyberslacking. *Journal of Balıkesir University Social Sciences Institute*, 21(39), 207-239.
- Beldona, S., Clay, J., Hu, B., & Mills, J. E. (2001). Cyberslacking! A liability issue for wired workplaces. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 42 (5), 34-47.
- Blanchard A. & Henle C. (2008) Correlates of different forms of cyberloafing: The role of norms and external locus of control. *Computers in Human Behavior*, 24(3), 1067-1084.
- Blau, G., Yang, Y. & Ward-Cook, K. (2006). Testing a measure of cyberloafing. *Journal of Allied Health*, 35(1), 9-17.
- Candan, H., & Ince, M. (2016). Research on law enforcement personnel to examine the relationship between cyberslacking and organizational commitment. *Journal of Niğde University Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 9(1), 229-235.
- Chang, Y. P., & Tu, X. C. (2010). An empirical study on the determinants of cyberloafing: Data analysis based on individual factors. In 2010 International Conference on E-Product E-Service and E-Entertainment. IEEE.
- Çavuşoğlu, S., & Palamutçuoğlu, B. T. (2017). The effect of job satisfaction on cyberslacking. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Social Sciences Institute*, 9 (19), 430-444.
- Çetin, C. & Akyelli, N. (2020). The relationship between cyberslacking and job satisfaction. *Journal of Izmir Katip Celebi University Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 3(1), 41-59.
- Demir, İ., Bilgin, D. Ü. & Özgür U. (2017). The effect of cyberslacking behaviors of healthcare professionals on their productivity at work. *AJIT-e. Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 8 (30), 291-303.
- Demir, Ö. & Seferoğlu, S. S. (2016). Examining the relationship between information literacy, internet addiction, cyberslacking, and various other variables with cyberbullying. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 3(1), 1-26.

Doorn, O. V. N. (2011). Cyberloafing: A multi-dimensional construct placed in a theoretical framework. Eindhoven University of Technology, Department Industrial Engineering and Innovation Sciences, Master Thesis.

Durak, H. Y. & Saritepeci, M. (2019). Occupational burnout and cyberloafing among teachers: Analysis of personality traits, individual and occupational status variables as predictors. *The Social Science Journal*, 56 (1), 69-87.

Erkorkmaz, Ü., Etikan, I., Demir, O., Özdamar, K. & Sanisoğlu, S. Y. (2013). Doğrulayıcı faktör analizi ve uyum indeksleri. *Türkiye Klinikleri Journal Of Medical Sciences*, 33(1), 210-223.

Garrett, R. K. & Danziger, J. N. (2008). Disaffection or expected outcomes: Understanding personal Internet use during work. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(4), 937-958.

George, D. & Mallery, M. (2010). SPSS for windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson

Ğöğüzar, S. & Ayden, C. (2017). Considerations on cyberslacking: A general overview. 4th International Regional Development Conference, 21- 23 Semtember, Tunceli/Turkey.

Gökçearsan, Ş. Çelebi U., & Sami Ş. (2018). Smartphone addiction, cyberloafing, stress and social support among university students: A path analysis. *children and youth services review*. 91, 47-54.

Güğerçin, S. & Çavuş, M. F. (2021). Disruptive management, cyberloafing, and productivity at work: A study on bank employees. *Business & Management Studies: An International Journal*, 9(1), 164-185.

Gül, H. & İnce, M. (2011). The relation of cyberslacking behaviors with various organizational outputs: Example of Karamanoğlu Mehmetbey University. *European Journal of Scientific Research*, 52(4), 520-522.

Jamaluddin, H., Ahmad, Z., Alias, M. & Simun, M. (2015). Personal internet use: The use of personal mobile devices at the workplace. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 172, 495-502.

Jandaghi, G., Alvani, S.M.; Matin, H.Z. & Kozekanan, S.F. (2015). Cyberloafing management in organizations. *Iranian Journal of Management Studies*, 8 (3), 335-349.

Johnson, P. R. & Indvik, J. (2003). The organizational benefits of reducing cyberslacking in the workplace. In *Allied Academies International Conference. Academy of Organizational Culture, Communications, and Conflict. Proceedings* (8, No. 2, p. 53). Jordan Whitney Enterprises, Inc.

Kaplan, M. & Öğüt. A. (2012). Analysis of the relationship between perceived organizational justice and cyberslacking: The case of hospital employees. *Journal of Dokuz Eylul University Faculty of Business*, 13(1), 1-13.

Keklik, B., Kılıç, R., Yıldız, H. & Yıldız, B. (2015). Examining of the effect of cyberslacking behaviors on organizational learning capacity. *Business and Economics Research Journal*, 6 (3), 129-144.

Kerse, G., Soyalın, M. & Karabey, C. N. (2016). The effect of person-organization compliance, neutralization and perceived managerial support on cyberslacking: An empirical study. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(4), 100-113.

Lavoie, J. A. & Pychyl, T. A. (2001). Cyberslacking and the procrastination superhighway: A Web-based survey of online procrastination, attitudes, and emotion. *Social Science Computer Review*, 19 (4): 431-444.

Liberman, B., Seidman, G., McKenna, K. & Buffardi, L. (2011). Employee job attitudes and organizational characteristics as predictors of cyberloafing. *Computers in Human Behavior*, 27 (6) 2192-2199.

Lim, V. K. G. (2002). The it way of loafing on the job: Cyberloafing, neutralizing and organizational justice. *Journal of Organizational Behavior*, 23, 675-694.

Lim, V.K.G. & Chen, D. J. Q. (2012). Cyberloafing at the workplace: Gain or drain on work? *Behavior & Information Technology*, 31(4): 343-353.

Lim, V.K.G & Teo, T. S. (2005). Prevalence, perceived seriousness, justification and regulation of cyberloafing in Singapore: an exploratory study. *Information ve Management*, 42(8), 1081-1093.

Lim, V.K.G. (2002). The it way of loafing on the job: Cyberloafing, neutralizing and organizational justice. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior*, 23(5), 675-694.

Mills, J. E., Hu, B., Beldona, S. & Clay, J. (2001). Cyberslacking! A liability issue for wired workplace. *The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 42(5): 34-47.

Mumford, L. (1996). Görünmeyen kent. *Cogito Dergisi*, 8, 169-173.

O'Neill, T.A., Hambley, L.A. & Chatellier, G. S. (2014). Cyberslacking, engagement, and personality in distributed work environments. *Computers in Human Behavior*, 40, 152-160.

Oravec, J. A. (2004). When work morphs into play: Using constructive recreation to support the flexible workplace. Personal web usage in the workplace: A guide to effective human resources management. *Information Science Publishing*, 46-60.

Örücü, E. & Yıldız, H. (2014). Personal internet and technology use at work: Cyberslacking, *Ege Akademik Bakış*, 14(1), 99-114.

Örücü, E. & Hasirci, I. (2021). The regulatory effect of employee age on the relationship between cynicism and cyberloafing in organizations. *Yönetim ve ekonomi. Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28 (1), 23-43.

Örücü, E. & Özüdoğru, M. (2018). A study to determine the relationship between organizational trust and cyberslacking behaviors. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(3), 66-80.

Örücü, E. & Yildiz, H. (2014). Personal internet and technology use at work: Cyberslacking, *Ege Academic Review*, 14 (1), 99-114.

Özkalp E., Aydın U. & Tekeli S. (2012). Deviant organizational behaviors and a new phenomenon in working life: Cyberloafing and its effects on work relations. *Cement Employers' Union Journal*, 26 (2), 18-33.

Özkan, S. & Erbay, E. Ö. (2021). The effect of organizational climate on employees' cyberslacking behaviors. *Journal of Sakarya University Business Institute*, 145-153.

Piotrowski, C. (2012). Cyberloafing: A content analysis of the emerging literature. *Journal of Instructional Psychology*, 39 (4), 259-261.

Ramayah, T. (2010). Personal web usage and work inefficiency. *Business Strategy Series*, 11(5), 295-301.

Sarı, Ö. & Esgin, A. (2016). Toplumsal analizler ekseninde kent fragmanları. *Ankara: Phoenix Yayınları*.

Seçkin, Z., Özdemir, Ş. & Tuncer, M. (2021). Investigation of cyberslacking behaviors of university employees with high burnout levels. *İşletme*, 2(1), 1-17.

Seymour, L. & Nadasen, K. (2007). Web access for its staff: A developing world perspective on web abuse. *The Electronic Library*, 25 (5), 543-557.

Tan, M. & Demir, M. (2018). The effect of employees' personality traits on cyberslacking behavior. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4 (1), 49-60

Tavakol M. & Dennick, R. (2011) Making sense of cronbach's alpha. *International Journal of Medical Education*, 2, 53-5.

Ugrin, J.C. & Pearson, J.M. (2013). The effects of sanctions and stigmas on cyberloafing. *Computers in Human Behavior*, 29, 812-820.

Ünal, Ö. F. & Songül T. (2015). Cyberslacking: An empirical study in a public institution. *Journal of the Faculty of Economics and Administrative Sciences of Süleyman Demirel University*, 20 (2), 95-118.

Vitak, J., Crouse, J. & La Rose, R. (2011). Personal internet use at work: Understanding cyberslacking. *Computers in Human Behavior*, 27, 1751-1759.

Wagner, D.T., Barnes, C.M., Lim, V.K.G. & Ferris, D.L. (2012). Lost sleep and cyberloafing: Evidence from the laboratory and a daylight saving time quasi-experiment. *Journal of Applied Psychology*. 97 (5), 1068-1076.

Weatherbee, T. G. (2010). Counterproductive use of technology at work: Information & communications technologies and cyberdeviancy. *Human Resource Management Review*, 20 (1), 35–44.

Yıldırım, F. (2018). The mediating role of job satisfaction in the effect of burnout level on cyberslacking behavior. *Journal of Gazi University Social Sciences*, 5(13), 302-313.

Yıldız, H., Yıldız, B. & İyigün, N. Ö. (2016). The effect of psychological contract perception on cyberslacking behaviors. *Journal of Erciyes University Faculty of Economics and Administrative Sciences*, (47), 147-165.

Zoghbi, P., Tacoronte, D.V. & Ding, J.T. (2006). Do current anti-cyberloafing disciplinary practices have a replica in research findings? A study of the effects of coercive strategies on workplace internet misuse. *Internet Research*, 16 (4), 450-46.

Evaluation of Social Services and Assistance for Syrians Under Temporary Protection in the 100th Anniversary of the Republic: Case Study of Gaziantep Metropolitan Municipality

Cumhuriyetin 100. Yılında Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik Sosyal Hizmet ve Yardımların Değerlendirilmesi: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği

İbrahim Tanju Akyol¹ , Burak Koçak²

ABSTRACT

Migration is one of the problems of the 21st century. Millions of people have become immigrants for reasons like poverty, income inequality, civil wars, armed conflicts, famine, etc. In the process of the Arab Spring, which showed its effect in the Middle East, internal turmoil also occurred in Syria, and as the incident turned into a civil war, more than 6 million Syrians had to leave their country. Neighboring country Turkey, which is one of the first choices of Syrians, has been one of the countries most affected by Syrian migration, both with its geographical proximity and its "open door" policy. The settlements most preferred by the Syrians who migrated to Turkey have been the big cities. Gaziantep is the second metropolitan city with the highest number of Syrians after Istanbul. The aim of the research is to evaluate the aid activities of Gaziantep Metropolitan Municipality for Syrian immigrants. In this context, news about Syrians in the news portal of Gaziantep Metropolitan Municipality were compiled and coded, and the data were prepared for analysis. With the help of Maxqda Analytics Program, the data were analyzed, explained and evaluated using visual tools. As a result, it has been seen that Gaziantep Metropolitan Municipality is engaged in activities aimed at Syrians in terms of "education, activities for children, and ensuring social cohesion". It can be said that there are problems throughout the city in terms of protecting the urban identity and developing the infrastructure capacity. It has been understood that issues such as the inability to control unregistered employment are effective in this regard.

Keywords: Migration, Temporary Protection, Syria, Metropolitan Municipality, Gaziantep.

öz

Göçler, 21. yüzyılın problemlerinden birisidir. Yoksulluk, gelir adaletsizliği, iç savaşlar, silahlı çatışmalar, kıtlık vb. nedenlerle milyonlarca insan göçmen durumuna gelmiştir. Ortadoğu'da etkisini gösteren Arap Baharı sürecinde Suriyede de iç karışıklıklar yaşanmış, olayın iç savaşa dönüşmesi ile 6 milyondan fazla Suriyeli ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Suriyelilerin ilk tercihleri komşu ülkeler olmuş, Türkiye, hem coğrafi yakınlık hem de "açık kapı" politikası ile Suriyeli göçünden en fazla etkilenen ülkelerin başında yer almıştır. Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin en çok tercih ettiği yerleşim yerleri ise büyük kentler olmuştur. Gaziantep, İstanbul'dan sonra en fazla Suriyeliyi barındıran ikinci

¹ **Corresponding Author | Yetkili Yazar:** Assistant Professor, Canakkale Onsekiz Mart University, Local Governments, ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-9680-4155>.

² Assistant Professor, Recep Tayyip Erdogan University, Polical Science and Public Administration, ORCID No: <https://orcid.org/0000-0003-0430-4397>.

büyükşehir konumundadır. Araştırmanın amacı, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin Suriyeli göçmenlere yönelik yardım faaliyetlerini değerlendirmektir. Bu çerçevede, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin haberler portalındaki Suriyelilere yönelik haberler derlenerek kodlanmış ve veriler analize hazırlanmıştır. Maxqda Analytics Programı yardımıyla veriler analiz edilmiş, görsel araçlar kullanılarak açıklanıp değerlendirilmiştir. Sonuçta Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin "eğitim, çocuklara yönelik faaliyetler ve sosyal uyumun sağlanması noktalarında Suriyelilere yönelik faaliyetlerde bulunduğu görülmüştür. Kent kimliğinin korunması ve alt yapı kapasitesinin geliştirilmesi hususlarında ise kent genelinde sorunlar yaşandığı söylenebilir. Büyükşehir belediyesinin mali imkânlarının Suriyelilere yönelik yardımlar için yetersiz kalması, kayıtdışı istihdam kontrol altına alınamaması gibi hususların bu konuda etkili olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Geçici Koruma, Suriye, Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep.

INTRODUCTION

Migration is one of the most important problems of the 21st century which urgently needs to be solved. It is an ongoing process, changing form, scope and quality throughout history. States have difficulty in finding solutions to immigration, sometimes they have to face this reality, either compulsory or optionally. The recent migrations from Syria continue to occupy international and national agendas.

The struggle that started in Syria in March 2011 pushed the Syrians to seek safe lands. When the "open door" policy was added to its geographical proximity to Syria, Turkey became the first and most preferred country for immigrants. According to the data of the Directorate of Migration Management, 3,284,679 Syrians live under temporary protection status in Turkey. At this point, the increase in the number and spread of immigrants has made migration management difficult and necessitated the development of new policies. Most of the Syrians who come to Turkey live in big cities. Gaziantep, with a population of 430.659, is the metropolitan city that hosts the highest number of Syrians after Istanbul (Directorate of Migration Management, 2022). In this regard, in addition to geographical proximity, the policies of Gaziantep Metropolitan Municipality (Gaziantep Metropolitan Municipality) towards Syrian immigrants have also been decisive. Local governments are obliged to provide services to their non-citizens in addition to the duties assigned to them by law. Since most of the foreigners served by the metropolitan municipality in Gaziantep are victims of the Syrian civil war, the services related to these can be considered within the scope of social services/aid.

The aim of the research is to evaluate the social services and aids provided by Gaziantep Metropolitan Municipality for Syrians under temporary protection. In this context, firstly, under the title of literature summary, the concepts of refugee, immigrant and asylum seeker were explained, and the legal status of the Syrians under temporary protection in Turkey was evaluated. Secondly, the data collection method and analysis technique used in the research are explained under the title of research method. Thirdly, the research findings are explained with the help of figures. Finally, document analysis was made by using the news on the Gaziantep Metropolitan Municipality's website and containing the activities carried out within the territorial boundaries of Gaziantep Metropolitan Municipality, and the findings were presented on the mappings. These findings were evaluated in the context of the literature, and the research was completed with some suggestions.

Legal Context and Conceptual Confusion of Persons under Temporary Protection in Turkey

As migration is a complex process, it brings along conceptual differentiation. Concepts such as refugees, asylum seekers, immigrants, and those under temporary protection are often used interchangeably, making the process difficult to understand. In particular, immigration from Syria and the confusion of legal status have pushed countries to seek solutions. In this context, it is necessary to explain the situation in the context of the developments in refugee law and in a conceptual sense.

The 1951 "Geneva Convention Relating to the Legal Status of Refugees" (1951 Refugee Convention) and the 1967 "Protocol on the Legal Status of Refugees" are the regulations that deal with the refugee issue first and foremost. Turkey is a party to both the 1951 Refugee Convention and the 1967 Protocol. However, by limiting the date and geographical area of the Convention, Turkey stated that it would cover those who sought asylum in Europe before 1 January 1951. It was also stated in the 1967 Protocol that the geographical area limitation continued and that only asylum requests from Europe would be granted "refugee" status (Topal, 2015: 9-10). Turkey's territorial narrowing stance towards refugees has been criticized for making it very difficult for non-Europeans to seek asylum (Hoffman & Samuk, 2016: 6). Mass migration from Northern Iraq in 1991 caused Turkey to

prepare its own legislation. In this context, in 1994, with the adoption of the "Regulation on the Procedures and Principles to be Applied to Individual Foreigners Who Have Taken Asylum in Turkey or Requested a Residence Permit from Turkey to Take Asylum in another Country and Foreigners Who Came to Our Border for Collective Asylum and Possible Population Movements", individuals who come from outside Europe and meet the necessary conditions are accepted as "asylum seeker". In the process of harmonization with the EU, the "Foreigners and International Protection Law" numbered 6458 was adopted in 2013 in order to ensure the harmonization of legal regulations regarding refugees and asylum seekers with the EU acquis (Topal, 2015: 9-10).

International protection types are listed in the Foreigners and International Protection Law. Accordingly, the types of international protection include refugee (Art. 61), conditional refugee (Art. 62), and secondary protection (Art. 63). In the Foreigners and International Protection Law, it has been stipulated that individuals who are forced to leave their country can be provided with temporary protection (Art. 91). Temporary Article 1 of the Temporary Protection Regulation stipulates that the regulation applies to Syrian citizens and stateless persons and those coming from Syria.

In the light of historical developments, the meanings of immigrant, refugee, asylum seeker and temporary protection status can be defined briefly. In the 1951 Refugee Convention, "refugee" is defined as a person who leaves the country of his citizenship because he fears that he will be subject to prosecution because of his race, religion, nationality, belonging to a certain social group or political opinion, and who does not or does not want to return to his country due to fear (UN, 1951). An asylum seeker is defined as a person who has left their country and is seeking protection against persecution and serious human rights violations in another country but has not yet been legally recognized as a refugee and is awaiting a decision on the asylum claim. Since seeking asylum is a fundamental human right, it means that everyone should enjoy this right and be allowed to enter another country (AI, 2022). Although there is no internationally accepted definition of the concept of migrant, it generally represents people who cross the border in search of better economic opportunities and move to improve their living standards (UNHCR, 2018). In this sense, it is used to express immigrants, refugees, and non-refugees. For example, those who settle in another country to work, study, or live with family members in another country are considered as immigrants (Amnesty International, 2022). Temporary protection regulation defines "temporary protection" as the protection status granted to foreigners who are forced to leave their country, cannot return to the country they have left, who arrive at or cross the borders collectively or individually during a mass influx (Art. 3).

From the conceptual framework in question, how should the "temporary protection" status granted by Turkey to Syrians be evaluated? First, it is known that Turkey does not consider those coming from outside Europe as "refugee" on the legal basis. In the Turkish legal system, there is no equivalent for the status of "refugee" anymore. In this context, in the Temporary Protection Regulation based on the Foreigners and International Protection Law numbered 6458, Turkey evaluated those who migrated from Syria within the scope of "temporary protection" status and found a temporary legal solution.

Social Services and Assistance in Municipal Laws

There are three local government units in Turkey: municipality, special provincial administration, and village. In addition, metropolitan municipalities, which are considered as municipalities with a special status, are also accepted as local government units. In this context, social services carried out by municipalities should be handled within the framework of the Municipality Law No. 5393 and the Metropolitan Municipality Law No. 5216.

Municipality Law No. 5393 includes extensive regulations on social services and assistance. There are provisions regarding social services in the 13th, 14th, 15th, 60th, 69th and 77th articles of the Law. In the article titled "citizen law" of the Law, the right of citizens to benefit from municipal aid is mentioned, and the obligation to provide this aid in a way that does not harm human dignity is emphasized (13/3). Article 14, which regulates the duties and responsibilities of municipalities, states that municipalities can carry out or have activities such as social services, social aid, and vocational and skill training if they are shared locally. In the same article, it is mentioned that it is necessary to open shelters for women and children in metropolitan municipalities and municipalities with a population of over 100,000. Following this, the duties, and responsibilities of municipalities regarding construction, maintenance, and repair in areas such as education, health and places of worship are listed. In addition, it was mentioned that methods appropriate to the situation of the disabled, elderly, destitute and low-income people will be applied in service delivery (14/1). In Article 15 titled "Powers and privileges of

municipalities", it is emphasized that the municipality will engage in all kinds of activities and initiatives to meet the local common needs of its citizens (15/1). In the same article, it is stated that metropolitan municipalities within the provincial borders, provincial municipalities within the borders of the municipality and adjacent areas, and municipalities with a population exceeding 10,000 can allocate real estate, with the decision of the council, for projects such as education, health and social services, provided that it is used in line with its purpose, with the approval of the Ministry of Environment and Urbanization. (15/6). In paragraph 1 of Article 60 titled "Municipal Expenses", social services and aid to be provided to low-income, poor, needy, orphans and disabled people are evaluated within this scope (60/1). In Article 69 titled "Land and Housing Production", it is stipulated that land can be allocated for those exposed to disaster (69/3). Finally, in Article 77 titled "Voluntary Participation in Municipal Services", solidarity in the town is stated in the municipality's health, education, sports, environment, social services and aid, library, park, traffic, and cultural services, as well as services for the elderly, women, and children, the disabled, the poor and the needy. It is emphasized that programs can be organized for the participation of volunteers to ensure participation and increase effectiveness, savings, and productivity in services (77/1).

Law No. 5216 included regulations regarding social services and responsibilities, most of which are like Law No. 5393. According to Article 7 titled "Duties and Responsibilities of Metropolitan and District Municipalities", metropolitan municipalities are responsible for constructing buildings and facilities for health, education, and cultural services, performing all kinds of maintenance and repair of buildings and facilities related to these services belonging to public institutions and organizations, and providing the necessary material support. In addition, to carry out and develop large health centers, hospitals, mobile health units and all kinds of social and cultural services for adults, elderly, disabled, women, youth and children, and to establish social facilities for this purpose, to open, operate or have operated vocational and skill training courses, Cooperating with universities, colleges, vocational high schools, public institutions and non-governmental organizations while carrying out these services is listed among the duties and responsibilities of metropolitan municipalities (7/1).

When these regulations are evaluated as a whole, it can be said that both the Municipality Law No. 5393 and the Metropolitan Municipality Law No. 5216 include detailed regulations on social services and aid.

Although the fact that Syrians are so densely settled within the borders of Turkey is the subject of another discussion, the analysis of the current situation is important. In this context, regardless of the nature of migration, the basic needs of individuals living within the borders must be met. Providing social aid and services for Syrians provides a mutual benefit. First, it is ensured that the basic needs of those who escaped from the Syrian civil war and settled in the country are met and that they live a life worthy of human dignity. In this context, it is important to increase the living standards of disadvantaged groups, especially women, children, the elderly and the disabled. Secondly, meeting the basic needs of Syrians and ensuring social integration is expected to serve the security of cities and the preservation of their urban identity. However, it is also known that such gains take time and are costly. In this context, it is also known that the migration problem should be addressed at the local level. As a matter of fact, Syrians continue their lives within local communities in this context. Therefore, local governments need to provide and coordinate housing, education, health, employment, and services for disadvantaged groups. Meeting the basic needs of Syrians and providing services such as education, health and psychosocial support shorten the adaptation process and contribute to reducing the social and economic effects of the migration process to the country. In short, there is a close relationship between municipal laws, social services, and immigrants. While municipal legislation draws the limits of what can be done for immigrants at the local level, social services serve to ensure integration and help reduce the problems that immigrants may pose.

Social Services and Assistance Provided by Local Governments to Refugees in the World

Local governments around the world carry out similar activities for refugees, although there are differences in their practices. These activities are rather aimed at meeting basic needs and achieving harmony with the local people. In this context, it is necessary to clarify the issues of social service and social assistance, which are closely related to each other. Social aid is divided into two: in-kind and cash aid. Cash aid includes cash payments to individuals in need. These benefits include old-age benefits, disability benefits, child benefits, and unemployment insurance. In-kind aid covers issues such as housing, education, health, food, and social services.

For example, Japan puts local governments at the forefront in providing services to foreigners migrating to their country and making them a part of local communities. One of the main focuses of the activities carried out is

educational activities aimed at removing language barriers. In this context, language lessons are provided for foreigners for free or at affordable prices (Aiden, 2011). The city of Barcelona, Spain, has also developed a formal plan called Ciutat Refugi to support city services and resources and collaborate with local NGOs, charities, and service provider organizations to accommodate migrants. The city council and local NGOs have opposed discourses that interpret immigrants as the "other" and eliminate wrong attitudes about immigrants (IOM, 2017). In Germany, a network of local NGOs, charities and activist alliances provide health, housing, legal and financial assistance to non-status immigrants. This network also strongly opposes exclusionary immigrant and refugee discourses. It also supports local coexistence for all immigrants regardless of their status (IOM, 2017). Chile has an important representation in social services for refugees. Since the re-establishment of a democratic government in 1990, responsibilities have been gradually transferred from the national government to regions and municipalities, allowing the country to implement innovative initiatives and programs to provide education, healthcare and other social services for immigrants (IOM, 2017).

Local authorities' actions towards refugees depend on their own economic capacity and social support networks, as well as on the way national governments respond to urban crises. While cities act as amplifiers of inequality and vulnerability, they can also act as catalysts for social and economic change and offer concrete opportunities for those displaced to find lasting solutions (Council of Europe, 2019: 8).

Municipalities as one of the Main Actors of Migration Governance and the Background of Local Migration Policies

Cities and local governments play a central role in migration management. National policies cannot adequately respond to the complexity of migration processes because they fail to take local differences into account. The cooperation of different actors such as local governments, civil society, national governments, and the private sector, and taking responsibility for migration governance have a facilitating effect on the success of migration processes. In this context, although migration management is a process handled at the national level, local actors have important responsibilities in the fields of education, health, infrastructure, and social cohesion. As a matter of fact, as in many local problems, it is known that local governments have the capacity to identify problems and produce solutions faster than national governments in the migration process.

The economic and social interests, institutional framework, political culture, immigrant rights, existence of non-governmental organizations, social movements and national welfare system are the constitute migration policies at the national level. To assess whether these factors are applicable at the local level, the special circumstances of the municipalities need to be taken into account (Schammann vd., 2021: 3).

The degree of centralization, legal and structural discretion, and institutional rules governing interactions at the local level are decisive in the formulation of local migration policies. In addition, it is accepted that the roles of local actors are decisive in determining policies. Conflicts or cooperation between actors at the same level as well as between different levels can affect local migration policies. Again, the importance of local discourses on creating immigration policy cannot be denied in this context. It is also possible that such discourses can affect both perceptions of the local situation and policies regarding immigration and immigrants. In other words, the magnitude of migration has an accelerating effect on the transformation of local policies (Schammann et al., 2021: 3-5). For example, the fact that many Syrians in Turkey live in urban areas creates difficulties for local governments. In addition, the concentration of decision-making authority in the central government in Turkey prevents local governments from taking sufficient responsibility in migration processes (Lowndes & Polat, 2020: 1-2). Even though local governments are considered as one of the main actors of migration governance, the inadequacy of institutional infrastructures in this regard is pointed out (Kara & Dönmez-Kara, 2016: 15).

There are three ways to ensure social cohesion of immigrants and to improve their coexistence with local communities: personal relations, official and socio-economic relations with government institutions (Kaya et al., 2021: 15). While the lack of social cohesion between local communities and refugees leads to tensions, there may be problems such as the perception of host communities as competitors in the job market. Although little research has been done on the impact of Syrians on the local labor markets of host countries, the perception of Syrians as competitors hinders the development of economic opportunities for them (Speakman, 2019: 271).

Municipalities are one of the main actors in the integration and meeting basic humanitarian needs of Syrian refugees. The importance of municipalities, which are the local implementers of national-level policies for Syrian refugees, is also emphasized on a global scale. The fact that the municipalities in the region are exposed to intense migration has not only differentiated the service delivery of the administrative units, but also brought

them to assume key roles in the integration of refugees and crisis management. Immigrants have put pressure on the service capacity of municipalities, especially neighboring Syria, and have caused reactions from the local people. It can be said that the economic and social problems brought about by the COVID-19 process are also effective in increasing the reactions.

Various international meetings are held with the participation of Turkey to solve the problems in Syria. For example, a workshop on "Mediterranean Municipalities at the Forefront of Refugee Crisis" was held in Amman, Jordan, in 2016 with the support of organizations such as the Mediterranean Integration Center (CMI), World Bank (WB), and the German International Cooperation Agency (GIZ). Approximately one hundred and forty participants, including seventy municipal representatives from Iraq, Jordan, Lebanon, Morocco, Palestine, Turkey, and Europe, as well as seventy municipal representatives from central government, civil society, as well as development and humanitarian organizations, gathered at the workshop. How to foster regional exchange and learning between communities on best practices and innovative solutions to bring refugees and host communities to the common well-being was discussed. In the workshop, it was pointed out that the municipalities on the Syrian border were most affected by the refugee crisis, based on the similarity of the problems faced by the municipalities. It has been stated that municipalities lack the necessary human resources, technical, planning and management skills and financial resources to deal with the Syrian refugee crisis. In addition, the need for more cooperation and support between central governments, international organizations, NGOs and the private sector in tackling the refugee crisis was emphasized (CMI, 2016).

In the workshop where it was mentioned that there is a need to identify the best practices and solutions within the municipal services, it was stated that the priority areas are waste management, water supply, shelter, strategic planning, social services, health, education, higher education and employment. In addition, it was emphasized that communities should strategically address issues such as social cohesion and psycho-social support (CMI, 2016). As a matter of fact, the increase in the demand for basic services such as waste management and shelter, together with the migration from Syria, has forced the municipalities to expand their responsibilities in their traditional duties (World Bank, 2016).

In the workshop, the production of permanent solutions for refugees from Syria is realized through comprehensive protection and solution strategies. In this context, the voluntary return of refugees to Syria should be planned when (UNHRC, 2022):

- 1) supporting the resilience of the host country and society,
- 2) ensuring that refugees are self-sufficient, including access to services, legal employment opportunities and livelihoods,
- 3) expanding access to resettlement and other complementary means in third countries,
- 4) providing the conditions for a safe and sustainable return.

International actors recognize the indispensable role of local actors. They point out that it would be more beneficial to encourage local and national humanitarian actors to contribute to the process instead of changing them (Meral et al., 2021; Betts et al., 2017: 24). However, the contributions of actors often do not go beyond appreciating Turkey's efforts. Turkey's insistence on international solidarity (Batalla & Tolay, 2018: 4) does not find sufficient response in the international arena.

It is recognized that the United Nations (UN) agencies and other international organizations should take more responsibility. For example, although Gaziantep's strategic location is seen as an advantage for local actors, activities are limited. Through partnerships with UN agencies, the MEU receives capacity building assistance on waste management and recovery. Within the framework of another project with UN agencies, the municipality and the Chamber of Industry are conducting vocational training focused on the employability of Syrian refugees in the service and industry sectors. However, this situation is frequently criticized by local authorities and NGOs, as the cooperation framework remains limited despite the developments (Betts vd., 2017: 24).

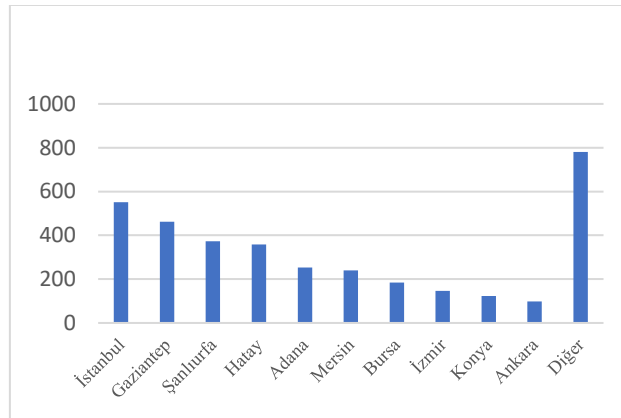
An Overview of the Geographical Distribution of Syrian Migrants

The civil war in Syria in March 2011 has displaced millions of people from their homes. Immigration from Syria has affected many countries economically, culturally and socially. European countries have approached the problem of Syrian refugees cautiously, exhibited a conservative attitude, and implemented uncompromising policies to avoid their negative externalities. The most important indicator of this situation is the statistical data. The European countries, which accept a limited number of refugees, did not even choose the refugees in this

limited number, but accepted the Syrians with the quality and merit that would provide added value to their countries. On the other hand, the situation in countries close to Syria geographically and culturally has changed both qualitatively and quantitatively. Turkey has adopted an “open door” policy regarding Syrians, and this is reflected in the number of Syrians. Again, the fact that the Syrians registered outside of Turkey are located in the same geography is the proof of the situation in question.

According to the UN's 2022 data, most of the registered Syrians migrated to neighboring or nearby countries. At this point, besides the geographical and cultural proximity, the attitudes of the countries have been decisive. Of the approximately 5.5 million Syrian refugees, 3.6 million were registered in Turkey, 825 thousand in Lebanon, 676 thousand in Jordan, 261,000 in Iraq, and 144 thousand in Egypt. In the period between 2016 and 2022, only 346 thousand refugees returned to their countries voluntarily (UNHCR, 2022). At this point, although there has been a proportional increase in voluntary returns by 2022, it is seen that it is far from the desired acceleration. The European Union (EU) has made a commitment to help Turkey with the Syrian refugees. At the Turkey-EU Summit held in 2015, the European Commission pledged 3 billion euros for Turkey and stated that if it was not enough, it would find an additional 3 billion euros in half. The EU has paid 4.3 billion euros of the 6 billion euros it has committed. In addition, the EU has made promises to Turkey on issues such as visa exemption, EU membership and the expansion of the Customs Union (<https://multeciler.org.tr/>, 2021). However, the EU did not fulfill its commitments on these issues and statements were made that would distract Turkey. As a result, the unity of discourse and action did not occur.

The fact that Turkey is the country that takes the most responsibility for Syrian refugees has made the country's economy difficult. Those under temporary protection are mostly settled in the metropolitan cities of the country. Considering the distribution of approximately 3.6 million refugees who fled the civil war in Syria and settled in Turkey, the top 10 provinces with the highest number of Syrians (Directorate of Migration Management, 2022):

Figure 1: Distribution of Registered Syrians in Turkey by Provinces

Accordingly, the province with the highest number of Syrians was İstanbul with 532 thousand, followed by Syria's border neighbors Gaziantep with 430 thousand, Şanlıurfa with 310 thousand and Hatay with 292 thousand. One of the conclusions to be drawn from the distribution of the population is that the Syrians mostly settled in the most developed provinces of Turkey and generally preferred settlements close to the border.

2) Research Method

In the method section, the purpose and importance of the research, scope and limitations, design and research group, data collection method and analysis technique, validity and reliability were evaluated.

Purpose and Importance of the Research

The purpose of the research shows why the research is done and which problems it will offer solutions to. In this context, the purpose of the research should be stated clearly and understandably. In addition, the reader wants to learn what benefit will come out of solving the problem (Sönmez & Alacapınar, 2011: 180; İslamoğlu, 2003: 43). Determining the purpose of the research is important in terms of facilitating the determination of the necessity of the research and what kind of research should be done (Glesne, 2013: 50).

The purpose of this research is to determine in which areas the activities carried out for the immigrants from Syria in Gaziantep are concentrated. In other words, it is to reveal the areas of activity that are missing, if any. In

addition, it is aimed to determine how effective the activities carried out in the province of Gaziantep at the point of preservation of local culture are. Therefore, answers to the following questions were sought in the study:

- a) In which areas have services been produced for Syrians in Gaziantep?
- b) Is there any group that Gaziantep Metropolitan Municipality has given priority among Syrians?
- c) Does Gaziantep Metropolitan Municipality have activities to protect urban culture?

Integration of Syrian refugees is among the main issues of interest to countries such as Turkey, which have experienced intense migration. Syrian refugees have faced problems related to health, shelter, food, education, spoken language, and psychology. One of the actors involved in an active struggle to overcome the problems of refugees migrating from Syria has been metropolitan municipalities. The attitude of the metropolitan municipalities facilitates the adaptation process of Syrians, prevents the spread of crime, especially juvenile delinquents, and increases the safety of the city. Therefore, classification of the activities carried out by the metropolitan municipality in the example of Gaziantep province and revealing the deficiencies/deficiencies are important in terms of both contributing to the fight against xenophobia and marginalization and protecting the local culture.

Scope and Limitations of the Research

It is not possible to handle and evaluate a subject in all its aspects in research. Time and resource impossibilities prevent the study of the research subject from all aspects. Therefore, the limits of the research subject should be revealed (Islamoglu, 2003: 47).

The study covers Syrians under temporary protection status who migrated from Syria to Gaziantep from the beginning of the Syrian civil war in March 2011 to 2022. The fact that the province of Gaziantep was chosen as an example was determined by the fact that it was the province with the highest number of Syrians after Istanbul, and that it also had a border with Syria. In addition, the research was limited to news and in this context, the news on the web address of Gaziantep BB was taken as a basis (<https://gaziantep.bel.tr/tr>).

Research Design and Research Group

The research was designed as a case study, one of the qualitative research designs. Case study refers to the approach developed by using more than one event or people to solve any subject, phenomenon or problem (Güler et al., 2015: 173). The fact that Gaziantep is geographically close to Syria and has to host many Syrians can provide important data about the activities carried out for Syrians. The choice of case study research in the study is to eliminate the complexity of the Syrians problem, which is accepted to exist in Turkey, to determine at what level and in which areas the activities are concentrated, and to reveal what kind of problems the Syrians issue raises in the city. Additionally, the activities carried out by Gaziantep Metropolitan Municipality can guide cities in similar situations. In this context, the activities carried out by Gaziantep Büyükşehir Municipality towards Syrians have been examined in depth and revealed.

Data Collection Method and Analysis Technique of the Research

Document analysis method was used in the collection of research data. All kinds of written sources, newspapers, magazines, books, encyclopedias, reports and letters recorded for the past are considered as document scanning. Accessing written data is both easier and more reliable (Kozak, 2015: 97). In this context, from the 6,869 news items on the Gaziantep Metropolitan Municipality's website from March 15, 2011, when the Syrian civil war began, to November 30, 2022, 101 news about Syrians were identified. The reason why no local newspapers other than the website of Gaziantep Metropolitan Municipality were used in the research is that the scope of news of Gaziantep Metropolitan Municipality is wider. In other words, there is limited news in the local media about the activities carried out by the Buyuksehir Municipality towards Syrians. In addition, the website of Gaziantep Metropolitan Municipality was preferred, based on the assumption that it can present the activities carried out by a metropolitan municipality in the most systematic way. Again, an attempt was made to reach the decisions of the Gaziantep Metropolitan Municipality Council, but it was seen that the decisions were not accessible.

The data were analyzed by content analysis technique. Content analysis is accepted as the process of exporting meaning (Erdoğan, 2007: 249). Content analysis is the interpretation of the content of the texts turned into written documents within the framework of certain concepts and themes, arranging them in a way that the reader can understand (Yıldırım & Şimşek, 2016: 242). It is a technique that provides a methodical, systematic, objective and, if possible, quantitative analysis of texts (Bilgin, 2014: 2). The data were categorized into fourteen

themes. Accordingly, employment, humanitarian aid, social cohesion, children, urban identity, publicizing the problem of Syrians, educational activities, environmental awareness, multi-actor cooperation, health services, financial difficulties, infrastructure services, women and security activities are the themes of the research.

Among the themes of the research, themes such as employment, humanitarian aid, social harmony, children, educational activities, health services and women are subjects that can be directly considered as social services and aid. In addition, the themes of urban identity, environmental awareness, multi-actor cooperation, financial difficulty, infrastructure services and security activities are issues closely related to the social services in question. First of all, there are several reasons why urban identity was determined as the theme. One of these is important because urban identity expresses the dependence of individuals or groups on the city. Because this situation facilitates the work of the municipal personnel who provide services to the people living in the city, in determining the needs and solving the problems. Secondly, the increase in cultural and social diversity in Gaziantep province due to Syrian migration necessitates the protection of local culture and communities. Some activities need to be carried out in order to preserve the identity of the city in Gaziantep, where 430 thousand Syrians live According to official data. Finally, urban identity can play a helping role in how people deal with needs such as housing and poverty. Secondly, the reason for including the theme of environmental awareness is that migration from Syria poses threats to the welfare of citizens living in the region. Protecting the local people, especially in terms of health and economy, has a facilitating effect in preventing threats that may arise from migration movements. At this point, it is important to identify the activities carried out by Gaziantep BŞB and reveal the deficiencies. Additionally, providing consultancy to immigrants in combating environmental problems can also be considered as a part of social services.

Thirdly, in determining the theme of multi-actor cooperation, the assumption that this cooperation could achieve improvements in the size of social services and aid was effective. This situation necessitates the determination of how often Gaziantep BŞB, which is not in a sufficient position on its own in the Syrian issue, cooperates with local, regional, national and international actors. Similarly, in world practices, many countries have started to develop partnerships at various levels.

Fourthly, the reason for determining the theme of financial difficulty is the close relationship between financial means and social assistance and services. Municipalities must have sufficient financial resources to provide social services and assistance. In addition, municipalities' opportunities to find solutions to sudden population increases such as Syrian migration may be limited. On the other hand, the municipality's facilities can enable it to use its resources effectively and efficiently. Therefore, the extent to which Gaziantep BŞB includes financial difficulties in its news provides important outputs in determining social services and opportunities.

Fifthly, the reason for organizing a theme of infrastructure services is that the infrastructure capacity of the city, whose population increases with the migration from Syria, will be strained and this situation may threaten public health. In this context, it is important to determine whether Gaziantep BŞB has made improvements to the infrastructure. Additionally, improving infrastructure can facilitate healthcare while ensuring the protection of public health. Again, having a reliable infrastructure in a city can facilitate access to social services such as education.

Finally, with the theme of security activities, the issue of what kind of activities Gaziantep BŞB includes to prevent possible threats to the security of the city by Syrians who are faced with situations such as violence, unemployment and poverty is discussed. In this context, the municipality's fight against crime and violence will serve the security of the city. In this context, it is possible for social services to put forward preventive measures and rehabilitation programs aimed at the origins of crime.

Validity and Reliability of the Research

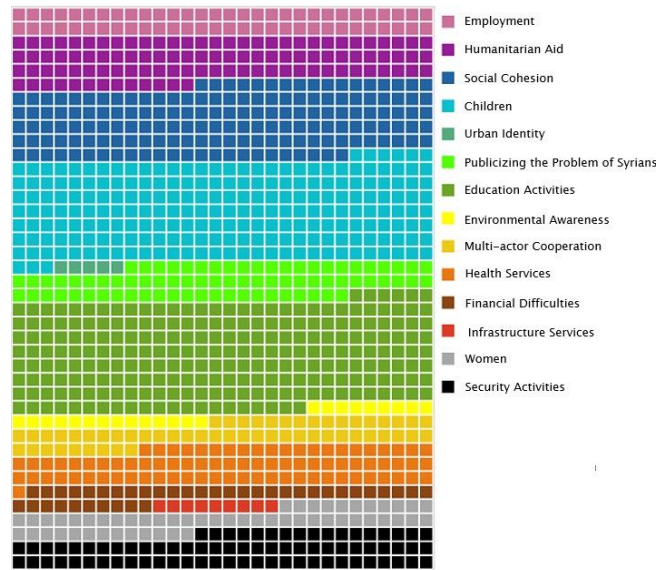
The concepts of validity and reliability used in quantitative and qualitative research have different representations. The concepts of validity and reliability in qualitative research are internal validity-credibility, external validity-transferability/transferability; internal reliability-consistency, external reliability-confirmability concepts. Credibility is related to the reality of the findings obtained by the researcher, the validity of the research results in similar environments, the consistency of the processes with each other, and the collection and presentation of data with an objective approach (Yıldırım & Şimşek, 2016: 277-283). The fact that the research data is obtained from the Gaziantep Metropolitan Municipality web address, that the internet address is open to access, and that everyone who conducts similar research has the opportunity to access these data can be shown as evidence for the authenticity of the research findings. In the data collection and analysis processes, a consistent way was followed as much as possible. The data were collected and presented in an objective and unbiased manner. Since qualitative studies tend to examine events or phenomena in detail, the concept of

transferability is preferred over the concept of generalizability (Yıldırım & Şimşek, 2016: 283). The reproducibility of the research was ensured by others, as the news on the Gaziantep Metropolitan Municipality web page were documented and analyzed in the collection of data. At the same time, it was tried to look at the data from an outside perspective, and care was taken to be consistent in the collection, coding and analysis processes of the data. The results obtained in the research were confirmed by the research data and findings and explained to the reader in a logical way.

3) Findings of the Research

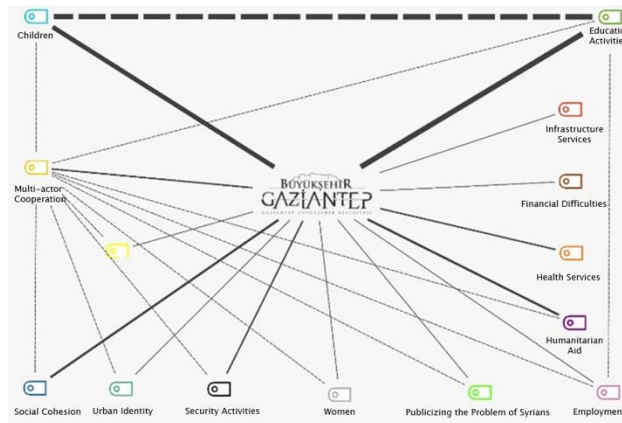
The news that constitutes the subject of the research were compiled from the web address of Gaziantep Metropolitan Municipality, and themes were created after similar concepts were brought together. Maxqda Analytics Program was used to analyze and visualize the data and to show the relations of the themes with each other.

Figure 2: Document Portrait on News

In Figure 2, there is a "document portrait" obtained by coding the news about Syrians obtained from the "Haberler" portal of Gaziantep Metropolitan Municipality's website and turned into a single document. Figure 2 was created by using the document portrait menu in the visual tools window of the program. Accordingly, among the above-mentioned codes, the first three codes in the news portal were education activities, children, and social cohesion, respectively. From this point of view, Gaziantep Metropolitan Municipality's focus on education-based activities for children among disadvantaged groups has the aim of overcoming the psychological problems that may arise in children and minimizing their grievances. In addition, it is not a coincidence that the humanitarian aid code comes after the codes of educational activities, children, and social cohesion. As a matter of fact, it is accepted that the basic needs of Syrian children and adults must be met in order for educational activities to be successful. Therefore, it has been seen that Gaziantep Metropolitan Municipality focuses on educational activities, especially the education of children, in line with its possibilities, but cannot contribute adequately to the protection of the urban identity and the environment with its infrastructure activities for Syrians. It can be said that the financial stalemate of the municipalities is the determining factor in the emergence of this situation. As a matter of fact, it is known that the activities in the aforementioned areas require large investments and also require a long process. At this point, it can be said that Gaziantep Metropolitan Municipality focuses on short-term practices rather than long-term activities. Again, health services provided for Syrians are among the most emphasized themes. Activities for the physical and mental health of Syrians were given importance by Gaziantep Büyükşehir Municipality. Psychological support activities were carried out in order to eliminate the scars of war, especially for women and children.

Figure 3: News for Syrians in Gaziantep Metropolitan Municipality's News Portal

In Figure 3, a single case model was applied to reveal the level of relationship between the themes. Accordingly, it has been seen that educational activities and child contact are closely related to each other. In other words, it is seen that a significant part of the educational activities carried out by Gaziantep Metropolitan Municipality is for children. This relationship shows itself in the following words of the Gaziantep Metropolitan Municipality Mayor:

“...When we, as Gaziantep Metropolitan Municipality, investigated this issue, we saw that the children of people staying in camps and staying at home could not go to school. These children cannot go to Turkish schools because they do not know Turkish. Sending them to private schools and English-medium schools is also a big financial burden. Considering this, as Gaziantep Metropolitan Municipality, we opened a large school for the children of our guests from Syria. Currently, over a thousand children are studying in our schools. Of course, we allow them to do the training in their own language. Education is provided in Arabic. As teachers, we also benefit from people from Syria who have teaching qualifications. So far, we have met the school needs of almost all the children who have applied to us”.

It is understood from Table 3 that social adaptation activities for Syrians are carried out mostly through children. The fact that childhood is a period in which the foundations of emotional and psychological development are laid has been effective in carrying out social adaptation activities mostly through children. In addition, carrying out social cohesion activities through children is also important for the long-term stability and development of societies.

Again, one of the important findings of the research is that Gaziantep Metropolitan Municipality carries out a significant part of its activities by establishing partnerships. The municipality wanted to share its workload by trying to establish cooperation on education activities, activities for children, humanitarian aid, employment, publicizing the problem of Syrians, environmental awareness, activities for women, security activities, protection of urban identity and social cohesion. For example, the aid provided by the USA for school supplies to Syrians can be evaluated in this context. The US official, who was involved in the humanitarian aid activities of the period, expressed the situation with the following words:

“I have two sons. So I know what the needs of children are. Thank you for having such a beautiful school built in Gaziantep. We thought we'd do something like this as a gift to the children when the schools just opened. We know the children and the conditions under which they live. In return, we wanted to help them. I would like to thank the Mayor of the Metropolitan Municipality and the people of Gaziantep, especially the Coordinator Governor, for opening their doors to these people”.

As it can be understood from Figure 3, in the activities carried out by Gaziantep Metropolitan Municipality, although partial aid in kind has been realized, it is seen that there is no cash aid and therefore cooperation has not been realized in this regard. It does not seem possible for Gaziantep Metropolitan Municipality to produce a sufficient solution to the Syrian issue with its own facilities and activities carried out with the help of the central government. Examples of this situation appear in urban identity. Although the municipality attaches importance to social integration, education, and registration of Syrians for the preservation of the urban identity, it is possible to see that the expected success has not been achieved, both in the analysis and in the changing structure of the city.

activities carried out. In 2013, Gaziantep Metropolitan Municipality Health Services Department Head of the period stated the activities carried out for Syrian children with the following words:

“As Gaziantep Metropolitan Municipality, we established this center to provide education opportunities for the children of families who took refuge in our country after escaping from the human tragedy in neighboring Syria. As a municipality, we try to offer all the opportunities we can in this center, where children's adaptations are ensured, and they continue their education life. From time to time, various institutions and organizations also contribute to the work we continue through collaborations”.

With the election of the female mayor, there has been an increase in the variety and number of activities for Syrian women. Although the expression "woman" is not among the most coded expressions, it would be appropriate to focus on it. As a matter of fact, it is known that women are among the groups most affected by the civil war in Syria. In this context, in order to make the voices of women victims of war heard in the international arena, the President of Gaziantep Metropolitan Municipality brought the issue to the agenda at the G-20 Leaders' Summit. The mayor expressed the problems of Syrian women with the following words:

“We stated that we are with people who have only fear in their bags, who have lost a loved one, who has lost their spouse, who have lost their child, and who have come to save their lives, and that we want to support them. We opened our hearts to them, we opened our table, we opened our home. In this case, we said, 'We have to do whatever we need to do to get you out with the least damage', and 5 years have passed. In fact, the hospitality does not last for 5 years, but a lesson in humanity was given to the whole world here and was shown how to act in accordance with human conscience.

When the activities of Gaziantep Metropolitan Municipality for disadvantaged groups are evaluated as a whole, it is seen that it is aimed to ensure their adaptation to social life, to eliminate their educational deficiencies, and to overcome the traumas experienced by children and women. In this respect, it can be said that Gaziantep Metropolitan Municipality acts responsibly and takes extra responsibility within the framework of both the sense of responsibility of being located in the same geography, both the common past and close kinship relations. It has been emphasized that the municipality itself has expressed the issue in international media in the areas in question and that Europe should act more sensitively in this regard. In fact, even these efforts alone show how much Gaziantep Metropolitan Municipality embraces the Syrian issue.

In addition to these efforts, one of the striking findings of the study was the interruption of the news flow regarding the activities carried out for Syrians on the official website of Gaziantep Büyükşehir Municipality in recent years. The reasons why this situation occurs may be different. It is debatable whether the Syrian opposition, which has increased in intensity during the pandemic period, is caused by economic considerations or by the Gaziantep Metropolitan Municipality's attention to the unique problems of the epidemic during the pandemic period.

Conclusion

When the Arab Spring spread to Syria in 2011, a civil war started in the country and hundreds of thousands of people lost their lives. The Syrians who had to leave their country were in relocation movements, and Turkey came first among the preferred countries. In Turkey, especially the provinces located on the border had to spend more energy on migration movements, firstly humanitarian and then social activities were focused on. Among these provinces, Gaziantep has become the second metropolitan city with the highest number of Syrians after Istanbul.

Although the units most affected by migration processes are local governments and metropolitan municipalities, the centralization of the authorities regarding migration management and the central character of the policies make migration management difficult. As a matter of fact, it is known that local actors cannot sufficiently participate in the process while determining migration policies.

Although Gaziantep Metropolitan Municipality has advantages in terms of political relations in the implementation of migration policies, it has difficulties in the execution of services for Syrians, and a significant part of the activities carried out are provided with the support and entrepreneurial capabilities of the central government. While there has been continuity in education, activities for children, social cohesion, humanitarian aid and health since the Syrian civil war, studies on environmental awareness, protection of urban identity, security, and cooperation have remained at a more limited level.

Financial inadequacies are at the root of the problems that Gaziantep Metropolitan Municipality has experienced in the provision of local services to Syrians. In this context, national authorities, NGOs, and the private sector need to fulfill their responsibilities and act together as actors of migration governance. However, it can be said that coordination-based approaches on the axis of cooperation will reduce the damage caused by the Syrians problem. In other words, the establishment and operation of vertical and horizontal relations in a result-oriented manner and the functional implementation of multi-sectoral coordination are seen as a necessity.

Metropolitan municipalities need to take more responsibility in ensuring social cohesion. At this point, Gaziantep Metropolitan Municipality has carried out important activities and presented successful examples at many points. However, it should be noted that the activities carried out by Gaziantep Metropolitan Municipality, especially in terms of social cohesion and basic services, are not sustainable. The fact that metropolitan municipalities have to deal with external services when they are not self-sufficient with their own means, while forcing the units, prevents them from fulfilling the services they have undertaken in sufficient variety, quality and speed. It can be said that xenophobia among the local people will increase if the BŞB does not contribute adequately to the activities that will ensure harmony between the local people and those who have migrated from Syria. As a matter of fact, it is necessary to read the recent critical view of the local people towards Syrians from this perspective. In addition, the lack of social cohesion can lead to the marginalization of Syrians and increase the crime rate. Again, more time and resources are needed to combat these negative externalities, and long-term plans rather than short-term implementations should be implemented.

Gaziantep Metropolitan Municipality is trying to serve approximately 500 thousand Syrians with almost the same infrastructure, with the integration of those who migrated from Syria into the population. In this case, it brings the strain and erosion of local capacity. In addition, developments in terms of population negatively affect the participation of local people in the workforce. Although Gaziantep Metropolitan Municipality tries to go to restrictive practices with quota applications, it has not been successful at the point reached, and it shows itself in the number of Syrians employed by the market. The increase in the number of Syrian-owned businesses in the city and the damage to the urban identity constitute another dimension of the Syrian problem.

Notes on Contributors: ...

Conflict of Interest: *There is no conflict of interest between the authors or any third-party individuals or institutions.*

Bibliography

Amnesty International (2022). Refugees, Asylum Seekers and Migrants. <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/refugees-asylum-seekers-and-migrants/>, (16.11.2022).

Batalla, L., & Tolay, J. (2018). Toward Long-Term Solidarity with Syrian Refugees? Turkey's Policy Response and Challenges. Atlantic Council, https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2019/08/Toward_Long-Term_Solidarity_with_Syrian_Refugees_web_final_update_101118.pdf, (20.12.2022).

Betts, A., Ali, A & Memişoğlu, F. (2017). Local politics and the Syrian refugee crisis: Exploring responses in Turkey, Lebanon, and Jordan. University of Oxford: Refugee Studies Centre Report. https://www.rsc.ox.ac.uk/files/files-1/local-politics-and-syrian-refugee-crisis_report-web.pdf, (02.11.2022).

Bilgin, N. (2014). Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar, 3rd Edition, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Council of Europe (2019). The role of local and regional governments in protecting internally displaced persons (IDPs). Congress of Local and Regional Authorities, CG37 Report, 29 October 2019.

CMI (2016). Summary Note - Mediterranean Municipalities at the Forefront Of The Refugee Crisis: Peer-To-Peer Learning Workshop For Communities Hosting Refugees.

https://www.cmimarseille.org/sites/default/files/newsite/library/files/en/Summary%20Main%20messages_Final_.pdf, (02.11.2022).

- Gaziantep Pusula Newspaper (2019). "Syrian Solidarity", <https://www.gaziantepusula.com/haber/10309099/suriyeli-dayanismasi#>, (18.12.2022).
- Glesne, C. (2013). Nitel Araştırmaya Giriş. (Çev. Ed. Ali Ersoy & Pelin Yalçınoğlu). 2nd Edition, Ankara: Ani Publishing.
- Directorate of Migration Management (2022). Distribution of Syrians Under Temporary Protection by Top 10 Provinces. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (12.11.2022).
- Directorate of Migration Management (2022). Syrians Under Temporary Protection by Years. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (12.11.2022).
- Erdoğan, İ. (2007). Pozitivist Metodoloji Bilimsel Araştırma Tasarımı-İstatistiksel Yöntemler-Analiz ve Yorum, 2nd Edition, Ankara: Erk Yayınları.
- Güler, A., Halicioğlu, M. B. and Taşğın, S. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma. 2nd Edition, Ankara: Seçkin Publishing.
- Hoffman, S. & Samuk, S. (2016). Turkish Immigration Politics and the Syrian Refugee Crisis. Working Paper Division Global Issues, Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and Security Affairs.
- İslamoğlu, A. H. (2003). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 2nd Edition, İstanbul: Beta Publishing and Distribution.
- IOM (2017). Local and Municipal Responses to Cross-border Migration: Providing Services to Migrants Independence of Status. International Organization for Migration, Geneva, Switzerland.
- Kara, M. & Dönmez Kara, C. Ö. (2016). Türkiye’de Göç Yönetişimi: Kurumsal Yapı ve İşbirliği, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 10: 2, 1-25.
- Kaya, A., Çimen, B., Levent Erdal, H. B., Kılıç, A., Kırmacı, K., Küçüktığı, M. S., Ölkü, R. F., Sezen, E. & Sezgin, M. (2021). Syrian Migration and Municipal Experiences in Turkey Living Together and Social Cohesion, Local Governance and Migration Series, RESLOG, Turkey.
- Kozak, M. (2015). Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri. 2nd Edition, Ankara: Detay Publishing.
- Lowndes, V., & Polat, R. K. (2020). How do local actors interpret, enact and contest policy? an analysis of local government responses to meeting the needs of syrian refugees in turkey. Local Government Studies, 1-25.
- Meral, A. G., Tong, M., Whitaker-Yılmaz, J., Saliji, T., Topgöl, C. & Aslan, M. (2021). Refugee advocacy in Turkey: From local to global. HPG working paper. London: ODI, <https://odi.org/en/publications/refugee-advocacy-in-turkey-from-local-to-global/>, (12.12.2022).
- Municipality Law No. 5393, R.G: 13/7/2005: 25874.
- Metropolitan Municipality Law No. 5216, R.G: 23/7/2004: 25531.
- Refugees Association (2021). Money Paid to Turkey by the European Union for Syrians. <https://multeciler.org.tr/avrupa-birliginin-suriyeliler-icin-turkiyeye-odedigi-para/>, (02.11.2022).
- Schammann, H., Gluns, D., Heimann, C., Müller, S., Wittchen, T., Younso, C. & Ziegler, F. (2021). Defining and transforming local migration policies: a conceptual approach backed by evidence from Germany, Journal of Ethnic and Migration Studies, DOI: 10.1080/1369183X.2021.1902792.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2011). Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Ani Publishing.

- Speakman, J., Uhlmann, J. & Borriello, G. (2019). Mobilization of Syrian investors and the private sector to boost local economic development in refugee-hosting municipalities. https://www.ciheam.org/uploads/attachments/212/chapter_13.pdf, (22.11.2022).
- T.R. Official Gazette (2014). Temporary Protection Regulation, <https://www.mevzuat.gov.tr/anaSayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=21&MevzuatNo=20146883&MevzuatTertip=5>, (19.11.2022).
- Topal, A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. Journal of Istanbul Medipol University Faculty of Law 2 (1), 05-22.
- UNHCR (2018). Mülteci ve Göçmen. https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf, (18.11.2022).
- UNHCR (2022). Durable Solutions. <https://reporting.unhcr.org/document/3806>, (20.11.2022).
- United Nations (1951). The Refugee Convention. <https://www.unhcr.org/4ca34be29.pdf>, (15.11.2022).
- World Bank (2016). Municipalities at the Forefront of the Syrian Refugee Crisis. <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2016/08/03/municipalities-at-the-forefront-of-the-syrian-refugee-crisis>, (05.11.2022).
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Publishing.
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/amerikalilar-suriyeli-ogrencilere-okul-malzemesi-yardimi-yapti>, (05.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/avrupa-sevgi-ve-baris-odulu-guzelbeyin>, (05.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/baris-icin-kultur-kultur-icin-de-baris-gerekli>, (05.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/baskan-guzelbey-suriyelileri-dinledi>, (05.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/baskan-guzelbey-suriyeli-misafirleri-oman-tvye-anlatti>, (06.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/baskan-sahin-avrupa-parlamentosunda-dunyaya-gocu-anlatti>, (06.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/baskan-sahin-synergos-enstitusunun-davetlisi-olarak-gittigi-abd-suriyelileri-anlatti>, (06.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/baskan-sahin-uluslararası-toplumdaki-kararsızlık-daha-cok-terror-organizasyonlarının-isine-geliyor-ve-onlari-besliyor>, (06.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/belediyenin-suriye-yardimlari-takdire-sayan>, (06.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/bilgi-merkezi-suriyelilerin-dertlerine-derman-oluyor>, (07.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/bmnin-acikladigi-en-guclu-5-kadından-2si-buyuksehirin-actigi-merkezden-cikti>, (07.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/bm-suriyelilerin-raporunu-cikardi>, (07.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyukelciler-dunya-barisina-katki-icin-baskan-sahini-ziyaret-ettiler>, (07.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyuksehirden-multeci-cocuklara-cevre-bilinci-egitimi>, (07.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyuksehirden-suriyeli-konuklara-asure-surprizi>, (08.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyuksehirden-suriyelilere-gida-yardimi>, (08.12.2022).

- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyuksehir-ile-concern-worldwide-arasinda-is-birligi-protokolu-imzalandi>, (08.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyuksehir-ile-unicef-arasinda-2018-2019-ortak-calisma-protokolu-imzalandi>, (08.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyuksehirin-suriye-okulu-abd-televizyonunda>, (08.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyuksehir-itfaiesinden-suriyeli-misafirlere-soba-kurulum-ve-kullanim-egitimi>, (08.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyuksehir-siginmacilarin-sorunlarini-abdde-anlatti>, (08.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyuksehir-suriyeli-ogrenciler-icin-2ci-okulu-acti>, (09.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyuksehir-tenis-oyunlari-tenis-oyunlari-tenis-oyunlari>, (09.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyuksehir-yeni-cadirkent-insasinda-calismalarini-hizlandirdi>, (09.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/canakkale-kahramanlari-suriyeli-cocuklari-etkiledi>, (09.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/dunya-multeciler-haftasi>, (10.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/ensar-sehir-nobel-baris-odulune-aday>, (10.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/evlerdeki-suriyeliler-kamlara-tasinacak>, (10.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/fatma-sahin-cocuklar-uzerinden-almi-yonetimi-yapiliyor>, (10.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/fatma-sahin-g20-liderler-zirvesi-kapsaminda-multeci-kadınlar-panelinde-suriyeli-multecileri-anlatti>, (10.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/fatma-sahin-tahranda>, (11.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gamekten-suriyeli-egitimcilere-iftar>, (11.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gamek-suriyeli-ogretmenlere-sanliurfa-gezisi-duzenledi>, (11.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gamekten-suriyeli-ailelere-cocuk-egitimi>, (11.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gamekten-suriyeli-cocuklara-yangin-dersi>, (11.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gamekten-suriyeli-cocuklara-kisisel-gelisim-egitimi>, (11.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gamekten-suriyelilere-adaptasyon-ve-stres-semineri>, (11.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gamekten-suriyeli-ogrencilere-psikolojik-destek>, (11.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gamekten-suriyeli-ogretmenlere-travma-ve-multeci-deneyimi-semineri>, (12.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gaziantep-dunya-barisi-icin-3-ton-192-kilo-asure-pisirdi>, (12.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gaziantep-dunyada-kentler-diplomasisini-en-iyi-uygulayan-sehir>, (12.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gaziantep-sivil-suriyelilerin-guvenli-limanidir>, (12.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gaziantep-te-goc-kultur-ve-gastronomi-zirvesi-basladi>, (12.12.2022).

- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/guzelbey-biz-barisa-talibiz>, (13.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/guzelbeye-avrupa-sevgi-ve-baris-odulu>, (13.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/kent-konseysi-suriyelilerin-kampini-inceledi>, (13.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/kent-konseysi-suriyelilerin-sorunlarini-masaya-yatirdi>, (13.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/kent-konseysi-suriyeliler-konusunu-masaya-yatirdi>, (13.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/norvec-goc-ve-entegrasyon-bakani-listhaugdan-sahine-ziyaret>, (13.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/polislerden-suriyeli-ogrenciler-moral-programi>, (14.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/saglik-bakanindan-suriyeli-ogrencilere-ziyaret>, (14.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahin-avrupa-gocten-sikayet-ediyorsa-afrin-operasyonunu-desteklemeli>, (14.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahinbolge-birinci-dunya-savasindan-sonra-en-hassas-donemini-yasiyor>, (14.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahin-dunya-insani-zirvesinde-savas-magduru-kadin-ve-cocuklari-anlatti>, (14.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahin-dunya-ortak-bir-terorist-taniminda-bulusamiyor>, (15.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahin-gaziantep-olarak-suriye-krizini-iyi-yonettik>, (15.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahinhickimseyi-kutuplastirmedan-ayrirmedan-hosgoruyle-kucakladigimiz-zaman-bu-cografyadaki-oyunlari-hesaplari-bozariz>, (15.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahin-kendi-vatandasimizi-koruyabilmemiz-icin-suriyeli-misafirlerimizi-kayit-icerisine-almamiz-gerekiyor>, (15.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahin-maliyeti-yuksek-olur-diye-multeci-kabul-etmeyen-ab-ulkelerini-kiniyorum>, (15.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahin-ortadoguya-baris-gelmeden-avrupaya-baris-gelmez>, (17.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahin-suriyeliler-icin-sagduyu-cagrasi-yapti>, (17.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahin-suriyeliler-konusunda-atalayi-bilgilendirdi>, (17.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahin-vakif-temsilcilerine-suriyelileri-anlatti>, (05.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahin-ve-stk-temsilcileri-ap-baskani-schulza-suriyelileri-anlatti>, (17.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/savasin-cocuklari-bilgilerini-yaristirdi>, (17.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/savasin-magdur-ettigi-kadınlar-bu-panelde-konusulacak>, (17.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-cocuklara-sportif-destek>, (18.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-cocuklar-duygularini-resmetti>, (18.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-cocuklar-gaziantep-icin-soyledi>, (18.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-cocuklar-guvenmeyi-ogreniyorlar>, (21.12.2022).

- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-cocuklar-ile-gocmenler-gunu>, (21.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-cocuklarin-mutluluklari-gozlerinden-okundu>, (21.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-cocuklar-konser-verdi>, (21.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-cocuklar-saglik-taramasindan-gecti>, (21.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-cocuklar-tiyatro-ile-stres-atti>, (22.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-engelli-gencin-hayalini-fatma-sahin-gerceklestirdi>, (22.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-is-adamlari-ve-gazetecilerinden-turk-lirasina-destek>, (22.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyelilere-bir-destek-de-ismicreden>, (22.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeliler-icin-bilgi-merkezi-kuruldu>, (22.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyelilerin-sicak-yemegi-gamekten>, (23.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyelilerin-topluma-entegrasyonu-saglaniyor>, (23.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeliler-konusu-ortak-akilla-cozulecek>, (23.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeliler-ve-ev-sahibi-topluluklarin-gelecegi-tartisildi>, (23.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-miniklerden-sanat-gosterisi>, (23.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-miniklere-kizamik-asisi-yapildi>, (23.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-misafirler-konusuldu>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-misafirler-meslek-sahibi-oluyor-projesinin-tanitimi-yapildi>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-multecilerin-geri-kazanim-projesi>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-ogrencilerin-bilgisayar-sevinci>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-ogrenciler-cocuk-senliginde-doyasiya-eglendi>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-ogrencilerden-hatira-ormani>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-ogrencilere-gamekten-karne-hediyesi>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-ogrenciler-gaziantep-te-karne-sevinci-yasadi>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-ogrencilerin-karne-sevinci>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-ogrenciler-karne-sevinci-yasadi>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-ogrenciler-saglik-taramasindan-gecti>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/suriyeli-siginmacılara-turkce-egitim-belgesi-verildi>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/turkiye-suriye-konusunda-buyuk-fedakarlik-yapiyor>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/ucg-mewa-baskani-sahin-15-temmuz-basarili-olsaydi-bugun-suriyelilerin-yasadigi-sorunlari-yasayacaktik>, (24.12.2022).
- <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/unlu-cinli-cagdas-sanatci-ve-yonetmen-weiwei-suriyeli-gocmenlerin-filmmini-cekecek>, (24.12.2022).

[https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/yabanci-heyet-buyuksehirin-multecilere-yonelik-calismalarini-inceledi, \(24.12.2022\).](https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/yabanci-heyet-buyuksehirin-multecilere-yonelik-calismalarini-inceledi, (24.12.2022).)

Architectural Strategy Development Through Evaluation of the Spatial Themes Prominent in the Formation of Istanbul's Identity from 1923 to the Present: Proposal of a Model

1923'ten Günümüze İstanbul Kimliğinin Oluşumunda Öne Çıkan Mekânsal Temaların Değerlendirilmesi Yoluyla Mimari Strateji Geliştirme: Bir Model Önerisi

Gencay Çubuk¹

öz

Çalışmanın amacı, İstanbul'un mekânsal karakterini belirleyen temalar arasında bir ortaklık yakalayıp öne çıkan mekânsal temaların cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar gerçekleşen değişimini sunarak bu değişim yardımıyla mimari strateji geliştirilebilmesi için bir model önermektir. Bu değişim, mekânsal tercihler, sınıf farklılıkları, dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel değişkenleri ile şekillenmiş olup konutların, sanayi-eğitim-sağlık yapılarının ve sosyal alanların yerleşimini belirlemede büyük rol oynamıştır. Çalışmanın kapsamını, metropollerin tematik kimliğinin inşa edilmesi ve kent tarihi üzerine çalışan öncü figürlerin çalışmaları oluşturur. Bu bağlamda yöntemi, mekânsal temalar arasındaki etkili bağları görünür kılabacak bir literatür araştırması ve öne çıkan temaların dökümünü sağlayacak, yirmi yıllık dilimleri esas alan, ilgili tematik kelimeler arasındaki ilişkileri sunmayı hedefleyen veri analizi oluşturur. Çalışmanın bulguları, sanayileşmenin, konut arz ve talebinin, gecekondulaşmanın, sosyokültürel hayatın, kent nüfusuna ilişkin planlamaların, etkileşim alanlarının, ithal edilen tasarım ve yaklaşımların, İstanbul'un melez kent kimliğinin inşa edilmesinde hem özerk hem de birbirleriyle ilişkili bir yer kapsadığını göstermektedir. Sanayileşme ve konutlaşma gibi ayrı tematik alanlar, birbirlerinin gelişimini doğrudan etkileyen süreçleri tetikler. Sonuç olarak, İstanbul'da öne çıkan mekânsal temaların dönüşümüne dair kırılma süreçlerinin gelecek tasarım ürünlerine referans sunabilecek bazı ilişkilendirme biçimleri içerdiği görülmektedir. Bu süreçlere dair kapsamlı çıkarımların kurumlarla geliştirilmek ve çeşitlendirilmek üzere paylaşılması, İstanbul'un kent kimliğine katkı koyabilecek yeni mimari stratejilerin geliştirilmesinde ve mevcut kent kimliğinin çağdaş olasılıklarla ilişkilendirme çevikliğinin artırılmasında etkin rol oynayacaktır.

Anahtar kelimeler: kent kimliği, mekânsal kimlik, tematik mimarlık, kent mimarlığı, İstanbul mimarlığı

ABSTRACT

The core of the study is to capture a commonality between the themes that determine the spatial character of Istanbul and to present the change in the prominent spatial themes from the foundation of the republic to the present and to propose a model for developing an architectural strategy with the help of this change. This change was shaped by spatial preferences, class differences, socio-economic and cultural variables of the period and played a major role in determining the settlement of residences, industry-education-health structures and

¹ **Corresponding Author | Yetkili Yazar:** Res. Assist. Dr. Gencay Çubuk, Trakya University, Faculty of Architecture, Department of Architecture, gencaycubuk@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7908-976X

social areas. The scope of the study consists of the works of leading figures working on the construction of the thematic identity of metropolises and urban history. The method of the study consists of literature research that will make these studies and the effective links between them visible, and a data analysis that will provide a breakdown of prominent themes, based on twenty-year periods, and aiming to present the relationships between related thematic words. The findings of the study show that industrialization, housing supply and demand, squatting, socio-cultural life, urban population planning, interaction areas, imported designs and approaches have both an autonomous and interrelated place in the construction of Istanbul's hybrid urban identity. Separate thematic areas such as industrialization and housing trigger processes that directly affect each other's development. As a result, it is seen that the breaking processes of the transformation of the prominent spatial themes in Istanbul offer some forms of association that can provide references for future design products. Sharing comprehensive inferences about these processes with institutions for development and diversification will play an active role in developing new themes that can contribute to Istanbul's urban identity and increasing the agility of relating the current urban identity with contemporary possibilities.

Keywords: city identity, spatial identity, thematic architecture, city architecture, Istanbul architecture.

INTRODUCTION

The "theme", which begins to form a work and can be defined as an element, is the most basic essence necessary for a discourse to develop. Themes contain elements that can bring contradictory issues to discussion and have inclusive tones regarding all meanings. In this respect, they should be considered as important evaluation summaries in which different levels of abstraction correspond to comprehensive definitions (Manoliu, 2015). Istanbul's current spatial identity has been shaped by the change in related spatial themes, spatial preferences, class differences, and socio-economic and cultural variables of the period since 1923 and has played a major role in determining the placement of residences, industrial-educational-health buildings and social areas. Industrialization, housing supply and demand, slums, socio-cultural life, urban population planning, interaction areas, imported designs and approaches cover both an autonomous and interrelated place in the construction of Istanbul's hybrid urban identity, and the themes in the construction of a city's spatial identity. Considering basic examples such as separate thematic areas such as industrialization and housing triggering processes that directly affect each other's development, it is seen that the breaking processes regarding the transformation of prominent spatial themes in Istanbul offer some forms of relationship that can provide reference for the future of architectural productions. Every step taken and every radical change to be taken to share the comprehensive inferences about these processes in order to be developed and diversified will play an active role in the development of new themes that can contribute to the urban identity of Istanbul and in increasing the agility of the current city identity to relate to contemporary possibilities.

The Role of Examining Themes in the Construction of a City's Spatial Identity

Mentioning that a theme is needed to lead to the development of a city, Wiranegara (2018) states that the integration between the themes to be developed based on the potential, uniqueness, excellence and sustainability of natural resources and man-made resources forms the main conceptual framework of a city and thus the true identity of the city is formed. In this context, it is seen that the aim of research on this subject is to create a city theme or to create a conceptual framework in order to develop a set of themes that will contribute to the development of the cities. All information obtained from those who provide information through surveys, government officials, academics, the private sector and the public contribute their part to the conceptual framework to accommodate the concept of creating the theme of the city (Wiranegara, 2018). In addition, it is understood that the epidemic theme, which has been added as a lateral title to the examination of urban identity in recent years, has an important role in determining how cities are perceived from the outside and how they will be transferred to the future socioculturally and socioeconomically. Sharifi (2022), who uses bibliometric analysis techniques to map the main approaches. In this context, the importance of complex networks covering all dimensions of weather conditions and transportation in the relationship of city users with smart cities emerges. All of these are obvious in the construction of the hybrid

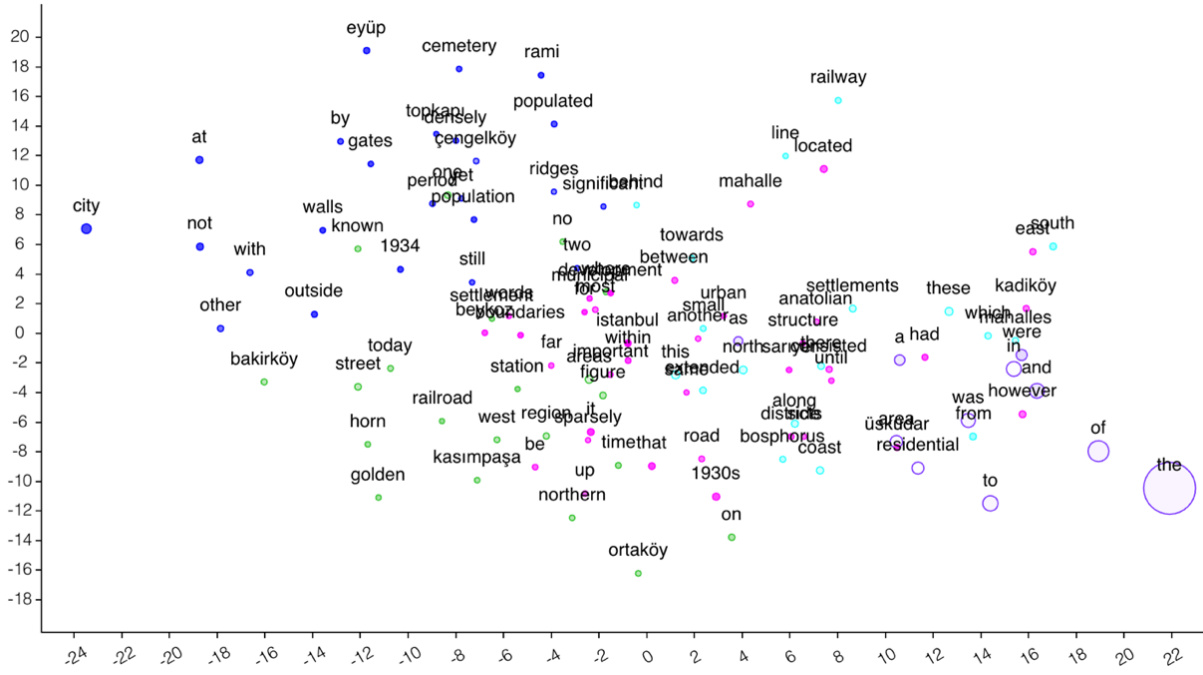
identity of the residential areas and the city. (Sharif, 2022). Related to this issue, Roosta et al (2022), who work on the impact of the order of housing zones via compatibility, each of which is known to gain its identity through the internalization of a dominant theme, uses “Normalized Angular Integration (NAIN)” to analyze the spatial model with the help of quantitative spatial configuration analysis. Using “Axial connectivity” and “Comprehensibility”, it shows that flexibility consists of the impact on related variables affecting the daily life of a citizen. It is very important for professionals related with architecture and city planning to reorganize the complex schedules for cities in order to understand and develop the importance of themes in the future of cities (Roosta et al., 2022).

Pointing out that the approaches related with metabolistic views demonstrate strong bonds through different grounds to describe different urban phenomena in the last century and this century, Bahers et al. (2022) emphasize that spatial dimension has one of the most complex and multidimensional definitions through performing the investigation of the multifaceted concept, it is possible to conclude that many communities working for cities use and manipulate the field according to different approaches for their research. Bahers et al. (2022) note the need for comprehensive research and discussion on the boundaries and how to provide the strategies list can make the process more productive through overlaps and intersections in order to more coherently situate the field in urban metabolism research (Bahers et al., 2022). Pointing out that urban studies are very important in terms of understanding the implicit possibilities of daily city life. Öğçe and Demir (2020) in their study aiming to reveal the urban image of the Istanbul Historical Peninsula from the perspective of academics, examine the concepts of safe, unsafe, cute, unloved, preferred and By analyzing the relationships discussing the holistic perspective of the related area, he between unpreferred city images for concludes that specific nodes including the complex interrelations are critical in hand-drawn maps, and that there are similarities between unpopular elements and likeable and safe elements. Pointing out that there is a direct relationship between negative psychological boundaries and urban readability and image, the authors also conclude that verbal maps are informative about the daily routes including the daily habits of a citizen (Öğçe and Demir, 2020). Pointing out that research on street work is also related to urban informality, Lindell (2019) expands the subject by discussing different 'ways of seeing' street work and the informal situation in the literature, emphasizing that these ways of seeing refer to broad conceptual orientations. Since ways of seeing the city and its streets also tend to differ in terms of focus and ontological assumptions, the importance of visualizing these differences, and of developing a measure of simplification that necessarily reduces the diversity of studies in this field across regions, should be supported and open to development in the context of the development of contemporary fields for urban studies. should be made possible (Lindell, 2019).

Pioneering Spatial Themes that Have Role in the Identity Construction of Istanbul Since 1923

In order to examine the leading spatial themes that have a role in the construction of Istanbul's identity and to present the relations between these themes effectively, it is necessary to look at not only the concept of urban identity, but also the fields of study that are directly related to history and economy, such as urban chronology and zoning law. The works of Beck and Forsting (1997), Kalabalık (2009) and Şahin (2009) examine spatial themes in the historical development of Istanbul and the ties between them, on the axis of three main areas of study directly related to architecture, such as urban identity, urban chronology and zoning law. It offers strong relationships so that a detailed presentation can be made. In this respect, the 20-year transformation of Istanbul, by including the 1910s in the data analysis, which will also refer to the 1920s, is handled as a comprehensive presentation of the prominent data in the conceptual summaries of these studies.

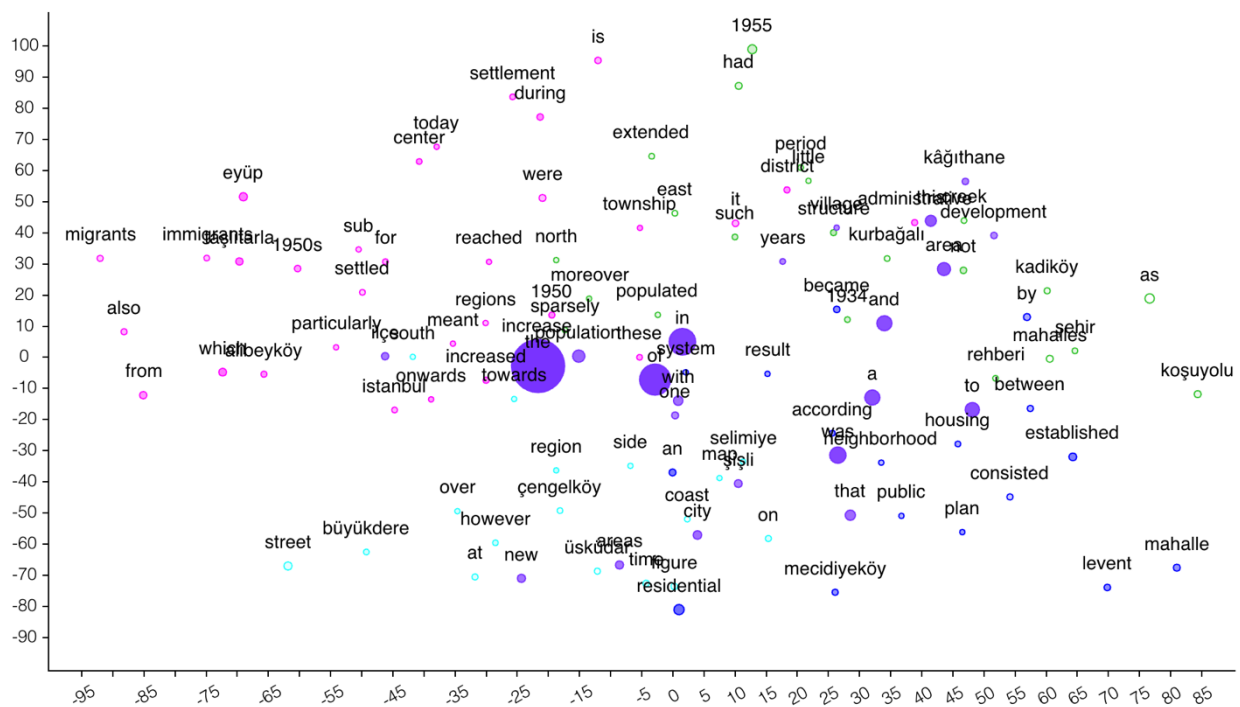

Image 2. Prominent districts and spatial themes in Istanbul in the 1930s and 1940s. Evaluation of Beck and Forsting (1997), Kalabalık (2009) and Şahin (2009)'s studies on the transformation of Istanbul districts through data analysis. Size refers to the intensity of the theme, colors indicate thematic groupings, and closeness refers to the level of association. Created by author.

Potentials of Spatial Themes of Istanbul Between 1950-1980

It is known that in the early periods of the Republic, cities were changed based on basic variables such as large fire areas being considered as fields. An important factor in this context is that Ankara, the developing capital city, is considered as a subject and example for selling the speculation focused on the traditional nine to other areas. All the variables related to the establishment of Ankara also affected the character of Istanbul and were decisive in this context. During the responsible planning period from 1928 to 1956, the importance of programming prepared according to a regular budget and zoning plan was understood, in addition to the expansion of the jurisdiction of municipalities and the resource problem. Laws and predictions regarding the organization of zoning planning were not very effective in opening new settlement areas due to the low rate of urbanization, and efforts were made to give existing pre-industrial cities a modern appearance. In the period from 1956 to 1985, creating a uniform building order as an extension of the road direction plan approach became a habit, and instead of original urban spaces, repetitive apartment and residential buildings emerged. While this situation shaped the identity of many cities, especially Istanbul, it created a series of scale problems and was seen as a hasty solution to rationally settle both immigrant refugees and country citizens into housing. Considering that the Istanbul regional directorate's experience in planning dates back to a long time, it makes sense that there are a number of figures tasked with controlling the intense construction activities of the municipalities on the western side of Istanbul and making zoning plans. Istanbul is one of the cities whose organization is most intensively planned to carry out on-site planning studies. On the other hand, although a certain success has been achieved in the process of preparing conservation plans, tourism plans, industrial area plans by integrating them with city plans upon the request of some ministries and the relevant administration, the urban scale does not provide sufficient urban socialization space. It can be clearly seen that it cannot show an effective success and large building blocks cause a scale problem (Kalabalık, 2009).

In the 1950s, the effect of population growth, which was one of the reasons for the fundamental change in the administrative structure, on Şişli and its surrounding area was the emergence of a new settlement area. It is important in this context that Istanbul expanded its area towards Mecidiyeköy and Zincirlikuyu began to be defined by a street system. Mecidiyeköy, which has strengthened its connection with Şişli and is now a neighborhood of Şişli, interacts with Büyükdere Caddesi. Solutions for different functions such as the bus garage and the tram depot have also found their place on this street. Levent settlement, which was at the forefront with mass housing construction in the late 1940s, could be developed with a more systematic texture since it was built on a former farmland. Another prominent settlement of this period is Üsküdar, located on the Anatolian side. In the 1950s, however, it is known that the areas behind were points that were not related to the coast. Üsküdar, another important settlement area on the Anatolian side, extends from Selimiye in the south to Çengelköy in the north in 1955. The settlement area of Kadıköy, on the other hand, extended to the Koşuyolu Neighborhood in the north in 1955. In the 1970s, a period in which settlements on the Bosphorus climbed towards the ridges behind the shore and expanded their area, a situation developed where various factories encouraged settlement around the bay. In relation to this issue, it is understood that while the settlements on the Bosphorus ridges spread over a wider area in the east as well as in the west of Bosphorus, they converged and merged with the coastal settlements at the same time. Migration and population growth after 1980, the establishment of organized industrial zones, the opening of the Fatih Sultan Mehmet Bridge and the second ring road, and the accelerating mass housing practices have also added a new dimension to the spatial development of the city (Şahin, 2009). Related with this, basic thematic variables such as immigrants, regions, housing, districts, industry, migration, integration and facilities determined the transformation of spatial themes of Istanbul in these years (Image 3, Image 4).

Image 3. Prominent districts and spatial themes in Istanbul in the 1950s and 1960s. Evaluation of Beck and Forsting (1997), Kalabalık (2009) and Şahin (2009)'s studies on the transformation of Istanbul districts through data analysis. Size refers to the intensity of the theme, colors indicate thematic groupings, and closeness refers to the level of association. Created by author.

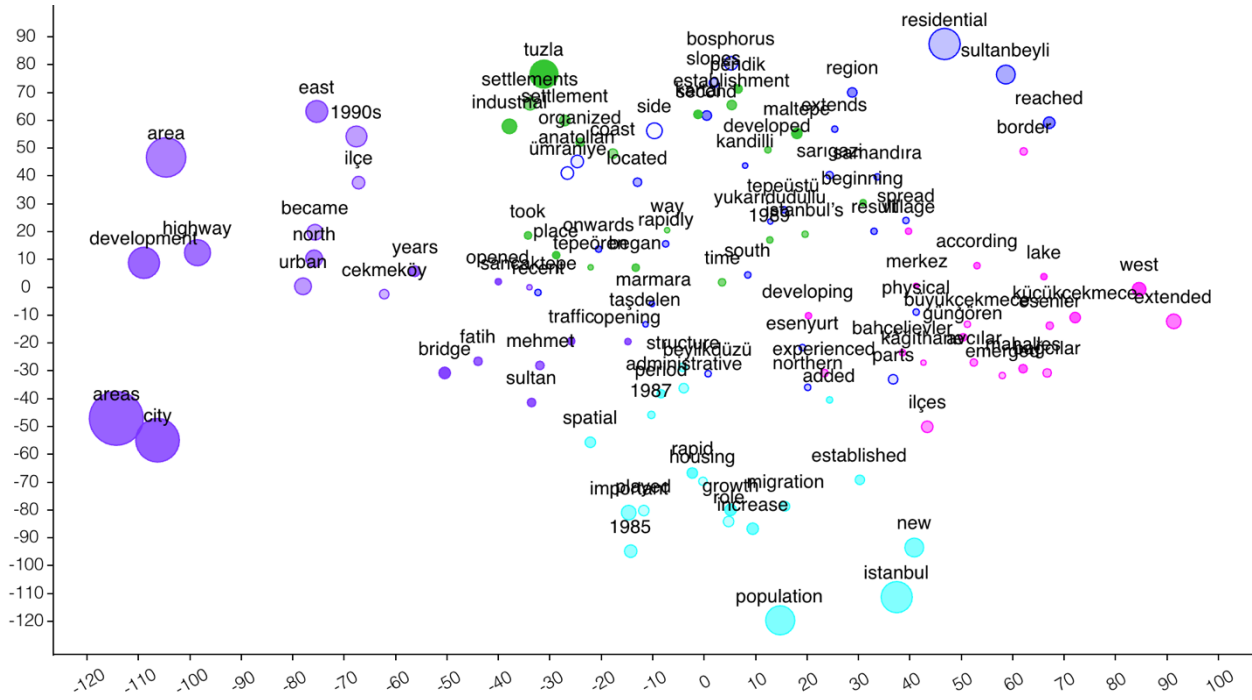

and having many special production areas and artifacts belonging to Byzantine and Ottoman culture in the past have a direct impact on its current popularity and complexity. means it is. Üsküdar, Kadıköy, the Golden Horn, Beşiktaş, Galata are full of all these artifacts and are considered to be components that play a direct role in the construction of Istanbul's identity (Beck and Forsting, 1997). In addition to all these variables focused on settlement, expansion and balance of power, it is understood that the radio listening habits of the period also had a significant impact on determining the spatial preferences of their users and the order of priority they made among daily needs. The fact that Istanbul radio was frequently compared to Ankara radio in the 1950s and was the subject of a series of discussions is one of the examples that can be given to this subject. It is frequently stated by the critics of the period that Istanbul radio had a much larger audience compared to Ankara Radio and that this audience was more loyal listeners of radio in terms of music habits and level of appreciation. Istanbul Radio's rich repertoire of dance and jazz music also determines the preferences of the listeners (Bengi, 2020). Of course, music and similar cultural factors do not produce as striking results as the economic factors that directly affect the house. The period, which can be defined as the first development period of Turkish capitalism, is known as the period in which the effects of protectionist statist industrialization are seen most clearly. Companies whose working capital was released with the help of the state benefited from this situation provided by the state and gained high profits.

This process gives the impression that some basic goals have been achieved in the Turkish bourgeoisie gaining the identity of the bourgeoisie and aiming to raise a national industrialist class. The suppression of workers' movements and the creation of a disciplined industrial atmosphere played a role in determining the character of urban spaces and the spaces used by those living in the bathroom. It is known that the fact that the annual industrial growth rate surpassed the growth rate of agriculture in the 1950s was determinative for the accommodation and consumption habits of the Anatolian people who came to Istanbul with the hope of making money. This period, in which the described divisions of the civil servants compared to the workers began to bring about, also stands out as a period when the laws applied in public workplaces began to be implemented in private workplaces as well. From the 1960s to the 1980s, modern industry and capitalism accelerated the pace of development, and the fact that urbanization preceded industrialization became decisive in the elections of the working class. Groups of workers working with an approach that partially reproduces rural life in slum areas begin to become one of the important figures that define and diversify the use of space in Istanbul with the occupations they have chosen (Atılğan, 2012).

The 1990s, on the other hand, was a period in the spatial development of Istanbul, when the city's growth towards the north became evident. For a long time, Istanbul showed a linear development along the E-5 (D 100) highway in the east-west direction, but with the opening of the Bosphorus Bridge in 1973, the development direction of the city shifted slightly to the north. The main development of the city towards the north was in the years following the opening of the Fatih Sultan Mehmet Bridge and the roads following it (Şahin, 2019). Summarizing the facts, it is clear that basic thematic variables such as highways, administrative buildings, urban solutions and reinterpretation of borders reformed the change in these years (Image 5).

Image 5. Prominent districts and spatial themes in Istanbul in the 1990s and 2000s. Evaluation of Beck and Forsting (1997), Kalabalık (2009) and Şahin (2009) studies on the transformation of Istanbul districts through data analysis. Size refers to the intensity of the theme, colors indicate thematic groupings, and closeness refers to the level of association. Created by author.

Related to this issue, Güvenç and Oğuz (2002) point out that the dynamics shaping the city of Istanbul are largely different from the dynamics that can be observed in western metropolises. Postmodern geography appears as a case that modernist geographers need to evaluate beyond generalizations. A comprehensive perspective is required for Istanbul, which is not a city that can be explained with the help of binary oppositions that dominate Western social thought (Güvenç and Oğuz, 2022). Güvenç (2000) explains that Istanbul offers a unique theme palette and that it can be evaluated and developed with its own criteria, taking into account the distribution and settlement data obtained in the 1990 census and aiming to present a holistic picture. In this context, it is understood how important the preferences of the urbanites, who are dispersed to different parts of the city with the help of Istanbul's multi-layered structure and socioeconomic variables, play in the living of the city and in strengthening its unique image over the years (Güvenç, 2000).

Discussion and Conclusion

As a result, when the factors that play a role in determining the spatial character of Istanbul are examined, it is seen that the effects of the transition from the agricultural society to the industrial society are observed gradually. In this context, it can be seen that the approach to urban planning and spatial configuration, which was tried to be created and developed in a systematic and planned manner in the Ankara-oriented development strategies of the republican period, corresponded to a distorted spread and irregular stratification brought about by industrialization in Istanbul. In this context, the advantages of presenting the changes that have taken place from the establishment of the republic to the present day by capturing a partnership between the themes that determine the spatial character of Istanbul, can be listed as follows, regarding the area that this study aims to contribute to (Image 6).

- If local governments assimilate that the city is a collage of different groups of needs for different social classes, strategies specific to urban areas will be determined and this thematic pool will mediate the city to host complex and more constructive activities in the future.

- Considering that the effect of industrialization on housing in the past can be realized in different ways today, it would be meaningful to organize the relationship between concentrated housing zones and industry to include a series of activities that are slower and more suitable for human nature.
- Migrants' past situation, sensitivities and priorities can determine their future preferences, routes and which parts of the city they will use.
- The cosmopolitan texture of the city can be better examined if socioeconomic and sociocultural variables are considered together with variables such as the zoning law. It can be strong enough to contribute to the construction of the city image.
- The structuring of the highways and the reconstructing of these roads in relation to bicycle paths or roads can transform the city from being a hasty metropolis to a public space open to experimentation. For this, the basic themes that determine the character of the city's districts and districts should be examined on the variables that directly affect the circulation areas and different road layers should be created for different user groups.
- If the blurring of the distinction between rural and urban production areas is not read as a negativity but as a hybrid tool in the construction of urban identity, the gradation between social classes becomes transitive in terms of urban spatiality.
- Determining the related themes as well as the ones that are opposite and farthest from each other mediates the construction of the urban identity on a peaceful ground. When spatial themes that are far from each other are identified through data analysis, this situation is evaluated by institutions to be used in favor of metropolises and the development of areas serving for common use in urban identity is supported.
- Intercity travel, media and visual arts-based interaction areas are increased if competition between cities is used as a driving force. In this way, it is ensured that the contemporary themes that define a city are also experienced by the users of different cities.

It is seen that the evaluation of architectural plans in ten-year periods has a great role in the spatial development of Istanbul in the last hundred years and in gaining its unique spatial identity, when the components are evaluated in a cluster. Variables and related themes that triggered each other became decisive in the spatial strategies produced for the city and changed the graph of change in the next decade. However, considering the themes according to their intensity and integration values within the general composition makes it possible to make an autonomous pursuit among themes that offer the same level of integration and intensity in the following years. In this context, creating interpretation of decades, summarizing the themes and related clusters, respectively, is critically important for architectural strategy development. Finding the most compatible integration themes and items for future projects collaborate with the sequential spatial potentials of decades. Reinterpretation of the future theme with the lowest and highest integration values also create a balance for designing the city in terms of urban, residential and administrative functions. The hierarchical clustering of the roads, bridges, cemeteries, production facilities or other macro scaled zones also can be redesigned by the directions extracted from the spatial brief of the decades.

	level of engagement 20%	level of engagement 40%	level of engagement 60%	level of engagement 80%	Architectural Strategy Development
1910s-1920s	peninsula route	line villages cemetery	avenue west	valley walls	The "peninsula" metaphor, which determines the identity of the city, is included in special routes where it is considered as a summary of the entire historical memory of the city. Related to this, employing urban planners to align the scattered settlements created by people coming from the village. Expressing the thematic "avenue" creation and development, which is one of the outcomes of Westernization, by emphasizing various urban valley elements and wall elements defining urban boundaries.
Related sub-strategies and cases	Commemoration of the historical peninsula with basic routes related to Istanbul.	Adaptation of people from villages to the city and choosing their own areas in accordance with their work. Settlement patterns where Ottoman cemeteries are accepted as borders.	Traces of westernization are seen on the main boulevards and these boulevards turn into the main showcases of the city.	Street walls are defined to form some valley lines and physical boundaries surrounding the boulevards begin to emerge.	
1930s-1940s	street	railroad station	road	residential	The road theme is seen as the effective backbone in building the urban identity and all new value and identity formations are integrated into this series of backbones and contribute to the development of the general urban texture. In the residential context, pioneering formations and experiments that can be considered as the precursors of apartment buildings create a gradual formation in that road texture and define a new identity.
Related sub-strategies and cases	Using streets as main images in determining the main arteries of the city.	Train stations, as stops, establish a socioeconomic and cultural bond between passengers coming from different cities and contribute to the development of the city image.	"Over time, road connection lines gain their own identities.	The concepts of "resident" and "residency" are positioned around main road lines and on important streets connecting to these main roads.	
1950s-1960s	immigrants	regions	housing	districts	Although no special areas have been allocated for immigrants, as certain migrant communities have concentrated in certain areas over time, local management strategies specific to these areas and compatible with the interests and approaches of the users of this area have been preferred. Aiming to integrate different region areas in local government strategies and to develop the design of each district area as a unique reflection of Istanbul.
Related sub-strategies and cases	The effort of people who have migrated from different cities and different countries to establish rapport with people in similar situations within the city and to form a community.	The preferences, priorities, sensitivities and socioeconomic status of city users create many regions within the city, separated by invisible boundaries.	Solving the housing problem not only with houses, but also with apartment buildings that aim to bring more people to cities through vertical settlement.	Increasing the satisfaction level of a series of neighborhoods covering a smaller area compared to the concept of Region through various local moves and creating a "district" identity.	
1970s-1980s	industry	migration integration	facilities	residential	A detailed examination of how industrial areas affect the integration of immigrants into the city and each other's public spaces and discussion of "facility" solutions for this. In addition, in order for residential solutions to be more inclusive in this context, apartment housing that allows housing groups of workers from different lines of work and different origins should be popularized and supported with advertising.
Related sub-strategies and cases	Gathering industrial buildings at certain points in the city to help new worker profiles created by industrial diversity work in harmony and use the city in a controlled manner.	Prioritization of the integration process through re-evaluation of public separation and public integration areas in the city, which has become increasingly cosmopolitan after migration.	Transforming the city into a series of more dynamic and user-friendly areas in daily life through a certain number and variety of facilities for solutions to the specific needs of the city user.	The redefinition and positioning of the concepts of "Resident" and "residency" in the increasingly cosmopolitan city. Attempts to create a common public space between housing and accommodation units over time.	
1990s-Present	highway	urban	administrative	borders	Considering that the addition of administrative buildings to the city skyline affects both the highway distribution and the design of urban areas, the city should be reconsidered through the border theme. In this context, the distinction between the business axes and public axes of the city is redesigned through visible and invisible borders and the reinforcement of these designs through local administrations, equipment and activities. Supporting encouraging design initiatives to improve the relationship between administrative structures and the city with the help of exemplary projects and competition projects.
Related sub-strategies and cases	Associating the highway formations within the city with an urban approach and finding a place for pedestrian-vehicle separation in the city plan with sharper lines.	Developing public space solutions with a strategy that will bring urban users together with landscape design and thematic building designs in an innovative language.	shape the city skyline with their own public spaces and forms through the combined evaluation of capitalism, the cosmopolitan texture of the city and business-oriented private areas .	Business areas, public spaces and socioeconomic differentiations. Capitalism and liberalism create new visible, semi-visible and invisible borders through their architectural output.	

Image 6. Architectural strategy development approach by years. Created by author.

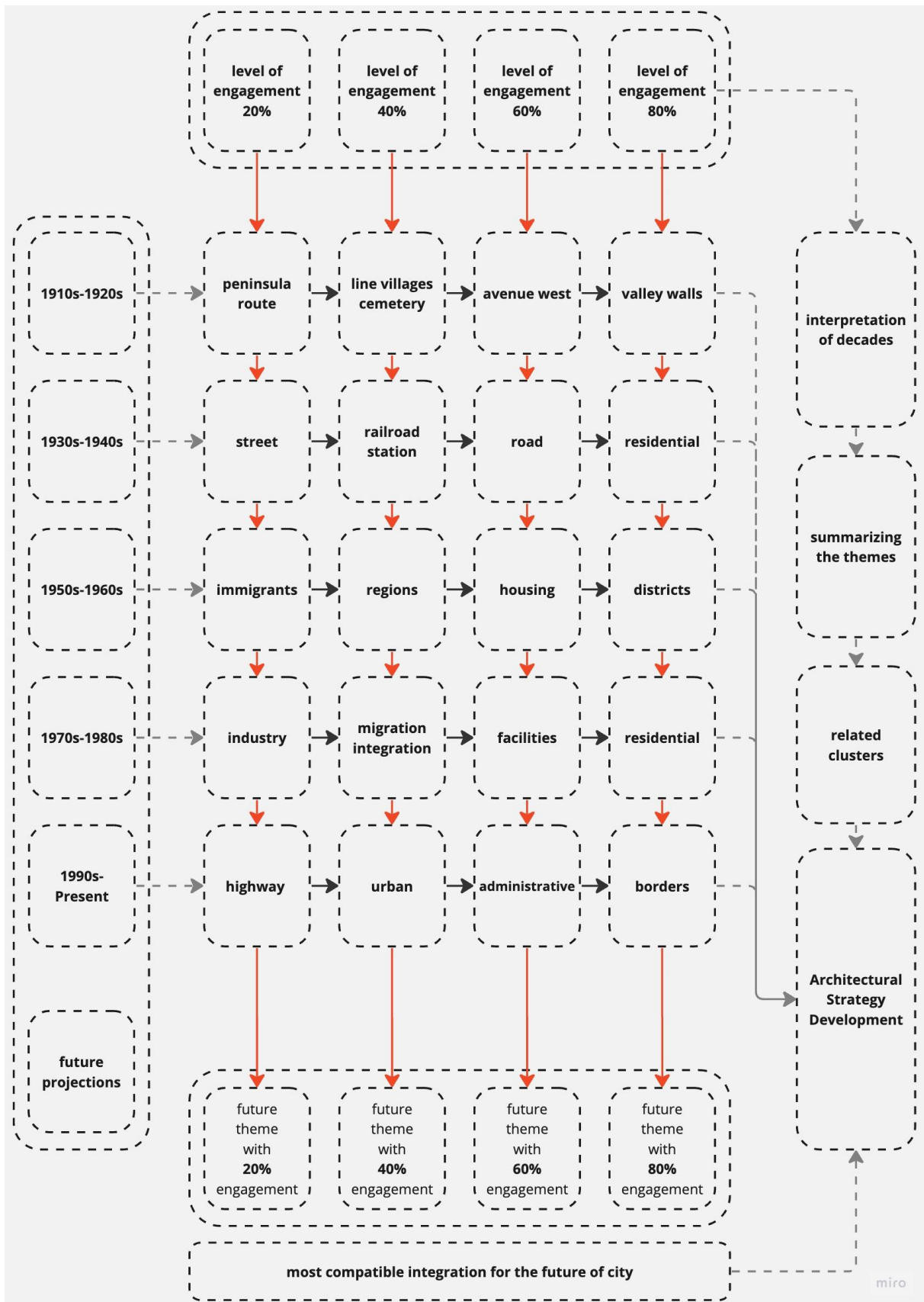

Image 7. Architectural strategy development model. Created by author.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: [TR] Yazar / yazarlar, kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

[EN] There is no conflict of interest between the authors or any third party individuals or institutions.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Bulunmamaktadır.

REFERENCES:

Ahmad, F. (2015). The making of modern Turkey. Routledge. 52-227.

Atılğan, G. (2012). Türkiye’de Toplumsal Sınıflar: 1923-2010. 1920’den Günümüze Türkiye’de Toplumsal Yapı ve Değişim. 323-366.

Bahers, J., Athanassiadis, A., Perrotti, D., Kampelmann, S. (2022). The place of space in urban metabolism research: Towards a spatial turn? A review and future agenda. Landscape and Urban Planning. 221. 104376. 10.1016/j.landurbplan.2022.104376.

Beck, C., Forsting, C., (1997). İstanbul: An Architectural Guide, Ellipsis, Könnemann, London.

Bengi, D. (2020). 50’li Yıllarda Türkiye: Sazlı Cazlı Sözlük. “Şimdiki Zaman Beledir”. Yapı Kredi Yayınları. 140-142.

Ceylan, O., Gökçen, T. (2006). Çağlar Boyu Göç ve Ticaret Yollarının Kesiştiği Anadolu’da İnsan Hareketlerinin Malzeme ve Mimari İlişkilerine Etkileri, Geçmişten Geleceğe Anadolu’da Malzeme ve Mimarlık, Sempozyum, UIA 2005 XXII. Dünya Mimarlık Kongresi, 213-225.

Güvenç, M. (2000). İstanbul’u haritalamak: 1990 sayımından İstanbul manzaraları. İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 34, 34-40.

Güvenç, M., Oğuz, I. (2002). “A Metropolis at the Crossroads: The Changing Social Geography of İstanbul under the Impact of Globalization.” In Of States and Cities: The Partitioning of Urban Space. Oxford; New York: Oxford University Press.

Kalabalık, H. (2009). İmar Hukuku Dersleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 51-55.

Küçükerman, Ö., Erda, S. (2006). Sanayi Devrimi Sonrası Artan İletişim Olanakları ve Küreselleşmenin Malzeme-Mimarlık İlişkilerinde Yerellik ve Özgünlüğe Etkileri / Anadolu Örneği Üzerinde Bir İrdeleme, Geçmişten Geleceğe Anadolu’da Malzeme ve Mimarlık, Sempozyum, UIA 2005 XXII. Dünya Mimarlık Kongresi, 226-270.

Manoliu, M.N. (2015). Theme and Thematic Analysis. Cultural and Linguistic Communication. 5(1). 51-56.

Lindell, I. (2019). Introduction: Re-spatialising urban informality: Reconsidering the spatial politics of street work in the global South. International Development Planning Review. 41. 3-21. 10.3828/idpr.2019.2.

Ögçe, H., Demir, Z. (2020). Evaluating the City Image of Istanbul Historic Peninsula Through Academicians' Perspective. *Chinese Journal of Urban and Environmental Studies*. 8. 2050016(1) - 2050016. 10.1142/S2345748120500165.

Roosta, M., Daneshmandian, M., Sadeghi, A. (2022). Spatial configuration and social sustainability in urban neighborhoods. *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*. 1-19. 10.1080/17549175.2022.2093945.

Sharifi, A. (2022). An overview and thematic analysis of research on cities and the COVID-19 pandemic: Toward just, resilient, and sustainable urban planning and design. *iScience*. 25. 105297. 10.1016/j.isci.2022.105297.

Şahin, C. (2019). The Urban Development of Istanbul During the Turkish Republican Era. From Antiquity to the 21st Century History of Istanbul. Vol.1.

Wiranegara, H. (2018). Composing the theme of city to be diverse and sustainable. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. 106. 012045. 10.1088/1755-1315/106/1/012045.

EXTENDED SUMMARY

The core of the study is to capture a commonality between the themes that determine the spatial character of Istanbul and to present the change in the prominent spatial themes from the foundation of the republic to the present and to propose a model for developing an architectural strategy with the help of this change. This change was shaped by spatial preferences, class differences, socio-economic and cultural variables of the period and played a major role in determining the settlement of residences, industry-education-health structures and social areas. When the factors that play a role in determining the spatial character of Istanbul are examined, it is seen that the effects of the transition from the agricultural society to the industrial society are observed gradually. In this context, it can be seen that the approach to urban planning and spatial configuration, which was tried to be created and developed in a systematic and planned manner in the Ankara-oriented development strategies of the republican period, corresponded to a distorted spread and irregular stratification brought about by industrialization in Istanbul. The scope of the study consists of the works of leading figures working on the construction of the thematic identity of metropolises and urban history. The method of the study consists of literature research that will make these studies and the effective links between them visible, and a data analysis that will provide a breakdown of prominent themes, based on twenty-year periods, and aiming to present the relationships between related thematic words. The findings of the study show that industrialization, housing supply and demand, squatting, socio-cultural life, urban population planning, interaction areas, imported designs and approaches have both an autonomous and interrelated place in the construction of Istanbul's hybrid urban identity. Separate thematic areas such as industrialization and housing trigger processes that directly affect each other's development. As a result, it is seen that the breaking processes of the transformation of the prominent spatial themes in Istanbul offer some forms of association that can provide references for future design products. Sharing comprehensive inferences about these processes with institutions for development and diversification will play an active role in developing new themes that can contribute to Istanbul's urban identity and increasing the agility of relating the current urban identity with contemporary possibilities. When local governments internalize that the city is a collage of different groups of needs for different social classes, the most important steps will be taken when the relationship between residential areas and industry is organized in a slower way and in a way that is suitable for human nature. In addition, the past situation of immigrants, socio-economic and socio-cultural variables, zoning law, the

structuring of highways and the restructuring of these roads in relation to bicycle paths or roads, the blurring of the distinction between rural and urban production areas and the competition between cities, can be used as a driving force. It can be possible by examining the themes specific to the city and developing them in a way that will contribute to the urban identity.

Keywords: city identity, spatial identity, thematic architecture, city architecture, Istanbul architecture.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Çalışmanın amacı, İstanbul'un mekânsal karakterini belirleyen temalar arasında bir ortaklık yakalayıp öne çıkan mekânsal temaların cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar gerçekleşen değişimini sunarak bu değişim yardımıyla mimari strateji geliştirilebilmesi için bir model önermektir. Bu değişim, mekânsal tercihler, sınıf farklılıkları, dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel değişkenleri ile şekillenmiş olup konutların, sanayi-egitim-sağlık yapılarının ve sosyal alanların yerleşimini belirlemede büyük rol oynamıştır. İstanbul'un mekânsal karakterinin belirlenmesinde rol oynayan etmenler irdelendiğinde, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş etkilerinin kademeli olarak gözlemlendiği görülür. Bu bağlamda, cumhuriyet döneminin Ankara odaklı gelişim stratejilerindeki sistematik ve planlı olarak oluşturulmaya ve geliştirilmeye çalışılan kentsel planlama ve mekânsal konfigürasyona dair yaklaşımın, İstanbul'da sanayileşmenin getirdiği çarpık bir yayılma ve düzensiz bir katmanlaşma olarak karşılık bulduğu görülebilir. Çalışmanın kapsamı, metropollerin tematik kimliğinin inşa edilmesi ve kent tarihi üzerine çalışan öncü figürlerin çalışmaları oluşturur. Çalışmanın yöntemini, bu çalışmaları ve bu çalışmaların arasındaki etkili bağları görünür kılacak bir literatür araştırması ve öne çıkan temaların dökümünü sağlayacak, yirmi yıllık dilimleri esas alan, ilgili tematik kelimeler arasındaki ilişkileri sunmayı hedefleyen veri analizi oluşturur. Çalışmanın bulguları, sanayileşmenin, konut arz ve talebinin, gecekondulaşmanın, sosyokültürel hayatın, kent nüfusuna ilişkin planlamaların, etkileşim alanlarının, ithal edilen tasarım ve yaklaşımların, İstanbul'un melez kent kimliğinin inşa edilmesinde hem özerk hem de birbirleriyle ilişkili bir yer kapsadığını göstermektedir. Sanayileşme ve konutlaşma gibi ayrı tematik alanlar, birbirlerinin gelişimini doğrudan etkileyen süreçleri tetikler. Sonuç olarak, İstanbul'da öne çıkan mekânsal temaların dönüşümüne dair kırılma süreçlerinin gelecek tasarım ürünlerine referans sunabilecek bazı ilişkilene biçimleri sunduğu görülmektedir. Bu süreçlere dair kapsamlı çıkarımların kurumlarla geliştirilmek ve çeşitlendirilmek üzere paylaşılması, İstanbul'un kent kimliğine katkı koyabilecek yeni temaların geliştirilmesinde ve mevcut kent kimliğinin çağdaş olasılıklarla ilişkilene çevikliğinin artırılmasında etkin rol oynayacaktır. Yerel yönetimler, kentin farklı toplumsal sınıflara yönelik farklı ihtiyaç gruplarından oluşan bir kolaj olduğunu özümlediğinde, konut bölgelerinin sanayi ile kurmuş olduğu ilişki insan doğasına uygun bir dizi aktivite alanını da içerecek biçimde düzenlendiğinde bu konuda en önemli adımlar atılmış olacaktır. Ayrıca, göçmenlerin geçmişteki durumu, sosyoekonomik ve sosyokültürel değişkenler, imar kanunu, kara yollarının yapılandırılması, kırsal ve kentsel üretim alanları arasındaki ayrımın bulanıklaşması ve şehirler arası rekabet, bir itici güç olarak kullanılabilmesi de ancak şehre has temaların irdelenmesi ve kent kimliğine katkı sağlayacak şekilde geliştirilmesiyle mümkün olabilir.

Anahtar kelimeler: kent kimliği, mekânsal kimlik, tematik mimarlık, kent mimarlığı, İstanbul mimarlığı

Pazarlamada Şehir Çalışmaları: Türk Şehirlerinin Dünü, Bugünü, Geleceği

City Studies in Marketing: The Past, Present and the Future of Turkish Cities

Selçuk Yasin YILDIZ¹

Öz

Sınırların kaybolduğu ve hızlı kentleşmenin damgasını vurduğu bir çağda, şehir pazarlaması, yatırımları, turistleri, ziyaretçileri ve kentsel kalkınmaya faydalı bireyleri çekmek için çok önemli bir strateji olarak ortaya çıkmıştır. Şehirleri benzersiz ve canlı destinasyonlar olarak tanıtmaya yönelik, geleneksel reklam sınırlarının ötesine geçerek ekonomik, sosyal ve kültürel yönleri de kapsayan çok boyutlu yaklaşım, etkili şehir pazarlama stratejilerinin artan önemini altını çizmektedir. Şehir pazarlaması ve şehir markalaşması konusu, şehirlerin rekabetçi ve sürdürülebilir kalkınmasında önemli rol oynadığı için, hükümetlerin ve akademik topluluğun her geçen gün daha da ilgisini çeker hale gelmiştir. Bir şehrin imajının ve kimliğinin tanıtımını ve iletişimini içeren şehir markalaşması dünya çapındaki şehir yöneticileri şehir markalarını etkili bir şekilde yönetmeye çalıştıkça önemli bir odak noktası haline gelmiştir. Şehir pazarlama stratejilerinin geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal etkileri olduğundan, kentsel gelişim, şehir markalaşması ve algı yönetimi arasındaki etkileşim akademik araştırmacıların bu konuya yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Bu çalışma, Türkiye'deki şehirlerin şehir markalaşması ve pazarlamasındaki durumunu lisansüstü çalışmalar aracılığıyla değerlendirmeyi ve şehir pazarlaması ve markalaşması ile ilgili uluslararası dergilerde yayımlanmış bilimsel çalışmaların zaman içindeki gelişimine dair içgörüler sunmayı amaçlamaktadır. Bibliyometrik analiz yardımıyla hazırlanan bu çalışma; şehir kimliği, yer markalaşması, paydaş katılımı, dijital pazarlama, sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma, turizm tanıtımı ve yenilikçilik/yaratıcılık gibi temaları vurgulayarak temel eğilimleri, kavramları ve anahtar kelimeleri tanımlamaktadır. Analiz sonuçlarına göre Türkiye'deki lisansüstü tezlerde, özellikle İstanbul'a yönelik önemli bir ilgi olduğunu göstermektedir. Çalışmanın bulguları, bu konulara yönelik küresel ilginin arttığını ortaya koymakta ve kriz dönemi şehir markalaşması, sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik entegrasyonu ve teknolojinin şehir markalaşması üzerindeki etkisini inceleyen gelecekteki araştırmalar için bir temel sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şehir pazarlaması, Şehir markalaşması, Kentsel gelişim, Bibliyometrik analiz, Pazarlama stratejileri

ABSTRACT

In an age where boundaries have dissolved, and rapid urbanization has left its mark, city marketing has emerged as a vital strategy to attract investments, tourists, visitors, and individuals conducive to urban development. This multidimensional approach, extending beyond the confines of traditional advertising, seeks to promote cities as unique and vibrant destinations, encompassing economic, social, and cultural dimensions, thus underscoring the increasing significance of effective city marketing strategies. Due to its pivotal role in the competitive and sustainable development of cities, the subject of city marketing and branding has garnered mounting interest from governments and the academic community. City branding, encompassing the promotion and communication of a city's image and identity, has become a focal point for city managers worldwide as they endeavor to manage city brands effectively. The wide-ranging economic and social impacts of city marketing strategies have driven academic researchers to intensify their focus on the interaction between urban development, city branding, and perception management. This study aims to evaluate the status of cities in Turkey concerning city branding and marketing through postgraduate studies while also providing insights into the evolution of scientific studies related to city marketing and branding over time.

¹ **Corresponding Author | Yetkili Yazar:** Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Cumhuriyet Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, selcukyasinyl@gmail.com, ORCID NO: 0000-0002-1594-8799

using bibliometric analysis. This approach aims to identify key trends, concepts, and keywords, with an emphasis on themes such as city identity, place branding, stakeholder engagement, digital marketing, sustainability, economic development, tourism promotion, and innovation/creativity. The findings reveal significant interest in these topics within Turkey, particularly in Istanbul, based on the analysis of Turkish postgraduate theses. This study underscores the growing global interest in city marketing and branding, providing a foundation for future research, including investigations into city branding during crisis periods, the integration of social responsibility and sustainability into branding strategies, and the impact of technology on city branding.

Keywords: City marketing, City branding, Urban development, Bibliometric analysis, Marketing strategies

GİRİŞ:

Hızlı kentleşme ve küresel bağlantılarla karakterize edilen bir çağda, şehir pazarlaması kavramı yatırımcıları, ziyaretçileri, turistleri ve şehirlere faydalı olabilecek kişileri çekmek isteyen yöneticiler için çok önemli bir strateji olarak ortaya çıkmıştır (Boisen et al., 2018; Kavaratzis & Hatch, 2013; Lucarelli & Olof Berg, 2011). Bir şehri benzersiz ve canlı bir destinasyon olarak tanıtmaya çabası, geleneksel reklamcılık sınırlarının ötesine geçerek ekonomik, sosyal ve kültürel yönleri kapsayan çok boyutlu bir yaklaşıma dönüşmüştür (Childers et al., 2018; Cronin, 2006). Şehirler küresel sahnede, ilgi ve kaynak çekmek için rekabet ederken, şehir pazarlaması konusunda uygulanacak etkin stratejilerinin önemi giderek daha belirgin hale gelmektedir (Kalandides, 2011; Zhou & Wang, 2014).

Şehir pazarlaması, “şehrin ziyaretçilerine ve o şehirde yaşayan bireylere yönelik değeri olan kentsel tekliflerin oluşturulması, iletilmesi, sunulması ve takas edilmesi için ortak bir müşteri odaklı felsefe tarafından desteklenen pazarlama araçlarının koordineli kullanımı” olarak tanımlanabilir (Braun, 2008). Farklı bir tanıma göre ise şehir pazarlaması, bir şehrin tüketicileri ve genel olarak şehirde yaşayan bireyler için değer inşa etmek, sunmak ve değiş tokuş etmek amacıyla tüketici odaklı bir pazarlama stratejisidir (Eshuis et al., 2018). Hükümetlerin ve küresel bilim camiasının, şehir pazarlamasına gösterdikleri ilgi her geçen gün daha da artmaktadır (Boisen et al., 2018; Bonakdar & Audirac, 2020; Green et al., 2016). Bir şehrin imajının ve kimliğinin tanıtımını ve iletişimini içeren şehir markalaşması kavramı da birçok alanda büyük ilgi görmüştür (Chan et al., 2021; Lynch, 2015; Vanolo, 2020). Çünkü dünya genelinde şehir yöneticileri turizm, iş dünyası, uluslararası ilişkiler gibi birçok farklı konuda belirledikleri amaca ulaşmak için şehir markalarını doğru bir biçimde yönetmeye çalışmaktadır (Anttiroiko, 2014; Dinnie, 2011; Vanolo, 2017). Şehir markalaşması, bir şehrin olumlu imajını inşa etmek ve bunu diğer şehirlere karşı rekabet avantajı elde etmek için yerel ve uluslararası düzeyde görseller, anlatılar ve etkinlikler aracılığıyla çeşitli hedef gruplara iletmek için yapılan bir dizi eylemi kapsar (Braun et al., 2013; Richards, 2014; Vanolo, 2008).

Kentsel gelişim (Zhang et al., 2022; Zhu & Chen, 2022), şehir markalaşması (Bonakdar & Audirac, 2020; Gower & Grodach, 2022; Ma et al., 2021) ve algı yönetimi (Colomb, 2012; Eshuis & Klijn, 2017; Kazançoğlu & Dirsehan, 2014) arasındaki etkileşim, akademik araştırmacıların şehir pazarlaması konusuna yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Doğrudan yabancı yatırımcı çekmekten (Belderbos et al., 2020; Kavaratzis, 2007) kent sakinlerinin yaşam kalitesini artırmaya kadar (Balducci & Checchi, 2009; Maček et al., 2019; Rogerson, 1999) şehir pazarlaması stratejileri ekonomik ve sosyal alanlarda geniş kapsamlı etkilere sahiptir. Günümüzde konu hakkında çalışan akademisyenler ve şehir yöneticileri, şehirlerin kimliğini ve rekabet gücünü şekillendirmede şehir pazarlamasının rolünün farkına varmıştır. Ayrıca, küreselleşmenin etkileri, turizm sektörünün büyümesi ve teknolojik kaynakların yaygınlaşması nedeniyle şehirler, bölgeler ve ülkeler arasında artan rekabet, şehir pazarlamasına olan ilgiyi artırmıştır (Acuti et al., 2018; Capone & Lazzeretti, 2016).

Birçok turist seyahat edecekleri yerleri, gezi seçeneklerine ve kültürel cazibe merkezlerine göre seçmektedir. Covid-19 salgınının devam eden etkileri, ziyaretçi sayısında önemli düşüşe neden olmasına rağmen, Fransa dünya çapında en fazla uluslararası turist girişine sahip ülke olurken, Avrupa

genelini yaklaşık 50 milyon uluslararası kişiye ev sahipliği yapmıştır (Statista, 2023b). Seyahat ve turizm gelirlerinin küresel ekonomiye toplam katkısının 7,71 trilyon ABD doları, küresel tatil amaçlı seyahat harcamalarının ise toplam 2,91 trilyon ABD Doları seviyesinde olduğu düşünüldüğünde (Statista, 2023a), şehir pazarlamasının, modern dünyada kentsel gelişim için oldukça önemli bir araç haline geldiği daha net görülmektedir (Kavaratzis, 2004; Lekakis & Liddle, 2022).

Bu çalışmanın iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki şehir markalaşması ve pazarlamasına yönelik hazırlanan lisansüstü çalışmalar yardımıyla Türk şehirlerinin bu çalışmalardaki genel durumunu görmektir. İkinci amaç ise, şehir pazarlaması ve şehir markalaşması ile ilgili bilimsel çalışmaların zaman içindeki gelişimine kapsamlı bir genel bakış sağlamaktır. Çalışmanın hedefleri ise bibliyometrik analiz yardımıyla, şehir pazarlaması ve şehir markalaşması kavramlarının sürecini, temel eğilimlerini ve yayınların gelişim yörüngesini belirlemektir. Mevcut literatür, şehir pazarlamasına ve şehir markalaşmasına atfedilen önemin altını çizmesine rağmen bu alandaki araştırma ortamının kapsamlı bir şekilde haritalandırılması konusunda gözle görülür bir boşluk bulunmaktadır. Bu boşluğun giderilmesi, şehir pazarlaması ve şehir markalaşması kavramlarının günümüze kadar süregelen gelişimi, akademik çalışmalarda kullanılan temaları ve bu konuda en etkin yayın yapan kişiler hakkında fikir edinmeye yardımcı olacaktır. Bu çalışmada sürecinde yanıt aranan araştırma soruları şu şekilde sıralanabilir:

- Türk şehirleri konusunda yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıl oluşmuştur?
- Türk şehirleri konusunda yapılan çalışmalar hangi dillerde hazırlanmıştır?
- Türk şehirleri konusunda yapılan çalışmaların tez türleri nelerdir?
- Türk şehirleri konusunda yapılan çalışmalar hangi üniversitelerde hazırlanmıştır?
- Türk şehirleri konusunda yapılan çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimeler nelerdir?
- Türk şehirleri konusunda yapılan çalışmalarda hangi şehirler incelenmiştir?
- Uluslararası çalışmaların yıllara göre dağılımı ne şekilde dağılmıştır?
- Uluslararası çalışmalarda en çok atıf alan çalışmalar hangileridir?
- Uluslararası çalışmalarda araştırma eğilimleri nasıl kümelenebilir?
- Uluslararası çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimeler nelerdir?

Modern anlamda şehir pazarlaması ve markalaşması 1970'lerden bu yana yerel yönetimleri meşgul etse de bu kavramın iş dünyasından kamusal alana aktarılması doğru bir şekilde uygulanmamıştır (Anholt, 2007). Disiplinler arası bir konu olan şehir pazarlaması ve markalaşması; pazarlama, şehir planlaması, ekonomi, turizm, sosyoloji ve daha pek çok alana yönelik öngörüler sunmaktadır. Böylesine geniş bir kavram olan şehir pazarlaması ve şehir markalaşması, algı ve uygulama açısından karmaşık ve yanlış anlaşılabilir kavramlara dönüşmüştür (Acharya & Rahman, 2016; Dinnie, 2022). Dolayısıyla bu çalışmanın bulguları, şehir pazarlamasının ve şehir markalaşmasının anlaşılmasına ve gelişimine katkıda bulunmak isteyen araştırmacılar, politika yapıcılar ve şehir yöneticileri için değerli bir rehber görevi görecektir.

Şehir pazarlaması ve şehir markalaşması ile ilgili araştırmaların genel bir görünümü vermek için hazırlanan bu çalışmanın iki aşamalı bir tasarımı bulunmaktadır. Birinci aşamada; uluslararası literatürdeki genel görünümü belirlemek için Web of Science Core Collection (WoSCC) veri tabanında yer alan dergilerde yayımlanmış çalışmalar analiz edilmiştir. Ulusal literatürde yer alan lisansüstü tezlerin yapısını inceleyerek Türk şehirlerinin genel bir görünümünü belirlemek için hazırlanmış ikinci aşamada ise, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde kayıtlı yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Bu çalışma teorik ve pratik açıdan önem taşımaktadır. Şehir pazarlamasının ve şehir markalaşmasının günümüze kadar süregelen gelişiminin ve çeşitli akademik alanlarla kesişimlerinin anlaşılmasını geliştirmek, teorik açıdan önem taşımaktadır. Pratik açıdan ise araştırma bulguları, şehir

pazarlamasının ve şehir markalaşmasının iç içe geçmiş yapısı içinde çalışan araştırmacılar, politika belirleyiciler ve belediye yöneticileri için önemli çıkarımlar sunmaktadır. Ayrıca hem ulusal hem uluslararası literatürde yer alan çalışmaların, iki farklı aşamada analiz edilmiş olması bu çalışmanın farklılığını ve özgünlüğünü göstermektedir. Ek olarak ulusal literatürde doğrudan “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konusunda yayımlanmış bibliyometrik çalışmaya denk gelinmemiştir. Akıllı şehir konusunda Atabay vd. (2019) ile Demir ve Kılıç (2022) tarafından yapılan çalışmalar, yerel yönetim ve pazarlama konusunda Nalçı ve Arıbaş (2023) tarafından yapılan çalışma ve sakin şehir konusunda Pamukçu ve Türkoğlu (2023) tarafından yapılan çalışma bu konuya yakın çalışmalar olarak incelenmiştir. Dolayısıyla hazırlanan bu çalışma, “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konusunda yayımlanmış çalışmaları inceleyerek ulusal pazarlama literatürüne katkı sunmaktadır.

Çalışmanın bölümleri aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir: Bölüm 2’de, veri toplama prosedürlerini ve kullanılan analitik teknikleri tanımlayarak bu çalışmada benimsenen metodoloji yer almaktadır. Bölüm 3’te bibliyometrik incelemeden elde edilen sonuçlar sunulmaktadır. Bölüm 4’te, araştırma bulgularının sonuçları ve önemli çıkarımları kısaca özetlenerek ve gelecekteki araştırmalar için potansiyel öneriler tartışılarak makale sonuçlandırılmaktadır.

1.1. Şehir Pazarlaması

Tarihsel geçmişine bakıldığında Van den Berg et al. (1990) ilk olarak çok uzun yıllardır Amerika Birleşik Devletleri’nde şehir pazarlaması stratejilerinin uygulandığını söylerken, Braun (2008) aslında bu uygulamaların Hollanda kökenli olduğunu ve “*I Amsterdam*” sloganı ile dünya genelinde yaygınlaştığını ifade etmektedir. Kökeni hakkında tam olarak fikir birliği olmasa da literatürde 1980’lerin sonunda yaygınlaşan şehir pazarlaması kavramı; şehirlerin “satılması” (Ashworth & Voogd, 1990; Bradley et al., 2002; Madsen, 1992), yer pazarlaması (Gertner, 2011; Rainisto, 2003; Vuignier, 2017; Warnaby & Medway, 2013), destinasyon pazarlaması (Palmer & Bejou, 1995; Pike, 2012; Pike & Page, 2014) ve şehir/kent markalaşması (Gertner, 2011; Kavaratzis, 2004; Parkerson & Saunders, 2005; Vuignier, 2017) gibi şehir tanıtımının birçok unsuru bünyesinde barındırmaktadır.

Günümüzde şehirlerin tanıtımı için düzenlenen etkinliklerin her geçen gün daha fazla talep görmesi, kentler arasındaki rekabetin boyutunu göstermektedir (Braun, 2008). Herhangi bir şehir pazarlama stratejisinin en önemli amacı, bireylerin yaşadıkları şehre duygusal bağlılıklarını etkileyen faktörleri tanımlamaktır (Hoorweg, 2007). Şehre bağlılığı yüksek olan bireyler, sorunlar ortaya çıktığında kentle ilişkilerini kesmeyecek ve şehirde yaşamaya devam etmek için uzun vadeli planlar yapacaklardır (Kavaratzis & Kalandides, 2015; Zenker & Petersen, 2014). Dolayısıyla şehir pazarlamasında doğru stratejinin belirlenebilmesi için, hedef kitleyi anlamak ve onların memnuniyetini artıracak şehir algısını yakalamak gerekmektedir (Eshuis & Klijn, 2017; Kavaratzis, 2007; Warnaby & Medway, 2013). Özetle şehir pazarlamasının amacı, uzun vadeli toplumsal sürdürülebilirliği sağlamak ve şehirde yaşanan tüm bireylerin memnuniyetini artırmaktır (Aaker & Moorman, 2017). Mevcut bireyleri elde tutarak, şehre gelen kişi sayısını artırmak ve diğer şehirlerden farklılaşmak için şehir pazarlaması stratejileri kullanılmaktadır (Braun, 2008; Luo et al., 2013). Şehir pazarlaması için en yüksek başarı; yüksek şöhrete ve olumlu bir etkiye sahip, benzersiz ve tanınırlığı ile fark yaratmış bir şehir markası oluşturabilmektir (Zhao, 2013).

Şehir pazarlaması, bir şehri veya bölgeyi tanıtmak için pazarlama alanındaki fikirleri, kavramları ve araçları kullanır ve diğer şehirlerle karşılaştırıldığında bir şehrin konumunu iyileştirir (Van Assche et al., 2020; Yezhova, 2020). Şu anda dünyadaki birçok şehir, şehir pazarlaması stratejilerini etkin bir şekilde uygulamaktadır (Colomb, 2012; Deffner et al., 2020; Kavaratzis, 2008; Kavaratzis & Hatch, 2013; Ma et al., 2021). Uygulanan strateji, şehirden şehre göre çekici sloganlar, tasarımlar ve logolar içeren kampanyalara kadar çeşitlilik göstermektedir (Ashworth & Kavaratzis, 2009; Govers, 2013).

1.2. Şehir Markalaşması

Son 20 yıldır hem şehir pazarlaması uygulamalarında hem de akademik çalışmalarda markalaşmaya doğru bir ivmelenme olduğu görülmektedir (Anholt, 2006; Kavartzis, 2008; Ma et al., 2021; Rainisto, 2003). Şehir markalaşması, ziyaretçilerle ilişkileri güçlendirmeyi ve şehir hakkında iyi bir imaj oluşturmayı amaçlayan bir şehir pazarlama stratejisidir (Kavartzis, 2004; Parkerson & Saunders, 2005; Zhao, 2013). Şehir markalama stratejisinin amacı, bir şehri veya ülkeyi uluslararası düzeyde tanıtmak olduğu için, hükümet tarafından yönetilmesi gereken stratejik eylemlerden biri olarak düşünülebilir (Audouin, 2022; Hazime, 2011). Bu yüzden şehir markaları farklı sektörlerin etkileşimini içeren ve siyasi çevreyle iç içe geçmiş karmaşık coğrafi, ilişkisel ve kurumsal sistemlere gömülüdür (Aydoghmish & Rafieian, 2022). Anholt (2006) şehir markalaşmasının bir yer veya bölge için bir kimlik yaratma ve ardından bunu hem iç hem de dış kamuoyuna tanıtmaya yönelik bir hükümet çabası olduğunu belirtmektedir.

Şehir markalaşmasının kitlelerin aktif katılımını sağlaması açısından şehir pazarlamasından önemli farkı bulunmaktadır. Şehir markalaşması, paydaş katılımını teşvik eder ve sadece hedef gruplara bilgi dağıtmanın ve onlardan bilgi toplamanın ötesine geçen politika araçları uygular (Deffner et al., 2020; Dinnie, 2011; Kavartzis & Kalandides, 2015; Ma et al., 2021; Pike & Page, 2014). Şehir markalaşmasında, şehirde yaşayan bireyler ve şirketler gibi hedef kitlelerin, markalaşma uygulamalarının oluşturulması ve uygulanmasında ortak tasarıma katılan paydaşlar haline gelmesi beklenmektedir (Braun et al., 2013; Hazime, 2011; Kavartzis, 2004; Lucarelli & Olof Berg, 2011; Ma et al., 2021).

2. YÖNTEM

Bu çalışmanın; (a) şehir markalaşması ve pazarlamasına yönelik hazırlanan lisansüstü çalışmalar yardımıyla Türk şehirlerinin bu çalışmalardaki genel durumunu görmek ve (b) uluslararası çalışmalarda şehir pazarlaması ve şehir markalaşması ile ilgili bilimsel çalışmaların zaman içindeki gelişimine kapsamlı bir genel bakış sağlamak şeklinde iki temel amacı bulunmaktadır. Bu amaçlara ulaşmak için, çalışmada şehir pazarlaması ve şehir markalaşması alanında ortaya çıkan temel eğilimleri, kavramları ve anahtar kelimeleri bibliyometrik analiz yoluyla belirlemek ve analiz etmek hedeflenmektedir. Bu sayede, ana temalar, araştırma eğilimleri ve araştırma boşlukları belirlenerek, alandaki araştırmacılara ve şehir yöneticilerine öngörüler sunmak, mevcut bilgi birikimini yönlendirmelerine ve katkıda bulunmalarına yardımcı olmak hedeflenmektedir. Bahsedilen hedef ve amaçlara ulaşmak için iki çalışma yapılmıştır. Birinci çalışmada (Çalışma-1), Web of Science Core Collection (WoSCC) veri tabanında yer alan dergilerde “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konusunda yayımlanmış çalışmalar analiz edilmiştir. İkinci çalışmada ise (Çalışma-2), Türkiye’de hazırlanmış lisansüstü tezlerinin genel bir görünümünü sağlamak için Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nde bulunan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir.

Bibliyometrik analiz, belirlenmiş bir çalışma alanındaki bilimsel literatürün yayılımını incelemek ve değerlendirmek için istatistiksel ve matematiksel teknikler kullanan nicel bir araştırma metodolojisi olarak ifade edilir (Liao & Cheng, 2022). Akademik yayınlar arasındaki eğilimleri, konfigürasyonları ve bağlantıları ortaya çıkarmak amacıyla yayın sıklıkları ve atıf sayıları gibi hususları kapsayan bibliyografik verilerin metodik olarak toplanmasını ve incelenmesini gerektirir (Kumar et al., 2023; Sharma et al., 2021). Bibliyometrik analiz, akademik belgelerin niteliklerini inceleyerek, belirli bir alandaki araştırmaların entelektüel çerçevesi, ilerleyişi ve yansımaları hakkında fikir verir (Dong et al., 2023; Moyle et al., 2020).

Nicel araştırma metodolojileri bağlamında bibliyometrik analiz, deneysel kanıt sağlama ve veri odaklı karar verme süreçlerini destekleme konusunda çok önemli bir rol oynamaktadır (Kumar et al., 2023).

Araştırmacıların araştırma çıktılarının etkisini ve üretkenliğini ölçmelerini ve ölçmelerini sağlayarak bilimsel katkıların kalitesini ve önemini değerlendirmek için bir temel sağlar (Hyk et al., 2022; Moyle et al., 2020). Ayrıca bibliyometrik analiz, araştırmalardaki yeni eğilimleri ve boşlukları belirleyip, gelecekteki yönelimleri tahmin ederek, araştırma finansmanı ve yönetimi çabalarında karar verme süreçlerine ve kaynak tahsisine rehberlik edebilir (Kumar et al., 2023; Sharma et al., 2021).

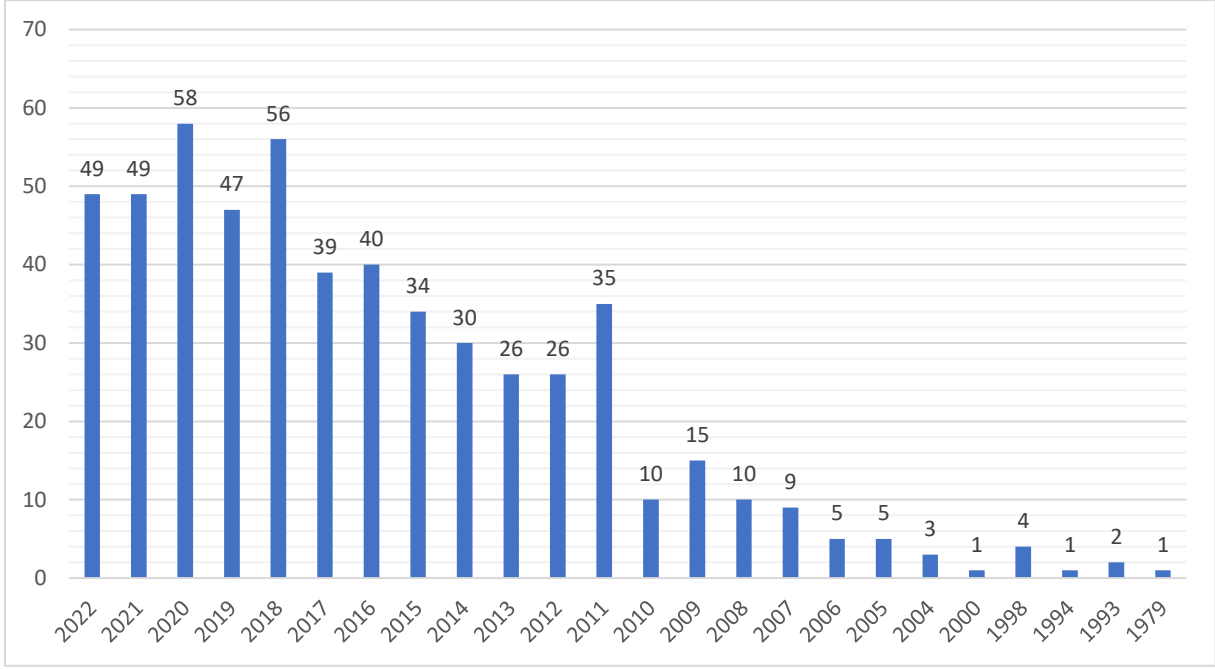
3. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümü, iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci kısmında (Çalışma-1), Web of Science Core Collection (WoSCC) veri tabanında yer alan dergilerde yayımlanmış çalışmalar analiz edilirken ikinci kısmında (Çalışma-2), Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde bulunan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Küresel eğilimleri, en son gelişmeleri ve uluslararası arenada kabul görmüş en iyi uygulamaları aktarabilmek adına uluslararası yayınlar için WoSCC veri tabanında yer alan dergilerde yayımlanmış çalışmalar analiz edilmiştir. Ulusal literatürde ise “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konusunda yayına denk gelinmemesi sebebiyle, en kapsamlı ve en detaylı bir şekilde ulaşılabilecek veri kaynağı olan lisansüstü tezlerden veriler alınmıştır.

3.1. Çalışma-1

Bibliyometrik çalışmalarda, saygın hakemli dergilerin seçimi, alanda kabul görmesi açısından oldukça önemlidir (Van Raan, 2005). Web of Science Core Collection (WoSCC) akademi dünyasının en önemli bilimsel literatür veri tabanlarından biridir (Lv et al., 2022) ve güçlü bir indeks yapısına sahiptir. Bu çalışmada, bu güçlü indeks yapısında yer alan söz konusu saygın dergilerde yayımlanmış çalışmalara ulaşmak için, birçok bilim dalında sıklıkla kullanılan WoSCC veri tabanı kullanılmıştır. Veri kalitesini sağlamak için, tüm veriler *****"City marketing" OR "city branding" (Topic)***** arama stratejisi kullanılarak WoSCC çevrimiçi veri tabanından indirilmiştir. Pazarlama, şehir planlaması, ekonomi, turizm, sosyoloji ve daha pek çok alanda kullanıldığı için, konu aramasında tüm makalelere ulaşmak için konu (topic) taraması yapılmıştır ve “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan veriler “makale” türünde ve İngilizce dilinde hazırlanmış çalışmaları içermektedir. Analizin tüm araştırma trendlerini yakalamasını sağlamak ve basımı devam eden çalışmaları analiz sürecine dahil etmemek için veri aralığı 31.12.2022'ye kadar yayınlanan makalelerle sınırlandırılmıştır. WoSCC veri tabanından dışa aktarılan veriler, kitap incelemeleri, başyazılar ve konferans bildirileri gibi çok sayıda ilgisiz kayıt içerdiği için, bu kayıtları çıkarmak amacıyla, her kaydın başlıkları ve özetleri taranarak ve dahil etme kriterlerini karşılamayan kayıtları hariç tutularak Microsoft Excel programı aracılığıyla veri temizleme işlemleri yapılmıştır. Özellikle, hakemli makale olmayan, akademik dergilerde yayınlanmamış ve/veya “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konularına odaklanmayan kayıtlar hariç tutulmuştur. Yukarıda belirtilen arama stratejisi kullanılarak WoSCC veri tabanından toplam 582 makaleye ulaşılmıştır. Başlık, yazar(lar), yayın yılı, dergi adı, anahtar kelimeler ve atıf sayısı dahil olmak üzere her makalenin bibliyografik verileri, daha detaylı inceleme için bir Microsoft Excel elektronik tablosuna aktarılmıştır. Temizleme işlemleri yapıldıktan sonra 555 çalışma ile analiz sürecine geçilmiştir.

WoSCC veri tabanında yer alan dergilerde, 31 Aralık 2022 tarihine kadar yayımlanmış “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konulu çalışmaların yıllara göre yayın sayıları dağılımı yapılmış ve Grafik 1'de gösterilmiştir.

Grafik 1. WoSCC Veri Tabanında Yer Alan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

WoSCC veri tabanında yer alan dergilerde, “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konusunda yapılan çalışmaların yıllara göre yayın sayısını gösteren Grafik 1 incelendiğinde ilk çalışmanın 1979 yılında literatüre kazandırıldığı görülmektedir. İlk olarak Meyer (1979)’in çalışması ile başlayan “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konularındaki yayınların, en fazla yapıldığı yıl 58 adet çalışma ile 2020 yılıdır. Devamında 56 adet çalışma ile 2018 yılı gelirken, üçüncü sırada 2021 yılı ve 2022 yılları gelmektedir. Bu yıllarda WoSCC veri tabanında yer alan dergilerde yayımlanan çalışmaların sayısı 49’da kalmıştır.

Yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımının belirlenmesinin ardından “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konusunda en fazla atıf alan çalışmalar belirlenmiştir. Bu çalışmalar ve çalışmalara ait bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Şehir Pazarlaması ve Şehir Markalaşması Çalışmalarında En Çok Atıf Yapılan Makaleler

Makale Başlığı	Yazar(lar) ve Yayın Yılı	Atıf Sayısı
City branding: An effective assertion of identity or a transitory marketing trick?	Kavaratzis and Ashworth (2005)	1779
The dynamics of place brands: An identity-based approach to place branding theory	Kavaratzis and Hatch (2013)	1063
City marketing, image reconstruction and urban regeneration	Paddison (1993)	1062
City branding: A state-of-the-art review of the research domain	Lucarelli and Olof Berg (2011)	748
Beyond the logo: Brand management for cities	Ashworth and Kavaratzis (2009)	692
Authenticating queer space: Citizenship, urbanism and governance	Bell and Binnie (2013)	675
City branding and the Olympic effect: A case study of Beijing	Zhang and Zhao (2009)	629
The image of the creative city: Some reflections on urban branding in Turin	Vanolo (2008)	562
From "necessary evil" to necessity: Stakeholders' involvement in place branding	Kavaratzis (2012)	544
Policy boosterism, policy mobilities, and the extrospective city	McCann (2013)	369

Şehir pazarlaması ve şehir markalaşması konusunda en fazla atıf almış yayınların gösterildiği Tablo 1 incelendiğinde ilk sırada yer alan “*City branding: An effective assertion of identity or a transitory marketing trick?*” (Kavaratzis & Ashworth, 2005) başlıklı çalışmada yazarlar, pazarlama teorisi ve pratiğindeki çağdaş gelişmeleri kullanarak, ürün markalaşmasının, çağdaş şehirle önemli bir ilgisi olan güçlü bir imaj oluşturma stratejisi olarak şehir markalaşmasına nasıl dönüştürülebileceğini önermektedir. İkinci sıradaki “*The dynamics of place brands: An identity-based approach to place branding theory*” (Kavaratzis & Hatch, 2013) başlıklı çalışmada yazarlar tarafından, yer markası ve yer kimliği arasındaki ilişkiye dayanan, kimliği iç ve dış arasında sürekli bir diyalog olarak gören ve yer kimliğine daha dinamik bir bakış açısı öneren bir görüş önerilmektedir. “*City marketing, image reconstruction and urban regeneration*” (Paddison, 1993) başlıklı makalede yazar, kent markasını ve yönetimini anlamak için hem kent pazarlaması hem de kentsel dönüşüm üzerine teorik bir çerçeve sunmaktadır. En çok atıf alan dördüncü çalışma olan “*City branding: A state-of-the-art review of the research domain*” (Lucarelli & Olof Berg, 2011) başlıklı çalışmada, şehir markalaşması araştırmalarının, konuya nasıl yaklaştıklarını belirlemekte ve bu alandaki mevcut durumun kısa ve özlü bir analizini yapmaktır. “*Beyond the logo: Brand management for cities*” (Ashworth & Kavaratzis, 2009) başlıklı çalışmada en çok atıf alan beşinci çalışma olarak dikkat çekmektedir. Bu çalışmada yazarlar, şehir markalaşmasının yükselişini ve popülerliğinin nedenlerini tanımlamakta ve kurumsal markalaşmanın temel unsurlarının kısa bir incelemesinin ardından, bu iki markalaşma biçimi arasındaki temel benzerlikleri tespit etmektedir. Devamında gelen “*Authenticating queer space: Citizenship, urbanism and governance*” (Bell & Binnie, 2013) başlıklı çalışmada yazarlar, yeni kentsel düzenin kentlerdeki cinselleştirilmiş alanlar üzerindeki etkisi ve cinsel 'ötekilerin' kentsel dönüşüm sürecine nasıl dahil edildiği incelenmektedir. Zhang ve Zhao (2009) tarafından hazırlanmış “*City branding and the Olympic effect: A case study of Beijing*” başlıklı makale, Çin'in başkenti Pekin'i markalaştırma çabalarının etkinliğini incelemiş ve kent yönetimi tarafından markalaştırılan kimlik ve temel değerler ile ziyaretçiler ve kent sakinleri tarafından deneyimlenen gerçekler arasında bir uyumsuzluk olduğunu tespit etmiştir. Tabloda sekizinci sırada yer alan ve Vanolo (2008) tarafından hazırlanmış “*The image of the creative city: Some reflections on urban branding in Turin*” başlıklı çalışma İtalya'nın Torino kenti örneğinde yaratıcı kentin nasıl kullanıldığını ve sergilendiğini analiz etmekte ve kentin, uluslararası düzeyde yeni kentsel temsilleri tanıtmaya çalışan ve kentsel markalaşma kampanyaları yoluyla kültürel, post-endüstriyel ekonomi fikirlerini kutlayan tipik bir sanayi kenti örneğini temsil ettiğini ortaya koymaktadır. Kavaratzis (2012) tarafından hazırlanmış bir diğer çalışma olan “*From "necessary evil" to necessity: Stakeholders' involvement in place branding*” başlıklı makale, paydaşların yer markalarının yaratılması, geliştirilmesi ve nihayetinde sahiplenilmesindeki rolüne odaklanmakta ve son literatürde paydaş odaklı yer markalamasına doğru bir dönüşün altını çizmektedir. En çok atıf alan onuncu makale olan “*Policy boosterism, policy mobilities, and the extrospective city*” başlıklı çalışmada McCann (2013), politika güçlendiriciliği kavramı, yerel olarak geliştirilen ve/veya yerel olarak başarılı politikaların, programların veya uygulamaların daha geniş coğrafi alanlarda ve daha geniş ilgili akran topluluklarına aktif tanıtımını içeren geleneksel markalaşma ve pazarlama faaliyetlerinin bir alt kümesi olarak tanımlanmaktadır.

Çalışmanın devamında şehir pazarlaması ve şehir markalaşması çalışmalarında araştırma eğilimleri belirlenmiştir. Bu eğilimler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Şehir Pazarlaması ve Şehir Markalaşması Çalışmalarındaki Araştırma Eğilimleri

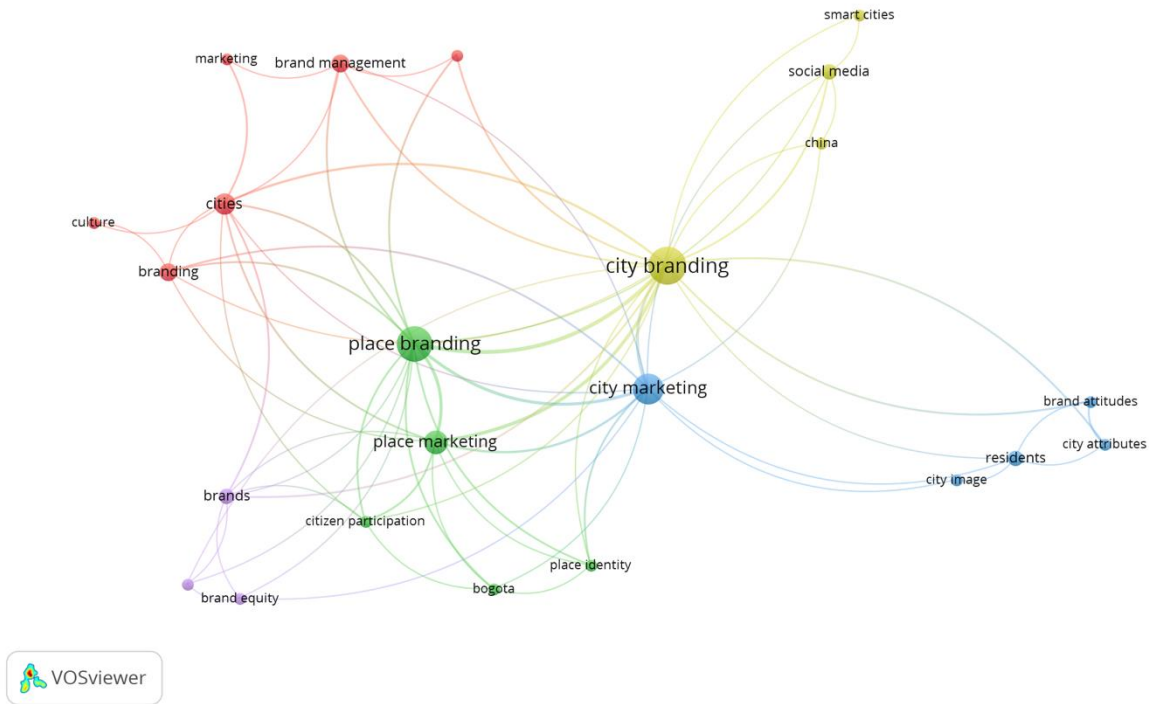
Küme Adı	Küme Açıklaması	Konular
Kent Kimliği	Bir şehrin benzersiz karakterini tanımlayan kültürel ve tarihi nitelikleri ve bu niteliklerin pazarlama çabalarını nasıl etkilediğini araştırır.	Kültürel miras, yerel gelenekler, kent tarihi, kimlik odaklı markalaşma.
Yer Markalaşması	Bir kenti çekici ve rekabetçi bir destinasyon olarak konumlandırma stratejilerine odaklanır, şehrin imajını çeşitli paydaşlar arasında yankı uyandıracak şekilde şekillendirir.	Marka imajı geliştirme, algı yönetimi, destinasyon konumlandırma.
Paydaş Katılımı	Özgünlük, kapsayıcılık ve toplum odaklı stratejiler oluşturmak için şehir markalarını şekillendirmede çeşitli paydaşlarla iş birliğini inceler.	Yerleşik katılımı, kamu-özel sektör ortaklıkları, toplum katılımı.
Dijital Pazarlama	Şehirlerin tanıtımında dijital platformların ve teknolojilerin kullanımını inceler, çevrimiçi varlığı ve küresel kitlelerle etkileşimi vurgular.	Sosyal medya pazarlaması, dijital kampanyalar, çevrimiçi itibar yönetimi.
Sürdürülebilir Şehircilik	Sürdürülebilirliğin şehir pazarlamasına entegrasyonunu araştırır ve çevreye duyarlı kitleleri çekmek için bir araç olarak çevre dostu uygulamaları vurgular.	Yeşil girişimler, eko-turizm, sürdürülebilir altyapı, iklime duyarlı markalaşma.
Ekonomik Kalkınma	Ekonomik büyümeyi teşvik etmek, yatırımları çekmek ve şehirleri iş dostu ortamlar olarak konumlandırmak için pazarlama çabalarını kullanmaya odaklanır.	Yatırım çekme, iş geliştirme, inovasyon ekosistemleri.
Turizm Tanıtımı	Turist çekmeye yönelik stratejilere odaklanır, bir şehrin turistlerin uğrak noktası olarak ününe katkıda bulunan cazibe merkezlerini, etkinlikleri ve hizmetleri vurgular.	Turistik cazibe merkezleri, etkinlik pazarlaması, konaklama hizmetleri, kültür turizmi.
Yenilikçilik ve Yaratıcılık	İnovasyon ve yaratıcı endüstrilerin desteklenmesinin bir şehrin markasını ve girişimciler ve yaratıcı profesyoneller için çekiciliğini nasıl artırabileceğini araştırıyor.	Startup ekosistemleri, yaratıcı kümeler, inovasyon merkezleri, sanatsal topluluklar.

Tablo 2’de yer alan bilgiler, şehir pazarlaması ve şehir markalaşması ile ilgili çalışmalarda gözlemlenen araştırma eğilimlerini tanımlamaktadır. Tabloda her bir küme adına bir küme tanımı ve söz konusu araştırma eğiliminin kapsadığı konular yer almaktadır. İlk küme olan “*Kent kimliği*” kümesi, bir kentin kimliğine katkıda bulunan benzersiz kültürel ve tarihi özelliklerinin araştırılmasını vurgulamaktadır. Bu eğilimdeki araştırmacılar, genellikle kültürel mirasa, yerel geleneklere, kent tarihine ve kimlik odaklı markalaşmaya odaklanarak, etkili pazarlama stratejilerini şekillendirmek için bu özelliklerden nasıl yararlanılabileceğini anlamaya çalışmaktadır. “*Yer markalaşması*” kümesi, bir kenti arzu edilen bir destinasyon olarak konumlandırmayı amaçlayan stratejiler etrafında dönmektedir. Bu kümedeki akademisyenler, paydaşlar arasındaki algıları etkilemek için marka imajlarının ve tekniklerinin geliştirilmesine odaklanmaktadır. Bu eğilimdeki konular arasında marka imajı geliştirme, algı yönetimi ve etkili destinasyon konumlandırması yer almaktadır. “*Paydaş katılımı*” kümesi, şehir markalarının şekillendirilmesinde çeşitli paydaşların iş birliğine dayalı katılımına odaklanmaktadır. Araştırmacılar kent sakinlerinin katılımını sağlamaya, kamu-özel sektör ortaklıkları kurmaya ve toplum odaklı markalaşma çabalarını teşvik etmeye yönelik stratejileri araştırmaktadır. Kapsayıcılık, özgünlük ve toplum katılımı bu eğilimin ana temalarıdır. Dördüncü küme olan “*dijital pazarlama*” kümesi, şehirleri tanıtmak için dijital platformların ve teknolojilerin kullanımının altını çizmektedir. Bu alandaki akademisyenler, çevrimiçi varlığı geliştirme, dijital kampanyaları yönetme ve sosyal medya pazarlaması ile çevrimiçi itibar yönetimi yoluyla küresel kitlelerle etkileşim kurma stratejilerini incelemektedir. Sürdürülebilirlik entegrasyonuna odaklanan “*sürdürülebilir şehircilik*” kümesi, çevre dostu uygulamaların şehir markalaşmasını nasıl geliştirebileceğini araştırmaktadır. Araştırmacılar yeşil girişimleri, eko-turizmi ve iklim-bilinçli markalaşmayı inceleyerek sürdürülebilir uygulamaların çevre

bilinçli ve çevre odaklı kitleleri şehre çekmedeki rolünü vurgulamaktadır. “*Ekonomik kalkınma*” kümesi, pazarlama çabaları ile ekonomik büyümenin kesiştiği noktaları incelemektedir. Bu kümede çalışmaları olan akademisyenler şehre yatırım/yatırımcı çekmek, iş modellerinin gelişimini teşvik etmek ve yenilikçilik ve girişimcilik için uygun ortamlar yaratmak için stratejileri incelemektedir. “*Turizm tanıtımı*” kümesinde araştırmacılar, bir şehrin turistik bir destinasyon olarak itibarına katkıda bulunan cazibe merkezlerini, etkinlikleri ve hizmetleri vurgulayarak turist çekme stratejilerini araştırmaktadır. Kültür turizmi, etkinlik pazarlaması ve ağırlama hizmetleri ana konulardır. Son küme olan “*yenilikçilik ve yaratıcılık*” kümesi, inovasyon ve yaratıcı endüstrileri teşvik etmenin bir şehrin markasını, girişimciler ve yaratıcı profesyoneller için çekiciliğini nasıl artırdığını araştırır. Konular arasında şehir tanıtımı açısından start-up ekosistemlerinin, yaratıcı kümelerin, inovasyon merkezlerinin ve sanatsal toplumların geliştirilmesi yer almaktadır.

Bu kısımda son olarak WoSCC veri tabanında yer alan dergilerde, “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konusunda yapılan çalışmalarda kullanılan anahtar kelimelerin analizi yapılmış ve elde edilen bibliyometrik harita Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. WoSCC Veri Tabanında Yer Alan Çalışmalarda En Sık Kullanılan Anahtar Kelimeler

Şekil 1’de yer alan bağlantılar incelendiğinde, WoSCC veri tabanında yer alan dergilerde, “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konusunda yapılan çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimelerin sırasıyla “şehir markalaşması, yer markalaşması, şehir pazarlaması, yer pazarlaması, şehirler ve markalar” olduğu görülmektedir.

Şekil 1 incelenmeye devam edince, “şehir markalaşması” ile genellikle “sosyal medya, akıllı şehirler ve Çin” anahtar kelimelerinin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Benzer bir şekilde “şehir pazarlaması” anahtar kelimesi, sıklıkla “marka tutumları, şehir nitelikleri, şehir sakinleri ve şehir imajı” ifadeleri bir arada kullanılmıştır. Kullanılan anahtar kelimelerdeki bir diğer kümelenme, “yer markalaşması, yer pazarlaması, vatandaş katılımı ve kent (yer) kimliği” kavramlarının bir araya gelmesiyle oluşmaktadır.

3.2. Çalışma-2

Çalışmanın bu bölümünde, ulusal literatüre kazandırılmış lisansüstü tezlerin incelemesi yer almaktadır. Çalışma-2 kapsamında Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan lisansüstü tezleri belirlemek için “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” kavramları kullanılarak tarama gerçekleştirilmiştir. Aranacak alan bölümünde “tümü” seçilerek, sadece başlık üzerinden yapılacak aramadan kaynaklanacak yanlılığın önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

11 Ağustos 2023 tarihinde yapılan tarama sonucunda, 80 yüksek lisans tezi ve 19 doktora tezi olmak üzere toplam 99 lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. İlgili tezler; “Tür”, “Yıl”, “Yayın Dili”, “Üniversite”, “Anahtar Kelime” ve “Tezde İncelenen Şehir” gibi parametreler kapsamında incelenmiştir.

İlk olarak “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konusunda hazırlanmış lisansüstü tezlerin türleri belirlenmiş ve Tablo 3'te gösterilmiştir.

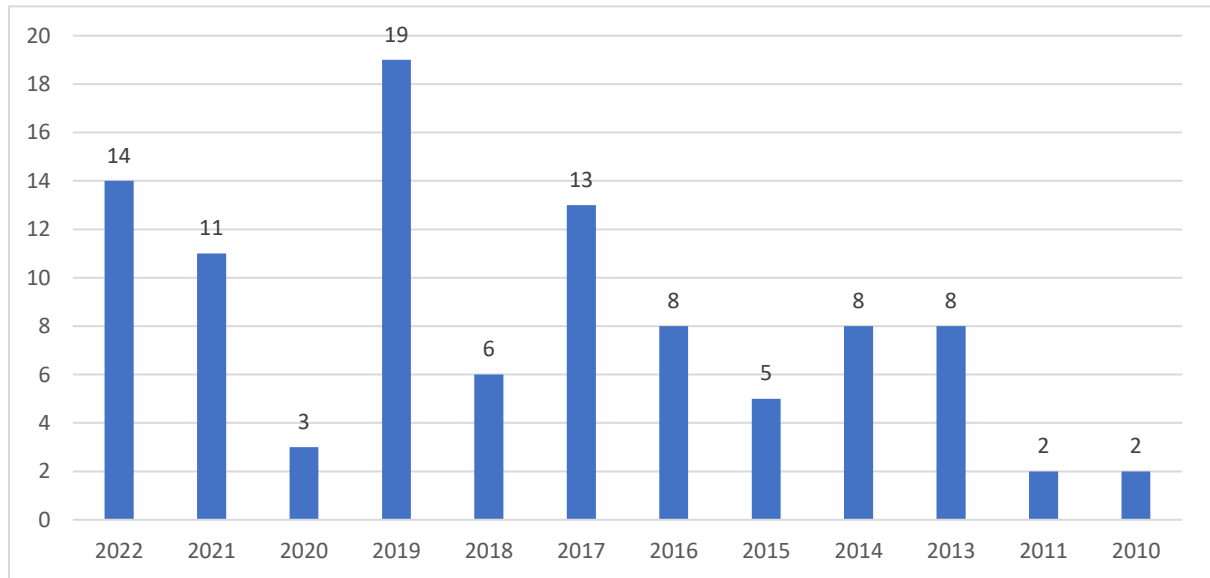
Tablo 3: YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde Yer Alan Lisansüstü Çalışmalar

Tez Türü	Tez Sayısı	Yüzde
Yüksek Lisans	80	80,81%
Doktora	19	19,19%
Toplam	99	100,00%

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konulu lisans üstü tez sayıları belirlenmiştir. Tablo 3'te gösterilen sayılar incelendiğinde toplam 99 çalışmanın %80,81'inin yüksek lisans tezi, %19,19'unun ise doktora tezi olduğu görülmüştür.

Tez türleri belirlendikten sonra, çalışmanın devamında lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı belirlenmiş ve Grafik 2'de gösterilmiştir.

Grafik 2. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde Yer Alan Lisansüstü Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Türkiye’de hazırlanmış lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımının gösterildiği Grafik 2 incelendiğinde yayın sayılarındaki asimetrik dağılım göze çarpmaktadır. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konulu lisans üstü tezlerin en çok 2019’da savunulduğu görülmektedir. 19 adet çalışmanın yapıldığı bu yılı 14 çalışma ile 2022 yılı takip etmektedir. Üçüncü sırada ise 13 çalışma ile 2017 yılı yer almaktadır. Grafik 2’de yer alan bilgilerde,

2010 yılından itibaren her yıl mutlaka en az 2 defa “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konusunda lisansüstü tez hazırlandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Çalışmanın devamında, Tablo 4’te lisans üstü tezlerin hazırlandığı dile göre dağılımları gösterilmiştir.

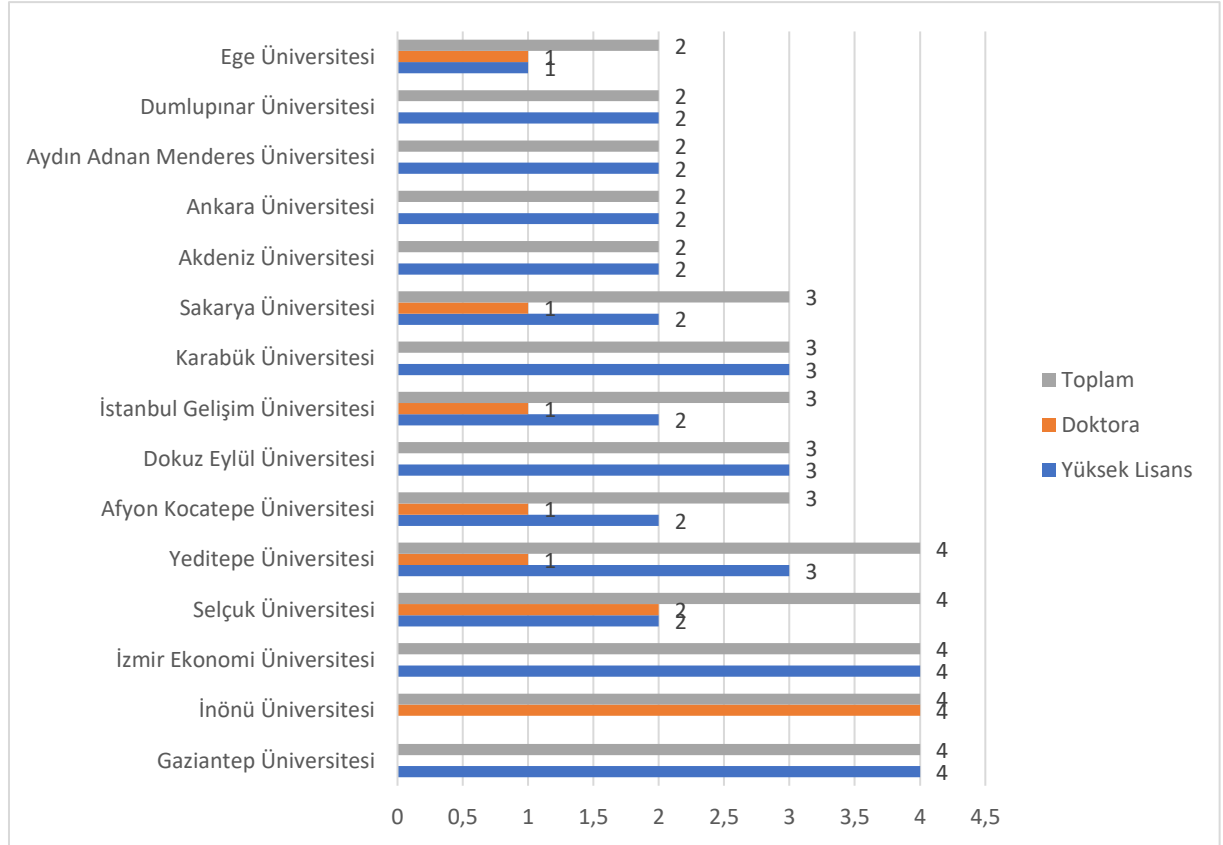
Tablo 4. YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde Yer Alan Lisansüstü Çalışmaların Yayın Dilleri

Yayın Dili	Tez Sayısı	Yüzde
İngilizce	13	13,13%
Türkçe	86	86,87%
Toplam	99	100,00%

Tablo 4’te yer alan bilgiler incelendiğinde “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin çok büyük bir oranı Türkçe hazırlanmıştır. % 86,87’lik orana sahip Türkçe tezler dışında toplam 13 adet İngilizce çalışmanın yüzdeler oranı % 13,13 olarak hesaplanmıştır.

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan “şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” konulu lisans üstü tezlerin hazırlandığı üniversitelerin Grafik 3’te gösterilmiştir.

Grafik 3. Şehir Pazarlaması ve Şehir Markalaşması Konulu Tezlerin Hazırlandığı Üniversiteler

Şehir pazarlaması ve şehir markalaşması konulu tezlerin hazırlandığı üniversiteler sıralamasının gösterildiği Grafik 3 incelendiğinde (tüm üniversiteler için bkz: Ek-2), en çok çalışmanın 4’er tane tez ile beş üniversitede hazırlandığı görülmektedir. Bu üniversiteler; Gaziantep Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi şeklinde sıralanmaktadır. Bu üniversitelerden İnönü Üniversitesi’nde hazırlanan 4 lisansüstü tezinin tamamı doktora tezi olarak hazırlandığı görülürken; Gaziantep Üniversitesi ve İzmir Ekonomi Üniversitesi’nde hazırlanan tezlerin tamamı ise yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

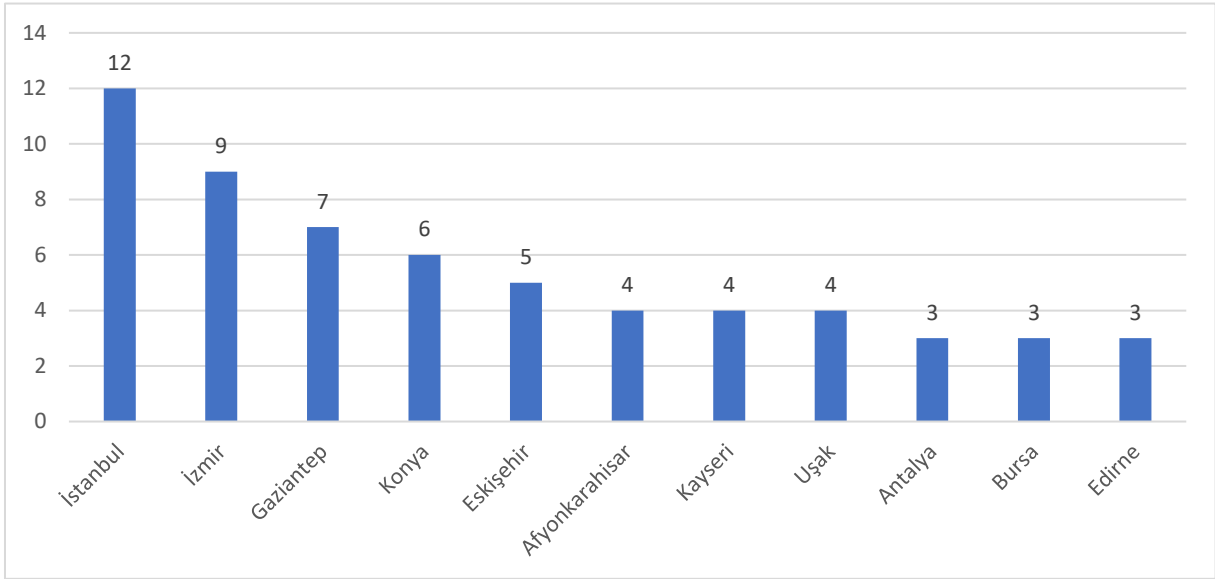
Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan "şehir pazarlaması" ve "şehir markalaşması" konusunda hazırlanmış lisans üstü tezlerinde kullanılan anahtar kelimeler çıkarılarak, Şekil 2'de yer alan kelime bulutu hazırlanmıştır.

Şekil 2. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde Yer Alan Tezlerde En Sık Kullanılan Anahtar Kelimeler

Şekil 2'de yer alan kelime bulutu, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan "şehir pazarlaması" ve "şehir markalaşması" konusunda hazırlanmış lisansüstü tezlerde kullanıma sayılarına göre oluşturulmuştur. En büyük alanı kapsayan, "şehir markası yaratma" anahtar kelimesi toplam 59 çalışmada kullanılarak, en sık tercih edilen anahtar kelime olmuştur. İkinci sırada toplam 41 çalışmada kullanılan "şehir pazarlaması" ifadesi gelmektedir. En sık kullanılan anahtar kelimeler sıralamasında üçüncü sırada yer alan "pazarlama" kelimesi ise 32 çalışmada kullanılmıştır. İlk üç sırada kullanılan anahtar kelimeleri takiben "marka" ifadesi 25 çalışmada kullanılarak dördüncü sırada yer almaktadır. Beşinci sırada ise toplam 14 çalışmada kullanılan "marka yaratma" ve "markalaşma" kavramları bulunmaktadır.

Çalışma 2'de son olarak lisansüstü tezlerde incelenmiş şehirlerin hangileri olduğu araştırılmıştır. En sık incelenen şehirler, Grafik 4'te gösterilmiştir.

Grafik 4. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde Yer Alan Tezlerde En Sık İncelenen Şehirler

YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan "şehir pazarlaması" ve "şehir markalaşması" konusunda hazırlanmış lisansüstü tezlerde toplam 74 farklı şehir (ve ilçe) inceleme konusu olmuştur. En sık incelenen şehirlerin gösterildiği Grafik 4'ten (tüm şehirler için bkz: Ek-2) görüleceği gibi ilk sırada toplam 12 çalışmaya konu olan İstanbul yer almaktadır. İstanbul'u takiben sırasıyla, 9 çalışmayla İzmir, 7 çalışmayla Gaziantep, 6 çalışmayla Konya ve 5 çalışmayla Eskişehir gelmektedir. Toplam 4'er çalışmaya konu olan Afyonkarahisar, Kayseri ve Uşak altıncı sırada bulunurken, yedinci sırada toplam 3'er çalışmaya konu olan Antalya, Bursa ve Edirne yer almaktadır.

SONUÇ:

Şehir pazarlaması ve şehir markalaşması, modern dünyada şehirlerin rekabetçi ve sürdürülebilir bir şekilde gelişmesi için önemli bir strateji haline gelmiştir. Bu çalışma, şehir pazarlaması ve şehir markalaşması alanındaki bilimsel araştırmaların zaman içindeki gelişimini incelemek ve temel eğilimleri, kavramları ve anahtar kelimeleri bibliyometrik analiz yoluyla belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerle, şehir pazarlaması ve markalaşması alanına yönelik önemli bulgular ve öngörüler sunulmaktadır.

WoSCC veri tabanında yer alan dergilerde yapılan analizler, şehir pazarlaması ve şehir markalaşması alanının ilk olarak 1979'da literatüre girdiğini göstermektedir. İlk çalışma Meyer (1979) tarafından sunulmuş ve bu alandaki araştırmaların önünü açmıştır. Bibliyometrik analizler, bu alanın zaman içinde, özellikle son on yılda hızla büyüdüğünü göstermektedir. 2020 yılı, en fazla yayının gerçekleştirildiği yıl olarak öne çıkmaktadır. Bu yılda WoSCC veri tabanında yer alan dergilerde 58 adet çalışma yapılmıştır, bu da alanın ne kadar dinamik olduğunu yansıtmaktadır. Bu artışın, şehirlerin markalaşması ve pazarlama stratejilerine daha fazla ilgi gösterildiğini, şehirlerin küresel rekabetçiliklerini artırmaya yönelik büyüyen bir farkındalıkla paralel olduğunu söylemek mümkündür.

En fazla atıf alan yayınlar incelendiğinde, Kavartzis ve Ashworth'un 2005 yılında yayımladığı "City branding: An effective assertion of identity or a transitory marketing trick?" başlıklı çalışmanın öne çıktığı görülmektedir. Söz konusu çalışma, şehir markalaşmasını ürün markalaşması ile ilişkilendirerek güçlü bir imaj oluşturma stratejisinin şehir markalaşmasına nasıl uyarlanabileceği konusunda önemli bir referans olmuştur. Aynı şekilde, Kavartzis ve Hatch'ın 2013 tarihli çalışması olan "The dynamics of place brands: An identity-based approach to place branding theory" çalışması da yer markası ve yer kimliği arasındaki ilişkiyi vurgulayan önemli bir teorik katkı sunmaktadır.

Anahtar kelimelerin incelenmesi, şehir markalaşması ve şehir pazarlaması alanındaki ana temaları ve odak noktalarını belirlememize yardımcı olmuştur. Bu analiz, “şehir markalaşması”, “yer markalaşması”, “şehir pazarlaması”, “yer pazarlaması”, “şehirler” ve “markalar” kelimelerinin en sık kullanılan anahtar kelimeler olduğunu göstermektedir. Bu kelimeler, araştırmacıların çalışmalarını tanımlamak ve sınıflandırmak için en yaygın terimlerdir. Yapılan analizler, şehir pazarlaması ve şehir markalaşması literatürünün belirli ana temalar etrafında toplandığını göstermektedir. Bu ana temalar, şehir kimliği, yer markalaşması, paydaş katılımı, dijital pazarlama, sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma, turizm tanıtımı ve yenilikçilik/yaratıcılık olarak sıralanabilir. Bu temaların her biri, şehirlerin markalaşma süreçlerinde ele alınması gereken önemli konuları yansıtmaktadır. Ancak, bu analizler aynı zamanda bazı araştırma boşluklarını da göstermektedir. Örneğin, sosyal medyanın şehir markalaşması üzerindeki etkisi, akıllı şehirlerin markalaşma stratejilerine entegrasyonu ve Çin gibi büyüyen pazarların şehir markalaşmasına etkileri gibi konular daha fazla araştırma gerektiren alanlardır. Ayrıca, sürdürülebilirlik ve çevre dostu uygulamaların şehir markalaşmasındaki rolünü inceleyen çalışmaların artması şehir markalaşması stratejilerinin daha etkili bir şekilde geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Türkiye'de şehir pazarlaması ve şehir markalaşması alanında yapılan lisansüstü tezlerin analizi, bu konunun ülkemizde önemli bir ilgi gördüğünü göstermektedir. Yapılan analizlerde, lisansüstü tezlerin daha çok yüksek lisans düzeyinde hazırlandığını göstermektedir. Bu konuda, doktora düzeyinde daha fazla araştırma yapılmasının teşvik edilmesi gerektiği dikkat çekmektedir. Özellikle son yıllarda, bu alandaki tezlerin sayısında artış yaşanmıştır ve İstanbul, İzmir, Gaziantep gibi büyük şehirlerin bu alandaki araştırmalara öncülük ettiği görülmektedir. Her ne kadar bu şehirler, Türkiye'de şehir markalaşması alanında yapılan araştırmaların merkezlerini oluştursa da diğer şehirlere yönelik daha fazla araştırma yapılması ve literatüre katkıda bulunulması gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan analizlerde İstanbul'un bu alandaki çalışmalarda öne çıkması, şehir markalaşması ve pazarlaması konusunda da Türkiye'nin öncü şehri olduğunu göstermektedir. İstanbul'un uluslararası bir metropol olarak benzersiz bir cazibeye sahip olması, konu hakkında çalışan araştırmacıları bu şehir özelinde çalışma yapmaya çekmektedir. Ayrıca İstanbul'un markalaşma stratejilerini incelemek, diğer şehirler için örnek oluşturabilecek sonuçlar ortaya koyabilir. İstanbul'un yanı sıra; İzmir, Gaziantep, Konya ve Eskişehir gibi diğer büyük şehirlerin de yoğun bir şekilde incelenmesi, Türkiye'nin farklı bölgelerindeki şehirlerin markalaşma potansiyelini ve stratejilerini anlamak açısından önemlidir. Bu şehirlerin, yerel özelliklerini vurgulayarak markalaşma çalışmalarını nasıl yürüttüğünü anlamak, birçok açıdan katkı sunabilir. Örneğin araştırmalarda farklı şehirlerin incelenmesi; diğer şehirlerin ekonomik yapılarını, kültürel miraslarını, coğrafi konumlarını ve markalaşma stratejilerini farklılaştırabilir. Bu çeşitlilik, diğer şehirler için özgün stratejiler geliştirmek için bir kaynak olabilir. Son olarak incelenen şehirler arasında ilçelere yönelik çalışmaların var olması, ilçelerin kendi eşsiz özelliklerini yansıtabilmesi açısından önemli olduğu için, şehir pazarlaması ve markalaşması çalışmaları sadece büyük şehirlerle sınırlı kalmamalıdır.

Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmanın da bazı kısıtları bulunmaktadır. İlk olarak bu çalışma, Web of Science Core Collection veri tabanında yer alan dergilerde yayımlanmış İngilizce makalelere ve Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan Türkçe lisansüstü tezlere dayanmaktadır. Bu nedenle, diğer veri kaynaklarına veya farklı dillerdeki kaynaklara erişim olmadan bazı önemli araştırmaları veya gelişmeleri dışarıda bırakmış olabilir. Ayrıca çalışmada incelenen veriler 31 Aralık 2022 tarihine kadar olan çalışmalardan elde edilmiştir. Bu nedenle, bu tarihten sonraki çalışmalarda yer alan yeni gelişmeler ve/veya güncel trendler bu analizlerde yer almamış olabilir. Bibliyometrik analizler, yayınların sayısını, atıf sayılarını ve anahtar kelimeleri incelemekle sınırlıdır. Bu tür analizler, bir alanın tüm karmaşıklığını ve derinliğini yakalamak için yeterli değildir. Özellikle niteliksel analizler veya içerik analizleri eksik kalmış olabilir.

Türkiye'deki lisansüstü tezlerinin incelenmesi, bu çalışmanın odak noktasını Türkiye'ye yönlendirmiştir. Diğer ülkelerdeki şehir pazarlaması ve markalaşması ile ilgili lisansüstü tezler bu analizlerde yer almamıştır. “Şehir pazarlaması” ve “şehir markalaşması” kavramları farklı yazarlar ve araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanabilir. Bu çalışma, genel kabul görmüş tanımlar üzerinden ilerlemiştir, ancak bu kavramların farklı bağlamlarda farklı anlamlar taşıdığını unutmamak önemlidir.

Bu kısıtlamalara rağmen, bu çalışma, şehir pazarlaması ve markalaşması alanındaki temel eğilimleri ve anahtar bulguları sunmak için oldukça değerli bilgiler içerse de ileriki çalışmalarda daha kapsamlı analizlere ihtiyaç vardır. Bu çalışmadan çıkan sonuçlara dayanarak gelecek çalışmalara yönelik bazı öneriler sunulabilir.

Şehirlerin, özellikle kriz dönemlerinde (pandemi, doğal afetler, vb.) nasıl markalaştığına ve pazarlama stratejilerini nasıl adapte ettiğine odaklanan çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu tür araştırmalar, krizlerin şehir markalaşması üzerindeki etkisini anlamaya yardımcı olarak, böylesi durumlarda şehirlere yol gösterici olacaktır. Sosyal sorumluluk projelerinin ve sürdürülebilirlik uygulamalarının şehirlerin markalaşma stratejilerine nasıl entegre edebileceğini inceleyen çalışmalar yapılması, şehirlerin toplumsal ve çevresel açıdan daha sürdürülebilir bir gelecek inşa etmelerine yardımcı olabilir.

Özellikle Türkiye’de hazırlanmış lisansüstü tezler incelendiğinde genellikle büyük şehirlere yönelik çalışmaların olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, büyük şehirlerin ötesine geçerek, küçük şehirlerin de markalaşma stratejilerini inceleyen çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu şehirlerin kaynaklarını ve benzersiz özelliklerini nasıl kullanabilecekleri üzerine yapılacak araştırmalar, şehirlerin kalkınmalarını destekleyebilir. Şehir pazarlaması ve markalaşması, çok farklı disiplinlerden gelen konuları içermektedir. Bu nedenle, ekonomi, sosyoloji, iletişim, çevre bilimleri ve daha birçok alandan araştırmacıların iş birliği yaparak daha kapsamlı çalışmalar sunulması, literatürün zenginleşmesine katkı sunacaktır. Gelecek çalışmalara yönelik bir diğer öneri ise farklı ülkelerdeki şehir pazarlama ve markalaşma stratejilerini karşılaştıran araştırmalar yapılması yönündedir. Bu tür çalışmalar, uluslararası düzeyde değerli bilgiler sunabilir ve hangi stratejilerin hangi koşullarda daha etkili olduğunu anlamak için yol gösterici olacaktır. Dijital pazarlama, yapay zekâ ve büyük veri gibi teknolojik gelişmelerin şehir markalaşması üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar, gelecekteki pazarlama stratejilerini şekillendirmede önemli olabilir. Son olarak, şehir markalaşması ve pazarlaması stratejilerinin oluşturulmasında yerel halkın daha fazla katılımını inceleyen araştırmalara odaklanmak, yani toplumu bu sürece dahil etmek, daha etkili ve sürdürülebilir stratejilerin oluşturulmasına katkı sunacaktır.

Sonuç olarak, şehir pazarlaması ve şehir markalaşması, şehirlerin sürdürülebilir kalkınması için önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Bu çalışma, bu alandaki literatürün gelişimini ve eğilimlerini incelemiş ve aynı zamanda Türkiye’deki durumu analiz etmiştir. Ayrıca araştırma boşluklarına dikkat çekmiş ve gelecekteki araştırmacılara rehberlik etmek için önemli öngörüler sunmuştur.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar, kendisi ve/veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Finansal destek kullanılmamıştır.

KAYNAKÇA:

- Aaker, D. A., & Moorman, C. (2017). *Strategic market management*. John Wiley & Sons.
- Acharya, A., & Rahman, Z. (2016). Place branding research: a thematic review and future research agenda. *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 13, 289-317.
- Acuti, D., Mazzoli, V., Donvito, R., & Chan, P. (2018). An Instagram content analysis for city branding in London and Florence. *Journal of Global Fashion Marketing*, 9(3), 185-204.
- Anholt, S. (2006). The Anholt-GMI city brands index: How the world sees the world's cities. *Place branding*, 2, 18-31.
- Anholt, S. (2007). *The New Brand Management for Nations, Cities and Regions. Competitive Identity and Development»/Palgrave Macmillan Ltd*, 6.
- Anttiroiko, A.-V. (2014). *The political economy of city branding*. Routledge.
- Ashworth, G. J., & Voogd, H. (1990). *Selling the city: Marketing approaches in public sector urban planning*. Belhaven Press.
- Ashworth, G., & Kavaratzis, M. (2009). Beyond the logo: Brand management for cities. *Journal of Brand management*, 16, 520-531.
- Atabay, E., Çizel, B., & Ajanovic, E. (2019). Akıllı şehir araştırmalarının R programı ile bibliometrik analizi. *20. Ulusal Turizm Kongresi*, 20, 1130-1137.
- Audouin, C. (2022). The role of multi-level governance in branding medium-sized cities: the case of Nantes, France. *Cities*, 123, 103577.
- Aydoghmish, F. M., & Rafieian, M. (2022). Developing a comprehensive conceptual framework for city branding based on urban planning theory: Meta-synthesis of the literature (1990–2020). *Cities*, 128, 103731.
- Balducci, A., & Checchi, D. (2009). Happiness and quality of city life: The case of Milan, the richest Italian city. *International Planning Studies*, 14(1), 25-64.
- Belderbos, R., Du, H. S., & Slangen, A. (2020). When do firms choose global cities as foreign investment locations within countries? The roles of contextual distance, knowledge intensity, and target-country experience. *Journal of World Business*, 55(1), 101022.
- Bell, D., & Binnie, J. (2013). Authenticating queer space: Citizenship, urbanism and governance. In *Cities of Pleasure* (pp. 177-190). Routledge.
- Boisen, M., Terlouw, K., Groote, P., & Couwenberg, O. (2018). Reframing place promotion, place marketing, and place branding-moving beyond conceptual confusion. *Cities*, 80, 4-11.
- Bonakdar, A., & Audirac, I. (2020). City branding and the link to urban planning: Theories, practices, and challenges. *Journal of Planning Literature*, 35(2), 147-160.
- Bradley, A., Hall, T., & Harrison, M. (2002). Selling cities: promoting new images for meetings tourism. *Cities*, 19(1), 61-70.
- Braun, E. (2008). *City marketing: Towards an integrated approach*. Erasmus Research Institute of Management.

- Braun, E., Kavaratzis, M., & Zenker, S. (2013). My city–my brand: the different roles of residents in place branding. *Journal of place management and development*, 6(1), 18-28.
- Capone, F., & Lazzeretti, L. (2016). Fashion and city branding: An analysis of the perception of Florence as a fashion city. *Journal of global fashion marketing*, 7(3), 166-180.
- Chan, A., Suryadipura, D., & Kostini, N. (2021). City image: city branding and city identity strategies. *Review of Integrative Business and Economics Research*, 10, 330-341.
- Childers, C. C., Haley, E., & McMillan, S. (2018). Achieving strategic digital integration: Views from experienced New York City advertising agency professionals. *Journal of Current Issues & Research in Advertising*, 39(3), 244-265.
- Colomb, C. (2012). Pushing the urban frontier: Temporary uses of space, city marketing, and the creative city discourse in 2000s Berlin. *Journal of urban affairs*, 34(2), 131-152.
- Cronin, A. M. (2006). Advertising and the metabolism of the city: urban space, commodity rhythms. *Environment and Planning D: Society and Space*, 24(4), 615-632.
- Deffner, A., Karachalis, N., Psatha, E., Metaxas, T., & Sirakoulis, K. (2020). City marketing and planning in two Greek cities: plurality or constraints? *European Planning Studies*, 28(7), 1333-1354.
- Demir, Y., & Kılıç, S. (2022). Blok zincir ve akıllı şehir kavramları ekseninde bibliyometrik bir çalışma. *Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 82-101.
- Dinnie, K. (2011). Introduction to the theory of city branding. In *City branding: theory and cases* (pp. 3-7). Springer.
- Dinnie, K. (2022). *Nation branding: Concepts, issues, practice*. Routledge.
- Dong, J., Guo, R., Guo, F., Guo, X., & Zhang, Z. (2023). Pocket parks-A systematic literature review. *Environmental Research Letters*, 18, 083003.
- Eshuis, J., & Klijn, E.-H. (2017). City branding as a governance strategy. *The handbook of new urban studies*, 92-105.
- Eshuis, J., Braun, E., Klijn, E. H., & Zenker, S. (2018). The differential effect of various stakeholder groups in place marketing. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 36(5), 916-936.
- Gertner, D. (2011). Unfolding and configuring two decades of research and publications on place marketing and place branding. *Place Branding and Public Diplomacy*, 7, 91-106.
- Govers, R. (2013). Why place branding is not about logos and slogans. In (Vol. 9, pp. 71-75): Springer.
- Gower, A., & Grodach, C. (2022). Planning innovation or city branding? Exploring how cities operationalise the 20-minute neighbourhood concept. *Urban Policy and Research*, 40(1), 36-52.
- Green, A., Grace, D., & Perkins, H. (2016). City branding research and practice: An integrative review. *Journal of Brand Management*, 23, 252-272.
- Hazime, H. (2011). From city branding to e-brands in developing countries: An approach to Qatar and Abu Dhabi. *African Journal of Business Management*, 5(12).
- Hoornweg, D. A. (2007). *City indicators: now to Nanjing* (Vol. 4114). World Bank Publications.
- Hyk, V., Vysochan, O., & Vysochan, O. (2022). Integrated reporting of mining enterprises: Bibliometric analysis. *Studies in Business & Economics*, 17(3), 90-99.

- Kalandides, A. (2011). City marketing for Bogotá: a case study in integrated place branding. *Journal of Place Management and Development*, 4(3), 282-291.
- Kavaratzis, M. (2004). From city marketing to city branding: Towards a theoretical framework for developing city brands. *Place branding*, 1, 58-73.
- Kavaratzis, M. (2007). City marketing: The past, the present and some unresolved issues. *Geography compass*, 1(3), 695-712.
- Kavaratzis, M. (2008). From city marketing to city branding: An interdisciplinary analysis with reference to Amsterdam, Budapest and Athens.
- Kavaratzis, M. (2012). From “necessary evil” to necessity: stakeholders' involvement in place branding. *Journal of Place Management and development*, 5(1), 7-19.
- Kavaratzis, M., & Ashworth, G. J. (2005). City branding: an effective assertion of identity or a transitory marketing trick? *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 96(5), 506-514.
- Kavaratzis, M., & Hatch, M. J. (2013). The dynamics of place brands: An identity-based approach to place branding theory. *Marketing theory*, 13(1), 69-86.
- Kavaratzis, M., & Kalandides, A. (2015). Rethinking the place brand: the interactive formation of place brands and the role of participatory place branding. *Environment and Planning A*, 47(6), 1368-1382.
- Kazançoğlu, İ., & Dirsehan, T. (2014). Exploring brand experience dimensions for cities and investigating their effects on loyalty to a city. *Business & Economics Research Journal*, 5(1).
- Kumar, S., Lim, W. M., Sivarajah, U., & Kaur, J. (2023). Artificial intelligence and blockchain integration in business: Trends from a bibliometric-content analysis. *Information Systems Frontiers*, 25(2), 871-896.
- Lekakis, N., & Liddle, J. (2022). City politics under austerity in Greece: Place-based leadership for a resilient Thessaloniki, 2011-2021. *Cities*, 131, 103984.
- Liao, X., & Cheng, Z. (2022). The research on the autonomous vehicles: A bibliometric analysis. Proceedings of the 2nd International Conference on Information, Control and Automation, Chongqing, China.
- Lucarelli, A., & Olof Berg, P. (2011). City branding: a state-of-the-art review of the research domain. *Journal of place management and development*, 4(1), 9-27.
- Luo, Z., Wang, X., Zhang, J., & Hu, Y. (2013). Urban scaling-up and endogenous development promoted by continuous city marketing: A case study of Xuyi County, China. *Planning Theory*, 12(4), 406-424.
- Lv, J., Li, Y., Shi, S., Liu, S., Wu, H., Zhang, B., & Song, Q. (2022). Frontier and hotspot evolution in cardiorenal syndrome: A bibliometric analysis from 2003 to 2022. *Current Problems in Cardiology*, 101238.
- Lynch, K. (2015). The city image and its elements. In *The city reader* (pp. 620-630). Routledge.
- Ma, W., de Jong, M., Hoppe, T., & de Bruijne, M. (2021). From city promotion via city marketing to city branding: Examining urban strategies in 23 Chinese cities. *Cities*, 116, 103269.

- Maček, A., Ovin, R., & Starc–Peceny, U. (2019). Smart cities marketing and its conceptual grounds. *Naše gospodarstvo/Our economy*, 65(4), 110-116.
- Madsen, H. (1992). Place-marketing in Liverpool: a review. *International Journal of Urban and Regional Research*, 16(4), 633-640.
- McCann, E. (2013). Policy boosterism, policy mobilities, and the extrospective city. *Urban Geography*, 34(1), 5-29.
- Meyer, K. E. (1979). Love thy city-marketing the American metropolis. *Saturday Review*, 6(9), 16-&.
- Moyle, B., Moyle, C.-I., Ruhanen, L., Weaver, D., & Hadinejad, A. (2020). Are we really progressing sustainable tourism research? A bibliometric analysis. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(1), 106-122.
- Nalci, M. M., & Arıbaş, N. N. (2023). Yerel yönetim ve pazarlama konularinin birlikte çalışıldığı yayınların bibliyometrik analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 14(1), 323-345.
- Paddison, R. (1993). City marketing, image reconstruction and urban regeneration. *Urban studies*, 30(2), 339-349.
- Palmer, A., & Bejou, D. (1995). Tourism destination marketing alliances. *Annals of tourism research*, 22(3), 616-629.
- Pamukçu, H., & Türkoğlu, D. T. (2023). Sakin Şehir Konulu Akademik Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. *Journal of Travel & Hospitality Management/Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 20(2).
- Parkerson, B., & Saunders, J. (2005). City branding: Can goods and services branding models be used to brand cities? *Place branding*, 1, 242-264.
- Pike, S. (2012). *Destination marketing*. Routledge.
- Pike, S., & Page, S. J. (2014). Destination marketing organizations and destination marketing: A narrative analysis of the literature. *Tourism Management*, 41, 202-227.
- Rainisto, S. K. (2003). *Success factors of place marketing: A study of place marketing practices in Northern Europe and the United States*. Helsinki University of Technology.
- Richards, G. (2014). Creativity and tourism in the city. *Current issues in Tourism*, 17(2), 119-144.
- Rogerson, R. J. (1999). Quality of life and city competitiveness. *Urban studies*, 36(5-6), 969-985.
- Sharma, R., Jabbour, C. J. C., & Lopes de Sousa Jabbour, A. B. (2021). Sustainable manufacturing and industry 4.0: What we know and what we don't. *Journal of Enterprise Information Management*, 34(1), 230-266.
- Statista. (2023a). *Global tourism industry*. <https://www.statista.com/topics/962/global-tourism/#topicOverview>
- Statista. (2023b). *Total contribution of travel and tourism to GDP worldwide 2019-2023*. <https://www.statista.com/statistics/233223/travel-and-tourism--total-economic-contribution-worldwide/>
- Van Assche, K., Beunen, R., & Oliveira, E. (2020). Spatial planning and place branding: rethinking relations and synergies. *European Planning Studies*, 28(7), 1274-1290.

- Van den Berg, L., Klaassen, L. H., & Van der Meer, J. (1990). *Marketing metropolitan regions*. Erasmus University. European Institute for Comparative Urban Research.
- Van Raan, A. F. (2005). Fatal attraction: Conceptual and methodological problems in the ranking of universities by bibliometric methods. *Scientometrics*, 62(1), 133-143.
- Vanolo, A. (2008). The image of the creative city: Some reflections on urban branding in Turin. *Cities*, 25(6), 370-382.
- Vanolo, A. (2017). *City branding: The ghostly politics of representation in globalising cities*. Taylor & Francis.
- Vanolo, A. (2020). Cities are not products. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 111(1), 10-17.
- Vuignier, R. (2017). Place branding & place marketing 1976–2016: A multidisciplinary literature review. *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 14(4), 447-473.
- Warnaby, G., & Medway, D. (2013). What about the 'place' in place marketing? *Marketing theory*, 13(3), 345-363.
- Yezhova, A. (2020). Theoretical Concept and Definition of City Marketing. *Public Administration and Society*, 21, 121-130.
- Zenker, S., & Petersen, S. (2014). An integrative theoretical model for improving resident-city identification. *Environment and Planning A*, 46(3), 715-729.
- Zhang, L., & Zhao, S. X. (2009). City branding and the Olympic effect: A case study of Beijing. *Cities*, 26(5), 245-254.
- Zhang, X., Han, L., Wei, H., Tan, X., Zhou, W., Li, W., & Qian, Y. (2022). Linking urbanization and air quality together: A review and a perspective on the future sustainable urban development. *Journal of Cleaner Production*, 346, 130988.
- Zhao, D. (2013). Analysis of government acts on brand management in Xiamen City: From the perspective of city marketing. *Contemporary Logistics*(10), 7.
- Zhou, L., & Wang, T. (2014). Social media: A new vehicle for city marketing in China. *Cities*, 37, 27-32.
- Zhu, W., & Chen, J. (2022). The spatial analysis of digital economy and urban development: A case study in Hangzhou, China. *Cities*, 123, 103563.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

This study has two primary objectives. The first is to assess the general status of Turkish cities in the context of city branding and marketing through postgraduate studies prepared for city branding and marketing. The second objective is to provide a comprehensive overview of the evolution of scientific studies related to city marketing and city branding over time.

Research Questions:

The research questions sought to be answered in this study can be listed as follows: How has the distribution of studies on Turkish cities evolved over the years? In which languages are studies on Turkish cities prepared? What types of these are available in studies related to Turkish cities? In which universities are studies on Turkish cities

prepared? What are the most frequently used keywords in studies on Turkish cities? Which cities have been examined in studies related to Turkish cities? How are international studies distributed over the years? Which international studies receive the most citations? How can research trends be clustered in international studies? What are the most commonly used keywords in international studies?

Literature Review:

When examining the historical background, Van den Berg et al. (1990) initially mention the long-standing application of city marketing strategies in the United States, while Braun (2008) suggests that these practices originally originated in the Netherlands and spread worldwide with the "IAmsterdam" slogan. Although there is no complete consensus on its origins, the concept of city marketing, which gained widespread use in the literature in the late 1980s, encompasses various elements of city promotion, including the "selling" of cities (Ashworth & Voogd, 1990; Bradley et al., 2002; Madsen, 1992), place marketing (Gertner, 2011; Rainisto, 2003; Vuignier, 2017; Warnaby & Medway, 2013), destination marketing (Palmer & Bejou, 1995; Pike, 2012; Pike & Page, 2014), and city/urban branding (Gertner, 2011; Kavaratzis, 2004; Parkerson & Saunders, 2005; Vuignier, 2017). Over the past 20 years, there has been a noticeable acceleration toward branding both in city marketing practices and academic studies (Anholt, 2006; Kavaratzis, 2008; Ma et al., 2021; Rainisto, 2003). City branding aims to strengthen relationships with visitors and create a positive image of the city (Kavaratzis, 2004; Parkerson & Saunders, 2005; Zhao, 2013). As the goal of city branding is to promote a city or country on an international level, it can be considered one of the strategic actions to be managed by the government (Audouin, 2022; Hazime, 2011). Therefore, city brands are embedded in complex geographical, relational, and institutional systems involving interactions from different sectors and intertwined with the political environment (Aydoghmiş & Rafieian, 2022). Anholt (2006) states that city branding is a government effort to create an identity for a place or region and then promote it to both domestic and international audiences.

Methodology:

This study has two main objectives: (a) to assess the general status of Turkish cities in the context of city branding and marketing through postgraduate studies, and (b) to provide a comprehensive overview of the evolution of scientific studies related to city marketing and city branding over time in international studies. To achieve these objectives, the study aims to identify and analyze key trends, concepts, and keywords in city marketing and city branding through bibliometric analysis. This will enable the determination of main themes, research trends, and research gaps, offering insights to researchers and city administrators, guiding their contributions and utilizing existing knowledge. To fulfill these goals and objectives, two separate studies were conducted. In the first study (Study-1), analyses were conducted on studies published in journals related to "city marketing" and "city branding" available in the Web of Science Core Collection (WoSCC) database. In the second study (Study-2), postgraduate theses in Turkey were examined to provide a general overview of the subject, utilizing the National Thesis Center of the Higher Education Council of Turkey.

Results and Conclusions:

City marketing and city branding have emerged as crucial strategies for the competitive and sustainable development of cities in the modern world. This study conducts a comprehensive analysis of the evolution of scientific research in these fields over time, employing bibliometric methods to identify key trends, concepts, and keywords. The findings shed light on the dynamics of city marketing and branding. The analysis of journal articles in the Web of Science Core Collection reveals that city marketing and branding entered the academic discourse in 1979, with Meyer's pioneering work. Bibliometric data show a rapid growth in this field, particularly in the last decade, with 2020 marking a peak year in publications, highlighting the increasing global interest in these topics. Key publications in the field include Kavaratzis and Ashworth's 2005 work, "City branding: An effective assertion of identity or a transitory marketing trick?" which explores the connection between city and product branding, and Kavaratzis and Hatch's 2013 study, "The dynamics of place brands: An identity-based approach to place branding theory," emphasizing the link between place branding and identity. Keyword analysis identifies prominent themes such as city branding, place branding, city marketing, place marketing, cities, and

brands. These terms serve as common descriptors for researchers. Major themes in the literature encompass city identity, place branding, stakeholder engagement, digital marketing, sustainability, economic development, tourism promotion, and innovation/creativity. The analysis of Turkish postgraduate theses on city marketing and branding underscores significant interest in these topics within Turkey, particularly at the master's level. Istanbul stands out as a key research hub, but there's a need for broader research encompassing smaller cities and more diverse regions. Recommendations for future research include exploring how cities brand themselves during crisis periods, integrating social responsibility and sustainability into branding strategies, and examining the impact of technology on city branding.

EKLER:**Ek-1. Lisansüstü tezlerin hazırlandığı üniversiteler**

Üniversite Adı	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam	Üniversite Adı	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Gaziantep Üniversitesi	4		4	Gümüşhane Üniversitesi	1		1
İnönü Üniversitesi		4	4	Haliç Üniversitesi	1		1
İzmir Ekonomi Üniversitesi	4		4	Hitit Üniversitesi		1	1
Selçuk Üniversitesi	2	2	4	İbn Haldun Üniversitesi	1		1
Yeditepe Üniversitesi	3	1	4	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	1		1
Afyon Kocatepe Üniversitesi	2	1	3	İstanbul Medipol Üniversitesi	1		1
Dokuz Eylül Üniversitesi	3		3	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	1		1
İstanbul Gelişim Üniversitesi	2	1	3	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi		1	1
Karabük Üniversitesi	3		3	Kastamonu Üniversitesi	1		1
Sakarya Üniversitesi	2	1	3	Kocaeli Üniversitesi	1		1
Akdeniz Üniversitesi	2		2	Mardin Artuklu Üniversitesi	1		1
Ankara Üniversitesi	2		2	Marmara Üniversitesi		1	1
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	2		2	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi		1	1
Dumlupınar Üniversitesi	2		2	Munzur Üniversitesi	1		1
Ege Üniversitesi	1	1	2	Namık Kemal Üniversitesi	1		1
Erciyes Üniversitesi	2		2	Necmettin Erbakan Üniversitesi	1		1
Gazi Üniversitesi	2		2	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	1		1
İstanbul Ticaret Üniversitesi		2	2	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	1		1
İstanbul Üniversitesi	2		2	Nişantaşı Üniversitesi		1	1
Karadeniz Teknik Üniversitesi	2		2	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	1		1
Niğde Üniversitesi	2		2	Pamukkale Üniversitesi	1		1
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	2		2	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	1		1
Aksaray Üniversitesi	1		1	Siirt Üniversitesi	1		1
Altınbaş Üniversitesi	1		1	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	1		1
Atatürk Üniversitesi	1		1	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	1		1
Başkent Üniversitesi	1		1	Trakya Üniversitesi	1		1
Doğu Akdeniz Üniversitesi	1		1	Ufuk Üniversitesi	1		1
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	1		1	Uşak Üniversitesi	1		1
Fırat Üniversitesi	1		1	Yakın Doğu Üniversitesi	1		1
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1		1	Yaşar Üniversitesi	1		1
Giresun Üniversitesi	1		1	Yıldız Teknik Üniversitesi		1	1

Ek-2. Lisansüstü tezlerde incelenen şehirler

İncelenen Şehir	Sıklık	Yüzde
İstanbul	12	16,22%
İzmir	9	12,16%
Gaziantep	7	9,46%
Konya	6	8,11%
Eskişehir	5	6,76%
Afyonkarahisar	4	5,41%
Kayseri	4	5,41%
Uşak	4	5,41%
Antalya	3	4,05%
Bursa	3	4,05%
Edirne	3	4,05%
Artvin	2	2,70%
Gümüşhane	2	2,70%
Malatya	2	2,70%
Muğla	2	2,70%
Nevşehir	2	2,70%
Rize	2	2,70%
Safranbolu/Karabük	2	2,70%
Şavşat/Artvin	2	2,70%
Sinop	2	2,70%
Sivas	2	2,70%
Tokat	2	2,70%
Yenipazar/Aydın	1	1,35%
Adana	1	1,35%
Adıyaman	1	1,35%
Ağrı	1	1,35%
Aksaray	1	1,35%
Akyaka/Muğla	1	1,35%
Alaçatı	1	1,35%
Alanya	1	1,35%
Ankara	1	1,35%
Ardahan	1	1,35%
Ayvalık/Balıkesir	1	1,35%
Balıkesir	1	1,35%
Bergama/İzmir	1	1,35%
Bodrum/Muğla	1	1,35%
Çanakkale	1	1,35%

İncelenen Şehir	Sıklık	Yüzde
Çankırı	1	1,35%
Çorum	1	1,35%
Denizli	1	1,35%
Diyarbakır	1	1,35%
Eğirdir/Isparta	1	1,35%
Elazığ	1	1,35%
Gerze/Sinop	1	1,35%
Giresun	1	1,35%
Gökçeada/Çanakka	1	1,35%
Göynük/Bolu	1	1,35%
Halfeti/Şanlıurfa	1	1,35%
Hatay	1	1,35%
İçel	1	1,35%
İğdır	1	1,35%
Isparta	1	1,35%
Kahramanmaraş	1	1,35%
Kars	1	1,35%
Kastamonu	1	1,35%
Kırklareli	1	1,35%
KKTC	1	1,35%
Kocaeli	1	1,35%
Lüleburgaz	1	1,35%
Niğde	1	1,35%
Ordu	1	1,35%
Perşembe/Ordu	1	1,35%
Sakarya	1	1,35%
Samsun	1	1,35%
Şanlıurfa	1	1,35%
Seferihisar/İzmir	1	1,35%
Siirt	1	1,35%
Taraklı/Sakarya	1	1,35%
Tekirdağ	1	1,35%
Trabzon	1	1,35%
Ünye/Ordu	1	1,35%
Uzundere/Erzurum	1	1,35%
Vize/Kırklareli	1	1,35%
Yalvaç/Isparta	1	1,35%

Cumhuriyetin 100. Yılında Bir Tüketim Mekânı Olarak Kent ve Kamusal Alan Bağlamında Atölye/Kitap Kafeler

Workshop/Book Cafes in the Context of the City and Public Sphere as a Consumption Space in the 100th Anniversary of the Republic

Anıl Kaan Uçar¹

Öz

Bu çalışmanın amacını, Cumhuriyetin 100. yılında tüketim pratikleri çerçevesinde dönüşen kent ve kültürünün içinde mikro kamusal mekânların yeniden gelişmekte olduğunu ortaya koymak oluşturmaktadır. Sanayi Devrimi ve ardından yaşanan toplumsal dönüşümlerin etkisiyle ortaya çıkan tüketim kültürü, kentte varlık gösteren kamusal alan ve kamusal alanın temellerini aşındırmaktadır. Bunun sonucunda kent, alışveriş merkezleri, zincir kafe ve restoranlarla büyük bir tüketim mekânına dönüşmektedir. Bu dönüşümden hareketle, çalışmada öncelikle kentin tüketim mekânına dönüşme süreci, kamusal alan ve kent bağlantısı açıklanmaktadır. Sonrasında Cumhuriyetin 100. yılında Türkiye çerçevesinde kent ve kamusal alan konusu ele alınmaktadır. Ardından da günümüz kentlerinde bilgilendirici ve öğretici seminerlerin gerçekleştiği, raflarından istenilen kitapların alınıp okunabildiği ve çeşitli sanatsal uygulamalarla kamusal anlamda entelektüel bir paylaşımın gerçekleştiği mekânlar olarak yeni yeni varlık gösteren atölye/kitap kafelerle ilgili bilgi verilmektedir. Araştırma, örneklem olarak seçilen Hane Kafe ve Serüven Kitap Kafe'nin Instagram paylaşımlarına odaklanırken bu paylaşımları içerik çözümlemesi yöntemiyle tüketim kültürü ile kamusal alan ve kamusal alan temaları bağlamında incelemektedir. İnceleme sonucunda, Hane Kafe ve Serüven Kitap Kafe'nin yazarlık atölyesi, edebiyat etkinliği ve yazar ile okur buluşması gibi çeşitli etkinlik paylaşımları, edebi kamu çerçevesinde faaliyet gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Hane Kafe ve Serüven Kitap Kafe'nin kamusal alan ve kamusal alan bağlamında gerçekleştirdikleri etkinlikler, kent kamusal alanı ve kent kültürü bağlamında önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Tüketim Kültürü, Kamusal Alan, Atölye/Kitap Kafe

ABSTRACT

The purpose of this study is to reveal that micro public spheres are developing again in the city and its culture, which has been transformed within the framework of consumption practices in the 100th anniversary of the Republic. The consumption culture, which emerged with the effect of the Industrial Revolution and the social transformations that followed, erodes the foundations of the public sphere and publicity that exist in the city. As a result, the city turns into a large consumption space with shopping malls, chain cafes and restaurants. Starting from this transformation, the process of transforming the city into a consumption space, the public sphere and the connection with the city are explained in the study. Afterwards, in the 100th anniversary of the Republic, the subject of the city and public sphere is discussed within the framework of Türkiye. Then, information is given about the workshop/book cafes, which have recently emerged as places where informative and instructive seminars take place in today's cities, where desired books can be bought and read from their shelves, and where an intellectual sharing takes place in the public sense through various artistic practices. While the research focuses on the Instagram posts of Hane Kafe and Serüven Kitap Kafe, which are selected as samples, the research examines these posts in the context of consumption culture, public sphere and publicity themes with the method of content analysis. As a result of the examination, the sharing of various activities such as the authoring workshop, the literary event and the meeting of the writer and the reader of the Hane Kafe and Serüven Kitap Kafe the reveal that they operate within the framework of the literary public. For this reason, the activities, urban publicity and cultural relations of the city are important in the public space and publicity activities of the Hane Kafe and the Serüven Kitap Kafe.

Keywords: City, Consumption Culture, Public Sphere, Workshop/Book Cafe

¹ **Corresponding Author | Yetkili Yazar:** Ordu Üniversitesi, Ulubey Meslek Yüksekokulu, Gazetecilik ve Habercilik Bölümü, anilkaanucar@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8311-741X

GİRİŞ:

Sanayi Devrimi ve ardından yaşanan toplumsal dönüşümlerin etkisiyle ortaya çıkan tüketim kültürünün geleneksel kültür ve alışıl gelmiş yaşam tarzı pratiklerini sarsması, edebi bir mirasa ve akılcı iletişim bağlamında kurulan demokratik müzakereye dayanan ve kentte varlık gösteren kamusal alan ve kamusal alanın temellerini aşındırmaktadır. Bu süreçle birlikte kent, bir tüketim mekânı haline gelirken kent kültürü de tüketim dayalı bir kültüre dönüşmektedir. Kentin kamusal alan olma niteliği alışveriş merkezlerinin, yeme-içme kültürüne dayalı restoran ve kafelerin çoğalmasıyla zarar görmektedir. Böylece kent, büyük bir tüketim mekânı haline gelmektedir. Oysa kent; Antik Yunan'ın *agora* (pazar) ve meydanlarında felsefi tartışmaların gerçekleştiği, 18. yy. Avrupa'sındaki salon ve kafelerde edebi ve politik bilgi alışverişlerinin yaşandığı, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi kahvehanelerinde de edebi, politik ve toplumsal konuların konuşulabildiği önemli bir kamusal merkez konumundaydı.

Bu çerçevede, çalışmanın teorik zemininde, öncelikle kentin tüketim mekânına dönüşme süreci, kamusal alan ve kent bağlantısı açıklanmaktadır. Sonrasında Cumhuriyetin 100. yılında Türkiye çerçevesinde kent ve kamusal alan konusu ele alınmaktadır. Ardından da günümüz kentlerinde kamusal alan olarak dikkat çeken atölye/kitap kafe konsepti değerlendirilmektedir. Atölye/kitap kafeler, bilgilendirici ve öğretici seminerlerin gerçekleştiği, raflarından istenilen kitapların alınıp okunabildiği ve çeşitli sanatsal uygulamalarla kamusal anlamda entelektüel bir paylaşımın gerçekleştiği mekânlar olarak dikkat çekmektedir.

Literatür taraması esnasında, Kayalı'nın (2021) *Mekân Sosyolojisi Bağlamında Kitap Kafelerin İnsan ve Mekân Etkileşimi Açısından İncelenmesi: Ankara Örneği* başlıklı yüksek lisans tezi insan-mekân etkileşimini sosyolojik bağlamda esas alan bir çalışma olarak dikkat çekerken kent ve mekân pratiklerinin nasıl değiştiği kitap kafeler üzerinden değerlendirilmektedir. Bu eksende Kayalı (2021); şiir dinletisi, kitap okuma etkinlikleri ve yazar-okur buluşması gibi çeşitli faaliyetler düzenleyen kitap kafelerin bireylerin ortak noktada buluşmasına katkı sunduğuna vurgu yapmaktadır. Kayalı (2021) araştırmasında, bu nitelikteki kafelerin birer enformasyon kaynağı olduğu ve bireysel gelişime katkı sunduğu sonucuna ulaşmıştır. Christie'nin (2009) *A Bookstore-Café: An Exploration of The Blurring of The Public and Private Spheres* isimli makalesi ise, kitap kafelerin hem iş hem de iş dışı faaliyetlerin bir arada var olabildiği bir mekânsal özellik taşıdığından yola çıkarak kamusal alan ile özel alan arasındaki sınırların bulanıklaştığı bu yerlerde bireylerin davranışlarına odaklanmaktadır. Christie (2009) çalışmasının teorik çerçevesinde, kitap kafelerde bireyin boş zamanının kamusal alanda ve iletişime dayalı olarak biçimlendiğine değinmektedir. Christie (2009), araştırmasının sonucunda bir kamusal alan olarak kitap kafelerde bireylerin iş ya da iş dışı faaliyetleri bir arada yürüttükleri ve işin iş dışı boş zamanı kapsadığına vurgu yapmaktadır. Bahsi geçen bu çalışmalar, kitap kafelerin kamusal alan olma potansiyeline işaret etmeleri çerçevesinde bu araştırmaya katkı sunmaktadır. Ancak atölye/kitap kafelerin doğrudan kamusal alan olma ve kamusal niteliği taşıma gibi potansiyellerinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma, atölye/kitap kafelerin düzenledikleri kamusal tartışma temelindeki Instagram etkinlik gönderilerine odaklanarak, bu nitelikteki mekânların kamusal alanı canlandırma ve kamusal müzakereyi yeşertme açısından önemli olduğuna değinen çalışmalardan biri olarak hem küresel hem de Cumhuriyet'in 100.yılında kent ve kent kültürü bağlamında ulusal literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca sosyal medya vasıtasıyla bireyleri kamusal alana davet etme açısından atölye/kitap kafelerin sosyal medyada paylaştıkları gönderilerin içerik çözümlenmesiyle değerlendirilmesi bu çalışmayı, araştırma makalesi olarak alanyazın çerçevesinde önemli kılmaktadır.

Buradan hareketle, çalışmanın amacını; Cumhuriyetin 100. yılında tüketim kültürü çerçevesinde dönüşen kent ve kent kültürü ekseninde atölye/kitap kafelerin gerçekleştirdikleri etkinliklere dair Instagram'da yaptıkları paylaşımların kamusal alan ve kamusal alanla bağlantısının değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Instagram görsel gönderilerin ön planda olduğu, bireylerin görsellerden oluşan içeriklere yorum yapabildiği, diğer mecralarda olduğu gibi konu ve kişi etiketleyerek herhangi bir olaya ve olguya dikkat çekebildiği bir sosyal medya platformudur. Kamusal gündem oluşturma açısından akla

gelen ilk sosyal medya platformu eski adıyla Twitter yeni adıyla X olarak algılanırken Instagram da son zamanlarda mikro bağlamda ve daha tematik konularda ve özellikle de aktivizm ekseninde ilgi gösterilen bir mecra olarak dikkat çekmektedir. Sahip olduğu güçlü görsellik ve X'in aksine sınırlandırılmamış metin oluşturma imkânı, Instagram'ın aktivist hareketler başta olmak üzere daha pek çok kamusal harekette tercih edilmesine neden olmaktadır (Einwohner & Rochford, 2019; Mundt vd., 2018; Herman vd., 2022). Kamusal faaliyet yürüten pek çok kurum, kuruluş ve işletme de faaliyetlerine dair görsel başta olmak üzere çeşitli materyalleri Instagram vasıtasıyla toplumsallaştırmakta ve bireyleri haberdar etmektedir. Bu bağlamda atölye/kitap kafeler de düzenledikleri etkinliklere dair bilgilendirme faaliyetlerini Instagram vasıtasıyla kamusallaştırmaktadır. Dolayısıyla bu mekânların Instagram hesapları üzerinden gerçekleştirdikleri etkinlik paylaşımları, bu kafelerin kamusal alan niteliğinin anlaşılması noktasında önemli veriler sunmaktadır. Bu amaç çerçevesinde çalışma, tüketim pratikleri çerçevesinde dönüşen kent ve kültürünün içinde mikro kamusal mekânların yeniden gelişmekte olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır.

Araştırmada, Ordu ili Altınordu ilçesinde yer alan atölye/kitap kafe konseptine karşılık gelen Hane Kafe ile Serüven Kitap Kafe'nin Instagram gönderileri içerik çözümlemesi ile analiz edilmiştir. İçerik çözümlemesi çerçevesinde tüketim kültürü ile kamusal alan ve kamusalılık temaları çalışmanın teorik zeminine uygun olarak belirlenerek Hane Kafe ve Serüven Kitap Kafe'nin Instagram aracılığıyla paylaştıkları etkinlik ve içerik paylaşımları kategoriler halinde çözümlenmektedir. Bu çerçevede tüketim kültürü teması altında, yemek-içecek sunumu ile eğlence-kutlama gönderileri kamusal alan ve kamusalılık teması çerçevesinde de yazarlık atölyesi- edebiyat etkinliği- yazar ile okur buluşması, öğretici ve bilgilendirici seminer-söyleşi-uygulama ve sanat sergisi etkinliklerine dair Instagram gönderileri ele alınmaktadır.

Araştırma sonucunda iki kafenin; kamusal alanın oluşması noktasında sağlam bir zemin oluşturan edebi kamuya ve kamusalılığın müzakere niteliğine karşılık gelen etkinlikleriyle tüketim kültürünün etkisi altındaki kent kültürünü kamusalılık bağlamında yeniden yeşertme potansiyeli taşıdıkları vurgulanmaktadır. Ayrıca tarihsel süreç içinde, Türkiye'de bu konseptteki kafelerin yaygınlaşmasının Cumhuriyetin 100. yılında kentlerin kamusal alan olarak yeniden işlerlik kazanması açısından önemli olduğuna dikkat çekilmektedir.

1. Kamusal Alan Bağlamında Bir Tüketim Mekânı Olarak Kent ve Kültürü

Almanya, Saksonya ve İskandinavya'da kale ve oturma alanı anlamına karşılık gelecek şekilde *burgh* ya da *borough* sözcükleriyle ifade edilen kent, Latince'de yurttaşlık manasında *urbs* ve *civitas* sözcüklerinden kök alırken Antik Yunan'da *polis*, Fransızca'da *cite* ve Arapça'da *medine* kelimelerine karşılık gelmektedir. Türkçe'de ise kırsaldan daha büyük, sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişim gösterdiği yaşam alanları olarak tanımlanan bu yerleşim mecraları, *kent* şeklinde ifade edilmektedir (Benevolo, 1995: 19; Türk Dil Kurumu, t.y.).

Günümüzdeki görünümünden ve anlamından uzak bir şekilde ilk kentler, M.Ö 3000'li ve 2000'li yıllarda Mezopotamya bölgesinde tarım ürünlerinin biriktirilmesi ve fazlasının değiş-tokuş edilme süreçlerinin yönetilmesi amacıyla komuta merkezleri olarak ortaya çıkmıştır. Ancak gerçek anlamda, toplumsal bir olgu olarak kentler, metal işleme kapasitesine sahip olan uygarlıkların diğer medeniyetler üzerinde hegemonya oluşturması ile varlık göstermiştir (Childe, 1990: 41; Akt., Begel, 2014: 8).

Günümüzdeki haliyle kentin ortaya çıkışı ise şüphesiz Sanayi Devrimi süreciyle yakından ilişkilidir. Zaten kent, Sanayi Devriminin gerçekleştiği merkezler olmuştur. Doğa üzerinde tahakküm kuran insanlık, makineleşme kapasitesini artırmıştır. Tarımın makineleşmesi, demiryolu ağlarının kent odaklı kurulması ve buharlı gemilerin yaygınlaşması kentlerdeki nüfus yoğunluğunu artırarak (Marks & Engels, 2015: 50) günümüzdeki anlamıyla modern kentlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

1800'lerin ikinci yarısından itibaren Paris'in Haussman tarafından geniş bulvarlara kavuşturulmasıyla yeniden tasarlanması ve yine Paris'te alışveriş merkezlerinin bir nevi modern anlamda ilk örneklerini oluşturan büyük pasajların kurulması ve bu pasajların gaz lambalarıyla aydınlanabilir kılınması (Oskay, 1994: 84); kentin sanayi anlamında bir üretim alanı olmanın ötesine geçmesine katkı sunarak onun hem gündüz hem de gece bir tüketim mekânına dönüşmesine ortam hazırlamıştır. Böylece kentler, sanayi yönüyle üretim; pasajlar ve mağazalar aracılığıyla da tüketim alanları olarak öne çıkmaya başlamıştır.

1900'lere gelindiğinde sanayide artan kapasite nedeniyle kentlere yoğun bir göç süreci başlamıştır. 1929 yılına gelindiğinde ABD'de yaşanan *Büyük Buhran* isimli ekonomik kriz hızlı bir şekilde dünyaya yayılarak en çok da kentlerdeki toplumsal sınıfların tüketim ihtiyaçlarına erişmesi önünde engeller ortaya çıkarmıştır. Bu süreç Keynes'in öncülüğünde geliştirilen sosyal devlet anlayışıyla yönetilerek devletin hem toplumsal hem ekonomik alana düzenleyici politikalarla müdahalesini beraberinde getirmiştir (Gül, 2004: 147-148). 1970'lere kadar uygulanan bu anlayış, 1971'de ortaya çıkan petrol kriziyle sekteye uğramıştır. Ayrıca ulusal ekonomilerde artan ithalat ve enflasyon, refah devleti modelinin daha fazla sürdürülemez hale gelmesine neden olmuştur (Clasen, 2003: 573; Coulter, 2009: 26). Bu sürecin ardından ABD Başkanı Reagan ve İngiltere Başbakanı Thatcher öncülüğünde küresel bir model olarak ortaya konan neoliberal sistem (Şenses, 2017: 118), kısa sürede dünyada kabul görmüştür. Devletin yeniden piyasayı serbest bırakmasını temel alan bu düzende, sermaye önündeki tüm engeller kaldırılmıştır. Kentler bir anda çok uluslu şirketler ve bunların bayileriyle dolarken küçük uluslar ithal ürünlerin egemen olduğu bir piyasaya sahip hale gelmiştir. Bu bağlamda kent kültürü de ciddi anlamda tüketim kültürünün etkisi altına girmiştir. Kentler alışveriş merkezleriyle kuşatılırken kamusal alan ve kamusal iletişimin merkezi olma özelliklerini de tümünden kaybetmeye başlamışlardır.

Bu çerçevede, birey ve içinde yaşadığı kentin etrafında dolaymlanan değerler, tüketim ekseninde buharlaşırken kent tükettikçe kimlik ve varlık kazanılan bir mekân haline gelmiştir. Nüfus yoğunluğunun ve yeni üretim ve tüketim pratiklerinin merkezi olan kentler sahip oldukları ulaşım imkânlarıyla kârların optimize edildiği bir yatırım alanına dönüşmüştür. Böylece ulusal ile yereli bütünleştirerek parçalayan yeni bir toplumsal mekân oluşmuştur (Lefebvre, 2014: 28-29).

Alışveriş merkezleri, mağazalar, restoran ve kafelerle meta fetişizminin üssü olma niteliğine haiz hale gelen kentin temel kültürü, satın alma ve tüketme pratikleriyle bütünleşmektedir. Ürünlerin, kullanım değerinden ziyade büyüleyici bir şekilde tanrısal bir gizem oluşturma etkisine karşılık gelen meta fetişizmi (Marks, 2000: 81-83), kentli bireyi aklın devre dışı kaldığı bir tüketim sürecine uyumlandırmaktadır. Bu durum, Benjamin'in *fantazmagori* olgusuyla da bağdaşmaktadır. Metaların kullanım mantığından daha çok görünüşündeki sihre ve ona sahip olmanın verdiği hazzı karşılık gelen *fantazmagori*, bireyi etkileyerek onda yanlış bir bilinç oluşmasına neden olmaktadır (Benjamin, 2013: 24-25). Sürekli tüketme güdüsü ve bununla elde edeceği haz ekseninde yanlış bir bilinçle hareket eden yeni kent insanı için bilgiye dayanan hakiki deneyim süreci ortadan kalkmaktadır. Kentin neoliberal dönüşümü, bireyin hakiki tecrübeye erişme motivasyonunu tüketim kültürüyle parçalamaktadır (Hansen, 2004: 150). Böylece kent, kamusal akıl yürütme faaliyetlerinin gerçekleştiği bir mekân olma niteliğini yitirmektedir.

Avrupa'da burjuva sınıfının toplumsal alanda iktidar olma sürecinde ortaya çıkan demokratik müzakere ve akılcı iletişim gibi olguların üzerinden tanımlanan kamusal alanın tarihsel arka planı Antik Çağ'a dayanmaktadır. Kamusal alan ile özel alan arasında ilk ayrımı ve kamusal alana dair ilk tespitleri yapan Aristoteles'e göre, insanın kaderine uygun bir biçimde yaşayacağı yer *polis* yani kenttir. Ayrıca her birey, *kendinin* (idion) ve *kamusal* (koinon) olarak iki yaşam şekline sahiptir. Aristoteles'e göre (2007: 12); "haz yaşamı, siyaset yaşamı ve theoria yaşamı" olmak üzere belki başlı üç yaşam biçimi mevcuttur. Buradaki theoria yaşam şeklini düşünmenin alanı olarak nitelendiren Aristoteles böylece onu, diğer alanlardan farklılaştırmıştır. İlk yaşamdan kastı, özel alanla ilgiliyken siyaset yaşamı ise kent ve kent aracılığıyla da kamusal alanla ilgilidir. Dolayısıyla kent ile kamusal alan bağlantısını ilk defa Aristoteles kurmuştur. Aristoteles için kent, kamusal akıl yürütmenin mekânıdır.

Aristoteles'e benzer biçimde, kamusal alanın kent yaşamı içinde özel alandan ayrı olarak konumlandığını ifade eden Arendt, toplumsal nitelikte bir kamusal alanın ise ancak modern çağda tezahür ettiğini belirtmektedir. Ona göre kamusal alan, eylemin yer aldığı bir alan olarak öne çıkarken iş ve emek ise özel alanda konumlanmaktadır. Kamusal alan her şeyden önce politik bir alan olmak durumundadır. Ayrıca bu politik alanın işlerlik kazanmasının ön koşulunu da bireylerin konuşma ve eylemde bulunma özgürlüklerine sahip olmaları oluşturmaktadır. Çünkü insan ancak eyleme geçebilirse özgür olabilir (Berkday, 2002: 99). Bu özellikler, Avrupa'da gelişme kaydeden burjuva kamusal alanında gerçekleşmiştir. Ancak Arendt, "toplumsalın yükselişi" vurgusuyla kamusal bireyin çöküşüne işaret etmiştir (Arendt 1994: 59-73).

Bu bağlamda Arendt için bireyin kamusal alanda eylemde bulunma özgürlüğüne sahip olması gerekmektedir. Ancak kent içinde gelişen üretim-tüketim pratikleri bireyin özgürlüğünü çalışma yaşamıyla ve bu yaşama bağlı ihtiyaçlarla kuşatmaktadır (Savut, 2016: 19, 20). Dolayısıyla birey için kendini ifade etme motivasyonunun oluşacağı kamusal alan, çalışmakla ve çalışmaya zemin oluşturan birçok ihtiyaçla dolmaktadır.

Kamusal alanın Yapısal Dönüşümü isimli çalışmasıyla burjuva kamusal alanı ve kamusal alanın işlerliği ve dönüşümü üzerine önemli tespitler yapan Habermas'a göre (2013: 127-135; 305-324); kamusal alanın sağlıklı bir nitelikte olmasının temel koşulu edebi kamunun oluşumuna bağlıdır. Avrupa'da edebi kamunun yeşerttiği burjuva kamusal alanının oluşması ve kamusal alanın işlerlik kazanmasında Habermas (2013); Orta Çağ Avrupa'sında kamusal etkinliklerin derebeylik sisteminden kaynaklı bir biçimde saray içinde gerçekleştiğine işaret ederek bu tür etkinliklere katılanların da saraya yakın soylu sınıfa mensup kişiler olduğuna değinmektedir. Dolayısıyla bu türden etkinlikler, sınıfsaldır ve kamusal alanın kapsayıcılığına uygun düşmemektedir. Çünkü Habermas (2004); tüm yurttaşlarının erişiminin garanti altında olduğu, herhangi bir kısıtlama olmaksızın kendilerini ifade edebildiği ve karşılıklı görüş alışverişinde bulunabildiği bir mekânsallığın kamusal gövde oluşturabileceğine vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla burjuva kamusal alanının ortaya çıktığı Avrupa'daki kafeleri de bu bağlamda önemsemektedir. 17. yy.ın ortasında çikolata ve kahvenin burjuvanın kent kültürü içinde tükettiği ve rağbet gösterdiği ürünler haline gelmesi, bu ürünleri satan kafe ve salonların yaygınlaşmasına ortam hazırlarken bu mekânların edebi kamunun taşıyıcı olmasını akabinde de kamusal alanın işlerlik kazanmasında pay sahibi olmuştur (Habermas, 2013: 100).

Habermas'a göre (2013: 127-135; 305-324); fizyokratlar, ansiklopedistler ve basın eleştirel bakış ve politik akıl yürütme çerçevesinde öne sürdükleri fikirler, kafe ve salon tarzı yeme-içme alanlarında ortaya atılmaya ve müzakere edilmeye başlanmıştır. Bu mekânlarda soylular ile burjuva ve düşünce insanları ile sıradan birey buluşarak konuşma imkânı elde etmiştir. Bu durum kafe ve salonları, birer düşünce ve demokratik kültürün varlık kazanmaya başladığı yerler haline getirmiştir. Ayrıca saray içinde gerçekleştirilen sanatsal aktiviteler de kafe ve salonların yaygınlaşmasıyla tüm yurttaşların erişebileceği organizasyonlar haline gelmiştir. Böylece kent, sarayın kültürel misyonunu üstlenerek kamusal alanın bizzat kendisi haline gelmiştir. Sanatçıların ve yazarların buluştuğu protokolün dışına çıkılan kentteki kafe ve salonlarda demokratik müzakere yaygınlaşmaya başlamıştır. Böylece edebiyat ve sanat öncülüğünde bütün bir kültürel yaşam kamusal müzakere mekanları olan kafe ve salonlar ekseninde biçimlenmeye başlamıştır. Bu noktada saray ise, kraliyet ailesinin içe dönük bir yaşam geçirdiği yerler haline gelmiştir. (Habermas, 2013: 99-101).

Ancak Sanayi Devrimiyle paralel bir biçimde ilerleme kaydeden tüketim kültürü, edebi kamusal alanın hüküm sürdüğü kentleri ve kentlerdeki kamusal mekânları birer fikir alanı olmaktan çıkartarak tüketim mecraları haline dönüştürmeye başlamıştır. Tüketim kültürünün etkisi altına giren kent kültürünün tüketim pratikleri etrafında yeniden biçimlendiğini vurgulayan Habermas, kentin içinde cereyan eden burjuva kamusal alanının yerini tüketim kültürü etrafında dolayımlanan ilişkilere ve kamusal bireyin geri çekilişine bıraktığını vurgulamaktadır. Kent, sahip olduğu tüketim mekanizmalarıyla her şeyi yerinden ederken kamusal alanın önemli niteliklerinden kamusal akıl yürütme faaliyeti, tüketim pratikleri ekseninde anlamını yitirmektedir (Habermas, 2013: 276-277). Ancak bu çalışmanın ele aldığı

atölye/kitap kafelerin düzenledikleri ve Instagram’da paylaştıkları etkinlik gönderileri, tüketim kısıncasına giren kamusal tartışma ve akıl yürütme pratiklerinin yeniden dinamizm kazanmasında etkili olabilir. Habermas’ın Avrupa’daki kamusal alanın gelişmesinde önemsedığı yazar, sanatçı ve düşünce insanların bir araya gelerek oluşturduğu edebi kamunun bu kafelerde gerçekleştirilen yazar-okur buluşmaları ve sanat üzerine söyleşiler gibi etkinlikler ekseninde işlerlik kazanması, mikro kamusal alan örneği olarak atölye/kitap kafeleri önemli kılmaktadır.

Kapitalizmle birlikte yaygınlaşan tüketim kültürünün kamusal alan üzerinde sarsıcı etkileri olmuştur. Bu çerçevede Sennett, toplumsal yaşamı tümünden dönüştüren kapitalizmin bireyde bir korunma güdüsü oluşturduğunu ve bu güdüyle hareket eden modern insanın aile kurumunu bir sığınak olarak tercih ettiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda aile, bireyin kamusal alandan uzaklaşarak içine saklandığı bir alan haline gelmiştir (Sennett, 2013: 37,190). Kapitalizmin toplumsal alanı kuşatmasıyla ortaya çıkan çekici mağaza vitrinleri ve burada yer alan ürünler, tüketim kültürünün kent içinde etkili olmasına zemin oluşturmuştur. Bu çerçevede mağazalar içinde barındırdıkları ürünlerle kamusal alanın bir alışveriş sahasına dönüşmesine zemin hazırlamıştır (Sennett, 2013: 190).

Dolayısıyla kentin kapitalizm ve buna bağlı olarak tüketim kültürü eksenindeki dönüşümü, kamusal alanın da eski işlerliğini kaybetmesine zemin hazırlamıştır. Kent, tüketim mekânı olarak ön plana çıkarken hem kamusal birey geri çekilmekte hem de kamusal alan edebi kamu aracılığıyla kazandığı özellikleri yitirmektedir.

2. Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye’de Kent ve Kamusal Alan

Cumhuriyetin ilk yıllarında tarım bazlı üretime verilen önem ekseninde kentler, demiryolları ve fabrikalarla donatılmaya başlanmıştır. 1950’lere gelindiğinde ise tarımda yaşanan makineleşmenin etkisiyle, makine ihtiyacını karşılayamayan kırdaki yoksul toprak sahipleri ve tarım çalışanları, kentte gelişmeye başlayan hizmet, inşaat ve üretim sektöründe iş bulabilmek için göç sürecine dahil olmuştur. Bu göç süreciyle kentlerdeki nüfus yoğunlaşırken kentleşme oranı, 1950 ile 1985 yılları arasında yüzde 53’e ulaşarak kır nüfusunu geçmiştir (Adıgüzel, 2016: 41-42). Türkiye’de kentleşmenin hız kazanması ise 1960’lı yıllardan itibaren gerçekleşmeye başlamıştır. 1960 öncesi kent sayısı 66 ile sınırlıyken 1960 ile 1975 yılları arasında kent sayısı 288’e yükselmiştir (Sencer, 1979: 73).

1980 sonrası neoliberal politikaların etkisi altına giren Türkiye’de kentte yaşayan insanlar arasındaki gelir adaletsizliği artmış ve özellikle kırdan kente gelmeye devam eden kitleler ile halihazırda kentte var olan nüfus arasında uyumun sağlanması zorlaşmıştır. Kente uyum sağlamış olan eski göçmen kitle için ucuz iş gücü olarak görülen bu yeni göçerler, kötü şartlar altında yaşamak durumunda kalmıştır (Işık & Pınarcıoğlu, 2015: 174-175). Kente sonradan dahil olan bu bireyler, kentin çeperlerinde gecekonduarda yaşamak durumunda kalarak kentle mekânsal anlamda bütünleşme bağlamında sorun yaşarken kent de mekânsal olarak sınıfsal zeminde ayrı bölgelere ayrılmıştır.

2000’li yıllarda ise, neoliberal sermaye tarafından uygulanan soylulaştırma pratikleriyle kent lüks mekânlarla donatılırken bu mekânların inşa edilmesi için o bölgede yaşayan alt ve orta gelir grubuna ait insanlar, kentin çeperlerine doğru kaydırılmıştır. Yoğun olarak 1950 ile 1980 arasında kente göç eden ve bir nevi ilk göçerler olma niteliğine sahip bu kitle, zaman içinde kentin merkezi haline gelen yerlerde konut sahibi olmuştur. Ancak kentsel dönüşüm ekseninde bu merkezler neoliberal sermayenin etkisi altında, plazaların ve lüks mağazaların yer aldığı iş ve tüketim alanları haline gelmeye başlamıştır. Böylece kent, alışveriş merkezleri başta olmak üzere otel, plaza ve konut tasarımlarıyla maddiyatın ve tüketimin çevrelediği bir metaya dönüşmüştür (Lees vd. 2007: 129-163).

Bu bağlamda Türkiye özelinde de kentin kamusalılığı küresel çerçeveye uygun bir biçimde tüketim temelinde kaybolmaktadır. Kentler, merkezinde tüketim mekânlarının olduğu bir mecraya dönüşmektedir. Baudrillard’ın ifade tarzına denk düşer nitelikte bu yeni kentler, alışveriş merkezlerinin uydularına dönüşmektedir (2014: 115). Bugün Türkiye’de 453 adet alışveriş merkezi mevcuttur

(GYODER, 2023) ve kent kültürü genellikle bu merkezlerin etrafında biçimlenmektedir. Biçimlenen bu kent kültürü de genellikle kamusal akıl yürütme pratiklerinden daha çok tüketim pratikleriyle yapışık hale gelmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında tüketim kültüründen bahsetmek çok mümkün olmamakla birlikte kamusal akıl yürütmeye dayalı bir kent kültürü ise ekseriyetle kahvehaneler çerçevesinde konuşulabilmektedir. Habermas'a göre (2013: 98-116); kahvehaneler, kamusal alanın minör kurumları olarak ön plana çıkmaktadır. Bu alanlarda gerçekleşen müzakere ve iletişim, modern politik kamunun oluşmasında katkı sahibi olmuştur. Osmanlı'dan itibaren kahvehaneler, kamusal nitelikleriyle ön plana çıkarken bu mekânlarda toplumsal sınıfların farklı kesimlerinden insanlar bir araya gelerek çeşitli toplumsal meseleler ile ilgili fikirleri müzakere etme imkânına sahipti. Osmanlı dönemindeki İstanbul kahvehanelerinde toplumsal meseleler ele alınıyor hatta Karagöz ve Hacivat gibi hicve dayalı gösterilerle kamusal akıl yürütme faaliyetleri gerçekleşiyordu (Kömeçoğlu, 2009: 70).

Bu durum çeşitli süreçlerde kesintiye uğrasa da Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Osmanlı döneminde olduğu gibi düşünsel faaliyetlerin gerçekleştiği yer olarak dikkat çeken Cumhuriyet dönemi kahvehanelerinin batı tarzı kafe/salon niteliğine dönüşmesi teşvik edilmiştir. Bu çerçevede Halkevleri açılmış ve bu mekânlarda sinema gösterimleri, kültür, sağlık ve eğitim üzerine toplantılar düzenlenmiştir. Ayrıca Halkevlerinin yanlarına açılan kahvehanelerle resmî ideolojinin toplum üzerindeki etkisinin artırılması da amaçlanmıştır (Ediz, 2008: 187).

Habermas'ın (2013), Avrupa'da kamusallığın oluşmasında etkili olan edebi kamunun varlık gösterdiği kafe ve salonların nitelikleriyle örtüşen Türk kahvehane kültürü, kent düzleminde edebi tartışmaların gerçekleştiği, düşünce ve edebiyat dergilerinin çıkarıldığı yerler olarak da işlevsellik göstermiştir (Sudi, 1997: 68-69). Ancak zaman içinde kültür, düşünce, medeniyet tasavvuru gibi noktalardan uzaklaşan kahvehaneler, bir oyun ve kumar mekânına dönüşmeye başlamıştır. Bu bağlamda Atatürk, 1931 yılında gerçekleştirdiği Aydın gezisinde oyun oynan bir kahvehane görmüş ve bu duruma tepki göstererek Aydın'daki kahvehanelerde oyun oynanmasını yasaklamıştır (Şahin-Kazıcı, 2021).

1950'lerden itibaren kahvehaneler çoğalarak Anadolu'ya yayılmış ve Anadolu'dan büyük kentlere göç eden kitlelerin kurduğu yeni mahallelerde bir nevi hemşerilik ilişkilerinin ve taşra kültürünün devamlılığını sağlayan yerler haline dönüşmüştür. 1970'lerde başlayan siyasi gerilimler, kahvehanelere de sirayet etmiş ve kahvehaneler toplumsal kutuplaşmanın bir nevi merkezi haline gelmiştir (Safi, 2018: 297). 1980 darbesinden sonra Türkiye'nin neoliberal sisteme entegre hale gelmeye başlamasıyla kahvehaneler, eski niteliklerinden uzak, erkek bireyler için evden kaçma ve oyun oynama mecraları haline gelirken yeni bir tarz olarak kafeler, kent yaşamına dahil olmaya başlamıştır.

Günümüze geldiğindeyse, neoliberal sistemin bir getirisi olarak küresel ölçekli pek çok tüketim mekânı Türkiye'de şubeler açmıştır. Burger King, McDonald's, Gloria Jeans ve Starbucks gibi uluslararası zincirler Türkiye'de birçok şubeye sahip hale gelmiştir. Bu mekânlar, kafe konseptine sahip biçimde modern dönem öncesi kahvehane kültüründen el almış olsa da esasında kamusal nitelik açısından sadece tüketim odaklı bulunan ve imajları itibarıyla "ben de buradayım ya da buraya gidebiliyorum" demek için gidilen yerler olarak ön plana çıkmaktadır. Yüksek seste müzik çalınan, self servis hizmet veren ve harcama yaptıkça kazan gibi web uygulaması seçenekleriyle mekânın içindeki tüm akışı hızlandıran ve kapitalist bir forma dönüştüren bu mecralar, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi kahvehane niteliğinden bir hayli uzaktır. Bugün Türkiye'de Starbucks 417, Kahve Dünyası 169, Kahve Diyarı 106, Gloria Jeans 62, ve Caribou 50 adet şubeye sahiptir (Ekinci, 2022). Bu sayılar zincir kafelerin piyasadaki egemenliğini ve bu mekânların kentli bireyin tüketim alışkanlıklarını dönüştürmekte olduğu gerçeğini göstermektedir.

Dolayısıyla Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrasında Türkiye coğrafyasındaki kamusal alana Arendt ve Habermas'ın vurguladıkları eksenden baktığımızda kahvehaneler ile Avrupa'daki salon ve kafeler bağdaştırılmaktadır. Habermas'ın *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü* (2013) ekseninde ortaya koyduğu

kamusal alanın aleniyetten uzaklaşması durumu Türkiye’deki kahvehanelerin dönüşüm sürecine de denk düşmektedir. Ayrıca erkek bireylerin mekânı olan kahvehaneler, tüm yurttaşların demokratik katılımını ön gören kamusal alan niteliğiyle örtüşmemektedir. Kahvehanelerin birer boş zaman ve oyun mekânı haline gelmesi, buna ilaveten Türkiye’nin 1980’lerden itibaren neoliberal sürece eklenmesiyle gelişme kaydeden kafe sektörünün ön plana çıkması, kent kültürünün kamusal alan ekseninde zayıflamasına zemin hazırlamıştır. Sennett’e göre (2002); böyle kurgulanan bir kent, geç kapitalizmin ve tüketimin sahnesi haline gelmektedir. Sonuç olarak Cumhuriyet sürecinde uygulanan politikalar sadece kentleri dönüştürmekle kalmamış, Cumhuriyetin 100. yılında tüketim pratikleriyle var olunan bir kent kamusal alanı ortaya çıkarmıştır.

3. Kamusal Alan Olarak Atölye/Kitap Kafeler ve Instagram Hesapları

Birer tüketim mekânı olarak görülen, bu çalışma kapsamında da isimlerine ve şube sayılarına yer verilen egemen kafe tarzının aksine son zamanlarda kent kültürü ekseninde, çeşitli sanatsal aktivitelerin düzenlendiği, seminer, toplantı ve çalışmaların gerçekleştirildiği, bu organizasyonlar aracılığıyla farklı bireylerin bir araya gelerek kamusal tartışma ve müzakerede buldukları atölye/kitap kafe konsepti ortaya çıkmaya başlamıştır.

Esasında bu kitap kafe konsepti, dünya genelinde çok da yeni değildir. Choi ve Lim’e göre 2000’lerin başından beri özellikle yayıncılık faaliyeti gösteren şirketler tarafından kitap kafeler açılmıştır (2014: 65). Türkiye’de de yine 2000’li yıllarda Ankara ve İstanbul gibi metropollerde yayıncılık alanında faaliyet gösteren kitapçılar, mağazalarında kafe alanları oluşturmaya başlamıştır. Ancak atölye uygulamalarına imkân sunan kafeler ise yeni yeni yaygınlık kazanmaya başlamıştır.

Ordu kenti özelinde Hane Kafe ve Serüven Kitap Kafe’de gerçekleşen etkinlikler ve atölye faaliyetleri, kamusal alanın; sanatsal üretim, fikir alışverişi, müzakere ve tartışma gibi noktalarına temas etmektedir. Bu mekânların bu tür kamusal aktiviteleri, Benjamin’in hakiki deneyim sürecini açıklamak için kullandığı *Erfahrung* kavramına karşılık gelmektedir. Benjamin bu kavramla, kapitalizmin ve modernizmin etkisine girmemiş, bir gelecek hayaline dayanan ve karşılıklı deneyim paylaşımının yapılabildiği hakiki bir tecrübe sürecine işaret etmektedir (Benjamin, 2013: 123). Ayrıca bu kafelerin edebiyatla kurdukları bağ da kamusal alan olma nitelikleri açısından oldukça önemlidir. Çünkü kamusal alan ve kamusal alanın gelişmesinde edebi kamunun varlığı önemlidir. Habermas’a göre (2013: 393), kamusal akıl yürütmenin gerçekleştirilmesi edebiyatın varlığına bağlıdır.

Diğer, alışagelmış zincir kafe konsepti; bireylerin sıra halinde ürün talep ettiği, hızlı ödeme ve puan biriktirme imkânı sunan web uygulamaları sonucunda bir kapitalist yarışma düzenine haiz bir niteliğe sahiptir. Dolayısıyla böyle bir atmosferde, birey otomatik bir şekilde kendinden beklenen davranışları kendi arzusuymuş gibi aksatmadan yerine getirmekte ve ilerlemeci toplumsal düzenin istediği davranış setlerini sergileyerek tek boyutlu bir insan haline gelmektedir (Marcuse, 1990). Tüketim kültürünün egemen olduğu bu mekânlarda kamusal bireyin toplumsal alandaki varlığı tüketim pratiğiyle ilişkili hale gelmektedir. Bu durum tüketim ekseninde toplumsal ilişkiler kuran bireyleri artırırken kamusal öznenin de içe kapanmasına zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla Arendt’in (1994) “toplumsalın yükselişi” ve Sennett’in de (2013) “kamusal insanın çöküşü” tespitleriyle ifade ettikleri kamusal bireyin geri çekilişi durumu yaşanmaktadır. Ancak atölye/kitap kafe tarzı; çeşitli seminerlerle bilgi paylaşımlarının gerçekleştiği, raflarından istenilen kitapların alınıp göz gezdirilebildiği ve sanatsal aktivitelerle kamusal anlamda entelektüel bir alışverişin gerçekleştiği mekânlar olarak ön plana çıkmaktadır. Bu nitelikteki kafeler; bilginin üretildiği, yayıldığı, kültürel ve entelektüel birikime katkı sunan bir sosyalleşme imkânı sağlamaktadır (Kayalı, 2021: 72).

Atölye/kitap kafeler bu imkânı, düzenledikleri çeşitli etkinlikler kapsamında sağlarken bu etkinliklere dair bilgilendirme içeriklerini ve faaliyetlerini de Instagram vasıtasıyla kamusal alanı oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu tarzdaki mekânların Instagram hesapları üzerinden gerçekleştirdikleri paylaşımlar ve duyurular, kafenin kamusal alan niteliğinin anlaşılması noktasında önemli veriler sunmaktadır. Bu

bağlamda takipçi sayıları da bu kamusal mekânlara gösterilen ilginin anlaşılması noktasında önemlidir. Bu çalışmada buradan hareketle tüketim kültürü ekseninde değişen kent ve kültürünün kamusalıktan uzaklaştığına dikkat çekerek kent kültürünün kamusal akıl yürütme faaliyetlerine yer veren atölye/kitap kafe konseptine ve bu konseptteki mekânların Instagram paylaşımlarına odaklanmaktadır.

4. Araştırmanın Yöntemi ve Bulguları

Çalışmanın evreni, atölye/kitap kafelerin Instagram aracılığıyla paylaştıkları etkinlik gönderileri olarak belirlenirken; araştırma, Ordu ili Altınordu ilçesindeki bu nitelikteki kafelerin Instagram hesaplarıyla sınırlandırılmıştır. Ancak bu kapsamda, Ordu’da yer alan ve atölye/kitap kafe örneğine denk düşen Hane Kafe ile Serüven Kitap Kafe olmak üzere yalnızca iki kafenin yer aldığı görülmüştür. Dolayısıyla çalışmanın örnekleme olarak da bu iki kafenin Instagram hesapları ele alınmıştır. Bu çerçevede iki kafenin hem tüketim kültürüne karşılık gelen hem de kamusal müzakereye ve kamusal alanın oluşmasına katkı sunduğu düşünülen etkinliklerine dair Instagram’da paylaştıkları duyuru/tanıtım ve görseller içerik çözümlemesi ile incelenmiştir. Bu bağlamda çalışmanın teorik zemininde üzerinde durulan edebi kamusalılık ve kamusal tartışma çerçevesinde işlerlik kazanan kamusal alan faaliyetlerine karşılık gelen atölye/kitap kafelerin Instagram vasıtasıyla duyurdukları ve paylaştıkları etkinlik gönderileri ile yine makalenin teorik zemininde değinilen kentin tüketim mekânına dönüşmesi tezine yönelik de tüketim kültürüne karşılık gelen gönderileri incelenerek karşılaştırılmıştır. Çalışma, Hane Kafe ve Serüven Kitap Kafe’nin 25 Ağustos 2023 tarihine kadar gerçekleştirdikleri Instagram paylaşımlarını sınırlandırılmıştır.

Sosyal medya, grup oluşumlarıyla yenilikçi ve devrimci bir nitelik ortaya koyarak bireyler arasındaki iletişimin her zamankinden daha hızlı ve daha pratik hale gelmesine katkı sunmuştur. Bu katkıyla birlikte bireylerin toplumsallaşması, toplumsal olaylara katılımı ve demokratik müzakereye katkı sunacak bir ortamın oluşmasına da yardımcı olmaktadır (Shirky, 2008: 53-55). Dolayısıyla bir sosyal medya mecrası olarak Instagram da bu minvalde ilerleme kaydederek birçok kamusal harekette tercih edilebilmektedir (Einwohner & Rochford, 2019; Mundt vd., 2018; Herman vd., 2022). Çalışmanın araştırma nesnesini oluşturan atölye/kitap kafelerin gerçekleştirdikleri etkinlikleri Instagram vasıtasıyla duyurmaları ve paylaşmaları, Shirky’nin de ifade ettiği gibi demokratik müzakereye kapı aralayarak farkındalık oluşturabilir. Çünkü “günümüzdeki sanal kamusal alan, salon kamusal alanıyla benzerlik göstermektedir” (Varol, 2010, s. 127). İlaveten, sosyal medyada bu etkinlik gönderilerini gören bireyler, fiziki anlamda bir araya gelerek yeni kamusal alanlara giriş fırsatı yakalamaktadır. Ayrıca kamusal faaliyet yürüten birçok kurum, kuruluş ve işletme gerçekleştirdikleri faaliyetlere dair duyuru ve etkinlik görsellerini Instagram vasıtasıyla paylaşmaktadır. Araştırma kapsamında incelenen atölye/kitap kafeler de etkinlik duyurularını yalnızca bu mecrada kamusalılaştırmaktadır. Bu gönderilerin faaliyet türlerine ve sayılarına göre incelenmesi, çalışmanın teorik zeminiyle bağlantılı olarak tüketim kültürü ve kamusalılık çerçevesinde kafelerin etkinlik niteliklerinin anlaşılması noktasında veriler sunmaktadır.

İçerik çözümlemesi, belirli kavram ve temalar çerçevesinde bir araya getirilen benzer verilerden anlam çıkarma ve yorumlama sürecine karşılık gelmektedir. Bu bağlamda verilerin tanımlanması ve içinde gizlenmiş olabilecek gerçeklerin görünür hale gelmesini sağlayan içerik çözümlemesinde, açıklanan kavramlar temaların oluşmasını sağlarken temalar da olay ve olguların daha iyi bir düzende anlaşılmasına katkı sunmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011: 227). Araştırmada betimsel yaklaşımla çözümlenen Instagram gönderileri ve toplanan veriler, çalışmanın teorik kavramları ekseninde *tüketim kültürü* teması altında *yemek-içecek sunumu* ve *eğlence-kutlama* kategorileri ile *kamusal alan ve kamusalılık* teması başlığında *yazarlık atölyesi- edebiyat etkinliği- yazar ile okur buluşması, öğretici ve bilgilendirici seminer-söyleşi-uygulama* ve *sanat sergisi* kategorileri çerçevesinde analiz edilmektedir. Böylece araştırma kapsamında elde edilen bulgular, betimsel nitelikte bir içerik çözümlemesi yapılarak teorik çerçeveye ilişkilendirilmektedir.

4. 1. Hane Kafe ve Serüven Kitap Kafe'nin Instagram Hesapları

Araştırmanın örneklemini oluşturan Hane Kafe ile Serüven Kitap Kafe'nin Instagram gönderileri incelenmeden önce bu iki kafenin Instagram hesaplarının gönderi, takipçi ve takip sayısı ele alınmıştır. Ayrıca bununla birlikte kafelerin profillerinde kafenin misyonunu açıklayacak bir bilgi ve profil kısmında herhangi bir web sayfası bağlantı adresinin olup olmadığına da dikkat edilmiştir.

Instagram Hesaplarının Adı	Gönderi Sayısı	Takipçi Sayısı	Takip Sayısı	Profildeki Hakkında Bilgisi	Profilde Yer Alan Web Sayfası
@hanecafeordu	87	4,060	948	Taşbaşı'nda tarihi bir konakta kurulmuş etkinlik-kültür merkezi ve kafe	Spotify
@seruvenkitapkafe	344	1,893	28	Stoklarımızda bulunmayan kitaplar istek üzerine temin edilir.	Yok

Tablo 1: Atölye/kitap kafelerin Instagram Hesapları

Hane Kafe'nin; 87 gönderisi, 4,060 takipçisi ve 984 takip ettiği hesap bulunmaktadır. Serüven Kitap Kafe'nin ise; 344 gönderisi, 1,893 takipçi sayısı, 28 adet de takip ettiği hesap olduğu gözlemlenmiştir. Hane Kafe'nin daha az paylaşım yapmış olmasına karşın daha fazla takipçisi olmasının araştırmanın ilerleyen kısımlarında değinilecek olan etkinlik temalarıyla ilgisinin olduğu düşünülmektedir.

Hane Kafe'nin hakkında bilgisinde "Taşbaşı'nda tarihi bir konakta kurulmuş etkinlik-kültür merkezi ve kafe" yazmaktadır. Böylelikle Hane Kafe kendini açık bir biçimde etkinlik-kültür merkezi olarak nitelendirirken kent kültürüyle de ilişkilendirmektedir. Bu da Hane Kafe'nin kamusal alan açısından farkındalığının yüksek olduğuna ve kamusal bağlamında etkinlikler gerçekleştirdiğine işaret etmektedir. Çünkü kamusal alan, etki düzeyi yüksek akılcı ve eleştirel bir söylemin biçimlenmesini sağlayacak kültürel ve toplumsal bir organizasyon alanıdır (Calhoun, 1993: 267). Serüven Kitap Kafe'nin hakkında kısmında kamusal alana denk düşecek herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Bunun yerine "Stoklarımızda bulunmayan kitaplar istek üzerine temin edilir" ifadesi bulunmaktadır.

Hane Kafe'nin Instagram profilinde, web bağlantısı olarak Spotify müzik uygulamasına yer verdiği görülürken Serüven Kitap Kafe'nin profilinde herhangi bir web sayfası bağlantı uzantısı bulunmamaktadır. Hane Kafe'nin bağlantı olarak hesabında yer verdiği Spotify uygulamasına girildiğinde masal seslendirmelerinden oluşan bir liste ile karşılaşmaktadır. Hane Kafe'nin gerçekleştirdiği masal dinletisi etkinliklerine dair gönderilerle ilişkili olan bu masallar, toplumsal deneyimin kuşaklar arasında aktarımı noktasında oldukça önemlidir. Eğitsel bir misyonu olan masallar, tecrübe ve birikim açısından dinleyicisine çok şey kazandırmaktadır (Tuzcu, 2019). Bu noktada Benjamin de modern süreçte, deneyimin gözden düşerek değer kaybettiğini vurgularken hikâye anlatıcılarının da azaldığının altını çizmektedir. Oysa hikâye ve hikâye anlatıcısı, başlı başına kültürel deneyimin aktarılmasında önemli bir aktördür. Ayrıca bu durum, çalışmanın teorik kısmında değinilen

Benjamin'in *Erfahrung* kavramıyla da ilişkilidir. Bu kavramla karşılıklı bilgi ve tecrübe aktarımına dayanan hakiki deneyim sürecine işaret eden Benjamin'e göre, modernizmin etkisiyle bu türden bir deneyim elde etme imkânı zorlaşmıştır (Benjamin, 2012).

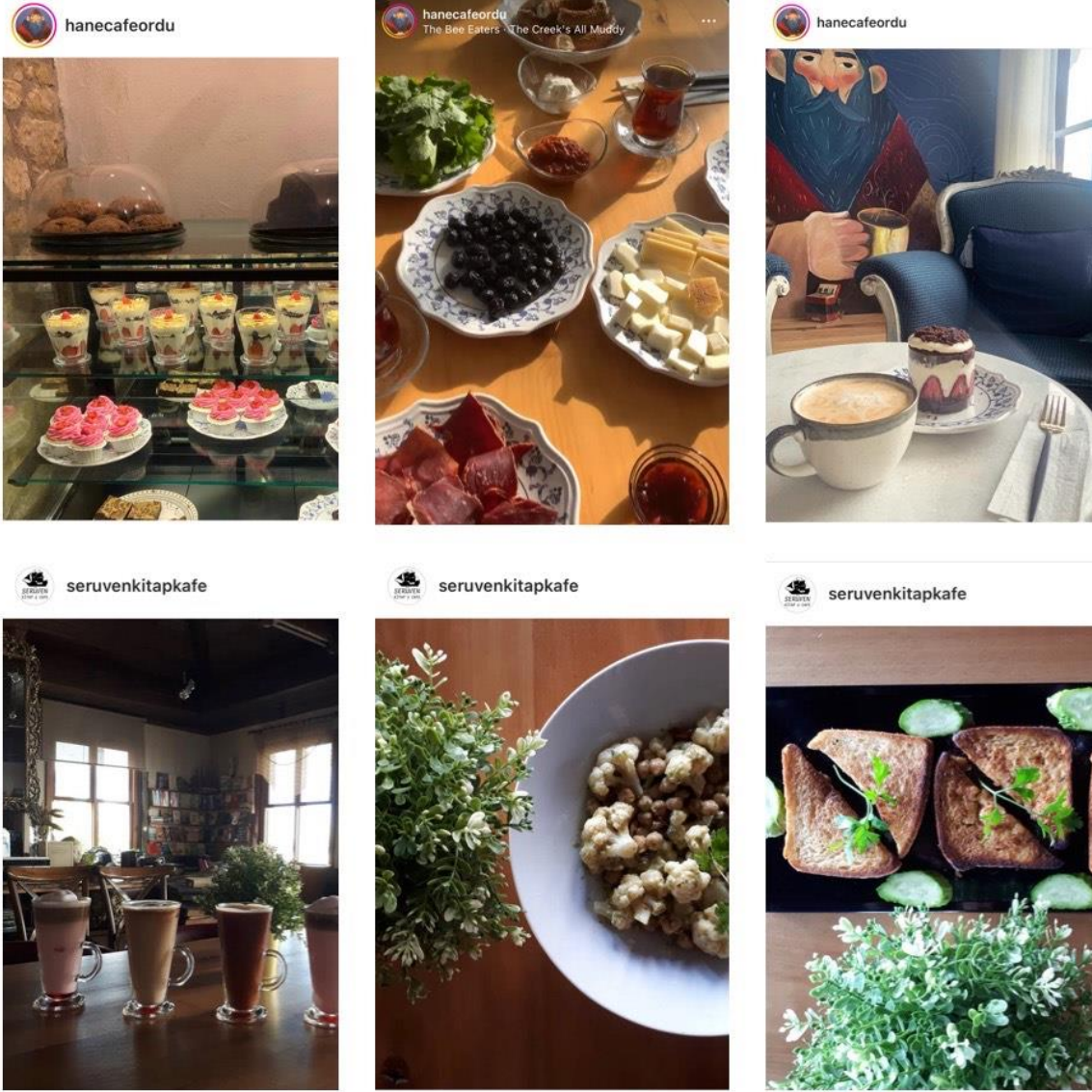
4. 2. Hane Kafe ve Serüven Kitap Kafe'nin Instagram Hesaplarında Tüketim Kültürüne Karşılık Gelen Gönderiler

Bu başlık altında Hane Kafe ile Serüven Kitap Kafe'nin Instagram hesaplarındaki tüketim kültürüne karşılık gelen gönderileri tespit edilmiştir. Bu gönderiler, aşağıda yer alan tablodaki temalara uygun bir biçimde kodlanarak kategorize edilmiştir.

Tüketim Kültürüne Karşılık Gelen Gönderiler	Hane Kafe			Serüven Kitap Kafe		
	Sayı	Toplam Sayı	%	Sayı	Toplam Sayı	%
Yemek-içecek sunumu	12	18	16	63	71	84
Eğlence- kutlama	6		43	8		57

Tablo 2: Tüketim Kültürüne Karşılık Gelen Gönderiler

Bu çerçevede Hane Kafe'nin yeme-içme sunumu kategorisine karşılık gelen 12 adet paylaşımı; Serüven Kitap Kafe'nin yeme- içme sunumu kategorisine denk düşen 63 adet gönderi paylaştığı görülmüştür. Hane Kafe'nin yüzde 16; Serüven Kitap Kafe'nin yüzde 84 oranında yeme-içme sunumuna karşılık gelen içerik oluşturdukları dikkat çekmektedir.

Resim 1: Tüketim Kültürüne Karşılık Gelen Gönderileri Örnekleri (Hane Kafe Ordu, t.y.; Serüven Kitap Kafe t.y.).

Eğlence-kutlama kategorisinde ise Hane Kafe, 6 adet gönderi ile yüzde 43; Serüven Kitap Kafe, 8 gönderiyle yüzde 57 oranında paylaşım gerçekleştirmiştir. Tüketim kültürü teması çerçevesinde yeme-içme sunumu ve eğlence-kutlama kategorilerinde Hane Kafe toplamda 18; Serüven Kitap Kafe ise toplamda 71 gönderi paylaşmıştır. Bu sayılar ve oranlar, her iki kafenin de tüketim kültürüne yönelik içerik paylaşımı yaptığını göstermektedir. Ayrıca iki kafe arasındaki sayı ve yüzde farklılığının nedenini, Hane Kafe'nin Instagram hesabındaki toplam gönderi sayısının Serüven Kitap Kafe'den daha az olması oluşturmaktadır. Ancak her şartta Serüven Kitap Kafe'nin tüketim kültürüne yönelik daha yoğun içerik oluşturduğu ve özellikle yeme-içme sunumu kategorisinde arka arkaya olacak şekilde daha çok gönderi paylaştığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Veblen gösterişçi tüketim olgusuyla (1915); bireylerin sadece ihtiyaçları doğrultusunda değil sosyal bir statü sağlamak için de tüketime yöneldiğini söylemektedir. Dolayısıyla Serüven Kitap Kafe'nin Instagram içeriklerini oluştururken bireylerin bu yönüne ve ihtiyacına yönelik hareket ettiği söylenebilir. Ancak tüketime yönelik içerikler ne denli yoğunlaşırsa, bireylerin edebi kamuyla kuracağı bağ da bu ekseninde zayıflayabilir. Bu durum bireylerin muhakeme yetilerine de zarar vermektedir. Çünkü kamusal muhakeme edebiyat aracılığıyla gelişmektedir (Habermas, 2013: 393).

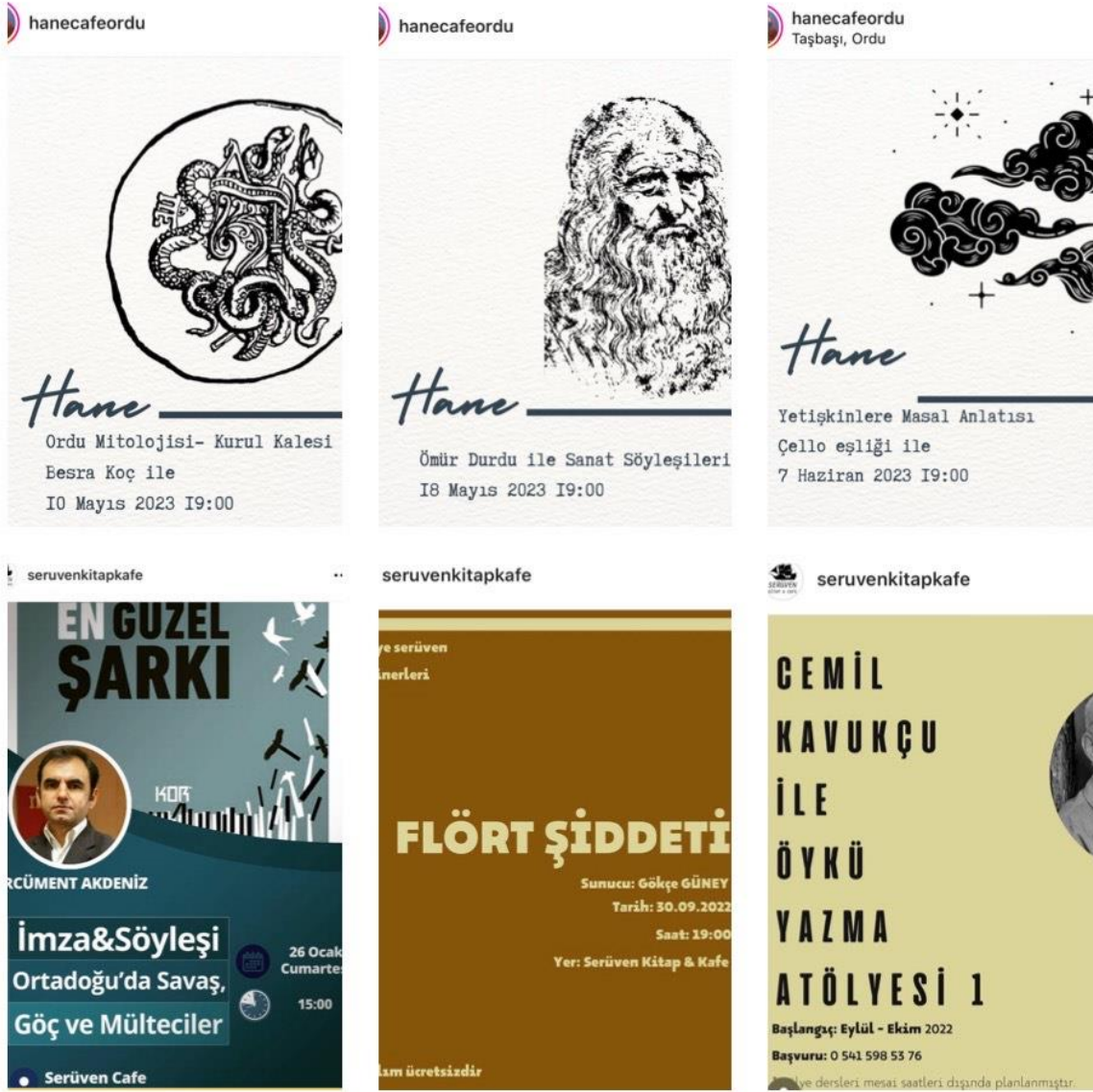
4. 3. Hane Kafe ve Serüven Kitap Kafe'nin Instagram Hesaplarında Kamusal Alana ve Kamusallığa Karşılık Gelen Gönderiler

Bu başlık altında Hane Kafe ile Serüven Kitap Kafe'nin kamusal alana ve kamusallığa karşılık gelen Instagram gönderileri incelenmiştir. İnceleme sonucunda Hane Kafe'nin yazarlık atölyesi-edebiyat etkinliği-yazar buluşması kategorisine karşılık gelen 5; Serüven Kitap Kafe'nin 6 gönderisi olduğu görülmüştür. Öğretici-bilgilendirici-seminer-söyleşi-uygulama kategorisinde Hane Kafe, 14; Serüven Kitap Kafe, 14 gönderi oluşturmuştur. Hane Kafe'nin yazarlık atölyesi-edebiyat etkinliği-yazar buluşması kategorisinde yüzde 45; öğretici-bilgilendirici-seminer-söyleşi-uygulama kategorisinde yüzde 50 oranında paylaşım yaptığı görülürken Serüven Kitap Kafe'nin ise yazarlık atölyesi-edebiyat etkinliği-yazar buluşması kategorisinde yüzde 55; öğretici-bilgilendirici-seminer-söyleşi-uygulama kategorisinde yüzde 50 oranında gönderi paylaştığı tespit edilmiştir.

Kamusal Alana ve Kamusallığa Karşılık Gelen Gönderiler	Hane Kafe			Serüven Kitap Kafe		
	Sayı	Toplam	%	Sayı	Toplam	%
Yazarlık atölyesi-edebiyat etkinliği-yazar ile okur buluşması	5	22	45	6	20	55
Öğretici ve bilgilendirici seminer- söyleşi-uygulama	14		50	14		50
Sanat sergisi	3		100	0		0

Tablo 3: Kamusal Alan ve Kamusallığa Karşılık Gelen Gönderiler

Sanat sergisi kategorisinde ise Serüven Kitap Kafe herhangi bir bildirimde bulunmamışken Hane Kafe 3 adet etkinlik gönderisiyle yüzde 100 oranında paylaşımda bulunmuştur. Kamusal alan ve kamusallık teması çerçevesinde Hane Kafe toplamda 22; Serüven Kitap Kafe toplamda 20 içerik oluşturmuştur. Tüm bunlara ilaveten Hane Kafe'nin çocuklara yönelik 6; yetişkinlere yönelikse 3 adet masal dinletisi etkinliği gönderisi paylaştığı tespit edilmiştir.

Resim 2: Kamusal Alan ve Kamusalığa Karşılık Gelen Gönderi Örnekleri (Hane Kafe Ordu, t.y.; Serüven Kitap Kafe t.y.).

Toplam gönderi sayısı Serüven Kitap Kafe'den az sayıda olmasına karşın kamusal alan ve kamusalılık temasına karşılık gelen gönderi sayısında Serüven Kitap Kafe'yi geride bırakan Hane Kafe ayrıca ilave etkinlik gönderileriyle ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede kamusal alan olma niteliğine uygun bir biçimde ve hakkında kısmında ifade ettikleri haliyle Hane Kafe'nin bir kültür merkezi olarak kent kültürüne katkı sunma noktasında her ay çeşitli etkinlikler düzenleyerek daha planlı ve kurumsal hareket ettiği dikkat çekmektedir. Ayrıca Hane Kafe'nin bir paylaşımında yer verdiği "(...) mekânımız sözlü kültürün yaşama-aktarıma mekânı ve bunu da sanat eşliğinde yapmaya hevesli! Kapımız herkese açık!" ifadesi, kamusalılık ve kent kültürü bağlamında önemli bir misyon üstlendiğini göstermektedir.

Bunların ışığında, iki kafenin de kamusal alan ve kamusalılık temasına karşılık gelen etkinliklerinin kent kültürü ve kamusal alanın müzakere niteliği açısından önemli olduğu görülmüştür. Habermas'a göre (2013: 284); kültürle ilgilenmek, edebi okumalar yapmak ve paylaşımlarda bulunmak tecrübe sağlar. Ancak tüketim pratikleriyle biçimlenen kitle kültürünün etkisi altına girmek ise gittikçe gerileyen bir deneyim sürecine karşılık gelir. Dolayısıyla Cumhuriyetin 100. yılında, kentlerin tüketim kültürü odaklı

geçirdiği dönüşüme karşın bu tür kafelerin varlık göstermeleri ve buldukları ilde kamusal alan işlevi görererek kamusalılığı ön plana çıkartan bir kent kültürünün oluşmasına katkı sunmaları önemlidir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, öncelikle tüketim kültürü çerçevesinde dönüşen kent ve kültürü üzerine yoğunlaşmıştır. Ardından Cumhuriyetin 100. yılında kent ve kamusal alan bağlantısı kurularak kent kültürünün tüketim pratikleri bağlamında kamusal alan ve kamusalığa karşılık gelen niteliklerini kaybetmekte olduğunun altı çizilmiştir. Bu bağlamda bu kaybın etkilerini asgari düzeye indirebilecek ve kent kültürünü kamusalılık çerçevesinde yeniden oluşturabilme potansiyeline sahip mikro kamusal alanlar olarak atölye/kitap kafelerin önemine değinilmiştir. Buradan hareketle de örneklem olarak belirlenen Ordu ili Altınordu ilçesinde atölye/kitap kafe olarak faaliyet gösteren Hane Kafe ile Serüven Kitap Kafe'nin Instagram aracılığıyla paylaştıkları etkinlik gönderileri tüketim kültürü ile kamusal alan ve kamusalılık temaları bağlamında incelenmiştir.

Instagram, aktivist hareketler başta olmak üzere daha pek çok kamusal harekette tercih edilmektedir (Einwohner & Rochford, 2019; Mundt vd., 2018; Herman vd., 2022). Kamusal faaliyet yürüten pek çok kurum, kuruluş ya da işletme, gerçekleştirdikleri etkinliklere dair görselleri Instagram vasıtasıyla topluma aktarmaktadır. Atölye/kitap kafeler de düzenledikleri etkinliklere dair bilgilendirme faaliyetlerini Instagram vasıtasıyla toplumsallaştırmaktadır. Dolayısıyla bu mekânların Instagram profilleri üzerinden oluşturdukları etkinlik gönderileri ve paylaştıkları görseller, bu kafelerin kamusal alan niteliğinin anlaşılması noktasında dikkate değer veriler sunmaktadır.

Bu çerçeveden hareketle, Hane Kafe ile Serüven Kitap Kafe'nin Instagram hesapları; gönderi, takipçi, takip sayıları ile profil kısmında yer alan hakkında bilgisine ve yine bu kısımda bir web sayfasına yer verilip verilmediğine bakılmıştır. Böylece Hane Kafe'nin 87 gönderisi, 4,060 takipçisi ve 984 takip ettiği profil olduğu dikkat çekerken Serüven Kitap Kafe'nin ise; 344 gönderisi, 1,893 takipçi sayısı, 28 takip ettiği hesap olduğu tespit edilmiştir. Hane Kafe'nin daha az paylaşım yapmasına karşın Serüven Kitap Kafe'den daha çok takipçisi olması, etkinliklerine dair gönderilerini daha düzenli ve kurumsal nitelikte paylaşmasıyla ilişkilendirilmiştir. Zaten Hane Kafe'nin Instagram profilinde yer alan "Taşbaşı'nda tarihi bir konakta kurulmuş etkinlik-kültür merkezi ve kafe" ifadesi, Hane Kafe'nin kamusalılık açısından bir misyon üstlendiğini ve kendisini bir tüketim mekânından ziyade kültür merkezi olarak tanımladığını göstermektedir.

Araştırmanın ikinci basamağını oluşturan tüketim kültürü teması çerçevesinde yeme-içme sunumu ve eğlence-kutlama kategorilerinde Hane Kafe toplamda 18; Serüven Kitap Kafe ise toplamda 71 içerik paylaşımında bulunmuştur. Dolayısıyla her iki kafenin de tüketim kültürüne yönelik gönderi paylaşımı yaptığı gözlemlenmiştir. Hane Kafe'nin Instagram hesabındaki toplam gönderi sayısının daha az olması iki kafe arasındaki sayısal farklılığın nedenini oluşturmaktadır. Ancak buna rağmen Serüven Kitap Kafe'nin ekseriyetle yeme-içme sunumu kategorisinde yoğun bir gönderi oluşturduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın kamusal alan ve kamusalılık teması altında toplanan verilerine bakıldığında Hane Kafe 22; Serüven Kitap Kafe 20 gönderi paylaşımında bulunmuştur. Buna ek olarak Hane Kafe'nin çocuklara yönelik 5 ve yetişkinlere yönelik de 5 adet masal dinletisi etkinliği gönderisi paylaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca Hane Kafe'nin bir gönderisinde "(...) mekânımız sözlü kültürün yaşama-aktarıma mekânı ve bunu da sanat eşliğinde yapmaya hevesli! Kapımız herkese açık!" ifadesi, kamusal alan ve kamusallıkla doğrudan ilişkilidir. Ong (2003), sözlü kültürün sosyal bir pratik olarak düşünce ile yakın ilişkisine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla sözlü kültür, düşünme edimiyle ilişkili olarak kamusal alanın işlerliğine katkı sunmaktadır.

Tüm bunların ışığında, incelenen Hane Kafe ve Serüven Kitap Kafe'nin Instagram hesaplarında yer alan etkinlik içerikleri ve gönderileri, kamusal alan ve kamusalılık çerçevesinde önemlidir. Çünkü Habermas'a göre (2013: 127-135; 305-324); sağlıklı bir kamusal alanın ve kamusalılığın oluşabilmesi için edebi bir

kamuya ihtiyaç söz konusudur. Hane Kafe ve Serüven Kitap Kafe de paylaştıkları yazarlık atölyesi, edebiyat etkinliği ve yazar ile okur buluşması gibi çeşitli etkinlik gönderileriyle bu yönde faaliyet gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. İlâveten iki kafenin söyleşi ve seminer tarzında etkinlik gönderileriyle kamusal alanın konuşma ve eylemde bulunma özgürlüğü niteliğine (Berktaş, 2002: 99) karşılık gelen uygulamalar gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Sonuç olarak Hane Kafe ve Serüven Kitap Kafe'nin kamusal alan ve kamusalılık bağlamında gerçekleştirdikleri etkinlikler, kent kamusalılığı ve kent kültürü için önemlidir.

İlâveten bu mekânların gerçekleştirdikleri kamusal etkinlikleri Instagram gönderileri oluşturarak paylaşımları, toplumsal anlamda bir farkındalık oluşturabilir. Böylece bireyler, egemen kafe konseptinin dışında kamusal akış yürütme pratiklerinin gerçekleştiği bu tarz mekânlarda sosyalleşerek kent kültürünün tüketim kısılacından kurtulmasına da katkı sunabilir. Sennett (2013: 190), mağaza vitrinleri ve çeşitli tüketim mekânlarıyla kamusal alanın bir alışveriş alanına dönüştüğüne vurgu yaparak böyle bir ortamda kamusal insanın da çöküşe uğradığına işaret etmektedir. Bu sürecin topyekûn tersine döndürülmesi zor olsa da atölye/kitap kafelerin etkinlik içerikleri mikro ölçekte katkı sunabilir.

Kitapların, sanatsal uygulamaların ve fikirsel söyleşilerin gerçekleştirildiği atölye/kitap kafeler; Habermas'ın (2004) tüm yurttaşlarının erişiminin garanti altında olduğu, herhangi bir kısıtlama olmaksızın kendilerini ifade edebildiği ve karşılıklı görüş alışverişinde bulunabildiği kamusal mekânsallığa dair vurgusuna karşılık gelmektedir. Toplumsal müzakerenin ve aydınlanmanın mikro ölçekte gelişme kaydedebileceği, bireylerin bir araya gelerek edebiyat, sanat ve bilgi temelli tartışmalarda yer alabileceği etkinlikler bilgiye dayalı bir deneyim sürecini yaygınlaştırma potansiyeli taşımaktadır. Benjamin'in (2013) hakiki deneyime karşılık gelen *Erfahrung* kavramı, belki de böylelikle yeniden işlerlik kazanacağı bir mecra elde edebilir.

Antik Çağ'da *agora* (pazar) ve meydanlarıyla, 18. yy.da Avrupa'da burjuva kamusalılığıyla, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemindeki kahvehanelerle işlerlik gösteren kamusal alan tüketim kültürü ekseninde değişen kent kültürüyle kamusalılık niteliğinden uzaklaşmaktadır. Aklın yerini giderek hazza bırakması ve buna bağlı olarak bireyin kentte varlık göstermesinin yegâne yolunun tüketebilme pratiği sergilemesine bağlı hale gelmesi, kamusal müzakere ve diyalog zeminini anlamsızlaştırmaktadır. Dolayısıyla Cumhuriyetin 100. yılında, kent çerçevesinde mikro kamusal alanlar olarak önemli bir misyon üstlenen atölye/kitap kafelerin çoğalması, kent sakinlerinin tüketim mekânlarından ziyade bu tarz kafelerde bir araya gelmeleri ve kent kültürüne katkı sunan etkinliklere katılmaları; kentlerin geleceği, kent çerçevesinde dolayımlanan demokratik değerler ve en nihayetinde de ulusal çerçevede kültürel hafızanın yaşaması ve sağlamlaşması bakımından önemlidir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Bu çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Teşekkür: Yazar, metinde kullanılan yazılı, sözlü ve görsel materyalin müelliflerine ayrı ayrı teşekkür eder.

KAYNAKÇA:

Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayın.

Arendt, H. (1994). *İnsanlık Durumu*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Aristoteles. (2007). *Nikomakhos'a Etik*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.

- Baudrillard, J. (2014). *Simülakrlar ve Simülasyon*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Begel, E., E. (2014). Kentlerin doğuşu, *Cogito* 8, 7-17.
- Benevolo, L. (1995). *Avrupa Tarihinde Kentler*. İstanbul: Afa Yayınları.
- Benjamin, W. (2013). *Pasajlar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Benjamin, W. (2012). *Son Bakışta Aşk*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Berktaş, F. (2002). Heidegger ve Arendt'te özgürlük: Bir kesişme noktası, (der.) Keyman, E., F. *Liberalizm, Devlet, Hegemonya* (s. 88-104), İstanbul: Everest Yayınları.
- Calhoun C. (1993). Civil society and the public sphere. *Public Culture*, 5, 267-288.
- Childe, G. (1990). *Tarihte Neler Oldu*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Choi, J.R., & Lim, D., G. (2014). A study of methods to use local communities through book cafes. *International Journal of Smart House*, 8(1), 61-70.
- Christie, E. (2009). A bookstore-café: An exploration of the blurring of the public and private spheres. *Kaleidoscope: A Graduate Journal of Qualitative Communication Research*, 8(1), 2.
- Clasen, J. (2003). Towards a new welfare state or reverting to type? some major trends in british social policy since early 1980s. *The European Legacy* 8(5). (20 Temmuz 2023 tarihinde http://www.law.ed.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0019/9019/Legacy2003.pdf adresinden alınmıştır).
- Coulter, K. (2009). Women, poverty policy, and the production of neoliberal politics in Ontario, Canada. *Journal of Women, Politics & Policy* 30(1), 23-45.
- Ediz, İ. (2008). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'in ilk yıllarına kahvehaneler ve sosyal değişim*. *Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Dergisi*, 8(1), 179-189.
- Einwohner, R.L., Rochford, E. (2019). After the March: Using Instagram to Perform and Sustain the Women's March. *Sociological Forum*. Vol. 34, No. S1, 1090-1111.
- Ekinci, İ. (2022, 27 Haziran). Kahvede kıran kırana rekabet var, sekiz yabancı yarısına hâkim, yerliler yükseliyor. *Dünya Gazetesi*. (16 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.dunya.com/sectorler/kahvede-kiran-kirana-rekabet-var-sekiz-yabanci-yarisina-hakim-yerliler-yukseliyor-haberi-424239> adresinden alınmıştır)
- Gül, S., S. (2004). *Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa*. Ankara: Etik Yayınları.
- GYODER (2023). 2023 yılı 1. çeyreği itibariyle Türkiye'deki mevcut alışveriş merkezi arzı 453 alışveriş merkezinde 14 milyon m² seviyesini geçmiştir. (17 Temmuz 2023 tarihinde <https://gyodergosterge.com/detay/avm#:~:text=2023%20Yılı%201.Çeyreği%20itibariyle,14%20Milyon%20m%20Seviyesini%20Geçmiştir> adresinden alınmıştır).
- Habermas, J. (Ed.) (2004), Kamusal Alan. (Ed.) M. Özbek. *Kamusal Alan* (s. 95-103), Hil Yayınları, İstanbul.
- Habermas, J. (2013). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

- Hane Kafe Ordu [@hanecafeordu]. (t.y.). [Instagram Profili]. Instagram. (21 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.instagram.com/hanecafeordu/> adresinden alınmıştır).
- Hansen, M. (2004). Yirmi yılın ardından Negt ve Kluge'nin "kamusal alan ve tecrübe"si: değişken karşımlar ve genişlemiş alanlar M. Özbek (Ed.), *Kamusal Alan* (s.141-181). İstanbul: Hil Yayın.
- Herman, C. vd. (2022). #fridaysforfuture – What does Instagram tell us about a social movement? *Journal of Information Science*.
- Işık, O. & Pınarcıoğlu, M., M. (2015). *Nöbetleşe Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kayalı, S. (2021). *Mekân sosyolojisi bağlamında kitap kafelerin insan ve mekân etkileşimi açısından incelenmesi: Ankara örneği*. [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi] (10 Haziran 2023 tarihinde <https://openaccess.marmara.edu.tr/entities/publication/68edee33-3d4f-465c-a58e-d93716faef1d> adresinden alınmıştır)
- Kömeçoğlu, U. (2009). Homo Ludens ve Homo Sapiens Arasında Kamusalılık ve Toplumsallık: Osmanlı Kahvehaneleri. A. Yaşar (Ed.) *Osmanlı Kahvehaneleri: Mekân, Sosyalleşme, İktidar*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Lees, L., Slater, T., & Wyly, E. (2007). *Gentrification*. New York: Routledge.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Marcuse, H. (1990). *Tek Boyutlu İnsan*. İstanbul: İdea Yayınları.
- Marks, K. & Engels F. (2015). *Komünist Manifesto*. İstanbul: Zeplin Kitap.
- Marks, K. (2000). *1844 El Yazmaları*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Mundt, M. vd. (2018). Scaling Social Movements Through Social Media: The Case of Black Lives Matter. *Social Media + Society*. October-December 2018, 1-14.
- Ong, W. (2003). *Sözlü ve Yazılı Kültür, Sözü'nün Teknolojikleşmesi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Oskay, Ü. (1994). Kent ve kentlilik üzerine. *Varlık*, 1036, 2-7.
- Safi, İ. (2018). Cumhuriyet döneminde kahvehanelerin mekânsal işlevselliği ve siyasal figür olarak kahvehaneler. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 293-304. DOI: 10.18074/ckuiibfd.473612
- Savut, E. (2016). Kültür endüstrisi: kamusal alanın tüketimi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 15-28. (21 Temmuz 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/pub/pausbed/issue/34747/384261> adresinden alınmıştır).
- Sencer, Y. (1979). *Türkiye'de Kentleşme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sennett, R. (2013). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, R. (2002). *Ten ve Taş-Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Serüven Kitap & Kafe [@seruvenkitapkafe]. (t.y.). [Instagram Profili]. Instagram. (21 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.instagram.com/seruvenkitapkafe/> adresinden alınmıştır).

Shirky, C. (2008). *Here comes everybody: The power of organizing without organizations*. New York: Penguin Press.

Sudi, N. (1997). *Küllük Anıları*. Ankara: Karşı Yayınları.

Şahin-Kazıcı, C. (2021, 6 Şubat). Millet kıraathanesi ve kitap kafe. Aydın Denge. 28 Haziran 2023 tarihinde <https://www.aydindenge.com.tr/yazi/cemre-sahin-kazici-yuksekmimar/06/02/2021/millet-kiraathanesi-kitap-kafe> adresinden alınmıştır:

Şenses, F. (2017). *İktisada (farklı bir) Giriş*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tuzcu G. (2019). Günümüzde masal anlatıcıları ve yeni masalların üretilmemesi sorunu. *Gazi Türkiyat*, (24), 199-207.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Kent. İçinde *Güncel Türkçe Sözlük*. (19 Haziran 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr> adresinden alınmıştır).

Varol, A. (2010). Bilgi toplumunda kamusal alan. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 121-129.

Veblen, T. (1915). *The Theory Of The Leisure Class*, New York: The Macmillan Company. (28 Temmuz 2023 tarihinde <http://moglen.law.columbia.edu/LCS/theoryleisureclass.pdf> adresinden alınmıştır).

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

The purpose of the study emerges with the redevelopment of micro public spheres in the city and culture, which has transformed the framework of consumption practices in the 100th anniversary of the Republic.

Research Questions:

Can workshop/book cafes stand out as micro public sphere within the framework of the city whose public sphere quality has weakened by transforming into a consumption sphere in the context of consumption culture? What is the relation level of the event posts shared by workshop/book cafes on Instagram to public sphere and publicity?

Literature Review:

In the literature review, While Kayalı's (2021) master's thesis titled *Examining The Relationship Between Human and Space In The Context Of Sociology Of Space Through Book Cafes: The Case Of Ankara* draws attention as a study based on human-place interaction in the sociological context, Christie's (2009) *A Bookstore-Café: An Exploration His article of The Blurring of The Public and Private Spheres* focuses on the blurring of the boundaries between public and private spheres, based on the fact that book cafes have a spatial feature where both work and non-business activities can coexist. However, no research has been found that examines the potential of workshop/book cafes to be a public sphere directly and to be a publicity. This study is based on the public sphere approaches in Aristotle's (2007) *Nicomachean Ethics*, Arendt's (1994) *The Human Condition*, Habermas's (2013) *Structural Transformation of Public Sphere* and Sennett's (2013) *The Fall of the Public Man*. It explains the process of transformation into a public sphere and the connection between the public sphere and the city. Following the establishment of this connection, the issue of the city and public sphere is discussed within the framework of Turkey in the 100th anniversary of the Republic. Then, the workshop/book cafe concept, which draws attention as a public sphere in today's cities, is evaluated.

Methodology:

Content analysis was used as a method in the research. The data collected with this method, on the axis of the theoretical concepts of the study, *food-beverage presentation* and *entertainment-celebration* categories under the theme of *consumption culture* and under the title of *public sphere and publicity, authoring workshop-literature activity- author and reader meeting, instructive and informative seminar-interview-practice* and *art exhibition* analyzed within the framework of the categories. Thus, the findings obtained within the scope of the research were associated with the theoretical framework by making a descriptive content analysis. While the universe of the work is determined as the event posts shared by the workshop/book cafes via Instagram; The research was limited to the Instagram accounts of cafes of this nature in the Altınordu district of Ordu province and the posts shared until 25 August 2023. However, in this context, it has been observed that there are only two cafes in Ordu, namely Hane Kafe and Serüven Kitap Kafe, which correspond to the workshop/book cafe example. Therefore, the Instagram accounts of these two cafes were taken as the sample of the study. In this context, the Instagram posts of the two cafes, which are thought to both correspond to the consumption culture and contribute to the public discussion and the formation of the public sphere, have been analyzed by content analysis.

Results and Conclusions:

Within the scope of the research, primarily the Instagram accounts of Hane Kafe and Serüven Kitap Kafe; the number of posts, followers, and the number of followers and the information about the profile section and whether a web page is included in this section were checked. As a result, it is noteworthy that Hane Kafe has 87 posts, 4,060 followers and 984 profiles, while Serüven Kitap Kafe; It has been seen that he has 344 posts, 1,893 followers, and 28 accounts he follows. In addition, the phrase "activity-culture center and cafe established in a historical mansion in Taşbaşı" in Hane Kafe's information on its Instagram profile indicates that Hane Kafe acts more consciously in terms of publicity. Within the framework of the theme of consumer culture, Hane Kafe has 18 in total in the categories of food-beverage presentation and entertainment-celebration; On the other hand, Serüven Kitap Kafe shared 71 contents in total. Therefore, it has been observed that both cafes share posts about consumption culture. The fact that the total number of posts on Hane Kafe's Instagram account is less is the reason for the numerical difference between the two cafes. However, despite this, it has been determined that Serüven Kitap Kafe has created an intense post in the category of food and beverage presentation. Within the scope of the theme of public sphere and publicity, Hane Kafe 22; Serüven Kitap Kafe shared 20 posts. In addition, it was seen that Hane Kafe shared 5 fairy tale recital activity posts for children and 5 for adults. In a post by Hane Kafe, "(...) our place is a place of living-transferring oral culture, and it is eager to do it in the company of art! Our door is open to everyone!" expression is directly related to the public sphere and publicity. As a result, various event posts by Hane Kafe and Serüven Kitap Kafe, such as writing workshop, literary activity, and writer and reader meeting, reveal that they operate within the framework of the literary public. Therefore, the activities of Hane Kafe and Serüven Kitap Kafe in the context of public sphere and publicity are important in the context of urban publicity and urban culture. In the 100th anniversary of the Republic, the proliferation of workshops/book cafes of this nature, which assumed an important mission as micro-public sphere within the framework of the city; It is important not only for the cultural future of the cities, but also for the spread of democratic values and the consolidation of cultural memory in the national framework.

Cumhuriyet dönemi Ataköy Kıyılarının 2000'lerde Dönüşümünün Metodolojik Bir Yaklaşım ile İncelenmesi

Investigation of the Transformation of the Republican Era Ataköy Coasts in the 2000s with a Methodological Approach

Berna Usanmaz Coşkun¹

Öz²

İstanbul'un kentsel kıyı alanları son yıllarda ekonomik kaygıların ön plana çıktığı noktasal olarak hazırlanan projeler ile hızla dönüşmektedir. Bu tür projeler kıyı kent ilişkisini kuramayan, kentsel bağlamdan yoksun tek tip kıyıların gelişmesine neden olmakla birlikte kıyıların özgün değerlerinin yok olması gibi sorunları ortaya çıkarmaktadır. Cumhuriyet dönemi ile 1950'lere kadar olan süreçte İstanbul'un kıyılarının ve tarihsel kimliği büyük ölçüde korunmuştur. Ancak, 1950'lerden sonra başlayan imar faaliyetleri kıyıların fiziksel yapısını hızla değiştirmiş ve tarihi kimliklerini etkilemiştir. Özellikle ülkemizde 2000'li yıllarda kentsel politikalarda ön plana çıkan neoliberal söylem ile ivme kazanan bu noktasal projeler, İstanbul'da tarihsel, kültürel ve mekânsal zenginlikler barındıran kentsel kıyı alanlarını hızla dönüştürmektedir. Bu çalışma, kıyı alanları düzenleme projelerinin kendisine özgü olması, alanın kimliği, ekonomisi, tarihi, yasal ve yönetsel dinamiklerine göre farklılaşması gerektiğini savunmaktadır. 2003 ve 2018 yılları arasındaki dönemde, Yenikapı-Atatürk Havalimanı arasındaki bölge çalışma alanı olarak belirlenmiş, mekânsal olarak kentsel kıyı alanları ile sınırlandırılmıştır. Çalışma kapsamında neoliberal politikaların etkilediği noktasal projeler, yatırımlar, üretilen yeni kentsel alanlar incelenip, değişen arazi kullanımının sayısal yöntemlerle karşılaştırılması yapılmıştır. Bütün bu analizler ışığında sayısal bir analiz metodolojisi geliştirilerek, tartışmaların odağında olan noktasal projelerin farklı boyutlardaki etkilerinin anlaşılır olması amaçlanmıştır. Noktasal projelerin analizleri sonucunda elde edilen veriler çerçevesinde, 2003 ve 2018 yılları arasındaki bölgedeki mekânsal değişimler, projelerin bölgede meydana getirdiği yükler ve İstanbul kentsel kıyı alanlarının nasıl etkilendiği tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Kıyı, Noktasal Projeler, CBS, Arazi Kullanımı

ABSTRACT

The urban coastal areas of Istanbul have been rapidly transforming in recent years with mega projects where economic concerns have come to the fore. While projects cause the development of uniform coastlines that cannot establish a coast-city relationship and lack an urban context, they also cause problems such as the disappearance of the original values of the coasts. During the period from the Republic era until the 1950s, the coasts and historical identity of Istanbul were largely preserved. However, the urban development activities that began in the 1950s, particularly the land reclamation projects, rapidly altered the physical structure of the coasts and affected their historical identity. Mega-projects, which gained momentum with the neoliberal policies that came to the fore in urban policies in the 2000s, are rapidly transforming the urban coastal areas in Istanbul that contain historical, cultural and spatial riches. This paper argues that coastal areas regulation projects should be unique and differentiated according to the identity, economy, history, legal and administrative dynamics of the area. In the period between 2003-2018, the area between Yenikapı-Atatürk Airport was determined as the study area and was spatially limited to urban coastal areas. Within the scope of the study, the detailed analysis of the mega projects developed in the axis of neoliberal policies was superposed by comparing the changing land uses with numerical methods. As a result of this study, depending on the data obtained from the mega projects, the spatial change of the region between these dates, the loads that the projects will bring on a regional basis, and the effect of this situation on the urban coastal areas of Istanbul are discussed.

Keywords: Urban Waterfront, Spot Project, GIS, Land Use

¹ Corresponding Author | Yetkili Yazar: İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, bernausanmazcoskun@esenyurt.edu.tr, 0000-0002-3251-1601

² Bu makale Prof. Dr. Gülşen Özyayın danışmanlığında yapılan 'Kıyı Alanlarındaki Kentsel Projelerin Bağlamla İlişkilenebilirliği İçin Arazi Kullanımına Dayalı Bir Yaklaşım Önerisi – İstanbul Örneği' adlı doktora tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ:

Dünyada, tarihsel süreç içerisinde, kentsel, ekonomik, politik ve teknolojik faktörlerin evrimi sonucunda, kıyılardaki işlevler de büyük ölçüde değişmiştir. Bu işlevsel dönüşümün en belirgin kırılma noktası, endüstri devriminin liman kentlerinde yarattığı büyük değişimdir. 19. Yüzyılda Endüstri Çağı'nın başlamasıyla birlikte endüstri alanları liman bölgeleriyle birlikte gelişmiş ve 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde sanayi ile ilişkilendirilen faaliyetler kıyı bölgelerine doğru kaymıştır. Bu değişimin fiziksel boyutunu, yollar, demiryolları ve büyük depo gibi yapılar oluşturmuştur. 20. yüzyıl geldiğinde, hava taşımacılığı ve gelişen ulaşım ağı, endüstri faaliyetlerinin kentin merkezinden çeper bölgelerine doğru kaymasına yol açmıştır (Hoyle ve diğerleri, 1988). 1960'lardan itibaren, kentsel kıyılardan özellikle sanayi alanlarının işlev olarak ayrılması, bu bölgelerin hızlı bir şekilde çöküntü bölgesine dönüşmesini neden olmuştur. Bu durum kentsel kıyıların yeniden ele alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. 1960'lı yıllarda yapılan başarılı projelerin etkisiyle kentsel kıyıların düzenlenme çalışmaları 1980'li yıllarda hızlanmış, günümüze kadar gelişerek devam etmiştir. 'Kentsel kıyı' çalışmanın odağını oluşturan temel kavramdır. Kentsel kıyı projeleri, su ve kent arasındaki fiziksel ve sosyal ilişkiyi yeniden kurma süreci olarak tanımlanabilir.

Bu bağlamda, günümüzdeki projelerin genel eğilimi, kıyı alanlarına karma işlevlerle yeniden düzenlenmesidir. Dünya genelinde farklı coğrafyalarda, farklı zaman dilimlerinde kıyı düzenleme projelerinin gerçekleştirildiği gözlemlenmektedir. İncelenen dünya örneklerinde, kıyı alanlarında ticaret, turizm, ulaşım, rekreasyon, kültürel ve konut gibi işlevlerden birinin baskın olduğu örneklerin yanı sıra karma kullanıma sahip kıyı bölgeleri de bulunmaktadır. Bu projelerde hangi işlevin hâkim olduğundan bağımsız olarak, ekolojik, ekonomik ve kamusal faydayı dengeleyen, kentsel bağlama uygun ve yerel özelliklere saygı gösteren projelerin başarılı olduğu görülmektedir.

İstanbul'da Cumhuriyet dönemi ile 1950'lere kadar olan süreçte kıyıların alan kullanımı, dolgu alanları ve sahil yollarına kadar, kimliklerini büyük bir oranda korumuştur. Ancak dolgu çalışmaları ile kıyıların yapısal formları ve kimliği hızlı bir değişim sürecine girmiştir (Gül ve Kılıç, 2002). İstanbul kıyıları, Cumhuriyet sonrası dönemde özellikle 1950'lerle birlikte kıyıları önemli derecede etkileyen imar hareketlerine maruz kalmıştır. Dünyada yaşanan politik ve ekonomik değişimler ülkemizde de kendini göstermiştir (Tekeli 1991). Özellikle 1980 sonrasında tüm dünyada etkisini gösteren küresel ekonomiyle dönemin popüler söylemi olan neoliberalizmin yön verdiği kentsel politikalar kentleri şekillendirmeye başlamış; özellikle İstanbul hızlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Yatırımcı odaklı kentsel politikalar ve bu politikaların yarattığı kentsel dinamikler ile özellikle âtıl durumda olan kıyı alanları; ekonomik kalkınma aracı olarak kabul görmüştür. Ancak kıyı alanlarının yeni yatırım alanlarına dönüşmesi fikrinin İstanbul kıyı alanlarında yaratacağı etki ve projelerdeki kamu yararının yetersizliği toplumsal kaygı ve tartışmalara yol açmıştır (Bilsel, 2006). Bu çalışma; özellikle 2000 sonrasında İstanbul'un özgün kıyı alanlarının, kamu yararı ve koruma hassasiyeti götmeyen ekonomik taleplerin ön planda olduğu projeler tarafından dönüşüme uğramasının yarattığı kaygıyla ortaya çıkmıştır.

Bu çalışma; kıyı alanları düzenlemelerinde tek bir çözümün olmadığı, yerlerin kimliğine, tarihine, ekonomisine, yasal ve yönetsel dinamiklerine göre özgü, kendine uygun bir kıyı düzenleme projelerinin üretilmesi gerekliliği düşüncesini kabul etmektedir. Ancak bu tür plan hiyerarşisinden uzak, çevresinden kopuk tasarlanan, noktasal, büyük ölçekli projeler, kıyı kent ilişkisini kuramayan, kentsel bağlamdan yoksun tek tip kıyıların gelişmesine neden olmakla birlikte kıyıların özgün değerlerinin yok olması gibi sorunları oraya çıkarmaktadır (Breen ve Rigby 1994).

1. Metodoloji

Çalışmada, kıyı alanları ile sınırlandırılacak şekilde Yenikapı- Atatürk Havaalanı arasında kalan Avrupa yakasının Marmara Denizi kıyılarının 2003 ve 2018 yılları arasındaki mekânsal değişiminin sayısal analizi ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu tarihler arası neoliberal politikalar ekseninde gelişen büyük ölçekli kıyı projeleri, yatırımlar, yeni kentsel alanlar incelenip, değişen arazi kullanımlarının sayısal verileri coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak karşılaştırılmıştır. Kıyı şeridi boyunca 150 m'lik bir tampon bölge (buffer zone) belirlenmiştir. 2003 ve 2018 arazi kullanımı ve mekânsal değişim karşılaştırması bu

tampon bölge baz alınarak yapılmıştır. Coğrafi bilgi sistemi kullanılarak bu yıllardaki değişim değerlendirilirken arazi kullanımı, proje alan büyüklükleri, dolgu alanları ve işlevleri incelenmiştir. Bu çalışma, Yenikapı- Atatürk Havalimanı arasında kalan kıyı hattındaki 11 projeyi odağına almıştır. Bu projeler, Sea Pearl Ataköy, Millet bahçesi, Yalı Ataköy, Ataköy Yat Limanı, Yedimavi, Büyükyalı, Ataport Seaport ve Kruvaziyer Limanı, Pruva 34, Radisson Blu, Hyatt Regency ve Yenikapı dolgu alanı-miting alanıdır (Şekil 1).

Şekil 1: Proje Alanları

Büyük ölçekli projelerin etkilerinin daha anlaşılabilir olması adına projeleri farklı boyutlarda ele alan objektif ve sübjektif değişkenler ve kriterler çerçevesinde şekillenen sayısal bir analiz metodolojisi geliştirilmiştir. Bu analiz metodu 4 evreden oluşmaktadır.

1.1. Birinci Evre

Tanımlama adı verilen bu evrede, projenin süreç olarak adı, konumu, görselleri, genel tanımı, başlangıç ve bitiş tarihleri, güncel mülkiyet durumu, örgütlenme modeli, maliyeti, proje ile ilgili kurumlar, finansör, proje tasarımcıları, proje türü, yöntem ve plan ve proje ilişkisi açıklanmaktadır (Şekil 2).

Proje Adı		SEA PEARL ATAKÖY	
Konum		Proje Görseli	
			
PLANLAMA SÜRECİ			
Başlangıç Bitiş Tarihi	2008 satışı yapılarak mülk özel mülkiyete geçmiştir. Aralık 2013 yılında inşaata başlanmıştır. 2017 ilk etap teslimler başlıyor. 2. etap devam ediyor.		
Özgün/güncel Mülkiyet Durumu	kamu/ KAT Turizm Gayrimenkul Yatırımları ve İşletme A.Ş. (Sinpaş Yapı, Eksim Holding, Katari Diar) (Katari Diar gayrimenkul geliştirme alanında Katar devlet iştiraki olan bir firmadır.)		
Örgütlenme Modeli Sponsor	Toki tarafından ihaleye çıkarılan açık arttırma yöntemi ile satılmış alan. Kuzu Grup, KAT Turizm Gayrimenkul Yatırımları ve İşletme A.Ş. konsorsiyumu		
Proje Maliyeti	Arsa maliyeti (ihale bedeli) 850 milyon TL. Öngörülen Yatırım bedeli: 2 milyar 700 bin dolar. Teslimde konut fiyatları m2 8000 dolar.		
İlgili Kurumlar	Özel mülkiyet-Kuzu Grup, KAT Turizm Gayrimenkul Yatırımları ve İşletme A.Ş. (Sinpaş Yapı, Eksim Holding, Katari Diar)		
Finansör	Kuzu Grup, KAT Turizm Gayrimenkul Yatırımları ve İşletme A.Ş. (Sinpaş Yapı, Eksim Holding, Katari Diar)		
Tasarımcı	Evrenol Architects, DS Mimarlık		
Proje Türü	konut projesi - ticaret+konut+turizm		
Yöntem	geliştirme		
Genel Tanım-Tasarım	İnşaat alanı: 547.000 m2. 1200 m. sahil bandı,yürüyüş yolu (dışarıya kapalı). Toplam 24 normal kat ve 3 bodrum kattan oluşan 8 konut bloğu, 5 yıldızlı bir otel binası, yeşil alan, gölet.		
Plan-Proje İlişkisi	2009 tarihli 1/100.000 çevre düzeni planında bölge turim merkezi olarak tanımlanmaktadır. Plan raporundaki arazi kullanımında kentsel açık alan lejantı ile taranmıştır. Alan,1989 yılında bakanlar kurulu kararı ile turizm merkezi ilan ediliyor. 1991 yılında imara açılıyor, uygulama imar planı onaylanıyor. Plan kararlarında yapılaşma koşulları; turizm ve rekreasyon alanlarında otel, apart otel, gazino, marina, yat klübü, alışveriş tesisleri, lokantalar, kongre tesisleri, akaryakıt satış üniteleri, gösteri spor ve eğlence tesisleri, sağlık klübü gibi tesisler yer alabilir. Yükseklik h:72m. Emsal: 2 (imar parseli üzerinden hesap yapılacaktır)(toplam inşaat alanı 249.960) şeklindedir. Tabuda nitelik bilgileri: '1, 2, 3, 4, 9, 10 nolu bloklar natamam 5, 6, 7, 8 nolu bloklar tamam 24 kattan ibaret betonarme otel ve arsası' olarak geçmektedir. Projede bir adet otel olmakla birlikte proje yoğunlukla konut alanlarından oluşan konut projesidir. Planda tanımlanan emsalin çok daha üzerinde bir yapılaşma vardır. Kıyı kanununu belirlediği yapılaşma koşulları uygulanmamıştır. İnşaat ruhsatı brüt parsel üzerinden verilmiştir. Kıyı kenar çizgisinin deniz yönünün kamuya ait olması gerekirken projede kıyı kenar çizgisine uygun sınırlarda yapılaşma başlamamaktadır.		

Şekil 2: Kentsel projelerin künyelerinin belirlendiği 1. Evre

1.2. İkinci evre

Kabuller adı verilen bu evrede, Dünya örneklerinden çıkarılan deneyimlerin çerçevesinde, kıyı alanları düzenlemelerinde olmazsa olmaz kavramlar tartışılmaktadır. Bu evre, kültürel mirasın korunması, kıyı-kent entegrasyonu, kamu yararı, mevcut ve yeni arasındaki uyum, görsel etki değeri ve kimlik gibi kavramların kategorize edilmesine yardımcı olur. Nicel verilere dayanmadan oluşturulan bu evrede kavramlar literatür taraması sonucunda çıkan alt kriterler ile detaylandırılmaktadır. Buradaki amaç subjektif bakış açısına açık olan bu evrenin daha objektif kriterler ile değerlendirilmesini sağlamaktır (Şekil 3).

PROJENİN KABULLERİ	
Kültürel Mirasın Korunması	Proje alanı içerisinde koruma kurulu tarafından tescillenmiş tarihi eser bulunmamaktadır.
Kıyı Kent Entegrasyonu	Proje güvenli bir konut projesi olarak tasarlanmıştır. Alana giriş-çıkışlar güvenlik kontrolüne tabidir. Proje alanı içerisinde kamusal alan yoktur. Kentle entegrasyonu söz konusu değildir. Kıyı şeridinde site sakinleri dışında kara yolu ile ulaşım sağlanamamaktadır. Proje alanı batısında askeri alan, doğusu ise otel (hayat regency- ataköy) ile sınırlandırmıştır. 1200 m uzunluğundaki kıyı şeridi özel mülkiyet sınırları içerisinde. Kıyı boyunca devam etmesi gereken kıyı hattı proje ile kesintiye uğramaktadır.
Kamu Yararı	Alana erişim mülk sahipleri ve misafirleri dışında yasaktır. Bu bağlamda kamusal yarardan bahsedilemez.
Mevcut ve Yeni Arasındaki Uyum	Proje ile kıyı alanının kentle ilişkisi tamamen kesilmiştir. Tarihsel sürecinde plaj ve rekreatif amaçla kullanılan alan proje ile kamusal özelliklerini tamamen yitirmiş, özel mülkiyetin inisiyatifine geçmiştir.
Görsel Etki Değeri	72 m yüksekliğinde, 24 katlı bloklardan oluşan proje kıyı ile kentsel alan arasında keskin bir bariyer oluşturmaktadır. Topoğrafya ve mevcut doku ile uyumsuzdur. İnsan ölçeğinde değildir.
Kimlik	Kıyılar için geçerli olan yasal kısıtlayıcılar bu projede uygulanmamıştır. Bu bağlamda kıyı kimliği ile örtüşen bir proje değildir. Tasarım sürecinde bölgenin mekansal, sosyolojik, ekonomik yapısı ile ilişki kurulmadan, mekanın kendi dinamiklerinden bağımsız bir proje üretilmiştir.

Şekil 3: Kentsel Projelerin Nitel Verilere Göre Kabullerin Yapıldığı 2. Evre

1.3. Üçüncü evre

Etki analizi adı verilen bu evre, kıyı alanlarının mekansal planlamasında projelerin etkisinin analiz edildiği aşamayı oluşturur. Bu evrede 2003 ve 2018 yıllarındaki arazi kullanım, proje alan boyutu, inşaat alanı, yapı yoğunluğu, nüfus artışı, nüfus yoğunluğu, dolgu alan boyutu, dolgu alanının arazi kullanımı verilerinin karşılaştırması yapılmaktadır (Şekil 4).

KIYI ALANLARI MEKANSALE PLANLAMASINDA PROJENİN ETKİSİ		
Lejant	2003 Arazi Kullanımı	2018 Arazi Kullanımı
<ul style="list-style-type: none"> ■ Park Alanı ■ Konut ■ Liman ■ Turizm ■ Akademi Alanı ■ Turizm ■ Dolgu Alanı Proje Alanı 		
İşlev	Yeşil alan, sanayi	ticaret + turizm + konut
Alanın Boyutu(m²)	127.648 m ²	127.648 m ² (AYNI)
İnşaat alanı	0	511.600 m ²
Yapı Yoğunluğu	0	4 inşaat alanı/ parsel alanı
Nüfus	0	6176 kişi
Nüfus Yoğunluğu	0	484 kişi/ha
Dolgu Alanı Boyutu (m²)	31.400 m ²	31.400 m ² (Aynı)
Dolgu Alanı İşlev	Yeşil alan	ticaret + turizm + konut

Şekil 4: Kentsel Projelerin Etki Analizinin Yapıldığı 3. Evre

1.4. Dördüncü evre

Yakın çevre değişim analizi adı verilen bu evrede, mevcut proje alanının etrafındaki 100 m.'lik bir tampon bölgenin 2003 ve 2018 yılları arasındaki arazi kullanım, bölgedeki ekonomik verilerdeki değişim ve ulaşım verilerinin karşılaştırması yapılmaktadır (Şekil 5).

PROJENİN ÇEVRE İLE İLİŞKİSİ (100m BUFFER İÇERİSİNDE DEĞİŞİM ANALİZİ)		
Lejant	2003 Arazi Kullanımı	2018 Arazi Kullanımı
İşlev	Konut, Yeşil alan, sanayi, liman, askeri alan	konut, yeşil alan, turizm, liman, ticaret + turizm + konut, ticaret konut
Ekonomik Değişim (Emlak Rayiç)	468,72 TL/m ²	10627,18 TL/m ²
Ulaşım		2019 yılında uzatılan marmaray-tren hattında Ataköy durağı proje alanına araçla 5 dakika mesafededir. 2016 Avrasya tüneli ile marmara bölgesi karayolu bağlantısı açılmıştır. Marmara bölgesinden Yenikapı ve Bakırköy'e denizotobüsü ile deniz ulaşımı bulunmaktadır.

Şekil 5: Kentsel Projelerin Yakın Çevresiyle İlişkilerinin Ele Alındığı 4.Evre

Son evrede, noktasal projelerin analizleri sonucunda elde edilen veriler çerçevesinde Yenikapı-Atatürk Havalimanı arasındaki bölgenin mekânsal değişimi, projelerin bölge bazında getireceği yükler hesaplanarak kıyı alanlarına etkisi tartışılmıştır.

2. Bölgedeki Kentsel Projelerin Kıyı Hattına Etkileri

Kıyı kenti olmanın en önemli özelliklerinden biri kıyı ile yakın ilişki kurabilen kamuya açık mekânların varlığıdır. Yenikapı dolgu alanı ile başlayan Atatürk Havaalanı'na kadar devam eden sahil şeridinin bulunduğu bölge de kentlinin kıyıya eriştiği, suya dayalı aktivitelerin gerçekleştirebildiği kıyı kenti kimliğinin önemli bileşenlerini sağlayan bir bölge özelliğini 1980'lere kadar korumuştur (2012 onaylı 1/5000 ATM NİP tadilat raporu, İstanbul Kent almancağı, 2014). 1985'lere geldiğinde İBB'nin kıyı düzenlemeleri kapsamında yaptığı dolgu çalışmaları ile bölgenin kıyı hattının dönüşümü ivme kazanmış; yapılan imar hareketleri ile kent içerisinde yetersiz kalan donatı alanı ihtiyacı doğrultusunda doldurulan kıyı hattında rekreasyon ve ulaşım işlevlerine sahip yeni kentsel alanlar yaratılmıştır. Ancak kapsamlı bir projelendirme süreci geçirilmeden inşa edilen bu yeni kentsel alanlar bariyer özelliği olan Kennedy Caddesi ile de birleşince amacına hizmet edememiş, kentle entegrasyon sağlanamamıştır.

2000'li yıllara geldiğinde bölgedeki yatırımlar artmış, dönüşüm de büyük bir ivme ile hızlanmıştır. Bölgede öne çıkan 11 proje (Sea Pearl Ataköy, Millet bahçesi, Yalı Ataköy, Ataköy Yat Limanı, Yedimavi, Büyükyalı, Ataport Seaport ve Kruvaziyer Limanı, Pruva 34, Radisson Blu, Hyatt Regency ve Yenikapı dolgu alanı-miting alanı) farklı parametreler doğrultusunda incelenmiştir.

2.1. Plan-Proje İlişkisi

İstanbul kıyılarını biçimlendiren ve gelecekte de biçimlendirmesinde etkin rol oynayacak planlara bakıldığında, 2009'da onaylanan Çevre Düzeni Planı'nda, Yenikapı-Atatürk Havaalanı arası bölgenin denizle ilgili kullanımlarını sınırlı tutarak; alan, kentsel ve bölgesel yeşil alan ve spor alanı kullanımı olarak tanımlanırken; kentsel kullanımın bir parçası olan turizm merkezleri, liman, yat limanı ve iskelelerin de önerildiği görülmektedir (ÇDP, 2009). Ataköy Turizm Merkezi'nin 1991 yılında turizm

merkezi ilanı ile bölgenin hızlı bir dönüşüme sahne olacağına işaretleri verilmiş; aynı tarihlerde yapılan, kıyı hattı boyunca devam eden farklı imar planları ile de kıyı alanları yapılaşmaya açılmıştır (ATM NİP, 2012). Ancak 90'larda ülkedeki ekonomik ve politik nedenlerden dolayı dönüşüme uygun bir zemin bulamayan bölge 2000'li yıllara gelindiğinde yasal düzenlemelerin etkisi ile hızlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Yatırımcıların özellikle kentsel projelere yöneldiği bu dönemde, 90'larda verilen imar hakları ile proje alanları yatırım için ideal alanlar olarak tercih nedeni olmuştur. Bu nedenle bölge, yeni imar planları yerine, kazanılmış emsal ve yükseklik haklarının kaybedilmemesi için revizyon imar planları ile şekillenmiştir. Genellikle karma kullanıma izin veren 'tercihli kullanım' (TK) veya turizm+ticaret+konut lejantları ile gösterilen bu alanlarda proje detayları ve arazi kullanım kararları yatırımcıya bırakılmıştır.

Bölgede Kennedy Caddesinin deniz tarafında olan, kıyı kanununa göre ilk 100 m içerisinde bulunan büyük ölçekli projelerin imar planları incelendiğinde; rekreasyon işlevine sahip olmayıp, konut yoğunluğu fazla olan Seapearl, Hyatt Regency ve Yalı Projesinde proje alanları turizm rekreasyon lejantı ile gösterilmektedir. Benzer bir şekilde rekreasyon alanı olarak kullanılan Millet Bahçesi de aynı lejant ile gösterilmektedir. Alanın rekreasyon işlevine kavuşmasına rağmen planda halen turizm alanı olarak gözükmektedir. Millet Bahçesinin tarihsel süreci incelendiğinde bölge halkının ve sivil toplum kuruluşlarının gösterdiği tepki ve direniş, alanın plandan bağımsız olarak merkezi hükümetin kararı doğrultusunda rekreasyon işlevine uygun bir tasarım ile şekillenmesinde asıl etken olmuştur. Alanda tescilli yapıların varlığı ve 2863 numaralı yasaya tabi olan parsel için yapılacak herhangi bir projenin İstanbul Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun onayına sunulması gerekliliği ve alan için tasarlanan konut-avm-otel fonksiyonlarına sahip ilk projenin ilgili koruma kurulundan onay alamaması da arazi kullanımı kararında etkin olmuştur. Ancak alanın, mevcut plan kararları ile örtüşmeyen bu işlevini kaybetme riski vardır. Üstelik turizm alanlarında satılması düşünülen bağımsız bölümlerin satışına imkân veren bir tapu türü olan kat irtifakının olmaması gerekirken parselin tapu bilgilerinde 'kat irtifaki' ibaresi vardır (URL-1).

Büyük bir oranı dolgu alanında kalan Ataköy Yat Limanı projesinin bulunduğu alan da turizm ticaret lejantı ile tanımlanmaktadır. Kennedy Caddesinin kara tarafında bulunan projeler için 'tercihli kullanım' (TK) veya turizm+ticaret+konut lejantları gösterilmektedir.

Dünya örnekleri incelendiğinde başarılı örneklerin tamamında alana özgü bir master plan hazırlandığı görülür. Bu master plan genellikle plancılar, proje geliştiriciler, yatırımcılar, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşlarının bir arada çalışması ile oluşturulmaktadır. Kentsel tasarım yarışmaları ile hazırlanan master planlara da rastlanmakla beraber; bölge ile ilişkili farklı aktör gruplarının dâhil olduğu bir sürecin başarılı master planların oluşmasında en etkin yöntem olarak karşımıza çıktığı görülür. Ülkemizde yaşanan bu sürecin benzeri 1980'lerin başında Dock'larda yaşanmıştır. Proje alanlarında yatırımcıların kendi master planlarını geliştirme fırsatları olmuş, ancak bu durum kamu arazilerinde birçok rıhtım alanının doldurularak özel sektöre kentsel alan kazanımı ile sonuçlanmıştır (Brownill, 2011). Nehrin doğal yapısına zarar veren özel sektöre sağlanan bu esneklik o tarihlerde bile büyük eleştirilere neden olmuştur. Yatırımcılar için hazırlanan master planın kentsel tasarım açısından belirsizliği kıyı alanının bütünlüğünü bozmuştur. İzlenen bu model ile bölgenin ekonomik canlanması, proje oluşumu ve masraf sorunlarının çözülmesi, pratik kısa dönemli müdahalelere odaklanmak gibi avantajlardan (Shaw, 1993) bahsedilebileceği gibi, bölgenin bütününe karmaşıklık ve parçalanma getirmiştir. Bu örnek üzerinden bakıldığında ülkemizde de master plan sürecinin yatırımcının insiyatifine bırakılması benzer bir sonuç ortaya çıkarırken; genellikle bu tip master planlar ile geliştirilen proje ve yatırımlar da kentin geri bölgesindeki plan ile bütünleşemeyen, bağımsız proje ve yatırımlar olarak karşımıza çıkan noktasal, büyük ölçekli projelerdir.

2.2. Projelerin Arazi kullanımına Etkisi

Bölge genelinde özellikle 2000'li yıllarda öne çıkan projeler genellikle turizm odaklı plan kararlarına sahip olmalarına rağmen bölge projeleri tek tek incelediğinde yaygın kullanım şeklinin konut olduğu görülmektedir. Seapearl Ataköy, 1 bloğu otel, diğer 8 bloğu konut olacak şekilde tasarlanmış bir projedir. Benzer bir şekilde Pruva 34 Projesi de 7 tanesi konut 2 tanesi otel ve 1 tane de apart otel

olarak inşaa edilen bloklardan oluşmaktadır. Üst ölçek plan kararları ile uyuşmayan konut işlevi projelerde 'apart' veya 'residence' adları kullanılarak meşru bir zemin elde edilmektedir. Hyatt Regency Ataköy zemin üstü 21 kattan oluşan bir proje olmakla birlikte 13 katı konut işlevine ayrılmıştır. Raddison Blu Otel-Ottomare Suit Projesi ise 2 bloktan oluşmakta; bloklardan birinin zemin üstünün ilk 3 katı otel olarak, kalan katları ve 'Ottomare Suits' adındaki diğer blokta konut olarak inşa edilmiştir (URL-2). Yedi Mavi ve Büyük Yalı projeleri ise avm, otel, ticari birimler, sosyal tesisler ve yine yoğunluğu konuttan oluşan projelerdir. Yalı Ataköy projesi ise konut projesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu projeler sosyal konut geleneğinden uzak, kapalı konut siteleri olarak tasarlanmıştır. Barınma işlevi özel mülkiyeti gerektiren bir konu olup; kamusal alan olan kıyılarda konut işlevi her zaman tartışma konusu olmuştur. Ancak dünya örnekleri incelendiğinde bu konuda sosyal konut geleneği ile tasarlanan projelerin başarılı olduğu; her iki kullanıcı kitlesinin de ihtiyaçlarını karşılayan, özel, kamusal alan dengesini kurgulayabilen tasarımlar bulunmaktadır. Güçlü bir sosyal konut geleneği ile inşa edilen Entrepot West Amsterdam projesi bu konuda başarılı örneklerden biri olarak gösterilebilir (Breen ve Rigby 1996). Projenin sosyal konut geleneği ile inşa edilmesi özel ve kamusal çıkarlar arasındaki dengenin korunabilmesine olanak sağlar. Kıyı alanında yer alan konut projelerindeki en sık rastlanan problem özellikle ekonomik olarak üst düzey projelerin -kentün üst gelir grubu için üretilen ve bundan dolayı da çok pahalı olan konut alanlarının- kendilerini dışarıya kapama durumudur. Bölgedeki konut projelerinde de benzer bir pratikle; kapalı siteler olarak tasarlanan, sahil hattının tamamının projeye dâhil edildiği ve hiçbir kamusal alanın bırakılmadığı örneklere bile rastlanmıştır. Seapearl Projesinde proje alanına güvenlik kontrolü ile geçisin sağlanması ve 1200 m kıyı şeridinin tamamının proje alanının içerisinde kalması hukuki olarak bir tartışma konusu olmaktadır. Hyatt Regency Ataköy Projesinde ise planda tanımlanan emsalin çok daha üzerinde bir yapılaşmanın varlığı, sahil hattının tel örgüler ile kamunun kullanımına kapatılarak özel mülkiyete tahsis edilmesi, tarihsel süreçte plaj ve rekreatif amaçlı kullanılan alanın mevcut proje ile kamusal özelliklerini yitirmesi ile sonuçlanmış, kentle ilişkinin tamamen kopmasına sebep olmuştur. Özelleştirmeye yönelik kentsel politikalar ve yatırımcıya bırakılan master planlar ile bölge kamusal kullanım olanaklarını yitirme sürecine girmiştir. Özel sektör tarafından kamusal alan, 10 metre kıyı bandında yaya yolları bırakılması olarak yorumlanmakta ve bölge kıyıları bu yaklaşım ile şekillenmektedir. Kıyı kanununa göre kıyı kenar çizgisinin kara yönünde 50 metrelik mesafesine hiçbir yapı yapılmaz. 100 metre içerisine ise günübirlik konaklama tesisleri yapılabilir (RG:20495,1990). Projelerde 'apart' adı altında konut alanlarının inşa edilmiş olması da kıyı kanunu ile uyuşmamaktadır. Yalı Projesi örneğinde görüldüğü gibi; Projede, kıyı kanununun belirlediği yapılaşma koşulları gereği deniz kenarından 10 m yaya yolu olarak ayrılmış, sonraki 40 m ise yeşil alan olarak bırakılacak şekilde arkası yapılaşmaya açılmış, bloklar yerleştirilmiştir. Yapılaşmaya izin verilmeyen kamu kullanımına açılması gereken bu 40 metrelik yeşil alan ise parsel sınırları neden gösterilerek çit ile kamu kullanımına kapatılmıştır. Peyzaj düzenlemesi yapılmış olan bu alan hem kamuya hem de site kullanıcılarına teorik olarak kapalıdır. Ancak Site içerisinden alana açılan kapılar vardır (Şekil 6).

Şekil 6: Yalı Ataköy Genel Görünüş (URL 3)

Bölgenin turizm alanı olması nedeniyle bu oranda bir konut işlevi çevre parseller için de emsal oluşturacak nitelikte olmaktadır. Büyükyalı Projesinde olduğu gibi eskiden askeri alan olarak kullanılan bazı parsellerin önceliğinin sosyal ve teknik altyapı olarak planlanması beklenirken, ticaret ve konut işlevleri; alanda baskın işlevler haline gelmiştir. Benzer bir şekilde, Raddison Blu Otel-Ottomare Suit ve Yedi Mavi projelerindeki gibi sanayi alanlarının da konut alanlarına dönüştüğü görülür. Bu kadar konut alanının inşa edilmesi ile nüfus yoğunluğunun artması durumu da trafik ve altyapı yetersizlikleri gibi sonuçları doğurma ihtimalini ortaya çıkarır. Bölgede Yenikapı dolgu alanı ve Millet Bahçesi gibi 'rekreasyon' adı altında tamamlanan projelerin de rekreasyon işlevini yerine getirip getirmediği tartışma konusudur. Projelerin ana hedefi kentlinin erişebildiği ve kullanabildiği alanları tasarlamak olmalıdır ve projelerdeki donatılar da bu hedef çerçevesinde tasarlanmalıdır. Ancak Yenikapı dolgu alanı ve Millet Bahçeleri projelerine bakıldığında, fiziki planlama açısından kıyı bandında bulunan yeşil alan olma özelliklerinin ötesine geçemediği görülür. Bu yerler, kentliye hizmet etmesi beklenen donatı elemanlarından yoksun, genellikle sadece yaya yolları ve oturma elemanlarından oluşan yeşil alanlardır. Kentsel alan ile yaya erişiminin kısıtlı olması, Kennedy Caddesinin kent ile kıyı bandı arasında bariyer oluşturması ve bu duruma çözüm üretecek, kıyının kentle ilişkisini kuracak ulaşım koridorlarının olmaması gibi sorunlardan dolayı projeler amaçlarına hizmet edememektedir. Günün herhangi bir saatinde yeterli doluluğa sahip olmayan, âtil kalmış alanlar olarak karşımıza çıkar.

Bölgede karma kullanım olarak tasarlanan Ataköy Yat Limanı Kompleksi - Marina Park Residence 99 ve Ataport (Seaport) Projeleri sahil şeridinin marina, avm, sosyal tesisler, ticari aktiviteler, oteller ve konut alanları ile işlevlendirilerek, tamamlandığında kıyı hattının kamusal alandan koparılması ile sonuçlanacaktır (Şekil 7, Şekil 8).

Şekil 7: Ataköy Yat Limanı işlevlerin dağılımı (URL-4)

Şekil 8: Ataport mevcut ve öneri

2.3. Projelerin Planlama Süreçleri

Projelerin planlama süreçleri incelendiğinde bölgede belediyelerin yetki ve katılımlarının sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle dolgu alanları ile ilgili planlama kararları Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yetki alanında olması nedeniyle bölge genelinde bakanlık, karar verici konumda daha etkindir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlanan Toplu Konut İdaresi (TOKİ) bölge genelinde etkin kurumlardan biridir. Kurumun, Toplu Konut İdaresinin 2985 sayılı Kanunla tanımlanan/belirlenmiş görevleri arasında 'Konut sektörüyle ilgili şirketler kurmak veya kurulmuş şirketlere iştirak etmek ve İdareye kaynak sağlanmasını

teminen kâr amaçlı projelerle uygulamalar yapmak veya yaptırmak' maddelerine referansla bölge genelinde kâr amaçlı birden fazla konut projesinde hasılat paylaşımı ile ortaklık veya ihale ile arsanın satışını yapan kurum olarak karşımıza çıkmaktadır (URL-5). Bölge içerisinde turizm alanları ve sit alanları mevcuttur. Kültür ve Turizm Bakanlığının yetkin olduğu durumlar olmasına rağmen projelerin planlama süreçleri incelendiğinde; Çevre ve Şehircilik Bakanlığının bölge koruma kurullarını ve belediyeleri devre dışı bıraktığı vakalara rastlanır. Ataköy Yat Limanı projesinde Bakırköy Belediyesinin üst yapı için düzenlemeyi reddettiği ruhsatı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı dolgu alanlarında yetkin kurum olma durumunu kullanarak düzenlendiği görülür. Ataköy turizm merkezi bünyesinde mega yat limanı yapımına olanak verecek imar planları Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2004 yılında onaylanmıştır. 2005 yılında da Ataköy turizm merkezinde faaliyet gösteren grup şirketlere ait hisseler hisse satış yöntemi ile özelleştirilerek DATİ bünyesine geçmiştir. Yaklaşık 10 yıl boyunca Kültür ve Turizm Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Milli Emlak Genel Müdürlüğü ve diğer ilgili kurumlardan alınması gereken izinler ve onayla tanımlandıktan sonra 2014 yılında Milli Emlak ile alanın kullanım sözleşmesi imzalanmış ve Bakırköy Belediyesinden alınan inşaat ruhsat ile inşaat süreci başlamıştır.(URL-6). Ancak bu tarihte alınan ruhsat izninin kapsamı sadece deniz dolgusu ve yat limanını yapılması ile sınırlıdır ve deniz dolgusu bittikten sonra yapılacak yapılar için üst yapı ile ilgili ruhsat alınmamıştır (URL-7). 2015 yılında tamamlanan 142 dönümlük dolgu alanı ve yat limanı inşaatı, 2016 yılında üst yapı inşaatına başlanmıştır. Ancak Bakırköy Belediyesi tarafından ruhsatsız olduğu gerekçesiyle mühürlenene projelere dolgu alanı sınırları içerisinde kalması gerekçesiyle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 'ofis ve işyeri' olarak inşaat ruhsatı verilmiştir. Parsel numaraları henüz olmayan dolgu alanına hazırlanan bakanlık ruhsatı '142 parsel yanı' olarak düzenlenmiş ve inşaat devam etmiştir (URL-8,URL-1). Üst kullanım hakkı DATİ Holding'de olan arazinin sahibi TOKİ'dir. Alanın tapu bilgileri incelendiğinde master plan sınırları içerisinde proje farklı parsellerden oluşmaktadır. En büyük alanı kapsayan parselin tapudaki nitelik bilgisi 'arsa (denizde dolma mahal) 49 yıllığına 1791 numaralı sahifedeki 564 ada 142 parsel üzeri üst hakkı' ibaresi ile kayıtlıdır. Proje sınırları içerisinde bulunan Marina Park Residence 99 konut projesinin bulunduğu parselin nitelik bilgileri arsa, zemin tipi ise kat irtifakı olarak olarak tanımlanmıştır.

Yenikapı dolgu alanında da Tarihi Yarımada'nın Marmara denizi kıyılarında bulunan projenin koruma amaçlı imar planında olmaması nedeniyle çıkan sorunlar Çevre ve Şehircilik Bakanlığının bölge için hazırladığı planlar ile aşılmaya çalışılmıştır. Bölge ile ilgili önemli bir plan olan 2005 yılında onaylanan Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı İmar Planında Yenikapı dolgu alanı projesi bulunmamaktadır. Bu plan süreç içerisinde iptal olmuş ancak 2011 yılında yapılan planda da böyle bir proje bulunmamaktadır (URL-9). Unesco Dünya Miras Listesinde yer alan Tarihi yarımada kıyısında yapılan projeye, İstanbul 1 numaralı Yenileme Alanları Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu olumsuz görüş bildirmesine ve alanla ilgili onaylı imar planlarının olmamasına rağmen projenin ihalesi yapılmış ve proje başlamıştır. Eylül 2012'de dolgu alanlarında plan yapma yetkisine sahip olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koruma kurulunun 'siluet ve topoğrafyayı bozar, uluslararası sözleşmelere aykırıdır' itirazını dikkate almadan 1/5000 nazım imar planı ve 1/1000 uygulama imar planlarını onaylayıp askı sürecini başlatmıştır. Kasım 2012'de ICOMOS tarafından da proje ile ilgili Miras Etki Değerlendirme Raporu istenmiştir. Ancak Tarihi Yarımada ile ilgili kararlardan sorumlu olan Koruma Kurulu 'Proje sit alanına değil, denize yapılıyor' gerekçesi ile yetkisiz bırakılmıştır (URL-10). Kısaca; Sit alanı içerisinde yapılacak bütün planların ilgili koruma kurulunun görüşü ve onayı ile yapılması koşulu bu proje kapsamında projenin dolgu alanında yapıldığı gerekçesi ile sürece dâhil edilmemiştir.

Bölgedeki büyük ölçekli projelerin geneline bakıldığında, merkezi hükümet tarafından alınan kararlar ile belediyeler dahil edilmeden, üst ölçekli planlara ve diğer mekânsal planlar ile koordineli bir tasarım sürecinin olmadığı görülmektedir.

2.4. Projelerin Örgütlenme Modelleri ve Mülkiyet Durumları

Ülkemizde mevzuat kıyı alanlarını kamusal alanlar olarak tanımlamaktadır. Devlet mülkiyetinde olan bu alanların kullanım şeklini yasa kamusal alanlar olarak düzenleme zorunluluğu getirmektedir. Anayasa ve kıyı kanununda bu konuyu açıklığa kavuşturan, tartışmaya açık olmayan maddeler vardır (Anayasanın 43. maddesi, 1982, Url-11). Ancak bölge genelinde farklı kurumlardan, farklı nedenler

sebeğ gösterilerek TOKİ'ye devredilen bu kıyı arazileri devlete gelir olarak değ erlendirilme amacıyla satılmış tır. Kıyı arazilerinin TOKİ'ye devredilmesi ile plan kararlarının gerç ekleştirilmesi için farklı modeller araç olarak kullanılmış tır. İ hale seç enekleri, kamu-özel ortaklıkları ve özelleştirme gibi modeller dünyada da yaygın kullanılan modellerdir. Ancak bölge genelindeki projelerde ise kamu-özel ortaklığı olarak hasılat paylaşımı ve kiralama modellerinin uygulanması veya özelleştirme yolu ile yatırımcılara devir yapılması gibi mülkiyet dönüşümünün söz konusu olduğu modellerin sık kullanıldığı görö lür. Seapearl ve Hyatt Regency gibi tamamı ilk 100 m'lik kıyı hattı üzerinde bulunan araziler ihale ile satışı gerç ekleştirilerek kamu mülkiyetinden özel mülkiyete geç miştir (URL-12, URL-13). Yine aynı hatta bulunan Yalı Projesi ise hasılat paylaşımı yöntemi ile mülkiyet dönüşümü gerç ekleş miştir (URL-14). Büyükyalı ve Yedi Mavi projelerinin bulunduğu arazilerin sanayi iş levine sahip olmalarından dolayı özel sektöre devri biraz daha aş amalı bir süreç içerisinde olmuştur. Büyükyalı projesinin bulunduğu arazi Millî Savunma Bakanlığı'ndan TOKİ'ye, TOKİ'den Emlak Konut GYO'ya, oradan da özel sektöre ihale ile devredilmiştir (URL-15). Yedi Mavi Projesi'nin bulunduğu arazi ise Emlak Konut GYO'dan 2007 yılında ihale ile TOBB'a satılmış tır, 2013 yılında özel sektörün iş ortaklığı ile TOBB'a ortak olması ile mülkiyet dönüşümü gerç ekleş miştir (URL-16, URL-17). Millet Bahçesi Projesinde mülkiyet dönüşümü tarihsel süreci içerisinde karmaş ık bir hal almış tır. 2001 yılında Emlakbank'tan TOKİ'ye devredilen arazi, özel sektöre satılabilmek için birçok defa ihaleye çı kmış ancak mahkemenin iptal etmesi, arazinin satılamaması gibi nedenlerle 2009 yılına kadar alanda yapılaş ma olmamış tır (URL-18). 2010 yılında 49 yıllığına özel sektöre kiralanın arazi toplumsal muhalefet ile yapılması planlanan Ataköy Blumar Projesi askıya alınmış tır (URL-19), arazi İBB'ye 25 yıllığına Millet Bahçesi yapılması için kiralanmış tır (URL-15).

Dünya ö rnekleri incelendiğinde başarılı projelerin tamamında kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve uzmanlar arasında koordinasyon sağ layarak çok aktörlü bir katılıma olanak verecek bir örgütlenme birimi oluşturulduğu görö lür. Bu birimin oluşturduğu master plan ile ana kararlar verilmektedir. Ancak alan çalışması kapsamında incelenen projelerde böyle bir birim kurulmadan, genellikle belediyelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve yerel halkın dış landığı; koordinasyonun merkezi hükümet tarafından yapıldığı bir süreç ön plana çıktığı görö lümüştür. Projelerin analizlerinde en sık karşılaşılan devlet kurumları Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve TOKİ'yken; özel sektörden de birçok kurumun yatırımcı rolü ile sürece dâhil olduğu gözlemlenir. Bu durum kıyı projelerinin kentten kopuk kentle bütünleşemeyen bağımsız projeler olarak üretilmesi ile sonuçlanmıştır.

3194 sayılı İmar yasaının 3. maddesinde 'herhangi bir saha, her ölçekteki plan esaslarına bulunduğu bölgenin şartlarına ve yönetmelik hükümlerine aykırı maksatlar için kullanılamaz' hükmü yer almasına rağmen bölgede turizm merkezi olarak tanımlanan alanlara konut inşa edilmekte ve mülkiyetleri özel şahıslara geçmektedir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 22 Ocak 2013 tarihinde yayınladığı genelge ile 'Turizm tesis alanı olarak kullanım kararı getirilen ve plan hükümlerinde de açıkça belirtilen parsellerin daha sonra konut amaçlı kullanımlara dönüştürülmesinin engellenmesi için uygulama imar planında konut alanı olarak tahsis edilmeyen alanlarda konut amaçlı 'kat irtifakı' veya 'kat mülkiyeti' tesis edilmemesi gerekmektedir.' şeklindedir. Ancak bölgedeki projelerin birçoğunda Tapu ve Kadastro Müdürlüğü kayıtlarında 'Turizm Tesis Alanı' olarak ayrılan birçok proje parselinde kat irtifakı vermiştir (URL-1). Verilen bu haklar bölgenin kıyı alanlarının büyük bir oranda özelleşmesi ile sonuçlanmıştır. Anayasa ile güvence altına alınan kıyı alanlarının kamusal özellikli bu durum ile büyük bir çelişki oluşturmakta ve geri dönüşü olmayan sonuçlar doğurmaktadır.

2.5. Projelerin Mekânsal Planlamaya Etkileri

Bölgedeki büyük ölçekli projelerin alansal boyutları, dolgu alanı boyutları, inşaat alanı, yapı yoğunluğu, nüfus miktarı, nüfus yoğunluğu gibi parametreler üzerinden analiz yapılmış tır; bu veriler çerçevesinde de alandaki mekânsal dönüşüm yorumlanmıştır. 2000'li yıllarda yapılan bu büyük ölçekli projelerin mekânsal etkilerinin sayısal analizinde son 15 yılda verilerin büyük değ iş iklikler gösterdiği gözlemlenmiştir. İstanbul kıyılarında tarih boyunca belirli aralıklarla deniz doldurularak kentsel alana dahil edilmiştir. 2000'ler de dolgu çalışmalarının yoğunlaştığı bir dönem olarak karşımıza çıkar. Yapılan dolgu çalışmaları ile toplam alan boyutunun %101 oranında artmıştır. Son 15 yıl içerisinde alanın tamamı iki katına çıkarken; dolgu alanı boyutundaki artış ise %449 oranındadır. Alan boyutu verileri

sonuçlarına en fazla etki eden Yenikapı Dolgu Alanı projesidir. Geniş bir alanı kaplayan bu dolgu projesi ile denizden alan kazanılmış ve yeni bir kentsel alan üretilmesine rağmen; bölge genelinde mevcut rekreasyon alanlarının turizm+konut+ticaret işlevlerine evrilmesi ile doğan rekreasyon ihtiyacı Yenikapı dolgu alanı Projesi ile sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak projenin içeriği ve kıyı hattı boyunca süreklilik arz etmemesi ile istenilen amaca ulaşamamıştır.

Bölgedeki yapı yoğunluğunun artışı incelendiğinde; 2000’li yılların bölge için yoğun bir yapılaşma dönemi olduğu görülür. Bölge genelinde sadece büyük ölçekli projelerden elden edilen verilerin sonuçlarına göre inşaat alanındaki artış %1480’dir. 2000’li yıllarda bölge kıyıların yatırım açısından popülerliği inşaat alanında bu kadar yüksek bir artışa neden olmuştur. Yapı yoğunluğu 0,2 inşaat/parselden 1.5 inşaat/parsele yükselmiştir, bu da yaklaşık %567’lik bir artış demektir. Bu sayısal veriler içerisinde Yenikapı dolgu alanı projesi de bulunur. Toplam parsel alanının Yenikapı dolgu alanı projesi ile artış göstermesi yapı yoğunluğunun azalmasına neden olmakla beraber; Yenikapı Dolgu Alanı Projesi veri setinden silindiğinde yapı yoğunluğu 3’lere çıkmaktadır. Bu verilere henüz uygulamaya geçmemiş olan, master planlarında yoğun bir yapılaşma olduğu görülen Ataköy Yat Limanı ve Ataport Projeleri dahil değildir. Bu iki projenin de tamamlandığı aşamada kıyı hattı büyük bir oranda imara açılmış olacaktır. Özellikle son yıllarda yoğun yapılaşmaya sahne olan bölgenin kıyı hattı açık alan kullanım özelliğini kaybetmektedir.

İnşaat alanında olduğu gibi bölgedeki nüfus verileri de fahiş bir oranda artış gösterir. Turizm adı altında konut projeleri ile şekillenen bölgede her geçen gün nüfus artışı yaşanmaktadır. Büyük ölçekli projeler bazında yapılan analiz sonucunda 2003 yılında belirgin bir nüfus olmamasına rağmen; projelerdeki konutların satışları tamamlandığında daire başına 4 kişiden yapılan hesapla ikametgâh sayısının 17.616 kişiye çıkması beklenmektedir. Henüz tamamlanmamış bir proje olan Ataköy Yat Limanı ve Ataport Projelerinin master planları baz alınırca bu rakamlar iki katına çıkacak gibi gözükmektedir. Nüfus yoğunluğu 161 kişi/ha olarak hesaplanmıştır. Ancak yine Yenikapı dolgu alanı verileri çıkarıldığında nüfus yoğunluğu 380 kişi/ha gibi sayılara yükselir. Proje bazlı incelediğimizde; Ottomare Suits projesinde 1092 kişi/hektar nüfus yoğunluğu, Yedi Mavi’de 538 kişi/hektar nüfus yoğunluklarına rastlanmıştır. Bu verileri İstanbul geneli ile karşılaştırdığımızda; İstanbul’un güncel nüfus yoğunluğu 28.44 kişi/hektar’dır. İstanbulun en kalabalık ilçesi olan Sultangazi’de bu sayı 534.57 kişi/hektara çıkmaktadır. Çalışma alanı sınırlarında olan Bakırköy ilçesinin nüfus yoğunluğu 79.05 kişi/hektar, yine İstanbul genelinde konut alanlarının yoğunlukta olduğu Zeytinburnu ilçesinde ise 244.65 kişi/hektar’dır. (URL-20) Üstelik turizm adı altında inşa edilen bu konut projeleri imar yönetmeliğinin konut alanları için gerekli gördüğü donatı alanlarını da karşılamamaktadır. Bu tür bir nüfusun yaratacağı yeni yükler hesaplanmadığı için planlama pratiğinin dışına çıkan bir yapılaşma söz konusudur. Okul, hastane, kreş gibi donatı alanlarının da konut alanları ile inşa edilmesi gerekmesine rağmen; bu durum mevcut inşaat yoğunluğunun düşmesi gibi bir durum oluşturacağından turizm görünümlü konut projeleri bu bölgede yaygın bir şekilde inşa edilmektedir.

Büyük ölçekli projelerin bölgenin silüetinde yarattığı etki iki açıdan incelenebilir. Kıyı alanlarına yapılan dolgu çalışmaları ile kıyının formunun dönüşümü; özellikle Tarihi Yarımada’nın görsel bütünlüğüne verebileceği hasar ve yüksek yapılaşmaya izin veren imar planlarıdır. Yenikapı dolgu alanı projesi ile Tarihi Yarımada’nın formu değiştirilmiş, görsel bütünlüğü korunamamıştır (Şekil 9). Kentin doğal morfolojik yapısının bozulması kıyıların, kültürel ve tarihsel sürekliliğinin ortadan kalkması ile sonuçlanmaktadır. 90’lardan günümüze taşınmaya çalışılan imar planlarındaki en önemli plan kararlarından biri yüksekliktir. 70 m yapı yüksekliğine izin veren bu planların kent silüeti açısından yaratacağı hasar o tarihlerde göz ardı edilmiştir. Günümüze gelindiğinde kazanılmış hak olarak bu planların revizyonu ile bölgenin kıyı hattında 18-23 katlar arasında değişen bloklar oluşurken; bu yapılar kıyı şeridinde bariyer etkisi yaratmaktadır (Şekil 10).

Şekil 9: Yenikapı dolgu alanı 2006 (üst) -2018 (alt) uydu görüntüleri

2018	Toplam Alan(m ²)	Dolgu Alanı(m ²)	İnşaat Alanı(m ²)	Yapı Yoğunluğu(Birim)	Nüfus(Kişi Sayısı)	Nüfus Yoğunluğu(Birim)	Nüfus Şematik	Yapı Yoğunluğu Şematik
Seapearl	127648	31400	511600	4	6176	484	3	3
Millet bahçesi	59800	6000	1391	0.02	0	0	1	1
Yalı	72864	4000	215000	3	2048	284,5	3	2
Yedi mavi	63593	0	372000	6	3392	538	3	3
Büyükyalı	111000	0	340000	3	6000	176,5	2	2
Yenikapı	625598	625598	31568	0,05	0	0	1	1
Hyatt Regency	14864	1600	68000	4,5	104	7	1	3
Radisson Blue	13536	0	63000	4,6	1420	1092	3	3
Pruva 34	62373	0	309003	4,9	956	153	2	3
TOPLAM	1088903	668598	1911562	1,755493373	20096	0,018455271		
							0-100 = 1	0-1=1
							100-200=2	1-3=2
							200- üstü=3	3- üstü=3
2003	Toplam Alan(m²)	Dolgu Alanı(m²)	İnşaat Alanı(m²)	Yapı Yoğunluğu(Birim)	Nüfus(Kişi Sayısı)	Nüfus Yoğunluğu(Birim)		
Seapearl	127648	31400	0	0	0	0		
Millet bahçesi	59800	6000	15110	0,25	0	0		
Yalı	72864	4000	21118	0,3	0	0		
Yedi mavi	63593	0	36685	0,5	0	0		
Büyükyalı	111000	0	46921	0,4	0	0		
Yenikapı	78778	78778	0	0	0	0		
Hyatt Regency	14864	1600	0	0	0	0		
Radisson Blue	13536	0	1100	0,08	0	0		
Pruva 34	62373	0	0	0	0	0		
TOPLAM	542083	121778	120934	0,223091298	0	0		
FARK	546820	546820	1790628	1,532402075	20096	0,018455271		
Yüzde artış	101%	449%	1480%	687%				

Şekil 10: Büyük Ölçekli Projelerin Mekânsal Etkilerinin Sayısal Analizi

2.6. Ulaşım Etkisi

2000'li yıllarda bölgeye büyük ölçekli projeler ile birlikte ulaşım ağına da yatırımlar yapılmıştır. Yapılan bu ulaşım yatırımları da bölgedeki konut değerlerinin artmasında etkin olmuştur. Asya ve Avrupa kıtaları arasında bir bağlantı noktası olan İstanbul'un ulusal ve uluslararası karayolu, demiryolu, havayolu ve denizyolu ulaşım bağlantıları ile bölge; gelişmiş ulaşım olanaklarına sahiptir. Ankara asfaltı (E-5) olarak da bilinen D-100 karayolu (O-1) Zeytinburnu ilçesinden geçmekte olup hem bölgesel ve kentsel hem de ilçe ve proje alanı özelindeki önemli ana ulaşım arteridir. Kıyı kesiminde; çift yönlü, kıyıya paralel geçen bir aks olan Kennedy Caddesi; karayolu ulaşımındaki önemli arterlerden biridir. 2016 yılında Avrasya tüneli ile Marmara bölgesi karayolu bağlantısı açılmış, tünel Kennedy caddesine bağlanmıştır. Ayrıca Atatürk Havalimanından Aksaray'a kadar uzanan metro hattı ile Beylikdüzü-Söğütlüçeşme arasındaki metrobüs güzergahı da bölge sınırlarına yakın konumlanmıştır. Yine İstanbul Avrupa bağlantılı demiryolu olan Sirkeci-Halkalı Banliyö treni ilçedeki toplu taşıma için önemli bir alternatiftir. İstanbul'un iki yakasında bulunan mevcut demiryolu hatlarının, boğazın altından geçen bir tünelle birbirine bağlanmasını sağlayan Marmaray Tüp-Geçit Projesi ise şehrin iki yakası arasında kesintisiz demiryolu ulaşımı açısından önemlidir. Deniz ulaşımı açısından ise proje alanı yakınında yer alan Zeytinburnu İskelesi, Bakırköy Deniz İskelesi ve Yenikapı Feribot İskelesi kullanılmaktadır. Hava ulaşımı açısından Atatürk Havaalanı'nın kapanması turizm merkezi olan bölgedeki otel projelerinin konut projelerine evrilmesi şeklinde yorumlanabilir.

Bölgede, Kennedy Caddesinin kent ile kıyı bandı arasında yaya geçitlerinin de yetersiz olması ile 14 şeritlik bariyer oluşturması, kıyının kentle ilişkisini kuracak ulaşım koridorlarının olmaması, toplu taşımaların yetersiz olması gibi sorunlardan dolayı bölgede yaya ulaşımı çözülmesi gereken önemli bir sorun olarak karşımıza çıkar (Kloos, ve dig, 2015). Büyük kapalı site kurgusu ile tasarlanan bu projeler genellikle güvenlik ile dışarıdan yaya geçişini engellediği için kentle entegrasyondan bahsetmek mümkün değildir.

SONUÇ:

İstanbul'un kıyı alanlarında, 2000'lerde hızlı bir dönüşüm başlamıştır. Arazi kullanımlarının yatırımcılara bıraktığı noktasal projeler ile plan hiyerarşisinden kopuk, parçalı projeler üretilmiş, bölgesel bütünlük bozulmuştur. Bu projeler, genellikle belediyelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve yerel halkın dışlanarak, merkezi hükümet kararları ile şekillenmiştir. Turizm alanı ilan edilen bölgede "apart" veya "residence" adı altında özel mülkiyete izin veren, kamusal alanı sınırlayan, kıyı kanununa aykırı yapılaşma koşulları ile konut projeleri yoğunlaşmıştır. Kıyı alanlarının kamusal alan olarak tanımlandığı Türkiye'de, kamusal alanların özel sektöre devri söz konusu olmuştur. Bu durum kamusal alanların özelliği ile çelişmektedir ve geri dönüşü olmayan sonuçlara yol açmaktadır. Kıyıda bu konutlar nedeniyle trafik ve altyapı sorunları ortaya çıkmıştır. Rekreasyon alanları olarak tasarlanan bazı projeler ise, sadece yeşil alanlar ve yaya yollarından oluşan, kentlilere hizmet etmeyen yerler haline gelmiştir. Projeler, kentle kıyı arasında bağlantı eksikliği ve ulaşım sorunları nedeniyle amaçlarına hizmet edemediği gibi kentle kıyı arasındaki ilişkiyi de zayıflatmaktadır. Sonuç olarak, İstanbul'un kıyı bölgelerindeki projeler, kıyı kullanımı, planlama süreçleri, örgütlenme modelleri ve ulaşım gibi pek çok faktörü etkileyerek bölgenin dönüşümünü şekillendirmiştir.

Bu bulgular, yapılan analizler, araştırılan dünya örnekleri sonucunda; kıyı alanları düzenlemelerinde tek bir çözümün olmadığı, yerlerin kimliğine, tarihine, ekonomisine, yasal ve yönetsel dinamiklerine göre özgün, kendine uygun bir kıyı düzenleme projelerinin üretilmesi gerektiği düşüncesine varılmıştır. Bu bağlamda Yenikapı-Atatürk Havaalanı arasında kalan Marmara Denizi kıyıları özelinde yapılan bu çalışmada; kıyı düzenleme süreci, yerel bir süzgeçten geçirilerek, arazi kullanımı perspektifinden analiz edilmiştir. 2003 ve 2018 yılları arasındaki dönemde, neoliberal politikaların etkilediği büyük ölçekli kıyı projeleri, yatırımlar, yeni kentsel alanlar incelenip, değişen arazi kullanımlarının sayısal yöntemlerle karşılaştırılması yapılmıştır. Bütün bu analizler ışığında sayısal bir analiz metodolojisi geliştirilerek, tartışmaların odağında olan noktasal projelerin farklı boyutlardaki etkilerinin anlaşılır olması

3. BÖLGE (Yenikapı dolgu alanı-Florya sahil şeridi) 2003-2018 DEĞİŞİM ANALİZİ				
	2003 uydu fotoğrafı		2018 uydu fotoğrafı	
				
				
	plan-proje ilişkisi			
plan kararları (üst ölçek plan kararları)	2009 tarihli 1/100.000 çevre düzeni planında bölge turizm merkezi olarak tanımlanmaktadır. Plan raporundaki arazi kullanımında kentsel açık alan lejantı ile taranmıştır. Alan, 1989 yılında alan bakanlar kurulu kararı ile turizm merkezi ilan ediliyor.			
ulaşım kararları	Bölgedeki ana kara ulaşım hattı Zeytinburnu- Eminönü arası ulaşımın çift yönlü sağlandığı Kennedy caddesidir. Kennedy caddesi; Namik Kemal ve Gazi Mustafa Kemal Paşa caddeleriyle kuzeye doğru Millet ve Ordu caddelerine bağlantı sağlamaktadır. 2019 yılında uzatılan marmaray-tren hattı mevcuttur. 2016 Avrasya tüneli ile marmara bölgesi karayolu bağlantısı açılmıştır. Marmara bölgesinden Yenikapı ve Bakırköy'e denizotobüsü (İDO) ile deniz ulaşımı bulunmaktadır.			
	noktasal projelerin planlama süreci			
projeler	yenikapı dolgu alanı, büyükyalı, yedimavi, yat limanı, yalı ataköy, millet bahçesi, seapearl, hyatt regency, Radisson blue, pruva 34			
haritalar				
	proje alanları	değişim durumu	2003 arazi kullanımı	2018 arazi kullanımı
Arazi kullanımı				
proje türleri	bölge genelinde rekreasyon, ulaşım, konut ve turizm projeleri bulunmaktadır.			
ilgili kurumlar	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İBB, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bakırköy Belediyesi, Toki			
örgütlenme modelleri	ihale yap-işlet, hasılat paylaşımı, kiralama			
mülkiyet durumu	özel mülkiyet veya kiralama			
	Noktasal projelerin mekansal etkilerinin sayısal analizi			
	2003 verilerinin analizi	2018 verilerinin analizi	artış miktarı	Yüzdesel artış
alanın boyutu	542.083	1.088.903	546.820	%101
dolgu alanı boyutu	121.778	668.598	546.820	%449
inşaat alanı	120.934	1.602.559	1.481.625	%1480
Yapı Yoğunluğu (inşaat alanı/parsel)	0,2	1,5	1,3	%687
Nüfus	0	17.616	17.616	
Nüfus Yoğunluğu (kişi/ha)	0	161	161	
ekonomik rayiç				
	Noktasal Projelerin Bölge Geneline etkisi			

Şekil 13: Analiz sonuçlarının şematik gösterimi (2)

Bu çalışma; neoliberal söylem ile ivme kazanan büyük ölçekli projelerin İstanbul'da tarihsel, kültürel ve mekânsal zenginlikler barındıran kentsel kıyı alanlarını hızla dönüştürdüğü hipotezini doğrularken, büyük ölçekli projeleri analiz etmede yeni bir metodoloji geliştirmiştir. İlerleyen çalışmalarda; bu analiz metodolojisi İstanbul'un diğer kıyı alanlarında da kullanılarak büyük ölçekli projelerin kıyılarına olan etkileri analiz edilebilir. Gelecekte yapılacak kıyı düzenleme projelerinde yapılan metodoloji bölgenin kendi özelliklerine göre evrilerek denetim ve kontrol mekanizması oluşturulabilir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Bu çalışma finansal destek almamıştır.

Teşekkür: Her türlü desteğinden dolayı Prof. Dr. Gülşen Özaydın'a teşekkür ederim.

KAYNAKÇA:

- Bilsel, C. (2006). Kentsel Dönüşüm, Çözülen Kentler ve Parçalanmış Kamusal Alan, Mimarlık Dergisi, 327, s. 21.
- Breen, A. and Rigby, D. (1994). Waterfronts: Cities Reclaim Their Edge. McGraw- Hill, New York.
- Breen, A. and Rigby D. (1996). The New Waterfront: A Worldwide Urban Success Story. McGraw-Hill, New York.
- Brownill, S. (2011). London Docklands Revisited: The Dynamics of Waterfront Development. In G. Desfor, J. Laidley, Q. Stevens, D. Schubert (Eds.), Transforming Waterfronts: Fixity and Flow, New York: Routledge.
- Breen, A. and Rigby D. (1996). The New Waterfront: A Worldwide Urban Success Story. McGraw-Hill, New York.
- Çevre Düzeni Planı (2009). 1/100.000 İstanbul Çevre Düzeni Planı Raporu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclisi., İstanbul
- Gül, Y. A., Kılıç, A. (2002). İstanbul'da Kentsel Kıyı Mekanında Kıyı Dolgu Alanlarının Gelişimi ve Planlaması, Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı, İzmir, 5-8 Kasım.
- Hoyle, B. S., Pinder, D. A. and Husain, M. S. (1988). Revitalizing The Waterfront: International Dimensions of Dockland Re-development, Belhaven Press, London.
- Kıyı Kanunu (1990). T.C Resmi Gazete, 20495 (3621 Sayılı Kanun), 4 Nisan 1990. Erişim: 30 Nisan, 2020, adres : <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3621.pdf>
- Kloos, M., Tebart, P., Wachten, K. (2015). Kültür Mirası Etki Değerlendirmesi (KÜMED) Raporu, İBB Üstyapı Projeler Müdürlüğü, İstanbul
- İBB İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, 2019, Kişisel görüşme
- İmar Planı Raporu. (2018). Zeytinburnu Ataköy Turizm Merkezi Kazlıçeşme Yat Limanı 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı Plan Açıklama Raporu. Modül Planlama, İstanbul.
- İmar Planı Raporu. (2019). İstanbul İli Zeytinburnu İlçesi Kazlıçeşme Mahallesi 774 Ada 70-71-72-73-74-75-76-77-83 Parseller, 774 Ada 78 Parselin Bir Kısmı, 2246 Ada 1 Parsel ve Bir Kısım Tescil Harici Alana İlişkin 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Değişikliği Plan Açıklama Raporu, İstanbul.
- İmar Planı Raporu. (2019). İstanbul İli Zeytinburnu İlçesi Kazlıçeşme Mahallesi 774 Ada 70-71-72-73-74-75-76-77-83 Parseller, 774 Ada 78 Parselin Bir Kısmı, 2246 Ada 1 Parsel ve Bir Kısım Tescil Harici Alana İlişkin 1/5000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Değişikliği Plan Açıklama Raporu, İstanbul.
- İmar Planı Raporu. (2013). İstanbul İli Zeytinburnu İlçesi Kazlıçeşme Mahallesi 774 Ada 57 Parsel 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Değişikliği Raporu, İstanbul.
- İmar Planı Raporu. (2013). İstanbul İli Zeytinburnu İlçesi Kazlıçeşme Mahallesi 774 Ada 57 Parsel 1/5000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Değişikliği Raporu, İstanbul.
- İmar Planı Raporu. (2007). İstanbul Ataköy Turizm Merkezi Bakırköy İlçesi, Sakızağacı Mahallesi, 5 Pafta, 1 Ada, 18 Parsele ait 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Raporu, İstanbul.
- İmar Planı Raporu. (1991). Türkiye Emlak Bankası Ataköy Sahil Tesisleri Mevzii İmar Planı, İstanbul.

İmar Planı Raporu. (2009). İstanbul İli Zeytinburnu İlçesi Kazlıçeşme Mahallesi 771 Ada 12 Parsel 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Tadilatı Raporu, İstanbul.

İmar Planı Raporu. (2015). İstanbul İli Zeytinburnu İlçesi Kazlıçeşme Mahallesi 774 Ada 61 Parsel 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Değişikliği Plan Açıklama Raporu, İstanbul.

İmar Planı Raporu. (2015). İstanbul İli Fatih İlçesi Yenikapı Bölgesi Rekreasyon ve Meydan Amaçlı 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Değişikliği Plan Açıklama Raporu, İstanbul.

İstanbul Kent Almancağı (2014). Eylül Dosyası Ataköy Kazlıçeşme Turizm Merkezi, s.140-156, TMMOB Şehir Plancıları Odası, İstanbul.

İstanbul Çevre Düzeni Planı Raporu, (2009), 1/100.000 İstanbul Çevre Düzeni Planı.

Tekeli, İ. (1991). Kent Planlaması Konuşmaları. TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara.

Usanmaz Coşkun, Berna, (2020), Kıyı Alanlarındaki Kentsel Projelerin Bağlamla İlişkileneşmesi İçin Arazi Kullanımına Dayalı Bir Yaklaşım Önerisi, İstanbul Örneğı, Doktora Tezi, MSGSÜ.

Shaw, B. M. (1993). The London Docklands Experience. In R. Bruttomesso (Ed.), Waterfronts: A New Frontier For Cities On Water, pp. 124-130, International Centre Cities on Water, Venice.

Url-1 <<https://parselorgu.tkgm.gov.tr>>, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-2 <<http://www.gayrimenkulhaber.com/residence-projeleri/ottomare-suites> >, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-3 <<http://www.yaliatakoy.com/m/index.php?sayfa=galeri>>, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-4 <<https://www.docdroid.net/MO3pB9G/atakoy-marina-katalog-pdf#page=11>>, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-5 <<https://www.toki.gov.tr/kurulus-ve-tarihce> >, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-6 <<https://docplayer.biz.tr/8550148-Atakoy-mega-yat-limani-surecleri-ile-ilgili-ozet-bilgi.html> >, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-7 <<https://emlakkulisi.com/atakoy-mega-yat-limaninin-ust-yapi-inaaat-izni-yok/381533>>, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-8 <<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/atakoyde-parsel-davasi-40208143> >, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-9 <<http://www.radikal.com.tr/turkiye/yenikapida-doldu-bitti-1092003/>>, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-10 <<http://www.radikal.com.tr/turkiye/yenikapiyi-doldurmak-icin-yol-bulundu-1105021/>>, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-11 <www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm_>, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-12 <<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/atakoy-sahibini-buldu-9967814>>, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-13 <<http://www.radikal.com.tr/turkiye/atakoyde-ilk-muhur-hyatta-1194810/>>, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-14< <https://www.dunya.com/gundem/atakoy-sahiline-en-yuksek-teklif-ozyazici039dan-haberi-120579>>, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-15< <https://www.arkitera.com/haber/emlak-konut-gyonun-kazlicesme-arazisi-icin-milyarlar-havada-ucusuyor> >, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-16<<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/5-yil-beklenen-temel-atildi-40118064>>, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-17 <http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/cevre/454146/Yikamadilar_emsal_oldu.html >, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-18 <<http://www.radikal.com.tr/turkiye/atakoy-sahilde-skandal-1172117/>>, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-19 < <http://www.radikal.com.tr/turkiye/baruthane-arazisi-kurtuldu-1458243/> > , erişim tarihi 30 Nisan 2020.

Url-20 <<https://istatistik.istanbul/?#dashboard> >, erişim tarihi 30 Nisan 2020.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

In this study, the historical process of the coastal areas is evaluated chronologically by discussing within the framework of the dynamics affecting the spatial change and legislation in the Ataköy coastal areas and the problems that arise in this process are determined in a cause-effect relationship. By analyzing the physical impact of the projects on the scale of concrete data, it is aimed to define point projects within the dynamics of land use and plan relationship.

Within the framework of the questions, it focuses on; enabling the processes and effects of point projects to be more understandable; It aims to develop a numerical analysis methodology that deals with projects from different dimensions.

Research Questions:

What is the change in land use on Ataköy urban shores in the 2000s? What are the planning processes, design criteria and spatial effects of the urban projects that came to the fore in these dates?

Literature Review:

As a result of the changing urban, economic, political and technological factors in the historical process, the functions on the coasts have also changed. Starting from the 1960s, especially the areas based on industrial functions moved away from the urban coasts, and the vacant areas quickly turned into depression areas. (Holy et al, 1988) With the effect of successful pioneering examples that started at the same time, coastal planning projects gained momentum in the 1980s; has continued to evolve up to the present day. In Turkey, especially after 1980, with the global economy showing its effect all over the world, urban policies guided by neoliberalism, the popular discourse of the period, began to shape cities; Istanbul, in particular, has entered a rapid transformation process. Investor-oriented urban policies and the urban dynamics created by these policies, especially the idle coastal areas, have been accepted as a tool for economic development. However, the impact of the idea of transforming coastal areas into new investment areas and the inadequacy of public interest in the projects have led to social concerns and debates. This study has emerged with the concern created by the transformation of Istanbul's original coastal areas by projects that prioritize economic demands without public interest and protection sensitivity after 2000.

Methodology:

In the study, numerical analysis and evaluation of the spatial change of the Marmara Sea coasts of the European side between 2003-2018 and spatially limited to the urban coastal areas, between Yenikapı and Atatürk Airport, were made. Large-scale coastal projects, investments, new urban areas (filled areas) developed in the axis of neoliberal policies between these dates were analyzed in detail and compared with the numbers of land uses that changed in the same years using geographic information systems technique. A buffer zone of 150 m has been determined along the coastline. 2003 and 2018 land use and spatial change comparisons were made based on this buffer zone. This study focuses on 11 projects on the coastal line between Yenikapı and Atatürk Airport. These projects are Sea Pearl Ataköy, Millet Garden, Yalı Ataköy, Ataköy Marina, Yedimavi, Büyükyalı, Ataport Seaport and Cruise Port, Pruva 34, Radisson Blu, Hyatt Regency and Yenikapı filling area-rally area.

In order to make the large-scale project process and its effects more understandable, a numerical analysis methodology, which is shaped within the framework of objective and subjective variables and criteria that handles projects in different dimensions, has been developed. This analysis method consists of 4 phases called Definition, Acceptance, Impact analysis and Near environment change analysis.

Results and Conclusions:

Spot projects, which gained momentum with the neoliberal discourse that came to the fore in urban policies in Turkey in the 2000s, are rapidly transforming the urban coastal areas in Istanbul, which contain historical, cultural and spatial riches. Large-scale projects, which are designed away from the hierarchy of the plan, detached from their surroundings, cause the development of uniform coasts that cannot establish a coastal-city relationship and lack an urban context, and cause problems such as the disappearance of the original values of the coasts (Breen and Rigby 1994). As a result of the analyzes made and the world examples researched, it was concluded that there is no single solution in the regulation of coastal areas, and that a unique and suitable coastal arrangement projects should be produced according to the identity, history, economy, legal and administrative dynamics of the places. In this context, in this study, which was carried out on the shores of the Marmara Sea between Yenikapı and Atatürk Airport, the coastal regulation process was analyzed from the perspective of land use, passing through a local filter. Large-scale coastal projects, investments, new urban areas (filled areas) developed in the axis of neoliberal policies between 2003 and 2018 were analyzed in detail and compared with the numbers of land uses that changed in the same years. A numerical analysis methodology has been developed, which aims to make the processes and effects of large-scale projects understandable and deals with projects in different dimensions. This developed method analyzes the effects of large-scale projects on coastal areas with different dimensions and reveals the mistakes that have been made or will be made. In the light of the data obtained from large-scale projects, the spatial change of the region between these dates and the effects of the situation on the urban coastal areas of Istanbul were discussed by calculating the loads that the projects would bring on a regional basis (Figure 11, Figure 12). This study has developed a new methodology for analyzing large-scale projects, while confirming the hypothesis that large-scale projects that gained momentum with the neoliberal discourse are rapidly transforming urban coastal areas in Istanbul that contain historical, cultural and spatial richness. In future studies, this analysis methodology can be used in other coastal areas of Istanbul to analyze the effects of large-scale projects on the coasts. In the future coastal planning projects, the methodology can be evolved according to the characteristics of the region and an inspection and control mechanism can be created.

Aksaray İlinin Cumhuriyet Sonrası Türk Resim Sanatına Yansımaları

Reflections of the Aksaray Province in Turkish Fine Arts after the Republic

Menekşe Şahin Karadal¹

Öz

Çağdaş Türk manzara resminde başlangıçta İstanbul ve çevresi öne çıkarken Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte sanatçıların perspektifi ve ilgi alanı genişlemiştir. Bu dönemde, Anadolu'nun çeşitli yöreleri sanatçıların tuvallerine yansımaya başlamıştır. Ankara'nın başkent olmasıyla birlikte, sanatta yeni bir merkez oluşmaya başlamıştır. Yurt gezileri, Anadolu'nun sanat eserlerinde konu olduğu özel bir dönemdir. Bu çalışma, Anadolu'nun merkezinde bulunan Aksaray'ın, sanatçıların yapıtlarında ne kadar temsil edildiği ve temsil konularının neler olduğu sorularına cevap aramaktadır. Bu soruların cevaplarına ulaşabilmek için, basılı ve elektronik belgelerde literatür taraması yapılmış ve sergi katalogları taranmıştır. Ulaşılabilen literatür ve kataloglar incelenerek yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlara göre, yurt gezilerinde Aksaray'ın resmedilmediği ve Kapadokya bölgesinde önemli bir konumda olan Aksaray ilinin resim sanatında yeterince temsil edilmediği tespit edilmiştir. Nitekim, daha sonraki dönemlerde Fikret Otyam ve Hasan Akın gibi sanatçıların Aksaray'ı tuvallerine taşıdığı görülmüştür. Bu yapıtlarda Hasan Dağı, bölgenin doğal coğrafi oluşumları ve tarihi mekanları sıklıkla çalışılan konular arasındadır.

Anahtar kelimeler: Cumhuriyet Sonrası, Türk Resim Sanatı, Aksaray.

ABSTRACT

In contemporary Turkish landscape painting, initially, Istanbul and its surroundings took precedence. However, with the proclamation of the Republic, the perspective and areas of interest of artists expanded. During this period, various corners of Anatolia began to be reflected in the artists' canvases, and with Ankara becoming the capital, a new centralization in art was observed. The "Yurt Gezileri" represents a unique period where Anatolia became a subject in art pieces. How much the centrally located Aksaray in Anatolia is represented in artists' works and the topics of representation form the main purpose of this study. For this reason, a literature review has been conducted in printed and electronic documents, and exhibition catalogues have been scanned. According to the results obtained, it was determined that Aksaray was not depicted in the "Yurt Gezileri" (Country Tours); and Aksaray, which holds a significant position in the Cappadocia region, was not represented in the art of painting. Indeed, in later periods, it was observed that artists like Fikret Otyam and Hasan Akın transferred Aksaray to their canvases. In these works, Hasan Mountain, the region's natural geographical formations, and historical places are frequently studied topics.

Keywords: Post-Republic, Turkish Painting Art, Aksaray.

¹ **Corresponding Author:** Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, meneksesahin@gmail.com, ORCID 0000-0002-9711-173X

GİRİŞ:

Aksaray'ın, sanatçıların yapıtlarında ne kadar temsil edildiği ve temsil konularının neler olduğu soruları merak konusudur. Bu soruların cevaplarına ulaşabilmek için, basılı ve elektronik belgelerde literatür taraması yapılmış ve sergi katalogları taranmıştır. Bilindiği gibi, çağdaş Türk manzara resminde başlangıçta İstanbul ve çevresi öne çıkarken Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte sanatçıların perspektifi ve ilgi alanı genişlemiştir. Bu dönemde, Anadolu'nun çeşitli yöreleri sanatçıların tuvallerine yansımaya başlamıştır. Ankara'nın başkent olmasıyla birlikte, sanatta yeni bir merkez oluşmaya başlamıştır. Yurt gezileri, Anadolu'nun sanat eserlerinde konu olduğu özel bir dönemdir. Yaptığımız bu çalışmada, yurt gezilerinde Aksaray'ın resmedilmediği ve Kapadokya bölgesinde önemli bir konumda olan Aksaray ilinin resim sanatında yeterince temsil edilmediği tespit edilmiştir. Nitekim, daha sonraki dönemlerde Fikret Otyam ve Hasan Akın gibi sanatçıların Aksaray'ı tuvallerine taşıdığı görülmüştür. Bu yapıtlarda Hasan Dağı, bölgenin diğer doğal coğrafi oluşumları ve tarihi mekanları sıklıkla çalışılan konular arasında olmuştur.

Çağdaş Türk manzara resminde Cumhuriyet'in ilanına kadar İstanbul ve çevre iller konu olarak yer alır (Özsezgin, 1999, s.19). Bireysel girişimlerle Anadolu'yu gezen ressam da olmuştur ancak bunlar çok cılız çabalar olarak kalmıştır.

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte sanatçıların eserlerinde de konular farklılaşmaya başlar. Türk resminde Anadolu, Anadolu insanı sanatçıların betimlediği konular olarak yer bulur (Öndin,2000, s.9). Ressamlar İstanbul ve çevresinin dışına çıkar. Anadolu manzaraları Türk resim sanatında birçok sanatçı tarafından çalışılmış bir konu olur. Ankara, sanatın canlandığı bir şehir olma yönünde hızla ilerler. Büyükişiyen, Cumhuriyet ve Ankara'nın başkent olmasının önemli bir etken olduğunu belirtir (Büyükişiyen 1991, s.7). Sanatçıların çalıştığı Anadolu manzaralarında da bu dönemden itibaren önemli bir artış görülür.

Ankara'ya sınır olan Aksaray 1864 yılında Konya Vilayeti'nin Niğde Sancağına kaza olarak bağlıdır. 1920'de önce müstakil vilayet sonrasında 1933'te yeniden Niğde'nin kazası olmuştur. Aksaray 1989'da tekrar vilayet olmuştur (<http://www.aksaray.gov.tr/aksaray-tanitim>). Her ne kadar Anadolu'nun merkezinde ve başkente sınır olsa da Aksaray manzaralarının resmedilmesi daha sonraki yıllara uzanmaktadır.

V. Yurt Gezisi'nde Celal Uzel 1942'de Niğde'ye gitmiştir (Savacı, 2010, s. 146). Nitekim, yurt gezileri döneminde Niğde'ye bağlı olan *Aksaray'ı yansıtan manzara görünümüne rastlanmamıştır*. Aksaray, daha sonraları Aksaray doğumlu sanatçılarca, Fikret Otyam ve Hasan Akın, sanat yapıtlarında resimlenmiştir.

Süheyl Ünver'in Anadolu gezilerinde aldığı notlarda Aksaray da yer bulur. "Türkiye Resimleniyor" projesi kapsamında Aksaray'da çalışan Hacı Demirci'nin iki adet Aksaray görünümü vardır. *Güzelyurt-Ihlara Yaz Sanat Akademisi* 2008 yılı etkinliğinde Aksaray'a davet edilen Sanatçılardan Prof. Hasan Pekmezci'nin ürettiği birçok Aksaray konulu manzaralarından ulaşılabilen üç adet eser, Şükran Pekmezci'nin bir adet eseri ile Akademi'ye katılan öğrencilerin sekiz adet Aksaray konulu toplamda on iki adet çalışmanın görsellerine ulaşılabilmektedir. Bu çalışmada, yazarın resimlediği Aksaray görünümünden bazıları sunulmuştur.

1. Resimde Aksaray Görünümleri: Bir Değerlendirme

Türk resminde Anadolu görünümüleri Cumhuriyet'in ilanından sonra sanatçıların çalıştığı konular arasındadır. Sanatçıların Anadolu kentlerine bizzat giderek Anadolu yaşamını resimlemeleri ise "Yurt Gezileri" ile olmuştur. Sanatçıların İstanbul dışına çıkarak halkla buluşması önemlidir. Böylece halk

sanatçısı ile sanatçı da halk ile etkileşime girmiş ve Turan Erol (1998)'un da ifade ettiği üzere resim sanatımızda içtenlikli gerçek konular ile bir zenginleşme yaşanmıştır. Yurt gezileri 1938 yılından 1944 yılına kadar sanatçının Anadolu'yu ve insanını yakından tanıma sürecidir aynı zamanda. Kent ve köy manzaraları bu süreçte en çok çalışılan konular arasındadır.

1938-1944 Yurt Gezileri'nde 48 sanatçımız 63 ile gitmiş bu dönem 675 yapıt ile tamamlanmıştır (Ural, 1998, s.21). Aksaray o dönemde il olmadığı için sanatçıların gittiği kentler arasında yoktur, Niğde'ye bağlıdır. Ancak ressamlar çeşitli sanat organizasyonları ile Anadolu'nun kentlerini zaman zaman resimlemeye devam etmişlerdir. Örneğin Atatürk'ün Doğumunun 125. Yılında Türkiye Resimleniyor (2006) sergisi de bu çalışmalardan birisidir. Sergi kataloğunda, Anadolu manzaraları sıklıkla çalışılan konular arasındadır. Bu organizasyonda Aksaray da çalışılan kentler arasındadır. Hacı Demirci'nin "Kilise Cami" ve "Hasan Dağı" isimli iki eseri katalogda yer almıştır (Atatürk'ün Doğumunun 125. Yılında Türkiye Resimleniyor, 2006, s.16, 17). Aksaray doğumlu ya da uzun süre yörede bulunmuş sanatçıların manzara çalışmalarında Aksaray betimlemeleri görülür. Hasan Dağı, peri bacası oluşumları, tarihi yapılar resimlenen konulardandır.

Aksaray tarih öncesinden günümüze kadar sanat yapıtlarında çalışılmış bir konu olmuştur. Tarihteki en eski manzara görünümü Aksaray'dan bir konuyu betimlemektedir (Resim 1).

Resim 1. Hasan Dağı'nın Volkanik Patlaması, Çatalhöyük, M.Ö. 9000

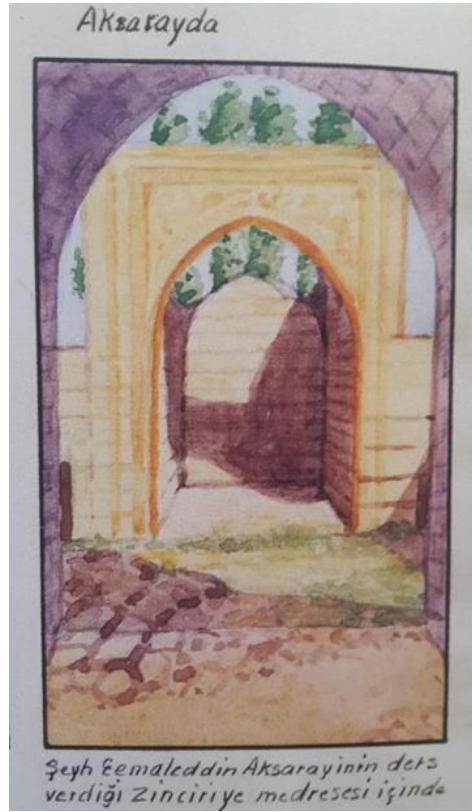
Yukarıdaki resimde görüldüğü gibi, Hasan Dağı'nın Çatalhöyük'te yapılan kazılarda bulunan patlama anının resimlendiği duvar resmi yer almaktadır. Bu resmin tarihteki en eski manzara resmi olduğu ve yaklaşık M.Ö. 9000 yılına tarihlendiği düşünülmektedir (Pehlivan, 2021, s.176).

Aşağıda Aksaray manzarası resimleyen sanatçıların biyografileri ve ulaşılabilen eserlerine yer verilmiştir. A. Süheyl Ünver'in Anadolu gezileri sırasında Aksaray'dan çalıştığı görünüm, Aksaray doğumlu olan sanatçılardan Fikret Otyam ve Hasan Akın'ın resimlerine yansıyan kentin görünümünden ulaşılabilenler aktarılmıştır. Ayrıca sanatçıların çeşitli sanat projeleri ile Aksaray'a geldikleri, burada şehri resimledikleri görülmüştür. Bu organizasyonlardan birisi olan ve sanatçı ile halkın bir araya geldiği Aksaray Güzelyurt-Ihlara Sanat Akademisi (2008) kapsamında sanatçı ve öğrenci çalışmalarına da yer verilmiştir. Aşağıda sanatçılar alfabetik sıra ile yer alırken öğrenci çalışmaları en sonda topluca verilmiştir.

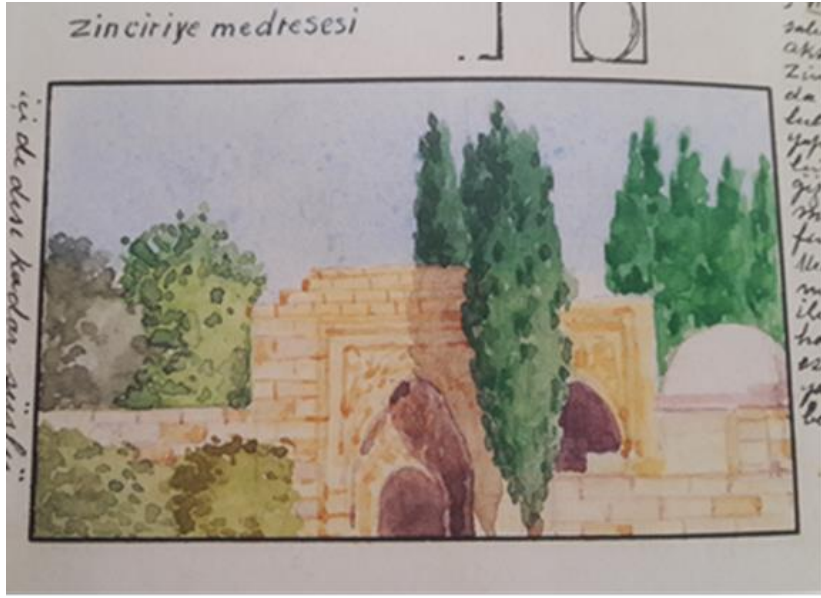
2. A. Süheyl Ünver

Ünver, 1898 İstanbul doğumludur. Dedesi ünlü Hattat Mehmed Şevki Efendi'dir. Menbâü'l İrfan Mektebi ve Mercan İdadisi'nden sonra, İstanbul Darülfünun'u Tıp Fakültesi'nde lisans eğitimini 1920'de tamamlamıştır. 1939'da Profesör, 1954'te Ordinaryus Profesör olmuştur. Tıp eğitimine devam ederken tezhip ve ebru icazetnamesi alan Ünver geleneksel sanatlar ile ilgili öğrenciler -günümüzün birçok hocasını- yetiştirir. Üsküdarlı Hoca Ali Rıza'nın öğrencisi olmuş ve hocası ile birlikte İstanbul'u gezerek resimler yapmışlardır. Ünver gezip gördüğü Anadolu, Rumeli hatta dünyanın pek çok şehrini suluboya ve karakalem olarak resimler. Sanatçının bu resimleri önemli birer belge niteliğindedir. Günümüzde olmayan ev, yalı, konakları belgeler ve Anadolu, Rumeli sivil mimarisi örnekleri olması açısından önemli bir koleksiyon niteliğindedir. Ünver'in 2000'e yakın kaynak nitelikli basılı kitap ve makalesi bulunur. 2000'den fazla defter ve dosyayı Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağışlamıştır. Kızı Gülbün Mesara'da da defter ve notlardan oluşan bir arşivi vardır (Mesara ve Özen, 2014, s.9,10).

Ünver'in Orta Anadolu gezilerinde tuttuğu defterler Mesara ve Özen tarafından yayına hazırlanmıştır. Aksaray'a da 1955 yılında gelen Ünver, Aksaray'dan üç adet görünüm çalışmıştır. Zinciriye Medresesi'nden iki görünüm: Bunlar medresenin giriş kapısı ve iç mekân görünümüdür. Üçüncü çizim de tarihi bir yapıdır. Ünver bu yapıyı "Selçukların Darüşşifası Melhuz Olan Yer" olarak tanımlar. Resimler suluboya tekniği ile çalışılmıştır. Aşağıda Ünver'in Aksaray ile ilgili resimlediği üç tarihi yapı yer almaktadır (Resim 2, 3, 4)

Resim 2. Aksaray, Zinciriye Medresesi

Resim 3. Aksaray, Zinciriye Medresesi

Resim 4. Aksaray'dan bir görünüm

3. Fikret Otyam

Sanatçı 1926 yılında Aksaray’da doğmuştur. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun atölyesinde akademik eğitimini tamamlamıştır. Anadolu motifleri çalışan Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Otyam'ın yapıtlarında etkisi olduğu düşünülür. (<http://www.fikretotyam.com/biyografi>).

Sanatçının resmi internet sitesinde yer alan 271 eserin taraması yapılmıştır (<http://www.fikretotyam.com/resimler>). Sanatçının çalışmalarından Aksaray ve Kapadokya konulu isimlendirdiği iki adet çalışması vardır. Resimlerden biri “Hasan Dağı” isimli 2002 yılında yapılmış bir Aksaray, Hasan Dağı çalışmasıdır. Otyam'ın diğer resmi “Kapadokya” isimli 2010 yılına ait bir eserdir. Sanatçının bu taramada rastlanan bazı çalışmaları ise Kapadokya’dan peribacaları manzaraları olduğu düşünülebilir. Ancak eserlerin isimleri ya da çalışılan yöreye dair yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Resimlerin “Otyam’ın Fırçasından” ismiyle belirtildiği görülür. Bu eserlerden iki tanesi örnek olarak sunulmuştur.

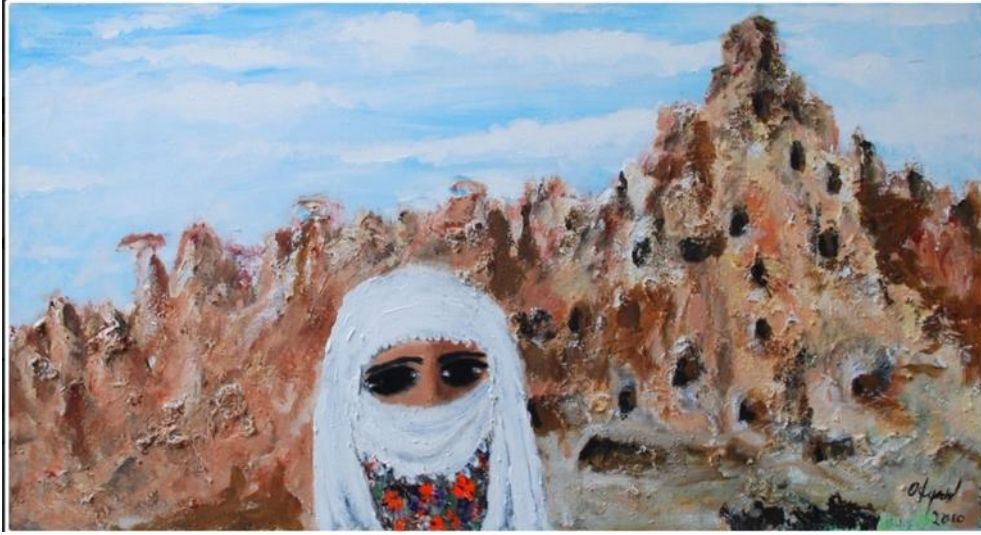
Sanatçının” Hasan Dağı” isimli çalışmasının bir kış manzarası olduğu görülür. Resmin aşağısında üçte birlik bir alanda boydan boya sarı-kahve tonlarıyla çalışılmıştır. Toprak ve ağaç betimlemelerinden oluşan bu sarı-kahve şeritin içinde sağ alt köşede keçilerini otlatan bir çoban ve keçiler betimlenmiştir. Bu kahve tonlarının oluşturduğu lekenin hemen üstünde dağ görünümü beyaz olarak resimlenmiştir. Dağı çevreleyen mavi tonlarındaki alan gökyüzüdür. Resimde merkezde dağın zirvesinden aşağı inen bir üçgen oluşturulmuştur.

Dağın bu üçgen şekli resimde sağlam, piramiti anımsatan oturaklı bir yapı oluşturur. Çoban figürü de beyaz olarak görülürken çoban ve keçilerin olduğu alan da kendi içinde küçük bir üçgen oluşturur. Hatta çobanın kepeneginin içinden görünen kısım da mavidir. Yani bu alan dağ motifinin küçük bir alandaki tekrarını anımsatır. Aşağıda Otyam'ın “Hasan Dağı” isimli eseri yer almaktadır.

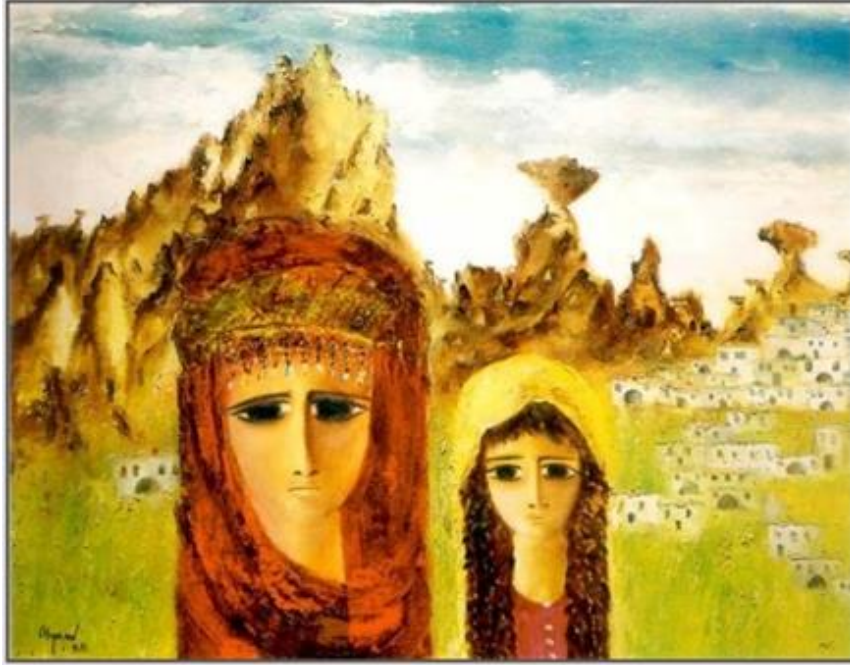
Resim 5. “Hasan Dağı”, 105x90 cm, Tuval Üzerine Akrilik, 2002

Sanatçı burada çetin kışı olan kırsal yaşamdan bir kesit sunmuştur. Resimde soğuk renkler hakimdir. Resimde ilk bakışta sağ alttaki siyah keçi figürleri ile göz resme girer. Sonrasında bakış dağa çekilir. Dağın zirvesinin sivri kısmı ve dağın gri alanları ile göz resimde dolaşır. Bakış oradan da yukarıya gökyüzüne doğru kayar.

Resim 6. "Kapadokya", 70x130 cm, Tuval Üzerine Akrilik, 2010

Resim altı, yedi ve sekizde, ön planda köylü kadın portresi betimlenirken, resimlerin arka planında Kapadokya manzarasının yer aldığı görülür. Yörenin coğrafi dokusunun aktarımında hissedilir bir boya katmanı görülür. Kadın figürlerinin yazmasının boyun kısmındaki kırmızı renkler resim yüzeyinde etkili bir plan oluşturmaktadır. Resimlerde köylü kadınlar ve arkalarındaki peri bacası oluşumları sanatçının üç çalışmasında da ortaktır.

Resim 7. "Otyam'ın Fırçasından", TÜYB, 1988

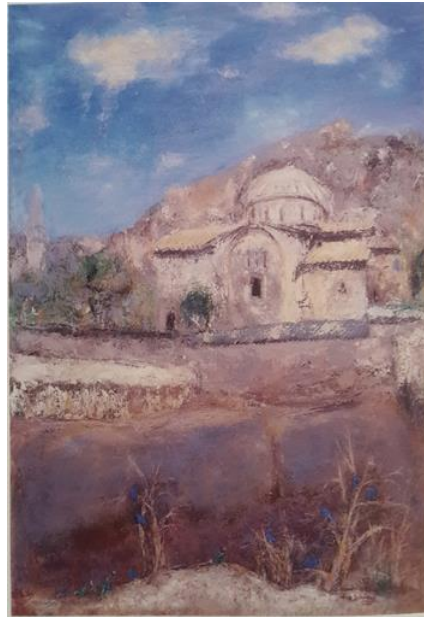

Resim 8.,"Otyam'ın Fırçasından", TÜYB

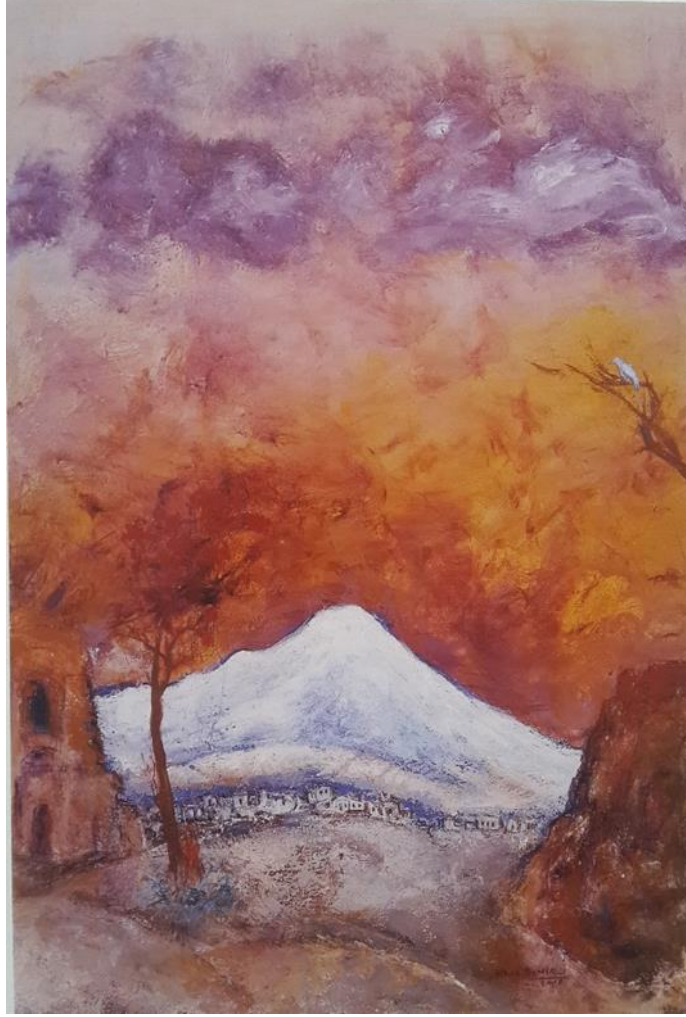
4.Hacı Demirci

Sanatçı "Dokuz Eylül Üniversitesi'nden mezundur. Çalışmalarını Ankara'daki atölyesinde sürdürmektedir" (Türkiye Resimleniyor Sergi Kataloğu, s. 16). Aşağıda Hacı Demirci'nin çalışmalarına yer verilmiştir.

Resim 9. "Kilise Cami", 130x90 cm, TÜYB, 2006

Kilise Cami, Aksaray'ın Güzelyurt ilçesindedir. Erken Hristiyanlık Dönemi'ne ait olan bu eser 385 yılında yaptırılmıştır (Öztürk ve Erkul, 2018, s. 44,45). Daha önceleri kilise olan yapının adı **St. Gregorius**'dur. Sonraları eklenen minare ile yapı şu anda cami olarak ibadete açıktır. İçindeki fresklerin badana ile kapatıldığı bilinir. Bahçesinde bir de ayazması olan yapının içinde bir de darphane odası mevcuttur. Sanatçı, **Kilise Cami**'nin **Manastır Vadisi**'nden görünümünü tuvaline yansıtmıştır. Yapı resmin sağ üst kenarından sola doğru diyagonal eğimin içerisinde resimlenmiştir. Resimde soğuk renklerin hâkim olduğu görülür. Mavi renk resmin tüm yüzeyine farklı tonlarıyla dağıtılmıştır. Resmin ön planında yer alan otsu bitkilerin hem derinlik hem de aşağıdan bakış açısını kuvvetlendirdiği söylenebilir.

Resim 10. “Hasan Dağı”, 130x90 cm, TÜYB, 2006

“Hasan Dağı” resminde sanatçı sıcak renklerin çevrelediği bir dağ manzarası çalışmıştır. Dağın kışı anımsatan beyaz ve mavilerle merkezdeki görünümüne dağın eteklerine sıralanmış beyaz evler eşlik eder. Ön planda her iki kenardan içeri doğru yönen kaya oluşumlarının resimlendiği görülür. Sanatçı resimde sıcak ve soğuk renklerle derinlik etkisi oluştururken resimlerde boya yoğunluğu görülür.

5. Hasan Akın

1942 yılında Aksaray'da doğan Akın, ilk öğrenimini ve ortaöğrenimini Aksaray'da tamamlamıştır. 1969 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-iş Bölümü 'nden mezun oldu. 1978 yılından bugüne kadar da Gazi Eğitim Enstitüsü (sonrasında fakülte olan) yüksekokulda öğretim elemanı olarak çalıştı. Aynı Fakülte'de 1985 tarihinde lisans ve sanatta yeterlilik programını tamamladı. 1987 tarihinde yardımcı doçentlik ünvanı aldı (<http://hasanakin.com.tr/hakkimda.htm>).

Resim 11. "Ovadan Hasan Dağı", TÜYB, 1942

6. Hasan Pekmezci

1945'te Konya-Beyşehir'de doğan Pekmezci ilkökul eğitiminin ardından 1958'de İvriz Öğretmen Okulu'nu kazandı. 1965 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü'nü kazandı. 1968'de Adnan Turani, Turan Erol, Nevide Gökaydin, Hidayet Telli, Kayıhan Keskinok, Mürşide İçmeli, Muammer Bakır, Hamza İnanc, Nevzat Akoral, Mustafa Tömekçe gibi yetkin sanatçı-eğitimcilerden eğitim alarak mezun oldu. 1978 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde serigrafi atölyesini kurdu. 1985'te Doktora-Sanatta Yeterlik eğitimini tamamladı. 1987 yılında Doçent oldu ve aynı yıl Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü'ne atandı. Hacettepe Üniversitesi'nde baskı atölyesini kurmuş ve bu alanda dersler vermiştir. 1995'te Profesör oldu. Çok sayıda kişisel sergi, karma ve grup sergisine eserleri ile katılmıştır. Eğitime yönelik beş kitabı vardır. Sanatçının özgün baskı alanında da iki kitabı bulunmaktadır (<http://www.hasanpekmezci.com/biyografi/>). Pekmezci'nin 2008 Güzelyurt-Ihlara Yaz Sanat Akademisi'nde çalıştığı, ulaşılabilen Aksaray konulu üç adet eserine bu bölümde yer verilmiştir.

Resim 12. Tuval Üzerine Akrilik , 2008

Resim 12 Güzelyurt'tan bir manzardır. Çalışmada yörenin kaya yapıları resimlenmiştir. Kayalara oyulan kiliseler ve evler resmin konusunu oluşturur. Kayaların bej, pembe tonlarından hakiye varan bir çeşitlilik ile boyandığı görölür. Resmin sol orta kenarından sağ üst köşesine uzanan, birisi kayalıkların üst sınırını belirten diğer diğer gökyüzünü bölen iki diyagonal çizgi göze çarpar. Resmin merkezinden biraz sağ aşağısında kayalıkların içine konumlanan beyaz lekeler eski evlerin, ev üzerindeki ve kayalıklardaki koyu lekeler pencere ve kapı betimlemeleridir. Resimde lekeci bir tavrın hâkim olduğu görölür.

Resim 13. Tuval Üzerine Akrilik , 2008 (yazarın fotoğraf arşivinden)

Resim 13'te Güzelyurt konaklarından birisinin resimlendiği görülür. Yapı kayalıkların üzerine inşa edilmiş eski bir Rum konağıdır. Resimde konak, konağın altındaki kayalar, ağaçlar ve bir duvar yer alır. Çalışmada soğuk renkler hakimdir. Resmin kompozisyonunda sol orta kenarından resme giren konağın ince dikdörtgen yapısı ile sağ alt kenardaki duvar betimlemesi basamak görüntüsü oluşturur. Gökyüzünün merkezde açık tonlarla başlayan oval görüntüsü çemberin dışında koyu bir halka ile çevrelenir. Böylece resmin alt kenarlarından başlayarak gökyüzüne kadar gelen köşeli yapısı en son resmin üzerinde oval bir gökyüzü ile sonlanır.

Resim 14. Serigrafi, 2008

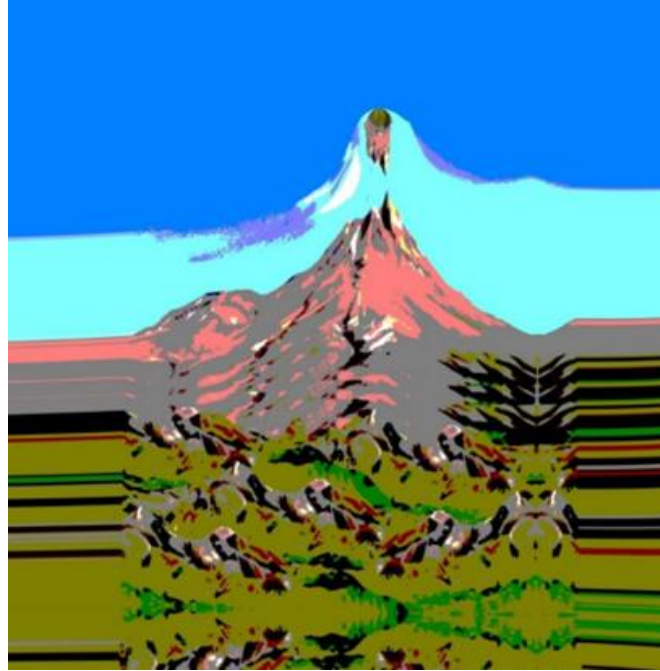
7. Menekşe Şahin Karadal

H. Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümünden üçüncülük derecesi ile mezun olmuştur (2002). Aynı Üniversite'de Yüksek Lisans (2006); Gazi Üniversitesi'nde Sanatta Yeterlik (2018) eğitimini tamamlamıştır. 2008-2019 yıllarında öğretim görevlisi olarak Aksaray Üniversitesi'nde çalışmıştır. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İletişim Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü'nde Dr.Öğr.Üyesi olarak halen görev yapmaktadır. Sanatçının iki adet Aksaray manzarasına yer verilmiştir. Aşağıda Resim15'te Aksaray'ın Güzelyurt ilçesinden yeniden üretilmiş bir görünümü, Resim 16'da ise Hasan Dağı'nın bir yorumu yer almaktadır.

Resim 15. "Kopya Evler", Dijital Baskı, 2019
(Karadal,M.Ş., Düş Mekan resim sergisi kataloğu, 2019)

Resim 15'te sanatçı şehrin tarihi dokusu ve güncel yapıların bir aradalığı ile oluşan mekân kolajlarının anlam katmanlarına dikkat çekmektedir. Bu katmanlara günümüzde dijital mekanlar da eklemiştir. Çalışmada insanların dijital mekanlarda kendilerini konumlandırma çabaları ile mekanlarda anonimleşen yaşamlar, kimlik ve aidiyet konularını irdelemek ister. Resimde manzaranın önce boya ile çalışılması sonra kopyala çoğalt ile kolajlanıp yeniden üretilmesi bu düşünceyi temsil etmektedir.

Resim 16. "Dağ 2", Dijital Baskı, 2019
(Karadal,M.Ş., Düş Mekan resim sergisi kataloğu, 2019)

8. Şükran Pekmezci

Pekmezci 1946 Çankırı doğumludur. Eğitiminin ilk yıllarını Çankırı’da tamamlamıştır. 1970 yılında İzmir Buca Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü’nü birincilikle kazanır. 1970- 1994 yılları arasında Resim Öğretmenliği yapan sanatçı, bu tarihten sonra 2000 yılına kadar Gazi Üniversitesi Mesleki ve Yaygın Eğitim Fakültesi’nde özgün baskı dersleri vermiştir. Sanatçı sanat çalışmalarına devam etmektedir (<http://www.sukranpekmezci.com/biyografi/>).

Resim 17. “Gelveri”, TUA, 2008

Sanatçı “Gelveri” isimli çalışmasında (Resim 17), Güzelyurt’tan bir manzarayı resimlemiştir. Resimde Güzelyurt evleri, köylü betimlemeleri, ağaçlar, Manastır Vadisi’nin bir kısmı ve Hasan Dağı yer alır. Eser Güzelyurt- Ihlara Yaz Sanat Akademisinde 2008 yılında üretilmiştir.

9. Güzelyurt/ Ihlara Yaz Sanat Akademisi Öğrenci Çalışmaları

Güzelyurt (Gelveri) Aksaray’ın bir ilçesidir. Aksaray’da 2008 yılında Güzelyurt-Ihlara Yaza Sanat Akademisi adı altında bir etkinlik düzenlenmiştir. Etkinlik Aksaray Üniversitesi Hacettepe Üniversitesi ve Yakın Doğu Üniversitesi iş birliği ile gerçekleştirilmiştir. Yazarın da düzenleyici kurulda yer aldığı Sanat Akademisi’ne akademisyen sanatçılar eğitmen olarak davet edilmiştir. Katılımcılardan oluşturulan atölyelerde sanatçı eğitmenler belirli sürelerde ders vermişlerdir. Etkinlik sonunda atölye çalışmaları sergilenmiş ve çalışmalar Üniversite bünyesine dahil edilmiştir. Daha sonraları bu etkinlik beş kez yapılmıştır. Yazarın arşivinde yer alan fotoğraflar incelenerek ulaşılabilen öğrenci çalışmalarından Aksaray görünümüleri aşağıda listelenmiştir.

Resim 18. Deniz Özsoydan, TUA, 2008

Resim 19. Deniz Özsoydan, TUA, 2008

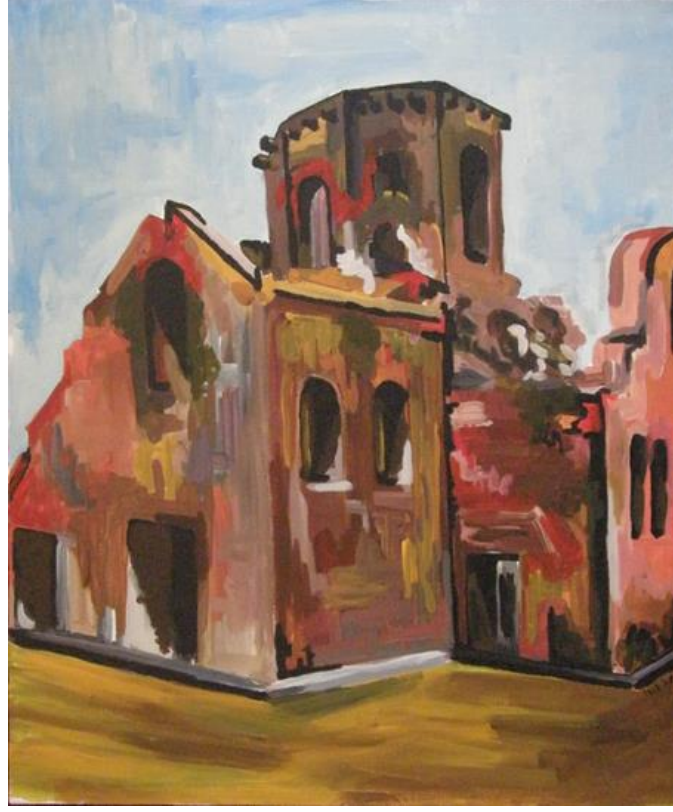

Resim 20. Evren Erkut, Serigrafi, 2008

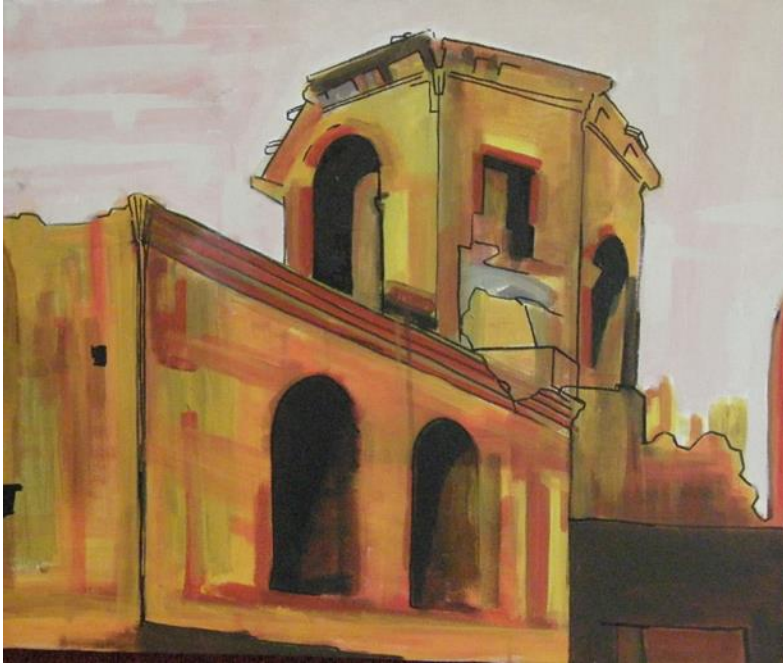
Resim 21. Evren Erkut, Serigrafi, 2008

Resim 22. Işık O., TUA, 2008

Resim 23. Işık O., TUA, 2008

Resim 24. Tutku Bulutbeyaz , TUA, 2008

Resim 25. Tutku Bulutbeyaz, Karışık Teknik, 2008

SONUÇ:

Anadolu konusunun Türk resminde ele alınışı Cumhuriyet'in ilanından sonraya tarihlenir. Aksaray manzaraları ise Cumhuriyet sonrasında, biraz daha geç dönemlerde çalışılmıştır. Bu çalışmada literatür taraması yapılmış olup Türk resminde Aksaray konusunu çalışan sanatçılardan ulaşılabilenlerin bir dökümü yapılmıştır. Sonuç olarak sanatçıların Aksaray'dan çalıştıkları manzaralar çoğunlukla figürsüz manzara resimleri olup, Hasan Dağı, Aksaray'ın tarihi ve turistik mekanları, yörenin doğal oluşumlarının (peribacaları) başlıca konular olduğu tespit edilmiştir. Hasan Dağı'nın patlama anının resimlendiği Çatalhöyük'deki bir duvar resminin tarihteki ilk manzara resmi olması önemlidir. Aksaray'ın sanatçılarınca resimlendiği ancak bu ilginin kısıtlı olduğu görülmüştür. Bu minvalde devlet ve özel kurumlarca projeler yapılması, sanatçının ilgisinin bu alana çekilmesi önerilir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: [TR] Yazar / yazarlar, kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

[EN] There is no conflict of interest between the authors or any third party individuals or institutions.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Yoktur.

Teşekkür: Teşekkürümüz yoktur.

KAYNAKÇA:

Akın H. (2018, Nisan 2). <http://hasanakin.com.tr/hakkimda.htm>

Aksaray Valiliği (2023, Ağustos 20). <http://www.aksaray.gov.tr/aksaray-tanitim>

Atatürk'ün Doğumunun 125. Yılında Türkiye Resimleniyor. (2006). Sergi Kataloğu, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Ankara.

Büyükişiyen, Z. (1991). *Türk Resminde Ankaralı Sanatçılar*. Ankara: Sanat Yapım Yayıncılık.

Erol, T. (1998). *Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri 1938-1943*, (A. Edgü Ed.), (1. bs.). İstanbul: Milli Reasürans Sanat Galerisi Yayını, s. 7-19.

Karadal, M. Ş. (2019). *"Düş Mekan" Resim Sergisi Kataloğu*.

Mesara, G. ve Özen, M. E. (Editörler). (2014). *Süheyl Ünver'in Orta Anadolu Defterleri*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

Otyam F. (2018, Nisan 2). <http://www.fikretotyam.com/biyografi>

Öndin, N. (2000). *Türk Manzara Resmi*, Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, (2), 1-13.

Özsezgin, K. (1999). *Cumhuriyetin 75. Yılında Türk Resmi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Pehlivan, B. (2021). "19. Yüzyıl Fransız Resim Sanatında Manzara". *Sanat Dergisi*, (37), 174-199.

Pekmezci H. (2018, Nisan2). <http://www.hasanpekmezci.com/biyografi>

Pekmezci Ş. (2018, Mayıs 11). <http://www.sukranpekmezci.com/biyografi/>

Savacı, H. C. (2010). *Cumhuriyet Dönemi Ressamlarının (1923-1950) Anadolu Kültürünü Tanımaya Yönelik Çalışmaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ural, M. (1998). *Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri 1938-1943*, (A. Edgü Ed.). (1.baskı). İstanbul: Milli Reasürans Sanat Galerisi Yayını, 21-38

Gerekli İlave Kaynakça Listesi

Karadal. M. Ş. (2008). *Güzelyurt- İhlara Yaz Sanat Akademisi Özel Fotoğraf Arşivinden (Resim 12, Resim13, Resim 14, Resim 17, Resim 18, Resim 19, Resim 20, Resim 21, Resim 22, Resim 23, Resim 24, Resim 25)*.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Çalışmanın Amacı:

Bu çalışmanın amacı Aksaray ilinin, Cumhuriyet sonrası Türk resminde ne kadar temsil edildiği ve temsil konularının neler olduğu sorusuna cevap aramaktır.

Araştırma Soruları:

Cumhuriyet sonrası Türk resim sanatında manzara resminde Aksaray çalışılan konular arasında mıdır?

Aksaray Cumhuriyet sonrası Türk resminde ne zaman ve hangi yönleri ile yer almıştır?

Bu konuyla ilgili literatür çalışması var mıdır?

Literatür Araştırması:

Cumhuriyetin ilanından sonra Türk resminde Anadolu'nun temsili artmıştır. 1938-1944 yılları arasında gerçekleştirilen Yurt Gezileri, sanatçıları Anadolu'ya taşımış, onların doğrudan kent ve köy yaşamı ile etkileşimde bulunmalarını sağlamıştır. Aksaray, o dönemde il değildi; Niğde'ye bağlıydı. Yurt Gezileri'nde Niğde'ye giden sanatçı Celal Uzel, Aksaray görünümü çalışmamıştır. Ancak, sonraki yıllarda Aksaray doğumlu sanatçılar ve çeşitli sanat organizasyonları ile yöreye giden sanatçılar bu bölgeyi resimlemiştir. Türk resim sanatının önemli isimlerinin bu organizasyonlara katılımı ve resimlediği Aksaray manzaraları resim sanatımız için önemli bir zenginliktir. Örneğin resim sanatımızın önemli isimlerinden olan, günümüzde birçok sanatçının öğretmeni olmuş, akademisyen-sanatçı Hasan Pekmezci Güzelyurt/İhlara Yaz Sanat Akademisi'ne davet edilmiştir. Sanatçı hem bölgeyi resimlemiş hem de bu organizasyona katılım sağlayan öğrencilere resim ve serigrafi baskı eğitimleri vermiştir.

Aksaray'ın manzara resimlerinde ise çoğunlukla tarihi yapılar ve doğal oluşumları betimlenmiştir. Bunun yanında yapılan literatür taramasında Hasan Dağı'nın bir duvar resminde milattan önceki eski bir dönemde resimlenen görüntüsü de sanat tarihi açısından önemlidir.

Yöntem:

Konu ile ilgili basılı ve elektronik literatür incelenmiştir. Basılı ve elektronik kataloglar, müze koleksiyonları taranmıştır. Araştırma kapsamında ulusal yazın incelendiğinde; Aksaray'ın resim sanatında temsiliyi inceleyen çalışmanın bulunmadığı, sanatçıların eserlerinde ise Aksaray manzaralarının çok yer bulmadığı anlaşılmıştır. Sanatçıların konu ile ilgili üretimleri incelendiğinde ortalama olarak 2000 yılından sonra bir artış görülür. Bunun nedeni ise bu tarihten sonra yapılan sanat projeleriyle sanatçıların yöreye yönlendirmesidir.

Sonuç ve Değerlendirme:

Türk resminde manzara konusu başlangıçta İstanbul ve çevresi ile ele alınır. Sanatın Anadolu'ya yönelmesi ise Cumhuriyet'in ilanından sonra olur. Ankara'nın başkent olması ile İstanbul'dan sonra yeni bir sanat merkezi oluşmaktadır. Ressamların da Anadolu konusunu eserlerinde yorumlamaları Cumhuriyet sonrasına tarihlenir. Aksaray manzaraları ise Cumhuriyet sonrasında biraz daha geç dönemlerde çalışılmıştır. Bu çalışmada literatür taraması yapılmış olup Türk resminde Aksaray konusunu çalışan sanatçılardan ulaşılabilenlerin bir dökümü yapılmıştır. Sonuç olarak: Aksaray'ın sanatçılarca resimlendiği ancak bu ilginin kısıtlı olduğu görülmüştür. Anadolu'ya yönelik sanat projeleri ile yörenin resimlenmesinde bir artış olmuştur. Sanatçıların Aksaray'dan çalıştıkları manzaralar çoğunlukla figürsüz manzara resimleri olup Hasan Dağı, Aksaray'ın tarihi ve turistik mekanları, yörenin doğal oluşumlarının (peribacaları) başlıca konular olduğu tespit edilmiştir. Yöreyle olan ilginin artması ile bölgenin ressamlarca daha çok çalışılacağı öngörülmektedir. Bu minvalde kamu ve özel kurumlar tarafından projeler yapılması ve sanatçıların ilgisinin bu alana çekilmesi önerilir.

EXTENDED SUMMARY**Research Problem:**

The purpose of the study is to investigate how often Aksaray province is represented in artists' works and what the subjects of representation are.

Research Questions:

Is Aksaray one of the subjects in Turkish landscape painting after the establishment of the Republic?

When and in what aspects has Aksaray been featured in Turkish painting after the Republic?

Is there any literature review related to this topic?

Literature Review:

After the proclamation of the Republic, the representation of Anatolia in Turkish painting has increased. The 'Yurt Gezileri' (Country Tours) conducted between 1938 and 1944 brought artists to Anatolia, allowing them to directly interact with urban and rural life. During that time, Aksaray was not a province but was affiliated with Niğde. Artist Celal Uzel, who visited Niğde during the 'Yurt Gezileri', did not work on an Aksaray landscape. However, in the following years, artists native to Aksaray and those visiting the region through various art organizations have painted this area. The participation of prominent figures in Turkish Painting Art in these organizations and their portrayal of Aksaray landscapes are a significant richness for our art. For instance, Hasan Pekmezci, one of the important figures in our painting art and a teacher to many artists today, was invited to the Güzelyurt/Ihlara Summer Art Academy. The artist not only painted the region but also provided painting and serigraphy training to the participating students. In the landscape paintings of Aksaray, historical structures and natural formations are mostly depicted. Additionally, a literature review reveals that an image of Mount Hasan depicted in a mural from a period before the Common Era is also significant in terms of art history.

Methodology:

Both printed and electronic literature related to the subject have been reviewed. Printed and electronic catalogs were examined, as well as museum collections. Within the scope of the research, when national literature was reviewed, it was understood that there is no study examining the representation of Aksaray in painting art, and Aksaray landscapes were not frequently depicted in artists' works. When artists' productions related to the topic were examined, an increase is observed on average after the year 2000. The reason for this was concluded to be art projects carried out after this date directing artists to the region.

Results and Conclusions:

In Turkish painting, the subject of landscape initially focuses on Istanbul and its surroundings. The orientation of art towards Anatolia occurs after the proclamation of the Republic. With Ankara becoming the capital, a new art

center emerges after Istanbul. The interpretation of Anatolia by painters in their works is dated to the post-Republic era. Aksaray landscapes, however, were explored a bit later in the post-Republic period. In this study, a literature review was conducted, and an inventory was made of accessible artists who have worked on the subject of Aksaray in Turkish painting. In conclusion: It has been observed that Aksaray has been depicted by artists, but this interest is limited. There has been an increase in the depiction of the region with art projects oriented towards Anatolia. The landscapes artists worked on from Aksaray are mostly non-figurative landscape paintings, and it has been determined that the main subjects are Mount Hasan, Aksaray's historical and touristic places, and the region's natural formations (such as fairy chimneys). It is anticipated that with the growing interest in the region, the area will be further explored by painters. In this context, it is recommended that projects be initiated by public and private institutions and that artists' attention be drawn to this area."

Attempts to Sustain the Ottoman Identity of Bursa in the Hundred-Years History of the Turkish Republic

Türkiye Cumhuriyeti'nin Yüz Yıllık Geçmişinde Bursa'daki Osmanlı Kimliğini Sürdürmeye Yönelik Çabalar

Sermin Çakıcı Alp¹

Öz

19. yüzyıl sonlarından itibaren dünya gündeminde yer alan kültürel mirasın korunmasına ilişkin uluslararası bildirgeler ile ilişkili olarak gelişen tarihi kent kimliklerinin sürdürülebilirliği konusu, Türkiye Cumhuriyeti'nin benimsediği çağdaş koruma anlayışının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu çalışma kapsamında, gelişmekte olan bir sanayi kenti olması yanı sıra Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olarak içerdiği kültürel mirasın zenginliği nedeniyle 2014 yılında UNESCO Dünya Miras Alanı listesine giren Bursa'yı tanımlayan Osmanlı kent kimliğinin sürdürülmesi için gerçekleştirilen koruma çabaları incelenmektedir. Bu bağlamda, öncelikle Türkiye'de yasal değişkenliğe bağlı olarak yön çizen koruma faaliyetleri incelenerek kronolojik olarak sunulmaktadır. Ardından, Osmanlı kimlik yapılarının korunmasına yönelik yerel ve idari uygulamaların sağlanmasındaki zorluklar ve başarılar, 1951, 1973, 1983 ve 2004 yıllarında onaylanan dört Koruma Kanunu ışığında değerlendirilmektedir. Böylece, Bursa'daki kültürel mirasın sürdürülebilmesine yönelik gerçekleştirilen koruma faaliyetlerinin mevzuattaki değişim ve dönüşümü ne şekilde takip ettiği de anlaşılmaktadır. Sonuç bölümünde ise, koruma karar ve uygulamalarında Bursa'nın çok katmanlı tarihi kent karakterinin bütüncül korunması yerine Osmanlı kimliğinin sürdürülmesine yönelik bir yönelme olup olmadığı da tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Koruma Yasaları, Osmanlı Kent Kimliği, Cumhuriyet Bursası

ABSTRACT

The sustainability issue of historical urban identities, which has occupied the agenda of different countries since the late 19th century and transformed in parallel with international declarations on the conservation of cultural heritage, has contributed to the contemporary conservation approach adopted by the Republic of Turkey. Despite being a developing industrial city, Bursa has been one of the UNESCO World Heritage Sites, since 2014, and still has the richness of cultural assets revealing mostly the Early Ottoman period architectural character. Hence, this study aims to examine the attempts to sustain the historic identity of Bursa, which is the first capital of the Ottoman Empire. In this concept, firstly, the conservation activities varied in association with the changing legal aspects in Türkiye are analyzed and presented in chronological order. Afterward, the challenges and successes in providing local and governmental implementations to conserve the Ottoman identity structures are assessed in light of the four Conservation Acts approved in 1951, 1973, 1983, and 2004. By this, it is aimed to understand how the conservation activities carried out to sustain the cultural heritage in Bursa follow the changes in the national legal aspects. In the conclusion section, it is also discussed whether there is a tendency towards the maintenance of the Ottoman identity of Bursa in the conservation decisions and practices although it has a multi-layered spatial character to be conserved.

Keywords: Sustainability, Conservation Acts, Ottoman Urban Identity, Republican Bursa

¹ Corresponding Author | Yetkili Yazar: Hacettepe University, Faculty of Architecture, Assist. Prof. Dr., serminalp@hacettepe.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-9364-5024.

INTRODUCTION:

Urban conservation is a multi-faceted issue that requires the negotiation of complex data concerning the geographical, architectural, natural, and economic aspects of a historic city. In addition to the preservation of spatial structure that defines historical city centers, there should be an emphasis on the continuity of social activities carried out in urban spaces together with the financial gains for the urban development without being considered separately from each other. By application of this holistic approach in urban planning decisions, it would be possible to provide the sustainability of historic urban identities in metropolitan-developing-cities (Lynch, 1960; Lalli, 1988; Kavartzis et.al., 2015; Ince and Dinçer, 2017). In addition, the architectural heritage is accepted as the documentary of social history identifying a community, which makes it essential to explain the relation between the built environment and the citizens. It is also significant to understand the range of conservation views on the development of the urban identity of a historic city with legal variety in a country by creating a chronology of conservation implementations. Hence, the togetherness of legal, theoretical, and practical aspects that concern the conservation issue contributes to the continuity of historic urban identity.

Within the conservation issue of architectural and urban heritage in Türkiye, it is questioned whether it is possible to discover the parallelism between practices and laws concerning the conservation issue of urban identity defining a historic city. Bursa is chosen to exemplify the relationship between the Conservation Laws approved in the hundred-year history of the Republic of Turkey to preserve the Ottoman cultural heritage despite urban development activities applied in this continuously transformed industrial city. This historic city was approved as a UNESCO World Heritage Site in 2014, including the five Sultans' Complexes, a still active historic trade center, and an Ottoman Village named Cumalıkızık. In addition to the Ottoman identity of Bursa, it hosts various types of cultural assets dating back to the Byzantine, Ottoman, and Turkish Republic periods, which also describes the multi-layered spatial character of its historic urban identity. However, there is currently a lack of integrity in preserving all periods of cultural heritage since most of the structures with Early Ottoman Period architectural character are mostly concerned by the local authorities and the public. Therefore, this study aims to investigate the reasons for this discriminatory and selective attitude by discovering the impacts of conservation attempts on the sustainability of the Ottoman identity of Bursa in parallel with the transformation in conservation policy of the Turkish Republic, from the 1950s to the 2000s.

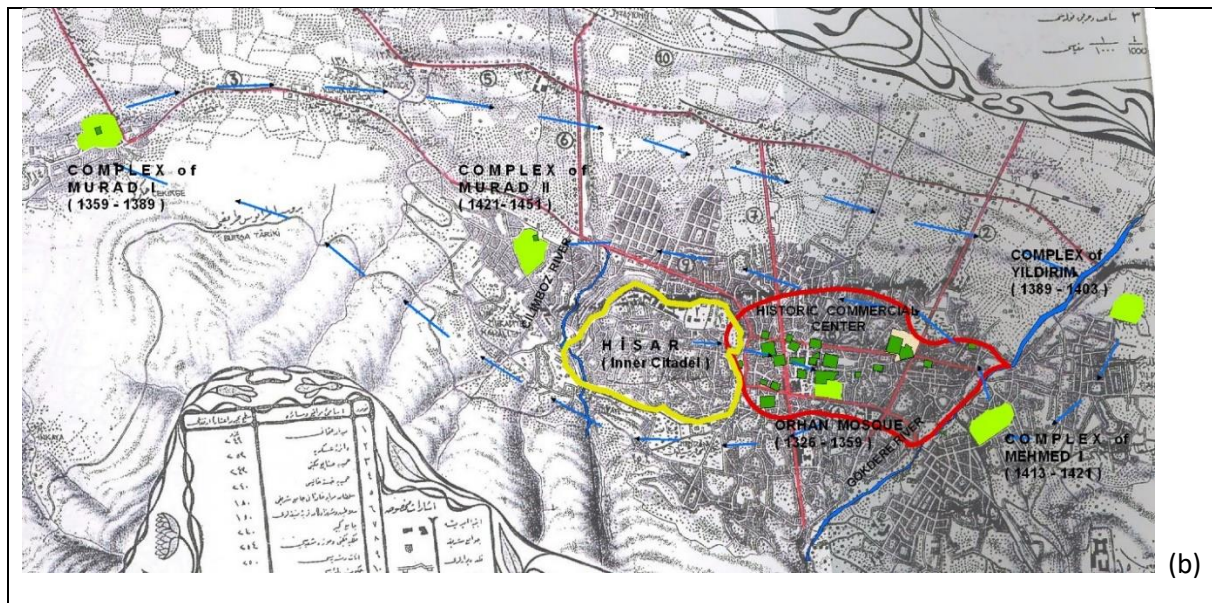
The research method used in this study depends on an assessment of written and visual documents concerning the legal and practical ways to sustain cultural heritage in Bursa and Türkiye. In addition to a comprehensive literature review (Batur, 1975; Okyay, 1976; Tatar et.al., 1992; Ahunbay, 1996; Madran, 1997; Madran and Özgönül, 1999; Ekinci, 2000; Kuban, 2001; Madran, 2002; Durukan, 2004; Kayın 2008; Levent, 2009; Güçhan and Kurul, 2009; Jokilehto, 2009; Dinçer, 2012; Çakıcı, 2017), the archives of public and private institutions, like the Municipalities, the Universities, and the NGOs, contribute to finding out what has been done to provide the conservation of historic urban identity in Bursa. On the other hand, the urban development and transformation movements that appeared in this historic city are also investigated to understand the reasons for applying regular conservation decisions after the proclamation of the Turkish Republic (1923). Meanwhile, a matrix table is prepared to discover the relation between the legal and practical attempts to conserve the cultural assets in Bursa. By this, it is possible to define the breakpoints in the timeline of conservation activities in Bursa, concerning the history of Conservation Acts in Türkiye, from the 1950s to the 2000s. After analyzing the collected data chronologically, the results of the conservation decisions and implementations are evaluated to describe the role of this historic city in following the development of the national legal aspects in this issue. Consequently, the impacts of Conservation Acts on attempts to sustain the

cultural heritage in Bursa are discussed to find out if there is any prejudice in providing the conservation of Ottoman over the Early Republican Identity of Bursa.

THE OTTOMAN IDENTITY IN BURSA

Bursa is in the northwest part of Anatolia, within the Marmara Region, and has been hosted by various civilizations of Bithynian, Roman, and Early Byzantine periods in its urban history (Süel, 1996; Eyice, 1996; Akkılıç, 2002; Özgan, 2008; Şahin, 2010; Tonak, 2010). Despite its multi-layered historic urban character, there appear monumental and residential buildings having mostly the architectural features of an Ottoman city (**Figure 1a**). This city was settled on a special geographical structure between and around two streams, named Nilüfer and Gökdere Streams, which have flowed from south to north along the Great Mountain (Uludağ / Olympos) rising in a dynamic topography for centuries. As mentioned by Cezzar (1983: 35-118), carrying the new commercial activities from the inside of the citadel to the plain of Bursa had already influenced the formation of the urban identity of this capital city of the Ottoman Empire, since the beginning of the 14th century. In addition, the formation process of five Sultan's complexes influenced the shaping of Ottoman Bursa from east to west, until the 16th century (Oğuzoğlu, 1996; Tanman, 1996; Cerasi, 2001; İnalçık, 2003; Kaplanoğlu, 2008) (**Figure 1b**). The old neighborhoods having organic traditional urban textures started to lose their original identity as a result of modernization and urban development activities since the early 20th century. Despite permanent changes due to the governmental, industrial, and touristic demands following migrations (Özdemir, 2009), the conservation decisions, which were approved from 1974 to 1981, initially contributed to the continuity of the historical identity of this Ottoman city. In the following years, an awareness of the multi-layered urban identity of Bursa has also appeared as a result of the assessment of listed historic areas, which may differ in terms of the different architectural characteristics of cultural assets they include. Currently, there exist various types of natural and manmade Ottoman architectural heritage, which also identify the historic urban character of Bursa, in addition to Early Republican Period buildings.

Figure 1. (a) Location of Bursa and General views of cultural assets in Bursa (source: from the archive of the Great Municipality of Bursa, and www.lifeinbursa.com); **(b)** The enlargement of Bursa until the 16th century (the source: the map of Bursa (1907) from the archive of Setbaşı Library and redesigned by the Author in 2008) (the figure was redesigned by the Author in 2023)

1. Attempts to Conserve the Ottoman Identity of Bursa

The conservation issue of cultural properties in the Ottoman Empire was initially legalized in the *Asar-ı Atika Nizamnameleri*², which focused on the documentation, preservation, and presentation of artifacts from the ancient periods. That was also a governmental trial to adapt to the conservation approach of Europe (Madran, 2002; Güçhan and Kurul, 2009). After the proclamation of the Turkish Republic in 1923, new institutions were established within the first ten years to develop the awareness of the community in the documentation and conservation of historical monuments. This also reveals the mobility in the political agenda of the new Republican Government for the documentation and conservation of national heritage in different historic cities of Türkiye. As one of them, Bursa has been transformed by the application of modernization movements that appeared since the beginning of the 20th century (Pitcher, 2001; Çakıcı Alp, 2017; Dostoğlu and Vural, 2002). The **disasters and continuous improper restorations have periodically caused deformations within its historical urban identity**. On the other hand, there also exist pioneering applications related to the maintenance and repair of monumental structures mostly dated to the Early Ottoman Period. With the influence of the Amsterdam Declaration (1972)³, the norms of 'site' were accepted as the new topic of the 1970s, in which new legal aspects in the national conservation approach of the Turkish Republic appeared for the continuity of traditional urban textures including historic buildings together with their surrounding landscapes. The organization in making decisions for the sustainability of cultural heritage shifted from centralization to localization, by the establishment of the Regional Conservation Councils in the historic cities of Türkiye, since the early 1980s. Meanwhile, the local authorities, such as municipalities and governorships, took responsibility for the planning and application stages of conservation plans, while the Ministry of Culture has become responsible for the technical service. Consequently, public awareness in the conservation of the urban identity of a historic city has appeared as a result of the

² The first (1869), the second (1874), the third (1884), and the fourth (1906) Ancient Monument Regulations Monuments Act (1912) called attention to the importance of the local museums.

³ The importance of 'integrated conservation in site scale' was already accepted by the effects of the Amsterdam Declaration, in which the Council of Europe publicized '1975' as 'the year of European Architectural Heritage' in 1972.

cooperative practices carried out with the participation of the university, NGOs, local administration, and the public.

The city of Bursa is a proper example to investigate the continuous unity between governmental and local conservation practices for the sustainability of the Ottoman identity, in connection with the legal developments regarding the conservation of cultural heritage in the Turkish Republic, from 1951 to 2005. During these fifty years of legal regulations, the scales and the periods of the cultural properties to be preserved are reshaped according to the influences of international regulations. In addition, the terminology used for conservation activities has developed in the meantime, which also impacts the variety in the efforts to preserve the historic urban identity of Ottoman Bursa. Hence, in this part of the article, the mobility in the sustainability of Ottoman identity in Bursa is described as categorized under the titles of conservation activities that have been differentiated with the legal variety in national conservation approaches in the hundred years of the Turkish Republic. (**Figure 2**). To discover the classification of the conservation implementations differentiating according to the scales of cultural assets and the timeline in the development of the National Conservation Acts since 1951, a matrix table is prepared while revealing the intersection between the legal and practical aspects in the conservation of historic urban identity in Bursa since the 1950s.

Relation between the Legal Aspects and Practices in Conservation of Ottoman Identity of Bursa	1951 The ACT for Establishment of the HIGH CONSERVATION COUNCIL (GEEAYK) NO: 5805	1973 HISTORIC ARTIFACTS ACT NO: 1710	1983 CONSERVATION ACT of CULTURAL and NATURAL ARTEFACT NO: 2863	2005 ACT on the RENEWAL, PRESERVATION, and RE-USE of Worn-Out Historical and Cultural Immovable Assets NO: 5366
Reconstruction of Collapsed Buildings	√		√	√
Restorations and Repair Applications	√		√	√
Registration Decisions on Building and Site Scales		√	√	
Conservation Plans and Street Rehabilitation Projects		√	√	
Museology and Exhibition Works on Archaeological Remains	√		√	√
Public Awareness and Participation in Conservation Activities		√	√	

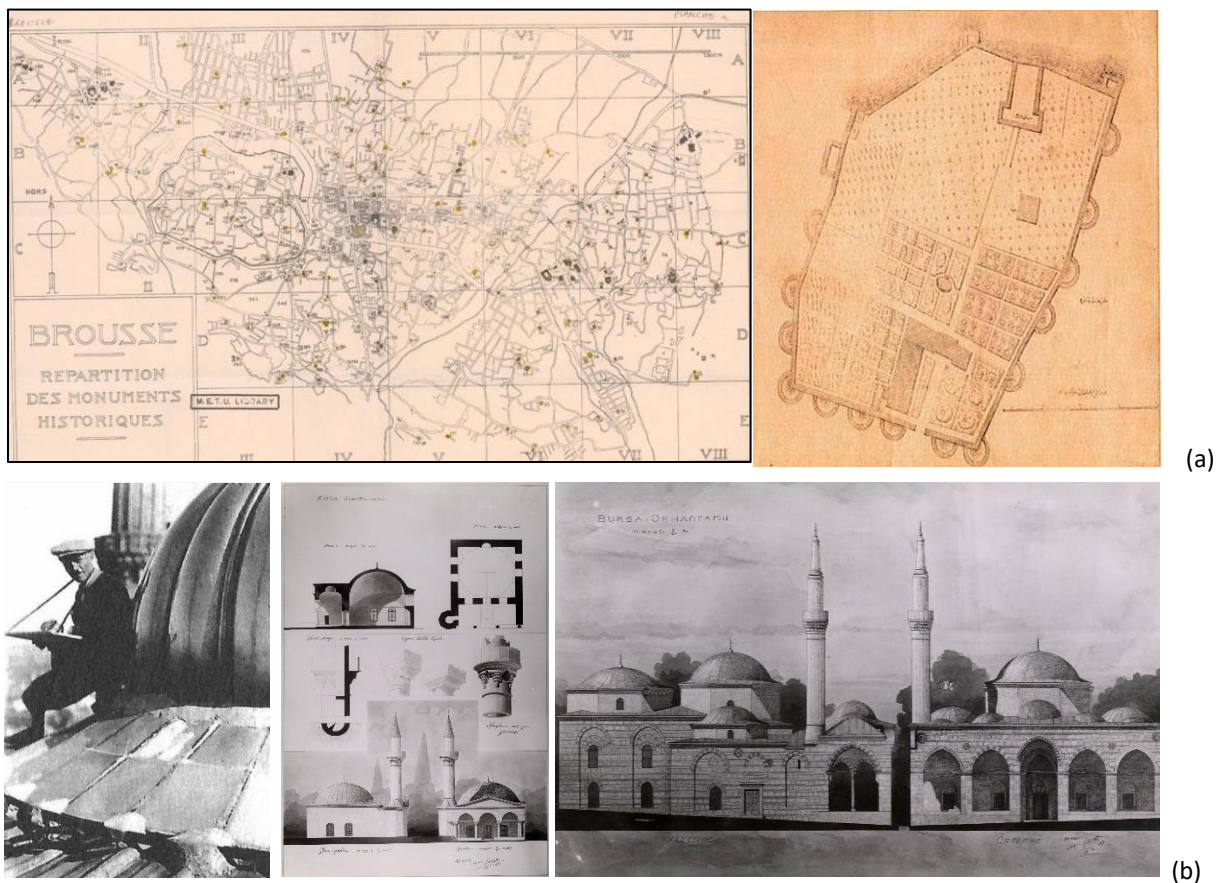
Figure 2. The relation between legal aspects and practices in the conservation of the Ottoman Identity of Bursa (the Author, 2023)

Accordingly, the conservation implementations on a building scale are composed of registration and documentation of still-standing historic buildings and archaeological remains, in addition to the restoration and reconstruction of mostly collapsed ones to be reused for cultural and touristic demands that appeared as a result of the urban development activities in Bursa. Moreover, the conservation development plans and street rehabilitation projects in historic neighborhoods of Bursa were prepared and applied together with the local attempts to provide public awareness of not only urban but also rural heritage settled in and around this Ottoman city. More importantly, the period between the 1980s and the 2000s can be accepted as the 'golden age' in all types of conservation attempts in Bursa, while the dominant implementations are restoration and reconstruction of historic buildings that have continued since the 1950s. All these types of implementations are required to be

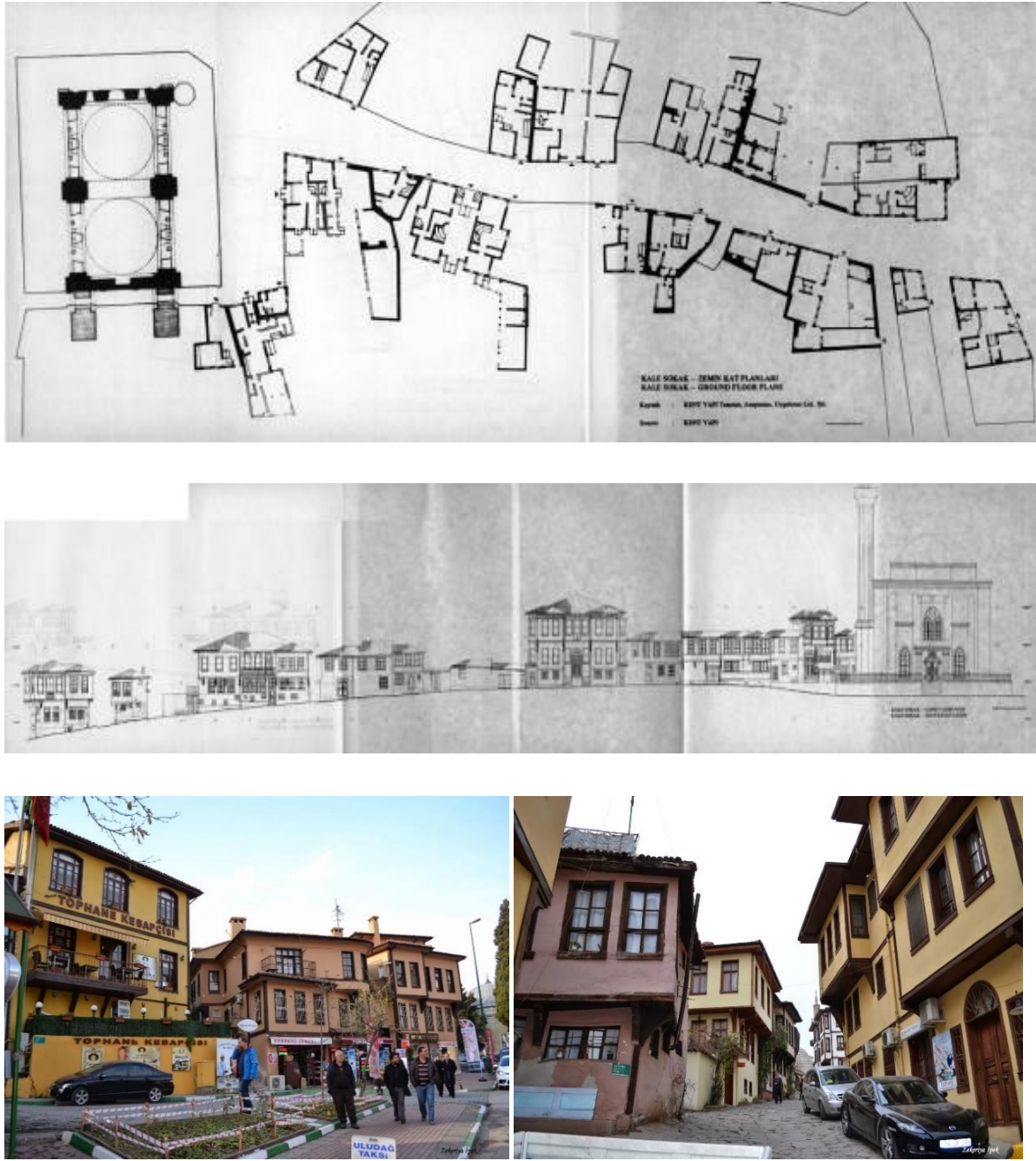
mentioned in detail to understand the challenges to the sustainability of cultural heritage against the urban transformation and renovation applications that appeared concerning the current legal aspects in the conservation of tangible and intangible heritage.

1.1. Documentation and Registration of Ottoman Architectural Identity

New governmental foundations that were established by the Turkish Government until the 1950s were established to document, repair, and restore Ottoman monuments, such as mosques, madrasahs, and tombs. The first measured drawings were prepared by the architects; Albert Gabriel, and Sedat Çetintaş, and they were used as the primary sources to understand the original architectural character of these Ottoman period monumental buildings in Bursa (**Figure 3a**). Meanwhile, measured drawings were prepared and published to document other monuments such as Yıldırım Beyazid Bedesten and Ulucami (Çetintaş, 1946), while the plan drawings and sketches revealing the situation of the Citadel (Hisariçi) and the Historic Commercial Center were printed as the sketches (Gabriel, 1958). In addition to these manual techniques, there appeared an initial attempt in the documentation process of a street rehabilitation project prepared for Kale Street (1985), by using digital techniques to take photogrammetric measurements by an expert team from METU (Madran, 1985) (**Figure 4**).

Figure 3. (a) Mapping and Documentation Works via the City Plan, and (b) Measured Drawings prepared by Albert Gabriel and Sedat Çetintaş (the 1930s-the 1940s) (source: the plans from the archive of Setbaşı Library in Bursa, the measured drawings from the archive of Ülgen Family <https://archives.saltresearch.org/>)

Figure 4. Street Rehabilitation Project of Kale Street, in Tophane-Citadel District (1985) (Source: (1) (Madran, 1985); (2) the photographs by the Author (2020).

The historic fabric of the historic city cores has decayed since the 1970s due to the lack of legislation about the definition and conservation of 'historic sites'. In the case of Bursa, multi-storey new building blocks, which were built within the empty parcels in the city center, began to disrupt the perceptibility and authenticity of the traditional texture, due to the accommodation needs of the increasing population after the migrations from the rural to the urban areas until the 1970s. As a reaction to these forced changes in the architectural character of Ottoman period houses in the historic neighborhoods, pioneering decisions were taken for the registration of 'historic sites' by the GEEAYK, which approved a draft plan declining the boundaries of urban, archaeological, and natural sites between 1974 and 1978⁴. As a result of these initial conservation decisions on an urban scale, public awareness of the

⁴ For detailed information about the Council's decisions, please look at (Çakıcı, 2017: 73-85).

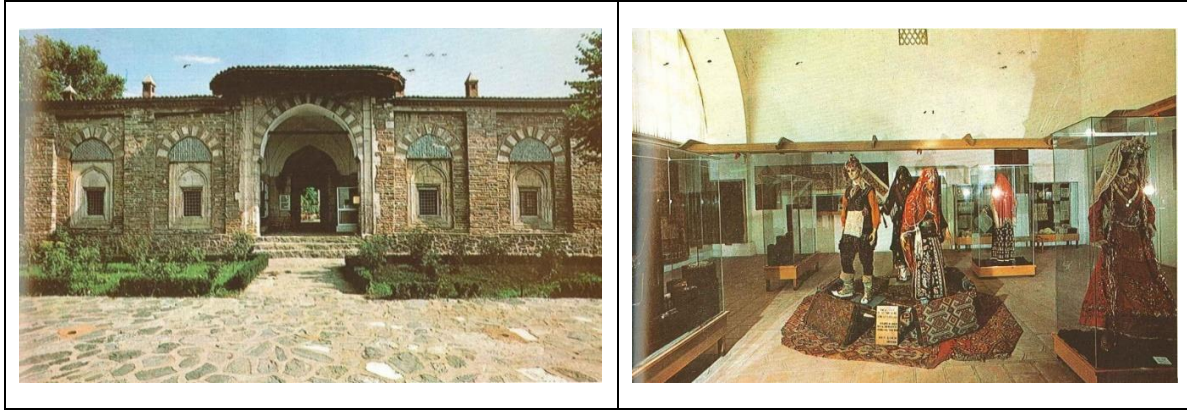
existence of such a multi-layered historic urban identity of Bursa has increased. As stated in the 1982 Constitution to 'preserve enough housing', the registration status of 313 historic houses in Bursa was dropped in 1986, which allows paving the way for the demolition of many historic buildings and the construction of new buildings within traditional neighborhoods (Çakıcı, 2017).

1.2. Restoration and Reconstruction Works to Reuse Ottoman Structures

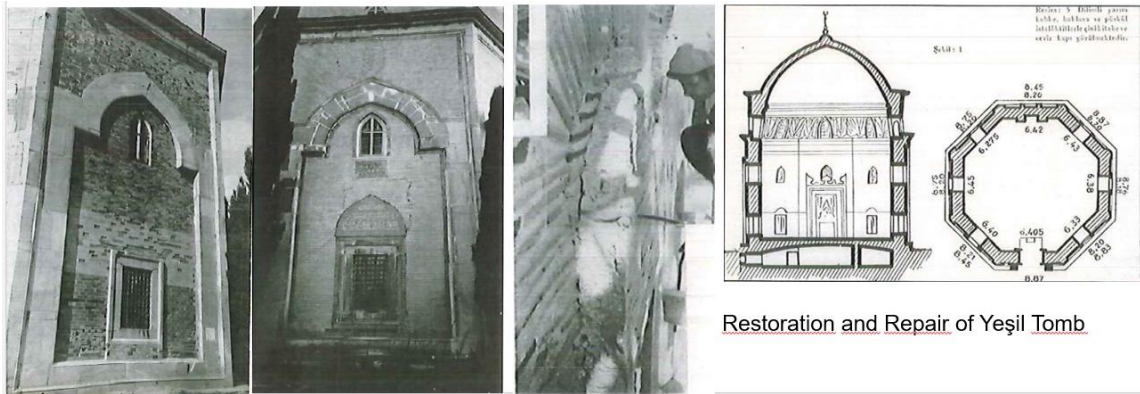
Museology has become popular for scientific field studies since the 1930s as a result of continued interest in archaeology to excavate pre-Ottoman civilizations that lived in Anatolia. This led to the establishment of museums in historic cities of the Turkish Republic as a means of fostering a sense of multi-cultural national identity. These efforts can be seen as 'the national initiative sought to base the modern identity on the historical past'. Accordingly, the monumental buildings, mostly constructed in the Ottoman Empire, were restored to be reused as museums to display archaeological and ethnographic cultural assets found in and around Bursa. Green Madrasah, which was constructed by the order of Çelebi Sultan Mehmed in 1424, is a good example of being reused as an archaeological museum in 1930 after its restoration project (Madran, 1997: 77). **(Figure 5)**

The studies on the repair and documentation of the structures, which could be called 'the city crowns' as defining the Ottoman urban identity of Bursa, were intensified until the 1950s. As one of these monumental figures, Green Mosque was documented and restored following the contemporary conservation approaches by Leon Parville⁵ after the earthquake in 1855 (Danişmend, 1948: 40). Ten years after the proclamation of the Republic in Türkiye, Bruno Taut was invited to Bursa (in 1938) for the restoration project of the Green Tomb, which was built in 1421 to be used as the tomb of Sultan Çelebi Mehmet. Material loss and deterioration were detected in certain parts of this structure, especially on its exterior facade covering the Iznik tiles (Gasco, 2010). That proposal was archived by the Turkish Government to be applied between 1941 and 1943, under the management of the Architect Macit Kural, who was employed for its restoration of Green Complex in Bursa as a member of the Council in Conservation of Monuments in Türkiye **(Figure 6)**. Although the tomb and the madrasah, which formed the Complex of Sultan Çelebi, have been restored systematically, the traditional residential texture around this Complex was not preserved in a holistic approach as a part of the urban and architectural heritage in the Ottoman identity of Bursa and the timber-framed houses were simply repaired by the users (Kural, 1968).

After the approval of No: 5805 Act for the establishment of the High Council for Conservation of the Historical Monuments (*GEEAYK*) on 2nd July 1951, the responsibility for registration and restoration of immovable cultural properties in Türkiye was given to a Central High Council. As a result of the influence of International Regulations, one of which is the Venice Charter (1964), the reconstruction of historic buildings with contemporary materials and construction techniques began to be mentioned in the principles of restoration projects that have been approved by the High Council in the following decades.

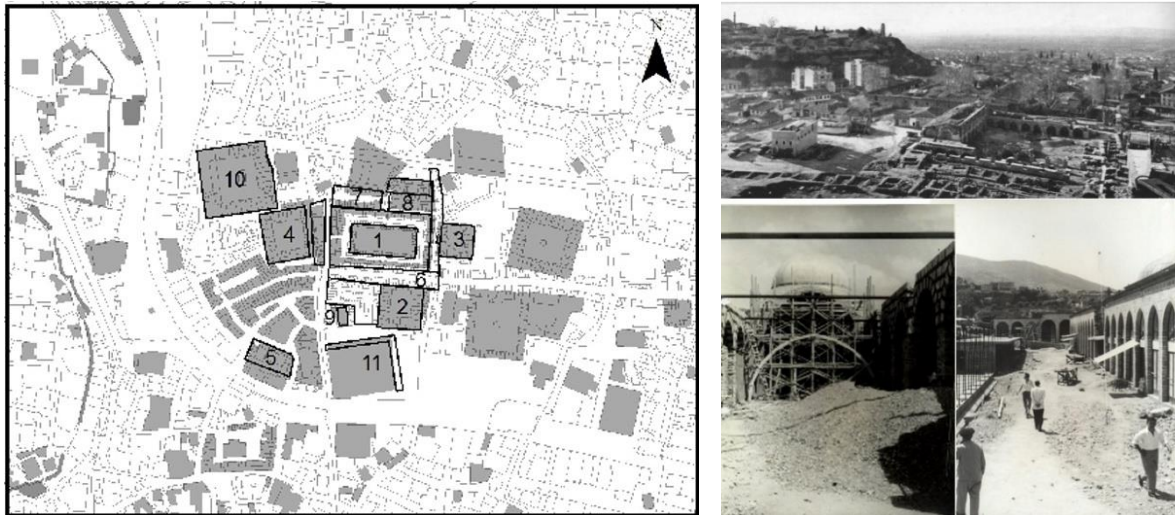
Figure 5. Restoration of Green Madrasah in Bursa to be reused as Museums Museology Activities (the 1930s – the 1970s) (source: photographs were taken from the archives of the Great Municipality of Bursa and the Bursa City Museum)

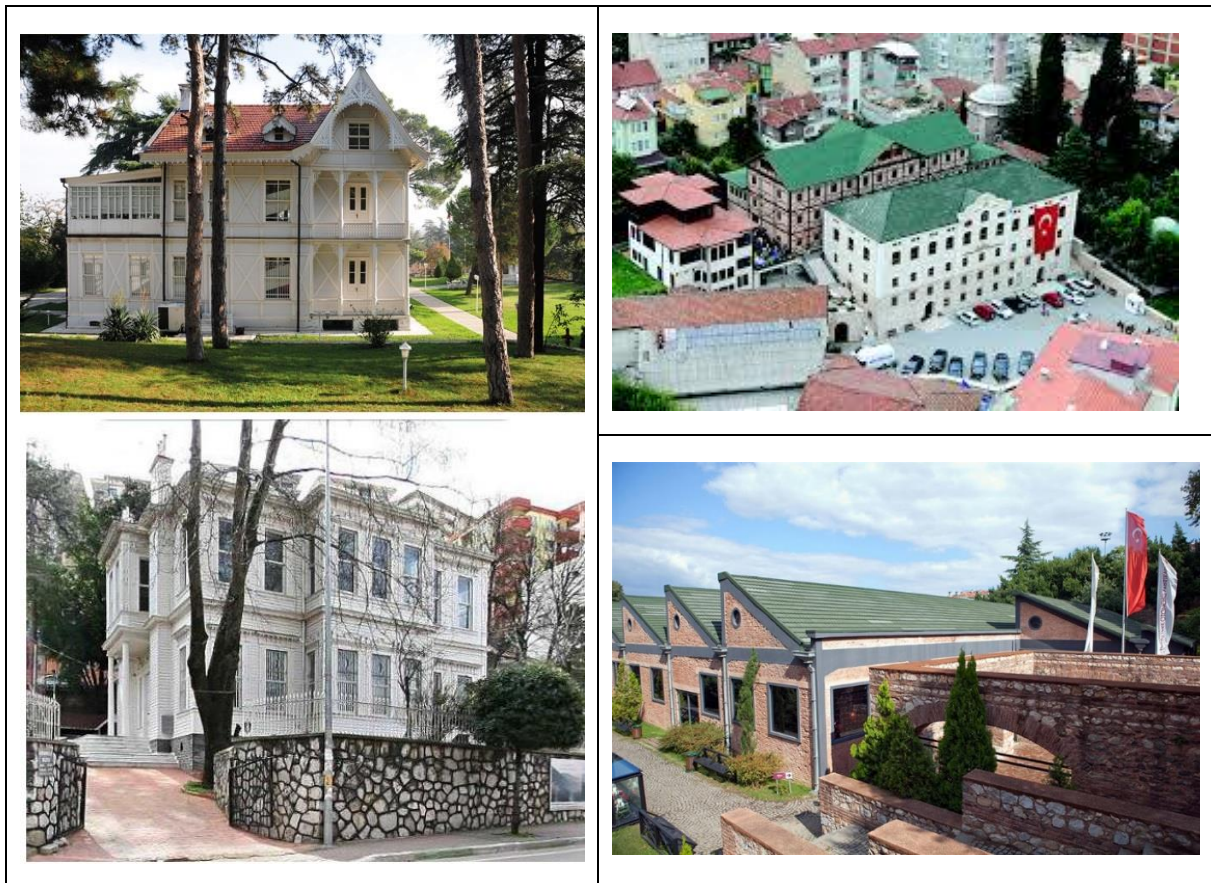
Figure 6. Restoration and Repair Works for Green Tomb as one of the Ottoman Monumental Structures (the 1930s-the 1940s) (Kural, 1968)

Meanwhile, a fire exploded at the western part of the Historic Trade Center of Bursa, which requires a renovation plan for this hardly damaged region. Accordingly, the Yıldırım Bezzestan, the Great Mosque, and the Grand Bazaar together with its surrounding shops were listed as the 'national asset' to be restored and reconstructed with 'contemporary materials and techniques (Figure 7)'. For this purpose, first, the foundations of the collapsed structures were determined and then the stone coating technique on the reinforced concrete structure was used to rebuild these historic buildings, with the conservation principles approved in the 1960s of Türkiye. These implementations caused the resume of this Early Period Ottoman period commercial character in a 'new but old appearance, which also led to the emergence of a new character that is a copy of the history. In this plan's decisions, it was also emphasized that new buildings should be built with façades and proportions compatible with the traditional features while trying to revive the historical urban identity of this Ottoman city. In the early 1990s, the kiosks (Hüsnü Züher House, Saatçi Kiosk, etc.) and the silk-factory buildings (Fabrika-i Hümayun, Yılmazipek Silk Factories, etc.), which exemplify industrial heritage revealing the 19th-century architectural identity of Bursa, were accepted as cultural heritage dated to the late period of Ottoman Empire. (Figure 8) These buildings were periodically restored to be reused as cultural centers and museums, by cooperation between local authorities and the NGOs, such as 'The Bursa Antiquities Lovers Association', in Bursa.

Figure 7. Restoration and Reconstruction Works (the 1960s) (sources: (1) the map prepared by the Author, 2018; (2) photographs from the archive of the Regional Conservation Council of Bursa, 2010.

Figure 8. Restoration of the Ottoman period monuments to be reused as the museums (since the 1990s) (photographs taken by the Author, 2020)

1.3. Conservation Attempts in Urban and Rural Areas Defining Ottoman Identity

Although there were no convenient reforms in taking urban conservation decisions in Türkiye until the 1970s, a proposal plan was prepared by Luigi Piccinato, who was invited for the urban planning of Istanbul at that time, especially to re-plan the historic trade center, most of which was hardly damaged after the "Bazaar Fire" of 1958 in Bursa. Although there was not still a holistic approach to the conservation of this neighborhood, this plan should be accepted as a base map for the conservation

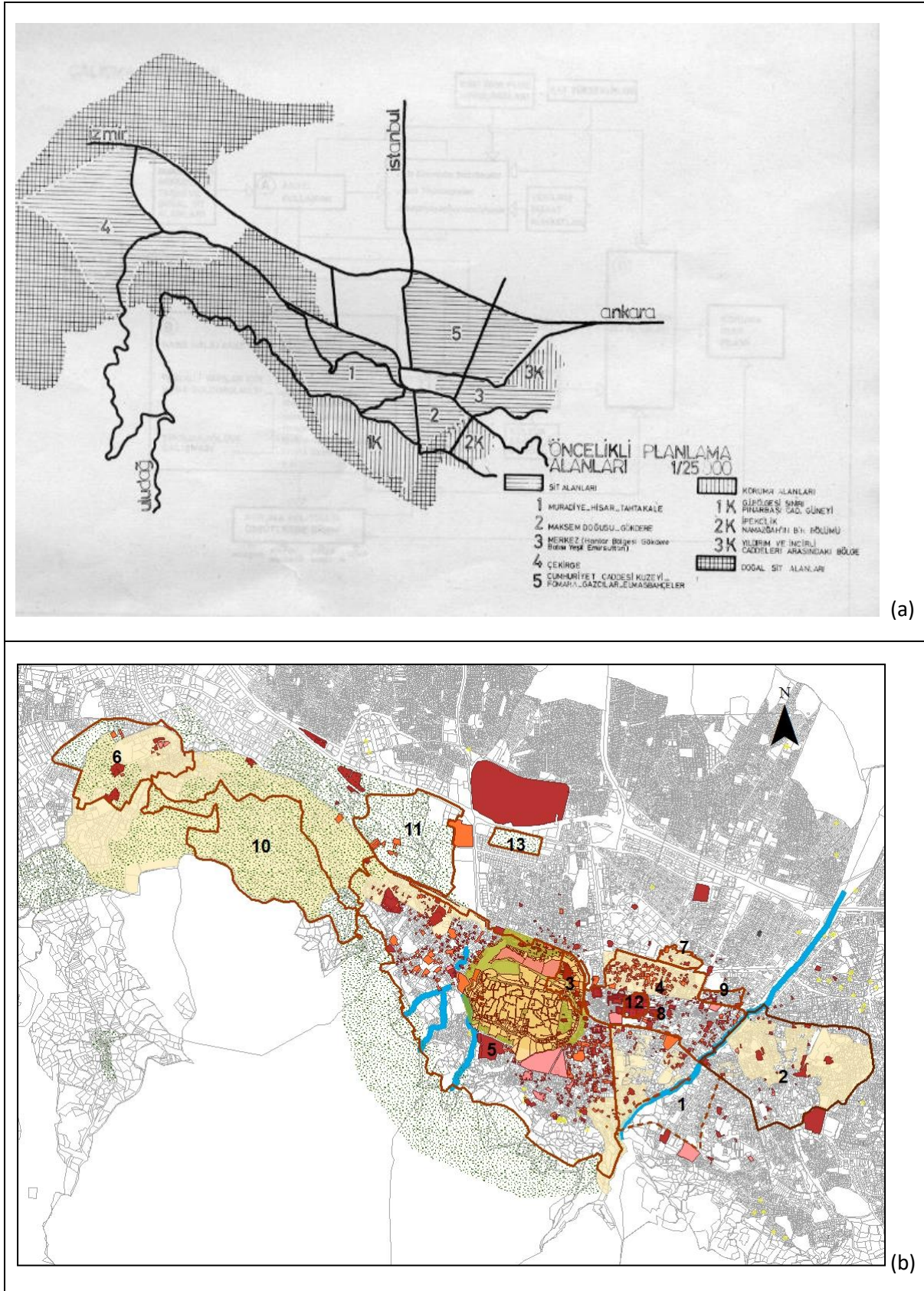
development plans. After the approval of the new Conservation Act in 1973⁶, not only the historic buildings but also historic areas were accepted as cultural properties to be preserved, which has renovated the principles in new city plans of historic cities like Bursa. Accordingly, the need for a 'Conservation Master Plan' for Bursa was mentioned to be prepared with the collaboration of different disciplinarians, such as architects, archaeologists, historians, and city planners.

The permanent changes that depended on the demand for new houses and workplaces in this developing industrial city got out of control until the 1980s. Due to this threat to the sustainability of the historic identity of this Ottoman capital city, one of the general assembly meetings of the High Council was organized in Bursa, in December 1981, to prepare a schedule of the working report and a draft map revealing the possible boundaries of conservation areas. Contrary to the plan decisions prepared for revealing the boundary of conservation areas in Bursa, in 1981, Fomara-Gazıcılar-Elmasbahçeler Neighborhoods have been exposed to irreversible transformation activities over time since they were not registered despite being referred to as 'protected areas'. This region was mentioned as a 'new central business area' in the following city plans, which resulted in the construction of irregular multi-storey buildings within this traditional housing texture in and around the plain of Bursa.

The historic buildings, which were constructed before the 19th century, and the important public buildings, having architectural and historical values, have been declared to be preserved and restored, together with the traditional dwellings, since the 1980s. With the approval and effectuation of Conservation Law No. 2863⁷ in 1983, the designing and approval stages of conservation plans for historic sites were revised. In the meantime, the Regional Conservation Council of Bursa, which was established in 1987, has the dominant role in conservation practices applied following the new legal aspects in the Turkish Republic. Following the registration decisions in both building and site scales, 13 conservation development plans⁸ were prepared from 1981 to the beginning of the 21st century for the continuity of the traditional texture within the boundaries of the historical city center, expanding from the Dobruca District in the west to the Sultans' Complexes in Emirsultan and Yıldırım Districts in the east of Bursa (**Figure 9**). It was aimed to provide integrity in the conservation whole historic identity of this Ottoman Capital while improving the lifestyle of the citizens during the application of the urban development activities. As the first one of these plans, the Conservation Development Plan of Tophane District (1984), which is known as the oldest settlement of Bursa, was prepared to repair and regulate the environmental landscape surrounding the Citadel, together with the Tombs of the first Sultans of Ottoman Empire (Osman Gazi and Orhan Gazi). This project was prepared in partnership with Bursa Municipality, Ağa Han, and Special Administration, in the meantime. Within the concept of this plan, a street rehabilitation project for Kale Street was prepared in 1985, which aims to sustain the traditional texture of this small Ottoman neighborhood. It is a pioneering attempt, in which a holistic conservation approach appeared while contributing to the continuation of the spatial and socio-cultural structure forming the historic residential identity of Bursa. As a result of this project, a holistic preservation approach was applied from the original stone pavement texture of the road to the traditional masonry architectural elements on the facades (**Figure 4**).

⁷ Publication date of the Act: 21 July 1983; the detailed name of the Act: "the Conservation Act of Cultural and Natural Artefacts"

⁸ You can see chronological order of all these conservation plans in (Çakıcı Alp, 2022: 13)

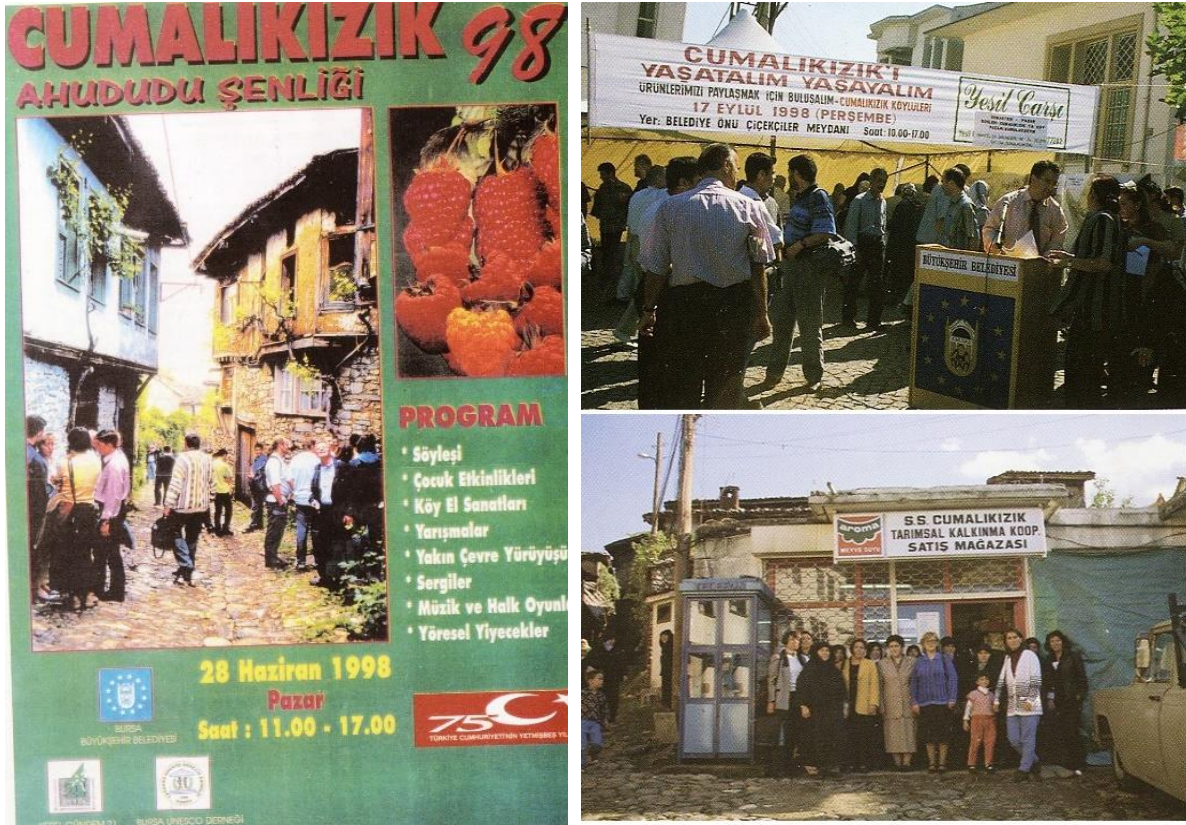

Figure 9. (a) the boundaries of the conservation areas on a draft plan drawing (source: the archive of the BKTVKBK); (b) boundaries of the approved conservation development plans, from the 1980s to the 2000s (Çakıcı, 2017)

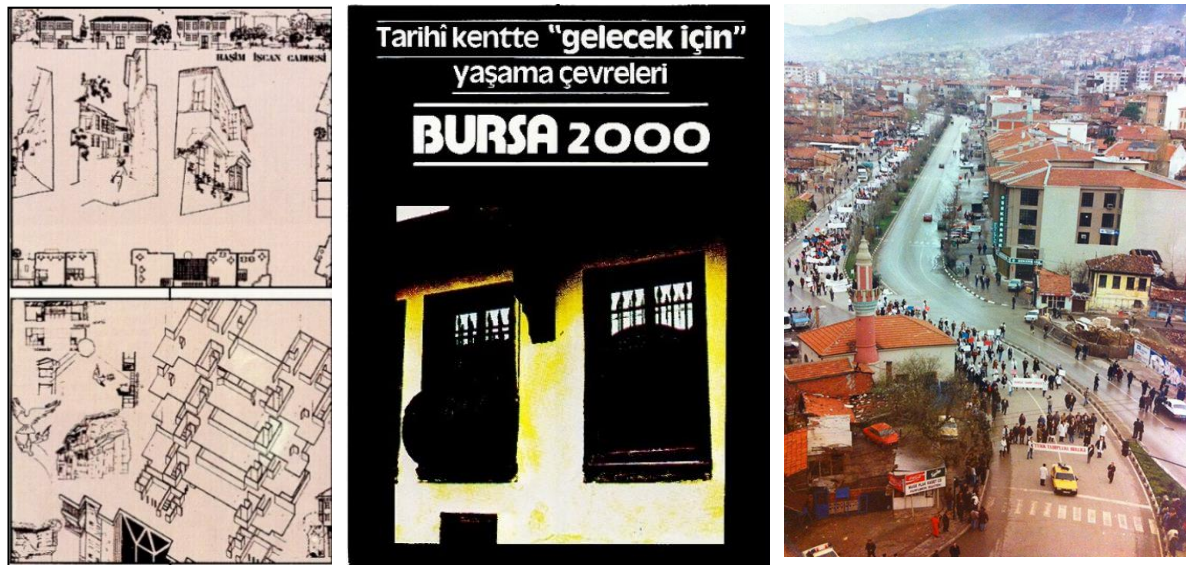
1.4. Public Awareness of Tangible and Intangible Ottoman Heritage

As a result of the cooperation between different governmental and non-governmental organizations (NGOs) in Bursa, during the first thirty years of the Turkish Republic, new competitions and workshops were organized by 'Local Agenda 21 (*Yerel Gündem 21*)', the City Council of Bursa (*Bursa Kent Konseyi*), and Metropolitan Municipality of Bursa. Bursa Metropolitan Municipality became the first member of the Union of Historical Cities (*Tarihi Kentler Birliği*) of Türkiye, which would be essential in the development of cooperation between historical cities within the scope of the "European Common Heritage Studies" initiated by the Council of Europe in the 1970s. As another local actor in the conservation issue, 'Local Agenda 21' started a new process for the promotion, preservation, and continuity of the historical identity of Bursa, in the early 1990s (Yiğiter Genli and Yirmibeşoğlu, 2003). This organization, which supported local and governmental conservation activities in the following years, was effective in raising the awareness of local authorities and the public for the preservation of rural areas. For example, the University, Local Associations, and NGOs, together with the businessmen, volunteers, and village representatives, came together in the "Cumalıkızık Village Conservation and Survival '98 Project" organized by Bursa Metropolitan Municipality and Bursa Tophane Unesco Youth Association. With the participation of the public, the concept of "sustainability of rural heritage" began to be expressed for the first time in this project, which positively improved the viewpoint of the public and local governments on rural tourism and development policies (**Figure 10**). This attempt would keep the socio-economic conditions alive while providing continuity of historic architectural heritage within the framework of a holistic conservation plan by transferring the traditional texture to future generations.

At the beginning of the 1980s, a new wide and straight avenue named Haşim İşcan Street was opened just south of the historical trade center of Bursa while separating Doğanbey and Tayakadın Neighborhoods from the Reyhan Neighborhood. Although these historic settlements have a similar architectural character to Ottoman housing, the southern part of Haşim İşcan was opened to a new trade center since this part was not registered as an urban site previously (Çakıcı Alp, 2021). However, the issue of 'new construction exploded in this historical built-environment' was particularly discussed within the scope of the competition titled '*Tarihi Kentte Gelecek İçin Yaşama Çevreleri – Bursa 2000*', which was organized with the cooperative work between Bursa Municipality and the Chamber of Architects (**Figure 11**). The awarded project was prepared to re-use the building stock, most of which dates to the last period of the Ottoman Empire, for social development purposes. In addition, it was also proposed to pedestrianize Haşim İşcan Street, but it was rejected by the Regional Conservation Council of Bursa, considering that it would interrupt the vehicular transportation flow within the city center.

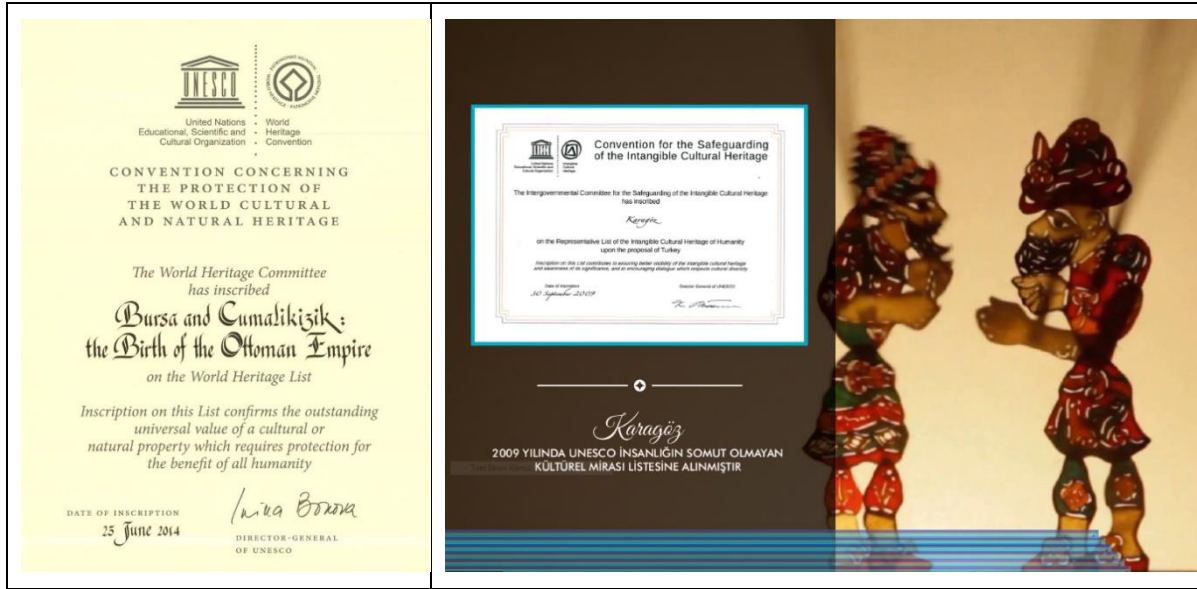

Figure 10. "Cumalıkızık Village Conservation and Survival '98 Project" (from the archive of the Municipality of Yıldırım Town, Bursa, 2018)

Figure 11. The competition titled 'Living Environments for the Future in the Historical City – Bursa 2000' (the images from the archive of the Chambers of Architecture in Bursa, 2018)

In the meantime, the symposium and workshops, which were organized by the Municipality to increase the recognition of the village in the international arena, also paved the way for the creation of Urban Memory for Bursa. It was aimed to raise public awareness about the historical urban identity and cultural values while trying to preserve the tangible and intangible cultural heritage in Bursa, in a holistic manner by balancing it with contemporary needs. As a result of all these efforts, this Ottoman Village was accepted as a cultural landscape and a WHS that has preserved its authenticity for centuries (Figure 12).

Figure 12. The certificates revealing international acceptance consisting of tangible and intangible heritages of Bursa, to be conserved as World heritage. (<https://bursaunesco.org/>)

2. Current Conservation Approaches in Ottoman Identity of Bursa

After the approval of new Conservation Acts⁹ dated to the beginning of the 21st century, there appears the era of change in conservation legislations in Türkiye (Şahin Güçhan and Kurul, 2009). These new legal regulations have rapidly influenced the practical and theoretical conservation approaches in Bursa, since focusing on 'innovation' in the terminology used for urban conservation which results in the application of Urban Transformation and Urban Design Projects, Conservation Development Plans, and Environmental Management Plans Management in abandoned and earthquake risk historic neighborhoods. Although these implementations encourage business relocation and residential development, they might cause economic inequality and a threat to local businesses. In addition to these applications, there appears a restructuring in the organization of conservation activities, while Municipalities, General Directorates of Pious Foundations, and the Ministry of Culture have become the dominant institutions responsible for the whole process of conservation plans and projects¹⁰.

In the case of Bursa, Doğanbey and Tayakadın Districts, which previously included Ottoman period residential buildings as a part of an old neighborhood, were approved as one of the urban transformation areas to be re-planned for regeneration. In this section, a general examination of the effects of neoliberal policy on the preservation of cultural heritage in Bursa is possible, through the reasons and outcomes of an urban transformation impacting the traditional architectural character of the Ottoman Bursa. Thus, it would be feasible to determine the extent to which changes in conservation legislation and organizational systems have been mirrored in practices since the beginning of the 21st century. Doğanbey TOKİ Urban Transformation Project (**Figure 13**), which was completed between 2009 and 2012, has become a convenient example to observe the whole process of renovation and regeneration since acting like a time bomb placed in the historical center of Bursa. In the 1981 report of the High Council of Conservation, it was marked as an area to be protected¹¹. However, the traditional two-storey residential texture in this area was opened to new construction in

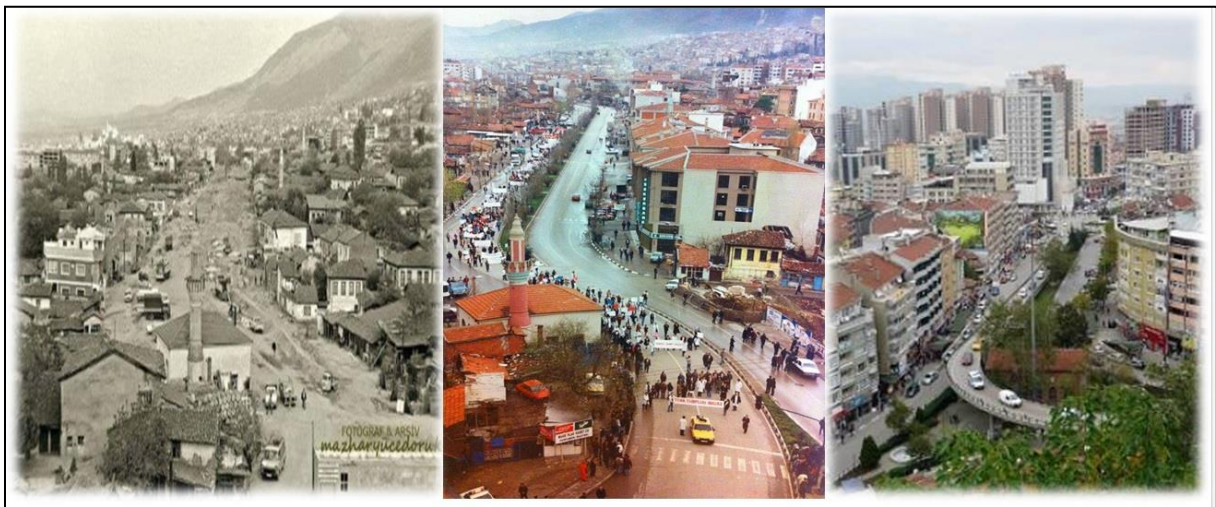
⁹ No: 5366 Conservation of Deteriorating and Cultural Property through Renewal and Re-Use Act – the changes in the Conservation act of Cultural and Natural Artifacts, (5th July 2005); No: 5226 Cultural and Natural Heritage Conservation and Revision Act, (27th July 2004).

¹⁰ No: 5391 Special Provincial Administration Acts; No: 5216 and 5393 Metropolitan Municipality Acts; No: 5390 Greater Municipality Act, (5th July 2005).

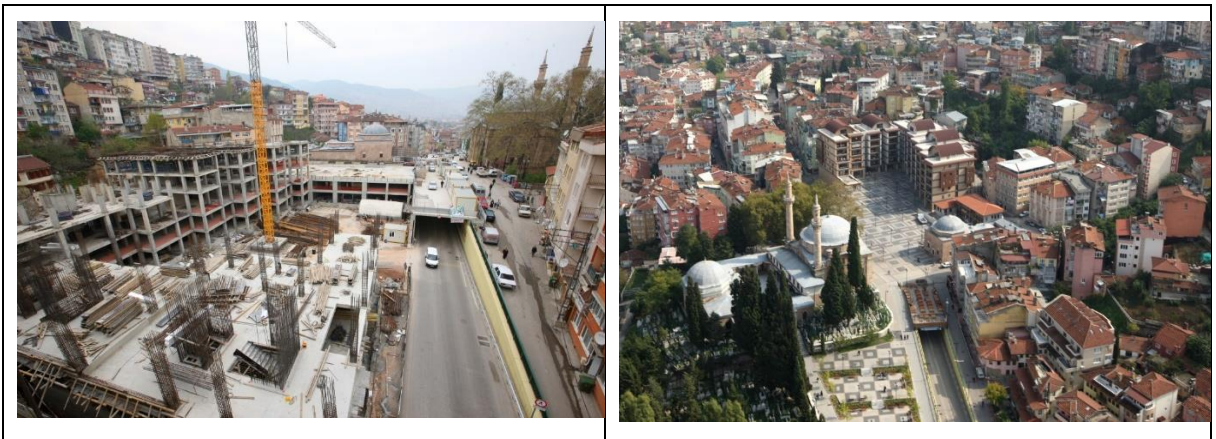
¹¹ GEEAYK decision no: 13333 of 1981

the following urban development activities, due to the lack of declaration as a protected area (Figure 10). Despite the rejections of the local associations, NGOs, and the citizens, this historic neighborhood was faced with a complete change and was filled densely with multi-storey uniform building blocks which also distorted the authentic city silhouette¹².

Another urban transformation project was designed for the Emirsultan Mosque and its surrounding landscape which has been created and authorized as part of the 'Emirsultan City Square Arrangement Works' dated 2006 (Figure 14). In this application, the automobile route was buried beneath in front of the Emirsultan Mosque, which caused physical deformation in time due to the ground vibration. Meanwhile, the area surrounding the Emirsultan Mosque ' was also renovated while proposing the demolition of the existing historic dwellings and the Emir Buhari Primary School, as well as the construction of new building blocks within the expropriated lands in this area. Consequently, a regeneration has appeared in the authentic use of the area, and the solid-void dimensions in the area were completely transformed.

Figure 13. Before and After the urban transformation in Doğanbey District and its Surroundings (from the 1980s to the 2000s) (from the archive of Chamber of Architects in Bursa, 2018)

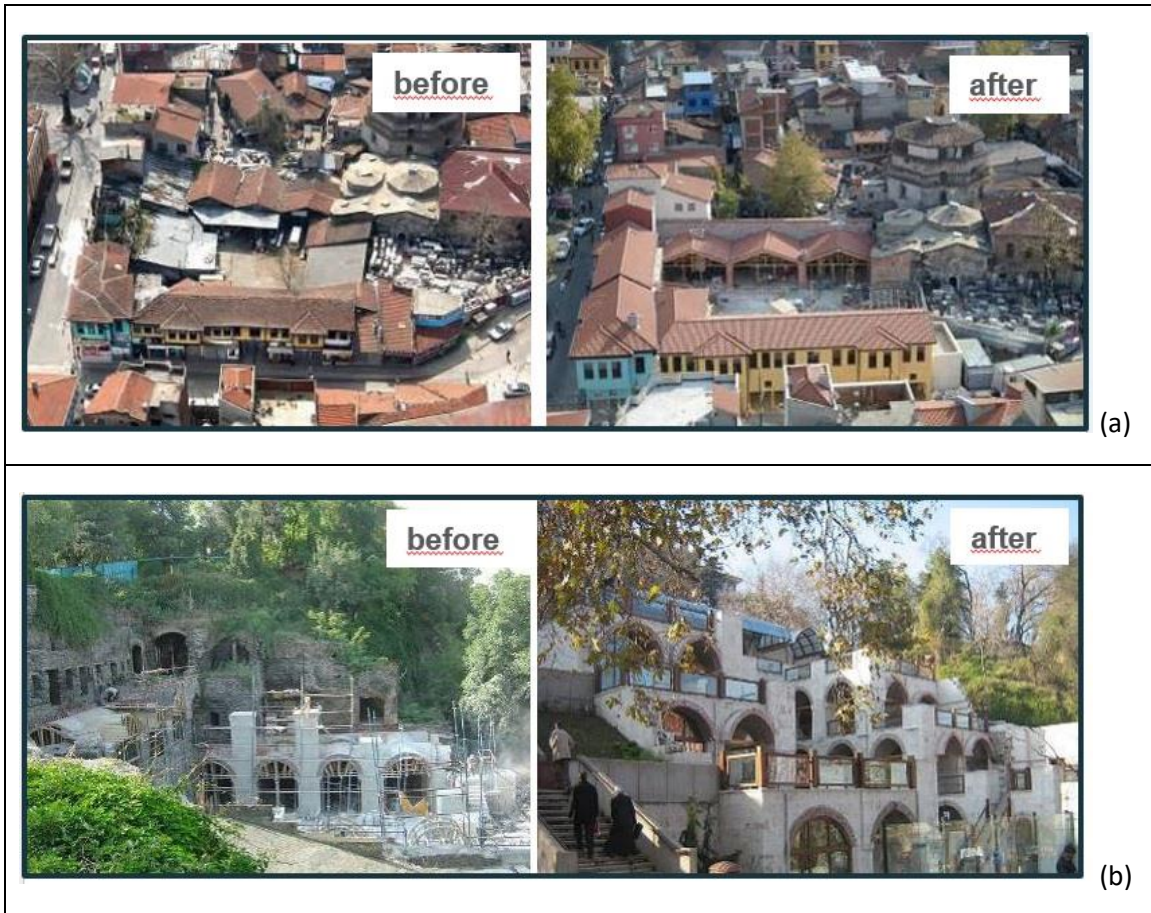
Figure 14. The process in application of the urban transformation project of Emir Sultan Complex and its Surrounding (source: the archive of Great Municipality of Bursa, 2021)

Most of the current restoration practices in Bursa are applied as reconstruction implementations which are not as innocent as they were fifty years ago. At present, the activities on restoring and rebuilding demolished historic buildings "without enough clue" are against international regulations

¹² For detailed information about before and after the application of this project please look at (Çakıcı Alp, 2021)

concerning the sustainability of cultural heritage since this would cause misconceptions about the original architectural character of the buildings. Moreover, the contemporary materials and construction techniques preferred to be used during maintenance and repair applications are not compatible with the traditional ones. As a popular approach in recent years, the frequent preference of projects to resurrect monuments causes the loss of antiquity value of the historical texture in time, leading to misconceptions in future generations. **(Figure 15)**

Whereas the historic commercial center, which is located at the heart of Bursa, has preserved its vitality since the 15th century, it requires renovation depending on the different needs of the tradesmen. However, the additions to facades and roof coverings could not show unity and harmony either with the historical texture or with themselves **(Figure 16)**. For example, the current applications that cover the gap between Uzun Çarşı and the adjacent shops made the historical buildings almost crushed and imperceptible both in terms of material and form. It is noteworthy that the original architectural identity has been changed from the original as a result of changing the cladding and openings, such as windows and doors on the facades of the Grand Bazaar. Consequently, the historical identity of this commercial center is not preserved as a whole.

Figure 15. The reconstruction projects applied in (a) Eskişehir Hanı (the photographs were taken from the archive of the Municipality), (b) Balıbey Hanı, (c) the remains of the Zindan Gate along the Citadel Walls (photographs by the Author, 2020)

Figure 16. New Roof Covering Additions along the Bazaar in the Historic Trade Center of Bursa (source for aerial photo: googmaps.com; the photographs taken by the Author, 2020)

Likewise, the street rehabilitation works carried out in the early 1980s, and the recent applications differ from each other. While it is expected that there should be more analytical approaches to preservation in terms of the use of contemporary materials and construction techniques, there is no effort to preserve the traditional texture as a whole, from the ground texture to the facade details, as being applied in an independent language. On the contrary, today's practices consist only of repairing the facade covering materials, using uniform cladding materials, and renovating the interior spaces and facades completely. Moreover, as in the Hanlar District, the introduction of non-original street elements and nostalgic vehicles such as trams in these street rehabilitation works means not conserving but creating a misconception against the traditional social identity of these historical areas.

The abandoned areas including the factories and their surrounding cultural landscape, which were constructed for the contemporary silk industry in the Early Republican Period of Bursa, were subjected to urban transformation activities, after the application of new legal aspects approved in 2005. Although the buildings were restored, there is still a gap in consciousness to conserve their surrounding landscape as a part of the historic urban identity of Bursa. To reuse the lands including industrial heritage in Bursa, such as İpekiş Textile, Tolon Machines, and Merinos Factories, urban design and urban transformation projects were planned and implemented without taking care to sustain their

historical and economic value for the public (**Figure 17a**). Besides, the land of *Bursa Central Bus Terminal*, which was constructed in the 1930s as one of the Early Republican modern architectural structures in Bursa, was transformed to be a 'City Square' as a result of the application of an urban design project that was organized by the Metropolitan Municipality of Bursa in 2006. Since its location is crucial for the enlargement of the new trade center to the north of Bursa, its surrounding administrative and new trade center was already revised to be used for a 'Special Project Area' according to the Master plan of Bursa (1995-1998) (**Figure 17b**).

Figure 17. Before and After the Urban Regeneration Projects and Urban Design Projects in (a) Central Bus Terminal (Santral Garaj), (b) Merinos Silk Factory and its surrounding landscape

On the other hand, this project reduced the functional value of this Terminal Complex by leaving access to multiple modes of transportation, composed of dense pedestrian axes from various directions and commercial public services. In addition to the new building mass constructions in this demolished region, instead of reusing the buildings of the Terminal, even the name of this region was shifted from the 'Central Garage' to 'City Square'. Hence, that attitude caused the loss of urban identity and public memory of this Early Republican heritage. That kind of new urban design and renovation applications not respecting the Republican period architecture in Bursa has increasingly continued due to the new regulations applied in urban conservation practices in this historic city. As the most recent example, the demolition of the Central Bank and the Red Crescent Building, which reveals the architectural character of the Republican period, once again reveals this undesirable situation in terms of the holistic preservation of the multi-layered structure as a part of historic urban identity of this Ottoman city (**Figure 18**).

Figure 18. Before and After the Collapse of the Central Bank and the Red Crescent Building (source: the archive of the Chamber of Architects in Bursa, 2023)

DISCUSSION AND CONCLUSION

The variety of conservation activities in Bursa is required to be discussed to understand what extent it has been able to sustain its multi-layered identity composed of cultural assets and landscapes from prehistoric to the present day. In other words, the question of interest of this study is how much of the cultural heritage that belongs to the pre and post-Ottoman periods in this historical city can be preserved and kept alive until the present day. Hence, it would be possible to reason whether the current local and central government has a preference and ideological approach regarding the sustainability of the dominant Ottoman identity in Bursa, which has been selected on the list of UNESCO World Heritage Sites.

The international declarations approved in the early 21st century have emphasized the importance of holistic conservation decisions and practices by reconciling the architectural heritage with the current life requirements, which helps to define the total urban identity of a historic city. However, there has been a periodic prioritization of activities aimed at preserving the cultural heritage in many historical cities in Turkey, such as Bursa. Although pioneering efforts were witnessed between the 1980s and 2000s, within the context of social awareness and social sustainability in preserving both the urban and rural Ottoman identity of Bursa, many structures of modern architecture constructed in its historical city core were subjected to the exact opposite approach, which has not included any effort to transfer the building groups to future generations by reusing them instead of erasing from the urban history of Bursa. On the contrary, this historical city, which lost its importance in the silk trade to its competitors abroad for a while during the late Ottoman period, was reborn from its ashes with the opening of new establishments serving the silk industry. Just after the proclamation of the Republic of Turkey, Bursa became one of the major industrial cities of Turkey, with modern silk factories, one of which is the Merinos Complex established under the instructions of Gazi Mustafa Kemal Atatürk in 1935, constructed in Modern Architectural character. Even if only for this reason, Bursa owes a debt

of loyalty to sustain that Republican identity, and there should be a holistic approach in the whole process of conservation development plans including these industrial heritage buildings.

Local attempts for increasing social awareness and participation, which are essential for the sustainability of conservation in urban and rural areas, have been on the agenda of local governments in Bursa, since the early 1980s. However, in the last 20 years, it has been observed that people are often deceived by promises different from the truth and excluded from the implementations. After such an intense and active period in terms of preserving and keeping alive the historical urban identity of Bursa, an irreversible change - transformation, and even 'metamorphosis' has been observed within the historical city center, with the adoption of the Renewal Law no. 5366 dated 2005. Even if the project titles related to the protection of cultural heritage are the same, a more destructive perception was adopted as the approach, while a tendency towards actions with individual responsibility was observed rather than collective works. Moreover, the placement of new users instead of the people who were removed from their homes also caused gentrification as a result of the urban transformation projects carried out within the historic neighborhoods. The environmental regulation, rehabilitation, and urban design projects, which are produced for the renovation of cultural landscapes surrounding urban streams of Bursa, are still far from the conservation of both the ecological and structural character of these regions.

Urban plans and projects for the sustainability of the historical identity of metropolitan cities, such as Bursa, should be produced in a way that will protect not only the architectural heritage but also the cultural landscape around them. As Ekrem Şaker, who was appointed as Bursa Mayor in the 1990s, stated, "If we consider Bursa our home, the Bursa Plain is its balcony.". Therefore, in the case of this study, it is deeply emphasized that the approach of conserving the architectural structures of the city for a single period should be abandoned while sustainable policies should be developed for a holistic preservation of the Plain, including the agricultural lands at the north and the forest texture along the Great Mountain at the south of Bursa. There is still a lack of integrity in the conservation approach to the sustainability of cultural heritage in Bursa, even though many conservation activities were carried out in the social dimension at the urban scale until the 21st century. Hence, it should be possible to reconcile the needs of modern life with the traditional texture and to promote all kinds of tangible and intangible cultural assets defining its historic urban identity for the sake of holistic conservation in this Ottoman capital city. Hence, it is surely necessary to protect not only the architectural heritage but also the natural heritage of the city, and even in new city plans, a holistic city plan should be prepared for the protection of the urban streams flowing from the city center to the plain in the north of the city together with the forest on the southern ridges of Uludağ (Great Mountain).

Consequently, even though many conservation activities were related to the preservation of social authenticity until the beginning of the 21st century, it is not possible to talk about a sincere conservation phenomenon on the physical structure of the Ottoman Identity in Bursa.

Compliance with Ethical Standards

There is no conflict of interest between the authors or any third-party individuals or institutions.

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Funding: *There is no financial support in the study.*

REFERENCES:

- Ahunbay, Z. (1996). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, YEM Yayın, İstanbul.
- Akkılıç, Y. (2002). *Bursa Ansiklopedisi*, Bursa Kültür ve Sanat Yayınları, 1. Baskı, BURDEF Yayınları 3, Bursa.
- Batur, A. (1975). Tarihi Çevrenin Korunmasında Siyasal ve İdeolojik Boyutlar, *MİMARLIK*, Mayıs 1975 / yıl:13 / sayı:139, pp. 14-17
- Cerasi, M. M., (2001), *Osmanlı Kenti: Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. Ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi*, özgün adı: "La citta del Levante: Civiltà urbana e architettura sotto gli Ottomani nei secoli XVIIIIXIX", çev. Aslı Ataöv, Yapı Kredi Yayınları Tarih – 6, Toplumsal Tarih Araştırmaları: 2, İstanbul.
- Cezzar, M. (1983). *Typical Commercial Buildings of the Ottoman Classical Period and the Ottoman Construction System*, T.C. İş Bankası Kültür Dizisi, İstanbul.
- Çakıcı, S. (2017). *Bursa'daki Koruma Faaliyetlerinin Koruma Kurul Kararları Odaklı Değerlendirilmesi (1955-2012)* [An Assessment on Conservation Activities in Bursa, Focusing on Conservation Councils' Decisions (1955 – 2012)]. Nilüfer Akkılıç Kütüphanesi Yayını, Bursa.
- Çakıcı Alp, S. (2017). A Century of Transformation within Historic City Core of Bursa, a UNESCO World Heritage Site in Turkey, via Historic Maps and City Plans, *CPUD'17 / II. International City Planning and Urban Design Conference Book*, organized by DAKAM (Eastern Mediterranean Academic Research Center), 5-6 May 2017, İstanbul.
- Çakıcı Alp, S. (2021). Bursa'nın Kentsel Koruma Tarihinden Bir Kesit: Doğanbey Mahallesi'nin Dönüşümden Öncesine Dair Tespitler [A Slice of Urban Conservation History of Bursa: Findings Before the Transformation of Doğanbey Neighborhood]. In Y. Aksoy, and E. Duyan (Ed.), *Mimarlık ve Kentsel Tasarım Araştırmaları: Tarih ve Doğa [Architecture and Urban Design Studies: History and Nature]*, (pp. 32-51). DAKAM Press, İstanbul.
- Çakıcı Alp, S. (2022). A Dilemma of Integrity in the Implementation of Conservation Development Plans in Bursa, a World Heritage Site in Turkey. *OrClever Proceedings of Research and Development* (pp. 8-24). 2nd International Conference on Design, Research, and Development, December 14-17, 2022.
- Çetintaş, S. (1946). Türk Mimari Anıtları, Bursa'da İlk Eserler, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Dinçer, İ. (2012). Kültür Mirasının Korunmasında "Risklere Hazırlık" Kavramının Gelişimi. Koruma Yaşatma. Mimarlık Dergisi (364), Mart-Nisan, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=378&RecID=2906> .
- Dostoğlu, N.; Vural, T. (20-23 June 2002), The Role of Western Planners in the Transformation of Bursa from a Traditional Ottoman City to a Metropolitan Center of the Turkish Republic, "Traditional Environments in a New Millenium", Defining Principles and Professional Practice, eds. Hülya Turgut & Peter Kellett, *IAPS-CSBE Network Book Series: 4*, YEM / Bld. & Industry Center, Amasya, pp. 239-245.

- Durukan, İ. (2004). *Türkiye'de Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Sonrası Kültür Mirası Korumasının Gelişimi ve Uygulama Sorunları*, PhD thesis, Department of Architecture, Restoration Graduate Program, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Ekinci, O. (2000), Türkiye'de "Korumama" Politikaları, *MİMARLIK* 2000 / 2; 292.
- Eyice, S. (1996), *Bursa ve Çevresinde Türk Sanatı*, Bursa, Kültür Bakanlığı, İstanbul, pp. 46-53.
- Gabriel, A. (1958), *Une Capitale Turque: Brousse*, Paris.
- Gasco, G. (2010). Bruno Taut and the Program for the Protection of Monuments in Turkey (1937-38) Three Case Studies: Ankara, Edirne and Bursa, *METU Journal of Architecture*, 2010/1, 15-36.
- İnalçık, H. (2003), *Osmanlı İmparatorluğu klasik çağ (1300-1600)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- İnce, E.; Dinçer, İ. (2017). The Use of Urban Identity to Market Housing Projects in the Context of Urban Branding: Istanbul Case. *Megaron*, 12(4): 635-646.
- Jokilehto, J. (2009). Conservation Principles in the International Context. In Alison Richmond, Alison Bracker (Eds.) *Conservation* (1st ed., pp. 73-83), London: Routledge.
- Kaplanoğlu, R. (2008). Kent Haritalarına Göre Bursa'nın Kentsel Gelişmesi, Yusuf Oğuzoğlu (Ed.), *Bursa Şehrinin Gelişmesi ve Kentsel Planlama Kültürü*, (pp. 72-81), Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa.
- Kavaratzis, M., Warnaby G., and Ashworth G.J. (2015). *Rethinking place branding: Comprehensive Brand Development for Cities and Regions*, Springer, Switzerland.
- Kayın, E. (2008). Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı Türkiye Koruma Tarihindeki Kırılmalar, *MİMARLIK* 2008 / 9-10; p. 343.
- Kuban, D. (2001). *Türkiye'de Kentsel Koruma: Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, Beşiktaş, İstanbul.
- Kural, M. (1968). Çelebi Mehmed'in Yeşil Türbesi ve 1941-1943 Restorasyonu, *Güzel Sanatlar Dergisi*, v: 5, pp. 50-102, İstanbul.
- Lalli, M. (1988). Urban Identity. In: Canter, D., Jesuino, J.C., Soczka, L., Stephenson, G.M. (eds) *Environmental Social Psychology*. NATO ASI Series, vol 45. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-009-2802-2_26
- Levent, Y. S. (2009). Tarihi Çevre Koruma Mevzuatına Genel Bir Bakış, *Dosya 14.1*, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Haziran 2009, pp. 62-68.
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*, MIT Press, Cambridge.
- Madran, E. (1985). *Bursa Kale Sokak: Bir Fotogrametrik Belgeleme* [Bursa Kale Street: A Photogrammetric Survey], ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, Ankara.
- Madran, E. (1997). Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi – II [Organization of the Conservation Area in the First Thirty Years of the Republic (1920-1950)]. *METU Journal of Architecture*, (17: 1-2), 75-97.
- Madran, E.; Özgönül, N. (1999). *International Documents Regarding The Preservation of Cultural and Natural Heritage*, METU Faculty of Architecture Press, Ankara.

- Madran, E. (2002). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Tutumlar ve Düzenlemeler: 1800-1950* [Attitudes and Regulations Regarding the Protection of Cultural Heritage from the Tanzimat to the Republic: 1850-1950]. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği [Press of METU Faculty of Architecture], Ankara.
- Oğuzoğlu, Y. (1996). Osmanlı Döneminde Bursa, *Bursa*, Kültür Bakanlığı, İstanbul, pp. 36-45.
- Okyay, İ. (1976). Tarihsel Çevreyi Koruma ve Ulusal Kültür Sorunsalı, *MİMARLIK*, 1976 / 3, yıl:14 / sayı:148, pp.38-39.
- Özdemir, N. (2009). *Cumhuriyet Çocuklarının Diliyle Bursa'nın Anısal Tarihi* [The Memorial History of Bursa via the Interviews with the Children of the Republic], Sentez Yayınevi, Bursa.
- Özgan, R. (2008), Antik Devirde Bursa, *Bursa Şehrinin Gelişmesi ve Kentsel Planlama Kültürü*, haz. Yusuf Oğuzoğlu, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa, pp. 19-25.
- Pitcher, D. E. (2001). *Osmanlı imparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası: Başlangıcından 16. Yüzyılın Sonuna Kadar Sultanlığın Genişleme Sürecini Gösteren Ayrıntılı Haritalarla Birlikte*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.
- Süel, M. (1996), Antik Dönemde Bursa, *Bursa*, Kültür Bakanlığı, İstanbul, pp. 26-35.
- Şahin Güçhan, N., and Kurul, E. (2009). A History of the Development of Conservation Measures in Turkey: from the mid-19th century until 2004", *METU Journal of Architecture*, 2009/2, (26:2), Ankara, 19-44.
- Şahin Güçhan, N. (2015). Changing Legal-Administrative Framework of HistoricHeritage Conservation, *Türkiye'de Kültürel Miras Korumanın 50 Yılda Değişen Anlamı, Kapsamı ve Araçları* (The Changing Meaning, Scope and Tools of Heritage Conservation in 50 Years in Turkey), ICOMOS 50th Anniversary Events, METU Conference, 4 May 2015, Ankara
- Şahin, M. (2010), Arkeolojik Açıdan Uludağ-Keles, *1. Uludağ Buluşmaları*, Bursa Kitaplığı Panel Kitabı, 24-25 Eylül 2010, Bursa, pp. 5-24.
- Tanman, B. (1996). Bursa'da Osmanlı Mimarisi [Ottoman Architecture in Bursa], *Bursa*, (pp. 124-142), Kültür Bakanlığı Yayını, İstanbul.
- Tatar, E.; Özdoğan, M.; Başgelen, N. (1992). 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkındaki Kanun Taslağına Gerekçeleriyle Birlikte Öneriler, *Arkeoloji ve Sanat*, Beyoğlu, İstanbul.
- Tonak, H. (2010). Mitoloji ve Uludağ: Olimpos Mitosu, *1. Uludağ Buluşmaları*, Bursa Kitaplığı Panel Kitabı, 24-25 Eylül 2010, Bursa, pp. 37-61.
- Yiğiter Genli, R. & Yirmibeşoğlu, F. (2003). *Local Agenda 21 and Practices in Turkey*, ERSA (European Regional Science Association) 2003 Congress, web. source: <http://www.sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa03/cdrom/papers/442.pdf>

Predictive Modeling of Urban Traffic Accident Severity in Türkiye's Centennial: Machine Learning Approaches for Sustainable Cities

Türkiye'nin 100. Yılında Kentsel Trafik Kazası Şiddetinin Öngörü Modellemesi: Sürdürülebilir Şehirler İçin Makine Öğrenimi Yaklaşımları

Adem KORKMAZ¹

öz

Halk sağlığı, kentsel gelişim ve toplumsal uyum açısından geniş kapsamlı sonuçlarıyla trafik kazaları küresel bir sorun olmaya devam ediyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılını kutlarken, trafik kazası şiddetini tahmin etmek, ulusal kentsel yenileme ve sürdürülebilir ilerleme hedefleriyle uyumlu kritik bir öneme sahiptir. Bu araştırma, kazaların şiddetini önceden tahmin etmek için makine öğrenimi yeteneklerini kullanıyor ve belirli sürücü ve araç özelliklerinin kritik rollerini vurgulamaktadır. Random Forest (RF) ve Gaussian Naive Bayes'ten k-NN, CatBoostClassifier, LightGBM ve Decision Trees'a kadar çeşitli ML tekniklerinin derinlemesine değerlendirilmesi yapılmıştır; bu, bir dizi trafik durumunu yansıtan geniş bir veri kümesiyle gerçekleştirilmiştir. RF algoritması, Engine_Capacity(CC), Age_of_Driver, Age_of_Vehicle, Day_of_Week ve Vehicle_Type gibi belirli değişkenlerin kaza sonuçlarındaki belirleyici faktörler olarak öne çıktığı üstün öngörü yeteneğiyle dikkat çekmektedir. Kazaların şiddetini tahmin etmede RF'nin potansiyelini vurgulamanın ötesinde, çalışma kritik belirleyicilerin önemini vurgulamaktadır. Bu içgörüler, paydaşların özelleştirilmiş müdahaleler tasarımları, kamuoyu farkındalık çalışmalarını güçlendirmeleri ve altyapıyı güncellemeleri için bir yol haritası sunar; bu, gelişmiş yol güvenliği vizyonu ile sonuçlanır. Ayrıca, bu araştırma, Türkiye'nin bilgilendirilmiş kentsel ve trafik planlama girişimleri aracılığıyla sürdürülebilir bir kentsel yol çizmesi için bir yol haritası sunar.

Anahtar Kelimeler: Trafik Kazaları, Şiddet Tahmini, Makine Öğrenimi, Özellik Önemi, Sürücü Özellikleri, Yol Güvenliği

ABSTRACT

With their far-reaching implications for public health, urban development, and societal harmony, traffic accidents remain a global challenge. As the Republic of Türkiye marks its 100th year, predicting traffic accident severity assumes critical significance, aligning with the nation's aspirations for urban renewal and sustainable progress. This research harnesses the capabilities of machine learning (ML) to anticipate accident severities, shedding light on the critical roles of specific driver and vehicle characteristics. In-depth evaluation of various ML techniques—spanning from Random Forest (RF) and Gaussian Naive Bayes to k-NN, CatBoostClassifier, LightGBM, and Decision Trees—was undertaken, drawing on an expansive dataset that mirrors a spectrum of traffic situations. The RF algorithm demonstrated superior predictive prowess, with certain variables such as Engine_Capacity(CC), Age_of_Driver, Age_of_Vehicle, Day_of_Week, and Vehicle_Type emerging as decisive factors in accident outcomes. Beyond highlighting RF's potential in accident severity prediction, the study emphasizes the significance of critical determinants. These insights offer a roadmap for stakeholders to craft specialized interventions, amplify public awareness efforts, and pioneer infrastructural upgrades, culminating in a vision of enhanced road safety. Furthermore, this investigation charts a course for Türkiye to foster a sustainable urban trajectory through informed urban and traffic planning initiatives.

Keywords: Traffic Accidents, Severity Prediction, Machine Learning, Feature Importance, Driver Attributes, Road Safety

¹ **Corresponding Author:** Bandırma Onyedli Eylül University, Gönen Vocational School, The Department of Computer Technology, ademkorkmaz@bandirma.edu.tr, 0000-0002-7530-7715

INTRODUCTION:

Road traffic accidents, consistently recognized as a paramount global health issue, have been a significant concern due to their alarming morbidity and mortality rates (World Health Organization, 2018). In the 100th year since the foundation of the Republic of Türkiye, it is essential to seriously address the urban and environmental challenges we face as a nation. The increasing traffic accidents in our rapidly growing cities result in significant costs for individuals and society (Özkan & Lajunen, 2005). In 2022, the road network of our country witnessed a total of 1,232,957 traffic accidents. Of these, 1,035,696 resulted in material damage, while 197,261 were severe or fatal injuries. Among the 321,485 vehicles involved in these accidents, 48.5% were cars, 22.2% motorcycles, 14.2% vans, 2.7% bicycles, 2.5% minibusses, 2.3% trucks with trailers, 2.1% lorries, 1.9% buses, 0.8% tractors, and 2.8% pertained to other vehicle types. Interestingly, fatal and severe injury accidents peaked in August and were most prevalent on Fridays (TUIK, 2022). Delving deep into these accidents' multifaceted causes and underlying factors offers a pathway to forge impactful preventive strategies and sculpt targeted interventions.

In their myriad manifestations, traffic accidents present an escalating challenge to global road safety, underpinning the necessity for an effective accident severity prediction system. Such systems can facilitate improved infrastructure planning, policymaking, and the timely allocation of medical resources. Recent years have witnessed a burgeoning interest in harnessing the predictive power of machine learning (ML) techniques for assessing traffic accident severities. This traction is driven, in part, by the capacity of ML models to decipher intricate relationships within vast datasets, making them potent tools for such predictive tasks (Yassin & Pooja, 2020; Kumeda et al., 2019).

ML is a specialized branch of artificial intelligence that focuses on designing systems that can learn from and interpret data independently, without being explicitly programmed to do so (Goodfellow et al., 2016). This enables computers to 'learn' from data patterns like how humans gain knowledge from experience (Mitchell, 1997). The inherent capability of ML to handle vast amounts of data and discern intricate patterns therein makes it an invaluable tool in tasks loaded with myriad variables, such as predicting the severity of traffic accidents (Mohanty et al., 2016). For urban planners, the implications are profound: with ML, they can swiftly analyze extensive datasets to reveal insights that might be overlooked or impossible to discern through traditional methods (Batty, 2013).

In the domain of traffic safety, the strengths of ML are particularly evident. By enabling the analysis of large and complex datasets, ML provides potent tools for predicting accident severities and understanding the multifaceted factors contributing to them (Jordan & Mitchell, 2015). These predictions can profoundly influence infrastructure planning, policymaking, and the allocation of resources post-accidents (Elvik, 2013). For instance, with the help of ML, urban planners can identify specific road sections with a higher likelihood of accidents or recognize times when accidents are more prevalent, thus facilitating more informed and targeted interventions (Huang et al., 2008).

Prior endeavors in this domain have embraced diverse geographical contexts, datasets, and methodologies. For instance, while some researchers integrated K-means clustering with Random Forest to derive insights from specific road accidents (Yassin & Pooja, 2020), others have examined broad datasets, such as the UK's 2016 traffic accident records (Kumeda et al., 2019) or Bangladesh's traffic accident compendium from 2001–2015 (Labib et al., 2019). The prevalent use of various ML algorithms in these studies, ranging from AdaBoost to Fuzzy-FARCHD, underlines the versatility of ML in decoding complex traffic data.

This investigation seeks to quantify the nature of these accidents, leverage the prowess of contemporary machine-learning techniques, project the severity of these occurrences, and discern the

most influential attributes therein (Hastie et al., 2013). The selection of algorithms for this endeavor, including ensemble methods such as Random Forest, gradient boosting mechanisms like CatBoostClassifier and LightGBM, and foundational classifiers like Gaussian Naive Bayes and k-NN, was informed by their provenance in modern literature and their demonstrable efficacy in analogous domains (James et al., 2013; Prokhorenkova et al., 2018).

In the intricate tapestry of urban development, the synchronized orchestration of zoning and transportation plans is paramount. However, when these plans are executed simultaneously without meticulous forethought, the repercussions can be profound, leading to tangible economic and vital societal losses. A notable consequence of such simultaneous planning emerges in the form of roads. These roads envisioned as connectivity and growth arteries often fail to align with the geometric standards requisite for their designated traffic load. Such discrepancies not only impede efficient transportation but also spotlight broader challenges in the realm of urban planning and development (Avşar et al., 2023).

Despite significant advancements in machine learning (ML) for traffic accident severity prediction, existing literature still has unexplored areas, notably the impact of specific features like the vehicle type or driver's age on accident outcomes. Given the diverse ML methodologies and their varying performances across datasets, there is a pressing need for a comprehensive analysis. This research addresses these gaps, delving into feature importance for better accident severity predictions and situating these findings within the broader realm of ML in traffic accident studies. The ultimate goal, rooted in rigorous data analysis, is to offer insights that can inform policymaking, raise public awareness, and enhance infrastructure to enhance road safety (Elvik, 2019).

1. Related Work

Traffic accident severity prediction using machine learning techniques has garnered considerable attention recently, offering a multifaceted exploration into various datasets and methodologies. Yassin and Pooja (2020) proposed a hybrid approach amalgamating K-means clustering and Random Forest to predict the severity of specific road accidents, achieving an impressive accuracy rate of 99.86%. Kumeda et al. (2019) utilized machine learning in the UK's 2016 traffic accident data, with the Fuzzy-FARCHD algorithm delivering the highest accuracy of 85.94% among six tested algorithms.

Meanwhile, Labib et al. (2019) delved into a dataset comprising 43,089 traffic accident records from 2001–2015 in Bangladesh. AdaBoost was the most adept among the evaluated algorithms, boasting an 80% accuracy rate. Kumar et al. (2020) focused on accident type determination based on fundamental vehicle movement parameters, proposing an IoT-based automotive accident detection and classification (ADC) system, with the Naïve Bayes model achieving 95% accuracy.

Chen and Chen (2020) analyzed 9,472 accident records from Taiwan's road traffic accident investigation reports spanning 2015–2019. Their findings indicated that Random Forest outperformed logistic regression and classification and regression tree in determining accident severities. In the UK, Sangare et al. (2021) synergized statistical modeling with machine learning, combining Gaussian Mixture Modeling and Support Vector Classifier to achieve an accuracy of 85.53%.

In an urban context, Qu et al. (2019) explored traffic accidents in a Chinese city from 2006–2016, introducing a genetic algorithm-based actor search, which, when combined with XGBoost, outstripped other models with a 94% accuracy. Further afield in South Africa, Bokaba et al. (2022) scrutinized 46,692 samples of road traffic accidents, with Random Forest outpacing other classifiers in terms of accuracy, precision, recall, and ROC (AUC).

Two other noteworthy studies include Alkheder et al. (2020), who analyzed 5,740 traffic accidents in Abu Dhabi using a Decision Tree, Bayesian Network, and linear Support Vector Machine, with Bayesian Network at 66.18% accuracy. Al Mamlook et al. (2019) utilized a unique dataset based on simulated traffic accidents and found Random Forest as the top-performing model with 82.6% accuracy among six techniques.

2. Purpose of the Study

The primary purpose of this research is to reveal the essential elements of the seriousness of traffic accidents in the 100th anniversary of the Republic of Türkiye. To this end, it is to obtain a standard model by revealing the factors affecting the severity of accidents in the UK covering the period from 2005 to 2015. In this context, the study includes a comprehensive dataset on traffic accidents, with features ranging from driver's age and vehicle type to engine capacity and day of the week. Utilizing a complete dataset encapsulating various attributes, ranging from vehicular specifics to temporal nuances, the study sought to deploy many state-of-the-art machine learning algorithms to predict accident severity. By juxtaposing algorithms such as Random Forest, Gaussian Naive Bayes, k-NN, CatBoostClassifier, LightGBM, and Decision Tree, the research aimed to not only unearth the most efficacious classifier but also elucidate the relative importance of the dataset's attributes in the context of accident severity.

3. Materials and methods

This section presents a detailed description of the dataset that forms the foundation of the study, the data preprocessing steps, and the classification algorithms employed. Specifically, the analysis focuses on a dataset of road traffic accidents that occurred in the UK between 2005 and 2015, emphasizing the ability to predict the severity of the accidents.

3.1. Dataset

This study utilizes a comprehensive dataset encompassing detailed records of UK road traffic accidents from 2005 to 2015. The dataset, with a robust total of 1,534,792 entries, vividly captures an array of factors postulated to influence the outcomes of traffic accidents. These factors range from vehicular specifics, driver demographics, to environmental conditions during the accident. The term "traffic accident severity" in this dataset refers to the seriousness of the outcomes of a traffic accident. Each recorded accident is classified based on its outcomes into one of three predefined categories: Fatal, Serious, or Slight.

Fatal: Accidents that resulted in the death of involved individuals.

Serious: Accidents leading to severe injuries but not resulting in death.

Slight: Accidents causing minor injuries or none at all.

This classification is inherently present in the dataset, which means it was determined and recorded by official sources when the accidents were reported. A dataset analysis reveals that most accidents (1,324,147 or 86.3%) were classified as 'Slight.' In contrast, serious accidents comprised 190,328 (12.4%) of the total, while fatal accidents were the least frequent, with a count of 20,317 (1.3%) (Kaggle, 2023; Data, 2023).

Table 1. Dataset information

Attribute Name	Data Type	Description
Did_Police_Officer_Attend_Scene of Accident	int64	Indicates police attendance at the accident scene.
Age_of_Driver	float64	Age of the driver involved.
Vehicle_Type	float64	Type of vehicle involved.
Age_of_Vehicle	float64	Age of the vehicle during the accident.
Engine_Capacity_(CC)	float64	Engine capacity of the vehicle.
Day_of_Week	int64	Day of the week the accident occurred.
Weather_Conditions	int64	Weather conditions at the accident time.
Road_Surface_Conditions	int64	State of the road surface during the accident.
Light_Conditions	int64	Lighting conditions during the accident.
Sex_of_Driver	float64	Gender of the driver involved.
Speed_limit	int64	The speed limit of the road where the accident happened.
Target Attribute: Accident_Severity	int64	The severity of the accident (Fatal, Serious, Slight).

3.2. Data Preprocessing

Several preprocessing steps were meticulously executed on the dataset to ensure a robust and unbiased analysis.

Normalization: Given our dataset's diverse scales of attributes, normalization was pivotal to bringing all the features to a consistent scale. The Min-Max scaling technique was employed for this purpose. This transformation guarantees that all feature values lie within a similar range, specifically between 0 and 1, facilitating improved convergence and performance of subsequent classification algorithms.

Handling Class Imbalance: An initial examination of the dataset disclosed a pronounced class imbalance in the target attribute, Accident_Severity. A vast majority of accidents, 1,324,147 (86.3%), were cataloged as 'Slight.' In comparison, serious accidents represented 12.4% (190,328) of the data, while fatal accidents were a mere 1.3% (20,317). Such a skewed distribution can bias the training process and diminish the predictive capacity of many machine learning models, particularly for the underrepresented classes.

a. Under-sampling: As an initial step towards addressing this imbalance, under-sampling was applied using the RandomUnderSampler method from the imblearn library. This method randomly discards instances from the over-represented class(es), rendering the class distribution more balanced.

b. Over-sampling: After under-sampling, the Synthetic Minority Over-sampling Technique (SMOTE) from the imblearn library was utilized to balance the dataset. SMOTE works by generating synthetic examples in the feature space. These synthetically generated data points bolster the minority class, creating a more balanced class distribution and enhancing the model's capability to generalize well across all classes.

For all classification algorithms in the study, the data set was divided into 80% training and 20% testing and analysis.

3.3. Modeling and Classification

In this research, various state-of-the-art machine learning algorithms were employed, each chosen due to their prominence in recent literature and relevance to the domain of accident severity prediction. Among the selected algorithms, Random Forest has robust capabilities in handling categorical and continuous features. In contrast, Gaussian Naive Bayes is particularly well-suited for constant variables. The k-NN algorithm can effectively manage categorical and continuous attributes, although feature scaling may be requisite for optimal performance. CatBoostClassifier is renowned for its direct handling capacity for categorical features, while LightGBM exhibits rapid processing on large datasets and supports categorical attributes. Decision Trees are recognized for their versatility in modeling categorical and continuous variables. The rationale behind selecting these algorithms is rooted in their flexibility across diverse feature types and their potential to model the inherent structure of the dataset best.

Random Forest: This ensemble learning method is predominantly used for classification and regression. The Random Forest algorithm operates by constructing a multitude of decision trees during training and outputs the mode of the classes for classification or mean prediction for regression of individual trees when predicting. It introduces randomness in the dataset by bootstrapping samples or selecting a random subset of features at each split, improving the model's generalization and reducing overfitting (Liaw & Wiener, 2002).

Gaussian Naive Bayes (GNB): GNB is a probabilistic classifier based on Bayes' theorem, assuming conditional independence between features given the class variable. GNB assumes a Gaussian distribution of the features for continuous data applications, making it effective in tasks with high-dimensional inputs (Zhang, 2004).

K-NN: The k-NN algorithm, an instance-based and non-parametric method, is primarily employed for classification and regression. Using a predefined distance metric (often Euclidean), k-NN identifies the k-training examples closest to an input instance. The mode of the classes of these k neighbors determines the class label of the input instance, marking its strength in handling multiclass problems (Li et al., 2018).

CatBoostClassifier: Developed by Yandex, the CatBoostClassifier is a gradient-boosting algorithm designed explicitly for categorical features. It employs "ordered boosting" and "oblivious trees" to handle categorical data without extensive preprocessing. These techniques often perform better than gradient-boosting methods (Prokhorenkova et al., 2018).

LightGBM: A gradient boosting framework by Microsoft, LightGBM is recognized for its efficiency and scalability. Techniques such as "gradient-based one-side sampling" (GOSS) and "exclusive feature bundling" (EFB) are incorporated, allowing the framework to train faster and manage large datasets without sacrificing accuracy. Regarding computational efficiency and memory usage, LightGBM has the potential to surpass existing boosting algorithms (Ke et al., 2017).

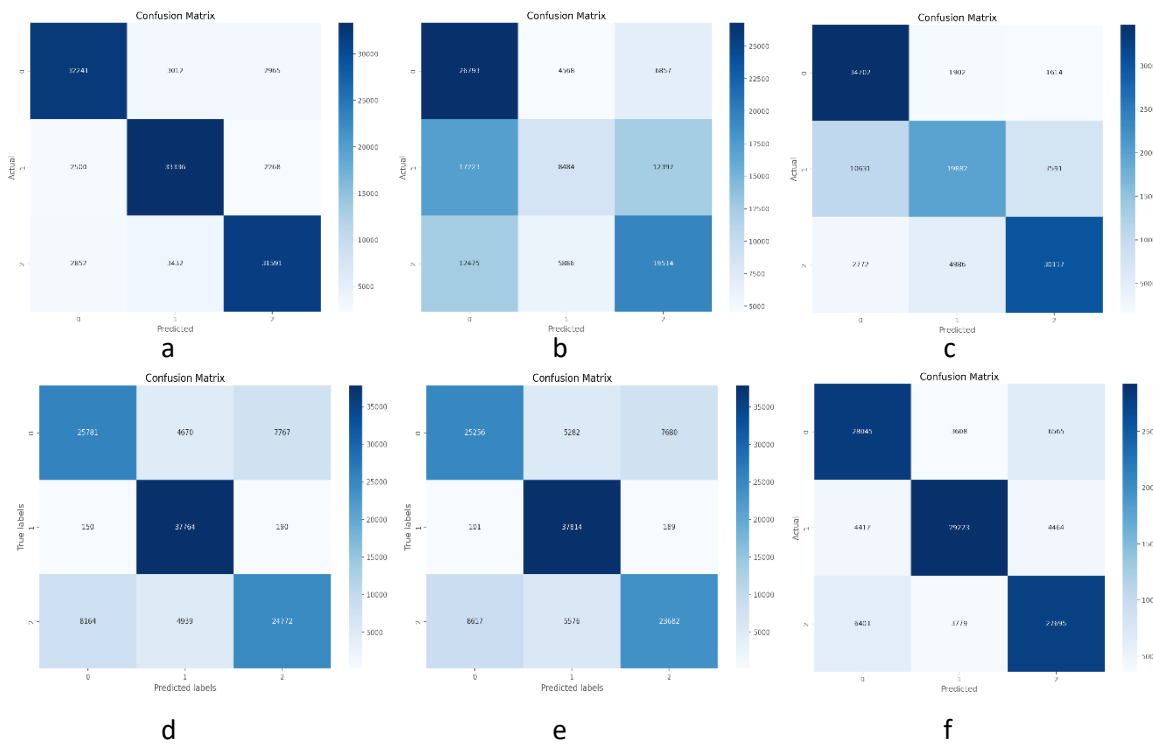
Decision Tree: The Decision Tree algorithm, suitable for classification and regression tasks, partitions the dataset into subsets based on input feature values, resulting in a tree-like decision model. Decisions at each internal node are based on metrics like entropy, Gini impurity for classification, or variance for regression. One of its strengths is its clear visualization and interpretability for decision-making (James et al., 2013).

4. Results

Table 2. Analysis results of Accuracy and F1 Score

	RF	Gaussian NB	k-NN	CatBoostClassifier	LightGBM	Decision Tree
Accuracy	0,851	0,480	0,742	0,773	0,760	0,744
F1 Score	0,851	0,502	0,751	0,781	0,768	0,744

Two primary evaluation metrics were employed in assessing the performance of various state-of-the-art machine learning algorithms on the dataset: Accuracy and F1 Score. The Random Forest (RF) algorithm exhibited a commendable accuracy of 0.851, complemented by an identical F1 score, emphasizing its balanced classification capabilities. The Gaussian Naive Bayes (Gaussian NB) algorithm's performance metrics are an accuracy of 0.480 and F1 score of 0.502, hinting at stable but moderate outcomes. For k-Nearest Neighbors (k-NN), metrics stand at 0.742 for accuracy and 0.751 for F1, highlighting its robustness in multiclass contexts. CatBoostClassifier shines with metrics at 0.773 (accuracy) and 0.781 (F1), particularly when managing categorical inputs and optimizing between precision and recall. LightGBM efficiently handles vast datasets, evidenced by its 0.760 accuracy and 0.768 F1 score. The Decision Tree's consistent and straightforward nature resulted in a 0.744 accuracy and corresponding F1 score.

Figure 1. Confusion Matrix Results of RF (a), Gaussian NB (b), k-NN (c), CatBoostClassifier (d), LightGBM (e), and Decision Tree (f)

In analyzing the classifier outcomes via the confusion matrix, the discernment of each model in predicting accident severities became more transparent. The Random Forest (RF) classifier accurately identified 32,241 fatal accidents. However, it misclassified 3,012 and 2,965 as severe and slight accidents, respectively. While accurately classifying 26,793 fatal accidents, the Gaussian Naive Bayes model demonstrated a higher misclassification rate, particularly classifying 6,857 fatal incidents as slight. The k-NN model's robustness was evident with its correct classification of 34,702 fatal accidents,

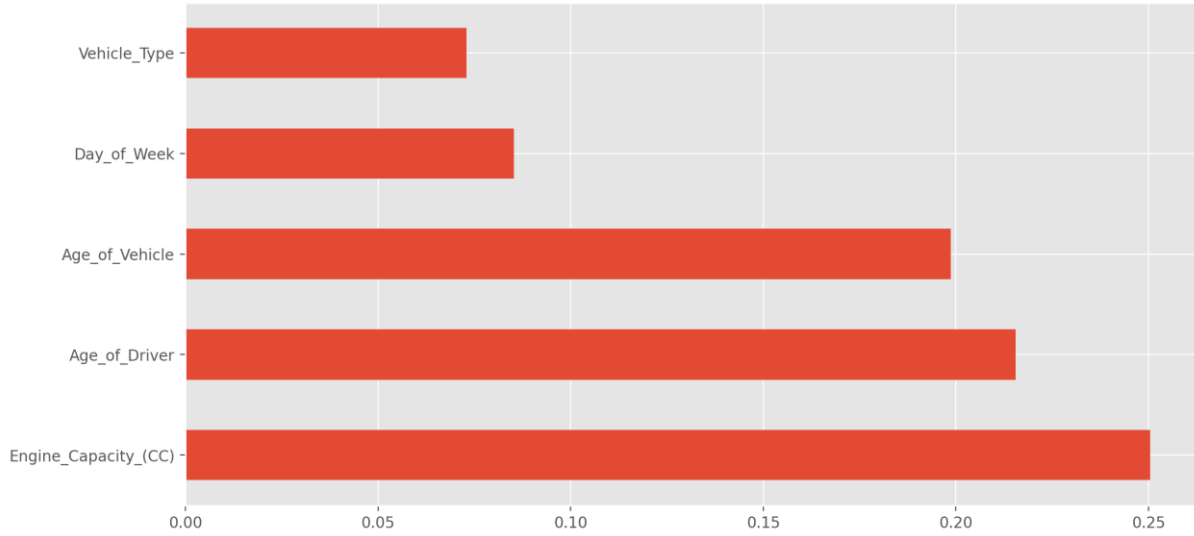
although 3,494 were mistaken for other categories. A distinct feature of the CatBoostClassifier was its unparalleled accuracy in predicting severe accidents, correctly identifying 37,764 instances and only misclassifying a minute proportion as fatal and slight. The LightGBM model, with its correct classifications of 25,256 fatal and 37,814 serious accidents, showcased its strengths, although some misclassifications persisted. Lastly, the Decision Tree algorithm identified 28,045 fatal accidents but, like other classifiers, did not remain immune to misclassifications.

Table 3. Analysis results

	RF			Gaussian NB			k-NN			support
	precision	recall	f1-score	precision	recall	f1-score	precision	recall	f1-score	
1	0.86	0.84	0.85	0.47	0.70	0.57	0.72	0.91	0.80	38218
2	0.84	0.87	0.86	0.45	0.22	0.30	0.74	0.52	0.61	38104
3	0.86	0.83	0.85	0.50	0.52	0.51	0.77	0.80	0.78	37875
accuracy			0.85			0.48			0.74	114197
macro avg	0.85	0.85	0.85	0.48	0.48	0.46	0.74	0.74	0.73	114197
weighted avg	0.85	0.85	0.85	0.48	0.48	0.46	0.74	0.74	0.73	114197
	CatBoostClassifier			LightGBM			Decision Tree			
1	0.76	0.67	0.71	0.74	0.66	0.70	0.72	0.73	0.72	38218
2	0.80	0.99	0.88	0.78	0.99	0.87	0.79	0.76	0.78	38104
3	0.76	0.65	0.70	0.75	0.63	0.68	0.71	0.73	0.72	37875
accuracy			0.77			0.76			0.74	114197
macro avg	0.77	0.77	0.77	0.76	0.76	0.75	0.74	0.74	0.74	114197
weighted avg	0.77	0.77	0.77	0.76	0.76	0.75	0.74	0.74	0.74	114197

Table 3 presents the precision, recall, and f1-score metrics for a range of machine learning models, including RF, Gaussian NB, k-NN, CatBoostClassifier, LightGBM, and Decision Tree, applied to predict three different classes of outcomes. From the results, the RF algorithm exhibits a superior performance, with an accuracy of 0.85 and consistent f1-scores across the three classes. This suggests robustness in its predictive capability irrespective of the class considered. Conversely, the Gaussian NB model underperforms with an overall accuracy of 0.48, indicating limited suitability for this particular dataset. The k-NN, CatBoostClassifier, LightGBM, and Decision Tree models produce comparable results, with accuracy levels clustering around the 0.74 to 0.77 range. Notably, CatBoostClassifier and LightGBM show heightened recall values for the second class, implying a higher propensity for these models to identify true positives in this category correctly. In summation, while Random Forest emerges as the most adept model for this dataset, the relatively close performance metrics across the k-NN, CatBoostClassifier, LightGBM, and Decision Tree models suggest that the choice of algorithm should also consider factors beyond mere accuracy, such as interpretability, training time, and feature importance.

4.1. Feature importance

Figure 2. The importance score of the top 5 attributes is derived from the random forest feature importance selection algorithm.

Feature importance is instrumental in comprehending the contributing factors pivotal to prediction accuracy. By deploying the RF model, which emerged as the top-performing classifier in our analyses, we gained significant insights into the relative importance of features vis-à-vis accident severity prediction.

Engine_Capacity_(CC) was significant and surfaced as the most influential feature. This suggests that the engine's capacity, potentially reflective of the vehicle's power and size, might be directly linked to the severity of accidents. Following closely, Age_of_Driver was identified as the following critical determinant. This accentuates the role of age, implying that driving experience or physiological factors associated with age might have a pronounced effect on accident outcomes.

The Age_of_Vehicle, too, was a salient feature, underscoring the possibility that the condition, reliability, or outdated safety features of older vehicles might contribute to the severity of accidents. Furthermore, Day_of_Week emerged as an influential predictor, hinting at temporal patterns of accidents — certain days might witness more severe accidents, possibly due to traffic volume, work-related commutes, or recreational activities.

Lastly, Vehicle_Type was recognized as a significant feature. Given their design and functionality, this aligns with the intuitive understanding that specific vehicle categories might be predisposed to mitigating or exacerbating accident severities.

DISCUSSION AND CONCLUSION:

This research journey, conducted in tandem with the momentous occasion of the Republic of Türkiye's 100th foundation year, sought to shed light on the gravity of road traffic accidents—an issue of global health importance—and its profound implications on our urban landscapes. By navigating through many machine learning models, our analysis pinpointed Random Forest (RF) as an exemplary model for predicting traffic accident severities in the context of Türkiye's evolving urban centers.

Our analysis distinctly highlights that particular attribute such as Engine_Capacity_(CC), Age_of_Driver, Age_of_Vehicle, Day_of_Week, and Vehicle_Type plays a critical role in predicting accident outcomes. According to data from the Turkish Statistical Institute for 2022, fatal accidents predominantly occurred in August and on Fridays. This data corroborates the significance of the "Day_of_Week" attribute in our analysis, indicating the necessity for specific traffic measures on certain days, particularly Fridays.

Furthermore, in 2022 in Turkey, of the vehicles involved in fatal accidents, 48.5% were automobiles, while 22.2% were motorcycles. These statistics affirm the influence of the "Vehicle_Type" attribute in our study, underscoring the imperative for a heightened focus on specialized training programs or awareness campaigns for car and motorcycle drivers. The pronounced representation of motorcycles in these accidents accentuates the elevated risk associated with motorcycle driving.

When contextualizing our research against global benchmarks (Yassin & Pooja, 2020; Kumeda et al., 2019; Labib et al., 2019), a noteworthy observation emerges: the efficacy of machine learning models, though vast, is intricately tied to dataset specifics. Türkiye's unique socio-cultural and infrastructural fabric underscores the importance of a tailored approach to predicting and mitigating traffic accidents.

However, despite the depth of our study, limitations persist. Our insights are anchored to the dataset used, pointing towards the ever-present need for continuous data augmentation, especially as urbanization trends and traffic dynamics evolve.

A striking observation from our research pertains to the ramifications of simultaneous zoning and transportation planning. Roads, often envisaged as lifelines of urban centers, can falter in their role if not aligned with geometric standards commensurate with their traffic load. This observation accentuates the pressing need for synchronized urban development strategies, especially in rapidly urbanizing nations like Türkiye.

Our findings are based on data sourced from the UK. While we believe the results provide valuable insights into the broader trends and patterns of road traffic accidents, one must exercise caution when extrapolating these findings directly to Türkiye due to socio-cultural and infrastructural differences. Reflecting on this centenary year, our findings cannot remain siloed in academic realms. They must permeate through to policymakers, city planners, and Turkish citizens. Only with a collective commitment can we stride towards a future marked by safer roads and sustainable urban environments, ensuring that the echoes of our past guide our steps towards a safer tomorrow.

While roads play a crucial role in urban centers, their design and standards can significantly influence traffic safety. However, in this study, we didn't delve deeply into the implications of geometric standards on accident severity. Future research could more closely examine the interplay between road design and traffic accidents, especially in rapidly urbanizing contexts like Türkiye.

Compliance with Ethical Standards

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study

Funding: There is no financial support in the study.

REFERENCES:

- Al Mamlook, R. E., Ali, A., Hasan, R. A., & Kazim, H. A. M. (2019, July). Machine learning to predict the freeway traffic accidents-based driving simulation. In 2019 IEEE National Aerospace and Electronics Conference (NAECON) (pp. 630–634). IEEE.
- Alkheder, S., AlRukaibi, F., & Aiash, A. (2020). Risk analysis of traffic accidents' severities: An application of three data mining models. *ISA transactions*, 106, 213-220.
- Avşar, Y. Ö., Yıldırım, Z. B., & Pelin Çalışkanelli, S. (2023). Yol Tasarım ve İşletme Sorunlarının Trafik Kazaları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Buca Koop. Mahallesi Örneği. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 275-288.
- Batty, M. (2013). Big data, smart cities and city planning. *Dialogues in Human Geography*, 3(3), 274-279.
- Bokaba, T., Doorsamy, W., & Paul, B. S. (2022). Comparative study of machine learning classifiers for modeling road traffic accidents. *Applied Sciences*, 12(2), 828.
- Chen, M. M., & Chen, M. C. (2020). Modeling road accident severity with comparisons of logistic regression, decision tree, and random forest. *Information*, 11(5), 270.
- Data, (2023). Road Safety Data. Url: <https://www.data.gov.uk/dataset/cb7ae6f0-4be6-4935-9277-47e5ce24a11f/road-safety-data> Access: 12.10.2023
- Elvik, R. (2013). Risk of road accident associated with the use of drugs: a systematic review and meta-analysis of evidence from epidemiological studies. *Accident Analysis & Prevention*, 60, 254-267.
- Elvik, R. (2019). *Handbook of road safety measures*. Emerald Publishing Limited.
- Goodfellow, I., Bengio, Y., & Courville, A. (2016). *Deep learning*. MIT Press.
- Hastie, T., Tibshirani, R., & Friedman, J. (2013). *The elements of statistical learning: data mining, inference, and prediction*. Springer Science & Business Media.
- Huang, H., Chin, H. C., & Haque, M. M. (2008). Severity of driver injury and vehicle damage in traffic crashes at intersections: A Bayesian hierarchical analysis. *Accident Analysis & Prevention*, 40(1), 45-54.
- James, G., Witten, D., Hastie, T., & Tibshirani, R. (2013). *An introduction to statistical learning* (Vol. 112, p. 18). New York: Springer.
- Jordan, M. I., & Mitchell, T. M. (2015). Machine learning: Trends, perspectives, and prospects. *Science*, 349(6245), 255-260.
- Kaggle, (2023). UK Traffic Accidents, Url: <https://www.kaggle.com/code/ambaniverma/uk-traffic-accidents/notebook> Access: 25.08.2023
- Ke, G., Meng, Q., Finley, T., Wang, T., Chen, W., Ma, W., ... & Liu, T. Y. (2017). LightGBM: A highly efficient gradient-boosting decision tree. In *Advances in Neural Information Processing Systems* (pp. 3146–3154).
- Kumar, N., Acharya, D., & Lohani, D. (2020). An IoT-based vehicle accident detection and classification system using sensor fusion. *IEEE Internet of Things Journal*, 8(2), 869–880.

- Kumeda, B., Zhang, F., Zhou, F., Hussain, S., Almasri, A., & Assefa, M. (2019, June). Classification of road traffic accident data using machine learning algorithms. In 2019 IEEE 11th International Conference on Communication Software and Networks (ICCSN) (pp. 682–687). IEEE.
- Labib, M. F., Rifat, A. S., Hossain, M. M., Das, A. K., & Nawrine, F. (2019, June). Road accident analysis and prediction of accident severity by using machine learning in Bangladesh. In 2019 7th International Conference on Smart Computing & Communications (ICSCC) (pp. 1-5). IEEE.
- Li, H., Jiang, H., Wang, D., & Han, B. (2018, July). An improved KNN algorithm for text classification. In 2018 Eighth International Conference on Instrumentation & Measurement, Computer, Communication and Control (IMCCC) (pp. 1081–1085). IEEE.
- Liaw, A., & Wiener, M. (2002). Classification and regression by randomForest. *R news*, 2(3), 18-22.
- Mitchell, T. M. (1997). *Machine Learning*. McGraw Hill.
- Mohanty, S. P., Hughes, D. P., & Salathé, M. (2016). Using deep learning for image-based plant disease detection. *Frontiers in Plant Science*, 7, 1419.
- Özkan, T., & Lajunen, T. (2005). A new addition to DBQ: Positive Driver Behaviors scale. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 8(4-5), 355-368.
- Prokhorenkova, L., Gusev, G., Vorobev, A., Dorogush, A. V., & Gulin, A. (2018). CatBoost: unbiased boosting with categorical features. In *Advances in Neural Information Processing Systems* (pp. 6639-6649).
- Qu, Y., Lin, Z., Li, H., & Zhang, X. (2019). Feature recognition of urban road traffic accidents based on GA-XGBoost in the context of big data. *IEEE Access*, p. 7, 170106–170115.
- Sangare, M., Gupta, S., Bouzeffrane, S., Banerjee, S., & Muhlethaler, P. (2021). Exploring the forecasting approach for road accidents: Analytical measures with hybrid machine learning—*Expert Systems with Applications*, 167, 113855.
- TUIK, (2022). Karayolu Trafik Kaza İstatistikleri, 2022. Url: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Karayolu-Trafik-Kaza-Istatistikleri-2022-49513> Access:31.08.2023
- World Health Organization. (2018). *Global status report on road safety 2018*. World Health Organization.
- Yassin, S. S., & Pooja. (2020). Road accident prediction and model interpretation using a hybrid K-means and random forest algorithm approach. *SN Applied Sciences*, 2, 1-13.
- Zhang, H. (2004). The optimality of Naive Bayes. *Proceedings of the Seventeenth International Florida Artificial Intelligence Research Society Conference*, Miami Beach, Florida, pp. 562–567.

Cumhuriyet Tarihi Boyunca Mardin İlinin Şehir Pazarlaması ve Sürdürülebilirlik Kavramlarının Gelişimi ve Sosyal Girişimcilik ile İlişkisi

The Development of City Marketing and Sustainability Concepts of Mardin Province Throughout the Republican History and Its Relationship with Social Entrepreneurship

Behiye Beğendik¹

Öz

İzmir İktisat Kongre'sinde ekonomik bağımsızlık vurgusu yapılmasıyla, cumhuriyetin ilk yıllarında iktisadi kalkınma için tarım, sanayi ve hizmet sektörleri için stratejiler geliştirilmiştir. 1929'da tarımın istihdamdaki payının %89, GSYİH'daki payının % 44.5 olması, Atatürk'ün milli ekonominin temelini ziraat olarak ifade etmesini doğrulamaktadır. Turizm ile ilgili, daha etkili yatırım kararlarına 1950'den sonra sıra gelmesi nedeniyle, turizmin gelişimi ise, tarıma kıyasla daha geç olgunlaşmıştır. Mardin ili özelinde Cumhuriyet tarihi açısından turizmin gelişimi incelendiğinde, ulaşılabilir ilk veri 2008 yılındadır. Ancak Mardin ilinin turizm açısından kaderi, 1999'dan sonra şehrin pazarlamasına öncülük eden, Ebru Baybara Demir'in faaliyetleri ile değişmiştir. Sosyal girişimcilik, toplumsal sorunların çözümünde ve ihtiyaçların karşılanmasında, gerekli kaynakların kullanılması yoluyla toplumsal değer oluşturmaktadır. Mardin şehrinde, işsizlik, kadın istihdamı, göç gibi toplumsal sorunlar, sosyal girişimci Ebru Baybara Demir'in turistik gezi planlarına ve şehir pazarlama faaliyetlerine öncülük ederek bir ekonomi oluşturması ile çözümlenmeye başlamıştır. Ebru Baybara Demir, Mardin'in özel sorunları dışında, ülke ve hatta dünya genelinde de geçerli olan sürdürülebilirlik konusunda da projeler geliştirerek, yine toplumsal fayda sağlamıştır. Özellikle gıdanın güvenliği ve tarımda sürdürülebilirlik ekseninde yaptığı çalışmalar ve Mardin'de geliştirilen projeler çevre kentler ve Türkiye genelinde de takip edilmeye başlanmıştır. Bu çalışmada, Mardin ilinde cumhuriyet dönemi boyunca turizm, şehir pazarlaması ve sürdürülebilirlik kavramlarının sosyal girişimcilik ile ilişkisinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Araştırma için, sosyal girişimci Ebru Baybara Demir'in Youtube'da yer alan söyleşileri Maxqda programında içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, sosyal girişimciliğin şehir pazarlamasına ve sürdürülebilirliğe olumlu etkisi tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, şehir pazarlamanın da sosyal girişimciliğe olumlu etkisi tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Girişimcilik, Şehir Pazarlaması, Sürdürülebilirlik, Nitel Araştırma, Ebru Baybara Demir

ABSTRACT

With the Izmir Economic Congress emphasizing economic independence, strategies for economic development in the early years of the republic were developed for agriculture, industry and services sectors. In 1929, agriculture accounted for 89% of employment and 44.5% of GDP, confirming Atatürk's statement that agriculture was the foundation of the national economy. The development of tourism, on the other hand, matured later than agriculture, as more effective investment decisions regarding tourism were made after 1950. When the development of tourism in Mardin province is analyzed in terms of the history of the Republic, the first available data is from 2008. However, the fate of Mardin province in terms of tourism changed with the activities of Ebru Baybara Demir, who leded marketing the city after 1999. Social entrepreneurship creates social value through the use of necessary resources in solving social problems and meeting needs. In the city of Mardin, social problems such as unemployment, women's employment and migration have begun to be solved by social entrepreneur Ebru Baybara Demir, who has created an economy by pioneering touristic travel plans and city marketing activities. In addition to Mardin's specific

¹ Corresponding Author: Beykoz University, School of Civil Aviation, behiyebegendik@beykoz.edu.tr, 0000-0002-7615-2049

problems, she has also developed projects on sustainability, which is also valid for the country and even the world in general, and has also provided social benefit. Especially her work on food security and sustainability in agriculture, and the projects developed in Mardin have started to be followed in neighboring cities and across Turkey. This study aims to reveal the relationship between the concepts of tourism, city marketing and sustainability and social entrepreneurship in Mardin province during the republican period. For the research, the interviews of social entrepreneur Ebru Baybara Demir on Youtube were analyzed by content analysis method in Maxqda program. As a result of the analysis, the positive impact of social entrepreneurship on city marketing and sustainability was determined. In addition, the positive impact of city marketing on social entrepreneurship was also identified.

Keywords: Social Entrepreneurship, City Marketing, Sustainability, Qualitative Research, Ebru Baybara Demir

GİRİŞ:

Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılını kutladığımız 2023 yılı, akademisyenlerin ilgi alanları ile ilgili 100 yıllık Cumhuriyet tarihindeki gelişimleri gözden geçirmelerine vesile olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'ndan, dış borç yükü ve ihtiyaç duyulan bütün sanayi ürünlerinin yurt dışından ithalatının yapıldığı yıkık bir ekonomi miras kalmıştır (Yavuz, 2009). Türk milletinin bağımsızlığı için işgalcilerden kurtulmanın yeterli gelmeyeceği vizyonu ile, Mustafa Kemal Atatürk, daha cumhuriyet kurulmadan Şubat 1923'te iktisadi bağımsızlığın da elde edilmesi bilinciyle, İzmir İktisat Kongresi'ni toplamıştır (Eroğlu, 2007).

1937'de İktisat Vekâleti tarafından yapılan otel anketi verilerine göre, Türkiye'de 1127 otel ve 1.495 han mevcut olup, bunların yarısına yakını Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa gibi tarihî ve turistik dokuya sahip şehirlerde yer alan, odalarında, sıcak suyun, banyonun ve tuvaletin olmadığı yapılardır. Daha önce, sektörle ilgili hiçbir altyapının olmaması, gidilecek yol, kalınacak otel gibi gerekli şartların bile mevcut olmamasının yanı sıra, ülkenin hala yaraları sarıp ayağa kalkma çabasının devam etmesi, cumhuriyetin ilk yılları için turizm açısından yolun başında olduğunun göstergesidir. Türkiye'ye turist çekmek için 1 Ekim 1925'te "Millî Türk Seyahât Acentalığı Ziya ve Şürekâsı" kurulmuştur (Evcin, 2014). Bu bağlamda, cumhuriyetin ilk yıllarında bugünkü turizmin şekillenmesi için gerekli altyapı yatırımları yapılarak, gelişimi takip edilmiştir. Turizmin de önemi tespit edilmekle birlikte, turizmin gerçekleşebilmesi için birtakım hazırlıklar başlatılmıştır.

İlk defa 1950'de yatırımları teşvik amacıyla, turizm kredileri tahsis edilmiştir (Ünlüönen ve Tayfun, 2009). 1960 ihtilali ile birlikte durdurulan yatırımlardan bazıları, 1962'den sonra, inşaata yeniden müsaade verilmesiyle tamamlanabilmiştir.

1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanunu" ise Türkiye turizmi için tam bir kilometre taşıdır. Bu yasa ile turizme yatırım önceliği verilmiştir. 1989-1998 yılları arası Türkiye turizminin uluslararası turizm gelirlerinden aldığı pay binde 3'ten %1,8'e, yabancı turist sayısı 2,8 milyondan 9,7 milyona, turizm geliri ise, 2 milyar dolardan 7,2 milyar dolara yükselmiştir (Yıldız, 2011: 59). Bu gelişim, daha çok Akdeniz ve Ege'ye yapılan yatırımlardan dolayı gerçekleşmiştir (Şanlıoğlu ve Özcan, 2017: 113). Oysa ülkemizin dört bir yanında, coğrafi konum, doğa, tarih, kültürel zenginlikler ve gastronomi açısından görülmeye değer pek çok lokasyon bulunmaktadır. Mardin ili de bunlardan biridir.

Ülkemizde de doğu ve batı illeri arasında gelişmişlik düzeyi açısından farklılıkların olması (Şen vd., 2006), coğrafi bölgelerde gelir dağılımı düzeylerinin değişkenliği, kadınların çalışma hayatına katılım oranının düşüklüğü, tarım, su, gıda israfı, sürdürülebilirlik gibi pek çok konu başlığında sorunlar toplumu hem lokal anlamda hem de ulusal anlamda etkilemektedir. Bu sorunların çokluğunun yanı sıra, çözüm için beklemek, sorunların artmasına, etkilerinin katlanmasına neden olmaktadır. Bu noktada, sosyal girişimcilik kavramından bahsetmek yerinde olacaktır.

Thompson, Alvy ve Lees (2000) sosyal girişimcileri, 'devletin refah sisteminin üstlenmediği veya üstlenemediği bazı ihtiyaçları karşılama fırsatının nerede olduğunu fark ederek gerekli kaynakları

(genellikle insanlar, sıklıkla gönüllüler, para ve tesisler) bir araya getiren ve kullanan ve bu şekilde fark yaratan insanlar' olarak açıklamaktadır.

Ülkemizde de doğu ve batı illeri arasında gelişmişlik düzeyi açısından farklılıkların olması, coğrafi bölgelerde gelir dağılımı düzeylerinin değişkenliği, kadınların çalışma hayatına katılım oranının düşüklüğü, tarım, su, gıda israfı, sürdürülebilirlik gibi pek çok konu başlığında sorunlar toplumu hem lokal anlamda hem de ulusal anlamda etkilemektedir. Bu sorunların çokluğunun yanı sıra, çözüm için beklemek, sorunların artmasına, etkilerinin katlanmasına neden olmaktadır.

Sürdürülebilirlik, gezegenin kaynaklarının gelecek nesillerin yaşamlarının devamlılığını sağlamaya yetmeyeceğini ifade eden bir kavramdır. Tüm gezegeni ilgilendiren bu konu 1987 Brundtland Raporu ile detaylıca açıklanmıştır. Bundan sonra da özellikle, gelişmiş ülkeler konuya dikkat çekerek, kendi ülkelerini kapsayan uygulamalara başlamıştır. Ancak, sürdürülebilirliğin sağlanması için sadece gelişmiş ülkeler değil, tüm dünyanın topyekün olarak seferber olması gerekmektedir.

Tüm dünyada nüfus artışının hızından dolayı, tarım ve gıda ürünlerinin ihtiyacı karşılayabilmesi için geleneksel tarımdan konvansiyonel tarıma geçilmiştir. Konvansiyonel tarım, günümüzde yaygın olarak uygulanan tarımsal sistemdir. Konvansiyonel tarım ile kimyasal maddelerin kullanımı toprağa ve toprağın geleceğine zarar vermektedir. Tarımın insanların yaşam şekli ve geçim kaynağı olan illerimizde bu sorun çok daha derinde hissedilmektedir. Doğal kaynaklardaki tahribat, tarım üretiminin ihtiyacı karşılayamaması nedeniyle ithal edilmesi, geçim sıkıntısına bağlı olarak köyden kente göç gibi sorunların da eklenmesiyle bazı kentlerimizin yapılarında ciddi boyutta değişiklikler yaşanmaktadır. Bu illerimizden biri de Mardin'dir. Ancak Mardin'de sosyal girişimci Ebru Baybara Demir önderliğinde yapılan sürdürülebilir tarım faaliyetlerinin sonucunun olumlu olması, cumhuriyet dönemi İzmir İktisat Politikasında belirlenen ülkenin her alandaki üretimde kendine yetebilme amacına geri götürmektedir.

Bu araştırmada, sosyal girişimciliğin cumhuriyet tarihi boyunca şehir pazarlaması ve sürdürülebilirlik kavramlarıyla ilişkisi Mardin ili ve sosyal girişimci Ebru Baybara Demir, örneği çerçevesinde incelenecektir. Ebru Baybara Demir, turist rehberi olarak 1999'da geldiğinde, Mardin'de turizmde faaliyetleri, gecelik 220 yatak kapasitesi ölçeğindedi. Öncelikle İstanbul'daki bağlantıları sayesinde, şehre ilk turları çekmeye başarması ve ilk grupların memnuniyeti, Mardin'de halk tarafından da turizmin iş kolu olarak görülmesini ve yatırımların artmasını sağlamıştır. Bu adımlar aslında, belediye, valilik gibi devlet organlarının yönlendirmesi olmadan, Ebru Baybara Demir'in bireysel olarak, şehir pazarlaması faaliyetleri ile ilişkilendirilebilir. Yola çıkış noktası sadece turist gruplarını Mardin' çekmek iken, restoran ve otel olarak yeterli tesisin olmaması gibi sorunların çözümü, bir bakıma şehir pazarlaması için atılan adımlarla bağlantılı olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada, kendisinin niyeti şehir pazarlaması değilken, süreç incelendiğinde, yapılan faaliyetlerin şehir pazarlaması ile örtüştüğü ve iç içe geçtiği gözlemlenmektedir. Mardin şehrinin pazarlanarak, turizm açısından bir cazibe merkezi olmasında ve Mardin ili ve çevresindeki illerde sürdürülebilir tarım faaliyetlerinin gerçekleşmesinde emeği büyük olan sosyal girişimci Ebru Baybara Demir'in yaptığı konuşmalardan hareketle, sosyal girişimciliğin şehir pazarlaması, sürdürülebilirlik kavramlarına etki eden etmenlerin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

İlk bölümde, sosyal girişimcilik, şehir pazarlaması ve sürdürülebilirlik gibi kavramlar açıklanacaktır. İkinci bölümde ise, sosyal girişimciliğin, sürdürülebilirlik ve şehir pazarlaması arasındaki ilişkinin varlığına yönelik teorik altyapı yer almaktadır. Üçüncü bölümde, araştırmanın metodolojisi açıklanmaktadır. Daha sonra bulgular ve sonuçlara yer verilecektir.

1. Sosyal Girişimcilik

Sosyal girişimcilik son zamanlarda en popüler araştırma konularından biridir (Thompson vd, 2000). Sosyal girişimcilik terimi üzerinde fazlasıyla çalışma olmakla birlikte, kavramın net bir tanımına da ulaşılamamaktadır. “Sosyal girişimcilik”, “sosyal girişimci” veya “sosyal girişimci organizasyon” kavramları, aynı kavrama işaret etmektedir. Dolayısıyla hem sosyal girişimcilik hem de diğer kavramların tanımları iç içe geçmiştir. Bu durum bir kavram karmaşasına yol açmaktadır. Kavramın daha iyi anlaşılmasına ve ilerlemesine katkıda bulunmak amacıyla, bu yeni araştırma alanında anahtar kavramlarının ve ana konuların net bir tanımına ihtiyaç duyulmaktadır (Bacq ve Janssen, 2011).

Bacq ve Janssen (2011: 376), sosyal girişimciliği, ticari, piyasaya dayalı araçlar ve çok çeşitli kaynakların kullanımı ile toplumsal değer yaratmayı amaçlayan fırsatlar tanımlama, değerlendirme ve kullanma süreci olarak tanımlamıştır. Austin vd. (2006:2) sosyal girişimciliği kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, iş dünyası veya devlet sektörleri genelinde veya içinde gerçekleştirilecek yenilikçi, sosyal değer yaratan faaliyet olarak tanımlamıştır.

Sosyal girişimcilik ile literatürde bu tanımların benzerlerine rastlanmaktadır. Sosyal girişimcilik ile ilgili bütün tanımlarda göze çarpan ortak nokta, sosyal girişimciliğin ana amacının bireysel kazançtan ziyade, sosyal değer oluşturmak olduğudur. Sosyal girişimcilik faaliyetini diğer faaliyetler gibi hali hazırda piyasada var olan işlerin kopyalanması olarak düşünmek yanlış olur. Sosyal girişimcilikte vurgulanan konu, yenilik veya yeni bir şeyin yaratılması yoluyla fayda sağlamaktır. Sosyal girişimciliğin çıkış kaynağı sosyal problemlerin varlığıdır. Bu sorunları çözerek, topluma değer katmak sosyal girişimciliğin ayırt edici karakteristiğidir (Austin vd., 2006:2).

Devletlerin, hükümetlerin, sivil toplum kuruluşlarının güçlerinin de ötesinde, ülkelerin yerel toplumsal sorunlarıyla birlikte uluslararası sorunlar, hatta küresel olarak nitelendirilebilecek sorunlar da bulunmaktadır. Bu sorunların bir kısmı da gıdanın, suyun ve yaşamın devamlılığı için gerekli olan kaynakların sürdürülebilirliği ile ilgilidir. Dolayısıyla, bu sorunları fark ederek, seyirci kalmayı tercih etmeyen sosyal girişimciler, odaklarına toplumun refahını koymaktadır. Bütün bu gelişmelerin ışığında, sosyal girişimler, diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşlara göre daha girişimcidir. OECD'ye (2003) göre kâr amacı gütmeyen sektör giderek daha girişimci adımlar atmaya başlamıştır.

Sosyal girişimciliği daha net bir şekilde konumlandırmak için, girişimcilik ile benzeşen ve farklılaşan özelliklerini de belirtmek gerekmektedir. Sosyal ve geleneksel girişimcilerin niteliklerinin ve yeteneklerinin çoğu benzerdir; her ikisi de yenilikçi ve yüksek miktarda enerjiye sahiptir. Her ikisi de azimli ve dayanıklıdır. Sosyal ve geleneksel girişimcilerin her ikisi de tutkuyla bağlı kaldıkları bir vizyona sahiptirler. Bu kadar benzerlikten sonra, farklı oldukları nokta motivasyonları ve amaçlarıdır. Sosyal girişimciler sosyal bir ihtiyacı çözmeye motive olurken, ticari girişimciler ise finansal bir ihtiyacı çözmeye motive olurlar. Ticari girişimcilerin de daha fazla sosyal sorumlu olmaya başlaması ile, ticari girişimciler ve sosyal girişimciler arasındaki çizgi bulanıklaşmaktadır. Bu anlamda sosyal girişimcilik, kâr amacı güden veya kâr amacı gütmeyen işletmeler ayrımı fark etmeksizin, her türlü işletmede yeri olan bir zihniyet veya paradigma olarak görülür.

Klasik girişimcilik literatüründe girişimcilik yöneliminin 3 unsurundan bahsedilir. Bu unsurlar, proaktiflik, yenilikçilik ve risk almaktır (Covin ve Slevin, 1988). Sosyal girişimci için de, bu üç unsurun hayati olduğunu söylemekle birlikte, pek çok yayında daha çok yenilikçilik vurgusunun ön plana çıktığını görmekteyiz (Halme ve Korpela, 2014; Khefacha ve Belkacem, 2016; Kraus vd.,2017; Provasnek vd., 2017). Schumpeter (1936) ve Drucker'a (1985) göre yenilikçi olmak, girişimcilik yöneliminin üç temel unsurundan biridir. Yenilik, kullanılan hammaddede, üretim süreçlerinde, ya da ürünün kendisinde yapılabilir. Yenilik ile birlikte topluma fayda sağlanarak, toplumun daha önce kullanmadığı bu değerden istifade etmesi sağlanır (Haugh, 2005: 5).

Toplumsal sorunlardan sanat, kültür, istihdam, barınma, sosyal bakım, eğitim, çevre, geri dönüşüm, yoksulluk, sağlık gibi konularda fayda sağlayacak pek çok konu, sosyal girişimciler için çalışma alanlarını

oluşturmaktadır (Sullivan Mort vd., 2002: 77). Burada bahsedilen çalışma alanları, sorun içerdikleri için fırsat kelimesini telaffuz etmenin yerinde olup olmaması tartışılmakla birlikte, bu alanlar sosyal girişimciler için fırsat teşkil etmektedir. Bu noktada, sosyal girişimcilikte toplumsal amaçları gerçekleştirerek, ekonomik değer yaratan faaliyetleri tanımlayabilmek fırsatları görebilmek ile ilişkilidir.

Özetle sosyal girişimcilik, sosyal bir sorunun tespiti ile sosyal girişimi kurmak ve yönetmek ile ilgilidir. Literatürde bütün sosyal girişimcilik tanımları ortak olarak, toplumsal sorunlara dikkat çekmektedir. Ancak tanımsal ifadelerde, bu soruların ana başlıkları açıkça ifade edilmemektedir. Sosyal girişimcilik kavramının netleşmesi içi gerekli bir diğer konu da, toplumsal sorunların kapsamını çizmektir.

Bansal vd. (2019), literatürdeki sosyal girişimcilik ile ilgili makalelerin odaklandığı konuları, yenilik ve teknoloji, kırsal ve toplum geliştirme ve kentleşme, sosyal ekonomi ve çevresel hususlar, finansman ve kitlesel fonlama, kadın girişimciler ve kurumsal sosyal sorumluluk alanlarında değerlendirmiştir.

Ancak Çelebi (2021:32) çalışmasında makale konularından ziyade, toplumsal sorun başlıklarını literatürden derlemiştir. Çelebi işsizlik, yoksulluk, sağlıkla ilgili konular, çevresel meseleler, eşitsizlik, ayrımcılık gibi meseleleri sosyal girişimciliğin konuları olarak tespit etmiştir.

Literatürde, sosyal girişimcilik tanımlarında, toplumsal sorunlar (Zahra vd., 2009), toplum ihtiyaçları (Thompson vd., 2000; Mair ve Marti, 2004), sosyal değer (Austin vd., 2006; Weerawardena ve Sullivan Mort, 2006; Nicholls, 2008: 23; Bacq ve Janssen (2011: 376), sosyal etki (Nicholls, 2008: 23), sosyal refah (Zahra vd., 2009), sosyal adalet, sosyal misyon, sosyal değişim (Mair ve Noboa, 2006) ve sosyal dönüşüm (Roberts ve Woods, 2005) gibi kavramlar yer almaktadır.

Sosyal değişim fırsatları keşfedilmez; daha ziyade fikir ve olasılıkları çalışmayı ve yeniden çalışmayı içeren inşa sürecinin bir parçasıdır. Daha sonra bu olasılıklar değerlendirilir ve toplumsal değişim arayışını yansıtacak şekilde takip edilir. Bununla birlikte, sosyal girişimcilik teriminin en yaygın kullanımı, her şeye rağmen sosyal değişimi yaratan, risk alan bireyin rolüne odaklanmaktadır.

2. Sürdürülebilirlik

Sosyal girişimciliğin tanımlarındaki ortak vurgu toplumsal sorunlara çözüm olmaktır (Tien vd., 2020; Rey-Martí vd., 2020). Ülkesi, bulunduğu kıta, milliyeti, mal varlığı, eğitimi, kültürü fark etmeksizin, gezegenin kaynaklarının gelecek nesillerin yaşantısının devamlılığını etkileyecek şekilde azalıyor olmasıdır gezegendeki toplumların ortak sorunudur (Kassarjian, 1971; Alam ve Islam, 2021). Dolayısıyla, sosyal girişimciliğin önemli konu başlıklarından biri çevresel sorunlara çözüm bulmak, kısaca sürdürülebilirliktir (Rahdari vd. 2016).

“Sürdürülebilir kalkınma” kavramı 1987 yılında Birleşmiş Milletler "Ortak Geleceğimiz" başlıklı Dünya Çevre ve İnsan Hakları Komisyonu raporunun yayınlanmasıyla yaygın olarak bilinir hale gelmiştir. Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden mevcut nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneği olarak tanımlanmıştır. Sürdürülebilirlik (a) çevre, (b) ekonomi ve (c) toplumu ilgilendiren konular etrafında şekillendirilmektedir (Simão ve Lisboa, 2017).

Sonraki nesillerin geleceğini kurtarmak için bazı adımların bugünden atılması gerektiği açıkça görülmektedir. Ayrıca sürdürülebilirliğin uzun vadeli kalkınmayı ele alan bir vizyon olduğu da ifade edilmelidir. Ancak çoğu zaman sürdürülebilirliğin anlamı çevresel sürdürülebilirlik olarak anlaşılrsa da yalnızca çevresel konularla sınırlı değildir, aynı zamanda sosyal ve ekonomik konuları da içermektedir (Obermiller vd., 2008). Sürdürülebilirlik kavramı, iş uygulamalarının ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar açısından açısından değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Kumar vd., 2012:483).

Birleşmiş Milletler, 1987 Brundtland Raporu ile, dünyamızın kaynaklarının geleceğiyle ilgili aktardığı veriler doğrultusunda, kaynakların devamlılığının tehlikede olduğunu tüm dünyaya ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler’in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları olarak belirlediği 17 amaç çerçevesinde oluşan

uluslararası düzeydeki bilinç, hükümetleri, uluslararası kuruluşları, işletmeleri ve tüketicileri harekete geçirmektedir. Aşağıda Birleşmiş Milletler'in 17 sürdürülebilir kalkınma amacı yer almaktadır (<https://turkiye.un.org/tr/sdgs#>):

- Yoksulluğa son
- Açlığa son
- Sağlık ve kaliteli yaşam
- Nitelikli eğitim
- Toplumsal cinsiyet eşitliği
- Temiz su ve sanitasyon
- Erişilebilir ve temiz enerji
- İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme
- Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
- Eşitsizliklerin azaltılması
- Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar
- Sorumlu üretim ve tüketim
- İklim eylemi,
- Sudaki yaşam
- Karasal yaşam
- Barış, adalet ve güçlü kurumlar
- Amaçlar için ortaklıklar

İklim değişikliğine bağlı olarak ısı artışı, su seviyelerindeki azalmalar, tarımla ilgili sorunlar, gıda temini gibi konu başlıkları için sadece gelişmiş ülkelerin aldığı tedbirler yetmemektedir. Bu nedenle, daha fazla katılımcının yer aldığı toplantılar dahilinde, bütün dünya ülkelerinin bu konu için acilen harekete geçmesi bilinci oluşturulmaya çalışılmıştır (Charter vd., 2002). Ancak gelecek kaygılarından önce, mevcut koşullar dahilinde açlık sınırının altında yaşayan 1 milyar 300 milyon kişi ve barış ortamını arayan ülke vatandaşlarının varlığı nedeniyle, halihazırda yaşantısını devam ettirmekte zorlanan insan sayısı oldukça fazladır. Türkiye'de de son yıllardaki sert ekonomik koşullar nedeniyle, bu konu gerekli dikkati toplayamamaktadır (<https://noktahaberyorum.com/dunyada-ve-turkiyede-yoksulluk-artiyor.html>).

Sosyal girişimciler, devlet ve hükümet müdahalesini beklemeden, toplum sorunlarının çözümsüz kalmaması ya da çözümün gecikmemesi adına, sahip oldukları şebeke güçleri ile sürdürülebilirlik yaklaşımı için aktif rol almaktadır (Seelos ve Mair, 2004). Ebru Baybara Demir, Mardin'in şehir pazarlamasını yaptığı sırada, Mardin ili ve çevresinin sorunları hakkında sahip olduğu bilgi sayesinde, sürdürülebilirlik konusunda harekete geçmiştir.

3. Şehir Pazarlaması

Mal, hizmet dışında yer, kişi, etkinlik pazarlaması gibi farklı kavramlar da pazarlamanın odağında yer almaktadır. Yer pazarlaması akademik çalışmalarda görece olarak yeni bir alan olarak ifade edilmektedir. Ekonomik daralmalara bağlı olarak, pastadan pay alabilmenin zorlaştığı dönemlerde; turistleri, yatırımcıları, ikamet edecek kişileri etkilemek için şehirler, ülkeler pazarlanacak ürün olarak karşımıza çıkmıştır (Kotler ve Armstrong, 2021).

Yer pazarlaması kavramı ilk olarak 1993 yılında Echtner ve Ritchie (1993); Kotler et al (1993); Manrai ve Manrai (1993)'nin çalışmalarında göze çarpmaktadır (Gertner, 2011:117). Yazında 30 yıllık bir geçmişe sahip bu kavram, mekân pazarlaması, destinasyon pazarlaması, yer tutundurma, yer satışı, yer markalama, şehir markalama, ülke markalama gibi kavramların da doğmasına neden olmuştur. Literatürde oldukça ilgi görerek, geniş yer kaplamasına rağmen disiplinlerarası kimliği gereği, tekdüzelikten uzak olması karmaşa oluşturmaktadır. Bütün bu kavramlar, iç içe geçerek kavram kargaşasına neden olmaktadır. Buna neden olarak, alanı coğrafya, şehir-bölge planlama, mimar, turizm

olan akademisyenlerin, pazarlama yöneliminden çok uzak bir noktada konuyu ele alması gösterilmektedir (Berglund ve Olsson, 2010).

Almanya'nın mühendislikte ileri olması, Alman arabalarının sağlamlığını, Japonya'nın teknolojik yeniliklere öncülük etmesi, teknolojik ürün alırken Japon markalardan yana tercih yapılması gibi tüketicilerin zihinlerinde eşleşen ülke- ürün veya marka tercihi algılarına örnek olarak verilebilir. Romantik bir haftasonu tatili için Paris, finans piyasalarında gelişmiş merkezler olarak New York ve Londra, sanat eserlerini görmek için Rönesans ve Reformun doğduğu yer olan Roma, Floransa ise şehir olarak marka olmuş yerleşim birimlerinin örneğidir.

Yer pazarlaması tanımı için Amerikan Pazarlama Derneği'nin pazarlama tanımını baz alarak bu tanım ile uyumlu bir tanım geliştiren Braun'a (2008: 43) göre şehir pazarlaması, şehrin müşterileri ve genel olarak topluluğu için değeri olan kentsel teklifleri yaratmak, iletişimi, dağıtımı ve değişimi için, müşteri odaklı felsefe tarafından desteklenen pazarlama araçlarının koordineli kullanımınıdır.

Şehir pazarlaması hedef kitle gibi bazı alanlarda normal pazarlamadan farklılaşmaktadır. Şehir pazarlaması için Kotler vd. (1993), (1) ziyaretçiler, (2) ikamet edenler ve çalışanlar, (3) iş ve endüstri olmak üzere 3 grup oluşturmuştur. Pazarlama, tüketicinin istek ve ihtiyaçlarını odağa yerleştirirken, şehir pazarlaması da burada adı geçen farklı hedef kitlelerin istek ve ihtiyaçlarını gerçekleştirmek üzere teklifler geliştirmektedir. Ancak 3 grubun da ihtiyaçları farklılaşmaktadır. Turistler güzel vakit geçirecekleri eğlence mekânları, tarihi ve kültürü öğrenebilecekleri müzeler, o şehre ait yerel tatları deneyimleyebilecekleri restoranlar tercih ederken, yatırımcılar iş konuları ile daha çok ilgilenmektedir.

Zenker ve Braun'un (2010:3) belirttiği gibi, şehir markası, tüketicinin zihninde bir yerin görsel, sözel ve davranışsal ifadesidir 'bir çağrışımlar ağıdır'. Bu çağrışımlar, şehrin paydaşlarının ve genel mekân tasarımının amaçları, iletişimi, değerleri ve ile somutlaşmaktadır.

Küreselleşmeye bağlı olarak, dünyanın her bölgesinde rekabetin hem bölgesel hem ulusal hem de küresel anlamda arttığı bir gerçektir. Bunun dışında, özellikle Orta Doğu'da yaşanan savaşlar, göçleri, işsizliği beraberinde getirmektedir. Batı ülkeleri dış ülkelerdeki bu hareketlilikten, sanayisizleşmeden etkilenmektedir. Bütün bu gelişmeler ışığında, toplumların değişiminin sürekliliği nedeniyle, literatürde pek çok araştırmada şehir pazarlamanın gerekliliğinden bahsedilmektedir. Pazarlama gurusu Kotler vd. (1999), iç ve dış değişimlerle baş edebilmesi için konumlarına bakılmaksızın tüm yerlerin pazarlaması gerektiğini savunmaktadır. Onlara göre, bir yerin varlığını sürdürmesinin anahtarı, bir yerin rekabet avantajı ve çekiciliğini koruyarak artırması ile ilgilidir. Kotler, bir yeri stratejik pazar planlamasındaki adımları takip ederek pazarlama stratejisini geliştirmektedir. Bu noktada, planın reaktif değil, proaktif olması önemlidir.

Bazı yazarlar, yer pazarlamasının başlangıçta kullanımının ulusal kimlikleri inşa etmek için esas olarak içeriye yönelik olduğunu iddia etmektedir. Günümüzün mekân pazarlaması olumlu imaj ve itibar yaratmak ve yurtdışındaki kamuoyunu etkilemek amacıyla için daha dışa dönük yönlendirilmektedir.

Uygulamada daha çok dışa dönük yer pazarlaması faaliyetleri yaygındır. 2. Dünya Savaşı Sırasında Nazi'lerin oluşturduğu olumsuz tavrı bertaraf etmek için, Savaş sonrası Almanya olumlu imaj oluşturarak, güven unsurunu yeniden kazanmak için planlı bir pazarlama programı yürütmüştür (Langer, 2001: 5) Bugün mühendislik alanında ilk akla gelen ülkenin Almanya olması ve Alman otomobillerinin tüketiciler tarafından ilk tercih edilen markalardan olması bu pazarlama kampanyaları ile oluşturulan algı sayesinde.

4. Sosyal Girişimcilik ile Sürdürülebilirlik ve Şehir Pazarlaması İlişkisi

Tüketicilerin sınırsız seçeneklere zaman ve mekândan bağımsız olarak ulaşabilme imkanları, pazarlama fonksiyonunu işletme stratejilerinde daha önce hiç olmadığı kadar önemli bir konuma taşımıştır. Strateji diyalogunda pazarlamanın yeri ve yeni gelişen pazarlama/girişimcilik arayüz paradigması pazarlamacıların girişimciliği araştırmaları sonucunu doğurmuştur.

Sosyal girişimcilik ile yeni sosyal girişimlerin kurulmasının yanı sıra, mevcut işletmelerde sürekli yenilik yapılarak gelişimleri desteklenmektedir. Sosyal girişimcilik organizasyonlarının giderek toplumlara daha fazla değer katması nedeniyle, sosyal girişimcilik alanında yapılan araştırmalar artış göstermektedir. Ancak hem kavramın tam olarak anlaşılmamış olması, hem de toplum için artan önemi nedeniyle dikkat çekmektedir.

Sosyal girişimcilik, özellikle toplumsal değer oluşturması nedeniyle ilgi çeken bir araştırma konusu olmuştur. Ancak literatürde görece yeni olmasına bağlı olarak, karşımıza daha çok kavramsal çalışmalar (Haugh, 2005; Szczanowicz ve Saniuk, 2016, Sullivan Mort vd., 2003, Bacq ve Janssen, 2011) çıkmaktadır. Literatürde, sosyal girişimciliği, gerçek örnek olaylar çerçevesinde tanımlayan çalışmalar bulunmaktadır. (Tan vd., 2005; Thompson vd., 2000). Bansal vd. (2019), makalelerinde, sosyal girişimcilik ve sürdürülebilirlik alanında yapılan çalışmaları, tanımlayıcı bulgular ve tematik tartışmalar formunda sistematik olarak derlemişlerdir. Raimi, vd. (2015), Ras ve Vermulen (2009), Wu (2017) sosyal girişimciliği kurumsal sosyal sorumluluk ile ilişkilendirerek kantitatif analiz yapmıştır. Bütün bu çalışmalar, sosyal girişimcilik ve sürdürülebilirlik kavramlarının birbirleriyle olan ilişkisini teorik olarak ortaya koymaktadır. Bu nedenle, çalışmada sosyal girişimciliğin sürdürülebilirliğe etkisi nitel araştırma yöntemi kullanılarak incelenecektir.

Literatürde, sosyal girişimciliği topluma fayda sağlayan bir başka konu olan turizm ile de ilişkilendiren çalışmalar yer almaktadır (Aquino, vd., 2018). Bansal vd. (2019) çalışmalarında, sosyal girişimcilik ve bileşenleri konusunda netlik ve uzlaşma olmadığını belirtmiştir. Turizmde sosyal girişimciler, ekonomik faydalar ve geçim kaynakları yaratmayı amaçlayan işletmeler ile destinasyonlar arasında bağlantı kurulmasında itici güç olarak kabul edilmektedir (Laeis ve Lemke, 2016). Ancak, şehir pazarlaması kavramı ve sosyal girişimcilik arasındaki ilişki literatürde daha önce rastlanmamıştır.

Pazarlama bilimsel olarak ülkemize 1960'lı yıllardan sonra çok uluslu işletmeler ile girmiştir. Küçük ve orta ölçekli işletmeler, mikro işletmeler açısından bakıldığında pazarlama yönelimi bakış açısından uzak pek çok işletme mevcutken, literatürde ve gelişmiş ülkelerdeki uygulamalar açısından ülkemiz pazarlama odağı kapsamında gelişme sürecinde olarak değerlendirilebilir. Gelişme sürecinde olduğunu düşündüren konu, mal ve hizmet pazarlaması eksenindedir. Şehirlerin de pazarlanabilecek kavramlar olduğunun idrak edilmesi çok yenidir (Yücel ve Öztürk, 2018). Türkiye'de turizm faaliyetleri şehir pazarlaması yapmadan başlanmıştır. Ancak, şehir pazarlamasının etki edeceği bir alan şüphesiz ki turizmdir.

Türkiye turizminin gelişimini cumhuriyet dönemi sürecinde incelediğimizde, savaştan çıkan bir ülke olarak öncelikle kara, deniz, demir ve hava yolları alt yapıları başlatılmıştır. İstanbul-İzmit-Ankara-Kayseri-Adana-Payas, İstanbul-Bursa-Ankara, Bursa-İzmir-Afyon-Konya, Kayseri-Sivas-Samsun, Sivas-Malatya-Diyarbakır şehirleri arasındaki bağlantıyı sağlayan karayolları önceliklendirilmiştir. Turizm yatırımlarını teşvik amacıyla, turizm kredilerine ilk defa 24.03.1950 tarih ve 5647 sayılı Turizm Müesseselerini Teşvik kanunu ile yer verilmiştir (Ünlüönen ve Tayfun, 2009). 1960 İhtilali ile birlikte krediyle tesis yatırımı yapan işletmeler incelenerek, yatırımlar durdurulmuştur. 1962'den sonra, durdurulan yatırımların bir kısmının inşaatının devamına müsaade verilmiştir.

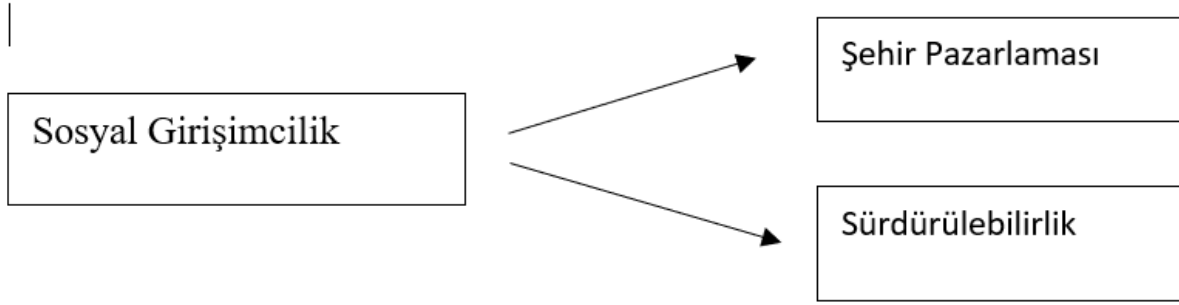
1980 yılında ise turizm yatırımları önceliklendirilmiştir. 1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı "turizmi Teşvik Kanunu" ise Türkiye turizmi için tam bir kilometre taşıdır. Bu yasa ile turizme yatırım önceliği verilmiştir. 1989-1998 yılları arası Türkiye turizminin uluslararası turizm gelirlerinden aldığı pay binde 3'ten %1,8'e, yabancı turist sayısı 2,8 milyondan 9,7 milyona, turizm geliri ise, 2 milyar dolardan 7,2

milyar dolara yükselmiştir (Yıldız, 2011: 59). Yatırımlara verilen ağırlık, kendini yıllar içerisinde rakamlarla göstermektedir. Turizm geliri 2022 yılında bir önceki yıla göre %53,4 artarak 46 milyar 284 milyon 907 bin dolar olmuştur. (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turizm-Istatistikleri-IV.Ceyrek:-Ekim-Aralik-ve-Yillik,-2022-49606>)

1980'den sonra turizm yatırımları Akdeniz ve Ege bölgelerinde yoğunlaşmıştır (Şanlıoğlu ve Özcan, 2017: 113). Ancak, ülkemizin diğer bölgelerinde de doğal güzellikler, tarih, kültürel zenginlikler ve gastronomi açısından görülmeye değer pek çok lokasyon bulunmaktadır. Mardin ili de bunlardan biridir.

Turizmin, Türkiye ekonomisine döviz getiren can alıcı konumu (Çımat ve Bahar, 2003) ve şehir pazarlamasının turizmin önünü açan bir olgu olması nedeniyle (Kurtoğlu, 2017) önemi daha iyi anlaşılmalıdır. Literatürde, sosyal girişimcilik ve şehir pazarlaması arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma olmaması nedeniyle, bu çalışmada sosyal girişimcilik ve şehir pazarlaması arasındaki ilişki incelenecektir.

Buna bağlı olarak, çalışmada Ebru Baybara Demir ve Mardin örnek olayı çerçevesinde sosyal girişimciliğin şehir pazarlaması ve sürdürülebilirliğe etkisini araştırmak için teorik alt yapı bulunmaktadır. Buradan hareketle, araştırma için aşağıdaki model önerilmektedir:

Şekil 1. Sosyal girişimcilik, şehir pazarlaması ve sürdürülebilirlik ilişkisi

5. Metodoloji

Kavramlar hakkında derinlemesine bir anlayış getirmek, için nitel araştırma yöntemleri uygulanmaktadır. Nitel araştırma yöntemleri arasında, arşiv analizi, örnek olay çalışması ve deneyler yer almaktadır. Sosyal girişimcilik ve şehir pazarlaması ilişkisinin daha önce sorgulanmamış olması nedeniyle, bu çalışmada Yin (2002)'i takip ederek, bu kavramlar arasında daha derin bir anlayış geliştirmek için sosyal girişimci Ebru Baybara Demir ve Mardin şehri örnek olay olarak incelenmiştir. Zaman kısıtı ve kendisinin yoğunluğu göz önünde bulundurulduğunda, Youtube'da yer alan konuşmaları veri setini oluşturmaktadır. Bunun dışında, Ebru Baybara Demir'e ait web sitesinden de yine konuyu destekleyen ikincil veriler temin edilmiştir. Aşağıda değerlendirmeye alınan konuşmalara ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Ebru Baybara Demir Konuşmaları

Platform	Başlık	Süre	Tarih	İzlenme sayısı
TedxReset	Yola çıktım Mardin'e	23:50	2017	135.000
StoryBox	Dünyanın En İyi 10 Şefi Arasında Mardinli Ebru Baybara Demir'in Film Gibi Hikayesi	17:56	2021	2.000.000

Borusan Holding	Geleceğe İlham Buluşmaları	26:05	2023	861
Nilay Örnek Soruyor	Nasıl Olunur?	1:27:28	2021	9200
StoryBox	Türk Tarımına Umut Oldu Mardinli Ebru Baybara Demir, Pazar Atıklarıyla Toprağı İyileştiriyor	18:23	2022	113.000
Tarım ajandası	Kadınların tarımdaki rolü ve etkisi	21:41	2021	322.000
Global Gastroekonomi Zirvesi		12:56	2022	182.000

Görüşmeler deşifre edilerek, Word dokümanı üzerinde çalışılması amaçlanmıştır. Bu belgeler, Maxqda nitel veri analizi programına aktararak, sosyal girişimciliği oluşturan etmenler ve sosyal girişimciliğin şehir pazarlaması ve sürdürülebilirlik konularındaki etkileri üzerinde çalışılmıştır.

Bir program kullanılsa da nitel veri analizinde, analizi araştırmacı yapmaktadır. Bu noktada, literatür taraması sırasında ulaşılan kavramsal altyapı analizi şekillendirmeye yardımcı olmuştur. Bu makalede, nitel veri analizi tekniklerinden kodlamaya yer verilmiştir. Kodlama, araştırılan kavramın altında yatan bileşenleri ortaya çıkarmaya yardımcı olan nitel araştırmanın can alıcı noktasıdır (Bas ve Akturan, 2008: 73, Babbie, 2004: 376).

Kodlamada, görüşmelerin deşifre edildiği belgeler kod kitapları olarak kullanılmaktadır. Kod kitaplarında, katılımcıya sorulan sorular, verdiği cevaplar ve cevapların seçilen kısımları yer almaktadır. Bununla birlikte, kodlamaya yardımcı olmak için betimsel analiz kullanılarak, veriler belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 224).

Son olarak veri analizinde taksonomi kullanılmıştır. Taksonomi, birbirleriyle ilişkili bir grup kavramın oluşturulduğu modeldir (Bernard ve Ryan, 2010: 139). Taksonomi, ağaç diyagramı gibi hiyerarşik bir görünüme sahiptir (Denzin, 2000: 772).

Maxqda programı, kod kitaplarından kodların tanımlanması ve gruplandırmasını sağlamaktadır. Kodların birbirleriyle ilişkilendirilmesi, alt kodların oluşturulması ve daha sonra taksonominin de yapılmasını kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte, kodların yanında yazan rakamlar, o kodun söyleşide kaç kez geçtiğini göstermektedir.

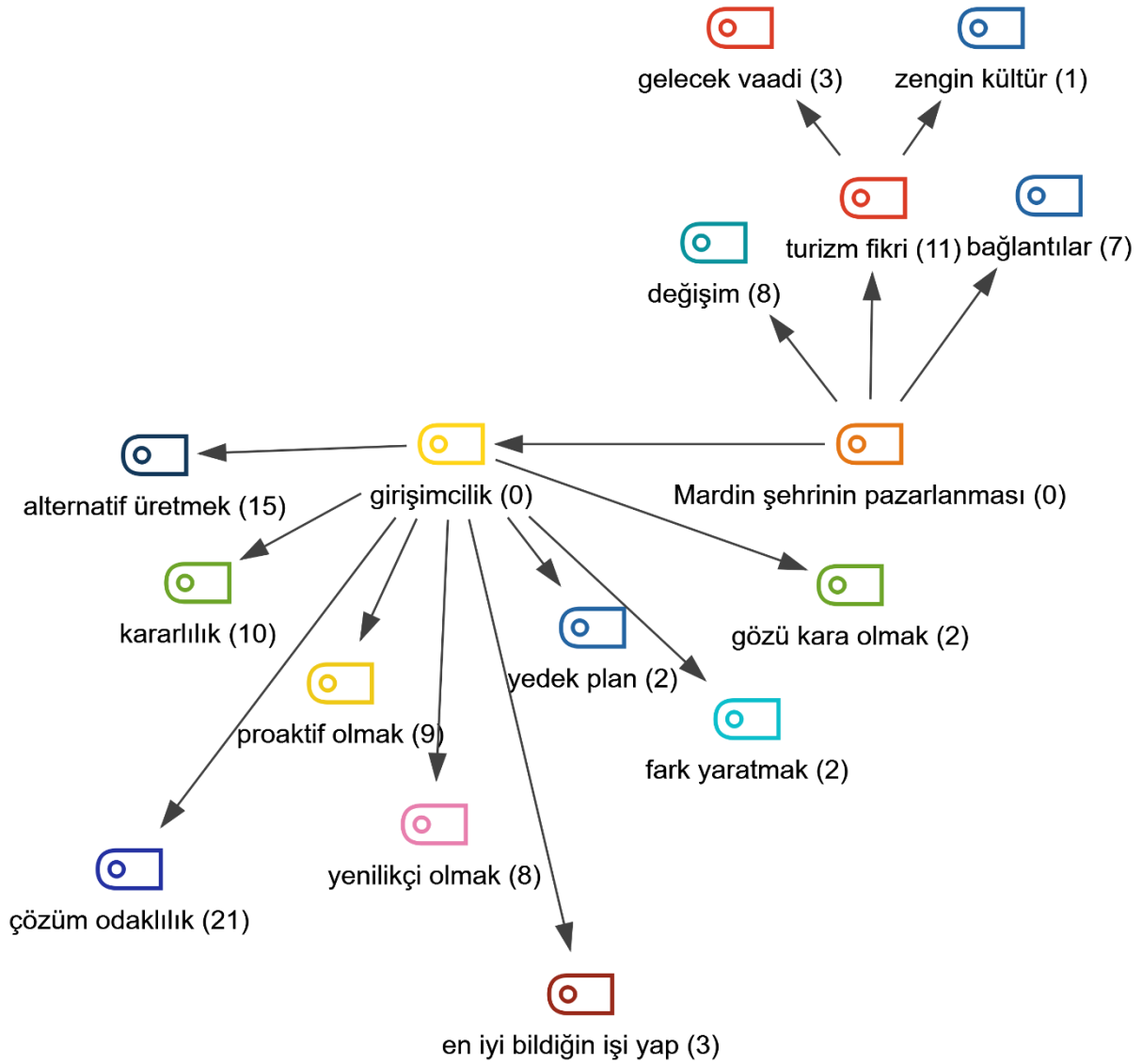
6. Araştırma Bulguları

Araştırma ile ilgili kavramların bileşenlerinin oluşturulması, Ebru Baybara Demir örnek olayındaki kronolojik ilerlemeye göre şekillenecektir. Ebru Baybara Demir, İstanbul'da turist rehberi olarak çalışmaktayken, 1999 depremi ve terör olaylarının olumsuz etkileri nedeniyle durma noktasına gelen turizm sonucu, değişim için Mardin'e gitmiştir. Ebru Baybara Demir'in konuşmalarından 1999 yılında yıllık turist sayısı için 11.000, yatak kapasitesi için 220 rakamlarına ulaşılmaktadır. Bu rakamın büyük çoğunluğunun ise sınır ticareti için giriş yapan araçlardan kaynaklandığı bilinmektedir. Mardin'in turizm açısından bir destinasyon seçeneği bile olmadığı bu tabloda, Mardin'den etkilenen Ebru Baybara Demir, İstanbul'daki bağlantılarını kullanarak, Mardin'e turlar düzenleme kararı almıştır. Şehir güçlü ve çekici özelliklere sahip olmasına rağmen, rakamlar bu şehirde bu işi yapmanın yüksek derecede risk barındırdığı gerçeğini yansıtmaktadır. Ancak turist sayısı ve yatak kapasitesi açısından düşük rakamlara rağmen, Ebru Baybara Demir Mardin'deki geleceği gören vizyoner bakış açısıyla bu Mardin'de turizm işine adım atmıştır.

Mardin'in terör, güvenlik sorularının yanı sıra, henüz turizm sektörünün başlamamış olmasına rağmen, Ebru Barbara Demir'in riski kendisinin üstlenmesi, "gözü kara olma" kodu ile ilişkilendirilebilir.

İstanbul'da turizmin durma noktasına gelmesi ile, mesleğini Mardin'de gerçekleştirmek istemesi hem kendisi için hem de Mardin için yenilik şeklinde düşünülerek, "yenilik" olarak kodlanmıştır. Mardin'in turizm açısından gelecek vaad ettiğini öngörmesi ise, "proaktiflik" özelliği ile ilgilidir. Mardin'e gelen turistler kentte bulunan tek restoranın yemeklerini beğenmeyip ertesi gün başka restoranda yemek istediklerini ilettiklerinde, kendi evlerinde mahallenin diğer kadınları ile yemek organizasyonunun yapılması, "alternatif üretmek", "çözüm odaklı olmak" ve "kararlılık kodları" ile eşleşmektedir. Bu deneyimden sonra, turistlerin yemek durağı için, yengesi ve diğer 21 kadın ile yeni bir oluşum tasarlamıştır. Okuma yazma bilmeyen mahalleli kadınların en iyi bildiği şey olan yemek yapmayı, onlara iş olarak teklif etmiştir. Bu noktada, hem kendisinin en iyi bildiği iş olan turist rehberliği, hem de kadınların en iyi bildiği iş yemek yapmak konularını güçlü yan olarak temel alması "en iyi bildiğin işi yapma" koduna ulaştırmıştır.

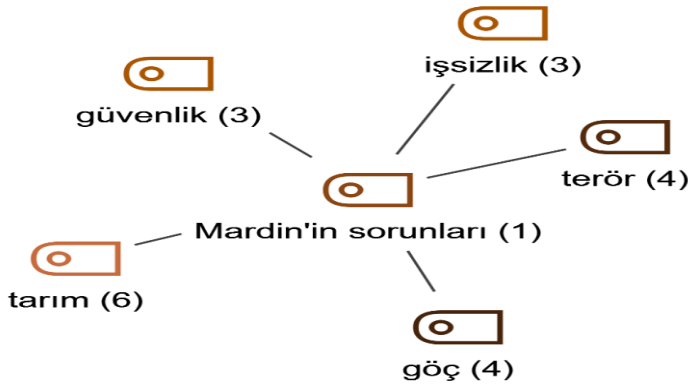
Menüleri 1,2,3,4 şeklinde numaralandırarak, kadınların çocukları ile menü seçeneğini onlara iletmiştir. Evlerdeki yer sofralarına oturmakta güçlük çekecek yaşta turist grupları için, masa sandalye düzenini kullanabilecekleri Mardin müzesinin kafeteryasını kiralama seçeneğinin aklına gelmesi, yine "alternatif üretmek", "çözüm odaklı olmak" ve "kararlılık" kodları ile ilgilidir.

Şekil 2. Mardin şehrinin pazarlanması

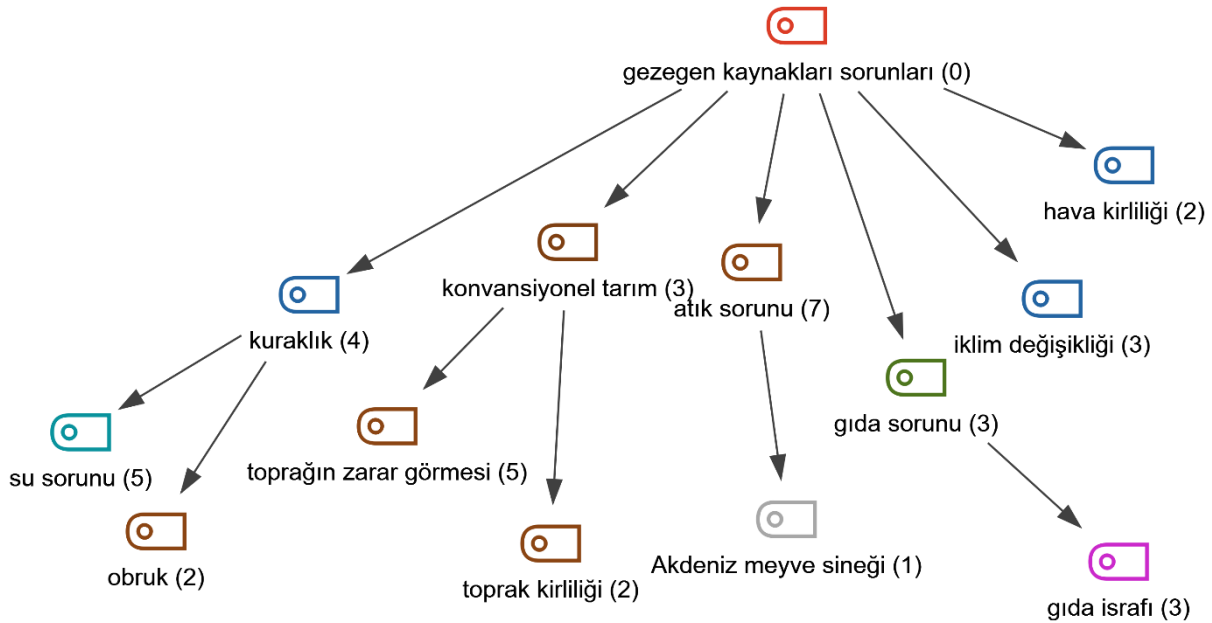
Söyleşilerinde ifade ettiği gibi, yaşadığı olumsuzluklar karşısında hiçbir zaman vazgeçmeden kararlı bir şekilde, alternatifler üretmesi, çözüm odaklı olması, Mardin şehrinin pazarlamada başarıya ulaşmasının

en kilit noktalarındandır. Dolayısıyla, Mardin kentinin pazarlanmasına turizm fikri, değişim, kişisel bağlantıları ve girişimcilik özelliği etki etmiştir.

Şekil 3. Mardin'in sorunları

Araştırmada sosyal girişimciliğin etki ettiği bir diğer faktör olan sürdürülebilirlik konusu ele alınacaktır. Ebru Baybara Demir, sosyal girişimci olarak, hem yaşadığı kent olan Mardin'in sorunlarına hem de daha geniş çerçevede ülkenin sorunlarına kayıtsız kalmayarak aktif olarak çalışmaktadır. Bu noktada, öncelikle sosyal girişimciliğin odağının toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlamak olduğunu yineleyerek, Mardin kenti için hem Mardin'in kentsel sorunlarını hem de genel çevresel sorunlarının kodlarını ileterek, resmi yansıtmak gerekmektedir.

Şekil 4. Toplumsal sorunlar

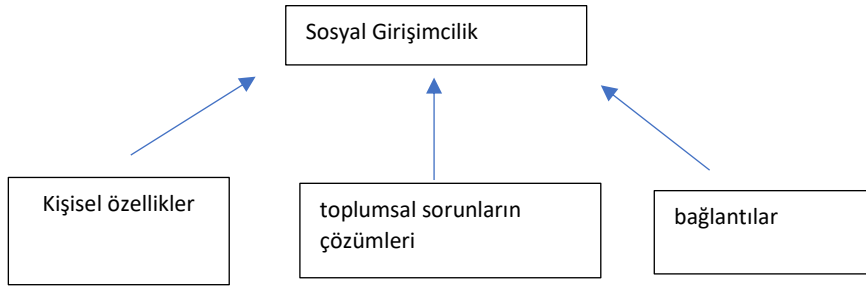
Ebru Baybara Demir, Mardin'e yerleşip, oradaki toplumsal sorunlar ile yüzleşince, sosyal girişimci kimliğini üstlenmeye başlamıştır. Toplumsal sorunlar, sürdürülebilirlik kavramı dahilindeki sorunlar olarak gruplandırılmıştır. Ebru Baybara Demir, toprak kirliliği ve kuraklık konularını, iklim değişikliği ve hava kirliliğinden ayrı tutmaktadır. Gıda sorunu kodu, sağlıksız gıdalar nedeniyle insanların, çocukların kanser gibi ölümcül hastalıklara yakalanması oranının artmasına işaret etmektedir. Ebru Baybara Demir, sosyal girişimcilik faaliyetlerinin hızlanmasının ana nedeni olan konu, sağlıksız gıdalar olduğu için, bu konu "gıda sorunu" olarak kodlanmıştır.

Gıda ve tarım sorunun çözümü için uzun dönem, Atatürk dönemi tarım politikalarını araştırmıştır. Geleneksel tarımda kullanılan tohumlar, tarımı susuz yapmayı mümkün kılmaktadır. Oysa, hasattaki

ürün miktarını artıran konvansiyonel tarım, sulama ile gerçekleşmektedir. Bu nedenle konvansiyonel tarımın bir tarım türü değil, üretim şekli olduğunu ifade etmektedir. Daha fazla ürün almaya yönelik tohumları olan bu tarım şeklinin, sulama yoluyla yapıldığı bilinmektedir. Türkiye’de suyun %75’i tarım faaliyetleri için kullanılmaktadır. Ancak iklim değişikliği nedeniyle, eskiden 150 metreden su çıkartılırken, 850 metre suya ulaşamaması, konvansiyonel tarım uygulamalarının, tarım kuraklığı gibi sorunu oluşturduğunu ifade etmektedir. Konya havzasında kuraklık nedeniyle obrukların oluşmasını bunun ispatı olarak kabul etmektedir. Aynı zamanda, konvansiyonel tarım ile birlikte kullanılan kimyasal gübrelerin toprağı kirlettiğı ve toprağı zarar verdiğini pek çok kez vurgulaması, bu kavramların da kodlanmasına neden olmuştur. Bütün bunlara bağılı olarak, Mardin’de görülen gezegen kaynaklı sorunlar için “kuraklık”, “konvansiyonel tarım”, “iklim değişikliği”, “hava kirliliğı”, “gıda sorunu”, “atık sorunu” gibi ana kodlar oluşturulmuştur.

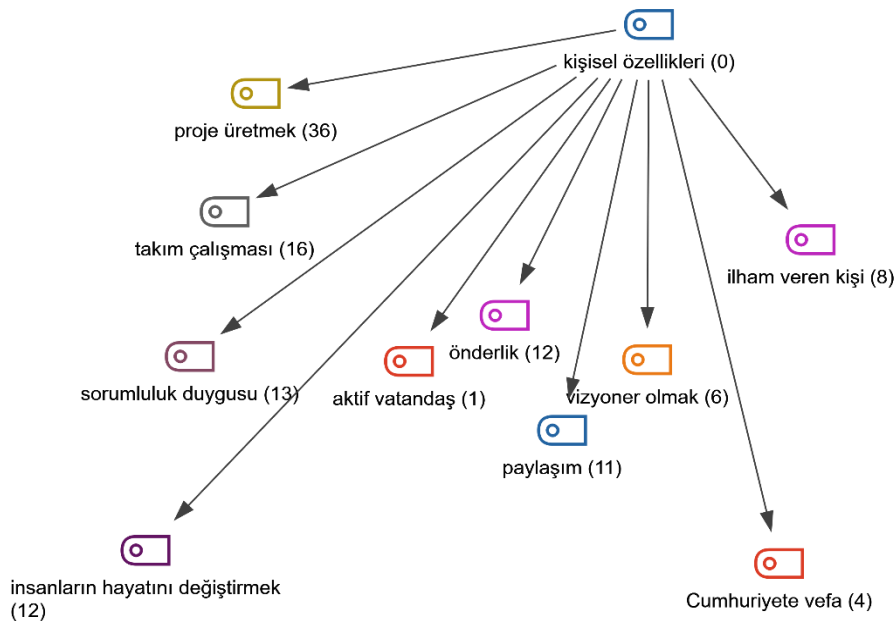
Bunun dışında, “işsizlik”, “terör”, “göç”, “tarım” gibi sorunlar ise Mardin özelinde karşılaştığı sorunlardır. Bu sorunlara, sorunların çözümü ile ilgili kodlama haritasında değinilecektir.

Gezegen kaynakları ile ilgili sorunlar, sadece Mardin’de yaşanan sorunlar değildir.

Şekil 5. Sosyal girişimciliğe etki eden faktörler

Kişisel özellikler, toplumsal sorunların çözümleri ve bağlantılar sosyal girişimciliğe etki eden faktörler olarak kodlanmıştır. Analiz sonucunda, bu faktörlerin çok fazla alt kodunun olması ve kod haritasında kodların üst üste binmesi nedeniyle, bundan sonraki görsellerde birbirlerinden bağımsız olarak gösterilmektedir.

Şekil 6. Ebru Baybara Demir'in kişilik özellikleri

Ebru Baybara Demir, kendisini tanıtırken her söyleşisinde Cumhuriyet kadını olduğunu vurgulayarak ülkeye, Atatürk'e olan borcunu ödemek istediğini belirtmektedir. Bu ifade, "cumhuriyete vefa" olarak kodlanmıştır.

Yaşadığı kentteki sorunlarla ilgili sorumluluk duygusuna çok yüksek seviyede sahiptir. 2014 yılında Kobani olayları sonrası, Mardin'e turistik gezilerin iptali ile, bu işten geçimlerini sağlayanların gelecek kaygılarından dolayı sorumluluk hissetmesi, temiz gıda sunma konusunda sorumluluk hissetmesi gibi örnekler, sorumluluk duygusunun, sosyal girişimcilik faaliyetlerinde kendisini yönlendirdiğini göstermektedir. Bu nedenle, "sorumluluk duygusu" kavramı kişilik özellikleri kapsamında kodlanmıştır. Bu sorunları görmenin yanı sıra, çözümü için kendisini "aktif vatandaş" olarak nitelendirmesi de yine bir diğer koddur.

Mardin'e gittiği ilk andan itibaren hem kendisinin hem de diğer insanların hayatını değiştirerek, ekonomik ve sosyal olarak yaşadığı gelişmeleri halkla paylaşmıştır. Evlerde ve müzede yemek organizasyonu, restoran işletmesi gibi yeni girişimlerinde bölge halkını dahil etmiştir. Bu noktada, paylaşmaya yaptığı vurgu nedeniyle "paylaşım" özelliği sosyal girişimciliğe etki eden bir faktör olarak kodlanmıştır.

Okuma-yazma bilmeyen kadınların ekonomik özgürlüğe kavuşmasına aracı olması, turizmin gelişmesi ile bir ekonomi oluşması ve yeni girişimlerin açılması, mültecilerin sabun üretiminde ve ata tohumu projelerine entegre edilmesi gibi örnekler Mardin halkının hayatının değişmesine neden olduğu için, "insanların hayatını değiştirmek" de kişilik özellikleri aracılığı ile sosyal girişimciliğe etki eden bir alt kod olarak karşımıza çıkmaktadır.

Restoran işletirken, gıdanın güvenilirliğinin sağlanması için tarım uygulamalarını araştırması, bu ekseninde projelere dahil olması, "vizyoner olma" kodu altında değerlendirilmektedir.

Mardin'de yaşamaya başladıktan hemen sonra, henüz sosyal girişimci kimliğine bürünmeden, çevresinin sorunlarını çözmek adına sorumluluklar almıştır. Mardin'in başarılı bir şekilde pazarlanmasıyla, şehrin turizm açısından bir cazibe merkezi olması, iş olanaklarını da beraberinde getirmiştir. Konak sahipleri, iş fikri almak için kapısını çalmaktadır. Mahsulünü satamayan çiftçiler, kendisinden yardım istemektedir. Kendisi de bu sorunları sahiplenerek, yardımcı olduğu için ve pek çok kişiye ilham olarak Mardin şehrinde restoran ve otel girişimlerinin önünü açtığı için, kişisel özelliği olan "önderlik" ve "ilham verme" kavramları, alt kodlar olarak sosyal girişimciliğe etki etmektedir.

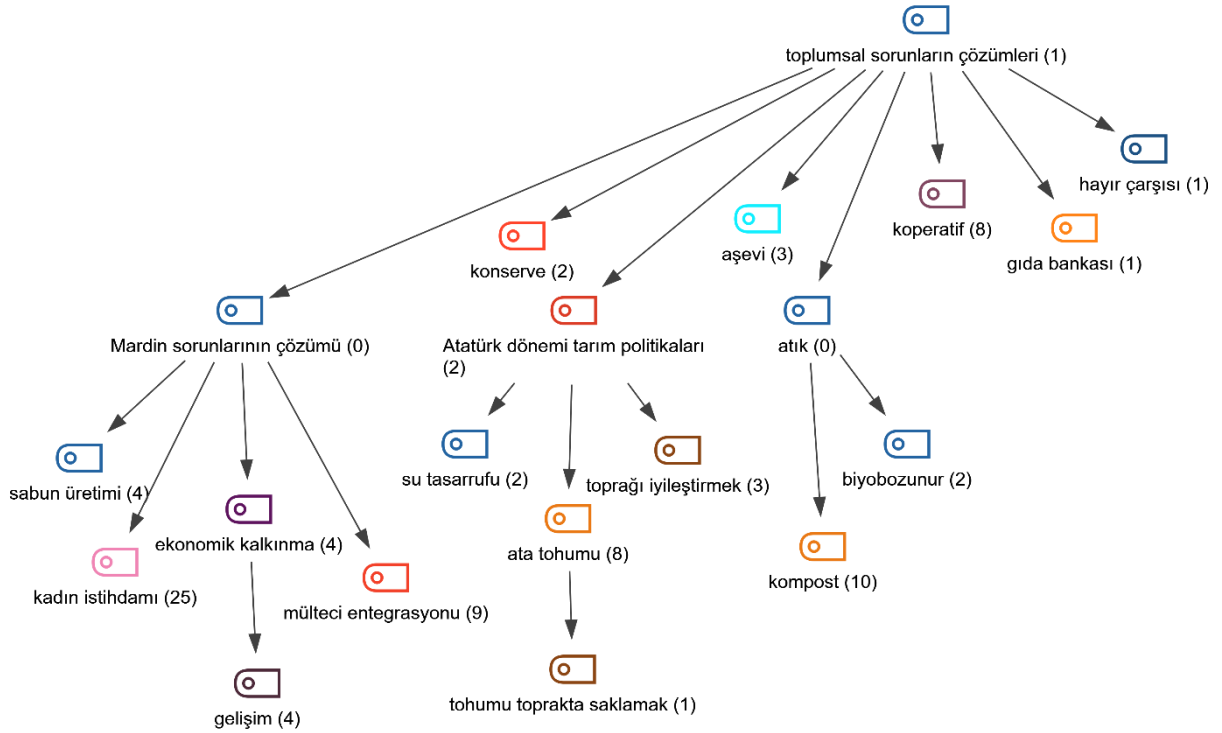
Üstlendiği projelerde, dikkat çeken konu, sorun veya çözümü olanların, kendisine sosyal medya veya diğer kanallardan ulaşmasıdır. Bu da yeniden "ilham verme" koduna işaret etmektedir.

Tespit ettiği sorunlar için projeler geliştirerek, aktif rol üstlenmiştir. Kod haritasında, proje üretmek kodunun yanındaki rakam, 7 söyleşide toplam 36 kere proje üretmek koduna ulaşıldığını göstermektedir. Veri setini oluşturan söyleşilerin hepsinde, projelerine çok uzun yer vermiştir. Ancak daha düzenli olması adına projelerin tam adı web sitesinden elde edilmiştir: Harran Gastronomi Okulu, Arı Varsa Hayat Var, Mutfakta Umut Var, Ekmek Çörek Atölyesi, Halep Sabunları, Havuç Mantar Atölyesi, Sorgül Projesi, Ortak Dilimiz Toprak Olsun, Topraktan Tabağa Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Yaşayan Toprak Yerel Tohum Projesi, Türkiye-Arnavutluk Türk Mutfağı Projesi, Topraktan Toprağa Biyobozunur Atık Yönetimi Projesi, Gönül Mutfağı. Bu projelerin hepsi ile toplumsal sorunların çözüme kavuşması amaçlanmıştır.

Bütün bu projeler gerçekleştirilirken, bir yandan da restoran işletmeye devam etmektedir. Restoranda yönetim kademesinde çalışanların rutin işleri onay almadan yapması, bir başka ifadeyle insiyatif üstlenmesinin, kendisinin hayali olan projeler üzerinde çalışmasına olanak verdiğini ifade etmektedir. Restorandan önce de evlerde ve müzede yemek organizasyonunda, yemek yapan kadınları birer takım

üyeleri olarak görmesi, projelerin yine bir ekiple yapılması “takım çalışmasını”, kişisel özelliklerden sosyal girişimciliğe etki eden bir kod olarak, karşımıza çıkarmaktadır.

Sosyal girişimciliğe etki eden bir diğer faktör “bağlantılarıdır”. Kent pazarlaması faktöründe de bağlantılar kodu yer almaktadır. Ancak burada, sosyal girişimciliğe etki eden faktörler arasında Ebru Baybara Demir’in bağlantıları öne çıktığı için, bu kod haritasında da yer alması uygun olmaktadır. Bu projelerde TBMM, T.C. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, T.C. Mardin Valiliği, T.C. Mardin Artuklu Kaymakamlığı, (FAO) Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü, (UNHCR) Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, İşkur, (FAO) Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (WFP) Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı, Şükraan Ekonomik Tarımsal Kalkınmayı ve Sosyal Gelişimi Destekleme Derneği, T.C. Harran Kaymakamlığı ve birçok sivil toplum kuruluşlarıyla beraber hareket etmektedir. Bu bağlamda, toplumsal değer oluştururken sahip olduğu bağlantıların avantajından yararlanmaktadır. Çünkü, yürüttüğü büyük ölçekteki projeler takım çalışması ve fonlama gerektirmektedir.

Şekil 7. Toplumsal sorunların çözülmesi

Sosyal girişimciler toplumsal sorunların çözümünde aktif olarak rol almaktadır. Kendisi hem Mardin’in özel sorunlarına hem de sürdürülebilirlikten kaynaklanan genel sorunlara Mardin kenti ve çevresinde çözüm aramaktadır. Ebru Baybara Demir’in sosyal girişimci kimliği, Mardin’e yerleşip kenti pazarladığı ilk dönemden itibaren oluşmaya başlamıştır. Önceliği her zaman dezavantajlı kadınlar olduğu için, evlerde ve müzede yemek organizasyonlarında, restoranda, tarım, sabun, kooperatif projelerinde kadın istihdamını önceliklendirmesi, söyleşilerinin analizinde de 7 görüşmede 25 kere kadın istihdamını vurgulaması, toplumsal sorunlardan ilk çözümün “kadın istihdamı” olarak kodlanmasını sağlamaktadır.

Suriye’de çıkan savaştan kaçan mültecilerin Mardin’de yaşamaya başlaması, savaştan kurtulmalarını sağlamıştır. Ancak yaşamın devamlılığı için, sokakta Mardinli çocuklarla birlikte oynayan Suriyeli çocukların annelerinin, sürdürülebilir geçim kaynaklarına ihtiyacı olduğunun farkına varmıştır. 2014 yılında terör olayları nedeniyle, Mardin turizm açısından olumsuz etkilenince, Suriye’nin dünyanın en iyi sabunun yaptığı bilgisiyse Suriyeli kadınların da dahil olduğu sabun üretme projesi gerçekleşmiştir. Bu noktada hem “mülteci entegrasyonu” hem de “sabun üretimi” kodlarının ikisine birden ulaşmaktayız.

Açtığı restorandan sonra, konak sahiplerinin kendisinden istedikleri yönlendirmeleri yapması, Mardin şehrinin pazarlanmasına katkı sağlamıştır. Daha çok restoran ve otel açılması, turizm için gerekli alt yapıyı oluşturmuştur. Turizmin gelişmesi ekonomik kalkınmaya katkı sağlamıştır. Turizm öncesi işsizlikten dolayı Mardin'den göç eden insanlar varken, Mardin ilinin başarılı pazarlanması sonucu istihdam fırsatı ortaya çıkmıştır. Hem sermaye sahipleri için hem de iş arayanlar için ortaya çıkan bu fırsatlar, göç sorununu ekonomik kalkınma ile çözümlenmesini sağlamıştır. Bu nedenle bir diğer çözüm kodu, “ekonomik kalkınmadır”. Kentin ve halkın gelişmesine yapılan vurgu ile “gelişim” kodu atanmış ve ekonomik kalkınmanın altında değerlendirilmiştir.

Ebru Baybara Demir'in şu anda en önemle üzerinde durduğu konu, tarım faaliyetleridir. Birleşmiş Milletler'in bu tarihten itibaren 60 yıllık hasat öngörüsü, sorunun sadece gıdanın güvenilirliği olmadığını, gıdanın sürdürülebilirliğinin de aslında daha önemli bir sorun olduğunu düşündürmektedir. Bu tespitler dahilinde, sorunun çözümünün Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki tarım politikaları olduğuna inanan Ebru Baybara Demir Atatürk'ün tarım politikalarını rehber edinmiştir. Bu nedenle, “Atatürk dönemi tarım politikaları” bir kod olarak kabul edilmektedir.

Geleneksel tarım yöntemlerinde kullanılan ata tohumlarının susuz tarımı mümkün kılması, tarımın sürdürülebilirliği ve gıda güvenliği açısından çıkış yolu olarak görünmesi nedeniyle, “ata tohumları” toplumsal sorunlara çözümler arasında kodlanmıştır. Türkiye'de harcanan suyun %75'inin tarım için olması, tarım kuraklığı kavramını doğurmaktadır. Bunun yanı sıra iklim değişikliği nedeniyle, yağışların azalması, çiftçilerin ürünlerini daha tarlada kaybetmesine neden olmuştur. Bütün bunların sonucu olarak rekolte kayıpları, gıdanın sürdürülebilirliği ile ilgili ciddi tehditler olarak acil tedbirler beklemektedir. Ata tohumları su tasarrufunu sağlamaktadır. “Su tasarrufu” ise sürdürülebilirlik sorunlarından kuraklığın çözüm yollarından biri olduğu için alt kod olarak kabul edilmektedir. Konvansiyonel tarım ile toprakta kimyasal maddelerin kullanılması, toprağa zarar vermektedir. Aynı zamanda, mahsul topraktan beslendiği için bu maddelerin mahsule geçmesi de gıda güvenliğini tehdit etmektedir. Bu nedenlerle, ata tohumları sayesinde kimyasal maddelerin bırakılması, diğer bir çözüm olan “toprağın iyileştirmesi” koduna götürmektedir.

“Toprakta Toprağa Biyobozunur Atık Yönetim Projesi”nin amacı; ortak yaşam alanı olan semt pazarlarındaki gıda atıklarını kompostlayarak topraktaki sulama ve gübre maliyetlerini azaltmak, kimyasaldan tahrip olan toprağı onarmak ve yenilemek, toprağın su tutma kapasitesini artırarak su kaynaklarına duyulan ihtiyacı azaltmak ve böylece su kaynaklarını korumak, sağlıklı gıdalar yetiştirmek ve çiftçiyi desteklemektir.

Toprağın iyileştirilmesi için, pazar yerlerindeki atıkları toplayarak kompostlamak bir çözüm olarak projelendirilmiştir. Bu atıkların arasında sağlam olanlar paketli ürüne ya da sıcak yemeğe dönüştürülerek aşevi ve gıda bankaları aracılığıyla ihtiyaç sahiplerine dağıtılmaktadır. Bu çabalar da toplumsal fayda sağlayan “aşevi”, “kooperatif”, “gıda bankası” ve “hayır çarşısı” olarak kodlanmıştır.

Tartışma

Türkiye henüz Kurtuluş Savaşı'ndayken Atatürk tarımın içinde bulunduğu sorunları tespit etmiştir. Atatürk 'Milli ekonominin temelini ziraat' olarak ifade ederek, tarımın Türkiye açısından önemini vurgulamıştır. Cumhuriyetin ilanından önce yayınladığı beyanname ve İzmir İktisat Kongresi'ndeki tedbirlere bağlı olarak, 1929 yılına gelindiğinde tarımda %27'lik bir büyüme sağlanmıştır. Yine 1929 için, tarım sektörünün ekonomideki önemi, istihdamdaki payının %89, GSYİH'daki payının %44.5 olmasından anlaşılmaktadır. 1929 Dünya ekonomik buhranını takiben, 1933'te, tarımın milli gelirdeki payı %42, ihracattaki payı da %85'e çıkmıştır (Dernek, 2006). O dönemden günümüze, sanayii ve hizmetler sektörünün ekonomideki payının büyümesine bağlı olarak, tarımın ekonomideki payı da düşmüştür. 2022 yılı için tarımın milli gelirdeki payı % 6.5'tur. Tablo 2'de ise, tarım ve diğer sektörlerin 2017'den itibaren milli gelir içerisindeki payı yer almaktadır. 2022'de tarımdan 58,5 milyon dolar gelir elde edilmiştir.

Tablo 2. Sektörlerin 2017'den itibaren milli gelir içerisindeki payı

Yıllar	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık				Döviz Kuru	Türkiye			
	Milyon TL Bazında	Milyon Bazında	Dolar	GSYH Payı (%)		Milyon Bazında	TL	Milyon Bazında	Dolar
2017	189.233	51.875	6,00	3,648	3.133.704	859.055			
2018	217.107	46.048	5,80	4,715	3.758.774	797.221			
2019	276.325	48.729	6,40	5,671	4.311.733	760.355			
2020	336.623	47.817	6,70	7,040	5.048.220	717.092			
2021	401.806	44.739	5,5	8,981	7.248.789	807.106			
2022	969.494	58.500	6,5	16,573	15.006.574	905.501			
2022-1.Çeyrek	56.653	4.080	2,3	13,884	2.511.885	180.920			
2022-2.Çeyrek	969.494	9.806	4,5	15,587	3.428.260	219.943			
2022-3.Çeyrek	472.221	26.786	11,1	17,629	4.265.712	241.968			
2022-4.Çeyrek	287.779	15.746	6,0	18,277	4.800.717	262.669			
2023	121.283	6.427	2,6	18,870	4.631.792	245.464			
2023-1. çeyrek	121.283	6.427	2,6	18,870	4.631.792	245.464			

Kaynak: <https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/Veriler/GSYH.pdf>

Cumhuriyetin ilk yıllarında yerel ata tohumları ile susuz yapılan tarım, 1960'lardan sonra yerini, ürün miktarında artışı yakalayan konvansiyonel tarıma bırakmıştır. Konvansiyonel tarım, geleneksel yöntemden farklı olarak, kimyasal gübre kullanmakta ve sulama gerektirmektedir. Kimyasal gübrenin, topraktan ürüne geçmesi gıdanın güvenilirliğini ve insan sağlığını tehdit etmektedir. İklim değişikliğine bağlı olarak, sulama sorunları ise Türkiye'de, tarımda sürdürülebilirlik sorunu ile yüzleştirmektedir. Buna bağlı olarak, tarımda cumhuriyet tarihi açısından bir diğer dönüm noktası, iyi tarım uygulamalarının başlangıcıdır. Türkiye'de iyi tarım uygulamalarına ilişkin ilk yönetmelik, 08.09.2004 tarih ve 25577 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmıştır

Türkiye'de 2016 yılı itibarıyla, en fazla iyi tarım uygulanan alana sahip bölge %48.89 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesidir. Aşağıdaki tabloda ise, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer

alan Kilis, Adıyaman ve Mardin illerinde 2016 yılı için iyi tarım uygulamaları ile ilgili rakamlar yer almaktadır. (Eryılmaz ve Kılıç, 2018).

Tablo 3. Kilis, Adıyaman ve Mardin’de iyi tarım uygulamaları

Kilis, Adıyaman, Mardin	Üretici Sayısı	Üretim Alanı (da)	Üretim Alanı (%)
(2016)	1692	136,676.98	2.88

Kaynak: Eryılmaz ve Kılıç, (2018).

Atatürk’ün İzmir İktisat Kongresi’nde tam bağımsız Türkiye amacı, ekonomik gelişmişliğe işaret etmektir. Turizm hizmet sektöründe etkili bir alan olmakla birlikte, Türkiye’nin milli gelirine döviz katkısı yapan lokomotif sektörlerden biridir (Çımat ve Bahar, 2003). Cumhuriyetin ilk yıllarında turizm yatırımları etkin olmasa da gündemde yer almıştır. Turizm yatırımları için ilk kredi kanunu 1950’de çıkmıştır. Aşağıdaki Tablo 4’te 1950-1962 yılları arasında turizm gelirlerinin GSMH içerisindeki payı yer almaktadır. Ancak büyük ivme, 1982’de çıkan turizm yatırımlarını teşvik eden yasadan sonra yaşanmıştır ve bu etki turizm gelirlerinin GSMH’deki payındaki değişimine tablo 6’da görüldüğü gibi yansımaktadır. Turizm geliri 2022 yılında bir önceki yıla göre % 53,4 artarak 46 milyar 284 milyon 907 bin dolar olarak elde edilmiştir. Ancak, ekonomi açısından bu kadar can alıcı konuma sahip olan, gelecek vaat eden turizm sektörü için, şehir pazarlaması gibi stratejik konular çerçevesinde planlar geliştirilmemiştir.

Tablo 4. Turizm gelirlerinin gayrisafi milli hasıla içindeki payı (Milyon Dolar) (1950-1962)

Yıllar	GSMH (Milyon TL)	Turizm gelirleri (Milyon Dolar)	Turizm Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı
1950	3.708,60	2,2	0.05
1951	4.382,40	5,5	0.12
1952	5.114,40	2,6	0.05
1953	6.007,50	2,9	0.04
1954	6.112,40	2,6	0.04
1955	7.521,20	2,5	0.03
1956	8.690,70	2,8	0.03
1957	12.545,90	2,6	0.02
1958	12.895,20	2,6	0.02
1959	4.967,00	5,4	0.10
1960	5.440,30	6,0	0.11
1961	5.468,10	7,1	0.13
1962	5.749,00	8,3	0.14

Kaynak: Akova, İ., (1997).

Tablo 5. Turizm gelirlerinin gayrisafi milli hasıla içindeki payı (Milyon Dolar) (1963-1993)

Yıllar	GSMH (Milyon TL)	GSMH Milyon \$	Turizm Gelirleri (Milyon Dolar)	Turizm Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı
--------	------------------	----------------	------------------------------------	---

1963	66.801,4	7.422,4	7,7	0,1
1964	71.312,8	7.923,6	8,3	0,1
1965	76.726,3	8.525,1	13,8	0,2
1966	91.419,0	10.157,7	12,1	0,1
1967	101.480,6	11.275,6	13,2	0,1
1968	163.892,7	12.499,3	24,1	0,2
1969	183.356,2	13.877,0	36,6	0,3
1970	207.814,8	9.951,3	51,6	0,5
1971	261.072,6	12.969,9	62,9	0,5
1972	314.139,6	17.200,7	103,7	0,6
1973	399.088,6	22.130,7	171,5	0,8
1974	537.677,6	30.507,0	193,7	0,6
1975	690.900,8	37.598,0	200,9	0,5
1976	868.065,8	41.283,5	180,5	0,4
1977	1.108.270,7	49.177,1	204,9	0,4
1978	1.1645.968,5	53.690,7	230,4	0,4
1979	2.876.522,9	52.962,2	280,7	0,5
1980	5.303.010,2	57.198,3	326,7	0,6
1981	8.022.745,3	46.087,2	381,3	0,8
1982	10.611.859,2	52.853,0	370,3	0,7
1983	13.933.008,1	50.153,5	411,1	0,8
1984	22.167.739,9	48.986,5	840,0	1,7
1985	35.350.318,4	52.597,6	1.482,0	2,8
1986	51.184.759,3	57.820,7	1.215,0	2,1
1987	75.019.388,1	87.142,2	1.721,1	2,0
1988	129.175.103,7	91.640,6	2.355,3	2,6
1989	230.369.937,1	109.017,5	2.556,5	2,3
1990	397.177.547,4	150.060,7	3.255,0	2,1
1991	634.431.097,0	147.367,5	2.654,0	1,8
1992	1.103.843.422,9	153.627,5	3.639,0	2,4
1993	1.908.704.716,9	173.740,4	3.959,0	2,3

Kaynak: Akova, İ., (1997).

Ülkemiz deniz turizmin yanı sıra, değerli kültürel zenginliklere sahiptir. Mardin ili M.Ö. 50.000'li yıllara dayanan bir tarihe sahiptir. Babiller, Artuklar gibi çok büyük medeniyetlere ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Ebru Baybara Demir'in Mardin'in kültürel zenginliklerine ve turizme olan inancı ile Ebru Baybara Demir bu şehre turistik geziler planlamıştır. Mardin'in turizm verilerinin cumhuriyetin başından itibaren gelişimini değerlendirmek, için yapılan araştırmalarda, Mardin İli Kültür ve Turizm

Müdürlüğünün, web sitesindeki en eski verinin 2008 yılına ait olduğu görülmüştür. Daha önceki verilere ulaşmak için web sitesinde iletişim bölümünde yer alan telefon numarası aranmıştır. Ancak, görevli kişi kayıtlı daha eski bir veri olmadığını ifade etmiştir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı da arandığında aynı cevap alınmıştır. Ulaşılabilen en eski veri, Ebru Baybara Demir'in söyleşilerinde aktardığı, 1999 yılında, yıllık 11.000 turist sayısı ve gecelik 220 yatak kapasitesidir. Yıllık turist sayısının içerisinde ise, sınır kapılarından ticari araç geçişleri de dahil olduğu için, tamamen gerçeği yansıtmadığını sözlerine eklemektedir. Dolayısıyla, bu tarihten önce, Mardin'de turizmin gelişmemiş olduğunu ve şehrin pazarlanması için resmî kurumlar tarafından herhangi bir pazarlama faaliyetinin yapılmadığı ifade edilebilir.

Braun'a (2008: 43) göre şehir pazarlaması, şehrin müşterileri ve genel olarak topluluğu için değeri olan kentsel teklifleri yaratarak, iletişimi, dağıtımı ve değişimi için, müşteri odaklı felsefe tarafından desteklenen pazarlama araçlarının koordineli kullanımınıdır. Şehir pazarlaması için Kotler vd. (1993), (1) ziyaretçiler, (2) ikamet edenler ve çalışanlar, (3) iş ve endüstri olmak üzere 3 grup oluşturmuştur. Kotler, üç grubun da ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu iki tanımdan hareketle, kentsel teklif oluşturmak için kullanılacak tarihi zenginlikler ve kültürel miras, etnik doku gibi unsurları, Mardin bünyesinde barındırmakla birlikte, pazarlama karmasının işaret ettiği kent teklifi bileşenin dağıtım, tutundurma ve özellikle ürün unsurları eksik kalmıştır. Kotler'in işaret ettiği 3 gruptan, şehri ziyaret edenler bir başka ifadeyle turistler, gezdikleri yerde yiyecek- içecek ve barınma ihtiyacının karşılanmasını beklemektedir. Turistik gezi sırasında en temel ihtiyaçlar, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisinde olduğu gibi barınmak ve yemek yemektir. Mardin'de mevcut restoranda ikinci kere yemek yemeyi reddeden bir turist grubundan sonra, Ebru Baybara Demir, yengesinin ve mahalleli kadınların evinde, müzede yemek organizasyonları düzenleyerek bu sorunu çözmüştür. Sonrasında Mardin'in ikinci yiyecek-içecek işletmesini açarak, Ebru Baybara Demir turistlerin en temel ihtiyacını karşılamıştır. Ebru Baybara Demir, aynı zamanda, yukarıda ifade edildiği gibi şehir pazarlaması kavramında kent teklifinin bileşenlerinden ürünün tasarımına etki etmiştir. Dahası, restorandan elde ettiği başarıyla yenilerine ilham olan Ebru Baybara Demir, Mardin kent bileşenlerinden diğer restoran ve otellerin kurulmasına vesile olmuştur. Mardin'de yaptıklarının ulusal gazetelerde ve medyada yer alması ile şehir pazarlamasının bir diğer unsuru olan iletişim unsuruna da katkı sağlamıştır. Özellikle 2017'de yaptığı TedX konuşmasından sonra, sadece Mardin ile ilgili haberlerin çıkmasına vesile olmakla kalmamıştır. Mardin'i ve projelerini anlattığı pek çok söyleşiye YouTube üzerinden erişim olması bireysel olarak da şehir pazarlamasının iletişim bileşenine katkı sağladığını göstermektedir. Ebru Baybara Demir, Mardin'de tek restoran ve otel mevcutken, İstanbul'daki bağlantıları aracılığıyla şehri tur listelerine eklemeyi başararak, pazarlama bileşenlerinden dağıtım fonksiyonunun gerçekleşmesini sağlamıştır. Dolayısıyla, burada Ebru Baybara Demir'in Mardin kentinin turizm faaliyetleri için adım atarken, bir yandan, bilinçsiz olarak, şehir pazarlaması bileşenlerine de katkı sağladığı ortaya çıkmaktadır. Literatürde, şehir pazarlamasının turizm faaliyetlerine etki ettiği belirtilmekteyken (Balencourt ve Zafra, 2012), Mardin'de Ebru Baybara Demir'in turizmi şehre kazandırması, Mardin kentinin turistik geziler için bir destinasyon seçeneği olmasını sağlamıştır. Mardin'in turizm potansiyelinin ortaya çıkarılmasından sonra, Valilik, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Müze Müdürlüğü, Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü gibi devlet organları da sistematik olarak şehir pazarlama faaliyetlerine katkı sağlamıştır (Akyüz, 2018).

Ebru Baybara Demir'in söyleşilerinde bahsettiği, restoran kurmadan önce, bölgedeki kadınların evlerinde yemek ikram etme çözümünün, dönemin gazetelerinden Radikal'de yayınlanması ile Mardin'in popülerliği artmıştır. Hem yapılan haber sayısında hem de yurt içi turist sayısında artış yaşanmıştır. Mardin kentine olan talep de tesis, oda ve yatak sayısının artması ile sonuçlanmıştır. Aşağıda 2009 yılından- 2023'e kadar konaklama rakamları yer almaktadır.

Tablo 6. Mardin ili konaklama rakamları (2008-2023)

Yıllar	Tesis sayısı	Oda sayısı	Yatak Sayısı	Yıllık Konaklama Rakamları (Yerli+Yabancı Turist)
2008				78.367

2009				71.546
2010				109.928
2011				135.317
2012	12	887	1768	138.073
2013	17	1087	2162	189.448
2014	18	1097	2182	221.230
2015	19	1023	2036	161.062
2016				113.559
2017				230.971
2018				317.382
2019				266.043 (İlk 6 ay)
2020				162.667
2021				323.909
2022	113	3809	7938	409.108
2023	104	3423	7070	199.919 (Ağustos dahil)

Kaynak: <https://mardin.ktb.gov.tr/TR-56569/konaklama-istatistikleri.html>

Bir şehir, turizm açısından neredeyse sıfır noktasındayken, turistik geziler için önemli bir destinasyon olmayı başarmıştır. Şehrin pazarlanması faaliyetlerinde, şehrin gelişimi, ekonomik kalkınma, kadın istihdamının sağlanması, kazancın paylaşılması gibi kodlar sosyal girişimcilik anlayışını barındırmaktadır. Araştırma tasarımı sırasında sosyal girişimcilik ve şehir pazarlaması arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ancak Ebru Baybara Demir'in söyleşilerinin analiziyle, Mardin ili için şehir pazarlamanın, pazarlama amaçlarına ulaşmanın yanı sıra, Mardin ilinin sorunlarına çözüm sağladığı sonucu çıkarılmaktadır. Dolayısıyla, şehrin pazarlanması, sosyal girişimciliğin topluma sunduğu faydaya olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Mardin şehrinin pazarlanması, turizmin devlet kurumları tarafından da teşvik edilerek yeni bir iş kolu olarak şehre kazandırılmasına vesile olmuştur. Bu aynı zamanda, Mardin için bir milat olmuştur. Yeni işletmelerin istihdam fırsatı ile Mardin'in en büyük sorunları olan işsizlik ve göç sorunları için bir kapı açılmıştır. Dolayısıyla, sosyal girişimciliğin, şehir pazarlamasına olumlu anlamda etki ettiği ortaya çıkmıştır. Ancak, söyleşilerin analizine bağlı olarak, Ebru Baybara Demir'in Mardin'de turistik gezi organizasyonları sosyal girişimci kimliği ile başlamamış, bu kimlik süreç içerisinde gelişmiştir. Şehir pazarlamasının kazanımlarının, Mardin kentinin toplumsal sorunlarına çare olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle, iki kavram arasında çift yönlü bir etki tespit edilmiştir. Bir başka ifadeyle, şehrin pazarlamasında kent teklifinin bileşenlerinden olan, turist için ihtiyaç duyulan yiyecek-icecek organizasyonlarının, restoranların, otellerin şehre kazandırılması, sosyal girişimciliğin amaçlarına da hizmet etmektedir. Aynı zamanda, Ebru Baybara Demir'in, restorandan önce kadınları organize ederek, yemek servisi vermesinin ulusal medyada yer alması, Mardin'i görünür kılmıştır. Mardin'de açtığı ilk restorandan sonra, Ebru Baybara Demir, kendisine rakip olacakları halde, restoran açmak isteyenlere rehber olmuştur. Kadın istihdamı ve işsizlik çözümleri sosyal girişimcilik konusudur. Bahsedilen açılımlar da şehir pazarlamasına pozitif yönde etki ettiği için şehir pazarlamasının da sosyal girişimciliğe pozitif etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmadaki ikinci öngörü, sosyal girişimciliğin, sürdürülebilirliğe etki ettiğidir. Literatürde daha önceki çalışmalardan da destek görmekle birlikte, sosyal girişimciliğin pek çok tanımında da bu ifade yer almaktadır. Bu araştırmada, sosyal girişimci Ebru Baybara Demir'in projeleriyle sürdürülebilirlik

konusunda katettiği yol ortaya konmaktadır. 'Arı varsa hayat var' projesiyle arı türünün devamlılığının sağlanmasına destek olmak amaçlanmıştır.

Tüm Türkiye'de olduğu gibi Mardin'de konvansiyonel tarım uygulamaları tarımın ve gıdanın sürdürülebilirliği açısından çok büyük tehdit oluşturmaktadır. Türkiye'de üretilen en eski ve en iyi atalık durum buğdayı Sorgül'ün daha az sulama istemesi, Ebru Baybara Demir'in içerisinde yer aldığı Sorgül Projesinin çıkış noktası olmuştur. Sorgül sadece Mardin topraklarında değil, Türkiye'de kuraklıkla mücadele eden diğer bölgelerde de denenmektedir. Mardin'de yeşeren bu umut, kuraklık nedeniyle tarımın durma noktasına geldiği Konya'ya da transfer edilmiştir.

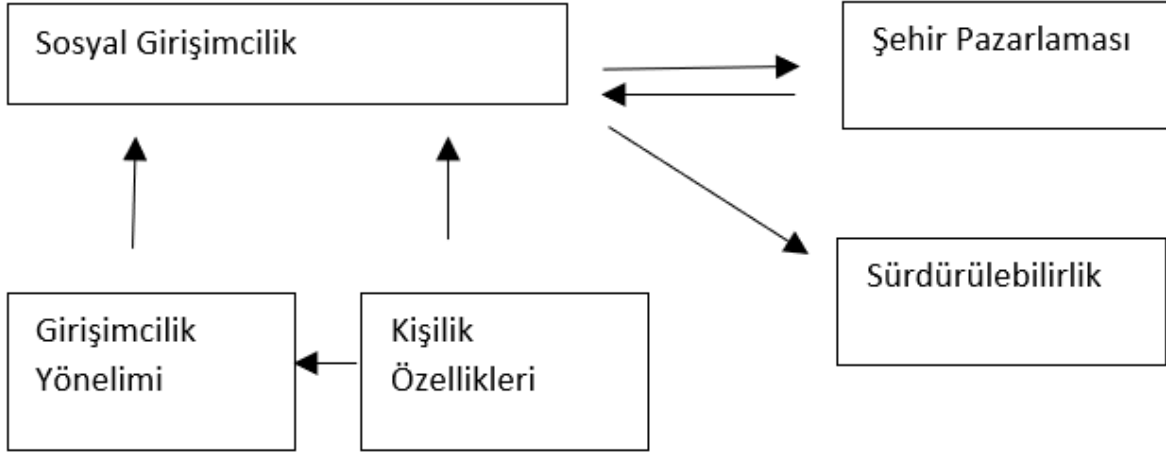
Yukarıdaki proje dışında, araştırma bulguları bölümünde Mardin ilinde Ebru Baybara Demir'in içerisinde yer aldığı sürdürülebilirlik temalı projeler açıklanmaktadır. Bu projeler ile kadın istihdamı, mülteci entegrasyonu, işsizlik, göç sorunları, tarım ve gıdada sürdürülebilirlik açısından da fayda elde edilmesi, Mardin kenti özelinde ulaşılan toplumsal katkılardır. Buna bağlı olarak, araştırma verisini oluşturan söyleşiler ve web sitesi, Mardin kentinde, sosyal girişimciliğin sürdürülebilirliğe olumlu etkisinin olduğunu ispatlamaktadır.

Yapılan analiz sonucunda, Ebru Baybara Demir ve Mardin ili örneğinde, sosyal girişimcilik kavramının şehir pazarlaması ve süreklilik konularına etki eden faktörleri belirlenmiştir. Ebru Baybara Demir'in vizyoner olması, sorumluluk duygusuna sahip olması, cumhuriyete vefa duyması, paylaşımına açık olması, aktif vatandaş olarak hareket etmesi, takım çalışmasına açık olması, insanların hayatını değiştirmesi, ilham vermesi ve önderlik vasfına sahip olması bir sosyal girişimci olarak hareket etmesini mümkün kılmaktadır.

Verilerin analizi ile, kişilik özelliklerinin sosyal girişimci olma konusunda olumlu ve baskın bir role sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada, girişimcilik yönelimi unsurları, kişilik özellikleri içerisinde değerlendirilmiştir. Ancak, girişimcilik yönelimine kişilik özelliklerinin etkisiyle sahip olduğu için ayrı bir değişken olarak da incelenmesi uygun olmaktadır.

Kişisel özelliklerinin yanında bu kadar büyük çapta sosyal projeler geliştirilmesinin en önemli nedenlerinden bir tanesi, sahip olduğu bağlantılar olarak tespit edilmiştir. Bu noktada Ebru Baybara Demir'in hem sosyal medya ve web sitesinden ona ulaşanların mesajlarına cevap veriyor olması, hem de gelen önerileri değerlendirip, belediye, bakanlık ve diğer sivil toplum kuruluşlarıyla paylaşarak hareket etmesi bunu doğrulamaktadır.

Yukarıda yazılanlara bağlı olarak, analiz sonucunda, sosyal girişimcilik ve şehir pazarlaması ilişkisinin farklı bir yönünün tespit edilmesi ile yeni bir araştırma modeli önerilmektedir:

Şekil 9. Sosyal Girişimcilik, Şehir Pazarlaması ve Sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi Gösteren Revize Model

SONUÇ

Cumhuriyetin 100. yılını kutlarken, katma değer üreten sektörler ve gelişim kaydeden şehirlerin varlığı gurur kaynağı olmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında tarım ve turizmin ülke genelindeki seyri ve Mardin ilinin turizm gelişimi incelenmiştir. Mardin’de 1999’da gecelik yatak kapasitesinin 220 olduğu Ebru Baybara Demir’in söyleşilerinde ifade edilmektedir. Hatta ilk resmi kayıtların 2008 yılına ait olması, Ebru Baybara Demir’in söyleşilerinde vurguladığı gibi, Mardin ilinde turizmin 1999 yılından sonra gelişmeye başlamasına işaret etmektedir. Ebru Baybara Demir bir turist rehberi olarak Mardin’e yerleştiğinde, bildiği iş olan turizm ile ilgili çalışmalara başlamıştır. Şehir pazarlama faaliyeti şüphesiz bireysel olarak gerçekleştirilecek bir uygulama değildir. Ancak, söyleşilerin analizi ile, Ebru Baybara Demir’in Mardin’deki turizm yolculuğu, Mardin ilinin pazarlanmasına öncülük etmiştir. Mardin’deki turizm, yiyecek ve içecek sektöründeki çalışmaların, yerli halka ilham olarak Mardin’de iş kolu yarattığı görülmektedir. Bu hareketlilik, işsizlik, kadın istihdamı, göç gibi sorunlara çözüm olmuştur. Ebru Baybara Demir bu sürece paralel olarak, toplumsal sorunların çözümünde aktif rol oynayarak sosyal girişimci kimliğine bürünmüştür.

Araştırma modelinde önerilen şehir pazarlamasının sosyal girişimciliğe etki ettiği varsayımı, yukarıdaki çıkarımlardan sonra revize edilmiştir. İki kavram arasında çift yönlü bir etki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda modele sosyal girişimciliğe etki eden girişimcilik yönelimi ve kişilik özellikleri unsurları da eklenmiştir.

Bu araştırma, Türkiye’de sosyal girişimcilik ve şehir pazarlaması arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk makaledir. Bir kent özelinde sosyal girişimcilik ve sürdürülebilirlik faaliyetlerinin ilişkisini inceleyen az sayıda araştırmalardan biridir. Şehir pazarlamasını sosyal girişimcilik ile ilişkilendirerek turizm ve tarım sektörlerinin cumhuriyet dönemi içerisindeki değişim ve gelişimini değerlendiren ilk çalışmadır. Bu nedenle, bir kent özelinde sosyal girişimcilik ve şehir pazarlaması ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyle ilgili boşluğa işaret etmesi nedeniyle, literatüre katkı yaptığı düşünülmektedir.

Nitel araştırma ile sosyal girişimcilik, şehir pazarlaması ve sürdürülebilirlik değişkenleri arasındaki ilişkide yer alan detayların literatüre sunulması, yeni araştırma fikirleri için baz oluşturması faydalı olmakla birlikte, araştırmanın birtakım kısıtları bulunmaktadır. Bu araştırmanın sadece Mardin kenti kapsamında yapılması, araştırmanın kısıtlarından biridir. Araştırmanın tek bir sosyal girişimcinin faaliyetleri ve söylemleri üzerinden bir model üretmesi başka bir kısıttır. Türkiye’deki diğer sosyal girişimcilerin söylemlerinin nitel ve nicel analizleri veya Mardin kentini ziyaret edenler üzerinde yapılacak nicel bir analiz literatürü zenginleştirecektir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar, diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul izni alınmasına ihtiyaç yoktur.

Finansal Destek: Finansal destek yoktur.

KAYNAKÇA

Akova, İ., (1997)., Türkiye’de Turizmin Önemi ve Ekonomideki Yeri, *Türk Coğrafya Dergisi*, 32, 263-280.

Akyüz, Ö. Ü. Ç. (2018). Markalaşma Süresi ve Kültüre Evrilen Turizm: Mardin. *Gazi Üniversitesi. Ankara*.

Alam, S. M., & Islam, K. M. (2021). Examining the role of environmental corporate social responsibility in building green corporate image and green competitive advantage. *International Journal of Corporate Social Responsibility*, 6(1), 1-16.

Aquino, R.S., Lück, M., & Schänzel, H.A. (2018, February). Tourism social entrepreneurship for sustainable community development: Review and conceptual framework, Conference Paper <https://www.researchgate.net/publication/323130033> .

Austin, J., H. Stevenson, & J. Wei-Skillern. (2006). Social and commercial entrepreneurship: Same, different, or both? *Entrepreneurship Theory and Practice* 31(1), 1–22.

Babbie, E. (2004). The practise of social research, (10 th ed.). Belmont: Wadsworth / Thomson Learning

Bacq, S., & Janssen, F. (2011). The multiple faces of social entrepreneurship: A review of definitional issues based on geographical and thematic criteria. *Entrepreneurship & Regional Development*, 23, 373–403.

Balencourt A., Zafra A.C. (2012). City Marketing: How to promote a city? The case of Umeå, Master Thesis, Umeå Univetsity, School of Business, Umeå, Sweden.

Bansal,S., Garg, I., & Sharma,G.D. (2019). Social Entrepreneurship as a Path for Social Change and Driver of Sustainable Development: A Systematic Review and Research Agenda, *Sustainability*, 11, 1091

Bas, T., & Akturan, U. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri- NVivo 7.0 ile nitel veri analizi*. (Birinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık

Berglund, E., & Olsson, K., (2010). Rethinking place marketing: A literature review, 50th Congress of the European Regional Science Association: "Sustainable Regional Growth and Development in the Creative Knowledge Economy", 19-23 August 2010, Jönköping, Sweden, European Regional Science Association (ERSA), Louvain-la-Neuve

Bernard, H. R., & Ryan, G. (2010). Analyzing qualitative data systematic approaches. California: Sage Publications.

Borusan Holding / Geleceğe İlham Buluşması. (2023). Ebru Baybara Demir ve Türev Uludağ / 8 Mart Dünya Kadınlar Günü. [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=64e8Qs1KaDY>

Braun, E. (2008). City Marketing: Towards an integrated approach. Rotterdam, the Netherlands: Erasmus Research Institute of Management (ERIM) .

- Charter, M., Peattie, K., Ottman, J., & Polonsky, M.J., (2002, April). Marketing and sustainability, published by: Centre for Business Relationships, Accountability, Sustainability and Society (BRASS), in association with The Centre for Sustainable Design
- Covin, J. G., & Slevin, D. P. (1988). The influence of organization structure on the utility of an entrepreneurial top management style. *Journal of Management Studies*, 25(3), 217–259.
- Çelebi, D., (2021). *Social entrepreneurship in gastronomy industry: a holistic approach*, Yaşar Üniversitesi, İşletme Yönetimi Doktora Programı, Doktora Tezi.
- Çımat, A., & Bahar, O. (2003). Turizm sektörünün Türkiye ekonomisi içindeki yeri ve önemi üzerine bir değerlendirme. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (6) 2003, 1-18
- Demir, E. B. (2022, a). Türk tarımına umut oldu/ Mardinli Ebru Baybara Demir, Pazar atıklarıyla toprağı iyileştiriyor. [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=eng0-c2zSA4>
- Demir, E. B. (2022, b). 3. Global Gastroekonomi Zirvesi-İstanbul. [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=E6xgeATT2XY>
- Demir, E. B. (2021, a). Dünyanın en iyi 10 şefi arasında / Mardinli Ebru Baybara Demir'in film gibi hikayesi. [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=CIF153ROSRc>
- Demir, E. B. (2021, b). Kadınların tarımdaki rolü ve etkisi / Tarım ajandası. [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Qg8-qLEvjNU>
- Demir, E. B. (2019). TMK Talks- Türkiye'nin mühendis kızları. [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=iFdBvkJgf1Q>
- Demir, E. B. (2017). Yola çıktım Mardin'e [Video]. TedxReset, <https://www.youtube.com/watch?v=gDVJ47KYXBw>
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2000). *Handbook of qualitative research*. (Second Edition). California: Sage Publication.
- Dernek, Z. (2006). Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Tarımsal Gelişmeler, *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-12.
- Eroğlu, N. (2007). Atatürk dönemi iktisat politikaları, *Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 23(2).
- Eryılmaz, G. A., & Kılıç, O. (2018). Türkiye'de Sürdürülebilir Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi*, 21(4), 624-631.
- Evcin, E., (2014, Güz). Türkiye cumhuriyeti'nin ilk yıllarında turizm ve tanıtma faaliyetleri, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (55), s. 23-82
- Gertner, D., (2011). A (tentative) meta-analysis of the 'place marketing' and 'place branding' literatüre, *Journal of Brand Management*, 19(2), 112–131
- Halme, M., & Korpela, M. (2014). Responsible innovation toward sustainable development in small and medium-sized enterprises: A resource perspective, *Business Strategy and the Environment*, 23, 547–566.

Haugh, H., (2005). A research agenda for social entrepreneurship, *Social Enterprise Journal*, March, <https://ebrubaybarademir.com/kimdir/>

(<https://www.izmiriktisatkongresi.org/>)

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turizm-Istatistikleri-IV.Ceyrek:-Ekim-Aralik-ve-Yillik,-2022-49606>

<https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/gayri-safi-yurtici-hasilanin-sektorel-dagilimi-i-85707>

<https://noktahaberyorum.com/dunyada-ve-turkiyede-yoksulluk-artiyor.html>

<https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/Veriler/GSYH.pdf>

<https://turkiye.un.org/tr/sdgs#>

Kassarjian, H. H. (1971). Incorporating ecology into marketing strategy: The case of air pollution. *Journal of Marketing*, 35(3), 61-65.

Khefacha, I., & Belkacem, L., (2016). Technology-based ventures and sustainable development: Cointegrating and causal relationships with a panel data approach, *The Journal of International Trade & Economic Development*, 25, 192–212.

Kotler, P. ve Armstrong, G. (2021). Principles of Marketing, 18th Edition, Pearson Education Ltd.

Kotler, P., Haider, D., & Rein, I., (1993, Nov/Dec). There is no place like our place! The marketing of cities, regions, and nations. *The Futurist*, 27(6).

Kraus, S., Burtscher, J., Niemand, T., Roig-Tierno, N., & Syrjä, P. (2017). Configurational paths to social performance in SMEs: The interplay of innovation, sustainability, resources and achievement motivation. *Sustainability*, 9, 1828.

Kumar, V., Rahman, Z., Kazmi, A.A., & Praveen Goyal, (2012), Evolution of sustainability as marketing strategy: Beginning of new era, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 37, 482 – 489

Kurtoğlu, R. (2017). Şehir pazarlaması ve markalaşması kapsamında Yozgat ilinin turizm potansiyelinin değerlendirilmesi ve öneriler. *Turkish Journal of Marketing*, 2(1), 1-20.

Laeis, G., & Lemke, S. (2016). Social entrepreneurship in tourism: applying sustainable livelihoods approaches. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 28 (6): 1076-1093. <http://dx.doi.org/10.1108/IJCHM-05-2014-0235>

Langer, R. (2001). Place Images and Place Marketing. Institut for Interkulturel Kommunikation og Ledelse, IKL. Copenhagen Business School.

Mair, J., & Martı, I., (2004). *Social entrepreneurship: What are we talking about? A framework for future research. Working Paper*, 546, IESE Business School, University of Navarra

Mair, J., & E. Noboa. (2006). *Social entrepreneurship: How intentions to create a social venture are formed. In Social entrepreneurship*, (J. Mair, J.A. Robinson, and K. Hockerts, ed.) 121–35. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan.

- Obermiller, C., Burke, C., & Atwood, A. (2008). Sustainable business as marketing strategy. *Innovative Marketing*, 4(3)
- Örnek, N. (Program Sahibi). (2021-) Nilay Örnek Soruyor Nasıl Olunur?, 167. Bölüm, Ebru Baybara Demir, [Audio podcast]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=bVzuUBm1xFY>
- Provasnek, A.K., Schmid, E., Geissler, B., & Steiner, G. (2017). Sustainable Corporate Entrepreneurship: Performance and Strategies Toward Innovation. *Business Strategy and the Environment*, 26(4), 521–535.
- Rahdari, A., Sepasi, S., & Moradi, M. (2016). Achieving sustainability through Schumpeterian social entrepreneurship: The role of social enterprises. *Journal of Cleaner Production*, 137, 347-360.
- Raimi, L., Akhuemonkhan, I., & Ogunjirin, O.D. (2015). Corporate social responsibility and entrepreneurship (CSRE): Antidotes to poverty, insecurity and underdevelopment in Nigeria. *Social Responsibility Journal*, 11, 56–81.
- Ras, P.J., & Vermeulen, W.J. V. (2009). Sustainable production and the performance of South African entrepreneurs in a global supply chain. The case of South African table grape producers. *Sustainable Development*, 17, 325–340.
- Rey-Martí, A., Díaz-Fonca, M., & Alguacil-Marí, P. (2021). The determinants of social sustainability in work integration social enterprises: the effect of entrepreneurship. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 34(1), 929-947.
- Roberts, D., & Woods, C. (2005). Changing the world on a shoestring: The concept of social entrepreneurship. *University of Auckland Business Review*, 45–51.
- Mort, G.S., Weerawardena, J., & Carnegie, K. (2003). Social Entrepreneurship: Toward Conceptualisation. *International Journal of Non profit and Voluntary Sector Marketing*, 8(1), 76-88.
- Seelos, C., & Mair, J. (2004). Social entrepreneurship-The contribution of individual entrepreneurs to sustainable development.
- Simão, L., Lisboa, A., (2017). *Green Marketing and Green Brand – The Toyota Case*, *Procedia Manufacturing* 12 (2017) 183 – 194.
- Szczanowicz, J., & Saniuk, S. (2016). Evaluation and reporting of CSR in SME sector. *Management*, 96–110
- Şanlıoğlu, Ö., & Özcan, E. Ö. (2017). Türkiye’de uygulanan turizm teşvik politikaları ve sonuçları üzerine bir değerlendirme. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 97-118.
- Tan, W-L., Williams, J., & Tan, T-M. (2005). Defining the ‘Social’ in ‘Social Entrepreneurship’: Altruism and Entrepreneurship. *International Entrepreneurship and Management Journal* 1, 353–365.
- Thompson, J.L., G. Alvy, & A. Lees. (2000). Social entrepreneurship – A new look at the people and the potential. *Management Decision*, 38(5), 328–38.
- Tien, N. H., Anh, D. B. H., & Ngoc, N. M. (2020). Corporate financial performance due to sustainable development in Vietnam. *Corporate social responsibility and environmental management*, 27(2), 694-705.

- Ünlüönen, K., & Tayfun, A. (2009, Kış). Turizmin Türkiye ekonomisindeki yeri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 001-017, ISSN:1304-0278
- Weerawardena, J., & Mort, G.S. (2006). Investigating social entrepreneurship: A multidimensional model. *Journal of World Business*, 41(1), 21–35.
- Wu, G.-C. (2017). Effects of socially responsible supplier development and sustainability-oriented innovation on sustainable development: Empirical evidence from SMEs. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 675, 661–675.
- Yavuz, A. (2009). Balangıcından Bugüne Türkiye'nin Borçlanma Serüveni: Durum ve Beklentiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009(20), 203-226.
- Yıldız, Z. (2011). Turizmin sektörünün gelişimi ve istihdam üzerindeki etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5), 54-71
- Yıldırım, A., & Simsek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (1. Baskı). Ankara: Seckin Yayıncılık.
- Yin, R. K.; (2002) *Case study research: Design and methods*, 3rd edition, Applied social research method series; v: 5
- Yücel, A., & Öztürk, M. (2018). Şehir Pazarlaması ve Şehir Markalaşması: Elazığ İli Örneği. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 77-101.
- Zahra, S. A., Gedajlovic, E., Neubaum, D. O., & Shulman, J. M. (2009). A typology of social entrepreneurs: Motives, search processes and ethical challenges. *Journal of Business Venturing*, 24(5), 519-532
- Zenker, S., & Braun, E. (2010). *Branding a city –A conceptual approach for place branding and place brand management*. [Conference presentation]. 39th European Marketing Academy Conference; 1 – 4 June, Copenhagen, Denmark.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

In this study, it is aimed to reveal the relationship between the concepts of tourism and sustainability and social entrepreneurship during the republican period in Mardin.

Research Questions

Does Ebru Baybara Demir's social entrepreneurship activities have an impact on city marketing? If so, in what direction?

Do Ebru Baybar Demir's social entrepreneurship activities have an impact on sustainability activities in Mardin? If so, in what direction?

What are the characteristics that affect Ebru Baybar Demir's social entrepreneurship activities?

Literature Review:

In the national and international literature, there are studies that conceptualize the relationship between the concepts of social entrepreneurship and sustainability and describe them within the framework of real case studies. Therefore, there is a theoretical background of examining the effect of social entrepreneurship on sustainability in the study.

In the literature, there are studies that associate social entrepreneurship with tourism, which is another subject that benefits society (Aquino, et al., 2018). Bansal et al. (2019) stated in their study that there is no clarity and consensus on social entrepreneurship and its components. However, the relationship between the concept of city marketing and social entrepreneurship has not been found in the literature before. In order to fill this gap, the relationship between the concepts of social entrepreneurship and city marketing will be examined.

Method

Qualitative research methods are applied to bring a deep understanding of the concepts. Qualitative research methods include archival analysis, case study, and experiments. In this study, social entrepreneur Ebru Baybara Demir and the city of Mardin, who will follow Yin and make it easier to understand the concepts, are examined as a case study. Considering the time constraint and the density of himself, his conversations on Youtube constitute the data set. Apart from this, secondary data supporting the subject were also obtained from the website of Ebru Baybara Demir. Below is the information about the speeches that were evaluated.

In this article, coding, one of the qualitative data analysis techniques, is included. Coding is the crucial point of qualitative research that helps to reveal the underlying components of the researched concept (Bas & Akturan, 2008: 73, Babbie, 2004: 376).

Finally, taxonomy was used in data analysis. Taxonomy is a model in which a group of related concepts is created (Bernard and Ryan, 2010: 139). Taxonomy has a hierarchical view like a tree diagram (Denzin, 2000: 772).

Maxqda program provides identification and grouping of codes from code books. Associating the codes with each other facilitates the creation of subcodes and then the taxonomy.

Conclusion and Evaluation

When the changes in tourism data in Mardin during the history of the republic are examined, it is seen that the oldest data on the website of the Mardin Provincial Directorate of Culture and Tourism is from 2008. It can be stated that tourism in Mardin has not developed and no marketing activities have been carried out by official institutions to market the city. Ebru Baybara Demir's interview data indicates an annual number of 11,000 tourists and a bed capacity of 220 per night in 1999. Therefore, it can be stated that before this date, tourism in Mardin was not developed and no marketing activities were carried out by official institutions to market the city.

Ebru Baybara Demir's solution of serving food in the homes of women in the region before establishing a restaurant, which she mentioned in her interviews, was published in Radikal, a newspaper of the time, and Mardin's popularity increased. Both the number of domestic tourists and the number of news articles increased. Below are the accommodation figures from 2009 to 2021.

Table1. Accomodation figures in Mardin (2008-2021)

Years	Annual Accommodation Figures (Domestic + Foreign Tourists)
2008	78.367
2009	71.546
2010	109.928

2011	135.317
2012	138.073
2013	189.448
2014	221.230
2015	161.062
2016	113.559
2017	230.971
2018	317.382
2019	266.043 (First 6 months)
2020	162.667
2021	323.909

Source: <https://mardin.ktb.gov.tr/TR-56569/konaklama-istatistikleri.html>

In city marketing activities, codes such as the development of the city, economic development, women's employment, and the sharing of earnings contain the understanding of social entrepreneurship. During the research design, it was aimed to examine the impact of social entrepreneurship on city marketing. However, through the analysis of Ebru Baybara Demir's interviews, it was concluded that city marketing for Mardin province provides solutions to the problems of Mardin province in addition to achieving marketing objectives. Therefore, city marketing is associated with the benefits of social entrepreneurship to society and solutions to social problems. The marketing of the city of Mardin has been a milestone for Mardin by introducing tourism as a new business line to the city. With the employment opportunity of new businesses, a door has been opened to solve Mardin's biggest problems of unemployment and migration.

However, according to the analysis of the interviews, Ebru Baybara Demir's marketing activities for the city of Mardin did not start with her social entrepreneur identity, but this identity developed in the process. Since it was concluded that the results of city marketing were a solution to the social problems of the city of Mardin, a bidirectional effect between the two concepts was identified.

The second insight in this study was that social entrepreneurship impacts sustainability.

After characterizing our country as an agricultural country for many years, it is known that danger bells are ringing in this field due to both implementation choices and climate change.

With the destruction of natural resources, imports of agricultural production because it cannot meet the need, and migration from villages to cities due to livelihood problems, the structures of some of our cities are undergoing serious changes. Mardin is one of these cities. However, the positive results of the sustainable agricultural activities carried out in Mardin under the leadership of social entrepreneur Ebru Baybara Demir take us back to the goal of self-sufficiency in every field of production set out in the Izmir Economic Policy of the republican era.

In Mardin, as in the rest of Turkey, increasing conventional agricultural practices and the growing climate crisis pose a major threat to the sustainability of agriculture and food. Sorgül, the oldest and best heirloom wheat produced in Turkey, requires less irrigation, which is the starting point of the Sorgül Project. Sorgül is being tested not only in Mardin but also in other regions of Turkey that are struggling with drought. This hope that blossomed in Mardin has been transferred to Konya, where agriculture has come to a standstill due to drought.

A soil-to-soil biodegradable waste management project, involving the collection and composting of waste from the market, aims to improve the soil. In this way, sustainable agricultural activities and food security are envisioned. The intact wastes collected at the market were delivered to those in need as hot meals, packaged products or canned food through the soup kitchen and food bank projects.

All of the projects described above are sustainability-themed projects realized in and around Mardin province. These projects have benefited not only sustainability, but also women's employment and refugee integration issues. Social entrepreneur Ebru Baybara Demir has projects other than these projects, but since the theme of sustainability is taken as a starting point here, the subject is tried to be explained with examples on the axis of these projects.

The interviews and the website that constitute the research data prove that social entrepreneurship has a positive impact on sustainability in the city of Mardin.

As a result of the analysis, in the case of Ebru Baybara Demir and Mardin province, the factors affecting the concept of social entrepreneurship on city marketing and sustainability have been identified.

Ebru Baybara Demir's being a visionary, having a sense of responsibility, being loyal to the republic, being open to sharing, acting as an active citizen, being open to teamwork, changing people's lives, inspiring and having leadership qualities make it possible for her to act as a social entrepreneur.

The analysis of the data revealed that personality traits have a positive and dominant role in being a social entrepreneur. In this study, the elements of entrepreneurial orientation were evaluated within personality traits. However, since the entrepreneurial orientation is influenced by personality traits, it is appropriate to examine it as a separate variable.

In addition to personal characteristics, one of the most important reasons for developing social projects on such a large scale has been identified as the connections it has. At this point, the fact that he responds to the messages of those who reach him on social media and his website, and that he acts by evaluating the suggestions received and sharing them with the municipality, ministry and other non-governmental organizations confirms this.

Fighting Anthropogenic Forest Fires: Implications from Forest Fires in the Mediterranean Region

Antropojenik Tehlike Olan Orman Yangınlarıyla Mücadele: Akdeniz Bölgesi Orman Yangınlarından Çıkarımlar

Vildan ORAL¹ Melikşah TURAN²

ABSTRACT

This study aims to reveal the variables affecting forest fire response management, identify the difficulties encountered, and develop solutions. In the study, semi-structured interview technique, which is a qualitative research method, was used. The data obtained within the scope of the study were analysed by thematic analysis method. A purposeful sampling method was used within the scope of the study, and in-depth interviews were conducted with eleven firefighters who responded to the Mediterranean region fires in 2021. In the analyses made within the study's scope, four themes were revealed: coordination, source and spread factors, response reactions, and institutional roles. As a result of the study, it was seen that the participants often associated their past forest fire response experiences with the concepts of helplessness and inexperience due to a lack of training, equipment, and personnel. As a result of the analysis showed that the most common cause of forest fires in the region was the human factor, and the most serious problem encountered in the intervention was the lack of coordination. Within the scope of the study, it is recommended that professionals make the coordination the awareness of the local people, which constitutes the majority of the volunteer capacity, about forest fire precautions, and the voluntary firefighting system should be activated and included in the response system, especially in areas with high fire risk.

Keywords: Firefighter, Forest Fire, Mediterranean Region, Response, Qualitative.

öz

Bu çalışmanın amacı, orman yangınlarına müdahale yönetimini etkileyen değişkenleri ortaya koyarak karşılaşılan güçlükleri tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmektir. Çalışmada, nitel bir araştırma yöntemi olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen veriler tematik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış ve 2021 yılında Akdeniz bölgesi yangınlarına müdahale eden on bir itfaiyeci ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışma kapsamında yapılan analizlerde koordinasyon, kaynak ve yayılım etmenleri, müdahale tepkileri ve kurumsal rollerden oluşan 4 tema ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda katılımcıların geçmiş orman yangını müdahale deneyimlerini sıklıkla eğitim, ekipman, araç ve personel yetersizliği kaynaklı çaresizlik ve tecrübesizlik kavramları ile ilişkilendirdikleri görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda bölgede çıkan orman yangınlarının en yaygın sebebinin insan faktörü olduğu ve müdahalede karşılaşılan en ciddi sorunun koordinasyon eksikliği olduğu görülmüştür. Karşılaşılan sorunların çözümü için koordinasyonun profesyonellerce yapılması, gönüllü kapasitesinin büyük çoğunluğunu oluşturan yerel halkın orman yangını önlemleri ile ilgili bilinçlendirilmesi, özellikle yangın riski yüksek bölgelerde gönüllü itfaiyecilik sisteminin aktive edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İtfaiyeci, Orman Yangını, Akdeniz Bölgesi, Müdahale, Nitel.

¹ **Corresponding Author | Yetkili Yazar:** Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Sağlık Yüksekokulu, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, voral@mehmetakif.edu.tr, 0000-0003-0021-3519.

² Erzurum Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, melikshah.turan@erzurum.edu.tr, 0000-0002-0588-2191.

INTRODUCTION:

Forest fires appear complex and costly events that cause more harm than good for the ecosystem, which is affected by physical, climatic, and social factors (Canton-Thompson et al., 2008; Krah et al., 2020). Despite the developing technology, forest fires are considered a global public problem that are becoming more severe and cause significant increases in burned areas and lost property (Mukhopadhyay, 2007; González and Pukkala, 2007; Alamsyah, 2022). Forest fires not only destroy forests but also bring problems such as endangerment of public health, disruption of socio-economic activities, ecological deterioration, and shaking of political confidence, triggering energy poverty (Krah et al., 2020; Elbaar and Meilantina, 2020; Paudel, 2021). In addition, forest fires can adversely affect sustainable development goals such as poverty, quality education and health, economic growth, industrial innovation and infrastructure, sustainable cities, and responsible consumption and production (Alamsyah, 2022). Fires are considered among the leading causes of forest destruction and have far-reaching adverse effects on forests, such as loss of valuable wood resources, loss of biodiversity, global warming, changes in microclimate, soil erosion, and loss of livelihood (Bahuguna and Upadhyay, 2002). Considering the possible consequences listed above, forest fires can be a disaster due to their impact on many aspects of community life (Fitri and Wibowo, 2012). As a matter of fact, in the International Disaster Database (EM-DAT), forest fires are defined as hazards caused by long-lasting, medium-scale atmospheric processes ranging from inter-seasonal period to ten-year climate variability in the general disaster classification and classified as a climatological disaster type (International Disaster Database [EM-DAT], 2022). Although they are seen as climatic disasters, the vast majority of forest fires occur due to human activities and, to a small extent, are caused by natural ignition sources (Narendran, 2001). The number and complexity of the underlying anthropogenic causes of forest fires may differ between countries and on a regional scale (Tedim et al., 2015). The reasons for its occurrence include, in summary, the availability of abundant fuel, continuous and/or recurrent droughts, climatic conditions, and the presence of ignition sources (Aregai and Neary, 2015; Tian, 2013). Whatever the source or cause of forest fires, their impact is primarily determined by duration and intensity (Krah et al., 2020). Forest fires are classified as hill, cover, and ground fires based on fire density, fuel properties, and weather conditions (Narendran, 2001; Stocks et al., 2002). Considering the extreme fire behavior of forest fires, characterized by high spread rates and energy release under certain conditions, some studies deal with explosive, peak, and point fires (Viegas and Simeoni, 2011). Regardless of the type of fire, extinguishing efforts continue to take priority over prevention and harm reduction efforts in responding to forest fires (Mateus and Fernandes, 2014). The ongoing debate in recent years about how to best protect human populations and property at risk from increased wildfire events is indicative that future fires will require far more significant changes to prevent them from decimating even larger areas in the coming years (Paveglio, 2010; Dauvergne, 1998). Addressing forest fire challenges requires integrating fire science into management decisions (Glenn et al., 2022). Fire management policies and effectiveness require good governance to consider existing risks, create changes in prevention programs, strengthen first responders, and define action programs (Mateus and Fernandes, 2014; Flannigan, 2006). In this context, fire management is defined as the activities carried out by a country, region, or city to prevent and combat forest fires (Trejo, 2008). Integrated approaches that need to be adopted globally to seek long-term sustainable solutions to fire management incorporate five key elements: research, risk reduction, preparedness, response, and rescue (FAO, 2011). Fire management efforts range from community involvement to the planning of critical institutions, from technical elements such as prevention, response, and recovery to more complex frameworks involving social, economic, and political interactions (Hoffmann, 2013).

1. Research Methodology

Fire responders' experience and opinions are essential to respond to the problems encountered in the research, risk reduction, preparation, response, and rescue stages of integrated fire management. In this context, the study aims to reveal the variables affecting forest fire response management, identify the difficulties encountered, develop solution proposals, and provide the necessary information to disaster managers and stakeholders. In the study, semi-structured interview technique, which is a

qualitative research method, was used. The data obtained within the scope of the study were analysed by thematic analysis method. A semi-structured interview is a data collection technique shaped in the context of intellectual approaches, covering all dimensions of the researched subject, asking open-ended questions, allowing information collection, and detailing the subjects through face-to-face, one-to-one interviews (Alsaawi, 2014; Tekin, 2006; Polat, 2022). In the study, the phenomenology design, which emphasizes the shared experiences of a group of individuals and provides a theoretical explanation for a process or action, was used (Tekindal and Uğuz Arsu, 2020). This study has two main research questions:

RQ1. What are the factors affecting forest fire response management?

RQ2. What are the disadvantages of firefighters in forest fire management practices?

1.1. Study Area

General Directorate of Forestry (2021) reported that 485,305 hectares of land were destroyed as a result of 72,360 forest fires between 1988-2021. In addition, the year 2021, in which 2,793 forest fires occurred in Türkiye, was reported as the year in which the most forestland burned in a year (28.7%, 139,503 hectares) in the history of the country (General Directorate of Forestry, 2022). In this context, the study area of the research has been determined as the Mediterranean region, which is covered with first-degree fire-sensitive forest areas in the south of Türkiye (Güngöroğlu, 2018) and is seriously affected by the forest fires of 2021 (Fig. 1). The area of the region is 2,300,000 km². Its topographic structure is divided by narrow and deep valleys due to its complex geology (Arslantürk and Ketenöğlu, 2008). The 2021 Türkiye Population Map data shows that the total population of the Mediterranean region exceeds 10 million (Ministry of Interior, 2021).

Figure 1: Study Area

Source: General Directorate of Mapping, 2022.

1.2. Study Participants

Participants were selected through purposive sampling. Having experience in responding to forest fires, responding to forest fires in the Mediterranean region of 2021 and currently working as a firefighter were determined as inclusion criteria. In addition, the participants were selected in line with the information received from the Bucak Fire Brigade Directorate, which is the closest professional response unit unaffected by the incident, and the Gümüşhane Fire Brigade Directorate, which has forest fire experience and is one of the most remote response units to the region. Fifteen firefighters meeting the inclusion criteria were identified and interviews were conducted with eleven firefighters who volunteered to participate in the study. In the analysis made within the scope of the research, it

was seen that the age distribution of the participants was between 31-48 and their educational status changed from primary school to graduate education. All of the participants are men, and their terms of office vary between 2-18 years. Participants who experienced the fires in the Mediterranean region as responders worked as firefighter directors (n=2), fire chiefs (n=3), firefighters (n=4), and drivers (n=2) within the fire brigades. For the fire that started in the Manavgat district on 28.07.2021, the Gümüşhane team operated on 31.07.2021, and the Bucak team operated on 29.07.2021.

1.3. Data Collection

Data collection was carried out by face-to-face interviews with eleven firefighters. The language adopted in the interviews is Turkish. In order to prevent data loss, the interviews were audio recorded with the participants' permission. The interview data of the participants who did not allow audio recording were obtained by taking written notes during the interviews, in line with their permission. In the study, the researchers used an interview form as a data collection tool, whose general parameters were determined through a comprehensive literature review, and which was prepared by evaluating expert opinions. The last semi-structured interview form consists of eighteen questions. Twelve of the questions are open-ended and six of them are demographic questions (gender, age, education level, position, duty and tenure). In some parts of the interview process, spontaneous questions were also asked to the participants in order to provide depth of topic. The interviews were held between 01.05.2022 and 01.07.2022 at the workplaces of the participants. In-depth interviews were conducted with an average of 30 minutes (minimum 15–maximum 45 minutes) per person, considering the confidentiality of individuals' identity information. Afterwards, all interviews were anonymized by coding the participants in the range of P1, P2,...P11. There are limitations such as the fact that the data obtained within the scope of the study is based on the experience and opinions of the participants, covers a certain period and a narrow place, and the results cannot be generalized.

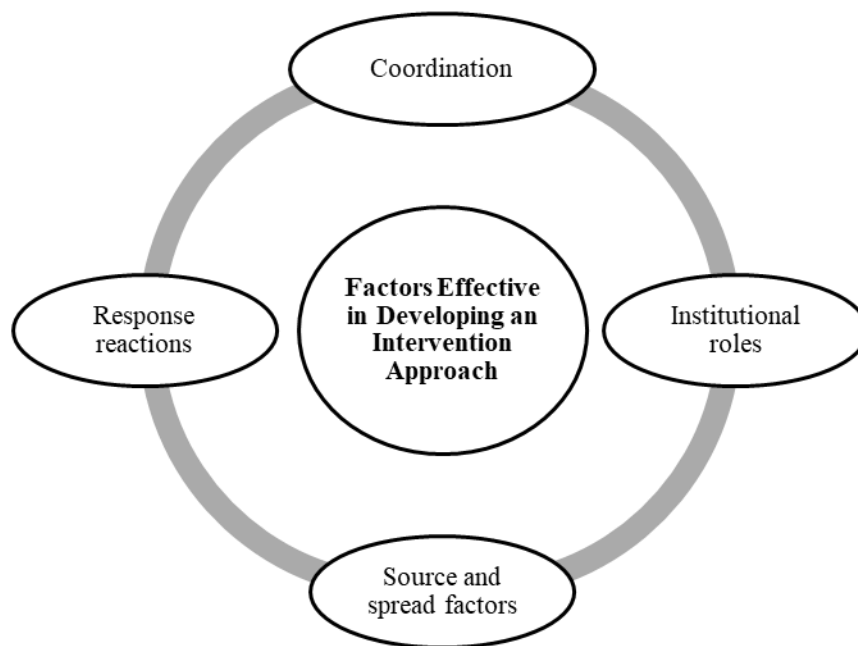
1.4. Data Analysis

Audio recordings were transcribed by the researchers using Microsoft Office Word 2016. A twenty four-page data set of eleven firefighters was created, along with the written notes taken. The created data set was analysed using the thematic analysis technique, considered the coding process of qualitative information (Boyatzis, 1998). In the data analysis phase, six-step thematic analysis was carried out: defining data, creating initial codes, identifying themes, examining themes, naming themes, and creating a final report (Braun & Clarke, 2006). In order to become familiar with the data and explore the main ideas of the study participants, the first step was to review and re-read the transcribed text by two researchers independently. In the second step, the authors determined the initial codes by the inductive method. Then, the codes that were similar in concept were placed under potential sub-themes. The codes revealed as a result of this analysis were grouped into seventeen sub-themes. The conflicts in 5 sub-themes were evaluated in a second analysis round and the seventeen sub-themes revealed as a result of the analysis were grouped under twelve sub-themes. In the fourth step of the analysis, the sub-themes were reviewed, and the themes were made more abstract. With the regulations in the fifth step, the influential factors in developing an intervention approach are coordination, source and spread factors, response reactions, and institutional roles. They are grouped under four themes (Tab. 1). In the last stage, the conflict situation in the theme and sub-themes was reviewed, and the results were turned into a table.

2. Findings

In the analyses made within the study's scope, four themes were revealed: coordination, source and spread factors, response reactions, and institutional roles (Fig. 2).

Figure 2: Study Themes

Source: The figure was created by the authors.

Table 1: Effective themes, sub-themes and codes in developing a forest fire response approach

Codes	Sub-themes	Themes
Support of public institutions, private sector, and non-governmental organizations (NGO), the presence of unorganized volunteers, stakeholder cooperation protocols, establishing spontaneous collaborations when needed, trust between institutions, the necessity of an organized public scheme, and knowledge of local people.	Collaboration-stakeholder	Coordination
Guide staff, mapping, and orientation, response personnel unfamiliar with the area, the use of up-to-date technologies, the use of local people for orientation, and problems in vehicle shipments.	Routing-workflow	
Telephone, walkie-talkie, megaphone, etc., presence of physical means of communication, determination of communication personnel, media attention, spreading false news, inter-team communication problems, effective team communication.	Communication	
Insufficient information about the incident, unsuitable deployment areas, failure to establish duty and responsibility zones, lack of command, inadequate incident scene security, presence of provocateurs, recording and reporting deficiencies, lack of decision support systems, planning deficiencies, lack of standardized documentation, post-incident evaluation commissions.	Incident management system	
Problems with vehicle water supply, vehicle density, lack of machinery, supply of vehicle fuels, lack of personal protective equipment, supply of surplus material, and storage issues.	Logistics	

Land intervention methods, aerial intervention, use of extinguishing materials such as water, foam, use of manual equipment, use of up-to-date technologies, for hose transport and wind calculation use of local people, cooling operations, dilution of forests, counter fire, road/lane clearing, creation of artificial lakes, placing hydrants, cleaning the ground cover.	Active reactions	Response reactions
National feelings, self-sacrifice, religious beliefs, helplessness, fear, benevolence, solidarity, courage, the low fire resistance of residential and agricultural areas in the region, evacuation, aggression, leave the fire on its natural course, supply of water tankers to villages, legislative regulations and penal sanctions, isolation of unburned areas.	Passive reactions	
Land conditions, tree species, dispersal effect of tree roots and cones, old and dry trees, uncontrolled deforestation, wind factor, humidity, temperatures, day-night temperature differences.	Geographical conditions and climatic features	Source and spread factors
Neglect-carelessness, location, and maintenance of power transmission lines, burning animals carry fire, inadequate preventive activities, economic and agricultural activities, political reasons, terrorist activities, sabotage, and dwellings on the land.	Human factor	
Lack of vehicle equipment suitable for terrain conditions, number of vehicles, towing vehicles, tonnage, lack of vehicle material knowledge, vehicle-equipment safety, hose length and diameters, equipment weights, personal protective equipment, standardization in tool-material nomenclature.	Vehicle-equipment capacity	Institutional roles
The number of staff, delegation of authority-responsibility, conflict between teams, long-term work, the problem of unqualified and unfamiliar personnel, lack of institutional strength, extraterritorial shipments, inability to function as an apolitical professional group, problems in personnel rights, opportunism, firefighting volunteering system.	Team capacity	
The training is focused on responding to urban fires, the lack of drills and applied training, non-standardized training, public training, personnel adequacy, differences in expertise, inexperienced personnel being responsible for coordination, incorrect application of response methods, not determining site responsible, differences in working styles, hazard, and risk analysis, resource and needs analysis.	Training-Experience	

Source: The table was created by the authors.

Theme 1. Coordination

The theme of "Coordination" is divided into five sub-themes: cooperation-stakeholders, routing-workflow, communication, incident management system, and logistics. Regarding cooperation-stakeholders processes;

P2; *"...There was so much volunteer support...they got to the point of driving the fire truck...we could have said it would not have happened without them..."*

P5; *"...There was no place without the people...we were four people, but the people increased the team...the people of the village we extinguished as well as the nearby villages were always with us...the people should be included and rested in the process...a rescue hierarchy should be made for an organized public scheme, the village mukhtars village committee should be included in this..."*

P6; *"...There were citizens with vests on them...but they were unconsciously trying to help...there were people who tried to extinguish it with a fire extinguisher and were caught in the fire..."*

P3; *"...Since the institutions were already conscious, rather than the agreement, they contacted the fire department and sent equipment such as construction equipment, water tankers, etc., as needed. There are water tankers in our villages..."*

P8; *"...In the first place, chamber of commerce, directorate of agriculture, organized industrial zone, etc. They demand construction equipment from institutions..."*

Regarding routing and workflow processes;

P1; *"...we had problems reaching the fire area; there was a need for a guide who knew the area...In the past fires, signs were placed at the area's entrance to reach the fire area..."*

P2; *"...I do not know the location, there is no guide, they said, continue straight 30-40 km later, I went to the wrong place...then they gave a guide, we went with the guide, we found it in 5 minutes..."*

P4; *"...If we had done what the foresters said, we would have settled on the side of the road and prevented the spread..."*

P6; *"...a map containing the terrain features was not given, no one knew, they did not even explain the extent of the event..."*

P8; *"...we were going towards where the smoke came from...maybe there is a shortcut, but it is a waste of time since we do not know the area..."*

P10; *"...Coordination was achieved on the 3rd day of the fire, the directions started...On the first day, when they said to go to that area, you go to that area and look, 30-40 cars are waiting..."*

Regarding communication processes;

P4; *"...we had seen from the press, that is all we knew...we were given a number we were told to call him...when we arrived, we saw that there was no coordination...we do not know the area, they directed us to a location with locations on our own..."*

P5; *"...we only knew about the event from the media until we left...even when we were leaving from here, there was a communication breakdown, we did not know where or how to go, only a name was given..."*

P6; *"...We were holding evaluation meetings among ourselves...we had no communication with different teams other than our contact..."*

P7; *"...Forest teams had communication among themselves, but we could not get involved...due to the differences in how they work, communication was not established in the same direction..."*

P11; *"...there is a completely burned tree around, there is no place for it to spread, the team is located at another point, to prevent the fire from spreading to the houses, but the citizen says, the tree is on fire, the firefighter is waiting there...the media writes without knowing this..."*

About the incident management system;

P1; *"...You carry twenty tons of water; the vehicle throws 5 tons of it out of the drain...you also disturb the stability of the road..."*

P2; “...Until the command center was established, we did not have a chance to determine our area of duty...”

P4; “...We made the intervention decisions ourselves in the first five days...it was when we worked most efficiently...I saw that the teams were guided by those who did not know the job...”

P5; “...Someone was walking around so we could beat the foresters and cause a riot...There were many provocateurs...There was a management race among the personnel...There was no coordination, there was no interlocutor...I have no authority to write a report; no one wanted it anyway...A commission should be established, and lessons should be learned. Resilience is needed, both locally and institutionally...”

P7; “... command, the event manager was not clear...4. After the day, the assembly area was created. It was as if we had worked illegally for four days...With competent coordination, so many opportunities could have been organized faster...only our entries and exits were recorded...”

Regarding logistics processes;

P2; “...the material tents did not have water resistance...there was no shortage of water, food...the material problem was solved later...gloves, burn cream came...”

P3; “...If the logistics were provided in a coordinated way, there would be no problem...They loaded the water back into the vehicles and took them back...”

P7; “...There was a tanker for vehicle fuel, we were printing our license, and we were getting our water supply from different teams...”

P11; “...people are helping, but it is not functional; it is a serious waste...There were 2-3 water trucks; they gave it to Red Crescent...then they sent a truck for cooling...it would have been more beneficial if it had been thought from the beginning...”

Theme 2. Response Reactions

The theme of “Response Reactions” is grouped under two sub-themes as active and passive response reactions. About active reactions;

P1; “...we intervene with water...since the trees are under the rocks...the helicopter worked continuously for one day, stopped advancing but could not extinguish it...The best way to control is to open a safety lane every 5-10 km...”

P3; “...The unburned trees were soaked so that the fire would not continue...Roadworks were made...Counterfire varies according to the condition of the land...”

P4; “...We did not use anything but water...you can block the fire so that it does not spread...artificial lakes have been created to supply water...clearing vegetation can be effective...”

P6; “...The local people helped promote and guide the region...They also attacked us with picks and shovels...”

P7; “...local people helped calculate and observe the wind...the forest villager knew the geography, climate, terrain...”

P9; “...There are such lands that extinguishing vehicles cannot enter, but you can watch the fire come to you...Dilution studies should be conducted, especially at the points close to the settlements...”

P10; *"...We did not use any intervention material other than water...Citizens intervened with fire extinguishers...Controlled burning is applied in some areas...They lit a fire in Manavgat, fifty vehicles were waiting, and there was no water sprayer; I said what are we waiting for, I looked at the two drones and ignited the unburned area..."*

About passive reactions;

P1; *"...You go to the place where everyone fled...You work non-stop for 8-10 hours...if the weather conditions are not suitable, one cannot afford it...but think of a unity...we all joined together and left together..."*

P2; *"...All your stress ends when the fire is put out...God gives strength to intervene ..."*

P5; *"...I saw trees burning, which required a lot of effort...people were running away when I turned my back, there was no one left...where there was no experience, we needed courage...we were caught in the flames, and our water ran out, and we survived with a blessing..."*

P6; *"...while trying to intervene, it was said that it will burn...they were waiting for the fire and trying to extinguish it after moving forward..."*

P7; *"...We wanted to intervene in the fire like an ant...we were going to put out that fire for the homeland...There was no question mark in our minds about whether we would return or not..."*

P9; *"...Those who took his valuables fled, they emptied the village...there was even a funeral, they postponed the burial..."*

P10; *"...We saw 6-7 greenhouses burning within minutes...the owner of the greenhouses just had to watch...the villagers attacked our teams to get priority...a woman fell on my feet, but there was no water in the vehicle..."*

Theme 3. Source and Spread Factors

The theme of "source and spread factors" is grouped under two sub-themes: geographical conditions, climatic characteristics, and human factors. About geographical conditions and climatic features;

P2; *"...In general, fires in these areas occur and grow in windy weather. Cones affect the spread...the roots of the trees also contribute to the fire..."*

P4; *"... To prevent forest fires, dry litter must be collected. When the cones burst, we saw that the spread was fast...We saw that the wind changes direction frequently, putting everything in danger at once..."*

P5; *"...There is about 15 cm of dry debris where the cones fall, it burns immediately...there used to be a policy for the villager to collect the debris..."*

P7; *"...high humidity, the low-temperature difference between day and night...In Manavgat, the forest and the air were burning too...There was high temperature...the steepness of the land was forcing..."*

P9; *"...The wind factor is significant. The wind stopped in Manavgat; the fire stopped...humidity is another important factor. In coastal areas, fire moves quickly due to humidity and wind..."*

P11; *"...tree roots continue to burn for 3-4 days because it is kindred..."*

Related to the human factor;

P3; *"...Generally, fires caused by negligence occur...In addition, the presence of residences on the land made it difficult to control..."*

P5; *"...The reason for its formation is people, terrorism, etc. there could be reasons...the main reason was lack of timely action...Protection systems were not in place...debris vegetation needed to be cleared..."*

P8; *"...Fires are inevitable when people and machinery enter the land...on equipment, worn areas can rub off to create sparks...burning animals can carry fire to unburned areas..."*

P10; *"...Fires can be started as a result of political and political activities...to open the area for construction activities or to convert burned trees into products by processing them for profit..."*

Theme 4. Institutional Roles

The "institutional roles" theme consists of 3 sub-themes: team capacity, vehicle-equipment capacity, and education-experience. About team capacity;

P2; *"...Whoever knows the area and vehicles well should intervene. Forestry teams and we are different units...for example, forestry teams reach the bus fire but do not intervene by saying we are not responsible..."*

P3; *"...fire managers need to be involved in the coordination because they know the area...volunteer firefighting is important to increase team capacity..."*

P9; *"...The person in charge of the coordination does not know the region. The foresters are in the status of workers, but they know the region...In addition, five vehicles out of 10 are in different regions, with vehicle delivery problems. These vehicles will take 8-10 hours to return for the fire in their own region..."*

P10; *"...Since fire brigades are part of municipalities, they cannot function as a professional group regardless of politics..."*

P11; *"...Since firefighting is not seen as a profession in our country, we cannot receive support in case of damage. If there are one-thousand personnel in the region, three hundred will not work. They receive land money, incentives..."*

About vehicle-equipment capacity;

P1; *"...our vehicles are not suitable for the terrain conditions; the forest teams' vehicles, the four-wheel drive vehicle, the risk of staying on the road and overturning is less...we have 85 hoses, both wide and short enough. They have 65 hoses. We flood them a lot during the intervention..."*

P2; *"...The vehicles of the forestry teams are more equipped than ours...our vehicles do not move through the path opened by the bucket...we have 3-5 tons of water in the vehicles of the forest, and we have twelve tons...we have protective clothing...the forest does not have such clothes..."*

P4; *"...The naming of the equipment was different; they called it murç...they did not know how much the hose was; I heard them say bring a small, big hose..."*

About education-experience;

P1; *"...forest crews do not know your vehicles but try to manage your crews..."*

P2; *"...we are the reinforcement team...if there is no one, we intervene according to our knowledge...if we wait for the forest teams, we will burn ourselves...two people are caught in the fire, they could not be saved..."*

P4; *"...we saw that the rulers were inadequate...they misjudged the known tactics and applied them in the wrong place...I have seen that people unrelated to the fire, such as erosion control teams, are assigned. This may be one of the biggest reasons for the high casualties. The forest fire response teams are less equipped and trained than firefighters..."*

P5; *"...drills were not held...the people to coordinate the teams should be more trained...we need to standardize our rescue capability..."*

P7; *"...The equipment and trained forest villagers will be able to respond to the fire...Our training and experience is on residential fires..."*

P10; *"...they attend because the training is compulsory 10 out of 100 seriously want to learn..."*

3. Discussion and Recommendation

3.1. Evaluation and Recommendation Regarding the Coordination Theme

Based on the discourses, public institutions, private sector organizations, NGOs, volunteers, etc., are expected to participate in disaster situations. It is understood that cooperation with stakeholders needs to be established more effectively. It is seen that cooperation with the stakeholders develops spontaneously upon request, and instant partnerships are realized with the agitated volunteers that exist for the needs. However, the effective use of voluntary resources in forest fire intervention will contribute to early intervention in order to reduce the time loss between the notification and arrival time in forest fires with intense combustible materials and oxygen. In addition to the participant's satisfaction with their voluntary participation, the fact that they suffer from life-threatening situations due to a lack of knowledge and expertise suggests that it is necessary to improve volunteer capacity in terms of training, equipment, and legal framework. In addition, although they were unfamiliar with community-based intervention strategies, most of the response personnel (n=7) mentioned the importance of community involvement in the intervention systematic. In addition, the instant realization of large-scale local organizations for forest fires has created new uncertainties regarding management and response services and made incident coordination more complex.

Based on the discourses, the ambiguity of the duty-responsibility areas, the lack of guide personnel and guidance, and problems in transportation to the fireplace stand out. In particular, the problems caused by routing were solved with the use of current technologies and the support of the region's people. In addition, it is seen that the response personnel try to overcome the uncertainties regarding their duties and responsibilities with internal decision support systems and spontaneous intervention decisions. As a result of the lack of effective coordination, loss of time and workforce has emerged in the field, and the teams' need to familiarize themselves with each other's vehicle-equipment capacities and working styles has led to team dispatches to inappropriate points and conflicts.

The participants stated that they generally needed more information about the size, spread, environmental conditions, and subsistence of the event and that they obtained information about the event through mass media. In addition, it was observed that they knew that they would communicate with a contact person while being assigned to the scene, but they could not provide rational communication with different teams and the coordination center during the intervention processes. Although it is seen that the teams can actively use the physical communication systems and are familiar with alternative communication systems, it is understood from the discourses that the forest teams,

which are the primary intervention organizations, cannot be included in the internal communication systems. As a result of the differences in expertise between the teams, the need for more organization for stakeholder cooperation before the fire, and the lack of inter-team communication systematics, it became challenging to present an organized scheme in the response processes. This situation has led support response teams to assume the primary interventionist role at many points in the field. In addition, it was seen that the unfounded news in the media caused the team to carry out risky interventions without creating support, security, and reinforcement teams with their scarce resources.

Based on the discourses, it was observed that the information related to the impact area of the event, possible spread, deployment and intervention points, and escape routes needed to be included. It has been concluded that the reporting, analyzing, and evaluating this information during and after the incident needs to be standardized. The lack of sufficient data and information caused the selection of inappropriate areas of responsibility and deployment points, the spread of manipulated news and security problems, and the inability to use the existing intervention force in a timely and effective manner. Factors that prevent the formation of data and information are inexperience, confusion of authority, ignorance, race to manage, ambiguity of command, size of the event, and lack of clarity of roles and responsibilities. The most dramatic inference is that at a point where there is a strong vehicle fleet and facilities, all participants mentioned a severe lack of coordination in the region. Failure to provide effective coordination processes underlying response management has led to severe organizational problems.

It is understood that the firefighters who came to the region to participate in the response work upon request using public and local facilities for the supply of fuel, extinguishing material, and accommodation. In addition, the organization has been achieved very quickly at the point of meeting the basic needs thanks to the high interest and benevolence of the local people, the public, and NGOs. However, it is seen that there are problems in the management of logistics processes such as warehousing, stock management, and distribution as a result of uncontrolled demand, excess material availability, and unsuitability of storage conditions, but this problem is not sustainable.

3.2. Evaluation and Recommendation Regarding the Response Reaction Theme

Participants stated that they intervened in fires with water and used alternative materials such as foam and fire extinguishers and simple hand tools such as picks and shovels. Although the participants presented evidence of using thermal cameras and drones at some points, most (n=9) stated that traditional methodology was followed in extinguishing agent selection and response methods. The participants stated that thermal cameras are used for prevention rather than intervention, and drones were used for counterfire. In addition, it was stated that airborne intervention, siege, grapple, counterfire, parallel intervention, dilution, and cooling methods were used in the region for forest fire intervention. However, reasons such as the firefighters, who are the primary responders in urban area fires, are not familiar with forest fire intervention methods, the land characteristics, factors affecting the fire and fire behavior cannot be thoroughly evaluated, and the lack of the number of teams have reduced the response power and increased the rate of fire spread.

Based on the discourses, it is observed that firefighters identify passive response reactions with national feelings, helplessness, self-sacrifice, solidarity, fear, aggression, and belief factors. In particular, the personnel involved in the intervention process with emotional motivation factors such as religious beliefs and self-sacrifice act with a mindset that puts their safety in the background. In addition to the emotional reactions, the participants talked about leaving the fire to its natural course, supplying water tankers to forest villages, increasing the number of artificial ponds in the forest and

installing hydrants, increasing legal sanctions, reducing security gaps, regional evacuation, etc. measures can be evaluated as passive responses.

3.3. Evaluation and Recommendation Regarding the Source and Spread Factors Theme

Based on the discourses, it is understood that climatic features such as temperature, wind, and humidity, as well as terrain conditions such as altitude, ruggedness, uncontrolled forestation, old and dry trees, ground cover, tree roots, and species, make fire intervention difficult and increase the spread of fire. In addition, the participants experienced that the ignition temperature, density, and persistence of the combustible material affect the intensity and direction of fire spread and are important factors when developing response tactics and strategies. It has been observed that firefighters intervene in the fire early, but they have difficulty responding due to terrain and climatic conditions and are even exposed to risks.

All participants identified the cause of forest fires with the human factor, albeit for different reasons. Although it is stated that the fires are caused mainly by negligence-carelessness, it is also thought that deliberate fires were created due to economic and political reasons. In addition, the participants also mentioned the need for measures that can be considered risk management studies, such as deforestation, thinning, planting trees with high fire resistance, and equipment maintenance.

3.4. Evaluation and Recommendation Regarding the Institutional Roles Theme

It was seen that the intervention teams had differences in operation, method, tactics, equipment, and legal framework. It has been concluded that these differences undermine the unity of forces required for the reaction, create conflicts and adversely affect the intervention processes. The authority-responsibility confusion in the field has led to the involvement of teams in response processes without their skills and characteristics being discovered. In addition, the lack of adequate planning processes in dispatching teams to respond to fire incidents at different points has also decreased the team's capacity to respond to fires at points with a high probability of forest fires. The high effort and long-term work of firefighters, who do not know the region and have limited team capacity, led to adopting intervention approaches that are dangerous at some points. In addition, it is seen that the firefighters, who frequently mentioned legal problems, unqualified appointments, and problems related to personal rights in the interviews, complained about not being able to take an active role in forest fire management and coordination, lack of institutional strength, inadequacies in the wage policy and opportunism.

Problems were experienced due to reasons such as the heavy and low traction of the vehicles, the lack of pavement material on the roads, the inadequacy of personal protective equipment and equipment for the intervention, the dense and rapid discharge of the intervention material (water), the remoteness of the supply points, the use of different terminology in the intervention. In addition, since the response planning was carried out without evaluating the incident, region, and team, and information in depth, and the support elements were integrated into the response with instant decisions, it was challenging to adapt the response materials in the fire department inventory to the regional conditions. In this sense, the teams mentioned the necessity of adapting the vehicle-equipment capacity to ambient conditions and carrying out standardization studies for equipment naming.

Based on the discourses, it can be deduced that there are differences in the education levels of the response teams, that standardized training is not organized with all of the response organizations, and that the training is carried out for exceptional responses with a high frequency of encounters, and that the plans for the training are insufficient. As a result of the lack of practical, scenario-based response

training in response organizations, it is seen that a response systematic that needs to be more familiar with rescue terminology and rescue team skills has emerged in incident coordination. In addition, educated people will be very functional for forming the first line of defense in the intervention. The inexperience of the teams and the differences in expertise and working styles made the incident response easier. Although the knowledge, ability, experience, and educational background are not appropriate, the individuals involved in the management processes in the field have damaged the trust in decision support systems by the teams who interrupted the intervention. The unplanned interventions and the incompetence of crisis managers reduced the intervention's success and carried the event's size to frightening points. In addition, it is another inference that the teams in the region as a support team have to assume the primary interventionist role at some points, intervention decisions are taken for protection with the effect of environmental conditions, and intervention methods and techniques are misused in some areas.

CONCLUSIONS

As a result of the analysis, it was seen that the participants often expressed their past forest fire response experiences with the concepts of helplessness and inexperience due to a lack of training, equipment, tools, and personnel. Participants participated in regional fires as response support teams with a central call. However, it was observed that they moved to the scene without detailed information (spread area, response area, assembly point, logistic scheme, etc.) about the fires in the area. In order to overcome the routing problems and prevent time and labor loss, it is recommended to place the directions describing the fire area on the passage routes, to make the location clear with the support of the guide staff or volunteers, and to develop mobile applications where instant information from the field is delivered to the crisis desks. As a result of the analysis, coordination is one of the most severe problems encountered in crime scene management and fire intervention. It has been determined that the problems experienced in coordination bring additional problems such as communication, logistics, cooperation, and authority-responsibility confusion. It has been concluded that the interventionists, who do not have experience in the crime scene and do not know the region, could not communicate rationally with fearful citizens and different teams because they needed help finding a coordination interlocutor. It is thought that making impact analysis and coordination by professionals, requesting the needs in line with the suggestions of these people, ensuring that the regional teams participate in joint exercises and training, organizing in-service training, establishing inter-institutional cooperation protocols, and constantly informing the public against disinformation with briefings will contribute to overcoming the problems experienced in coordination. In order to avoid problems caused by the incompatibility of equipment and vehicles with the terrain conditions, which are frequently mentioned as a result of the analysis, the use of agricultural equipment belonging to the villagers that do not create additional costs for dispatch, the design of drones to support the extinguishing works, the use of unmanned aerial vehicles (UAV) in extinguishing works, and the use of the responders in high-temperature conditions and the use of robotic technologies is recommended in order to minimize their exposure to flame. In order to reduce the impact of the human factor, which is the most common cause of forest fires in the region, and to get the support of the local people who constitute the majority of the volunteer capacity, it is recommended to raise awareness of individuals about forest fire precautions, to activate the volunteer firefighting system, especially in areas with high fire risk, and to increase their awareness level with the projects and campaigns to be carried out. In addition, as emphasized by the participants, planting trees with low flammability in areas with high fire risk and adding deterrent penalties by arranging legal legislation will contribute to forest fire management.

Compliance with Ethical Standards

Conflict of interest: *There is no conflict of interest between the authors or third-party individuals or institutions.*

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval for the study was obtained from Gümüşhane University Scientific Research and Publication Ethics Committee with the decision numbered 2021/8 dated 29.12.2021.*

Funding: *The authors did not use any funding for the study.*

Acknowledgments: *We thank the firefighters who agreed to participate in the study and shared their experiences.*

REFERENCES:

- Alamsyah, A. (2022). Collaborative Practice during Forest Fires Disaster: A Narrative Policy Framework. *Journal of Disaster and Emergency Research*, 5(1), 3–16. 10.18502/JDER.9744.
- Alsaawi, A. (2014). A critical review of qualitative interviews. *European Journal of Business and Social Sciences*, 3(4). 149–156.
- Aregai, T., & Neary, D. (2015). Water quality impacts of forest fires. *Pollution Effects and Control*. 3 (2). <http://dx.doi.org/10.4172/2375-4397.1000140>.
- Arslantürk, N., & Ketenoglu, O. (2008). Akdeniz Bölgesinin Tanımı ve Florasının Kökeni. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (1), 79-86.
- Bahuguna, V. K., & Upadhyay, A. (2002). Forest fires in India: policy initiatives for community participation. *International Forestry Review*, 4(2), 122-127. <https://doi.org/10.1505/IFOR.4.2.122.17446>.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: thematic analysis and code development*. Sage Publications.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77–101. DOI: 10.1191/1478088706qp063oa.
- Canton-Thompson, J., Gebert, K. M., Thompson, B., Jones, G., Calkin, D., & Donovan, G. (2008). External human factors in incident management team decision-making and their effect on large fire suppression expenditures. *Journal of Forestry*, 106(8), 416–424. <https://doi.org/10.1093/jof/106.8.416>.
- Dauvergne, P. (1998). The political economy of Indonesia's 1997 forest fires. *Australian Journal of International Affairs*, 52(1), 13-17. <https://doi.org/10.1080/10357719808445234>.
- Elbaar, E. F., & Meilantina, M. (2020). The Role of Women in Mitigation of Forest and Land Fires Based on Local Wisdom. *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11(6). Doi:10.31838/srp.2020.6.131.
- Food and Agriculture Organization. (2011). *Community-Based Fire Management A review*. FAO Forestry Paper 166. <http://www.fao.org/3/i2495e/i2495e.pdf>.

- Fitri, H., & Wibowo, I. (2012). Community-Based Fire Preparedness Practice in High Density Area. *Global Journal of Community Psychology Practice*, 3(4), 206-212.
- Flannigan, M. D., Amiro, B. D., Logan, K. A., Stocks, B. J., & Wotton, B. M. (2006). Forest fires and climate change in the 21st century. *Mitigation and adaptation strategies for global change*, 11(4), 847–859. <https://doi.org/10.1007/s11027-005-9020-7>.
- General Directorate of Forestry. (2022, September 20). *Yangın istatistikleri*. <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane/resmi-istatistikler>.
- General Directorate of Mapping. (2022, October 1). *Antalya fiziki il haritası*. <https://www.harita.gov.tr/urun/antalya-fiziki-il-haritasi/456>.
- Glenn, E., Yung, L., Wyborn, C., & Williams, D. R. (2022). Organizational influence on the co-production of fire science: overcoming challenges and realizing opportunities. *International Journal of Wildland Fire*, 31(4), 435-448. <https://doi.org/10.1071/WF21079>.
- González, J. R., & Pukkala, T. (2007). Characterization of forest fires in Catalonia (north-east Spain). *European Journal of Forest Research*, 126(3), 421-429. <https://doi.org/10.1007/s10342-006-0164-0>.
- Güngöroğlu, C. (2018). Forest fire studies on fire behavior: key topics and their importance. In *Proceedings of the 14th International Combustion Symposium (INCOS2018)*, Karabük, Turkey. 25-27.
- Hoffmann, A. A. (2013). *Community-Based Fire Management -CBFiM Best practice examples in the SADC region*. <https://tfcportal.org/community-based-fire-management-%E2%80%93best-practice-examples-sadc-region>.
- International Disaster Database. (2022, September 20). *Classification*. <https://www.emdat.be/classification>.
- Krah, C. Y., & Njume, A. C. & Aminah (2020). Refocusing on Community-Based Fire Management (A Review). In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 504(1), 012015. Doi:10.1088/1755-1315/504/1/012015.
- Mateus, P., & Fernandes, P. M. (2014). *Forest fires in Portugal: dynamics, causes and policies*. In Forest context and policies in Portugal, 97-115, Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-08455-8_4.
- Ministry of Interior. (2021). *Türkiye'nin Nüfus Haritası*. <https://www.icisleri.gov.tr/turkiyenin-nufus-haritasi-10072021#:~:text=Akdeniz%20B%C3%B6lgesi'nin%20n%C3%BCfusu%2010.584,nin%20n%C3%BCfusu%20ise%207.696.132>.
- Mukhopadhyay, D. (2007). Community-Based Wildfire Management in India. *Proceedings of the IV International Wildland Fire Conference, Seville, Spain*, pp. 13–17, http://www.fire.uni-freiburg.de/sevilla-2007/contributions/doc/cd/SESIONES_TEMATICAS/ST2/Mukhopadhyay_INDIA.pdf.
- Narendran, K. (2001). Forest fires. *Resonance*, 6(11), 34-41. <https://doi.org/10.1007/BF02868242>.

- Paudel, J. (2021). Beyond the blaze: the impact of forest fires on energy poverty. *Energy Economics*, p. 101, 105388. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2021.105388>.
- Paveglio, T. B., Carroll, M. S., & Jakes, P. J. (2010). Alternatives to evacuation during wildland fire: Exploring adaptive capacity in one Idaho community. *Environmental Hazards*, 9(4), 379-394. <https://doi.org/10.3763/ehaz.2010.0060>.
- Polat, A. (2022). Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış grşme soruları: Soru form ve türleri, nitelikler ve sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(zel Sayı 2), 161-182.
- Stocks, B. J., Mason, J. A., Todd, J. B., Bosch, E. M., Wotton, B. M., Amiro, B. D., ... & Skinner, W. R. (2002). Large forest fires in Canada, 1959–1997. *Journal of Geophysical Research: Atmospheres*, 107(D1). <https://doi.org/10.1029/2001JD000484>.
- Tedim, F., Xanthopoulos, G., & Leone, V. (2015). Forest fires in Europe: Facts and challenges. In *Wildfire hazards, risks, and disasters*. 77–99. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-410434-1.00005-1>.
- Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(13), 101–116.
- Tekindal, M. & Uğuz Arsu, ř. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufkun tesi Bilim Dergisi*, 20 (1), 153-182.
- Tian, X., Zhao, F., Shu, L., & Wang, M. (2013). Distribution characteristics and the influence factors of forest fires in China. *Forest Ecology and Management*, 310, 460–467. <https://doi.org/10.1016/j.foreco.2013.08.025>.
- Trejo, D. A. R. (2008). Fire regimes, fire ecology, and fire management in Mexico. *Journal of the Human Environment*, 37(7), 548-556. <https://doi.org/10.1579/0044-7447-37.7.548>.
- Viegas, D. X., & Simeoni, A. (2011). Eruptive behavior of forest fires. *Fire Technology*, 47(2), 303-320. <https://doi.org/10.1007/s10694-010-0193-6>.

Rethinking City and Governance in Terms of Sustainable Development in the Centennial of the Republic¹

Cumhuriyetin 100. Yılında Kent ve Yönetişimi Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Yeniden Düşünmek

Mustafa Demirkol²

Öz

Bu çalışma kentler, yönetim ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Yerel yönetimlerin etkin hizmet sağlama ve kalkınmaya katkıda bulunma konusundaki önemini vurgulamaktadır. Çalışmada kent, kentleşme ve sürdürülebilir kalkınma kavramları ve bunlar arasındaki ilişki incelenmektedir. Kentleşme olgusunun, ekonomik büyüme ve demografik değişimler üzerindeki etkisi vurgulanarak tartışılmaktadır. Çalışmada nitel bir yöntem kullanılmış olup Türkiye'deki yerel yönetim mevzuatına dair kalkınma temelli bir içerik analizi yapılmaktadır. Çalışma ayrıca büyükşehir yönetimlerinin kentsel kalkınmadaki rolünü ve kalkınma odaklı mevzuat ihtiyacını vurgulamakta olup yerel yönetim kurumlarını düzenleyen mevzuatın ekonomik kalkınma ve sürdürülebilir uygulamalara öncelik verecek şekilde yeniden tasarlanması gerektiği önerisiyle sonuçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şehir, Yönetişim, Sürdürülebilir Kalkınma, Büyükşehirler, Yerel Yönetimler, Kalkınma

ABSTRACT

This study analyses the relationship between cities, governance, and sustainable development. It emphasizes the importance of local governments in providing effective services and contributing to development. The study examines the concepts of city, urbanization, and sustainable development and the relationship between them. The impact of urbanization on economic growth and demographic changes is emphasized and discussed. The study employs a qualitative methodology and includes a development-based content analysis of local government legislation in Türkiye. The study also emphasizes the role of metropolitan governments in urban development and the need for development-oriented legislation and concludes with the suggestion that the legislation regulating local government institutions should be redesigned to prioritize economic development and sustainable practices.

Keywords: City, Governance, Sustainable Development, Metropolitan Cities, Local Governments, Development

¹ This study is derived from the author's doctoral thesis.

² **Corresponding Author:** Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, mustafademirkol@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9860-8836

INTRODUCTION:

Depending on the increase in the population of cities, alternative searches have been made. One of the results of these searches is how cities are defined. Cities that exceed a certain population are called metropolitan cities (metropolitan). The two-tier administrative structure that has been in place in Türkiye since 1984 is the result of such a search. The reports of many international institutions and organizations such as the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), the United Nations (UN), and the World Bank (World Bank) show that the urban population in the world is increasing day by day. Based on this observation, it can be said that studies on cities and urban governments are of utmost importance. As such, the management of local governments is also very important. The potential of a local government element and the legal legislation it is related to is decisive for a local government element to be able to provide an effective service in an area such as development.

This study focuses on the intricate relationship between cities, the management bodies of the city, and the concept of sustainable development. Its primary objective is to delve into how local governments can actively play a role in fostering the sustainable development of cities and, more importantly, how this involvement can be amplified. A central point highlighted throughout this research is the insufficient emphasis placed on sustainable development within the existing legal framework governing local governments in Türkiye. Consequently, the core emphasis of this study revolves around the pressing need to reassess and modernize these legal regulations to empower local governments to actively contribute to sustainable development.

The motivation behind conducting this study is closely tied to the rapid expansion and evolution of cities in Türkiye. This ongoing urban growth underscores the vital importance of local governments in driving sustainable development within these urban centers. Nevertheless, the existing legal guidelines fail to adequately prioritize sustainable development, limiting the capacity of local governments to make a meaningful impact in this regard. As such, this study underscores the urgency of revisiting and revising these legal regulations to empower local governments in their efforts to support sustainable development. Ultimately, this research can serve as a valuable resource and guide for local governments seeking to play a more substantial role in promoting the sustainable development of cities.

In the first chapter of the study, the concept of the city and its changes are briefly mentioned. In the second chapter, the concept of governance is mentioned as a management method. In the third chapter, the concepts of local governments and sustainable development are mentioned and the relationship between these two is given. In the fourth chapter, the position of municipalities as local government units in Türkiye is given. In the fifth chapter, the relationship between metropolitanization and sustainable development is explained. In the sixth and last chapters, the influence of regulations on organizational functioning is explained. The study employs a qualitative methodology and includes a development-based content analysis of local government legislation in Türkiye.

1. Definition and Transformation of City

Cities are important units that have long historical processes and harbor many social phenomena and events. The city does not have a single meaning or definition that will enable all of its appearances to be understood at once (Utandır Karaduman, 2023, p. 3). The concept of the city, which is the dominant form of settlement in the current century, is a concept that opens doors to many (Es & Ateş, 2004, p. 211). It is witnessed that the city is dealt with by disciplines such as history, sociology, economics, and politics (Wirth, 2002, p. 80). It is known that the concept of city in Turkish culture

was first used by the Karakhanids and Oghuz Turks after the eleventh century (Sümer, 1994, pp. 1-29). The concept of a city is a concept that has depth and change of meaning according to time and space. For example, in classical Greek philosophy, the concept of city (polis) is a concept related to citizenship. As such, it expresses certain civic rights and duties (Çaha, 2008, p. 10).

As a concept, a city refers to a large-scale settlement that is non-agricultural in terms of production, where the control and distribution functions of both non-agricultural production and agriculture-based production are located, and which has a large-scale, heterogeneous structure in terms of technological development (Kızılçelik-Erjem, 1992, p. 248). The existence of studies that view the structure, functioning, growth, environment, and social relations of people in cities and urbanization and urbanization processes as social phenomena is a very positive development in terms of understanding that the management issue is not a mechanical process, but on the contrary, a process that renews itself at every moment (Yılmaz & Çetin, 2006, p. 70).

Some definitions draw attention to the cultural dimension of the city. For example, the city can be defined as "the most important and largest physical product created by man to organize his life, and a structure that directs and surrounds human life... A place that shapes social life and relations between people and thus culture, where social distances are minimized and these relations gain the greatest intensity" (Cansever, 2009, pp. 103-105). In fact, it is possible to see the science of philosophy as "the child of the city" (Becermen, 2015, p. 10). In other words, cities are a kind of spatial settlements with an organized and dense population, with organic relations in the division of labor and based on specialization, where non-agricultural activities are generally carried out (Özcan, 2018, p. 33).

Ibn Khaldun (Haldun, 2004, p. 69) also defined the concept of city in terms of urban/urbanite (hadari) and rural/peasant (bedouin) identities. In this sense, it is witnessed that the concept of the city can even prepare the ground for the characterization of human beings. Cities are not only physical settlements but also cultural, political, and social spaces of production (Hergüner & Çankaya, 2023, p. 69).

There are also approaches based on the product in the definition of cities. The first thing that is observed with the formation of economic and population density in a place is the residual product. According to Harvey, if there is no geographical concentration of the socially residual product in a place, there is no urbanity there (Harvey, 2013, p. 216). The residual product used in this determination can be defined as "the value that serves the emergence of new products that are outside the biological, social, and cultural requirements to ensure the protection and reproduction of labor power in the context of a certain mode of production" (Özcan, 2018, p. 42).

In general terms, a city is a settlement whose population exceeds a certain density, whose economy is concentrated in non-agricultural areas and activities, and which provides services to those within its sphere of influence beyond its population (Keleş, 2016, pp. 109-101). The concept of the city in the modern sense first appears in Western Europe. This is because the modern city is directly related to industrialization (Yalçın, 2023, p. 169). Today's cities, which emerged in the process brought about by industrialization and modernization, are home to more than half of the world's population of approximately 8 billion people (Sümer, 2018, p. 517).

As cities have grown, they have started to be called by new names: Metropolitan Cities... As a concept, "metropolis", is derived from the combination of the words "metro", which means "main", "main", and "polis", which has been used in the sense of city since Ancient Greece, has been subjected to derivative uses such as "metropolis" and "metropolitan", and all of these concepts are used to distinguish large cities from other cities in terms of scale.

2. Governance As a Management Method

There is no doubt that the world is renewing itself every day, especially with technological developments (Uçar & Cansel, 2021, p. 60). Within this renewing process, we witness to new concepts. The concept of "governance" in the field of social science was first introduced by the World Bank in the Sub-Saharan Africa: From Crisis To Sustainable Growth Report (World Bank, 1989, p. 60). It can be said that this concept, which has recently gained a place in the field of administration, has emerged as a new search for the solution of important social, political, social, and economic problems related to public administration.

Considering that one of the most critical interventions of international relations, especially since the early 1990s, has been to strengthen democratic governments, it can be said that the concept is a kind of safety valve for the continuity of democratic governments (Santiso, 2002, p. 555). According to the World Bank, governance as a type of institution plays a critical role in economic development. As a matter of fact, for the World Bank, governance is one of the most important ways for countries to achieve continuous development targets (Küçük, 2023, p. 15).

The concept of governance seems to have expanded its use and sphere of influence over time. Moreover, today there are many areas of use such as intra-organizational governance, inter-organizational governance, economic governance, social governance, political governance, local governance, global governance, etc. can be given as examples of this situation. The most commonly attributed feature of the concept of governance, which has a large number of definitions and descriptions, is that it includes a multi-actor/partisan and participatory management approach.

The concept of governance, which is derived from the concept of to govern, basically refers to a modern management methodology based on an interaction formed by the principle of reciprocity in state and society relations (Eryılmaz, 2017, p. 59). It can be said that governance is the way in which the power of governance is used in the management of the economic and social resources of countries (İmamoğlu & Özdemir, 2023, p. 105). The essence of governance is cooperation and solidarity between public-private sector and civil society organisations. Therefore, governance emphasises a multi-actor management (Badem, 2023, p. 692).

To make a distinction between the concepts of government and governance; "government" refers to the functions and structure of public institutions and organizations, while "governance" refers to the way and manner in which the government conducts its business and operations (Frederickson, 2009). When considered in this context, it would be appropriate to state that governance is related to participation in the most basic sense. According to the OECD, the level of participation is defined in three stages: information, consultation, and active participation (OECD, 2001, p. 15-16).

Although it is difficult to make a precise definition of the concept of governance, the concept of governance is defined as participation, audit, total quality, equality, sustainability, transparency, democratic decision-making, openness in management, accountability, digital revolution, community empowerment, management ethics, decentralization, heterogeneity, competitiveness, rule of law, rules-limitation (Bovaird, 2005, pp. 220-221; Bovaird & Löffler, 2003, p. 322).

Platforms such as public hearings, meetings, elections, direct contact initiatives, etc. organized to ensure public participation in decision-making processes can be said to host the concept of governance (Bish, 2001). The governance gives more importance to local governments rather than centralization in the provision of public services. One of the areas where citizens create the most demand input at the point of access to public services is local governments. This is because local governments are the elements where the public is closest to the public institution. One of the most

frequently used concepts related to local governments is the concept of "subsidiarity" (Eryılmaz, 2017, p. 124).

The provision of public services by the public institutions closest to the citizens enables the demands, opinions, and audits of the public to be realized much faster and more effectively (Göküş, 2010, p. 611). As the comprehension of management has evolved, it has ushered in fresh tools and methodologies. In this timeframe, strategies like localisation, participation, governance, and 'New Public Management' have found significant and effective implementation (Yılmaz & Mecek, 2021, p. 244).

3. Local Governments and Sustainable Development

Local governments are public legal entities with a personality that are established to meet the common needs of local people living in a certain geographical area, their decision-making bodies are elected by the local people, their duties and powers are determined by law, they have their revenues and budgets, which have their organizational structure and personnel. With these qualities, local governments constitute one of the basic elements of a democratic government structure.

However, in addition to sociological factors, these administrations take place in almost every society to increase efficiency in the provision of local public services (Urhan, 2008, p. 85). The main motive in the search for restructuring is to adapt these institutions to the conditions of the day in the light of contemporary developments, to make them in line with the expectations of the people, and to provide better quality, fast, efficient, and effective services in a way that is sensitive to the demands. (Yaman & Özalp, 2023).

Local government is an autonomous form of government, which means that local people are governed by bodies elected by themselves (Tiyek, 2023, p. 12). It is a form of administration known as decentralization, which is formed as a result of the transfer of some powers of the central administration by law to be used on its behalf (Keleş, 2000, pp. 19-20). Today, local governments are discussed in terms of development and urbanization due to the nature of their functions and duties. One of the most important factors of this situation can be explained by the fact that local government units can be described as "economic dynamos". For example, İstanbul alone accounts for approximately 40% of the Turkish economy today. The city of İstanbul is governed by a total of 40 local government units, 39 districts, and 1 metropolitan municipality, each with its geographical authority and mandate.

For many years, experts across various fields, particularly economists, have delved into understanding the idea of development. Historically, it was equated mainly with economic expansion. The Industrial Revolution further tied the concept to increased productivity, enhanced production, and capital growth. However, contemporary economic thought has shifted this perspective. Today, while growth often refers to economic progression, the broader definition of development encompasses both economic and social advancements (Kaya, 2004, s. 25).

One of the basic concepts that is frequently discussed today is the concept of sustainable development (Yüksel and Barut 2023: 34). Although it is perceived as an economic concept at first glance, it falls within the field of study of many disciplines, especially environmental science and public administration (Sachs 2015, p. 21; Güneş & Coşkun, 2004,7 p. 9). Although it is widely used in the relevant literature, there is no consensus on the definition of the concept of sustainable development (Güneş, 2021, p. 83).

Although its use is becoming increasingly widespread in the relevant literature, the principle of sustainable development can remain on paper (Keleş, 2023, p. 29). For many years, experts across

various fields, particularly economists, have delved into understanding the idea of development. Historically, it was equated mainly with economic expansion. The Industrial Revolution further tied the concept to increased productivity, enhanced production, and capital growth. However, contemporary economic thought has shifted this perspective. Today, while growth often refers to economic progression, the broader definition of development encompasses both economic and social advancements (Çakılcıoğlu, 2002).

We witness the first mention of this notion in a report³ that is published by the World Commission on Environment and Development (TÇV, 1989). Nearly half a century has passed since the report was written, proving that its conclusions are well-founded. The report states that the developing world needs to improve its capacity to produce and manage urban infrastructure, services, and shelter in the next few years.

It also underlines that very few city governments in the developing world have the power, resources, and trained personnel to provide their rapidly growing populations with the land, services, and facilities such as clean water, sanitation, schools, and transport necessary for an adequate human life. The report suggests that governments should develop clear settlement strategies to guide the process of urbanization, relieve pressure on the largest urban centers, and establish smaller towns and cities, integrating them more closely with their rural hinterlands. Moreover, this is a state of nature in which metropolises have become megalopolises. According to the report, good urban governance requires the distribution of funds, political power and personnel to those local authorities best placed to assess and manage local needs (UN. Secretary-General, 1987).

Sustainable development is an approach that carefully considers the needs of future generations while responsibly utilizing natural resources to fulfill today's requirements (Temizel, 2023, p. 233). The connection between sustainable development and local governments holds significant importance. Local governments are the key institutions responsible for overseeing the management of cities and towns, and they play a pivotal role in promoting sustainable development across economic, social, and environmental dimensions.

Local governments handle crucial aspects such as infrastructure, environmental regulations, transportation systems, and various urban services. The sustainability of these services is critical to meet the long-term demands of cities. For instance, a local government can contribute to sustainable development by both safeguarding the environment and reducing energy costs through the installation of energy-efficient lighting systems. This effort contributes to the overall sustainability of the city.

However, for local governments to effectively contribute to sustainable development, there must be a well-defined legal framework in place. In the case of Türkiye, the existing laws governing the activities of local governments do not place enough emphasis on sustainable development. Consequently, there's a need to review and update these legal regulations to empower local governments to play a more significant role in advancing sustainable development.

4. Municipalities as an Element of Local Government in Türkiye

Today, it is observed that relatively more democratic countries attach more value and importance to the issue of local government. In Türkiye, very serious initiatives have been taken in the last 20 years regarding local governments. In this process, Law No. 5393, Law No. 5216, and Law No. 5302 were enacted. In Türkiye, local government units include villages, special provincial administrations, and

---

³ Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future

municipalities. In some sources, municipal unions established to improve cooperation between these units are also considered as local government units (Koçak, 2019, p. 79). If we keep local government unions separate since there is no consensus on this issue, there are 5 types of municipal organizations: Metropolitan, Metropolitan District, Provincial, District, and Town Municipalities. The number of municipalities in Türkiye and their ratio to the country's population are as follows (<https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkildariBolumleri.aspx>, Last viewed: 04.10.2023):

Tablo 1: Number of Municipalities in Türkiye and Their Ratio to All Municipalities

Type	Number	Rate
Metropolitan Municipality	30	0,2%
Provincial Municipality	51	4%
Metropolitan District Municipality	519	37%
District Municipality	403	29%
Town Municipality	390	28%
Total	1393	100%

According to the report prepared by the Turkish Statistical Institute (TÜİK) based on the 2020 Address Based Population Registration System data, approximately 95% of the population is located within municipal boundaries (TÜİK, 2020). Therefore, the issue of municipalities and local governments is important for all citizens.

5. Metropolitanization and Sustainable Development

Nowadays, discussions about city governance often revolve around the themes of urbanization and progression. A prominent reason for this is the portrayal of large cities as the economic engines of their residing countries. Urbanization isn't merely an outcome but a fluid process, molding the setting it unfolds within. Urbanization can be described as a multifaceted socio-economic transformation, drawing people from the countryside to city landscapes, and turning rural sectors into urban hubs. This transition encompasses shifts in job types, lifestyle adaptations, and even cultural shifts, significantly altering both urban and rural community structures, as noted by National Research Council (2003). This phenomenon of urbanization, which is described as a dynamic process, has important consequences. An important consequence of urbanization is the quantitative increase in the number of urban settlements, geography, population density, and the number of urban dwellers compared to those living in rural areas.

There are several factors shaping the phenomenon of urbanization. The most notable of them include investments in housing and infrastructure made by both the public and private sectors, as well as spatial and urban planning. Cities become the hub of trade, transportation, and information movement as economic activity and innovation expand over time and concentrate there (Yavuz, 2017, p. 277). The vast majority of the human population lives in cities today. The majority of all consumption branches, especially energy, take place in urban areas (Wang et al, 2018). Due to this, cities are transformed into settings where top-notch private and public services are offered and some essential services are easier to access than in rural areas.

Rural and urban areas experience different social and demographic changes as a result of urbanization. Economic growth and urban transformation have historically been intertwined. The nineteenth and twentieth centuries saw significant urbanization, industrialization, and economic growth in Europe and North America (Bairoch, 1988). Given that urbanization is accelerated by economic growth, urbanization, and economic expansion are entwined.

People are drawn to cities that they believe will provide them with a variety of options, particularly in the industrial and service sectors, for things like education and work. In general, urbanization has benefited economic expansion, the fight against poverty, and the advancement of society. According to Grubler et al. (2012), cities account for the production of about 80% of the world's gross domestic product (GDP).

The correlation between urbanization and economic growth has long been on the rise. This trend shows that as economic development increases, urbanization tends to increase, and as urbanization increases, the level of economic development generally tends to increase (Özdem, 2008, p. 59). Some regions are exceptions to this general observation. For example, when the relationship between urbanization and economic mobility in sub-Saharan Africa is examined, the current situation shows that despite economic contraction in the region, the process of urbanization in sub-Saharan Africa continued between 1970 and 2000 (United Nations, 2013, p. 60).

During the 2000s, it was argued that urban governance is a multifaceted, spatially organized entity with the primary aim of attaining social, economic, or political objectives. It achieves these goals by utilizing funds allocated from higher authorities or generated through its income streams, while also overseeing and supervising all public services delivered to the local population (Wilson & Game 2006). Not even fifteen years into the current millennium (2000-2014), the proportion of the world's urban population living in slums has decreased by twenty percent. In addition, compared to the rate of urban population increase, the rate of new development and building has remained incredibly low. As a result, during this time, the population in slums increased from 807 million to 883 million (United Nations, 2019, p. 4).

Globally, the majority of people living in slums are located in three regions: East and Southeast Asia (332 million), Central and South Asia (197 million), and sub-Saharan Africa (189 million) (United Nations, 2018a, p. 9). The risk of natural disasters including drought, floods, earthquakes, landslides, etc. is currently present in 60 percent of cities with a population of at least 300,000, and this percentage is rising daily (United Nations, 2018, p. 9). The success of moving toward an environmentally sustainable future will depend on how cities expand in the future and how land and other natural resources are allocated in response. In some places, poorly planned or unmanaged urban growth is hastening the spread of pollution and environmental deterioration as well as unsustainable patterns of consumption and production (Cömertler, 2020, p. 91).

Redesigning the laws governing metropolitan governments and all levels of municipalities is necessary to improve their contributions to national development. A development-oriented approach should emphasize economic growth, sustainability, environmental protection, and social welfare. To effectively realize the Sustainable Development Goals and the New Urban Agenda, there must be a deeper, unified collaboration among national, regional, and local governments. This partnership should be rooted in well-established systems that also allow for adaptability and innovation (United Nations, 2022, p. 247).

The literature on urbanization in Türkiye can be divided into three main periods: Firstly, until the 1950s, there were changes in the cities in terms of modernization and provision of physical infrastructure, while in the 1950s, as a result of the mechanization in agriculture, it is observed that

there were intensive migrations from rural to urban areas and that these migrations changed the structure of the city itself. Secondly, by the 1980s, it was known that the urban population was now higher than the rural population. Changes in economic policies and the increase in economic investment opportunities in the cities were also effective in the change of the urban structure. In the following period, cities were exposed to the effects of globalization. Especially in the 2000s, being a center of attraction has become an important issue for many cities (Genç et al., 2021, p. 53-56).

In Türkiye, a country where development plans are made by the central government, metropolitan governments act as secondary actors in urban development. There are Regional Development Agencies as an element related to development. These agencies are public institutions working under the coordination of the Ministry of Industry and Technology. Five per thousand of the budget revenues of metropolitan governments are sent to Regional Development Agencies to fund these agencies (Bakanlar Kurulu Kararı, 2168, 2011). However sustainable development of cities and quality of life are among the priorities of today's local governments (Durguter, 2012).

6. The Influence of Regulations on Organizational Functioning

Regulations, in essence, serve as structured guidelines that organizations are mandated to follow. These can be likened to the rules of a structured game: necessary for ensuring fairness, consistency, and ethical behavior. In this case, we should ask this question: How do legal regulations reshape organizational processes?

Such a question can be answered under 4 headings in the shortest form: *1. Credibility and Trust:* Compliance with regulations often boosts stakeholder confidence. Much like a player who follows game rules is respected, an organization that adheres to regulations is deemed trustworthy. *2. Financial Effects:* Non-compliance comes with financial risks. Similar to penalties in a game, organizations can face fines or legal actions for regulatory breaches. *3. Strategic Choices:* The regulatory environment can sway organizational strategy. Just as game strategies adapt based on rule changes, company decisions might pivot based on regulatory shifts. *4. Human Capital and Skill Development:* The need to navigate a complex regulatory landscape can influence hiring and training decisions within organizations.

In summary, regulations, grounded in their legal frameworks, profoundly shape organizational behaviors and strategies. They don't merely act as constraints but also as guiding principles that ensure organizations function responsibly and ethically within the broader industry context.

The main legal bases for local governments in Türkiye are the Metropolitan Municipality Law No. 5216 enacted in 2004 and the Municipal Law No. 5393 enacted in 2005. An analysis of these two laws reveals that the word "development" appears only twice in both laws. The word "development" appears in two places in the Metropolitan Municipality Law No. 5216: "The infrastructure coordination center combines the draft programs to be made by public institutions and organizations and private organizations for infrastructure investments to be made within the metropolitan area by the development plan and annual programs and turns them into final programs..." and "To ensure the protection of the environment, agricultural areas, and water basins by the principle of sustainable development...".

Again in Municipal Law No. 5393: "The mayor shall prepare and submit to the municipal council a strategic plan by the development plan and program and, if any, the regional plan, and an annual performance program before the beginning of the relevant year, within six months after the general elections for local administrations. " and "The city council tries to realize the principles of sustainable

development, sensitivity to the environment, social assistance and solidarity, transparency, accountability and accountability, participation and decentralization in urban life."

In both laws, the word development appears as a secondary element rather than a primary element, such as performing certain tasks and definitions according to development plans or realizing them within the framework of the principle of sustainable development. This is a deficiency in Türkiye, especially when compared to the job descriptions of local governments in developed democracies.

CONCLUSION:

All public institutions and organizations are based on legal legislation. When we look at the legislation of municipalities, the most basic local government organization in Türkiye, it is clear that there is no development-based legislation. In the Metropolitan Municipality Law, the word "development" appears only in two places and in a secondary sense. It is hoped that this observation will shed light on future studies on how Türkiye's metropolitan governance can be developed in a development-based manner.

The process of urbanization is recognized as a dynamic one that transfers people from rural to urban locations and turns previously rural areas into urban areas. Significant changes in vocations, lives, and cultural views result from this process. As cities become hubs for business, innovation, and trade, urbanization and economic development are intimately related. It has historically been a driving force for advancing human development, reducing poverty, and fostering economic progress. But urbanization also brings problems, such as the fast spread of environmental damage, waste, and ways of living that aren't good for the environment. Urban growth that isn't well controlled or planned can hurt the environment and slow down sustainable development. Communities must prioritize sustainability, excellent spatial and urban planning, and the wise use of their land and natural resources.

In Türkiye, the central government makes most of the plans for urban development. This means that local governments don't have as much of an impact on urban development or sustainable development. There isn't a strong focus on growth in the laws that control local government institutions, especially metropolitan governments. The idea of development is only mentioned in a secondary way, which shows that the method needs to be more focused on sustainable development.

To sum up, urban governance and sustainable development work hand in hand to address both present and impending challenges of cities comprehensively. The cornerstone of realizing sustainable development objectives is robust urban governance. Within the existing legal boundaries, it appears challenging for city administrations in Türkiye to assume a pivotal and augmented role in driving sustainable growth.

In conclusion, this study emphasizes the need to rethink cities and governance for sustainable growth. A holistic strategy that incorporates economic, social, and environmental factors into urban planning and decision-making is needed. Cities may become dynamic, inclusive, and resilient areas that improve inhabitants' well-being and advance the nation through prioritizing sustainable development. If metropolitan governments and all levels of municipalities in Türkiye are to play a more effective role in development, their legislation should be modified to be development-oriented. It is necessary to update the relevant legislation on this basis to ensure that the urban governance adventure of the republic, which is living its centenary year, can reach many more centuries by experiencing a more sustainable experience.

Compliance with Ethical Standards

Conflict of Interests: *There is no conflict of interest between the authors or any third-party individuals or institutions*

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Financial Support: *There is no financial support.*

REFERENCES:

- Badem, H. (2023). Küreselleşme, yerelleşme ve yönetim perspektifinden bölgesel kalkınma ajansları. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24 (45), 691-716. DOI: 10.21550/sosbilder.1257281
- Bairoch, P. (1988). *Cities and economic development: from the dawn of history to the present*. The University of Chicago Press.
- Becermen, M. (2015). Kent ve felsefe ilişkisi üzerine. *Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 25, 9-18.
- Bovaird, T. (2005). Public governance: Balancing stakeholder power in a network society. *International Review of Administrative Sciences*, 71(2), 217-228. <https://doi.org/10.1177/0020852305053881>
- Bovaird, T., & Löffler, E. (2003). *Public management and governance* (1. bs). Routledge.
- Cansever, T. (2009). *İslamda şehir ve mimari*. Timaş Yayınları.
- Cömertler, S. (2020). Covid-19 küresel salgın krizi nedeniyle sağlık ve ekonomi kısılacındaki kentsel dünyanın seyahat ve turizm açmazı. İçinde S. Yardımlı (Ed.), *Mimarlık, planlama ve tasarım alanında akademik çalışmalar* (1. Baskı, ss. 85-108). Gece Kitaplığı.
- Durguter, H. (2012). Models of the city and the sustainable urban management. *Journal of Turkish Studies*, Volume 7 I(7), 1053–1065. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.3591>
- Çaha, Ö. (2008). *Siyasi Düşüncelere Giriş*. Dem Yayınları.
- Çakılcıoğlu, M. (2002). *Sürdürülebilir kalkınma için sürdürülebilir turizm*. 10. Ulusal Bölge Bilimi-Bölge Planlama Kongresi, İstanbul, 17- 18Ekim 2002, <http://www.kentli.org/makale/kalkinma.htm> (Erişim 20. 04. 2012).
- Eryılmaz, B. (2017). *Kamu yönetimi* (10. Baskı). Umuttepe Yayınları.
- Es, M., & Ateş, H. (2004). Kent yönetimi, kentlileşme ve göç: sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 48, 205-248.
- Frederickson, H. G. (2009). Whatever happened to public administration? Governance, governance everywhere', in Ewan Ferlie, Laurence E. Lynn, and Christopher Pollitt (eds), *The Oxford Handbook of Public Management*, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199226443.003.0013>
- Genç, F., Keyder, Ç., Keyman, E. F., & Köse Badur, A. (2021). *Kentlerin Türkiyesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Güneş A. M. & Coşkun A (2004), *Çevre hukuku* (1. Baskı), İstanbul: Kazancı Kitap.

Güneş, A. M. (2021), *Çevre hukuku* (4. Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi.

Göküş, M. (2010). Kamu Hizmeti Kavramı ve Yönetişim Yaklaşımı. *İçinde Yönetişim: Kuram, boyutlar, uygulama* (ss. 585-616). Çizgi Kitabevi.

Grubler, A., Fisk, D., & Fisk, D. (2012). *Energizing sustainable cities: Assessing urban energy*. Routledge.

<https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkidariBolumleri.aspx>, Last viewed: 04.10.2023

Haldun, İ. (2004). *Mukaddime: C. 1.* (H. Kendir, Çev.). Yeni Şafak Yayınları.

Harvey, D. (2013). *Sosyal adalet ve şehir* (M. Morali, Çev.). Metis Yayınları.

Hergüner, B. & Çankaya, S. (2023). Kent yönetimi: Simülasyonda ideal kenti yaratmak. *Izmir Democracy University Social Sciences Journal*, 6 (1), 67-86. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/idusos/issue/78801/1251226>

İmamoğlu, İ. K. & Özdemir, D. (2023). Yönetişim, inovasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiler: Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke örnekleri. *Küllüye*, 4 (1), 99-133. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aybukulluye/issue/76584/1274898>

Kaya, E. (2004). *Kent yönetiminde yeni yaklaşım; yerel kalkınma yönetimi*. İstanbul, Sistem Yayınevi.

Kızılçelik, S. & Erjem, Yaşar (1992). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*, Konya, Emre Grafik ve Reklam,

Keleş, R. (2016). *Kentleşme politikası* (15. Baskı). İmge Kitabevi.

Keleş, R. (2000). *Yerinden yönetim ve siyaset*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi.

Keleş, R. (2023), "Dünyada ve Türkiye'de çevre politikaları ve sürdürülebilir kalkınma", *Çevre, Şehir ve İklim Dergisi*. Yıl: 1. Sayı: 3. ss. 24-30.

Koçak, B., (2019). Yerel yönetim birliklerinin daha etkin kullanılması için çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, (8) 4, 78-87.

Küçük, Ö. (2023). Dünya bankası, sosyal risk yönetimi ve yönetişim. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 4 (1) , 11-46 . DOI: 10.58658/kaypod.1239447

National Research Council. 2003. *Cities transformed: Demographic change and its implications in the developing world*. Washington, DC: The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/10693>

OECD. (2001). *Citizens as partners: OECD handbook on information, consultation and public participation in policy-making*. OECD Publications Service.

Özcan, G. (2018). *Doğu ve batı arasında şehir* (1. Baskı). Yeditepe Yayınevi.

Özdem, A. R. (2008). Kentleşme ve kentsel istihdam, ekonomik büyüme için önemli bir potansiyel midir? *Maliye Dergisi*, 155, 51-71.

- Santiso, C. (2002). Promoting democratic governance and preventing the recurrence of conflict: the role of the United Nations development programme in post-conflict peace-building. *Journal of Latin American Studies*, 34(3), 555-586. <http://www.jstor.org/stable/3875461>
- Sachs, J. D. (2015), *The age of sustainable development* (1. Baskı), New York: Columbia University Press.
- Sümer, F. (1994). *Eski türklerde şehircilik*. Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Sümer, G. Ç. (2018). Kentsel güvenlik. İçinde Y. M. Işıkcı & E. Alacadağlı (Ed.), *Kamu yönetimi ansiklopedisi*. Astana Yayınları.
- Türkiye Çevre Vakfı (TÇV). (1989). *Ortak geleceğimiz, dünya çevre ve kalkınma komisyonu*. Çeviren: Belkis Çorakçı, Ankara.
- Temizel, Ö. (2023). Sürdürülebilir kalkınma bağlamında küresel çevresel yönetim. *Fiscaeconomia*, 7(1), 232-250. Doi: 10.25295/fsecon.1141427
- Tiyek, R. (2023). Yerel seçim bildirelerinin sosyal politika açısından değerlendirilmesi. *Tesam Akademi Dergisi*, 10(1), 157185. <http://dx.doi.org/10.30626/tesamakademi.1188044>
- TÜİK. (2020). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210>
- Uçar, H. & Cansel, A. (2021). E-Participation in local government: Case of ankara metropolitan municipality. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4(1), 50-62, <https://doi.org/10.33712/mana.845370>
- UN. Secretary-General. (1987). *Report of the world commission on environment and development* [New York] <https://digitallibrary.un.org/record/139811>
- United Nations. (2013). *World economic and social survey 2013 sustainable development challenges* (E/2013/50/Rev. 1 ST/ESA/344). United Nations.
- United Nations. (2018). *The world's cities in 2018*: United Nation. <http://digitallibrary.un.org/record/3799524>
- United Nations. (2019). *World population prospects highlights 2019 revision* (ST/ESA/SER.A/423). United Nations, Department of Economic and Social Affairs. https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf
- United Nations. (2022). *World cities report 2022: envisaging the future of cities*. United Nation
- Urhan, V. F. (2008). Türkiye’de yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması, *Sayıştay Dergisi*, 70, Temmuz-Eylül, 85-102
- Utanır Karaduman, A. (2023). Kent kimliği inşasında girişimci kent yönetimleri: Gaziantep örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 22 (1), 1-11. DOI: 10.21547/jss.1212689
- Wang, S., Li, G., & Fang, C. (2018). Urbanization, economic growth, energy consumption, and CO2 emissions: Empirical evidence from countries with different income levels. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 81, 2144-2159.

- Wilson, D. & Game, C. (2006). *Local government in the U.K.* Palgrave MacMillan. 4th Edition, DOI: 10.1177/0952076707075914
- Wirth, L. (2002). Bir yaşam biçimi olarak kentleşme. İçinde A. Alkan & B. Duru (Çev.), *20. Yüzyıl Kenti* (ss. 77-106). İmge Yayınevi.
- World Bank. (1989). *Sub-Saharan Africa: From crisis to sustainable growth* (Sy 11349). World Bank.
- Yalçın, E. (2023). Modern and postmodern city. *Journal of Society, Economics and Management*, 4 (1), 163-180.
- Yaman, A. & Önalp, G. (2023). Yeni kamu yönetimi reformlarının yerel yönetimler üzerindeki etkisi, Retrieved from <http://www.yyusbedergisi.com/dergi/yeni-kamu-yonetimi-reformlarinin-yerel-yonetimler-uzerindeki-etkisi20180101043441.pdf> (02.01.2023).
- Yavuz, R. A. (2017). Bilgi ekonomisinde kentlerin yeri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(29), 265-282.
- Yılmaz, A. S. & Çetin, B. N. (2006). Postmodernizm ve kent. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 69-74. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fudad/issue/47077/592048>
- Yılmaz, V. & Mecek, M. (2021), Kavram ve kuramsal açıdan Türkiye’de dijital kamu yönetimi ve dönüşümü, *Kamu yönetiminde değişim olgusu: global trendler ve yeni paradigmlar* (Ed. Berat Akıncı), Nobel Yayınları, Ankara, ss.103-137.
- Yüksel, A. & Barut D. (2023). Uluslararası çevre hukukunda sürdürülebilir kalkınma. *Çevre, Şehir ve İklim Dergisi*. Yıl: 2. Sayı: 3. ss. 32-58.
- 2011/2168 *Bakanlar Kurulu Kararı*. (2011).
- 5216 Sayılı *Büyükşehir Belediyesi Kanunu*, 2004
- 5393 Sayılı *Belediye Kanunu*, 2005

Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Mimarlıkta Temsiliyetin Atatürk Kültür Merkezi Üzerinden Değerlendirilmesi

Evaluation of Representation in Architecture in the Centenary of the Republic through the Atatürk Cultural Center

Fernaz Öncel¹

öz

Mimaride temsil nesnesi olan kutsallıklar zamanla değişip, dönüşmektedir. Bu süreçte korumanın rolü değişimin kontrol altında tutulmasıdır. Zamanla ihtiyaçlar ve dönemsel siyasi hareketler doğrultusunda değişen Taksim meydanının önemli kırılma noktalarından biri 20. yüzyılda yaşanmıştır. Bu dönem Cumhuriyet ilan edilmiştir ve tüm dünyada yaygınlaşan modernizm akımı Türkiye'de etkisini göstermiştir. Bu kırılmanın temsili olan Atatürk Kültür Merkezi² (1977-İstanbul) modernist hareketin etkileriyle yapılan Cumhuriyet Döneminin simge yapısı olarak kent belleğinde önemli bir yere sahiptir. AKM Türkiye'deki önemli değişimlerine şahit olmuştur ve bunların bir nesnesi haline gelmiştir. Bu çalışma kapsamında yeni AKM'nin temsiliyet sorunu, özgünlüğü gibi konular koruma bağlamında ele alınıp, gelecekteki yerine dair sorgulamaların yapılması amaçlanmıştır. Taksim meydanı ve yeni AKM'nin sınırlı ve kontrollü yeni halinin birbirini destekleme durumu ve AKM'nin yıkılıp yeniden yapımının, benzer örneklerle karşılaştırılarak tartışılması amaçlanmıştır. Yeni bir ulusun inşası ile doğan AKM'nin Cumhuriyetin yüzüncü yılındaki temsiliyeti ve yüz sonraki temsiliyetine dair sorgulamalar, yapının gelecekteki yeri için önemlidir. Bu çalışma kapsamında, temsiliyet ve koruma kavramları AKM bağlamında sorgulanmıştır. Kamusal alan ve kültür yapısı ilişkisi AKM ve Taksim Meydanı üzerinden ele alınmıştır. AKM'nin koruma değerleri ortaya çıkarılmıştır. AKM'nin dünü, bugünü ve geleceği arasında bir bağ kurularak yapı ele alınmıştır. Dünyadaki benzer süreçleri geçiren, benzer örnekler ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmalara dair değerlendirmeler sonuç bölümünde açıklanmıştır. Yerinde gözlem ve kullanıcı deneyimi ile alanın işlevsel ve fiziksel durumu gözlemlenmiştir. Literatür araştırması sonucu elde edilen bulgular AKM'nin dünü, bugünü ve yarını bağlamında, Taksim Meydanı ile ele alınmıştır. Kavramsal sorgulamaların fiziksel karşılıkları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Dünyadaki benzer uygulamalar kategorilendirilerek karşılaştırılmıştır. Ancak yeni ve eski Atatürk Kültür Merkezi'nin arasında geçmişe, günümüze ve geleceğe dair bir diyalog kurulabilirse, yapının yaşatılmasının ve gelecek nesillere aktarılmasının mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mimari Temsiliyet, Yenileme, Atatürk Kültür Merkezi, Yıkarak Yapma

ABSTRACT

The sacred things that are the objects of representation in architecture change and transform over time. The role of conservation in this process is to keep change under control. One of the important turning points of Taksim Square, which changed over time in line with needs and periodic political movements, occurred in the 20th century. During this period, the Republic was declared and the modernism movement, which became widespread all over the world, had its effect in Turkey. Atatürk Cultural Center³ (1977-Istanbul), which represents this rupture, has an important place in the city's memory as the symbol of the Republican Era, built under the influence of the modernist movement. AKM has witnessed important changes in Turkey and has become an object of them. Within the scope of this study, issues such

¹ Fernaz Öncel: İstanbul Ticaret Üniversitesi Küçükalyı Kampüsü Mimarlık ve Tasarım Fakültesi İnönü Cad. No: 4 Küçükalyı 34840 İstanbul, foncel@ticaret.edu.tr / fernazoncel@gmail.com, 0000-0001-7394-9485.

² Bu çalışmaya konu olan İstanbul "Atatürk Kültür Merkezi", yazı içeriğinde AKM olarak kısaltılarak da isimlendirilmiştir.

³ İstanbul "Atatürk Cultural Center", which is the subject of this study, is also abbreviated as AKM in the text.

as the representation problem and originality of the new AKM are discussed in the context of conservation, and it is aimed to make inquiries about its future place. It is aimed to discuss the mutual support of the limited and controlled new version of Taksim Square and the new AKM and the demolition and reconstruction of the AKM by comparing them with similar examples. Questions about AKM's representation in the centennial of the Republic and its representation in the future are important for the future place of the building. Within the scope of this study, the concepts of representation and protection are questioned in the context of AKM. The relationship between public space and cultural structure is discussed through AKM and Taksim Square. The conservation values of AKM have been revealed. The structure was discussed by establishing a link between the past, present and future of AKM. Comparisons have been made with similar examples in the world that have gone through similar processes. Evaluations of these studies are explained in the results section. The functional and physical condition of the area was observed through on-site observation and user experience. The findings obtained as a result of the literature research were discussed in the context of AKM's past, present and future, and Taksim Square. An attempt has been made to reveal the physical equivalents of conceptual inquiries. Similar applications around the world are categorized and compared. However, if a dialogue can be established between the new and old Atatürk Cultural Center about the past, present and future, it is thought that it will be possible to keep the building alive and pass it on to future generations.

Keywords: Architectural Representation, Renovation, Atatürk Cultural Center, Reconstruction by Demolition

GİRİŞ:

Türkiye 20.yy. başında iki büyük değişim yaşamıştır. Türkiye’de Cumhuriyetin ilan edildiği dönemde, tüm dünyada modernizm üslubuyla yapılan tasarımların etkisi Türkiye’de yerini almaya başlamıştır. Bu dönemde, Türkiye için çağdaş mimari üslup arama çabaları ortaya çıkmıştır. Bu dönem yapıları modernizm ve/veya Cumhuriyet Dönemi yapısı olarak nitelendirilmektedir. Atatürk Kültür Merkezi⁴ gibi Cumhuriyet Dönemi yapıları; simge değeri, toplumsal hafıza değeri gibi somut olmayan ve somut koruma değerleri taşımaktadır.

Atatürk Kültür Merkezi, yeni kurulan Cumhuriyet Döneminde modern ulus devlet kurma çabaları ile tüm dünyada yeni bir hareket olan modernizmin etkisiyle, cumhuriyetin temsil nesnesi olarak yapılmıştır. AKM ilk yapım aşamasından günümüze gelene kadar, Türkiye’deki önemli dönemlere, değişim ve dönüşümlere şahit olmuştur. AKM bulunduğu konum, koruma değerleri ve temsil ettiği değerler bakımından geçmiş, günümüz ve gelecek bağlamında Türkiye’nin hafızası için önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışma kapsamında mevcudun yıkılıp, yerine yeniden yapıma durumunun; mimarlıkta temsiliyet ve koruma bağlamında ele alınması amaçlanmıştır. AKM için verilen kararların ve uygulamaların dünyadaki benzer örnekler ile karşılaştırılarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yeni bir ulusun inşası ile doğan AKM’nin Cumhuriyetin yüzüncü yılındaki temsiliyeti ve ayrıca bundan yüz sonraki temsiliyetine dair sorgulamaların, günümüzün çok tartışmalı kavramı yıkararak yapma kavramı üzerinden ele alınmasının gelecekteki yeri için önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma kapsamında AKM’nin oluşum ve gelişim sürecine dair kavramsal ve fiziksel incelemeler koruma bağlamında incelenmiştir. Temsiliyet ve koruma kavramları AKM bağlamında sorgulanmıştır. Yıkılıp yeniden yapılan, yeni AKM’nin yeni Türkiye’nin⁵ bir temsili olup olmadığı durumunun korumaya etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Kamusal yapı ve kültür yapısı ilişkisi, AKM ve Taksim Meydanı üzerinden ele alınmıştır. AKM’nin koruma değerleri ortaya çıkarılmıştır. AKM’nin dünü, bugünü ve geleceği başlıkları ile bunların arasında bir bağ kurularak konu ele alınmıştır. Daha sonra AKM, dünyadaki benzer dönemlerde yapılan ve yenilenen kültür yapıları ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Tüm bu çalışmalara dair değerlendirmeler sonuç bölümünde belirtilmiştir.

Bu çalışma kapsamında, farklı amaçlarla, farklı zamanlarda yerinde gözlem ve kullanıcı deneyimi ile alanın işlevsel ve fiziksel durumu kullanılabilirliği gözlemlenmiş ve karşılaştırılmıştır. Literatür araştırması yapılmıştır. Literatür araştırması sonucu elde edilen bulgular özellikle AKM’nin dünü, bugünü ve yarını bağlamında, Taksim Meydanı ile ele alınmıştır. Kavramsal sorgulamaların fiziksel

⁴ Bu çalışmaya konu olan İstanbul “Atatürk Kültür Merkezi”, yazı içeriğinde AKM olarak kısaltılarak da isimlendirilmiştir.

⁵ Yeni Türkiye ifadesi ilk Fuller’in kitabında yer almaktadır (Yağan, 2018, sf.124).

karşılıkları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Yeniden yapımın koruma pratiğine etkileri, dünyadaki benzer örneklerle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Atatürk Kültür Merkezi'nin geleceğine dair bir değeri olup, olmayacağı ancak zamanla ortaya çıkacaktır. Yıkılan eski AKM'ye dair mevcut olan yazılı ve çizili veriler günümüze ulaşmıştır. Yeni AKM'nin ismi, konumu, işlevi, esinlenen temel mimari öğeleri gibi unsurları vasıtasıyla, eski AKM'nin toplumsal bellekten silinmemesi ve hafızasının korunması mümkündür. Yeni ve eski Atatürk Kültür Merkezi'nin arasında geçmişe, günümüze ve geleceğe dair bir diyalog kurulabilirse, yapının yaşatılmasının ve gelecek nesillere aktarılmasının mümkün olabileceği düşünülmektedir.

1. Mimarlıkta Temsiliyetin Atatürk Kültür Merkezi Üzerinden Okunması

Mimarlık bir temsil aracı olarak kullanılan güçlü bir nesne olmuştur. Temsilin konusu, amacı, öznesi, aktörleri ve zamanı gibi verilere göre temsiliyet farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. İfade şekli, dil gibi unsurlar da temsiliyetin bir parçası olarak mimari mekânda görsel ve/veya sözel olarak yerini almıştır. Mimari mekân; temsil edilecek “şey” in konusu, aracı ve yeri olarak kullanılmıştır. Bu üç unsurun sadece birinin, ikisinin veya üçünün kullanıldığı durumlar temsil edilecek “şey” e göre şekil almıştır.

Bir ulus inşası ve bunun sürdürülebilirliği; öncelikle bir ideoloji ve o ideolojiyi destekleyen çeşitli temsiliyetler ve söylemler ile güçlendirilmeye çalışılmıştır. Bir ulusu ortak bir dünya görüşünde bütünleştiren, ideolojinin amacına yönelik temsiliyetlerin, söylemelerin gücüdür. En önemli unsur bu söylemlerin dayatmadan, dolaylı bir şekilde toplumun bilinç altına verilerek, olağan hissettirilmesidir (Yağan, 2018).

Belirli bir ideoloji ile yaratılmak istenilen toplumun yaşam, düşünce, inanç gibi aslında kişisel olarak değişken olabilecek özelliklerinin kontrol altına alınmaya ve yönetilmeye çalışılmasında; mimarlık önemli bir temsil nesnesi olarak kullanılmıştır (Robinson, 1990). Her bir yeni temsiliyetle, temsil nesnesi olan mekanlar yeniden üretilmiştir (Batuman, 2014). Mimarlıkta özellikle kültür yapıları, temsiliyetin güçlü, görünür bir aracı olarak kullanılmıştır (Yağan, 2018). AKM yapıldığı dönem, üslubu, taşıdığı değerler gibi nedenlerden dolayı bu örnekler arasında yer almıştır.

Türkiye'de de modern ulus inşasının temelinde sorunlar ve çelişkiler olmuştur. O dönemde hem geçmiş reddedilmiştir hem de referans olarak alınan batının değerleri reddedilerek milliyetçi ve her koşulda eşit bir toplum oluşturulmaya çalışılmıştır. Fakat bu yoktan var etme durumunun bir yanığı olduğu ve bunun yarattığı sorunlar olduğu düşünülmektedir (Bozdoğan, 2015; Tanju, 2012). Ayrıca geçmişin sahiplenmek konusunda sadece belirli dönemlerin ve belirli dönemin aktörlerinin sahiplenilmesi de bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Tanyeli, 2016). Bu sorun koruma konusunda da karşımıza çıkmaktadır.

Tarihe baktığımızda birçok güçlü ideoloji değişip, dönüşmüştür. Bir ideoloji ve o ideolojiyi destekleyen ve/veya karşı çıkan söylemler, temsiliyetler ne kadar katı olursa başlangıçta o kadar güçlü olmuştur. İdeolojinin ana nesnesi temsiliyet ve söylemeler sonradan üretilmiştir. Bunlar kişiden-kışıye, kuşaktan-kuşağa aktararak, katılarak var olmuştur. Tüm ideolojiler gibi modernizm de, özellikle o katılık yanılmasından dolayı zamanla dönüşüp, değişmiştir.

Berman modernizim'i, Karl Marx'ın Komünist Manifesto'da belirttiği anlamda “katı olan her şey buharlaşır” söylemi ile ele almıştır. Buna göre postmodernizm sürecinin bir kopuş olmadığını, modernizm sürecinin devamı olduğunu belirtmiştir. Berman'a göre mekanların politik gücü vardır. Modernizm bağlamında; katılıp, buharlaşmak, evrenin doğal bir döngüsüdür, geçmişe bir tehdit değildir, geçmişin devamının olağan bir parçasıdır (Berman, 2021, sf.54). Marx'ın, “katı olan her şey buharlaşıp gidiyor, kutsal olan her şey dünyevileşiyor” söylemiyle; mimaride de temsil nesnesi olan

kutsal ve dokunulmaz mitlerin zamanla dönüştüğü düşünülmektedir. Bunların sonucunda, değişim ve dönüşümün; evrenin doğal döngüsünün bir olgusu olduğu yadsınamaz.

Özellikle büyük değişimlerin başlangıcında, mevcut söyleme karşı üretilen yeni bir söylem vardır. Bir söylemden üretilen mit, yeni bir şey/devrim üretmek için politik bir sözdür (Barthes, 1991, s.147; Fiske, 2014, s.78). Mevcut bir mitin gücünü zayıflatmak, mevcut mitin ana yapı taşlarını değiştirmek, yeni amaca uygun farklı şekilde yorumlamak veya başka zayıf bir söylemin güçlendirilmesi gibi yöntemler ile mevcudun değişimi başlamış olur (Licoln, 1992, s.25). Eğer karşı üretilen söylemler mevcut söylemden güçlü olmazsa, mevcudu daha da güçlendirebilir ve bu güç de bir değişim içerir.

Tüm bu kavramsal çalışmalardan anlaşılacağı üzere; bir ulus inşa etmek, güçlendirmek, değiştirmek, yıkmak, yeniden yapmak gibi amaçlar için mimari güçlü bir temsil nesnesi olarak kullanılmaktadır (Batuman, 2014). Atatürk Kültür Merkezi bir ulus inşasını destekleyen erken Cumhuriyet Döneminin önemli temsil nesnelerinden olmuştur. İlk olarak İstanbul'da açılan Atatürk Kültür Merkezi'nden sonra farklı şehirlerde, aynı isimle tasarlanan kültür merkezleri açılmıştır (Yağan, 2018). Bu isim ile dönemin ideolojisi ve temsiliyeti güçlendirilmeye çalışılmıştır. Fakat diğer yandan farklı düşüncelerin de ilk hedeflerinden biri olma tehdidi ile karşı karşıya bırakılmıştır (Tanyeli, 2016).

AKM, yeni kurulan Cumhuriyet Döneminde modern ulus devlet kurma çabaları ile tüm dünyada yeni bir hareket olan modernizmin etkisiyle yapılmıştır. Bundan dolayı cumhuriyetin bir temsil nesnesi haline gelmiştir (Bozdoğan, 2015).

Kavramsal sorgulamalar neticesinde; Atatürk Kültür Merkezi'nin yapılışından, yıkılışına ve yeniden yapılışına tüm süreçlerde bir temsil nesnesi olarak yeniden üretildiği (Batuman, 2014) ve üretilmeye devam edeceği anlaşılmaktadır. AKM tarih boyunca bulunduğu konumda çeşitli gösteriler, etkinlikler, protestoların bir aracı ve temsil nesnesi olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, AKM için her devrin temsil nesnesi denilebilmesi de mümkündür. Çağımızın Yeni Türkiye'sinin (Fuller, 2008) bir temsil nesnesi olarak da karşımıza AKM çıkmaktadır. 2013 yılı Gezi Parkı olaylarından itibaren yaşanan sürecin, yıkım ve yeniden yapım kararının, dönemin bir ideolojik hareketi⁶ olduğu belirtilmektedir (Şoher, 2007; Tanyeli, 2016).

İdeolojilere dair sorunlar AKM'yi de etkilemiştir. AKM; yıkılıp aynı yerine, aynı isim ve işlev ile farklı bir yorumla yeniden yapılmıştır. Bu durum yapının korumadaki yerine dair birçok soruna neden olmuştur.

2. Korumada Yıkarak Yapmak Sorunu Üzerine: Atatürk Kültür Merkezi

Koruma konusu, geçmişten günümüze farklı yaklaşımlar ile geliştirilmeye çalışılmaktadır. Yapılar/alanlar somut, somut olmayan tüm koruma değerleriyle ve hikayeleri ile korunmalıdır. Bu kapsamda özellikle koruma kapsamında yıkıp yeniden yapmaya dair sorunların tartışılması amaçlanmıştır.

Koruma uygulamaları, tüm dünyada uluslararası koruma prensiplerine göre yürütülmektedir. Temel koruma prensiplerinden, en az müdahale ile en iyi koruma yaklaşımına göre, yıkmak yerine onarım tercih edilmelidir (Ahunbay, 2004; Tanyeli, 2016). Koruma geçmiş, günümüz ve gelecek arasında bir köprü vazifesi görmelidir. Ancak bu şekilde kültür birikiminin izlerinin gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarılması mümkündür. İlk olarak neyi, niçin, ne kadar korumalıyız, korumalı mıyız sorgulamalarıyla koruma konusuna yaklaşılmalıdır.

⁶ Bölüm 5.2.1.'de AKM'nin yıkım sürecinde detaylı olarak incelenmiştir.

Koruma adı altında yapılan, restorasyon/esaslı onarım başlığı altında yer alan, yeniden yapım, yenileme, yeniden işlevlendirme ve çağdaş ek kavramları (Ahunbay, 2004) günümüzde en çok tartışılan kavramlardır.

Tanju restorasyonu “dünyevileşme ile aşkınlık” arasında sıkışan bir temsiliyet olgusu olarak ele alır (Tanju, 2010). Bu yaklaşıma göre, korumanın en büyük sorunlarından birisi, korumanın kutsallaştırması durumudur. Bu durum ulaşılmaz algısı ile korunacak “şey” den bizi uzaklaştırır. Ayrıca bu durum korunacak “şey”in yaşamının sürdürülebilirliğini engellemekte ve yok olmasına neden olmaktadır. Ayrıca korunacak “şeyi”, mevcut kutsalın karşıtlarına karşı da bir tehdit nesnesi haline dönüştürmektedir. Geçmişin ve aktörlerinin bir bütün olarak sahiplenilmemesi, sadece belirli dönemin ve aktörlerin kutsallaştırılması; korumanın sorunlardandır (Tanyeli, 2016). Ancak dünyevileşip, kutsallığı yıkarak ve kusursuzluk, dokunulmazlık gibi yanılığardan çıkarak korumanın asıl amacına ulaşması mümkün olabilir.

1964 Venedik tüzüğü; önemli bir gelişmenin, tarihî bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmenin olması durumunda, alanların ve yapıların özgün haliyle korunmasını öngörür (Binan, 1999). AKM'nin ilk yıkım kararı alındığında, yapının sahip olduğu koruma değerlerinden dolayı, yıkımın uygun olmadığı belirtilmiştir. Fakat daha sonra durum ve şartlar değişmiştir ve AKM yıkılarak tekrar aslına uygun olmayan bir şekilde yeni bir yapı olarak yapılmıştır⁷. Tescilli bir yapı olan Atatürk Kültür Merkezi için yapılan bu uygulama, koruma kapsamında temel bilimsel yaklaşımlara uygun değildir (Şoher, 2007).

Geçmişte belirli nedenlerle yıkılmış, yok olmuş yapıların yerine aynısının, yeni malzemeler ile yeniden yapılması konusunda rekonstrüksiyon kavramı karşımıza çıkmaktadır (Eres, 2017). Temel bilimsel yaklaşımlarına göre rekonstrüksiyon aslının taklidi olarak nitelendirilmektedir. İkinci dünya savaşında birçok kültür yapısının yok olmasıyla koruma literatüründe yerini almıştır. Eskiye belgeleme, toplum psikolojisini canlandırma ve ulusal kimliğin geri kazandırılması gibi amaçlarla rekonstrüksiyon gündeme gelmiştir. Unesco savaşlara karşı bir duruş olarak, bu dönem yapılan bazı rekonstrüksiyonları⁸ desteklemiştir (Mazlum, D, Eres, Z., 2017). Ayrıca yine Venedik Tüzüğü'nün 3. maddesinde “Anıtların korunmasında ve onarılmasındaki amaç onları bir sanat eseri olduğu kadar bir tarihi belge olarak da korumaktır” ifadesiyle belge değerinin önemi vurgulanmıştır. ICOMOS ve ICCROM uzmanları rekonstrüksiyon konusunda bir tüzük oluşturmak için 2000 yılında Riga’da toplanmışlardır. 1. maddeye göre; “*Kültürel mirasın kopyalanması genellikle geçmişin izlerinin yanlış temsiline yol açar. Her mimari eser yaratıldığı zamanı yansıtmalıdır; çevreye duyarlı, uygun yeni yapılarla çevresel bütünlük korunabilir*” diyerek geçmişin taklidinin yapılmaması ve özgünün korunması gerektiği vurgulanmıştır. Bu tüzüğün 2. Maddesinde ise; “*Özel durumlarda, doğal nedenler veya insanların neden olduğu felaketler gibi sıra dışı koşullarda yitirilen, yöre tarihi ve kültürleri için üstün sanatsal, simgesel veya çevresel (kentsel veya kırsal) önem ve anlam taşıyan kültür mirasının yeniden yapımının kabul edilebileceği*” belirtilmiştir. Fakat bu konuda mutlakla detaylı bilgi, belgeler ve yapıya dair ölçülü çizimler olması gerektiği belirtilmiştir (Ahunbay, 2017). Bu bağlamda rekonstrüksiyonun geçmişin izlerinin yanlış temsiline yol açabileceği vurgulanmıştır.

Ticari ve politik nedenlerle uluslararası tüzüklerde vurgulanan yeniden yapımı kısıtlayıcı maddeler göz önüne alınmamaktadır ve günümüzde rekonstrüksiyonlar artmaktadır (Ahunbay, 2017). Rekonstrüksiyon koruma uygulamaları içinde, özellikle özgünlük mevzusu bağlamında olumsuz olarak değerlendirilir ve değersiz bir taklit olarak algılanmaktadır (Mazlum, 2014). Tüm bu söylemler ve tüzükler ışığında, kime göre, neye göre sorgulamaları ile ele aldığımızda rekonstrüksiyon bir paradoks olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin tamamen yok olmuş bir yapı için; tüm öğeleri aynen yeniden

⁷ İleriki bölümde konu detaylı olarak incelenmiştir.

⁸ 1980 yılında Varşova'nın yeniden yapımı (Mazlum, D, Eres, Z., 2017).

üretmek yapma, eskinin tüm öğelerini kullanarak yeniden yapma; özgün bazı öğeleri koruyup, yeni yapıma entegre etme ve tüm bu yaklaşımlara ilave olarak “çağdaş ek” yapma konuları günümüz uygulamalarında da gördüğümüz üzere çoğaltılabilmektedir.

Yeniden yapım veya yıkıp, yeniden yapma yaygınlaştırılmaya başlayınca bazı sorgulamalar ortaya çıkmıştır. Bunlar yıkıp yeniden yapma; bir koruma modeli mi, değersiz bir taklit mi, özgün mü, tarihi değeri var mıdır gibi sorgulamaları içermektedir. Ayrıca bu sorgulamalar, AKM’de olduğu gibi yıkılıp yerine ne ve nasıl bir tasarım yapıldığına göre de yeni sorunları ortaya çıkarmaktadır.

Tanju’ya göre, hafıza bireyseldir. Bu nedenle toplumsal bellek/hafıza kavramı ortak bir olgu olamaz, sadece bir an ve bir mekânda sonradan üretilmiştir. Bundan dolayı toplum yerine çokluk kavramı daha uygun olabilir (Tanju, 2012). Yıkıp yeniden yapma mevzunda; sadece fiziksel bir yıkım ve yeniden yapım olmuyor, bir kolektif bellek yıkımı ve yeniden yapımı da söz konusu olabiliyor. Bilinçli veya bilinçsiz yeni bir kimlik oluşturma çabası ortaya çıkarıyor (Tanyeli, 2016). AKM’nin yıkılıp yeniden yapılması konusunda, sadece fiziksel bir yıkımın olmadığı, kolektif bir bellek yıkımı ile yeni bir kimliğin oluşturulmaya çalışıldığı düşünülmektedir (Şoher, 2007).

Tanju mimarlık ve temsiliyet konusunu, Marks’ın “kullanım değer” ve “değişim değeri” kavramları ile ele almıştır. Yapılar zamanla kullanıldıkça kullanım değerlerini belirlerler, ihtiyaç yokken yapılan değişimler, yeni kullanım değeri tanımlamış olur. Her bir yenilik, yeni bir temsiliyet olarak ortaya çıkar. Temsiliyetin tek bir anlam üzerine kurulması bir hayaldir (Tanju, 2012). Temsil nesnesi olan yapılar, koruma bağlamında bir tehdit ile karşı karşıyadır. Bu kapsamda, amacın ideolojiyi mi korumak, yoksa bir kültür varlığını koruyup, gelecek nesillere doğru bir kültür birikimi bırakmak mı olduğu sorunları ortaya çıkmaktadır. AKM için de benzer sorgulamalar yapılmıştır (Şoher, 2007; Tanyeli, 2016). Zaman ve mekân kavramlarının birbirleri ile ilişkisi bu sorgulamalar için yol gösterebilir.

Zaman ve mekân birbirlerinden bağımsız düşünülemez. Zamanla istek ve ihtiyaçlar değişirken, değişim ve dönüşüm kaçınılmazdır. Hiçbir şey sabit değildir, sürekli bir devinim halindedir (Tanju, 2012). Korumanın buradaki rolü çok önemlidir. Bu nedenle koruma bir an’da dondurmaktır değildir, aynısını yapmak, kötü taklidini yapmak değildir. Koruma değişimin kontrol altına alınmasıdır. Ancak bu değişimler sonucu oluşan eklemlemeler, eksilmeler ve geçmişin izlerinin bütünüyle, katmanlaşmış bir kültürden bahsedilebilir.

Kentler kendi belleklerinden referans alarak, kendilerini yeniden ürettikçe yaşarlar. Bir kentin tarihinden gelen ve ona ait izler taşıyan değerleri ile zamanın ihtiyaçlarına göre kazandığı nitelikler arasında bir bağ olması gerekmektedir (Rossi, 2006). Ancak bu konuda ayırım gözeterek sadece belirli bir dönemi referans alma durumu karşımıza sorun olarak çıkmaktadır (Tanyeli, 2016). Diğer bir sorun ise, bir kentin/alanın kimliğini oluşturan ve tarihten gelen özellikleri ile içinde bulunan zamanın gereksinimleri, uygun fiziksel ortamlarda kaynaştırılmazsa, o alana dair bir kimlik kaybı oluşmaktadır (Tekeli 2022). Yeni AKM günümüzde geçmişin hikayesini içinde barındıran, değiştirilmiş bir yapı olarak yeniden yapılmıştır. Aynı yerde, aynı işlev ve isimle, eskisinden esinlenilerek, farklı bir şekilde tasarlanması durumunun kimlik kaybına yol açtığı düşünülmektedir.

Değişim ve dönüşüm, kaçınılmaz doğal bir süreç olarak ele alınmalıdır. Tarih boyunca önemli değişim dönemlerinde yapılan ve süreç içerisinde önemli toplumsal olaylara tanık olan yapılar, somut ve somut olmayan tüm değerleri ile ele alınmalıdır. AKM erken Cumhuriyet Dönemi’nin modernizm etkisiyle yapılmıştır ve birçok toplumsal olaya tanıklık etmiştir. AKM gibi yapılar temsiliyetini kutsallaştırılmadan (Tanyeli, 2016), özgünlüğünü ve değerlerini koruyarak, zamanın getirdiği değişimler kabul edilerek ele alınmalıdır.

Geçmişten günümüze Taksim Meydanı ve çevresi değişmiştir. Kullanıcılar, işlevler gibi unsurlar da bu değişimden etkilenmiştir. Eski ve yeni AKM iki farklı dönemde çevreyi değiştiren, etkileyen önemli öğelerden biri olarak alanın tarihsel gelişiminde önemli bir kırılma noktası olmuştur.

3. Kültür Yapısı ve Kamusal Alan ilişkisi Üzerine: Atatürk Kültür Merkezi ve Taksim Meydanı

Meydanlar, kentlerin kimliğini ve karakterini yansıtan önemli simgelerdir. Kentin sosyal ve kültürel yaşamında da önemli bir rol oynamaktadır. İnsanlar burada durur, geçer, kalır, bekler. Bu nedenle meydanlar sürekli kalıcı ve geçici kullanıcıları ile yaşarlar. Zamanla istek ve ihtiyaçlar doğrultusunda meydanlar da değişip, dönüşmüşlerdir (Inceoğlu, 2009).

Taksim meydanı farklı döneme ait pek çok izler barındıran, kültürel katmanı zengin bir meydan olduğundan güçlü bir potansiyele sahiptir. Farklı dönemlerde farklı kullanımlara, kullanıcılara ev sahipliği yapmıştır.

Taksim meydanı ve çevresi; buluşma, kavuşma, aktarma durağı, yemek yeme, kültürel etkinlik, gezme, alışveriş, kutlama, gösteri gibi farklı işlevlerle, farklı kullanıcı kitlelerine hitap etmektedir. Bu etkinlik alanlarına dair mekanların bazıları geçmişten günümüze ulaşmıştır. Bu durum bir yandan meydanın kendisini yaşatırken, diğer yandan da kullanıcıların sosyalleşmesini ve etkileşimini sağlamaktadır. Tüm bunlar Taksim meydanına somut ve somut olmayan değerler kazandırmıştır.

Ayrıca 'Taksim' kelimesi dağıtmak, bölüştürmek, paylaşmak anlamına gelmektedir. Taksim semti adını, 1732-1733 yılları arasında I. Mahmut tarafından yaptırılan Taksim Su Maksemi'nden⁹ almıştır (Hatipoğlu 1994). Daha sonraki yıllarda adıyla müstesna kalmayıp, sadece suyu dağıtıp, toplamamıştır. Aynı zamanda insanları, çeşitli kültürleri, etkinlikleri de o bölgede toplayıp dağıtmaya devam ederek, maksem işlevini sürdürmüştür.

Taksim meydanı ve çevresi günümüze gelene kadar değişmiştir. Zaman ve mekânın ayrılmaz bir bütün olduğu savıyla yola çıkarsak (Tanju, 2012) değişim dönüşüm kaçınılmazdır. Koruma dondurmak, değişimi engellemek veya mevcudu belgelemek değildir. Koruma; neyi, ne kadar, niçin korumalıyız, korumalı mıyız sorgulamaları ile değişimin kontrol altına alınmasıdır. Fakat bu kontrolün sınırları ve gerçekçiliği de önemlidir.

Zamanla istek, ihtiyaçlar ve dönemselsiyasi ekonomik hareketler doğrultusunda değişip, dönüşen Taksim meydanının önemli kırılma noktalarından biri 20. Yüzyıl başından ortalarına kadar olan dönemdir. Bu dönem Cumhuriyet ilan edilmiştir ve tüm dünyada yaygınlaşan modernizm akımı, Türkiye'de de etkisini göstermeye başlamıştır. Bu dönem modernizm etkisiyle yapılan yapılar, Cumhuriyet Dönemi yapısı olarak nitelendirilmiştir. AKM Taksim meydanında, modernist hareketin etkileriyle yapılan (Şoher, 2007), Cumhuriyet Döneminin önemli simge yapısı olarak kent belleğinde önemli bir yer almıştır.

Taksim Meydanı, özellikle erken Cumhuriyet Döneminden itibaren kültürel, sosyolojik, siyasi bakımdan farklı temsiliyetlerin merkezi olmuştur (Tanju, 2012, sf. 80). Özellikle 1960 ve 1970'li yıllarda birçok protesto gösterisi, kutlama ve miting burada yapılmıştır ve alan dönemin siyasi ve politik konularda halkın sesini duyurduğu bir "yer" olmuştur. 2013 yılında Taksim Gezi Parkı olaylarının fiziki ve temsili merkezi olmuştur. Burada mekân; temsilin konusu, aracı ve yeri haline gelmiştir. Bu temsiliyetin diğerlerinden farkı; buradaki eylemin sürekliliği olmuştur. Taksim meydanı kamusal mekân işlevini bir süreliğine, buradaki komünlerin yaşam alanına bırakmıştır. Alanda farklı bir yaşam biçimi oluşmaya başlamıştır (Batuman, 2014). Bu dönemde Taksim Meydanı yayalaştırma

⁹ Yapı, zamanla işlevini kaybetmiş ve günümüzde işlevi değişerek sanat galerisi/müze çevrilmiştir.

çalışması ile beton alanlar artırılmak istenmiştir (Yağan, 2018). AKM de bu protestonun sahnesi haline gelmiştir ve olayların etkisiyle AKM'nin yıkımına dair tartışmalar artmıştır.

Taksim meydanının potansiyeli, güç kimin elindeyse ona göre dönüştürülerek, kullanılmıştır. Tanju'ya göre burası popüler kültüre hitap eden, sermaye odaklı yeni bir temsil yet biçimine dönüştürülmeye başlanmıştır. Taksim'in yeni dönemin, yeni bir gösteri alanı olarak özellikle seçildiği düşünülmektedir (Tanju, 2012).

Taksim meydanının sınırlarından biri AKM, bir tarafı Taksim Su Maksemi ile sınırlanırken, bir tarafı Taksim Gezi Parkına, diğer tarafı İstiklal Caddesine doğru ilerlemektedir. Bu dört aksın odağı olan Taksim meydanının göbeğinde Atatürk Anıtı bulunmaktadır. Taksim meydanında olan tüm gösteriler, protestolar, kutlamalar Atatürk Anıtı etrafında olmuştur. Belirli dönemlerde ritüel olarak yapılan anma, etkinlik, gösteri, protesto gibi faaliyetler, 2013 Taksim Gezi Parkı olayları sonrasında yasaklanmıştır. Özellikle bu gibi etkinliklerin olmaması için alan özel olarak korunmaktadır. Bu durum alanın geçiş alanı olarak kullanılmasını zorlaştırmaktadır. Halkın sesini duyurmak için seçtiği bu alan, günümüzde kontrollü olarak bir geçiş noktası olarak işlemektedir. Çeşitli ulaşım olanaklarının kısıtlanması, bilinen mekanların, etkinliklerin kaldırılması gibi durumlar alanın kullanımını engellemekte ve azaltmaktadır.

AKM ve Taksim Meydanı birbirlerinden beslenerek çalışmıştır (Şekil 1). 2013 Gezi Parkı olayları sonrasında Taksim Meydanındaki kontrollü ve sınırlı kullanımın izleri, yeni AKM'de de okunmaktadır. Kamuya açık bir kültür merkezi olarak tasarlanmasına rağmen Yeni AKM'nin kontrollü ve sınırlı bir şekilde kullanılması durumu işlevi ile tezat fakat çevresini destekler niteliktedir. Ayrıca Taksim Meydanında, yeni AKM için yarışma açılarak yapılan heykel de bu değişimlerin bir sembolü olarak alanda yerini almıştır. Heykel insan üstü ölçekte, Taksim Cumhuriyet Anıtı ile yarışır boyutlarda AKM'nin yanında yerini almıştır. Heykel görsel olarak betonarme demir donatıya hapsedilmiş bir ağaç şeklinde tasarlanmıştır. Bu değişimler, dönemin gücünün bir temsili olarak, Tanju'nun da bahsettiği, Taksim'i sermaye odaklı, popüler kültüre hitap eden yere dönüştürülme savını destekler niteliktedir.

Şekil 1: Taksim Meydanı, AKM ilişkisi (<https://akmistanbul.gov.tr/fotograf-galerisi>)

4. Atatürk Kültür Merkezi'nin Koruma Değerleri

Belirli bir dönemi, anlayışı, olayı, kişiyi, ideolojiyi, sanatsal yaklaşımı, toplumsal olayı yansıtan, temsil eden her yapı bir belge niteliğinde korunmaya değerdir (Tanyeli, 2016). Geçmişten günümüze ve geleceğe AKM temsil ettikleri, yapısal durumu ve hikayesi değerlendirildiğinde, somut ve somut olmayan değerlere sahiptir.

AKM modern dönemin ve Cumhuriyet Döneminin Türkiye'deki önemli temsil yapılarından olduğu için simge değerine sahiptir. Bu dönemin önemli mimarlarından Hayati Tabanlıoğlu tarafından yapılması, geçmişten yıkımına kadar birçok tarihi olaya ve sürece tanıklık etmiş olması ve dönemsel önemli

kırılma noktalarının ilk edilgenlerinden olması nedeniyle tarihi ve eskilik değerleri taşımaktadır. AKM bütününden detayına kadar, yapım sistemi, malzeme olarak dışarda ve içeride özellikle betonarmenin heykelsi kullanımı, form, biçim, yalınlık, strüktürün dışa vurumu gibi döneminin özelliklerini yansıtmaktadır. Yapıldığı dönem Avrupa standartlarında donanım, teknik, tasarım ve alt yapı ile yapılmıştır. Tüm bu özelliklerinden dolayı teknik değere sahiptir. Hayati Tabanlıoğlu'nun: *"Merdivenlere biraz takıntılıyım...İnip-çıkarken mutlaka içimden sayarım...Meslek hastalığı..."* (Tabanlıoğlu, H., 1979) diyerek tanımladığı fuayedeki döner, heykelsi merdivenleri, dış cephesindeki strüktürü gibi özelliklerinden dolayı estetik değere sahiptir.

AKM ve Taksim Meydanı, geçmiş izini tam kaybetmeden değişip dönüşmektedir. Bu nedenle bulunduğu konum, çevre dokusu (Taksim meydanı, İstiklal caddesi), dokudaki önemli yapılar, burada geçen olaylar, çekilen filmler, geçmişten günümüze kullanıcı kitlesi gibi değerlerinden dolayı mekânın/alanın ruhu değerlerine sahiptir. Taksim meydanının en önemli öğelerinden olması, burada geçen tarihi olaylar, kullanıcıların anısı, şehrin anısı, dönemlerin anısından dolayı, ayrıca burada oynayan oyuncular, buraya gelen konuklar, kalıcı-geçici kullanıcılardan dolayı anı, toplumsal hafıza ve kentsel hafıza değerlerine sahiptir.

Tüm bu sahip olduğu değerleri yıkımına kadar (2018) koruduğu için özgünlük değerine sahiptir. Fakat günümüzde yıkılıp yeniden yapılan yeni AKM tüm bu değerlerini kaybetmiştir. Aynı alanda, aynı işlev ve isimle, eskisinden esinlenilerek farklı bir yorumla yeniden yapıldığı için kısmi olarak toplumsal hafıza değerine sahip olduğu söylenebilir. Ancak zamanla gelecekte yeni AKM'nin değerlerinin olup olmayacağı tartışılabilir. Ancak zamanla gelecekte yeni AKM'nin değerlerinin olup olmayacağı tartışılabilir.

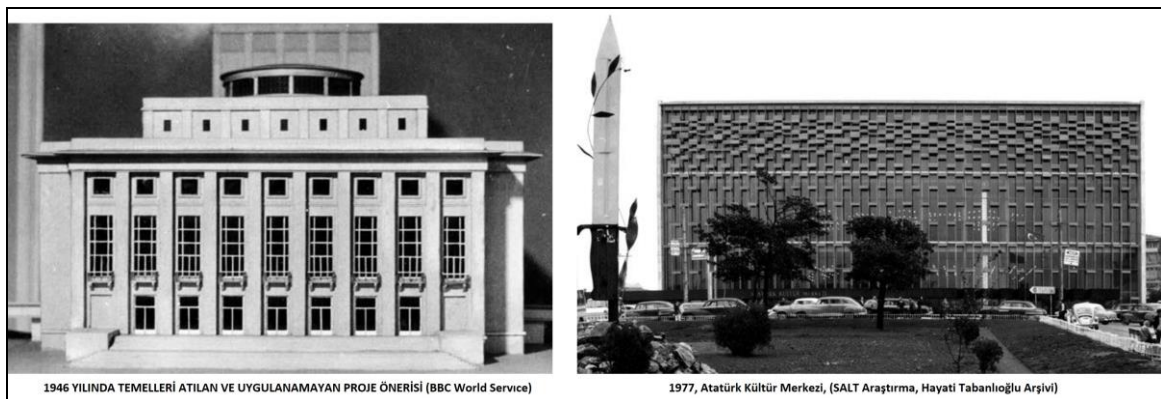
5. Atatürk Kültür Merkezi'nin Dünü, Bugünü ve Geleceği

AKM dünü (eski inşa ve yıkım süreci); bugünü (yeni tasarımı ve sorunları); ve geleceği olarak üç ana başlık ve bunların alt başlıkları ile ele alınmıştır. Özetle AKM 1977'de açılmış, 2008'de kapatılmış, 2018'de yıkılmış ve 2021'de tekrar açılmıştır. Geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bir bağ kurularak konu karşılaştırılarak ele alınmıştır.

5.1. Atatürk Kültür Merkezi'nin Dünü: İnşa ve Yıkım Süreci

5.1.1. Eski Atatürk Kültür Merkezi'nin İnşa Süreci

Atatürk Kültür Merkezi'nin ilk projesi Auguste Perret tarafından hazırlanmıştır ve 1946 yılında temelleri atılmıştır. Sonrasında Rükneddin Güney, Paul Bonatz ve Hayati Tabanlıoğlu'nun müdahaleleriyle 1969'da yapı tamamlanmıştır. Yapı iki yangın geçirdiği için kapanmış ve son olarak 1977 yılında açılmıştır (Şoher, 2007, sf:1) (Şekil 2).

Şekil 2: 1946 Yılında Temelleri Atılan ve Uygulanamayan Proje (BBC World Service); 1977 AKM, (SALT Araştırma, Hayati Tabanlıoğlu Arşivi)

Atatürk Kültür Merkezi'nin ilk oluşum süreci dönemin politik ve ekonomik sorunları nedeniyle zor ve uzun olmuştur. 1946 yılında "Opera Binası" tasarımı olarak başlanılan yapının temeli 1946 yılında atılmıştır. Başlangıçta planlanan süreçte tamamlanamayan binanın yapımı 23 yıl sürmüştür. Temeli atıldıktan sonra, inşaat sürecinde inşaat durdurulup farklı projeler hazırlanmıştır. Nisan 1957 tarihine kadar hazırlanan projelerde "İstanbul Operası" olarak geçmiştir. Proje yapımı Hayati Tabanlıoğlu'na teslim edilince, "kültür merkezi/sarayı" olarak çok daha geniş içerikli işlevler içeren bir tasarım önerisiyle ele alınmıştır (Tabanlıoğlu, 2010). Yapı için önerilen üçüncü proje uygulamaya geçirilmiş ve yapı tamamlanarak 1969 yılında açılmıştır. Fakat 1970 yılında çıkan yangın nedeniyle yapı kapatılmıştır. Hayati Tabanlıoğlu tarafından tekrar yapılan yapı, 1977 yılında "Atatürk Kültür Merkezi" (AKM) adıyla ikinci defa açılmıştır (Tabanlıoğlu, H., 1979, Tabanlıoğlu, M., 2010).

Yapıldığı Cumhuriyet Döneminde dünyadaki sayılı çağdaş örneklerinden olan yapı; opera-bale, tiyatro, konser ve kongre işlevleri ile kullanılmıştır. Yapıda meydan cephesinde yer alan geniş fuaye ve sergi salonları, 1.317 kişilik bir büyük salon, 530 kişilik konser salonu, 250 kişilik sinema, 200 kişilik sinema salonu, tiyatro salonları (oda tiyatrosu) yer almaktadır. Büyük sahne kendi etrafında dönmektedir ve farklı seviyelerde kullanılacak şekilde tasarlanmıştır (Şoher, 2007, sf:1).

Yapı 1999 yılında sahip olduğu koruma değerlerinden dolayı tescillenmiştir. Cumhuriyet Döneminin simge yapılarından olduğu için 2007 yılında "birinci grup kültür varlığı" olarak tescillenmiştir (KVTVKK, 1998).

AKM kullanıldığı süre içerisinde nitelikli ve ciddi bir onarım görmemiştir. Ana sahnenin özgün koltuklarının değişimi gibi küçük onarımlar yapılmıştır. Fakat bu değişimin özgünlüğü konusunda tartışmalar olmuştur (Tabanlıoğlu, 2013). Zamanla istek ve ihtiyaçları karşılayamamış ve teknik olarak yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu bakımsızlık ihmalinin bilinçli olabileceğine dair görüşler de mevcuttur (Şoher, 2007, sf:1, Tanyeli 2016).

AKM kapatılana kadar Kültür Merkezi olarak işlevini sürdürmüştür. 2008 yılında son etkinliği yapılarak, yapı kapatılmıştır.

5.1.2. Eski Atatürk Kültür Merkezi'nin Yıkım Süreci

Cumhuriyet Döneminin yapılarından Atatürk Kültür Merkezinin yıkım ve yeniden yapım kararı, Taksim meydanına dair önemli kırılma noktalarından biri olmuştur. On yıl kapalı kalan yapı, Şubat 2018 yılında yıkılmıştır.

Milliyet Gazetesi'nin 11 Ağustos 2005'te yayınladığı yazı ile konu ilk kez gündeme gelmiştir. Bunu takip eden zaman diliminde, AKM'nin; yıkılacak mı, yerine tekrar yapılacak mı veya yerine başka işlevlerde bir yapı mı yapılacak tartışmaları yapılmıştır.

Şebnem Soher, 2007 yılında AKM'nin yıkım kararına dair anket çalışması yapmıştır. Bu çalışmada AKM'nin somut ve somut olmayan değerlerinden bahsedilmiştir. AKM'nin teknik yetersizliği, yapının ömrünü tamamlayıp tamamlamadığı, onarım ve rekonstrüksiyon bütçesinin karşılaştırılması gibi konular tartışılmıştır. Yıkım yerine onarımın mümkün olabileceği, ihtiyaçlar doğrultusunda çağa uygun başka bir kültür merkezinin uygun başka bir yere yapılabileceği belirtilmiştir. Bu çalışma sonucunda; AKM'nin yıkım kararının tartışmaya bile açık olmadığı, yıkım kararının AKM'nin temsil ettiği simgesel ve ideolojik değerler, konumu ve ekonomik boyutu gibi nedenlerle verilmiş olabileceği belirtilmiştir (Şoher, 2007).

2007 yılında AKM yıkılıp yenisinin yapılması kararı TBMM Komisyonu'ndan geçmiştir ve son karar verme yetkisi Kültür Bakanlığına bırakılmıştır. 1999 yılında tescillenen yapının, KTVKK tescil ilkeleri bağlamında tarihsel değer taşıdığını için yıkımına izin vermemiştir (KVTVKK, 1998; Şoher, 2007, sf:1).

İlgili üniversiteler tarafından yapılan çalışmalar sonucunda, AKM için hazırlanan statik raporlarına göre yıkım ön görülmemiştir ve yapının güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Fakat bu yenileme ve güçlendirme projesi için yapının tescil grubunun belirlenmesi gerekmektedir. Bundan dolayı 2007 yılında simge değeri taşıdığı için “birinci grup kültür varlığı” olarak tescillenmiştir (Tabanlıoğlu, 2013).

2007 yılındaki kararın ardından, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Kanunu Tasarınının 11. Maddesine göre; AKM'nin yıkılması öngörülmüştür. Yıkım kararı; AKM'nin teknik olarak çağdaş kullanım koşullarını sağlamadığı, statik olarak risk taşıdığı ve ekonomik olarak ömrünü tamamladığı tespitleri doğrultusunda alınmıştır. AKM 2008 yılında kapatılmıştır (Yürekli, 2022, sf.3). Fakat Tanyeli yıkım kararı hakkında görüşlerini, “AKM'nin eskidiği ve güvenlik koşullarını sağlamadığı, ciddiye alınabilir savlar değildir” olarak belirtmiştir. Öncelikli olarak yıkmak yerine sürekli bakım, kısmi onarım gibi yöntemler tercih edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca bu süreç içerisinde çatısının ve dış kaplamasının açılması gibi eylemlerin, AKM'nin yıkım sürecini hızlandırdığı ve bu eylemlerin bilinçli bir şekilde yapıldığı belirtilmiştir (Tanyeli, 2016).

2008 Temmuz'da Kültür Varlıkları ile ilgili Kanada'da yapılan uluslararası toplantıda; İstanbul'un eksiklerini tamamlamazsa Dünya Mirası Listesinden çıkma durumu söz konusu olmuştur. Bu durum üzerine, AKM'nin yıkım kararı bir süre durdurulmuştur.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2008 Kasım'da AKM'nin yenileme projesi için Murat Tabanlıoğlu ve ekibi görevlendirilmiştir. Hazırlanan proje ve uygulama projesi Mayıs 2009 tarihinde koruma kurulu tarafından onaylanmıştır. AKM için hazırlanacak bu projede; çağdaş malzeme ve donanım ile sahne performansı ve seyir imkanının artırılması, yapının depreme karşı güçlendirilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir.

Hazırlanan projenin uygulaması için Haziran 2009 yılında ihale açılmıştır. Temmuz 2009 tarihinde bu kararların iptaline dair açılan dava sonucunda, AKM'ye dair yapılan proje çalışmaları durdurulmuştur. Bu kararın ardından konusunda uzman kişilerden ve yapının ilk tasarım ekibinde bulunan uzmanlardan görüşler alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda Hayati Tabanlıoğlu'nun tasarımı da dikkate alınarak, proje revize edilmiştir. Son revizyonda öncelikle; çağın teknik olanaklarından yararlanılarak binanın alt yapı tesisatı, ışık, ses sistemi, dış cephe, çatı ve yalıtımı konuları üzerinde durulmuştur (Tabanlıoğlu, 2013). Yapının sürekli yaşaması ve farklı kullanıcı kitlelerine hitap etmesi için çok işlevli bir proje geliştirilmiştir. Projeyi destekleyen; restoran, kütüphane, dükkân gibi ikincil mekanlar tescil kriterlerine göre uygulanamaz olarak değerlendirilmiştir. Bunun üzerine Aralık 2009 yılında AKM'nin müellifi olan Tabanlıoğlu “aslına uygun tadilat” yapmak üzere protokol imzalamıştır (Tabanlıoğlu, 2010).

2012 yılında AKM'nin yıkımından vazgeçilerek, “güçlendirilerek ve tamirat-tadilat işleri” yapılması kararı verilmiştir. Fakat daha sonra AKM'nin inşaatının çürük olduğu belirtilmiştir ve yapının tescilinin kaldırılıp yıkımına karar verilmiştir (Hasol, 2022).

2013 yılında Taksim Gezi Parkı Olayları sürecinde, bir sahne olarak kullanılan AKM'nin yıkımına dair tartışmalar artmıştır. 2013 ve sonraki süreçte Taksim, Türkiye için 1968 olaylarından sonra tekrar daha güçlü bir mekâna dönüşmüştür. Bu durum yıkım tartışmalarını güçlendirmiş ve AKM 2018 yılında yıkılmıştır.

Bu çalışma kapsamında incelenilen farklı görüşlerin, düşünceleri benzerdir. AKM'nin fiziksel ve işlevsel sorunları ve yetersizlikleri olduğu belirtilmiştir. Fakat AKM'nin yıkılmadan, onarılması gerektiğini ve bu yıkımın bilinçli olarak yapıldığı vurgulanmıştır.

5.2. Atatürk Kültür Merkezinin Bugünü: Yeni Tasarımı ve Sorunları

5.2.1. Yeni Atatürk Kültür Merkezi Tasarım Kriterleri

İstanbul'da 2020-23 yıllarında birçok yeni kültür merkezi açılmıştır. Bunlardan birisi de yıkılıp, yeniden yapılan yeni Atatürk Kültür Merkezi yapısıdır. Yeni AKM 2021 yılında ilk açılışını gerçekleştirmiştir. Fakat uygulama tam bitmediği için bir süre tamamen kullanıma açılmamıştır.

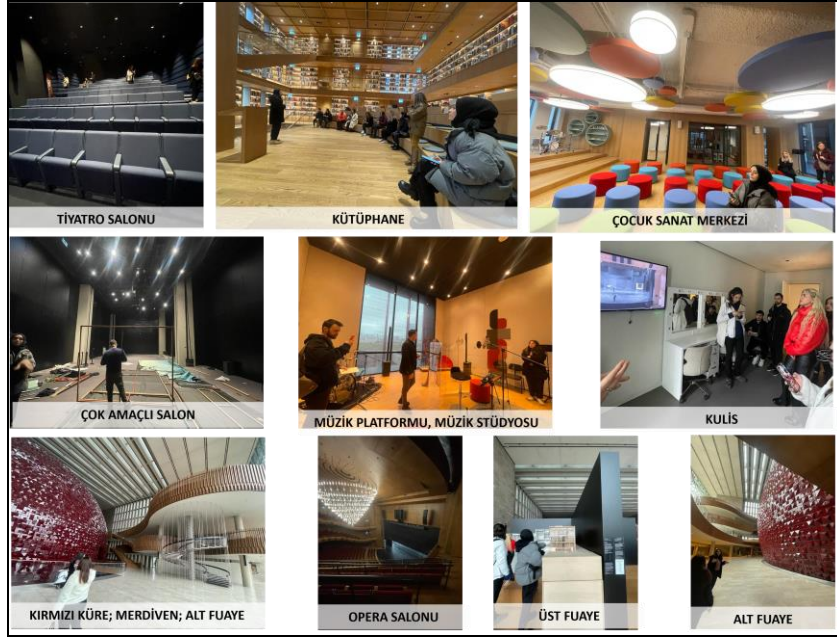
M. Tabanlıoğlu, bulunduğu konum nedeniyle bir nirengi noktası ve işlevsel değeri olan yapı yerine, eskisinden çok farklı biçimde bir tasarım yapmanın, toplumsal hafıza bakımından olumsuz olacağını belirtmiştir. Bu nedenle, yeni AKM, eski yapının öğelerinden ve tasarım kriterlerinden referans alınarak, çağın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yeniden ele alınmıştır (İtez, 2021).

AKM için kapsamlı, çok işlevli, birçok kullanıcı kitlesine hitap eden, aynı anda farklı kullanım olanakları sağlayan bir tasarım önerisi geliştirildiği belirtilmiştir. Teknik olarak, çağdaş bir tasarım yaklaşımı ile yapıyı ele aldıklarını açıklamıştır. AKM'yi ve kamusal alanı destekleyen ikincil mekanlarla ana tasarımı destekleyeceklerini vurgulamıştır (Tabanlıoğlu, 2013).

Onaylanan ve uygulanan son projede; çağdaş bir tasarım yaklaşımı ile yapının kimliğinin gelecek nesillere taşınması ve herkesin ulaşabilmesi amaçlanmıştır. Yıpranmış öğelerin onarılması, tüm ana ve destek mekanların daha kullanışlı bir şekilde işlevlendirilmesi, amaçlanmıştır. Yapıya birden fazla giriş sağlanarak, kamusal alanla ve özellikle Taksim Meydanı ile sürekli iletişim halinde olması düşünülmüştür. Gişelerin yapı içerisinde tasarlanması, sanat galerisine yapı içerisinden direkt ulaşılması planlanmıştır. Yapı içerisindeki kültürel etkenlikleri destekleyen tasarım dükkanları, özellikle boğaz cephesine bakan restoran gibi ikincil mekanlar düşünülmüştür. Mekanların daha işlevsel ve çok amaçlı kullanılabilmesi ve sürekli yaşaması için modüler sistemle birleşen-ayrılan hareketli duvar elemanları ile tasarlanması düşünülmüştür. Farklı işletmelerin de istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak alanlar planlanmıştır. Prova alanları gibi seyirciye hitap etmeyen alanların da gün ışığından yararlanabilmesi gibi detaylı tasarım kriterleri ile projeye yaklaşılmıştır (Tabanlıoğlu, 2010).

Yerinde yapılan tespitler sonucu yapı değerlendirilmiştir. Yeni AKM, ana opera mekanının yer aldığı yapı ve bunu destekleyen ikincil mekanlarla iki bölüm olarak yeniden tasarlanmıştır. Yeni AKM'nin ana opera yapısı, eski AKM'nin kütle ölçeği, oranları ve cephe tasarımına dair sembolik referanslar verilerek ve eskisinin yükseklik sınırı korunarak yeni bir proje olarak tasarlanmıştır. Eski AKM'nin cephe elemanı, merdiven ve korkuluk gibi detayları yeni AKM'ye aktarılmaya çalışılarak kentsel hafızanın tamamen kaybedilmemesi amaçlanmıştır (İtez, 2021). Yeni AKM, eski AKM gibi Taksim meydanına sınır oluşturacak şekilde, Taksim Gezi Parkına ve İstanbul Teknik Üniversitesi'ne doğru (eski otoparkın olduğu alana) eklenen yeni birimleriyle yeniden ele alınmıştır. Kültür Sokağı olarak isimlendirilen bu yeni eklemeleri ile alana yeni bir kültür rotası katması amaçlanmıştır.

Yeni AKM'nin üç farklı salonu vardır; opera salonu (kırmızı küre), tiyatro salonu ve çok amaçlı salon. Kültür Sokağı olarak isimlendirilen yarı açık mekânda; galeri, müzik platformu, müzik stüdyosu, çok amaçlı salon, çocuk sanat merkezi, tasarım dükkânı, kütüphane, Yeşilçam sineması, kafe ve restoranlar yer almaktadır. Ayrıca ana birimleri destekleyen kulis, depo gibi alanlar vardır (Şekil 3).

Şekil 3: 2023 Yeni AKM Mekanları (F. ÖNCEL, 2023)

Yeni AKM bütününden detayına; strüktür, malzeme ve tefriş seçimi, ses, ışık, akustik gibi teknik detaylarda son teknolojik olanaklar kullanılarak tasarlanmıştır. Yapıda “Opera Salonu” olarak tasarlanan kırmızı küre, küçük seramikle kaplanarak yapılmıştır. Özellikle akustik konusunda detaylı çalışıldığı ve koltukların ses yutar özelliğe kumaşlar ile kaplanarak tasarlanmıştır. Aydınlatma elemanları yapılacak etkinliğe göre şekil alabilecek nitelikte salona özel hareketli olarak tasarlanmıştır. Orkestra çukuru büyük etkinliklere olanak sağlayacak boyutta ve detaylarda tasarlanmıştır. Orkestra salonunun çok büyük boyuttaki hareketli döner sahnesi, mevcut etkinliğin gereklilikleri karşılayacak ve aynı zamanda bir sonraki etkinlik hazırlıklarına olanak sağlayacak detayları çözülerek tasarlanmıştır. Bu mekâna destek olan, sahne arkası, kulis, yan sahneler gibi birimler de sahneye rahat destek verebilecek şekilde dikkatle çözülmeye çalışılmıştır. İçerideki tefriş elemanları, çağdaş bir opera salonunun gerekliliklerini karşılayacak biçimde seçilmiş ve tasarlanmıştır. “Tiyatro Salonu”nun altında tiyatro işlevini destekleyen kulise ilave olarak, marangozhane, demirhane, boyahane terzihane gibi birimler yer almaktadır. “Çok Amaçlı Salon”, farklı etkinlikler için hareketli duvarlar ile bölünerek esnek tasarım olanağı sağlanacak şekilde tasarlanmıştır. Böylece üç farklı etkinliğin aynı anda yapılabilmesi sağlanmıştır. Bu alan; bir markanın tanıtım etkinliği, sergi alanı, defile, gösteri gibi farklı işlevlerle gereken kapasiteye göre kullanılmaktadır. “Çocuk Sanat Merkezi”, dört sınıf ve bir ortak mekân olmak üzere beş birimden oluşmaktadır. Bu tasarımda aynı anda farklı etkinliklerin yapılabileceği alanlar mevcuttur. Alanda çocukların müzikle ilgili deneyimlerde bulunma olanağı da sağlanmaktadır. “Sanat Galerisi” Taksim meydanına bakmaktadır. Sergi mekanları; yapılması düşünülen sergiye göre AKM yönetiminde konusunda uzman küratörler tarafından yönetilmekte ve tasarlanmaktadır. Sergi mekanları, serginin konusuna göre esnek tasarım olanakları sağlayabilecek şekilde ele alınmıştır. Böylece mekân serginin önüne geçmemektedir ve sergiye engel olmamaktadır. “Müzik Platformu” iki kattan oluşmaktadır ve uzun süreli sergiler için kullanılmaktadır. Burada müziğe ve müzik kültürüne dair sergiler yer almaktadır. Alan konusunda uzman kişiler tarafından yönetilmektedir. Zemin katta bulunan mini sahnede, söyleşiler, solo gösteriler, atölyeler yürütülmektedir ve talep edildiğinde kiralanmaktadır. Ayrıca bu platforma bağlı kayıt stüdyosu vardır. Bu mekân randevu ile herkesin kullanımına açık olarak kiralanmaktadır. Alan için gerekli teçhizat ve elemanları içeren önemli teknik detaylar için buradaki ilgili müzik uzmanlarına danışılmaktadır. “Yeşil Çam Sineması” mekânı; 1998 Beyoğlu’nda kurulan bağımsız filmlerin gösterildiği sinema ile aynı amaç doğrultusunda, eski Yeşilçam Sinemasının ruhunu tekrar yaşatmak

amacıyla tasarlanmıştır. Ayrıca kültür merkezi işlevini destekleyen tasarım dükkânı, restoran, kafe gibi ikincil mekanlarla yapı ve alan yaşatılmaya çalışılmıştır. Birden fazla yapılan girişler sayesinde gidilecek etkinliğe direkt ulaşılması sağlanmıştır. Yönetim birimlerine veya mahremiyet sağlanmak istenen katlara şifreli kartlar kullanılarak herkese açık asansörlerden ulaşılmaktadır. Böylece gerekli alanlarda kontrol sağlanmaktadır.

5.2.2.Yeniden Yapım, Özgünlük ve Tasarıma Dair Sorunlar

Atatürk Kültür Merkezi'nin yıkılıp yeniden yapılması; yapının gelecek nesillere özgün bir şekilde ulaşmamasına ve yapının birçok değerini kaybetmesine neden olmuştur. Yapı daha önce belirtilen görüşlerdeki gibi, yenilenerek onarılsaydı bu sorunlarla karşı karşıya kalmamış olacaktı.

Yerinde yapılan gözlemler neticesinde; geniş bir alanda, çok işlevli bir tasarım, çevresiyle birlikte ele alınmaya çalışılmıştır. Bütün işlevler için gereken ana-ara-destek mekanları, tüm teknik alt yapısı detaylıca düşünülmüştür. Fakat özgün olan eski AKM yapısı yıkılmıştır. Yeni yapının tasarım ve işleyişine dair birtakım sorunlar mevcuttur.

Öncelikle kültür ve sanat yönetimi bir kültür merkezi için önemli bir konudur. Yeni AKM yönetiminde ilgili birimlerde konusunda uzman kişilerin çalışması olumlu bir yaklaşımdır. Bakanlıktan bazı ilgili birimlerin kamusal bir yapı olan yeni AKM içerisinde yer alması, yapının kontrollü durumunu desteklemektedir.

Yapı kontrollü ve kısıtlı kullanılmaktadır. Yapının tamamı her zaman açık değildir. Sadece etkinlik yapılan alanlar açıktır. Yapının bütününe önceden izin alınarak girilmektedir. Burada sorun kamusal bir alanın etkinlik olmadığı zamanlarda, ancak izinle gezilebilmesi durumudur. Çağın olanaklarının getirdiği teknik detaylar ile tasarlanmış yeni AKM'nin kontrollü, sınırlı, süreli işletim sistemi; yapının efektif kullanımına izin vermemektedir. Bu kullanışsızlık yapının yakını olan Taksim Meydanına da sıçramıştır. Taksim Meydanı ve AKM'de kontrollü ve sınırlı giriş çıkışlar nedeniyle, kamusal alan ve kültür merkezinin sürekli yaşamasını engellemektedir. Bu durum kültür merkezi işlevine tezatlık teşkil etmektedir.

Büyük sahnenin yer aldığı "kırmızı küre" yeni AKM'nin önemli mekanlarındanıdır. Bu mekân, yeni AKM'nin tamamlanması en uzun süren mekanlarından olmuştur ve açılışından sonra da yapımı devam etmiştir. "Kırmızı küre", eski AKM'nin, önemli temsil öğelerinden, dış cephesindeki strüktür ile yarışır vaziyettedir. Özellikle geceleri ışıklandırma ile yapının önüne geçmektedir. Kürenin yapımı için eski AKM'nin fuaye tasarımında dikkate değer değişimler ve farklılaşmalar gözlemlenmektedir. Eski fuaye parçalanarak, ortadan kaybolmuştur. Eski sahne ile kıyaslayınca, yeni kırmızı küre içerisindeki parter (1. Kat izleme alanları) ile ikinci balkonda oturanların ortak kullanabileceği fuaye alanı da ortadan kaldırılmıştır. Kürenin yapının tavanına değmesi durumu nedeniyle yapı ve küre arasında, boyut ve oran ve orantı konularında sorunlar gözlemlenmektedir (Şekil 4). Ayrıca biçimsel olarak bakıldığında yapının tam karşısına yapılan camiye de göz önüne alarak, Taksim'in kubbeler meydanına dönüştüğüne dair eleştiriler de ortaya konulmuştur (Şoher, 2007).

Sahne içerisindeki hareketli ve yapı için özel tasarlandığı belirtilen aydınlatma elemanı teknik olarak çağdaş ve işlevseldir. Fakat opera salonu için tasarlanan aydınlatma elemanının avizeye benzemesi, mekâna işlevsel olarak uygunluğu, mekanla yarışır bir eleman olması konuları sorunludur (Şekil 4).

Eski AKM'nin en önemli öğelerinden fuayedeki döner merdiven; mimarı Hayati Tabanlıoğlu için önemli bir elemandır. Özellikle Cumhuriyet Dönemi kamusal yapılarında görünen döner merdivenler, tasarımların en dikkat çeken öğelerinden olmuştur. Yeni AKM için döner merdivenin benzeri, aynı yerine yeniden yapılmıştır. Yerinde yapılan tespitlerde, merdivenin en fazla iki kişi tarafından

deneyimlenebileceği, statik olarak daha fazla kişinin kullanımında sorun olabileceği belirtilmiştir. Burada sorun sadece özgün merdivenin yıkılıp yerine taklidinin yapılması değildir (Şekil 4). Çağın tüm teknik olanaklarının kullanıldığının belirtilmesine rağmen, AKM'nin en önemli fuaye öğesi olan merdiven statik nedeniyle çalıştırılmamaktadır ve sadece bir heykel nesnesi haline gelmiştir.

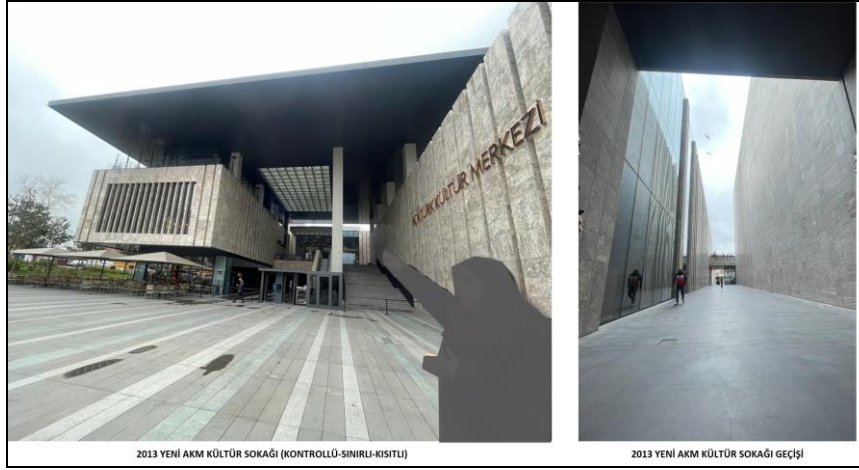
Şekil 4: 2023 Yeni AKM Kırmızı Küre (Opera Salonu), Merdivenler, Opera Salonu Aydınlatma (F. ÖNCEL, 2023)

Yeni AKM'nin cephesi, eskisine benzer şekilde fakat farklılıklarla yeniden tasarlanmıştır. Eski AKM'nin en önemli cephe elemanı tekrar kullanılmıştır. Fakat giriş cephe saçağı kaldırılıp, tüm binayı saran bir saçak ile yeni AKM'nin ön cephesi ve en önemli cephe elemanı içeri gizlenmiştir. Bu durum kırmızı kürenin öne çıkmasını desteklemektedir.

Ayrıca eski AKM'nin birinci kat hizasında, insan ölçeğinde olan saçağı tamamen kaldırılmıştır. Yapı geri çekilerek yapının kenarları ve üzeri temsili bir saçak olarak yapılmıştır. Fakat bu durum, eski AKM'nin simgesi olan cephe elemanını içeri saklamıştır. Yeni saçak işlevsel olarak eskisi gibi çalışmamaktadır. Bu durum Taksim meydanını da etkilemiştir. Eski AKM'nin saçağı; etkinlik esnasında etkinlik kullanıcıları için bir nevi dış fuaye vazifesi görmektedir. AKM'nin o anki etkinliğinin ara tartışmaları, binanın dışına Taksim meydanına da taşmaktadır. Ayrıca sürekli kullanıcılar ve Taksim meydanından geçen kullanıcılar için eski saçak bir durak noktası olmuştur. Taksim Meydanından geçerken AKM'nin bir etkinliğini görme, yapıyı kullanma veya AKM kullanıcısının meydanı kullanması gibi durumlar yapının ve alanın sürekli yaşamasını sağlamıştır. Günümüzdeki yeni tasarımla bu ilişki ortadan kalkmıştır.

Eski AKM'de olmayan ve üst kottan bitişik yapılan yeni yapı ve bu yapı altındaki boşluk iki önemli aksı bağlayan geçiş olarak tasarlanmıştır. Bu geçişe takılı çeşitli işlevlerde mekanların bulunduğu sokak "kültür sokağı" olarak nitelendirilmiştir. Fakat bu alana, turnikeler ile kontrollü ve belirli zaman dilimlerinde girilmesi durumu, alanın kamusallığını sorgulatmaktadır. Ayrıca buradaki farklı işlevlerdeki mekanlar, ekonomik olarak herkese hitap edecek şekilde kurgulanmamıştır. Tüm bu nedenlerden dolayı, başta tasarımcının yaptığı yarı açık kamusal bir alan olan ve AKM'yi çevresiyle bütünleştiren özellikle Taksim Meydanı ve İnönü Caddesini AKM vesilesi ile birbirine bağlayan güçlü tasarım kararları maalesef yaşamamaktadır. "Kültür Sokağı" alanında sokak kurgusunda; dinlenme elemanları olan alanlar, seyir terasları gibi açık ve yarı açık kamusal mekanlar mevcuttur. Tasarımcı yapının çevresiyle birlikte yaşaması için olumlu tasarım kararları ile yapıyı tasarlamıştır. Fakat "kültür sokağı"nın kontrollü-sınırlı geçiş durumu, mekânların markası gibi durumlar alanın tam bir kamusal alan olarak çalışmasını engellemektedir. Turnikelerin kapalı olduğu zaman dilimlerinde, Taksim Meydanından aşağı İnönü caddesine inmek için, tüm adayı dolaşmak gerekmektedir (Şekil 5).

Şekil 5: 2013 Yeni AKM Kültür Sokağı (Kontrollü-Sınırlı-Kısıtlı ve Yeni AKM Kültür Sokağı Geçışı (F. ÖNCEL, 2023)

5.3. Atatürk Kültür Merkezi'nin Geleceği:

Geçmişin tamamı içinde bulunduğumuz anda sıkışmış olduğu için süreç önemli bir olgudur. Tüm geçmiş ve tüm gelecek, şimdinin içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle içinde bulunduğumuz anı ve geleceği anlamak için öncelikle geçmişi, geçmişin tüm birikimlerini ve hafızayı anlamamız gerekmektedir (Tanju, 2012, sf.74). Bu yaklaşımla yeni AKM'nin geleceği için öncelikle geçmişine hâkim olup, bulunduğumuz anı değerlendirerek, geleceğine dair bir söz söylemek mümkün olabilecektir.

Yeni AKM'nin eskisinin ruhuyla birlikte, Cumhuriyetin ikinci yüzüncü yılında nerede olacağı sorgulamaları önemlidir. Geleceğin yerleşimleri, koşulları nasıl değiştirip, dönüştürecek sorgulamalarının şu an net olarak yanıtlanması mümkün değildir.

Gelecek için öncelikle yıkararak yapmak yerine mevcudu korumakla yola çıkmalıyız. Tanyelinin bahsettiği bilinçli yıkım sadece AKM özelinde olmamıştır, her dönem bu gibi yıkımlar olmuştur (Tanyeli, 2016).

Yeni Atatürk Kültür Merkezi aynı yerinde, aynı isimle ve benzer işlevle ve eski AKM'nin belirgin tasarım öğeleri, sembolik olarak referans alınarak yeniden tasarlanmıştır.

Cumhuriyetin iki yüzüncü yılında AKM ne ve nerede olacak, AKM'nin çevresiyle ve Taksim meydanı ile ilişki nasıl olacak gibi konular ancak zamanla açıklığa kavuşabilir. Fakat eski AKM'nin geçmişine dair yazılı ve çizili verileri doğru bir şekilde gelecek nesillere aktarmamız mümkündür. Yeni AKM'nin, eski AKM'nin günümüze ulaşan verileriyle birlikte ele alınarak, gelecek nesillere aktarılması mümkündür. Ayrıca elde edilen bilgilerin korunarak, geliştirilmesi ve yeni ve eski AKM'ye dair söylemler üretmenin, gelecek için önemli olduğu düşünülmektedir.

6. Karşılaştırma ve Değerlendirme

Dünyada, Atatürk Kültür Merkezi ile benzer dönemde, modernist etkiyle yapılmış olan ve benzer dönemlerde kapatılarak, yenilenen kültür merkezleri mevcuttur. Bu kapsamda özellikle benzer özellikler taşıyan ve koruma bağlamında özgünlüğüne saygı duyularak yenilenen örnekler ele alınmıştır. Yapıların özellikleri Atatürk Kültür Merkezi ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

6.1. Karşılaştırma

Yeni Ulusal Galeri (Neue Nationalgalerie)

Mies van der Rohe tarafından 1963-68 yılları arasında Berlin’de tasarlanmış ve 1968 yılında açılmıştır. Yapı modern sanat eserlerini sergileme amaçlı bir kültür yapısı olarak yapılmıştır. Yapı Mies van der Rohe’nin Avrupa’da yaptığı nadir yapılardandır (İtez, 2021). 64 metre uzunluğunda olan yapı, tek bir kütleden oluşmaktadır. Betonarme kabuk, çelik strüktür ve cam yüzeylerden oluşan yapı modernizm etkisiyle sade ve yalın olarak tasarlanmıştır. Hafif olarak tasarlanan yapının içi dışardan algılanmaktadır. Yapıldığı dönem, yapan mimar, kullanılan malzemeler gibi özelliklerinden dolayı 20. yüzyılın önemli modern miras örnekleri arasındadır. Yapıyı korumak ve özgün şekilde gelecek nesillere aktarmak için yapı 2000 yılında “özel öneme sahip kültür varlığı” olarak tescillenmiştir (İtez, 2021).

2015 yılında teknik altyapı, sürdürülebilirlik, erişilebilirlik, güvenlik gibi çağın istek ve ihtiyaçlarını karşılayamadığı için yenilenmek üzere kapatılmıştır (Yürekli, 2022). Yapının özgünlüğüne en az şekilde müdahale edilerek, müzenin güvenlik sistemi, teknik birimleri, ortak kullanılan mekanları, havalandırma sistemi ve tüm alt yapısı yenilenmiştir. Betonarme kabuğun detaylı onarımı yapılmıştır. Dış cephe camları değiştirilmiştir. Çelik strüktür sorunları düzeltilerek yeniden kaplanmıştır. Uygulama esnasında yapının içerisindeki zemin döşemesi, taş kaplama yüzeyler, metal tavan ızgarası gibi 35 bin eleman sökülmüş ve onarılarak tekrar yerine yerleştirilmiştir. Yapıya ek fonksiyonlar ilave edilmiştir. Özellikle dolaşım alanlarında engellilerin erişimi göz önüne alınmıştır. Yenileme uygulaması David Chipperfield tasarım ekibi tarafından yapılmıştır. Ekip yaptıkları müdahaleleri, özgün yapıya saygılı bir onarım olarak tanımlamıştır (İtez, 2021).

Yapı 2021 yılında yenilenerek tekrar açılmıştır. Yapının yenilenmesi için yapılan müdahaleler azami düzeyde yapılmaya çalışılmış, ekler ve değişimler yapıda fark edilebilir şekilde özgün yapının önüne geçmeden yapılmıştır. Bu şekilde bir uygulama ile modern mirasın önemli temsil yapılarından olan müze, çağın istek ve ihtiyaçlarına uygun olarak yenilenmiş ve özgünlüğünü korumuştur (Yürekli, 2022, sf.3).

Modernizm döneminin Türkiye’deki önemli örneklerinden AKM’nin uygulamasında ise; bu uygulamadaki yaklaşımın aksine bir yaklaşım kararı alınmıştır. Eski AKM tamamen yıkılıp, yerine eskisinin yeniden yorumlanması şeklinde bir uygulama yapılmıştır.

Pompidou Kültür Merkezi

Dönemin cumhurbaşkanı tarafından Paris’te şehir merkezinde belirlenen alana dönemini yansıtan, yenilikçi bir kültür merkezi yapılması için 1971 yılında yarışma açılmıştır. Bu yarışma sonrası, Renzo Piano ve Richard Rogers tarafından tasarlanan öneri uygulama için seçilmiştir ve 1977 yılında açılmıştır (Merdim, 2021). Pompidou Kültür Merkezi ulusal modern sanat müzesi, endüstriyel tasarım merkezi, halk kütüphanesi, sürekli sergi alanları, müzik araştırma merkezi, sinema salonları, performans alanı, 158 kişilik amfi gibi farklı işlevleri içermektedir ve böylece farklı kullanıcı kitlelerine hitap etmektedir. Ayrıca yapı Avrupa’nın en büyük modern sanat koleksiyona sahiptir. Yapı iki hektarlık alanın yarısına yapılmıştır ve alanın kalanı kamusal meydan olarak tasarlanmıştır. 2012 yılında bu meydana tasarlanan heykel de bu alanın bir parçası haline gelmiştir. 48 metre açıklık geçilerek tasarlanan yapıda çelik makas kirişler kullanılmıştır. Yapı yapıldığı dönemin radikal ve yenilikçi bir örneğidir. Yapı yükselen teknolojinin mimarisi olarak anılmıştır. Yapının sokak gibi, meydanla bir bütün olarak tasarlanması hedeflenmiştir. Yapının taşıyıcı sistem tasarımı bu yaklaşımı desteklemiştir. Sirkülasyon ve servis elemanları yapının dışında tasarlanmıştır. Bu sayede sirkülasyon elemanı seyir terası vazifesi görerek, kamusal alanda birlikte çalışmaktadır. Taşıyıcı iç mekânı kesintiye uğratmamaktadır ve böylece esnek tasarlanabilir iç mekan serbestliği sağlanmıştır. Yapı

döneminin yeni malzemeleri olan cam, çelik, renkli borular, özel prefabrik elemanlar, dökme çelik elemanlar gibi malzemeler ile tasarlanmıştır. Ayrıca binanın dış cephesinde kullanılan renkler farklı işlev ve sistemlere göre kategorilendirilerek vurgulanmıştır (Aydın 2021).

Yapıda kullanılan malzemeler nedeniyle, tasarım endüstri yapısına benzetilmiştir. Bu nedenden dolayı, çevreye uyumsuzluğu gibi birçok nedenle eleştiriye maruz kalmıştır. Günümüzde ise bu farklılıkları nedeniyle, 20. Yüzyıl modern mimarlık mirasının önemli temsil yapıları arasında yer almaktadır (Merdim, 2021).

Yapı 1997 yılında fiziksel bozulmaları nedeniyle yenileme ve onarım geçirmiştir. Yapının dış cephesindeki yürüyen merdivenleri ve ana girişi yenilenmiştir (Merdim, 2021). Peter Rice öncülüğünde yapılan onarım nedeniyle birkaç yıl kapalı kalan yapı, özgünlüğü korunarak, çağın gerekliliklerine göre yenilenmiş ve 2000 yılında tekrar kullanıma açılmıştır (Tabanlıoğlu, 2022).

Günümüzde yapının yeniden fiziksel ve işlevsel sorunları ortaya çıkmıştır ve çağın gerekliliklerine yetersiz kalmaktadır. Özellikle ısıtma-soğutma sistemi gibi alt yapı sorunları, yürüyen merdivenleri, asansörleri gibi elemanları yıpranmış ve işlevini yitirmiştir. Kültür bakanı tarafından, yapının 2023-27 yılları arasında tamamen kapatılarak yenileneceği açıklanmıştır. Yapının yenilenme sürecinde kütüphane ve sergi işlevlerinin geçici olarak şehrin farklı alanlarında devam etmesi planlanmıştır (Merdim, 2021).

Pompidou Merkezi ve AKM aynı tarihte (1977) dönemin önemli tasarımcıları tarafından, modernizm döneminin etkileriyle yapılmıştır. Ayrıca iki yapının meydanı ve bu meydanla çalışması durumu da benzer özelliklerindedir. Zamanla her iki yapı; malzeme yorulması, malzemenin ömrünü yitirmesi, işlevsel olarak çağa yeterince uyum sağlayamama gibi fiziksel ve işlevsel sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Fakat Pompidou Merkezi sorunları karşısında, AKM'nin yıkım ile yeniden yapım kararının aksine, yıkmadan özgünü koruma amaçlı bir yenileme kararı ile ele alınmıştır.

Kraliyet Festival Salonu (Royal Festival Hall)

Londra belediyesi tarafından, savaştan sonra tasarlanması istenen Londra Kraliyet Festival Salonu 1948-51 yılları arasında tasarlanarak, 1951 yılında açılmıştır. Robert Matthew ve Leslie Martin tarafından modernizm döneminin etkileriyle, konser salonu olarak tasarlanmıştır. Özellikle halkın sıklıkla kullandığı bir alanda baskın bir yapı olarak konumlandırılması istenmiştir. Yapı içerisinde müzik, tiyatro, bale, toplantı salonları; restoran, galeri, fuaye alanları gibi farklı işlevlerde birimler bulunmaktadır. Yatay taşıyıcıların vurgulandığı betonarme yapıda plaka cam, cilalı mermer gibi malzemeler kullanılmıştır. 1952 yılında alandaki diğer yapılar kaldırılmıştır. Yapı ilk tasarlandığı dönemde, yapıya sadece yapıyı kullanacak ziyaretçilerin girebileceği sınırlı bir şekilde kullanılmıştır (Martin, 1983).

Yapı 1964 yılında ihtiyaçlar sonucunda genişletilmiştir ve onarılmıştır. Bu yenileme esnasında yapıya fuayeler, teraslar eklenmiştir. Ayrıca yapı uzatılmış ve arka tarafına giyinme odaları eklenmiştir. Cephelelerdeki dekoratif fayanslar kaldırılmıştır. Zamanla çevresine farklı kültür merkezleri eklenmiş ve çevre düzenlemesi yapılmıştır. Yapıldığı dönem bu yenileme, yapının özgün tasarımından uzaklaşmasına neden olmuştur (Aşkın, 2018).

1983 yılında "açık fuaye" yaklaşımı ile fuayeler gün boyu kullanıcılara açılmıştır (Aşkın, 2018; Bullock, 2002). Yapıldığı dönem, yapan mimar, kullanılan malzemeler gibi özelliklerinden dolayı 20. yüzyılın önemli temsil yapıları arasında yer almaktadır. Bu nedenle birinci derece koruma altındaki yapılar arasındadır ve savaş sonrası korunan ilk yapıdır (Bullock, 2002).

Yapı 2005 ve 2007 yılları arasında çevresiyle birlikte ele alınmak üzere büyük bir onarım yapıma amaçlı kapatılmıştır. Bu onarım, mimar Diane Haigh ve ekibi tarafından yürütülmüştür. Yapının en büyük sorunlarından biri salonların akustiğidir. Bu sorun için iç mekandaki malzemelerin bir kısmı yeniden inşa edilmiştir. Detaylı olarak onarımı yapılan yapı, çevresine mağazalar, zincir restoranlar, kafeler gibi yapıyı destekleyen birimler eklenerek, 2007 yılında kullanıma açılmıştır. Bu onarımda yapının ana oditoryumu yapı içerisinde yükseltilmiş, alt yapı tesisatı yenilenmiştir. Bu yaklaşımla fuayeler, ana-ara destek mekanlar bu ana oditoryumun etrafında yerleşmiş ve yapının baskın mekânı oditoryum olmuştur. Yapılan onarım ile yapının içerisine; her cepheden ulaşılabilir, açık bir kamusal alan oluşturulmaya çalışılmıştır (McKean, 2001). Yapı ulaşılabilir ve erişilebilir tasarım anlayışı ile ele alınmıştır. Yapının her kotuna dolaşmadan, direk ulaştırılması amaçlanmıştır. Yapı, her kesimden kullanıcı kitlesiyle birlikte sürekli yaşayacak şekilde bir tasarım anlayışı ile yenilenmiştir. Ayrıca yapı nehir kenarıyla bağlantılıdır ve sürekli açık kamusal alanlarla birlikte güçlü bir ilişki içerisinde olmuştur. Çevresindeki kamusal alanın özgür kullanımı, yapının içerisinde de devam etmektedir. Yapının iç mekanları, fuayeleri isteyen tüm kullanıcılar tarafından özgürce kullanılabilir (Aşkın, 2018).

Yapı, AKM'den daha önce yapılmıştır fakat benzer şekilde, modernizm dönemi etkisinde halkın yoğun olarak kullandığı merkezi bir alana, kültür merkezi olarak yapılmıştır. Benzer şekilde dönemin önemli tasarımcıları tarafından yapılmıştır. Yapı istek ihtiyaçlar ve zamanla malzeme yorulmasından dolayı iki büyük yenilenme geçirmiştir. AKM ile benzer tarihlerde kapanmasına rağmen, kraliyet festival salonunun yıkılmadan, özgüne saygılı bir şekilde yenileme uygulaması iki yılda tamamlanmıştır. Ayrıca Tabanlıoğlu'nun da referans verdiği bu yapı, yenileme sonrası mekanların ana oditoryum etrafında toplanma fikri, AKM ile benzerlik göstermektedir. Fakat yıkım ile yeniden yapıma gibi bir yaklaşım yerine, Kraliyet Festival Salonu'nun iyileştirilmesi sağlanmıştır.

Ulusal Kraliyet Tiyatrosu (The Royal National Theatre)

Modern hareketin önemli yapılarından olan, Londra Ulusal Tiyatrosu 1976 yılında Denys Lasdun ve Peter Softley tarafından tasarlanmıştır. Yapı iki büyük salon, bir küçük salon, fuayeler, galeri boşlukları, teraslar gibi birimlerinden oluşmuştur. Yapı ahşap kalıplar ile şekillendirilmiş beton kolonlar ile taşınmıştır. Yapının ana malzemeleri beton ve camdır ve yatay taşıyıcılar vurgulanmıştır. İç mekân yapının çevresine göre tasarlanmıştır. Mekânın katmanlaşmasını vurgulamak amaçlı galeri boşlukları bazı yerlerde üç kat yüksekliğinde tasarlanmıştır. İç mekânda duvarlarda ahşap kullanılmıştır ve aydınlatma tasarımının bir parçası olarak ele alınmıştır (Girouard, 1977). Oditoryuma ulaşan merdivenler dışarı fırlatılarak vurgulanmıştır ve aynı zamanda ana giriş olarak kullanılmıştır. 1994 yılında yapı ikinci derece korunması gerekli yapı olarak tescillenmiştir (Calder, 2016).

1988 yılında kraliyetin izniyle yapının önüne ek yapılmıştır. Ayrıca 2007 yılında, ihtiyaç nedeniyle yeni bir ek daha yapılmıştır. Etkinlik ihtiyacı nedeniyle yapıya 2013 yılında geçici bir ek yapı yapılmış ve bu ek Mayıs 2016 yılında kaldırılmıştır (Kershaw, 2004). Zaman içerisinde yetersizliklerin geçici ek mekanlar ile çözülmesi koruma kapsamında özgünlüğün korunması bağlamında önemli bir yaklaşımdır.

Günümüzde yapı tiyatro salonları, fuayeler, teraslar, kitapevi, restoran, bar, sergi alanı gibi farklı işlevlerle desteklenmiştir. Ayrıca seyircilere sahne arkası hazırlıkları gösteren etkinlikler yapılmaktadır. Yapı çevresindeki kamusal açık alan birlikte çalışmaktadır ve yapı sosyal geçiş bir yapı olarak kullanılmaktadır. Teraslar, fuayeler kısa dönemlik ve geçici olarak deneysel sanat performansları için kullanılmaktadır (Aşkın, 2018).

AKM ve Ulusal Tiyatro, bir yıl arayla modernizm dönemi etkisiyle yapılmış ve zamanla ihtiyaçlara yetersiz kalma, fiziksel malzeme bozulması gibi benzer sorunları yaşamıştır. Fakat bu yapının sorunları yıkım kararı söz konusu olmadan, özgünü koruyan bir yaklaşım ile çözülmeye çalışılmıştır.

Van Gogh Müzesi

Amsterdam'da bulunan yapının tasarımı için 1963 yılında Gerrit Rietveld görevlendirilmiştir. Bir yıl sonra vefatı nedeniyle tasarım Joan van Dillen tarafından yürütülmüştür. Tasarım Rietveld'in tasarım eskizleri göz önüne alınarak yapılmıştır. 1966 yılında Dillen'nin vefatı nedeniyle tasarım detayları Jan van Tric tarafından yürütülmüştür ve yapı 1973 yılında açılmıştır. Modernizm döneminin etkisiyle yapılan önemli bir yapı olmasının haricinde, yapının eserleri sergilenecek ressam için özel tasarlanmış olması da yapıya farklı bir değer kazandırmıştır. Yapının tasarım aşamasında, çevresindeki yapılardan farklı olmasına ve avlusunun doğal ışık almasına dikkat edilmiştir (Jules, 2011). Yapı her kotta, diğer kottaki eserler görülebilecek şekilde tasarlanmıştır.

Farklı iki dönemde ihtiyaçlar doğrultusunda özgün yapıya saygılı ekler tasarlanmıştır. 1999 yılında Kisho Kurakawa geçici sergiler için ek bina tasarlamış ve yapı için yeni bir giriş eskizi üretmiştir. Yapı ikinci defa yenilenmek amaçlı 2012 yılında kapatılmıştır. 2013 yılında yapının bir kısmı açılmış ve yenileme devam etmiştir. 2015 yılında Hans van Heeswijk ve ekibi, Kurakawa'nın eskizinden yola çıkarak, yapıyı ekleriyle birlikte kucaklayan bir giriş önerisi hazırlamıştır. Tamamı cam olan bu öneriyle iki yapıya da erişilebilir, daha rahat mekanlar kazandırılmıştır. Yapıldığı dönem Hollanda'daki en büyük cam yapı olan tasarımın, her bir cam kanadı 12 metre genişliğindedir (Sejrup, 2018). Bu yeni üçüncü ek yapı girişiyle, farklı dönemlerde yapılan iki yapıya da müzenin üzerindeki kamusal alandan giriş olanağı sağlanarak yapılar birleştirilmiştir. Böylece yapı kamusal meydanla birlikte çalışmıştır.

AKM'den beş yıl önce açılan Van Gogh Müzesi, AKM gibi modernizm döneminde, o dönemin etkileriyle tasarlanmış önemli modern miras yapılarından. Her iki yapı, dönemin önemli tasarımcıları tarafından yapılmıştır. Fakat zamanın getirdiği fiziksel ve işlevsel sorunlar karşısında; Van Gogh Müzesi çok kısa süre kapalı kalarak ve yenileme devam etmesine rağmen bir kısmı açılarak faaliyetine devam etmiştir. Günümüzde çağdaş eklerle desteklenen yapının özgünlüğü korunmuştur.

İngiliz Milletler Topluluğu Enstitüsü (Commonwealth Insitute)

İngiliz Milletler Topluluğu Enstitüsü, Londra'da Kraliyet Festival Salonu'ndan sonra yapılan ilk modernist yapı olarak inşaa edilmiştir. Yapı Robert Matthew ve Johnson-Marshall Ekibi (RMJM) firması tarafından 1960 -62 yıllarında tasarlanmış ve 1962 yılında açılmıştır. Yapı eğitimle birlikte, sanat galerisi gibi birimlerle kültürel etkinliklere de hizmet etmiştir. Geniş açıklıklı beton kabukla örtülen yapının iç mekânı esnek bir tasarıma olanak verecek şekilde tasarlanmıştır. Farklı kotlardaki sergi alanları arasında geçişler sağlanmıştır. Yapının bakır kaplı hiperbolik paraboloid çatısı en dikkat çekici tasarım özgedir. Fakat yapıldığı dönemden itibaren, çatıda su yalıtımı ile ilgili sorunlar olmuştur (Uz, 2017).

İkinci derece tescilli olan yapının, 2002 yılında eğitim faaliyetinin sürdürülebilir olmadığı kararı verilmiştir ve yapı 2004 yılında kapatılmıştır. Yapının yenilenmesi için tasarım müzesi işlevi ile yapı için yarışma açılmıştır. Yapının yenilenmesi için açılan yarışmayı sade tasarım yaklaşımı ile John Pawson kazanmıştır. Bu yenileme çalışması için Pawson, Rem Koolhaas mimarlık ofisi OMA, Allies and Morrison ve Arup ofisleriyle birlikte çalışmıştır. Yeni tasarım kutu içerisinde kutu yaklaşımıyla tasarlanmıştır. Beş yıl süren yenileme çalışmaları, fiziksel ve işlevsel sorunları çözmeyi içermektedir (Wilson, 2016).

Yapı çevresindeki kamusal alan ile yeniden ele alınmıştır ve Londra Tasarım Müzesi olarak 2016 yılında tekrar açılmıştır. Yenileme esnasında, müzenin ihtiyaçların karşılamak amacıyla yapıda temel değişiklikler yapılmış ve iç mekân yeniden kurgulanmıştır. Yapının alt yapısı ve cephesi çağdaş teknikler kullanılarak yenilenmiştir. Yapı kalıcı-geçici sergiler, galeriler, müze dükkânı, kafe, iki yüz kişilik oditoryum, seminer salonları, halka açık fuayeler, kütüphane, eğitim atölyeleri, toplantı odası,

ofisler, film stüdyosu, restoran işlevlerini içermektedir. Mimar, çatının güçlendirilmesi sağlamıştır fakat yapıya iç mekân ve çevre tasarımı bakımından, özgünlüğün bozulması konusunda eleştiriler getirilmiştir. Mekân içinde kullanıcının kaybolduğuna, mekanların tanımsız olduğuna dair eleştiriler olmuştur. Oditoryum kendi içerisinde çözülmüştür fakat dışardan algılanan özgün geniş çatı içerde algılanmamaktadır. İlk tasarıma tezat olan bu uygulama, özgün yapının okunmasını engellemektedir. Parabolik çatılı yapının heykelsiliğini vurgulayan peyzaj tasarımı da bu yenileme esnasında değiştirilmiş ve vurgu kaybedilmiştir. Peyzaj tasarımıdaki diğer tasarım kriterleri de yenileme esnasında değerini yitirmiştir. Yapı ekleri ile birlikte dışarıdan özgününe saygılı gibi görünse de, yapının iç mekanının özgünlüğü bu yenileme sonrası okunmamaktadır (Uz, 2017).

AKM'den daha önce açılan İngiliz Milletler Topluluğu Enstitüsü, AKM gibi modernizm döneminin etkileriyle tasarlanmış önemli modern miras yapılarından biridir. Her iki yapı, dönemin önemli tasarımcıları tarafından yapılmıştır. Fakat zamanın getirdiği fiziksel ve işlevsel sorunlar karşısında yenilenmesine karar verilmiştir. Bu yenileme tasarımı için yarışma açılması önemli bir yaklaşımdır. Fakat yenileme sonrası tescilli yapının özgünlüğünün, özellikle iç mekân ve çevre tasarımı konusunda tamamen korunamadığı konusunda eleştiriler vardır.

6.2. Değerlendirme

Bu kapsamda ele alınan örnekler; tarihsel oluşum ve gelişim süreci özeti, özgün yapı mimari özellikleri, müdahale nedeni ve sorunları, son müdahale uygulaması, güncel durumu ve güncel değerler olarak altı ana kriter ve bunların alt kriterleri ile bir tabloda değerlendirilmiştir (Şekil 6).

Atatürk Kültür Merkezi yıkılmadan öncesine kadar, simge değeri, tarihi ve eskilik değerleri, teknik değer, estetik değer, mekânın/alanın ruhu değerleri, anı değeri, toplumsal hafıza değeri, kentsel hafıza değeri ve özgünlük değerine sahiptir (bkz. Bölüm 4).

Fakat yapı yıkılıp, yeni bir yapı olarak yeniden tasarlandığı için günümüzde bu değerlerini yitirmiştir. AKM aynı konumda, aynı isim, benzer işlev ve eskisinden referansla yeni bir yapı olarak yapıldığı için kısmi olarak toplumsal hafıza değeri taşımaktadır. Bundan dolayı, tabloda güncel değerler kategorisinde sadece özgünlük ve toplumsal hafıza değerleri ele alınarak karşılaştırılmış ve beş üzerinden puanlanmıştır. Bu değerlendirme neticesince ele alınan altı örneğin, yenileme sonrası özgünlük değerini koruduğu fakat AKM'nin yıkılıp, yeniden yapıldığı için özgünlüğünü korumadığı ortaya çıkmaktadır. Ele alınan altı örnek ve AKM toplumsal hafıza değerine sahiptir. Fakat yeni AKM'nin diğer yapılara kıyasla daha düşük bir oranda bu değere sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Bu çalışma kapsamında incelenilen örnekler için onarım ve yenileme kararları verilmiştir. Bu karar doğrultusunda yapılar özgüne saygılı bir yenileme yaklaşımı ile ele alınmıştır. Atatürk Kültür Merkezi ise yıkılarak yeni bir yapı olarak yeniden tasarlanmıştır. İncelenilen örnekler, gerekli durumlarda yapıya saygılı çağdaş ek veya geçici eklerle özgün yapılar desteklenmiştir. Bu örnekler içerisinde; Ulusal Kraliyet Tiyatrosu (The Royal National Theatre); kapatılmadan yenilenmiştir. Van Gogh Müzesi çok kısa bir süre kapalı kalmış fakat yenileme devam ederken kısmi olarak açılıp faaliyetini devam ettirmiştir. Yenileme yaparken yapıların yaşamını devam ettirmesi ve tamamının kapatılmadan etap etap yenilenmesi yaklaşımında, korumada yenilemenin önemli konulardandır. İngiliz Milletler Topluluğu Enstitüsü gibi yapıların yenilenmesi için yarışma açılması uygulaması, sürecinin sağlıklı bir şekilde işlemesi için önemli bir yaklaşımdır.

MODERNİZM DÖNEMİ YAPILAN VE YENİLENEN KÜLTÜR MERKEZLERİ KARŞILAŞTIRMA TABLOSU		Atatürk Kültür Merkezi (İstanbul_AKM)	Yeni Ulusal Galeri (Neue Nationalgalerie)	Pompidou Kültür Merkezi	Kraliyet Festival Salonu (Royal Festival Hall)	Ulusal Kraliyet Tiyatrosu (The Royal National Theatre)	Van Gogh Müzesi	İngiliz Milletler Topluluğu Enstitüsü (Commonwealth Institute)
TARİHSEL OLUŞUM VE GELİŞİM SÜREÇ ÖZETİ	Yapım Süreci	1946-1969	1963-1968	1971-1977	1948-1951	1967-1976	1963-1973	1960-1962
	Açılış Tarihi	1_ 1969 2_ 1977	1968	1977	1_ 1951 2_ 1964 (genişletildi ve ilk tasarımdan uzaklaştı)	1976 * 1988 ek yapı * 2007 ek yapı ve yenileme * 2013-2016 geçici ek yapı	1973	1962
	Kapanış Tarihi	2008	2015	1997	2005	*Kapatılmadan Yenileme	* - *2012	2004
	Müdahale Tarihi	2018	2015	1997	2005-2007	2007	* 1998 (yenileme ve ek) * 2014-2015 (yenileme ve ek)	2011
	Müdahale Sonrası Açılış Tarihi	2021 (eskininin yorumuyla yeniden yapım)	2021	2000	2007	-	* 1999 * 2013 (yenileme bitmedi, kısmi olarak)	2016
	İlk İşlevi	Kültür Merkezi	Kültür Merkezi (modern sanat eserleri müzesi)	Kültür Merkezi (modern sanat eserleri müzesi)	Kültür Merkezi (modern sanat eserleri müzesi)	Kültür Merkezi (modern sanat eserleri müzesi)	Kültür Merkezi (Van Gogh eserleri müzesi)	Kültür Merkezi (eğitim ve kültür)
	Güncel İşlevi	Kültür Merkezi	Kültür Merkezi	Kültür Merkezi	Kültür Merkezi	Kültür Merkezi	Kültür Merkezi	Kültür Merkezi (Londra Tasarım Müzesi)
GEÇMİŞ: ÖZGÜN YAPI MİMARİ ÖZELLİKLERİ	Alan	İstanbul	Berlin	Paris	Londra	Londra	Amsterdam	Londra
	Yarışma İle	-	-	EVET	-	-	-	-
	İlk Tasarımcısı	Hayati Tabanlıoğlu	Mies van der Rohe	Renzo Piano ve Richard Rogers	Robert Matthew ve Leslie Martin	Denys Lasdun ve Peter Softley	* Gerrit Rietveld * Joan van Dillen * Jan van Tric	Robert Matthew ve Johnson-Marshall Ekibi (RMJM)
	Yapım Sistemi	Betonarme	Betonarme kabuk, çelik strüktür	Çelik	Betonarme	Betonarme	* Betonarme .+ * Çelik Strüktür ve Cam	Betonarme Kabuk
	Kamusal Meydan	VAR (Taksim Meydanı)	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
	Tescil Durumu/Tarihi	* 2018 öncesi: VAR/1999 * Güncel: YOK	VAR /2000		VAR	VAR / 1994		VAR
	Kültür Varlığı Statüsü Tarihi	Birinci Grup Kültür Varlığı (Modern Miras) 2007	Özel Öneme Sahip Kültür Varlığı / 2000 (Modern Miras)	(Modern Miras)	Birinci Grup Kültür Varlığı (Modern Miras)	İkinci Derece Korunması Gerekli Yapı (Modern Miras)	(Modern Miras)	İkinci Derece Tescilli
	Üslubu	Modernizm Dönemi (Modernist)	Modernizm Dönemi (Modernist)	Modernizm Dönemi (Modernist)	Modernizm Dönemi (Modernist)	Modernizm Dönemi (Modernist)	Modernizm Dönemi (Modernist)	Modernizm Dönemi (Modernist)
MÜDAHALE NEDENİ / SORUNLARI	Fiziksel Sorunlar	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
	İşlevsel Sorunlar	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
SON MÜDAHALE UYGULAMASI	Müdahale Biçimi	YIKIM VE YENİDEN YAPIM (Eskinin yeniden yorumuyla farklı tasarım)	YENİLEME (özgün yapıya saygılı, okunabilir müdahale)	YENİLEME (özgün yapıya saygılı, okunabilir müdahale)	YENİLEME (özgün yapıya saygılı, okunabilir müdahale)	YENİLEME (özgün yapıya saygılı, okunabilir müdahale)	YENİLEME (özgün yapıya saygılı, okunabilir müdahale)	YENİLEME (yarışma ile) (özgün yapıya saygılı, okunabilir müdahale)
	Fiziksel Müdahale	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
	İşlevsel Müdahale	VAR (Eski Kültür Merkezi işlevi ikinci)	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
	Açılış Tarihi	2021	2021	2000	2007	*Kapatılmadan Yenileme	2013 (tamamı kapatılmadan ek yapıyla açılmıştır.)	2016
	Tasarımcı	Murat Tabanlıoğlu ve Ekibi	David Chipperfield tasarım ekibi	Peter Rice	Diane Haigh ve Ekibi	-	* 1999: Kisho Kurakawa * 2015: Hans van Heeswijk ve ekibi	Pawson, Rem Koolhaas mimarlık ofisi OMA, Allies and Morrison ve Arup mimarlık ofisleri
	Ekleri	(*Eskisine göre farklı birimler ilave edilerek yorumlanmış yeni bir tasarımdır.)	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
GÜNCEL DURUMU	Kullanım	AÇIK	AÇIK	KAPALI (2023- ...)	AÇIK	AÇIK	AÇIK	AÇIK
	Sorunları	VAR (İşlevsel)	YOK	VAR (İşlevsel ve fiziksel)	YOK	YOK	YOK	KISMI
GÜNCEL DEĞERLER	Özgünlük	YOK 5/0	VAR 5/5	VAR 5/5	VAR 5/4	VAR 5/4	VAR 5/5	VAR 5/3
	Toplumsal Hafıza	VAR 5/2	VAR 5/5	VAR 5/5	VAR 5/5	VAR 5/5	VAR 5/5	VAR 5/4

Şekil 6: Modernizm Dönemi Yapılan ve Yenilenen Kültür Merkezleri Karşılaştırma Tablosu (F. ÖNCEL, 2023)

SONUÇ:

Zamanla ihtiyaçlar ve dönemsel siyasi hareketler doğrultusunda değişen Taksim meydanının önemli kırılma noktalarından biri 20. yüzyılda yaşanmıştır. Bu kırılmaların önemli temsil yapılarından Atatürk Kültür Merkezi, modernist hareketin etkileriyle yapılan Cumhuriyet Döneminin simge yapısı olarak kent belleğinde önemli bir yere sahiptir. AKM Türkiye'deki önemli değişimlere tanık olmuştur ve bunların bir nesnesi haline gelmiştir. Bu nedenle AKM bulunduğu konum, sahip olduğu koruma değerleri ve temsil ettiği değerler bakımından Türkiye'nin hafızası için önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışma kapsamında eski AKM'nin yıkılıp, yerine yeni AKM'nin yapılması durumu mimarlıkta koruma ve temsiliyet bağlamında ele alınmıştır. Kavramsal sorgulamaların fiziksel karşılıkları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bir ulus inşa etmek, yıkmak ve yeniden yapmak gibi amaçlar için mimarinin güçlü bir temsil nesnesi olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. İlk olarak İstanbul'da açılan Atatürk Kültür Merkezi bir ulus inşasını destekleyen erken Cumhuriyet Döneminin önemli temsil yapılarından biridir. Bu dönemde farklı şehirlerde, yine AKM adıyla kültür merkezleri açılmıştır. Bu isim ile dönemin ideolojisinin ve temsiliyetinin güçlendirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Kavramsal sorgulamalar neticesinde; Atatürk Kültür Merkezi'nin yapılışından, yıkılışına ve yeniden yapılışına tüm süreçlerde bir temsil nesnesi olarak yeniden üretildiği ve üretilmeye devam edeceği anlaşılmaktadır. "Her bir yeni temsiliyetle, temsil nesnesi olan mekanlar yeniden üretilmiştir" savı ile yıkılıp yeniden yapılan yeni AKM, yeni Türkiye'nin bir temsili olarak karşımıza çıktığı düşünülmektedir. AKM'nin tarih boyunca bulunduğu konumunda etkisiyle çeşitli gösterilerin, etkinliklerin ve protestoların bir aracı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. 2013 yılı Taksim Gezi Parkı olaylarından itibaren yaşanan sürecin, yıkım ve yeniden yapım kararının, dönemin bir ideolojik hareketi olduğu ortaya çıkmaktadır. Yapılan incelemeler neticesinde toplumsal, sosyolojik ve siyasi değişimlerin Taksim meydanındaki etkilerinin AKM'nin yıkım sürecini etkilediği gözlemlenmiştir. Günümüzde de Taksim Meydanı için alınan kararların, yeni AKM'yi etkilediği anlaşılmaktadır. Eski AKM 2008 yılında son etkinliği yapılarak kapatılmış ve 2018 yılında yıkılmıştır. Yıkım kararının AKM'nin temsil ettiği simgesel ve ideolojik değerler, konumu ve ekonomik boyutu gibi nedenlerle de verilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışma kapsamında AKM'nin oluşum, gelişim, kapatılma, yıkım ve yeni AKM'nin yapım sürecine dair araştırmalar yapılmış ve farklı görüşler ve örnekler incelenmiştir. AKM kullanıldığı süre içerisinde nitelikli bir onarım görmemiştir. Yapının zamanla fiziksel, işlevsel, teknik olarak yetersizlikleri ve sorunları ortaya çıkmıştır. AKM'nin yıkılmadan, onarılması gerektiğini ve bu yıkımın bilinçli olarak yapıldığına dair görüşler ortaya çıkmıştır. Tüm bu değerlendirmeler neticesinde, bakımsızlık ve ihmal nedeniyle AKM'nin bozulma sürecinin hızlandığı anlaşılmaktadır.

AKM yıkılıp aynı yerine, aynı isim, benzer işlev ve eskisinden referans alınarak, farklı bir yorumla yeni bir yapı olarak yapılmıştır. Bu durum tescili kaldırılarak yıkılan eski AKM'nin korumadaki yerine dair sorgulamalara neden olmuştur. Tescilli bir yapı olan AKM için ilk olarak onarım kararı verilmiştir. Fakat durum ve şartlar değişmiştir ve son alınan kararlar AKM yıkılarak tekrar aslına uygun olmayan bir şekilde yeni bir yapı olarak yapılmıştır. Atatürk Kültür Merkezi için yapılan bu uygulama, koruma kapsamında temel bilimsel yaklaşımlara uygun değildir. 1964 Venedik Tüzüğüne göre, AKM'nin özgünlüğü bozulmadan onarılarak yenilenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

İncelenilen çalışma kapsamında, eski AKM'nin konumu, yapıldığı dönemi, tasarımcısı, işlevi gibi birçok nedenden dolayı somut ve somut olmayan koruma değerleri olduğu tespit edilmiştir. Eski AKM sahip olduğu koruma değerlerinden dolayı 2007 yılında birinci derece kültür varlığı olarak tescillenmiştir. Yıkımına kadar (2018) bu değerlerini koruduğu için özgünlük değerine sahiptir. Fakat günümüzde yıkılıp yeniden yapılan AKM tüm bu değerlerini kaybetmiştir. Aynı alanda, aynı isimle, benzer işlevle

ve eskisinden esinlenilerek farklı bir yorumla yeniden yapıldığı için kısmi olarak toplumsal hafıza değerine sahip olduğu söylenebilir.

Yeni AKM, ana opera mekanının yer aldığı yapı ve bunu destekleyen ikincil mekanlarla iki bölüm olarak yeniden tasarlanmıştır. Yeni AKM'nin ana opera yapısı, eski AKM'nin yükseklik sınırı korunarak, kütle ölçeği, oranları ve cephe tasarımına dair eskisine sembolik referanslar verilerek, yeni bir proje olarak ele alınmıştır. Bu sembolik referansları, cephe elemanı, merdiveni ve korkuluk gibi detayları yeni AKM'ye aktarılmaya çalışılarak kentsel hafızanın tamamen kaybedilmemesi amaçlanmıştır. Yeni AKM, eski AKM gibi Taksim meydanına sınır oluşturacak şekilde, Taksim Gezi Parkına ve İstanbul Teknik Üniversitesi'ne doğru eklenen yeni birimleri tasarlanmıştır. Kültür Sokağı olarak isimlendirilen bu yeni eklemeleri ile alana yeni bir kültür rotası katması amaçlanmıştır. Fakat kültür rotasındaki mekanların belirli kullanıcı kitlesine hitap etmesi, kısıtlı-sınırlı işletim sistemi gibi durumlar, kamusal alanın sürekli yaşamasını engellemektedir. Taksim Meydanı ve AKM'de kontrollü ve sınırlı giriş çıkışlar nedeniyle, kamusal alanın ve kültür merkezinin sürekli yaşamasını engellemektedir. Bu durum kültür merkezi işlevine tezatlık teşkil etmektedir.

Bu çalışma kapsamında Atatürk Kültür Merkezi ile benzer dönemde, benzer üslupla yapılan ve sorunları nedeniyle kapanıp yenilenen örnekler ele alınarak karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir. Zamanla bozulmuş ve çağın istek ve ihtiyaçlarını karşılamayan korunması gerekli benzer örnekler için onarım ve özgüne saygılı bir yenileme yaklaşımı tercih edildiği gözlemlenmiştir. Ele alınan örnekler incelendiğinde, yapının tamamını kapatmadan, etap etap yenilemenin mümkün olduğu ortaya çıkmıştır. Gerektiğinde özgün yapıya saygılı çağdaş ekler ile yapıların desteklediği görülmüştür. Dönemlik ihtiyaçlar karşısında, kaldırılabilir geçici ekler ile özgünü bozmamadan ana yapıya destek olunabileceği belirlenmiştir. Yapı için yapılacak yenileme uygulamasının; çevresiyle, kullanıcıları ile özellikle kamusal meydanı ile ele alınması konularına önem verildiği gözlemlenmiştir. Yenileme uygulamalarının yarışma çağrısı ile duyurulması ve hatta bu yarışma sonuçlarının kamu ile paylaşılması şeklinde uygulamaların, sürecin yönetilmesine olumlu katkıları olduğu anlaşılmaktadır. Bu değerlendirme neticesince ele alınan örneklerin, yenileme sonrası özgünlük değerini koruduğu fakat AKM'nin yıkılıp, yeniden yapıldığı için özgünlüğünü korumadığı ortaya çıkmaktadır. Ele alınan örnekler ve AKM toplumsal hafıza değerine sahiptir. Fakat yeni AKM'nin diğer yapılara kıyasla daha düşük bir oranda bu değere sahip olduğu gözlemlenmektedir.

AKM'nin Cumhuriyetin yüzüncü yılındaki temsiliyeti ve yüz sonraki temsiliyetine dair yapılan araştırmalar, yapının gelecekteki yeri için önemlidir. Yıkılan eski AKM'nin mevcut olan yazılı ve çizili verilerinin korunarak, gelecek nesillere aktarılması mümkündür. Gelecekte yeni AKM'nin değerlerinin olup olmayacağı konusunun ancak zamanla ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Fakat yeni AKM'nin ismi, konumu, işlevi, esinlenen temel mimari öğeleri gibi unsurları vasıtasıyla, eski AKM'nin toplumsal bellekten silinmemesi ve hafızasının korunması mümkündür. Yeni AKM'nin sürdürülebilir bir şekilde yaşatılması sağlanarak, eski AKM'ye dair verilerin de gelecek nesillere aktarılmasının mümkün olacağı düşünülmektedir. Bu veriler ışığında eski ve yeni AKM'ye dair söylemler üretmenin gelecek için önemli olduğu düşünülmektedir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alınmamıştır.

Teşekkür: Teşekkürümüz yoktur.

KAYNAKÇA:

Ahunbay, Z. (2004) Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, İstanbul, YEM Yayınları.

Ahunbay, Z. (2017), Yeniden Yapım (Rekonstrüksiyon) İçin Koşullar, Mimarist, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi Yayınları, sayı.60, sf.32-37, Kasım 2017, İstanbul.

K.T.V.K.K., Atatürk Kültür Merkezi, T.C. Kültür Bakanlığı İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 06.12.1998 tarih, 607 No.'lu toplantısında, 06.01.1999 tarih, 10521 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.

Aşkın, S., (2018), "Kullanıcıya Ait Mekânlar-South Bank'te Kapalı Alanların Kamusalılığı", Manifold, 2018.

Aydın, S., (2021), "20. yüzyılın mimari ikonlarından biri: Centre Pompidou", Arkitekt, 09 Ocak 2021.

Barthes, R., (1991), Mythologies, The Noonday Yayınları, (dil.ingilizce), New York, s.147, 1991.

Batuman, B., (2014), "Gezi'nin Söz Hali: Mekân, Temsil, Dil", Dosya 33, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayınları, ISSN 1309-0704, sf.46-51, sayı.1, 2014, Ankara.

BBC World Service, (2015), Fotoğraflarla: Dünden Bugüne AKM, haz. Selin Girit, (https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150326_akm_tarih).

Berman, M., (2021), Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor, çev. Bülent Peker, Ümit Altuğ, ISBN: 9789754703849, İletişim Yayınları, 2021.

Binan, C., (1999), Mimarlık Koruma Alanında Venedik Tüzüğü'nden Günümüze Düşünsel Gelişmenin Uluslararası Evrim Süreci, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, 1999, İstanbul.

Bozdoğan, S., (2015), Modernizm ve Ulusun İnşası: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür, İstanbul: Metis Yayınları, 4. basım, sf.270, 2015, İstanbul.

Bullock, N., (2002), Building the Post-war World: Modern Architecture and Reconstruction in Britain, Routledge Yayınevi, 2002, Londra.

Calder, B., (2016), Raw Concrete: The Beauty of Brutalism. London, Penguin Random House, UK.

Eres, Z. (2017), Yeniden Yapım (Rekonstrüksiyon) İçin Koşullar, Mimarist, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi Yayınları, sayı.60, sf.77, Kasım 2017, İstanbul.

Fotoğraf Galerisi AKM (AKM Fotoğraf Galerisi (<https://akmistanbul.gov.tr/tr/fotograf-galerisi>)).

- Fuller, E. G., (2008), Yeni Türkiye Cumhuriyeti: Yükselen Bölgesel Faktörler, (The New Turkish Republic: Turkey as a Pivotal State in the Muslim World, United States: Institute of Peace Press, 2007), Timaş Yayınları, 2008.
- Fiske, J., (2014), İletişim Çalışmalarına Giriş (Introduction to Communication Studies, 1982), çev. Süleyman İrvan, İletişim, Toplum Bilimleri Yayınları, 2014.
- Girouard, M., (1977), “A Night at the National-A Visitor’s Impression of the Architecture”, London: The Architectural Yayınları, Londra.
- Hatipoğlu, H., (1994). Kentsel Yapılaşmış Çevrenin Oluşumunda Dış Mekân Yaşantısının Yeri ve İşlevi: İstanbul Taksim Meydanı Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hasol, D., (2022), “İstanbul AKM’nin Öyküsü”, Yapı Dergisi, Sayı 472, İstanbul.
- İnceoğlu, M.; Aytuğ, A., (2009), Kentsel Mekânda Kalite Kavramı, Megaron, c.4, s.3, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 2009, İstanbul.
- İtez, Ö., (2021), “Neue Nationalgalerie Renovasyon Projesi”, Arkitera, 30 Nisan 2021.
- Jules, G., (2011), “AD Classics: AD Classics: Vincent Van Gogh Museum / Gerrit Rietveld” ArchDaily.<<https://www.archdaily.com/153568/ad-classics-rijksmuseum-vincent-van-gogh-gerrit-rietveld/>>
- Kershaw, (2004), The Cambridge History of British Theatre, Volume 3, Cambridge Üniversitesi Yayınları, Londra.
- Lincoln, B., (1992), Discourse and the Construction of Society, Oxford University Press, (ilk basım.1989), sf.25, 1992, New York.
- Martin, L., (1983), Buildings and Ideas: From the Studio of Leslie Martin and his Associates, Cambridge University Press, ISBN 978-0521231077, 1983.
- Mazlum, D. (2014), “Koruma Kuramının Mimari Rekonstrüksiyona Bakışı”, Mimarlık, 380, s. 72-77, 2014, İstanbul.
- Mazlum, D, Eres, Z., (2017), “Dosya: Mimari Rekonstrüksiyon: Bir Koruma Modeli mi, Değersiz Bir Taklit mi?”, Mimarist, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi Yayınları, sayı.60, sf.31, Kasım 2017, İstanbul
- McKean, J., (2001), Architecture in Detail: Royal Festival Hall, New York Phaidon Press Ltd., ISBN 978-0-7148-4160-1, 2001.
- Merdim, E., (2021), “Pompidou Tadilat Nedeniyle 4 Sene Kapalı Olacak”, Arkitera Haber, 26 Ocak 2021.
- Robinson, J.W., (1990), “Architectural Research: Incorporating Myth and Science”, Journal of Architectural Education, 44/1, sf.22, 1990.
- Rossi, A., Şehrin Mimarisi, (2003), Kanat Kitap Yayınevi, çev. Nurdan Gürbilek, İstanbul.
- Salt Galata, (2013), “Moderinin İcraası Atatürk Kültür Merkezi, 1946-1977”, Hayati Tabanlıoğlu Arşivi, (<https://saltonline.org/tr/406/modernin-icrasi-aturk-kultur-merkezi-1946-1977>).

- Sejrup, J., (2018), "Japanese dreams: Kurokawa Kisho's annex to the Van Gogh Museum and its later re-appropriation", *Museum History Journal*, sayı:11, 2018.
- Şoher. Ş., (2007), "Başlangıcından Bugüne AKM Tartışması", *Arkitera*, sf.1-6, 1 Haziran 2007.
- Tabanlıoğlu, H., (1979), *Atatürk Kültür Merkezi*, SF.15, 1979, İstanbul.
- Tabanlıoğlu, M., (2010), "Atatürk Kültür Merkezi: Yirminci Yüzyıl Yapısını Yirmi Birinci Yüzyıla Taşımak", *Mimarlık Dergisi*, sayı 352, Mart-Nisan 2010.
- Tabanlıoğlu, M., (2013), "Atatürk Kültür Merkezi: Yirminci Yüzyıl Yapısını Yirmi Birinci Yüzyıla Taşımak", *Mimarlık Dergisi*, sayı 371, Mayıs-Haziran 2013.
- Tanju, B., (2010), "Çok Değişen, Ama Çok Az Dönüşen Kent: İstanbul", 2010.
- Tanju, B., (2012), "Mimarlık ve Hafıza", *Bilim ve Sanat Vakfı, Denizatı Ofset*, yıl:24, sayı.80, sf.74-80, 8 Aralık 2012, İstanbul.
- Tanyeli, U., (2016), "Bugünün Dünyasında Kutsallaştırmaya Değil, Olağanlaştırmaya İhtiyacımız Var", *Arkitera söyleşi dizisi*, roportör: Yüksel, H.Z., 20 Aralık 2016.
- Tekeli, D., (2022), *Mimarlık Zor Sanat*, Yapı Kredi Yayınları, ISBN:9789750824029, 2022, İstanbul.
- Uz, F., (2017), "Modern'e Dönüşmek / "Modern'i Dönüştürmek: Muz Deposundan "Parktaki Çadır"a Londra Tasarım Müzesi", *Mimarlık Dergisi*, sayı 393, Ocak-Şubat 2017.
- Wilson, T., (2016), "Butler's Wharf", *The Story of the Design Museum*, Phaidon Yayınları, 2016.
- Yağan, D.A., (2018), "İnşa Halinde Bir Mit, Akm İstanbul", *Mit ve Mimarlık*, Editör: E. Özen Eyüce, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 1.2. baskı, Şubat 2018, ISBN: 978-605-67456-5-2, İstanbul, sf. 123-140, 2018.
- Yürekli, İ., (2022), "Mesele Aslına Sadık Kalmayan Kötü Bir Mimari Yenileme Olması", *Bi_Özet* (sektörel gündemin özeti), SF.1-3, 30 Kasım 2022.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

Ataturk Cultural Center, one of the buildings built under the influence of modernism during the Republic period; It is aimed to discuss the past, present and future in the context of representation and preservation in architecture. It is aimed to evaluate the demolition and reconstruction of AKM by comparing it with similar examples in the world. (In this study, Istanbul "Atatürk Cultural Center" was used abbreviated as AKM).

Research Questions:

Can architecture be used as a representation tool? Has Ataturk Cultural Center been an object of representation in all processes? Is it possible for AKM to be called the representation object of every era? What, why, how much should we protect, should we protect? Is the architectural demolish and rebuild a conservation model, a worthless imitation, is it original, does it have historical value? What kind of a relationship do AKM and Taksim Square have? What are the protection values of AKM? What kind of problems are there in the reconstruction practice of AKM? Should AKM be demolished, how should it be handled? Where will AKM, the child of the republic, be at the age of 200? What should be done so that AKM can survive and be passed on to future generations?

Literature Review:

There are literature sources made in different periods for different purposes which are instead of representation in architecture, conservation and reconstruction in architecture, conservation values, the relationship between Taksim square and Ataturk Cultural Center, the formation, development and destruction process of AKM. Dürnev Atılğan Yağan considered and evaluated AKM as a myth in 2018. Şebnem Şoher, in her study in 2007, critically discussed the demolition decision of AKM. Murat Tabanlıoğlu, in his study in 2010, discussed the formation, development and destruction process of AKM in detail. He also stated the design approaches for the new AKM that is planned to be built. In her article in 2022, İpek Yürekli briefly discussed the reconstruction of AKM and its contemporary supplement, the red globe, with a critical language. These studies are generally related to the formation, development and destruction process of AKM.

Within the scope of this article, the place of AKM in conservation as an object of representation is discussed by considering its past, present and future. However, if a dialogue about the past, present and future of AKM can be established and its representation is handled without sacrificing it, it is thought that it will be possible to keep the building alive and transfer it to future generations.

Methodology:

Within the scope of this study, conceptual and physical examinations of the formation and development process of Ataturk Cultural Center were examined in the context of conservation. The concepts of representation and protection have been questioned in the context of AKM. The relationship between public structure and cultural structure is discussed through the relationship between AKM and Taksim Square. The protection values of AKM have been revealed. AKM's yesterday (construction and demolition); the present (evaluation of reconstruction and contemporary additions and issues of reconstruction, originality and design); and the future is discussed by comparing the subject by establishing a link between the past, present and future. Evaluations of all these studies are stated in the conclusion section.

Within the scope of this study, on-site observation and user experience for different purposes, at different times, and the usability of the area were observed and compared. A literature search was conducted. The findings obtained as a result of the literature research were compared with Taksim Square, especially in the context of AKM's past, present and future. The physical equivalents of conceptual inquiries were tried to be revealed.

The subject has been approached with questions and comparisons such as the originality of the new AKM, its relationship with its environment, its connection with the past, its representation status, and how it will reach future generations. The effects of this reconstruction on conservation practice were examined by comparing them between past, present and future.

Results and Conclusions:

Ataturk Cultural Center was completely demolished and redesigned with an unrealistic reconstruction and contemporary additions. In this way, the issue of how and what will be transferred to future generations has been opened to debate.

Within the scope of this study, examples that were built in a similar period with AKM, in a similar style, and that were closed and renewed due to problems were compared and evaluated.

It is a natural process for a building to get old and not comply with the conditions of the age. In this case, instead of demolishing, methods such as continuous maintenance and partial repair should be preferred (Tanyeli, 2016). In order for the AKM to survive and be passed on to future generations, it would have been possible to focus on repair rather than demolition.

As a result of the demolition and reconstruction of AKM, we face the problem of losing its values and originality. The problem is not just a matter of representation, it is a problem of losing its conservation values and originality with the rebuilt made by not being faithful to the original.

AKM, should be handled with a conservation plan within its conservation values of its relations with its environment, its users, its functions and how this building will be operated for its survival, how it will transform for the future and how it will be kept alive.

It is thought that many current problems can be solved if AKM and TAKSİM SQUARE are stopped from being operated in a limited-restricted-controlled manner without considering any ideology. With such an application, it may be possible for AKM to work with a stronger relationship than before with Taksim Square İnönü Street.

The new AKM is a modified copy of the history AND has no historical value. However, we have written and drawn data about his past, and his whole story is known in detail. It may gain value over time in the bicentennial of the Republic. It is thought that this new AKM can only be preserved and transferred to future generations when it ceases to represent it as sacred with the ghost of the old one.

A Global Empirical Research on the Relationship Between Urbanization, Renewable Energy and Foreign Direct Investments in the Centenary of the Republic of Türkiye

Türkiye Cumhuriyeti'nin Yüzüncü Yılında Kentleşme, Yenilenebilir Enerji ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Arasındaki İlişki Üzerine Küresel Ampirik Bir Araştırma

Mustafa Latif Emek¹

öz

1990-2020 döneminde seçilen farklı gelir gruplarına ait 39 ülkede doğrudan yabancı yatırımlar, kentleşme ve yenilenebilir enerji tüketimi arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada serilerin durağanlık analizi CIPS testi ile yapılmıştır. GMM yöntemine dayalı panel VAR modeli kurulduktan sonra değişkenler arasındaki etkileşimi ortaya çıkarmak için Dumitrescu-Hurlin nedensellik testi, varyans ayrıştırma yöntemi ve etki-tepki analizi yapılmıştır. Bulgular, doğrudan yabancı yatırımdan yenilenebilir enerji tüketimine ve yenilenebilir enerji tüketiminden kentleşmeye doğru tek yönlü bir nedenselliğin varlığını kanıtlamaktadır. Ayrıca, yenilenebilir enerjinin kentleşme üzerinde olumsuz, doğrudan yabancı yatırımların ise yenilenebilir enerji üzerinde olumlu etkisi olduğu tespit edildi. Ancak bu etkilerin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin yüzüncü yılında ülkemizde de yapılacak olan benzer nitelikli bilimsel çalışmalar ülkemizin karar alıcı mercileri için politikalarını belirleme noktasında referans olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yenilenebilir Enerji Tüketimi, Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Şehirleşme

ABSTRACT

The relationship between foreign direct investments, urbanization and renewable energy consumption is investigated in 39 countries belonging to different income groups selected in the 1990-2020 period. In the study, the CIPS test is used to determine the series' stationarity. After establishing the panel VAR model based on the GMM method, Dumitrescu-Hurlin causality test, variance decomposition method and impulse-response analysis were performed to reveal the interaction between the variables. The findings prove the existence of unidirectional causality running from foreign direct investment to renewable energy consumption and from renewable energy consumption to urbanization. In addition, it is determined that renewable energy has a negative effect on urbanization and foreign direct investments have a positive effect on renewable energy. However, these effects are observed to be quite low. Similar scientific studies to be conducted in our country on the centenary of the Republic will be a reference for our country's decision-making authorities in determining their policies.

Keywords: Renewable Energy Consumption, Foreign Direct Investments, Urbanization

¹ Corresponding Author: IKSAD Institute, mustafalatifemek@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7079-9781

INTRODUCTION:

We see that the concept of "urbanization" began to enter the literature as a result of the labor force shortage in cities after the industrial revolution and the migration of people living in rural areas to cities with the expectation of higher income. Migration to cities that started with work motivation has revealed the need to meet hundreds of needs, from infrastructure works to the construction of educational institutions, from social services to meeting the need for energy resources. Today, the concept of urbanization has become the most important issue that governments are interested in. As mentioned above, urbanization has brought with it thousands of problems that need to be solved. One of these problems is the search for different resources to eliminate energy consumption. Population density in cities actually means more energy consumption. Urban life, especially transportation, heating and lighting, causes energy consumption that is incomparably greater than rural areas. More energy consumption means both more carbon emissions and a greater cost. At this point, the use of renewable energy, especially in cities, appears as an alternative solution to the disadvantages expressed above. The energy obtained largely from fossil fuels presents renewable energy as an alternative due to the scarcity of resources and high costs. Countries' focus on renewable energy has made it necessary for them to work with multinational companies that will be stakeholders in this field. At this point, the concept of foreign direct investments appears. A better understanding of the current situation will be possible by determining the relationship between urbanization, renewable energy consumption and foreign direct investments.

Foreign direct investments, which we can define as a company moving beyond the borders of the country where it is established and establishing a production facility in countries outside its headquarters or purchasing existing production facilities, are made all over the world for almost every sector. Considering the profitability of the energy sector, foreign direct investments also appear at this point.

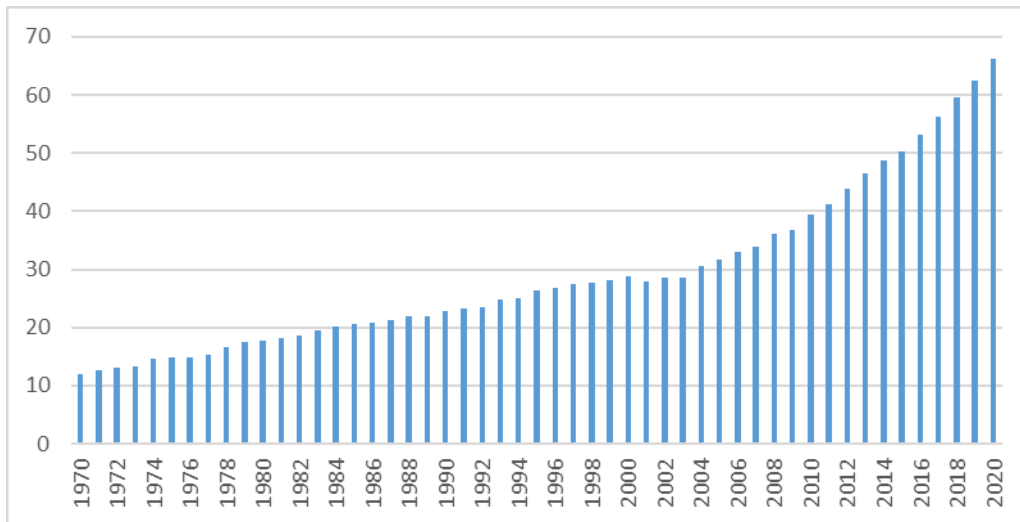
With the Industrial Revolution, countries that better understand the importance of energy in terms of sustainable development have shown their interest and demand for energy resources for many years. Along with industrialization, rapid population growth and the irresponsible use of resources, the thought that fossil energy resources will run out raises concerns.

In addition to this negative trend the economic crises also emerged, experienced as a result of the policies implemented by the countries or economic associations that control the production of oil which has an important place in terms of use in fossil energy resources.

Renewable energy which has types such as solar, sea wave, wind, hydraulic and geothermal energy (Başaran et al. 2020), is a type of energy that can be obtained from neutral natural resources and is naturally renewed on a human time scale. The lack of control of fossil energy resources, which emerged as a result of years of political instability, wars, economic crises and especially frictions with OPEC member countries, has led many countries to alternative energy resources. In accordance with the geographical locations and underground resources of the countries, renewable energy sources such as water energy, solar energy, wind energy, biomass energy, geothermal energy, hydrogen energy, wave and tidal energy have emerged as alternatives. Especially the Arab-Israeli War, the first and second gulf wars increased the efforts to access alternative energy sources to fossil fuels. Chart 1 shows the course of this trend over the years.

Chart 1. The Course of Renewable Energy Consumption in the World (in Exajoules)

Source: BP (British Petroleum) Statistical Review of World Energy 2021

The striking point in Graph 1 is that while renewable energy consumption continued to be stable from 1970 to 2004, the increase accelerated after 2004. If the usage rates of renewable energy types are mentioned, the share of hydroelectric energy in total renewable energy in the last 20 years is 75%; the share of solar energy in total renewable energy is 4%; the ratio of wind energy in total renewable energy is 12%; The share of the total of geothermal, biomass and other renewable energy types in renewable energy is 9%.

Despite this increase in the amount of renewable energy consumption in the last 20 years, its share in total energy consumption is quite low. Although this share, which was determined as 6% in 1980, is increased to 12% with today's technologies in 2020, it is considered to be below the expected level.

Despite this, studies on the factors affecting renewable energy consumption have gained popularity recently, as results have been obtained that renewable energy consumption increases economic growth (Kasperowicz et al., 2020; Kahia et al., 2016). Within these studies, many factors such as the impact of human capital and industrialization (Zhou and Li, 2022), the impact of trade openness and technological advances (Alam and Murad, 2020) and the impact of governance indicators (Bellakhal et al., 2019) were examined. In this context, the role of FDI is viewed as a crucial part of both globalization and financial development. There is conflicting empirical data regarding how FDI affects energy use. Mielnik and Goldemberg's (2002) study is one that backs up our theory that FDI may be associated with energy savings.

It is seen that there are very few studies in the literature on the relationship between foreign direct investments and urbanization factors and renewable energy consumption. In this study, the relationship between renewable energy and foreign direct investments and urbanization is investigated in terms of 39 countries between 1990 and 2020. In this research, which consists of six parts, after referring to the literature on the subject, information about the data set and the methodology applied is given. The study was completed with conclusions and policy recommendations in line with the empirical findings.

Tan and Uprasen (2022) came to the conclusion that FDI has nonlinear effects on renewable energy use. And when the level of environmental regulation rigor is above the cutoff point, the orientations of FDI's effects on renewable energy shift from negative to positive. Finally, control factors that affect renewable energy use include GDP per capita, trade openness, financial development, and

urbanization. These findings however is contradictory with previous Works of Hagert and Marton (2017) who are examined the relationship between renewable energy consumption and foreign direct investments for 56 middle-income countries in the period 1990-2010 using the fixed effects method. The results show that foreign direct investments have negative affect on renewable energy consumption.

Qamruzzaman and Jianguo (2020) examined the relationship between renewable energy and foreign direct investments in 114 low-income, low-middle-income and high-income countries between 1990 and 2017 using Panel ARDL long-term coefficient estimation and Panel Granger causality tests. Results show that foreign direct investments have positive effects on renewable energy consumption. In addition, unidirectional causality running from renewable energy consumption to foreign direct investment in low-income and high-income countries and bidirectional causality between the two variables in low-middle-income countries is proven.

Khan et al. (2021) The effect of foreign direct investments on renewable energy consumption in Brazil, Russia and India between 2000 and 2014 is investigated. In the study, while coefficient estimation is made with Driscoll-Kraay and GMM, the existence and direction of causality is examined with the Dumitrescu-Hurlin test. The results show that foreign direct investments reduce energy consumption according to both estimation methods. According to the results of the causality analysis, the existence of bidirectional causality between the two variables is determined.

Arı (2021) studied relationship between renewable energy and foreign direct investment for Türkiye. In her study a relationship were not determined between renewable energy and direct foreing investment. In addition to that foreign direct investment has not any positive or negative impact on renewable energy consumption

Elheddad, M. (2022) investigated how Bangladesh's FDI affected both renewable and non-renewable energy sources. They discovered that the Bangladeshi economy produces increased CO2 emissions as a result of FDI inflows. Second, FDI discourages the use of renewable energy, and in terms of volume, FDI has a greater negative impact on renewable energy than it does on CO2 emissions. This worsens the situation.

Shahbaz et al. (2022) The determinants of 2000-2019 renewable energy consumption for 39 countries are investigated using long-term coefficient estimation methods by establishing three different models (CS-ARDL, CS-DL and CCE). According to the empirical results, while foreign direct investments decrease renewable energy consumption in the second and third models, they increase it in the first model.

Bao and Xu (2019) examine the relationship between urbanization and renewable energy consumption with the Panel Granger causality test for 30 provinces of China between 1997-2015. The results show unidirectional causality from renewable energy consumption to urbanization in 2 states, and unidirectional causality from urbanization to renewable energy consumption in 3 states.

Khuong et al. (2019) investigates the relationship between renewable energy and urbanization for 6 Asian countries in the period of 1995-2013 by correlation analysis. According to the analysis, the urbanization factor positively affects the renewable energy consumption.

Wang et al. (2021) examines the impact of urbanization on renewable energy consumption for 34 sub-Saharan countries between 2005 and 2015. According to the analysis performed with the Threshold method, there is a positive relationship between the two variables.

Han et al. (2021) The effect of urbanization on renewable energy consumption is investigated with Quintile Regression analysis for China in the period 1990-2018. According to the results obtained, there is a positive relationship between these two variables.

Islam et al. (2022) investigates the long-term effect of urbanization on energy consumption in Bangladesh with the ARDL boundary test, with time series analysis for the period 1990-2019. However, the results show that there is no statistically significant relationship between the two variables.

Zhou and Li (2022) investigate the relationship between renewable energy and urbanization for 69 countries between 1990 and 2015. In the study, the long-term coefficient estimates of the variables are examined by the PMG method. The findings indicate that there is no statistically significant relationship between the two variables.

In Türkiye, significant progress has been made in renewable energy, especially in the last 20 years. Türkiye's hydroenergy, geothermal, solar, wind and energy potential are 216 billion KWh, 31500 MWt, 500 Mtoe/year, 400 billion KWh, respectively. In other words, it is located in one of the lucky regions of the world in terms of renewable energy resources (MFA, 2022). Despite the resource advantage, Türkiye is not at the desired level in terms of renewable energy technologies and is in need of foreign investments at this point. On the other hand, Turkey has an important place both in the region and in the world in terms of development in the construction sector. From the point of relationship between urbanization, renewable energy and foreign direct investment, Türkiye is one of the best locations to be applied new researches. However, in this article, we econometrically tested the relationship between renewable energy, urbanization and foreign direct investments with data from 39 countries including Türkiye from the scope. The results obtained will be an important basis for similar studies to be conducted in the future for our country. Conducting similar studies during the period called "Century of Türkiye" especially after this year in which we celebrate the 100th anniversary of the republic, will fill an important deficiency.

1. Materials and Method

In this study, which examines the relationship between foreign direct investments and urbanization factors and renewable energy consumption using the data between 1990 and 2020, 3 groups of countries are discussed. According to the World Bank classification 13 high-income countries (Austria, Belgium, Chile, Denmark, Finland, Japan, United Kingdom, South Korea, Germany, France, Australia, Italy, Uruguay), 13 high-middle-income countries (Argentina, Brazil, China), Colombia, Ecuador, Malaysia, Mexico, South Africa, Thailand, Türkiye, Gabon, Peru, Costa Rica) and 13 low-middle income countries (Algeria, Bangladesh, Cameroon, Pakistan, Egypt, India, Indonesia, Philippines, Tunisia, Honduras), Benin, Ghana, Nigeria) a total of 39 countries were included in the study. In addition to the fact that the countries included in the study are in different income groups their geographical distribution was also taken into account in order to prevent regional deviations.

Descriptive statistics for the series of 39 countries that are the subject of the analysis for the period 1990-2020 and the sources from which these statistics are obtained are given in Table 1.

Table 1. Definition of Variables

Variables	Symbol	Measurement	Source
Renewable Energy	REN	Renewable energy consumption thousand tons	OECD
Foreign Direct Investments	FDI	Net inflows in foreign direct investment (% of GDP)	WDI
Urbanization	URB	Urban population growth (% per annum)	WDI

Descriptive statistics of the variables included in the analysis are given in Table 2

Table 2. Descriptive Statistics and Correlation Matrix

Panel A			
	lnREN	FDI	URB
Average	8.7361	2.3124	2.2966
Median	8.7311	1.5612	2.1649
Maximum	12.5945	46.3643	5.6211
Minimum	3.0962	-7.6614	-1.6019
Std. Deviation	1.6459	3.4828	1.4748
Distortion	-0.1944	5.3187	0.2025
Kurtosis	3.7810	52.2049	1.9938
Observation	1326	1326	1326

The empirical methodology applied in the study consists of 5 parts. In the first part, the stationarity levels of renewable energy consumption, foreign direct investments and urbanization variables are determined by using the CIPS unit root test. Then, the Panel VAR model is established and the relationship between the variables has been discussed. In the following sections causality test, variance decomposition method and impulse-response analysis are used respectively.

1.1. Unit Root Test

It is accepted that there is a unit root effect in the variables if the effects of positive or negative events that occurred in the past years affect the following years intensely. Unit root tests are important because analyzes performed with variables containing unit root yield biased results. With the help of unit root tests, the raw structure of the series which is freed from the effects of shocks is obtained and predictions can be made about the series. For this reason, the existence of unit root in the variables subject to the analysis is investigated with the CIPS test.

Pesaran (2007) uses the Dickey-Fuller regression (Bui et al., 2021: 6), that considers the cross-sectional dependence and has been increased cross sectionally, to determine the stationarity levels of the variables (Bui et al., 2021: 6).

$$\bar{Y}_{it} = \alpha_i + b_i Y_{it-1} + c_i \bar{Y}_{t-1} + d_i \Delta \bar{Y}_{t-1} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

In number (1) in equation; $\bar{Y}_t = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N Y_{it}$, $\Delta \bar{Y}_t = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \Delta Y_{it}$ and ε_{it} represents the error term. So, the CIPS statistic is calculated as in equation (2):

$$CIPS = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N CADF_i \quad (2)$$

“CADF_i” in equation (2) is a cross-sectionally enhanced DF statistic in equation (1).

The null hypothesis accepts the existence of a unit root. It is tested against the alternative hypothesis stating the absence of a unit root. If the test statistic is greater than the critical values the null hypothesis is rejected. Otherwise, the null hypothesis cannot be rejected.

1.2. VAR Analysis

Vector Autoregressive Regression models are used to examine the interaction of factors in macroeconomic models with each other due to their internality and externality. This allows us to estimate all the variables in the model by considering them together.

In the Panel VAR analysis developed by Holtz-Eakin, Newey and Rosen (1988), which meets the orthogonality conditions the GMM method is used to ensure that the variables on the right side of the model and the error term are uncorrelated. In addition, its solution to the variable variance problem provides effective estimations compared to other methods.

The estimation is made from equation (3) (Holtz-Eakin et al., 1988: 1374):

$$Y_{it} = \alpha_t + \sum_{l=1}^{m+1} c_{lt} Y_{it-l} + \sum_{l=1}^{m+1} d_{lt} X_{it-l} + v_{it} \quad , \quad t = (m + 2), \dots, T \quad (3)$$

In equation (3)

$$\alpha_t = \alpha_{0t} - r_t \alpha_{0t-1}$$

$$c_{1t} = r_t + \alpha_{1t}$$

$$c_{lt} = \alpha_{lt} - r_t \alpha_{l-1,t-1} \quad , \quad (l = 2, \dots, m)$$

$$c_{m+1,t} = -r_t \alpha_{m,t-1}$$

$$d_{1t} = \delta_{1t}$$

$$d_{lt} = \delta_{lt} - r_t \delta_{l-1,t-1} \quad , \quad (t = 2, \dots, m)$$

$$d_{m+1,t} = -r_t \delta_{m,t-1}$$

$v_{it} = u_{it} - r_t u_{i,t-1}$ is expresses.

In equation (3)

$Y_t = [Y_{1t}, \dots, Y_{Nt}]'$ ve $X_t = [X_{1t}, \dots, X_{Nt}]'$ and the vector of the variables on the right side of the equation;

$$W_t = [e, Y_{t-1}, \dots, Y_{t-m-1}, X_{t-1}, \dots, X_{t-m-1}]$$

1.3. Dumitrescu-Hurlin Causality Analysis

Dumitrescu-Hurlin (2012) causality test, which has several advantages such as allowing unobservable heterogeneity of panel data and being applicable in case of cross-sectional dependence is applied through equation (4) (Akram et al., 2021: 5).

$$y_{it} = \varphi_i + \sum_{k=1}^K \delta_i^{(k)} y_{it-k} + \sum_{k=1}^K \beta_i^{(k)} X_{it-k} + \varepsilon_{it} \quad \text{with } i = 1, \dots, N \text{ and } t = 1, \dots, T \quad (4)$$

In equation (4) y_{it} is the dependent variable; X_{it} is the independent variable.

At the decision stage, the null hypothesis that there is no causality and the alternative hypothesis that there is causality in at least one unit are compared. If the null hypothesis is rejected there is causality.

2. Empirical Findings and Discussion

Today, simultaneous correlations can occur between units in series due to various reasons such as globalization. In this case, which is called cross-section dependence, the first generation unit-root tests cannot perform strong tests, so biased results may occur in the analyses made. For this reason, first of all, the cross-sectional dependence in the series is investigated and the results are shown in Table 3.

Table 3. Cross-Section Dependence

	Breusch-Pagan LM	Pesaran scaled LM	Bias-corrected scaled LM
lnREN	13205.64***	322.7711***	322.1802***
FDI	3151.461***	61.60158***	61.01067***
URB	10717.44***	258.1371***	257.5462***

Note: "****" %1 denotes the level of significance. Values in parentheses indicate statistical significance.

For all variables included in the analysis, cross-sectional dependence is determined at 1% significance level according to all three tests. For this reason, the results of the CIPS test, one of the second generation unit root tests used in the study are shown in Table 4.

Table 4. CIPS - Unit Root Test Results

	Fixed Term	Fixed Term and Trending
Panel A: Level Values		
lnREN	0.096 (0.538)	1.509 (0.934)
FDI	-0.935 (0.175)	1.016 (0.845)
URB	-1.253 (0.105)	2.230 (0.987)
Panel B: Difference Level Values		
Δ lnREN	-13.437*** (0.000)	-11.583*** (0.000)
Δ FDI	-8.593*** (0.000)	-5.162*** (0.000)
Δ URB	-14.694*** (0.000)	-12.923*** (0.000)

Note: "****" %1 denotes the level of significance. Values in parentheses indicate statistical significance.

According to the results in Table 5, three variables subject to analysis are determined as first-order stationary at the 1% significance level, according to both constant term and constant term and trend models. The results of the optimal lag length required to apply the panel VAR analysis are given in Table 5.

Table 5. Optimal Latency Results

Latency Length	J statistics	J Probability Value	MBIC	MAIC	MQIC
1	30.1774	0.3062422	-159.6558	-23.8226	-75.13927
2	13.63547	0.7525267	-112.92	-22.3653	-56.57565
3	11.46928	0.2449075	-51.80844	-6.530718	-23.63627

The determination of the optimal lag length for the model is based on the GMM-based Hansen J-statistic and the least information criterion. Since all the tools used are valid according to the Hansen J-statistic, a selection was made between 1,2 and 3 lags taking into account the information criteria. Since the smallest values in the modified Bayesian information criterion, the modified Akaike information criterion and the modified Hannan-Quinn information criterion were found in 1 delay, 1 delay was deemed appropriate for the next stages of the study.

The results of the causal relationship between the variables that are the subject of the research are shown in Table 6. According to these results, the existence of unidirectional causality from foreign direct investments to renewable energy consumption and from renewable energy consumption to urbanization is proven. However, statistically there isn't any remarkable causality relationship between foreign direct investments and urbanization.

Table 6. Causality Test Result

Zero Hypothesis	Zbar-sta.	Z-bar Possibility	Result
FDI Granger is not the reason InREN	14.2733*	0.0740	FDI → InREN
InREN Granger is not the reason FDI	4.7032	0.8960	
URB Granger is not the reason InREN	6.2377	0.9460	InREN → URB
InREN Granger is not the reason URB	39.4961***	0.0060	
FDI Granger is not the reason URB	14.8088	0.3060	FDI x URB
URB Granger is not the reason FDI	13.6253	0.3460	

Not: ***, and * at %1 and %10 Indicates statistical significance. "x" indicates no causality, "→" indicates one-way causality

The variance decomposition results of the changes in renewable energy consumption are shown in Table 7. While 99% of the change in the standard deviation of renewable energy consumption is due to itself in the short term, approximately %2 is due to foreign direct investments. The effect of urbanization can be 1% at the end of 10 periods.

Table 7. Variance Decomposition Results of Changes in Renewable Energy Consumption

Forecast Period	InREN	FDI	URB
0	0	0	0
1	1	0	0
2	0.9962	0.0017	0.0019
3	0.9936	0.0020	0.0042
4	0.9906	0.0025	0.0067
5	0.9881	0.0028	0.0089
6	0.9862	0.0031	0.0106
7	0.9847	0.0032	0.0119
8	0.9837	0.0034	0.0128
9	0.9830	0.0034	0.0134
10	0.9826	0.0035	0.0138

The results of the changes in foreign direct investments are given in Table 8. According to the results obtained, 67% of the change in the standard deviation of foreign direct investments in the short term is self-induced, while approximately 28% is due to renewable energy consumption. The effect of urbanization, on the other hand, did not show great changes during 10 periods, affecting around 5%.

Table 8. Variance Decomposition Results of Changes in Foreign Direct Investments

Forecast Period	InREN	FDI	URB
0	0	0	0
1	0.2239	0.7760	0
2	0.2778	0.6817	0.0404
3	0.2736	0.6840	0.0422
4	0.2785	0.6757	0.0457
5	0.2789	0.6746	0.0464
6	0.2798	0.6732	0.0469
7	0.2801	0.6727	0.0470
8	0.2804	0.6724	0.0470
9	0.2805	0.6723	0.0471
10	0.2806	0.6722	0.0471

Table 9 shows the variance decomposition results of urbanization. According to these results, 91% of the changes in the standard deviation of urbanization in the short term originate from itself, and approximately 8% from foreign direct investments. The role of economic growth is very small in the short run. The renewable energy consumption's role is quite low. The part of the changes in the standard deviation of urbanization explained by renewable energy consumption is around %2 for 10 periods.

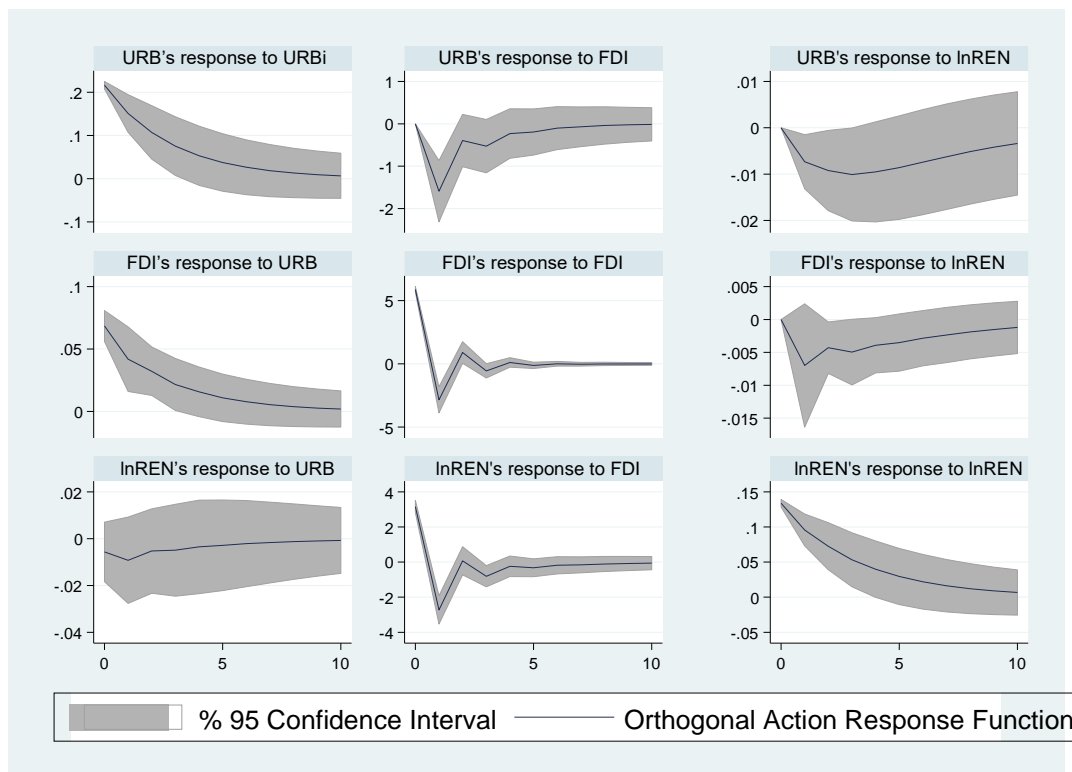
Table 9. Variance Decomposition Results of Changes in Urbanization

Forecast Period	InREN	FDI	URB
0	0	0	0
1	0.0006	0.0911	0.9082
2	0.0015	0.0847	0.9137
3	0.0016	0.0844	0.9138
4	0.0017	0.0839	0.9142
5	0.0018	0.0838	0.9143
6	0.0019	0.0837	0.9143
7	0.0019	0.0837	0.9143
8	0.0019	0.0836	0.9143
9	0.0019	0.0836	0.9143
10	0.0019	0.0836	0.9143

The results of the Impact-Response analysis, which includes the effect when a one-unit shock is given to the error term of the variables discussed in the study, are shown in Chart 1.

Chart 1. Impact-Response Analysis Results

For all variables included in the analysis, cross-sectional dependence is determined at 1% significance level according to all three tests. For this reason, the results of the CIPS test, one of the second generation unit-root tests used in the study, are shown in Table 4.

According to the results obtained, when a unit shock is given to urbanization, it creates a positive but gradually decreasing effect on itself. This effect decreases and loses its effect for 10 periods. As a result of a shock to foreign direct investments, this effect, which continues to increase after the effect has bottomed in the first period, disappears. It is determined that a one-unit shock to renewable energy consumption has a negative effect on urbanization and this effect disappears after 10 periods.

When the response of foreign direct investments to urbanization and renewable energy consumption is examined; It is understood that the effect of urbanization on foreign direct investments is positive, while renewable energy is negative. The effect of these 2 variables disappears at the end of 10 periods.

Finally, the reaction of renewable energy consumption to urbanization and foreign direct investment is seen. The impact of the shock to urbanization on renewable energy consumption is negative, while the impact of the shock to FDI on renewable energy consumption is observed to be positive. While the effect of foreign direct investments disappears in the second period, the effect of urbanization disappears after the 10th period.

CONCLUSION

In this research the relationship between renewable energy consumption, foreign direct investments and urbanization was conducted for 39 countries in the period 1985-2018. At first the stationarity levels of the variables were determined where underdeveloped, developing and developed country groups were discussed. According to the CIPS test results used, it was determined that all variables

were stationary in their first differences, $I(1)$, since the series had cross-sectional dependence. In the following process, Dumitrescu-Hurlin causality test, variance decomposition method and action-response analysis were applied. According to the causality test results, the existence of one-way causality from foreign direct investments to renewable energy consumption and from renewable energy consumption to urbanization has been proven for all three income group countries.

According to the Impact-Response analysis, it is seen that a shock in renewable energy consumption negatively affects urbanization, while a shock in foreign direct investments affects renewable energy consumption positively. In other words, a positive effect on renewable energy sources primarily affects urbanization negatively. Especially when we consider the three income group countries the more intensive use of renewable energy resources in developed countries an increase in the renewable energy resources of these countries will negatively affect these countries more harshly. Namely, developed countries' per capita energy consumption is higher due to both the technology usage rate of their people and the abundance of industrial facilities, and therefore they need more energy. Efforts to reduce fossil energies and increase renewable energy in these countries will yield negative results in the short term as they will not be able to meet the energy needs of this group. The least impact is seen in underdeveloped countries. Because these countries have lower per capita energy consumption and a change in renewable energy policies will affect these countries less. The middle group of countries including Türkiye is a group of countries that are least affected by negative or positive situations arising from renewable energy.

On the other hand, an increase in foreign direct investments gives similar results for all three country groups. An increase in foreign direct investments also increases renewable energy consumption and has a positive effect.

According to the variance decomposition results, 3% of the change in renewable energy consumption is due to direct foreign investments, and 2% of the change in urbanization is due to renewable energy consumption.

In line with these results, it seems appropriate to focus on renewable energy policies that will positively affect the urbanization factor, which will enable companies to access wider common services and infrastructure due to their scale of activity compared to low-density and long-distance dispersed settlements. Many cities, such as Munich and Copenhagen, have a goal to adopt renewable energy models and source all of their electricity use from renewable sources. Incentive programs can be created in these provinces through national and international organizations to ensure that the adopted target is transformed into a systematic model and disseminated. It is possible to build new urban structures in geographical regions suitable for renewable energy production and to increase the supply of renewable energy power plants to these regions.

A suitable environment should be provided for investment by multinational companies that will provide the necessary technology and equipment for renewable energy production. Long-term direct foreign investment gains and minimization of political risks with various advantages such as establishing a good infrastructure system, giving importance to R&D activities, applying special tax deductions to companies that produce and consume renewable energy, organizing training programs to train qualified workforce to work in these companies. It is possible with direct foreign investments, renewable energy consumption and dependence on these resources will increase for all three country groups. Thus, it will be possible to reduce fossil energy dependence, which is gradually becoming depleted. Especially considering that Turkey has less fossil energy resources than neighboring countries, it is extremely important to develop policies to increase renewable energy resources in the new period called "Türkiye Century". When designing urbanization policies, decision

makers should take into account the relationship between direct capital investments, consumption of renewable energy resources and urbanization and determine policies in the light of scientific data.

In this article the relationship between renewable energy, urbanization and foreign direct investments has been tested with data obtained from 39 countries, including Türkiye. The results will form an important basis for similar studies to be conducted in Türkiye in the future. While developing urbanization policies, especially by carrying out similar studies in the period called "Türkiye's Centennial" the relationship between direct capital investments, consumption of renewable energy resources and urbanization should be taken into account and policies should be determined in the light of scientific data.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Bulunmamaktadır

REFERENCES

- Akram, R., Chen, F., Khalid, F., Huang, G., & Irfan, M. (2021). Heterogeneous effects of energy efficiency and renewable energy on economic growth of BRICS countries: a fixed effect panel quantile regression analysis. *Energy*, 215, 119019.
- Alam, M. M., & Murad, M. W. (2020). The impacts of economic growth, trade openness and technological progress on renewable energy use in organization for economic co-operation and development countries. *Renewable Energy*, 145, 382-390.
- Arı, A. (2021). Renewable Energy and Foreign Direct Investment: The Case of Turkey, *KMU Journal of Social and Economic Research*, 23, 22-31
- Başaran, U.A.R., & Bektaş, O., Güneri, E.,(2020) Pre-service Science Teacher' Views Regarding Renewable Energy Sources, *Manas Journal of Social Studies*, 10, 828-850
- Bellakhal, R., Kheder, S. B., & Haffoudhi, H. (2019). Governance and renewable energy investment in MENA countries: How does trade matter?. *Energy Economics*, 84, 104541.
- British Petroleum, (Date of Access: 01.11.2021). <https://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy.html>
- Bui, Q., Wang, Z., Zhang, B., Le, H. P., & Vu, K. D. (2021). Revisiting the biomass energy-economic growth linkage of BRICS countries: A panel quantile regression with fixed effects approach. *Journal of Cleaner Production*, 316, 128382.
- Dumitrescu, E. I., & Hurlin, C. (2012). Testing for Granger non-causality in heterogeneous panels. *Economic modelling*, 29(4), 1450-1460.
- Elheddad, M., Alfar, A.J.K., Haloub, R., Sharma, N. and Gomes, P. (2022), "The impact of foreign direct investment (FDI) on renewable and non-renewable energy in Bangladesh: does the global climate change emergencies required?", *International Journal of Emergency Services*, Vol. 11 No. 3, pp. 409-421. <https://doi.org/10.1108/IJES-12-2021-0083>
- Han, J., Zeeshan, M., Ullah, I., Rehman, A., & Afridi, F. E. A. (2021). Trade Openness and Urbanization impact on Renewable and Non-Renewable Energy Consumption in China.

- Holtz-Eakin, D., Newey, W., & Rosen, H. S. (1988). Estimating vector autoregressions with panel data. *Econometrica: Journal of the econometric society*, 1371-1395.
- Islam, M. M., Irfan, M., Shahbaz, M., & Vo, X. V. (2022). Renewable and non-renewable energy consumption in Bangladesh: The relative influencing profiles of economic factors, urbanization, physical infrastructure and institutional quality. *Renewable Energy*, 184, 1130-1149.
- Kahia, M., Aïssa, M. S. B., & Charfeddine, L. (2016). Impact of renewable and non-renewable energy consumption on economic growth: New evidence from the MENA Net Oil Exporting Countries (NOECs). *Energy*, 116, 102-115.
- Kasperowicz, R., Bilan, Y., & Štreimikienė, D. (2020). The renewable energy and economic growth nexus in European countries. *Sustainable Development*, 28(5), 1086-1093.
- Khan, A., Chenggang, Y., Hussain, J., & Kui, Z. (2021). Impact of technological innovation, financial development and foreign direct investment on renewable energy, non-renewable energy and the environment in belt & Road Initiative countries. *Renewable Energy*, 171, 479-491.
- Khuong, P. M., McKenna, R., & Fichtner, W. (2019). Analyzing drivers of renewable energy development in Southeast Asia countries with correlation and decomposition methods. *Journal of cleaner production*, 213, 710-722.
- Marton, C., & Hagert, M. (2017). The effects of FDI on renewable energy consumption.
- Mielnik O. & Goldemberg J. (2022). Foreign direct investment and decoupling between energy and gross domestic product in developing countries. *Energy Policy*. Volume 30, Issue 2, January 2002, Pages 87-89
- OECD, (Date of Access 27.04.2022). <https://data.oecd.org/energy/renewable-energy.htm>
- MFA, (Date of Access 17.08.2023). www.mfa.gov.tr
- Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of applied econometrics*, 22(2), 265-312.
- Qamruzzaman, M., & Jianguo, W. (2020). The asymmetric relationship between financial development, trade openness, foreign capital flows, and renewable energy consumption: Fresh evidence from panel NARDL investigation. *Renewable Energy*, 159, 827-842.
- Shahbaz, M., Sinha, A., Raghutla, C., & Vo, X. V. (2022). Decomposing scale and technique effects of financial development and foreign direct investment on renewable energy consumption. *Energy*, 238, 121758.
- Tan Y. & Uprasen U. (2022). The effect of foreign direct investment on renewable energy consumption subject to the moderating effect of environmental regulation: Evidence from the BRICS countries. *Renewable Energy*, Volume 201, Part 2, December 2022, Pages 135-149.
- Wang, Q., Guo, J., & Dong, Z. (2021). The positive impact of official development assistance (ODA) on renewable energy development: Evidence from 34 Sub-Saharan Africa Countries. *Sustainable Production and Consumption*.
- WorldBank, (Date of Access: 28.10.2021). <https://databank.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/1ff4a498/Popular-Indicators#>
- Zhou, A., & Li, J. (2022). How do trade liberalization and human capital affect renewable energy consumption? Evidence from the panel threshold model. *Renewable Energy*, 184, 332-342.

Characteristics of Village Institutes as a Teacher Training Model for Modernisation in the 100th Anniversary of the Republic of Turkey

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılında Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli Olarak Köy Enstitülerinin Modernleşmeye İlişkin Özellikleri

Gökhan KAYIR¹

Öz

Köy enstitüleri projesi Cumhuriyet tarihinde kırsal kalkınma projesi olarak ortaya çıkmış bir eğitim girişimidir. Uygulanan eğitim programlarına bakıldığında her ne kadar köye öğretmen yetiştirme gibi bir amaç güdülse de sanatsal ve kültürel içerikli eğitimlerin programın önemli bir kısmını oluşturduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında köy enstitülerinin köyleri Cumhuriyet devrimlerini takip eden modern bireylerin yaşadığı ve kentlilik özellikleri taşıyan yerler olarak dönüştürmeyi amaçladığı söylenebilir. Köyden kente göçün hızlanması, sanayileşme ile iç göçün artması da köy enstitülerinin kapatılması dönemine denk gelmektedir. Cumhuriyetin kuruluş ve ilk dönemlerine ilişkin çeşitli eğitim ve sosyoloji araştırmaları yapılsa da köy enstitülerinin yetiştirmek istediği modern insan tipine ilişkin literatürde araştırmalar sınırlıdır. Bu çalışmanın amacı köy enstitülerindeki eğitim programı ve uygulamalarının çağdaş insan oluşturma bağlamında değerlendirilmesi ve Çifteler Köy Enstitüsü örneğinde öğrencilerin görev yaptıkları köylerinde yaşadıklarının incelenmesidir. Makale dökümana dayalı bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Doküman incelemesi yönteminin basamakları ile verilen tematik analize tabi tutulmuştur. Köy enstitülerine ilişkin yapılmış lisansüstü tezler ve akademik makaleler arasından yapılan tarama sonucunda ulaşılan çalışmalar içerik analizine tabi tutulmuştur. Ayrıca Çifteler Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin okul yönetimine yazdıkları mektuplar da yetiştirilmek istenen insan tipi bağlamında incelenmiştir. Köy enstitülerinde verilen eğitimin köy yaşantısını öğretmekle birlikte kentsel bilinci kazandırmayı hedefleyen pek çok sanatsal ve kültürel uygulamaya sahip olduğu, verilen eğitimin birlikte yaşama bilincine olumlu katkı sağlayacak öğeler içerdiği görülmüştür. Mezunların Çifteler Köy Enstitüsü direktörlüğüne yazmış oldukları mektuplarda ise görev yaptıkları köyde mutlu olamadıkları, okulda edindikleri yeni davranışları sergileyebilecekleri ortamlara ulaşamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Köy enstitüleri, Kentleşme bilinci, Modernleşme

ABSTRACT

The village institutes project is an educational initiative that emerged as a rural development project in the history of the Republic. When we look at the education programmes implemented, it is seen that although the aim was to train teachers for the villages, artistic and cultural education constituted an important part of the programme. From this point of view, it can be said that the village institutes aimed to transform villages into places where modern individuals who follow the Republican revolutions live and have urban characteristics. The acceleration of migration from villages to cities and the increase in internal migration with industrialisation coincide with the period of the closure of the village institutes. Although various educational and sociological studies have been conducted on the founding and early periods of the Republic, research on the modern human type that the village institutes wanted to raise is limited in the literature. The aim of this study is to evaluate the educational programme and practices in the village institutes in the context of creating modern human beings and to examine the experiences of the students in their villages in the example of Çifteler Village Institute. The article is designed as a document-based research. The steps of the document analysis method were analysed. The studies obtained as a result of the search among postgraduate

¹ Corresponding Author | Yetkili Yazar: Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, gokhankayir@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9830-0006

theses and academic articles on village institutes were subjected to content analysis. In addition, the letters written by the teachers graduated from Çifteler Village Institute to the school administration were also analysed in the context of the desired human type. It was observed that the education given in the village institutes had many artistic and cultural practices aiming to teach village life as well as urban consciousness, and that the education given included elements that would contribute positively to the awareness of living together. In the letters written by the graduates to the directorate of Çifteler Village Institute, it was concluded that they could not be happy in the village where they were working and that they could not reach the environments where they could exhibit the new behaviours they had acquired at school.

Keywords: Village institutes, Urbanisation consciousness, Modernisation

INTRODUCTION:

The past 100 years have been a period of great changes for the Turkish nation. When we look at Turkey 100 years ago, we see a country where the majority lived in villages, the literacy rate was low, schooling was still backward, and teachers with pedagogical knowledge could usually be found in big cities. In this century, Turkey has urbanised, albeit with problems, and has solved most of its educational problems at least at the level of primary education. Progress in education has also played a key role in urbanisation and urban consciousness in Turkey. Filling the urgent need for teachers has always been seen as the key to this progress.

Sending teachers to the villages was a problem both in the Ottoman period and in the early years of the Republic. A small number of urban children who graduate from teacher training colleges do not see going to the villages as an option (Türkoğlu, 1997). The village of Zeyniler, where Feride worked in Çalığışu, one of the classics of Turkish literature, is 30 km from Bursa, one of the largest cities in Turkey. In one part of the novel, Feride talks about the difficulties she experienced.

This dilemma experienced by Feride actually stems from the long-standing difference between villages and cities in Turkey. The main problem in this distinction is that villagers do not have urban awareness. Being an urbanite does not only mean living physically in the city. Keskin, Sağocak and Arslan (2015) analyse being an urbanite under four main headings. Individuals who can develop themselves in these four areas, which can be summarised as awareness of the historical, social and cultural values of the city, feeling a sense of belonging to the city and embracing the city, taking initiative to protect, embrace and develop the city, and transforming themselves together with the city, can be considered as urbanites. At the end of the readings made on these concepts, it was revealed that there were four important titles emphasised. 1. To realise the history, cultural and social values of the city. 2. To love and own the city by feeling a sense of belonging to the city. 3. To protect and protect the city and to assume responsibility for its physical, cultural and social transformation 4. To experience a process of transformation and adaptation in the context of integration into urban life.

Yalçiner Ercoşkun, Öcalır- Akünal, Yenigül, & Alkan, 2016, 16) list the factors that constitute urban consciousness as follows: 1. *Urban culture, Socio-Cultural Life*; 2. *Belonging to the city, attachment to place, sensitivity to urban problems*; 3. *Participation, governance, the situation of migrants, the spirit of the community*; 3. *Facilities offered by the city, Rich Public Spaces, Important Landmarks*; 4. *Environmental Awareness, Use of Public Transport*

In accordance with the policy of raising educated citizens, which was necessary to eliminate this discrimination and accelerate the development process, a campaign was made to open schools in villages and send teachers to these schools in the first years of the Republic. Village institutes are educational institutions established to realise the ideas of training and sending students selected from villages as teachers in order to educate the rural population where most of the population lives in rural areas. They emerged as a result of İsmail Hakkı Tonguç's travels that enabled him to get to know the geography of Turkey very well (Kıvılcım Çorakbaş & Sümertaş, 2012). In the village institutes, it was aimed to raise conscious and self-confident individuals with a programme based on production from nothing and learning by doing and experiencing. A production-oriented and collective education

environment where students learn production methods specific to their region is aimed (Şimşek & Mercanoğlu, 2018).

It is not correct to consider the village institutes only as a project for the village. The aim was to reduce the rural-urban divide and eliminate the phenomenon of the villagers' confinement in the village by making them read local and foreign works through various courses, enabling them to play a musical instrument, creating a culture of debate and developing them through culture and art activities. From this perspective, it can be considered a social policy move (Babahan, 2009).

The aim of the village instructor courses and the village institutes was to reduce the distinction between rural and urban areas and to ensure that people living in rural areas have a modern profile similar to that of urban dwellers. The number of teachers in the villages was increased in a short period of time with this project, which was initiated to ensure rapid schooling and to overcome the obstacle of employing teachers who were few in number and trained in big cities in the villages. Thus, the long-standing project of educating the villagers was tried to be solved with the village's own means (Kaplukan, 2012). The characteristics of the teachers who were trained to meet the urgent need for teachers in the freshest period of the Republic, and the things that were tried to be done in the villages through them, fit the definitions in the above paragraph more than some of today's city dwellers. Although the word "village" is used in the name of the school in Turkey, one of the most remarkable and debated works of our recent educational history is the village institutes project. The aim of the establishment of the schools was for students to become well-equipped citizens and to transfer their knowledge and skills to other individuals in all areas of life. In order to achieve this, it was aimed to provide both theoretical and practical education during the education process (Ezer, 2020).

The village institutes are an idea that emerged with the coming together of individuals who knew this country well and were among the founding cadre. Although its subsequent implementation was a matter of debate, it was a formation supported even by individuals such as Emin Sazak, who later became opponents of the village institute. The biggest brain behind this project is a well-educated teacher with an urban consciousness. It is accepted by both supporters and opponents of the village institutes that İsmail Hakkı Tonguç was a successful educator in making observations and establishing models. He understood that the energy required for modernisation and urbanisation could be provided by teachers as a result of his observations of teachers during the War of Independence (Tonguç, 1998).

It is seen that teachers graduated from village institutes were not only responsible for educating students. Village teachers also carried out duties such as village expert, adult educator and health worker at the same time. Article 10 of the Law No. 4274 states that the duty of the village teacher is to ensure that the village people are trained according to modern living conditions, to be with them at every moment, to improve the economic life of the village, to raise individuals who can hunt, ride or ski according to environmental conditions (Toprak, 2008).

Çukur (2008), in his research in which he analysed the studies on village institutes, explains the agreed opinions on the main objectives of village institutes as follows. Village institutes aimed at the development of the country together with the villagers, and wanted to create the type of people who would lead the village. It aimed to teach the principles of the country's regime to people living in rural areas. Social change and transformation of the village were aimed. It was aimed to create a basic education mobilisation in the country, to raise the awareness of the peasant class and to ensure their existence as a class.

The village institutes, which had been the subject of debate since their foundation, were transformed into primary teacher schools in 1957. The justification for this decision was that the administration of

the period did not fulfil the main purpose of the teachers graduated from the village institutes, which was the education of the village people and the training of village teachers. Reports prepared by Turkish and foreign experts and the political atmosphere of the period were influential in this decision (Arslan, 2021).

Today, the village institutes have become a material for active politics. However, the educational basis of these debates is very weak. The biggest reason why the village institutes project was not successful was that the villagers, who were attached to their religious beliefs and traditional values, did not accept the new practices of the institute graduate teachers. The society rejected a teacher model that was not in line with their values, even if it was suitable for their needs (Elçi, 2021).

The main purpose of this research is to evaluate the profile of the village teacher who is desired to be trained by the village institutes in Turkey in terms of having urban consciousness. For this purpose, answers to the following questions will be sought:

1. What kind of characteristics related to modern life are given to students during education in village institutes?
2. Which acquisitions related to modern life are included in the curricula.
3. What kind of problems do teachers graduated from village institutes face after graduation.

METHOD

This study was designed as a document-based research using the document analysis method. The documents to be subjected to systematic analysis can take many different forms. They may be electronic or printed, and may consist of many different types such as advertisements, diaries, diaries, participation documents, books, brochures, diaries and letters (Bowen, 2009). Documents are very powerful when a researcher is trying to understand the background of a phenomenon. According to Karppinen & Moe (2012), documents are not just instrumental tools used by self-interested actors in pursuit of their goals; documents and the ideas, concepts and beliefs conveyed in them influence the range of policy options considered by actors, as well as actors' perceptions of their interests.

Karppinen & Moe (2019) suggest the following three steps for conducting effective document based research: 1: designing the research and identifying relevant documents; 2: Accessing, collecting and sampling them; 3. Analysing them and writing Implications

Subaşı and Okumuş (2017) state that the data collection process in such studies is directly proportional to the competence of the researcher. The data collection process is not standardised, questions need to be asked and answers need to be interpreted correctly. The researcher needs to be free from his/her own ideological ideas and be flexible to new situations. In this study, data were collected using documents. Graduate theses related to Village Institutes registered in the YÖK National Thesis Centre Database and academic journal articles registered in the Dergipark system were used as documents. In addition, the documents belonging to Çifteler Village Institute exhibited in Eskişehir- Mahmudiye Yunussemre Vocational and Technical Anatolian High School Museum were also used as documents.

The documents collected during the research were analysed by thematic content analysis. Based on the research problems, 1. educational settings and procedures, 2. student qualifications, 3. curricula

were determined as themes and the contents of the documents were analysed according to these themes.

FINDINGS

It is thought that these themes will explain the modern human profile that the village institutes tried to raise and will explain the efforts to eliminate the sharp distinction between the village and the city and to give the villagers an urban consciousness.

Educational Settings and procedures

Village institutes were planned as a self-sufficient living centre where single-storey buildings were preferred. Within the institute campus, an appropriate structuring has been made for individuals to shelter, to carry out social and sportive activities, to perform art and cultural activities, and to benefit from health services. It is seen that structures such as bakery, electricity generator, barn, poultry house, machine garage for agricultural tools are also appropriately placed on the campus. These settlement projects aim to provide students with urban life gains (Çetin & Kahya, 2017; Hızlı Erkilic, 2013).

İsmet İnönü was a politician who served as the head of state during the beginning and development periods of the village institutes and took part in active politics during their closure. One of his visits to the institutes was to the Çifteler Village Institute. Here, he was impressed by the way the students were raised, the education level of the school director Rauf İnan and the teachers. He was also interested in the orchards and health facilities within the institute campus (Gülen, 2022).

It is difficult to say that the school administrators had a full say in the management of the village institutes, contrary to the traditions of the time. All teachers and students have a say in all administrative matters, thus preventing any single group from establishing hegemony (Öztürk, 1961).

Student Qualifications

When the Village Institutes were opened, the aim was not only to provide education to village children, but also to start a development mobilisation in the villages. These schools, which cannot be considered only as academic education institutions, were a kind of public education where vocational training was also provided along with education (Ezer, 2020).

In the field studies conducted with the students of the village institute, it is seen that the students were enrolled in the institute by their families with the goals of finding a job at the state gate, having a good future and most importantly being an educated individual (Karakuş, 2017, Türkoğlu, 1997). Karakuş (2007) sees applying for a job that requires 20 years of compulsory service in the village in order to save their children from the village as a contradiction experienced by the villagers. The fact that the educated child would not want to stay in the village is a phenomenon that is also encountered in Kemal Tahir's novel "Çekirdek in the Steppe" (Toprak, 2008).

After graduating from the institute system, students who receive basic education in village institutes have radical changes in their values and habits. A concrete example of this is the graduation programme of Hasanoğlan High Village Institute (Akay, 2017).

1. İstiklal Marşı (Turkish National Anthem) (chief: Fahri Yücel)
2. Speech (Health branch graduates)
3. Marches and Folk songs (Akın Marşı ve Halay Başı)
4. Poem (Abdullah Uludağ)
5. Theatre Play (Arpacılı ve Bico)
6. Poem (Mustafa Yılmaz)
7. Mandolin concert (Arılar, Sivrihisar Koşması, Semada Yıldızlar)
8. poem (Mehmet Ertekin)
9. Marches and folk songs (Vatan Marşı ve Ördek isen Göle gel Türküsü)
10. Theatre play (Bengi ve Dağlı)
11. Violin concert (Nonts from Mozart) Chief Teacher. Mehmet Örtekin
12. Poem (Mehmet Başaran)
13. Choir (Asker Dönüşü, Köy Okulu, indim Dere Beklerim, Çoban)
14. Theatre play (Proposition: A.Çehov)
15. Speeches and diploma ceremony
16. Anthem in Chorus

Table 1. Graduation Ceremony (Akay, 2017, s.30)

As can be seen in Table 1, the graduation ceremony both serves the local habits of the students, such as the folk songs they sing in their villages, and provides the opportunity to exhibit the qualities of a teacher who graduated from a village institute, such as acting in theatre and playing a musical instrument.

This change in the students caused them to argue with the village leaders in the villages they visited and to criticise people in the Ministry's departments. In one of the regular correspondence with the directorate of the institute, teacher Lütfi, who was working in Gediz, Kütahya, wrote the following (N. Lütfi, personal letter, 10.10.1945):

" ... unfortunately, you have not taken any measures to replenish the diminishing moral strength of the teachers of this homeland, despite the insults to their lives, insults to their persons, and abuses to disrupt their duties by the relentless headman and the villagers who are suffering under heavy burdens... "

Although the response of the institute administration is unknown, considering that the village institutes acted like a regional directorate in their regions, it is seen that the teachers reached the maturity to hold their superiors to account. In another letter dated 9 September 1945, a teacher from the village of Suvermez informs the institute director about his disagreements with the village people (Abdullah Altıntaş, personal letter, 09.09.1945):

"Mukhtar (Governor of the village) is an egotistical man who lives the Ottoman spirit and does everything the way he wants. I am friendly with the mukhtar, but it is good if my friendship goes the way he wants. When it comes to my school work, everything disappears. This man has always had his own way of doing things and has never heard a word from the villagers; he thinks my ideas are wrong. What's more, he doesn't finish the teacher's house quickly and incites the village to revolt."

To this letter, which can be seen as an example of the fact that teachers graduated from the institute could not work harmoniously and successfully in the village and that they could have problems even with the village headman, the director of the institute, Osman Ülkümen wrote a reply saying that he would visit the village. In the letter, the director of the institute motivates the teacher by stating that "you are the most intellectual and intelligent man in the village" (Osman Ülkümen, personal letter, 12.09.1945):.

The type of people targeted to be raised in the village institutes was to raise individuals who were active, selfless, creative, responsible, self-confident, productive, critical thinkers, researchers, brave, thrifty, healthy, and not alienated from their own existence. In addition, awareness of collectivity/partnership, solidarity and tolerance have been developed. As can be seen, this type of human being has opposite qualities compared to the human type formed by the village system (Çukur, 2008).

Curricula

When the curricula of the village institutes are examined, it is seen that it is aimed for teacher candidates to take cultural courses, to be successful in agriculture and animal husbandry courses and to have pedagogical field knowledge. When we look at the courses included in the village institute diploma, we see that there are academic courses such as Turkish, history, geography, psychology and sociology; pedagogical formation courses such as special teaching method, educational science, history of pedagogy; art courses such as painting and music; courses related to the qualifications that teachers are thought to have such as home management, co-operatives, health knowledge and military service; and agricultural courses such as zootechnics, field agriculture, agricultural technology, agricultural management and economics.

The courses planned to be taught in the village institutes for 5 years and their duration are given in Table 2 (Ministry of Education, Village Institutes Curriculum 1943, Schedule 5, p. 5 cited. Burgaç, 2003)

Lesson	Total Lesson Hours
Turkish	736
Mathematics	598
Music	460
Foreign Language	414
Military Service	368
Nature and School Health Knowledge	368
Teaching Methods	368
History	322
Geography	276
Physics	276
Artwork	230
Chemistry	184
Physical Education and Folklore	184
Handwriting	92
Household Management and Childcare	46
Agriculture, Economics & Cooperatives	46

Table 2. Lessons and Total Lesson Hours in Village Institutes

When the curricula are examined, it is seen that Turkish and mathematics education occupy an important place in the total duration of education. When combined with other academic subjects (History, Geography, Physics, Chemistry, Foreign Languages), the total number of hours is 2806. This is followed by culture and arts courses (music, art, handwriting, folklore). The total number of hours for these courses was 966. Due to the Second World War and the fact that the students of the institute were reserve officer candidates, 368 hours of military training were included in the program. Teachers' professional field knowledge is 368 hours, while the knowledge they need to use in the village (agriculture, economy and cooperatives, housekeeping and childcare, health knowledge) is 368 hours. 460 hours are provided. This information is also provided to students through the implicit program throughout the teaching process.

Teaching methods are important indicators that explain how students will acquire the contents to be prepared in accordance with the objectives of the programmes. In the village institutes, it is seen that many different methods and techniques are applied to students to make them active. Especially in the 1943 programme, it is seen that travel observation, discussion, examination/research and project-based approaches are recommended (Gülyüz, 2020). Such methods and techniques are recommended to be used in the field of educational sciences today as they support high-level thinking skills.

DISCUSSION

The process of urbanisation is only possible if the people in that urban environment assimilate the values of urban consciousness, are willing to develop them and accept to behave in accordance with those living habits (Şengün, 2020). From this point of view, the fact that the values of the teachers who graduated as a result of the education given in the village institutes and the values of the people in the village are in conflict is due to the lack of this adoption.

With the proclamation of the Republic of Turkey, the founding will gave special importance to the development of the peasantry in order to ensure the social legitimacy of the state. To achieve this, it is essential to raise a peasant class that has embraced the state's westernization and modernization efforts. For this purpose, a programmed education initiative has been initiated. He also saw the modernization of the peasantry as inevitable, especially the large part of the society, where, unlike European states, the majority of the population lived in villages and had a traditional lifestyle. Village institutes are the product of such an effort (Anık, 2006).

It is clear that the village institutes were trying to train a new and modern type of human being. This human model will be able to comprehend the requirements of the modern world and will be able to live in the village like an urban dweller. Erkiş (2013) defines the human profile to be raised in village institutes as individuals who know the conditions of Turkey and especially village life, who live in accordance with the traditions of the village, who are loyal to the principles and reforms of Mustafa Kemal Atatürk, who have democratic attitudes and behaviors, who are versatile, modern, who take an active role in culture and art life, who attach importance to the equality of opportunity and opportunity of the individuals around them, who have scientific thinking skills and who think production-oriented. In addition to being teachers, graduates of the village institutes played important roles in the cultural life of the country as valuable writers and painters, even if they were in different professions (Ülkü, 2008).

Many criticisms have been made about the practices of the Village Institute. Although it is outside the scope of the political articles, İsmail Hakkı Baltacıoğlu's criticism in particular is worth mentioning. Although Baltacıoğlu accepts village institutes as a very valuable practice, he cannot find the right profile of a teacher who is competent in every subject in village faculties. He does not think it is right to keep the institutions separate from society; in his opinion, the actors should be in contact with society while they are growing up. However, it is not right to divide the courses into cultural and economic courses (Aytaç, 2017).

It can be said that village institutes are compatible with Dewey's ideas in the world in general and with Prince Sebahattin's ideas in our country (Özveren, 2008). There are those who argue that the human profile that the village institute tried to raise was aimed at eliminating the issues that caused the peasants to fall behind in the analyzes made by Prince Sabahattin on the Turkish peasantry. According to Prince Sabahattin, Turkish peasants could not switch to commercial agriculture due to family ownership of land and lack of education, which caused them to lag behind (Karakaş, 2003). However, the village institutes model may not be seen as a suitable tool for raising the peasant model he wanted. Because Ege (1977) argues that Prince Sabahattin's idea that the children of well-to-do families should become entrepreneurs who could make good use of the country's resources would overcome this deficiency (as cited in Karakaş, 2003). In other words, according to Prince Sebahattin, the peasantry is

unable to realize its productive capacity. However, the institutions that will ensure this cannot be considered as village institutes.

While the buildings of the village institutes were being constructed, accommodation, food and beverage, sports and social activities, institute grove, agricultural buildings, stables and warehouses, facilities for health services were built with the help of students (Küçükcan, 2022). From this point of view, it can be seen that educational campuses have spread across Turkey. Çelik and Güleç (2014) compared school buildings and campuses in Finland and Turkey. They concluded that school buildings in Turkey are open to discussion in terms of urbanisation consciousness and that one of the components of educational reform is educational environments. The students who studied in these schools aimed to establish similar educational environments when they went back to their villages as teachers.

As can be understood from the letters sent by the institute students to their principals, teachers experience social exclusion in the village as an urbanite. Social exclusion is not a problem faced only by villagers living in urban areas. By definition, it refers to the process by which people are pushed out of society -due to discrimination- and prevented from participating in social life as they wish (Ministry of Public Works and Settlement, 2009). From this point of view, it can be considered that teachers will be alone in the village.

CONCLUSION

Turkey has tried many new things in the past 100 years. These attempts were always aimed at "catching up with the age". In the last 100 years, many initiatives have been taken as a country, some of them have been continued, some of them have been abandoned. Village institutes were one of these projects. What makes it special is that it was conceived and adapted for this country, received great support when it started, was affected by the internal and external debates of the period, and continued to be the focus of debates even after it was transformed.

In the founding years of the Turkish Republic, the overwhelming majority of the population lived in villages and could not receive education due to insufficient schooling. This situation deepened the rural-urban divide. The founding cadres of the Republic, who wanted to base the Turkish revolution on the village, wanted to find a solution to the education problem in the village, which had already been identified by sociologists such as Prince Sebahattin, by training teachers from the village and teachers for the village.

In the isolated environments where the students live and study, a 5-year education is given with educational practices, curricula and educational environments that are suitable for village life but will provide urban awareness. The aim here is not to turn the village into a city, but to provide an urban consciousness that will reduce the deep gap between the village and the city.

Many studies have been conducted on village institutes in Turkey. These studies have concentrated on the opening processes of the village institutes, the educational programmes and teaching methods applied in the institutes, and the political debates that took place during and closing of the institutes. The aim of the institutes was to transform society starting from the village. The idea of training teachers from the village did not only include pedagogical formation education and training in agricultural subjects, but also aimed to train teachers who would transform the village and give it modern urban characteristics. This is where the debates emerged.

The fact that the teachers sent to the villages became individuals who thought differently from the individuals in their villages, and who had different needs and tastes, became a source of conflict. This education model, which Turkey has adapted to itself, is still a subject of study in many aspects. It is thought that researchers from other fields of social sciences examining this model, which has been researched by educational scientists and educational historians, will bring different perspectives to this subject.

Compliance with Ethical Standard

Conflict of Interests: There is no conflict of interest.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding Disclosure: No financial support was provided for this study

REFERENCES:

- Akay, M. (2017). Köy Enstitülerinde Yetişen Kadın Öğretmenlerin Türk Toplumuna Etkileri [The Effects of Women Teachers Trained in Village Institutes on Turkish Society] , Master's thesis, Adnan Menderes University.
- Anık, M. (2006). Bir Modernleş(tir)me Projesi Olarak Köy Enstitüleri [Village institutes as a modernisation project], *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, (20), 279-309.
- Arslan, L. (2021). Türk Siyasetinde Köy Enstitüleri Tartışmaları [Discussions on Village Institutes in Turkish Politics.]. PhD Dissertation, Ankara Üniversitesi.
- Aytaç, K. (2017). Köy Enstitüleri ve İsmayıl H. Baltacıoğlu'nun Değerlendirmeleri [Village Institutes and İsmayıl H. Baltacıoğlu's Evaluations], *Journal of Sociological Studies/Sosyoloji Konferansları*, (55), 351-367.
- Babahan, A. (2009). Bir Sosyal Politika Projesi Olarak Köy Enstitüleri [Village Institutes as a Social Policy Project], *Alternatif Politika*, 1(2), 194-226.
- Burğaç, M. (2003). Köy Enstitülerinde Eğitim Öğretim [Education in Village Institutes], *Atatürkçü Bakış*, 2 (4), 117-143.
- Çetin, S. & Kahya, A. (2017). Kırsal Bir Modernleşme Projesi Olarak Köy Enstitüleri: Aksu ve Gönen Örnekleri Üzerinden Yeni Bir Anlamlandırma Denemesi [Village institutes as a modernisation project in the countryside: A new interpretation through the examples of Aksu and Gönen], *Metu Journal Of The Faculty Of Architecture*. 34(1).133-162.
- Çukur, D. (2008). Köy Enstitüleri Eğitim Modelinin Hedeflediği İnsan Tipi ve Türkiye'de Yapılmış Tezlerde Köy Enstitüleri [The Human Type Targeted By The Village Institutes Education Model And The Village Institutes In Theses In Turkey], *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4), 151-162.
- Erkılıç, T. A. (2013). Eğitim Felsefeleri Açısından Köy Enstitüleri [Village Institutes in terms of Educational Philosophies], *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 1-19.
- Ezer, F. (2020). Köy Enstitülerinin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi [The Place and Importance of Village Institutes in the History of Turkish Education], *Belgi Dergisi*, 2(19), 1786-1804.
- Güleryüz, H. (2020). Pulur Köy Enstitüsü ve Yavuz Selim'de Öğretim Yöntemleri [Teaching Methods in Pulur Village Institute and Yavuz Selim], *Eğitimişim Dergisi*, 66. 1-11.
- Karakaş, M. (2013), Looking at Prince Sabahattin in the Context of Sociology and Liberalism [Teaching Methods in Pulur Village Institute and Yavuz Selim], *TYB Akademi. Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (9), 9-40.
- Karakaş, M. (2017). Village Institutes Experience in the Context of Social Memory as Narrated by Graduates [Teaching Methods in Pulur Village Institute and Yavuz Selim], *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(33), 719-741.

- Kıvılcım Çorakbaş, F., & Sümertaş, F. M., (2012). Köy Enstitüleri Projesinin İlk Tohumu Çifteler Köy Enstitüsü [The First Seed of the Village Institutes Project Çifteler Village Institute], *EskiYeni*, 46, 18-23.
- Elçi, M. N. (2021). Köy Enstitüleri ve Orkun Dergisinin Köy Enstitülerine Yaklaşımı [Village Institutes and Orkun Journals' Approach to Village Institutes], *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8 (4), 2039-2060.
- Ezer, F. (2020), Köy Enstitülerinin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi [The Place and Importance of Village Institutes in the History of Turkish Education], *eBilgi Dergisi*, 2(19), 1786-1804.
- Hızlı Erkılıç, N. (2013). Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü Yapıları [Eskisehir Çifteler Village Institute buildings], . *Paper presented at Docomomo Türkiye, Türkiye Mimarlığı'nda Modernizmin Yerel Açılımları IX Congress*, 6-8 Aralık 2013.
- Keskin, D. E. B., Sağocak, Y. M. & Arslan, D. T. V. (2015). Kentlilik Bilinci Çalışmaları için Bir Model Önerisi: Bursa'da Kentlilik Bilinci Araştırması [A Model Proposal for Urbanisation Awareness Studies: Urbanisation Awareness Research in Bursa], *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11 (1), 21-43.
- Öztürk, İ. (1961). Köy Enstitülerinin Verimi: Tonguç'a Kitap [The Productivity of the Village Institutes: A Book for Tonguç]. İstanbul: Ekin Basımevi.
- Özveren, A. (2008). From the Ottoman Empire to the Republic, A Perspective on Our Education System from the Window of History [A Model Proposal for Urbanisation Awareness Studies: Urbanisation Awareness Research in Bursa], *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(3), 225-236.
- Paker, T. (2015). Durum Çalışması [Case Study], Ed. F.N Seggie & Y. Bayyurt, *Nitel Araştırma: Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları*, 119-134. Anı Yayıncılık
- Subaşı, M. & Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması [Case Study as a Research Method], *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (2), 419-426.
- Şengün, H. (2020). İlk ve Ortaokul Öğrencilerine Kent Kültürü ve Kentlilik Bilincinin Kazandırılması Etkinlikleri: Bayburt Örneği [Activities for Primary and Secondary School Students to Acquire Urban Culture and Urban Awareness: The Case of Bayburt], *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 25-44.
- Şimşek, G., & Mercanoğlu, C. (2018). Bir "Planlama Örneği" Olarak Köy Enstitüleri Deneyimi [The Village Institutes Experience as an "Example of Planning"], *Planlama*, 28 (3), 261-281.
- Tonguç, İ. H. (1998). Eğitim Yoluyla Canlandırılacak Köy [Village to be Revitalised through Education], *Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları*, Ankara
- Toprak, G. N. (2008). Cumhuriyetin İlk Döneminde Türk Eğitim Sistemi ve Köy Enstitüleri [Turkish education system and village institutes in the first period of the Republic], Master's thesis, Afyon Kocatepe University.
- Türkoğlu, P. (1997). Tonguç ve Enstitüleri [Tonguç and His Institutes], . *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*
- Ülkü, C. (2008). Sanat Eğitimi, Sanat ve Köy Enstitüleri [Art Education, Art and Village Institutes]. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1). 37-45.
- Yalçiner Ercoşkun, O. , Öcalır Akünal, E. V. , Yenigül, S. B. & Alkan, L. (2016). Kentlilik bilincini oluşturan göstergeler ve kentlilik bilincini geliştirme yolları [Indicators of urban consciousness and ways of developing urban consciousness]. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 12 (1) , 1-20.

Cumhuriyetten Günümüze Belediyelerin Değişen Roller ve Yeni Görevi: İklim Değişikliği ve Hava Kirliliğiyle Mücadele

Changing Roles and New Responsibilities of Municipalities from the Republic to the Present: Combating Climate Change and Air Pollution

Aysun Yılmaztürk¹ , Şerif Öner²

Öz

Cumhuriyetin ilanıyla kurum ve kuruluşlarda başlatılan modernleşme girişimleri kent yönetimlerine de yansımıştır. İlk kez Osmanlı devletinde kurulan belediye yönetimi Cumhuriyet döneminde varlığını sürdürmüştür. 1950'de kırdan kente başlayan yoğun nüfus göçü, belediyelere ilişkin yeni düzenlemeleri ortaya çıkarmıştır. Kentin artan sorunlarını aşmak noktasında 1984 yılında kurulan büyükşehir modeli zaman içinde değişikliğe uğrayarak günümüze kadar gelmiştir. Tarihsel süreçte belediyeler ortaya çıkan yeni sorunlarla da mücadele etmek durumunda kalmışlardır. Günümüz belediye yönetimlerinin yeni gündemi iklim değişikliği ve hava kirliliğidir. Sanayi yatırımlarının artması, nüfus artışı, kentleşme, doğal kaynakların aşırı tahribi vb. iklim değişikliği ve hava kirliliğinin nedenleri arasında yer almaktadır. Türkiye, Birleşmiş Milletlerin iklim değişikliği ve hava kirliliğiyle mücadele süreçlerinde etkin rol almaktadır. Türkiye, Paris Sözleşmesini imzalamıştır. Sözleşme, kent yerleşimlerine iklim değişikliği odaklı konularda önemli roller vermektedir. Bu çerçevede büyükşehir belediyeleri, iklim değişikliği ve hava kirliliği ile mücadele konusunda sorumluluk almışlardır. Çalışmanın kapsamı öncelikle kentin iklim değişikliği ve hava kirliliği ile mücadele politikalarının genel çerçevesini çizmektedir. Daha sonra Bursa büyükşehir belediyesi özelinde belediye bütçesinin 2018-2022 yıllarını kapsayan çevre koruma ve iklim değişikliği (ÇKİD) ile ilgili azaltım, uyum ve atık hedeflerinin ve bu hedeflere ayrılan bütçenin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Belediye, İklim Değişikliği, Hava Kirliliği, Bütçe

ABSTRACT

The modernization initiatives initiated in institutions and organizations with the proclamation of the Republic were also reflected in the city administrations. The municipal administration, which was first established in the Ottoman Empire, continued to exist during the Republican period.. Intense population migration from rural to urban areas in 1950 revealed new regulations regarding municipalities. In the historical process, municipalities have also had to struggle with new problems that have emerged. The new agenda of today's municipal governments is climate change and air pollution. Turkey takes an active role in the United Nations' processes of combating climate change and air pollution. Turkey has signed the Paris Agreement. The Agreement assigns significant roles in climate change-focused issues to urban settlements. In this context, metropolitan municipalities have taken responsibility for combating climate change and air pollution. The scope of the study is primarily to draw the general framework of the city's policies to combat climate change and air pollution. Then, specific to Bursa Metropolitan Municipality, it is aimed to examine the reduction, harmonization and waste targets of the municipality budget, covering the years 2018-2022, related to environmental protection and climate change (ÇKİD), and the budget allocated to these targets.

Keywords: Republic, Municipality, Climate Change, Air Pollution, Budget

¹ Corresponding Author: Balıkesir Üniversitesi, İİBF, Maliye, yilmazturk@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3313-7594

² Balıkesir Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, serifoner@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9446-7394

GİRİŞ:

Cumhuriyet ideali sadece bir rejim değişikliği değil, beraberinde kurumsal yapıların odağına insanı alması açısından önemlidir. Belediye yönetimleri bu açıdan yerel halkın temel ve klasik ihtiyaçlarının günün koşullarına uygun biçimde ve uygun araçlarla karşılanmasında belirgin bir rol üstlenmiştir. Yerel halkın yaşamına ve kalkınmasına verilen önemin araçsal uygulayıcısı olarak tasarlanan ilk Belediye Kanunu 1930'da yürürlüğe konulmuştur. Beraberinde temel altyapı ve sağlık hizmetlerinin karşılanmasına yönelik mevzuat düzenlemeleriyle belediye yönetimleri yerel ölçekte öne çıkan kurumlar olmaya başlamışlardır. Kent nüfusunun 1950'den itibaren iç göçler başta olmak üzere sosyo-ekonomik vb. nedenler dolayısıyla artması özellikle konut, ulaşım ve altyapı hizmetlerinde ciddi sorunlara yol açmaya başlamıştır. Bu sorunları aşmaya yönelik düzenlemelerin ve sayıları artan belediyelerin sorunları çözmede yetersiz kalması kentin nüfus için cazibe merkezi olmasını engellememiştir. Nüfusu ve sorunları artan kentler için getirilen iki kademeli büyükşehir modelinden istenilen verimin alınamaması üzerine (tıpkı İstanbul Şehremanetinin revize edilmesi gibi) büyükşehir modeli 2005 ve 2012'de iki büyük değişikliğe uğramıştır. Yirminci yüzyılın sonlarına gelindiğinde belediyelerin klasik yerel hizmet sorunlarının yanında büyük bir mücadele alanı daha ortaya çıkmıştır: iklim değişikliği ve hava kirliliği. Bu çerçevede çalışmanın hipotezi, Cumhuriyet modernleşmesinde belediye yönetimlerinin sosyo-ekonomik etkileri görünürleşen güncel sorunların çözümüne adaptasyonlarının gerçekleşip gerçekleşmediği üzerine yoğunlaşmıştır. Öte yandan ilgili sorun alanlarının belediye bütçeleri üzerindeki etkisi ele alınmaya çalışılmıştır.

BM öncülüğünde Devletlerin iklim ve çevre sorunlarıyla mücadelede ortak hareket biçimleri geliştirmeleri (Kyoto Protokolü (KP) ve Paris Sözleşmesi (PS), Taraflar Konferansı (COP) organizasyonları vb.) öne çıkmaktadır. İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne (İDÇS) ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk ilkesi ve kendi özel şartlarının gözetilmesi koşuluyla 2004'de taraf olan Türkiye, 2009'da KP ve 2016'da PS'ni imzalamıştır. Öte yandan ülkemiz, iklim ve hava kirliliğiyle mücadele odaklı; İklim Değişikliği Strateji Belgesi (2010-2023); İklim Değişikliği Eylem Planı vb. resmi politika belgelerini hazırlamış ve uygulamaya koymuştur. Söz konusu uygulamaların ulusal ve yerel ölçekte hayata geçirilmesi konusunda Türkiye'de birçok büyükşehir belediyesinin kendi yerel planlarını hazırlarken, uluslararası iş birlikleri yapmaktadırlar. İklim odaklı sorunların azaltılmasına yönelik mücadele politikaları yürüten büyükşehirlerden biri de Bursa Büyükşehir Belediyesidir. İklim değişikliği ile mücadele etme bir süreçtir. Bu sürecin hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimlerle birlikte sürdürülebilirliğinin sağlanması ile sadece çevresel, ekolojik ve toplumsal faydayı değil, aynı zamanda kamusal boyutunun önemi, kamu kaynaklarının tasarrufunun sağlanması, bütçe içerisindeki yükünün hafifletilmesi gibi mali yapı üzerindeki ekonomik faydaları da ortaya çıkabilmektedir.

Çalışmamızın temel konusunu, kent yerleşimlerinin sosyo-ekonomik, toplumsal vb. yerel ölçekli ihtiyaçlarının karşılanmasında öne çıkan belediye yönetimlerinin Cumhuriyet modernleşmesine katkıları oluşturmaktadır. Cumhuriyetin temel değerlerinin yerel halka aktarılmasının yanında asıl varlık nedeni oldukları yerel ihtiyaçların ortaya çıkardığı yeni durumların ve/veya ihtiyaçların-sorunların bu yönetimleri nasıl etkilediği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu noktada çalışmamızda Cumhuriyet tarihi boyunca temel altyapı ve ortaya çıkan yerel ihtiyaçlara odaklanan belediye yönetimlerinin günümüz kent yaşantısının güncel sorunu olan iklim değişikliği ve hava kirliliğine ilişkin çalışmaları ve bu çalışmaların belediye bütçelerine etkileri örnek kent yönetimi eşliğinde ele alınmaktadır. Bu çerçevede çalışmada; iklim değişikliği ve hava kirliliği açısından oluşan sorunun hem kaynağı hem de en çok maruz kalan yerleşim alanı olan kent yönetimlerinden Bursa kent ölçeği esas alınmıştır. Bu çerçevede Bursa Büyükşehir Belediyesinin çözüm odaklı politika belgeleri ve uygulamaları incelenmiştir. Ayrıca, Bursa Büyükşehir Belediyesinin ÇKİD ile ilgili performans hedefleri karşılaştırılmış ve bütçe üzerindeki mali yansımaları değerlendirilmiştir.

1. Cumhuriyet Dönemi Modernleşme Sürecinde Yerel İhtiyaçların Karşılanması ve Belediyelerin Koumu

Cumhuriyet modernleşmesi doğası gereği sadece bir rejim değişikliği ile sınırlı kalmamış, beraberinde kurumsal yapıda değişim ve dönüşümleri gerektirmiştir. Cumhuriyet döneminde, halkın yerel ve müşterek ihtiyaçlarının karşılandığı kent yönetimleri, kurumsal değişim ve dönüşümlerin yaşandığı en önemli alanlardan biri olmuştur. Kent yönetimi denildiğinde üstlendikleri roller, yetkileri, mali yapıları açısından kuşkusuz ilk akla gelen belediyeler, Cumhuriyet kentlerinin kurulmasında ve gelişmesinde önemli hizmetler üretmişlerdir.

Osmanlı döneminde kadı, lonca, mahalle halkı, imam vb. unsurlar eliyle bir tür toplumsal iş birliğiyle sunulan yerel hizmetlerin daha rasyonel araç ve kurumlarla karşılanmasına yönelik olarak 1854’de kurulan İstanbul Şehremaneti, kent yönetiminin modernizasyonunda bir dönüm noktası olmuştur. İstanbul Şehremaneti’nin kurulmasıyla başlayan kent yönetimlerinin modernleşmesi süreci; 1864 Vilayet Nizamnamesi ile her karyede idare-i belediye kurulması ile devam etmiş, ardından 1871 İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi il, sancak ve kaza merkezlerinde belediye teşkilatı kurulmasını hükme bağlamıştır. 1876 Anayasası gereğince, her kent ve kasaba da belediye teşkilatı kurulurken, 1877’de Dersaadet Belediye Kanunu ve Vilayet Belediye Kanunu uygulanmaya başlanmıştır. Dersaadet Belediye Kanunu ile İstanbul Şehremaneti’nin yönetimi, mali ve kurumsal yapısı revize edilirken, Vilayet Belediye Kanunu tüm taşra belediyelerinin yönetiminde geçerli kılınmıştır. Osmanlı Devleti’nde temelleri atılan modern belediye yönetimleri, Cumhuriyet modernleşmesinde öncelikle tercih edilen, kurumsal ve mali işleyişi açısından sürekli geliştirilmeye çalışılan yerel yönetim kurumu olmuştur. Bunun somut göstergelerinden biri Cumhuriyetten itibaren 2014’e kadar belediye sayılarında yaşanan artıştır (Tablo 1). Cumhuriyetin kurulduğu 1923’de 421 olan belediye sayısı kapsamlı yerel yönetim reformunun gerçekleştirildiği 2000’li yılların başında 3215’e yükselmiştir. 2012’de çıkarılan 6360 sayılı Kanun sonrasında büyükşehir modelinin yaygınlaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen birleştirmeler ve kapatmalar nedeniyle belediye yönetimlerinin sayısında azalma yaşanmıştır.

Tablo 1. Cumhuriyetten Günümüze Belediye Sayıları (1923-2023)

Yıl	Belediye Sayısı
1923	421
1950	628
1970	1.303
1980	1.727
1990	2.061
2000	3.215
2010	2.950
2013	2950
2014	1.396
2021	1390
2023	1.391

Kaynak: Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, 2023: 18.

Belediye yönetimi açısından Cumhuriyet dönemine damga vuran, modernleşme ve kalkınma girişimlerine yön veren temel düzenleme 1930’da çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunudur. İlgili kanunda belediyeler; “belde halkının, mahalli nitelikte, ortak ve medeni ihtiyaçlarını karşılamakla görevli bir tüzel kişilik” olarak açıklanmış ve kurumsallaştırılmıştır. Gerek 1580 sayılı Belediye Kanunu gerekse ilgili dönem itibarıyla yürürlüğe konulan diğer kanunlar ve düzenlemelerle yerel yönetimler,

ülkemizi muasır medeniyet seviyesine çıkarmak ümit, arzu ve heyecanının mevzuata yansıtılma aracı (Aytaç, 1990, s. 92) olarak değerlendirilmiştir.

Cumhuriyet modernleşmesine yön veren 1924 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye) merkezîyetçi geleneksel idari örgütlenmeyi esas alırken, belediye kavramına yer vermiş ancak ayrıntılı düzenlenmemiştir. Bununla birlikte, Cumhuriyet modernleşmesinin yerel ayağı olarak öne çıkarılan belediyeleri etkin kılmak amacıyla Belediye Kanunu'nun yanında; 2290 sayılı Belediyeler Yapı ve Yollar Kanunu³, 2031 sayılı Belediyeler Bankası Kanunu, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu⁴ ile belediyelere yeni görevler verilmiştir. Öte yandan, günümüzün öne çıkan sorunlarından olan insan ve çevre ilişkisine yönelik düzenlemeler Belediye Kanunu'nda yer almıştır. Bu çerçevede Cumhuriyet idealinin temel unsuru olan insan ve insanın yaşadığı çevreye ilişkin olarak belediyelere; vatandaşların kullanımına açık olan yerlerin temizliğini ve intizamını sağlamak ve denetlemek; salgın hastalıkları engellemede hükümetle çalışmak, sokak, meydan, pazar yeri, panayır alanı vb. alanları daima temiz halde tutmak; kış aylarında çamur, kar ve buzları temizlemek; genel ve özel yerlerin çöplerini muntazam ve fenni araçlarla toplatmak kaldırtmak görevleri verilmiştir.⁵

Ülkemizde 1950-1960 arası dönem, genel olarak çeşitli unsurların etkisi altında (siyasi, ekonomik, sosyal vb.) kırdan kente yaşanan nüfus göçünün ortaya çıkardığı düzensiz kentleşme sürecinin başlangıcıdır. Günümüz kent yönetimlerine yansıyan sorunların başlangıcını teşkil eden gelişmeleri içermesi bakımından 1950-1960 arası dönem koşullarının ayrıntılı ele alınması ve analizi önem taşımaktadır.

Cumhuriyet modernleşmesine yerel ölçekte öncülük eden üç kentimiz günümüzde olduğu üzere Türk kent tarihi açısından bu dönemden itibaren kentleşme ve nüfusa bağlı sorun odakları olarak öne çıkmaya başlamışlardır. Bu dönemde, iç göçten özellikle Ankara, İstanbul ve İzmir etkilenirken ülke toplam nüfusu artış göstermiştir (Tablo 2). 1950 nüfus sayımı sonuçlarına göre Türkiye'nin nüfusu 20.947.188 kişi olurken, 1945'e göre 2.157.014 kişi artmış, yıllık artış %2,17 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin nüfusu 1955'de 24.064.763 1960'da ise 27.754.820'ye ulaşmıştır. İlgili yıllar arasında Ankara, İstanbul ve İzmir nüfusu da artmaya devam etmiştir. 1950-1960 yılları arasında üç kentin nüfuslarının toplamı, ülke toplam nüfusuna oranı %13'de %16'ya yükselmiştir.

Tablo 2. Kentleşme Döneminde (1950-1960) Üç Büyük Kent Nüfusu⁶

Yıl	Türkiye Toplam Nüfusu	Ankara	İstanbul	İzmir
1950	20.947.188	819.693 % 2,91*	1.166.477 % 5,56	768.411 % 3,66
1955	24.064.763	1.120.864 % 4,65	1.533.822 % 6,37	910.496 % 3,78
1960	27.754.820	1.321.380 % 4,76	1.882.092 % 6,78	1.063.490 % 3,83

Kaynak: TÜİK verilerine göre hazırlanmıştır.

* İl nüfuslarının ülke nüfusuna oranını göstermektedir.

³ 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu, 21 Haziran 1933 tarih ve 2433 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁴ 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 06 Mayıs 1930 tarihinde Resmi Gazete'de yürürlüğe girmiştir.

⁵ 03 Nisan 1930 yılında kabul edilen 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 15.md. 1, 4, 23, 24'üncü fıkralarında düzenlenmiştir.

⁶ Türkiye'de ilk nüfus sayımı 1927'de gerçekleştirilmiştir. Beş ve on yıllık aralıklarla yüz yüze adreslerde yapılan nüfus sayımı en son 2000 yılında gerçekleştirilmiştir. Aynı yıl ülkemizde Türkiye Cumhuriyeti Kimlik numaralarının kullanılmaya başlanmasıyla ikametgâhta sokağa çıkma yasağı uygulayarak yapılan nüfus sayım süreci sona ermiştir. Günümüzde nüfus sayımı 2006'da çıkartılan 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile uygulamaya konulan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ile gerçekleştirilmektedir.

Ülkemizde kırdan kente göçe neden olan unsurlar içinde birinci sırayı ekonomik gelişmeler almaktadır. Bu noktada iç göçe neden olan ve nihayetinde plansız kentleşmenin temellerinin atıldığı süreci tetikleyen en önemli gelişme Marshall yardımı olmuştur. Anlaşma kapsamında 1948-1952 arasındaki dönemde Türkiye'ye 352 milyon dolar (Ay, 2021, s. 61) nakit akışı sağlanmıştır. Bu yardımların tarım araçlarının modernizasyonunda (tarımda makineleşme) kullanılmasının yanında çiftçiye ucuz kredi, kaliteli tohum, tarımsal ilaçlama vb. destekler sağlanmasıyla tarımsal üretim mekanizmalarının güçlenmesi, karayolu ulaşımında erişimin kolaylaşması gibi nedenler kır ve kent arasındaki sosyo-ekonomik mesafeyi daraltmış ve kırsalda oluşan iş gücü fazlasının kentlere göçünü hızlandırmıştır (Toprak, 2016, s. 18). Marshall yardımı sonrasında yoğun göç almaya başlayan kentlerin konut, ulaşım, su, kanalizasyon, sağlık, eğitim vb. sorunlarla yüzleşmeye başlamışlardır. Yerel halkın klasik ihtiyaçlarının karşılanmasında ortaya çıkan açığı kapatmaya yönelik ilk refleks belediye sayılarının artması olmuştur. 1950'de 628 olan belediye sayısı 1960'a gelindiğinde belediye sayısı 995'e yükselmiştir. Bu noktada, kırdan kente artan göçe bağlı olarak nüfusun temel ihtiyaçlarının karşılanmasında belediyelerin hem sayı olarak artırılması hem de yapısal ve mali açıdan geliştirilmesi zorunluluğu doğmuştur.

Buna yönelik olarak, 1952'de akaryakıttan alınan vergi kaldırılmış ve bütçede bu kalem altında biriken gelirin %15'i belediyelere aktarılmış, 1953'te çıkarılan 6085 sayılı Kanun ile kent içi trafik düzenlemesi merkezi yönetime devredilmiştir. 1954'te 6349 sayılı Kanun'la İstanbul Vilayeti Mahalli İdaresiyle İstanbul Belediyesi ayrılmış, valilik ile belediye başkanlığı birleşimi sona ermiştir (Görmez, 1997, s. 125). Aynı dönemde 5656, 5648, 6188 sayılı Kanunlarla belediyelerin görev ve yetkileri genişletilerek, yapı ve imar faaliyetlerinin hızlanması için düzenlemeler yapılmıştır. 1956'da 6785 sayılı İmar Kanunu yürürlüğe konulmuş, 1958'de 7116 sayılı Kanun ile İmar ve İskân Bakanlığı kurulmuştur.

1960 sonrası, 1961 Anayasası'nın 112, 115, 116.maddeler aracılığıyla yerel yönetimler ayrıntılı şekilde düzenlenmiş ve 1982 Anayasası'nda da aynı perspektif devam etmiştir. 1980'lerde belediyelerin mali yapılarına yönelik iyileştirme girişimlerine ağırlık verilmiştir. 1981'de çıkarılan 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ve 2380 sayılı Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanun ile belediyelerin gelir kaynakları iyileştirilmeye başlanmıştır. 2004-2005 tarihlerindeki yerel yönetim mevzuatındaki değişikliklerin devamı olarak; 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkındaki Kanun (2022) ve 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun (2008) ile belediyelerin gelir kaynaklarında iyileştirmelere göreceli olarak devam edilmiştir.

Ülkemizde kentlerin artan sorunlarına kurumsal çözümler üretme arayışları iki kademeli belediye veya büyükşehir modelinin uygulanmasıyla sonuçlanmıştır. 1984 tarihli 195 sayılı KHK ile büyükşehir belediye yönetimi düzenlenmiş, ardından 25 Mart 1984 tarihinde gerçekleştirilen mahalli idareler seçimi sonrasında Ankara, İstanbul, İzmir kentlerinde büyükşehir belediye yönetimleri kurulmuştur. Büyükşehir belediye yönetiminin hukuki statüsü, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun (1984) ile düzenlenmiştir. İki kademeli belediye modeli 1986-2000 yılları arasında; Adana, Bursa, Gaziantep, Konya, Kayseri, Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit, Mersin ve Samsun ve Adapazarı'nda büyükşehir kurulmuştur. 1995'den itibaren yerel yönetimler ve özellikle belediye yönetimlerine ilişkin hazırlanmaya başlanan reform metinleri 2000'li yılların başında kapsamlı bir yerel yönetim reformunu ortaya çıkarmıştır. Bu çerçevede, 1580 sayılı Belediye Kanunu⁷ yerine 5393 sayılı Belediye Kanunu⁸, 3030 sayılı Büyükşehir Kanunu yerine 5216 sayılı Büyükşehir Kanunu⁹ yürürlüğe girmiştir. Büyükşehir modelinde 2012'de çıkarılan 6360 sayılı Kanun'la üç temel değişiklik

⁷ 1580 sayılı Belediye Kanunu, 14 Nisan 1930 tarih ve 1471 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁸ 5393 sayılı Belediye Kanunu, 13 Temmuz 2005 tarih ve 25874 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁹ 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 23 Temmuz 2004 ve 25531 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

yapılmıştır; On dört ilde daha büyükşehir belediyesi kurulmuş¹⁰; büyükşehirlerin görev sınırları il sınırlarına eşitlenmiş, büyükşehir sınırları içindeki il özel idareleri, belde ve köy tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. Türkiye’de halen 30 büyükşehir belediye sınırlarında toplam 66.653.949 kişi yaşamaktadır. Türkiye’nin toplam nüfusu 85.279.553 kişi olduğu düşünüldüğünde nüfusun %78,16’sı sayısı büyükşehir statüsüne sahip kentlerde yaşamaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. Büyükşehir Nüfusları (2022)

Büyükşehir	Nüfus (2022)	Büyükşehir	Nüfus (2022)
Ankara	5.782.285	Kayseri	1.441.523
Adana	2.274.106	Kocaeli	2.079.072
Antalya	2.688.004	Konya	2.296.347
Aydın	1.148.241	Malatya	812.580
Balıkesir	1.257.590	Manisa	1.468.279
Bursa	3.194.720	Mardin	870.374
Denizli	1.056.332	Mersin	1.916.432
Diyarbakır	1.804.880	Muğla	1.048.185
Erzurum	749.754	Ordu	763.190
Eskişehir	906.617	Sakarya	1.080.080
Gaziantep	2.154.051	Samsun	1.368.488
Hatay	1.686.043	Şanlıurfa	2.170.110
İstanbul	15.907.951	Tekirdağ	1.142.451
İzmir	4.462.056	Trabzon	818.023
Kahramanmaraş	1.177.436	Van	1.128.749
Büyükşehir Toplam Nüfus: 66.653.949 Türkiye Nüfusuna Oranı: %78,16			

Kaynak: TÜİK verilerine göre hazırlanmıştır.

Artan nüfus kent ölçeğinde ulaşım, konut, altyapı, sağlık, sosyal hizmetler, eğitim vb. klasik kamu hizmetlerine olan talebi arttırmaktadır. Bunun yanında sanayi devriminden itibaren artan ve günümüzde kriz haline gelen sorunlardan biri de iklim krizi olarak da ifade edilen iklim koşullarında meydana gelen ekstrem değişimlerdir. Kent ölçeği sanayileşme nüfus başta olmak üzere insan kaynaklı nedenler dolayısıyla doğal kaynakların en çok tahrip edildiği alanlardır. Bu durum kent yönetimi denildiğinde ilk akla gelen ve Cumhuriyet modernleşmesinin önemli aktörlerinden olan belediyelerin klasik, yerel ve müşterek ihtiyaçların karşılanmasının yanında iklim değişikliği ve türevi çevre sorunlarıyla da mücadele etmesini gerektirmektedir.

¹⁰ Büyükşehir olan iller; Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van.

2. Kent Yerleşimlerinin Güncel Sorunu: İklim Değişikliği ve Hava Kirliliği

İnsanoğlunun güncel, ortak ve sınırları aşan sorunlarından biri olarak iklim değişikliği, yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren BM'nin öncülüğünde uluslararası toplumun gündemine gelmeye başlamıştır. Uluslararası düzeyde iklim ve türevi sorunların ele alınışı ile birlikte, ulusal, yerel ölçekli yönetim kademelerine uzanan tedbirlerin alınmasını ve farkındalık oluşturma, mücadele, uyumlaştırma girişimlerinin hızlandırılmasını gerektirmiştir. Türkiye, iklim değişikliğinden etkilenen ülkelerden biri olarak sürece ilişkin çözüm arayışlarında uluslararası düzeyde katkı vermekte ve güçlü iş birliği sergilemektedir. Cumhuriyet modernleşmesinin somut göstergelerine önemli katkılar yapan kent yönetimleri ve özellikle belediyeler, gelecek nesilleri ve kent yaşamının sürdürülebilirliğini tehdit eden iklim değişikliğiyle (ve hava kirliliği) mücadele sürecinde önemli roller üstlenmektedirler.

2.1. İklim Değişikliği ve Hava Kirliliği Kavramsal Çerçeve

Sanayileşme süreciyle etkileri görülmekle birlikte son dönemlerin tüm dünya toplumlarını ilgilendiren ortak konulardan biri genel olarak çevre sorunlarıdır. Hava, su, iklim vb. kaynakların küreselleşme ile artan insan faaliyetlerinin baskısı altında olması (Bump ve diğerleri, 2019, s. 293) sorunun Birleşmiş Milletler Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) gündemine girmesine yol açmıştır. IPCC 2021 raporunda, 1750'den günümüze sera gazı emisyonlarında gözlenen artışların büyük oranda insan faaliyetlerinden kaynaklandığı vurgulanmıştır (IPCC The Physical Science Basis, 2021, p. 4). Kuşkusuz iklim şartlarındaki değişimlerde güneşin döngüsündeki gelişmelerde belirleyici olmakla birlikte, sanayi devrimiyle birlikte kömür, petrol vb. fosil yakıtların kullanımı iklim değişikliğinde belirleyici neden olmuştur. Fosil yakıt kullanımı, Dünyayı saran güneşin ısısını hapseden ve yeryüzü sıcaklıklarının artışına neden olan sera gazı emisyonlarını üretmektedir (Climate Action, 2022). Doğal ve insan kaynaklı karbondioksit (CO₂) ve ozon gazı (O₃), çöp depolama alanlarından yayılan metan gazı, Dünya yüzey sıcaklığının artmasında, hava koşullarındaki değişiklikte ve nihayetinde iklim değişikliğine neden olan yağış düzenlerinde hayati rol oynayan önemli sera gazlarındandır.

Literatürde; karşılaştırılması yapılan zaman aralıklarında gözlemlenen doğal iklim değişikliklerinin yanında, doğrudan/dolaylı biçimde atmosferin bileşimini olumsuz yönde etkileyen insan faaliyetleriyle iklim koşullarında oluşan değişiklik (İDÇS 1992; Türkeş, 2012, s. 2) şeklinde tanımlanan iklim değişikliği ve hava kirliliği, toplumların sosyo-ekonomik yaşam alanlarındaki olumsuz sonuçlarıyla dikkat çekmektedir. İklim değişikliğinin, çoğunlukla uzun atmosferik ömre sahip olan ve atmosferde nispeten eşit dağılan sera gazlarından kaynaklanıyor olması doğrudan hava kirliliğiyle ilişkilidir. Örneğin, bazı hava kirlleticileri iklim değişikliğine olumsuz düzeyde katkıda bulunurken ayrıca hava kirlleticileri ve sera gazlarının atmosfere dağılmasına neden olmaktadır (Öner, 2022, s. 166).

Normal koşullarda hava bileşenleri içinde yer almayan kirliticilerin, tüm canlılarda ve materyallerde zarara yol açacak konsantrasyonda ve sürede atmosferde kalmaya devam etmesi; kirlitici gazların sadece havada bulunması değil, aynı zamanda oksijen miktarındaki azalma ve diğer gazların oransal dağılımındaki değişimi ifade eden (Zeydan, 2020, s. 107; Gürbüz vd., 2020, s. 473) hava kirliliğinin kent ve insan yaşamındaki etkisi hava kirlitici türlerinin görünür hale dönüşmesine yol açmıştır. Bir veya birkaç kimyasaldan oluşan küçük katı partiküller olan maddeler (PM_{2.5} veya PM₁₀), karbondioksit (CO₂), kükürt dioksit (SO₂), karbon monoksit (CO), ozon (O₃) vb. ortam hava kirliticileri olarak öne çıkmaktadırlar. Yakıt yanması sırasında yayılan ana ürün olan ve insanların, hayvanların, bitki örtüsünün, toprağın solunumu ile dış ortama salınan Karbondioksit (CO₂)'in yanında, fosil yakıt ve biyo-kütlenin yanmasıyla açığa çıkan CO'de hava kirliliğinin %50'sinden fazlasını oluşturmaktadır (Oke ve diğerleri, 2017, s. 295).

2.2. Türkiye'nin İklim Değişikliği ve Hava Kirliliği ile Mücadele Stratejileri

Küresel sorun kabul edilen iklim değişikliği, ısınma ve hava kirliliğiyle mücadeleye yönelik devletlerin tedbir ve uyumlaştırma girişimleri BM'nin öncülüğünde gerçekleştirilmektedir. Bu çerçevede BM öncülüğünde hazırlanan dört temel belge öne çıkmaktadır: 1992-İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (İDÇS); 1997-Kyoto Protokolü (KP); 2015-Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (2030-SKH) ve 2015-Paris Sözleşmesi (PS).

Sera gazı emisyonlarını sınırlandırmaya yönelik düzenlemeler olarak İDÇS, KP ve PS, devletlerin mevcut ve gelecek yönelimli taahhüt tedbir ve uygulama önerilerini içermektedir. Örneğin, İDÇS, iklim değişikliklerinin insan ve kent yaşamına etkilerine dikkat çekerken, emisyon azaltımına yönelik teknolojilerin geliştirilmesinde uluslararası iş birliği öngörmektedir. KP, gelişmiş ülkeleri bağlayan, "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk ve ilgili yetenekler" ilkesine yer vermektedir (Kyoto Protocol, 1997, s. 2-7). Türkiye'nin taraf olduğu ve iklim değişikliğiyle mücadelede kent yerleşimlerinin odak olarak belirlendiği SKH çerçevesinde ise devletler; iklim değişikliğine dayanıklılığın güçlendirilmesi, uluslararası ve ulusal stratejilerin entegrasyonu; azaltım, uyum vb. konularda eğitim, farkındalık yaratma ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi; gelişmekte olan ülkelerin desteklenmesi taahhütlerinde bulunmuşlardır (Öner, 2022, s. 170).

İklim değişikliği ve hava kirliliğinin çevre, ekonomi, toplum üzerinde sağlık, su, gıda, enerji güvenliğini olumsuz etkileme potansiyeli (Al-Amri ve diğerleri, 2019, s. 14) ulusal ve yerel ölçekli iklim politikalarının önemini artırmaktadır. Türkiye, genel olarak çevre sorunları ve özelde ise iklim değişikliği konusunda uluslararası düzeyde üstlendiği sorumluluk ve taahhütleri yansıtan düzenlemeleri ulusal mevzuatında da yer vermektedir.

Türkiye, atmosfere salınan sera gazlarının miktarını sınırlamak ve iklim sistemindeki olumsuz etkileri önleme hedefine odaklı İDÇS'ne 2004'te taraf olurken, KP'ne 2009'da katılmış ancak, sayısallaştırılmış emisyon sınırlandırma ve azaltım taahhütünde bulunmamıştır. PS'ni 2016'da imzaladıktan sonra 7 Ekim 2021'de 7335 sayılı Kanun'la¹¹ onaylamış ve ulusal mevzuatına dahil etmiştir. BM Avrupa Ekonomik Komisyonu Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi'ni¹² kabul eden Türkiye, 2872 sayılı Çevre Kanunu ile çevre, kirlilik, iklim ve hava kirliliği konularında müstakil bir mevzuata sahiptir. Anayasa'nın 56. maddesinde çevre hakkı düzenlenmesinin yanında Türkiye, mevzuat düzenlemeleri çerçevesinde; çevre koruma, hava kalitesi, iklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma vb. hedeflerine odaklanmaktadır. Anayasa'nın 127. maddesi ile 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Kanununda yerel müşterek ihtiyaçları karşılamakla görevli kılınan belediye yönetimlerine iklim değişikliği ve hava kirliliği özelinde yeni görevler ve sorumluluklar verilmektedir. Örneğin tüm belediyeler, atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılması; katı atıkların toplanması, geri kazanımı; çevre kirliliğinin oluşmamasına yönelik tedbirleri alma; bisiklet yollarının, bisiklet ve elektrikli scooter park ve şarj istasyonlarının, yaya yollarının ve gürültü bariyerlerinin planlanması, projelendirilmesi ve yapımı; kent içi trafik düzenlemesi; hava kirlilik ölçümleri vb. yapmakla görevlidirler.¹³ Belediyeler söz konusu görev ve yetkilerin kullanımında ilgili bakanlıklarla, kendi aralarında ve gerektiğinde uluslararası iş birliği yapma imkanına sahiptirler. İklim değişikliği ve hava kirliliği mücadele ekseninde ikincil mevzuat olarak yayınlanan, Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği¹⁴ ise tüm kademelerdeki yönetimler ve belediyeler için sürecin etkin şekilde yönetilmesine katkı sağlamaktadır.

¹¹ 7335 sayılı Paris Anlaşmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, 07 Ekim 2021 tarih ve 31621 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

¹² Türkiye, 23 Mart 1983 tarih ve 17796 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ile onaylayarak taraf olmuştur.

¹³ 5393 sayılı Belediye Kanunu, 03 Temmuz 2005 tarih ve 25874 sayılı Resmi Gazete'de; 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu 23 Temmuz 2004 tarih ve 25531 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

¹⁴ Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği, 06 Haziran 2008 tarih ve 26898 sayı ile yürürlüğe girmiştir.

Küresel sıcaklık artışının 2°C'ye ulaşması halinde Türkiye'de iklim değişikliğinin, su kaynaklarının azalması, taşkınların ve orman yangınlarının artması, kuraklık vb. ekolojik bozulmalara neden olması öngörülmektedir. İklim değişikliğinin neden olacağı çok yönlü olumsuz faktörler ekonomik büyümeyi etkileyecek ve üretim girdilerini oluşturan ekosistem üzerinde zincirleme tehditler oluşturacaktır (On Birinci Kalkınma Planı, 2019, s. 13). Bu durum kuşkusuz Türkiye'nin iklim değişikliği ve türevi sorunlarla mücadele girişimlerine yönelmesini gerektirmektedir. Bu kapsamda iklim değişikliği etkilerini yoğun olarak yaşayan Türkiye, iklim değişikliği ve hava kirliliğiyle mücadele açısından ulusal ve yerel ölçekli politika belgeleri hazırlamıştır. İlgili politika belgelerinden bazıları şunlardır: Türkiye İklim Değişikliği Strateji Belgesi (2010-2023); Türkiye İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2023); Türkiye İklim Değişikliği Eylem Planı (İDEP: 2011-2023); Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Stratejik Planı (2019-2023).

İklim Değişikliği Strateji Belgesi ve İklim Değişikliği Eylem Planı mücadele ve uygulama stratejileri açısından belirleyici özellik taşımaktadır. İklim Değişikliği Strateji Belgesi'nde¹⁵ (2010); Türkiye'nin iklim değişikliğinin çevresel, sosyo-ekonomik ve güvenlik sorunlarına yol açabileceği vurgulanırken sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında uluslararası iş birliğine katkı verileceği ifade edilmiştir (İklim Değişikliği Strateji Belgesi, 2010, s. 1-2, 12-13). İklim Değişikliği Eylem Planı İDEP (2011); iklim değişikliği politikalarını kalkınma politikalarıyla entegre etmiş, temiz ve yenilenebilir enerji kullanımını artırmış, düşük karbon emisyonuna sahip ülke olma vizyonu ile hazırlanmıştır. İDEP'te üç temel başlıkta iklim değişikliği mücadele süreçlerine vurgu yapılmaktadır. Sera gazı emisyon azaltım süreçlerindeki küresel strateji ve uygulamalara katkıda bulunmak; iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltma ve uyumlaştırmada ülke kapasitesini artırmak; teknoloji odaklı temiz üretime yönelik araştırma, geliştirme ve inovasyon kapasitesini iyileştirmek (Öner, 2022, s. 173).

Türkiye'nin iklim değişikliğine ilişkin uluslararası taahhütlerinin koordinasyonu Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca sağlanmaktadır. PS'nin onaylanmasından sonra (7 Ekim 2021), Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle (29 Ekim 2021), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı adına "İklim Değişikliği" eklenmiştir. Ayrıca ilgili Kararname çerçevesinde; Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü oluşturulmuş, Meteoroloji Genel Müdürlüğü Bakanlığın bağlı kuruluşu olarak düzenlenmiş ve İklim Değişikliği Başkanlığı kurulmuştur. Öte yandan Türkiye, iklim diplomasisine verdiği önemi, Bakanlık bürokrasisindeki re-organizasyonla göstermiş, Bakan Yardımcısı Fatma VARANK, İklim Değişikliği Baş müzakerecisi olarak yetkilendirilmiştir (İklim Değişikliği Başkanlığı, 2023).

3. Bursa Büyükşehir Belediyesinin İklim Değişikliği ve Hava Kirliliği ile Mücadele Stratejileri

Marmara Bölgesinde yer alan Bursa'nın il nüfusu 3.147.818, yüzölçümü 11043,00 km² nüfus yoğunluğu 302'dir. 1987'de Büyükşehir statüsü kazanan Bursa'nın büyükşehir belediyesinin görev ve yetki alanı, 6360 sayılı Kanun'la il sınırlarıyla eşitlenmiştir. Ülkemizin temel sorunlarından olan plansız kentleşmenin yol açtığı olumsuzlukların yanında güçlü sanayi yatırımlarının artması, Bursa kent iklimini ve sıcaklık değerlerini etkilemiş ve son 20 yılda kentte ölçülen sıcaklıklarda yaklaşık 0.5 °C artış yaşanmıştır. Kentleşme ve sanayi yatırımlarının kaçınılmaz sonucu olarak kent ölçeğindeki yeşil alanların özellikle 1990'lı yıllardan sonra azalmaya başlamasıyla ortalama güneşlenme şiddetinde yaklaşık %25'lik artış ölçülmüştür. Üstelik, gelecek yönelimli iklim analizleri Bursa ve çevresinde ortalama sıcaklıkların, 2040-50 yıllarından sonra ciddi artışlar, yağış miktarlarında ise ciddi bir azalma eğilimi öngörmektedir (BBB-İDEP, 2015, s. 97). Söz konusu projeksiyonlar Bursa kent ölçeği açısından da iklim değişikliğinin temel sorunlardan biri olmaya doğru hızla gidildiğini göstermektedir. Bu durum, iklim değişikliği özelinde ve türevi sorunlarla mücadele noktasında, çeşitli başlıklarda izleme, önleme, azaltım ve uyumlaştırma girişimlerini kaçınılmaz kılmaktadır.

¹⁵ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanan İklim Değişikliği Strateji 2010-2023 yıllarını kapsamaktadır.

Paris Sözleşmesiyle kent yönetimlerine iklim değişikliği odaklı sorunlarla mücadele sürecinde yapılan vurgu dolayısıyla ülkemizde özellikle büyükşehir belediyeleri kent yaşamının sürdürülebilirliğinin gelecek nesillere aktarılması ve mevcut şartların uyumlaştırılması noktasında önemli girişimlerde bulunmaktadır. Bu çerçevede Bursa Büyükşehir Belediyesinin iklim değişikliği odaklı girişimleri dört temel sorumluluk çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Birincisi, PS’de yer alan yerel yönetimlerin iklim değişikliği mücadelesinde rol alma zorunluktur. İkincisi, belediye mevzuatlarında tanımlanan görevlerdir. Üçüncüsü, Hava Kalitesi Yönetmeliği¹⁶ çerçevesinde verilen; hava kirliliğinin çevre ve insan sağlığı üzerindeki zararlı etkilerini önleme/azaltma, hava kalitesini ölçümlemek ve analiz edip vatandaşlara duyurulmasını sağlama amaçlarının gerçekleştirilmesidir. Dördüncüsü ise, ulusal politika belgelerinde yerine getirilmesi düzenlenmiş olan azaltım ve uyumlaştırma girişimleridir. Bursa Büyükşehir Belediyesinde, iklim değişikliği ve hava kirliliğiyle mücadele strateji süreçleri, Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığının yetkisinde atık yönetimi, çevre kontrol ve sıfır atık ve iklim değişikliği şube müdürlükleri aracılığıyla yerine getirilmektedir.

İklim değişikliği temelli ortaya çıkan sıcak hava dalgaları, kuraklık, sel vb. afetler konusunda kent dinamiklerinin dirençli hale getirilmesine yönelik kent ölçekli stratejiler geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu noktada Bursa, ulusal ölçekte iklim değişikliği uyum stratejilerini geliştiren ve uygulamaya koyan ilk kenttir (BUSECAP, 2017, s. 1). Büyükşehir Belediyesi iklim değişikliği ve türev sorunlara ilişkin proaktif perspektifini iki temel belge ile ortaya koymuştur. Birincisi, Bursa Büyükşehir Belediyesi İklim Değişikliği Eylem Planı-İDEP. İkincisi ise, Bursa Büyükşehir Belediyesi Sürdürülebilir Enerji ve İklim Değişikliği Uyum Planı (BUSECAP)’dır.

İklim değişikliği stratejilerinin belirlenmesine yönelik olarak 2015’de hazırlanan Bursa İDEP (BİDEP); kurumsal ve kent ölçeğinde belirlenecek salınımların, saptanmış ve kayıtlanmış uluslararası standartlara uygun olarak belgelendirilip kentin karbon ayak izi envanterinin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Bu çerçevede; konut ve işyerlerinin yakıt tüketimleri ve türleri, elektrik tüketimleri; sokak, park bahçe aydınlatma, trafik enerji sarfiyatı; Mevcut işyeri ve konut stoku; ulaşım, atık su tesisleri ile orman ve hayvancılık verileri kayıt altına alınmaktadır (BBB-İDEP, 2015, s. 2, 5).

BİDEP kapsamında kentin 2030 sera gazı envanterinin 18.052 kton CO₂e olması öngörülmektedir. Bu öngörü çerçevesinde; binalarda enerji verimliliği (BEV), ulaşımda enerji verimliliği (UEV), diğer emisyon azaltım (DEA), enerji üretiminde verimlilik (EÜV) ve yenilenebilir enerji (YE) salınım azaltım senaryolarına göre sera gazı salınımlarının toplamda 12.452 kton CO₂e’ne gerilemesi hedeflenmektedir. Önlem alınmaması halinde 2030’da kişi başı emisyon salınımının 5,37 ton CO₂e çıkacağı öngörülmürken, azaltım senaryosunun gerçekleşmesiyle, 2030’da kişi başı salınım miktarının 3,70 ton CO₂e’ne düşmesi hedeflenmektedir (BBB-İDEP, 2015: 83). Bu noktada, yaya ulaşımının ve bisiklet kullanımının teşvik edilmesiyle kent içi bisiklet kullanım oranının %2,5’a çıkartılması toplu taşımanın yaygınlaşması ile ulaşım emisyon miktarlarında yaklaşık %7,5 azaltım öngörülmektedir (BBB-İDEP, 2015, s. 45-53).

Büyükşehir belediyesinin 2016’da Avrupa Belediye Başkanları Sözleşmesine taraf olması dolayısıyla verdiği “2030 yılında sera gazı emisyonlarını kişi başına %40 azaltma taahhütü” BİDEP’in güncellenmesini gerektirmiş ve 2017’de Bursa Sürdürülebilir Enerji ve İklim Değişikliği Uyum Planı (BUSECAP) uygulamaya konulmuştur. BUSECAP’da iklim değişikliğini birincil düzeyde etkileyen hava kirliliğine neden olan salınım miktarlarının sektörel dağılımı; sanayiye ait yakıt ve elektrik tüketimi, konut, kent ulaşımı olarak belirlenmiştir. Güncel planda, kent içi ulaşımda kullanılan otobüs, tren, metro, teleferik, tramvay araçlarının yakıt ve elektrik tüketimlerinin sera gazı envanterinde öne çıktığı ve Türkiye’nin toplam sera gazı salınımlarında Bursa’nın payının %2,7 olduğu tespitine yer verilmiştir

¹⁶ 06 Haziran 2008 tarih ve 26898 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği (HKDYY), 05 Mayıs 2009 tarih ve 27219 sayılı HKDYY Değişiklik Yapılmasına Dair Hava Kalitesi Yönetmeliği Resmi Gazete’de yürürlüğe girmiştir.

(BUSECAP, 2017, s. 1). BUSECAP'da 2030 için; il nüfusunun 3.362.000'ye ulaşması ayrıca, kentsel sera gazı salınımlarının mevcut eğilimlerin devam etmesi durumunda yaklaşık 10,9 milyon ton CO₂e olması öngörülmektedir. BUSECAP'ın öngörüsünü ilginç kılan nokta, 2030'da salınım değerleri açısından en büyük bileşenin ulaşım olacağıdır (sanayi değil) öngörülmesidir. 2030'a gelindiğinde emisyon değerlerinde ulaşımın ardından konut ve konut-dışı yapıların enerji kullanımının geleceği tahmin edilmektedir (BUSECAP, 2017, s. 52). İklim değişikliği konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi; biyo-çeşitliliğin geliştirilmesi; kentteki kişi başına düşen yeşil alan miktarının artırılması başlıkları ise BUSECAP'ın iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasına ve uyumlaştırma girişimlerine yönelik eylem başlıklarını oluşturmaktadır (BUSECAP, 2017, s. 75).

4. İklim Değişikliği ve Hava Kirliliğiyle Mücadele Sürecinin Belediye Bütçesine Yansımaları

Büyükşehir belediyesince hazırlanan BİDEP ve BUSECAP'ta iklim değişikliği ve hava kirliliğine yönelik mevcut durum analizinin ve 2030 emisyon hedeflerinin gerçekleştirilmesi belediye bütçesine kuşkusuz mali açıdan bir yük getirecektir. Çalışmanın bu başlığında Türkiye'de iklim eylem planı yapan kentler arasında yer alan Bursa Büyükşehir Belediyesinin iklim değişikliği ile mücadele çabalarının belediye bütçesi ile nasıl ilişkilendirildiğini anlamak için Çevre Koruma ve İklim Değişikliği (ÇKİD) bütçesinin bir değerlendirmesi yapılacaktır. Bu değerlendirme yerel iklim eylem planlarının bütçe göstergeleri ile nasıl bağlantılı olduğu, kent yönetiminin iklim değişikliği ile ne kadar ciddi şekilde ilgilendiğini belirlemek için temel bir gösterge olarak kabul edilebilir. Bu amaçla, Bursa Büyükşehir Belediyesinin bu kapsamda 2018-2022 dönemi performans programları incelenmiş ve bu konuda bir perspektif sunulmaya çalışılmıştır (Yalçın ve Yılmaztürk, 2020, s.175).

Hukuki açıdan bütçe konusuna kısaca değinmek gerekirse, Belediye bütçesine ilişkin düzenlemeler Belediye Kanunu'nun 61-66. maddeleri arasında yapılmıştır. Dar anlamda bütçe kavramı ile devlet bütçesi anlaşılırken geniş anlamda bütçe, tüm kamu ve özel tüzel kişilerin bir yıllık tüm gelir kaynakları ile giderlerini gösteren hesapların tümünü ifade eder. Hukuki açıdan bütçe, devlete gelirler toplama ve harcama yapma yetkisi veren bir yasal düzenlemedir. Mali bir perspektifle bakıldığında ise bütçe, devletin hedeflediği sosyo-ekonomik politikaların bir yansıması olarak görülebilmektedir (Akdoğan, 1987, s. 261).

Belediyelerin ayrı bütçe yapıları mevcuttur. Genel bütçe, yasal bir düzenleme olarak kanun niteliğindedir, belediye bütçeleri kararnamelerle belirlenir. Bu kararnameler belediyelere, gelirlerini toplama, harcamaları gerçekleştirme ve dolayısıyla hizmet sunma yetkisi sağlamaktadır. 27 Mayıs 2016 tarihli ve 29724 sayılı Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği'nde belediye bütçesi; bir yıllık döneme ait olmak üzere, belediyenin gelir-gider kalemlerini tahmini olarak gösteren, belediye gelirlerinin toplanması, hizmetlerin yürütülmesi ve harcamalara izin veren meclis kararı olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte bütçelerin belediyelerin kalkınma plan ve programlarının gerekleri ile fayda ve maliyet unsurları göz önünde tutularak verimlilik ve tasarruf ilkelerine göre hazırlanıp, uygulanması hükme bağlanmıştır.

Mali/Bütçe açısından çalışma ele alındığında ise daha önce de ifade ettiğimiz üzere Türkiye'nin de taraf olduğu Paris Anlaşması, kent yerleşimlerine ve özellikle büyükşehir yönetimlerine iklim değişikliği ısınma ve hava kirliliği ile mücadele konusunda sorumluluklar vermektedir. Bursa Büyükşehir Belediyesi gerek Paris Anlaşması gerekse Belediye Kanunu ile verilen iklim değişikliği odaklı görevlerin yerine getirilmesi öte yandan kendi girişimleriyle üstlendiği uluslararası taahhütlere uyulması açısından önleme, izleme ve uyumlaştırma girişimlerine yönelik olarak bütçesinde ilgili birimlere pay ayırmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. İklim Değişikliği Odaklı Mücadele Girişimlerinde Bütçe Rakamları (Örnek)

Birim	2021 Bütçe Ödeneği	2022 Bütçe Ödeneği	2023 Bütçe Ödeneği
Çevre Koruma Kontrol ve İklim Değişikliği Daire Başkanlığı	16.751.468	35.541.030	31.500.000
Akıllı Şehir ve İnşaat Daire Başkanlığı	8.831.777	19.464.365	3.537.650
Ulaşım Daire Başkanlığı	517.716.000	725.000.000	2.193.781.500
Kırsal Hizmetler Daire Başkanlığı	6.044.862	13.415.272	8.835.000
Park ve Bahçeler Daire Başkanlığı	146.780.000	250.000.000	790.000.000

Kaynak: Büyükşehir Belediyesi Bütçe Kararnamelerinden derlenmiştir.

İklim değişikliği ve hava kirliliği odaklı kent girişimlerinin gerçekleştirilmesi açısından belediye teşkilatı içinde; çevre koruma ve kontrol, ulaşım, akıllı şehir, kırsal hizmetlerin desteklenmesi ve park bahçeler daire başkanlıklarının öne çıktığı ve önemli fonksiyonlar üstlendikleri görülmektedir. Bunun yansıması olarak Bursa Büyükşehir Belediye Bütçesinde çevre koruma, ulaşım, park ve bahçeler başkanlıklarına ayrılan bütçe rakamlarında son üç yılda önemli iyileştirmelere rastlanmaktadır. Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığının 2021’de 16.751.468 TL olan net bütçesi, %88,04 artışla 2023’de 31.500.000 TL’ye yükselmiştir. Ulaşım Dairesi Başkanlığının 2021’de 517.716.000 TL olan bütçesi %323,74 artışla 2023’de 2.193.781.500 TL’ye yükselmiştir. Yutak alanların oluşturulmasında önemli bir unsur olan yeşil alan gelişimine yönelik olarak faaliyetlerde yürüten Park ve Bahçeler Dairesi Başkanlığının 2021’de 146.780.000 TL olan bütçesi %438,22 artışla 2023’de 790.000.000 TL’ye yükselmiştir.

Çevre koruma ve iklim değişikliği ile ilgili kamu harcamalarının kapsamını belirlemek için mevcut çevre koruma harcamalarına entegre edilebilecek azaltım ve uyum çabalarını tanımlamak ve bu çabaların genel çerçevesini çizmek önemlidir (Yentürk, 2020, s. 11). İklim değişikliği konusunda tüm belediyelerin alabileceği önlemler, azaltma ve uyum stratejileri olmak üzere iki temel yaklaşım altında incelenebilir. Küresel ısınmayı tetikleyen sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik önlemler, azaltma stratejileri olarak adlandırılırken; kentin değişen iklim koşullarına daha iyi adapte olması için alınacak tedbirler, uyum stratejilerini oluşturur. Azaltma stratejileri, özellikle enerji üretimi, arazi kullanımı, atık yönetimi, tarım, hayvancılık, orman yönetimi, sanayi faaliyetleri ve ulaşım gibi alanlarda atılacak adımlarla mevcut ve gelecekteki sera gazı emisyonlarını düşürmeyi amaçlar. Uyum stratejileri ise özellikle yeşil alanların artırılması ve karbondioksit yutaklarının geliştirilmesi gibi hedeflere odaklanır.

Aşağıdaki Tablo 5’de Bursa Büyükşehir Belediyesi ve bağlı kuruluşlarının iklim değişikliği ile mücadelesini görebilmek için 2018-2022 yılları arasındaki bütçeye ilişkin göstergelerine, çevre koruma ve iklim değişikliğine yönelik harcamaları (ÇKİD) ile ilgili performans hedefleri ve bütçeye oranlarına bakılması gerekmektedir.

Tablo 5. Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Bağlı Kurumları, ÇKİD ile İlgili Performans Hedefleri ve Toplam Bütçeye Oranları (2018-2023)

	2018	2019	2020	2021	2022
Bursa Büyükşehir Belediyesi ÇKİD Hedefleri Bütçesi	413.354.127	115.141.152	281.164.200	357.904.900	395.928.600
Bursa Su Kanalizasyon Idaresi ÇKİD Hedefleri Bütçesi	399.558.999	210.855.000	209.095.000	143.752.137	298.345.809
Toplam Bursa Su Kanalizasyon Idaresi Bütçesi	838.045.000	898.200.000	1.034.850.000	1.129.150.000	1.504.450.000
Toplam Bursa Büyükşehir Belediyesi Bütçesi	2.650.000.000	2.300.000.000	2.600.000.000	2.750.000.000	3.570.000.000
ÇKİD ile İlgili Hedeflerin Bütçesi / Toplam İdare Bütçesi (%)	48	23	20	13	20
ÇKİD ile İlgili Hedeflerin Bütçesi/ Toplam BB Bütçesi (%)	16	5	11	10	11

Kaynak: KAHİP, Paris Anlaşması Öncesi ve Sonrası İklim Değişikliğine Yönelik Bütçeler, 2022, s. 8'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 5'de görüldüğü gibi Bursa Büyükşehir Belediyesinin toplam ÇKİD bütçesi 2022 yılı için 395.928.600 TL'dir. Bu bütçenin 2018-2022 yılları arası değerlendirildiğinde belediye bütçesi içerisinde ÇKİD hedefleri için bütçeden 2018 yılında en yüksek payın ayrıldığı, ancak 2019 yılında %72,1'lik bir azalma olduğu görülmekte ardından sonraki yıllarda bütçede artış seyri izlenmektedir. Büyükşehir belediyesi ÇKİD bütçesinin toplam bütçesine oranı da benzer şekilde durumu ortaya koymaktadır. 2018 yılında ÇKİD bütçesinin toplam bütçesine oranı %16 iken, 2019 yılında bu oran %5'e gerilemiş ve 2022 yılına gelindiğinde %11'lik bir paya sahip olmuştur. Kamu Harcamaları İzleme Platformu (KAHİP) tarafından hazırlanan bir raporda Bursa BB, toplam bütçesi içinde en düşük ÇKİD harcama oranına sahip 5. şehir olarak belirtilmiştir (KAHİP, 2021, s. 29). Şehrin hem kent nüfusunun yoğunluğu hem de ekonomik faaliyet açısından önde gelen şehirler arasında olduğu düşünülürse, büyükşehirin iklim ile mücadeleye bütçesi içerisinde daha fazla pay ayırması gerekliliği ve önemi vurgulanması gereken önemli sonuçtur.

Bursa Büyükşehir Belediyesi, ÇKİD bütçelerinin yanı sıra ek olarak ikinci bir inceleme gerçekleştirmiştir. Bu inceleme, 2018-2022 dönemi için belirlenen her hedefi içerik bazında ele alarak, azaltma, uyum, atık yönetimi ve diğer çevresel hedefler olarak sınıflandırmıştır. Bu şekilde, belediyenin ÇKİD için ayırdığı bütçenin yalnızca izlenmesi değil, aynı zamanda ayrılan bütçenin sera gazı emisyonlarının azaltılması için ne kadarını, iklim krizinin etkilerine uyum için ne kadarını ve atık yönetimi gibi diğer hedeflere ne kadarını tahsis ettiği daha detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu yaklaşım sayesinde, politika önerileri geliştirmek amaçlanmıştır (KAHİP, 2021, s. 23).

Tablo 6'da Bursa BB'nin azaltım-uyum-atık bütçelerinin 2018-2022 yılları arasındaki değişimine yer verilmiştir. Kentleşmenin ve sanayileşmenin doğurduğu günümüz kent yönetimlerinde iklim değişikliği ile mücadele kapsamında hava kirliliğini önleyici tedbirler başlığına göre azaltım hedefleri arasında raylı sistemler ve bisiklet yolu gibi ulaşım kaynaklı hedeflere, yenilenebilir enerji ve azaltım yönetimlerine değinilmiştir.

Tablo 6. 2018-2022 Yılları Bursa Büyükşehir Belediyesi Performans Programı Azaltım - Uyum – Atık Bütçeleri (TL)

AZALTIM BÜTÇELERİ				UYUM BÜTÇELERİ	ATIK BÜTÇELERİ		
Raylı Sistem ve Bisiklet Yolu Bütçesi (TL)	Yenilebilir Enerji Üretimi (TL)	Azaltım Yönetimi (TL)	Toplam		Katı Atık Tesis Yapım	Atık Toplama/Yönetim	
2018	126.070.580	138.200	162.200	126.370.980	57.377.065	14.666.800	20.847.300
2019	47.892.200	151.660	191.170	48.235.030	0	12.547.190	18.341.560
2020	101.059.000	194.000	250.000	91.517.000	105.742.000	2.872.000	21.944.000
2021	104.701.000	374.400	710.400	105.785.800	188.208.000	5.932.800	10.673.700
2022	167.546.500	550.000	3.626.900	171.723.400	132.990.137	6.280.900	12.039.550

Kaynak: KAHİP, Paris Anlaşması Öncesi ve Sonrası İklim Değişikliğine Yönelik Bütçeler, 2022 çalışması ve Bursa Büyükşehir Belediyesi Performans Programlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 6'ya genel bir değerlendirme kapsamında bakacak olursak, azaltım bütçesine ayrılan pay toplamı (kentlerin iklim mücadelesinde hava kirliliğine etkisi bakımından) uyum ve atık bütçelerine ayrılan paydan daha büyüktür. 2018 yılı azaltım bütçesi harcama toplamı 126.370.980 TL'den %26,4 artışla 2022 yılında 171.723.400 TL olarak gerçekleşmiştir. Azaltım hedefleri bütçesinde en önemli pay raylı sistemlere ayrılmıştır. Bir başka ifade ile azaltım bütçesinin 2018 yılında %99'u, 2022 yılında da %98'i raylı sistem bütçesinden oluşmaktadır. Büyükşehirin, karbon emisyonunun azaltımı ve hava kirliliğinin önlenmesi açısından raylı sistem ulaşım ağının geliştirilmesine yönelik azaltım politikalarına önem verdiği sonucuna varılmaktadır. Bir diğer azaltım politikası alt başlığı olan yenilenebilir enerji kaynaklarının üretiminin azaltım bütçesi içindeki payı incelendiğinde, 2018 yılında payının düşük olduğu (toplam azaltım bütçesindeki payı %0,1) yıllar içinde artma eğilimi gösterdiği ve 2022 yılında en yüksek payına ulaşılmış olduğu söylenebilir.

Uyum ve atık bütçelerindeki değerlendirme göz önüne alındığında ise uyum hedefleri içerisinde yeşil alan ve yutak için ayrılan kaynaklar kentleşmede oluşan iklim sorunlarından biri olan hava kirliliğinin önlenmesine yönelik olarak kabul edilmektedir. Çim, bakım ve sulama dahil yeşil alanlar en çok bütçe ayrılan uyum hedefleridir (2018 yılı -57 milyon 377 bin TL, 2022 yılı 132 milyon 990 bin TL). 2019 yılı performans hedefleri incelendiğinde bu alana hiç kaynak ayrılmadığı dikkat edilmesi gereken önemli bir durum olarak göze çarpmaktadır.

2018 yılında atık hedefleri için ayrılan 14 milyon 666 bin TL bütçenin katı atık tesis yapımına, 20 milyon 847 bin TL'nin de atık yönetimine bütçede ayrıldığı görülmektedir. Bu hedeflerin yıllar itibariyle dalgalı bir seyir izlediği ve 2022 yılına gelindiğinde ayrılan toplamın hem katı atık tesis yapımında %57,1'lik hem de atık yönetiminde %42,2'lik düştüğü görülmektedir.

İncelenen dönem aralığında (2018-2022), iklim değişikliği ve hava kirliliği ile mücadele kapsamında Bursa BB'si toplam bütçesi içerisinde azaltım, uyum ve atık bütçelerine pay ayırmıştır. Azaltım hedefleri arasında en büyük payı ulaşım kaynaklı azaltıma sağladığı anlaşılmaktadır. Ayrıca yenilenebilir enerji üretimi ve atık yönetimi için ayrılan bütçe payları sürekli artış göstermektedir. Uyum bütçeleri arasındaki en önemli performans hedefinin de bütçede en fazla pay ayrılan yeşil alan ve yutak olarak gerçekleştiği söylenebilir. Atık bütçelerinde ise aynı performans başarısının sağlanmadığını bütçede ayrılan paylarında iniş-çıkışlı seyrinden anlamak mümkün olmaktadır. Ancak özellikle kamu

kaynaklarının kullanımında etkinliğin sağlanabilmesi için belirtilmesi gereken önemli hususlar arasında şunlar unutulmamalıdır: Raylı sistem ulaşım ağının fosil yakıtlardan üretilmiş olması durumunda hem çevresel açıdan (karbon emisyonu azaltımının yetersiz gerçekleşmesi) hem de bütçeye getireceği yükün azaltılamaması açısından faydası ölçülebilmelidir. Bisiklet yolu bütçelerine daha fazla teşvik sağlanması emisyon azaltım hedeflerinin hava kirliliğinin önlenmesi yönündeki olumlu etkisini ortaya çıkaracaktır.

SONUÇ:

Cumhuriyet idealinin önemli unsurlarından biri kent yerleşimleri olmuştur. Kent yerleşimlerinin ve yerel halkın müşterek ihtiyaçlarının çağa uygun yöntem ve araçlarla karşılanmasında ise belediye yönetimleri öne çıkmıştır. 1930'da çıkarılan Belediye Kanunu ve diğer düzenlemeler ile belediye yönetimleri etkin kılınmaya çalışılmıştır. Gerçekleştirilen düzenlemelerin yanında Cumhuriyet döneminde belediye kurumuna verilen önem bu kurumun sayılarına da yansımıştır. 1923'de 421 olan belediye sayısı 1950'de 628'e yükselmiştir. 1950'ler Cumhuriyet yönetiminin siyasal boyutunda yaşanan değişimlerin yanında tümüyle kent yaşamını ve belediye yönetimlerini ilgilendiren kentleşme sürecinin de başlangıcını teşkil eden gelişmelere yol açmıştır. Marshall yardımının oluşturduğu rüzgar farklı unsurlarla birleşerek kırdan kente yüksek bir nüfus göçüne neden olmuştur. 1950'de toplam nüfusun yaklaşık %13'ü Ankara, İstanbul ve İzmir'de yaşarken bu oran 1955'de %14, 1960'da ise %16'ya ulaşmıştır. Artan kent nüfusu ve belediye sayıları da artmaya devam ederken kentin sorunları çeşitlenmeye devam etmiştir. Mevcut belediye yönetimlerinin gerek kurumsal gerekse mali açıdan yeterli performansı gösterememiş olmaları tarihsel bir refleks olarak belediye yönetimlerinin revize edilmesini gündeme getirmiştir. Tarihsel süreçte İstanbul Şehremanetinin başarısızlığının aşılması için başvurulan modele benzer şekilde iki kademeli veya büyükşehir modeli 1984'de uygulanmaya başlanmıştır. 1950'den itibaren nüfusunda artışlar yaşanmaya başlanan Ankara, İstanbul ve İzmir bu defa büyükşehir modelinin ilk kurulduğu yerleşimler olmuştur. Mevcut sorunları kurumsal yapıyı revize ederek değiştirme refleksinin yansıması olarak kent yönetimleri, belediyeler ve büyükşehir yönetimleri 2004-2005 yıllarında önemli bir değişim ve dönüşüme uğramışlardır. Devamında büyükşehir sayısı ve yetki sınırını genişleten bir dizi değişiklikle birlikte günümüzde büyükşehir yönetimi sayısı otuza yükselmiştir.

Türkiye'de klasik kent hizmetlerinin karşılanması odaklı yönetim modeli değişiklikleri yaşanırken Dünya iklim değişikliği ve hava kirliliği sorunuyla yüzleşmeye başlamıştır. BM raporlarına göre sanayi devriminden itibaren insan faaliyetlerine bağlı ortaya çıkan hava kirliliği, iklim değişikliğinin temel nedenlerinden biri olmuştur. Bilimsel çalışmalarla kanıtlandığı üzere, fosil yakıtlar, karbondioksit (CO₂), ozon gazı (O₃) ve metan gazları güneş ışınlarını engelleyen ve yeryüzü sıcaklıklarını yükselten sera gazı emisyonları oluşturmaktadır. Özellikle CO₂ emisyonlarındaki artışın devam etmesi halinde 2100'e kadar ortalama 3,2°C küresel ısınmaya yol açması öngörülmektedir. İklim değişikliği odaklı endişeleri yansıtan ve bu konuda tedbirler öngören İDÇS, KP ve PS metinlerinde; devletlerin üstlendikleri sorumlulukları yansıtan taahhütlerin yanında uluslararası emisyon ticareti, teknoloji odaklı çevre koruma, çevre teknolojilerinin transferi, finansman desteği konusunda küresel uygulamalara yer verilmiştir. PS'de; küresel sıcaklık artışlarının 2°C'nin altında ve mümkünse 1,5°C'nin altında tutulması ve düşük karbon emisyonunun teşvik edilerek iklim direncinin artırılması başlıklarında iki yeni gündem belirlenmiştir. SKH eylem planında, iklimle ilgili tehlikelere dayanıklılığın ve uyum kapasitesinin güçlendirilmesi; azaltım uyum vb. başlıklarda eğitim ve farkındalık girişimlerinin desteklenmesi; gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere finansman aktarımı yapmaları öngörülmüştür.

Kent yönetimleri gerek nüfus gerekse sanayi yatırımları nedeniyle yeni gündemin temel etki alanı ve sorunun kaynağı olarak ilk sırada gösterilmiştir. Bu perspektif kuşkusuz kent yönetimlerine ve belediyelere iklim değişikliği ve hava kirliliğiyle mücadele konusunda yeni görevler yüklemiştir. Artık Cumhuriyet kenti ve belediye yönetimleri yerel halkın klasik (konut, ulaşım, altyapı, temizlik vb.)

İhtiyaçlarının karşılanmasının yanında mevcut ve proaktif bir sorunla mücadele etme durumunda kalmışlardır. İklim değişikliği ve hava kirliliği konusunda kent yönetimlerini öne çıkaran stratejilerin belirlenmesinde BM öncülüğündeki uluslararası sözleşmeler belirleyici olmuştur. İklim değişikliği odaklı uluslararası sürecin etkin aktörü olan Türkiye mevzuatında yer verdiği düzenlemeler ve oluşturduğu strateji belge ve uygulamaları ile belediye yönetimleri için yol gösterici olmuştur.

Uluslararası toplumun ve Türk Dünyasının önemli aktörü olarak Türkiye, iklim değişikliği ve hava kirliliğiyle mücadele odaklı girişimlerde sorumluluklar üstlenmekte ve taahhütlerde bulunmaktadır. Bu çerçevede Türkiye, ulusal mevzuatını ve kurumsal yapılarını revize ederken bir yandan da eylem planlarıyla ulusal ve yerel ölçekli önleme, izleme ve azaltım taahhütlerini yerine getirmektedir. Anayasasında çevre hakkına yer veren ve Çevre Kanunu'nu çıkaran, iklim diplomasisiyle 2004'de İDÇS'ne, 2009'da KP'ne taraf olan Türkiye, PS'ni 2016'da imzaladıktan sonra 2021'de Kanunla onaylamış ve ilgili sözleşmelerle yüklendiği sorumluluk çerçevesinde ulusal politika belgeleri hazırlamış, Bakanlık ve belediyeler düzeyinde kurumsal yapısını revize etmiştir. İklim Değişikliği Strateji Belgesinde, emisyon azaltımı, farkındalık ve uluslararası iş birliğine yoğunlaşılacağı ifade edilirken, İDEP'de, İDÇS'deki "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk" ilkesine ülkemizin özel şartları çerçevesinde bağlılık vurgulanmıştır. İklim değişikliği ve hava kirliliği özelinde genel olarak çevre sorunlarıyla mücadele girişimlerinin strateji ve uygulamaların merkezi olan bakanlığın adı, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Bakanlık bünyesinde İklim Değişikliği Başkanlığı kurulmuştur.

Sadece ülkemizde değil tüm Dünya'da yerleşim tercihleri açısından cazibe merkezi halinde olmaları nedeniyle kentler; altyapı, ulaşım, barınma, içme suyu temini, çevre kirliliği, istihdam, sağlık hizmetleri, güvenlik vb. pek çok başlıktaki sorunlarla başa çıkmak durumdadırlar. İnceleme alanımız olan Bursa Büyükşehir Belediyesi hazırladığı BİDEP (2015) ve BUSECAP (2017) politika belgeleri ile iklim değişikliği ve hava kirliliğiyle mücadelesini yürütmektedir. İlgili politika belgelerinde, yakıt ve elektrik tüketimi, konut, kent ulaşımı emisyon düzeyleri en yüksek olan alanlar olarak belirlenmiştir. 2030 öngörülerinde nüfusun 3.362.000'ye ulaşacak olması ve aynı tarihte 10,9 milyon ton CO₂e emisyonunun öngörülmesi kentin iklim değişikliği ve hava kirliliğinin temel sorun olarak görülmesini destekler niteliktedir.

İhtiyaçların karşılanması her kademe yönetimler için finansman ihtiyacını gerektirmektedir. Belediye yönetimleri de göreceli olarak mali açıdan güçlendirilmeye çalışılmakla birlikte artan maliyetler dolayısıyla finansman sorunu yaşamaktadırlar. Klasik yerel ihtiyaçların karşılanmasında yaşanan finans sorunlarının yanında iklim değişikliği ve hava kirliliği özelindeki mücadelede, dönüşüm ve uyumlaştırma girişimlerinin ek finansman gerektirdiği açıktır. Belediye yönetimlerine iklim değişikliği ve hava kirliliğiyle mücadele konusunda hem uluslararası hem de ulusal politika belgeleriyle getirilen yükümlülükler beraberinde mali sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bir yandan beldenin sürekliliği bulunan temel altyapı ulaşım vb. ihtiyaçlarını karşılamak durumunda olan belediye yönetimleri mevcut hizmet alanlarının arasında güncel bir sorun olan iklim değişikliği ve hava kirliliğini almak durumdadırlar. Üstelik iklim ve hava kirliliği sorunu belediye yönetimlerinin varlık nedeni olan yerel ihtiyaçların çağın gereği teknolojik değişim ve dönüşümlerle sunulmasını gerektirmektedir. Bu açıdan belediye yönetimlerinin mali yükleri artmakta ve sürdürülebilir yerel hizmetlere yönelik yatırım harcamalarının artması gerekmektedir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi de, iklim değişikliği odaklı mücadele sürecinde görev yapan daire başkanlıklarının bütçelerini son yıllarda arttırmak durumunda kalmıştır. Örneğin Çevre Koruma Kontrol ve İklim Değişikliği Dairesi'nin 2021'de 16.751.468 TL olan bütçesi, 2022'de 35.541.030 TL olarak belirlenmiştir. Bursa Büyükşehir Belediyesinin ÇKİD Bütçe hedefi 2020'de 281.164.200 TL iken bu rakam 2022'de 395.928.600 TL olarak belirlenmiştir.

İklim değişikliği ve hava kirliliği konusundaki çalışma çerçevesindeki önerilerimiz şunlardır:

- Uluslararası ve ulusal belgelerde yer verildiği üzere toplumsal bilinç geliştirilmelidir. Bu konuda verilecek eğitimlerde konunun sadece yakın tehdit olarak olası sonuçlarının açıklanması özellikle genç kuşakların sorumluluk bilinciyle hareket etmelerinde teşvik edici olacaktır.
- İklim değişikliği sorununun neden-sonuç ilişkisini disiplinler arası ele alacak akademik temelli ve yerel-merkezi bürokrasi ortaklığıyla gerçekleştirilecek çalışmalara ağırlık verilmelidir.
- İklim değişikliği odağında, bireysel, toplumsal ve kurumsal sorumluluk, sosyo-ekonomik neden-sonuç ilişkileri, yaşam alışkanlıkları vb. boyutlarının irdelenmesinde kent ölçeğinden başlamak üzere sivil toplum kuruluşlarıyla iş birlikleri genişletilmelidir.
- İklim değişikliği ve hava kirliliğine yönelik veri paylaşımı etkinleştirilmelidir. Bu çerçevede söz konusu verilerin yerel halkın erişim ve ilgisinin teşvik edecek projeler geliştirilmelidir.
- Politika belgelerindeki hedef ve eylemlere ilişkin “etki analizi” gerçekleştirilmeli ve veriler kamuoyuyla etkin şekilde paylaşılmalıdır.
- İyi örnek teşkil eden azaltım ve uyumlaştırma girişimleri diğer yerel yönetimlerle teknoloji, bilgi ve personel paylaşımı yapılarak teşvik edilmelidir.
- Belediye bütçelerinde öz kaynak gelirleri arttırılmalı ve bunların iklim değişikliği odaklı faaliyetlere harcanması yasal düzenleme ile desteklenmelidir.
- Karbon ayak izi vergisi vb. yeni vergi türlerinin belediyelere doğrudan aktarımı yapılması şartıyla gündeme gelmesi ve bunun kanunda güvence altına alınması konusunda kamuoyu oluşturulmalıdır
- Kent yerleşimlerine göçü cazip kılmaktan çıkaracak orta ve uzun vadeli tedbirler geliştirilmelidir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Yoktur.

Teşekkür: Teşekkürümüz yoktur.

KAYNAKÇA:

Al-Amri, N., Hæge, A., & Arredondo, J. C. (2019). *Global Environment Outlook Geo-6 Summary For Policymakers*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 978-1-108-70768-8

Aytaç, F. (1990). Belediye Kanununun Oluşumu Uygulanması ve Değişiklikler. *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Uluslararası Sempozyum, Bildiri ve Tartışmalar*, 23-24 Kasım 1990, Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi, s. 86-107.

Ay, İ. C. (2021). Marshall Yardımları: Türkiye'nin Dışa Bağımlılık Sürecine Etkileri. *Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 53-64.

BBB-İDEP. (2023). Bursa Büyükşehir Belediyesi İklim Değişikliği Eylem Planı (İDEP). <https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/pdf> (Erişim tarihi: 11.08.2023).

Bump, J. B., Reddiar, S. K., & Soucat, A. (2019). When do Governments Support Common Goods For Health? Four Cases On Surveillance, Traffic Congestion, Road Safety and Air Pollution. *Health Systems & Reform*, 5(4), 293-306. DOI: 10.1080/23288604.2019.1661212

BUSECAP. (2023, 07 Mayıs). Bursa Büyükşehir Belediyesi Sürdürülebilir Enerji Ve İklim Değişikliği Uyum Planı. <https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/birimek/190306101119,BUSECAP-2017.pdf> (Erişim tarihi: 11. 08. 2023).

Climate Action. (2023). What is Climate Change. <https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change>. (Erişim tarihi: 11.08.2023).

Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*. Ankara: Vadi Yayınları

Gürbüz, G., Görmüş, K. S. & Altan, U. (2020). Atmosferdeki Partikül Madde (pm10) Miktarındaki Değişimin Gns ile Kestirilen Islak Zenit Gecikmesi Üzerindeki Etkisinin Araştırılması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 20, 472-478. DOI: 10.35414/akufemubid.705455

IPCC The Physical Science Basis. (2021). Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Summary for policymakers. p.1-32. <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/chapter/summary-for-policymakers/> (Erişim tarihi: 11.08.2023).

İDÇS. (2023). BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi. <https://www.mfa.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi.tr.mfa> (Erişim tarihi: 11.08.2023).

İDEP. (2023). İklim değişikliği eylem planı: 2011-2023. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/nigde/webmenu/webmenu8210.pdf>. (Erişim tarihi: 11.08.2023).

İklim Değişikliği Başkanlığı (2023). İklim Değişikliği Başkanlığı Hakkında Genel Bilgi, <https://iklim.gov.tr/hakkimizda-i-4>, (Erişim Tarihi: 12.08.2023).

İklim Değişikliği Deklarasyonu (2022, 22 Aralık). İklim Değişikliği Deklarasyonu. Bursa Büyükşehir Belediyesi. <https://www.bursa.bel.tr/haber/iklim-degisikligi-ile-etkin-mucadele-32422> (Erişim tarihi: 11. 08. 2023).

İklim Değişikliği Strateji Belgesi. (2023-). İklim değişikliği strateji belgesi (2010-2023). <https://iklim.gov.tr/strateji-belgeleri-i-20> (Erişim tarihi: 11.08.2023).

KAHİP (2021). Türkiye’de Çevre Koruma ve İklim Değişikliği ile Mücadeleye Ayrılan Kamu Kaynaklarının İzlenmesi:2021 Bütçesi Bir Değişikliğe İşaret Ediyor mu?, <https://www.kahip.org/wp-content/uploads/2021/11/CKID-RAPOR-121121.pdf> (Erişim tarihi: 20.08.2023).

KAHİP (2022). Paris Anlaşması Öncesi ve Sonrası İklim Değişikliğine Yönelik Bütçeler, <https://www.kahip.org/wp-content/uploads/2022/10/CKID-301022sonsite.pdf> (Erişim tarihi: 20.08.2023).

Kyoto Protocol. (2023). Kyoto protocol to the united nations framework convention on climate change. <https://unfccc.int/documents/2409> (Erişim tarihi: 11.08.2023).

Oke, T.R., Mills, A., Christen, A., & Voogt, A. (2017). *Urban Climates, Air Pollution*. September, 294-331. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 9781139016476

On Birinci Kalkınma Planı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı: 2019-2023. Resmi Gazete Tarih: 23.07.2019, Sayı: 30840 (Mükerrer).

- Öner, Ş. (2022). İklim Değişikliği İle Mücadelede Akıllı Uygulamalar: Bursa Büyükşehir Örneği. *VIII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (INCSOS) Bildiri Kitabı*, ss.161-201, . Mehtap Polat, Abdurrahman Özdemir ve Yeşim Çağlar (Ed.), ISBN: 978-605-4265-71-8
- Toprak, Z. (2016). *Kent Yönetimi ve Politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Türkeş, M. (2012). Türkiye’de Gözlenen ve Öngörülen İklim Değişikliği, Kuraklık ve Çölleşme. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-32. DOI: 10.1501/Csaum_0000000063
- Yalçın, A. Z. & Yılmaztürk, A. (2020). *Yerel Yönetimlerde İklim Eylem Planlaması ve Stratejik Planlama İlişkisinin Değerlendirilmesi, Yerel Yönetimler Üzerine Maliye ve Siyaset Yazıları*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Yentürk, N. (2020). *İklim Pahası: Çevre Koruma ve İklim Değişikliği İle Mücadelede Kamu Harcamaları*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Zeydan, Ö. (2021). 2019 Yılında Türkiye’deki Partikül Madde (pm10) Kirliliğinin Değerlendirilmesi. *İğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 106-118, DOI: 10.21597/jist.745539
- 2022 Yılı Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu (2022). Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu. Bursa Büyükşehir Belediyesi, <https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/3sma6piwegsgssc.pdf> (Erişim tarihi: 20.08.2023).
- 2018 Yılı Performans Programı (2023). 2023 Yılı Performans Programı. Bursa Büyükşehir Belediyesi, <https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/gt55t5ngjw0sc.pdf> (Erişim tarihi: 20.08.2023).
- 2019 Yılı Performans Programı (2023). 2023 Yılı Performans Programı. Bursa Büyükşehir Belediyesi, https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/190104100544_2019-YILI-PERFORMANS-PROGRAMI.pdf (Erişim tarihi: 20.08.2023).
- 2020 Yılı Performans Programı (2023). 2023 Yılı Performans Programı. Bursa Büyükşehir Belediyesi, https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/200128025705_2020_performans_2.pdf (Erişim tarihi: 20.08.2023).
- 2021 Yılı Performans Programı (2023). 2023 Yılı Performans Programı. Bursa Büyükşehir Belediyesi, [https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/201223113858_2021-PP-Tum-Kitap_Rev.02-\(Kapak-tasarimli\).pdf](https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/201223113858_2021-PP-Tum-Kitap_Rev.02-(Kapak-tasarimli).pdf) (Erişim tarihi: 20.08.2023).
- 2022 Yılı Performans Programı (2023). 2023 Yılı Performans Programı. Bursa Büyükşehir Belediyesi, <https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/17rzjvbt76s88s.pdf> (Erişim tarihi: 20.08.2023).
- 2023 Yılı Performans Programı (2023). 2023 Yılı Performans Programı. Bursa Büyükşehir Belediyesi, <https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/gt55t5ngjw0sc.pdf> (Erişim tarihi: 20.08.2023).

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

The aim of this study is to explain the change and transformation of municipal administrations and services in the Republican era. In this framework, the study aims to reveal the impact of combating climate change and air pollution on the financial structure of Bursa Metropolitan Municipality.

Research Questions:

What is the role and importance of municipalities in Republican modernization? What kind of changes have the institutional structures and service types of municipalities undergone? What are the strategies to combat climate change and air pollution at international, national and local levels? How has the fight against climate change and air pollution, which is a current problem, affected the financial structure of Bursa Metropolitan Municipality?

Literature Review:

In the national literature, municipal administrations are considered one of the fundamental elements of the modernization process in the Republic era. In this context, Aytac (1990) emphasizes that the Municipality Law and other regulations enacted in the early years of the Republic were motivating in terms of the goal to bring our country to the level of contemporary nations. Toprak (2016) highlights that urban settlements have faced increased problems due to rural migration. The urbanization process, argued to have started around 1950, has increased the workload of municipal administrations. As a reflection of this, the number of municipalities has increased over the historical process. From the last quarter of the 20th century, the international community's new agenda and challenge has been climate change and air pollution. Bump et al. (2019) indicate the impact of human activities on elements such as air, water, and climate in their degradation. Similarly, in the UN IPCC Report (2021), the influence of human activities on the observed increase in greenhouse gas emissions is emphasized. The international community has expressed its determination to combat this issue through the Kyoto and Paris agreements. The Paris Agreement (2015) imposes responsibility on urban administrations to take necessary measures regarding climate change. Building upon this, Turkey has introduced two relevant documents, namely the Climate Change Strategy Document (2010-2023) and the Climate Change Action Plan (IDEA: 2011-2023). These strategy documents have provided guidance for metropolitan municipalities in their efforts to combat climate change and air pollution. Among our study subjects, Bursa Metropolitan Municipality has become the first municipality to prepare an action plan for climate change strategies.

The issues stemming from transportation and industry in Bursa have played a significant role in the development of strategies concerning the subject. Undoubtedly, the climate-focused battle introduces additional financial burdens on municipal budgets. To address this, starting from the year 2018, Bursa Metropolitan Municipality has been implementing improvements in its budget. The 2015 BİDEP and 2017 BUSECAP reports project that the per capita emission level is estimated to reach 5.37 tons of CO₂e by the year 2030. These findings underline the necessity of allocating a substantial portion of the municipal budget to tackle this issue.

Methodology:

Our study addresses the evolution of municipal governance duties during the Republican era, focusing on the factor of urbanization as the key determinant of changes in these responsibilities. Originally established to meet common local needs, municipalities have been compelled to tackle new problem areas arising from urbanization. This struggle has at times involved institutional changes and transformations. The escalating impacts of climate change and air pollution, which have evolved into shared global challenges, serve as our study's motivation. Open-access primary sources and UN documents have been employed to address the issues of climate change and air pollution. Furthermore, we have aimed to identify strategies for combating climate change and air pollution within official documents published in our country. It is evident that addressing climate change-centered issues incurs additional costs. Consequently, we delve into the budgetary implications of climate change-focused efforts on Bursa Metropolitan Municipality. Through the analysis of publicly accessible municipal budgets, we conducted an examination and analysis.

Results and Conclusions:

Republic modernization has approached municipal governance from two perspectives. Firstly, municipalities are institutions designed to address the common needs of the local population. Secondly, municipalities serve as institutional means to achieve contemporary values. Municipal administrations have been entrusted with responsibilities through various laws and provided with financial resources starting from the 1930s. The 1950s marked a turning point not only in terms of the Republican ideal but also for municipal administrations. This period is recognized as the beginning of urbanization in Turkey. Mechanization in agriculture, which commenced

with the Marshall Plan, led to rural-to-urban migration. Institutional reforms and financial improvements were implemented to address challenges like housing and transportation arising from the growing population. The concept of local governance was first detailed in the 1961 Constitution (Article 116) and reasserted in the 1982 Constitution (Article 127). To tackle the increasing urban issues, the metropolitan municipality system was established in 1984. The local government reform carried out in 2004 and 2005 led to significant changes in municipal legislation. The rising number of municipalities since the early years of the Republic was reduced through a law enacted in 2012.

In the last quarter of the 20th century, the international agenda was joined by the issue of climate change. Initiatives led by the UN culminated in the Kyoto and Paris Agreements. Turkey is among the countries assuming international responsibilities under both agreements. Accordingly, Turkey has incorporated climate change-related topics into its constitution and environmental legislation. Furthermore, since 2010, it has developed strategy documents and action plans focused on climate change and air pollution. Urban settlements are both the source and the most affected areas of problems leading to climate change and air pollution. The Paris Agreement assigns responsibilities to municipal administrations in this regard. Local governments, particularly municipalities, are the primary units that come to mind when it comes to combating climate change and air pollution. According to 2022 TÜİK data, 78,16% of Turkey's population lives in metropolitan boundaries. Numerical data necessitates that metropolitan municipal administrations take responsibility in addressing climate change-focused issues.

Türkiye'deki Kentleşme Odaklı Afet Politikalarının 1923-2023 Yılları Arasındaki Analizi

Analysis of Urbanization-Oriented Disaster Policies in Türkiye Between 1923-2023

Melike Kalkan¹

Öz

Türkiye'nin coğrafi konumu itibarı ile çeşitli afetlerden etkilenmesi ile birlikte bu afetlere karşı kentsel ölçekte risk azaltma politikaları için adımlar atılmaktadır. Sanayi Devrimiyle başlayan kentleşme olgusu, yıllar içerisinde afet yönetimi ile ilgili yürürlüğe konulan kanun ve yönetmelikleri bünyesinde barındırır hale gelmiştir. Türkiye tarihinde yaşanan 1999 Marmara depremi ve 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin neden olduğu maddi ve manevi yıkımlar, yıllardır devam eden afet yönetim politikalarının yeniden incelenmesi gerekliliğini göstermektedir. Bu kapsamda afetlere karşı dirençli kent olgusu amacıyla yapılan çalışmaların zaman içerisindeki kentleşme sürecine etkisinin analizi çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Çalışma, 1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesi ile başlayan dönemi başlangıç kabul ederek 2023 yılına kadar yürürlüğe konulan kanun ve yönetmelikler, yaşanan afetler ve verdiği zararlar, afet sonrası yapılan çalışmaları bir bütün halinde incelenmektedir. Afet ve afet üzerine yapılan çalışmaların birbiri arasındaki ilişki ve kentleşme sürecine etkisi, dört ana dönem başlığı altında analiz edilmiştir. Son yüz yılda yürütülen afet yönetim politikalarının ülke üzerindeki etkisinin incelenmesi sonucunda, gelecekte yapılacak olan çalışmaların kentleşme kapsamında uzun vadedeki etkilerinin göz önünde bulundurulması, yapı tasarımında mimari bakış açısının afete yönelik revize edilmesi ve denetim mekanizmasının ilgili yönetmeliklere uygun işlemesi önem taşımaktadır. Ayrıca ilerleyen süreçlerde yürürlüğe konulacak olan kanun ve yönetmeliklerin sürdürülebilir mahiyette uygulanabilir olması ve ilgili paydaşlar ile birlikte olası afetlere karşı dirençli bir kent olma potansiyelini sağlaması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Kentleşme, Afet planlaması, Afet politikaları, Afet yönetimi

ABSTRACT

As Türkiye is affected by various disasters due to its geographical location, steps are being taken for risk reduction policies on an urban scale against these disasters. The phenomenon of urbanization, which started with the Industrial Revolution, has come to include laws and regulations regarding disaster management over the years. The material and moral destruction caused by the 1999 Marmara earthquake and the February 6, 2023, Kahramanmaraş earthquake in Türkiye's history show the need to re-examine disaster management policies that have been going on for years. In this context, the main topic of the study is the analysis of the impact of the studies carried out for disaster-resistant cities on the urbanization process over time. The study considers the period starting with the Proclamation of the Republic in 1923. It examines the laws and regulations put into effect until 2023, the disasters experienced, the damages they caused, and the work done after the disaster. The relationship between disaster and studies on disaster and their impact on the urbanization process has been analyzed under four main period headings. As a result of examining the effect of disaster management policies implemented in the last hundred years on the country, it is important to consider the long-term effects of future works within the scope of urbanization to revise the architectural perspective in building design towards disaster and to ensure that the control mechanism operates following the relevant regulations. It is also recommended that the laws that will be put into effect in the future should be sustainable and applicable and provide the potential to become a city resilient to possible disasters together with the relevant stakeholders.

Keywords: Disaster, Urbanization, Disaster planning, Disaster policies, Disaster management

¹ Corresponding Author: Uşak Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, melike.kalkan@usak.edu.tr, 0000-0003-2436-4426

GİRİŞ

Afetler dünya üzerinde doğal ya da insan kaynaklı olarak farklı türlerde meydana gelen, fiziksel, sosyal, ekonomik hasarlarla süregelen hayat düzeni ve doğal yapıyı bozan olaylar olarak tanımlanmaktadır (Uzuner ve Akıncıtürk, 2020). Yıllardır devam eden afetlerle mücadelede, özellikle afete eğilimli ülkeler afete karşı daha dirençli hale gelmek için uygulamalar geliştirmektedir. Afet yönetimi kapsamındaki uygulamalar tehlikelere karşı hazırlık, riskin azaltılması, müdahale ve korunma amaçlarıyla sürecin planlanmasını ve yönetilmesini sağlamaktadır (Karaman, 2017; Bektaş ve Sakarya, 2020).

Değişen ve gelişen dünyada kentler günden güne şekil değiştirmekte ve kentleşme olgusu, farklı hız ve oranlarda bu süreçten etkilenmektedir (İrdem ve Mert, 2023). Sanayi Devrimiyle birlikte sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmeler bu aşamada önemli rol oynamaktadır (Tunçer, 2016). Yerleşim bölgelerinin plansız büyümesi, çarpık kentleşme, kaçak yapıların varlığı gibi unsurlar kentlerin direncini kıran etmenler arasındadır. Kentsel gelişimin afetler gibi dış etkenlere karşı dirençli şekilde oluşması için organizasyonel ve planlara uygun bir şekilde ilerlemek gerekmektedir. Bu kapsamda afet risk azaltma politikaları, afet yönetim planlaması çerçevesinde kentleşme süreci ile birlikte ele alınmaktadır (Genç, 2007). Afetlerin gerçekleşme sürecinin önlemez olması, afet yönetimi kavramının önemini daha da artırmaktadır. Afet yönetimi ile birlikte olası afetlere karşı hazırlıklı olmak, meydana gelen afetlerden sonra iyileşme ve yeniden yapılanma süreçlerinin verimli bir şekilde tamamlanması amaçlanmaktadır.

Türkiye’de yıllardır çeşitli afetler meydana gelmiş ve bu afetler ciddi kayıplara neden olmuştur. Son olarak gerçekleşen 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri ülke çapında yıkıcı ve acı şekilde sonuçlanmıştır. Deprem sonrası gelinen nokta, yapılan çalışmaların yeniden düzenlenmesi, izlenmesi ve etkin bir şekilde denetlenmesi gerekliliğini göstermiştir. Araştırma yönteminde 1923 yılı Cumhuriyetin ilanı ile 2023 yılı arasındaki 100 yıllık süreç içerisinde yaşanan afetler çerçevesinde yürürlüğe konulan kanunların, kent dinamiği üzerindeki etkileri dönemsel olarak kronolojik bazda analiz edilmiştir. Bu analiz sürecinde dönem içerisindeki sosyo-ekonomik ve siyasi durumların alınan kararlar üzerindeki etkisi de göz önünde bulundurulmuştur. Yapılan analizde afet sonrasında hızlı bir şekilde yardım destek mekanizmasını oluşturmak ve geliştirmek için yürürlüğe konulan yasaların varlığı sürecin işleminde ana etken olduğu gözlemlenmiştir. Çalışma sonucunda afetlere karşı dirençli kent amacına yönelik gerekli standartların tasarım ve uygulama süreçleri kapsamında belirlenmesi ve denetim mekanizmasının adil bir şekilde işlemesi gerekmektedir. Kentlerde kısa, orta ve uzun vadede afetlere karşı risk değerlendirmesi ve bu risklere karşı savunma mekanizmaları oluşturulmalıdır. Ayrıca hükümlerin içeriğinde afet yönetim politikalarının dirençli kent olgusuna katkı sağlaması için afet risklerinin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve bu risklere karşı bölgesel ve ulusal ölçekte stratejilerin geliştirilmesi önerilmektedir.

1. Türkiye Afet Yönetimi Sisteminin Tarihsel ve Yasal Süreci

Türkiye afet yönetim sisteminin tarihsel ve yasal sürecini daha iyi analiz edebilmek için ülke özelinde afet yönetim tarihi dört ana dönemde incelenmiştir. Bu dört aşamanın belirlenmesi literatür araştırması sonucunda çoğu araştırmacının kabul ettiği bir yaklaşım olarak tespit edilmiştir (Şengün, 2007; Şahin, 2009; Tercan, 2018b). 1923 yılı Cumhuriyetin ilanı, 1944 yılı 4623 sayılı “Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler” adlı Kanun, 1958 yılı 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu; 1999 Marmara depremi ve günümüze kadar devam eden süreç dört ana başlık altında analiz edilmektedir.

1.1. 1923-1944 Arası Dönem

1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile başlayan dönem içerisinde Türkiye'de kırsal nüfusun daha fazla olduğu görülmektedir. Kentlerin gelişimini desteklemek amacıyla bu dönemde özellikle yapılaşma ve iskan konusunda denetim mekanizması belediyelere verilmiştir. Bu dönemin afet yönetimi alanındaki ilk adımı, Mübadele, İmar ve İskân Bakanlığı'nın kuruluşu olmuştur (Tablo 1). Bakanlık o dönemde zor çalışma alanlarından biri olan imar ve iskân işleriyle görevlendirilmesine rağmen sadece bir yıl çalışmalarını sürdürebilmiştir (İnan, 2014; Tercan, 2019). Bir sonraki süreç olarak kabul edilen 1930 yılında yürürlüğe konulan "1580 Sayılı Belediye Kanunu"nda, belediyelerin görev tanımı arasında yapılaşmaların denetimi, yerleşme ve ihtiyaç sahiplerinin barınma ihtiyacını karşılamakla alakalı hükümler yer almaktadır (Birand ve Ergünay, 2000). 1933 yılında yürürlüğe konulan "Belediye Yapı ve Yolları Kanunu", Osmanlı döneminin belediye teşkilatının görev ve sorumluluklarını içeren "Ebniye Nizamnamesi"nin birkaç bölümü dışında tamamen değiştirilmiş halidir. Bu süreçlerde Kanunda yapılaşma ve denetim konularında ilgili döneme uygun yöntem ve metotlara yer verilmesine rağmen afet yönetimi alanında özel bir çalışma bulunmamaktadır (Herdem, 2011).

1923-1944 arası dönemin ilk büyük felaketi 1929 yılında meydana gelen Of-Sürmene heyelanıdır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 40 saati aşan yağın yağmurunun sonucunda 15 gün boyunca farklı büyüklüklerde heyelanlar meydana gelmiş ve 320 insan hayatını kaybetmiştir. Bölgeye ulaşımın çok zor olması nedeniyle gerekli acil yardımın zamanında gönderilmemesi süreci daha da zorlaştırmıştır (Başkaya, 2015). Cumhuriyetin ilanından önce Osmanlı tarihinde meydana gelen 1509 depremi, dönemin en büyük afeti olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle Osmanlı kaynaklarında deprem, kıyamet-i suğra (küçük kıyamet) olarak geçmektedir (Ürekli, 2010). Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye'deki en büyük deprem 1939 yılında Mw 7.9 büyüklüğünde meydana gelen Erzincan depremidir. Bu deprem ile birlikte Erzincan il merkezinde 9189; ilçelerinde 6441 can kaybı kayıtlara geçerken Erzincan il merkezinde 6601; ilçelerinde 8933 bina yıkılmıştır (Yavuz, 2016). Türkiye tarihinde ciddi kayıplara neden olan afetlerden biri olarak kabul edilen bu depremden sonra 1940 yılında "Erzincan'da ve Erzincan Depreminden Müteessir Olan Mıntikalarda Zarar Görenlere Yapılacak Yapılar Hakkında Kanun" yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanunla birlikte Cumhuriyetin ilanından sonra ilk defa depremden sonra meydana gelen zararların giderilmesi amaçlanmıştır (Herdem, 2011). Erzincan depremi sonrasında ise depreme karşı çalışmalara önem verilmiş, 1940 yılında İtalyan Yönetmeliği Nafia (Bayındırlık) Bakanlığı tarafından Türkçeye çevrilerek uygulanmaya konulmuştur (Cansız, 2022). Meydana gelen depremlerin yanında 1935-1943 yılları arasında sel felaketleri ülke genelinde artış göstermiştir. Bundan dolayı 1943'te "4373 sayılı Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu" yürürlüğe konulmuş ve bu Kanunda sel felaketine uğrayan alanların tespiti ve iskâna kapatılması ve bu alandaki mevcut yapıların kaldırılması konusunda hükümlere yer verilmiştir (Öztürk ve Kılıç, 2013; Tercan, 2018b).

Yıl	Afet olayları ve kanun/yönetmelikler
1923	Cumhuriyetin ilanı
1923	Mübadele, İmar ve İskân Bakanlığı'nın kuruluşu
1929	Of-Sürmene Heyelanı
1930	1580 sayılı Belediye Kanunu
1933	Belediye Yapı ve Yolları Kanunu
1939	Nafia Vekâleti teşkilât ve vazifelerine dair Kanun
1939	Erzincan Depremi
1940	Erzincan'da ve Erzincan Depreminden Müteessir Olan Mıntikalarda Zarar Görenlere Yapılacak Yapılar Hakkında Kanun
1940	Zelzele Mıntikalarında yapılacak inşaata ait İtalyan Yapı Taahhütnamesi
1942	Niksar Depremi

Yıl	Afet olayları ve kanun/yönetmelikler	
1943	4373 sayılı Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu	
1943	Tosto-Ladik depremi	
	Afet yönetimini ve kentleşme sürecini olumsuz etkileyen düzenlemeler	Dönemin önemli olayları
	Afet yönetimini ve kentleşme sürecini olumlu etkileyen düzenlemeler	Yaşanan afetler

Tablo 1. 1923-1944 arası afet olayları ve çalışmalar

1.2. 1944-1958 Arası Dönem

1944-1958 arası dönem, 1944'te yürürlüğe konulan "Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun" ile başlamıştır (Tablo 2). Bu Kanun Erzincan depremi sonrası afetle mücadelenin yalnızca ev ve maddi yardım odaklı olmaktan öte daha kapsamlı çalışmalar içermesi gerekçesiyle yayımlanmıştır. Kanunun afet yönetimi kapsamındaki önemi, doğal afetlerin azaltılmasına yönelik ilk ciddi adımları içermesidir (Gürel ve Uzunlar, 2004). Ayrıca Kanunda afet döngüsü aşamaları ile ilgili maddeleri içermekte olup, bu Kanun afet aşamalarını içeren resmi bir belge niteliğindedir (Palazca, 2020). Kanun içeriğinde ilk defa merkezi hükümetin afet öncesinde de sorumlulukları belirlenmiştir. Ayrıca üniversite iş birliği ile ilk deprem haritaları oluşturulmuş ve 1945 yılında Türkiye deprem bölgeleri haritası ve "Türkiye Yer Sarsıntısı Bölgeleri Yapı Yönetmeliği" yürürlüğe konulmuştur (Özmen, 2012).

Süreç içerisinde afet yönetimini daha da geliştirmek için atılan adımların yanında, olumsuz etkilere neden olan uygulamalar da bu dönemde yer almaktadır. Bunlardan biri 1948 yılında yürürlüğe konulan "5218 Sayılı Ankara Belediyesi'ne Arsa ve Arazisinden Belli Bir Kısmını Mesken Yapacaklara 2490 Sayılı Kanun Hükümlerine Bağlı Olmaksızın ve Muayyen Şartlara Tahsis ve Temlik Yetkisi Verilmesi Hakkında Kanun"dur. Kanunda Ankara'daki belediye arsa ve arazilerine kaçak yapıların yasallaşmasına fırsat tanınmış ve bir af ilan edilmiştir (Çakır, 2018). Bu Kanun Eski Ankara'ya müdahale edilmeden Yenisehir-Kavaklıdere bölgesindeki konut gelişim alanını içeren 23 Temmuz 1932 tarihinde onaylanan Jansen Planı ile birlikte başkentte yeni alanların imara açılması ve gecekondulaşmanın hızlı bir şekilde artması sonucunda yürürlüğe konulmuştur (Demirkıran, 2008). İlgili Kanun içeriğinde "gecekondu" terimi kullanılmasa da bu kanun Ankara özelinde gecekondulara izin veren ilk uygulama olarak kabul edilebilir.

Gecekondulaşma sürecinin bu yıllarda giderek artması ve İstanbul kent içerisinde Zeytinburnu ilçesi büyüklüğüne eş değer bir gecekondu mahallesinin oluşması sonucunda 1949 yılında "5431 Sayılı Ruhsatsız Yapıların Yıkılması ve 2290 Sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanununun Değiştirilmesine Ait Kanun" yürürlüğe konulmuştur. 1953 yılına gelindiğinde Ankara ile birlikte İstanbul'da Zeytinburnu, Kâğıthane ve Taşlıtarla gibi devasa ölçeklerde gecekondu mahallelerinin oluşmasıyla "6188 Sayılı Bina Yapımını Teşvik ve İzinsiz Yapılan Binalar Hakkında Kanun" onaylanmıştır (Tercan, 2018a). Gecekondulaşmanın önüne geçmeyi amaçlayan bu Kanunlar maalesef yeterince olumlu sonuçlar vermemiş ve çarpık kentleşme yıllar boyu devam edecek bir problem haline gelmiştir.

1933 yılında yürürlüğe konulan "Belediye Yapı ve Yollar Kanunu" süregelen dönemde yeterli gelmemiş ve 1956 yılında dönemine göre önemli maddeleri içeren "6785 Sayılı İmar Kanunu" yürürlüğe konulmuştur (Göktürk ve Yılmaz, 2017). Bu Kanunda fenni mesullük ve yapı denetim sistemine önem verilmesinin yanında, özellikle doğal afet tehlikesinin belirlenerek yerleşim yerlerinin tespit edilmesi hususunda afet yönetimi kapsamında önemli bir gelişme kaydedilmiştir (Kemaloğlu, 2015).

Bu dönem aralığında Türkiye genelinde deprem ve sel felaketleri devam etmiştir. Meydana gelen doğal afetler sonrasında halka afet sonrası yardımların belirli bir düzende olması için resmi

uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bunlar arasında 1950 yılında kabul edilerek yürürlüğe konulan “Eskişehir Sel Baskınından Zarar Görenler İçin Yapılacak Meskenler Hakkında Kanun” ile 1956 yılında yürürlüğe konulan “Aydın, Balıkesir, Bilecek, Edirne, Eskişehir, Konya ve Denizli Vilayetlerinde Tabii Afetlerden Zarar Görenlere Yapılacak Yapılar Hakkındaki Kanunlar” sayılabilir.

Yıl	Afet olayları ve kanun/yönetmelikler
1944	Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun
1944	Zelzele mıntıkları muvakkat yapı taahhütnamesi
1945	Türkiye deprem bölgeleri haritası ve Türkiye yer sarsıntısı bölgeleri yapı yönetmeliği
1948	Erzincan’da Yapılacak Meskenler Hakkında Kanun
1948	5998 sayılı bina yapımını teşvik kanunu
1948	5218 sayılı Ankara Belediyesi’ne arsa ve arazisinden belli bir kısmını mesken yapacaklara 2490 sayılı kanun hükümlerine bağlı olmaksızın ve muayyen şartlara tahsis ve temlik yetkisi verilmesi hakkında kanun
1949	Karlıova Depremi
1949	5431 sayılı ruhsatsız yapıların yıktırılması ve 2290 sayılı belediye yapı ve yollar kanunun değiştirilmesine ait kanun
1950	Eskişehir Sel Baskınından Zarar Görenler İçin Yapılacak Meskenler Hakkında Kanun
1951	Çankırı Depremi
1953	Yer sarsıntısı bölgelerinde yapılacak yapılar hakkında yönetmelik
1953	6188 sayılı bina yapımını teşvik ve izinsiz yapılan binalar hakkında kanun
1953	Bayındırlık Bakanlığı Deprem bürosunun kurulması
1955	Söke-Aydın Depremi
1956	Aydın, Balıkesir, Bilecek, Edirne, Eskişehir, Konya ve Denizli Vilayetlerinde Tabii Afetlerden Zarar Görenlere Yapılacak Yapılar Hakkındaki Kanunlar
1956	6785 sayılı imar kanunu
	Afet yönetimini ve kentleşme sürecini olumsuz etkileyen düzenlemeler
	Afet yönetimini ve kentleşme sürecini olumlu etkileyen düzenlemeler
	Dönemin önemli olayları
	Yaşanan afetler

Tablo 2. 1944-1958 yılları arasındaki afet olayları ve çalışmalar

1.3. 1958-1999 Arası Dönem

1958-1999 arası dönemde afet yönetiminin daha da geliştirilmesi için adımlar atıldığı görülmektedir (Tablo 3). 1958 yılında yürürlüğe konulan “Sivil Müdafaa Kanunu” içeriğinde yer alan doğal afetler sürecinde ve doğal afetlerin ardından yapılması gereken çalışmalar, bu konuda var olan boşluğu doldurmuştur (Şahin, 2009). 1959’da çıkarılan “7269 Sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” da yer alan ilgili kanunlar kapsamında 1965 yılında Afet İşleri Genel Müdürlüğü, 1971 yılında da Deprem Araştırma Enstitüsü Başkanlığı kurulmuştur (Tercan, 2018b).

Binaların yapısal teknik bilgi eksikliğinin giderilmesi hususunda ilk olarak 1961’de “Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik” çıkarılmıştır. Bu Yönetmelikte yapının taşıyıcı sistemler hususunda tavsiye niteliğinde maddelere yer verilmesine rağmen ayrıntılı bir yaklaşım sunulmamıştır. Eksiklerin giderilmesi için 1968 ve 1975 yıllarında yönetmelikte değişikliklere gidilmiş ve deprem hesabı, inşaat elemanları, donatı kuralları gibi maddelere yer verilmiştir (Kepenek ve Gençel, 2016).

1958-1999 döneminde gecekondulaşma ile ilgili çalışmalar devam etmiştir. 1959 Yılında “7367 Hazineden Belediyelere Devredilecek Arazi ve Arsalar Hakkında Kanun” da belediye sınırları içerisinde hazineye ait arsaların belediyeye verilerek gecekondulaşmanın önüne geçilmesi hedeflenmiş ancak başarılı olunmamıştır (Tercan, 2018a). Bu süreçte gittikçe artan gecekondulaşmayı bitirmek amacıyla yapılması gereken çalışmalar tam tersi şekilde gecekondulaşmayı yasallaştıran bir hal almıştır. 1966’da yürürlüğe konulan “775 Sayılı Gecekondulaşma Kanunu” ile gecekondulaşmanın tahsisinin önü açılmıştır. Gecekondulaşma affı, 1983 yılında yürürlüğe konulan “2805 Sayılı İmar ve Gecekondulaşma Mevzuatına Aykırı Olarak Yapılan Yapılara Uygulanacak İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun” ile ilk kez ortaya çıkarken 1984 yılında “imar barışı” kavramının ilk kez kullanılması ile gecekondulaşma yasal kabul gelmiştir. Buna takiben 1986 yıllarında yürürlüğe konulan kanunlar ile gecekondulaşma affı genişletilmiş; tahsis belgesi ile başlayan resmi evraklandırma işlemi, ilgili yapıların tapularının verilmesiyle son bulmuştur (Giritlioğlu ve Özden, 2020).

Bu dönem aralığında Türkiye’de büyük depremler meydana gelmeye devam etmiştir. 1970 yılında Gediz merkezli Mw 7.2 büyüklüğündeki Gediz depremi 1086 can kaybı ve 27000 bina hasarına neden olmuştur (Güner, 2022). Deprem sonrası 1971 yılındaki Bingöl depremi Mw 6.8 büyüklüğünde meydana gelmiş ve 878 can kaybı ve toplam 11410 bina hasarı kayıtlara geçmiştir (Karataş, 2020). Depremin verdiği maddi hasar ve kayıp sayısının fazla olması bölge halkının yerel malzemeler ile barınma ihtiyacının karşılanması, Gediz ve çevresindeki yapıların basit yapım teknikleri ile inşa edilmesi ve olası depremlere karşı dayanıklı olmamasından kaynaklanmıştır (Grabert, 1971). İlerleyen yıllarda meydana gelen 1992 Erzincan depremi sonrasında toplam 9520 bina hasarı, 1995 yılında Dinar merkezli gerçekleşen Mw 6.1 büyüklüğündeki Dinar depremi ile 90 can kaybı ve 3000 bina hasarı tespit edilmiştir (Çatal, 2019).

Bu dönemde meydana gelen depremler ve sonrasında çıkarılacak olan derslerin uygulamalar üzerinde geliştirici ve değiştirici etkisi tartışılabilir niteliktedir. Alınan kararların bir bölümü olası afetlere karşı dirençli kent olma amacını içermemektedir. Özellikle gecekondulaşma yerleşimlerine izin veren uygulamalar, deprem kuşağında olan Türkiye için olumsuz sonuçlara neden olan bir dönüm noktası olarak düşünülmektedir.

Yıl	Afet olayları ve kanun/yönetmelikler
1958	İmar ve İskan Vekaleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkında Kanun
1958	Sivil Müdafaa Kanunu
1959	7367 hazineden belediyelere devredilecek arazi ve arsalar hakkında kanun
1959	7269 sayılı umumi hayata müessir afetler dolayısıyla alınacak tedbirlerle yapılacak yardımlara dair kanun
1961	Afet bölgelerinde yapılacak yapılar hakkında yönetmelik
1964	Manyas depremi
1965	Afet İşleri Genel Müdürlüğü’nün kurulması
1966	Varto depremi
1966	775 sayılı gecekondulaşma kanunu
1967	Adapazarı depremi
1968	Afet bölgesinde yapılacak yapılar hakkında yönetmelik
1970	Gediz depremi
1971	Bingöl depremi
1971	Deprem Araştırma Enstitüsü Başkanlığı’nın kurulması
1972	(57) sayılı kanun ile ilk kez T.C. Merkez Bankası’ndan deprem fonu oluşturulması
1975	Afet bölgelerinde yapılacak yapılar hakkındaki yönetmelik

Yıl	Afet olayları ve kanun/yönetmelikler		
1976	Çaldıran depremi		
1977	2090 sayılı tabii afetlerden zarar gören çiftçilere yapılacak yardımlar hakkında kanun		
1983	2805 Sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Olarak Yapılan Yapılara Uygulanacak İşlemler ve 6785 sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun		
1984	2981 sayılı imar ve gecekondu mevzuatına aykırı yapılara uygulanacak bazı işlemler ve 6785 sayılı imar kanununun bir maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun		
1985	3194 Sayılı İmar Kanunu		
1986	3414 sayılı 775 sayılı gecekondu kanununun bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında 3.5.1985 tarih ve 247 sayılı kanun hükmünde kararname ile bu kanun hükmünde kararnamenin iki maddesinde değişiklik yapılmasına dair 16.8.1985 tarih ve 250 sayılı kanun hükmünde kararnamenin değiştirilerek kabulü hakkında kanun		
1986	3290 Sayılı Kanun İle Bazı Maddeleri Değiştirilen Ve Bazı Maddeler Eklenen 2981 Sayılı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik		
1992	Erzincan depremi		
1992	Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli illerinde Vuku Bulan Deprem Afeti ile Şırnak ve Çukurca'da Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun		
1995	Dinar depremi		
1995	4123 sayılı tabii afet nedeniyle meydana gelen hasar ve tahribata ilişkin hizmetlerin yürütülmesine dair kanun		
1997	Afet bölgelerinde yapılacak yapılar hakkında yönetmelik		
	Afet yönetimini ve kentleşme sürecini olumsuz etkileyen düzenlemeler		Dönemin önemli olayları
	Afet yönetimini ve kentleşme sürecini olumlu etkileyen düzenlemeler		Yaşanan afetler

Tablo 3. 1958-1999 yılları arasındaki afet olayları ve çalışmalar

1.4. 1999-2023 Arası Dönem

1999-2023 arası dönem Türkiye tarihindeki en büyük afetlerden biri olarak kabul edilen 1999 Marmara depremi ile başlamaktadır (Tablo 4). 17 Ağustos 1999 tarihinde saat 03:02'de meydana gelen Gölcük merkezli deprem toplam 45 saniye sürmüştür. Deprem sonrasında alınan il verilerde 17480 kişi hayatını kaybetmiş ve 285211 ev hasar görmüştür (Batal ve Çakıcı, 2022). Bu veriler Türkiye'nin depreme hazırlıksız olduğunu ve gerekli çalışmaların yeterince yapılmadığını açıkça göstermektedir.

Deprem sonrasında meydana gelen zararların giderilmesi amacıyla "Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu" yürürlüğe konulmuştur. Deprem sonrasında "4452 sayılı Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu" çerçevesinde zorunlu deprem sigortası için bir başlangıç oluşturularak "587 Sayılı KHK Zorunlu Deprem Sigortası Hakkında Kanun" ile belediye sınırları içerisindeki konutlara deprem sigortası yapılması zorunlu tutulmuş ve bununla birlikte Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) faaliyete başlamıştır (Daşkıran ve Ak, 2015). 2000 yılında çıkarılan "595 Sayılı KHK Yapı Denetimi Hakkında Kanun" ile birlikte yapı denetim uygulaması 27 pilot ilde başlamıştır. Bu kararnamede yapı denetim firmalarının yerleşim yerine göre değişiklik gösteren yapı denetim komisyonları ve üst komisyonlardan aldığı izin ile çalışması gerekliliği yer almaktadır (Şahin, 2009).

1999-2023 arası dönemde de çarpık yapılaşmada ciddi artış olduğu söylenebilir. Bu duruma çözüm oluşturmak için 2001'de "4706 Sayılı Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" yürürlüğe konulmuştur. Kanun içeriği kaçak yapıların sonlandırılması yerine bu yapıları meşrulaştıran bir imar barışı niteliğindedir (Tercan, 2018a). Gölcük ve Düzce depremlerinin ardından yalnızca iki sene geçmesine rağmen yapılan hatalara devam edilmesi, meydana gelecek olası afetler sonrasında daha çok can kaybı yaşanacağını açıkça göstermektedir. Bununla birlikte 2003'te yürürlüğe konulan "4833 Sayılı 2003 Mali Yılı Bütçe Kanunu" içeriğinde elektrik, su, kanalizasyon gibi altyapı hizmetlerinin, yapı kullanma belgesi olmayan ya da verilmeyen yapılara ilgili belediyelerce verildiğini belgeleyen başvuru sahiplerine geçici olarak elektrik verileceğine dair madde bulunmaktadır (51. Madde-ö fıkrası) (Tercan, 2018a). Bu madde genel bir ibareyi içermesine karşın, imara aykırı yapılaşan alanların elektrik ihtiyacının giderilmesi ile bu alanların meşrulaştırıldığını söylemek mümkündür. "5027 Sayılı 2004 Mali Yılı Bütçe Kanunu" ile ise konu başlığı daha da genişletilerek bu yapılara elektrik ya da su verileceğinin ve gerekli görülüyorsa ilgili yapıların belediye hizmetlerinden faydalanacağını da açıkça belirtilmiştir. Konuya ek olarak 2005 yılında "5377 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"da yer alan maddeye göre yapı ruhsatı olmadan kaçak yapı inşa eden bireylerin ve kaçak yapıya altyapı hizmeti sunan belediye yetkilerine uygulanacak cezai işlem kaldırılmıştır. Bunun yanında 5237 sayılı Kanunun 184/2. maddesinde; "(2) Yapı ruhsatı olmadan başlatılan inşaatlar dolayısıyla kurulan şantiyelere elektrik, su veya telefon bağlantısı yapılmasına müsaade eden kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır." hükmü yer alırken, 5377 sayılı Kanun'un 21. maddesinde; Türk Ceza Kanunu'nun 184. maddesine "(6) İkinci ve üçüncü fıkra hükümleri, 12 Ekim 2004 tarihinden önce yapılmış yapılarla ilgili olarak uygulanmaz." hükmü eklenmiştir. Bu uygulama ile 2004 tarihi öncesi yapılmış kaçak yapılarla ilgili cezai işlemler kaldırılmıştır. Buna ek olarak 3194 sayılı İmar Kanunu 2004 öncesi yapılara, 2008 öncesi yapılar ve 2021 yılı öncesi yapılar şeklinde iki önemli muafiyet getirmiştir. Muafiyet içeriğinde "1/7/2022 tarihine kadar yapı (inşaat) ruhsatı alınmış ve buna göre yapılmış olup, kullanma izni verilmeyen ve alınmayan yapılara (...), kullanma izni alınincaya kadar ilgili mevzuatta tanımlanan ait olduğu abone grubu dikkate alınarak geçici olarak su ve/veya elektrik bağlanabilir." hükmündeki 12/10/2004 ibaresi 31/12/2021 şeklinde değiştirilmiştir. Bu ve benzeri uygulamalar imara aykırı yapıların dolaylı yoldan affına yol açarak kaçak yapılar meşrulaştırılmış ve çarpık kentleşmenin artarak devam etmiştir. Aradan geçen 13 yılın ardından 2018 yılında "İmar Barışı" adında "7143 Sayılı Vergi ve Diğer Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun" yürürlüğe konulmuştur. Bu kanunda ruhsatsız olarak inşa edilen yada ruhsat ve eklerine uymayan yapıların tapu yerine geçen yapı kayıt belgelerine sahip olmasının önü açılmıştır (Giritlioğlu ve Özden, 2020).

Bu dönem aralığında meydana gelen 2011 Van depremleri önemli bir afet olaylarından biridir. Mw 7.2 büyüklüğünde yaşanan ve merkez üssü Tabanlı köyü olan depremden 16 gün sonra Mw 5.6 büyüklüğünde merkez üssü Edremit kasabası olan depremin ardından toplam 5361 konut ve işyeri hasarı meydana gelmiştir ve 644 kişi hayatını kaybetmiştir (Deniz vd., 2017). Depremden bir yıl sonra 2012 yılında "6305 Sayılı Afet Sigortaları Kanunu" yürürlüğe konulmuş ve zorunlu deprem sigortasına sahip olan konutların oranı %23'ten %38'e çıkarılmıştır (Giritlioğlu ve Özden, 2020). Aynı yıl içerisinde "6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun"un yürürlüğe konulması da afet yönetimi açısından olumlu bir adımdır. Bu kanunda ilk defa afet sonrası (Van depremleri) oluşan hasarı onarma amacının yanında, afet yönetimini içeren kapsamlı yasal düzenlemeler yer almaktadır (Aydiner, 2014).

Bu dönemin ve Türkiye tarihinin en acı depremi olarak kabul edilen Kahramanmaraş depremleri 1923'ten beri yapılan çalışmaların yeterli düzeyde olmadığını acı bir şekilde göstermiştir. 6 Şubat 2023'te Pazarcık merkezli Mw 7.7 büyüklüğünde birinci deprem ve aynı gün öğle saatlerinde Elbistan

merkezli Mw 7.6 büyüklüğündeki ikinci deprem sonrasında toplam 11 il ve 108.845 km² alan etkilenmiştir. Bu etki alanından toplam 50500'den fazla kişi hayatını kaybetmiştir (Altan ve Hastürk, 2023). Dünyada yaşanan büyük afetlerden biri olarak kabul edilen bu deprem sonrasında afet yönetim sisteminin yeniden ele alınması gerekliliği bir daha gün yüzüne çıkmıştır. 1923'ten bu yana olumlu adımların yetersiz kalması ve imar barışı adı altında kaçak yapıların meşrulaştırılmasıyla çarpık kentleşmenin günden güne artış göstermesi, depremlere karşı dirençli bir toplum olma yolundaki engeller olarak görülmektedir.

Yıl	Afet olayları ve kanun/yönetmelikler
1999	Marmara Depremi (7.6)
1999	Düzce Depremi (7.0)
1999	583 sayılı KHK ile Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün kurulması
1999	Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu
1999	4452 sayılı Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu
1999	587 sayılı KHK zorunlu deprem sigortası hakkında kanun
2000	595 sayılı KHK yapı denetimi hakkında kanun
2000	Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kurulması
2001	4708 sayılı yapı denetimi hakkında kanun
2001	4706 sayılı hazineye ait taşınmaz malların değerlendirilmesi ve katma değer vergisi kanununda değişiklik yapılması hakkında kanun
2003	Bingöl depremi
2003	4833 sayılı 2003 mali yılı bütçe kanunu
2003	5027 sayılı 2004 mali yılı bütçe kanunu
2003	4966 sayılı TOKİ yetkilerinin güncellenmesine dair kanun
2004	5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu
2005	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu
2005	5377 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda değişiklik yapılmasına dair kanun
2005	5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun
2005	5393 sayılı Belediye Kanunu
2005	5398 sayılı özelleştirme uygulamalarının düzenlenmesine ve bazı kanun ile KHK'larda değişiklik yapılmasına dair kanun ve bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun
2007	Deprem bölgelerinde yapılacak binalar hakkında yönetmelik
2007	5711 sayılı kat mülkiyeti kanununda değişiklik yapılması hakkında kanun
2007	Ulusal deprem konseyinin kapatılması
2009	AFAD'ın kuruluşu
2009	5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun
2011	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
2011	Van depremi
2012	6360 sayılı 13 ilde Büyükşehir Belediyesi ve 26 ilçe kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair kanun
2012	6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu

Yıl	Afet olayları ve kanun/yönetmelikler	
2012	6306 sayılı afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi hakkında kanun	
2014	Gökçeada depremi	
2015	6639 sayılı kentsel dönüşüm yasasında değişiklikler	
2017	Bodrum Kaş depremi	
2018	Türkiye bina deprem yönetmeliği	
2018	7143 sayılı vergi ve diğer bazı alacakların yeniden yapılandırılması ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına ilişkin kanun	
2019	Silivri depremi	
2020	Sivrice depremi	
2020	Seferihisar depremi	
2022	Gölyaka Düzce depremi	
2023	Pazarcık depremi	
2023	Elbistan depremi	
2023	Samandağ depremi	
	Afet yönetimini ve kentleşme sürecini olumsuz etkileyen düzenlemeler	Dönemin önemli olayları
	Afet yönetimini ve kentleşme sürecini olumlu etkileyen düzenlemeler	Yaşanan afetler

Tablo 4. 1999-2023 yılları arasındaki afet olayları ve çalışmalar

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Türkiye afet politikalarının analizi sürecindeki ilk dönem olan 1923-1944 yılları incelendiğinde özellikle dikkat çeken uygulamalar bulunmaktadır. 1940 yılında yürürlüğe konulan “Erzincan’da ve Erzincan Depreminden Müteessir Olan Mıntıklarda Zarar Görenlere Yapılacak Yapılar Hakkında Kanunu” ile birlikte Cumhuriyet tarihindeki deprem sonrası hasar azaltma ve yeniden yapılaşma yardımları öne çıkmıştır. Bu Türkiye Cumhuriyeti için önemli bir adımdır. Diğer önemli bir adım ise İtalyan Yapı Taahhünamesinin örnek altlık olarak kullanılarak, ilgili taahhünamenin dönemin ihtiyaçlarına yönelik özgün kanunları içermesidir. Ayrıca 1943 yılında yürürlüğe konulan taşkın afetine özel kanun ile afetlerin yalnızca deprem odaklı olmadığı ve farklı türlerdeki afetlerle mücadelenin Cumhuriyetin ilanından itibaren devam ettiği açıkça görülmektedir.

1944-1958 arası dönemde doğal afetlerle mücadele kapsamında ciddi adımlar atılmaya başlanmış ve 1958-1999 arası dönemde Sivil Müdafaa Kanunu, Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Deprem Araştırma Enstitüsü Başkanlığı’nın kurulmasıyla birlikte afet yönetiminde teşkilatlanma yapısının oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte afet yönetiminde yer alan eksikleri gidermek amacıyla çıkarılan kanun ve yönetmelikler yapısal teknik bilgilerin giderilmesinde ilgili paydaşlara yol gösterici nitelikte olmuştur.

1958 yılında 5218 sayılı Kanunla birlikte gecekondular yapıları meşrulaştırılmış ve bu süreçlerde kademeli bir şekilde kaçak yapıların izinleri genişletilerek, 2018 yılında 7143 sayılı Kanunla yapı kayıt belgesi altında resmi evraklandırma işlemi gerçekleştirilmiştir. Dönemsel olarak yapılan bu af sürecinin sosyal ve politik kaygılar taşıdığı düşünülebilir. Ancak afete eğilimli olan bir ülkede çarpık kentleşmenin ve yanlış uygulamalarla inşa edilen yapıların, bir afet sonrasında verdiği zararın derecesini açıkça görmek mümkündür. Bu kapsamda “af” adı altında yapılan uygulamaların, kentlerin afetlere karşı direncini olumsuz bir şekilde etkilediğini söylemek mümkündür.

Afet yönetim süreci kendi içerisinde karmaşık ve multidisipliner süreçleri kapsamaktadır. Kentleşmenin süregelen değişimi ve gelişimi afetler ile birlikte güçlenmesi ve kentleşmenin devam

etmesi uzmanların temel hedefidir. Çalışmayı kapsayan 100 yıllık süreçte bu bağlamda adımlar atıldığı görülmektedir. Ayrıca afet risk azaltma politikalarını daha da iyi geliştirmek için gerekli teşkilatlanma dönemsel olarak ilerleyici bir şekilde devam etmiştir. Bu durum dirençli kent oluşturmada etkili bir yaklaşım olarak görülmektedir. Cumhuriyetin ilanı ile başlayan 100 yıllık afet yönetiminin dönemsel olarak değişimi ve gelişimi için adımlar atılsa da dönemin yetkili mercileri tarafından uygulanan hatalı yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar dönem içerisinde sosyo-ekonomik ve siyasi çerçevede değerlendirilse de imar aflarının neden olduğu çarpık kentleşme ve yönetmeliklere uyuşmayan yapısal çözümlerin üretilmesi olası afetlere karşı kent dirençliliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu kapsamda af kanunlarının ileriki süreçlerde çıkarılması söz konusu olmamalı, yasalara uygun inşa edilmeyen tüm yapılara gerekli caydırıcı cezai işlemler uygulanmalıdır.

İnşaat sektöründe etkin bir öneme sahip olan yapı denetim sistemi afet yönetim politikalarının gelişmesinde amacına uygun hizmetlerde bulunmalıdır. Bu sistem yapıların ilgili kanun ve yönetmeliklere uygun inşa edilmesini ve olası afetlere karşı daha dirençli yapı uygulama süreçlerini kapsamalıdır. Ayrıca yapı denetim sisteminde yer alan yetkililer için etkin bir denetim mekanizması olmalı ve bu mekanizma sürecin şeffaf ve verimli bir şekilde işlenmesine katkı sağlamalıdır. Yapı uygulamasında görevli olan uzmanların mesleki beceri tamamlama şartı, her yüklenici için de geçerli olmalı; yeterli bilgi ve birikim düzeyi mesleki eğitim şartı ile sınanmalıdır. Ayrıca yapısal çözümlerinde kent içerisindeki mimari tasarım ölçütlerinde afet merkezli bakış açıları dikkate alınmalı, dikey mimari yerine yatay mimari pratiği değerlendirilmelidir. Bu disiplin ile inşa edilecek her yapının afetler gibi beklenmedik durumlara karşı dayanıklı olma potansiyeli, dirençli kent kapsamında önemli bir rol oynamaktadır.

İncelenen dönemler kapsamında meydana gelen afetlerin hemen ardından yürürlüğe konulan kanunlar dikkat çekmektedir. Kanunların içeriğinde genel olarak afet sonrası hızlı müdahale ve iyileştirme süreçleri yer almaktadır. Ancak afet süreci geniş kapsamlı bir yönetim modeli olarak görülmeli ve yürürlüğe konulacak olan her kanunda afet risk ve kriz yönetimine katkı sağlayacak yaklaşımlar kısa, orta ve uzun vadeli olarak paydaşlara sunulmalıdır. Afet döngüsünde tasarlama, uygulama ve denetim süreçleri dünya standartlarında gerçekleştirilmeli ve bu doğrultuda gelişmiş bir afet yönetim modeline sahip olunmalıdır. Afet yönetim modelinde devlet kurumları, yerel yetkililer, sivil toplum kuruluşları ve bölge halkı olmak üzere ilgili paydaşlar ile kurumsal iş birliği ve koordinasyonu artıracak mekanizmalara yer verilmelidir. Model uygulamaları teorik çerçevede sınırlı kalmamalı, saha çalışmalarında uygulanacak adımlar ile geleceğe yönelik sürdürülebilir ve daha dirençli kentlerin tasarımına zemin hazırlamalıdır. Bu model çerçevesinde ana amaç olası riskleri azaltma planlaması olmalı ve bu süreç gelişen ve değişen teknolojiden faydalanılarak uzun vadeli şekilde desteklenmelidir. Bunun yanında toplumun afete karşı daha bilinçlendirilmesi, kanun ve yönetmeliklere uygun yapıları inşa etmesi ve barınma ihtiyacında bu uygunluktaki yapıları tercih etmesi önerilmektedir.

Meydana gelen her afet sonrasında süreçle bağlantılı uygulamalar gözlemlense de can kaybı ve bina hasarı hızlı bir şekilde unutulmakta ve afet gerçeği göz ardı edilerek kanunların yürürlüğe konulduğu görülmektedir. Bu kapsamda geçmiş dönemlerdeki afetlerden öğrenilenler ve afet sonrası uygulanan politikaların tüm sonuçları yeniden gözden geçirilmelidir. Türkiye'nin dünya üzerindeki konumunun aktif fay hatları üzerinde olduğu unutulmamalı ve afet yönetimi çalışmaları dirençli bir kent olma hedefiyle sürdürülmelidir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar kendileri veya diğer kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur

Teşekkür: Teşekkürümüz yoktur.

KAYNAKÇA

- Altan, M.F. ve Hastürk, O. (2023). Depremın Ardından Kentsel Dönüşüm, Şehir Planlaması. *Avrasya Dosyası Dergisi*, 14(1), 158-182.
- Aydiner, T. (2014). Doğal afet yönetişimi: Türkiye'de doğal afet yönetimi uygulamalarının tarihsel bağlamda değerlendirilmesi (Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Başkaya, M. (2015). 1929 Of-Sürmene Felaketi ve Bölgeye Etkileri. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 9(18), 177-196.
- Bektaş, Y. ve Sakarya, A. (2020). An evaluation of an integrated disaster management and an emergency assembly area: the case of Kadıköy, Istanbul. *ICONARP International Journal of Architecture and Planning*, 8(2), 10.15320/ICONARP.2020.135
- Batal, S. ve Çakıcı, K. (2022). 1999 Marmara (Gölcük) Depremi Sonrası Yerel Yönetimlerde Afet (Deprem) Politikasının Gelişimi: Yalova İli Örneği. *11th international conference on social research and behavioral sciences*.
- Birand, A. ve Ergünay, O. (2000). *Türkiyenin Afet Sorunlarına Genel Bir Bakış ve Erzincan Depremi Uygulaması*. 1–49. <https://sciencing.com/output-watts-solar-panels-6946.html>
- Çakır, H. M. (2018). Yapı kayıt belgesi. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 15–92.
- Cansız, S. (2022). Türkiye’de Kullanılan Deprem Yönetmeliklerinin Özellikleri ve Deprem Hesabının Değişimi. *Uluslararası Muhendislik Araştırma ve Gelistirme Dergisi*, 14(1), 58–71. <https://doi.org/10.29137/umagd.948025>
- Çatal, H. H. (2019). Deprem nedeniyle binalarda oluşan hasarlar. *3rd International symposium on innovative approaches in scientific studies, section: Engineering and natural sciences*, 4(1), 310–315.
- Daşkiran, F. ve Ak, D. (2015). 6306 Sayılı Kanun Kapsamında Kentsel Dönüşüm. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(3), 264-288, <https://doi.org/10.11611/jmer674>
- Demirkıran, S. (2008). Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamalarında yerel yönetimlerin rolü: Bursa büyükşehir Belediyesi örneği (Master's thesis, Trakya Üniversitesi).
- Deniz, O., Yıldız, Z. D., Parin, S., Erdoğan, V. (2017). Deprem ve göç: 2011 Van depremi örneği. *Social Sciences Studies Journal*, 3(10), 1426-1444.
- İnan, C. E. (2014). Türkiye’de İskân Siyaseti: İskâna Yönelik Örgütsel Yapı Üzerinden Bir İnceleme. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 22, 82–102.
- Genç, F. N. (2007). Doğal afet riskleri ve Türkiye'de kentleşme. *TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 381-406.
- Giritlioğlu, P. P. Ve Özden, K. (2020). Kentsel adalet ekseninde imar afları: “İmar Barış” üzerine bir

- değerlendirme. *Prof. Dr. Necla Giritöğlu'na Armağan, April*, 192–218.
- Göktürk, İ. ve Yılmaz, M. (2017). Türkiye'de 2000'li yılların başında afet politikaları ve karşılaşılan sorunlara ilişkin dönemsel bir değerlendirme. *International Journal of Disciplines In Economics and Administrative Sciences Studies (IDEAStudies)*, 3(2), 115–134.
- Grabert, H. (1971). 28 Mart 1970 tarihinde batı anadolu'da meydana gelen depremin nedenini teşkil eden iki önemli arıza elemanının kesişmesi. *Bulletin of the Mineral Research and Exploration*, 77(77), 22-29.
- Güner, Y. (2022). *Gediz depreminde yürütölen insani yardım çalışmalarının afet yönetimi bağlamında değerlendirilmesi. Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 3(2), 121-150.
- Gürel, N. ve Uzunlar, M. (2004). Türkiye'de Doğal Afetlerin Ekonomik Etkilerini Azaltmaya Yönelik Hukuksal Çabalar. *Öneri Dergisi*, 6(22), 245-249.
- Herdem, K. (2011). 17 Ağustos 1999 Marmara Depreminin Türkiye'deki Kriz Yönetimi Anlayışı Üzerinde Oluşturduğu Değişiklikler. *Amme İdaresi Dergisi*, 44(2), 147–166.
- İrdem, İ. ve Mert, E. (2023). Deprem, dirençli kent ve acil afet yönetimi: Türkiye örneği. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 4(2), 241-276, 10.58658/kaypod.1319821
- Karaman, Z. T. (2017). Afet yönetimine giriş ve Türkiye'de örgütlenme, bütünleşik afet yönetimi. *İzmir: Birleşik Matbaacılık*.
- Karataş, İ. (2020). 1971 Bingöl Depremi. *History Studies (1309-4688)*, 12(5), 2797-2820.
- Kemaloğlu, M. (2015). Türkiye'de afet yönetiminin tarihi ve yasal gelişimi. *Akademik Bakış Dergisi*, 52, 126-147.
- Kepenek, E. ve Gençel, Z. (2016). Türkiye'de Afet Zararlarını Azaltma Çalışmaları: Mevzuat Açısından Genel Bir Değerlendirme. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 1(1), 44-50
- Öztürk, D. ve Kılıç, F. (2013). Integration of instituonal spatial projects into development plans and problems. *Sigma Journal of Engineering and Natural Sciences*, 31(4), 496-506.
- Özmen, B. (2012). Türkiye deprem bölgeleri haritalarının tarihsel gelişimi. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 55(1).
- Palazca, A. (2020). *Afet sonrası toplanma alanlarının analizi: Denizli örneği* (Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Şahin, G. A. (2009). *Kentsel Afet Risklerine Yönelik Zarar Azaltma Stratejilerinin Geliştirilmesi* (Doctoral dissertation, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Şengün, H. (2007). *Afet Yönetimi Sistemi ve Marmara Depremi Sonrasında Yaşanan Sorunlar* (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi)
- Tercan, B. (2018a). 1948'den Bugüne İmar Afları. *Mimarlık*, 403, 20–27.
- Tercan, B. (2018b). Türkiye'de afet politikaları ve kentsel dönüşüm. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(5), 102-120.
- Tercan, B. (2019). Türkiye'de Afet Ve Yeniden Yerleşirme (İskân) Politikaları: Doğubayazıt Depremi Örneği. *Palme Yayınevi*.
- Tunçer, P. (2016). Sürdürülebilir kentleşme politikaları ve Türkiye. *Electronic Turkish Studies*, 11(2).
- Uzuner, E. ve Akıncıtürk, N. (2020). Deprem Sonrası Kentsel Yayılma Sürecine Dair Bir Değerlendirme: Kocaeli/ Gölcük Örneği. *Resilience*, 65-75.

Ürekli, F. (2010). Osmanlı döneminde İstanbul'da meydana gelen afetlere ilişkin literatür. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 16, 101-130.

Yavuz, E. (2016). 1939 Erzincan Depremi ve Depremin Etkileri. *Uluslararası Erzincan Sempozyumu*, 1, 443-452.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

Disasters of various types and sizes have been occurring in Türkiye for years. Experts enact laws and regulations to protect from these disasters and strengthen the administrative organization. Although the primary purpose of the studies is to finish the effects of the disaster in a short time, some studies do not carry the phenomenon of a resistant city against possible disasters in the long run. In this context, the study analyses the relationship between the disasters experienced in the last 100 years in Türkiye and the studies carried out.

Research Questions:

The study concerns three basic questions: 1. How have disaster policies developed and changed in the last 100 years? 2. How did the disaster risk reduction policies that have been worked on for years affect Türkiye's post-disaster process? 3. What disasters in the last 100 years in Türkiye and the work done have affected the concept of urbanization?

Literature Review:

There are studies in the national literature on disaster management policies. The studies examine the laws enacted in Türkiye periodically and their effects on the period. It addresses the relationship of these laws with disaster reduction policies. The sustainability of the decisions taken is discussed. However, these studies accept the 1999 Marmara earthquake as a turning point. There is a gap in the literature in terms of examining current disaster events and associating the February,6 2023 Kahramanmaraş earthquakes with disaster reduction policies. In addition, it was necessary to re-examine the disasters in 2023 in the context of these disaster management policies. In this context, a study covering 1923-2023 and analysing the disaster events and decisions is deemed necessary.

Methodology:

The study examined the years between 1923 and 2023 in 4 main periods. The effects of disasters, essential steps, enacted laws, and practices on urbanization were analysed during these periods. 1923- Work begins with the proclamation of the Republic. The second term starts with the "Law on Measures to be Taken Before and After Earthquakes," enacted in 1944. This law is essential because it includes the first serious steps to reduce natural disasters and is an official document providing disaster stages. The "Civil Defense Law," which came into force in 1958, includes the works to be done during and after natural disasters, and the third period begins. The last period, 1999-2023, starts with the 1999 Gölcük earthquake, one of the most painful disasters in the history of Türkiye, and disaster policies have been examined until today.

Results and Conclusions:

The disaster management process includes complex and multidisciplinary processes in itself. The ongoing change and development of urbanization, its strengthening along with disasters, and the continuation of urbanization are the main goals of experts. It is seen that steps have been taken in this context in the 100 years covering the study. In addition, the necessary organization to further develop disaster risk reduction policies continued periodically. This is seen as an effective approach to creating a resilient city. Although steps have been taken over the years for the periodic change and development of the 100-year-old disaster management that started with the proclamation of the Republic, there are also erroneous approaches applied by the

competent authorities of the period. Although reasonable practices are observed after every earthquake that occurs, loss of life and building damage are quickly forgotten, and it is seen that the laws are enacted by ignoring the reality of the disaster. As all stakeholders are involved in the disaster cycle, the design, implementation, and control processes should be carried out at world standards, and a developed disaster management model should be available in this direction. It should not be forgotten that Türkiye's position in the world is on active fault lines, and disaster management studies should continue to become a resilient city.

Cumhuriyet Sonrası Türkiye'de Sürdürülebilir Gastronomiye Dair Hazırlanan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Postgraduate Thesis Studies on Sustainable Gastronomy in Post-Republican Turkey

Hasan Önal ŞEYHANLIOĞLU¹

Öz

Bu çalışmada, Cumhuriyet sonrası Türkiye'de sürdürülebilir gastronomi konulu lisansüstü araştırmaların geçmişten günümüze dek ortaya konulması amacı çerçevesinde Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanında olan sürdürülebilir gastronomi tezleri incelenmiştir. Araştırma kapsamında tezlerin incelenmesinin sebebi, diğer eser türlerine göre daha kapsamlı ve belirli süre zarfında hazırlanmasıdır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modeliyle hazırlanan çalışmada, 12 lisansüstü tez çeşitli parametrelerce değerlendirilerek bibliyometrik analiz tekniğiyle ele alınmıştır. Analiz çerçevesinde; tezlerin yılları, türleri, üniversiteleri, anabilim dalları, kaynakça sayıları, danışman unvanları, yöntem içerikleri ve anahtar kelimeleriyle alakalı bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, sürdürülebilir gastronomi ile ilgili çalışmalar son yıllarda artmıştır. Bu da araştırmanın gelecek çalışmalara ışık tutacağı kanaatini göstermektedir. En çok konuyla alakalı tez çalışması 2022 yılında yapılmıştır. Lisansüstü tezlerde en çok nitel araştırma yöntemleri kullanıldığı sonucu öne çıkan başka bir noktadır. Araştırmanın ulusal literatürde sürdürülebilir gastronomi tezleri ile alakalı öncü bir bibliyometrik çalışması olması çalışmanın niteliğini, önemini ve özgünlüğünü artırıcı etkenler olarak düşünülmektedir. Araştırmanın ulusal yazında sürdürülebilir gastronomi turizmi konulu ilk bibliyometrik deneme olması çalışmanın özgünlüğünü ve niteliğini arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Gastronomi, Gastronomi, Bibliyometrik Analiz, Lisansüstü Tez.

ABSTRACT

In this study, sustainable gastronomy theses in the National Thesis Center (YÖKTEZ) database were examined within the framework of the aim of revealing the postgraduate research on sustainable gastronomy in post-Republican Turkey from past to present. The reason for analyzing theses within the scope of the research is that they are more comprehensive and prepared in a certain period of time compared to other types of works. In the research, which was prepared with the survey model, one of the qualitative research methods, 12 postgraduate theses were evaluated in terms of various parameters with bibliometric analysis technique. Within the framework of the Analysis, findings on the years, types, universities, departments, bibliography numbers, advisor titles, method contents and keywords of the theses were obtained. According to the results of the research, studies on sustainable gastronomy have increased in recent years. This shows that this research will shed light on future studies. The highest number of thesis studies on the subject was conducted in 2022. Another prominent point is that qualitative research methods are mostly used in postgraduate theses. The fact that the study is a pioneering bibliometric study on sustainable gastronomy theses in the national literature is considered as the factors that increase the quality, importance and originality of the study. The fact that this is the first bibliometric study on sustainable gastronomy tourism in the national literature increases the originality and quality of the study.

Keywords: Sustainable Gastronomy, Gastronomi, Bibliometric Analysis, Graduate Thesis.

¹ **Corresponding Author:** Batman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, hasanonan.seyhanlioglu@batman.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9056-5237.

GİRİŞ:

Dünya Turizm Organizasyonu (UNWTO), 2022 yılı için yapmış olduğu verilere göre 900 milyondan fazla kişinin turizm hareketliliğine katıldığı görülmektedir. Covid-19 salgını öncesi dönem olarak bilinen 2019'da 1,5 milyar kişi hareketliliğe katılmışlardı. Bu sayılar turizmin salgın sonrası en zirve nokta olarak görülmüştür. Ayrıca %63 bir toparlanmanın olduğu bilinmektedir (URL – 2, 2023). Destinasyonlar 900 milyon içinden pay alabilmek için yalnızca deniz, kum ve güneş yeterli olmamaktadır (Özdemir ve Altiner, 2019: 2; Arıca vd., 2022: 1567). Somut olmayan kültürel miras ürünlerinin de bu çerçevede rolü büyüktür. Bu ürünlerin başlıcaları mutfak kültürü, pişirme teknikleri ve yiyecek ritüelleri de önemli olmaktadır (De Miguel Molina vd., 2016).

Gastronomi, yenilme şartlarını sağlayan bütün maddelerin hijyenik olan ama sağlığa uygunluğu beklenmeyen bir şekilde, en yüksek damak tadı ve göz hitabı hedeflenerek, yemeye uygun halde sofraya gelmesine kadar geçen süreçler, gastronomi biliminin çerçevesini oluşturmaktadır (Baysal ve Küçükarslan, 2003; Sarıışık ve Özbay, 2015). Gastronomi, yeme-içme ile alakalı kullanılan ürünlerin hangi yöntemlerde doğru kullanılmasını aktaran, mutfak kültürleri arasındaki farklılık ve benzerlikleri ortaya çıkaran, yemekten alınacak zevki zirve seviyeye çıkarmaya odaklanan, tarih, kültür ve yemeği bir arada sunmaya çalışan bir bilim alanıdır (Akgöl, 2012; Küçükkömürler vd., 2018). Gastronomi biliminin varlığı destinasyonların ön plana çıkmasından öte yaşamın kalitesinin artırılmasıyla da bağlantılıdır. Bu kalitenin yaşanması sürdürülebilir gastronominin sağlanmasıyla ilgilidir.

Bireylerin beslenme alışkanlıkları, yaşadıkları toplumun coğrafi şartları, kültürel yapısı, ekolojisi, ekonomik durumu ve tarihsel sürecine göre şekil almaktadır (Sarıışık ve Özbay, 2019: 10). Cumhuriyet dönemi ve sonrası Türk mutfak kültürünün bir araya gelmesinde geçmiş medeniyetler, flora ve fauna, iklim ve bulunan Anadolu coğrafyası etkili olmuştur. Cumhuriyet sonrası oluşturulan mutfak kültüründe kozmopolit bir yapı görülmektedir. Bu çerçevede ilk Türk kavimlerinden günümüze kadar tüm toplulukların etkisinin olduğu görülmektedir. Yemek kültüründe farklı ülkelerle olan lezzet benzerliği de buradan gelmektedir (Samancı, 2020).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra gastronomik öğelerin gelişmesinde ön ayak olan tarım, hayvancılık ve tarıma dayalı sanayi gibi önemli iş kollarında yapılan atılımlar ulusal gastronominin şekillenmesini hızlandırmıştır. Bu çerçevede Anadolu da az yetiştirilen patates, biber ve domates gibi sebzeler daha çok ekilip tüketilmeye başlamıştır (Sarıışık ve Özbay, 2019: 10). Bu tatların mutfaklara girmesiyle lezzetler farklı boyut kazanmıştır. Meyveler ekşi tat versin diye kullanılırdı fakat bunun yerini domates almıştır. Eskiden aydınlatma ve sanayi de kullanılan zeytinyağı mutfaklarda da kendine yer edinmiştir. Bu şekil gelişme görülen Cumhuriyet sonrası dönemde yemeklerin reçetelenmesinde yeni yöntemlerin ve ürünlerin varlığı dikkat çekmiştir.

Cumhuriyet sonrası yemeklerin kitaplaştırılması ve kayıt altına alınması ulusal gastronominin sürdürülebilirliği ve gelecek nesillere aktarılmasını kolay kılmıştır. Bir toplumun yemekleri size o toplum hakkında önemli bilgiler ve ipuçları vermektedir. Dolayısıyla sürdürülebilir gastronomi hem doğaya zarar vermeden üretilen yemeklerle hem de gelecek nesillere yemek kültürünün aktarımından ötürü önemlidir. Araştırma çıkış noktasıyla detaylı olarak ele alınan çalışmaların durumunu belirlemek için bibliyometrik çalışma ele alınmıştır.

Bu araştırma da Ulusal Tez Merkezi veri tabanı içinde sürdürülebilir gastronomiye dair hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik bağlamda değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. İlgili literatür ele alındığında; turizm pazarlaması, sürdürülebilir turizm, gastronomi, alternatif turizm çeşitleri, turizm eğitimi konu alan tezlerin bibliyometrik yaklaşımla incelendiği görülmektedir. Buna karşılık sürdürülebilir gastronomi konusuyla alakalı lisansüstü tezlerin bibliyometrik yaklaşımla alakalı bir

çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çerçevede çalışmanın sürdürülebilir gastronomi ile alakalı çalışma yapacak bireylere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın yalnızca akademik camianın değil, aynı zamanda ulusal ve uluslararası ajansların ve kamu kurumlarının istifade edeceği bir çalışmadır. Projeye dönüşecek fikirlerin alt yapısı içinde önemli başlıkları içinde barındırmaktadır. Bu çerçevede gastronomi ve sürdürülebilirlik konularıyla alakalı araştırma yapanlara farklı perspektiflerde fayda sağlayacaktır. Sürdürülebilirlik günümüzün en önemli konularından biridir. Bunun yiyecek-içecek bağlamındaki sürdürülebilirliği kuşkusuz gelecekte daha çok ilgilenecek konuların başında olacaktır. Araştırma gelecekteki çalışmalara fikir sunması önem arz etmektedir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Cumhuriyet Sonrası Türkiye’de Gastronomi

Cumhuriyet sonrası Türk mutfağının gelişimi geçmiş birikimler, coğrafi yapı ve ekonomik süreç etkilidir. Tüm Türk devletlerinin günümüz gastronomisinde etkisi bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra ekonomik koşullar zayıf olmasına rağmen her alanda yapılan reformlar gastronominin gelişmesini sağlamıştır. Cumhuriyet sonrası ilk zamanlarda Anadolu ve İstanbul mutfakları arasında farklılıklarda bulunmaktadır (Kızıldemir vd., 2014). İstanbul mutfağında, sofraya gelen yemekler genel olarak hafif ve doyurucudur. İstanbul’un büyük bir ticaret merkezi olması sebebiyle çeşitli gıdalar bulunmaktadır. Bu yönüyle İstanbul Türkiye dışından gelenler için önemli bir gastronomi merkezidir. Anadolu ise sofrası yapısıyla, pişirme yöntemleri ve kışa hazırlık ürünleriyle zengin bir mutfak kültürünü oluşturmaktadır.

Anadolu mutfağı diğer ismiyle halk sofrası diye bilinmektedir. Bu mutfak içinde kırsal ve şehir olarak iki mutfak olarak düşünebiliriz. Kırsal yaşamda daha çok yer sofrası ve sini üzerinde bir tüketim yer alırken şehir yaşamında genel olarak yemekler masalarda tüketilmektedir. Ulusal gastronominin gelişiminde tarım reformlarının rolü oldukça önemlidir. Türkiye ülke olarak verimli topraklara sahiptir. Yaş meyve ve sebze üretiminde dünyada ilk beşte yer almaktadır (Sarıışık ve Özbay, 2019: 11). Bu nedenle Türkiye ata tohumlarıyla ürün üretilmesine ve yemeklerde yer almasına önem verilmiştir (Doğan vd., 2015). Cumhuriyet döneminden sonra hayvancılık da gelişim göstermektedir. Çünkü Birinci dünya savaşı sırasında erkeklerin savaşa gitmesiyle tarım ve hayvancılık alanındaki duraksama gastronomi ve gıda eksikliğini de etkilemiştir. Hatta öyle ki Çanakkale savaşı sırasında öğün olarak kuru bakliyat ve sebze eksikliğinden sadece kuru ekmek tüketildiği bilinmektedir (Karakaya, 2016).

1940’lı yıllarda dünyayı geren bir savaş olan ikinci dünya savaşının olmasıyla dünya üzerinde büyük bir savaş patlak vermiştir. Bu savaş dünya üzerinde gıda ve hayvancılık konusunda krize neden olmuştur. Gastronomi konusunda bu çerçevede de sorunlar yaşanmıştır. Gıda konusunda Türkiye’de kuyruklar yaşanırken 11 Ocak 1942 yılında İstanbul ve Ankara başta olmak üzere karneyle ekmek dağıtımı başlamıştır (Gökmen ve Yılmaz, 2023). Savaştan dolayı ithalat ve ihracat duruma noktasına gelmiştir. Türkiye kendine yetmeye çalışan bir durum sergilemiştir. Ulaşımın durması gastronomiyi de olumsuz olarak etkilemiştir.

1960’lı yıllarda Türk mutfak kültüründe değişiklikler görülmüştür. Genel olarak yemekler ve yeme-içme alışkanlıklarında değişimler söz konusu olmuştur. Bu durum küreselleşme ve endüstrileşme ile anlatılabilmektedir. Bilhassa ulaşımın gelişmesi tarladan çatala sürecini de olumlu olarak etkilemiştir. Tarlalarda üretilen yaş, sebze ve meyveler kentlere rahatça ulaşmıştır. Türkiye’de lojistik sorunları ve üretim sorunları mevsiminde çözülmüştür (Aracı, 2016). 1980’li yıllarda gastronomik gelişmeler daha da artmıştır. Özellikle seracılık faaliyetlerinin yaygınlaşmasıyla ürün zenginliği oluşmuştur. Her yörede çeşitli otlar tüketilmeye başlamıştır. Ulaşımın kolaylığı kısa süreli ürünlerin taşınmasında da etkili olmuştur.

Günümüzde Türkiye gastronomisi toplumsal yapıda görülen değişimler restoranların ve ziyafet organizasyonları şirketlerinin varlığını da güçlendirmiştir. Küreselleşme ile kadının rolü çalışma hayatında olmasıyla devam ederken okur-yazarlık oranının artması ve dijitalleşmeyle yemek kitaplarının, dergi ve makalelerin elektronik ortamda paylaşılması Türkiye gastronomisinin seyrini etkilemiştir. Düşünlerde ve toplu yemeklerde ise ziyafet organizasyonu şirketlerinin etkinliği ön plandadır. Bu noktada Türkiye gastronomisinde hamurlu ürünler, bulgur, pirinç ve mercimek gibi kuru bakliyatlar, baklava, revani, kadayıf, sütlü tatlılar ve helvalar rağbet görmektedir (Batu ve Batu, 2018; Köksal vd., 2023).

Cumhuriyet döneminden başlayarak günümüze dek üç büyük kent olan Ankara, İstanbul ve İzmir'den Anadolu'nun diğer kentlerine yayılan restoran kültürü etkisini sürdürmektedir. Bu restoran kültüründe alaturka ve alafranga yemek kültürleri tek tabakta birleşmiştir. Geleneksel yemek kültürü ve Batı yemek kültürü esintileri şehirlerde göze çarpmaktadır. Örnek olarak, beşamel soslu hünkâr beğendi gibi sentez restoranların sayısının arttığı görülmektedir (Samancı, 2020).

Cumhuriyet sonrası oluşan Türkiye mutfağı ve gastronomik özellikleri aşağıda belirtildiği gibi sıralanabilmektedir (Arlı, 1982; Doğdubay ve Giritlioğlu, 2011: 446; Kızıldemir vd., 2014: 203-204; Öncel, 2015: 35-36; Aracı, 2016: 127):

- Türk gastronomisinin temel unsurlarından biri ekmek ürünüdür.
- Hamur ürünleri yemek ve tatlı çeşitleri arasında önde gelenlerdendir.
- Yemekler halkın yaşadıkları coğrafi bölgeye göre değişiklik göstermektedir.
- Sebze, et ve soğan uyumunu yemeklerde görmek oldukça yaygın bir durumdur.
- Yoğurt ve ayran mutfak kültüründe oldukça sık kullanılmaktadır. Hatta yurt dışında da bu isimler olduğu gibi kullanılmaktadır.
- Çeşitli kebablar olmasına karşın etli sulu yemekler ve yahnilerin varlığı da önem teşkil etmektedir.
- Yağ kullanımı oldukça yaygındır. Kuyruk yağı ve zeytinyağı oldukça sık tüketilmektedir.
- Baharat kullanımına önem verilmektedir. Tuz, karabiber, kuru kekik, kuru nane ve defneyaprağı gibi ürünlere sık rastlanmaktadır.
- Yemeklerde süslemeden öte lezzet daha ön plandadır. Ayrıca süsleme sanatı günümüzde gelişmeye başlamıştır.
- Meyveler yaş haliyle beraber kuru hali de oldukça sık tüketilmektedir.
- Tatlı tüketimi oldukça yaygın olduğundan dolayı şeker kullanımı da yüksektir. Ayrıca meyve kuru, marmelatlar ve pekmezler tatlandırıcı olarak kullanılabilir.

Türkiye'de gastronominin gelişim süreciyle beraber gelecek nesillere aktarımı da önem kazanmaktadır. Bu çerçevede yapılan araştırmaların kıymetli olduğu ve ulusal olarak detaylı araştırma yapılan tezlerin varlığı yadsınamaz derecede değerli olmaktadır. Sürdürülebilir gastronomi bu eksende neler yapılmıştır? Neler yapılmalıdır? Sorularına cevap aramak gerekmektedir.

1.2.Sürdürülebilir Gastronomi

Turizm endüstrisi yapısı gereği doğayla iç içe olan ve talebin karşılanmasında çevresel unsurlara ihtiyaç duyan bir endüstridir. Dolayısıyla iklim ve doğanın dengesi turizm endüstrisini yakından ilgilendirmektedir (Süzer ve Doğdubay, 2022: 259). Sürdürülebilir turizm anlayışıyla turizmi olumsuz yönde etkileyen birçok parametrede açığa çıkmaktadır. Bunlardan bazıları; taşıma kapasitesinin aşılması, yerel gıdaya ulaşım zorluğu, çevresel deformasyon ve güvenli gıdaya ulaşılmaması konularıdır (Richardson ve Fernqvist, 2022). Ayrıca kentleşme, nüfuslarda meydana gelen artışlar, tarım alanlarının imara açılması ve teknoloji kaynaklı doğaya verilen zararlar sürdürülebilir gastronomi konusunun önemini de ortaya çıkarmaktadır (Çekal ve Doğan, 2021: 52).

Sürdürülebilir gastronomi, bireylerin hem mental olarak hem de görsel olarak yiyeceklerine hitap eden doğaya karşı duyarlı olan üretim modelini kapsamaktadır. Bu durumun hem kentsel hem de

kırsal yaşamda tezahürü bulunmaktadır. Bu tezahürün kanıtlayıcılardan bazıları aşağıda (Scarpato, 2002: 147; Kurnaz, 2017: 28).

- Köy, semt veya yerel pazarlarının ve yerel üreticilerin varlığını idame ettirebilmesi,
- Evlerde yemek yeme kültürünün yaşatılması ve nesillere aktarılması
- Çocuklara mutfakla ilgili oyunlar veya eğitimlerle kültürün kazandırılması,
- Yemek tadım ve çeşitlilik hakkının var olması,
- Gastronomi bağlamında toplumun özgün olması ve turizmin bireyler üzerinde sağlıklı etkisinden bahsedilebilir.

Sürdürülebilir gastronomi destinasyonların tanıtımı ve katma değer artması içinde önemli bir konudur. Bu şekilde coğrafi bölgenin dengi destinasyonlarla rekabet edilebilirliğine katkı sunmaktadır (Gálvez vd., 2017: 605). Yerel ve devamlılığı olan ürünlerin ekonomik, kültürel ve toplumsal faydalarının olduğu bilinmektedir. Bir destinasyon sürdürülebilir gastronomi kapsamında arz elde edip taleplerini karşılamaktadır (Tencati ve Zsolnai, 2012). Kültürel manada destinasyona has yemek ve lezzetlerin ortaya çıkmasına da katkı sunmaktadır. Çünkü bir bölgenin mutfağının gelişimi kültürel varlığının göstergesidir. Sürdürülebilir gastronomi kültürel mutfakla ilişkilidir (Fanzo vd., 2022). Toplumsal olarak sürdürülebilir gastronomi sağlıklı toplumların ortaya çıkmasında ve coğrafi bölgenin yerel ürünlerini koruyarak tüketim yapıldığını göstermektedir. Bu çerçevede tarladan sofraya olan süreçlerin nesilden nesle aktarılması için önemlidir (Shiri ve Jafari-Sadeghi, 2023).

Sürdürülebilir gastronomi yöre halkın tarımsal ve zirai aktiviteleri geliştirip, turizm hareketliliğini de üst seviyeye çıkarabilmektedir. Bu hareketlilik seyahat etmede önemli bir motivasyon kaynağıdır. Sürdürülebilir gastronomi, yerel insan sağlığına faydalı, çevreye karşı duyarlı hazırlanan ve tüketilen yiyecek-ıçeceklerden yararlandığımızı ele almaktadır (Yurtseven, 2011; Durlu-Özkaya vd., 2013).

Sürdürülebilir gastronomi kavramı özgün bir kavram olmakla birlikte dünya için oldukça değerlidir. Bu dünya tanımının içine işletmeleri, insanları, gıda üretenleri ve hatta akla gelen tüm herkesi alabiliriz. Çünkü gelişmeye açık bu konudan herkes etkilenmektedir (Gössling ve Hall, 2013). İnsanlar yaşamını yedikleri gıdalarla hayatlarını idame ettirmektedirler. Bu kapsamda ilgili gastronomi alanıyla alakalı birçok araştırmacının bibliyometrik araştırma yaptıkları bilinmektedir (Yılmaz, 2017; Ayaz ve Türkmen, 2018; Şahin vd., 2018; Çuhadar ve Morçin, 2020; Ercan vd., 2020; Sandıkcı vd., 2020; Bayram ve Arıcı, 2021; Cankül ve Ünal, 2021; Gülcan vd., 2021; Kargiglioğlu, 2021; Akyurt ve Yolasiğmazoğlu, 2022; Arslan, 2022).

Ayaz ve Türkmen (2018) araştırmalarında yerel yiyecekler çerçevesinde 1999-2017 seneleri arasında yapılan Ulusal Tez Merkezi sayfasında yayınlanan lisansüstü tez araştırmalarını bibliyometrik olarak analiz edilmiştir. Araştırma çerçevesinde 45 tane lisansüstü tez çeşitli parametrelerle analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları gösterdi ki tezlerin yoğunluğu 2016 yılında görülmüştür. Ayrıca en çok aranan kelimeler yöresel ürün ve yemek kültürü olmuştur.

Şahin vd., (2018) araştırmalarında amaç, Gastronomiyi kapsayan Anabilim Dalları ile alakalı yayınlanmış olan lisansüstü tezlerin bibliyometrik çerçeveye ele alınmaya çalışılmıştır. Ulusal Tez Merkezinde nihai olarak 23 tez incelenmiştir. Tezlerin yayınlandığı üniversite, danışman unvanı, tezlerin yıllara göre dağılımı, yayınlandığı üniversite, anabilim dalı, yayınlandığı enstitü türü, tezin temel çalışma alanı, tezin sayfa sayısı, tezin uygulama bölgesi, anahtar kelimeler, örnekleme yöntemi, örneklem grubu ve veri toplama yöntemi gibi parametrelere cevap aranmıştır. Sonuç olarak, en çok turizm ve beslenme ilişkisinin sorgulandığı görülmüştür.

Ercan (2020) araştırmasında 2010-2020 seneleri içinde ULAKBİM veri tabanında yer alan 84 makaleye ulaşılmıştır. Bu makaleler çeşitli parametreler ışığında ele alınmıştır. Sonuç olarak,

gastronomi turizmiyle alakalı çalışmaların 2015 yılından bu yana Türkiye’de arttığı ve nitel yöntemli çalışmaların ağırlıklı olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca Ege ve Marmara Bölgelerinde araştırmaların yoğun olduğu belirlenmiştir.

Çuhadar ve Morçin (2020) araştırmalarında Türkiye sınırları çerçevesinde gastronomi turizmiyle alakalı gerçekleştirilmiş olan bilimsel araştırmaları bibliyometrik açıdan ele almak, gelişim ve yönelimlerini açığa çıkarmaktadır. Ortaya çıkan sonuçlara göre Türkiye’de gastronomi turizmi başlığıyla 2019 yılı sonunda 161 makale, 17 proje, 1 adet sanatsal faaliyet, 268 bildiri, 47 tez ve 18 kitap kaynağına rastlanmıştır. Gastronomi turizmi ile alakalı bilimsel faaliyet en çok sosyal alanlarda kaleme alınmıştır. Bu çerçevede makale ve bildiri sayısının ön planda olduğu görülmüştür.

Gülcan vd., (2021) araştırmasında 2011-2021 seneleri içerisinde Web Of Sciences (WOS) ile Scopus veri tabanlarında sürdürülebilir gastronomi turizmi ile ilgili çalışmaları çeşitli parametrelerce değerlendirmiştir. Sonuç olarak, 12 yayınlı en çok 2020 yılında yayınlar yapılmıştır. Konuyla ilgili en çok yayını Abel Duarte Alonso yapmıştır. Konu olarak en çok “Sustainability” dergisinde yayın yapılmıştır.

Sandıkçı vd., (2020) araştırmalarında UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağında yer alan Afyon mutfağıyla alakalı yazılmış olan eserlerin bibliyometrik incelemesinin yapılması amaç edinilmiştir. Bu çerçevede 1974-2020 yılları arasında yayınlanmış 43 eser (kitap, kitap bölümü, makale, tez bildiri, proje) incelemesi yapılmıştır. Sonuç olarak, Afyon Kocatepe Üniversitesi’nde hazırlanan yüksek lisans tezleri ağırlıklı olarak öne çıkarken Turizm ve Gastronomi Araştırmaları Dergisi makaleleri de en çok yayın veren dergi olmuştur. Ayrıca tek yazarlı yayınların öne çıktığı görülmektedir.

Cankül ve Ünal (2021) araştırmalarında turizm ile gastronomi konusunda menüye dair gerçekleştirilen eserlerin bibliyometrik analizin yapılması amaç edinilmiştir. Çalışma kapsamını tez, bildiri, makale ve kitap oluşturmaktadır. Araştırma çeşitli parametrelerle analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, 2015 yılına kadar yapılan çalışmaların yeterli içeriğe sahip olmadıklarına ve en fazla çalışmanın bildiri ve makale türünde yapıldığına ulaşılmıştır. Araştırmada menü planlaması, menüye dair analiz, menü fiyatlandırması, menü maliyetleme, menü tasarlanması konuları ele alınmıştır. Ayrıca çalışmaların sınırlı sayıda olduğu belirlenmiştir.

Bayram ve Arıcı (2021) araştırmalarında gastronomi alandaki gelişmelerin takibi için bibliyometrik analiz yapılmıştır. Bu amaç çerçevesinde Web Of Sciences (WOS)’da 197-2021 yıllarında yer alan araştırmalar ele alınmıştır. Bu kapsamda 2130 araştırma analiz edilmiştir. Sonuç olarak 2018 yılı en çok yayının olduğu alan olarak görülmüştür. Ayrıca gastronomi alanının lotka yasasına dayanarak gelişmekte olan alan kategorisinde değerlendirilmiştir.

2. Araştırma Yöntemi

2.1. Materyal ve Yöntem

Araştırmanın temel amacı sürdürülebilir gastronomi ile alakalı hazırlanan tez çalışmalarının özelliklerinin belirlenmesi ve bu konuda çalışacak bireylere fikir sağlamasıdır. Bu çerçevede birtakım sorulara yanıtlar bulunmaya çalışılmıştır:

- Sürdürülebilir gastronomiye yönelik tezlerin sayısı ve dağılımları (doktora veya yüksek lisans)?
- Lisansüstü tezlerin yıllar içerisindeki dağılımları?
- Tezlerin hangi üniversiteler bünyesinde hazırlandığı?
- Tezlerin hangi enstitü bünyesinde hazırlandığı?
- Tezlerin anabilim dalları içerisindeki dağılımları?

- f) Tezlerdeki danışmanların unvanlarının dağılımları?
- g) Tezlerin sayfa sayılarının durumu?
- h) Tezlerdeki kaynakça ile ilgili durumlar?
- i) Anahtar kelime ve yöntem içeriklerinin durumları?

Araştırma soruları çerçevesinde elde olacak bulgular, sürdürülebilir gastronomiye dair bir şablon ortaya koyacak, konuyla alakalı literatür eksikliğini giderilmesine katkı sunacaktır. Aynı zamanda veriler ışığında tablo ve şekiller, konuya ilgi duyan bireylere ışık tutacaktır.

Ulusal literatürde gastronomi noktasında yapılan çalışmaları senelere, üniversitelere, çalışma alanları, enstitülerine ve konularına göre inceleyen (Altaş, 2017; Güzeller ve Çeliker, 2017; Şahin vd., 2018; Alan ve Şen, 2020; Çuhadar ve Morçin, 2020; Demir, 2020; Ercan, 2020; Sandıkçı vd., 2020; Gülcan vd., 2021; Kargiglioğlu, 2021) araştırmalar bulunmaktadır. Lakin Türkiye’de sürdürülebilir gastronomi konusunda hazırlanmış olan lisansüstü tezleri inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Herhangi bir bilim alanının gelişmesi ve ilerlemesi için en önemli araçlardan biri lisansüstü tezlerdir. Lisansüstü tezler gelişim sürecinin hakkında da bilgi verir (Kervankıran ve Şardağ, 2018: 155).

Çalışma için gereksinim duyulan verilerin toplanmasına dair açıklamaların ve konunun aydınlatılması için literatür incelemesi yapılmıştır. Literatür incelemesi ile araştırmalar derinlemesine ve sistematik şekilde yapılmaktadır. Literatür incelemesi katkı sunan, açık, öz, eleştirel ve ikna edici olmalıdır (Callahan, 2014: 273). Birçok kaynağın incelenmesi yoluyla elde edilen verilerle karşılaştırma, sınıflandırma ve gruplama yapılabilmektedir. Böylece benzeşen ve farklılaşan yönler kolayca ortaya çıkmaktadır (İslam, 2013: 45)

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de sürdürülebilir gastronomi ile alakalı lisansüstü tezlerin çeşitli parametrelerle bibliyometrik analizinin yapılmasıdır. Bibliyometrik araştırmalar, yayınlanmış yayınlar veya lisansüstü tezlerin farklı yöntemler ışığında analiz yapılması ve bilimsel çerçevede çalışmaların çıkarımsal olarak değerlendirilmesine imkân sağlayan doküman incelemesi araştırmalarıdır (Coşkun vd., 2014: 381). Bibliyometrik analizle konuyla alakalı eğilimlerin ve oluşumun ne yönde olduğu belirlenmektedir (Palmer vd., 2005). Bibliyometrik yapılan çalışmalar, herhangi bir konuya ilgi duyan araştırmacıların konuya başlamadan evvel literatür hakkında bilgi sahibi olmaları ve konuda etkili olan çalışmaları göstererek araştırma yapanın çalışmalarına yön verdiği bilinmektedir (Zupic ve Čater, 2015). Gastronomi yen bir alan olduğundan ötürü araştırmacılarının etkili araştırmalardan fayda sağlamak istemeleri olağan bir durumdur. Bu çerçevede bibliyometrik araştırmalar gastronomi alanı açısından önem taşımaktadır.

Araştırma çerçevesinde Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanı içerisinde var olan arama bölümüne “sürdürülebilir gastronomi” kavramı üzerinden inceleme yapılmıştır. Nihai olarak inceleme çerçevesinde 11 yüksek lisans tezi ve 1 doktora tezi olmak üzere toplamda 12 tez araştırmasına rastlanmıştır. Araştırma ile alakalı olan tezler “Üniversite”, “Yıl”, “Enstitü”, “Danışman Unvanı”, “Anabilim Dalı”, “Sayfa Sayısı”, “Kaynakça Sayısı”, “Kaynakça Türü”, “Yöntem İçeriği” ve “Anahtar Kelime” parametreleri ile ele alınmıştır. Şahin ve Acun’un (2015) ve Akkaşoğlu vd., (2019) araştırmalarında kullandıkları parametrelerden faydalanarak elde edilen veriler ışığında bibliyometrik yöntem ile yüzde ve frekans değerleri ortaya çıkarılmıştır.

3. Bulgular

Son yıllarda sürdürülebilirlik dünya için önemli bir konu haline gelmiştir. Bununla birlikte gıda noktasında sürdürülebilirlik ulusal bazda kamuoyunun son derece yakından takip ettiği konulardan biridir. Hatta ata tohumların korunması bu durumu açıklayan konuların başında gelmektedir. Son

yıllarda kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerde ele aldıkları projelerle sürdürülebilir gastronomi önem taşıyan bir konu olmuştur.

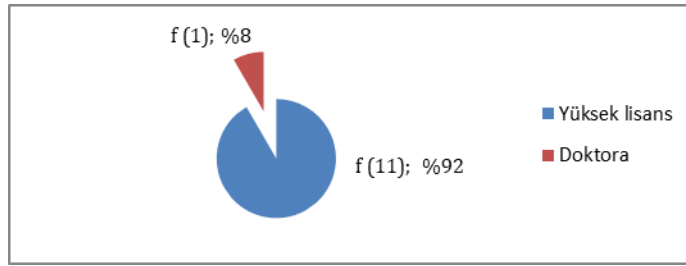
Araştırmanın temasını oluşturan “sürdürülebilir turizm” konulu lisansüstü araştırmalar yoluyla yiyecek-içecek ve turizm endüstrisine katkı sunmak hedeflenmektedir. Konuyla alakalı çalışmalardan elde edilen veriler çerçevesinde; araştırma kapsamını meydana getiren tez türü, tez yılları, tezin üniversitesi, anabilim dalları, enstitüleri, sayfa sayısı, danışmanların unvanları, kaynakça sayısı, çalışma grubu ve araştırmanın alanı ile alakalı bilgiler tablo haline dönüştürülmüştür.

Tablo 1. YÖKTEZ Veri Tabanında var olan çalışmalara dair bilgiler

Tez Türleri	N	%
Yüksek Lisans	562.242	79.8
Doktora	139.147	19.8
Sanatta Yeterlilik	2.410	0.4
TOPLAM	703.799	100

YÖK Ulusal Tez Merkezinde var olan doktora, yüksek lisans ve sanatta yeterlilik tez çalışmalarının sayıları (URL-1, 2023) Tablo 1’de yer almaktadır. Bu bilgiler çerçevesinde (20.08.2023), gerçekleştirilen tez türleri kategorisinde 562 bin 242 (%79.8) yüksek lisans çalışmaları kayda değer bir farkla öne çıkmaktadır.

Şekil 1. Sürdürülebilir Gastronomi Tezlerinin Türü

Şekil 1’de görüldüğü gibi; “sürdürülebilir gastronomi” ile alakalı hazırlanmış tez sayısı toplamı 12’dir. Konu ile alakalı lisansüstü araştırmalarının %92’sinin yüksek lisans, %8’inde doktora tezi olduğu ele alınmıştır. Sürdürülebilir gastronomi alanına dair lisansüstü tezlerinin yüksek lisans seviyesinde neticesine rastlanmıştır.

Tablo 2. Sürdürülebilir Gastronomi Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları

Yıl	YL	DR	TOPLAM	%
2017	-	1	1	8.3
2018	1	-	1	8.3
2019	1	-	1	8.3
2020	-	-	-	-
2021	1	-	1	8.3
2022	7	-	7	58.5
2023	1	-	1	8.3
TOPLAM	11	1	12	100

DR: Doktora, YL: Yüksek Lisans

Tablo 2 içinde sürdürülebilir gastronomi ile alakalı lisansüstü tezler yıllara göre dağılmaktadır. Hazırlanmış olan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı göz önüne alındığında; en fazla yazılan tez 2022 yılında (7 tez, %58.5) yayımlanmıştır. 2017, 2018, 2019, 2021 ve 2023 yıllarında 1’er tez yazılmıştır. Böylece en çok 2022 yılında sürdürülebilir gastronomi konusuna önem verildiği görülmektedir.

Hazırlanan “Sürdürülebilir Gastronomi” anahtar kelimele tezlerin yazım dili göz önüne alındığında lisansüstü tezlerin tamamı Türkçe diliyle yazılmıştır. Bu çerçevede 12 lisansüstü tezi %100 Türkçe olarak hazırlanmıştır.

Tablo 3. Sürdürülebilir Gastronomi Tezlerinin Üniversiteleri

Üniversite	YL	DR	TOPLAM	%
Adnan Menderes	-	1	1	8.3
İstanbul Gelişim	3	-	3	25
Dokuz Eylül	1	-	1	8.3
Akdeniz	2	-	2	16.7
Nevşehir Hacı Bektaş Veli	2	-	2	16.7
Bolu Abant	2	-	2	16.7
Atılım	1	-	1	8.3
TOPLAM	11	1	12	100

DR: Doktora, YL: Yüksek Lisans

Tablo 3 içinde yer alan sürdürülebilir gastronomi ile alakalı yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımı noktasında İstanbul Gelişim 3’er yüksek lisans teziyle (%25) ile ön plana çıkmaktadır. Akdeniz, Nevşehir Hacı Bektaş ve Bolu Abant Üniversiteleri 2’şer yüksek lisans teziyle (%16.7) ile İstanbul Gelişimden sonra yer almaktadırlar. Dokuz Eylül ve Atılım Üniversiteleri de 1’er yüksek lisans teziyle (%8.3) ve Adnan Menderes Üniversitesi 1 doktora teziyle (%8.3) tabloda yer almaktadır.

Hazırlanan “Sürdürülebilir Gastronomi” anahtar kelimele tezlerin tamamı sosyal bilimler kökenlidir. 2021 öncesi tezler Sosyal Bilimler Enstitüsü ismiyle isimlendirilirken (3 tane), 2021 sonrası tezler Lisansüstü Eğitim Enstitüsü ismiyle geçmektedir (9 tane).

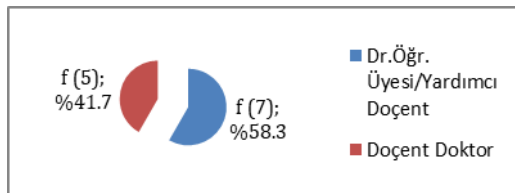
Tablo 4. Sürdürülebilir Gastronomi Tezlerinin Anabilim Dalları

Anabilim Dalı	YL	DR	TOPLAM	%
Gastronomi	4	-	4	33.3
Turizm Yönetimi	1	-	1	8.4
Gastronomi ve Mutfak Sanatları	4	-	4	33.3
Turizm İşletmeciliği	2	1	3	25
TOPLAM	11	1	12	100

DR: Doktora, YL: Yüksek Lisans

Tablo 4 içinde yer alan sürdürülebilir gastronomi konulu tezlerin hazırlandığı anabilim dallarına göre dağılım yer almıştır. Bu bağlamda hazırlanan tezlerin sırayla, 4 çalışma ile (%33.3) “Gastronomi”, 4 çalışmayla (%33.3) “Gastronomi ve Mutfak Sanatları”, 3 çalışma ile (%25) “Turizm İşletmeciliği”, 1 çalışma (%8.4) ile de “Turizm Yönetimi” anabilim dallarında hazırlanmıştır.

Şekil 2. Sürdürülebilir Gastronomiyle Alakalı Tezlerin Danışman Ünvanları

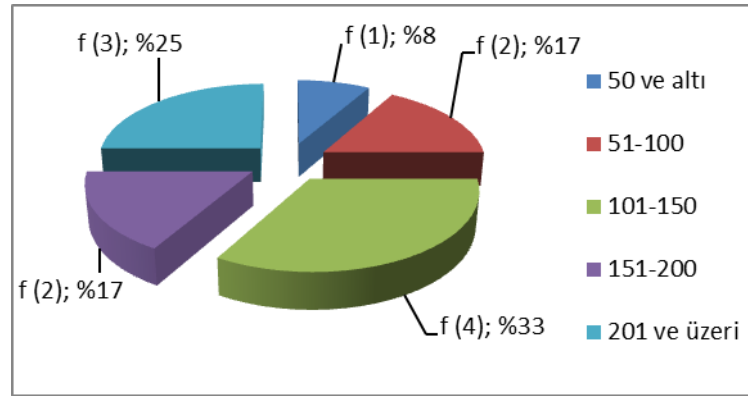
Şekil 2 içinde sürdürülebilir gastronomi konulu tezlere danışmanlık yapan akademisyenlerin ünvanları yer almaktadır. Bu bağlamda bakıldığında; 7 tez danışmanı (%58.3) “Doktor Öğretim Üyesi/Yardımcı Doçent”, 5 tez danışmanı (%41.7) “Doçent Doktor” ünvanlarına sahiptirler. Sürdürülebilir gastronomi konusunda “Profesör Doktor” ünvanlı akademisyen bulunmamaktadır. Bu konuda en fazla “Doktor Öğretim Üyesi/Yardımcı Doçent” akademisyenler tez yazdırmışlardır.

Tablo 5. Sürdürülebilir Gastronomiyle Alakalı Tezlerdeki Sayfa Sayıları

Sayfa Sayısı	YL	DR	TOPLAM	%
100 sayfa veya daha az	5	-	5	41.7
101-200	5	-	5	41.7
201-300	1	1	2	16.6
TOPLAM	11	1	12	100

DR: Doktora, YL: Yüksek Lisans

Sürdürülebilir gastronomiyle alakalı hazırlanan tezlerin sayfa sayısı dağılımları Tablo 5'te verilmiştir. Bu bağlamda 100 sayfa ve altı (5 tez - %41.7), 101-200 sayfa aralığında (5 tez - %41.7) tez olduğu görülmektedir. 201-300 sayfa aralığıyla (2 tez - %16.6) oluşmaktadır. Konuyla alakalı en uzun tez 291 sayfa iken en kısa tez 65 sayfa olduğu görülmektedir.

Şekil 3. Sürdürülebilir Gastronomi ile Alakalı Tezlerin Kaynakça Sayıları

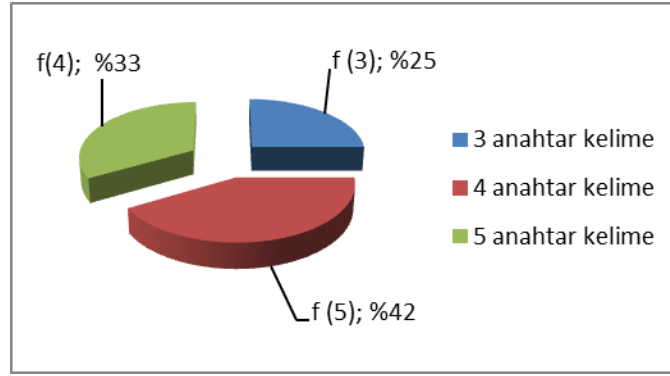
Hazırlanmış olan şekil 3 içinde sürdürülebilir gastronomi ile alakalı tezlerin toplam kaynakça sayıları verilmiştir. Araştırma ile alakalı 4 tez ile (%33) 101-150 ardından 3'er tez ile 201 ve üzeri (%25), 2'şer tez ile (%17) 51-100 ve 151-200 takip etmektedir. Son olarak 1 tane 50 ve altı kaynakça (%8) ile takip etmiştir.

Tablo 6. Sürdürülebilir Gastronomiyle Alakalı Tezlerin Kaynakçalarının Sınıflandırması (Yabancı/Yerli)

Kaynakçanın Türü	YL	DR	TOPLAM	%
Yerli	6	-	6	50
Yabancı	5	1	6	50
TOPLAM	11	1	12	100

DR: Doktora, YL: Yüksek Lisans

Sürdürülebilir gastronomisi ile ilgili tezlerin hangi kaynaklardan beslendiğiyle alakalı da veriler incelenmiştir. Tablo 6'nın içinde yerli kaynakça ve yabancı kaynakçanın eşit bir şekilde incelendiği görülmüştür.

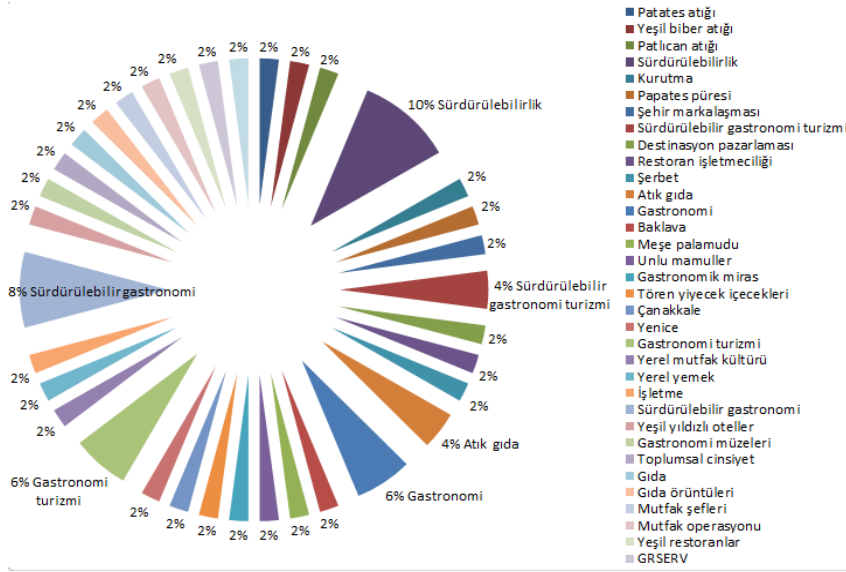
Şekil 4. Sürdürülebilir Gastronomi ile Alakalı Tezlerde Kullanılan Anahtar Kelimelerin Sayısı

Araştırma çerçevesinde tezlerin özet bölümlerinde yer alan anahtar kelimeler incelenmiştir. Şekil 4’de görüldüğü gibi; tezlerin 5 tanesinin 4 anahtar kelimesi vardır. 4 tanesinin 5 anahtar kelimesi vardır ve 3 tanesinin 3 anahtar kelimesi vardır. Bu çerçevede tüm çalışmalarda anahtar kelime yer almaktadır.

Tablo 7. Saha Araştırması Kapsamındaki Lisansüstü Tezlerde Yönteme Dair Bulgular

İçerik	Kategori	Sıklık	Yüzde
Yöntemin Durumu	Evet	10	100
	Hayır	-	-
Kullanılan Yöntem	Nicel	3	30
	Nitel	6	60
	Karma	1	10
Veri Toplama Tekniği	Anket	3	30
	Görüşme	5	50
	Doküman İncelemesi	1	10
	Karma	1	10
Evren Tanımı	Var	4	40
	Yok	6	60
Örnekleme Büyüklüğü	Hesaplanmış	4	40
	Hesaplanmamış	6	60
Temas Yöntemi	Yüzyüze	8	80
	e-posta	1	10
	Karma	1	10

Tablo 7’nin içinde saha araştırması içeren tezlere dair bilgiler verilmiştir. Saha araştırması içeren lisansüstü tezlerin 2 tanesinde yöntem kısmına rastlanmamıştır. Bu bağlamda 10 lisansüstü tez araştırmasında yöntem kısmından bahsedilmiştir. Sürdürülebilir gastronomiye dair yapılan lisansüstü araştırmalar incelendiğinde %60’ının nitel, %30’unun nicel ve %10’unun karma yöntem kullandığı görülmüştür. Ayrıca incelenen 10 tezi araştırmasının 5 tanesinde görüşme, 3 tanesinde anket ve 1’er tanesinde doküman incelemesi ve karma veri toplama tekniği kullanılmıştır. Lisansüstü tezlerin %40’ı evren tanımlarken %60’ı evreni tanımlamamıştır. Lisansüstü tezlerin %40’ı örneklem büyüklüğünü hesaplarken %60’ında hesaplanmamıştır. Tezlerde 8’inde Yüz yüze temas kullanılırken, 1’i e-posta yoluyla ve 1’i de karma yöntem kullanılmıştır.

Şekil 5. Sürdürülebilir Gastronomi ile Alakalı Tezlerde Kullanılan Anahtar Kelimelerin İsimleri ve Dağılımları

Araştırma ekseninde tüm tezlerin anahtar kelimeleri incelenmiştir. Bu çerçevede “sürdürülebilirlik” 5 kelime sıklığı ile tezlerde geçen tüm anahtar kelimelerinin %10’unda kullanılmıştır. “Sürdürülebilir gastronomi” 4 kelime sıklığı ile tüm tezlerde geçen anahtar kelimelerin %8’ini oluşturmuştur. Ayrıca 3 kelime sıklığıyla “gastronomi” ve “gastronomi turizmi” her biri tüm anahtar kelimelerin %6’sını oluşturmaktadır. 2 kelime sıklığıyla “atık gıda” ve “sürdürülebilir gastronomi turizmi” her biri tüm anahtar kelimelerin %4’ünü oluşturmaktadır. 1 kelime sıklığıyla “şehir markalaşması”, “destinasyon pazarlaması”, “restoran işletmeciliği”, “şerbet”, “baklava”, “meşe palamudu”, “unlu mamuller”, “gastronomik miras”, “tören yiyecek içecekleri”, “Çanakkale”, “yenice”, “yerel mutfak kültürü”, “yerel yemek”, “işletme”, “yeşil yıldızlı oteller”, “gastronomi müzeleri”, “toplumsal cinsiyet”, “gıda”, “gıda örüntüleri”, “mutfak şefleri”, “mutfak operasyonu”, “yeşil restoranlar”, “GRSERV” ve “hizmet kalitesi” her biri tüm anahtar kelimelerin %2’sini oluşturmaktadır

SONUÇ:

Sürdürülebilir gastronomi son yıllarda hem ulusal yazında hem de uluslararası yazında ilgi görmektedir. Akademik ortamında dünya üzerinde yaşayan bireyler için son derece önemli bir konu olmaktadır. Bu çerçevede bireylerin yaşamalarının önemli bir kısmını karşılayan yeme-içme en sağlıklı ve sürdürülebilir tüketimle mümkün olmaktadır. Sürdürülebilir gastronomi çerçevesinde lisansüstü tez araştırmaları incelenmiştir. Araştırma neticesinde Ulusal Tez Merkezi’ne kayıtlı 703799 doktora, yüksek lisans ve sanatta yeterlilik tezinin yalnızca 12 tanesinin sürdürülebilir gastronomi ile alakalı olduğu tespit edilmiştir. YÖK Ulusal Tez Merkezi’ne kayıtlı 703799 tezin sadece 12’sinin sürdürülebilir gastronomi tezi olması oran ile %00017 (onbinde 17)’sinin sürdürülebilir gastronomi temalı olduğu belirlenmiştir (URL, 3). Türkiye’nin turizm ülkesi olması ve zengin bir mutfağa sahip olduğu düşünüldüğünde sürdürülebilir gastronomiyle alakalı lisansüstü tezlerde ele alınmadığı görülmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre yüksek lisans tezlerinin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Ayrıca lisansüstü tezlerin ağırlıklı kısmının 2017 ve sonrası ele alındığı başka bir önemli sonuçtur. Bu sonuç göstermektedir ki son dönemde sürdürülebilir gastronomiye ilgi artmıştır. Araştırmaların tamamının sosyal bilimler kökenli olduğu ve Gastronomi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Anabilim Dalı’nda hazırlanmıştır. Bu durumun sebebi Gastronominin sosyal alanın bir parçası olmasıdır. Lisansüstü tez danışmanlarının önemli bir kısmının “Doktor Öğretim Üyesi/Yrd.Doç.Dr” ünvanlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında konuyla ilgili kaynak dağılımına bakıldığında araştırmaların yarısının yerli kaynakların ağırlıklı olduğu görülürken yarısının da yabancı kaynakların ağırlıklı olduğu görülmektedir.

Bu durum dünya üzerinde konunun değer gördüğü ve araştırıldığını bu sebeple yabancı kaynağın da yerli kaynağında olduğu görülmektedir.

Lisansüstü tezlerin yöntem kısımları ele alındığında; araştırmaların %60’ı nitel, %30’u nicel ve %10’unun karma yöntem kullandığı belirlenmiştir. Bu durumda lisansüstü tezlerinde her iki yöntemde değerlendirildiği söylenebilmektedir. Tez çalışmalarında veri toplama tekniği olarak görüşmenin ön planda olduğu görülmektedir. Derinlemesine bilgi sahibi olabilmek için ağırlıklı olarak görüşme yapıldığı öngörülmektedir. Lisansüstü tezlerin bir kısmı evren tarifi ve örneklem büyüklüğünü belirlememişlerdir. Bu konunun ilgili lisansüstü tezlerde elde edilen bulgu ve sonuçların genellemesi noktasında belirsizlik göstereceği söylenebilmektedir. Temas yönteminin yüz yüze olması araştırmaların ciddiyeti ve veri toplamının güvenliği konusunda önemli olmaktadır.

Lisansüstü tezlere bakıldığında anahtar kelimelerin sayısının 5 adet olduğu görülmektedir. Sürdürülebilirlik kelimesinin yanında sürdürülebilir gastronomi, gastronomi, sürdürülebilir gastronomi turizmi ve atık gıda isimlerinin olması nesilden nesile gıda aktarımının ön plana çıktığının göstergesidir. Ayrıca alanda kaynakla ilgili sorunun olmadığı görülmüştür. Çünkü tez kaynak sayılarının zengin olduğu araştırmanın önemli başka bir sonucudur. Son yıllarda konuyla alakalı kaynakların artması alanın ilerlemesi konusunda önemli olmaktadır. Bu sonuçla alanın zamanla ilerlediğini (Ercan, 2020; Morçin, 2020; Sandıkcı vd., 2020; Cankül ve Ünal, 2021; Gülcan vd., 2021) çalışmalarında belirtmişlerdir. Bu çerçevede araştırmamızın alandaki belirlenen çalışmalarla aynı doğrultuda olduğunu göstermektedir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: [TR] Yazar diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

[EN] There is no conflict of interest between the authors or any third party individuals or institutions.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Teşekkür: Teşekkürümüz yoktur.

KAYNAKÇA:

Akgöl, Y. (2012). *Gastronomi turizmi ve Türkiye’yi ziyaret eden yabancı turistlerin gastronomi deneyimlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Akkaşoğlu, S., Akyol, C., Ulama, Ş. ve Zengin, B. (2019). Tarım turizmine yönelik hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7 (2), 1193-1218.

Akyurt, H. ve Yolaşğmazoğlu, N. (2022). Gıda mühendisliği ile turizm ilişkili lisansüstü tezlerinin bibliyometrik analizi. *International Journal Of Social Humanities Sciences Research*, 9(89), 2149-2158.

Alan, A. A. ve Şen, Ö. (2020). Gastronomi temalı festivaller üzerine yapılmış çalışmaların bibliyometrik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (6), 132-144.

Altaş, A. (2017). Türkçe’ye Tercüme Edilen Gastronomi Kitaplarının Bibliyometrik Analizi. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 103-117.

- Aracı, E. Ü. (2016). *Türk Mutfağı*. (Edt. Hülya Kurgun, Demet Bağırın Özşeker). Gastronomi ve Turizm. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Arıca, R., Çobanoğlu, C., Çakır, O., Çorbacı, A., Hsu, M.-J. ve Corte, V. D. (2022). Travel experience sharing on social media effects of the importance attached to content sharing and what factors inhibit and facilitate it Travel experience sharing on social media. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 34(4), 1566–1586.
- Arlı, M. (1982), *Türk Mutfağına Genel Bir Bakış içinde, Türk Mutfağı*, Sempozyumu Bildirileri, 31 Ekim-1 Kasım, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Arslan, F. (2022). Gastronomi ve turizm alanında coğrafi işaret konulu çalışmaların bibliyometrik analizi. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(11), 1544-1556.
- Batu, A. ve Batu, H. S. (2018). Historical background of Turkish gastronomy from ancient times until today. *Journal of ethnic foods*, 5(2), 76-82.
- Bayram, Ü. ve Arıcı, S. (2021). Gastronomi araştırmalarına bütüncül bir bakış: Bibliyometrik bir analiz. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 9(4), 2734-2757.
- Baysal, A. ve Küçükarslan. N. (2003). *Beslenme İlkeleri ve Menü Planlaması*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Callahan, J. L. (2014). Writing literature reviews: A reprise and update. *Human Resource Development Review*, 13(3), 271–275.
- Cankül, D. ve Ünal, M. (2021). Türkiye’de turizm ve gastronomi alanında menü ile ilgili araştırmaların bibliyometrik analizi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 11(3), 569-576.
- Coşkun, İ., DüNDAR, Ş. ve Parlak, C. (2014). Türkiye “de özel eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (2008-2013), *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 375-396.
- Çuhadar, M. ve Morçin, İ. (2020). Türkiye’de gastronomi turizmi ile ilgili çalışmaların bibliyometrik analizi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 7(1), 92-106.
- De Miguel Molina, M., de Miguel Molina, B., Santamarina Campos, V. ve del Val Segarra Oña, M. (2016). Intangible heritage and gastronomy: The impact of UNESCO gastronomy elements. *Journal of Culinary Science & Technology*, 14(4), 293-310.
- Demir, E. (2020). *Gastronomi alanında yayımlanan makalelerin bibliyometrik analizi*. Yüksek Lisans Tezi, İskenderun Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Hatay.
- Doğan, Z., Arslan, S. ve Berkman, A. (2015). Türkiye’de tarım sektörünün iktisadi gelişimi ve sorunları: tarihsel bir bakış. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 29-41.
- Doğdubay, M. ve Giritlioğlu, İ. (2011), *Mutfak Turizmi*, (Editörler: Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt), Turistik Ürün Çeşitlendirmesi, 2. Baskı, Ankara: Nobel yayıncılık.
- Durlu-Özyaka, F., Sünnetçioğlu, S. ve Can, A. (2013). Sürdürülebilir gastronomi turizmi hareketliliğinde coğrafi işaretlemenin rolü. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 1 (1),13-20.
- Ercan, F. (2020). Türkiye’deki Gastronomi Turizmi Konulu Makalelerin Bibliyometrik Analizi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 8(2), 1058-1075.

- Fanzo, J., Rudie, C., Sigman, I., Grinspoon, S., Benton, T. G., Brown, M. E. ve Willett, W. C. (2022). Sustainable food systems and nutrition in the 21st century: A report from the 22nd annual Harvard Nutrition Obesity Symposium. *The American Journal of Clinical Nutrition*, 115(1), 18-33.
- Gálvez, J. C. P., Granda, M. J., López-Guzmán, T. ve Coronel, J. R. (2017). Local gastronomy, culture and tourism sustainable cities: The behavior of the American tourist. *Sustainable Cities and Society*, 32, 604-612.
- Gökmen, M. ve Yılmaz, S. H. (2023). II. dünya savaşı yıllarından günümüze insanlığın yıllardır değişmeyen sorunu ‘gıda krizi’ne ün dergisinden bakmak. *Beykoz Akademi Dergisi*, 11(1), 71-97.
- Gössling, S. ve Hall M. C. (2013). Sustainable culinary systems, local foods. innovation, Tourism and Hospitality içinde M. C.Hall&S.Gössling(Ed.).Sustainable culinary systems; *An Introduction*, 3-44. Routledge Usa.
- Gülcan, D., Ercan, M. O. ve Katlav, E. Ö. (2021). Sürdürülebilir gastronomi turizminin bibliyometrik özellikler açısından incelenmesi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 9(4), 2540-2560.
- Güzeller, C. O. ve Çeliker, N. (2017). Geçmişten günümüze gastronomi bilimi: Bibliyometrik bir analiz. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 5(Special Issue 2), 88-102.
- İslam, Y. (2013). *Kaynak araştırması yapma. Araştırma yöntemleri ve teknikleri içinde* (Ed. Z. Kaya ve Mehmet Şahin), s. 31-63, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Karakaya, M. M. (2016). Çanakkale savaşında askerin yemeği hakkında bazı tespitler ve yeni belgeler. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, (29), 65-83.
- Kargıoğlu, Ş. (2021). Sokak lezzetleri konusuyla ilgili yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 1857-1873.
- Kervankıran, İ. ve Şardağ, A. (2018). Türkiye’de turizm coğrafyası araştırmaları: Lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*. 39, 151-170.
- Kızıldemir, Ö., Öztürk, E. ve Sarıışık, M. (2014). Türk mutfak kültürünün tarihsel gelişiminde yaşanan değişimler. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(3), 191-210.
- Kurnaz, A. (2017). *Sürdürülebilir gastronomi kapsamında yerel restoranların hizmet kalite algısının grserv ile ölçümü: İstanbul örneği*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı.
- Küçükkömürler, S., Şırvan, N. B. ve Sezgin, A. C. (2018). Dünyada ve Türkiye’de gastronomi turizmi. *Uluslararası Turizm Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 2(2), 78-85.
- Köksal, Y., Şeyhanlıoğlu, H. Ö. ve Oğuz, O. (2023). Yöresel mutfak kültürünün bölgesel kalkınmadaki rolü ve yerel halkın algılarının belirlenmesi: Ağrı örneği. *Journal of Gastronomy Hospitality and Travel*, 6(3). 1456-1476.
- Palmer, L., A, Sesé, A. ve Montaño, J., J. (2005). Tourism and statistics: Bibliometric study 1998-2002. *Annals of Tourism Research*. 32 (1), 167-178.

- Richardson, L., & Fernqvist, F. (2022). Transforming the food system through sustainable gastronomy-how chefs engage with food democracy. *Journal of Hunger & Environmental Nutrition*, 1-17.
- Özdemir, G. ve Altiner, D. D. (2019). Gastronomi kavramları ve gastronomi turizmi üzerine bir inceleme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 1-14.
- Samancı, Ö. (2020). Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde yemek kitapları. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 31(2), 205-210.
- Sandıkçı, M., Mutlu, H. ve Mutlu, A. S. (2020). Unesco gastronomi kenti Afyonkarahisar mutfağı üzerine yapılan çalışmaların bibliyometrisi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2527-2541.
- Sarıışık, M. ve Özbay, G. (2015). Gastronomi turizmi üzerine bir literatür incelemesi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26(2), 264-278.
- Sarıışık, M. ve Özbay, G. (2019). *Ulusal Gastronomi ve Türk Mutfağı (Tarihçe, Hammadde, Ritüeller, Özgün Yemekler ve Reçeteler)*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Scarpato, R. (2002). Sustainable gastronomy as a tourist product, In Hjalager, A.M. and Richards G (Ed.), *Tourism and Gastronomy*, (pp. 132-152). Routledge Advances in Tourism.
- Shiri, N. ve Jafari-Sadeghi, V. (2023). Corporate social responsibility and green behaviour: Towards sustainable food-business development. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 30(2), 605-620.
- Süzer, Ö. ve Doğdubay, M. (2022). Sürdürülebilir turizm hareketliliğinde yerel gıdaların önemi ve rekabet avantajı (kavramsal bir analiz). *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 255-269.
- Şahin, S. ve Acun, A. (2015). Turist rehberliği alanının bibliyometrik profili (Ulusal Turizm Kongreleri bildirileri). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 18 (34), 213-234.
- Şahin, E., Akdağ, G., Çakıcı, C. ve Neslihan, O. (2018). Gastronomi ve mutfak sanatları anabilim dallarında yayınlanan tezlerin bibliyometrik analizi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(Ek1), 30-41.
- Tencati, A. ve Zsolnai, L. (2012). Collaborative enterprise and sustainability: The case of slow food. *Journal of business ethics*, 110, 345-354.
- URL 1: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/IstatistikBilgileri?islem=2>, Erişim Tarihi: 20.08.2023.
- URL 2: <https://www.unwto.org/>, Erişim Tarihi: 20.08.2023.
- URL 3: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, Erişim Tarihi: 20.08.2023.
- Yılmaz, G. (2017). Restoranlarda bahşiş ile ilgili yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 65-79.
- Yurtseven, H. R. (2011), Sustainable gastronomic tourism in Gokceada (Imbros): Local and authentic perspectives, *International Journal of Humanities and Social Science*, 1(18), 17-26.
- Zupic, I. ve Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429- 472.

EXTENDED SUMMARY:**Research Problem:**

In this research, it is aimed to evaluate the postgraduate theses on sustainable gastronomy prepared in the database of the National Thesis Center in the bibliometric context. Considering the relevant literature; It is seen that the theses on tourism marketing, sustainable tourism, gastronomy, alternative tourism types, tourism education are examined with a bibliometric approach. On the other hand, no study related to the bibliometric approach of graduate theses related to sustainable gastronomy has been found. In this context, it is thought that the study will contribute to individuals who will work on sustainable gastronomy.

Research Questions:

How can we present bibliometric research on postgraduate theses related to sustainable gastronomy?

Literature Review:

The tourism industry is an industry that is intertwined with nature and needs environmental elements to meet the demand. Therefore, the balance of climate and nature is closely related to the tourism industry (Süzer and Doğdubay, 2022: 259). With the understanding of sustainable tourism, it is revealed in many parameters that negatively affect tourism. Some of those; exceeding the carrying capacity, difficulty in accessing local food, environmental deformation and inaccessibility to safe food (Richardson and Fernqvist, 2022). In addition, urbanization, increases in population, development of agricultural lands and damage to nature caused by technology reveal the importance of sustainable gastronomy (Çekal and Doğan, 2021: 52).

Methodology:

Within the framework of the research, the thesis search section of the National Thesis Center (YÖKTEZ) Database was examined over the concept of "sustainable gastronomy". Finally, within the framework of the examination, 12 theses were found in the collection, including 11 master's theses and 1 doctoral thesis. Related theses are "Year", "University", "Year", "Institute", "Advisor Title", "Department", "Number of Pages", "Type of References", "Number of References", "Method Content" and "Key It is handled with "Word" parameters. In the light of the data obtained by using the parameters used by Şahin and Acun (2015) and Akkaşoğlu et al., (2019) in their research, the percentage and frequency values were revealed with the bibliometric method.

Results and Conclusions:

Sustainable gastronomy has attracted attention in both national and international literature in recent years. Besides academia, it is an extremely important issue for individuals living all over the world. In this context, eating and drinking, which meet is an important part of the lives of individuals, is possible with the most healthy and sustainable consumption. Postgraduate thesis research were examined within the framework of sustainable gastronomy. As a result of the research, it was determined that only 12 of the 703799 doctorate, master's and art proficiency theses registered to the National Thesis Center were related to sustainable gastronomy. It has been determined that only 12 of the 703799 theses registered to the YÖK National Thesis Center are sustainable gastronomy theses, and 00017% (17 per ten thousand) are sustainable gastronomy themed (URL – 3, 2003).

Considering that Turkey is a tourism country and has a rich cuisine, it has been observed that sustainable gastronomy is not addressed in graduate theses.

An important part of the postgraduate theses did not determine the universe definition and sample size. It can be said that this subject will show uncertainty in the generalization of the findings and results obtained in the related postgraduate theses. The face-to-face contact method is important for the seriousness of the research and the security of the data collection.

Cumhuriyet'in 100. Yılında Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi ve Tarihsel Perspektifle Ankara Etnografya Müzesi

Sustainable Cultural Heritage Management in the 100th Anniversary of the Republic and Ankara Ethnography Museum in Historical Perspective

İşilay Göktürk¹

Öz

Ankara Etnografya Müzesi Cumhuriyet'in asırlık tarihinin önemli kurumsal temsillerinden biridir. Cumhuriyetin kuruluşunda gerçekleştirilen köklü toplumsal, siyasal, ekonomik değişim ve dönüşümler ulus-devleti inşa etme ve milli bir bilinç yaratmaya yönelik olmuştur. Ankara Etnografya Müzesi Türkiye'de devlet eliyle inşa edilen ilk müzedir ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün de naaşının uzun yıllar burada muhafaza edilmiş olması dolayısıyla da tarihsel bir öneme sahiptir. Ankara Etnografya Müzesi ulus-devletin inşasının, milli bilinç yaratma, kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının bir temsili olarak kurumsallaşmıştır. Bu yönüyle Ankara Etnografya Müzesi yalnızca bir müze olmanın ötesinde taşıdığı temsillerle birlikte Cumhuriyetin asırlık tarihinin sembolik bir örneği haline gelmiştir. Bu açıdan Ankara Etnografya Müzesi kültürel mirasın en önemli kurumsal temsillerinden biridir. Kültürel miras toplumların ortak geçmişlerini, tarihi birikimlerini ve kimliklerini yansıtır. Dolayısıyla kültürel mirasın yönetimi kurumsal yapılar, yasa, yönetmelikler ve çeşitli uygulamalarla düzenlenmekte ve uluslararası sözleşmeler de belirlenmektedir. Günümüzde kültürel mirasın -somut ya da soyut- öğeleri toplumlar tarafından sürdürülebilirlik esas alınarak planlanmakta ve önemsenmektedir. Bu çalışmanın amacı kültürel mirasın önem, kapsam ve çerçevesini Ankara Etnografya Müzesi örneklemini üzerinden ele almaktır. Bu çalışmada sürdürülebilir kültürel miras yönetiminin koruma ve yaşatmaya yönelik planlamalarının günümüzde kadar uzanan öneminin kökleri Ankara Etnografya Müzesi örneği üzerinden tartışılmıştır. Çalışmada Ankara Etnografya Müzesi, çağdaş sürdürülebilir kültürel miras yönetimi anlayışının önemli, özgün, tarihi ve sembolik bir örneği olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi Kültür Politikaları, Ankara Etnografya Müzesi, Müze, Kültürel Miras, Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi.

ABSTRACT

Ankara Ethnography Museum is one of the important institutional representations of the centuries-old history of the Republic. The fundamental social, political and economic changes and transformations undertaken at the founding of the Republic were aimed at building the nation-state and creating a national consciousness. The Ankara Ethnographic Museum was the first state-built museum in Turkey and has a historical significance as the body of Gazi Mustafa Kemal Atatürk was preserved there for many years. The Ankara Ethnography Museum has been institutionalized as a representation of the construction of the nation-state, the creation of national consciousness, the protection of cultural heritage and its transmission to future generations. In this respect, the Ankara Ethnography Museum has become not only a museum but also a symbolic example of the centuries-old history of the Republic with the representations it carries. In this respect, Ankara Ethnography Museum is one of the most important institutional representations of cultural heritage. Cultural heritage reflects the common past, historical accumulation and identities of societies. Therefore, the management of cultural heritage is regulated by institutional structures, laws, regulations and various practices, and international conventions are also determined. Today, the elements of cultural heritage -tangible or intangible- are planned and emphasized by societies based on sustainability. The aim of this study is to examine the

¹ Corresponding Author: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, isilay.gokturk@dpu.edu.tr, ORCID ID: 000-0002-4972-8217

importance, scope and framework of cultural heritage through the case of Ankara Ethnography Museum. In this study, the roots of the importance of sustainable cultural heritage management planning for conservation and preservation are discussed through the example of Ankara Ethnography Museum. Ankara Ethnography Museum is identified as an important, unique, historical and symbolic example of contemporary sustainable cultural heritage management.

Keywords: Cultural Policies of the Republican Era, Ankara Ethnography Museum, Museum, Cultural Heritage, Sustainable Cultural Heritage Management.

GİRİŞ:

Osmanlının çöküşü ve ardından Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti devrimsel bir yapılanma sürecine girmiştir. Siyasi, toplumsal, ekonomik ve kültürel her alanda işleyen bu yeni sürecin temel karakteri ise ulus devlet yaratma ve milli bilinci oluşturmaya yöneliktir. Cumhuriyet Türkiye'sinin yapılanma sürecinde kültür politikaları temel hareket noktalarından biri olmuş ve bu politikaları yönlendirecek uygulama ve kurumların hizmete geçirilmesi öncelikli olmuştur. Kurulacak ulus-devlet yapılanmasının meşruiyeti ve birliğinin sağlanmasında kültür, bilinç ve kimlik belirleyici unsurlar olmuştur. Kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması ise ulus kimliğinin ve milli bilincin, kimliğin inşasında bir anahtar olarak görülmüş ve kültür politikaları kapsamında başkent Ankara'da bir müze kurma fikri ön plana çıkmıştır. Cumhuriyet dönemi politikalarının uygulanması ve hayata geçirilmesinde pek çok aydın ve siyasetçi rol almış bu isimlerden en önemlisi de Atatürk'e yakınlığı ile bilinen Ziya Gökalp olmuştur. Gökalp siyasi, toplumsal ve kültürel açıdan Cumhuriyet tarihinin ve Cumhuriyet dönemi yapılanmasının önemli aydınlarından. Cumhuriyet dönemi kültür politikalarının şekillenmesinde etkili olan Gökalp etnografya müzesinin de kurulmasını öneren isimdir (Karaduman, 2007; 2017). Ankara Etnografya Müzesi'nin kurulmasına ilişkin temel fikir ve hareket noktası ulus-devletin yapılanması ve yeni toplum kimliğinin inşasına dayanmaktadır.

Türk kültür ve tarihinin öğelerini temsil eden Ankara Etnografya Müzesi dönemin koşulları içinde düşünülmüş ileri bir adım olarak kurumsallaşmış ve gerek Cumhuriyet'in asırlık tarihinin gerekse kültür politikalarının temsili olmuştur (Gerçek, 1999: 400; Tansuğ, 1990: 663). Müze'yi döneminin koşulları içinde diğer müzelerden ayıran özellikli ve ayrıcalıklı unsurlar bulunmaktadır. Müze, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün isteğiyle planlanmış ve devlet eliyle inşa edilmiştir. Bu planlama ve inşada Türk kültürünü yaratma, koruma, temsil etme ve sürdürme temel hareket noktası olmuştur. Dolayısıyla Ankara Etnografya Müzesi kültürel miras yönetiminin ilk sembolik örneklerindedir. Bu çalışmada da Ankara Etnografya Müzesi kendisine özgün tarihsel özellikleri ile kültürel miras yönetiminin sembolik bir temsili olarak örneklendirilmiştir. Bu açıdan çalışmada bir kültür kaynağı ve değeri olarak müzeler, kültürel mirasın yönetimi, sürdürülebilirliği kapsamındaki içeriğin kurumsal bir sembolü olarak ele alınmıştır.

Müzeler birer kültür kurumu olarak kolektif kimliğe ilişkin biz'in meşrulaştığı, kültürel ve toplumsal hafıza mekanlarıdır. Merkezi olarak kamu yararı gözetilen bir kurum olan müzeler toplumun kültürel mirasını toplum adına koruyan ve yine toplumun kültür varlığının somut bir belgesidir. Bu açıdan müzeler tarihsel, toplumsal ya da siyasal formların kültürleştirilmesinin dikkat çekici örneklerindedir. Müzeler kültürlerin dışavurum aracıdır ve toplumsal yeniden inşasının etkin bir aracıdır. Dolayısıyla kolektif hafızanın ve kültürel mirasın hem yaratıcısı hem de taşıyıcısı ve aktarıcısıdır. Kültürel bir kurum olarak müzeler, toplumların kültürel hafızalarının korunduğu ve yaşatıldığı mekanlardır. Toplumlararası ilişkilerin hızla farklı düzlemler üzerinden şekillendiği günümüzde müzeler, kültürel alışveriş, katılım, tanıtım gibi pek çok işlevi üstlenmişlerdir. Örneğin sanal müzecilik bu anlamda müzelerin kültürel işlevlerini genişleten bir uygulama olmuştur. Gerek kamu politikaları uygulamalarında gerekse kültür politikaları uygulamalarında müzeler toplumlararası kültürel ilişkilerin formel kaynakları olmuştur. Bu açıdan müzelerin toplumlararası iletişimin kurumsal bir yapılanması olduğunu da ifade etmek

mümkündür. Dolayısıyla müzeler kültürel mirasın kurumsal bir yansımasıdır ve kültürel miras yönetiminin sürdürülebilirliğinin işlevsel çerçevesini sunmaktadır.

Toplumsal yapıya ait ve kültürün bir taşıyıcısı olan olguların, olayların, grupların, kişilerin, nesne ya da durumların kültürleştirilmesi toplumların kimliklerinin oluşmasında önemli bir işleyiş biçimidir. Kültür, toplumsal yapı içindeki ağ biçimleri ve karakterleri ile toplumların kimliğinin en önemli anahtarı olarak konumlanmaktadır. Kültürün toplumsal yapı için anahtar bir form olarak işlenmesi toplumsal siyasetin, kurumların, kurumsallaşmaların temel hareket noktası olmuştur. Bu şekliyle esasen kültür, hem bir yapı formu, bir inşa biçimi hem bir kimliklendirme aracı ve hem de koruma/aktarmayı içeren bir anahtar olarak kültürel miras şeklinde toplumlar için varlık kazanır. Kültürel mirasa yönelik toplumsal duyarlılık özellikle XIX. yüzyıl sonrası ve XX. yüzyılla birlikte kurumsallaşma ve uluslararası sözleşmelerle birlikte formel bir biçim kazanmıştır. Özellikle günümüzde ulusal ve uluslararası alanlarda sürdürülebilirliğin esas alındığı bir kültürel miras yönetimini içeren bir bakış açısına yerleşmiştir.

1. Kültürel Miras: “Koruma ve Yaşatma”dan Sürdürülebilir Kültürel Mirasa

Kültürel miras, nesillerin birikimli bilgi ve deneyimlerini ifade eden, toplumların kültürel kimliklerini zenginliğini yansıtan ve yalnızca bir topluluğun veya ulusun ötesinde genel olarak insanlığın mirası olarak kabul edilen bir kavramsallaştırma olarak kullanılmaktadır (Hosagrahar, 2010: 193). Bu açıdan kültürel miras, aynı toplumdaki bireylerin ya da grupların ortak geçmişlerini ve tarihi birikimlerini ortaya koyan, soyut ve somut olmak üzere yalnızca içinde bulunduğu toplum ve gelecek kuşaklar için değil tüm insanlık için anlam ifade eden zenginlik olarak tanımlanmaktadır (Kuşçuoğlu ve Taş, 2017: 58). Dolayısıyla, genellikle uzmanlaşmış kurumların elinde bulunan, toplumların eski, önemli ve korunmaya değer olarak gördüğü ve bilinçli koruma önlemlerine uygun olarak tanımladığı yerleri, nesnelere, alanları, uygulamaları ve taşınır/taşınmaz eserleri içermektedir (Brumann, 2015: 414). Kültürel mirasın tanımından öte içeriğinin geniş bir düzlem içinde belirlendiğini ifade etmek mümkündür. Kültürel mirasın içeriği bir taraftan; tarihi anıtlar, müzeler, arkeolojik sitler, sanat ve mimarinin başyapıtları ya da daha geniş anlamda doğal olanı içeren çevre, flora ve fauna gibi alanlar olabileceği gibi diğer taraftan da mitler, inançlar ya da din, dil gibi somut olmayan miras geleneklerini de kapsayabilmektedir (Hosagrahar, 2010: 193). Kültürel mirasın geniş içeriği, kültürel mülkiyet, gelenek, kültürel aktarım ya da toplumsal hafıza ve hafıza mekanları gibi bir dizi başka olgu ve terimle birbirinin yerine kullanılabilirlik noktasına kadar örtüşmektedir (Brumann, 2015: 414). Bu açıdan daha kapsayıcı bir açıklamayla kültürel miras, bir grubun veya toplumun geçmişten devraldığı somut eserler (kültür varlıkları) ve somut olmayan niteliklerin mirası olarak tanımlanmaktadır. Kültürel miras, günümüzde geçmiş ve gelecek arasında köprü kuran bir kavramdır ve toplumlar için taşıdığı değerler nedeniyle günümüzde korunmakta ve gelecek nesillerin yararına sunulmaktadır (URL-1).

Kültürel miras, ifade biçimleri aracılığıyla hafızayı aktarır ve böylece maddi nesnelere maddi olmayan olgulara bağlar ve onlara yeni anlamlar kazandırır (Hosagrahar, 2010: 193). Miras'ın işleyişinin özünde hatırlama ve bellek yatar ve kültürel bellek, toplumsal hatırlama biçimleri ile yakından ilgisi bulunmaktadır. Assmann (2015) toplumların farklı biçimlerde hatırlama kültürü ve kültürel bellek geliştirdiklerini ifade eder. Bu açıdan Assmann hatırlama -geçmiş bağlantısı-, kimlik -politik imgeleme- ve kültürel süreklilik -gelenek oluşturma- arasındaki bağlantıyı inceler. Assmann'a (2015: 23) göre her kültür hem toplumsal boyutta hem de zaman boyutunda bağlayıcı ve birleştirici bir yapı oluşturur. Ortak eylem, deneyim ve beklenti mekânlarından bir '*sembolik anlam dünyası*' yaratarak, birleştirici ve bağlayıcı gücüyle bireyleri birbirine bağlar. Kültür, önemli deneyim ve anıları biçimlendirilip canlı tutarak, ilerleme halindeki şimdiki zamanın ufkuna, bir başka zamanın görüntülerini katar ve geçmiş -dün- ile bugünü -geleceği- birleştirir. Aynı zamanda kültür, kuralcı ve anlatısal, yönlendirici ve nakledici yönü ile bireylere 'biz' deme imkânı veren kimlik ve aidiyet temelleri yaratır. Dolayısıyla ulusların ortak kimliği, ortak aidiyetin bilince çıkarılmasıdır (Assmann, 2015: 143). Bu açıdan toplumsal olarak inşa

edilen kültürel miras bir kaynak olarak; ulus kimliği ve kültürü yaratmada etkin bir rol oynar ve toplumun miras'a bağladığı değer de kültürel anlamlarla birlikte "biz" üzerine karakterize edilir. Müzeler ise toplum için kültürel, sembolik anlam dünyası yaratmanın kurumsal temsilcileri olarak işlev görmektedir.

Kültürel miras kavramının ortaya çıkışı koruma/muhafaza etme fikriyle doğrudan ilişkilidir ve anıtlara, binalara, sanat eserlerine vb. farklı değerlerin atfedildiği uzun bir tarihsel gelişimin sonucudur. Sanat eserleri ve diğer kültürel başyapıtlar gibi daha küçük nesnelere toplanması geleneği '*antikacı ilgisine*' ait olmakla birlikte geç orta çağ ve erken modern dönemdeki ilk koleksiyonlar '*bir odadaki tüm dünya*' tipi ansiklopedik koleksiyonlardan oluşmaktadır. Bu koleksiyonlar uzun bir kurumsallaşma sürecinin ilk aşamaları olmuştur. XIX. yüzyıl ve sonrası ulusal miras kavramı bu süreçteki kilit faktörlerden biri olmuştur. Bu da ulusal müzelerin ve anıtları koruma komisyonlarının ya da kurumlarının kurulmasına yol açmıştır. XX. yüzyıla birlikte özellikle ulus-devletlerin inşası ve dünya konjonktüründe meydana gelen köklü değişimler ile de uluslararası UNESCO gibi örgütler, dünya mirası, dünya belleği gibi kavramları koruma literatürüne dahil ederek birçok ulusun kültürel miras yönetimini kurumsal şartlarla uluslararası standartlara bağlanmıştır (URL-1).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO'ya (URL-2) göre kültürel miras; sembolik, tarihi, sanatsal, estetik, etnolojik, antropolojik, bilimsel ve toplumsal önem dahil olmak üzere çeşitli değerlere sahip eserler, anıtlar ve müzelerdir. Kültürel miras, hem somut mirası (taşınır, taşınmaz ve su altı) hem de kültürel ve doğal miras eserlerinin, alanlarının veya anıtlarının ürettiği somut olmayan kültürel mirası içermektedir. Kültürel miras, yalnızca anıtlar ve nesne koleksiyonlarıyla sınırlı olmayan; aynı zamanda sözlü gelenekler, sahne sanatları, sosyal uygulamalar, ritüeller, festivaller, doğa ve evrenle ilgili bilgi/pratikler veya geleneksel el sanatları üretme bilgi ve becerileridir. UNESCO'ya (URL-3) göre '*atalarımızdan miras kalan ve torunlarımıza aktarılan gelenekleri veya yaşayan ifadeleri*' içeren '*evrensel ahlaki bir yükümlülüktür*'. UNESCO (URL-3) tarafından kültürel mirasın, artan küreselleşme karşısında kültürel çeşitliliğin korunmasında önemli bir faktör olduğu ifade edilmiştir. Kültürel miras bu anlamda farklı toplumların kültürel mirasının anlaşılmasına, kültürler arası diyaloga yardımcı olacak ve diğer yaşam biçimlerine karşılıklı saygıyı teşvik edecektir. Dolayısıyla kültürel tezahürün kendisinden ziyade kültürel mirasın önemi, kültürel miras yoluyla bir nesilden diğerine aktarılan bilgi ve beceri zenginliğindedir.

Kültürel miras erken dönemde bir değer olarak 'ulusal gurur ve birlik' kaynağı içinde temellenmişken bu değer çağdaş koruma yaklaşımında '*yerel ve bölgesel kimlik, mekânsal kalite, ekonomik refah ve sosyal uyumun kaynağı*' olarak belirginleşmiş ve yaygınlaşmıştır (Dinçer ve Enlil, 2012: 47). Kavramın genel çerçevesi aynı olsa da son yıllarda ortaya çıkan '*yeni miras*' kavramı miras nesnelere çok insanlarla dünyaları arasındaki etkileşim sürecine odaklanmaktadır. Bu yeni miras görüşü, insan hakları sözleşmesiyle yakından ilgilidir ve '*Kültürel Mirasın Toplum İçin Değeri Sözleşmesi*' (Faro Sözleşmesi) (URL-4) adıyla 2005 yılında yayınlanmıştır. Faro Sözleşmesi'nin insan odaklı bakış açısı kendisini Avrupa Komisyonu'nun ve UNESCO'nun daha önceki miras anlaşmalarından ayırmaktadır ve '*dünyada var olmak*' gibi temel ve gündelik bir insani sorunu ele aldığı söylenebilir. Faro Sözleşmesi'ne göre miras terimini metalaşmış ve eşyalaşmış şeylerle sınırlamak, mirasın yaşamın gündelik tecrübesiyle kişisel bellek ve kimlikteki merkezi yerini gözden kaçırmak olur. Bu 'yeni miras' anlayışı '*mirasın toplum tarafından hizmet görmesi yerine ... mirasın topluma hizmet etmesi*' gerektiğine yöneliktir (Fairclough, 2012: 35-36). Kültürel mirasın kapsam ve içeriğinin uluslararası çerçevede önemini koruyan bir kavrayışla ele alındığını ifade etmek mümkündür. Kapsam ve içeriğinin farklılaşmasına karşın sürdürülebilirlik, bir kaynak olarak kültürel miras yaklaşımı için temel bir politika ve belirleyicidir.

Sürdürülebilirlik, Avrupa Komisyonu'nun (URL-5; URL-6) kültürel miras eylem planı çerçevesinin içinde, kültürel mirasın sosyal sermayeyi geliştirme, ekonomik büyümeyi artırma ve çevresel sürdürülebilirliği güvence altına alma potansiyelini vurgulayacak şekilde açıklanmıştır. Avrupa Komisyonu, Avrupa'da sürdürülebilir kültürel, sosyal, çevresel ve ekonomik kalkınma için bir kaynak olarak anlaşılan kültürel mirasta sürdürülebilirliği önceliklerinden biri olarak kabul etmiştir. Bu çerçevede kültürel miras yoluyla şehirleri ve bölgeleri yeniden canlandırmak, miras binaların uyarlanarak yeniden kullanımını teşvik etmek, kültürel mirasa erişimi sürdürülebilir kültür turizmi ve doğal miras ile dengelemek üzerine oluşturulmuş üç eylem kümesi tanımlanmıştır. Bu açıdan kültürel mirasın sürdürülebilirliği ve yönetimi; miras bilinci oluşturan, somut ya da somut olmayan kültür varlıklarını koruma ve yaşatma dengesini gözetken, risk faktörlerini önleyen ve azaltan, katılımcı yaklaşımı destekleyen, organizasyonel yapıyı geliştirilebilir kılan, kültürel mirasın geçmişi, bugünü, geleceği ve devamlılığı için program ve eylemleri oluşturacak planlara bağlıdır (Başdoğan, 2022: 1218).

Kültürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlamak finansman, yönetim ve insan kapasitesi gibi pek çok faktöre bağlıdır. Konuyla ilgili geliştirilen politikalar sürdürülebilirliğin sağlanmasında önemli çerçevelerden biridir. Kavram genellikle kültürel sürdürülebilirlik olarak anılır ancak kültürün sürdürülebilirliğinden büyük ölçüde farklıdır. Kültürün başlı başına korunmasıyla, yani miras da dahil olmak üzere uygulamaların, inançların ve kimliğin ve belirli bir kültürün gelecekteki varlığının sürdürülmesiyle ilgilidir (Jelincic ve Tisma, 2020: 79). Ancak kültürel mirasın gelecek nesiller için sürdürülebilir olarak korunmasının ötesinde bir kültür politikası yönetimi ve kültürel mirasın sürdürülebilir şemalarının çıkarılması ile ilgili bir çerçeveden söz etmek gerekmektedir. Kültürel miras yönetimi, kültürel mirasın kamu yararına tanımlanması, korunması ve idaresi ile ilgilenen ve giderek büyüyen bir alandır (URL-7). Bu açıdan kültür politikalarının yanında kültür mirasının varlık, değer ve kaynak olarak tanımlanması, korunması, değerlendirilmesi ve topluma sunulması sürdürülebilirliği için idari ve finansal modeller hazırlanması ve bu sürece katkıda bulunacak paydaşların belirlenmesi günümüzde kültür mirası yönetimi alanını meydana getirmektedir (Ünsal, 2012: 23).

Kültürel miras toplumların kültürlerini muhafaza etmeleri ve bir sonraki kuşağa aktarmalarının bir açıklaması olarak kabul edildiğinde müzeler bu açıklamanın en dikkate değer örneklerinden biridir. Kültürel mirasın belleği ve bir hafıza mekânı olarak müzeler ve müze nesnelere kolektif belleğin unsurlarını canlı tutma görevini yerine getirirler. Ulus devletlerin aktarmaya çalıştıkları siyasal mirasın korunduğu mekanlar olarak müzelerin sergiledikleri nesnelere kolektif hafızaya ve ulusal kimliğe katkı sağlamaktadır (Tasouji, 2013: 130). Assmann'a (2015: 30-31) göre kültürel bellek; kültürel anlamın öğelerindeki dönüşümü örgütlenme biçimlerindeki tarihi değişimleri ele alabilmek için diğer bir deyişle 'geleneğin oluşumu', 'geçmişle ilişki' ve 'politik kimlik ya da imgelem'in tartışılabileceği işlevsel bir çerçeve ihtiyacını karşılar. Assmann (2015: 152) bu şekilde kültürel belleğin yalnızca yapay ve kurumsal olarak oluşturulabileceğini ve kültürel anlamın kendiliğinden dolaşımı ve yeniden üretiminin mümkün olmadığını, sahnelenmesi ve dolaştırılması gerektiğini ifade eder. Dolayısıyla müzelerin kültürel mirasın yönetiminin bir planlaması olduğunu ifade etmek mümkündür. Müzeler kuruluş amaçları itibarıyla kültürel değerlerin korunması toplum yararına değerlendirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması amacını taşımaktadır (Gerçek, 1999: 10). Günümüzde müzelerin koruma, yaşatma ve sergilemenin ötesine genişleyen bir işleve sahip olduğu görülmektedir. Uluslararası Müzeler Konseyi'nin (ICOM) yaptığı yeni tanıma göre müze, "...somut ve somut olmayan mirası araştıran, toplayan, koruyan, yorumlayan ve sergileyen, toplumun hizmetinde olan, kâr amacı gütmeyen kalıcı bir kurumdur ve kamuya açık, erişilebilir, kapsayıcı müzeler çeşitliliği ve sürdürülebilirliği teşvik eder". Bu açıdan ICOM'un yaklaşımında müzeler; eğitim, eğlence, yansıma ve bilgi paylaşımı için çeşitli deneyimler sunarlar ve toplulukların katılımıyla faaliyet gösterirler (URL-8). Dolayısıyla müzeler kültürel mirasın yalnızca muhafaza edildiği ve sergilendiği mekanlar olmanın ötesinde sürdürülebilirliğe dayalı interaktif bir biçim kazanmıştır.

Kültürel miras geçmişten günümüze toplumlar tarafından farklı bakış açıları ve kurumsal yönelimleriyle farklı şekillerde önemsenmiş ve dikkate alınmıştır. Bu önem ve dikkat özellikle XX. yüzyıl başlarında müzecilik gibi kurumsal faaliyetlerin kökleşmesi ile pratikleşmiştir. Bu dönemde kültürel mirasa ilişkin temel ortak yönelim ulus kimliği, kültürü ve bilinci yaratmaya yönelik olmuştur. Bu amaç ve kapsam kültürel mirasta “koruma ve yaşatma” yaklaşımlarını merkeze almıştır. Günümüzde ise kültürel miras yaklaşımı özellikle sürdürülebilirliğe ilişkin bir kurumsal yapılanma içindedir. Müzeler ise bu yapılanmanın önemli bir parçasıdır. Ankara Etnografya Müzesi de kültürel miras yaklaşımlarının tarihsel seyri içinde konumlanmış ilk sembolik örneklerindedir. Müze, geçmişten günümüze tarihsel özelliklerini korumuş olmakla birlikte günümüzde sanal müzecilik (URL-9) gibi kültürün uluslararası yaygınlaşmasına ilişkin dijital uygulamaları da kullanmaktadır.

2. Cumhuriyet Dönemi Ulus Kimliğinin İnşası Bağlamında Kültürel Miras

Avrupa’da bağımsız egemen devletlerin yan yana var olma hakkı 1648 Westphalia Antlaşması’yla bir norm olarak kabul edilse de ulus-devlet oluşumunun tamamlanması yüzyıllar sürmüştür (Harvey, 2008: 56). Fransız İhtilali ve Endüstri Devrimi gibi iki makro devrim, XIX. yüzyılda yenenin, modern olanın ortaya çıkmasında ve en çok da ulus-devletlerin inşasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. İmparatorlukların çöküşü ve yerini ulus-devletlere bırakması modern ideolojiler çerçevesinde devletlerin kendisini inşa etmesi, Fransız İhtilali sonrası siyasal olgulara ve Endüstri Devrimi sonrası iktisadi gelişmelere dayanır. Bu anlamda imparatorluk yapılarının yerine inşa edilen ulus-devletler kendi kimliklerini-kültürlerini-tarihlerini ait oldukları uygarlığın sürekliliği içerisinde inşa etme çabası içinde olmuşlardır. Ulus mekanik ya da statik değil sosyal bir birlikteliktir ve her ulusun bir tarihi ve kültürü vardır. Bu tarihsel arka planda ulus-devlet anlamındaki ulus, toplum kadar moderndir/yenidir. Bu açıdan ‘socius’ merkezli perspektif her türlü insan birlikteliğine zamanın, zeminin, tarihin ve kültürün kattıklarını göz ardı etmeksizin ele alan bir yaklaşımı kavramak zorundadır (Çelebi, 2008: 72-73). Her toplum ayrı bir tarihe, kültüre dolayısıyla gelişme, ilerleme biçimine sahiptir. Avrupa merkezli Batı toplumları için bu ilerlemenin tarihsel kaynak ve dayanakları kendine özgüdür. Bu açıdan Türkiye için modernite sürecinden ziyade modernleşme sürecinden bahsetmek mümkündür.

Osmanlı İmparatorluğu’nun gerileme ve çöküş süreçlerine çözüm adına girişilen reform hareketleri ve Batılılaşma çabaları; kültürel, siyasi, ekonomik alanlarda düzenlemeler ve oluşan düşünce akımları olmak üzere her alanda kendisini göstermiştir. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması’ndan 1918 Mondros Mütarekesi’ne kadar geçen zaman içinde çöküş karşısında alınacak önlemlere, Batı’ya karşı ancak onlar gibi olarak karşı koyulacağı düşüncesinde hareket edilen temel bir politika yön vermektedir (Toynbee, 1999: 47). Osmanlı subay ve aydınları, Batı’dan edindikleri tecrübeler ile parlamenter mücadelelere girişmişler ve fikri alanda Cumhuriyet ve yeni ideolojik yapılar hâkim olmuştur. Modern sanayinin toplumlarının reçetesi olan pozitivist bilime göre örgütlenmiş yeni bir devlet ve toplum tesis etmek Jön Türk aydınlarının başlıca hedefi olmuştur (Bulut, 2021: 7). Osmanlı’nın çöküşü ve ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti bu süreklilik içinde ulus-devleti inşa etmiştir. Cumhuriyet ideolojisi topyekûn modernleşmeyi hedeflemiş ve çağdaş Batı uygarlıkları seviyesine ulaşmayı siyasi bir seçim olarak benimsemiştir. Çağdaş Batı uygarlığına ulaşmada kent ve köy planlamasından mimariye, sanatta müzikten resme bir kültür kalkınması gerçekleştirmek her alanda başlıca hedef olmuştur. Modern bir başkent olarak yeni baştan yapılacak olan Ankara’nın, Cumhuriyet’in çağdaş simgesi olarak inşa edilmesi bu projenin önemli bir aşamasıdır (Aslanoğlu, 2010: 26).

Cumhuriyet Dönemi kültür politikaları; kentleşmeden mimariye, müzecilikten sanata, edebiyattan eğitime kadar geniş bir çerçevede içinde şekillenmiştir. Bu çerçevede, tarihdışı’nda görülmüş olan Batı-dışı toplumlar için modernist bakış açısının içerdiği tarihsel eylemlilik etkisinin bir yansıması şeklinde biçimlenmiştir. Kimlik inşasında, ulusların coğrafyalarındaki tarihe eklenmeleri son derece önemlidir ve bunun için de arkeolojik çalışmalarla birlikte kültürel eserlerin müzeleştirilmesi gayet

temeldir. Çünkü uluslar kültürel anlamda müzelerde kurulur (Artun, 2017: 54). Bu açıdan Cumhuriyet Dönemi kültür politikalarının işleyişi bir '*tarihsel doğruluk*' inşa etme çabasının da temeli olarak karakterize olmuştur. Ulusu, ulus bilincini, kimliğini ve kültürünü anlatılaştırmak, sembolikleştirmek ve sergi nesnelere dönüştürmek de arkeoloji, filoloji, etnoloji ve müzebiliminin seferber edildiği ve aktif bir biçimde desteklendiği (Bozdoğan, 2012: 23, 263; Demirci ve Gençkaya, 2018: 63; Öndin, 2003: 60-61) bir kültür politikasının ana karakterini oluşturmuştur. Bu açıdan Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar uzanan çizgide kültür politikaları farklı dönemlerden ve önemli aşamalardan geçmiştir. 1920'lerde başlayan bu süreç Türkiye'de izlenen kültür politikalarını farklı şekillerde karakterize etmiştir. Dört dönem üzerinden ele alınabilecek bu sürecin ilk halkası 1920-1938 yılları arasında geçen ve Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen kültür devrimi dönemi; ikinci evresi 1939-1945 yılları arasını kapsayan, hümanizma ve aynı zamanda kültür devrimine karşı tartışma dönemidir. Üçüncüsü ise 1946-1950 yılları arası evrimcilik dönemi ve son olarak 1950-1960 yılları arasını kapsayan tavizler dönemidir (Atabay, 2009: 463). Bu dönemleştirmeler farklı şekillerde yapılabilir ve ele alınabilir. Ancak Türkiye'nin kültür politikalarının üç ana tarihsel hat üzerinde inşa edildiğini ifade etmek mümkündür. İlk olarak kültür politikalarının devlet eliyle inşa edildiği erken Cumhuriyet döneminden söz etmek mümkündür. İlk dönemde politikalar, tarihsel, siyasi, toplumsal koşullara bağlı olarak milli kimlik, bilinç ve kültür yaratma amacına dayanan bir şekilde karakterize olmuştur. İkinci olarak çok partili hayata geçiş ve 1980'lere kadar süren dönemde siyasal ayrışma, kutuplaşmalar kültür politikalarını şekillendirmiştir. Son olarak ise 1980'lerden günümüze kadar uzanan üçüncü dönemden bahsetmek mümkündür. Üçüncü dönemle birlikte kültür politikalarının uluslararası organizasyonel yapılara dahil olduğu, kültür/kültürel formların çağa uygun toplumsal gelişme/ilerlemenin bir aracı olduğu ve kurumsallaşmanın belirginleştiği ifade edilebilir. Bu dönemleştirmelerde belirleyici faktörler dönemin tarihsel, siyasal, ekonomik ve toplumsal koşulları olmuştur.

Erken Cumhuriyet dönemi kültür politikalarının belirlenmesinde dönemin koşulları belirleyici olmakla birlikte özellikle Ziya Gökalp'in kültür yapılanmasına katkısı dikkate değerdir. Hars ve medeniyet kuramı ile Cumhuriyet dönemi kültür politikasının oluşmasında etkin rol oynayan Gökalp pratik ve teorik düzelmeye kültür politikalarını etkilediği gibi geçmişten günümüze kültürel tartışmaların ana çizgisini de belirlemiş ve etkilemiştir. Gökalp, halk kültürünün edebiyat, müzik, mimari, el sanatları ve oyun gibi çeşitli dallarıyla, dinsel gelenekler ve ahlaki değerlerde ulusal Türk geleneklerini görür (Heyd, 1979: 115). Gökalp'e göre bir toplumu bağlayan ülküler, müşterek bir geleceğin kurulmasına yönelik bir siyasal iradeyi değil, müşterek bir kültürel hazineyi içermektedir ve toplumsal gelişmenin amacı bir ulusun gerçek ruhu olan kültürel bağını ortaya çıkaran böyle bir toplum şeklidir (Heyd, 1979: 53-54). Gökalp'in Türkleşmek, İslamlaşmak Muasırlaşmak tezi Cumhuriyet döneminde yalnızca düşünce dünyasında değil siyasi ve kültürel alanda da önemli etkiler yaratmıştır. Gökalp'in (2016: 15-17) Türkleşmek ve İslam'da kalmak arasında çağdaşlaşma yani Batılılaşma ile bir sentez kurulabileceğine yönelik tezi Türklüğün ve İslam'ın idealleri arasında bir tezat olmadığı gibi, bunlarla muasırlaşmak ideali arasında da bir tezat olmadığına dayalıdır. Muasırlaşmak, yalnızca Batı'nın teorik ve pratik bilim ve tekniklerini kabul etmektir. Kültürde, dinde ve milliyette aranması gereken ahlaki ihtiyaçlar ise, sanki birer makine veya teknik imişler gibi Batı'dan ithal edilemezler. Gökalp'in kültür ve uygarlık ayrımı '*hars (kültür) millidir (ulusal), medeniyet (uygarlık) beynelmiledir (uluslararası)*' formülüyle Cumhuriyet Dönemi düşünce dünyasını ve kültür politikalarını şekillendirmiştir. Batılılaşma siyasi seçiminin ilkesi ulusal kültürün, uluslararası medeniyetin sentezi olarak biçimlenmiştir. Gökalp'in etkin olduğu bu sentezde kültür yani hars ulusal, uygarlık yani medeniyet uluslararası bir biçimde ele alınmıştır. Cumhuriyet'le birlikte her şeyi kapsayan evrensel medeniyet fikrinin Batılılaşma seçimi ve 'muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak' formülüyle mitleştiği bir dönemde milli kültürün tüm alanlarda belirleyici bir ana kaynak olarak ele alınması dikkate değerdir.

Gökalp'in kültür (*hars*) yaklaşımının kaynağını folklor ve müzecilik oluşturmuştur (Koçak, 2009: 378). Gökalp, etnografya müzesi, millî müze ve millî kütüphane gibi kültürel kurumlara olan ihtiyacı Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devamlı işleyen ve İttihat ve Terakki Partisi'nin parti programına yerleştiren fikir adamıdır (Karaduman, 2007; 2017). Bu amaçla Gökalp, Etnografya ve Arkeoloji Müzeleri, Türk folkloru ve Türk kültür tarihine ilişkin var olan belgeleri kapsayan kütüphaneler, Türk kültürünün canlandırılmasında rol oynayacak Türkoloji Derneği, yapılacak toplumsal araştırmalar için gerekli verileri sağlayacak İstatistik Enstitüsü ve bir ulusal tiyatro ve konservatuar kurulmasını önerir (Heyd, 1979: 115). Gökalp Ankara'da bir etnografya müzesinin kurulmasına yol açan fikri alt yapının mimarıdır ve milli müze ve etnografya müzesi konusunda ısrarlı olması ulus-devletin kültürel alt yapısını oluşturma amacına yöneliktir (Karaduman, 2016: 84; 2007). Gökalp (1980: 43) "*Hars Teşkilatı*" başlıklı makalesinde "*Millî harsımızın şuurlu bir hale gelip yükselmesi ne gibi teşkilatlara muhtaçtır?*" sorusunu sorar. Gökalp'e göre bu kurumlar milli müze, etnografya müzesi, milli tarih kütüphanesi gibi kurumlardır ve "*...bizde hakiki Türk müzesine ihtiyaç...*" bulunmaktadır. Gökalp bu aşamada milli müze ve etnografya müzesi ayrımı yapar ve etnografya müzesinin önemini özellikle vurgular. Gökalp'e (1980: 43-45) göre etnografya müzesinin amacı milli müzeden farklıdır. Milli müze milli tarihin müzesi iken etnografya müzesi "*milletimizin halihazırdaki hayatının*" müzesidir ve milli müze mazi'nin müzesi iken etnografya müzesi hal'in müzesidir. Millî müzeler, bir milletin tarih boyunca ürettiği maddi ve manevi unsurları bir araya getirip, muhafaza ve teşhir eden, dolayısıyla toplumu etkileyip biçimlendirirken etnografya müzeleri, toplumların hâlihazırdaki yaşam biçimleri ve kültürel değerlerini araştırmayı ve sergilemeyi amaç edinir. Dolayısıyla bu müzeler, kültürel kimliğin oluşması ve pekişmesinde önemli bir rolle konumlanırlar. Gökalp, İmparatorluk'tan kalan İstanbul Arkeoloji Müzesi'ni medeni, beynelmilel ve ilmi değerleri yüksek, fakat harsi ve millî değeri aşağıda olan bir müze olarak görür. Topkapı Sarayı Müzesi ise harsi müze değildir ve medeni müze içinde değerlendirilebilir. Bu açıklamalarla hakiki bir Türk müzesi yalnız Türk kültürüne (harsına) ait eserler bir araya getirilerek oluşturulabilir ve bu şiddetli bir ihtiyaçtır (Karaduman, 2007; 2017).

Abdülhak Şinasi Hisar'ın (2010: 24) deyişle "*...“asar-ı atika”yı muhafaza ile bunlarla bir müze toplamak fikri*" ulus-devletin inşasında kültürün belirleyici bir politika olarak benimsenmesi ve kültürel mirasın bu politikanın sağlamasını yapacak unsurlardan biri olması yönünde gösterilen refleksi dayalıdır. Bu açıdan kültürel mirası koruma ve aktarma kültür politikalarının temel hareket noktası olmuştur. Günümüzde kültür varlığı olarak tanımlanan kültürel miras değerleri, Osmanlı Dönemi ve ardından uzun bir süre Cumhuriyet Türkiye'si'nde *Asar-ı Atika* olarak tanımlanmaktadır (Madran, 1996: 59). 1869, 1874, 1884 ve 1906 yıllarında çıkarılan Asar-ı Atika Nizamnameleri kültür varlıklarının korunmasına dair çıkarılan kanunlardır. İlk yaklaşımlarda çoğunlukla taşınır kültür varlıkları, müze objeleri/nesneleri ve arkeolojik kazılar üzerine yoğunlaşan bu yasal düzenlemeler, zamanla tüm taşınır/taşınmaz varlıkları içerecek şekilde geliştirilmiştir (Çal, 2009: 331; Dişli, 2022: 443). 1906 tarihli son Asar-ı Atika Nizamnamesi 67 yıl yürürlükte kalmıştır (Yücel, 1996: 920). Günümüzde ise 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı '*Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu*' ile korunmakta olan kültür varlıkları, "*tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş, bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar*" şeklinde tanımlanmıştır (URL-10). Bu tanımlamada yer alan kültür varlıklarının, kültürel miras tanım ve içeriği ile paralelliği dikkat çekicidir. Dolayısıyla kültür varlıklarının kurumsal reflekslerle ve kamu düzenlemeleriyle korunması refleksi kültür politikalarının işleyişteki yönünü temsil etmektedir. Kültür varlıklarının korunması refleksinin kültürel mirasın sürdürülmesi ve kamu politikalarıyla desteklenmesi yönünde bir kapsam içinde konumlandığını ifade etmek mümkündür. Bu açıdan Osmanlı Döneminden başlayan asar-ı atika refleksi günümüze kadar uzanan süreçte kültür varlıklarını ve kültürel mirası koruma, yaşatma, sürdürülebilir çerçevede gelecek kuşaklara aktarma kapsamında kurumsal işleyiş içinde varlığını sürdürmüştür.

Cumhuriyet'ten günümüze kadar uzanan çizgide kültür politikalarının devrimci, revizyonist/reformist, ilerlemeci/çağdaş tüm biçimleri ulusal kimliği yaratmanın ve kültürel mirası bu kimliğin karakterize edici bir unsuru olarak planlamanın bir biçimi olarak işlemiştir. Kültürel miras bu açıdan toplumların tarihsel süreçleri ve kimliklerinin inşa edici, muhafaza edici ve kuşaklara aktarıcı aracıdır. Kültür politikalarının ve kültürel miras yönetiminin Cumhuriyet tarihinden günümüze uzanan geniş tarihsel çizgisi farklı kültürel formlar için farklı perspektifler üzerinden ele alınabilir. Ancak müzeler ulus-devlet yapılanmasında ve kültürel miras yönetiminde ayrıcalıklı bir rol üstlenmiştir. Cumhuriyet inkılabını yapan uluslarda müze fikri bir kültürü inşa etme adına canlanmıştır (Şapolyo, 1939). Anderson'a (1995: 198) göre ulus fikrinin kurumsallaşması için nüfus, harita ve müzeye ihtiyaç vardır ve müzeler de müzeleştirilen hayal gücü de köklü bir şekilde siyasaldır. Bu açıdan tarihi ve ulusa ait olan "...bütün abide ve eserlerin korunması meselesi, tek mil kültür işlerinin, nasıl nispi ve milli olduğunu bir daha vuzuhla..." göstermekte ve ispat etmektedir ve "milliyet meselesi bizim için de yalnız ırki değil, harsi bir mesele olduğuna göre, milliyetimizin şuuru ancak böyle, milli kültürümüzün esaslarına ve istinat direklerinin dayandığı sahalarda koruyabiliriz." (Hisar, 2010: 35). Müzeler ilerlemenin, gelenek ile ulusun, tarihsel miras ile mecellenin eklemlenmesinde bir katalizör işlevi görmüş gerek ulusal gerekse evrenselci anlamda kültürel meşruluğun kuruluşunun ana planlarını sağlamıştır (Huysen, 1999: 25). Dolayısıyla Cumhuriyet Dönemi'nde müzelerle birlikte hedeflenen şey "...hayatımıza ait ölü malzemenin derlenip toparlanması değil; tam tersine, heyecanı zirvelere yükselmiş bir inkılap hareketinin ruhi şaşasının somutlaştırılması"dır (Turinay, 2010: 10).

3. Kültürü Müzeleştirmek: Ankara Etnografya Müzesi

Türkiye'de müzeler Batılı örneklerine göre uzun bir geçmişe dayanmamakla birlikte ilk çalışmalar ve örnekler Tanzimat Dönemi'nde görülmektedir. Bu anlamda ilk müze, İstanbul Aya İrini Kilisesi'nde Mecmua-i Esiha-ı Atika ve Mecmua-i Âsar-ı Atika adıyla, Tophane-i Amire müşiri Ahmet Fethi Paşa tarafından eski silâhların bir araya getirilmesiyle 1846 yılında kurulmuştur. Mecmua-i Esiha-ı Atika'ya daha sonra Müze-i Askerî-Askerî Müze adları verilmiştir. Mecmua-i Asar-ı Atika'da ise çoğunlukla arkeolojik eserler bir araya getirilmiş ve daha sonra Müze-i Hümayun ve Arkeoloji Müzesi adlarını almıştır. Alman Dr. Anton Detheir'in Müze-i Hümayun riyasetinin ardından Osman Hamdi Bey Müze-i Hümayun müdürlüğüne gelmiş ve Osmanlı müzeciliği bir gelişim süreci içine girmiştir. 1910 yılından sonra Halil Ethem Eldem'in müdürlüğü zamanındaki çalışmalarla da müzecilik yaygınlaşmıştır (Oral, 2002: 118; Önder, 1995: 10-11).

Cumhuriyet'in ilanından sonra Türk müzeciliğinde ilerlemeci, bilimsel ve yapıcı bir dönem başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşunun ilk yıllarında öncelikle imparatorluktan miras kalan kültür varlıklarını koruma altına almıştır. Bu çerçevede Osmanlı'nın tarihi öneme sahip olan Topkapı Sarayı saltanat ve hilafetin kaldırılmasının ardından tüm mefruşatı ile müze haline getirilmiştir. İcra Vekilleri Heyeti kararıyla 1924 yılında Topkapı Sarayı'nın müze olarak ziyarete açılmasının kararlaştırılmasıyla Topkapı Sarayı Müzesi Türkiye Cumhuriyeti'nin düzenleyerek ziyarete açtığı ilk müze olmuş ve bir saray müze olarak müzecilik tarihinde çok önemli bir yere oturmuştur. Süleymaniye'deki Evkaf-ı İslamiye Müzesi vakıflardan alınarak Müzeler Müdürlüğü'ne bağlanmış ve 1927 yılında Türk ve İslam Eserleri Müzesi adıyla yeniden düzenlenerek ziyarete açılmıştır. 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapanmasına ilişkin kanunun yürürlüğe girmesinin ardından buralarda bulunan eserler mahalli müzelere taşınmıştır. Buna paralel olarak Hacı Bayram Veli Türbesi müze haline dönüştürülmüş, İstanbul'daki birçok türbe de Müzeler Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Konya Mevlâna Dergâhı ve Türbesi de 1927 yılında müze olarak düzenlenmiş ve Konya Mevlâna Müzesi Türk-İslam inancının evrensel ve hoşgörü değerlerini ön plana çıkaran bir müze olarak Türk müzeciliğindeki yerini almıştır. Ankara Etnografya Müzesi ise Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet eliyle inşa ederek kurduğu ilk müze olarak 1928 yılında tamamlanarak hizmete girmiştir. Türk halk kültürünü öne çıkaran Ankara Etnografya Müzesi yeni dönemin simgesi olmuş ve uluslaşma sürecinin bir sonucu ve abidesi olarak kurulmuştur. Ayasofya ise, 1934 yılında Bakanlar

Kurulu Kararıyla müze olmuştur. Bir sivil örgütlenme olarak Osmanlı'nın son yıllarında kurulan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında varlığını koruyan Türk Ocakları ise, Milli Müze niteliğine sahip geniş çaplı bir Hars Müzesi kurmak istemiş, kapatılmasıyla bu amacına erişememiş fakat düşünsel faaliyetleri ile Türk kültürünün araştırılmasında ve müzelerin kurulmasına ortam hazırlamıştır. Oluşturduğu koleksiyon da Ankara Etnografya Müzesi'nin koleksiyonlarına bir zenginlik katmıştır (Gerçek, 1999: 146; Karaduman, 2016: 182; Karakoç ve Utkuluer, 2020: 130; Önder, 1995: 15; Şapolyo, 1939).

Türkiye Cumhuriyeti'nin inşasıyla birlikte gerçekleştirilen yapısal düzenlemeler ve değişimler içinde müzeler, kuruluşlarını hazırlamış ve bu düzenlemelerle birlikte günümüze kadar ulaşan çığırda kültürel kurumlar olarak yapılaşmışlardır. Saltanat ve hilafetin kaldırılması, tekke ve zaviyelerin kapatılması, kılık ve kıyafette ve daha pek çok alanda yapılan devrimlerle bu kültürü yansıtan eserler müzelerin çatısı altında topluma sunulmuş ve bu eserlerle müzeler zenginleştirilmiştir. Dolayısıyla Kurtuluş Savaşı sonrası eldeki olanaklar doğrultusunda Anadolu Türk-İslam kültürünün örnekleri toplanmaya çalışılmış ve uluslaşma sürecine paralel bir tutum sergilenmiştir (Gerçek, 1999: 146; Karaduman, 2016: 181). Cumhuriyet'in ilanının ardından müze sayısında yavaş yavaş artış başlamıştır. 1928 yılında Maarif Vekaletine bağlı Türkiye'deki müze sayısı İstanbul'da 3, Ankara'da 2, Edirne, Adana, Bursa, Konya, İzmir, Antalya ve Sivas'ta birer olmak üzere 12'dir (Gerçek, 1999: 151). Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılmaya çalışılan müzecilik faaliyetleri dört ana grupta toplanabilir. İlk olarak yurdun çeşitli yerlerinde bulunan dağınık haldeki taşınabilir eski eserlerin belirli merkezlerde toplanması söz konusudur. İkinci olarak toplanan eserlerin korunmaları yanında teşhir ve tasnif edilebilmeleri adına müzeler oluşturulmuştur. Bu doğrultuda İstanbul'da Topkapı Sarayı ve Ayasofya müzeleştirilmiş, Ankara Etnografya, Adana, Antalya, Bursa, Edirne, İzmir, Konya ve Sivas müzeleri kurulmuştur. Üçüncü olarak savaştan dolayı çoğu tahrip olan mimari eserlerin ve anıtların restorasyonlarının yapılması ve son olarak Anadolu medeniyetlerinin bulunduğu antik merkezlerde milli kazıların başlatılması yürütülen faaliyetler arasındadır (Gerçek, 1999: 151-152). Topkapı Sarayı Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi, Konya Mevlâna Müzesi gibi köklü tarihi ve kültürel mirasın temsilcisi müzeler işlevleri ve mimari tarzları ile milli kültürü koruyan ve milli kültür, kimliği ulus-devletin inşasında ana eksene oturtan bir kültür politikasının varlığının tespiti edilebileceği müzelerdir (Karaduman, 2016: 182).

Müzeler, kültür ve kültür politikaları içinde konumlanmış ve Cumhuriyetin ilanı ile birlikte imparatorluktan ulus-devlete, ümmetten millete doğru gerçekleşen toplumsal yapılanmalar içinde önemli bir rol üstlenmiştir. Milli kültür, milli tarih ve milli bilincin inşası kültürel düzenlemelerin temel gereği olarak benimsenmiş ve bu dönemde folklor ve etnografya çalışmaları hız kazanmıştır. İmparatorlukların çöküşü ile şekillenen ulus-devlet yapılanmasıyla birlikte ulusal öz'ü keşif ve kaydetme yoluyla ulus bilinci kazandırmanın bir yansıması olarak etnografyaya olan ilgi artmıştır. Etimolojik olarak Yunanca *ethnos* -halk- ve *graphie* -çizim- kelimelerinin birleşiminden oluşan etnografya kısaca kültürü kayda geçirme çalışmasıdır ve etnografya çalışmalarına yönelik ilgi kısaca 'halka doğru' olarak adlandırılır (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 283). Bu anlamda ulusal kimlik, ulusla dünyanın öteki kültürleri arasındaki ilişkiler hakkındaki düşüncelerin değişime uğramaya başlamasıyla müze biçim ve içerikleri değişmeye başlamıştır (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 620). Cumhuriyet dönemi kültür yapılanmalarının ve kültürel mirasın korunması çabalarının bu çerçevede yakından ilgisi bulunmaktadır. Cumhuriyetin ilanının ardından gerçekleştirilen teşkilatlanmaların arasında kültürün kurumsallaşması olarak müzelerin yapılaşması yer almaktadır. Bu doğrultuda tarihi, kültürü ve folkloru yaşatmak, kültür varlıklarını korumak amacıyla bir müze kurulma çabasına girilmiş ve başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün isteğiyle ve Ziya Gökalp'in başlıca düşünsel katkılarıyla Ankara'da bir etnografya müzesi kurulması kararı alınmıştır.

Görsel 1: Ankara Etnografya Müzesi (URL-11).

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün emri ve devlet eli ile yapılan ilk müze örneği olan Ankara Etnografya Müzesi'nin Eylül 1925 tarihinde temeli atılmış, Müze'nin temel atma töreni devrin Maarif Vekili Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından yapılan bir konuşma ile yapılmıştır. Tanrıöver, Ankara'nın Namazgâh adı verilen tepesinde temeli atılan Müze'nin açılışını "*Eski, yeni, acı, tatlı bir çok müessir hatıraların izlerini taşıyan Ankara'mızda devlet müzesinin ilk temel taşı atıyorum ve hayalim memleketin diğer köşelerinde birbirini takip edecek bu gibi ilim, sanat ve tarih abidelerini görmekle mesuttur.*" sözleriyle yapar (Gerçek, 1999: 399; Gülekli, 1948: 144; Gürçay, 1968: 16; Ülkütaşır, 1973: 47). Asar-ı Atika ve Hars Müdürlüğü de yapmış olan Hamit Zübeyr Koşay Müze'nin ilk müdürü, Macar asıllı Türkolog Gyula Meszaros müşavir uzmanıdır. Müze binasının mimarı ise Etnografya Müzesi'nin hemen yanındaki Türk Ocağı (şimdiki Resim Heykel Müzesi) binasının da mimarı olan Arif Hikmet Koyunoğlu'dur. Müze binası Mili Mimari Rönesansı'nın örneklerinden sayılmaktadır (Bozdoğan, 2012: 54) ve Osmanlı ve Selçuklu dini yapı özelliklerini anımsatan, yarım küre şeklindeki kubbeli yapısıyla, geniş dikdörtgen alana yayılan planıyla, cephelerde simetrik yaklaşımlara, sivri kemer ve kubbe uygulamalarına sahiptir (Çubukçu, 2021: 366-367).

Koyunoğlu'nun mimari projesi bu şekliyle milli mimarlık anlayışının bir temsili olmuştur. Koyunoğlu, Etnografya Müzesi Binası'nın eski eserlere benzediği ve asri özellikler taşımadığı yolundaki eleştirilere verdiği yanıtta, mimarların dönemin beklentilerine uymak zorunda olduğunu açıkça dile getirir ve dönemin beklentilerini, Ziya Gökalp'in "hars-medeniyet" ayrımını benimseyen bir yaklaşımla değerlendirir (Alpagut, 2012: 16-18). Bu açıdan Müze'de sergilenecek olan eserlerin çoğunun dini ve milli eserler olması dolayısıyla binanın mimari yapısının da sergilenecek eserlere uygun olması planlanmıştır. Koyunoğlu da inşa edilecek binanın "*...eski Türk mimarisinden alınacak ilham ve etkilere haiz olması...*" yönünde hazırlanan şartnameye uygun olarak projesini tamamlamıştır. Müze'nin ismi ve kapsamı birkaç defa değişmiş, önce Halk Müzesi adıyla düşünülen Müze sonraları Devlet Müzesi, Milli Müze, Hars Müzesi şeklinde anılmış ve sonuçta Etnografya Müzesi adını almıştır (Firat, 1998: 21; Gerçek, 1999: 147; Oral, 2002: 119; Önder, 1995: 34).

Görsel 2: Türk Ocağı (Halkevi, Devlet Resim ve Heykel Müzesi) Binası (Solda) ve Etnografya Müzesi (Sağda), 1930'lu yıllar, Ankara, Namazgah Tepesi (URL-12).

Türkiye’de milli kimliği, milli tarihi ve milli kültürü inşa üzere bir etnografya müzesi kurma fikrinde Hars Müdürlüğü ve Maarif Vekâlet’inin kararları önemli olmuştur. Eski eserleri korumak ve denetlemek, tarihi anıtları tespit etmek, Türk etnografyasına ait belgeleri toplamak ve kütüphaneleri korumak gibi görevleri üstlenmiş olan Hars Müdürlüğü, müzeler, kütüphaneler ve güzel sanatlar şubelerine ayrılmıştır. 1924 yılında yine Hars Müdürlüğü bünyesinde kurulan kültür komisyonu çalışmalarında bir etnografya müzesi binası yapılması doğrultusunda tespitleri olmuştur. İcra Vekilleri Heyeti 14.12.1924 tarihinde yaptığı toplantıda 1259 sayılı karar ile asar-ı atika ve nefiseyi teşhir için Ankara’da bir müze binasının inşa edilmesine karar vermiştir. İcra Vekilleri Heyeti’nin kararından önce Maarif Vekaleti tarafından bir ön çalışma yapılmış ve bu çerçevede 02.07.1924 tarih ve 646 sayılı emirle bir Halk Müzesi’nin kurulmasına hazırlık olmak üzere İstanbul’da Celal Esat Arseven başkanlığında bir komisyon kurulmuştur. Maarif Vekili Tanrıöver bu doğrultuda ilk çalışmalara başlamış ve yeni müzeyi kurma konusunda İstanbul Darülfünun’dan arkadaşı olan Budapeşte Etnografya Müzesi uzmanlarından Macar Türkolog Gyula Meszaros’tan halk müzesinin kurulmasına ilişkin bir rapor istemiştir. Meszaros Bakanlığa Kasım 1924 yılında dokuz maddelik bir rapor sunmuştur (Gerçek, 1999: 147, 398; Gülekli, 1948: 144; Karaduman, 2016: 84-85; Oral, 2002: 121; Ülkütaşır, 1973: 46). Meszaros müzenin kuruluşuna ilişkin olarak hazırladığı raporda müzenin konumunu ve işlevini belirlemeye çalışmış önce etnoloji ve etnografya üzerinde durmuş ve bu bilim dallarının kavimlerin tarih boyunca ürettiği maddi ve manevi ürünleri, sosyal oluşum usulleri ile milli edebiyatının, güzel sanatlarının ve musikilerinin asli unsurları hakkında bilgi verdiğini belirtmiştir. Bu müze projesinin önceliği Anadolu’yu tanımakla birlikte Türk kültürünün beslendiği kaynakları Orta Asya Türk kültürlerini de kapsayacak bir genişliğe erişmektedir (Karaduman, 2016: 12, 89).

Ankara Etnografya Müzesi’nin kurulmasında önemli bir rol alan Meszaros raporunda bağımsız olan ve geleceğe önem veren her milletin geçmişini ve kökenlerini aradığını bu konuda yazılı kaynakların bulunması gerektiğini ifade eder. Meszaros kurulacak müzenin milli bir özelliğe sahip olması gerektiğini, Türkiye’de daha önce böylesi bir yapılanmanın olmaması dolayısıyla memleketin çeşitli yerlerinde terk edilmiş şekilde bulunan halk medeniyetine ait eserlerin bir an önce toplanıp müze kapsamında korunmaya alınması gerektiğini ifade eder. Meszaros raporunda mevcut kültürel eserlerin korunmasının milli bir görev olduğunu bu milli görevin sınırları aşan Asya’nın diğer Türk halklarını da

kapsayan inceleme ve ilmi derlemeleri de kapsamı gerektiğini vurgular. Anadolu Türkleri bağımsız bir millet olmuş, medeniyet sahasında daha fazla ilerlemiştir. Bununla birlikte Türk milleti, Asya'da kalmış olan milyonlarca soydaşının milli eserlerini inceleme ve korumakla da görevlidir (Karaduman, 2007; 2016: 89-92). Meszaros raporunda müzenin mimari olarak Arabi değil Türk mimarisini yansıtacak nitelikte gerekirse şarklı bir Türk üslubunda inşa edilmesi gerektiğini ifade etmiş ve müzenin beş şubeden oluşması planlanmıştır. Sergi salonlarında Türklerin genel uygarlık eserleri camekanlı dolaplarda teşhir edilecek, eşyaların yerleştirilmesinde Avrupa müzeleri rehber alınacaktır. İrkiyat şubesinde ise Türklerin ve bütün Türklüğün irkiyat sahasında incelenmesini ve halk örneklerinin ilmi tespiti yapılacaktır. Türk irkiyatının uluslararası bilgidan ayrılarak milli bir ilim haline getirilmesi mümkündür. Bu amaçla müzede bir irkiyat uzmanı bulunacaktır. Folklor şubesi ise halkın manevi uygarlığını incelemek ve korumakla yükümlü olacaktır. Batıl inanışlar, adetler, gelenekler, masallar, destanlar, türküler ve atasözleri gibi manevi değerler ve buna ilişkin eserler tespit edilip toplanacaktır. Diğer iki bölüm ise laboratuvar ve kütüphanedir (Karaduman, 2016: 92-95). Karaduman'a (2016: 89) göre, Meszaros'un Müzenin kuruluşuna yönelik olarak hazırladığı rapor, aslında uluslaşma sürecine giden Türk ulusunun maddi ve manevi kültür öğelerini bir araya getirmeye ve sergilemeye sonuçta da ulus-devletin kültürel kimliğini yaratmaya yönelik bir faaliyetin çerçevesini çizmektedir.

Yapımına 1925'te başlanan Ankara Etnografya Müzesi'nin açılışı Atatürk'ün isteğiyle Mayıs 1928'de Afgan Kralı Amanullah Han'ın Türkiye'yi ziyaretinde gerçekleşir. Müze'nin açılışı, Amanullah Han'ın Ankara'yı başkent olarak ziyaret eden ilk devlet başkanı (Akbaş, 2008: 311) olması nedeniyle de sembolik bir anlam taşımaktadır. Müze'nin halkın ziyaretine açılışı ise 18.07.1930'da olmuştur. Ankara Etnografya Müzesi, Türk kültürüne ait eserlerin muhafaza edildiği ve sergilendiği bir müze olmasının yanı sıra 1938-1953 yılları arasında Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün na'sının bulunduğu bir mekân olması yönünden de tarihsel ve manevi bir anlam taşımakta ve diğer müzelerden ayrılmaktadır. Atatürk'ün ölümünden sonra Müze'nin iç avlusunda düzenleme yapılarak 15 yıl Atatürk'ün geçici kabri olarak kullanılmış ve Müze bu zaman zarfında ziyarete kapatılmıştır. (Aysal ve Avcı, 2019: 1445; Gerçek, 1999: 401; Önder, 1995: 34)

Cumhuriyet döneminde Ankara'nın başkent ilan edilmesinin ardından kentin imarı için geniş çaplı bir projelendirme başlamıştır. Bu projelendirme konutların yapımından kamu kurum binalarının inşasına kadar geniş ölçekli olmuştur (Fırat, 1998: 6). Yeni baştan kurulan Ankara'nın fiziksel ve toplumsal yapısı kültürel ve ulusal unsurlar üzerine inşa edilmiştir. Bu inşa sürecinde kültürel mirasın önemsenmesi ve müzecilik faaliyetlerinin öncelenmesi zamanın koşulları içinde milli kültüre verilen değer bir yansımasıdır. Bu açıdan Atatürk'ün isteğiyle kurulan Ankara Etnografya Müzesi zamanında çok ileri bir adımdır ve Cumhuriyetten sonra müze binası olarak devlet eliyle yapılan ilk yapıdır (Gerçek, 1999: 400; Tansuğ, 1990: 663). Günümüzde sayısız kültür eserini bünyesinde bulunduran Ankara Etnografya Müzesi, Türk tarihine, sanatına, folkloruna ve kültürüne ait oldukça geniş bir koleksiyona sahip, Türkiye'nin en zengin ve en büyük etnografya müzelerinden biridir (Fırat, 1998: 28). Cumhuriyet döneminde toplumsal ve kültürel değişimin bir simgesi olarak planlanan Ankara Etnografya Müzesi, kültürel değerlerin sergilendiği ve muhafaza edildiği bir mekân olmasının yanı sıra milli ve millileştirilecek olan düşüncelerin ilk uygulama sahası olmuştur (Aysal ve Avcı, 2019: 1434). Bir ulus-devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti, öncelikle Türk eserlerinin korunmasına yönelik bir politika benimsemiş ve bu amaçla inşa edilen Müze, mimari biçimi, işleyişi (Karaduman, 2016: 115) ve inşa ediliş amacıyla sembolik bir yapı olmuştur.

SONUÇ:

XIX. yüzyıl imparatorlukların çözülmesi, sınırların netleşmesi ve ulus-devlet sürecine girilmesi tüm toplumlar için köklü değişim ve dönüşümlere sahne olduğu bir yüzyıl olmuştur. Osmanlının çöküşü ile imparatorluktan ulus-devlete, ümmetten millete geçiş Cumhuriyet rejiminin her alanda düzenlenen değişim ve dönüşümlerinin bir gereği olmuştur. Osmanlı'nın çöküşü ile başlayan Batılılaşma seçimi Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte siyasi bir seçim olmuş ve bu seçim "muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak" formülü ile idealleştirilmiştir. Batılılaşma, çağdaşlaşma ya da modernleşme gibi anahtar formüller ulus-devlet örgütlenmesinin toplumsal bilinç, kültür ve kimlik yaratmasının gereği olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nin kültürel siyasetinin temelini de milli bilinç, milli kimlik, milli kültür yaratma ve ulus-devleti inşa etme siyaseti oluşturmuştur. Milli bilincin ve kimliğin temel dinamikleri hem ulus içi hem de uluslararası yapılarda kültürel formlar aracılığı ile inşa edilir. Kültürün ve kültüre ilişkin formların 'değer' yaratmada bir aracı olarak kullanılmasının ulus ve toplumlararası ilişkiler için güçlü bir etkisi bulunmaktadır. Bu açıdan gerek toplumlar için ve gerekse siyasi, ekonomik ya da kültürel açılardan toplumlararası ilişkiler için kültürel mirasa duyarlılık günümüzün en önemli hareket noktalarından biri olmuştur. Kültürel miras unsurlarına gösterilen önem toplumların kültürel aydınlanmalarının ve gelişmişliklerinin yansımasıdır. Osmanlı'da 'asar-ı atika', Türkiye Cumhuriyeti'nde asar-ı atika'nın beraberinde 'kültür varlıklarının korunması' ve günümüzde 'sürdürülebilir kültürel miras yönetimi' tanımlama, açıklama ve düzenlemeleriyle kültürel mirasın toplumsal ve siyasal önemi her alanda gözetilmekte ve korunmaktadır. Kültürel mirasa duyarlılık günümüz toplumlarının temel hareket noktalarından biridir ve Cumhuriyet'in asırlık tarihinin kültürel miras refleksi, asar-ı atika, kültür varlıklarını koruma ve günümüzde sürdürülebilir kültürel miras yönetimi çerçeveleri içinde geliştirilmekte ve düzenlenmektedir.

Müzeler ise kültürel mirasın aktarıldığı kültürel kurumlar olarak işlev görür ve kültürel ağların geçmiş-şimdi-gelecek tarihselliği içinde kültürel belleği inşa ettiği mekanlardır. Müze modernleşmeden ayrı bir şey olmak yerine onun ayrıcalıklı kültür aracı işlevi görmektedir. Ancak diğer yönüyle de müze Batı'nın 'her derde deva olarak gördüğü' modernleşme inancındaki krizin önemli bir kültürel belirtisidir (Huysen, 1999: 48, 51). Benjamin'in (2012: 41) deyişiyle "geleneği...konformizmin elinden çekip almak" modernitenin evrenselleştirici mitlerini tersine çevirmektir. Bu açıdan müzeler ve kültürün yönetimi yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti için bir taraftan ulus-devleti inşa etmenin evrenselleştirici bir aracı olmuş diğer taraftan da milli bilinç ve kimlik kazandırmanın bir kaynağı olarak konumlanmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte düzenlenmeye başlanan köklü pek çok yapısal değişim, dönüşüm aynı zaman da pek çok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet rejiminin devrimsel düzenlemeleriyle 'geleneğin tasfiyesi' çerçevesinde yürütülen tartışmaların müzeler aracılığıyla geleneğin ve kültürel mirasın muhafazası ve sergilenmesi yönünde tersinden işlediği görülmektedir. Bu tersinden işleme Topkapı Sarayı Müzesi'nde olduğu gibi doğrudan, Konya Mevlâna Müzesi'nde olduğu gibi reformist ve Ankara Etnografya Müzesi'ndeki gibi pragmatist, milli bilinci, kimliği yaratmaya yönelik inşacı şekilde farklı yönelimler kazanmıştır.

Kültür, devletlerin kurumsallaşma, örgütlenme ve kimliklendirme aracıdır. Türkiye'de kültürel mirasın korunmasına yönelik kurumsal refleksi tarihi dayanağı ve kaynağı uluslaşmaya yöneliktir. Ulus-devleti, milli kimliği oluşturma ve kültürel mirası koruma çabaları içinde müzecilik ve etnografya güçlü ve önemli bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarıyla birlikte kültürün merkezileşmesi yerine kültürün kamu kurumlarıyla ve müzeler aracılığı ile bir kaynak, değer ve varlık olarak yaygınlaştırılması söz konusudur. Ankara Etnografya Müzesi ise bu çabanın en sembolik örneklerinden biridir. Ankara Etnografya Müzesi ilk olarak; devlet eliyle inşa edilen ilk müze olması, ikinci olarak Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün uzun yıllar naaşının bulunduğu mekân olması dolayısıyla tarihi ve manevi bir değer taşır. Cumhuriyetin ilanının ardından başkent ilan edilmesiyle birlikte Ankara'nın tüm kamu kurum ve kuruluşlarıyla yeniden inşa edilmesi söz konusu olmuştur. Bu inşa

çinde bir müze kurma fikri ile şekillenen Ankara Etnografya Müzesi kültür politikaları çerçevesinde işleyen kültürel mirasın korunması refleksinin tarihsel ve sembolik temsillerinden biri olmuştur. Ankara Etnografya Müzesi asırlık Cumhuriyet yapılanmasının ulus-devlet yaratma, milli bilinç, kültür ve kimliği inşa etme amacının bir temsili olarak kurumsallaşmıştır. Kültürel mirasa duyarlılığın sürdürülebilirlik çerçevesinde kavramsallaştırıldığı ve yönetsel, organizasyonel bir çerçeve içinde ulus içi ve uluslararası bir kapsamda yeniden şekillendiği günümüzde Ankara Etnografya Müzesi kültürel ve tarihi bir kurum olarak kültürel mirasın sembolik kurumsal temsilidir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: [TR] Yazar / yazarlar, kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Bulunmamaktadır.

Teşekkür: Yoktur.

KAYNAKÇA:

- Akbaş, İ. (2008). Afgan Kralı Emanullah Han'ın Türkiye Gezisi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 7, 311-333.
- Alpagut, L. (2012). Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ve Ankara'da Anıtsal Bir Yapı: Türk Ocakları Merkez Binası, Z. Yasa-Yaman (Ed.), *Ankara Resim ve Heykel Müzesi* içinde (11-28), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Anderson, B. (1995). *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Artun, A. (2017). *Mümkün Olmayan Müze Müzeler Ne Gösteriyor?*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aslanoğlu, İ. (2010). 1930'lar: Türk Mimarisinde Erken Dönem Modernizm, E. A. Ergut ve B. İmamoğlu (Ed.), *Cumhuriyet'in Mekanları, Zamanları İnsanları* içinde (25-30), Ankara: Dipnot Yayınları.
- Assmann, J. (2015). *Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürde Yazı Hatırlama ve Politik Kimlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Atabay, M. (2009). Cumhuriyet Kültürü. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 43, 455-465.
- Aysal, N. ve Avcı, A. (2019). Cumhuriyet Döneminde Kültürel Değişimin Bir Simgesi: Ankara Etnografya Müzesi. *History Studies*, 11(5), 1433-1455.
- Başdoğan, G. B. (2022). Kültürel Mirasın Korunması İçin Sürdürülebilir Miras Yönetimi: Türkiye Örneği. *Kent Akademisi*, 15(3), 1204-1222.
- Benjamin, W. (2012). *Son Bakışta Aşk*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bozdoğan, S. (2012). *Modernizmin ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür*. İstanbul: Metis Yayınları.

- Brumann, C. (2015). Cultural Heritage. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 5, 414-419.
- Bulut, Y. (2021). *Türk Sosyolojisinin Kısa Tarihi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Çal, H. (2009). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Müzeler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7(14), 315-333.
- Çelebi, N. (2008). Sosyoloji Sosyologun Yaptığı İse. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8, 69-80.
- Çubukçu, E. (2021). Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarisinde Ulusal Kimlik Arayışı: Ankara'daki Kamu Yapıları. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 9, 359-378.
- Demirci, E. Ü. ve Gençkaya, Ö. F. (2018). Türkiye'de Kültür Politikasının Kurumsallaşma Sürecine Genel Bir Bakış. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 57-70.
- Dinçer, İ. ve Enlil, Z. (2012). Kültür Mirasının Değişen Kapsamı ve Kültürel Mirasın Toplum İçin Değeri-Faro Sözleşmesi'nin Algılanması: Türkiye İçin Bir Ön Araştırma, D. Ünsal (Ed.), *Kültür Politikaları ve Yönetimi Yıllık 2011* içinde (47-56), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dişli, G. (2022). Kültürel Miras ve Koruma Olgusunun Döngüsel Ekonomi ve Sürdürülebilirliğe Katkısı: Türkiye Örneğinde Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 26(3), 441-451.
- Emiroğlu, K. ve Aydın, S. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Fairclough, G. (2012). Mirasın Gelecek İçin Değeri, D. Ünsal (Ed.), *Kültür Politikaları ve Yönetimi Yıllık 2011* içinde (35-43), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fırat, N. İ. (1998). *Ankara'da Cumhuriyet Dönemi Mimarisinden İki Örnek Etnografya Müzesi ve Eski Türk Ocağı Merkez Binası (Devlet Resim ve Heykel Müzesi)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gerçek, F. (1999). *Türk Müzeciliği*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z. (1980). *Makaleler IX Yeni Gün-Yeni Türkiye-Cumhuriyet Gazetelerindeki Yazılar*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z. (2016). *Türkleşmek İslamlaşmak, Muasırlaşmak*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Gülekli, N. C. (1948). *Ankara, Tarih-Arkeoloji*. Ankara: Doğu Matbaası.
- Gürçay, H. (1968). Ankara Etnografya Müzesi. *Önasya*, 37, 15-18.
- Harvey, D. (2008). *Umut Mekanları*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Heyd, U. (1979). *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hisar, A. Ş. (2010). *Türk Müzeciliği*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hosagrahar, I. (2010). Cultural Heritage, R. Hutchison (Ed.), *Encyclopedia Urban Studies* içinde (193-198), California: Sage Publication.
- Huysen, A. (1999). *Alacakaranlık Anıları Bellek Yitimi Kültüründe Zamanı Belirlemek*. İstanbul: Metis Yayınları.

- Jelincic, D. A. ve Tisma, S. (2020). Ensuring Sustainability of Cultural Heritage Through Effective Public Policies. *Urbani Izziv*, 31(2), 78-87.
- Karaduman, H. (2007). Türk Ocakları ve Hars Müzeleri. *Vakıflar Dergisi*, 30, 503-518.
- Karaduman, H. (2016). *Ulus- Devlet Bağlamında Ankara Etnografya Müzesi'nin Kuruluşu ve Millî Müze*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Karaduman, H. (2017). Belgelerle Diyarbakır Müzesi'nin Kuruluşu. *Türk Yurdu*, 106(357). <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=2918> (Erişim Tarihi: 20.08.2023).
- Koçak, O. (2009). 1920'lerden 1970'lere Kültür Politikaları, Ahmet İnel (Ed.), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt II Kemalizm içinde* (370-418). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karakoç, E. ve Utkuluer Y. H. (2020). Erken Cumhuriyet Döneminde Taşınmaz Kültür Varlıklarına Yönelik İzlenen Politika (1923-1938). *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (4), 122-143.
- Kuşçuoğlu, G. Ö. ve Taş, M. (2017). Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 2(1), 58-67.
- Madran, E. (1996). Cumhuriyetin İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi-I. *METU Journal of Faculty of Architecture*, 16(1-2), 59-97.
- Oral, M. (2002). Ankara Etnografya Müzesi İnkılap Şubesi. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 29-30, 117-130.
- Önder, M. (1995). *Türkiye Müzeleri*. Ankara: Kültür Yayınları.
- Öndin, N. (2003). *Cumhuriyet'in Kültür Politikası ve Sanat (1923-1950)*. İstanbul: İnsancıl Yayınları.
- Şapolyo, E. B. (1939). *Müzeler Tarihi*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Tansuğ, S. (1990). Ankara Etnografya Müzesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, VI(18), 659-664.
- Tasouji, C. D. (2013). Bir Hafıza Mekânı Olarak Müze: Ankara Etnografya Müzesi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 129-143.
- Toynbee, A. J. (1999). *Türkiye I Bir Devletin Yeniden Doğuşu*. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.
- Turinay, N. (2010). Önsöz Abdülhak Şinasi Hisar ve Türk Müzeciliği, Abdülhak Şinasi Hisar, *Türk Müzeciliği içinde* (7-20). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- URL-1: <https://culturalheritagestudies.ceu.edu/concept-and-history-cultural-heritage> (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- URL-2: <https://uis.unesco.org/en/glossary-term/cultural-heritage> (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- URL-3: <https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003> (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- URL-4: <https://rm.coe.int/1680083746> (Erişim Tarihi: 23.08.2023).
- URL-5: <https://culture.ec.europa.eu/cultural-heritage/cultural-heritage-in-eu-policies/sustainability-and-cultural-heritage> (Erişim Tarihi: 26.08.2023).
- URL-6: <https://eenc.eu/en/themes/sustainability-in-cultural-heritage> (Erişim Tarihi: 26.08.2023).

URL-7: <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo-9780195389661/obo-9780195389661-0119.xml> (Erişim Tarihi: 20.08.2023).

URL-8: https://icom.museum/en/search_gcse/ (Erişim Tarihi: 27.08.2023).

URL-9: https://sanalmuze.gov.tr/muzeler/ANKARA_ETNOGRAFYA_MUZESI/ (09.10.2023).

URL-10: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf> (Erişim Tarihi: 17.08.2023).

URL-11: <https://ankara.ktb.gov.tr/TR-260403/etnografya-muzesi.html> (Erişim Tarihi: 23.09.2023).

URL-12: <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/ankara-1930-1960-fotograf-sergisi-acildi/0> (Erişim Tarihi: 23.09.2023).

lktaşır, M. ř. (1973). *Cumhuriyetle Birlikte Türkiye’de Folklor ve Etnografya alışmaları*, Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları.

nsal, D. (2012). Editörden, D. nsal (Ed.), *Kültür Politikaları ve Yönetimi Yıllık 2011 içinde* (23-25), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yücel, E. (1996). Türkiye’de Müzecilik, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi 14 içinde* (918-922), İstanbul: İletişim Yayınları.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

In this study, the roots of the importance of sustainable cultural heritage management planning for conservation and preservation are discussed through the example of Ankara Ethnography Museum. In the study, Ankara Ethnography Museum is considered as an important, historical and iconic example of contemporary sustainable cultural heritage management.

Research Questions:

What is the relationship between the founding purpose of the Ankara Ethnography Museum and the nation-state building process of the Republican Era? What is the relationship between the establishment of the museum and the creation of national identity, consciousness and culture? What is the role of cultural heritage and sustainable cultural heritage in museology and community identity creation?

Literature Review:

When the literature of the Republican period is analyzed, it is possible to state that there are quite important studies on cultural policies and museology in the Republican period. In terms of the main discussion of this study, the existing literature is located within a broad framework such as history, museology and urban planning. The literature positioned within this broad framework has been utilized within the historical flow and theoretical framework. The broad perspective of the existing literature has been tried to be handled without detaching it from the main context of the study. Within the framework of the cultural policies of the Republican Era, primary and secondary sources dealing with Ziya Gökalp's ideas were consulted. Again, sources that offer a historical perspective on the cultural heritage structuring in the Republican Era have been mentioned. In the field of museology, the

primary historical and theoretical sources of the field were primarily used. The most up-to-date sources on cultural heritage and sustainable cultural heritage have been utilized. In particular, the ways in which international institutional organizations such as the Council of Europe and UNESCO define and explain the subject have been explained from primary sources.

Methodology:

In this study, literature review method and historical sociological method were used. This method was used with a perspective based on historical continuity based on sociological analysis within the framework of the basic question and sample of the study.

Results and Conclusions:

The cultural politics of the Republican Era was based on the politics of creating national consciousness, national identity and national culture and building the nation-state. The basic dynamics of national consciousness and identity are constructed through cultural forms in both domestic and international structures. The use of culture and cultural forms as a means of creating 'value' has a powerful impact on the nation and on relations between societies. In this respect, sensitivity to cultural heritage has become one of the most sensitive starting points of the contemporary era, both for societies and for relations between societies, whether political, economic or cultural. The importance attached to cultural heritage elements is a reflection of the cultural enlightenment and development of societies. The social and political importance of cultural heritage is observed and protected in every field with the definitions, explanations and regulations of 'asar-ı atika' in the Ottoman Empire, 'protection of cultural assets' in the Republic of Turkey, and 'sustainable cultural heritage management' today. Sensitivity to cultural heritage is one of the main starting points of today's societies, and the cultural heritage reflexes of the centuries-old history of the Republic are developed and regulated within the frameworks of asar-ı atika, protection of cultural assets and sustainable cultural heritage management today.

Museums, on the other hand, function as cultural institutions where cultural heritage is transmitted and where cultural networks construct cultural memory within the historicity of past-present-future. Instead of being something separate from modernization, the museum functions as its privileged cultural tool. On the other hand, the museum is an important cultural symptom of the crisis in the West's belief in modernization as a 'panacea' (Huysen, 1999: 48, 51). In Benjamin's (2012: 41) words, "to pull tradition...out of the hands of conformism" is to reverse the universalizing myths of modernity. In this respect, museums and the management of culture became for the newly established Republic of Turkey a universalizing tool for the construction of the nation-state on the one hand, and a source of national consciousness and identity on the other. The many radical structural changes and transformations that began to be organized with the proclamation of the Republic also brought about many debates. It is seen that the discussions carried out within the framework of the 'liquidation of tradition' with the revolutionary regulations of the Republican regime have been reversed in the direction of preserving and exhibiting tradition and cultural heritage through museums. This reversal has taken on different orientations: direct as in the Topkapı Palace Museum, reformist as in the Konya Mevlâna Museum, and pragmatist, constructivist as in the Ankara Ethnography Museum, aiming to create a national consciousness and identity. In the early years of the Republic, instead of the centralization of culture, culture was disseminated through public institutions and museums. The Ankara Ethnography Museum is one of the most iconic examples of this effort. The Ankara Ethnography Museum carries historical and spiritual value, firstly because it was the first museum built by the state and secondly because it was the place where Gazi Mustafa Kemal Atatürk's tomb was kept for many years. After the proclamation of the Republic, Ankara was rebuilt with all its public

institutions and organizations when it was declared the capital. The Ankara Ethnography Museum, which was shaped by the idea of establishing a museum within this construction, has become one of the historical and iconic representations of the reflex of protecting cultural heritage operating within the framework of cultural policies. The Ankara Ethnography Museum has been institutionalized as a representation of the century-old Republican construction's aim of creating a nation-state and constructing national consciousness, culture and identity. Today, when sensitivity to cultural heritage is conceptualized within the framework of sustainability and reshaped within a managerial and organizational framework in a national and international context, Ankara Ethnographic Museum is the iconic institutional representation of cultural heritage as a cultural and historical institution.

An Evaluation of Sustainable Public Services in Light of Turkstat Data on the 100th Anniversary of the Turkish Republic

Türkiye Cumhuriyetin 100. Yılında TÜİK Verileri Işığında Sürdürülebilir Kamu Hizmeti Üzerine Bir Değerlendirme

İbrahim YIKILMAZ¹

Öz

İç ve dış paydaşların beklentilerinin çeşitlenmesi ve tüketimin artması hem mevcut kaynakların kullanımını hem de gelecek nesillerin ihtiyaçlarını dikkate alan bir yönetim uygulamasını gerektirmektedir. Bu durum, sürdürülebilirlik vizyonunun küresel düzeyde uygulanmasını desteklemek amacıyla bir dizi düzenlemeyi hayata geçiren katılımcı ülkeler tarafından ele alınmıştır. Hedefler ve düzenlemeler belirlense de sürdürülebilirliğin uygulanmasından ve sağlanmasından sorumlu birincil aktör kamu kurumlarıdır. Bu kurumlar geniş bir insan grubuna hizmet vermekte ve kaynakları büyük ölçekte kullanmaktadır. Kamu kurumlarının sürdürülebilir hizmet sunumu performansı, toplumun refahını ve geleceğini doğrudan etkilemektedir. Sürdürülebilir kamu hizmeti hem bugünün hem de yarının nesillerinin ihtiyaçlarını karşılamak için mevcut kaynakları etkin ve verimli bir şekilde kullanan ve bu kaynakları gelecekte kullanmak üzere koruyan yönetim uygulamalarının uygulanması sürecidir. Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'nin 100 yıllık başarıları bağlamında 2003-2022 yılları arasında çeşitli hizmet alanlarındaki kamu hizmeti performansının somut bir göstergesi olarak vatandaş memnuniyet düzeylerini incelemektedir. TÜİK verileri kullanılmış ve BM 2030 Sürdürülebilirlik Hedefleri ile ilişkilendirilmiştir. Verilere göre genel memnuniyetin en yüksek düzeyde kamu güvenliği hizmetlerinde olduğu, en düşük düzeyde ise yol ve kaldırım, eğitim ve yeşil alan hizmetlerinde olduğu belirlenmiştir. Düşük memnuniyeti gidermek için eğitim, şebeke suyu, kanalizasyon hizmetleri, atık toplama ve toplu taşıma alanlarında yenilikçi, dijital ve akıllı çözüm ve sistemlerin geliştirilmesi önceliklidir. Ayrıca son yıllarda azalan yeşil alan sayısının artırılması ve sağlık hizmetlerinde memnuniyetin artırılmasına yönelik yeni politika ve uygulamaların geliştirilmesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci yüzyılında sürdürülebilir kamu hizmeti sunumu ve refahı açısından yerinde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kamu Hizmeti, TÜİK, Etkin Kamu Yönetimi, Yönetişim, Müşteri/Vatandaş Memnuniyeti

ABSTRACT

Diversifying the expectations of internal and external stakeholders, as well as increasing consumption, require a management practice that takes into account both the use of current resources and the needs of future generations. This situation has been addressed by the participating countries, which have implemented a number of regulations to support the global implementation of the sustainability vision. Although targets and regulations may be established, the primary actor responsible for implementing and achieving sustainability is public institutions. These institutions serve a large group of people and utilize resources on a large scale. The sustainable service delivery performance of public institutions has a direct impact on the welfare and future of society. Sustainable public service is the process of implementing management practices that effectively and efficiently utilize available resources to meet the needs of both today and tomorrow's generations while preserving those resources for future use. This study examines citizen satisfaction levels as a concrete

¹ **Corresponding Author | Yetkili Yazar:** Dr., Kocaeli University, Faculty of Business Administration, Management and Organization
Department ibrahimykilmz@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1051-0886>

indicator of public service performance in various service areas between 2003 and 2022, in the context of the 100-year achievements of the Republic of Turkey. TUIK data was used and associated with the UN 2030 Sustainability Goals. Based on the data, it was determined that the highest level of general satisfaction is in public security services, while the lowest is in pavement and sidewalk, education, and greenbelt services. To address low satisfaction, it is urgent to develop innovative, digital, and smart solutions and systems in education, network water, sewer services, waste collection, and mass public transportation. Additionally, developing new policies and practices to increase the number of green spaces and improve satisfaction in health services, which have recently decreased, would be appropriate for sustainable public service delivery and welfare in the second century of the Republic of Turkey.

Keywords: Sustainability, Sustainable Public Service, TurkStat, Effective Public Administration, Governance, Customer/Citizen Satisfaction

INTRODUCTION:

Today, the rapidly increasing population and diversifying expectations are causing rapid depletion of resources and irresponsible use at certain points. This situation is harming the environment, as well as social and economic processes on a global scale. The intensive use of resources and unsuitable allocation of resources in an unequal approach contradicts the interests and expectations of current service recipients and threatens a livable environment and a usable resource community for future generations. The sustainability approach, which initially focused on sustainable consumption and operation of resources related to fisheries and forest products, has evolved into a global management approach for sustainable development. As a result, it has become a widely discussed topic across various fields.

Sustainability refers to meeting the needs of the present without preventing future generations from meeting their needs, and thus meeting the needs with a constant balance (United Nations Brundtland Commission, 1987). This represents an approach in which the well-being of individuals, the integrity of resources, and the natural environment are preserved in a harmonious manner. Organizations are now expected to act in accordance with global principles (Leuenberger and Wakin, 2007), with public institutions playing a particularly important role in sustainable development (Erten, 2022). Public organizations utilize significant amounts of resources to provide services in many subjects, including areas that the private sector is not interested in. Therefore, public service providers must act sustainably in their activities and service presentations, both inside and outside the organization. In order for public service to meet the expectations and demands of both internal and external stakeholders in terms of location, time, and quality, sustainable public service must provide livable, prosperous, environmentally compatible, and continuous resources to future stakeholders while improving resource management and service accessibility to meet present-day expectations. The efficiency and effectiveness of organizations that provide public services, both locally and globally, have a direct impact on achieving the Sustainable Development Goals and shaping the future of society.

In today's social practice, the interaction between service recipients and providers has diversified significantly. Meeting this diversity in service items is now a top priority for public institutions. It's crucial to use resources effectively and efficiently during service provision and to analyze stakeholder expectations and demands accurately in order to meet them. Furthermore, in addition to meeting these demands and expectations, it is crucial to demonstrate a public service performance that does not hinder the ability of future generations to meet their needs for these services (The Rio Declaration on Environment and Development, 2018). This situation requires striking a balance between sustainability and meeting the needs of the public service delivery process, while maintaining the highest levels of quality and service accessibility. Sustainability and sustainable public service delivery play an important role and impose a significant responsibility on public institutions. When it comes to providing services, the efficient and continuous delivery of resources to all citizens is among the factors that directly contribute to the performance of public services. In fact, it is widely acknowledged across various platforms that public institutions play a crucial role in the adoption of sustainable SDG principles and their integration into a widespread management

philosophy (United Nations, 2016). It is emphasized that urgent steps should be taken towards sustainability within a holistic framework in the public sector (Leka & Bonino, 2023).

Parrado and Löffler (2010, pp.14-15) emphasize the vital link between public administration and sustainability. In this interaction, They share the importance of the sustainability of Corporate activities, Public Policies, and Services and their impact on all stakeholders. Due to the multi-faceted role of the sustainability of organizations providing public services in corporate activities (producer-consumer), it is essential to what extent they use resources efficiently and effectively both at the organizational level and in their actions. The sustainability of public policies and services is evaluated based on the consideration of economic, social, and environmental issues by public service providers. This includes the continuous and high-level access to health, safety, education, water, biodiversity, and other services. Additionally, the inclusiveness of the services provided by public service providers and the satisfaction of the beneficiaries are important factors in ensuring the sustainability of the impact on all stakeholders. In this framework, the indicators of sustainable public service are directly related to inclusiveness in service delivery, effectiveness and efficiency in activities, and service recipient satisfaction. Customer satisfaction is an important predictor of public service delivery performance. The literature emphasizes that service provider satisfaction increases organizational performance by effectively and efficiently using organizational resources, and this increased performance is closely related to meeting customer expectations (Beckers et al. 2018; Rubera & Kirca 2017; Otto, Szymanski & Varadarajan, 2020). This study aims to examine citizen satisfaction as a concrete indicator of sustainable public service and provide suggestions for the development of sustainable public service delivery in the Republic's 100th Anniversary. To achieve this, the satisfaction and level of service access of citizens in various service items were discussed in detail in the light of TUIK's (2023) data by making use of secondary sources. The results of studies conducted between 2003 and 2022 on sustainable public services were shared, linking them to the Sustainable Development Goals. By expanding the literature on the concept of sustainable public administration, the study is expected to significantly contribute to the current understanding of public service delivery in the 100th anniversary of the Republic. Furthermore, it will provide recommendations to policy makers on the steps that should be taken.

1. Sustainable Public Service

The concept of sustainability first emerged with the formation of some awareness on environmental issues. In sectors such as forestry and fisheries, issues such as planting trees or carrying out fishing activities in certain sizes and time periods have come to the fore in order to prevent the product from being consumed in a destructive way and becoming completely depleted (Du Pisani, 2006; Bozlağan, 2005). Although the reduction of environmental impacts is often the first thing that comes to mind when discussing sustainability, the concept actually encompasses a more inclusive and broad process. Within the framework of sustainability, it means developing and acting in harmony with respect to social, economic, and environmental management (Drexhage & Murphy, 2010). At Rio+20, sustainability was discussed within the context of "The Future We Want" and emphasized economic, social, and environmental issues. The "Sustainable Development Summit" in 2015 then developed a global understanding of sustainability, which focused on improving the quality of life and well-being of individuals, protecting the environment, and combating hunger, poverty, and climate change (United Nations, 2015). While the concept of sustainability in the flow deals with some environmental awareness and practices, it has been handled on a wide platform with the dream of a social world and has become a broad concept based on human and equality within the framework of common decisions (Zink, Steime & Fischer, 2008).

The concept of sustainability can be evaluated as providing the opportunity for the existing resources to produce value continuously by bringing together the expectations and demands of the current economic conditions, and environmental and social factors. This situation requires an inclusive policy and approach. At this point, the United Nations declared the priorities that they determined as the "Millennium Development Goals" in 2000 as Transforming Our World: 2030

Sustainable Development Agenda (UNDP, 2015) in line with concrete titles. The UN's Sustainable Development Goals:

1. No poverty
2. Zero Hunger
3. Good Health and Well-being
4. Quality Education
5. Gender Equality
6. Clean water and Sanitation
7. Affordable and Clean Energy
8. Decent work and Economic Growth
9. Industry, Innovation and Infrastructure
10. Reduced Inequalities
11. Sustainable Cities and Communities
12. Responsible Consumption and Production
13. Climate Action
14. Life Below Water
15. Life on Land
16. Peace, Justice and Strong Institutions
17. Partnerships for The Goals

It was aimed to develop general policies and practices within the scope of all these titles and required governments/public institutions to take active steps on sustainability (Portney, 2015). The fact that the government, which is an important actor, has both an exemplary and regulatory role in sustainability, has also required it to activate first-hand practices in many economic, social and environmental fields.

Public institutions, which are important actors in the spread of sustainable development and sustainability on a local and global scale, have two basic importance (Erten, 2022). First, there is a very high use of resources in the public service delivery process, and secondly, public practices have wide-ranging effects on individuals and institutions.

Parrado and Löffler (2010, pp.14-15) emphasize that there is a close relationship between public administration and sustainability. They suggest that this relationship has three components:

1. *Sustainability of Corporate Activities*: This is related to the fact that public institutions, being large organizations, can act both as producers and consumers in certain situations. This reveals the potential for sustainable practices in organizational and operational processes. Sustainability of Corporate Activities evaluates how management practices impact sustainability, including energy and land usage, fair labor practices in procurement, financial resources, and the preservation of values like transparency, integrity, and legality that legitimize organizational performance.

2. *Sustainability of Public Policies and Services*: This dimension discusses the connection between public agencies and the economic, social, and environmental dimensions of a local area. The economic dimension could be affected by reducing barriers to starting a business, while the social dimension could refer to access to safety, health, and education. The environmental dimension could reflect the agency's impact on air, water, land, and biodiversity.

3. *Sustainability of Impact on All Stakeholders*: These dimensions refers to the effects of the actions of all parties involved in a public agency's operations on the community it serves. While the sustainability indicators in this area may be influenced by the agency's policies, they are not solely dependent on them. Sustainable or unsustainable performance is often the outcome of the actions of various public and private stakeholders.

When examining studies on the topic of "sustainable public administration" within the framework of these three dimensions, striking results emerge. Firstly, it is noted that public institutions have made significant efforts in governance, transitioning from a traditional public administration approach to a sustainable public administration approach (Martinus, 2022). A study conducted by Martinus (2022) in Romania discussed and examined sustainable public administration within the framework of economic, social, and environmental sustainability. The study states that sustainable development in public administration is closely related to ensuring high-quality public services that are based on public interest and optimized for efficiency. It emphasizes that establishing an optimal balance between resources and needs, with a focus on citizen satisfaction, will lead to effective and sustainable public administration. It is also important to note that governance plays a vital role in ensuring sustainable public management in terms of efficiency and quality. Active and effective communication between public service providers and recipients, along with management that prioritizes governance within the framework of feedbacks, can help make public services sustainable (De Souza, 2019). Trondal (2021) emphasizes the importance of governance and communication in public and organizational sustainability. Empirical evidence has shown that implementing both top-down and bottom-up governance systems is crucial. A solid institutional structure serves as the foundation for effective governance and sustainability in a public institution, and it directly affects its sustainability capability.

According to Osborne et al. (2014a), in order for public service organizations to achieve sustainable performance, three key issues should be emphasized. Firstly, public institutions need to establish strong communication both within and between organizations. Secondly, professional approaches of the units providing public services, as well as the knowledge and tendencies of the users, are crucial in the process of sustainable public management. In other words, a public institution should access and use information about the social segment it serves. The third point is that the satisfaction levels of public service recipients play a key role in the current state of public service and the development of its sustainable identity. This is because the public service recipients are an important determining factor, and the public service is a collective reflection of both the public service providers and the public service recipients. Radnor et al. (2013) argue that public service should be presented in a way that covers every element in the service delivery chain. They suggest adopting an approach focused on external stakeholders in public service (Radnor & Osborne, 2013; Vidal, 2013). Osborne et al. (2014b) emphasizes the New Public Governance approach in the sustainable identity construction of public organizations today. They emphasize the importance of communication and feedback between the citizens and the public organizations within the new management approach.

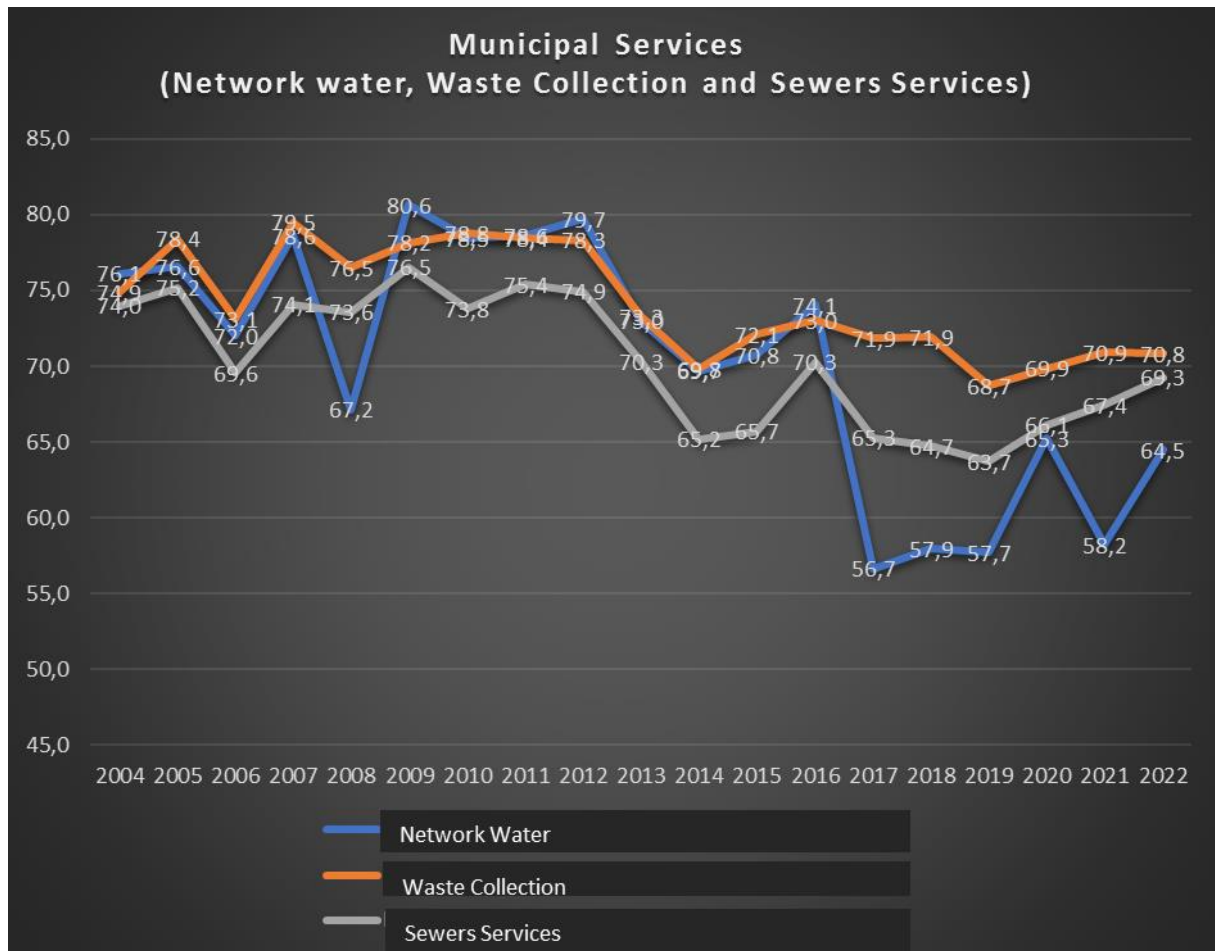
As can be seen, the approach to sustainable public administration and service delivery is based on a strong institutional structure and sustainable functioning of public policy and public services. The effectiveness of these three areas is crucial for addressing economic, environmental, and social problems and devising solutions that reflect their interdependence. In the context of sustainable public management, communication and governance play a crucial role. The level of satisfaction of service recipients reflects the efficiency and quality of sustainable public service delivery. In the next

section, the situation regarding the efficiency, quality and satisfaction of the public service will be discussed in the light of TUIK (2023) data.

2. Findings on Sustainable Public Service in the Light of TUIK (2023) Data

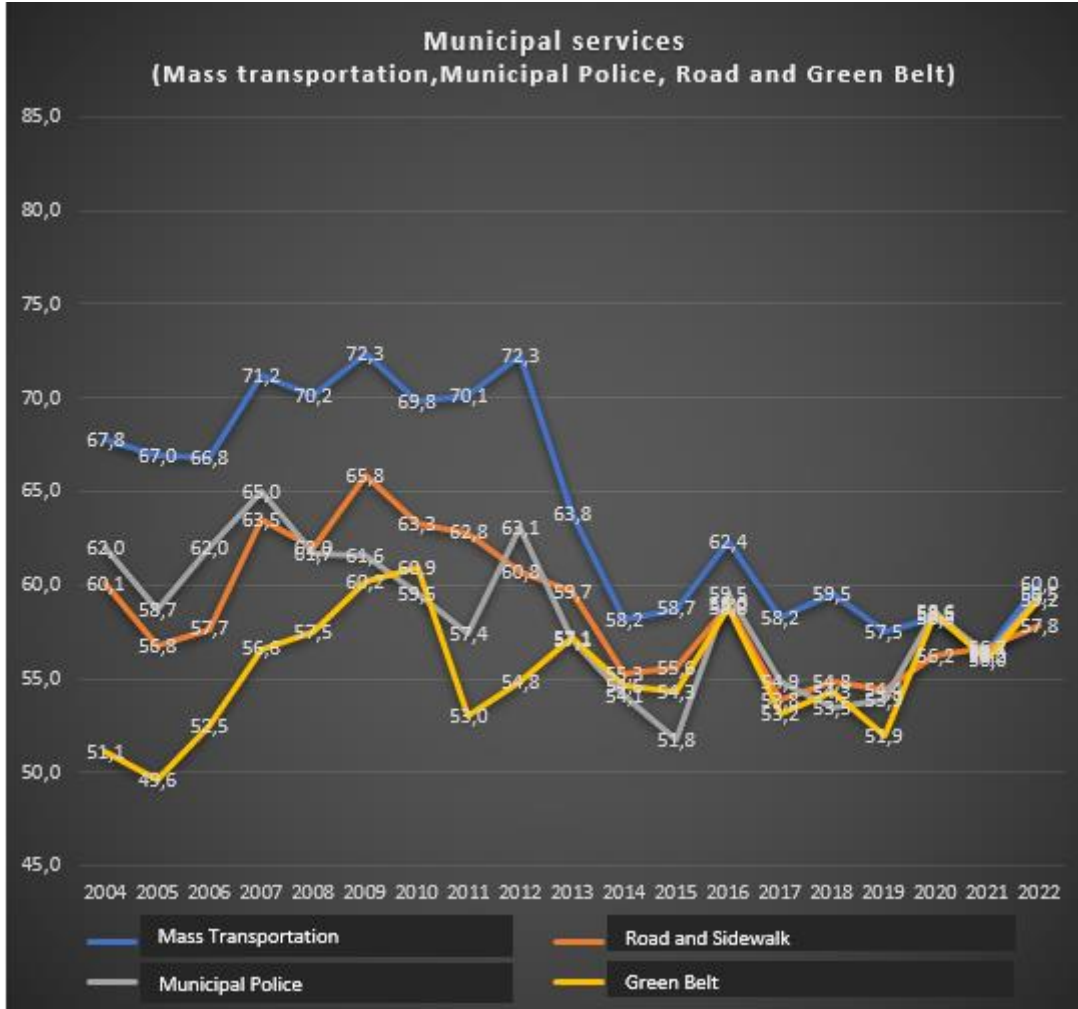
Within the scope of TUIK (Turkish Statistical Institute-TurkStat) (2023), citizen satisfaction levels and feedback regarding public service were handled based on various items. Within the framework of secondary data, the following findings were reached.

Figure 1 shows the trend of an 18-year evaluation between 2004-2022 regarding network water, waste collection, and sewer services within the scope of municipal services. Upon closer examination, it is observed that satisfaction regarding service delivery decreased from 76.1% to 64.5% in network water, from 74.9% to 70.8% in waste collection, and from 74% to 69.3% in sewer service. Based on this data, satisfaction decreased between 11.6% and 4.1%.

Figure 1: Network Water, Waste Collection and Sewers Services

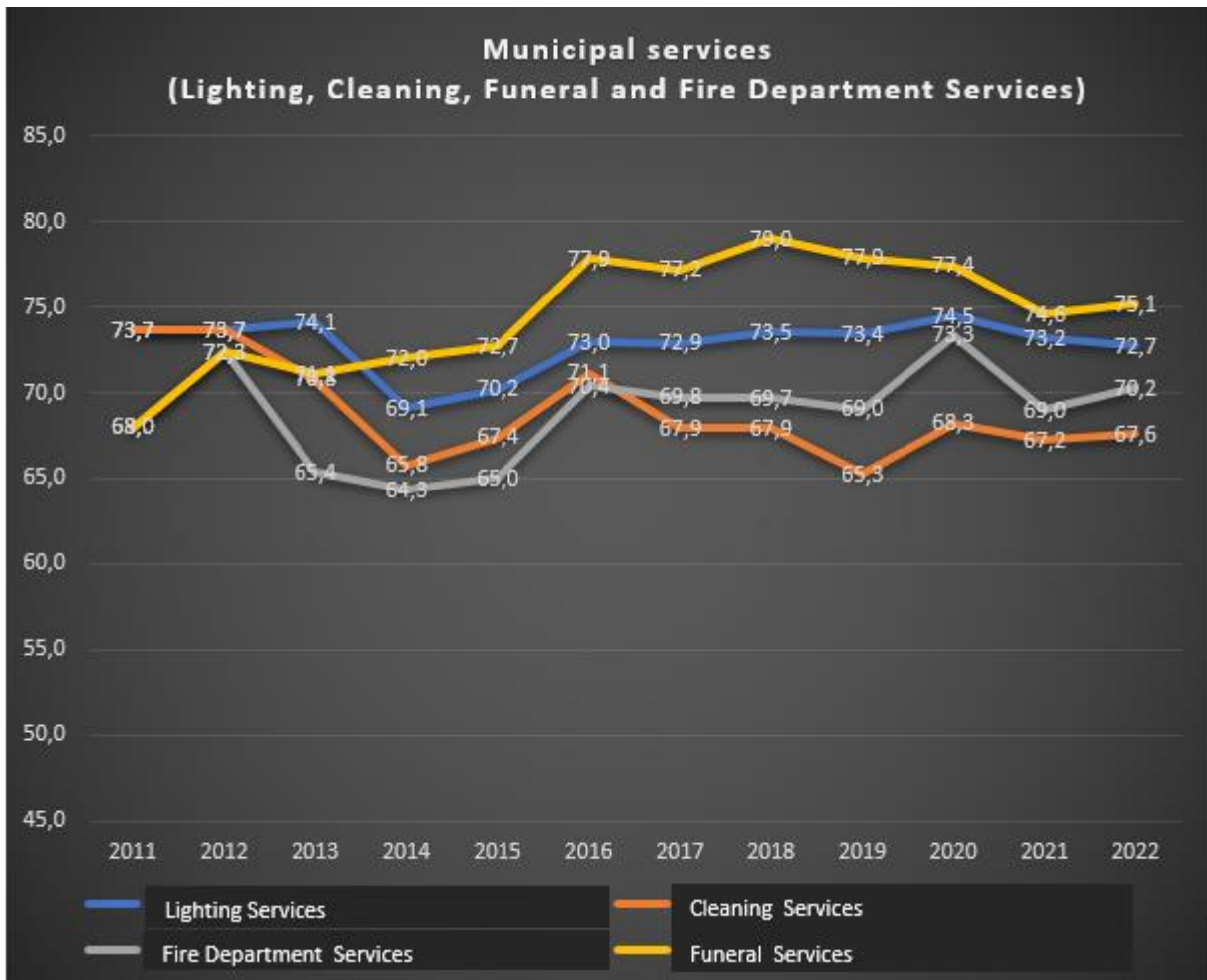
Figure 2 shows an 18-years evaluation trend (2004-2022) for mass transportation, roads and sidewalks, municipal police, and green belt within the scope of municipal services. When examined in detail, it is evident that satisfaction with service delivery decreased from 67.8% to 60% for mass transportation, from 60.1% to 57.8% for roads and sidewalks, and from 62% to 59.5% for municipal police. However, there was an increase in satisfaction with green belt service, from 51.1% to 59.2%. Overall, the data shows a decrease in satisfaction between 7.8% and 2.3%, except for an 8.1% increase in green belt service satisfaction.

Figure 2: Mass transportation, Municipal Police, Road and Green Belt

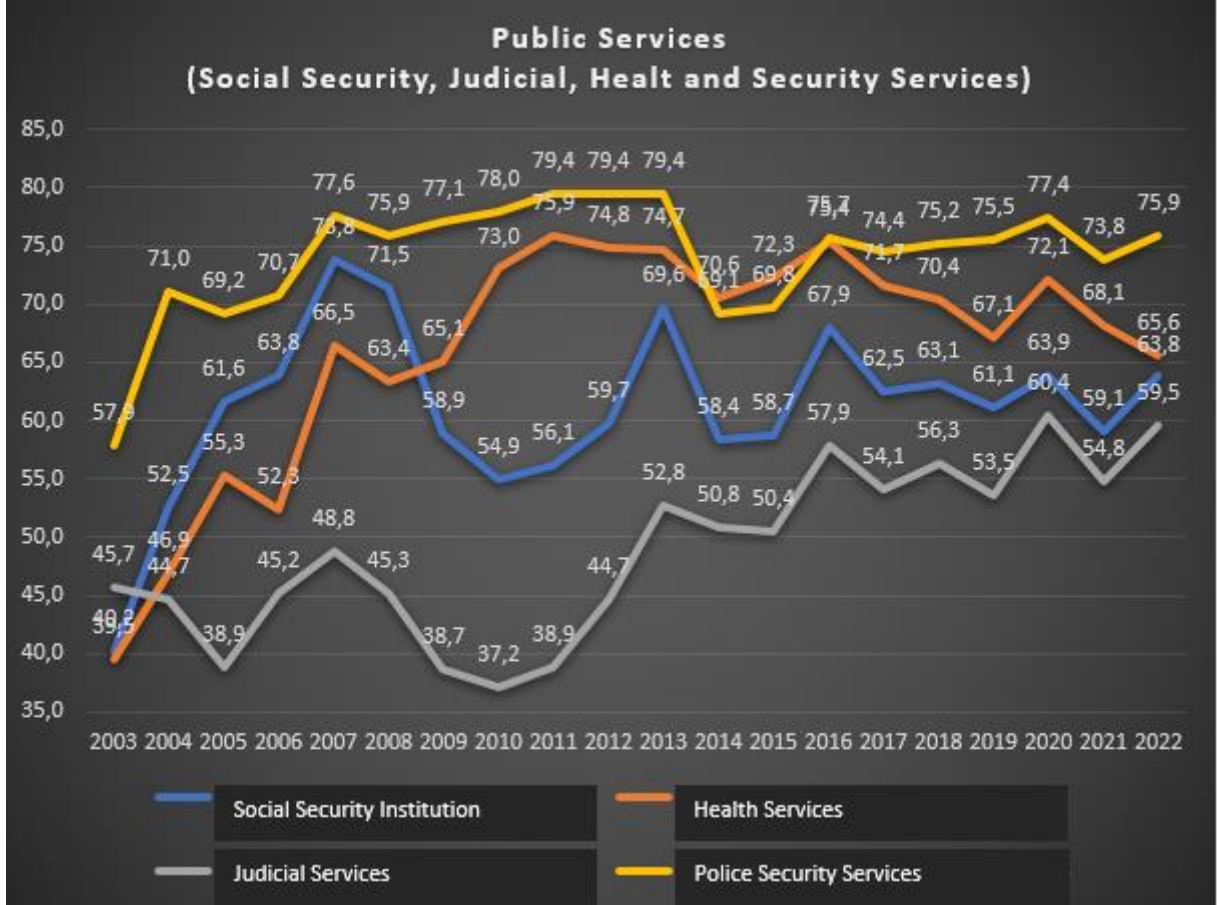
Figure 3 presents an 18-year evaluation trend (2004-2022) for lighting services, cleaning services, fire department services, and funeral services within the scope of municipal services. Upon closer inspection, it is revealed that the satisfaction rate for service delivery decreased from 73.7% to 72.7% for lighting services and from 73.7% to 67.6% for cleaning services. Based on these results, the satisfaction rate decreased between 6.1% and 1%. On the other hand, the satisfaction rate increased from 68% to 70.2% for fire department services and from 68% to 75.1% for funeral services. Based on these results, the satisfaction rates increased between 2.2% and 7.1%.

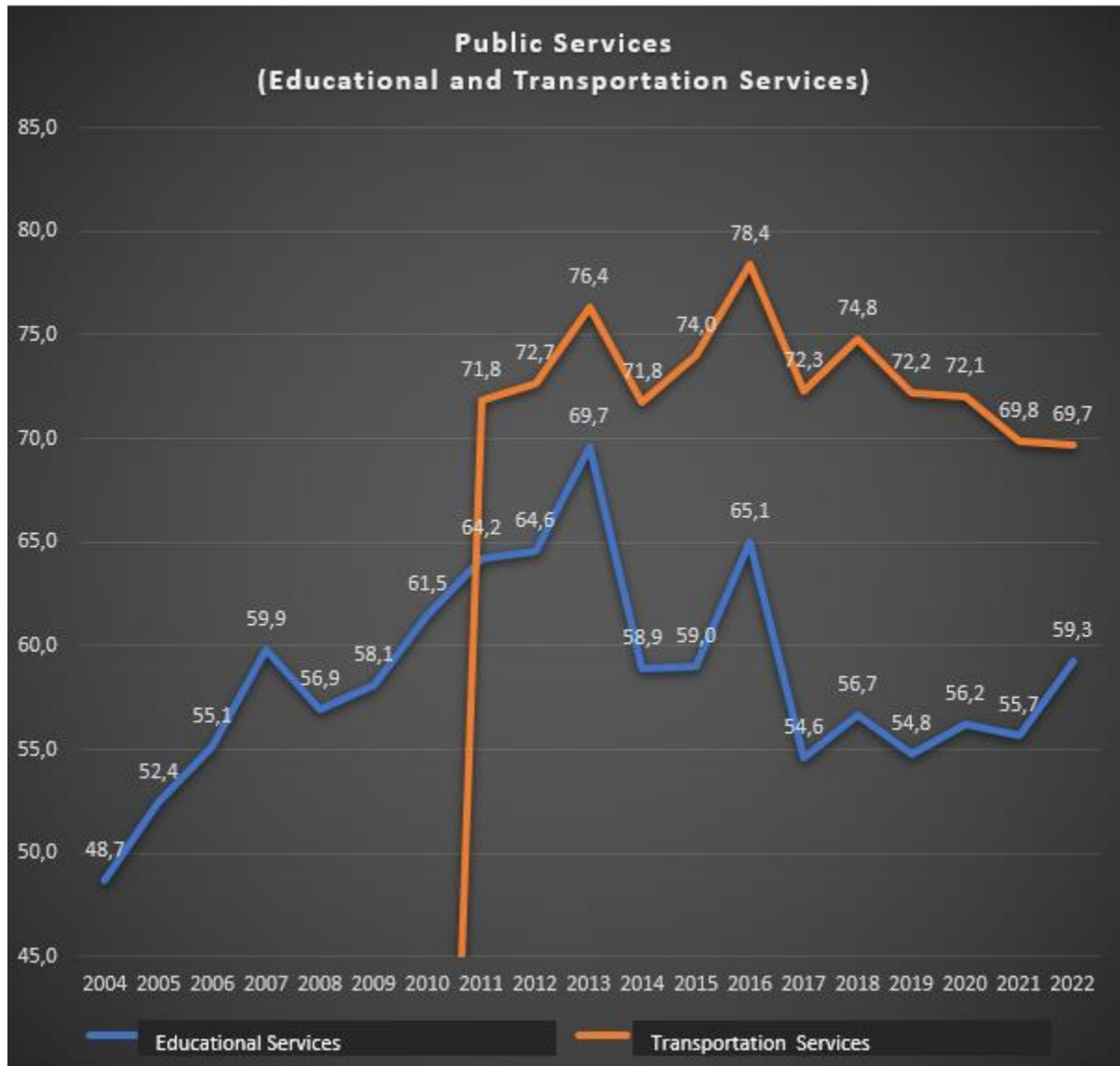
Figure 3: Lighting, Cleaning, Funeral and Fire Department Services

After the data on municipal services, the satisfaction levels regarding general public services are as follows. Figure 4 depicts the trend of a 19-year evaluation (2003-2022) regarding the Services of Social Security Institution, Health services, Judicial services, and Public security services within the scope of general public services. The satisfaction with service delivery increased from 40.2% to 63.8% in Services of Social Security Institution, from 39.5% to 65.6% in Health services, from 45.7% to 59.5% in Judicial services, and from 57.9% to 75.9% in Public security services. Based on this data, the satisfaction level increased between 13.8% and 26.1%.

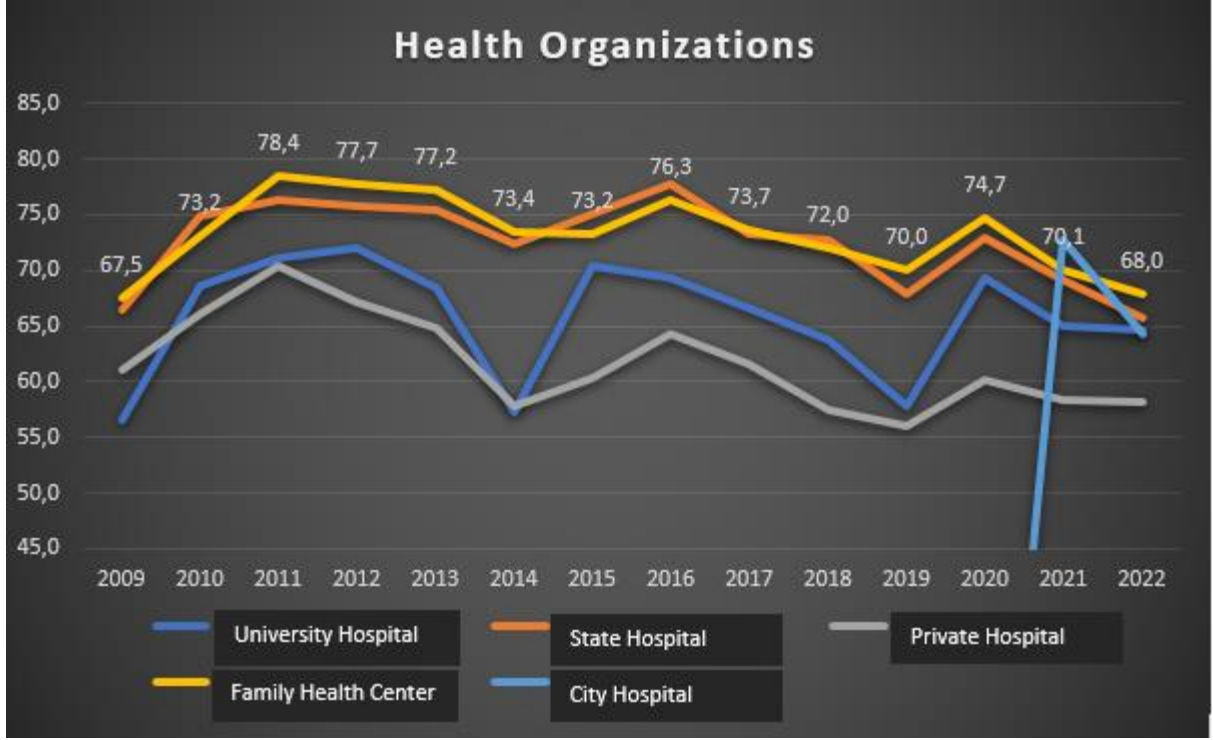
Figure 4: Social Security, Judicial, Health and Security Services

When examining Educational services and Transportation services as part of general public services, there is a trend towards an increase from 48.7% to 59.3% and a decrease from 71.8% to 69.7%, respectively. In terms of satisfaction level, there was an increase of 10.6% in Educational services and a decrease of 2.1% in transportation services.

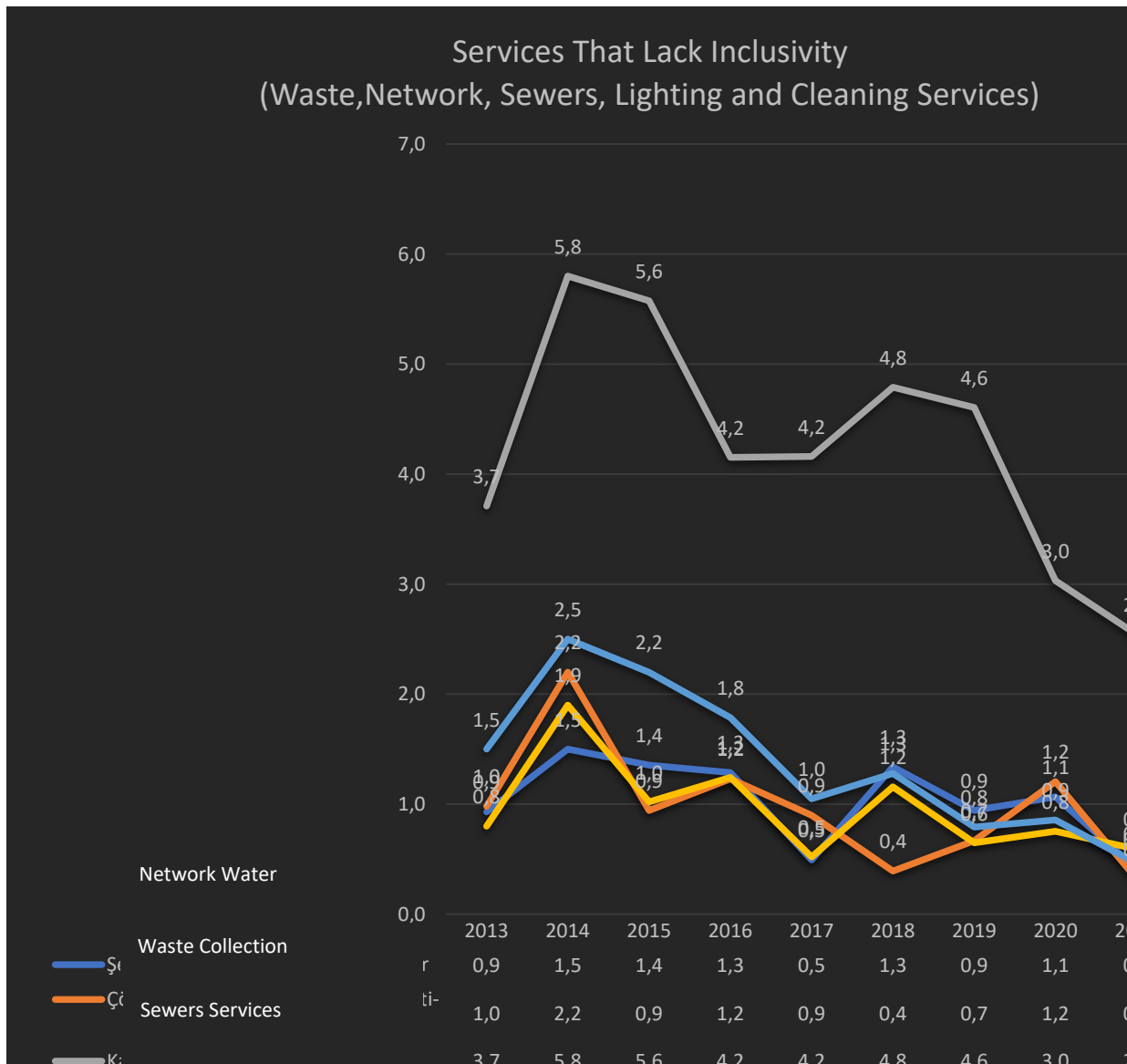
Figure 5: Educational and Transportation Services

In a study conducted on general satisfaction with public services, it was found that satisfaction with health services increased from 39.5% to 65.6%, representing a 26.1% increase. When examining the data by service provider, as shown in Figure 6, there is a trend of increasing satisfaction from 56.5% to 64.7% in university hospitals, a slight decrease from 66.5% to 65.8% in state hospitals, and a decrease from 61.2% to 58.2% in private hospitals. This indicates a significant increase of 8.2% in satisfaction for university hospitals, while public and private hospitals experienced a slight decrease of 0.7-3%. Additionally, there was a decrease of 2% in satisfaction in recently implemented city hospitals.

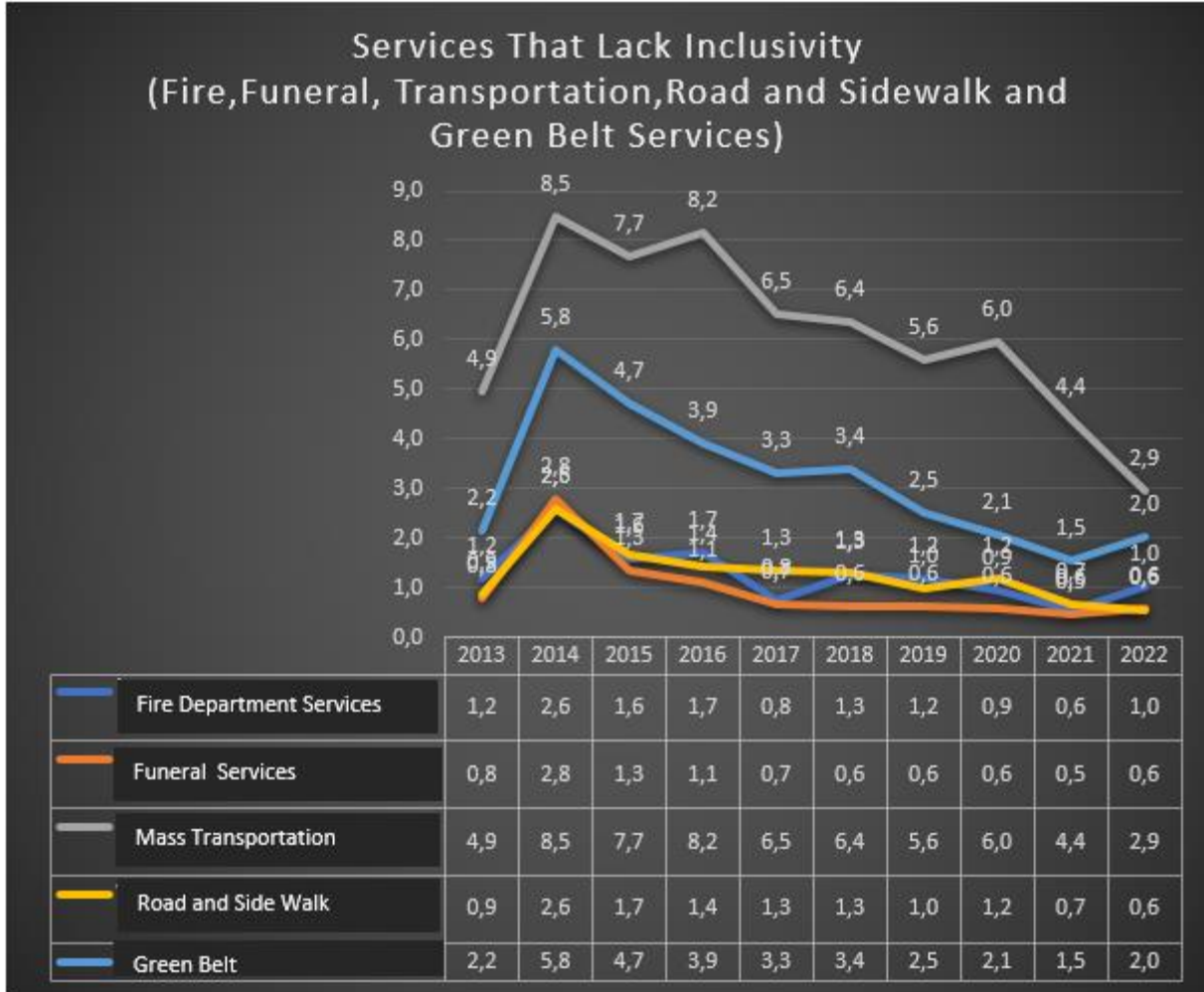
Figure 6: Health organizations

When examining the statistics of those who reported being unable to access the service, Figure 7 indicates that there are still areas in need of improvement. In terms of satisfaction trends from 2013 to 2022, it is apparent that a significant portion of Sewer services, such as 2.2%, are still lacking this service. Similarly, by 2022, it is projected that cleaning services (0.7%), waste collection and lighting services (0.5%), and network water (0.4%) will also be lacking. While these percentages may seem small, they are significant issues in a country with a population of 85 million 279 thousand 553 (TÜİK, 2022) according to the Address-Based Population Registration System Results. In fact, roughly 190,000 people in Sewer services, 430,000 people in waste collection and lighting services, and 340,000 people in network water require these services.

Figure 7: Services That Lack Inclusivity (Network, Waste, Sewers, Lighting and Cleaning Services)

When examining the statistics of those who reported being unable to access the service, Figure 8 indicates that there are still areas in need of improvement. In terms of satisfaction trends from 2013 to 2022, it is apparent that a significant portion of mass transportation services, such as 2.9%, are still lacking this service. Similarly, by 2022, it is projected that greenbelt services (2%), funeral services and road and sidewalk services (0.6%), and fire department services (1%) will also be lacking. As can be seen, a significant segment of the population is unable to access services, even if only a small percentage is affected. In this context, it is clear that important steps and measures need to be taken.

Figure 8: Services That Lack Inclusivity (Fire Department, Funeral, Mass, Road and Sidewalk and Green Belt Services)

3. An Assessment on Sustainable Public Service

The concept of sustainability has evolved to encompass the adoption of resources, efficiency, productivity, and quality elements in all business operations, going beyond a mere definition of environmental impacts. In this context, sustainable and innovative practices, along with resource efficiency, can be achieved, particularly through effective governance. A crucial factor in assessing organizational performance and identifying areas for improvement is the feedback and satisfaction level of internal and external customers/citizens. Studies conducted over the years provide valuable insights in this regard. These are as follows:

- It is evident that there is a need for improvements in the current form of service delivery for network water provision. Furthermore, it is necessary to implement new measures to ensure that network water is accessible to everyone. Access to clean water and innovative solutions in this field can increase the quality of public service and welfare, contributing to achieving the sustainability targets of Good Health and Well-being, Clean Water and Sanitation, and Sustainable Cities and Communities. Dissemination of Intelligent Urban Water Network Systems is particularly crucial to ensuring sustainability in existing public service delivery and effectively providing resources to those who currently cannot access it. This approach significantly contributes to timely problem-solving, increasing efficiency and productivity, and digitally monitoring the service at every stage. (Maiolo, et al., 2018; Joseph, Sharma &

Van Staden, 2022). Currently, many water systems are delivered to consumers using traditional approaches. However, implementing innovative approaches such as the digital Intelligent Urban Water Network System can provide superiority in strategic issues such as sustainable distribution and use of water, problem-solving in case of failure, and rational determination of needs.

- Urgent steps need to be taken regarding sewer services. In addition to making improvements in the current service delivery process, the fact that only 2.2% of the population stated that they do not have this service in 2022 is a very large proportion of the population, and it is important for public health and not to pollute underground potential resources. Again, efficiency and sustainability can be achieved by adopting smart systems and using IoT in sewer service. In this way, they can contribute to the sustainability goals of Good Health and Well-being, Clean water and Sanitation, and Sustainable cities and Communities.
- Citizens who cannot access waste collection, cleaning, and lighting services should be provided with these services. Furthermore, measures need to be taken to improve and increase the quality of these services due to the decreasing level of satisfaction among citizens. Adopting improved and smart systems will prevent significant resource waste. Although some waste separation and management practices are currently being carried out in Turkey, they are not yet at the desired level. There is a very low level of awareness and action, particularly in the field of solid waste separation, and there is a long way to go to achieve the goals of the zero waste project (Murat & Yaman, 2021). Again, in a comparative study, it is shared that Turkey has significant shortcomings in the evaluation of solid waste as a resource and that sustainable practices are urgently needed (Solak & Pekküşen, 2018; Tezel & Yıldız, 2020). In this context, the adoption of innovative approaches can contribute to Clean Water and Sanitation, Sustainable Cities and Communities, Responsible Consumption and Production, and Life Below Water and life on Land sustainability goals.
- It has been observed that there is a significant decrease in public transportation satisfaction. Additionally, as of 2022, approximately 3% of the population lacks access to public transportation. Encouraging public transportation within the framework of a sustainability approach and providing more accessible and high-quality services is crucial. The growing number of vehicles is causing significant harm to the environment, and the use of public mass transportation by individuals can reduce this damage, especially in terms of carbon emissions and, this reduction can reach up to 45% (Pei, 2021). According to PCC (2022), 94% of vehicles run on products such as gasoline and diesel. However, in public transportation, compressed natural gas (CNG), hydrogen, and electricity - which emit relatively less carbon - are mostly used. These alternatives provide an opportunity to reduce environmental damage and ensure resource sustainability (Fastech, 2022). In addition, this method can improve air quality (United States Department of Transportation, 2022). Taking these steps will contribute to achieving the sustainability targets of Good Health and Well-being, Sustainable Cities and Communities, Responsible Consumption and Production, Climate Action, Life Below Water, and Life on Land.
- The satisfaction level with green areas has increased (8.1%), but it is still below 60%. In addition, it is seen that as of 2022, 2% of people stated that they could hardly benefit from this opportunity. It is also emphasized that the lack of green space in cities in Turkey, especially in big cities, is an important problem (Aksoy & Ergun, 2009; Bostancı, 2021). Increasing green areas in a planned and regular manner, according to the needs of individuals, provides various mental, psychological, and physiological benefits. Accessible and

widespread green areas can trigger a chain reaction leading to numerous individual and societal benefits, including reduced stress levels, crime rates, and air pollution (Barton, 2009). In this regard, it is important to make significant improvements in terms of sustainable public health. Significant contributions will be made through new steps taken in the field of green spaces, particularly in achieving the sustainability targets of Good Health and Well-being, Sustainable Cities and Communities, Climate Action, and Life on Land.

- There has been a significant increase in satisfaction with Social Security Institution and Health services among the general public. In particular, satisfaction with Health services has increased by 26.1%. However, despite this increase, the satisfaction level remains below 66%, highlighting the need for further improvements in this area. When examining detailed satisfaction levels regarding Health services, it becomes clear that satisfaction with University hospitals has increased more than satisfaction with State and Private hospitals. In this context, it should be ensured that the quality of service provision is increased through improvement in the service delivery methods of State Hospitals and inspections in Private Hospitals. The state of satisfaction with the city hospitals, which has recently become widespread throughout Turkey, reveals a striking result. In their evaluation of city hospitals within the context of public-private partnerships in Turkey, Gökkaya and Erdem (2021) note that the physical facilities are modern and technologically advanced, and that good services are provided for accommodation. However, they also identify some negative issues. Based on the experiences of the participants reached within the scope of the study in city hospitals; It is emphasized that transportation problems are experienced, a larger structure compared to the population in some places may cause extra costs, and there are some concerns about efficiency and productivity in general. In support of this finding in the literature, it is seen that satisfaction with city hospitals is on a downward trend. In this context, taking the necessary measures in terms of sustainable public service and issues that may cause loss of efficiency and productivity should be discussed in detail. With the new and technology-supported steps to be taken in this area, significant contributions can be made to the sustainability goals and future vision, particularly Good Health and Well-being, Sustainable Cities and Communities.
- Education is one of the most important factors that can contribute to the future and welfare of individuals and society. While satisfaction with public service provision has increased by approximately %10 from 2004 to 2022, the current satisfaction level of 59.3% indicates that radical measures should be implemented immediately. Education plays a critical role in acquiring the skill sets and values individuals need for a sustainable society and a prosperous future. However, according to the OECD (2020) Report, despite an increase in participation in early childhood education and care programs, inequalities in access to education persist. To prepare students for the future, education systems should focus on vocational skills and knowledge, rather than exams. Additionally, improving the salaries and physical conditions of educators and schools is essential. The report also emphasizes the need for universities and schools to have an autonomous area to address local needs. According to a study by OECD (2023) that evaluated public policies in various countries, only 21% of citizens in Turkey are satisfied with their education services. This is in stark contrast to the 67% satisfaction rate in other OECD countries, indicating a significant need for improvement in this area in Turkey. In this context, the issues that may threaten the efficiency and effectiveness that may occur in many parts of the social field can be overcome, together with significant gains in both the value perceptions and informational awareness of individuals in terms of sustainable future vision, by making improvements in education services quickly. In this respect, sustainable

public service delivery in the field of education will contribute to the sustainability goals of Quality Education, Decent work and Economic Growth, Reduced Inequalities, with steps that will directly affect the strong foundations of both today and tomorrow.

CONCLUSION

Public service refers to the direct or indirect services provided by authorized institutions to meet the needs and expectations of their stakeholders. Sustainability, on the other hand, involves meeting present needs without compromising the ability of future generations to meet their own needs, achieving a balance between the two. In this context, Sustainable Public Service means meeting the expectations and demands of internal and external stakeholders at the right time and place, satisfying today's needs and expectations to the extent that they will not hinder future generations' needs, while avoiding wastage of resources and maintaining environmental and social balance. Sustainable public management, service delivery, and development involve transforming all resources into services with an equitable perspective among all stakeholders, ensuring quality services that are accessible from the past through the present and into the future. Since the foundation of the Republic, many innovations and services have been delivered within the framework of a social state understanding, and public resources have been utilized to meet citizens' expectations. Against this backdrop, this study examines the satisfaction levels of service recipients between 2003 and 2022 in terms of the effectiveness of public service and sustainable public service. The level of service satisfaction level, which is a concrete reflection of public service performance, presents important determinations regarding the level of public service provision, and how resources are used effectively and efficiently, In other words, what level of public service level in Turkey is in terms of sustainable public service. The satisfaction levels, which are discussed under the main title, in particular, in the municipality, general public services and health, have already been addressed in The 2030 Sustainable Development Goals, and the contribution to the sustainability vision has been clearly expressed by improving the current situation.

When considering the findings obtained within the scope of the study collectively, it is apparent that the general level of satisfaction with public services is moderate and needs improvement. Recent increases in satisfaction have been in resource-oriented areas, and there may have been resource problems in meeting the crowded and rapidly diversifying needs. Therefore, it is recommended that significant progress can be made by focusing more on these areas in the coming periods. In the second century of the Republic, it is evident that innovative solutions and systems are urgently needed to promote a more prosperous and sustainable social life, particularly in the areas of education, network water and sewer services, waste collection, and public transportation. Additionally, it would be appropriate to develop new policies and practices to increase the number of green areas and improve the satisfaction levels of recently declining health services. Resource efficiency and effectiveness in public services will enable sustainable public services and ensure the welfare of future generations in the country. In addition, prioritizing communication as one of the basic elements of governance and designing diverse digital channels where citizens or service recipients can express their expectations and wishes will contribute to the sustainability of public service. In this context, policy makers and senior executives providing public services who adhere to the issues emphasized in the study will significantly contribute to sustainable public service, as well as to Turkey's prosperity and future.

Compliance with Ethical Standard

Conflict of Interest: *There is no conflict of interest between the authors or any third party individuals or institutions.*

Ethics Committee Permission: *Ethics committee permission is not required for this study.*

Financial support: *No.*

KAYNAKÇA:

- Aksoy, Y., & Ergun, N. (2009). Kentleşme ve yeşil alan sorunu üzerine bir araştırma İstanbul kenti Bakırköy ilçesi örneği. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 2(4), 426-438.
- Barton, S. (2009). *Human Benefits Of Green Spaces*. Available at: <https://www.udel.edu/academics/colleges/canr/cooperative-extension/fact-sheets/human-benefits-of-greenspaces/#:~:text=Interaction%20with%20gardens%20and%20natural,decreasing%20crime%20and%20air%20pollution>.
- Beckers, S. F., Van Doorn, J., & Verhoef, P. C. (2018). Good, better, engaged? The effect of company-initiated customer engagement behavior on shareholder value. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 46, 366-383.
- Bostancı, N. (2021). *Türkiye'nin kent merkezlerindeki yeşil alan sorunu: İstanbul örneği*, (Master's thesis, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Bozlağan, R. (2005). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı. *In Journal of Social Policy Conferences*, 50, 1011-1028.
- De Souza, E. T. (2019). Governance Rules: Efficiency And Quality Assumptions In Sustainable Public Administration Management. *ESG Law Review*, 2, e01609-e01609.
- Drexhage, J., & Murphy, D. (2010) *Sustainable development: from Brundtland to Rio 2012, Background paper for the high level panel on global sustainability*, United Nations, New York. Available at: http://www.un.org/wcm/webdav/site/climatechange/shared/gsp/docs/GSP1-6_Background%20on%20Sustainable%20Devt.pdf
- Du Pisani, J. A. (2006). Sustainable development–historical roots of the concept. *Environmental sciences*, 3(2), 83-96
- Erten, Ö. Ü. Ş. (2022). *Sürdürülebilir Kamu Yönetimi: Sosyal Sorumluluk Bağlamında Iso 26000: 2010 Standartının İncelenmesi*. 11th International Conference On Social Sciences
- Fastech (2022). *Benefits of Sustainable Mass Transit*. Available at: <https://www.fastechus.com/blog/benefits-of-sustainable-mass-transit>
- Gökkaya, D. & Erdem, R. (2021). Türkiye'de Kamu Özel Ortaklığı Bağlamında Şehir Hastanelerinin Değerlendirilmesi: Nitel Bir Araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (31), 73-96
- Joseph, K., Sharma, A. K., & Van Staden, R. (2022). Development of an intelligent urban water network system. *Water*, 14(9), 1320.

- Leka, L. & Bonino, C.(2023). *The Public Sector Needs a Holistic Approach to Sustainability*. Available at:<https://www.ifac.org/knowledge-gateway/supporting-international-standards/discussion/public-sector-needs-holistic-approach-sustainability>
- Leuenberger, D. Z., & Wakin, M. (2007). Sustainable development in public administration planning: An exploration of social justice, equity, and citizen inclusion. *Administrative Theory & Praxis*, 29(3), 394- 411.
- Maiolo, M., Pantusa, D., Carini, M., Capano, G., Chiaravalloti, F., & Procopio, A. (2018). A new vulnerability measure for water distribution network. *Water*, 10(8), 1005.
- Martinus, M. S. (2022). The Paradigm Shift from Traditional Public Administration to Sustainable Public Administration. *African Journal of Development Studies (formerly AFFRIKA Journal of Politics, Economics and Society)*, 12(2), 99-129.
- Murat, G. Ü. L., & YAMAN, K. (2021). Türkiye'de atık yönetimi ve sıfır atık projesinin değerlendirilmesi: Ankara örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(4), 1267-1296.
- OECD. (2020). Eğitim Politikası Görünümü Raporu Türkiye Available at: chrome-extension://efaidnbmninnkcbpcbjpcglclefindmkaj/https://abdigm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/03111424_EYitim_PolitikasY_Goronumu_Turkiye_Raporu_2020.pdf
- OECD. (2023). Government at a Glance 2023. Available at:<https://www.oecd.org/publication/government-at-a-glance/2023/country-notes/turkiye-1aab42fa/#section-d1e27>
- Osborne, S. P., Radnor, Z., Vidal, I., & Kinder, T. (2014a). A sustainable business model for public service organizations?. *Public Management Review*, 16(2), 165-172.
- Osborne, S., Radnor, Z., Kinder, T., & Vidal, I. (2014b). Sustainable public service organisations: A Public Service-Dominant approach. *Society and Economy*, 36(3), 313-338.
- Otto, A. S., Szymanski, D. M., & Varadarajan, R. (2020). Customer satisfaction and firm performance: insights from over a quarter century of empirical research. *Journal of the Academy of Marketing science*, 48, 543-564.
- Parrado, S., & Löffler, E. (2010). Towards sustainable public administration. EUPAN. Available at:https://www.eupan.eu/wpcontent/uploads/2019/02/2010__ES_Towards_Sustainable_Public_Administration.pdf
- PCC (2022). Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [P.R. Shukla, J. Skea, R. Slade, A. Al Khourdajie, R. van Diemen, D. McCollum, M. Pathak, S. Some, P. Vyas, R. Fradera, M. Belkacemi, A. Hasija, G. Lisboa, S. Luz, J. Malley, (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA. doi: 10.1017/9781009157926
- Pei, A. (2021). 5 Environmental Benefits of Sustainable Transportation. Available at: <https://transportation.ucla.edu/blog/5-environmental-benefits-sustainable-transportation#:~:text=Less%20Pollution%20and%20Clearer%20Skies,atmosphere%20and%20improving%20air%20quality.>
- Portney, K. E. (2015). *Sustainability*. The MIT Press

- Radnor, Z. & Osborne, S. 2013. Lean: A Failed Theory for Public Services?. *Public Management Review*, 15(2): 265-87.
- Rubera, G., & Kirca, A. H. (2017). You gotta serve somebody: the effects of firm innovation on customer satisfaction and firm value. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 45(5), 741-761.
- Solak, S. G., & Pekküçükşen, S. (2018). Türkiye'de kentsel katı atık yönetimi: karşılaştırmalı bir analiz. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3),653-683
- Tezel, Ö., & YILDIZ, E. (2020). Sürdürülebilir Atık Yönetimi Uygulamalarında Dünya ve Türkiye Karşılaşması: EDİKAB Örneği. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 9(2), 35-48.
- The Rio Declaration on Environment and Development (1992). Available online: http://www.unesco.org/education/nfsunesco/pdf/RIO_E.PDF
- Trondal, J. (2021). Public administration sustainability and its organizational basis. *International Review of Administrative Sciences*, 87(2), 399-415.
- TÜİK (2022). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*. Available at: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=49685>
- TÜİK (2023). İstatistik Veri Portalı. Available at: [https:// data.tuik.gov.tr/ Search/Search?text=memnuniyet&dil=1](https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=memnuniyet&dil=1)
- UNDP (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* Available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- United Nations Brundtland Commission (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future* Available at: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
- United Nations (2015). *United Nations Sustainable Development Summit 2015*. Available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/summit>
- United Nations (2016). UN highlights importance of public service in achieving SDGs available at: <https://www.un.org/tr/desa/un-highlights-importance-public-service-achieving-sdgs>
- United States Department of Transportation (2022). *Transit and Sustainability*. Available at: <https://www.transit.dot.gov/regulations-and-programs/environmental-programs/transit-and-sustainability>
- Vidal, I. (2013). *Governance of Social Enterprises as Producers of Public Services*. In Organisational Innovation in Public Services: Forms and Governance, Edited by: Valkama, P., Bailey, S. J. and Anttiroiko, A.-V. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Zink, K. J., Steimle, U. ve Fischer, K. (2008). Human factors, business excellence and corporate sustainability: Differing perspectives, joint objectives (3-18). In Zink, K. J. (Edt.). Corporate sustainability as a challenge for comprehensive management. Germany: Physica-Verlag

Türkiye'de Yabancıların Mülk Edinimi: Yalova Konut Sektörü Örneği

Foreigners' Property Acquisition in Türkiye: The Case of Yalova Housing Market

Ahmet Suvar Aslan¹

öz

Bu makale, küreselleşmenin sonuçlarından biri olan sermayenin akışkanlaşması ve beraberinde sermaye sahiplerinin bir mekâna bağlı kalmaksızın faaliyetlerini sürdürebilmelerinin sonuçlarından biri olan yabancı yatırımcıların farklı motivasyonlara göre bir başka ülkede konut sahibi olmalarının mekânsal etkilerini araştırmaktadır. Küresel sisteme entegre olabilen kentlerin yabancı yatırımcıları çekme ihtimalleri daha büyük olmakla birlikte başka şehirlerin de bu yatırımcıların ilgi alanına girmeleri ve bunun neticesinde konut piyasasını şekillendirmeleri mümkündür. Bu çalışmada, tam da böyle bir kent olan Yalova üzerinden yabancı yatırımcıların kentsel mekândaki etkilerine ilişkin bir tartışma yürütülmektedir. Çalışma, 2014-2022 yılları arasındaki bir dizi nicel veriyi kullanarak, yabancıların mülk edinmelerinin ardındaki motivasyonları ve bunların yerel konut piyasaları üzerindeki etkilerini incelemektedir. Yabancılar yapılan konut satışlarının Türkiye kentsel gündeminin önemli maddelerinden biri haline gelmesi ile Türkiye kentleşmesinde finansallaşma tartışmalarının öne çıkması birer tesadüf değildir. Bu iki süreç bir bütünün parçası olarak yaşanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılında konut politikalarında öne çıkan bu başlıkların analizi ve sonrasında doğru politika önerileriyle Türkiye'nin geleceğine dair daha sağlıklı bir yapıyı çevreye kavuşmak mümkün olabilir. Bu araştırma, Yalova'nın yabancılar satılan mülk sayısı bakımından 11.590 adet ile Türkiye'deki şehirlerin arasında beşinci sırada yer aldığını ortaya koymaktadır. Yalova'daki toplam konut stokunun %6,77'sinin yabancılar ait olması dikkat çekicidir; bu oran, Türkiye'de yabancıların gayrimenkul yatırımı yaptığı ilk 10 şehir arasındaki en yüksek orandır. Bu makalede, yabancı yatırımcıların getireceği finansal kazancı, yerelde yaşayan düşük ve orta gelirli kişilere uygun fiyatlı, kaliteli konut alabilmeleri için destek olarak kullanılması önerilmektedir. Bu sayede, yabancı yatırımcıların konut fiyatlarını yükseltme etkisi bir dereceye kadar azaltılabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Konut Politikaları, Yabancı Konut Sahipliği, Gayrimenkul Edinimi, Yalova, Göç

ABSTRACT

This article investigates the spatial impacts of foreign investors owning a house in another country according to different motivations, which is one of the consequences of globalization, the fluidity of capital and the ability of capital owners to carry out their activities without being tied to a location. While cities that can integrate into the global system are more likely to attract foreign investors, it is also possible for other cities to be on the radar of these investors and shape the housing market as a result. This study discusses the effects of foreign investors on urban spaces, using Yalova as a case study—a city that has attracted significant foreign investment. Using a set of quantitative data from 2014 to 2022, this research examines the motivations behind foreign property acquisitions and their impact on local housing markets. The rise in housing sales to foreigners aligns with the growing focus on financialization in Türkiye's urban development discussions. These two processes are experienced as part of a whole. As Turkey celebrates its 100th anniversary, there is an opportunity to create a healthier built environment for the future by analyzing these key issues in housing policies and making informed policy recommendations. The article reveals that Yalova ranks fifth among Turkish cities, with 11,590 properties sold to foreigners. It is noteworthy that 6.77% of the total housing stock in Yalova is owned by foreigners, the highest rate among the top 10 cities in Turkey where foreigners invest in real estate. This paper suggests

¹ **Corresponding Author:** Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, aslan@mku.edu.tr, 0000-0001-6472-9990

using financial gains from foreign investors to help low- and middle-income locals buy affordable, quality housing. This approach could mitigate the impact of foreign investors on rising housing prices to some extent.

Keywords: Housing Policies, Foreign Home Ownership, Real Estate Acquisition, Yalova, Migration

GİRİŞ:

Göçün çok boyutlu yapısına ilişkin geniş ve zengin bir literatür bulunmaktadır. Bu literatürün bir alt dalı da göçün konut piyasalarına etkisine ilişkindir. Sermaye hareketliliği üzerinden gerçekleşen uluslararası göç ile Türkiye’nin 2011 sonrasında Suriye iç savaşı dolayısıyla maruz kaldığı göçün konut piyasalarına etkisi birbirinden farklı olabilmektedir. Bu çalışmada küreselleşme bağlamında sermaye ve insan akışlarının daha kolay olması neticesinde ortaya çıkan uluslararası göçün konut piyasaları ile olan ilişkisi ele alınmaktadır. Yabancıların farklı motivasyonlarla da olsa başka ülkelerde konut sahibi olma arzusunda bir artış yaşanmaktadır. Bu durum neticesinde akademik literatürde bu olguyla ilgili çalışmaların sayısı her geçen gün artmaktadır.

Yabancıların bir başka ülkede konut satın almalarının konut piyasasına, konut politikalarına, şehir planlarına ayrı ayrı etkisi olmaktadır. Bu etkilere dair yapılan çalışmaların çoğunluğu küresel kuzey ülkelerine dair olsa da küresel güneye ilişkin de çalışmalar bulunmaktadır. Türkiye örneğinde, Gündüz vd. (2022) konut edinimi üzerinden alınan vatandaşlığın İstanbul’daki konut fiyatlarına etkisine bakmış, Eliküçük & Polat (2021) İzmir’de konut satın alan yabancıların bu satın alma süreçlerindeki kriterlerini incelemiştir. Ayrıca Gökler (2021), yüksek katlı lüks konut projelerinin ortaya çıkışı ile yabancıların artan konut talebi arasındaki ilişkiyi Ankara ve Trabzon örneği üzerinde incelemiştir. Öztürk & Bayram (2021) ise yabancıların Türkiye’de satın aldıkları ikinci konutların kentlere etkisini Trabzon üzerinden araştırmıştır. Öztürk & Türk (2021) ise yine Trabzon örneğinden yola çıkarak yabancıların satın aldığı ikinci konutların yer seçimlerini etkileyen kriterleri araştırmıştır. Bu çalışma kapsamında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayıp Türkiye Cumhuriyeti’nden konut satan alan kişiler yabancı olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışma, Türkiye’de konut stokuna oranla en yüksek yabancı konut satışının gerçekleştiği Yalova ilindeki konut piyasasına yabancıların ilgisi üzerine odaklanmaktadır.

Cumhuriyetin 100. yılını kutlarken bu süreçte yapıli çevrede yaşanan dönüşümleri doğru anlayabilmek önemlidir. Kentleşmeyi etkileyen birçok faktör bulunurken bu çalışma özel olarak yabancıların Türkiye’de mülk edinimi üzerinden yapıli çevredeki değişime odaklanarak Cumhuriyetin 100. yılında kentleşme süreçlerine ilişkin literatüre küçük bir katkı yapmayı hedeflemektedir. Günümüzde, küreselleşmenin, sermayenin akışkanlığının ve sermaye sahiplerinin yerel sınırlamalara bağlı kalmadan faaliyet gösterme kapasitesinin, özellikle Yalova gibi İstanbul’un yazlık ve sayfiye yeri olma özelliğini sürdüren görece küçük bir şehirde nasıl etkiler bıraktığına dair kritik bir değerlendirme yapmak gereklidir. Şehir, Türkiye’nin en büyük metropollerine yakınlığı ve turistik cazibesi ile yabancı yatırımcılar için oldukça çekici hale gelmiştir. Yalova’nın konut stokunun %6,77’si yabancıların eline geçmiş, bu da şehre yabancı yatırımcıların yoğun ilgisini göstermektedir. Yalova konut piyasasındaki bu yabancı ilgisi, Cumhuriyetin 100. yılında kentleşme ve gayrimenkul sektörüne örnek olabilecek önemli dersler barındırmaktadır. Yabancı yatırımcıların artan ilgisi, şehirlerin altyapı ve hizmetlerini geliştirmeleri için ek finansal kaynaklar sağlayabileceği gibi kentin konut piyasasını yerel kullanıcılar için erişimini güçleştirerek konut sorununu büyütme potansiyeli de taşımaktadır. Bu bağlamda, Yalova örneği, yabancı yatırımcıların konut piyasasına olan ilgisinin yanı sıra, bu ilginin yerel konut piyasası üzerindeki etkilerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Yalova, konut stokunun önemli bir kısmını yabancı yatırımcılara satış yaparak, merkezi hükümetin aldığı kararların yerel konut piyasalarında hangi etkilere yol açtığına dair iç görü sunmaktadır. Ancak bu durum, kentsel alanların sürdürülebilirliği ve yerel toplulukların ihtiyaçlarını göz ardı etmeden, yabancı yatırımların getirdiği fırsatları değerlendirme ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin 100. yılında, bu tür kentsel ve çevresel sorunlara çözüm bulma ve geleceğimizi şekillendirme kapasitemizi artırma konusunda proaktif bir

yaklaşım benimsememiz gerekmektedir. Yalova örneğinden çıkarılacak dersler ve politika önerileri hem kentsel hem de çevresel açıdan daha adil ve sürdürülebilir bir gelecek inşa etmek için bir rehber olabilir.

Çalışmada ilk olarak literatür özetine bakılacaktır. Literatür özetinde başlangıçta yurtdışındaki örnekler üzerinden yabancı yatırımcıların konut piyasasına yaptıkları etkilere dair yapılan çalışmalar özetlenecek daha sonra ise yabancı yatırımcıların Türkiye konut piyasasında yaptıkları etkiye ilişkin Türkiye özelindeki literatür incelenecektir. Türkiye'deki yasal mevzuatın incelenmesinin akabinde örnek alan çalışması olarak seçilen Yalova'nın konut piyasasında yabancıların etkileri araştırılacaktır. Çalışma genel bir değerlendirilme bölümü ile tamamlanmaktadır.

1. Yurtdışında Yabancıların Konut Edinimi

Piyasa temelli anlayışa göre, özel sektör konut fiyatları, diğer emtialar da olduğu gibi, arz ve talep faktörlerinin bir kombinasyonu tarafından belirlenir. Dünyanın birçok büyük kentinde gayrimenkuller, kent sakinlerinin temel barınma ihtiyaçlarını karşılamanın yanı sıra hem kısa vadeli spekülasyon varlıkları hem de uzun vadeli değer koruyan yatırımlar olarak görülmektedir. Örneğin, Hong Kong, Pekin ve Şangay gibi şehirlerdeki konut fiyatlarında son yıllarda önemli artışlar yaşanmıştır (Chao & Yu, 2015). Konut fiyatlarının belirleyicilerini araştıran zengin bir literatür bulunmaktadır. Bununla birlikte, yabancı alıcıların özellikle Hong Kong, Singapur, Sidney, New York ve Londra gibi büyük şehirlerdeki konut piyasaları üzerindeki etkisi ilgi çeken ve tartışılan bir konu olmaya devam etmektedir (Chao & Yu, 2015). Wokker & Swieringa'nın (2016) Avustralya'da yaptığı çalışmada ise, yabancı yatırımların onaylanması ile konut fiyatları arasında pozitif bir ilişki olduğunu gösterilmiştir.

Yabancıların konut edinme motivasyonlarından biri görece daha iyi yaşam şartları sunan ülkelere vatandaşlık satın alma programlarının sayısındaki artıştır. Bu bağlamda, Avrupa borç krizi sonrasında ortaya çıkan ekonomik sıkıntılar, birçok Avrupa ülkesini farklı ekonomik programlar oluşturmaya itmiştir. Örneğin, Portekiz, İspanya, Yunanistan ve İrlanda gibi ülkeler ekonomik ikamet programları başlatmıştır. Bu programlar, yatırım yaparak belirli bir süre ülkede ikamet etme hakkı sunmaktadır. (Ampudia de Haro & Gaspar, 2019; Parker, 2017; Xu, El-Ashram, & Gold, 2015). Ayrıca, Malta ve Kıbrıs gibi ülkeler ise Vatandaşlık Yatırım Programları oluşturmuşlardır. Bu tür programlar, belirli bir miktarda yatırım yapılması karşılığında vatandaşlık vermektedir. Bu programlar, ülkelerin ekonomilerine yatırım çekmek ve finansal durumlarını iyileştirmek için oluşturulmuştur.

Badarinza & Ramadorai'nin 2018 tarihli çalışması, yabancı yatırımların Londra'da konut fiyatları üzerinde uzun süreli bir etkisi olduğunu belirtmektedir. Giannoni vd. (2017), yabancı alıcıların varlığının yerel alıcıları piyasadan dışladığını savunurken; Wong'un 2017 tarihli çalışması, Sidney'de yabancı gayrimenkul yatırımlarının artışının, konutun ulaşılabilirliği konusundaki sorunları daha da kötüleştirdiğini ileri sürmektedir.

2018 yılı itibarıyla, Vancouver'da 2001-2017 yılları arasında yapılan kat mülkiyeti birimlerinin yaklaşık %15-18'i yerleşik olmayanlara aittir (Ley, 2021). Yerleşik olmayanların yatırımları sadece kıyı ötesi sermayeyi temsil etmez; zira varlıklı göçmenler de farklı yerlerde birikmiş sermayeyi ülkeye getirmektedir (Ley, 2010). Bu tür yatırımlar, zaten yüksek fiyatlı olan piyasalarda önemli bir etkiye sahiptir. Amerika'da yapılan bir çalışma, sıkışık piyasalarda yabancı alıcıların oranının %1 artmasının, ertesi yıl kentsel konut fiyatlarında yaklaşık %2'lik bir yükselişe yol açabileceğini göstermektedir (Chinco & Mayer, 2015).

Chao & Yu (2015) Hong Kong'taki konut piyasasına yabancıların etkilerini araştırdıkları çalışmalarında uygulanan politikaları incelemiş ve kendi çözüm önerilerini sıralamışlardır. Chao & Yu'ya (2015) göre hükümet, konut balonuna yabancıların etkisini sınırlayabilmek için yabancılar için vergileri, konut kredilerindeki peşinat oranlarını arttırmış, kısıtlamalar ve satış yasaklandığı durumlar oluşmuştur.

Uluslararası akışların merkezlerinden, dünyanın en önemli metropollerinden biri olan Hong Kong için bu kısıtlamaların piyasayı kontrol etmeye faydası olsa dahi kentin küresel piyasalardaki konumu gereği gerçekçi olmaktan uzak bir politika olduğu ifade edilmektedir. Chao & Yu’nun (2015) önerileri ise yerel olmayan ve yabancıların vergilendirilerek elde edilen gelirin yerli düşük ve orta gelirli alıcıları sübvans etmek için kullanmasıdır.

İnsan ve para akışının hızlanması neticesinde dünya genelindeki şehirlerin yerel konut piyasalarında önemli bir yabancı alıcı akınına tanıklık edilmektedir. Hong Kong, Singapur, Sidney, New York ve Londra gibi şehirlerde yabancı alıcıların varlığı, konut gibi geleneksel olarak ticareti yapılmayan malları ihraç edilebilir mallara dönüştürmüştür. Bu dönüşüm benzersiz bir ticaret hadleri etkisi ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, yabancı alıcılar tarafından yapılan önemli alımlar piyasanın talep tarafını bozarak konut fiyatlarının şişmesine yol açabilir (Chao & Yu 2015).

Literatürde, yabancıların mülk edinmesine ilişkin düzenlemelerle ilgili politika değişiklikleri kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Bu değişimler, yabancıların satın alma faaliyetleri ile ülkelerin emlak-fiyat döngüleri arasındaki güçlü bağlantıyı anlamak açısından çok önemlidir. Literatür, bu ikisi arasında somut bir bağlantı olduğunu ve yabancıların satın alma faaliyetlerindeki herhangi bir değişikliğin emlak fiyatları üzerinde dalgalanma etkileri olabileceğini öne sürmektedir (Liao vd., 2015).

2. Türkiye’de Konut Edinimi ve Yabancıların Sektöre İlgisi

1923’te başkentin İstanbul’dan Ankara’ya taşınması modernleşme yolundaki Türkiye’nin kentleşme deneyimini önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu dönemde, nüfusun çoğunluğu tarımsal faaliyetlerle uğraştığı için kentleşme nispeten yavaş olmuştur. Ülke, tamamlanmamış elektrik ve yetersiz belediye su sistemleri de dahil olmak üzere altyapı gelişiminde zorluklarla karşılaşmıştır. Bu yıllarda büyük ölçekli kentsel gelişimden ziyade bireysel konut üretimine odaklanılmıştır (Buğra, 2000). 1950’lere gelindiğinde kentleşme hızı artmaya başlamıştır. 1950 ile 1980 yılları arasında, bir gecede inşa edilen gayri resmi konut birimleri olan gecekondu yerleşimleri benzersiz bir konut çözümü olarak ortaya çıkmıştır. Bu konut biçimini engellemeyi amaçlayan birkaç af yasasına rağmen, gecekondu olgusu büyük ölçüde siyasi ve ekonomik nedenlerle devam etmiştir. Bu süre zarfında, devletin kentsel gelişime yaklaşımı öncelikle işgücünün yeniden üretim ihtiyaçlarından etkilenmiştir (Şengül, 2001). 1980 sonrası dönem, neoliberal ekonomi politikalarının etkisiyle Türkiye’nin konut manzarasında önemli bir değişime işaret etmektedir. Büyük ölçekli konut projelerini denetlemek üzere 1984 yılında Toplu Konut İdaresi (TOKİ) kurulmuştur. Türkiye’nin iç piyasasını uluslararası piyasalarla bütünleştiren finansal serbestleşme çabaları başlatıldı (Balaban, 2011). Bu dönemde TOKİ özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde orta ve orta süt gelir grubuna 40 bin prestijli konut üretmiştir (Gündoğdu & Gough, 2008).

2.1. 2000 ve Sonrası: Finansallaşma ve İpotekli Konut Kredilerinin Rolü

2000’li yılların başı, özellikle 2001 ekonomik krizinin ardından Türkiye için bir dönüm noktası olmuştur. Bu durum, devlet kurumlarının yeniden yapılandırılmasına ve ekonominin temel itici gücü olarak inşaat sektörüne yeniden odaklanılmasına yol açmıştır (Akçay, 2009). İpotekli konut kredileri, yeni düzenlemelerin getirildiği 2007 yılından sonra giderek daha önemli hale gelmiştir. Bu krediler, özellikle yeni gelişen bölgelerde kentsel gelişim üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Devlet, özellikle TOKİ’nin genişletilmiş rolü aracılığıyla, sadece bir düzenleyici olmaktan çıkıp hem finans hem de inşaat sektörlerinde aktif bir katılımcı haline gelmiştir (Aslan, 2021). Bu dönem mekânın kavrayışının değiştiği, mekânın ipotekli konut kredilerinin de yaygınlaşması ile birlikte finansallaşmasının öne çıktığı ve değişim değerinin daha önce olmadığı kadar öne çıktığı bir dönem olarak diğer dönemlerden net bir şekilde ayrılmaktadır. Ayrıca, mekânın değişim değeri bu dönemde daha önceki dönemlere göre çok daha fazla önem kazanmıştır.

Yabancı yatırımcıların konut satın alarak Türkiye kentleşme tarihi içerisinde kentsel mekâna etki etmeleri görece yeni bir olgudur. Bu olgu Türkiye kentleşmesi için 2000 sonrası dönemde ortaya çıkmış olması bir tesadüf değildir. Mekânın anlamının değişmesi, yasal yönetsel sistemdeki değişiklikler neticesinde olmuştur. Mekânsal bir etkisi olan yabancılara konut satışlarının daha önceki dönemlere göre kolaylaşmış olması yine yasal yönetsel değişikliklerin sonucudur. Türkiye'de mekânla ilgili politikalar, o dönemin genel eğilimleri ve değerleriyle paralellik göstermektedir. Bu anlamda mekânın finansallaşmasıyla yabancılara yapılan konut satışlarının ülkenin gelişmiş kentlerinde öne çıkıyor olması birbirini tamamlayan süreçler olarak yaşanmaktadır. Bu çalışma ve bu çalışmada yararlanılan diğer öncü çalışmaların göstermeye çalıştığı üzere, yabancıların Türkiye konut piyasasına girişleri görece yeni olsa da etkileri büyük olmaktadır.

Türkiye özelinde yabancıların konut edinmesine ilişkin literatür yakın zamanda artmakla birlikte 2000'li yılların ilk yıllarında da konuya ilişkin çalışmalara rastlanmaktadır. Bu dönemde yapılan çalışmalarda benzer bir örüntü keşfedilmiştir. Emeklilik dönemleri için daha ılıman bir iklim sunan Türkiye'nin Ege ve Akdeniz sahillerini seçen 50-55 yaş üzeri Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinin emekli vatandaşları ikinci konut için bu bölgelerde gayrimenkuller satın almışlardır. Bu bağlamda, Karakaya & Turan (2006) tarafından Didim'e emekli yabancıların göçü ve bunun kente ekonomik etkileri incelemiş ve ikinci konut alanların yoğunlukla 55 yaş üzeri İngilizler olduğunu belirlemiştir. Benzer bir çalışma ve sonuca ise Avcı vd. (2008), Fethiye örneği üzerinden ulaşmışlardır. Fethiye'de ikinci konut alanların 55 yaş üzeri Almanlar olduğu belgelenmiştir. Yabancıların ikinci konut satın alımlarını inceleyen bir diğer araştırma ise Bakırcı (2007) tarafından Dalyan'da yapılmıştır. Bu çalışmaya göre, şehirde ikinci konut satın alanların çoğunlukla İngiltere ve Almanya vatandaşları olduğu, 50 yaş üzerinde ve emekli oldukları bulunmuştur. Tamer vd. (2006) benzer bir çalışmayı Alanya'da yapmışlardır. Bu çalışmaya göre, kentte ikinci konut satan alan yabancıların çoğunlukla Almanya ve Hollanda yurttaşlıkları olduğu, 50+ yaşlarda olup emekli oldukları bulunmuştur.

Gökler (2021), yabancıların ev sahibi olma motivasyonları arasında doğal ve şehirsiz cazibe ile özellikle yeni ve pahalı konutların olduğunu Trabzon örneği üzerinden açıklamaktadır. Gökler, yabancıların motivasyonlarının lokasyonlara göre farklılık gösterebildiğini de vurgulamaktadır. Özellikle, çalışma Trabzon gibi sahil şehirlerinde yabancı konut talebi ile yüksek katlı lüks konut projeleri arasında güçlü bir bağ olduğunu belirtmektedir. Yabancı konut alıcıları, bu tür bölgelerde konut piyasasının belirli bir kesimine özel bir ilgi göstermekte ve yerel talepten bağımsız bir talep oluşturmaktadır. Ancak, Ankara gibi büyük kentlerde, konut piyasasını şekillendiren başka dinamikler de mevcuttur. Bu tür şehirlerde, yabancı nüfusun artmasına rağmen, yerel yapısal faktörler konut piyasasının dinamiklerinde önemli bir etkiye sahip olmaya devam etmektedir (Gökler, 2021).

Eliküçük & Polat (2021) çalışmalarında; İzmir'de yabancıların ev satın alırken nelere dikkat ettiklerini araştırmıştır. 70 yabancı ile yapılan görüşmeler sonucunda, konut seçimini etkileyen yedi ana ve yirmi sekiz yardımcı faktör saptanmıştır. Bu kriterler, ikili karşılaştırma yöntemi kullanılarak değerlendirilmiş ve analitik hiyerarşi süreci (AHP) ile önem dereceleri belirlenmiştir. "Belirlenen kriterler arasında "güvenlik ortamı" %35'lik bir öncelik düzeyi ile en önemli faktör olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum, yabancıların İzmir'de konut edinmeyi düşünürken çevrenin güvenliğine ve emniyetine yüksek değer verdiklerini göstermektedir. Bunu takiben, "konut edinimindeki kolaylıklar" %19'luk bir öncelik düzeyi ile bir sonraki önemli kriter olmuştur. Diğer önemli kriterler arasında "konutun konumu" ve "ekonomik faktörler" yer almaktadır ve her ikisi de %13'lük bir öncelik düzeyine sahiptir. "Ülkenin coğrafi konumu"na %9 öncelik verilirken, "sosyo-kültürel yapı" ve "konut özellikleri" sırasıyla %7 ve %4 öncelik düzeyine sahiptir (Eliküçük & Polat 2021).

Uzun & Yomralıoğlu (2007) Türk vatandaşlarının yabancılara konut sağlanmasının kolaylaştırılmasına ilişkin çökincelerini tartışmıştır. Hem ülkenin ekonomik çıkarlarını hem de güvenlik ve toprak bütünlüğü ile ilgili kaygıları dikkate alan dengeli bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamışlardır.

Türkiye’de yabancı yatırımcıların konut satın almaları konut piyasasını etkilemektedir. Bu etkinin Türkiye kentleşme tarihinde yeni olmasının nedeni ise yasal mevzuatların yakın dönemde değiştirilerek yabancıların konut edinmelerine ilişkin daha önce olmayan yeni kolaylıklar ve şartlar getirilmiş olmasıdır.

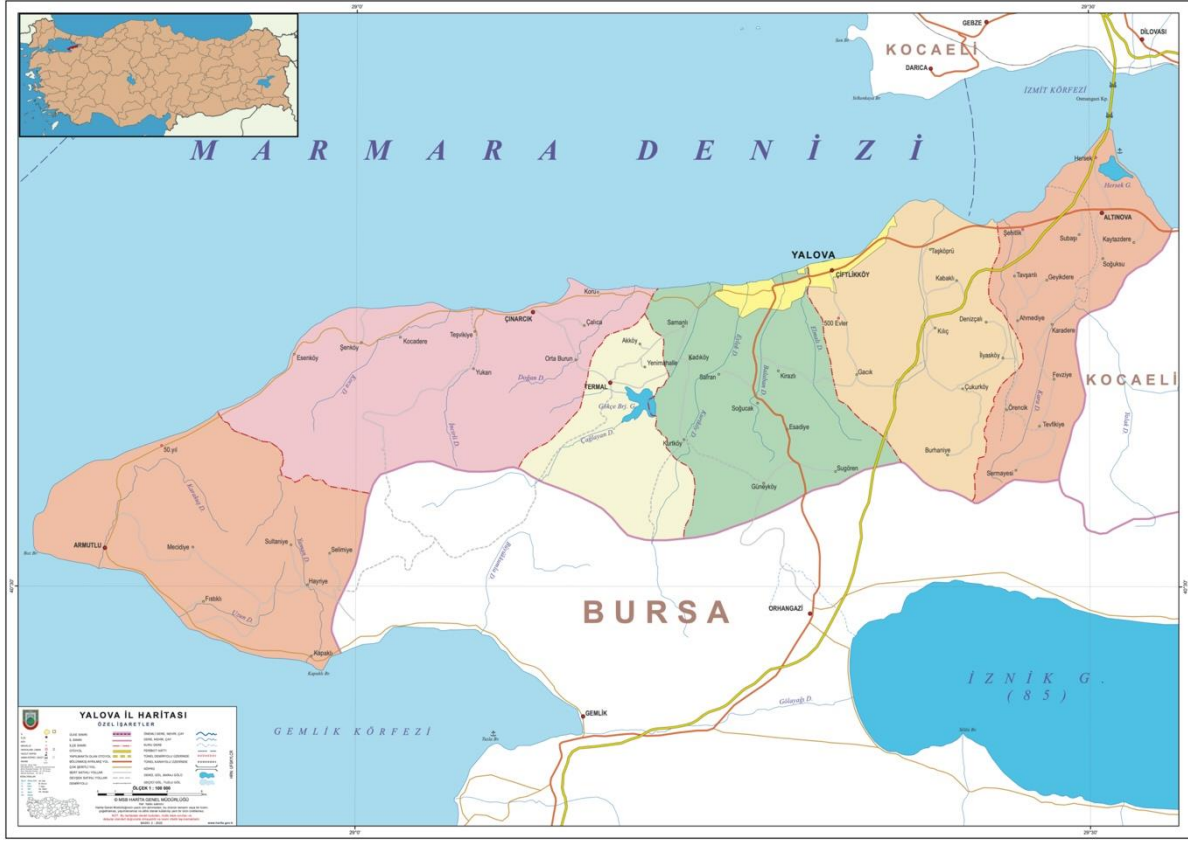
3. Türkiye’de Yabancıların Konut Edinimine Dair Yasal Mevzuat

Yabancıların mülk sahibi olabilmesi için yasal düzenlemeler, 1934 yılında kabul edilen 2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 35. ve 36. maddeleri ile belirlenmiştir ve bu kanunda zaman içinde çeşitli eklemeler ve değişiklikler yapılmıştır (Polat, 2019; Selçuk, 2009). 1937 ile 2012 yılları arasında, bu kanunun 35. maddesine Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen bir dizi değişiklik eklenmiştir. Yabancı bireylerin mülk sahibi olabilmesi, 2644 sayılı Kanun gereği karşılıklılık ilkesine ve ulusal yasal sınırlamalara tabidir. Ayrıca, bir yabancıların sahip olabileceği toprak miktarı en fazla 30 hektar ve ayrıca ilçe yüz ölçümünün yüzde 10 olarak sınırlanmıştır. Bu sınırları aşabilmek için Bakanlar Kurulu'ndan onay alınması zorunludur. Kanun, yabancı bireylerin köylerde ya da askeri alanlarda taşınmaz edinemeyeceğini belirtiyordu, fakat bu kısıtlama sonradan kaldırılmıştır (Polat, 2019; Selçuk, 2009). Bu yasal değişiklikler, özellikle sahil bölgeleri ve yakın kırsal alanlarda ikinci konut talebinin artmasına yol açmıştır (Tamer vd., 2010).

Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun uygulanmasına dair yönetmelikte yapılan değişiklikler, yabancıların Türkiye'de konut sahibi olmalarını da etkilemektedir. Bu değişikliklerle, yabancı kişilere belirli koşullar altında Türk vatandaşlığı kazanma imkânı sunulmuştur. 18 Eylül 2018 tarihinden itibaren, en az 250.000 Amerikan doları veya eşdeğer döviz ya da Türk Lirası değerinde taşınmaz alınması gerekmektedir. Bu bedel 13 Mayıs 2022 tarihli 31834 sayılı Resmî Gazete’de yapılan değişiklikle 400.000 Amerikan dolarına yükseltilmiştir. Ayrıca, bu taşınmazın tapu kaydına, üç yıl boyunca satılamayacağına dair bir serh eklenmesi zorunlu hale getirilmiştir.

4. Yabancıların Konut Ediniminin Sektöre Etkisi: Yalova Örneği

Yalova, Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde, Armutlu Yarımadası'nın kuzey sahilinde ve Samanlı Dağları'nın kuzey eteklerinde konumlanmıştır. Kuzey ve batı yönleri Marmara Denizi ile çevrilidir. Doğusunda Kocaeli ili, güneyinde ise Bursa ili ve Gemlik Körfezi yer almaktadır.

Şekil 1. Yalova'nın Konumu (Kaynak: Harita Genel Müdürlüğü ve Wikipedia haritaları kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur)

6 Haziran 1995'te İstanbul'un bir ilçesi iken il statüsü kazanmıştır. Kentin Altınova, Armutlu, Çiftlikköy, Çınarcık ve Termal olmak üzere toplamda 6 ilçesi bulunmaktadır.

Yalova, Kocaeli, Bursa ve İstanbul gibi Türkiye'nin büyük şehirlerine ulaşım açısından oldukça avantajlı bir konumda yer almaktadır. Hem karayolu hem de denizyolu ile kente yoğun bir yolcu trafiği söz konusudur. Özellikle İstanbul ve Avrupa'dan gelen yolcular için Yalova, Ege ve Akdeniz bölgelerine geçişte stratejik bir konumda bulunmaktadır. İstanbul ile arasındaki 176 km'lik mesafe sayesinde, Yalova yazlık ve sayfiye yeri olma özelliğini sürdürebilmektedir.

20.11.1929 tarihinde yürürlüğe giren bir kanunla Yalova'nın idari yapısı değiştirilmiş ve kaza merkezi olarak İstanbul'a bağlanmıştır. Bölgenin güvenliği amacıyla polis ve itfaiye teşkilatları oluşturulmuş, posta ve telgraf hizmetleri için bir merkez kurulmuştur. Ek olarak, bölgeye elektrik sağlanmış ve büyük şehirlerle telefon iletişimi kurulabilmesi için gerekli altyapı oluşturulmuştur (Kılıç, 2020).

1960 yılında 33.101 olan nüfus, 2022 yılında 296.333'e yükselmiştir. İstanbul'un hinterlandında kalan Yalova bölgenin sayfiyesi olma işlevini günümüzde de devam ettirmektedir. Bu işlevi dolayısıyla yaz sezonu süresince kentin yerleşik nüfusunun üzerinde bir göçe maruz kalmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun yayınladığı "İl bazında gayrisafi yurt içi hasıla, iktisadi faaliyet kollarına (A10) göre, zincirlenmiş hacim, endeks ve değişim oranları, 2004-2021" incelendiğinde Yalova'nın ekonomisinin parasal hacim olarak sırasıyla sanayi, imalat sanayi, hizmetler, gayrimenkul ve inşaat olarak öne çıktığı anlaşılmaktadır. 10 yıl kadar önce inşaat sektörü kadar parasal hacim yaratan tarım sektörü günümüzde oldukça gerilerde kalmıştır.

TÜİK’ten elde edilebilen 2004-2021 yılları arası gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) verilerine bakılan Tablo 1 incelendiğinde; Yalova’nın Türkiye ortalamasının neredeyse her yıl üzerinde bir GSYH’ye sahip olduğu görülmektedir. Bunun tek istisnası 2010 yılı olmuştur ve o dönemde de Türkiye ortalaması ile neredeyse aynı değer ile karşılaşılmaktadır. Kent 2021 yılı itibarıyla GSYH’de Türkiye’nin 7. ili olmuştur. Bu bağlamda kentin ekonomisinin ülkenin genelinden pozitif yönde ayrıştığı söylenebilir.

Yılar	Yalova Kişi başına GSYH (TL)	Yalova Kişi başına GSYH (\$)	Türkiye Kişi başına GSYH (TL)	Türkiye Kişi başına GSYH (\$)
2004	9 285	6 484	8 622	6 021
2005	10 343	7 674	9 940	7 376
2006	12 881	8 941	11 484	7 971
2007	14 016	10 784	12 653	9 735
2008	15 256	11 910	14 113	11 018
2009	15 008	9 716	13 970	9 044
2010	15 960	10 627	15 964	10 629
2011	19 924	11 883	18 928	11 289
2012	21 442	11 900	21 037	11 675
2013	24 610	12 932	23 946	12 582
2014	28 520	13 045	26 624	12 178
2015	33 104	12 209	30 056	11 085
2016	36 152	11 964	33 131	10 964
2017	41 377	11 343	39 019	10 696
2018	50 028	10 611	46 172	9 793
2019	55 122	9 707	52 213	9 195
2020	67 366	9 569	60 541	8 600
2021	103 370	11 510	86 144	9 592

Tablo 1. Kişi Başına Düşen GSYH (Kaynak: TÜİK verileri üzerinden yazar tarafından oluşturulmuştur)

5. Yöntem

Bu çalışmada yabancıların ikincil konut yer seçimlerinin Yalova kenti üzerindeki etkisini anlayabilmek için niceliksel verilerden faydalanılmıştır. Bu verilerin kaynağı büyük oranda TÜİK olurken konutların metrekare satış fiyatlarına ilişkin olarak gayrimenkul sektörüne hazırladığı analizlerle yardımcı olan ENDEKSA isimli firmanın verileri kullanılmıştır.

Çalışma için en kilit veri yabancı uyrukluların Türkiye’nin hangi illerinden kaç adet konut satın aldıklarının belirlenmesidir. Bu veri için TÜİK ile yapılan yazışma neticesinde 2014’ten 2022’nin ilk 6 ayını kapsayan 8,5 yıllık bir veriye ulaşılmıştır. Daha sonra bu verinin mekânsal etkisini anlayabilmek için Türkiye’de illere dair konut stoku verisine Kalkınma Bakanlığı’nın “Konut Politikaları Özel İhtisas Komisyonu” raporu ile TÜİK verileri birlikte değerlendirilerek ulaşılmıştır. Konut piyasasına etkiyi anlayabilmek için gereken bir başka veri ise 2014-2022 yılları için gerçekleştirilen konut satış verileri olmuştur. Bu veri de yine TÜİK’ten alınarak analiz edilmiştir.

Son olarak illerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması üzerinden Yalova’nın hangi segmentte değerlendirildiği bulunarak konut fiyatları değişimi bu bağlamda analiz edilmiştir.

6. Bulgular

Yabancıların konut satın alma motivasyonlarının farklılıklar içerebildiği literatür özeti bölümünde tartışılmıştır. Bu motivasyonlar içinde yeni bir vatandaşlık sahibi olmaktan, kentsel peyzajın

etkileyciliğine, turistik arzulara kadar geniş bir yelpaze yer almaktadır. Bu yelpazenin neresinde bulunduğu lokasyonla ilişkili olmaktadır.

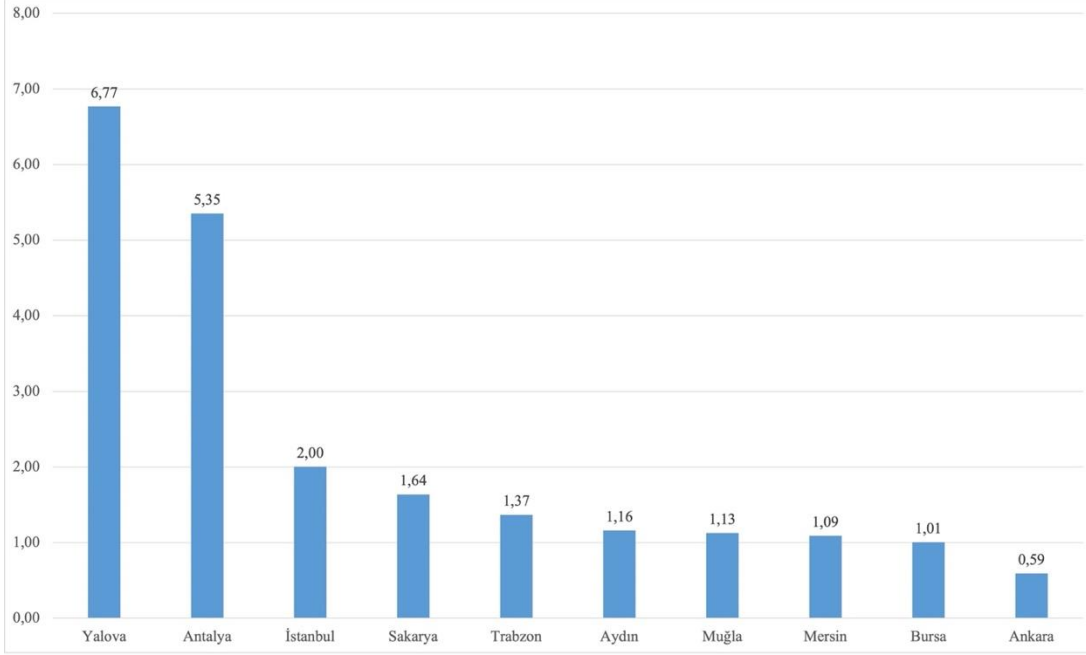
Bu çalışmada Türkiye’de yabancılara satılan konutların 8,5 yıllık verileri incelendiğinde hangi illerde daha çok konut satıldığına ilk olarak niceliksel bir bakışla değerlendirilmiştir. Burada kentin nüfusu, konut stoku büyüklüğü gibi faktörler göz ardı edilerek o kentte incelenen tarih aralığında kaç adet konutun yabancılara satıldığına bakılmıştır. Böylece çok küçük bir ilde yabancılara çok az sayıda satılan konutun büyük etkileri olmuş olabileceğine dair hatalı çıkarımlar elenmeye çalışılmıştır. İncelemeyi hak eden kentin niceliksel açıdan da yabancılara yapılan konut satışında Türkiye’nin ilk on ilinden biri olması gerektiği çalışmanın sınırlılıklarından biri olmuştur. Bu bilgiler ışığında Tablo 2’yi incelediğimizde şaşırtıcı olmayacak bir şekilde yabancıların en fazla konut aldığı ilin İstanbul olduğunu görülmektedir. İstanbul nüfus açısından Türkiye’nin en büyük ilidir. Dolayısıyla kentteki konut stoku da Türkiye’nin en büyük stokuna sahiptir. Yabancıların konut satın aldığı ilk on il içerisinde Yalova 11.590 adet konut ile 5. Sırada yer almıştır. Tablo 2’nin sonuçları ile literatür özetinde bahsedilen yurtdışı örnekleri birbirleriyle örtüşmektedir. Özellikle Türkiye'nin küresel etkileşimin yoğun olduğu şehirlerinde, yabancılar tarafından satın alınan konut sayısı oldukça yüksektir. Bu konuda, yabancıların konut seçimleriyle ilgili literatürde dikkat çeken çalışmalar arasında Wong'un (2017) tarihli Sidney çalışması, Badarınza & Ramadorai'nin (2018) tarihli Londra çalışması, Chao & Yu'nun (2015) tarihli Hong Kong çalışması ve Ley'in (2021) tarihli Vancouver çalışması bulunması Türkiye’de yabancılara yapılan konut satış sayıları ile de uyumludur. Buna karşın yabancıların ilgi gösterdikleri şehirler her zaman küreselleşmenin yoğun hissedildiği yerleşimler olmayabilmektedir. Yalova örneği bu açıdan literatüre katkı sunmaktadır.

İl Adı	Yabancıya Satılan Konut Sayısı
İstanbul	121057
Antalya	68140
Ankara	14584
Bursa	13688
Yalova	11590
Mersin	9676
Sakarya	7883
Aydın	7493
Trabzon	6678
Muğla	6521

Tablo 2. 2014-2022 (2022’nin ilk 6 ayını kapsamaktadır) arasında Yabancıların Satın Aldığı Konut Sayıları (Kaynak: TÜİK verileri üzerinden yazar tarafından oluşturulmuştur)

Yabancıların konut satın almak için yoğunlaştığı ilk on ili tespit ettikten sonra bu konut satışlarının genel konut stoku içindeki etkisine bakmak gerekmiştir. Bu bağlamda karşımıza Türkiye’de veriye erişimin sorunları çıkmaktadır. Türkiye, 2022 Küresel Gayrimenkul Şeffaflık Endeksi sonuçlarında yarı şeffaf emlak piyasası olarak sınıflandırılmakta olduğunu not etmek gerekmektedir. Bununla birlikte, konut politikaları özel ihtisas komisyonu raporunda 2017 yılı için konut stoku verileri yer almaktadır. Bu verilere o yıldan sonraki 5 yıl için TÜİK’ten derlenen yapı kullanım izin verilerini eklediğinde olabilecek en güncel konut stoku verisine erişilebilmektedir. Elbette 2017 sayımı içinde yer alan ve daha sonraki 5 yıllık süre zarfında konut stokundan elenen konut birimleri olabilir. Buna karşın doğal bir afet olmadığı sürece kent mekânındaki değişimler büyük bir hızla gerçekleşmemektedir. Bu noktada artık elimizde konut stoku verileri vardır ve bu stokun içindeki yabancıların konut sahiplik oranını tespit etmek mümkündür.

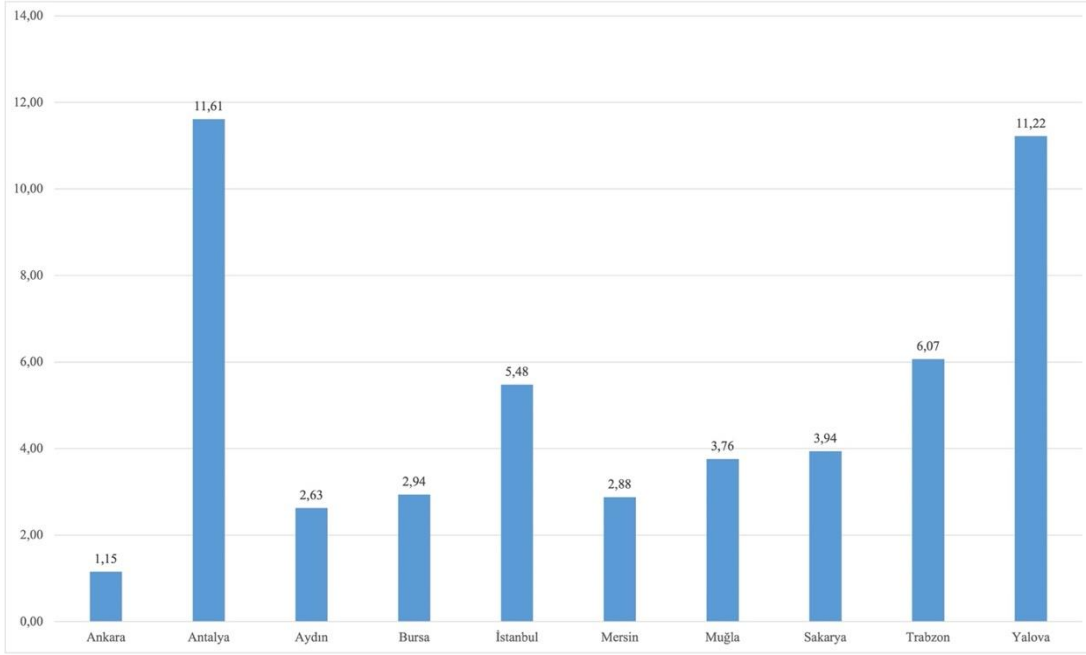
Şekil 2’yi incelediğimizde 1929 yılında İstanbul’a bağlanan ve 1995 yılında il olan Yalova’nın 2022 sonuna kadar oluşturduğu tüm konut stokunun %6,77’sinin yabancıların mülkiyetine geçtiği görülebilmektedir. Bu grafikte konu olan 10 ilin hepsi daha önce açıklandığı üzere yabancıların konut satın alımında en fazla tercih ettiği 10 ildir. Bununla birlikte kentlerin kendi potansiyelleri, iç dinamikleri gibi farklılıkları bulunmaktadır. Yalova bu 10 il içerisinde ve dolayısıyla tüm Türkiye’de konut stokunun yabancı uyrukluların en fazla eline geçtiği il olmuştur. Yalova’yı uluslararası turizmin önemli bir destinasyon noktası olan Antalya takip ederken toplam yabancıya yapılan konut satışının %40’ından fazlasına ev sahipliği yapan İstanbul %2 ile üçüncü sırada yer almıştır.

Şekil 2. Konut Stoku İçindeki Yabancı Payı (Kaynak: Kalkınma Bakanlığı ve TÜİK verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur)

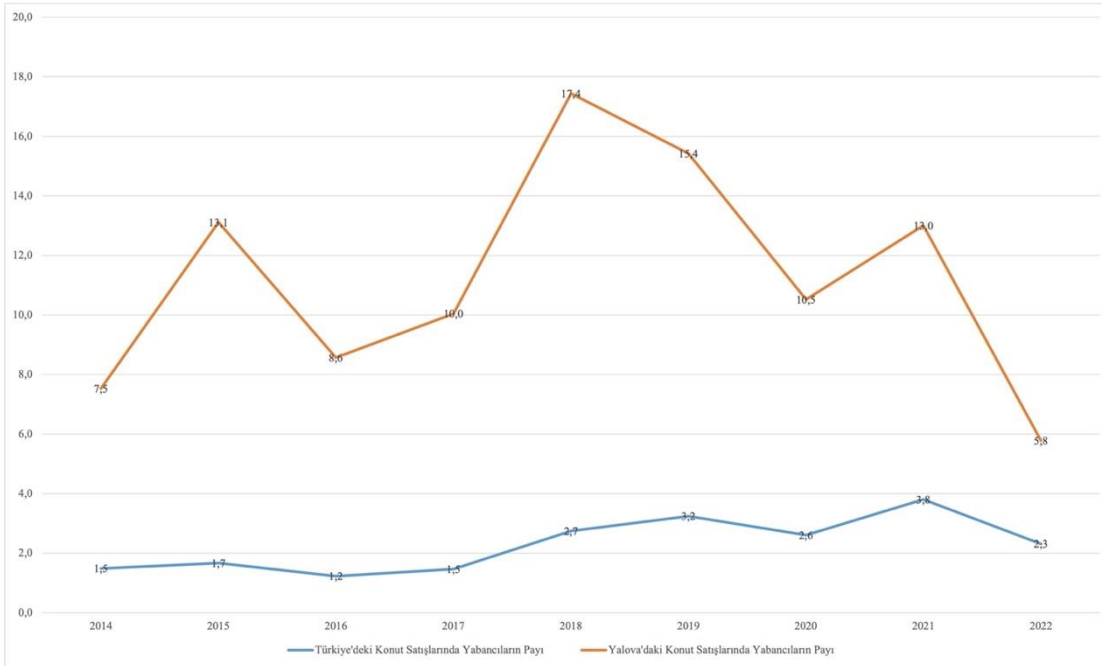
Yalova’da konut satın alan yabancı uyruklu kişilere dair kesin verilere ulaşılamamış olsa da, Bostan’ın (2021) doktora tezinde, kentte yaşayan yabancıların nüfus verilerine erişim sağlanmıştır. Bu verilere göre, Yalova’da konut satın alan yabancılar ile şehirde yaşayan yabancılar arasında bir bağlantı olduğunu söylemek mümkündür. Bostan’ın (2021) çalışmasına göre, Yalova’da en kalabalık yabancı grup 10.060 kişi ile Iraklılardır, onları 1.721 kişi ile İranlılar takip etmektedir. Bu iki ülke vatandaşlarının ardından Afganistan ve Suriye vatandaşları gelmektedir. Bostan’ın (2021) kullandığı verilere göre, şehirde toplamda 23.813 yabancı yaşamaktadır. Anadolu Ajansı’nın 2020 tarihli bir haberine göre, Yalova özellikle Körfez ve Ortadoğu ülkelerinden gelen vatandaşlar tarafından konut alımı için tercih edilmektedir, bu da Bostan’ın bulgularıyla uyumludur (Anadolu Ajansı, 2020).

Bu çalışmada, yabancıların konut satın alım işlemlerinde 2014 yılından 2022 yılının ilk yarısına kadar olan süre ele alınmaktadır. Bu bağlamda aynı tarih aralığında yabancıların en fazla tercih ettiği ilk on ildeki konut satış sayısı verileri ile birlikte yapılacak bir değerlendirme yabancı ilgisinin boyutlarının biraz daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Şekil 3’te yabancıların satın aldığı konutların toplam satış içerisindeki hacmi görülmektedir. Yabancıların Türkiye’deki gayrimenkul piyasasına ciddi yatırım yaptığı bu grafikten anlaşılmaktadır. Antalya’da satılan her 100 konutun neredeyse 12’sini yabancılar almıştır. Bu oran çalışmanın yürütüldüğü Yalova için %11,22 olarak gerçekleşmiştir. Şekilde %1,15 ile en altta yer alan Ankara için dahi yabancı ilgisinin büyük olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 3. Satılan Konut Stoku İçindeki Yabancı Payı (Kaynak: TÜİK verileri üzerinden yazar tarafından oluşturulmuştur)

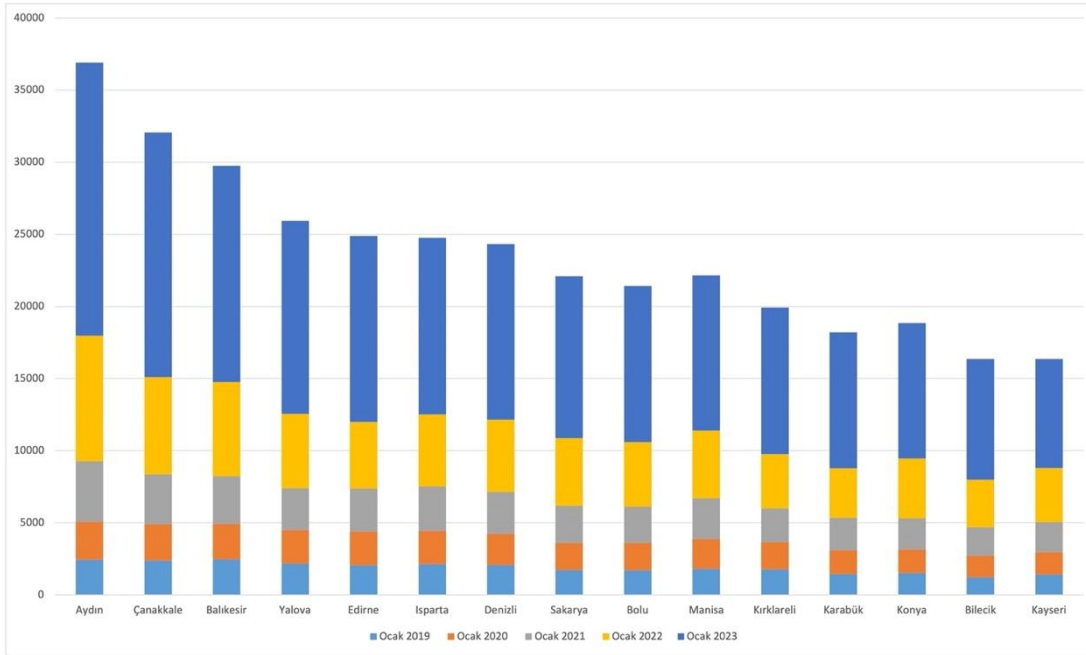
Şekil 4'te 2014-2022 yılları arasındaki satışı yapılan konutlara yabancıların ilgisi, Yalova ve Türkiye geneli üzerinden yıl yıl takip edilebilmektedir. Yabancı gayrimenkul yatırımcılarının Yalova'da her yıl için Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde bir satış performansına sahip olduğu görülmektedir. Türkiye geneli için dahi oranların ciddi seviyelerde olduğunu söylemek mümkündür. Bunun birinci nedeni, yabancıların konut satın alımı için hâlihazırda ülkenin en büyük konut stokuna sahip illeri tercih etmeleridir.

Şekil 4. Türkiye ve Yalova için Satılan Konut Stoku İçindeki Yabancı Payı (Kaynak: TÜİK verileri üzerinden yazar tarafından oluşturulmuştur)

Yabancı uyrukluların konut satın alımında tercih ettiği önde gelen kentlerden biri olan Yalova’da bu tercihin konut piyasasına etkisini inceleyebilmek için Yalova’yı “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” (SEGE) bağlamında değerlendirmek gerekmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2019). Böylece Yalova ile İstanbul veya Antalya gibi daha farklı büyüklük, GSYH, konut stoku vb. kriterlerle örtüşmediği iller arasında karşılaştırma yapma hatasının önüne geçmek mümkün olabilecektir. SEGE çalışması Türkiye’yi 6 farklı gelişmişlik seviyesinde değerlendirmektedir. Yalova ise ikinci seviye kentler arasında yer almaktadır. Yalova ile aynı kategoride yer alan şehirler harf sırasına göre; Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bolu, Çanakkale, Denizli, Edirne, Isparta, Karabük, Kayseri, Kırklareli, Konya, Manisa ve Sakarya’dır. Böylece 15 il SEGE’ye göre ikinci kategoride listelenmektedir.

Şekil 5’te gösterildiği üzere bu on beş il içerisinde Aydın, Sakarya ve Yalova yabancıların konut satın almak için tercih ettiği ilk on il arasında yer almaktadır. Turizm potansiyeli içinde gayrimenkul fiyatlarını en fazla etkileyen tür deniz turizmidir. Bununla birlikte ülkemizdeki Ege ve Akdeniz sahillerinde yapılan deniz turizmi ülkemizin tarihinin zenginliği, kültürel mirasının ve çok katmanlılığının büyüklüğü neticesinde aynı zamanda kültür turizmi açısından da önemli destinasyonlardır. Bu on beş il içerisinde turizm potansiyeli yüksek olan Aydın, Çanakkale ve Balıkesir’i saymak mümkündür. Yalova’nın ise İstanbul’un sayfiye yeri olma özelliği, yaz döneminde il nüfusunun üzerinde turist almasına karşın, Aydın, Çanakkale ve Balıkesir ile bu bağlamda yarışabilmesi gerek yüz ölçümü gerek deniz bağlantısının Marmara ile sınırlı kalması sebebiyle mümkün değildir. Bunlara karşın yabancıların etkisi ile birlikte metrekare satış fiyatları dikkate alındığında Yalova ili, aynı gelişmişlik endeksinde bulunduğu ve çok daha büyük ekonomilere sahip Konya, Kayseri ve Denizli gibi iller önüne geçebilmiştir.

Şekil 5. Türkiye Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasına Göre 2. Grupta Yer Alan Şehirlerdeki Metrekare Konut Satış Fiyatları (Kaynak: ENDEKSA verileri üzerinden yazar tarafından oluşturulmuştur)

TARTIŞMA VE SONUÇ:

Türkiye emlak piyasasında yabancıların etkisine ilişkin öncü çalışmalardan; Karakaya ve Turan (2006), Avcı vd. (2008), Bakırcı (2007). Görür vd. (2006)’nin bulguları bu çalışmada konu edilen yabancıya konut satışı bulguları ile farklılıklar göstermektedir. Bu da kısa süre içinde talebin değiştiğine ve mekâna etkisinin farklılaştığına işaret etmektedir. Türkiye örneğinin öncü çalışmalarında bulunan sonuçlar;

Türkiye'nin eşsiz doğasına hayran olan ve emeklilikleri döneminde ikinci konut seçimi için buraya yatırım yapan Avrupalılar olduğunu göstermiştir.

Türkiye emlak piyasası, özellikle son on yılda yabancı yatırımlarda bir artış görmüştür. İstanbul, Antalya ve Yalova gibi şehirler yabancı alıcıların uğrak noktaları haline gelmiştir. Bu alımların motivasyonları vatandaşlık edinmekten yatırım ve turizme kadar uzanmaktadır. Çalışma bulguları, Yalova'nın İstanbul ve Antalya gibi diğer şehirlere kıyasla daha küçük olmasına rağmen, toplam konut stokuna oranla yabancılara ait mülklerin önemli bir yüzdesine sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, Yalova'nın cazibesinin iç pazarının ötesine geçtiğini ve gayrimenkul dinamiklerini büyüklüğüyle orantısız bir şekilde etkilediğini göstermesi açısından dikkate değerdir.

SEGE (Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması) endeksine göre Yalova, Aydın, Sakarya ve Balıkesir gibi illerle birlikte Türkiye'deki iller arasında ikinci kademede yer almaktadır. Küçüklüğüne ve uluslararası turizm pazarındaki az bilinen konumuna rağmen Yalova, gayrimenkul alanında önemli miktarda yabancı yatırım çekmeyi başarmıştır. Bunun nedeni, İstanbul, Bursa ve Kocaeli gibi büyük şehirlere kolay erişim sağlayan stratejik konumunun yanı sıra bir yazlık tatil bölgesi olarak cazibesi olabilir.

Chao & Yu'nun (2015) vurguladığı gibi yabancı yatırımcıların artan ilgisi doğru politikalarla kentleşme süreçlerine ve konut sorununa katkıda bulunabileceği gibi uygulanacak olan politikalara göre konut balonu etkisinde de bulunabilir. Yabancıların artan ilgisini bu bağlamda değerlendirmek gerekmektedir. Kısaca bu ilgi, Türkiye'nin kentleşme sürecini hızlandırabilir ve ülkenin ekonomik gelişimine önemli katkılar sağlayabilir. Ancak, bu sürecin olumlu etkileri yanında olası riskleri ve zorlukları da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Örneğin, yabancı yatırımcıların yoğun ilgisi, konut fiyatlarını yerel halk için erişilemez seviyelere çıkarabilir. Ayrıca, hızlı kentleşme, altyapı ve çevresel sorunlara yol açabilir.

Türkiye kentleşme tarihine son yıllarda eklenen olgudan çıkaracağımız dersler ve politika önerileri, Türkiye'nin 100. Yılında geleceğimiz için yeni ufuklar açmaktadır. Chao & Yu'nun (2015) vurguladığı gibi, yabancı yatırımcılardan alınacak olan vergilerin yerel kullanıcılara sübvansiyon olarak geri dönmesi konut piyasasına erişimde demokratikleşme için bir politika önerisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin gelecekteki kentleşme stratejileri açısından yabancıların ülkemize olan ilgisini doğru analiz edip bu ilginin olumlu ve olumsuz etkileri dengeli bir şekilde yönetilmelidir. Bu, Türkiye'nin sürdürülebilir kentleşme ve ekonomik gelişme hedeflerine ulaşabilmesi için kritik öneme sahiptir.

Türkiye'de özellikle mülk sahipliği ve vatandaşlıkla ilgili yasal değişiklikler de yabancı yatırımların çekilmesinde rol oynamıştır. Türk vatandaşlığı kazanmak için yatırım eşliğinin 2018'de 250.000 dolara düşürülmesi, Türkiye'yi mülk sahipliği ve potansiyel vatandaşlık gibi ikili avantajlar arayan yabancı yatırımcılar için cazip bir yer haline getirmiştir.

Bu çalışma aynı zamanda Türkiye emlak piyasasında veri mevcudiyeti ve şeffaflık konusundaki zorlukların da altını çizmektedir. TÜİK değerli veriler sağlarken, kapsamlı ve güncel bilgilerin eksikliği daha derinlemesine analizler için bir engel teşkil etmektedir. Bu, yabancı mülkiyetinin yerel gayrimenkul piyasaları üzerindeki uzun vadeli etkilerini daha iyi anlamak için ele alınması gereken kritik bir konudur.

Özetle, yabancı alıcıların Türk emlak piyasasına, özellikle de Yalova gibi şehirlere akın etmesinin çok boyutlu bir etkisi olmuştur. Emlak fiyatlarını etkilemiş, yerel ekonomiye katkıda bulunmuş ve konut piyasasında uzun vadeli sürdürülebilirlik için üzerinde daha fazla çalışılması gereken yeni bir dinamik yaratmıştır. Yasal çerçeve önemli bir kolaylaştırıcı olmuştur, ancak emlak balonlarına veya sosyo-ekonomik eşitsizliklere yol açmamasını sağlamak için bu değişiklikleri yakından izlemek çok önemlidir. Son olarak, politika yapıcılar, gayrimenkul geliştiricileri ve yatırımcılar için veri şeffaflığının iyileştirilmesine gerek duyulmaktadır.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Yoktur.

KAYNAKÇA:

Akçay, Ü. (2009). Para, banka, devlet: Merkez bankası bağımsızlaşmasının ekonomi politiği. N. Akyıldız (Ed.), *18. Yüzyıldan 21. Yüzyıla kamu yönetiminde reform* (s. 251-264). TODAİE Yayınları.

Ampudia de Haro, F., ve Gaspar, S. (2019). Buying citizenship? Chinese golden visa migrants in Portugal. *International Migration*, 58(3), 58–72. <https://doi.org/10.1111/imig.12621>

Anadolu Ajansı (2020, 29 Şubat). Yalova, yabancıya en çok konut satılan beşinci il oldu. *Anadolu Ajansı* <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/gayrimenkul/yalova-yabanciya-en-cok-konut-satilan-besinci-il-oldu-/655997>

Aslan, A. S. (2021). Financialization of housing and mortgage debt repayment strategies of households in Turkey. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 38(2). <http://dx.doi.org/10.4305/metu.jfa.2021.2.1>

Avcı, M., Avcı, U., ve Şahin, F. (2008). *Sosyal ve ekonomik yönüyle Fethiye’ye yabancı göçü*. Muğla: Fethiye Sanayi ve Ticaret Odası. <https://www.ftso.org.tr/assets/upload/dosyalar/sosyal-ve-ekonomik-yonuyle-fethiyeye-uluslararası-yabancı-gocu.pdf>

Badarinza, C., ve Ramadorai, T. (2018). Home away from home? Foreign demand and London house prices. *Journal of Financial Economics*, 130(3), 532–555. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2018.07.010>

Bakırcı, S. (2007). *Yabancıların ikinci konut talebinin fiziksel çevreye etkisi: Dalyan örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Balaban, O. (2011). İnşaat sektörü neyin lokomotifi. *Birikim*, 270, 19-26.

Bostan, H. (2021). *Yalova ilinin demografik analizi: Sosyo-ekonomik ve mekânsal gelişim* [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/ET002992.pdf>

Buğra, A. (2000). Piyasa oluşturmanın piyasa dışı mekânizmaları: Türkiye’de dayanıklı tüketim malları sektörünün gelişimi. A. Buğra (Ed.), *Devlet-piyasa karşılığının ötesinde* (s. 63-96). İletişim Yayınları.

Chao, C.-C., ve Yu, E. S. H. (2015). Housing markets with foreign buyers. *Journal of Real Estate Finance and Economics*, 50, 207–218. <https://doi.org/10.1007/s11146-014-9454-3>

Chinco, A., ve Mayer, C. (2015). Misinformed speculators and mispricing in the housing market. *The Review of Financial Studies*, 29(2), 486–522. <https://doi.org/10.1093/rfs/hhv061>

Eliküçük, S., & Polat, Z. A. (2021). Identifying key factors affecting foreigners' choice on real estate acquisition: The case of İzmir City, Turkey. *Land Use Policy*, 107, <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105512>

- Erdoğanaras,F., Tamer,N.G., Güzey,Ö., ve Yüksel,Ü.(2010). Emlak Piyasası Aktörleri Üzerinden Yabancı Gerçek Kişilerin Mülk Edinimi Sürecinin Tartışılması. *Memleket Yerel Yönetim Dergisi*, 6(61), 26-38.
- Giannoni, S., Beaumais, O., Tafani, C., 2017. *Foreign buyers, price dispersion and local buyers eviction in bargaining markets*, working Papers 005. Laboratoire Lieux, Identité, eSpaces et Activités (LISA). <https://umrlisa.univ-corse.fr/RePEc/lia/pdf/WorkingPaper05.pdf>
- Gökler, L. A. (2021). Foreign demand and high-rise luxury housing projects in two Turkish cities: Ankara and Trabzon. *Land Use Policy*, 103, <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105318>
- Gündüz, L., Genç, I. H., Aysan, A. F.(2022).Buying citizenship: A boon to district-level house prices in Istanbul. *Housing Policy Debate*, 32(4-5), 697–712. <https://doi.org/10.1080/10511482.2021.2013283>
- Gündoğdu, İ., Gough, J.(2008).Class-cleansing in İstanbul's world-city project. L. Porter ve K. Shaw (Eds.), *Whose urban renaissance? An international comparison of urban regeneration strategies* (s. 16–24). Routledge.
- Karakaya, E., Turan, A. H.(2006).Türkiye'de yabancı emekli göçü: Didim'in yeni sakinleri ve bölgeye ekonomik etkileri. *İktisat-İşletme-Finans*, 21(246), 122–132. <https://doi.org/10.3848/iif.2006.246.6732>.
- Kılıç, A. (2020). *Tarihi eserleri doğal güzellikleri ve kültürüyle Yalova*. Yalova İl Özel İdaresi Kültür Yayınları, Yayın No: 2, Yalova. <http://www.yalova.gov.tr/tarihi-eserleri-dogal-guzellikleri-ve-kulturuyle-yalova>
- Ley, D. (2010). *Millionaire migrants: Trans-Pacific life lines*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Ley, D. (2021). A regional growth ecology, a great wall of capital and a metropolitan housing market. *Urban Studies*, 58(2), 297–315. <https://doi.org/10.1177/0042098019895226>
- Liao, W. C., Zhao, D., Lim, L. P., ve Wong, G. K. M. (2015). Foreign liquidity to real estate market: Ripple effect and housing price dynamics. *Urban Studies*, 52(1), 138–158. <https://doi.org/10.1177/0042098014523687>
- Öztürk, C. Ü., ve Bayram, Z. Y. (2021). Yabancı coğrafyada konut talebinin sosyal ve ekonomik etkileri: Trabzon örneği. *Coğrafya Dergisi*, 42, 181–194.
- Öztürk, C. Ü., & Türk, E. (2021). Location site selection preferences of construction firms that offer second homes to foreign investors: The case of Trabzon. *ICONARP International Journal of Architecture and Planning*. 9(2), 874-895. <https://doi.org/10.15320/ICONARP.2021.184>
- Parker, O.(2017).Commercializing citizenship in crisis EU: The case of immigrant investor programmes. *Journal of Common Market Studies*, 55(2), 332-348. <https://doi.org/10.1111/jcms.12462>
- Polat, Z. A.(2019).Legal, economic, geographical and demographic analysis of the acquisition of real estate by foreign nationals in Turkey. *Land Use Policy*, 85, 207–217. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.04.003>
- Real Estate Transparency Index. (2020). Global real Estate Transparency Index. Jones Lang LaSalle.
- Selçuk, M. (2009). Property acquisition: Foreign real persons in Turkey. *Ankara Bar Review*, 2009/1, 100–104.

- Şengül, H. T. (2001). *Kentsel çelişki ve siyaset*. Demokrasi Kitaplığı.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2018). *Konut Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/KonutPolitikalarıOzellhtisasKomisyonuRaporu.pdf>
- T.C. Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2019). *İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması Sege-2017*. Ankara. <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege/il-sege-raporlari>
- Tamer, N. G., Erdoğanaras, F., Yüksel, Ü., ve Güzey, Ö. (2010). Türkiye’de yabancı gerçek kişilere mülk satışının niceliksel, niteliksel boyutları ve mekânsal etkileri üzerine bir değerlendirme. *Memleket Siyaset Yönetim*, 5(12), 120–141.
- Tamer, N. G., Erdoğanaras, F., Güzey, Ö., ve Yüksel, Ü. (2006). *Effects of second home development by foreign retirement migration in Turkey*, 42nd ISoCaRP Congress. http://www.isocarp.net/Data/case_studies/790.pdf
- Tamer, N.G., Erdoğanaras,F.,Güzey,Ö.(2006). *Turkey, social, economic and physical effects of second home development based on foreign retirement migration in Turkey: Alanya and Dalyan*, 42nd ISOCARP Congress,14-18.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2022). *Yabancılara Yapılan Konut Satış Sayıları*
- Uzun, B., ve Yomralıoğlu, T. (2007). *Türkiye’de yabancıların taşınmaz edinimi: Arazi yönetimi bağlamında bir inceleme*. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 2–6 Nisan 2007, Ankara.
- Wokker, C., & Swieringa, J. (2016). *Foreign investment and residential property price growth*. Treasury Working Paper, 2016-03. https://treasury.gov.au/sites/default/files/2019-03/TWP_FI_Residential_Property_Price_Growth.pdf
- Wong, A., 2017. Transnational real estate in Australia: New Chinese diaspora, media representation and urban transformation in Sydney's Chinatown. *International Journal of Housing Policy*, 17(1), 97–119. doi:10.1080/14616718.2016.1210938
- Xu, X., El-Ashram, A., ve Gold, J. (2015). *Too much of a good thing? Prudent management of inflows under economic citizenship programs*. IMF Working Paper, WP/15/93. International Monetary Fund. <https://www.imf.org/external/pubs/cat/longres>
<https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Too-Much-of-a-Good-Thing-Prudent-Management-of-Inflows-under-Economic-Citizenship-Programs-42884>
- Yalova Mülki İdare Haritası (2023). <https://www.harita.gov.tr/urun/yalova-mulk-idare-il-haritasi/315>
- Yalova (2023, 25 Ekim). Wikipedia içinde. https://tr.wikipedia.org/wiki/Yalova#/media/Dosya:Latrans-Turkey_location_Yalova.svg

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

This article investigates the spatial impacts of foreign investors owning a house in another country according to different motivations, which is one of the consequences of globalization, the fluidity of capital and the ability of capital owners to carry out their activities without being tied to a location. While cities that can integrate into the global system are more likely to attract foreign investors, it is also possible for other cities to be on the radar of these investors and shape the housing market as a result.

Research Questions:

The literature on the impact of foreign investors' housing purchases on the local market has generally focused on cities where the spatial effects of globalization are most pronounced. The main question of this study is: What is the impact of foreign investors' housing purchases on the housing market in Yalova, located in the hinterland of Istanbul, Turkey's most globalized city? Although Yalova is not one of the country's leading cities in terms of housing stock, it is the city with the highest share of housing sales to foreigners in total housing stock.

Literature Review:

Gökler (2021) explains that the motivations of foreigners for home ownership include natural and urban attractions and especially new and expensive housing through the example of Trabzon. Another motivation for foreigners to acquire housing is the increase in the number of citizenship purchase programs from countries that offer relatively better living conditions. For example, countries such as Portugal, Spain, Greece, and Ireland have introduced economic residency programs. These programs offer the right to reside in the country for a certain period of time by making an investment (Ampudia de Haro and Gaspar, 2019; Parker, 2017; Xu, El-Ashram, & Gold, 2015).

Chao and Yu (2015) investigated the impact of foreigners on the housing market in Hong Kong and suggested that the income generated by taxing foreigners should be used to subsidize local low- and middle-income buyers.

Elikçük and Polat (2021) investigated what foreigners pay attention to when buying a house in Izmir. As a result of the field study, seven main and twenty-eight auxiliary factors were identified. Among the identified criteria, "security environment" emerged as the most significant factor with a priority level of 35%.

Methodology:

.This study discusses the impacts of foreign investors on urban spaces, using Yalova as a case study—a city that has attracted significant foreign investment. Using a set of quantitative data from 2014 to 2022, this research examines the motivations behind foreign property acquisitions and their impact on local housing markets.

Results and Conclusions:

The rise in housing sales to foreigners aligns with the growing focus on financialization in Türkiye's urban development discussions. These two processes are experienced as part of a whole. As Turkey celebrates its 100th anniversary, there is an opportunity to create a healthier built environment for the future by analyzing these key issues in housing policies and making informed policy recommendations. The article reveals that Yalova ranks fifth among Turkish cities, with 11,590 properties sold to foreigners. It is noteworthy that 6.77% of the total housing stock in Yalova is owned by foreigners, the highest rate among the top 10 cities in Turkey where foreigners invest in real estate.

When examining the volume of houses that foreigners have purchased, it becomes clear that they have made significant investments in Turkey's real estate market. Almost 12 out of every 100 houses sold in Antalya were bought by foreigners. This rate was realized as 11.22% for Yalova, where the study was conducted. Even in Ankara, which has the lowest share of foreigners in housing sales among the top ten cities with the highest number of housing sales to foreigners, 1.15% of total housing sales were made to foreigners.

The lessons and policy recommendations that we can draw from the recent phenomenon of house sales to foreigners in Turkey's urbanization history open new horizons for our future in Turkey's 100th anniversary. As Chao and Yu (2015) emphasize, a policy recommendation for democratizing access to the housing market is to return the taxes collected from foreign investors as subsidies to local users. In terms of Turkey's future urbanization strategies, the interest of foreigners in Turkey should be analyzed correctly and the positive and negative effects of this interest should be managed in a balanced manner. This is critical for Turkey to achieve its sustainable urbanization and economic development goals.

The Impact of Korean Local Government's Public Health and Urban Planning Policies in Combating COVID-19

Kore Yerel Yönetiminin Halk Sağlığı ve Kent Planlama Politikalarının COVID-19 ile Mücadelede Etkisi

Fatih Ulaşan¹

Öz

Tüm dünyaya yayılan ve ekonomik etkilere ağır darbe vuran COVID-19 küresel sisteme büyük hasar vermiştir. Devletler kuantum bilgisayar ve yapay zekâ da dâhil olmak üzere son teknolojileri kullanarak COVID-19 virüsünün üstesinden gelebilmek için birçok yol denemişlerdir. COVID-19 virüsünün devletlerde yayılma hızı dikkate alındığında yeni teknolojilerden ziyade yerel yönetimlerin etkinliği ortaya çıkmıştır. Yerel yönetimler merkezi yönetimler ile kıyaslandığında daha çok halkın isteği doğrultusunda şekillendiği ve hızlı çözümler üretebildiğinden dolayı büyük krizleri yönetebilme kapasitelerine sahiptirler. Güney Kore'nin yerel yönetim yapısı incelendiğinde teknolojik avantajının yerel yönetim tarzı ile uyumlu şekilde ilerlediği ve COVID-19 ile etkili mücadeleye yardımcı olduğu görülecektir. Makale, Güney Kore'de yerel yönetimlerin yapısal ve tarihsel arka planının COVID-19 ile mücadeledeki etkisini ve sağlıklı şehir planlaması ve kamu sağlığı konularında yerel yönetimlerin katkıları ve bunların COVID-19 ile mücadeledeki rollerini incelemektedir. Bu çalışmada nitel yöntem kullanılmış ve çalışmanın amacı Güney Kore yerel yönetimi örneğinden yola çıkarak COVID-19 ile mücadelede yerel yönetimlerin sağlıklı şehir planlaması ve kamu sağlığı yönünden katkılarını araştırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Güney Kore, Kamu Yönetimi, Yerel Yönetim, COVID-19, Teknoloji

ABSTRACT

COVID-19, which spread all over the world and hit economies hard, caused great damage to the global system. States have tried many ways to overcome the COVID-19 virus using cutting-edge technologies, including quantum computers and artificial intelligence. However, considering the rate of the spread of the COVID-19 virus in states, rather than new technologies, the effectiveness of local governments has emerged. Compared to central governments, local governments have the capacity to effectively manage major crises because they are shaped more in line with the wishes of the people and have the capacity to produce faster solutions. When the local government structure of South Korea is examined, it will be seen that the technological advantage of South Korea progresses in harmony with the local government style and helps to effectively fight against COVID-19. The article analyses the impact of the structural and historical background of local governments in South Korea in the fight against COVID-19, and the contributions of local governments to urban planning and public health, and their roles in combating COVID-19. A qualitative method is used in this study and the aim of the study is to investigate the contributions of local governments in terms of urban planning and public health in combating COVID-19, based on the example of the South Korean local government.

Keywords: South Korea, Public Administration, Local Government, COVID-19, Technology

¹ Corresponding Author: Republic of Türkiye Ministry of Justice, fatih_ulasan@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3301-4823

INTRODUCTION

The Republic of Korea was established in 1948. Korea, which was under Japanese colonization for 36 years from 1910 to 1945, was divided into North Korea and South Korea, under the influence of the US and the Union of Soviet Socialist Republics (the USSR) power blocks. A state was established in the northern part with the help of the USSR. The southern part was able to form a UN-recognized government in 1948. The North part, helped by the USSR and China, made a war against the South part, helped by the UN, for three years until 1953, when they eventually split into North and South Korea. Since North Korea is not recognized by most countries in the world, the name of Korea (Republic of Korea on August 15, 1948) refers to South Korea, which occupies the southern part of the Korean Peninsula. South Korea has a homogeneous population that shares a common cultural, traditional, racial, and linguistic heritage. The country shares a maritime border with both China and Japan, which has land borders with North Korea. Korea has been directed by a presidential system that has its own peculiarities and has been heavily affected by foreign states such as Japan (especially during and after the Japanese occupation of Korea (1910–1945)) and the US (mostly because of the role of the U.S. in the post-Korean War) (Önder & Ulaşan, 2016). In 1948, Korea's Gross Domestic Product (GDP) was the lowest in the world at 50 USD (Choi, 2018). In 1963, South Korea's per capita income was lower than Bolivia's, but currently, it is richer than Spain and is the first Asian G-7 member to host the G-20 summit (Noland, 2011, p. 1). South Korea's GDP per capita was 34,983.70 USD in December 2021 and 32,236.80 USD in December 2022 (CEIC, 2022). Bolivia's GDP per capita was \$3,523 in 2022 (Macrotrends, 2023). Spain's GDP per capita was 30,133.94 USD in 2021 (O'Neill, 2023). Today, South Korea is a good example of development management in the world. Also, it has taken attention in combating COVID-19. With the help of the operative containment approach, South Korea appears to be an ideal country in combating COVID-19. It has never implemented a complete lockdown, trusting in aggressive testing, contact tracing and the usage of masks in order to take COVID-19 under control. Although COVID-19 has harmed the global economy seriously, the South Korean economy has outperformed major economies of the world due to its inclusive disaster management. South Korea's GDP shrank by nearly 0.85 percent in 2020, but one year later it rapidly grew by four percent and reached its highest level in 11 years with the support of strong exports and private consumption (Yoon, 2022).

Countries have prepared their institutional structures and systems against possible disasters by evaluating their experiences and knowledge. However, the scope and speed of the COVID-19 outbreak caught the countries off-guard. This pandemic spread very quickly, and states could not find any time to defend themselves. In addition, states did not know enough about how it spread and how deadly it was. It was understood that legislation, institutional structures and habits of the states were insufficient against COVID-19, and they started to focus on radical solutions. States struggled to protect their people and manage their economies. Global poverty and inequality dramatically increased in the time of COVID-19. Globally, poverty increased and the inconsistent income loss for disadvantaged groups and inequity in states increased dramatically. The 2020 economic contraction was assessed to be 5.8 percent for developed states and 3.3 percent for developing states and 1.2 percent for low-income developing states. On a per capita basis, in 2020, the contraction in the low-income developing states was expected to be -3.3 percent (IMF, 2020; Bundervoet, Dávalos & Garcia, 2021, p. 2). Firstly, tourism and consumer-oriented businesses seemed to be suffered from COVID-19. Sectors experiencing the most closures globally were travel agencies (54 percent), hospitality industry and event services (47 percent), education and childcare services (45 percent), performing arts and entertainment (36 percent), and hotels, cafes and restaurants (32 percent). Especially, women have been suffered from the income loss and the employment problems because they

worked more in sectors suffering from the lockdown and social distancing much more than other sectors (Goldstein, Martinez, Papineni & Wimpey, 2020).

COVID-19 has affected many areas, especially the economies of countries. For example, states have started to use AI in the public administration against COVID-19 and there has been an increase in AI studies (Uzun, Yıldız & Önder, 2022, p. 424). The pandemic spread rapidly all over the world and caused many deaths. It has been discovered that the pandemic occurred with signs like high fever, cough and dyspnea. It was revealed that it was transmitted by sneezing and breathing (droplets) infected with the pandemic, or by touching the mouth, face, and eyes with an uncleaned hand or by touching the infected area. States could not take measures to stop the pandemic and tried to solve the problem by closing the border gates, trying to keep people away from each other and taking economic measures (Ulaşan, 2023, p. 111). The total number of cases of the COVID-19 virus has reached 406 million and deaths has reached 5.79 million as of February 2022 (Arslan, 2022, p. 30).

The way the public administration used to overcome previous crises can shed light on public administrators for the COVID-19 research. In South Korea, as of April 15, 2020, 7,616 patients recuperated from 10,591 confirmed cases, 2,750 patients remained in quarantine and 225 patients died. South Korea's success stimulated foreign public administrators to evaluate and modernise their strategies to deal with COVID-19 (WHO, 2020). South Korea has shown the adaptability and resilience in the fight against COVID-19. COVID-19 has the characteristics of a "transboundary crisis" that covers a long period of time and geographical boundaries. A transnational crisis has the potential to spread to more than one type of the border (geographical, policy, political, cultural, legal) and crosses geographical and/or policy boundaries. Such crises are intertwined with critical infrastructures and free-flowing forces connected to globalization and the global economy and can include cyber failures, migration, economies, and health crisis (London School of Economics and Political Science, 2018; London School of Economics and Political Science, 2020; Blondin & Boin, 2020, p. 199). The article will mainly focus on South Korea's response to COVID-19 on the basis of urban planning and public health. Experts have seen Korea as an exemplary country against COVID-19 (Fisher and Choe, 2020), which has led to the term "K-quarantine". The Covid-19 response system, known as 'K-Quarantine' in South Korea, includes comprehensive and scientific measures determined by the quarantine authorities. This system has emerged as a result of the provision of the transparent information by the government, the provision of highly professional health care, the sacrifices of employees and the joint efforts made by the public institutions. To help viewers who are desperate to reach the true information during this unprecedented health crisis, the main public service media in South Korea have taken the responsibility to provide citizens with the most accurate information from quarantine authorities and expert groups via the Korean Broadcasting System (Sung-dong, 2020, p. 36). A K-quarantine model is proposed based on basic principles (contact tracing and quarantine). The model was simulated on various types of complex networks. Model control parameters were analyzed with the empirical data on the spread of SARS-CoV-2. The number of confirmed cases and the time-dependent reproduction were successfully checked from simulations in the early stage. The K-quarantine model was applied to empirical and synthetic networks to investigate the patterns of daily confirmed cases (Choi, Choi & Kahng, 2022, p. 2). It is an approach used by South Korea so as to fight against COVID-19, called the 3T test, follow-up, and treatment system. The success against the virus relies on collaborations among the central government, local governments, private sectors, and the public.

Although roles of central governments in the fight against COVID-19 are emphasized in most of the studies, the roles of the local governments should not be underestimated. The most of research on tackling COVID-19 concentrated on roles of central governments (Antwi-Boasiako, Abbey, Ogbey & Ofori, 2021; Bressanelli & Natali, 2023; Abdullah & Kim, 2020; Barroso & Mayoral, 2023; Alexander,

Unruh, Koval & Belanger, 2020). Less attention was given to roles of local governments. The article analyses the structural and historical background of local governments in Korea, and the roles of local governments in combating COVID-19 on the basis of urban planning and public health. This study, developed with the content analysis method, consists of two parts. In the first part of the study, cultural and historical values of South Korean public administration and the structural and historical background and process of South Korean local governments will be analysed. The analysis of the infrastructure of the South Korean public administration will shed light on South Korea's success in combatting COVID-19. In the second part of the study, the practices and service delivery methods developed by South Korean local governments will be analysed on the basis of urban planning and public health. Before COVID-19, the humanity has faced many pandemics in the past. Pandemics generally occur in unhealthy urban areas formed by densely populated cities, and existing pandemics grow and develop in these environments. After each major pandemic, city administrators have made changes in urban planning in line with urban health and social needs. Pandemics have a direct impact on the foundations of urban planning practices and also affect public health. Cities can be made more protected against pandemics by integrating social behaviors against pandemics through a health perspective in urban planning and public health (Akbaş, 2022, p. 118-119). The conceptual discussion of South Korea's unique public government tested against COVID-19 shows that the pandemic has enabled the emergence of hybrids of the public administration to better combat COVID-19. A qualitative method is used in this study and the aim of the study is to investigate the contributions of local governments in combating COVID-19, based on the example of South Korean local governments. This study makes a comprehensive classification of the content of services provided by local governments in South Korea during the pandemic period. In addition, the study, which aims to discuss the importance of local governments attached to the fight process against COVID-19 through sample municipality findings, aims to provide a theoretical infrastructure for the future research. In these respects, the study is expected to contribute to the literature.

1. The Administrative Tradition and Culture in Korea

The Joseon dynasty has ruled Korea for nearly 600 years, from 1392 to 1910. Officials were either chosen by the royal court or through state-run tests. The Korean public administration converted into an authoritarian state and was vastly affected by Confucian principles, later began to transform with the influence of the Western culture in Korea. After the Korean War, the management-oriented American system greatly affected the growth of the Korean public administration by making it a hybrid and distinctive administration (Önder & Ulaşan, 2016).

1.1. The Historical Processes of the Local Government in South Korea

The Korean local governments' features are similar to the central government such as general affairs of governments, the selection of the government, and the selection of the organs. Local governments are known as the governing structures that allow citizens in bounded geographical areas to choose their own representatives and permit these representatives to run their local governments through the relative autonomy that is given by the central government. The feudal lord system in Europe and the Daimyo system in Japan are similar to current local government systems. Korea did not experience either the feudal lord system or the Daimyo system. For five hundred years, the Joseon Dynasty governed Korea with an absolute centralized system. After the Joseon Dynasty, Japan occupied the state, and they did not establish any local government system (Ulaşan & Lee, 2022).

In 1948, Korea created its constitution which has two articles about the local autonomy (article 96 and 97). Article 96 fundamentally mentions that the local self-government is recognized and has the autonomy over financial affairs and some properties. The local governments have to obey acts and

ordinances by national executive orders. The article 97 mentions that local autonomous entities should have special assemblies, the law decides the power and the structure of assemblies and elections of the members and local autonomous entities have a special function and organisation regulated by the law. Thanks to the two articles, Local Autonomy Act was formed in 1949 and mentioned that the local government system had two levels that are upper level (Seoul metropolitan city and some provinces) and lower-level local governments (city, county, township and town). The central government controlled the upper-level local governments. However, the control of the lower-level local governments was in the hands of upper-level local governments. This system was named as two tiers of local governments (Cho, Hong & Wright, 2010, p. 379-380). Local governments in South Korea focus on four core structures: innovative public administration, self-quarantine support and management, local economic recovery, and transparent information disclosure. The first step of the innovative public management is the drive-through screening. It is a facility that works separately from medical units/hospitals and aims to prevent large numbers of people from gathering in closed areas. Thanks to this method, both visitors and health personnel had the opportunity to get rid of the risk of the infection. In addition, the state establishes live treatment centers for patients with mild symptoms in order to keep hospital beds ready for severe patients (Ministry of Interior and Security, 2020, p. 1- 3). For this reason, a sudden need for high beds for serious patients was avoided from the very beginning.

1.2. The Historical Structure of Korean Local Government

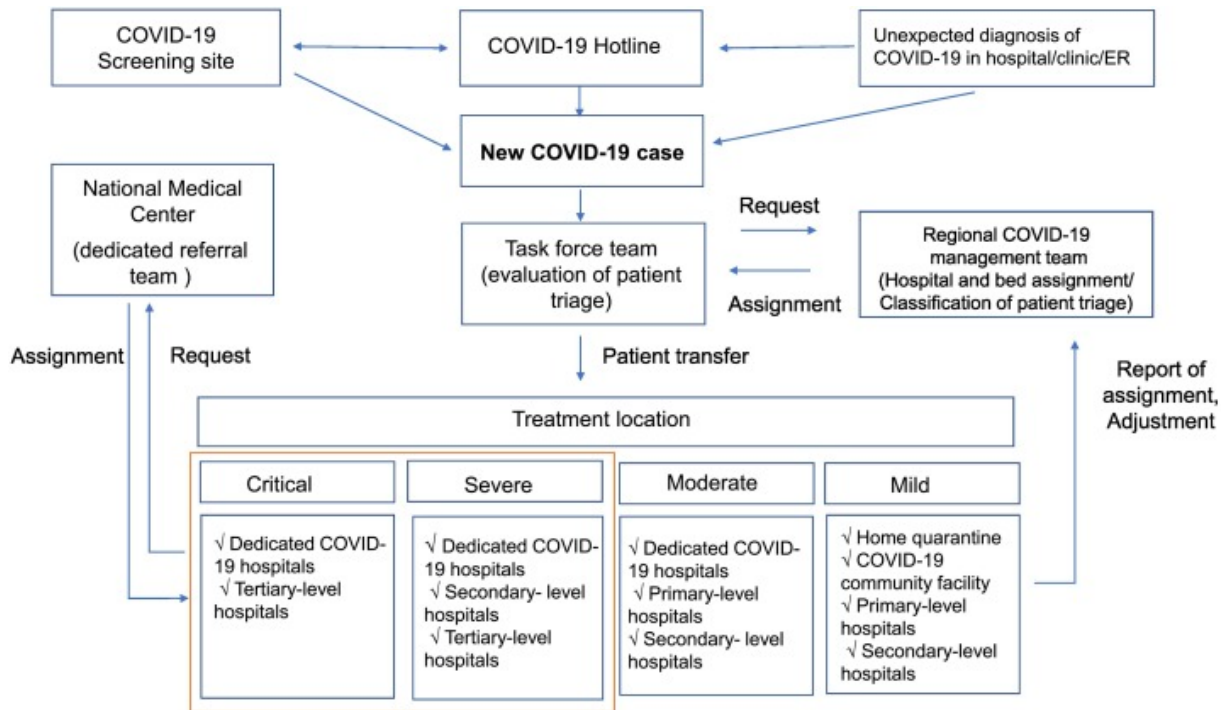
Confucius was born in Shadong, China in 551 BC, and his teachings have highly influenced Korea, China, Japan, and other regions. Confucianism is considered a unified teaching about life and it does not give a god to be worshipped. It helps people to lead a better and virtuous life on earth and teaches ethical behaviors and social responsibility (Weinland, 2023, p. 446). Essentially, Confucianism aims for the social harmony and emphasizes the virtues of social life by embracing ideas such as humanity and reciprocity. In conjunction with the focus on social virtues, it puts the emphasis on the requirements of social ritual, including social order, hierarchy, accountability, respect for authority, ethics and dedication. Confucianism aims to improve people's understanding of the social world and the meaning of people's actions (Provis, 2017). In Korea, the Joseon Kingdom ruled for a long time and Confucianism became the dominant government type. Joseon rulers were strongly committed to Confucianism and sought to create a society and government in line with Confucian values and beliefs. If there is no benevolence, even if the ruler acquires the power with wisdom and talent, the ruler may eventually lose the power. Unless the ruler leads the masses with conscience, the ruler cannot get the support of the majority. A well-balanced and wide-ranging method according to ethics and values is important for the Confucian administration. Confucianism also puts a special emphasis on self-discipline and personal growth (Low & Ang, 2013, p. 33; Seth, 2010).

2. South Korean Local Government's Struggle with COVID-19

South Korea experienced some health disasters coming from infectious diseases from overseas such as the severe acute respiratory syndrome in 2003, the swine flu in 2009, and the Middle East respiratory syndrome in 2015. With the help of the experience, South Korea enacted the Infectious Disease Control and Prevention Act, authorizing the Minister of Health and Welfare to launch every five-year systematic strategy for communicable disease containment and prevention. Based on this strategy, every local government created and applied an implementation plan for communicable diseases in the municipalities. The aim of the creation of the act and strategy was to activate the systematic quarantine actions of central and local governments and to reinforce the bond among them by proposing targets and guidelines against communicable diseases (Asian Development Bank, 2021, p. 3). When COVID-19 emerged, it triggered social, political and economic challenges all over

the world. Socio-economic and political crises, deaths, collective despair and escalating tensions caused great harm to countries. When the pandemic began, South Korea was seen among the risky areas due to its location to China. However, thanks to South Korea's effective policies and public administration, it effectively coped with the pandemic. With a population of approximately 51 million and 320 deaths in 8 months after COVID-19 began, South Korea demonstrated the effective management against the global pandemic. State capacity, trust and leadership, equipment stocks and public management, centralized and effective local management and effective policies were seen as the powerful crisis management tools (Klingebiel & Torres, 2020).

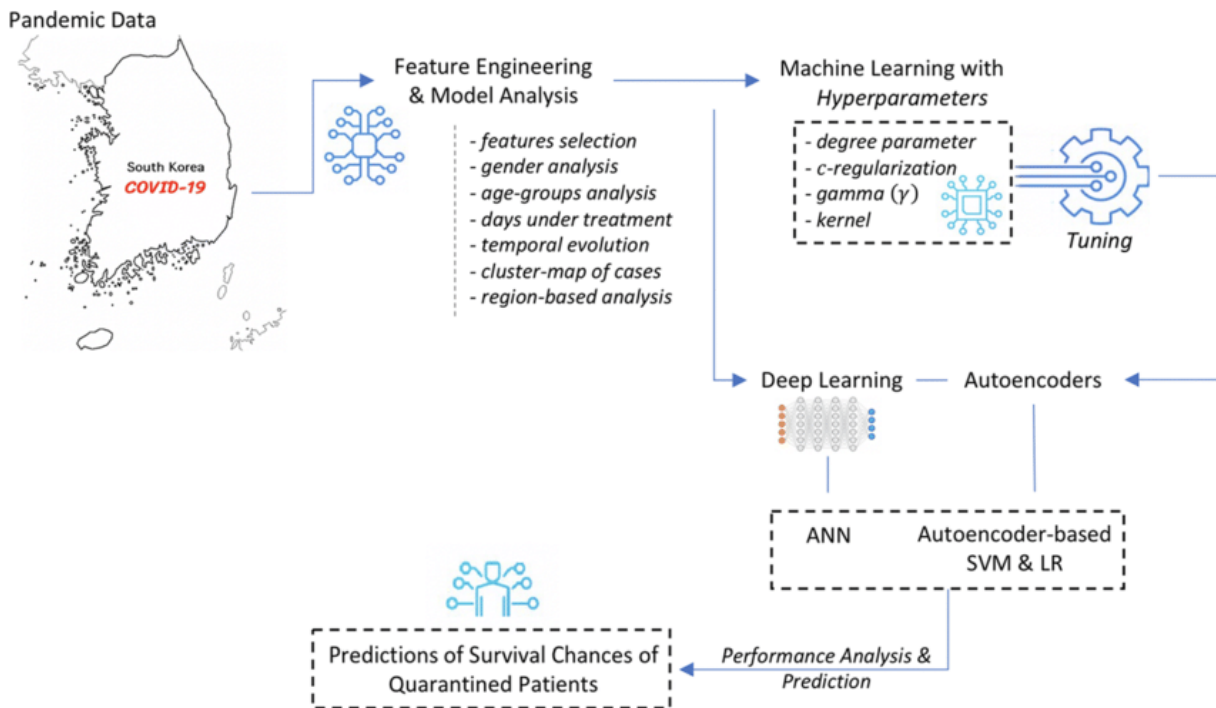
The COVID-19 pandemic, which spread from China in 2020, quickly spread all over the world. At the beginning of the pandemic, a 61-year-old woman joined events at Shincheonji Church of Jesus in the city of Daegu, South Korea. South Korea faced a crisis with her participation in the Church of Jesus event (Volodzko, 2020). 20 new cases were reported, including 14 people at the church service in the central city of Daegu, South Korea (Cha & Kim, 2020). The flux of the virus, which was determined to be based in Daegu, started to affect South Korea. South Korea initially closed the hospitals and medical centers hosted by COVID-19 patients, decided on specific hospitals for COVID-19 patients and started to transfer all COVID-19 patients to these hospitals. During the pandemic, there was a cooperation between healthcare staff and the task force team to increase the number of beds, to reallocate the healthcare personnel and to provide the optimal healthcare, bed shortages and to avoid the risk of deaths because of the lack of timely care. When a new patient was discovered, the result was informed to the COVID-19 task force team and the local COVID-19 management team sent the patient to hospitals according to the severity of the sickness and room availability. Treatment sites were separated into home quarantine, COVID-19 community facilities, private COVID-19, primary, secondary and tertiary hospitals. This organization was made for the concentrated patient care, distributing the medical burden and avoiding the bed shortage (Figure 1) (Her, 2020, p. 1).

Figure 1: Classification of hospital/room assignments (Korean centres for Disease control and prevention, 2020)

South Korea tried to avoid the spread of the virus by limiting the contact of COVID-19 patients with other people and establishing special hospitals and teams for COVID-19 patients. Many countries

such as South Korea, France, India and England, especially the USA and China, developed strategies to use artificial intelligence (AI) in the public sector. AI was used effectively by states against COVID-19. For example, South Korea and China followed citizens through CCTV cameras, credit cards and telephones, called them for testing (Ulaşan, 2023, p. 118). South Korea developed a pilot project with AI, facial recognition and thousands of CCTV cameras to monitor the movements of infected citizens. The system utilized AI algorithms and facial recognition systems to analyse images collected by more than 10,820 CCTV cameras and monitor the movements of infected citizens, anyone in the close contact with infected citizens, and people who did not wear masks (Cha, 2021). Thanks to AI, the development of the COVID-19 test kit in South Korea appeared quickly. The test kit, which would normally take two to three months to develop, was approved by the authorities in less than a week from the application date. Using AI techniques, the chatbot was utilized to provide the information to fight against COVID-19, and AI-based voice robots automatically searched for humans needing help. VUNO's Chest X-Ray AI Image Support Decision Tool, an algorithm for identifying abnormal findings in chest X-rays, classified intensive care patients using X-ray images and could scan the lungs in just 3 seconds (AI for Good, 2020). Also, utilizing machine and deep learning, South Korea tried to guess the expected survival rate for 1,533 isolated patients based on gender, age, treatment days and previous ailments. AI-based models were tested on 5165 COVID-19 samples and confirmed on 1533 quarantined patients (Figure 2) (Sinha & Rathi, 2021, p. 8588).

Figure 2: A working prototype of AI-based methods with model parameters (Sinha & Rathi, 2021, p. 8590)

South Korea, which was basically one of the countries that uses the latest technology in the best way, successfully struggled against COVID-19 in both central and local governments. The technological development of South Korea combined with the understanding of the effective public administration, and the public and state of South Korea put up an effective fight against COVID-19. The public administration institution, which was founded on the Confucian teachings of South Korea and shaped by the West's new public administration understanding and traditional Weber-type teachings, made local governments stronger.

2.1. South Korean Local Government's Impact on the Public Health in Combating COVID-19

COVID-19 is one of the largest public health crises in the world. Extremely contagious and infectious SARS-CoV-2 gives rise to bioaerosols which transport pathogenic microorganisms and affect the public health. Additionally, the public health is divided into two categories. The first is about people's bodies. The second is related to mental health. The speed of the COVID-19 virus and high death rates negatively affected people's mental health, and restrictions imposed by governments (staying at home, curfew, etc.) also caused social concerns. To overcome psychological problems, states trained psychologists and social workers about the pandemic and provided the psychological support to patients (Miyah, Benjelloun, Lairini and Lahrichi, 2022, p. 4). South Korea increased the danger level to red (the highest level) on February 23, 2020, and applied strict and innovative measures against COVID-19. For the medical system of Daegu City, the earliest consequences of the increase in COVID-19 cases were a shortage of hospital beds, supplies and healthcare workers (Kim, An, Min, Bitton & Gawande, 2020, p. 1). The first step in the innovative public management was the drive-through screening. The purpose of the establishment of this system was briefly to relieve the hospitals as a result of the COVID-19 pandemic in the city of Daegu causing distress in the hospitals and to keep the other patients and COVID-19 patients as separate as possible. It aimed to ensure that people could go to their jobs, that their work was not interrupted, and even two people did not come together. The health of both visitors and health personnel was protected. It was also made to separate the severe patients from the patients with mild symptoms, and to reserve hospital beds for severe patients (Ministry of the Interior and Safety, 2020, p. 2-3).

The "Goyang safe car screening clinic", (the drive-in approach to the novel coronavirus test) was introduced by the city of Goyang and attracted the world's attention. As the situation became more and more urgent, Kim Jin-yong, director of the infectious disease division of Incheon Medical Center, who treated South Korea's first confirmed COVID-19 patient, presented the idea for a conference that combined the treatment with a drive-thru approach. The idea was to set up screening clinics in large gyms as a way to speed up testing and treatment while ensuring the safety of medical staff and patients. Kyungpook National University Chilgok Hospital set the first container and started testing on February 23, 2020. The drive-through test started in the city of Goyang, the first local government to adopt the approach. On the advice of medical professionals, the open "yurt" model was adopted instead of closed containers, as it provides greater safety in droplet exposure situations, and screenings for protection from the cold were abolished. The model consisted of 13 rental dorms, desks, fences, and electrical equipment and instructive banners, with a total cost of just \$12,090. Outside the clinic, the city's African swine fever sterilizers were used for disinfection. The negative pressure container screening clinics set up by Gyeonggi Province proved to be very cost-effective, with each costing US\$707,678. Patients from many parts of the city flocked to Goyang, and a total of 2,378 people visited between March 18-22, and an average of 108 people were treated per day, 1,020 samples were taken, and three people's tests were positive (Kyung-man, 2020). The drive-in COVID-19 screening center took only ten minutes for staff to interview, take their temperature, and collect samples from the nose and mouths of visitors sitting in their cars (Kuhn, 2020). Pre-existing methods are used to take 30 minutes to 1 hour. Jeju local government identified people traveling from overseas and sent them to test centers at Jeju International Airport to take the rapid collection of samples and stop the spread of the COVID-19 virus on the island. The test centers at the airport became operational on March 30, 2020, with the Jeju National Quarantine Station installed in the airport's car parks and serving with a rotating 18 staff and screening agency (Governors Association of Korea, 2020). Jeju local government thought that the pandemic from overseas could be prevented from spreading to local communities in the Jeju area by screening at the airport with the preventive suspension of visa-free entry (Hwang & Bae 2021, p. 245).

Korean Association for the Study of Traumatic Stress was organized in April 2014 for people with mental health problems in the Sewol ferry disaster in November 2015 and consists of psychiatrists, social workers, psychologists, nurses, counselors, emergency medicine doctors and researchers. This multidisciplinary team, by maintaining the social distance and collaborating in virtual spaces, produced useful contents on psychosocial care in a short time through various activities (open discussions, feedback, online meetings, etc.) and quickly presented them to the public through mass media. Team members liaised with various healthcare organizations such as local governments, public and private hospitals, universities and the media. Thus, the team was able to gather comprehensive information about people's psychosocial needs and available resources during the pandemic. Practical psychosocial support was provided to the public and various supportive activities were given to people, such as telephone counseling (Hyun et al., 2020, p. 10).

2.2. South Korean Local Government's Impact on the Urban Planning in Combating COVID-19

Today, approximately 56% of people (4.4 billion people) live in cities. If this situation continues in the future, the urban population will increase significantly by 2050 and approximately 7 out of 10 people will live in cities. Considering that more than 80% of global GDP occurs in cities, it becomes clear how important urbanization is. Considering the speed and scale of urbanization, as the population increases, a shortage of affordable housing occurs, transportation systems are disrupted, infrastructure is damaged and cleaning services are disrupted. The health problem that has arisen in cities due to COVID-19 and the fact that public health is under threat indicates that public health and service delivery systems should be reviewed, especially by local governments. Building green, resilient and inclusive cities requires intense policy coordination, investment and public support. National and local governments should act together and plan healthy urban policies by working with the public (The World Bank, 2023). With the population growth, the problem of the urbanization emerges. Lack of access to basic needs and services creates a fertile ground for the spread of diseases, especially in densely populated areas. The effects of COVID-19 differ according to cities. One of the most important factors of this differentiation is the economy. While global cities such as New York, London and Tokyo are command centers on a global scale, global cities such as Istanbul, Moscow and Seoul stand out with their regional functions (Csomós, 2017; Uçar, 2023, p. 25).

The effects of COVID-19 on cities are multi-dimensional. However, the most important effects of COVID-19 on cities on the basis of local governments can be divided into two as socioeconomic impacts and governance problems against urban planning. South Korea aims to improve healthy urban planning and reduce the socioeconomic impacts and governance problems. In South Korea, local governments can serve to the public by taking initiative on some issues. Local governments have a certain budget and income sources that are given by the central government to govern cities for healthy urban planning against governance problems. For example, South Korea has implemented a unified approach to healthy urban planning. Rather than a complete lockdown with huge socioeconomic results, South Korea implemented the comprehensive surveillance since the early stages of COVID-19, using smart technologies such as debit/credit card transaction data, mobile phone data and CCTV. With these methods, the patients' mobility was mainly monitored and people and places they came into contact with were tried to be determined. In this way, South Korea learned the places and people to intervene without causing panic and was able to provide the accurate and transparent information to citizens (Khavarian-Garmsir and Sharifi, 2020). Citizens could determine for themselves whether they were in contact with the patient or not, as the government was tracking the movements of confirmed patients in detail and making it public via smartphone applications. Mandatory quarantine was lifted two weeks after the last contact with the confirmed patient. Individuals who violated the isolation rules were fined up to \$1,000 or jailed for up to 1 year.

Local governments could restrict meetings to prevent the spread of contagious diseases and fined 3 million KRW for violation of prohibited measures. During the COVID-19 pandemic, local governments identified and penalized some groups for holding large-scale rallies (Jeong et al., 2020). Smart city technologies have been utilized for patient tracing and contact tracing systems in South Korea. The Epidemic Investigation Support System was essentially based on South Korea's 'Smart City' data system and enabled information to be shared among authorities. The system was built to enable authorities to share urban planning information, from traffic to pollution, by uploading data in Excel spreadsheets and other formats. But after COVID-19, South Korea used it to accelerate responses to the pandemic. The access to personal location and credit card data has been accelerated and the South Korean government has made the personal data, such as phone locations and credit card transactions, accessible to authorities without a court order (Shin, Jin and Smith, 2020). South Korea has primarily interviewed patients to find potential contacts. In most cases, the sufficient information has been obtained through interviews. However, sometimes patients choose not to give or hide the information. This happened consciously or unconsciously. For example, patients provided the false information out of fear of losing their jobs. Additionally, some patients gave the incorrect information because their memories were not good. In such cases, the local government obtained the electronic data through the police. One of the easiest ways to identify patients' locations and places patients went was to track patients' transportation cards. The absolute majority of Koreans used their transportation cards either as a chip embedded in their physical card or as a credit card. Local governments could obtain the information about where people went by paying for transportation cards. 95 percent of transactions in South Korea do not use cash and people pay for things by utilizing bank cards, moving money over the internet rather than utilizing cash. Due to this reason, South Korea can track citizens easily via banks (Sonn, Kang & Choi, 2020, p. 149-150). Apart from that, Seoul local government prepared special entry procedures for the coronavirus diagnosis and preventive tips and temporarily limited the utilization of open squares. In Daegu City and Gyeongbuk Province, governments set up a system to investigate all members of the church, largely because they considered that the pandemic has spread from the Shincheonji Church of Christ. Companies like Samsung and LG and religious communities have opened their education centres and facilities to the public as living treatment centers and other local authorities, including Gwangju Metropolitan, opened their hospitals and facilities to patients from Daegu and Gyeongbuk so that the areas could recover faster (Shaw, Kim & Hua, 2020, p. 8). In particular, local governments were obliged to provide their own emergency controls regarding COVID-19. Each local government established its own organization, and it was supported by the central government when they experienced capacity shortages. On March 15, 2020, South Korea announced new privacy protection guidelines and prohibited the disclosure of any private information that could be used to identify infected individuals, but varying degrees of the information disclosure has been implemented between different local governments. During 2019 and 2020, the crisis management and collaborative governance infrastructure were established for various central and local authorities and South Korea established a nationwide epidemiological monitoring platform (Lee & Wong, 2021, p. 2-3).

Local governments tried to slow down socioeconomic impacts of COVID-19 and gave tax breaks and tax credits to shopkeepers who willingly lower the rent to support the local economy. Local economies were strengthened thanks to this mechanism called the "Good Landlord" campaign. More than 5000 stores in Dongdaemun Market, Gwangjang Market and Tongin Market in Seoul City participated in the campaign and reduced rents by 20-30%. Also, the food brand Chaeseondang also made various "Good Landlord" campaigns, such as exempting franchise commissions and subsidizing 1 million Korean won to affiliates of mega coffee shops (Shaw, Kim & Hua, 2020, p. 9-10). The rent burden of small businesses was alleviated, and the local economy was tried to be revived and a

culture of cooperation was tried to be developed. Small businesses that paid attention to social distancing were supported and the financial losses caused by the decrease in sales were tried to be eliminated. (Ministry of the Interior and Safety, 2020, p. 8-9). Many local governments in Korea provided living expenses support to people experiencing economic difficulties due to COVID-19. Jeonju City was the first local government to launch the Jeonju-type disaster-related basic income. As of March 1, 2020, it started providing living expenses support to citizens aged 15 and over with an address in Jeonju City. Citizens were required to apply with a copy of the residence record, a proof of the health insurance payment and a confirmation of health insurance status. Local governments established policies to assist young businessmen and workers in specific types of business, self-employed and arts and cultural professionals. Seoul Metropolitan City gave emergency allowances to young people who lost their jobs due to COVID-19 and sought to help young workers overcome the economic crisis through support programs. Also, artistic activities hit by COVID-19 were remedied, thanks to the Seoul Metropolitan Government arranging productions of online performances and covering the costs of online broadcasting. In addition, Gwangju Metropolitan Municipality supported the artists by running the "YouTube Home Arts Theatre" (Governors Association of Korea, 2020). Goyang City organized an emergency task force to combat COVID-19. Initially, the city raised 10 billion KRW of funds and incentive measures were taken to address the economic problem and promoted the employment of the economically vulnerable class. The team consisted of about 200 people and struggled with the disease in vulnerable places. The city of Goyang was the first municipality in the country to offer a 50% reduction in the water and sewer bill for 3 months for small business owners and farmers. The local government set up a fund to provide basic supplies (rice, bottled water, side dishes, ramen, etc.) to people in quarantine with a budget of 15 million KRW. Goyang local government cut the water supply bill by 50% for more than 60,000 businesses and companies and reduced the loan interest rate by 50% for loans worth around KRW 20 billion. Starting from February 14, Valentine's Day, for about 1 month, the city of Goyang runs flower promotions for florists affected by COVID-19. To minimize the risk of infection while selling fresh and high-quality local agricultural products to the citizens and to help farmers who have difficulty in selling their products, "Agricultural Produce Drive Through Store" campaign was launched. Citizens showed the great interest in the products, which were sold in sets of 5 and 7 pieces, which were sold cheaper than the market price, and were sold out in 1 hour (United Cities and Local Governments Asia-Pacific, 2020).

CONCLUSION

South Korea experienced some health disasters coming from overseas such as severe acute respiratory syndrome in 2003, swine flu in 2009, and Middle East respiratory syndrome in 2015. With the help of the experience, South Korea enacted the Infectious Disease Control and Prevention Act, authorizing the Minister of Health and Welfare to launch the five-year systematic strategy for communicable disease containment and prevention. Based on this strategy, every local government created and applied an implementation plan for communicable diseases in the municipalities. Although South Korea was relatively prepared for the COVID-19 pandemic that emerged in 2020, new measures were needed as the COVID-19 pandemic was a global and rapidly spreading pandemic. South Korea's rank in the new technology and the Korean hybrid public administration approach were combined, and Korean people, local governments and the state together put up an effective fight against COVID-19. The Confucian tradition has changed over time in Korea. South Korea has state institutions based on separation of powers like Western countries. Although South Korea uses Confucian teachings in the public administration, it has also created a unique hybrid structure by using Western teachings as the new public administration and Weber type teachings. Korea's modern public administration is rooted in the traditional Confucianism, the Japanese colonial

background and the American public administration. Democracy and human rights, aided by the effective governance, transparency and the rule of law, have become South Korea's core values. South Korea's teachings of Confucianism and the West's new understanding of the public administration merged, and the institution of the public administration moved from centralization to decentralization. Especially in the COVID-19 crisis, the role of local governments has come to the fore. Acting basically according to the directives of the central government, South Korean local governments have kept up with the extraordinary conditions brought by COVID-19 and have been able to take the initiative from time to time by keeping up with the rapidly changing conditions of the pandemic. In this process, the network guided by the traditional public administration was re-evaluated. South Korean authorities have applied quarantine measures to protect and flourish the urban planning and public health. From a public health perspective, South Korea has implemented the aggressive testing, contact tracing and the usage of masks in order to take COVID-19 under control. The health restrictions caused the deterioration of the human psychology and the state had to provide the psychological support to patients. COVID-19 directly affected the foundations of the urban planning practices as well as public health. South Korean cities could be protected against COVID-19 by integrating social behaviors into urban planning and public health from a health perspective. Smart city technologies have been utilized for patient tracing and contact tracing systems in South Korea and were built to enable authorities to share the urban planning information, from traffic to pollution, by uploading data in Excel spreadsheets and other formats. For an effective, efficient and fair pandemic response in South Korea, the hierarchy, market, innovative public administration, self-quarantine support and management, local economic recovery and transparent information disclosure, which existed to achieve different purposes at different times, were evaluated and their most useful features were taken.

Compliance with Ethical Standard

Conflict of Interest: The author declares that there is no conflict of interest.

Ethics Committee Permission: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding Disclosure: No financial support was required in this study.

REFERENCES

- Abdullah, W. J., & Kim, S. (2020). Singapore's Responses to the COVID-19 Outbreak: A Critical Assessment. *The American Review of Public Administration*, 50(6-7), 770-776.
- Akbaş, İ. (2022). Pandemi Sonrası Kentler: Covid-19'un Kentleşme Ve Kent Planlamasına Olası Etkileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 118-144.
- AI for Good (2020). COVID-19: How Korea is Using Innovative Technology and AI to Flatten the Curve. Retrieved August 14, 2023, from <https://aiforgood.itu.int/covid-19-how-korea-is-using-innovative-technology-and-ai-to-flatten-the-curve/>.
- Alexander, M., Unruh, L., Koval, A. & Belanger, W. (2022). United States Response to the COVID-19 Pandemic, January-November 2020. *Health Econ Policy Law.*, 17(1), 62-75.
- Antwi-Boasiako, J., Abbey, C. O., Ogbey, P. & Ofori, R. A. (2021). Policy Responses to Fight COVID-19; the Case of Ghana. *Rev. Adm. Pública.*, 55(1), 122-139.

- Arslan, T. (2022). Kamu Yönetiminde Dijital Dönüşüm ve Covid-19 Salgınının Türk Kamu Yönetimine Etkileri: Konya Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Asian Development Bank (2021). *Assessment of Covid-19 Response in the Republic of Korea*. Philippines. Retrieved August 11, 2023, from <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/691441/assessment-covid-19-response-republic-korea.pdf>.
- Barroso, A. & Mayoral, J. A. (2023). Spain: Temporary Centralization Amidst Political Polarization. In Lynggaard, K., Jensen, M.D., Kluth, M. (Eds.), *Governments' Responses to the Covid-19 Pandemic in Europe*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Blondin, D. & Boin, A. (2020). Cooperation in the Face of Transboundary Crisis: A Framework for Analysis. *Perspectives on Public Management and Governance*, 3(3), 197–209.
- Bressanelli, E., Natali, D. (2023). Italy: Contested Centralisation Amid Political Uncertainty. In Lynggaard, K., Jensen, M.D., Kluth, M. (Eds.), *Governments' Responses to the Covid-19 Pandemic in Europe*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Bundervoet, T., Dávalos, M. E. & Garcia, N. (2021). *The Short-Term Impacts of COVID-19 on Households in Developing Countries: An Overview Based on a Harmonized Data Set of High-Frequency Surveys*. Washington: Policy Research Working Paper 9582, World Bank. Retrieved August 03, 2023, from <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/35290>
- CEIC (2022). *South Korean GDP per Capita*. Retrieved Temmuz 23, 2023, from <https://www.ceicdata.com/en/indicator/korea/gdp-per-capita#:~:text=South%20Korea%20Gross%20Domestic%20Product,34%2C983.700%20USD%20in%20Dec%202021>.
- Cha, S. (2021, December 13). S.Korea to Test AI-powered Facial Recognition to Track COVID-19 Cases. *Reuters*. Retrieved August 14, 2023, from <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/skorea-test-ai-powered-facial-recognition-track-covid-19-cases-2021-12-13/>
- Cha, S. & Kim, J. (2020, February 19). South Korea Reports 20 New Coronavirus Cases, Church Services at Center of Outbreak. *Reuters*. Retrieved August 13, 2023, from <https://www.reuters.com/article/us-china-health-southkorea-cases-idCAKBN20D020>
- Cho, C. L., Hong, J. H., & Wright, D. S. (2010). Intergovernmental Relations in Korea: From Dependency to Interdependency (chapter 18). In E. M. Berman, M. J. Moon, & H. Choi (Eds.), *Public Administration in East Asia: Mainland China, Japan, South Korea, and Taiwan*. United States of America: CRC press.
- Choi, Y. C. (2018). The Evolution of Korean Public Administration and Policy. In Namkoong, K., Cho, K. H. & Kim, S. (Eds.), *Public administration and policy in Korea: Its evolution and challenges*. Routledge.
- Choi, K., Choi, H., & Kahng, B. (2022). COVID-19 Epidemic Under the K-Quarantine Model: Network Approach. *Chaos Solitons Fractals*, 1-9.
- Choi, Y. C. Geum, C. H., & Lee, J. H. (2014). Decentralization Policies of the Park Geun-Hye Administration - Korea: Characteristics and Future Policy Directions. *Korean Journal of Local Government & Administration Studies*, 28(4), 67-109.

- Csomós, G. (2017). Cities As Command And Control Centres Of The World Economy: An Empirical Analysis, 2006–2015. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series* , 7–26.
- Fisher, M., & Choe, S. H. (2020, March 23). *How South Korea Flattened the Curve*. Retrieved July 23, 2023, from The New York Times: <https://www.nytimes.com/2020/03/23/world/asia/coronavirus-south-korea-flatten-curve.html>
- Goldstein, M. P., Martinez, P. L., Papineni, S., & Wimpey, J. (2020, September 8). *The Global State of Small Business during COVID-19: Gender Inequalities*. Retrieved August 03, 2023, from Let's Talk Development (blog): <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/global-state-small-business-during-covid-19-gender-inequalities>
- Governors Association of Korea (2020, July 08). *Measures in Response to COVID-19 by Korean Local Governments*. Retrieved August 15, 2023, from K-Glocal Newsletter Vol.1: https://www.gaok.or.kr/K-Glocal/vol-1/EN/pdf/vol-1_pdf_EN-01.pdf
- Her, M. (2020). Repurposing and Reshaping of Hospitals During the COVID-19 Outbreak in South Korea. *One Health*.
- Hwang, M., & Bae, J.-M. (2021). Sources of Infection Among Confirmed Cases of COVID-19 in Jeju Province, Korea. *J Prev Med Public Health*, 54, 245-250.
- Hyun, J., You, S., Sohn, S., Kim, S. J., Bae, J., Baik, M., . . . Chung, U. S. (2020). Psychosocial Support during the COVID-19 Outbreak in Korea: Activities of Multidisciplinary Mental Health Professionals. *J Korean Med Sci.*, 35(22).
- IMF (2020). *World Economic Outlook: A Long and Difficult Ascent*. Washington DC: The International Monetary Fund.
- Jeong, G. H., Lee, H. J., Lee, J., Lee, J. Y., Lee, K. H., Han, Y. J., . . . Shin, J. (2020). Effective Control of COVID-19 in South Korea: Cross-Sectional Study of Epidemiological Data. *J Med Internet Res*, 22(12).
- Khavarian-Garmsir, A. R., & Sharifi, A. (2020). The COVID-19 Pandemic: Impacts on Cities and Major Lessons for Urban Planning, Design, and Management. *Science of the Total Environment*.
- Kim, J. H., An, J. A. R., Min, P. K., Bitton, A., & Gawande, A. A. (2020). How South Korea Responded to the Covid-19 Outbreak in Daegu. *NEJM Catal Innov Care Deliv.*, 1(4). doi:10.1056/CAT.20.0159
- Klingebiel, S., & Tørres, L. (2020). *Republic of Korea and COVID-19: Gleaning Governance Lessons from a Unique Approach*. Pathfinders UNDP. Retrieved August 11, 2023, from https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/seoul_policy_center/USPC-Covid-management-RoK-2020-Pathfinders.pdf
- Korean Centers For Disease Control And Prevention (2020). The Strategies against Coronavirus Disease-19 Outbreak. 7–4 . <http://ncov.mohw.go.kr/duBoardList.do?brdId=2&brdGubun=28> adresinden alındı
- Kuhn, A. (2020, March 13). *South Korea's Drive-Through Testing For Coronavirus Is Fast — And Free*. Retrieved August 14, 2023, from <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2020/03/13/815441078/south-koreas-drive-through-testing-for-coronavirus-is-fast-and-free>

- Kyung-man, P. (2020, March 29). *How Goyang's Drive-Thru Testing Model Became Adopted Throughout the World*. Retrieved August 14, 2023, from The Hankyoreh: https://english.hani.co.kr/arti/english_edition/e_national/934684.html
- Lee, S., & Wong, R. (2021). COVID-19 Responses of South Korea as Hybrids of Governance Modes. *Front. Public Health, 9*.
- London School of Economics and Political Science (2018, March 16). *What are Transboundary Crises and How Can They be Managed?* Retrieved from London School of Economics and Political Science Website: <https://blogs.lse.ac.uk/government/2018/03/16/what-are-transboundary-crises-and-how-can-they-be-managed/#:~:text=Crisis%20is%20about%20elements%20of,%2C%20professional%2C%20legal%20or%20organisational.>
- London School of Economics and Political Science (2020, May 13). *Transboundary Crisis Management in Europe in the Wake of COVID-19*. Retrieved from London School of Economics and Political Science Website : <https://www.lse.ac.uk/Events/2020/05/202005131600/transboundary-crisis-management>
- Low, K. C. and Ang, S. L. (2013). Confucian Ethics, Governance and Corporate Social Responsibility. *International Journal of Business and Management, 8*(4), 30-43.
- Macrotrends. (n.d.). *Bolivia GDP Per Capita 1960-2023*. Retrieved September 22, 2023, from <https://www.macrotrends.net/countries/BOL/bolivia/gdp-per-capita>
- Ministry of the Interior and Safety (2020). *Local Government's Response to Covid-19 in Korea*. Retrieved August 14, 2023, from <https://www.preventionweb.net/publication/local-governments-response-covid-19-korea>
- Miyah, Y., Benjelloun, M., Lairini, S., & Lahrichi, A. (2022). COVID-19 Impact on Public Health, Environment, Human Psychology, Global Socioeconomy, and Education. *The Scientific World Journal*.
- Noland, M. (2011, November 01). Korea's Growth Performance: Past and Future. *East-West Center Working Papers*, <https://www.eastwestcenter.org/publications/koreas-growth-performance-past-and-future>.
- O'Neill, A. (2023, April 27). *Gross Domestic Product (GDP) Per Capita in Spain 2028*. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/263773/gross-domestic-product-gdp-per-capita-in-spain/>
- Önder, M.; Ulaşan, F. (2016). The Impact of Public Administration on Economic Growth The Case of South Korea. *International Journal of Leadership Education and Management Studies.*, 23-43.
- Provis, C. (2017). Confucianism, Virtue, and Wisdom. In Sison, A., Beabout, G. & Ferrero, I. (Eds.), *Handbook of Virtue Ethics in Business and Management*. Dordrecht: International Handbooks in Business Ethics, Springer.
- Seth, M. J. (2010). *A History of Korea: From Antiquity to the Present*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Shin, H., Jin, H., & Smith, J. (2020, May 22). *How South Korea Turned an Urban Planning System into a Virus Tracking Database*. Retrieved from <https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-southkorea-tracing-in-idINKBN22Y08K>

- Shaw, R., Kim, Y.-K., & Hua, J. (2020). Governance, Technology and Citizen Behavior in Pandemic: Lessons from COVID-19 in East Asia. *Progress in Disaster Science* 6, 1-11.
doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.pdisas.2020.100090>
- Sinha, A., & Rathi, M. (2021). COVID-19 Prediction Using AI Analytics for South Korea. *Appl Intell.*, 51(1-19). doi:10.1007/s10489-021-02352-z
- Sonn, J. W., Kang, M., & Choi, Y. (2020). Smart City Technologies for Pandemic Control Without Lockdown. *International Journal of Urban Sciences*, 24(2), 149-151.
- Sung-dong, Y. (2020). Kamu Yayıncılığının Değeri Yeniden Anlaşıldı. *TRT Akademi, Salgın Yayıncılığı*, 36-41.
- The World Bank. (2023, April 03). *Urban Development*. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview#:~:text=Today%2C%20some%2056%25%20of%20the,people%20will%20live%20in%20cities>.
- Uçar, N. (2023). Kentleşme Sürecinde Salgın Hastalıklar ve İstanbul'da Kentsel Kırılma Kavramı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans). *T.C. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*. İstanbul.
- Ulaşan, F. (2023). Koronavirüsle Mücadelede Yapay Zekânın Yerinin Kamu Yönetimi Temelinde Değerlendirilmesi. In I. Global (Ed.), 3. *International Mediterranean Congress*, (pp. 109-123). Mersin.
- Ulaşan, F., & Lee, D. (2022). South Korea. In Önder, M., Nyadera, I. N. & Islam, M. N. (Eds.), *The Palgrave Handbook of Comparative Public Administration: Concepts and Cases* (pp. 507-536). Palgrave Macmillan.
- United Cities and Local Governments Asia-Pacific (2020). *Covid-19: What Local Governments Need to Know: Case Study from Goyang City South Korea*. Retrieved August 15, 2023, from https://uclg-aspac.org/wp-content/uploads/2020/06/Goyang-City_Diverse-polices-for-responding-COVID19.pdf
- Uzun, M. M., Yıldız, M., & Önder, M. (2022). Big Questions of AI in Public Administration and Policy. *Siyasal: Journal of Political Sciences*, 31(2), 423-442.
- Volodzko, D. (2020, August 19). South Korea's COVID-19 Church Scapegoat is Fighting Back. *Foreign Policy*.
- Weinland, K. (2023). *Intercultural Communication*. Stillwater, OK: Oklahoma State University Libraries.
- WTO (2020, March 18). *WHO Director General's Opening Remarks at the Media Briefing on COVID-19*. July 23, 2023 tarihinde <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---18-march-2020> adresinden alındı
- Yoon, L. (2022, May 25). *Economic Impact of the Coronavirus (COVID-19) in South Korea - Statistics & Facts*. Retrieved Temmuz 23, 2023, from Statista: <https://www.statista.com/topics/9308/economic-impact-of-the-coronavirus-covid-19-in-south-korea/#editorsPicks>

Soğuk İklimde Dış Mekân Konfor Koşullarını İyileştirme Önerileri: Erzurum

Recommendations for the Improvement of Outdoor Comfort Conditions in Cold Climate: Erzurum

Merve Yavaş¹

Öz

Kentsel dış mekânların başarılı bir şekilde kullanılması termal konfor seviyelerinin yüksekliğiyle ilgilidir. Özellikle soğuk iklimlerde açık kamusal alanların tasarımı, kentlilerin bu alanlarda daha fazla vakit geçirebilmeleri için önemlidir. Kış güneşini alan, soğuk rüzgârlardan korunaklı ve mekân kurgusu ile ilgi uyandıran alanlarda dış mekân kullanım süresi artmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, Erzurum'un en işlek caddesi üzerinde bulunan 4 farklı kamusal alanın soğuk iklim koşullarıyla uyumluluğunun mikro-iklim simülasyonları yoluyla test edilmesidir. Bu süreçte alanların güneşe erişim, rüzgâr kontrolü, kar yönetimi ve bitki örtüsü dağılımındaki mevcut durumları incelenmiştir. Haritalarının üretilmesi ve değerlendirilmesi sürecinde ENVI-met yazılımı kullanılmıştır. Simülasyon sonuçları ve yazından elde edilen teorik bilgilerin bütüncül olarak kullanımıyla, dış mekân konforunun kış aylarında 0.5°C ile 1°C'ye kadar arttırılabileceği tespit edilmiştir. Sonuçlar paydaşlara dış mekân çalışma alanlarında termal konforu iyileştirmek ve sürdürülebilir şehirler geliştirmek için daha iyi yönergeler sağlanabileceğini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Soğuk İklim, Dış Mekân Konforu, Kamusal Alan, Envi-Met, Erzurum

ABSTRACT

The intensive use of urban outdoor spaces in cities is related to high levels of thermal comfort. Especially in cold climates, the design of public spaces is important for the residents of the cities to spend more time in these areas. The duration of outdoor use increases in areas that receive the winter sun, are sheltered from cold winds and are attractive with their spatial organization. In this direction, the aim of this study is to test the compatibility of 4 different public spaces on the busiest street of Erzurum with cold climate conditions through micro-climate simulations. In this process, the current conditions of the areas were analyzed in terms of solar access, wind control, snow management and vegetation distribution. ENVI-met software was used to produce and evaluate the maps. With the integrated use of simulation results and theoretical knowledge, it was determined that outdoor comfort can be increased by 0.5°C to 1°C in winter. The results provide guidelines to stakeholders to improve thermal comfort in outdoor workspaces and develop sustainable cities.

Keywords: Cold Climate, Outdoor Thermal Comfort, Public Space, Envi-Met, Erzurum

¹ Corresponding Author | Yetkili Yazar: Atatürk Üniversitesi, Mimarlık Ve Tasarım Fakültesi, mervevys@gmail.com, 0000-0002-4340-4174

GİRİŞ:

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG), şehirlerin ve insan topluluklarının kapsayıcılığını, güvenliğini, dayanıklılığını ve sürdürülebilirliğini artırma amacını içermektedir. Kapsayıcı ve esnek şehirlerin anahtarı da insanlar tarafından paylaşılan sürdürülebilir ve konforlu kentsel dış mekânların başarılı tasarımıdır (Shah vd., 2022). Yani kentsel dış mekân alanlarının başarılı bir şekilde kullanılması için termal konfor seviyelerine ulaşılması gereklidir. Çünkü bu durum kentsel yaşam kalitesini de etkilemektedir. Bu nedenle, dünya çapında tüm yerleşim birimleri için kabul edilen ve ortak bir standart sağlayan kurallardan ziyade, belirli kentsel alanlara ve iklim türüne göre standartlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Literatürde genellikle meydan ve avlular ile ilgili çalışmalar tipik olarak sıcak iklim bölgelerinde yapılmıştır (Chatzidimitriou and Yannas, 2016). Bu tür iklim çalışmaları kentsel ısı adası için tasarlanmakta ve aslında soğuk kentlere uygun olmamaktadır (Wang vd., 2016; Yılmaz vd., 2007; Zhang vd., 2018; Mutlu vd., 2018). Kış aylarında ve soğuk iklimlerde yapılan çalışmalara bakıldığında yağışların kar şeklinde olduğu ve don olaylarının sık olduğu bölgelerde insanların günlük yaşamlarının oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu süreçte tutarsızlıkların ve kış şartlarının yarattığı stresi azaltıcı önlemler alınması gerektiği ortaya çıkmaktadır (Pressman 2004). Soğuk iklim nedeniyle kentsel aktiviteleri gerçekleştirmenin zor olduğu Erzurum'da da güneşi alan, toplanma alanlarını rüzgârlardan koruyan, şehri eğlenceli ve hareketli hale getiren kamusal alanların tasarlanması temel zorunluluktur. (Dursun ve Yavaş 2016). Türkiye'de en soğuk şehirlerimizden biri olan kentte kış sıcaklıkları -30°C 'nin altına düşebilmektedir.

Çalışma Erzurum'un kent merkezi ile sınırlı tutulmuş ve kentin en işlek caddesi üzerinde bulunan 4 farklı açık kamusal alan incelenmiştir. İlk olarak kış döneminde bu farklı alanların mikro iklim durumu değerlendirilmiş, daha sonra termal konfor çalışmaları yapılmıştır. Konfor ve tasarıma etki eden rüzgâr ve karın etkileri tanıtılmıştır. Ayrıca, soğuk iklimlerde kentsel tasarım projelerinin geliştirilmesinde konforun rolü açıklanmış ve dış mekân konfor değerlendirmelerinin tasarımlara dahil edilmesi için yöntemler özetlenmiştir. Çalışmada hem nicel hem de görselleştirme sonuçlarından oluşturulan haritalar, mevcut kentsel alanlarda farklı mikro iklim sonuçlarının mekânsal dağılımını gösteren simüle edilmiş haritaları içermektedir. Çalışma 2022 yılının Aralık ve 2023 yılının Ocak ve Şubat ayı verileri kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın amacı, hangi faktörün en iyi termal koşulları sağladığını belirlemek için özellikle soğuk iklimde kent mikro iklimini etkileyen güneşe erişim faktörünü, bitki örtüsü ve yüzey malzeme kullanımı incelemek ve mekân termal konforunu iyileştirmektir. Bu doğrultuda bulguların paydaşlara dış mekân çalışma alanlarında termal konforu iyileştirmek ve sürdürülebilir şehirler geliştirmek için daha iyi yönergeler sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Soğuk İklimlerde Kentsel Tasarım ve Termal Konfor

Soğuk iklimlerde dış ortam konforu ve dış mekân tasarımı ile kullanım süresi arasındaki ilişki güçlü bir şekilde kurulamamaktadır. Halbuki soğuk iklimlerde kentsel yeniden yapılanma, enerji verimliliği ve optimal bir mikro iklim bütüncül olarak düşünülmelidir.

1.1. Güneşten Yararlanma

Kamusal alanlarda aktif kullanımı sağlamak için her zaman güneş enerjisi kullanımı dikkate alınmalıdır (Pressman 1995a; Matus 1988; Shashua-Bar vd. 2011). Özellikle kışın, yansıyan güneş ışığının kentsel çevre üzerinde önemli bir etkisi vardır (Pressman 1995b). Farklı malzemeler ve renkler güneşi farklı şekilde yansıtmakta ve emilimini sağlamaktadır. Albedo, bir cismin güneş enerjisini yansıtması olarak

tanımlanır ve değeri 0-1 arasındadır. Örneğin kar, güneş ışığının yaklaşık yüzde 85'ini yansıtırken asfalt yalnızca yüzde 10'unu yansıtır. (Borve, 1987).

Güneş ışığı erişimi için kamusal alanların etrafındaki binaların yüksekliği, konumu ve yönü de önemlidir. Düşük güneş açıları, bir binanın yüksekliğinin 15 katına kadar olan gölgeler üretebilmektedir (Pressman and Zepic, 1986). Emmanuel (2005), yazın ısı tutulmasını en aza indirmek ve kışın güneş ışığına maruz kalmayı artırmak için 0,4-0,6 aralığında ideal bir Yükseklik/Genişlik oranı önermiştir. Kış kentlerinde gölge oluşumunu önlemek için bu oran mümkün olduğunca düşük tutulmalıdır.

Ek olarak, soğuk iklimlerde bitki örtüsü ve sert zemin kullanımının yani geçirimli/geçirimsiz yüzey oranının dengede tutulması gerekmektedir. Çünkü sert zemin ısıyı tutup çevresine yayarken nemli toprak, yüzeyindeki net radyasyonu gizli ısıya dönüştürmekte, ağaçlar gölge oluşturmakta ve her çeşit bitki örtüsü evapotranspirasyon (buharlaştırma ve terleme) etkisi ile soğumayı artırmaktadır.

1.2. Rüzgâr Kontrolü

Yaya konforunu etkileyen en büyük faktörlerden biri de rüzgârdır. Rüzgârdan korunma soğuk iklimlerde de zorunlu bir müdahaledir (Erskine and Collymore 1994; Pressman 1995). Ancak diğer taraftan soğuk iklimlerde rüzgârsız şehirler ideal görülürken, bu durum hava kirliliği problemi oluşturabilmektedir (Pressman 1995; Kantamaneni vd. 1996).

Mimari tasarımın yanı sıra topografya ve çevredeki bitki örtüsü de rüzgârın hareketine yön vermektedir. (Westerberg and Glaumann 1990; Jeong vd. 2015). Alan üzerindeki rüzgâr etkisini azaltmak için mevcut bitki örtüsü mümkün olduğunca korunmalıdır. Ek olarak, maksimum rüzgâr önleyici işlevi görmesi için yoğun bitki örtüsü, çitler ve fiziksel bariyerler gibi etkili çözümler kullanılmalıdır (Pressman 1995a). Soğuk iklimlerde, her dem yeşil olan ağaçlar rüzgâr tamponu görevi görmesi ve kışın renk vermesi amacıyla daha uygun olmaktadır (Pressman ve Zepic 1986). Bu nedenle, kışın hâkim rüzgârlardan korunmak için kamusal alanların kuzey ve batı cephelerinde iğne yapraklı ağaçlar tercih edilirken, binaların veya açık alanların güney cephelerinde ise yaprak döken ağaçlar tercih edilmelidir. Ayrıca kışın rüzgâr hızını azaltmak için sokaklar üzerinde bulunan köprülü ve geçişli binalar önerilen stratejilerden biridir (Dursun ve Yavaş 2015).

1.3. Karı Yönetmek

Yoğun kar yağışı, iklim dikkate alınmadan planlanmış şehirlerde sıcaklık ve rüzgârdan daha büyük sorunlar yaratmaktadır. Sürekli devam eden kar temizleme ve meydana gelen kazaların çok fazla etkileri ve maliyetleri olmaktadır (Trlicik 2015). Az miktarda kar yağışı bile doğrudan veya dolaylı olarak insan faaliyetlerine müdahale edebilmektedir.

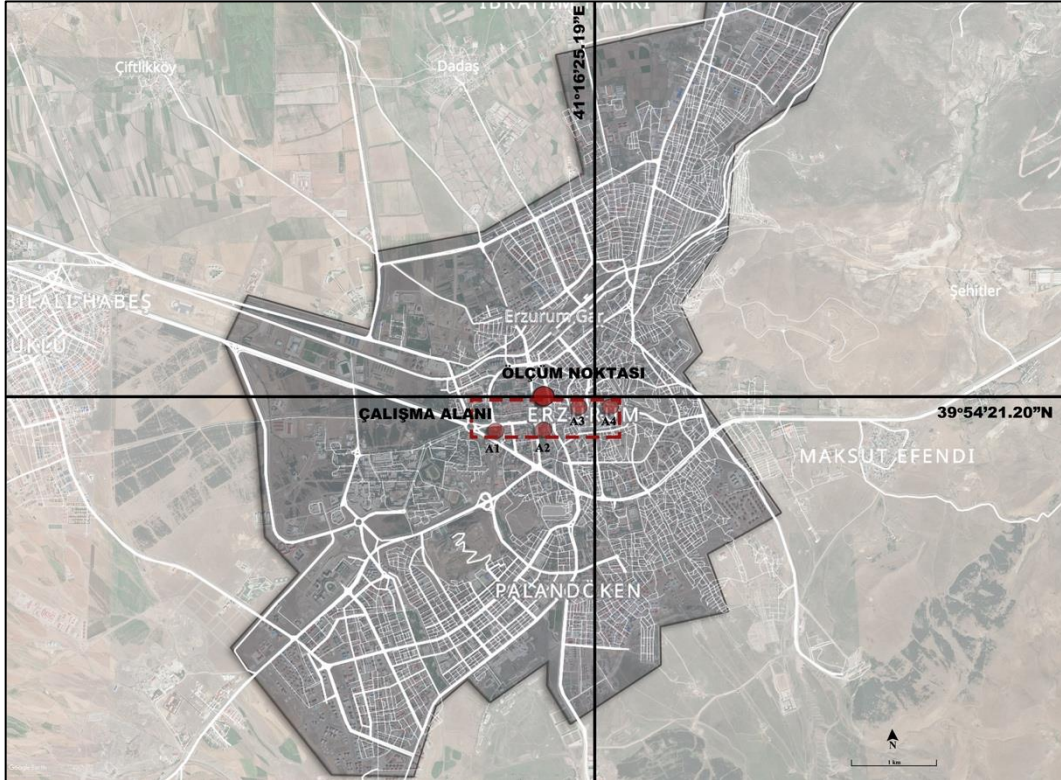
Soğuk iklim bölgelerinde, bir kentte yerleşim düzenine veya bina biçimlerine karar verilirken ilk önce kar birikintilerinin nereye atılacağı düşünülmelidir (Erskine ve Collymore 1994). Yaya öncelikli alanlar, engelsiz yaya akışına izin verecek şekilde geniş kaldırımlarla tasarlanmalı, sokak ve kar temizleme ekipmanı için yeterli alan bırakılmalıdır. Otoyollar ve kaldırımlar arasında bir tampon bölge sağlanmalıdır. Yayalar ve kavşaklar için öncelikli alanlara renk ve desende farklılaşan şeritler ve dekoratif kaplamalar uygulanmalıdır. Ayrıca döşemenin kışın sert etkilerine, donma-çözülme döngülerine ve tuzun aşındırıcı etkilerine dayanabilmesi için güvenli, kaymaz ve bakımı kolay olmalıdır (Winter City Edmonton 2013). Kar yığınları arasındaki maksimum mesafe 150 metreyi geçmemelidir. Baharda erimesini hızlandırmak için kar yığınları güneşli bölgelerde olmalıdır. Garajların, çöp bidonlarının, bina girişlerinin önündeki kar temizleme işlemini en aza indirmek için bireysel konutlara erişim mümkün olduğunca kısa tutulmalıdır (Yavaş, 2019).

2. Materyal ve Yöntem

Çalışmanın ana materyali Erzurum kenti oluştururken, bu şehrin çalışma alanı olarak seçilmesinde soğuk iklim koşulları önemli rol oynamıştır. Yukarıda sayılan çevresel parametrelerin yerel iklim üzerinde hem olumsuz hem de olumlu etkileri olabilmektedir. Seçilen çalışma alanları için de bu parametrelerin soğuk stresi yaratıp yaratmadığı ve bu nedenle rahatsız edici bir duygu oluşturup oluşturmadıkları sorgulanmıştır. Çünkü açık kamusal alanlar, içinde yaşayanlar tarafından gerçekleştirilen işlevler ve faaliyetler nedeniyle, bir kentin hem yaşam kalitesi hem de kimliği açısından kentsel fiziksel çevrenin önemli bir parçasıdır. Ayrıca su varlığı ve bitkilerin soğuk iklime sahip kentlerde nasıl kullanılacağı önemlidir.

2.1. Çalışma Alanı

Bu bölümde özellikle açık kamusal alan düzenlemesinde iklimsel verilerin termal konforu etkilemedeki rolü sorgulanmıştır. Araştırma alanları, kentlinin kış koşullarına en fazla maruz kaldığı Erzurum'un merkezindeki kamusal alanlar olarak seçilmiştir (Şekil 1). Bu alanlar aralarında yaklaşık 10 metrelik kot farkı bulunan, kentin en işlek caddesi olan Cumhuriyet Caddesi üzerinde batıdan doğuya doğru Aziziye Parkı (A1), Havuzbaşı Meydanı (A2), Yakutiye Meydanı (A3), Erzurum Kalesi ve Çevresidir (A4).

Şekil 1. Erzurum kenti araştırma alanı ve ölçüm noktasının konumu

Aziziye Parkı (A1) Atatürk Üniversitesi'nin doğusunda, etrafı önemli kamu kurumları ile çevrili ve iki önemli caddenin kesişiminde yer alan önemli bir kamusal alandır (Şekil 2-3). Park %80 oranında yeşil alan, geri kalan sert zemin ise granit küp taş ve andezit taş ile kaplıdır. Bölgedeki kış koşulları değerlendirildiğinde, her şeyden önce kar örtüsünün kontrol edilememesi ve getirdiği sorunlar göze çarpmaktadır. Alan güneş erişimine açıktır, ancak yoğun kar yağışının olduğu dönemlerde engelsiz bir yaya sirkülasyonu sağlamak için karın sürekli temizlenmesi gerekmektedir. Kar birikintileri için tampon bölge bulunmamaktadır.

MEKANSAL ANALİZ 1	MİKROİKLİM ALANI A1_Aziziye Parkı	KONUM 39°54'15.54"K	FONKSİYON Park Alanı		
TOPLAM ALAN 3.30 Ha	GEÇİRİMLİ YÜZEY ORANI %81	GEÇİRİMSİZ YÜZEY ORANI %19	AĞAÇ VARLIĞI 160 ADET	SU VARLIĞI VAR	ZEMİN NİTELİĞİ Sert zemin döşeme+ Toprak

Şekil 2. Aziziye Parkı fiziksel analizi

Şekil 3. Kış Döneminde Aziziye Parkı

Havuzbaşı Meydanı (A2), Erzurum'un önemli kavşak noktası üzerinde yer almaktadır (Şekil 4-5). Kavşak bir süs havuzundan oluşmakla birlikte, meydan kavşağın güney doğusunda tamamen sert zeminden yapılmıştır. Alan kış koşulları özelinde değerlendirildiğinde yine kar yönetimi konusunun göz ardı edildiği ve yaya konfor koşullarının zayıf olduğu görülmektedir. Yaya sirkülasyonu odaklı bu kamusal alanda kaldırım ile yol arasında tampon bölge olmaması meydana kar birikmesine ve yayalara yolda çamurlu su sıçramasına neden olmaktadır.

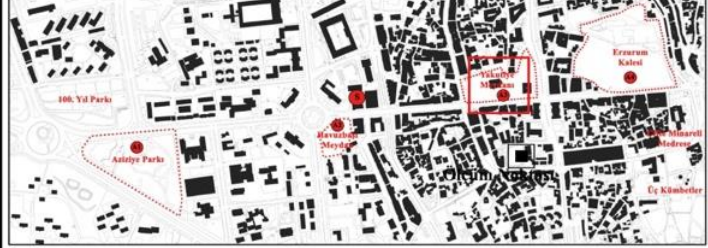

MEKANSAL ANALİZ 2	MİKROİKLİM ALANI A2_Havuzbaşı Meydanı	KONUM 39°54'18.09"K	FONKSİYON Park Alanı		
TOPLAM ALAN	GEÇİRİMLİ YÜZEY ORANI	GEÇİRİMSİZ YÜZEY ORANI	AĞAÇ VARLIĞI	SU VARLIĞI	ZEMİN NİTELİĞİ
0.58 Ha	%0	%100	6 ADET	VAR	Sert Zemin Döşeme

Şekil 4. Havuzbaşı Meydanı fiziksel analizi

Şekil 5. Kış Döneminde Havuzbaşı Meydanı

Yakutiye Meydanı (A3), kentin tarihi kimliğini oluşturan önemli toplanma alanlarından biridir (Şekil 6-7). Alan, kültürel ve dini yapıların bulunduğu, ticari ve kamusal alanlar ile çevrili, kentin merkez meydanı olarak tanımlanmaktadır. Meydanda 1310 yılında Selçuklu Devleti tarafından yaptırılan Yakutiye Medresesi ve Lala Paşa Camii bulunmaktadır. Kış koşulları için alanı değerlendirdiğimizde, alanın yarı yarıya sert zemin yani andezit taş ile kaplı olduğu ve karın erimesi için bir alan ya da su akışı için bir gider sistemi olmadığı görülmektedir.

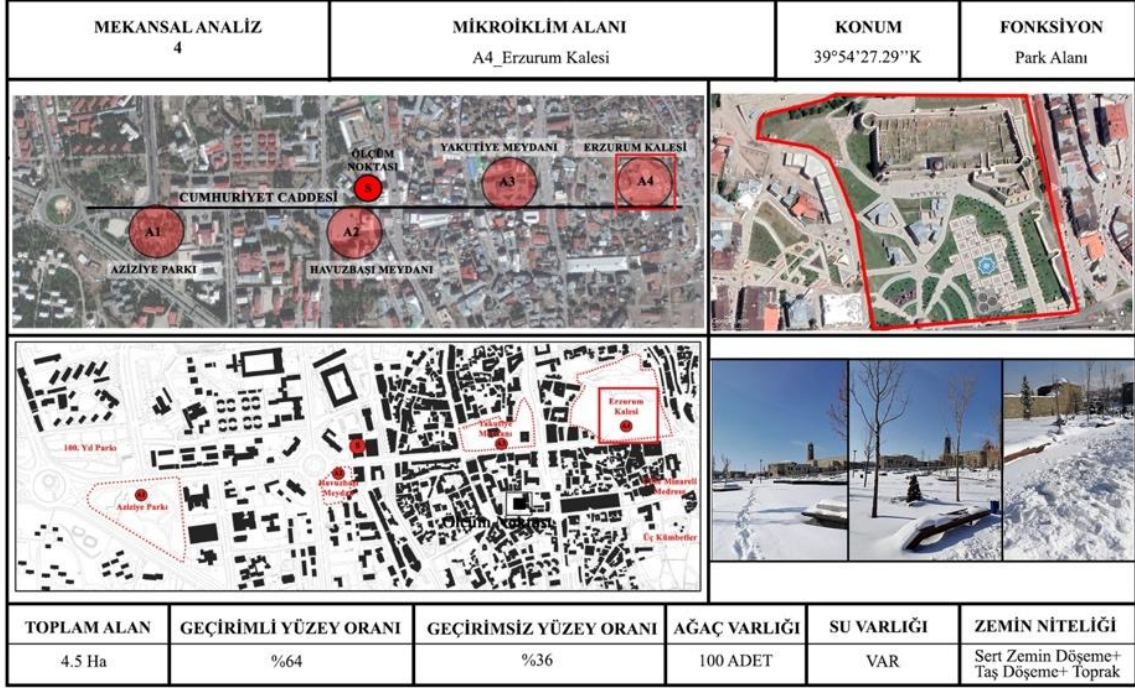
MEKANSAL ANALİZ 3	MİKROİKLİM ALANI A3_Yakutiye Meydanı	KONUM 39°54'22.91"K	FONKSİYON Park Alanı		
					
					
TOPLAM ALAN	GEÇİRİMLİ YÜZEY ORANI	GEÇİRİMSİZ YÜZEY ORANI	AĞAÇ VARLIĞI	SU VARLIĞI	ZEMİN NİTELİĞİ
1.82 Ha	%45	%55	135 Adet	VAR	Sert Zemin Döşeme+ Toprak

Şekil 6. Yakutiye Meydanı fiziksel analizi

Şekil 7. Kış Döneminde Yakutiye Meydanı

Erzurum Kale ve Çevresi (A4), yine kentin tarihi çekirdeğini oluşturan bir alandır (Şekil 8-9). 2015 yılında çalışmalara başlanan Kültür Yolu Projesi kapsamında Erzurum Kalesi'nin tarihi dokusu korunarak çevre düzenlemesi yapılmıştır. Bu proje kapsamında kentli, tarih ile iç içe olacak önemli bir kamusal alana kavuşmuştur. Ancak, proje geneline bakıldığında kış kenti özellikleri göz önünde bulundurularak bir tasarım yapılmadığı anlaşılmaktadır. Yer döşemesinde çoğunlukla granit, andezit ve küp taş kullanılmıştır. Kar toplama alanı ve su birikintilerini drene edecek bir sistem bulunmamaktadır.

Şekil 8. Erzurum Kale ve Çevresi fiziksel analizi

Şekil 9. Kış Döneminde Kale ve Çevresi

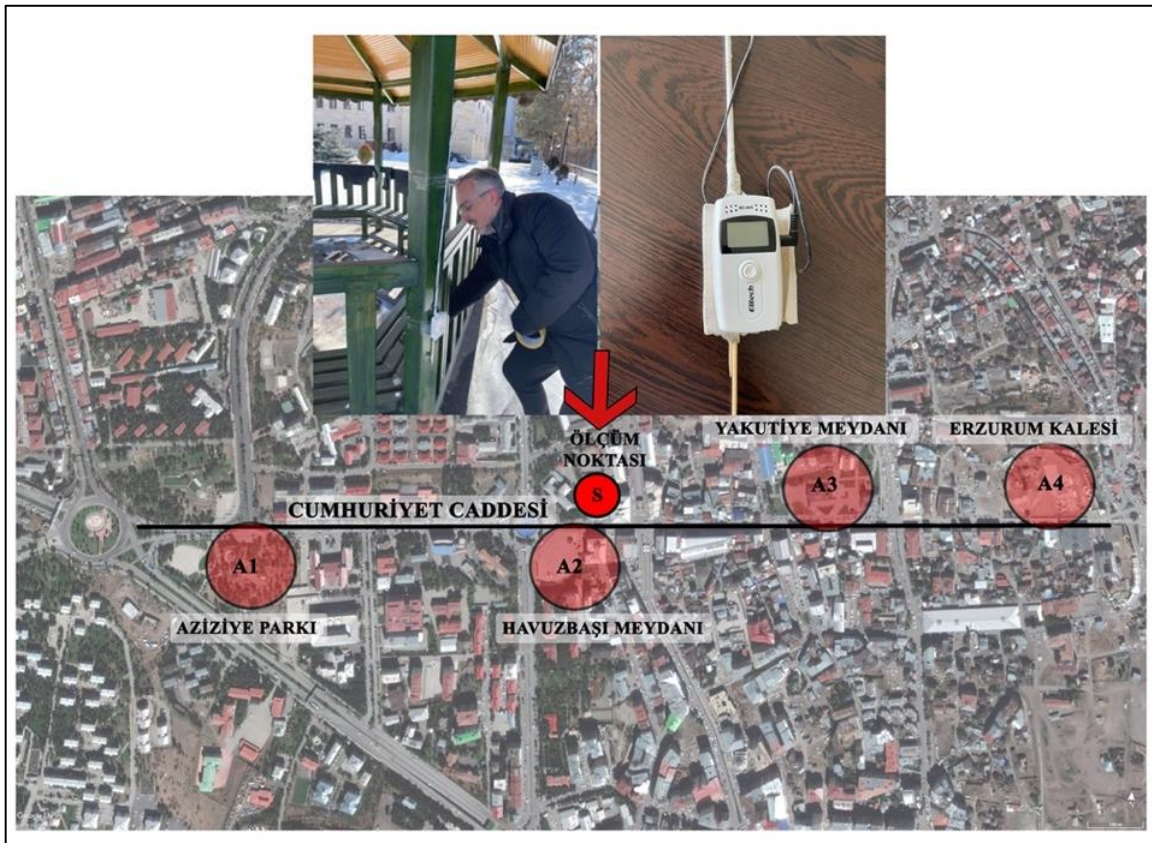
Tüm çalışma alanları için en yoğun kar yağışının olduğu dönemde çekilen fotoğraflarda ilk olarak, kar depolama ya da küçük kar birikinti alanlarının önceden belirlenmesi ve özellikle erime sürecinde suyun toprağa iletilmesi hem yaya konfor koşulları açısından hem doğal sirkülasyon açısından gerekli olduğu görülmektedir. Sert zemin oranı doğal zeminden fazladır. Ayrıca kış koşullarına dayanıklı kent mobilyası ve yer döşeme malzemesinin seçilmesi de önem arz etmektedir. Çünkü Erzurum'da özellikle otoyol ve kaldırımlarda donma-çözülme döngülerine dayanabilen ve enerji tasarrufu sağlayan yüksek kaliteli malzemelerin kullanılması zorunludur. Alanların hiçbirinde güneş erişimi sorunu yoktur. Ancak, rüzgâr kontrolünü sağlayacak fiziksel engeller veya bitki örtüsünün kullanılmadığı görülmüştür. Azize Parkı

dışında ağaç kullanımı çok sınırlıdır. Bu durum hem kış aylarında hem yaz aylarında termal konfor için sorun oluşturmaktadır. Ağaç varlığı yazın gölge etkisiyle kışın ise rüzgâr önlemesi ve yansıyan ışığı tutmasıyla uygun iklim ortamı sağlamaya yardımcı olmaktadır.

2.2. Meteorolojik Veriler

Kentin meteorolojik verileri ve çalışma alanının fiziki özellikleri bu projenin ana materyalini oluşturmaktadır. Çalışma alanında karasal iklim ve kar yağışının hâkim olması nedeniyle kış mevsimi dikkate alınmıştır. Çalışma alanında kışın (3 ay) saatlik sıcaklık (°C) ölçümleri dijital ısı ve nem ölçer Elitech model cihazı kullanılarak kaydedilmiştir. Ayrıca Erzurum Bölge Meteoroloji Müdürlüğü'nden aynı güne ait saatlik sıcaklık (°C), bağıl nem (g/m³), rüzgâr hızı (m/s) ve rüzgâr yönü verileri alınmıştır.

Mobil istasyonların yer seçiminde bölgenin karakterini ve iklimini en iyi temsil edecek yerin seçilmesi önemlidir. Bu amaçla çalışma alanının mikro iklim özelliklerinin daha iyi anlaşılabilmesi için çalışma alanının merkezine yerden ortalama 2 metre yükseklikte sıcaklık verilerini kaydeden mobil ölçüm cihazı yerleştirilmiştir (Şekil 10).

Şekil 10. Mobil Ölçüm Cihazı ve Konumu

Çalışma alanındaki başlangıç değerinin doğrulanması için aynı dönemde Erzurum'un saatlik ortalama hava durumu verileriyle (meteoroloji istasyonu) manuel olarak 3 ay boyunca saatlik olarak ölçülen (Aralık-Ocak-Şubat) mikro iklim verileri karşılaştırılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Çalışma Alanında ve Erzurum'da Kaydedilen Sıcaklık Verileri

Ölçüm Alınan Ay		Çalışma Alanı	Erzurum Ortalama	Fark
Aralık 2022	Sıcaklık (°C)	-0.9 (S)	-0.8	-0.1

	Nem (%)	67.0 (S)	78.9	-11.9
Ocak 2023	Sıcaklık (°C)	-2.9 (S)	-3.9	1
	Nem (%)	52.1 (S)	63.6	-11.5
Şubat 2023	Sıcaklık (°C)	-6.8 (S)	-7.8	1
	Nem (%)	60.6 (S)	68.7	-8.1

Verilerde, en soğuk sıcaklık ortalamasının Şubat ayına ait olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu ayda ölçümlerin, Erzurum ortalamasına da yakın olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu kış döneminde Şubat ayı verileri kullanılmıştır (Tablo 2). Ayın ilk günü ölçüm başlangıç günü olduğu için sıralama dışı bırakılmış ve bugünden sonra en düşük değerlere sahip olan 12.gün simülasyon günü olarak tespit edilmiştir. Simülasyon 30 saat çalıştırılmıştır. Rüzgâr yönü yine aynı gün ve saat 05.00 için 200° ve hızı 0.5 m/s olarak alınmıştır.

Tablo 2. Şubat 2023 Günlük Ortalama Sıcaklık Verileri (oC)

GÜN	Ölçüm Noktası (S)
1	-2.99
2	-4.72
3	-8.96
4	-10.15
5	-6.88
6	-2.53
7	-4.44
8	-8.43
9	-12.16
10	-12.40
11	-13.53
12	-14.53
13	-14.49
14	-14.23
15	-12.73
16	-9.47
17	-7.59
18	-8.80

19	-3.06
20	-0.08
21	-1.80
22	-0.27
23	0.58
24	-5.50
25	-6.11
26	-2.81
27	-2.55
28	-1.65

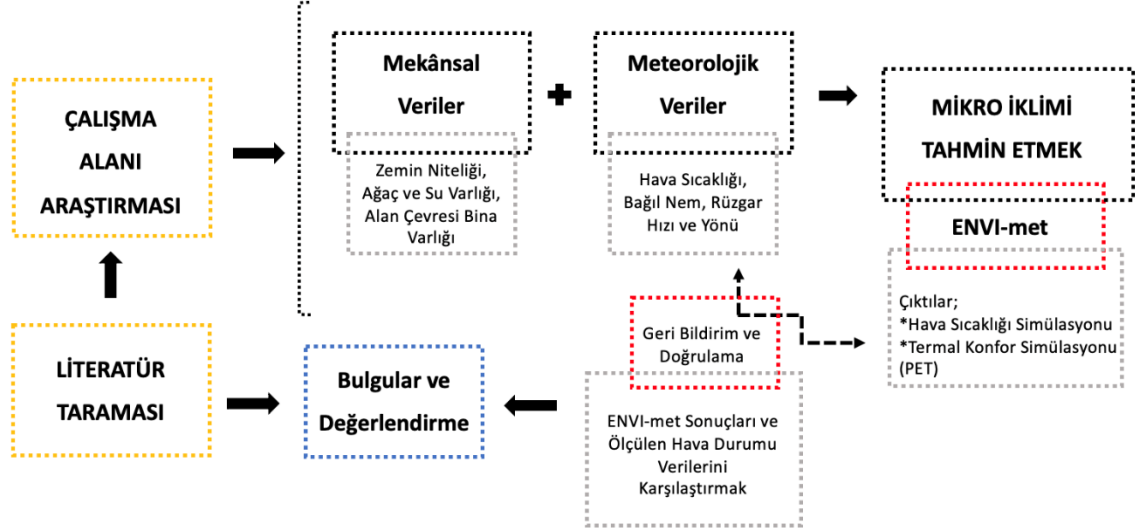
ENVI-met simülasyonlarındaki meteorolojik girdi verilerinin doğrudan belirli tarihlere karşılık gelmediğine dikkat edilmelidir. Aşırı sıcaklıklardan kaynaklanan yanığı önlemek ve simülasyon sonuçlarının belirtilen zamanlar arasındaki ortalama sıcaklığı yansıtmalarını sağlamak önemlidir. Tablo 3'te simülasyonda kullanılan giriş verileri verilmiştir. Modelde kesin bir başlangıç zamanı gerektirdiğinden ve çıktının ilk 6 saati modelin dönüş süresi olarak kabul edildiğinden 1 gün için model toplam 30 saat çalıştırılmaktadır.

Tablo 3. Simülasyon başlangıç verileri

Yer	Erzurum/ Cumhuriyet Caddesi
Ölçüm Dönemi	Kış Dönemi
Simülasyon Başlangıcı ve Özellikleri	
Simülasyon Başlangıç Günü	12 Şubat
Simülasyon Başlangıç Saati	05:00
Toplam Simülasyon Saati	30
Izgara Hücresi (x, y, z)	210x125x45
Izgara Boyutu (metre) (x, y, z)	2 x 2 x 2
Model Rotasyon	0
Meteorolojik Koşullar	
Rüzgar Hızı (m/s)	0.5
Rüzgar Yönü (0:N,90:E,180:S,270:W)	200°
Referans Noktasındaki Pürüzlülük (m)	0.1
Başlangıç Sıcaklığı (°C)	-15.3
Özgül Nem (2500 m) (g su/kg hava)	8.0
Bağıl Nem (2 m) (%)	36.4

2.3. Yöntem

Araştırmanın yöntemi, Erzurum kent merkezinde referans olarak seçilmiş, kentin en işlek caddesi üzerinde bulunan 4 farklı açık kamusal alanın meteorolojik verileri -hava sıcaklığı (°C), bağıl nem (g/m³), ortalama yansıyan sıcaklık (°C), rüzgâr (m/s) ve fiziksel veriler ile birlikte oluşturulan simülasyon haritalarını ve buna bağlı olarak termal konfor değişim araştırmalarını içermektedir (Şekil 11).

Şekil 11. Çalışmanın Metodolojik Çerçevesi

Bu çalışmadan termal konfor indekslerinden biri olan PET (Physiological Equivalent Temperature) termal konfor değeri hesaplanmıştır. Değer, 4 °C ile 41 °C arasında değişen dokuz basamaklı bir psikofiziksel ölçeğe dayanmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. PET İndeksi Termal Stres Kategorileri

PET (°C)	Termal Algı	Fizyolojik Stres Derecesi
< 4.0	Çok Soğuk	Aşırı Soğuk Stresi
4.1-8.0	Soğuk	Güçlü Soğuk Stresi
8.1-13.0	Serin	Orta Derece Soğuk Stresi
13.1-18.0	Biraz Serin	Hafif Soğuk Stresi
18.1-23.0	Konforlu	Termal Stres Yok
23.1-29.0	Biraz Ilık	Hafif Sıcaklık Stresi
29.1-35.0	Ilık	Orta Sıcaklık Stresi
35.1-40.0	Sıcak	Güçlü Sıcaklık Stresi
>41.0	Çok Sıcak	Aşırı Sıcaklık Stresi

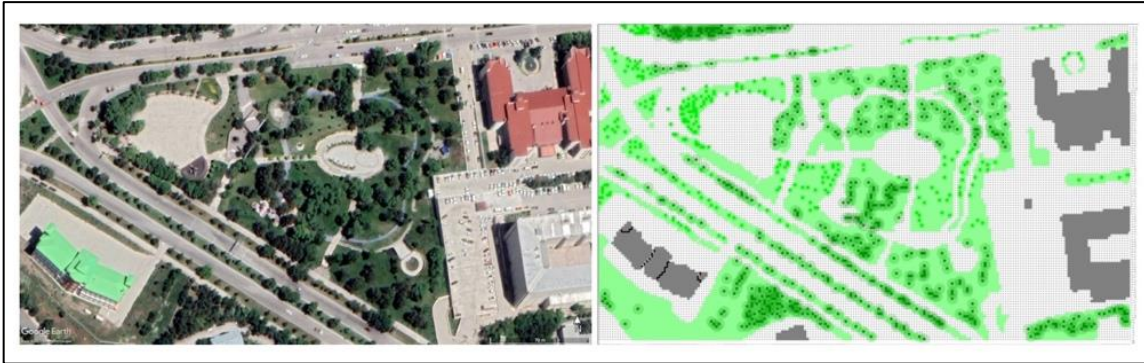
Kaynak: Matzarakis ve Mayer, 1996

3. Araştırma Bulguları

12 Şubat 2023 saat 13.00 için oluşturulan simülasyonlarda çalışma alanlarının mikro iklim ve termal konfor (PET) değerleri incelenmiştir.

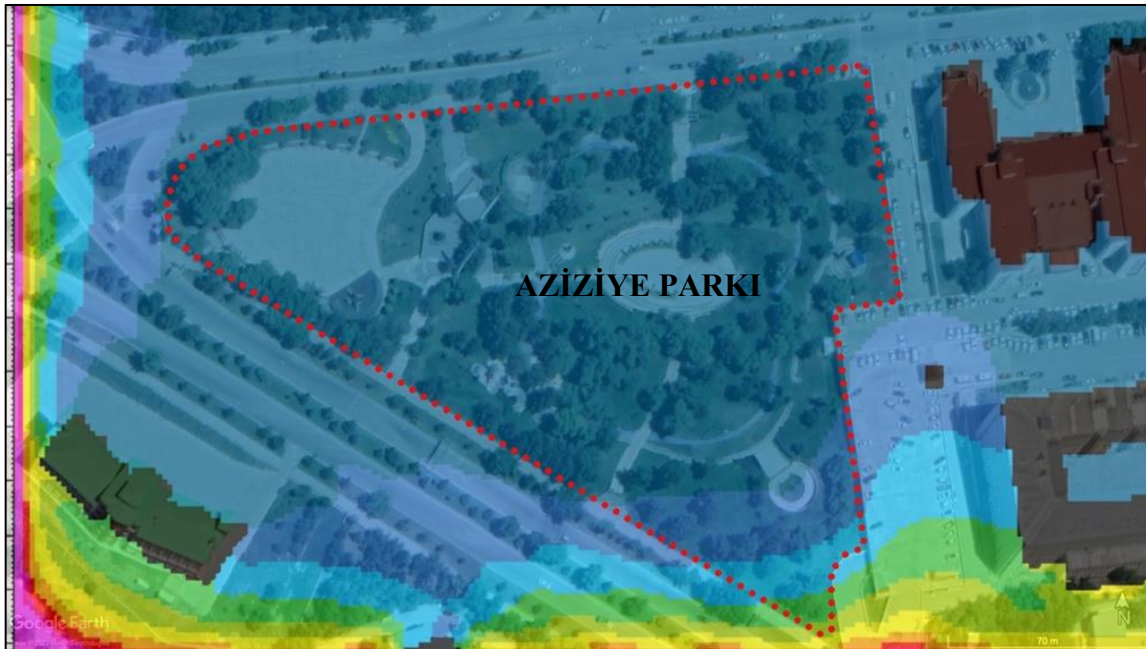
3.1. Aziziye Parkı (A1)

Her ızgara, çalışma alanı üzerinde gerçekleştirilen simülasyonlardan 2m x 2m'lik bir alanı göstermektedir. Z yönünde model 45 hücreden oluşmakta ve modelin yüksekliği 90 metrede son bulmaktadır. Alan giriş dosyasının (.INX) grid hücresi 210x125x45 (x*y*z), grid boyutu 2x2x2 metredir (x*y*z), yani alan boyutu 420 * 250 * 90 metredir. (Şekil 12). **32.150 m² alanın yaklaşık %15'i sert zeminden oluşmaktadır.** Ayrıca alanda ağaç varlığı fazladır.

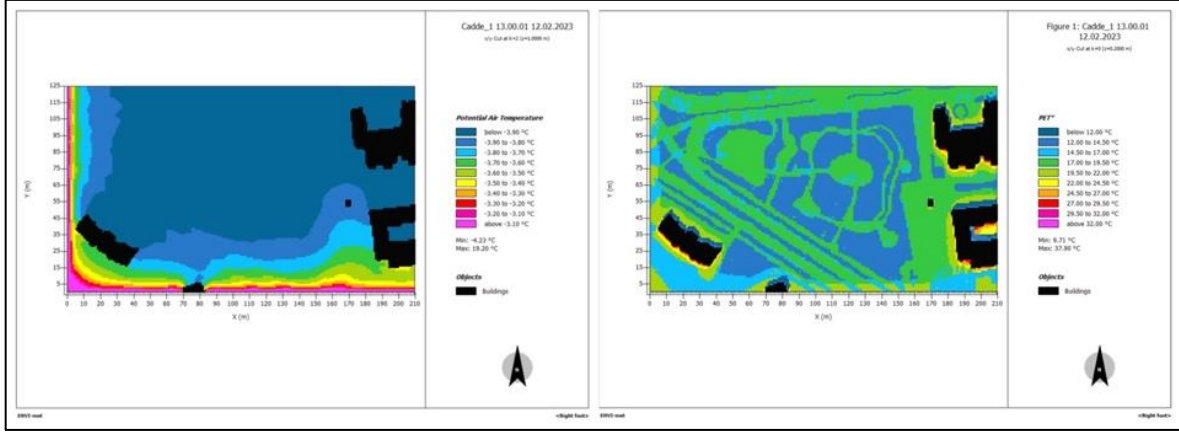
Şekil 12. Aziziye Parkı ve Alan Giriş Dosyası

Simülasyonda Aziziye Parkı'nda en düşük sıcaklığın -4.23 °C olduğu görülmektedir. Ancak ağırlıklı ortalamaya göre çalışma alanındaki sıcaklık -4.065 °C olarak hesaplanmıştır (Şekil 13).

Şekil 13. Aziziye Parkı Hava Sıcaklığı Simülasyonu

Alan, PET değeri için değerlendirildiğinde ise kış döneminde en düşük 9.71 °C termal konfor seviyesinin hissedildiği tespit edilmiştir. Park içerisinde ise bu değer ortalama 15.4 °C olarak hesaplanmıştır. Alanın özellikle çim yüzey ve ağaçlık alanlarında hafif soğuk stres olduğu görülmüştür (Şekil 14). Diğer taraftan, ısı emilimi yüksek olan asfalt yüzeyler ile binaların güney cephelerinin ise daha yüksek konfor seviyesinde olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 14. Hava Sıcaklığı ve Termal Konfor Mikro İklim Simülasyonu

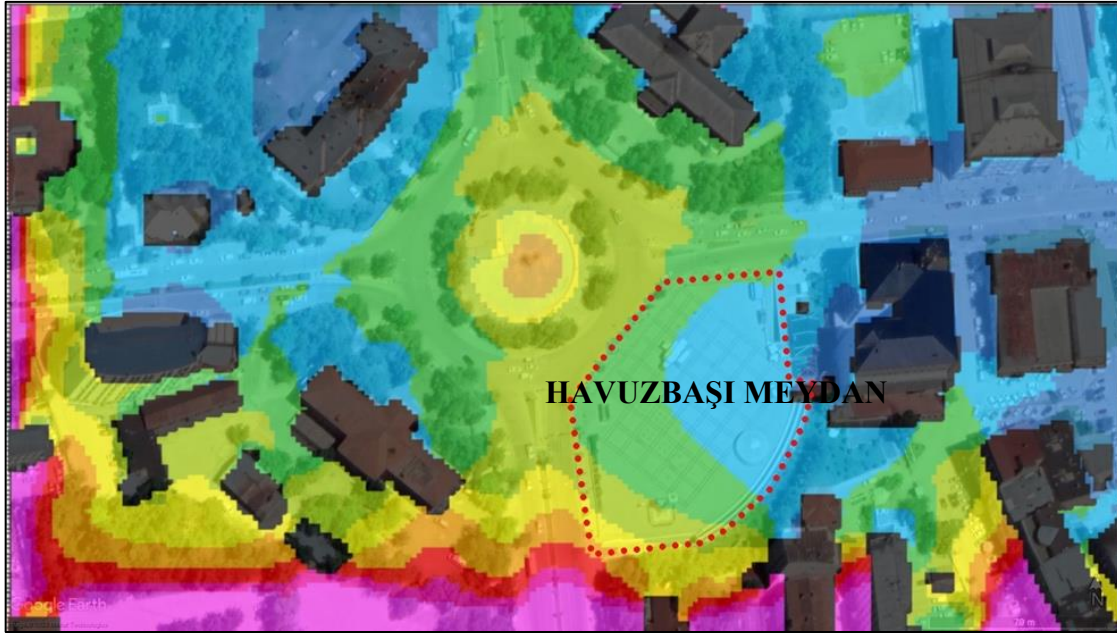
3.2. Havuzbaşı Meydanı (A2)

Her ızgara, çalışma alanı üzerinde gerçekleştirilen simülasyonlardan 2m x 2m'lik bir alanı göstermektedir. Z yönünde model 45 hücreden oluşmakta ve modelin yüksekliği 90 metredir. Alan giriş dosyasının (.INX) grid hücresi 210x125x45 (x*y*z), grid boyutu 2x2x2 metredir (x*y*z), yani alan boyutu 420 * 250 * 90 metredir. (Şekil 15). **17.043 m² alanın yaklaşık %85'i sert zeminden oluşmaktadır.** Ancak geri kalan toprak zeminlerde ağaç varlığı fazladır.

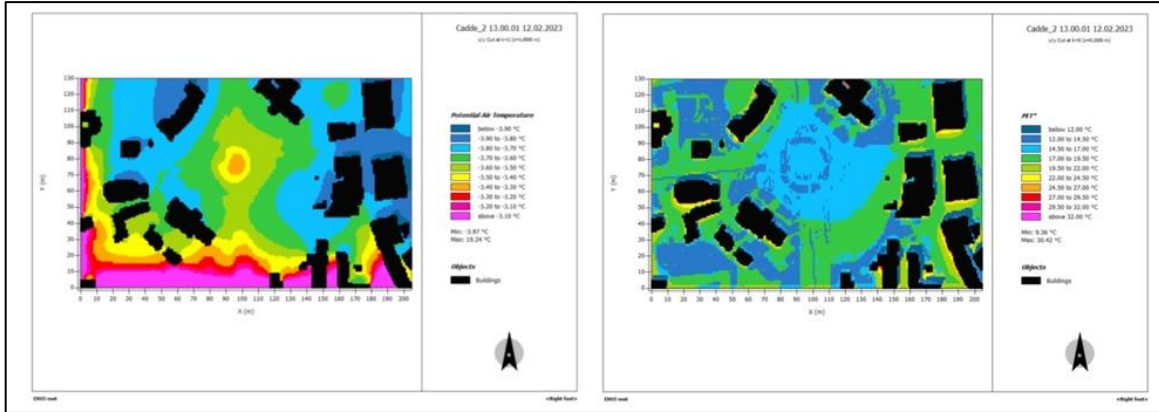

Şekil 15. Havuzbaşı Meydanı ve Alan Giriş Dosyası

Alan geneli için ortalama sıcaklığın -3.97 °C ile 19.24 °C arasında değiştiği görülmektedir. Meydan sınırlarında ise ağırlıklı ortalamaya göre sıcaklık **-3.48 °C'dir** (Şekil 16). Alanın termal konfor seviyesine bakıldığında en düşük 9.36 °C, meydan içerisinde ise daha yüksek bir ortalama ile 19.05 °C 'de hissedildiği tespit edilmiştir. Burada alan genelinde asfalt ve kaplama yüzey bulunması, ayrıca su varlığının PET değerini yükselttiği anlaşılmaktadır (Şekil 17).

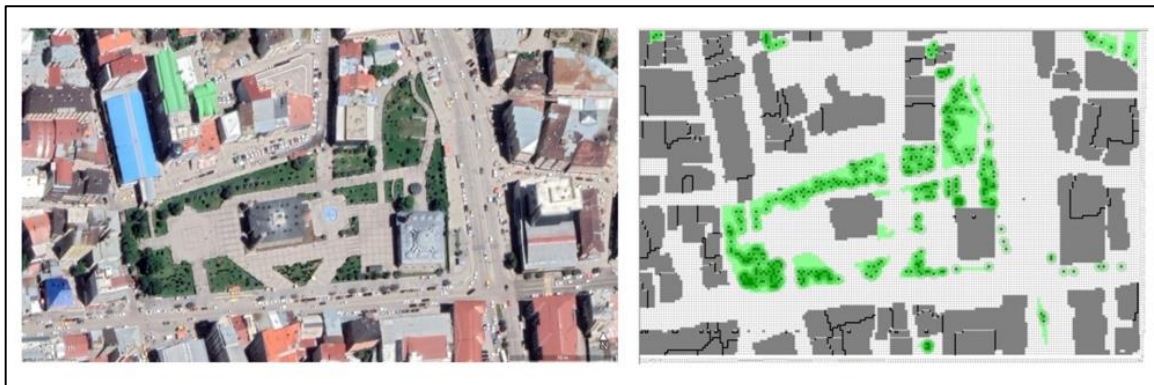
Şekil 16. Havuzbaşı Meydanı Hava Sıcaklığı Simülasyonu

Şekil 17. Hava Sıcaklığı ve Termal Konfor Mikro İklim Simülasyonu

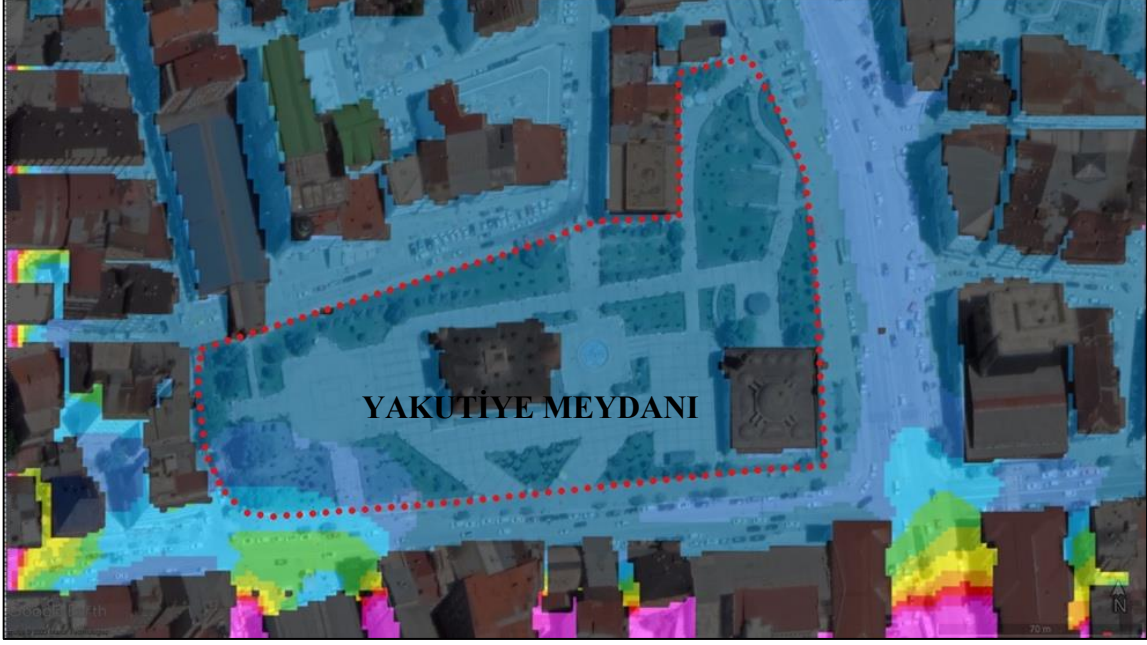
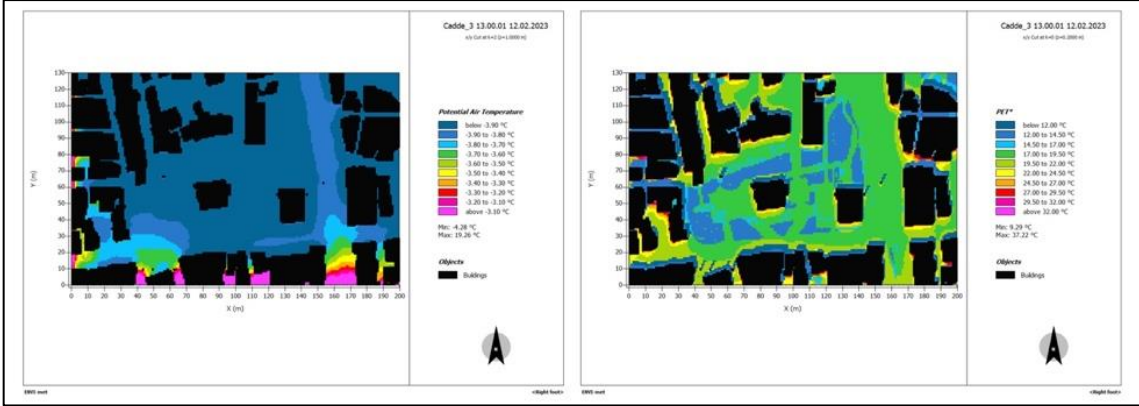
3.3. Yakutiye Meydanı (A3)

Her ızgara, çalışma alanı üzerinde gerçekleştirilen simülasyonlardan 2m x 2m'lik bir alanı göstermektedir. Z yönünde model 45 hücreden oluşmakta ve modelin yüksekliği 90 metredir. Alan giriş dosyasının (.INX) grid hücresi 200x130x45 (x*y*z), grid boyutu 2x2x2 metredir (x*y*z), yani alan boyutu 400 * 260 * 90 metredir (Şekil 18). 18.229 m² alanın yaklaşık %40'ı sert zeminden oluşmaktadır.

Şekil 18. Yakutiye Meydanı ve Alan Giriş Dosyası

Yakutiye Meydanı'nda ağırlıklı ortalamaya göre hava sıcaklığı **-4.09 °C** olarak hesaplanmıştır (Şekil 19). Alanın termal konfor seviyesi en düşük 9.29 °C ölçülürken, meydan içerisinde hissedilen sıcaklık **17.9 °C** olarak ölçülmüştür (Şekil 20). Yine bu alanda da sert zeminin fazla oluşu ısı emilimini arttırdığını göstermektedir.

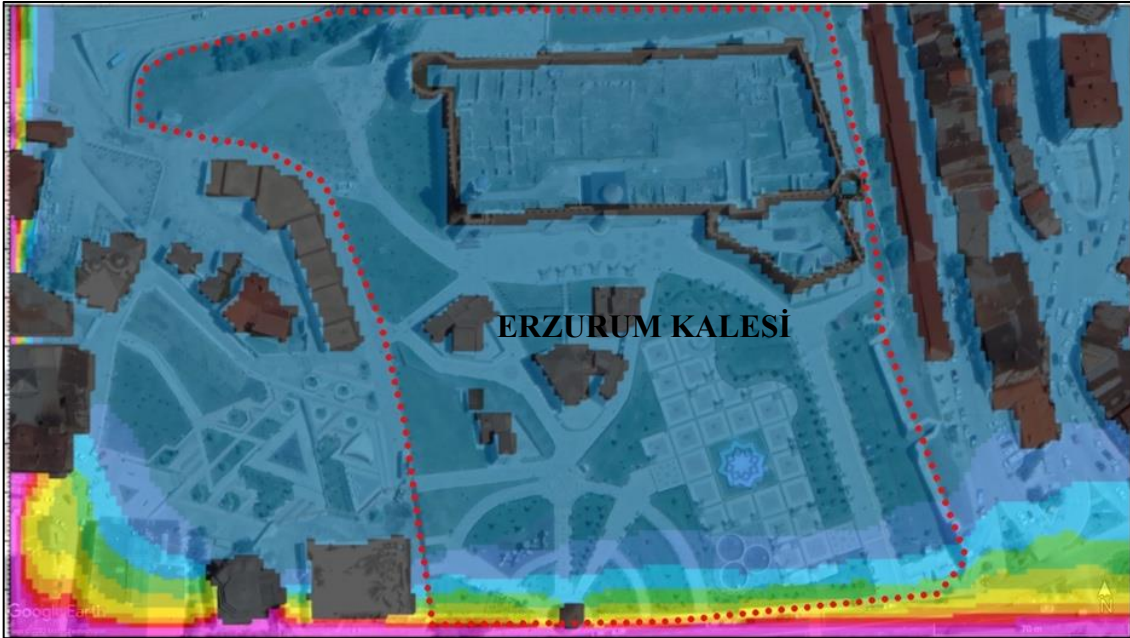
Şekil 19. Yakutiye Meydanı Hava Sıcaklığı Simülasyonu**Şekil 20.** Hava Sıcaklığı ve Termal Konfor Mikro İklim Simülasyonu**3.4. Erzurum Kale ve Çevresi (A4)**

Her ızgara, çalışma alanı üzerinde gerçekleştirilen simülasyonlardan 2m x 2m'lik bir alanı göstermektedir. Z yönünde model 45 hücreden oluşmakta ve modelin yüksekliği 90 metredir. Alan giriş dosyasının (.INX) grid hücresi 200x130x45 (x*y*z), grid boyutu 2x2x2 metredir (x * y * z), yani alan boyutu 400 * 260 * 90 metredir (Şekil 21). **37.981 m² alanın yaklaşık %25'i sert zeminden oluşmaktadır.**

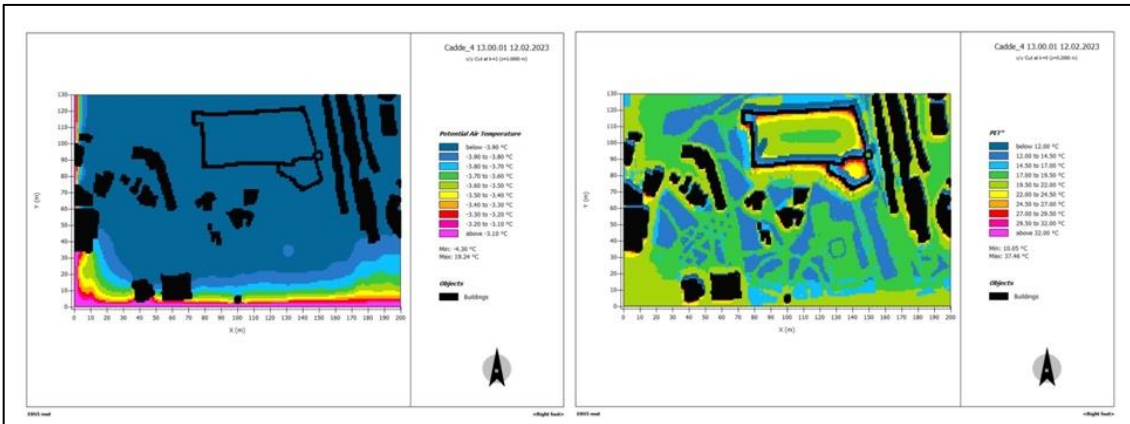

Şekil 21. Erzurum Kale Çevresi ve Alan Giriş Dosyası

Yapılan simülasyonlar Erzurum Kalesi ve çevresindeki en düşük hava sıcaklığını $-4.30\text{ }^{\circ}\text{C}$, en yüksek hava sıcaklığını ise $19.24\text{ }^{\circ}\text{C}$ göstermiştir (Şekil 22). Aşağıda sınırları belirlenmiş alandaki ortam sıcaklığı ise $-4.10\text{ }^{\circ}\text{C}$ olarak hesaplanmıştır. Termal konfor indeksi olan PET değeri en düşük $10.05\text{ }^{\circ}\text{C}$ olarak özellikle çim kaplı zeminlerde orta derece soğuk stres seviyesinde ölçülmüştür. Alan içerisinde ağırlıklı ortalama değer ise $17.68\text{ }^{\circ}\text{C}$ dir (Şekil 23).

Şekil 22. Erzurum Kale Çevresi Hava Sıcaklığı Simülasyonu

Şekil 23. Hava Sıcaklığı ve Termal Konfor Mikro İklim Simülasyonu

Tüm alanlara ait ortalama hava sıcaklığı ve Pet değeri tabloda sunulmuştur. Simülasyonlarda en soğuk hava sıcaklığı değeri Erzurum Kale ve Çevresinde ölçülürken, PET değeri en düşük Aziziye Parkında hesaplanmıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Çalışma Alanları Ortalama Sıcaklık ve Pet Değerleri

Çalışma Alanı	Ortalama Hava Sıcaklığı (°C)	Ortalama PET (°C)
A1 Aziziye Parkı (%85 yeşil alan + Ağaç)	-4,06	15,40
A2 Havuzbaşı Meydanı (%15 yeşil alan)	-3,48	19,05
A3 Yakutiye Meydanı (%60 yeşil alan)	-4,09	17,9
A4 Kale ve Çevresi (%75 yeşil alan)	-4,1	17,68

SONUÇ:

Çalışmada açık kamusal alanlardaki mikro iklim ve termal konfor durumunun bitki örtüsü, su varlığı veya kullanılan malzemeler etkisi ile değişimi incelenmiştir. Özellikle soğuk iklimin hakim olduğu ve kış döneminin uzun sürdüğü Erzurum kentinde, soğuk stresi azaltacak önlemlerin alınması açık alanların kullanılabilirliğini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu doğrultuda çalışmada 4 farklı alandaki yeşil alan ve sert zemin dağılımının etkisine göre termal konfor durumu araştırılmıştır.

Kamusal alanlarda sıcaklığın 10°C'nin altına düşmesini engellemek için doğrudan güneş ışığını almak ve rüzgârı engellemek gibi iklim öncelikli çözümler kullanılmaktadır (Winter City of Edmonton 2013). Ancak soğuk iklimlerde canlı bir kamusal alanı teşvik etmek adına bu alanların tasarımı ve organizasyonu üzerinde daha detaylı çözümler gerekmektedir. Kentsel alanlarda geçirimsiz yüzey ve malzeme kullanımı ile bitki örtüsündeki azalma buharlaşma miktarını azaltmaktadır. Dolayısıyla daha az enerji gizli ısıya yani daha fazla enerji hissedilir ısıya dönüşmektedir. Kentsel ısı adası etkisi de bu durumun bir sonucudur. (Yavaş, 2019).

Simülasyon sonuçlarında da bu durum desteklenmiştir. Özellikle çim zeminin kullanımının kış döneminde avantaj sağlamadığı ve daha fazla soğutucu etki yarattığı, bunun aksine geçirgen olmayan malzeme ve sızdırmaz yüzeylerin daha fazla ısı birikimine yol açarak hissedilen sıcaklığı arttırdığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan Aziziye Parkında test edilen ibreli bitkilerden oluşan ağaç varlığının bir yandan alanı gölgede bırakarak soğuttuğu, ancak diğer yandan rüzgârı keserek ve uzun dalga radyasyonunun zeminden yansımaları engelleyerek diğer alanlara göre ısı kaybını önlediği görülmüştür. Ayrıca Yılmaz vd. (2018), ağaçların yazın serinletici, kışın ise ısıtıcı etkisiyle ortalama 0,5°C-1°C değişim sağladığını belirterek bu durumu destekleyen bir çalışma yapmışlardır. Bu sonuçlar doğrultusunda Erzurum özelinde aşağıdaki öneriler dikkate alınmalıdır;

- Özellikle gölge olan veya kuzey cephelerde kalan alanlarda çim yüzey tercih edilmemelidir.
- Otoparklar veya özel yollar gibi trafiğin az olduğu alanlarda daha yüksek geçirgenlik sağlamak için çim kaplama tercih edilmelidir.
- Yaz aylarında, sert zemin ve geçirimsiz yüzeyler nedeniyle sıcaklık artışını önlemek ve aşırı sıcaklık ısı stresi seviyelerini azaltmak için ise özellikle güneşe maruz kalan alanlarda toprak ve çim eşit olarak dağıtılmalıdır.

- Albedo oranı yüksek malzemeler kısa dalga radyasyonunu daha iyi iletmektedir. Bu nedenle özellikle binaların kuzey taraflarına albedo oranı düşük ve ısı tutma kapasitesi yüksek olan tuğla, taş gibi malzemeler kullanılmalıdır.
- Kamusal alanların güney kesimlerinde yaprak döken ağaçlar tercih edilirken, alanın kuzey ve batı kesimlerinde kış rüzgarlarının etkisini azaltmak için iğne yapraklı ağaçlar kullanılmalıdır.
- Seçilecek bitki örtüsünün kara, rüzgâra dayanabilecek kapasitede olması ve yıl boyunca az bakım gerektirmesi dikkate alınmalıdır.

Sonuç olarak görülmektedir ki, yerel iklim özellikleri ve yere özgü tasarım kriterleri dış mekân termal konforun artırılmasında önemli iki unsurdur. Mikro iklim çözümlerinden olan yüzey malzeme seçimi, yeşil alan ve ağaçların konumu sürdürülebilir tasarımı da beraberinde getirmektedir. Ancak ülkemizde kentsel mekânın planlanmasında maalesef iklim bilgisi göz ardı edilmektedir. Herhangi bir politika, mevzuat ya da kanun bu üretim süreçlerine etki etmemektedir. Bu çalışmanın sonuçları ise doğru tasarım ilkeleri ile dış ortam ısı konforunun iyileştirilebileceğini göstermektedir. Dolayısıyla kış odaklı kentsel tasarım çözümleri, yerel tasarım stratejileri ile birlikte iklimin sunduğu tüm olanaklardan yararlanarak mevsimin zorluklarını fırsata dönüştürmeyi hedeflemelidir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Teşekkür: Teşekkürümüz yoktur.

KAYNAKÇA:

- Borve, A. (1987). The design and function of single buildings and building clusters in harsh, cold climates. *Energy and Buildings*, 4(1), 67–70. [https://doi.org/10.1016/0378-7788\(82\)90019-6](https://doi.org/10.1016/0378-7788(82)90019-6)
- Chatzidimitriou, A. ve Yannas, S. (2016). Microclimate design for open spaces: Ranking urban design effects on pedestrian thermal comfort in summer. *Sustainable Cities and Society*, 26, 27–47. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2016.05.004>
- Dursun, D., Yavaş, M. (2015). Climate-Sensitive Urban Design in Cold Climate Zone: The City of Erzurum, Turkey. *International Review for Spatial Planning and Sustainable Development*, 3(1), 17-38.
- Dursun, D., Yavaş, M. (2016). Urbanization and the Use of Climate Knowledge in Erzurum, Turkey. *Procedia Engineering*, 169. <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2016.10.040>
- Dursun, D., Yavaş, M., Yılmaz, S. (2020). Microclimate Assessment of Design Proposals for Public Space in Cold Climate Zone: Case of Yakutiye Square. *Megaron*; 15(2):321-331.
- Ebrahimabadi, S. (2015). Outdoor Comfort in Cold Climates : Integrating Microclimate Factors in Urban Design. Luleå Teknoloji Üniversitesi, Doktora Tezi.
- Emmanuel, R. (2005). Thermal comfort implications of urbanization in a warm-humid city: the Colombo Metropolitan Region (CMR), Sri Lanka. *Building and Environment*, 40(12), 1591–1601. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2004.12.004>
- Erskine, R., & Collymore, P. (1994). *The Architecture of Ralph Erskine*. Academy Editions.

- Golany, G. S. (1996). Urban Design Morphology and Thermal Performance. *Atmospheric Environment*, 30(3), 455–465. [https://doi.org/10.1016/1352-2310\(95\)00266-9](https://doi.org/10.1016/1352-2310(95)00266-9)
- Jeong, Y., Lee, G. ve Kim, S. (2015). Analysis of the Relation of Local Temperature to the Natural Environment, Land Use and Land Coverage of Neighborhoods. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 14(1), 33–40. <https://doi.org/10.3130/jaabe.14.33>
- Johansson, E., Spangenberg, J., Gouvêa, M. L., & Freitas, E. D. (2013). Scale-integrated atmospheric simulations to assess thermal comfort in different urban tissues in the warm humid summer of São Paulo, Brazil. *Urban Climate*. <https://doi.org/10.1016/j.uclim.2013.08.003>
- Kantamaneni, R., Adams, G., Bamesberger, L., Allwine, E., Westberg, H., Lamb, B., Claiborn, C. (1996). The measurement of roadway PM10 emission rates using atmospheric tracer ratio techniques. *Atmospheric Environment*, 30(24), 4209–4223. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/1352-2310\(96\)00131-8](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/1352-2310(96)00131-8)
- Katzschner, L. (2004). Open Space Design Strategies Based on Thermal Comfort Analysis. *PLEA*, 1, 47–52.
- Matus, V. (1988). Design for northern climates. Cold-climate planning and environmental design. Retrieved from <https://www.osti.gov/servlets/purl/6718221>
- Matzarakis A, Mayer H (1996) Another Kind of Environmental Stress: Thermal Stress. WHO Collaborating Centre for Air Quality Management and Air Pollution Control. *NEWSLETTERS18*: 7–10.
- Mills, G. (1999). Urban climatology and urban design. ICB-ICUC, 99, 15th. 8-12 November;1999. Sydney, Australia, Macquarie University, Paper No.ICUC6.2,1999.
- Mutlu, E., Yılmaz, S., Yılmaz, H. ve Mutlu, B. (2018). Analysis of Urban Settlement Unit By Envi-Met According To Different Aspects In Cold Regions. 6th Annual International Conference on Architecture and Civil Engineering, 519. Singapore.
- Müller, N., Kuttler, W., & Barlag, A. B. (2014). Counteracting urban climate change: adaptation measures and their effect on thermal comfort. *Theoretical and applied climatology*, 115, 243–257.
- O'Malley, C., Piroozfar, P., Farr, E. R. P., & Pomponi, F. (2015). Urban Heat Island (UHI) mitigating strategies: A case-based comparative analysis. *Sustainable Cities and Society*. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2015.05.009>
- Pressman, N. ve Zepic, X. (1986). Planning in cold climates: a critical overview of Canadian settlement patterns and policies. The Institute of Urban Studies.
- Pressman, N. (1995a). Northern cityscape: Linking design to climate. Winter Cities Association.
- Pressman, N. (1995b). Urban design: The northern dimension. In C. Charette (Ed.), *Issues in Canadian Urban Design* (pp. 221–267). The Institute of Urban Studies.
- Pressman, N. (2004). Shaping Cities for Winter. Climatic Comfort and Sustainable Design. Prince George, Winter Cities Associatio (ISBN 0-9698761-1-4). In *Cahiers de géographie du Québec* (Vol. 48). <https://doi.org/10.7202/011810ar>

- Scherer, D., Fehrenbach, U., Beha, H. D., & Parlow, E. (1999). Improved concepts and methods in analysis and evaluation of the urban climate for optimizing urban planning processes. *Atmospheric Environment*, 33(24–25), 4185–4193. [https://doi.org/10.1016/S1352-2310\(99\)00161-2](https://doi.org/10.1016/S1352-2310(99)00161-2)
- Shah, R., Pandit, R.K., Gaur, M.K. (2022). Urban physics and outdoor thermal comfort for sustainable street canyons using ANN models for composite climate, *Alex. Eng. J.* 61 (2022) 10871–10896,
- Shashua-Bar, L., Pearlmutter, D. ve Erell, E. (2011). The influence of trees and grass on outdoor thermal comfort in a hot-arid environment. *International Journal of Climatology*, 31(10), 1498–1506. <https://doi.org/10.1002/joc.2177>
- Trlicik, J. (2015). Microclimate in Cold Climates : A Study of a Neighbourhood Park in Kiruna Focusing on Sun and Wind. Retrieved from <http://ltu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1031623/FULLTEXT02.pdf>
- Wang, Y., Akbari, H. ve Chen, B. (2016). Urban Geometry and Environmental Urban Policy Development. *Procedia Engineering*. <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2016.10.038>
- Westerberg, U. ve Glaumann, M. (1990). Design criteria for solar access and wind shelter in the outdoor environment. *Energy and Buildings*, 15(3), 425–431. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0378-7788\(90\)90017-D](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0378-7788(90)90017-D)
- Winter City of Edmonton. (2013). For the love of winter: WinterCity Strategy implementation plan. 1–52. Retrieved from https://www.edmonton.ca/city_government/initiatives_innovation/wintercity-strategy.aspx
- Yavaş, M. (2019). İklim Duyarlı Kent Planlama Stratejileri: Erzurum Kenti Örneği. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- Yavaş, M., Yılmaz, S. (2019). Soğuk İklim Bölgesinde Kentsel Mikro İklimin Değerlendirilmesi: Erzurum Kentsel Dönüşüm Alanı Örneği. *Artium*, 17 (2), 552-562.
- Yavaş, M., Yılmaz, S. (2020). İklim Duyarlı Kentsel Tasarım İlkeleri: Erzurum Kenti Örneği. *Planlama*, 30 (2), 155-172.
- Yılmaz, S., Toy, S. ve Yılmaz, H. (2007). Human thermal comfort over three different land surfaces during summer in the city of Erzurum, Turkey. *Atmósfera*, Vol. 20, pp. 289–297.
- Yılmaz, S., Sezen, I., Sarı, E., (2021a). The relationships between ecological urbanization, green areas, and air pollution in Erzurum/Turkey. *Environmental and Ecological Statistics* (2021) 28:733–759.
- Yılmaz, S., Mutlu, B., Aksu, A., Mutlu, E., Qaid, A. (2021b). Street design scenarios using vegetation for sustainable thermal comfort in Erzurum, Turkey. *Environmental Science and Pollution Research* (2021) 28:3672–3693.
- Yılmaz, S., Külekçi, E., Mutlu, B., Sezen, I. (2021c). Analysis of winter thermal comfort conditions: street scenarios using ENVI-met model. *Environmental Science and Pollution Research* (2021) 28:63837–63859.
- Yılmaz, S., Irmak, M. A., Qaid, A. (2022). Assessing the effects of different urban landscapes and built environment. *Building and Environment* 219 (2022) 109210.

Zhang, L., Zhan, Q. ve Lan, Y. (2018). Effects of the tree distribution and species on outdoor environment conditions in a hot summer and cold winter zone: a case study in Wuhan residential quarters. *Building Environment* 130:27–39.

EXTENDED SUMMARY:

Research Problem:

The aim of the study is to examine the effects of sun access, vegetation cover and surface material preferences on urban microclimate, especially in cold climates, and to determine which factors provide the best thermal conditions.

Research Questions:

What are the thermal comfort conditions of public spaces in Erzurum? How should the data about wind, solar and snow be integrated into the design of urban spaces?

Literature Review:

Studies focusing on urban open space and thermal comfort are limited in both theory and practice. In literature, studies on squares and courtyards have typically been conducted in warm climate zones (Chatzidimitriou and Yannas, 2016). Such climate studies are designed for the urban heat island and are actually not suitable for cold cities (Wang et al., 2016; Yılmaz et al., 2007; Zhang et al., 2018; Mutlu et al., 2018). Looking at the studies conducted in winter and cold climates, it is seen that people's daily lives are very limited in regions where precipitation is in the form of snow and frost events are frequent. It has been found that all studies share common and general principles such as access to solar energy and avoiding cold and prevailing winds. However, there is no common definition of microclimate among researchers (Pressman and Zepic 1986, Borve 1987). Detailed information on cold climate sensitive urban design research is first found in studies conducted in North America, Canada and Scandinavian countries. Researchers from those countries emphasize the need to interpret existing climate information together with design guidelines to cope with the climate (Pressman 1995b; Golany 1996; Scherer et al. 1999; Mills 1999).

In recent years, studies on cold climate have been increasing in our country. There are studies on thermal comfort, air pollution and urban design principles especially for cold climate (Yavaş and Yılmaz, 2019; Yavaş and Yılmaz 2020; Dursun et al., 2020; Yılmaz et al., 2022; Yılmaz et al., 2021a; Yılmaz et al., 2021b; Yılmaz et al., 2021c). In the studies, it is emphasized that the temperature in rural areas is lower than in urban areas, mostly at the macro scale. In addition, the main reasons for the temperature differences in climate comfort caused by the use of natural and artificial ground and the presence of vegetation are explained in the literature by the conversion of some of the net radiation on the surface of the open moist soil into latent heat, the shade created by leaves and medium-sized green areas, and the evapotranspiration effect of all kinds of vegetation (Johansson et al. 2013; Müller et al. 2014; O'Malley et al. 2015). However, in this micro-scale study and simulations, it is understood that hard surfaces, trees and grass areas should be designed and located consciously with a balanced manner for winter cities. Maximizing the benefit from sunlight and blocking the wind in open public spaces of cold climate cities should be considered together with vegetation and surfaces materials. This can provide a temperature increase of up to 10 °C (Winter City of Edmonton 2013).

Methodology:

The method of the research includes thermal comfort change research and simulation maps created with meteorological data - air temperature (oC), relative humidity (g/m3), average reflected temperature (oC), average reflected temperature (oC), wind speed (m/s) and direction - and physical data, including received and calculated data, of 4 different open public spaces on the busiest street of the city, selected as reference in Erzurum city center.

Results and Conclusions:

The first noteworthy result is that the use of grass is not particularly advantageous in the winter period and has a more cooling effect. On the contrary, it was found that impermeable materials and impermeable surfaces lead to more heat accumulation and increase the perceived temperature. On the other hand, it was observed that the presence of trees tested in Aziziye Park cooled the area by shading it, but on the other hand, it prevented heat loss compared to other areas by blocking the wind and preventing the reflection of long wave radiation from the ground. In addition, Yılmaz et al. (2018) stated that trees provide an average of 0.5°C-1°C change with cooling effect in summer and heating effect in winter.

As a result, it is seen that local climate characteristics and site-specific design criteria are two important factors in increasing outdoor thermal comfort. Surface material selection, which is one of the microclimate solutions, and the location of green areas and trees bring sustainable design. In Erzurum, it is seen that grass surfaces should not be preferred, especially in shaded areas or on the northern facades. In areas with low traffic, such as parking lots or private roads, grass surfaces should be preferred to provide higher permeability. In summer, soil and grass surfaces should be evenly distributed, especially in areas exposed to the sun, to prevent temperature increase due to hard ground and impermeable surfaces and to reduce excessive heat stress levels. The results of this study show that outdoor thermal comfort can be improved with the right design principles. Winter-oriented urban design solutions, together with these local design strategies, should aim to turn the challenges of the season into opportunities by taking advantage of all the opportunities offered by the climate.

www.kentakademisi.com